Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў

Ларыса Доўнар

Кніжная справа ў Мінску

(канец XVIII – пачатак XX стагоддзя)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінск
БДУКМ
2015

УДК 002.2(476-25)"16/19"
ББК 76.1(4Беи)
Д 71

Рэцэнзенты:
К. Мігань, доктар габіліт. тэорыі і гісторыі навукі пра кнігу, прафесар Вроцлаўскага ўніверсітэта,
М. В. Нікалаеў, доктар філалагічных навук, загадчык аддзела рэдкіх кніг Расійскай нацыянальнай бібліятэкі,
Г. У. Кірэева, загадчык навукова-даследчага аддзела кнігазнаўства Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі,
Т. А. Самайлюк, вядучы бібліёграф бібліятэкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў

Рэкамендавана да выдання навукова-тэхнічным саветам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў (пратакол № 11 ад 05.12.2013 г.)

Доўнар, Л. І.
Д71 Кніжная справа ў Мінску (канец XVIII – пачатак XX стагоддзя) : манагр. / Ларыса Доўнар ; М-ва культуры Рэсп. Беларусь, Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў. – Мінск : БДУКМ, 2015. – 696 с. : іл.

ISBN 978-985-522-138-9.

Манаграфія прысвечана разгляду важнейшых галін кніжнай справы – кнігавыданню, кнігадрукаванню, кніжнаму гандлю, бібліятэчным кнігазборам, якія асвятляюцца як у рэгіянальным, лакальным кантэксце, так і ва ўзаемадзеянні Мінска з іншымі гістарычнымі для Беларусі цэнтрамі.

У выніку даследавання былі ўдакладнены гады дзейнасці мінскіх кнігавыдавецтваў, выяўлены новыя; паказана развіццё кнігагандлёвых сувязяў на працягу XVIII – пачатку XX ст., дадзены характарыстыка і аналіз дзейнасці асноўных мінскіх кнігарняў; разгледжаны праблемныя пытанні гісторыі мінскіх кнігазбораў, колькасныя паказчыкі якіх знайшлі таксама адлюстраванне ў падрыхтаваных табліцах, графіках і дыяграмах.

Праца складаецца з дзвюх частак: навукова-даследчай і навукова-бібліяграфічнай, якія з'яўляюцца ўзаемадапаўняльнымі. Першая частка ўключае раздзелы “Кнігавыдавецкая дзейнасць”, “Кніжны рэпертуар”, “Кніжныя сувязі”, цесным чынам звязана з другой часткай – каталогам “Мінскія выданні 1622–1917 гг.”, які налічвае 3133 найменні кніжных друкаў на розных мовах, што выйшлі ў той час у Мінску.

Выданне зацікавіць гісторыкаў кнігі і кніжнай культуры, навукоўцаў бібліятэчна-бібліяграфічнай галіны, краязнаўцаў і іншых даследчыкаў лёсу беларускай духоўнай спадчыны.

УДК 002.2(476-25)"16/19"
ББК 76.1(4Беи)

ISBN 978-985-522-138-9

© Доўнар Л. І., 2015
© УА “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”, 2015

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Памяці маіх бацькоў
і брата Уладзіміра
прысвячаю

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ЗМЕСТ

Ад аўтара 6

Кніжная справа Мінска як аб'ект вывучэння ў кантэксце кнігазнаўчых даследаванняў. ***Уступ*** **.. 7**

Частка I

Кнігавыдавецкая дзейнасць

Перыядызацыя мінскага кнігавыдання 29
Прыватныя выдавецтвы 46
Друкарні і літаграфіі 46
Кнігарні 59
Выдаўцы ўласных твораў 62
Выдавецкая дзейнасць грамадскіх арганізацый 66
Таварыствы друкароў, выдаўцоў 66
Палітычныя партыі 67
Навуковыя таварыствы 68
Культурна-асветныя таварыствы 69
Дзяржаўныя выдавецтвы 71
Мінская губернская друкарня 71
Выдавецтвы дзяржаўных устаноў 76

Кніжны рэпертуар

Галінова-тэматычны склад мінскіх выданняў 80
Функцыянальнае прызначэнне выданняў 93
Мова і аўтарства выданняў 104
Мінскія кніжныя рэдкасці 113
Нотна-музычныя выданні 113
Выданні на ідыш «Verlag "Kultur"» 120

Кніжныя сувязі

Кнігавыдавецкія сувязі са сталіцамі 128
Вільня 128
Варшава 134
Пецярбург 138
Кніжны гандаль у Мінску 142
Мінскія кнігазборы 163

Заключэнне 189
Бібліяграфічны спіс 195
Паказальнік імёнаў 216

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Частка II

Мінскія выданні 1622–1917 гг.
Каталог

Уступ 237
Выданні 1622–1794 гг. 239
Выданні 1795–1917 гг. 242
Спіс скарачэнняў 548
Архівы і бібліятэкі 548
Літаратура 549
Паказальнік выдавецтваў 554
Паказальнік імёнаў аўтараў, укладальнікаў, перакладчыкаў, рэдактараў, афарміцеляў 571

Дадаткі

1. Табліцы тэматыка-відавой структуры кніжнай прадукцыі, выдадзенай асобнымі выдавецтвамі Мінска 592
2. Табліцы тэматыка-відавой структуры кніжнай прадукцыі ў храналогіі 604
3. Табліца “Мова мінскіх выданняў” 607
4. Табліца “Мінскія кнігавыдавецтвы 1795–1917 гг. па ўладальніцкай прыналежнасці” 609
5. Дыяграмы размеркавання колькасці кніжнай прадукцыі паміж прыватнымі, грамадскімі і дзяржаўнымі выдавецтвамі 616
6. Графік “Дынаміка выдання кніжнай прадукцыі ў 1795–1917 гг.” 620
7. Табліца “Кнігарні” 621
8. Табліцы “Бібліятэкі” 630
9. Ілюстрацыі 654

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Ад аўтара

Манаграфія прысвечана разгляду важнейшых галін кніжнай справы – кнігавыданню, кнігадрукаванню, кніжнаму гандлю, бібліятэчным кнігазборам, якія асвятляюцца як у рэгіянальным, лакальным кантэксце, так і ў ва ўзаемадзеянні Мінска з іншымі гістарычнымі для Беларусі цэнтрамі.

Асновай працы паслужылі матэрыялы дысертацыйнага даследавання аўтара "Развіццё кнігавыдавецкай дзейнасці ў Мінску (1795–1917): кнігазнаўчы аспект" (Мінск, 2005), якія ў значнай ступені былі дапоўнены новымі данымі і распрацоўкамі па гісторыі зараджэння кнігадрукавання ў горадзе, развіцця кніжнага гандлю і фарміравання кнігазбораў; па асобных тэмах, што паглыбляюць і асвятляюць пытанні мінскага нотавыдання і выдавецкую дзейнасць некаторых друкарняў, кнігарняў, арганізацый і таварыстваў.

У выніку даследавання былі ўдакладнены гады дзейнасці мінскіх кнігавыдавецтваў, выяўлены новыя; паказана развіццё кнігагандлёвых сувязяў на працягу XVIII – пачатку XX ст., дадзена характарыстыка і аналіз дзейнасці асноўных мінскіх кнігарняў; разгледжаны праблемныя пытанні гісторыі мінскіх кнігазбораў, колькасныя паказчыкі якіх знайшлі таксама адлюстраванне ў падрыхтаваных табліцах, графіках і дыяграмах.

Манаграфія складаецца з дзвюх частак: навукова-даследчай і навукова-бібліяграфічнай, якія з'яўляюцца ўзаемадапаўняльнымі. Першая частка, што ўключае раздзелы "Кнігавыдавецкая дзейнасць", "Кніжны рэпертуар", "Кніжныя сувязі", цесным чынам звязана з другой, базавай, часткай – каталогам "Мінскія выданні 1622 – 1917 гг.", які налічвае 3133 найменні кніжных друкаў на розных мовах, што выйшлі ў той час у Мінску.

Упершыню ў беларускую бібліяграфію ўводзяцца больш за 600 новых найменняў выданняў, з якіх 355 – на рускай мове, 150 – на польскай, 67 – на яўрэйскай (на іўрыце і ідыш), 34 – на лацінскай і польскай мовах, што, у сваю чаргу, можа стаць універсальнай крыніцай навуковых ведаў пры стварэнні нацыянальнага кніжнага рэпертуару. Не прэтэндуючы тым не менш на вычарпальнасць нашых звестак, бібліяграфічных і фактаграфічных, хочацца спадзявацца, што выкананая праца паслужыць на карысць наступным даследаванням гісторыі развіцця кніжнай культуры Беларусі.

Аўтар выказвае шчырую пашану і ўдзячнасць усім, хто меў дачыненне да дадзенай тэмы, падтрымліваючы, кансультуючы па складаных пытаннях, падказваючы і накіроўваючы да тых ці іншых крыніц, – Уладзіміру Мархелю, Яўгеніі Умецкай, Рыгору Рэлесу, Васілю Лявончыкаву, Адаму Мальдзісу, Тамары Самайлюк, Кшыштафу Міганю, Міколу Нікалаеву, Таццяне Рошчынай, Юрыю Лаўрыку, Валерыю Герасімаву, Аляксандру Сцефановічу, Юрыю Вартанаву, Міхаілу Тарэлку, Рыме Чыгіровай, Ліліі Коўкель, Іаане Лісэк, Іагелю Львовічу, Аляксандру Астравуху, супрацоўнікам бібліятэк і архіваў у Беларусі, Літве, Польшчы, Расіі, якія былі ласкавымі і добразычлівымі ў дапамозе і падтрымцы.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Кніжная справа Мінска як аб'ект вывучэння ў кантэксце кнігазнаўчых даследаванняў. *Уступ*

Актуальнасць даследавання гісторыі кніжнай справы Мінска, як і наогул Беларусі, абумоўлена неабходнасцю стварэння фундаментальнай гісторыі беларускай кнігі, дзе была б адлюстравана як мага паўнейшая карціна з'яўлення мясцовай разнамоўнай кніжнай прадукцыі, а таксама гісторыя бытавання на тэрыторыі Беларусі ў тым ліку і іншамоўнай, немясцовай кнігі. Пэўнай спробай вырашэння гэтай праблемы стала калектыўная двухтомная манаграфія "Гісторыя беларускай кнігі"[1], якая выйшла ў 2009, 2011 гг. Упершыню, дзякуючы намаганням Міколы Нікалаева, у Беларусі з'явілася падобная комплексная праца па гісторыі кніжнай культуры: ад даўніх рукапісных кніг да сучасных, ад іх стварэння да распаўсюджвання і захоўвання, якая адначасова засведчыла і шэраг праблем – тэарэтычных, гістарычных і практычных, што стаяць перад кніжнай культурай Беларусі. На некаторыя даследчыя праблемы беларускага кнігазнаўства, асабліва тэарэтыка-метадалагічнага характару, была звернута ўвага ў вучэбным выданні "Гісторыя беларускай кнгі" (2012)[2], якое, дарэчы, упершыню ахоплівае развіццё беларускай кнігі за такі агромісты адрэзак часу – IX–XXI стст. і, наколькі магчыма (паводле існуючых даследаванняў), паказвае яе шматмоўную і тыпалагічную разнастайнасць.

Адзін са шляхоў, які дае шанц набліжэння да найбольш праўдзівых абрысаў гісторыі кнігі, кніжнай культуры цалкам, – рэгіянальны, лакальны падыход[3]. На нашу думку, без развіцця лакальных кнігазнаўчых даследаванняў – як абагульняльных, так і ў межах прыватных тэм – нельга ўявіць усю паўнату ўкладу, унесенага мясцовымі выдаўцамі, кнігарамі, бібліяфіламі ў развіццё айчыннай культуры і асветы; асэнсаваць ролю кнігі ў сацыяльных пераўтварэннях грамадства. Лакальныя, рэгіянальныя даследаванні кнігі і кніжнай культуры, заснаваныя на мясцовым матэрыяле, узбагачаюць карціну навуковых прац у вызначаных галінах, спрыяюць высвятленню асаблівага, разнастайнага і агульнага ў гісторыка-культурным развіцці Беларусі.

Цалкам пытанні зараджэння і развіцця кніжнай справы ў Мінску не з'ўляліся аб'ектам спецыяльнага навуковага вывучэння, акрамя найбольш раскры-

---

[1] *Нікалаеў М. В.* Кніжная культура Вялікага Княства Літоўскага. Мінск : БелЭн, 2009. 423 с. : іл. (Гісторыя беларускай кнігі : у 2 т. / рэдкал.: Т. У. Бялова [і інш.] ; т. 1 / М. В. Нікалаеў); Кніжнасць новай Беларусі XIX–XXI стст. / М. В. Нікалаеў [і інш.]. Мінск : БелЭн, 2011. 436 с. : іл. (Гісторыя беларускай кнігі : у 2 т. / рэдкал.: Т. У. Бялова [і інш.] ; т. 2 / М. В. Нікалаеў [і інш.]).

[2] *Доўнар Л. І.* Гісторыя беларускай кнігі : вучэб. дапам. / М-ва культуры Рэсп. Беларусь, Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў. Мінск : БДУКМ, 2012. 252 с.

[3] *Доўнар Л. І.* Рэгіянальныя даследаванні гісторыі кнігі ў Беларусі: да пытання аб рэгіянальным кнігазнаўстве // Материалы VII Международных книговедческих чтений «Библиотеки и политика открытого доступа к информации и знаниям» (Минск, 10–11 нояб. 2011 г.) / Нац. б-ка Беларуси ; сост. Л. Г. Кирюхина. Минск, 2011. С. 62–71.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

тай тэмы, прысвечанай кнігавыдавецкай дзейнасці ў Мінску[4]. Адкрытай застаецца таксама праблема ўліку выдавецкай прадукцыі Беларусі ў бібліяграфічных крыніцах, разнамоўны характар якой стаў адной з прычын яе разрозненага бібліяграфавання ў замежных і айчынных каталогах і паказальніках, што таксама адбілася і на агульным стане складання поўнай айчыннай нацыянальнай бібліяграфіі – не вырашанага да сёння пытання.

Колькасць спецыяльных прац, у якіх утрымліваюцца звесткі па гісторыі кнігавыдання ў Мінску ў канцы XVIII – пачатку XX ст., даволі нязначная. З самых ранніх даследаванняў, якія хоць у нейкай ступені маюць адносіны да кнігавыдання ў Мінску, неабходна назваць працу Іаахіма Лялевеля "Bibliograficznych ksiąg dwoje" (1823)[5], у якой указваецца існаванне ў Мінску друкарні І. Стафановіча. Толькі канстатацыяй факту аб выданні ў Мінскай друкарні Дэпартамента часовага літоўскага ўрада (губернскай) паэмы Яна Ходзькі "Litwa oswobodzona" (1812) і друкаванні ў гэтай друкарні на рускай, польскай і лацінскай мовах афіцыйных, нязначнай колькасці іншых выданняў абмяжоўваецца польскі бібліёграф Ежы Бандке ў сваёй фундаментальнай працы па гісторыі друкарняў у Каралеўстве Польскім і Вялікім Княстве Літоўскім (1826)[6].

Што тычыцца першых па часе выхаду расійскіх прац, то іх аўтары толькі пацвярджаюць існаванне ў Мінску друкарняў, але прыведзеныя імі колькасныя даныя не заўсёды адпавядалі рэальнаму стану[7]. Агульным недахопам усіх названых работ з'яўляецца тое, што іх аўтары разглядалі кнігавыдавецкую дзейнасць у Беларусі аднабока: ці як расійскую ў "заходніх губернях", ці як польскую на ўсходніх "крэсах".

Пачатак вывучэння гісторыі кнігавыдання азначанага перыяду ў Беларусі, дзе ўказваліся і мінскія выданні, адносіцца да 1920-х гг.[8] Аўтарам Г. Перліным прыводзяцца лічбы выданняў беларуска-яўрэйскіх друкарняў 1783–1837 гг., у прыватнасці, указваецца колькасць мінскіх выданняў на яўрэйскай мове з 1807 г. да 1837 г. У 1950-я гг. з'явіўся і першы спецыяльны артыкул беларускага даследчыка С. Палееса[9], прысвечаны кнігавыданню ў Мінску ад 1797 г. да сярэдзіны XIX ст. Аднак канспектыўны змест артыкула і недакладнасць некаторых звестак паніжаюць каштоўнасць яго інфармацыі аб дзейнасці прыватных кнігавыдаўцоў І. Стафановіча, З. Прэса, Г. Бланштэйна, Ё. Дворца, братоў Бейліных, Ф. Фалька, Э. Адамовіча.

Пэўныя кароткія звесткі аб кнігадрукаванні ў Мінску ўключаліся і ў раннія агульныя гісторыка-кніжныя даследаванні беларускіх кнігазнаўцаў. Аб за-

---

[4] *Доўнар Л. І.* Развіццё кнігавыдавецкай дзейнасці ў Мінску (1795-1917): кнігазнаўчы аспект : аўтарэф. дыс. … канд. пед. навук / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў. Мінск, 2005. 21 с.

[5] *Lelewel J.* Bibliograficznych ksiąg dwoje, w których rozebrane i pomnożone zostały dwa dzieła Jerzego Samuela Bandke "Historja drukarń krakowskich" – tudzież "Historja Biblioteki Uniw. Jagiell. w Krakowie" a przydany Katalog inkunabułów polskich : T. 1–2. Wilno : Druk J. Zawadzkiego, 1823. T. 1. 276 s., 3 tabl.

[6] *Bandkie J. S.* Historya drukarń w Królestwie Polskim i Wielkiem Xięstwie Litewskiem jako i w krajach zagranicznych, w których polskie dzieła wychodziły : T. 1–3. Kraków : Druk. J. Mateckiego, 1826. T. 1. XXXII, 448 s.; T. 2. 351 s.; T. 3. 299 s.

[7] *Семенников В. П.* Дополнительные материалы для истории провинциальных типографий XVIII и начала XIX века и для библиографии книг, в них напечатанных. [Санкт-Петербург, 1913]. 26 с. (Отт. из ж. "Русский библиофил". 1913. Кн. 7).

[8] *Перлін Г.* Да гісторыі яўрэйскага друку на Беларусі // Наш край. Менск, 1927. № 8–9. С. 11–15.

[9] *Палеес С.* З гісторыі друкарскай справы ў Мінску // Беларусь. Мінск, 1957. № 9. С. 26–27.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

раджэнні кнігадрукавання ў Мінску ў XVII ст. разважаў Георгі Галенчанка[10], які пачынаючы з 1960-х гг. даследуе асаблівасці гістарычнага развіцця беларускага кірылаўскага друку XVI – XVIII стст. Сярод кнігазнаўчых прац Яўгеніі Умецкай, прысвечаных гісторыі кнігадрукавання ў Беларусі XIX ст.[11], якія з'явіліся ў 1970–1980-я гг., асаблівую навуковую каштоўнасць мае артыкул да зводнага каталогу "Кніга Беларусі, 1517–1917". У ім аналізуецца змястоўны і відавы склад рускамоўных кніжных выданняў Беларусі, разглядаюцца характэрныя асаблівасці кнігавыдавецкага працэсу ў XIX – пачатку XX ст., а таксама ўтрымліваецца пэўны фактычны матэрыял, у тым ліку і пра кнігавыданне ў Мінску. Пэўным дапаўненнем методыка-бібліяграфічнага характару да гэтага матэрыялу з'яўляецца і артыкул Ніны Ватацы, які таксама быў змешчаны ў дадзеным каталогу да часткі "Выданні на беларускай мове: XIX – пачатак XX ст."[12] Некаторыя з мінскіх выданняў былі ахарактарызаваны Наталляй Бярозкінай – найперш у працы аб ролі друку Беларусі ў распаўсюджанні прыродазнаўчых і тэхнічных ведаў у 1861–1917 гг.[13], а таксама ў вучэбным дапаможніку па гісторыі кнігадрукавання Беларусі (XVI – пачатку XX ст.)[14]. Аднак па-за ўвагай аўтара засталася дзейнасць друкарняў Беларусі па выданні літаратуры на польскай, лацінскай, яўрэйскай і іншых мовах.

У некаторай ступені закраналіся пытанні гісторыі зараджэння мінскага кнігадрукавання ўкраінскімі вучонымі Я. Д. Ісаевічам[15], І. І. Агіенкам[16], В. П. Коласа-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

---

[10] *Голенченко Г. Я.*: 1) Библиографический список белорусских старопечатных изданий XVI–XVIII вв. Минск : ГБЛ БССР, 1961. 127 с.; 2) История белорусского книгопечатания XVI – XVIII веков (кирилловского) : автореф. дис. … канд. ист. наук / Моск. гос. ист.-арх. ин-т. Москва, 1965. 18 с.; 3) Старадрукаваныя кірылічныя кнігі 16–18 стст. // Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог / склад. Г. Я. Галенчанка [і інш]. Мінск : БелСЭ, 1986. С. 10–22.

[11] *Умецкая Е. С.*: 1) История книгопечатания в Белоруссии в первой четверти XIX века (1801–1832) : автореф. дис. … канд. ист. наук / АН БССР. Минск, 1977. 27 с.; 2) Казенное книгопечатание в Белоруссии (1797–1832) // Вопросы библиографоведения и библиотековедения / Мин. ин-т культуры. Минск : Изд-во БГУ, 1983. Вып. 4. С. 63; 3) Книгоиздание в Белоруссии в первом тридцатилетии XIX века (1801–1832) // Книговедение : сб. докл. науч. конф., посвящ. началу книгопечатания в Литве и Белоруссии (Вильнюс, 21 ноября 1975 г.). Вильнюс : Вильн. гос. ун-т, 1979. № (7) 14. С. 76–91; 4) Книгопечатание в Гродно в конце XIX в. (1861–1900) // Сборник статей по основным направлениям научно-исследовательской работы. Минск : Мин. ин-т культуры, 1991. Ч. I. С. 93–98; 5) Цензурно-правовое положение книги в Белоруссии (1801–1832 гг.) // Вопросы библиотековедения и библиографоведения : сб. науч. тр. Минск : МГПИ, 1975. С. 45–59; 6) Выданні на рускай мове: XIX – пачатак XX ст. // Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог; 7) Кнігавыдавецкая справа ў пачатку XIX ст. // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. Мінск, 1978. № 1. С. 37–38; 8) Прыватнае кнігадрукаванне ў Беларусі // Тамсама. 1979. № 4. С. 22–24.

[12] *Ватацы Н. Б.* Выданні на беларускай мове: XIX – пачатак XX ст. // Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог. С. 193–199.

[13] *Березкина Н. Ю.* Роль печати в распространении научных знаний в Белоруссии. 1861–1917. Минск : Наука и техника, 1990. 112 с. : ил.

[14] *Бярозкіна Н. Ю.* Гісторыя кнігадрукавання Беларусі (XVI – пачатак XX ст.). Мінск : Беларус. навука, 1998. 199 с. : іл.; 2-е выд. Мінск : Беларус. навука, 2000. 200 с.

[15] *Исаевич Я. Д.* Роль братств в издании и распространении книг на Украине и Белоруссии (конец XVI – XVIII в.) // Книга и графика : сб. посвящен 80-летию чл.-кор. АН СССР А. А. Сидорова. Москва : Наука, 1972. С. 127–136; *Ісаєвич Я.* Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. 520 с.

[16] *Огієнко І. І.* Історія українського друкарства. Київ : Либідь, 1994. 448 с.

вай[17], польскімі – А. Кавецкай-Грычовай[18], М. Підлыпчак-Маяровіч[19], Ё. Геткай[20]. Даследаванні гісторыі выдання і распаўсюджання польскай кнігі ў Расійскай імперыі ў XIX – пачатку XX ст., якімі займаліся польскія кнігазнаўцы Я. Кушлейка[21] і Я. Кастэцкі[22], пашыраюць магчымасці метадалагічных падыходаў і ў вывучэнні кніжнай справы Мінска, якая мела шчыльныя кантакты з друкам і кніжным гандлем Польшчы.

Што да прац сучасных расійскіх кнігазнаўцаў, то не толькі кнігавыдавецкая дзейнасць у Мінску, але і наогул Беларусі азначанага перыяду імі не разглядаецца ні ў даследаваннях па ўсеагульнай гісторыі кнігі[23], ні ў даследаваннях па рэгіянальным кнігазнаўстве[24].

Аднак адным з першых сумесных расійска-беларускіх комплексных даследаванняў рэгіянальнай кніжнай культуры стала Міжнародная славяназнаўчая праграма “История книжной культуры Подляшья”, прадстаўленая Юрыем Лабынцавым у 1992 г. на Міжнароднай царкоўна-навуковай канферэнцыі, прысвечанай 1000-годдзю Праваслаўнай Царквы на Беларусі (сумесны праект Расійскай акадэміі навук і Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі). Прапаноўваліся як тэарэтычныя даследаванні, так і стварэнне шматтомнага энцыклапедычнага выдання, “включающего в себя практически полную информацию обо всех сторонах культурного процесса на Подляшье, связанного с рукописной и печатной книжностью на церковнославянском, древнерусском, старобелорусском, староукраинском, белорусском, украинском, русском, польском, латин-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

---

17 *Колосова В. П.* Иван Вышенский и Павел Домжив-Люткович // Федоровские чтения, 1979. Москва : Наука, 1982. С. 24–34.

18 Drukarze dawnej Polski od XV do XVIII wieku. Wrocław ; Kraków : Ossolineum, 1959. Zesz. 5: Wielkie Księstwo Litewskie / oprac.: A. Kawecka-Gryczowa, oraz K. Korotajowa, W. Krajewski. 272 s. : il.

19 *Pidłypczak-Majerowicz M.* Bazylianie w Koronie i na Litwie: Szkoły i książkie w działalności zakonu. Warszawa ; Wrocław : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1986. 272 s. (Akta Universitaties ; nr 779).

20 *Getka J.* Polskojęzyczne druki bazyliańskie (XVIII wiek). Warszawa : BEL Studio, 2013. 344 s.

21 *Kuszlejko J.*: 1) Książka polska w Rosji na przełomie XIX i XX wieku. Warszawa : B-ka Narodowa, 1993. 258 s.; 2) Polska książka historyczna w Rosji w latach 1914–1918. Cz. I // Instytucje – publiczność – sytuacje lektury. Warszawa : B-ka Narodowa; In-t Książki i Czytelnictwa, 1990. T. 2. S. 172–194; 3) Cz. II // Ibid. 1992. T. 4. S. 225–242.

22 *Kostecki J.*: 1) Ruch wydawniczy na ziemiach polskich (1877–1886) // Instytucje – publiczność – sytuacje lektury. Warszawa : B-ka Narodowa; In-t Książki i Czytelnictwa, 1992. T. 4. S. 153–224; 2) Drukarnie w Królestwie polskim w latach 70-tych XIX w.: Wielkość i charakter produkcji / M. Rowicka, J. Kostecki // Rocznik Biblioteki Narodowej. Warszawa, 1991. T. XXV. S. 213–234; 3) Trudny proces przenikania: Carska cenzura zagraniczna wobec importu publikacji w języku polskim w latach 1865–1904. Warszawa : B-ka Narodowa, 2011. 352 s. : il., tabl.

23 *Баренбаум И. Е., Шомракова И. А.* Всеобщая история книги : учеб. Санкт-Петербург : С.-Петербург. гос. акад. культуры, 1996. Ч. 1. 168 с.; 1998. Ч. 2. 113 с.; *Шомракова И. А.* Монография по истории книги в России // Книга. Исследования и материалы. Москва : Кн. палата, 1990. Сб. 61. С. 191.

24 *Белов С. В.* Книжная торговля в Петербурге и Москве // Книга в России. 1861–1881 : В 3 т. Москва : Книга, 1991. Т. 3. С. 45–68; *Фролова И. И.* Проблемы провинциальной книги в контексте исследования общероссийской истории книжного дела (На материале второй половины XIX – начала XX в.) // Книга. Исследования и материалы. Москва : Терра, 1995. Сб. 71. С. 205–213; *Фролова И. И., Шпак А. П.* Перспективы исследования истории книжного дела в русской провинции во второй половине XIX – начале XX в. // Книжное дело в России во второй половине XIX – начале XX в. Ленинград : ГПБ, 1990. Вып. 5. С. 140.

ском и литовском языках"[25]. У выніку даследаванняў іх аўтарамі – Ю. Лабынцавым і Л. Шчавінскай – былі апублікаваны манаграфічныя працы, прысвечаныя кніжнай культуры Падляшша[26].

Паступова запаўняецца і беларускае даследчыцкае поле, прысвечанае вывучэнню кнігазбораў, гісторыі бібліятэк Беларусі. З аднаго боку, гэта працы, якія адлюстроўваюць аўтарскі падыход да прадстаўлення ўжо апублікаваных звестак па гісторыі бібліятэк[27], з іншага – навукова-даследчыя[28] і бібліяграфічныя[29] працы, заснаваныя на даследаванні непасрэдна кніжных калекцый.

Што да ўласна гісторыі мінскіх кнігазбораў, у іх ліку царкоўных і манастырскіх бібліятэк, то тут неабходна адзначыць адны з першых публікацый 1960-х гг.

---

[25] *Лабынцев Ю. А.* Международная славяноведческая программа "История книжной культуры Подляшья". Минск : НББ, 1992. С. 10.

[26] Напрыклад: Супрасльский церковнославяно-польский словарь 1722 г. / сост. Ю. А. Лабынцев, Л. Л. Щавинская. Минск : НББ, 1995. 106 с. : ил.; *Щавинская Л. Л.* Литературная культура белорусов Подляшья XV – XIX вв.: Книжные собрания Супрасльского Благовещенского монастыря. Минск : НББ, 1998. 175 с.; *Лабынцев Ю. А., Щавинская Л. Л.* На крайнем западе Востока: Многовековая судьба белорусской духовной культуры Подляшья. Минск : НББ, 2004. 24 с.

[27] *Берёзкина Н. Ю.* Библиотеки и распространение научных знаний в Беларуси (XVI – XX вв.). Минск : Белорус. наука, 2011. 523 с. *Мотульский, Р. С.* Из прошлого в будущее. Библиотеки Беларуси: в 2 ч. Минск : БелЭн, 2011. Ч. 1 : IX – начало XX в. 254 с. (Библиотеки Беларуси).

[28] Напрыклад: *Фурс А.* Бібліятэка Храптовічаў: пошукі, знаходкі, перспектывы // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі / Нац. б-ка Беларусі. Мінск : НББ, 2005. Вып. 7 : Матэрыялы Трэціх Міжнародных кнігазнаўчых чытанняў "Кніга Беларусі: повязь часоў" (Мінск, 16–17 верас. 2003 г.). Секцыя 2. Беларускія гістарычныя кнігазборы ў часе і прасторы. С. 43–49; *Рошчына Т. І.* Слонім у гісторыі кніжнай культуры Вялікага Княства Літоўскага XVIII ст.: Кнігавыданне і кнігазборы // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі. 2002. Вып. 5. С. 40–47; *Сільнова Л. Д.* Фрагменты прыватных бібліятэк у фондах НББ // Навукова-даследчая дзейнасць Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі на мяжы стагоддзяў / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Л. Г. Кірухіна. Мінск, 2002. С. 71–74; *Цітавец А.* Кнігазбор выданняў друкарні Мамонічаў у фондах Цэнтральнай навуковай бібліятэкі НАН Беларусі // Інфармацыйнае забеспячэнне навукі: праблемы, пошукі, рашэнні: да 75-годдзя з дня заснавання ЦНБ імя Я. Коласа НАН Беларусі : зб. навук. арт. / Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр. навук. б-ка імя Я. Коласа. Мінск, 2000. С. 116–120; *Герасімаў В. М.* Калекцыя "Бібліятэка Нясвіжскай ардынацыі Радзівілаў" у фондах Прэзідэнцкай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі. 1998. Вып. 3. С. 16–23; *Стефанович А. В.* Экслибрисы библиотеки Несвижской Ординации Радзивиллов в фондах ЦНБ НАН Беларуси // Тамсама. С. 23–32 : ил.; *Шоцік В. І.* Да гісторыі кнігазбору Пуслоўскіх // Тамсама. С. 45–51.

[29] Напрыклад: Библиотека Радзивиллов Несвижской ординации = Library of the Radziwills' of Nesvizh Ordynation : каталог изданий из фонда Центральной научной библиотеки им. Якуба Коласа Национальной академии наук Беларуси, XV–XVI века / Нац. акад. наук Беларуси, Центр. науч. б-ка им. Якуба Коласа; сост. А. В. Стефанович, М. М. Лис; ред. библиогр. записей О. М. Дрозд ; редкол. : Н. Ю. Березкина (гл. ред.) [и др.]. Минск : Белорус. наука, 2010. 175 с. : ил.; Библиотека Радзивиллов Несвижской ординации = Library of the Radziwills' of Nesvizh Ordynation : каталог изданий из фонда Центральной научной библиотеки им. Якуба Коласа Национальной академии наук Беларуси, XVII век / Нац. акад. наук Беларуси, Центр. науч. б-ка им. Якуба Коласа; сост. А. В. Стефанович, М. М. Лис; ред. библиогр. записей О. М. Дрозд, И. Л. Мурашова ; редкол. : Н. Ю. Березкина (гл. ред.) [и др.]. Минск : Белорус. наука, 2012. 629 с. : ил.; *Киреева Г. В., Трифонова Н. Я.* Книги кирилловского шрифта XVI – начала XX в. в собраниях Национального художественного музея Республики Беларусь : альбом-каталог / под науч. ред. Г. Я. Голенченко, Е. В. Карпенко; Нац. худож. музей Респ. Беларусь. Минск : Белпринт, 2012. 168 с. : ил.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Валянціны Цыбулі[30] і Сямёна Ашаровіча[31]. У пазнейшых працах, сярод іх некалькі абагульняльных па гісторыі бібліятэчнай справы Беларусі такіх беларускіх бібліятэказнаўцаў, як Марыя Пакала[32], Ірма Емец[33], якія падавалі таксама інфармацыю і пра бібліятэкі Мінска, то ў іх амаль не закраналіся пытанні развіцця прыватных збораў. У большасці сваёй публікацыі савецкіх часоў маюць у адносінах да пэўных рэгіёнаў (у тым ліку Мінска) фрагментарны і схематычны характар, аднак карысныя з пункту гледжання гісторыі развіцця даследаванняў, іх метадалогіі.

Новы кірунак у вывучэнні раней не даследаванай гісторыі беларускіх кнігазбораў вызначыўся ў канцы 1990-х – на пачатку 2000-х гг., а асноўнымі "пляцоўкамі" для публікацыі іх вынікаў сталі такія выданні Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, як навуковы зборнік "Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі"[34], матэрыялы міжнародных кнігазнаўчых чытанняў[35]. Большасць артыкулаў прысвячалася даследаванню кніжных калекцый у складзе тых ці іншых дзяржаўных фондасховішчаў Беларусі, аднак і рэгіянальны аспект таксама меў адлюстраванне, у тым ліку і пра мінскія кнігазборы[36].

Апошнім часам значнае асвятленне паводле архіўных матэрыялаў атрымалі манастырскія і царкоўныя бібліятэкі ў працах беларускіх[37] і літоўскіх[38] даследчыкаў. Найбольшая ж колькасць навуковых работ апублікавана польскімі аўтарамі, сярод якіх важкае месца належыць аналітыка-абагульняльным даследаванням[39], дзе закранаецца сярод іншых беларускіх рэгіянальных цэнтраў і Мінск.

---

30 *Цыбуля В. А.*: 1) Первые библиотеки в Минске // Доклады к IX конференции молодых ученых Белорусской ССР (Минск, ноябрь 1967 г.). Минск : АН БССР, 1967. С. 25–30; 2) Первые библиотеки Минска // Неман. Минск, 1968. № 9. С. 182–184.

31 *Ошерович С. О.* К истории библиотечного дела в городе Минске // Библиотечное дело в БССР: (Из истории библиотек республики) : сб. ст. / Гос. б-ка БССР им. В. И. Ленина ; ред. Н. М. Колоско, А. Т. Меламед. Минск : [б. и.], 1969. С. 23–36.

32 *Покало М. И.* Библиотеки на территории Белоруссии с древнейших времен до конца XVIII в. // Вопросы библиографоведения и библиотековедения. 1984. Вып. 5. С. 36–54; *Её же.* История библиотечного дела в БССР. Минск : Выш. шк., 1986. 200 с.

33 *Емец И. П.* Краткий очерк развития библиотечного дела в Белоруссии с древнейших времен до Великой Октябрьской социалистической революции // Библиотечное дело в Белоруссии (XVI в. – 1917 г.) : библиогр. указ. Минск : Гос. б-ка БССР, 1983. С. 5–68.

34 Выдаецца з 1995 г.

35 Праводзяцца з 1998 г., матэрыялы выдаюцца з 2000 г.

36 *Доўнар Л. І.* Мінскія кнігазборы XIX стагоддзя // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі. Вып. 3. С. 60–72.

37 *Лаўрык Ю. М.*: 1) Скарбніцы мудрасці: Бібліятэкі іезуіцкіх навучальных устаноў (кан. XVI – пач. XIX ст.) // Адукацыя і выхаванне. 1994. № 8. С. 87–92; 2) Кнігазборы Пінскага Лешчынскага манастыра // Наша вера. 2007. № 4(42). С. 58–62; 3) Базыльянскія бібліятэкі // Тамсама. 2008. № 2(44). С. 57–63; 4) Кніжныя зборы пры грэка-каталіцкіх святынях // Тамсама. № 3(45). С. 46–51; 5) Касцёльныя кнігазборы // Тамсама. № 4(46). С. 58–62. Таксама гл.: http://media.catholic.by/nv/n40/search.htm?do=search&author=277.

38 *Pacevičius A.* Zaginiony świat książki: biblioteki klasztorne na Litwie pod władzą carów // Wspólnota pamięci. Studia z dziejów ziem wschodnich dawnej Rzeczypospolitej / red. J. Gwioździk, J. Malicki. Katowice : B-ka Śląska, 2006. S. 243–254; *Idem.* Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais: dingęs knygos pasulis. Vilnius : Versus aureus, 2005. 312 p. : il.

39 *Rożycki E.* Materiały źródłowe do dziejów polskiej książki w archiwach i bibliotekach Lwowa, Mińska i Wilna // Roczniki Biblioteczne. 1987. T. 31. S. 305–317; *Bajor A.* Książka i biblioteka klasztorna w Wielkim Księstwie Litewskim – metody i zagadnienia badawcze. Przegląd // Wspólnota pamięci. Studia

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Неабходна адзначыць і такія публікацыі, ажыццёўленыя як у Польшчы, так і Беларусі, прысвечаныя пэўным мінскім кнігазборам, найболей – бібліятэкам каталіцкіх кляштараў, як Уладзіміра Дзянісава[40], Івоны Пятшкевіч[41] і Юрыя Лаўрыка[42]. Асаблівую ўвагу прыцягваюць публікацыі пра "найдаўнейшыя беларускія кніжніцы" Ю. Лаўрыка[43], якія з'яўляюцца, бадай, аднымі з першых спроб абагульнення звестак у ханалогіі існавання прыватных кнігазбораў на тэрыторыі Беларусі, іх сістэматызацыі па ўладальніцкай прыналежнасці і раскрыцці асноўных тэндэнцый развіцця. Нядаўняя манаграфія Ю. Лаўрыка, прысвечаная выдавецкай і кнігазбіральніцкай дзейнасці ў Куцейне ў сярэдзіне XVII ст.[44], прадаўжае традыцыі класічных прац па гісторыі кнігі такіх аўтараў і папярэднікаў, як, напрыклад, Льва Уладзімірава[45] ці Міколы Нікалаева[46], якім характэрны комплексны падыход да гісторыі кнігі: ад яе стварэння да распаўсюджання. Дарэчы, манаграфія літоўскага вучонага Л. Уладзімірава з'яўляецца ў пэўным сэнсе адзінай "усеагульнай гісторыяй кнігі", якая ўключае і гісторыю беларускай кнігі (да XVIII ст.).

З пункту гледжання выкарыстання метадалогіі рэгіянальнага падыходу ў вывучэнні кнігазбораў карыснымі з'яўляюцца і публікацыі беларускай даследчыцы з Кракава Лілії Коўкель пра кнігазборы Гродзеншчыны[47], у прыватнасці

z dziejów ziem wschodnich dawnej Rzeczypospolitej / red. J. Gwioździk, J. Malicki. Katowice : B-ka Śląska, 2006. S. 243–254; *Miławicki M., o.* Inwentarze i spisy bibliotek dominikańskich skasowanych w guberniach zachodnich Cesarstwa Rosyjskiego w XIX w. Stan źródeł i miejsca ich przechowania // Hereditas Monasteriorum. 2012. Vol. 1. S. 141–172.

40 *Денисов В.* Библиотеки минских католических монастырей XVIII–XIX веков // Kultura książki ziem wscodniego i południowego pogranicza Polski (XVI–XX wiek): paralele i różnice / red. nauk. J. Gwioździk i E. Rożycki. Katowice : Wyd-wo Un-tu Śląskiego, 2004. S. 419–425.

41 *Pietrzkiewicz I.* Zakonnicy i książki. O bibliotekach klasztorów męskich Mińska // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі. Вып. 7. С. 6–24.

42 *Лаўрык Ю.*: 1) Вачыма візітатара: Менскі фарны касцёл і яго кніжныя зборы ў XVIII – пач. XIX ст. // Нашыя святыні : матэрыялы Міжнар. навук. канф. , прысв. 500-годдзю Мінск. фарн. касцёла, 225-годдзю Магілёўск. архідыяцэзіі, 220-годдзю Мінск. дыяцэзіі, Мінск, 7 чэрв. 2008 г. / Польскі Інстытут у Мінску ; рэдкал.: Т. Кандрусевіч [і інш.] ; навук. рэд. Т. Кандрусевіч, А. І. Мальдзіс і М. Каламайска. Мінск : Выд. В. Хурсік, 2009. С. 157–165; 2) Кніжная культура мінскіх бернардзінцаў напрыканцы XVIII ст. // Тамсама. С. 166–172; 3) Бібліятэка менскага канвенту дамініканаў у XVIII ст. // Мінск і мінчане: дзесяць стагоддзяў гісторыі (Да 510-годдзя атрымання Менскам магдэбургскага права) : матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф. (Мінск, 4–5 верас. 2009 г.). Мінск : Беларус. навука, 2010. С. 41–48.

43 *Лаўрык Ю.*: 1) Найдаўнейшыя беларускія кніжніцы // Роднае слова. 2006. № 2. С. 78–81; № 4. С. 80–83; 2) Бібліятэкі на Беларусі ў сярэдзіне XVI – 1-й пал. XIX ст. // Наша вера. 2007. № 2(40). С. 68–71; 3) "Книг вшеляких русских, польских и латинских…" Прыватныя бібліятэкі праваслаўных іерархаў Рэчы Паспалітай канца XVI – 1-й паловы XVII ст. // Роднае слова. 2012. № 3. С. 5–8.

44 *Лаўрык Ю. М.* Кнігі і кнігазборы Куцеінскага манастыра ў сярэдзіне XVII ст. Мінск : Тэхналогія, 2012. 255 с. : іл.

45 *Vladimirovas L.* Knygos istorija: Senovė. Viduramžiai. Renesansas. XVI – XVII amžius. Vilnius : Mokslas, 1979. 544 p. : il.; *Владимиров Л. И.* Всеобщая история книги: Древний мир. Средневековье. Возрождение. XVII век / пер. Н. Л. Владимировой. Москва : Книга, 1988. 322 с. : ил.

46 *Нікалаеў М. В.* Палата кнігапісная: Рукапісная кніга на Беларусі ў X – XVIII стагоддзях. Мінск : Мастац. літ., 1993. 239 с.: іл.; *Яго ж.* Кніжная культура Вялікага Княства Літоўскага. 423 с. : іл.

47 Напрыклад: *Коўкель Л.* Лёсы прыватных збораў на беларускіх землях пасля паўстання 1830–1831 гг. (На прыкладзе Гродзеншчыны) // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі. Вып. 7: С. 57–68; *Яе ж.* Прыватныя кнігазборы Гродзеншчыны другой паловы XIX ст. (на прыкладзе калекцыі Пуслоўскіх–Красінскіх) // Этнасацыяльныя і культурныя працэсы ў заходнім рэгіёне Бе-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

манаграфічная праца “Prywatne księgozbiory na Grodzięszczyznie w pierwszej połowie XIX wieku”, якая выйшла ў кракаўскім друку ў 2005 г.[48] Асноўнай мэтай працы стала “комплексная рэгістрацыя” існаваўшых на гродзенскіх абшарах у азначаны перыяд прыватных калекцый кніг, сістэматызацыя матэрыялаў, якія датычаць іх уладальнікаў, спосабаў фарміравання кнігазбораў, іх структуры і лёсаў.

Комплексны падыход у галіне даследавання кніжнай культуры пэўнага рэгіёна Беларусі адлюстроўвае міжнародная навукова-практычная канферэнцыя “Берасцейскія кнігазборы: праблемы і перспектывы даследавання”, якую з 2008 г. арганізуе Брэсцкая абласная бібліятэка імя М. Горкага. Упершыню ў рэгіянальным кнігазнаўстве Беларусі кніга прадстаўлена ў рэтраспектыве і перспектыве стварэння, бытавання, распаўсюджання, захоўвання; у кантэксце гісторыі і культуры рэгіёна, тэрыторыі[49]. Адной з задач на шляху рэгіянальных кнігазнаўчых даследаванняў з’яўляецца задача “не згубіцца”, не расцерушыць у агульнай масе краязнаўчай інфармацыі веды пра кнігу, а, наадварот, выкарыстоўваючы краязнаўчы матэрыял[50], паглыбляць іх, дадаючы новыя рэгіянальныя асаблівасці ў адзіную карціну гісторыі кнігі Беларусі.

Відавочна, што метадалогія кнігазнаўчых даследаванняў патрабуе і міждысцыплінарнага, кампаратыўнага падыходу, выкарыстання навуковых вынікаў і ўзаемадзеяння з такімі галінамі навук, як культуралогія, гісторыя, філалогія, адукацыя, філасофія, мастацтвазнаўства і інш. Адлюстраваных толькі ў кнігазнаўчай літаратуры звестак па даследуемай тэме кніжнай справы ў Мінску яшчэ недастаткова, каб мець магчымасць скласці поўнае ўяўленне аб выбраным перыядзе. Тым большае значэнне для раскрыцця пытання маюць, у першую чаргу, працы як агульнагістарычнага характару, так і даследаванні па галіновай гісторыі: адукацыі, літаратуры, мастацтва, рэлігіі, філасофіі Беларусі. Крыніцазнаўчы характар маюць публікацыі адпаведнага гістарычнага перыяду – гэта матэрыялы па гісторыі Віленскай вучэбнай акругі І. Карнілава[51], нарысы з гісторыі жыцця Мінска, яго навучальных устаноў і кнігавыдавецкай дзей-

ларусі: гісторыя і сучаснасць : матэрыялы рэсп. навук. канф. (Гродна, 5–6 снеж. 1997 г.) / адказ. рэд. І. П. Крэнь. Гродна : [б. в.], 1998. С. 205–210.

[48] *Доўнар Л.* [Рэцэнзія] // Беларускі гістарычны агляд. Т. 12, сш. 1–2 (22–23). Снежань 2005. С. 299–315. Рэц. на кн.: *Kowkiel L.* Prywatne księgozbiory na Grodzięszczyznie w pierwszej połowie XIX wieku. Kraków : Wyd-wo Nauk. Akad. Pedag., 2005. 221 s., ill., mapa.

[49] Берасцейскія кнігазборы : матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф. “Берасцейскія кнігазборы: праблемы і перспектывы даследавання” (Брэст, 30–31 кастр. 2008 г.) / Брэсц. абл. б-ка імя М. Горкага ; склад. А. М. Мяснянкіна, Т. С. Кавенька ; пад агул. рэд. М. В. Нікалаева. Брэст : Паліграфіка, 2010. 463 с. : іл.; Берасцейскія кнігазборы: праблемы і перспектывы даследавання : матэрыялы і даклады ІІ Міжнар. навук.-практ. канф. (Брэст, 31 мая – 3 чэрв. 2012 г.) / Брэсц. абл. выкан. камітэт; Брэсц. абл. б-ка імя М. Горкага; Брэсц. дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна ; склад. А. М. Мяснянкіна, Т. С. Кавенька ; пад агул. рэд. М. В. Нікалаева. Брэст : БрДУ, 2013. 464 с. : іл.

[50] Напрыклад: *Подлипский А.* Книга в Витебске: (книгоиздательство, библиотеки и книголюбы Витебска): Дооктябрьский период / Витеб. обл. б-ка ; Витеб. краевед. фонд им. А. Сапунова. Витебск : Обл. укрупн. тип., 1999. 64 с.

[51] *Корнилов И.* Русское дело в Северо-Западном крае: материалы для истории Виленского учебного округа преимущественно в муравьевскую эпоху / И. Корнилов. Санкт-Петербург : Тип. А. П. Лопухина, 1901. 420, VIII с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

насці В. Г. Краснянскага[52], А. І. Мілавідава[53], М. Адо[54], П. Афонскага[55], М. Брэнштайна[56] і інш.

Пра кніжнае жыццё горада сведчаць публіцыстычныя, мемуарна-дакументальныя матэрыялы вызначанага перыяду. Так, дзейнасць некаторых польскіх культурна-асветных асяродкаў горада XIX – пачатку XX ст. атрымала асвятленне ва ўспамінах Г. Багіньскага[57], Я. Івашкевіча[58], З. Кавалеўскай[59], Т. Корзана[60], В. Макоўскага[61], А. Валіцкага[62], Э. Вайніловіча[63], Л. Жыцкай[64] і інш. Гісторыка-культурныя нарысы пра Мінск[65] і публіцыстычныя артыкулы аб кнігавыданні ў тагачаснай перыёдыцы (“Kurjer Wileński”, “Минские губернские ведомости”, “Виленский календарь”, “Nad Świsłoczą” і інш.) таксама служаць дадатковай крыніцай інфармацыі.

---

52 *Краснянский В. Г.* Минский департамент Великого Княжества Литовского (Эпизод из истории войны 1812 г.). Санкт-Петербург : Сенатская тип., 1902. 72 с.

53 *Миловидов А. И.* Судьба русской книги в Северо-Западном крае в связи с его культурной историей. Санкт-Петербург : Тип. Меркушева, 1903. 34 с.

54 *Адо Н.* Краткий исторический очерк Минской мужской гимназии. Минск : Тип. И. и В. Тасьман, 1903. Ч. 1 (до 1831 года). 234 с.

55 Триста лет в православии: (Исторический очерк трехсотлетия существования Минского Екатерининского собора) / сост. П. Афонский. Минск : Электротип. С. А. Некрасова, 1913. 72 с.

56 *Brensztejn M.* Informator o Towarzystwach naukowych, oświatowych, artystyczno-popularnych, filantropijnych, wzajemnej pomocy, sportowych i klubach na Litwie i Rusi Białej. Wilno : Druk J. Zawadzkiego, 1914. VIII, 315, III s.

57 *Bagiński H.* Z dziejów Towarzystwa Wiedzy Wojskowej (Z 50-tą rocznice powstania Tow. Polskiej WW) // Przegląd Historyczny. Warszawa, 1968. N 2 (46). S. 413–417.

58 *Iwaszkiewicz J.* Mińsk / pod red. H. Mościckiego. Warszawa ; Poznań : Wyd-wo Zeszytowe, 1920. 36 s. (Co to jest Polska? XIV).

59 *Kowalewska Z.* Obrazki Mińskie z ubiegłego stulecia: 1851 – do połowy 1863. Wilno : Nakł. Księgarni J. Zawadzkiego, 1912. 126 s.; *Eadem.* Rok 1863 w Mińszczyznie // Kalendarz miński na r. 1918. Mińsk : Polska Macierz Szkolna Ziemi Mińskiej, 1917. S. 18–24.

60 *Korzon T.* Mińsk w połowie XIX wieku : ze wspomnień osobistych. Mińsk : [s.n.] ; Wilno : E. Nowicki, 1908. 20 s. (Адбітак: Kalendarz Miński na rok przestępny 1908).

61 *Makowski W.* Wspomnienia starego księgarza na tle osobistych przeżyć. Młodym kolegom po fachu w 52-ą rocznice pracy swojej. Cz. 2. Rok 1879–1893 // Przegląd Księgarski. Warszawa, 1925. N 7. S. 186–193; N 8. S. 220–222; Cz. 3. Rok 1893–1915 // Ibid. N 10. S. 316-319; N 11. S. 337-340; N 15–16. S. 414–417; N 19. S. 494–496; Cz. 4. 1915–1920 // Ibid. N 20. S. 519–521; N 22. S. 565–567; N 23–24. S. 604–609; *Idem.* Wspomnienia Wacława Makowskiego o Elizie Orzeszkowej // Twórczość. Warszawa, 1956. N 1. S. 125–135.

62 *Walicki A.* Stanisław Moniuszko. Warszawa : Druk. J. Korzeniewskiego, 1873. 140 s.

63 *Woyniłłowicz E.* Wspomnienia 1848–1928. Wilno : Druk. J. Zawadzkiego, 1931. Część pierwsza. 365 s.

64 *Życka L., Łęska M.* Działalność popowstaniowa polaków ziemi Mińskiej: (Materiały i wspomnienia). Warszawa : Wydano nakł. Koła Przyjaciół Uchodźców z Mińszczyzny, 1939. 312 s.

65 Напрыклад: *Сыракомля У.* Мінск: Беглы агляд сучаснага стану Мінска / пер. з пол. Х. Лялько. Мінск : Голас Радзімы, 1992. 118 с. : іл.; Mińsk // Kalendarz ilustrowany “Kuriera Litewskiego” na rok 1909. Wilno : Nakł. “Kurjera Litewskiego”, [1909]. S. 144–154; *Chmara A., Jelski A.* Mińsk // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa : Nakł. W. Walewskiego; Druk. “Wieku” etc., 1885. T. VI. S. 453–474.

РЭПОЗІТОРЫЙ БГУКІ

Даследаванні беларускіх вучоных па гісторыі Беларусі XIX – пачатку XX ст. М. В. Біча[66], М. Ф. Болбаса[67], В. І. Галубовіча[68], А. М. Лютага[69] і інш. – значная аргументаваная база аналізу сацыяльна-эканамічнага і грамадска-палітычнага развіцця горада ў дадзены перыяд[70]. Дапаўняюць карціну гістарычныя працы ў галіне асветы А. А. Гурэцкага[71], У. С. Пасэ[72]; філасофіі – А. А. Біралы[73], У. М. Конана[74], М. І. Крукоўскага[75], Т. М. Фёдаравай[76]; рэлігіі – В. В. Грыгор'евай, У. І. Навіцкага, А. М. Філатавай[77]; культуры і мастацтва – А. І. Ахвердавай[78], А. Л. Капілава[79], Л. Лыча[80], С. Немагай[81], В. Скарабагатава[82] і інш. Асаблівую навуко-

---

[66] *Біч М. В.* Беларускае адраджэнне ў XIX – пачатку XX ст.: Гістарычныя асаблівасці, узаемаадносіны з іншымі народамі / АН Беларусі ; Беларус. камітэт славістаў. Мінск : Нар. асвета, 1993. 349 с.

[67] *Болбас М. Ф.*: 1) Промышленность Белоруссии: 1860–1900. Минск : Изд-во БГУ, 1978. 312 с.; 2) Развитие промышленности в Белоруссии (1795–1861). Минск : Изд-во БГУ, 1966. 268 с.; 3) Прамысловасць дарэвалюцыйнай Беларусі / аўт.-склад. М. Ф. Болбас. Мінск : БелСЭ, 1988. 321 с.

[68] Эканамічная гісторыя Беларусі / пад агул. рэд. В. І. Галубовіча. Мінск : Экаперспектыва, 1993. 287 с.

[69] *Лютый А. М.* Социально-экономическое развитие городов Белоруссии в конце XVIII – первой половине XIX в. Минск : Наука и техника, 1987. 179, [2] с.

[70] Гісторыя Мінска / пад рэд. чл.-кар. НАН Беларусі У. А. Бабкова. Мінск : БелЭн, 2006. 696 с. : іл.; Гісторыя Беларусі : у 2 ч. / пад рэд. Я. К. Новіка і Г. С. Марцуля. Мінск : Універсітэцкае, 1998. – Ч. 1: Ад старажытных часоў – па люты 1917 г. 416 с.

[71] *Гурецкий А. А.* Политика царизма в области образования в Белоруссии в конце XVIII – первой четверти XIX в. (1772–1825) : автореф. дис. … канд. ист. наук / Белорус. гос. пед. ун-т. Минск, 1998. 20 с.

[72] *Поссе В. С.* Просвещение в Белоруссии в конце XVIII – первой половине XIX в. : автореф. дис. … канд. ист. наук / АН СССР. Минск : Наука и техника, 1964. 20 с.

[73] *Бирало А. А.* Философские проблемы в науке эпохи Просвещения в Белоруссии и Литве. Минск : Изд-во БГУ, 1979. 160 с.

[74] *Конан У. М.*: 1) Праблемы рускай культуры ў Беларусі: па матэрыялах перыядычнага друку канца XIX – пачатку XX ст. // Беларуска-рускае культурнае ўзаемадзеянне канца XIX – пачатку XX ст. : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 150-годдзю з дня нараджэня І. Я. Рэпіна і 100-годдзю знаходжання мастака на Беларусі / Віцеб. абл. краязн. музей; Нац. навук.-асвет. цэнтр імя Ф. Скарыны; Віцеб. маст. школа ; Музей-сядзіба І. Я. Рэпіна. Віцебск : Віцеб. абл. краязн. музей, 1995. С. 5–13; 2) Проблемы искусства и эстетики в общественной мысли Белоруссии начала XX в.. Минск : Наука и техника, 1985. 200 с.

[75] *Крукоўскі М. І.* Філасофія культуры: уводзіны ў тэарэтычную культуралогію : вучэб. дапам. Мінск : Універсітэцкае, 2000. 192 с.

[76] *Федорова Т. Н.* Развитие общественно-политической и эстетической мысли в Белоруссии (по материалам газеты "Минский листок" 1886–1902 гг.) : автореф. дис. … канд. филос. наук. / Белорус. гос. ун-т. Минск, 1962. 16 с.

[77] Канфесіі на Беларусі (к. XVIII – XX ст.) / В. В. Грыгор'ева [і інш.] ; навук. рэд. У. І. Навіцкі. Мінск : Экаперспектыва, 1998. 340 с.

[78] *Ахвердава А.* Пачынальнікі беларускага піянізму // Мастацтва Беларусі. Мінск, 1985. № 2. С. 68; *Яе ж.* Фларыян Міладоўскі // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. Мінск, 1980. № 3. С. 38–39.

[79] *Капилов А. Л., Ахвердова Е. И.* Музыкальная культура Беларуси XIX – начала XX веков. Минск : Ин-т совр. знаний, 2000. 144 с. : ил.

[80] *Лыч Л., Навіцкі У.* Гісторыя культуры Беларусі. Мінск : Экаперспектыва, 1996. 454 с.

[81] *Немагай С. М.* Выганічы–Дудзічы–Замосце: музычныя масты // Ельскія чытанні : матэрыялы канферэнцыі "Шляхецкая культура Беларусі XIX – пачатку XX ст." (Дудуткі, 27 крас. 2013 г.) / уклад. Д. Ільініч ; пад рэд. Л. І. Доўнар. Мінск : Кнігазбор, 2013. С. 40–52.

[82] *Скорабагатаў В.* Зайгралі спадчынныя куранты: цыкл нарысаў з гісторыі прафесійнай музычнай культуры Беларусі. Мінск : Тэхналогія, 1998. 154 с. (Вяртанне ; кн. 5).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

вую значнасць маюць працы З. В. Шыбекі, прысвечаныя культурнаму генезісу Мінска[83].

Найбольш беларуская кніга XVIII – пачатку XX ст. з'яўлялася аб'ектам даследавання ў беларускім літаратуразнаўстве[84]. Новыя фактаграфічныя і крыніцазнаўчыя звесткі пра кнігавыданне і кніжныя рэдкасці Мінска ўнесены такімі вучонымі, як С. Х. Александровіч[85], І. С. Бас[86], Г. В. Кісялёў[87], А. І. Мальдзіс[88], У. І. Мархель[89], Р. М. Семашкевіч[90] і інш. Іх працы па распрацоўцы кніжнай спадчыны Беларусі служаць грунтоўнай крыніцай кнігазнаўчых ведаў, якія могуць выкарыстоўвацца і ў даследаванні беларуска-польскіх, беларуска-ўкраінскіх і беларуска-рускіх кніжных сувязяў. Неабходна таксама адзначыць і адзіную спецыяльную літаратуразнаўчую працу польскага даследчыка Тадэвуша Зянкевіча, прысвечаную літаратурнаму жыццю Мінска ў XIX – пачатку XX ст.[91], якая

83 *Шыбека З. В.*: 1) Гарады Беларусі (60-я гады XIX – пачатак XX стагоддзя). Мінск : ЭўраФорум, 1997. 292 с. : іл.; 2) Мінск у складзе Расійскай імперыі (культурны генезіс будучай сталіцы) // Гісторыя, культуралогія, мастацтвазнаўства : матэрыялы III Міжнар. кангрэса беларусістаў "Беларуская культура ў дыялогу цывілізацый" (Мінск, 21–25 мая, 4–7 снеж. 2000 г.) / рэдкал.: В. Скалабан (гал. рэд.) [і інш.]. Мінск : Беларус. кнігазбор, 2001. С. 196–199 (Беларусіка=Albaruthenica ; кн. 21); 3) Минскъ сто гадоў таму. Мінск : Беларусь, 2007. 304 с. : іл.

84 Гісторыя беларускай літаратуры XI–XIX стагоддзяў : у 2 т. / НАН Беларусі , Ін-т літаратуры імя Я. Купалы. 2-е выд. Мінск : Беларус. навука, 2006. Т. 1 : Даўняя літаратура, XI – першая палова XVIII стагоддзя. 910 с.; 2007. Т. 2 : Новая літаратура, другая палова XVIII – XIX стагоддзе. 582 с.; Гісторыя беларускай літаратуры: XIX – пачатак XX ст. / пад агул. рэд. М. А. Лазарука, А. А. Семяновіча. 2-е выд., дапрац. Мінск : Выш. шк., 1998. 560 с.; История белорусской дооктябрьской литературы / редкол.: В. В. Борисенко [и др.]. Минск : Наука и техника, 1977. 640 с.; *Карский Е. Ф.* Белорусы : [в 3 т.]. Петроград : Рос. гос. акад. тип.,1922. Т. 3: Очерки словесности белорусского племени, [вып.] 3. Художественная литература на народном языке. 18, 454 [2] с., [4] л. портр.

85 *Александровіч С.* Гісторыя і сучаснасць: літаратурна-крытычныя артыкулы. Мінск : Беларусь, 1968. 256 с.; *Яго ж.* Пуцявіны роднага слова: Праблемы развіцця беларускай літаратуры і друку другой паловы XIX – пачатку XX стагоддзя. Мінск : Выд-ва БДУ, 1971. 248 с.

86 *Бас І. С.* Літаратуразнаўчыя эцюды: (Пра беларускіх пісьменнікаў і культурных дзеячаў другой паловы XIX – пачатку XX ст.). Мінск : Мастац. літ., 1977. 222 с. : іл.; *Яго ж.* Падарожжа ў літаратурнае мінулае: літаратурна-крытычныя артыкулы. Мінск : Беларусь, 1971. 232 с.

87 *Кісялёў Г.* Радаводнае дрэва: Каліноўскі – эпоха – наступнікі. Мінск : Мастац. літ., 1994. 303 с. : іл.; Пачынальнікі: з гісторыка-літаратурных матэрыялаў XIX ст. / уклад. Г. В. Кісялёў. Мінск : Навука і тэхніка, 1977. 543 с. : іл.

88 *Мальдзіс А. І.*: 1) Календары, выдадзеныя ў Беларусі ў XVIII ст. // Книговедение в Белоруссии. Минск : ФБАН БССР, 1977. С. 65–68; 2) Из истории издательской деятельности Э. Ожешко // Литература славянских народов : сб. ст. Москва : АН СССР, 1963.Вып. 8. / отв. ред. И. М. Шептунов. С. 249–251; 3) Кнігадрукаванне Беларусі ў XVIII стагоддзі // Книга, библиотечное дело и библиография в Белоруссии. Минск : ФБАН БССР, 1974. С. 130–151; 4) На скрыжаваннях славянскіх традыцый. Літаратура Беларусі пераходнага перыяду (другая палова XVII – XVIII ст.). Мінск : Навука і тэхніка, 1980. 352 с.; 5) Падарожжа ў XIX стагоддзе: З гісторыі беларускай літаратуры, мастацтва і культуры. Мінск : Нар. асвета, 1969. 208 с.; 6) Творчае пабрацімства. Беларуска-польскія літаратурныя ўзаемасувязі ў XIX ст. Мінск : Навука і тэхніка,1966. 159 с.; 7) Традыцыі польскага асветніцтва ў беларускай літаратуры XIX стагоддзя. Мінск : Навука і тэхніка,1972. 47 с.

89 *Мархель У. І.* Кнігазбор Сыракомлі // Книговедение в Белоруссии. Минск : ФБАН БССР, 1977. С. 69–107; *Яго ж.* Крыніцы памяці: Старонкі беларуска-польскага літаратурнага сумежжа. Мінск : Мастац. літ., 1990. 222 с.

90 *Семашкевіч Р. М.* Беларускі літаратурна-грамадскі рух у Пецярбурзе (канец XIX – пачатак XX ст.). Мінск : Выд-ва БДУ, 1971. 134 с.

91 *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku w XIX i na początku XX wieku (do roku 1921). Olsztyn : Wyższa szkoła pedagogiczna, 1997. 235 s.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

выйшла ў 1997 г. і ўтрымлівае шматлікія факты з гісторыі кнігавыдання і кнігараспаўсюджання ў горадзе. Асабліва падрабязна разглядаецца перыяд 1905–1920 гг.

Вялікае значэнне для выяўлення мясцовых выданняў маюць матэрыялы беларускай, польскай і расійскай бібліяграфій. Каштоўнейшай крыніцай з'яўляецца шматтомная бібліяграфічная праца Эстрайхераў[92] "Bibliografia polska". 34 тамы, аб'яднаныя ў чатыры часткі, змяшчаюць амаль поўны пералік польскай кнігі з 1455 г. да 1900 г. (выданне запачаткавана ў 1872 г.[93]), адлюстроўваюць у тым ліку значную колькасць беларускіх выданняў, з якіх звыш 100 улічаны ўпершыню. Асноўная прыкмета, узятая за аснову складання бібліяграфічнага дапаможніка Каралем Эстрайхерам (старэйшым), – гэта прыналежнасць да польскай кнігі, у першую чаргу – па мове незалежна ад месца выдання, а таксама ўлічаны кнігі замежных аўтараў на замежных мовах, калі яны мелі краязнаўчы характар. Галоўным недахопам дадзенай крыніцы з'яўляецца адсутнасць навукова-дапаможнага апарату, і выяўленне кніг, выдадзеных, напрыклад, на тэрыторыі Беларусі, неабходна ажыццяўляць шляхам суцэльнага прагляду. Такім чынам за перыяд з 1790 г. да 1900 г. было выяўлена 75 мінскіх выданняў на польскай, рускай і лацінскай мовах. Захаваліся прынцыпы бібліяграфавання і ў працягу названай працы, якую ўзяла на сябе Нацыянальная бібліятэка ў Варшаве. "Новая" нацыянальная рэтраспектыўная бібліяграфія Польшчы адлюстроўвае выданні за 1901–1939 гг. (да 2014 г. з'явілася 16 тамоў)[94] і таксама, трэба спадзявацца, прынясе пэўныя дапаўненні і ў кніжны рэпертуар Беларусі, на што паказваюць і 9 мінскіх выданняў 1906–1917 гг., зафіксаваных ў адпаведных тамах дадзенай працы.

Найбольш даступнымі крыніцамі бібліяграфічнага пошуку мінскіх выданняў на польскай і лацінскай мовах з'яўляюцца "Белоруссия в печати XVIII столетия", "Белоруссия в печати XIX – начала XX столетия" і "Белоруссия в печати 1917–1939 гг." М. Васілеўскай[95]. Асноўныя бібліяграфічныя крыніцы выяўлення

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

[92] Эстрайхер (Estreicher) Караль (1827–1908) – польскі бібліёграф і гісторык кнігі. У 1872–1908 гг. выдаў 22 тамы сваёй асноўнай працы "Bibliografia polska". Выданне працягвалі яго сын Станіслаў (1869–1939), дзякуючы якому ў 1910–1939 гг. выйшлі т. 23–33, і ўнук Караль-малодшы – у 1951 г. выдаў т. 34, а таксама запачаткаваў другое выданне "Bibliografii Polskiej XIX stulecia" (т. 1–9, літары A-G, 1959–1970).

[93] *Estreicher K.* Bibliografia polska. Część 1: XIX stólecie. Kraków : Wyd. Akad. Umiejętności; druk. Un-tu Jagel., 1872. T. 1. 523, 48, III s.; 1874. T. 2. 634 s.; 1876. T. 3. V, 608 s.; 1878. T. 4. IV, 629 s.; 1880. T. 5. 335 s.; 1881. T. 6. II, 577 s.; 1882. T. 7. 292 s.; Część 2: Chronologicznie zestawienie. 1885. T. 10. VIII, 489, XXVIII s.; 1890. T. 11. IV, 400, 187 s.; Część 4. Kraków : Nakł. spółki księgarzy polskich, druk W. L. Anczyca, 1906. T. 1. 415 s.; 1907. T. 2. 403 s.; 1911. T. 3. 475 s.; 1916. T. 4. 652 s. Таксама гл.: http://www.estreicher.uj.edu.pl.

[94] Bibliografia Polska, 1901–1939 / Biblioteka Narodowa. Wrocław [ect.] : Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wyd-wo, 1986. T. 1. 549 s.; 1991. T. 2. 689 s.; 1993. T. 3. 623 s.; 1998. T. 4. 706 s.; 2002. T. 5. 593 s.; 2005. T. 6. 656 s.; 2006. T. 7. 746 s.; 2006. T. 8. 662 s.; 2007. T. 9. 733 s.; 2009. T. 10. 751 s.; 2009. T. 11. 734 s.; 2009. T. 12. 707 s.; 2010. T. 13. 691 s.; 2012. T. 14. 748 s.; 2013. T. 15. 696 s.; 2014. T. 16. 678 s. : il. – Таксама гл.: http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-polska-1901-1939.

[95] *Василевская М. А.*: 1) Белоруссия в печати XVIII столетия : библиогр. указ. на иностр. яз. / сост. М. Василевская ; редкол.: А. П. Грицкевич, А. И. Мальдис, З. А. Корень. Минск : ГБЛ БССР, 1985. 288 с.; 2) Белоруссия в печати XIX – начала XX столетия : библиогр. на иностр. яз. Минск : ГБЛ БССР, 1980. Ч. 1 / сост. М. Василевская ; под ред. А. П. Грицкевича. 408 с.; 3) Белоруссия в печати XIX – начала XX столетия : библиогр. на иностр. яз. Минск : ГБЛ БССР, 1983. Ч. 2 / сост. М. Ва-

беларускамоўных і рускамоўных кніжных выданняў Мінска – зводны каталог “Кніга Беларусі, 1517–1917”[96], “Летапіс беларускага друку” Ю. І. Бібіла[97], а таксама бібліяграфічны паказальнік “Асвета і педагагічная думка ў Беларусі: са старажытнасці да пачатку XX ст.”[98] Дапаўненнем да названых крыніц служыць каталог Расійскага дзяржаўнага архіва ў С.-Пецярбурзе “Русские официальные и ведомственные издания XIX – начала XX века”[99], у які ўвайшлі і адпаведныя выданні Беларусі. Аднак у большасці сваёй зварот да падобных матэрыялаў пры ажыццяўленні пошуку па тапаграфічнай прыкмеце патрабуе таксама іх франтальнага прагляду. Названыя айчынныя бібліяграфічныя працы ўжо на сённяшні час могуць мець істотныя дапаўненні, бо пры іх складанні былі дапушчаны даволі значныя пропускі не столькі з-за адсутнасці фактаграфічнай інфармацыі, колькі з-за адпаведных ідэалагічных падыходаў.

Складаным, але не немагчымым, выглядае шлях па выяўленні мінскіх выданняў на яўрэйскіх мовах – іўрыце і ідыш. Адной з галоўных бібліяграфічных крыніц аб пачатку яўрэйскага кнігадрукавання ў Мінску застаецца каталог Самуэля Вінера “Bibliotheca Friedlandiana”[100], складзены на аснове прыватных калекцый яўрэйскай літаратуры з С.-Пецярбурга і Мінска. У 2–6 тамах каталогу прыводзяцца бібліяграфічныя запісы васьмі мінскіх выданняў на іўрыце. Пэўныя звесткі можна атрымаць з бібліяграфічных каталогаў І. Беняко-

---

силевская ; под ред. А. И. Мальдиса. 418 с.; 4) Белоруссия в печати1917–1939 гг. : библиогр. указ. / сост. М. Василевская ; науч. ред.: А. И. Мальдис, А. П. Грицкевич. Минск : АН БССР, 1990. (Научно-реферат. бюллетень (зарубежная литература) ; № 77–78). Ч. 1. 193 с.

96 Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог. 615 с. : іл. Таксама гл.: Кніга Беларусі. 1517–1917 : зводны каталог [Электронны рэсурс] / Нац. б-ка Беларусі, НДА кнігазнаўства ; склад. Г. Я. Галенчанка, Т. В. Непарожная, Т. К. Радзевіч; склад. электрон. выд. Г. У. Кірэева, А. А. Суша, К. В. Языковіч; адк. рэд. Г. У Кірэева. Электронныя тэкставыя, графічныя даныя і праграма (196 Мбайт). Мінск : Нац. б-ка Беларусі, 2006. 1 электрон. апт. дыск (CD-ROM).

97 *Бібіла Ю. І.* Летапіс беларускага друку. Менск : Беларус. дзярж. б-ка, 1929. Ч. 2: Паасобныя выданьні на беларускай мове (з дадаткам проклямацый і адозваў 1863 і 1905 г.), 1835–1916 гг. 39, [1] с.; *Яе ж.* Летапіс беларускага друку. Менск : Беларус. дзярж. б-ка, 1927. Ч. 3: 1917–1924, сш. 1: Выданьні на беларускай мове. 56, [VIII] с.; *Бибило Ю. И., Мерина Ф. А.* Летопись печати БССР. Минск : ГБЛ БССР, 1969. Ч. 3: 1917–1924, тетр. 2: Издания на русском, польском, еврейских языках. 115 с.

98 Асвета і педагагічная думка ў Беларусі: са старажытнасці да пачатку XX ст. : бібліягр. паказ. / склад. Г. Р. Сянькевіч [і інш.] ; пад рэд.: С. В. Снапкоўскай (адказ. рэд.) [і інш.]. Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 1995. Ч. 1. 173 с.; Ч. 2. 205 с.

99 Русские официальные и ведомственные издания XIX – начала XX века : каталог / сост. Е. К. Авраменко [и др.] ; Рос. гос. архив. Санкт-Петербург : БЛИЦ, 1995. Т. 1. 273 с.; 1995. Т. 2. 192 с.; 1996. Т. 3. 287 с.; 1996. Т. 4. 351 с.

100 *Wiener S.* Bibliotheca Friedlandiana : Catalogus librorum impressorum hebraeorum in Museo Asiatico Imperialis Academiae Scientiarum Petropolitanae Asservatorum. Petropoli : Commissionaires de l`Academie Imperiale des Sciences, 1893. 1893. Fasc. 1. 126, [4] s.; 1895. Fasc. 2. 223, [3] s.; 1897. Fasc. 3. 315, [3] s.; 1902. Fasc. 4. 449, [3] s.; 1904. Fasc. 5. 559, [3] s.; 1918. Fasc. 6. 630, [2] s.; 1918. Fasc. 7. S. IV, 631–658; Bibliotheca Friedlandiana : каталог еврейских книг (изданных до 1892 г.) библиотеки Института востоковедения АН СССР / сост. И. Г. Бендер ; под ред. П. К. Коковцова. Москва ; Ленинград : АН СССР; Ин-т востоковедения, 1936. Вып. 8. С. 659–696.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ба[101], Д. Хвольсана[102] і М. Розенфельда[103]. Яўрэйскай тэматыцы прысвечаны і паказальнікі літаратуры на рускай мове Л. М. Брамсана[104], В. Я. Кельнера і Д. А. Эльяшэвіча[105], у якіх упершыню адлюстраваны некаторыя мінскія выданні на рускай мове, не ўлічаныя ў айчыннай бібліяграфіі.

Бібліяграфічныя дапаможнікі служаць і пачатковымі арыенцірамі для даследаванняў гісторыі бібліятэк Мінска – "Библиотечное дело в Белоруссии (XVI в. – 1917 г.)"[106], а таксама "Асвета і педагагічная думка на Беларусі са старажытнасці да пачатку XX ст."[107], у якіх найбольшае інфармацыйнае напаўненне маюць рубрыкі, прысвечаныя бібліятэкам навучальных устаноў (свецкім і духоўным), а таксама публічным бібліятэкам. Больш сціпла прэзентуюцца бібліятэкі ведамасныя і спецыяльныя, і, нарэшце, зусім нязначнае асвятленне маюць прыватныя кнігазборы.

Хоць нярэдка толькі бібліяграфічныя крыніцы, якія ўтрымліваюць апісанні інвентароў, вопісаў і каталогаў кнігазбораў, могуць з'яўляцца адзінымі сведкамі ў пазнанні кніжнай культуры мінулага. Так, паводле слоў Караля Гламбёўскага: "Даўнія бібліятэчныя інвентары, якія даследуюцца не ў адзінкавых асобніках, але ў цэлай сваёй ацалелай масе, складаюць дасканалую крыніцу для пазнання духоўнага развіцця цэлых культурных асяродкаў у тых межах, з якіх паходзяць"[108].

Праблемы, якія паўстаюць перад даследчыкамі кнігазбораў Беларусі, звязаны ў значнай ступені з тым, што гісторыя бібліятэк – гэта ў асноўным гісторыя іх перамяшчэнняў і страт[109], пра што сведчыць і карпатлівая праца па ўз-

---

[101] *Benjacob I. A.* Ozar ha-sepharim: Thesaurus Librorum Hebraicorum Tam Impressorum Quam Manu Scriptorum : bibliographie der gesammten hebraeischen Literatur mit Einschluss der Handschriften (bis 1863) = Оцар Га-Сефарим. Сокровище книг : библиография всеобщей еврейской письменности со включением рукописей (до 1863 г.) в алфавитном порядке / сост. И. А. Бенякоб, [прим. М. Штейншнейдера]. Wilna : J. Benjacob, 1880. 678, XXXII, 2 s.

[102] Catalog Hebraischen Bűcher in der Bibliothek des Professors D. Chwolson. Wilna : Buchdruckerei der Wittwe & Gebr. Romm, 1897. 158 s.

[103] *Rosenfeld M.* Hebrew printing from its beginning until 1948: A gazetteer of printing, the first books and their dates with photographed titell-pages and bibliographical notes. 147 s.

[104] Систематический указатель литературы о евреях на русском языке со времени введения гражданского шрифта (1708 г.) по декабрь 1889 г. / сост. Л. М. Брамсон. Санкт-Петербург : Типолитогр. А. Е. Ландау, 1892. 568 с., VIII с. (Особое прил. к ж. "Восход").

[105] Литература о евреях на русском языке, 1890–1947 : книги, брошюры, оттиски статей, органы периодической печати : библиогр. указ. / Петербург. еврейский ун-т ; Рос. нац. б-ка ; сост. В. Е. Кельнер, Д. А. Эльяшевич. Санкт-Петербург : Академ. проект, 1995. 680 с.

[106] Библиотечное дело в Белоруссии (XVI в. – 1917 г.) : библиогр. указ. / сост. Л. Н. Новицкая. Минск : Гос. б-ка БССР им. В. И. Ленина, 1982. 194 с.

[107] Асвета і педагагічная думка на Беларусі: са старажытнасці да пачатку XX ст. : бібліягр. паказ. : у 2 ч. / склад. Г. Р. Сянькевіч [і інш.] ; пад рэд.: С. В. Снапкоўскай (адказ. рэд.) [і інш.]. Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 1995. Ч. 1. 173 с.; Ч. 2. 205 с.

[108] Цыт. па: *Migoń K.* Dawne katalogi biblioteczne jako źródło wiedzy o kulturze książki // Roczniki Biblioteczne. Warszawa, 2005. T. 49. S. 302.

[109] *Рошчына Т. І.* Перамешчаныя беларускія кнігазборы. Старадрукі з беларускіх гістарычных калекцый у сховішчах замежных краін // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі. 2006. Вып. 8. С. 167–197.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

наўленні буйнейшых у свой час гістарычных кніжных калекцый, да прыкладу, Радзівілаў[110], Храптовічаў[111], Сапегаў[112] і г. д.

Тое, што было зафіксавана ў інвентарных вопісах і друкаваных каталогах дае шанц на іх узнаўленне хоць бы ў бібліяграфічнай форме. І ў гэтым выпадку можна спрабаваць скласці адпаведнае ўяўленне аб тым, што куплялі, што чыталі, што збіралі і захоўвалі ў мінулым, якімі шляхамі кнігі траплялі ў Беларусь і куды перамяшчаліся. З гэтага пункту гледжання варты ўвагі ў “Bibliografji Polskiej” Караля Эстрайхера том XV – „Katalogi”[113], у якім, да прыкладу, зафіксаваны “Katalog Xiąg znaydujących się w Mińsku w Xięgarni Antoniego Muszyńskiego sporządzony w roku 1805” (S. 117), а таксама прадстаўлены шэраг кнігагандлёвых і кнігавыдавецкіх каталогаў Юзафа Завадскага (S. 259–269), фірма якога з'яўлялася галоўным пастаўшчыком кніжнай прадукцыі на тэрыторыі Беларусі ў XIX ст., асабліва да 1864 г., у тым ліку і ў Мінск.

Пры вывучэнні гісторыі распаўсюджання і бытавання кнігі на тэрыторыі Беларусі абавязковымі крыніцамі з'яўляюцца грунтоўныя навукова-бібліяграфічныя дапаможнікі, створаныя такімі польскімі даследчыкамі, як Ядвігай Рудніцкай і Уршуляй Пашкевіч. Працы не толькі дэманструюць адпаведную рэтраспекцыю, тэрытарыяльны ахоп, але і змяшчаюць каштоўнейшую бібліяграфічную інфармацыю.

Праца Я. Рудніцкай “Bibliografia katalogów księgarskich wydanych w Polsce do końca wieku XVIII” ахоплівае перыяд з 1672 г. да 1800 г. Усяго аўтарам уключана ў бібліяграфію 980 кнігагандлёвых каталогаў, у тым ліку што выйшлі ў Варшаве – 506, Гданьску – 183, Кракаве – 105, Торуні – 49, Львове – 34, Вільні – 9, Познані – 6, Эльбланзе – 4, Калішы – 2, Сандаміры – 2, Бердычаве, Браневе, Чанстахове, Любліне, Супраслі, Всхове – па адным[114]. Як месца выдання, так, і, можа, найперш для Беларусі, мае значэнне распаўсюджанне кнігагандлёвых каталогаў на яе тэрыторыі. І ў дадзеным выпадку, нават чытаючы толькі назвы занатаваных каталогаў, можна выявіць цікавыя фактаграфічныя даныя, якія сведчаць аб іх прызначэнні для жыхароў Гродна, Мінска[115], Нясвіжа, Навагрудка, Супрасля, Свіслачы, Вільні, Заслаўя, Зэльвы – 19 каталогаў.

---

[110] *Рощина Т. И.* Проект «Radziviliana»: проблемы и пути реализации // Программа ЮНЕСКО “Память мира”: деятельность б-к, архивов, музеев по сохранению док. наследия: материалы междунар. конф., Минск, 30 нояб. – 1 дек. 2006 г. / Нац. б-ка Беларуси; сост. Г. В. Киреева. Минск, 2007. С. 136–141.

[111] Библиотека Хрептовичей: книжное собрание рода Хрептовичей / Нац. б-ка Беларуси, Нац. б-ка Украины им. В. И. Вернадского; сост. Л. Г. Кирюхина, Л. А. Дубровина; под науч. ред. Л. Г. Кирюхиной, Т. И. Рощиной. Электрон. текстовые данные. Минск : НББ, 2009. 1 электрон. опт. диск (CD-ROM). Загл. с этикетки диска.

[112] Сапегиана: книжное собрание рода Сапег = Сапегіяна: кнігазбор роду Сапегаў / Нац. б-ка Беларуси; Рос. нац. б-ка; сост. Л. Г. Кирюхина, К. В. Суша; под науч. ред. Н. В. Николаева, Т. И. Рощиной; авт. ст. Н. В. Николаев, Н. Н. Проневич. Электрон. текстовые, графические данные и программа (1,73 Мб). Минск : НББ, 2011. 1 электрон. опт. диск (DVD-ROM). Загл. с этикетки контейнера.

[113] Bibliografia Polska Karola Estreichera / Un-t Jagieloński. Wyd. drugie. Kraków : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1991. T. 15: Katalogi. 274 s.

[114] *Rudnicka J.* Bibliografia katalogów księgarskich wydanych w Polsce do końca wieku XVIII. Warszawa, 1975. S. 10. (Prace Instytutu Bibliograficznego BN ; nr 9).

[115] Напрыклад: Katalog niektorych książek polskich znayduiących się wraz z niektoremi łacińskiemi, niemieckiemi francuzkiemi etc.: u Michała Grölla księgarza nadwor: J. K. Mci. w Warszawie, Dubnie,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Ролю і значэнне "здабытых з бяспамяцтва" крыніц, таксама і бібліяграфічных, у раскрыцці новага вобразу кніжнай культуры на ўсходніх землях Рэчы Паспалітай (найболей гэта і ёсць тэрыторыя Беларусі) выразна акрэсліла Барбара Бянькоўска: "Аказваецца, што не толькі вялікія гарады, але цэлыя ўсходнія тэрыторыі пакрывала густая сетка дынамічных бібліятэк, адрозных – зразумелая рэч – па важнасці і па характары. Нават у мясцовасцях, якія з'яўляліся толькі пункцікамі на дакладнейшых мапах (альбо цалкам не пазначаныя на іх), жылі, а часам толькі існавалі, малыя, слабыя, але канкурыруючыя паміж сабой бібліятэчныя адзінкі, а па ўсёй тэрыторыі вандравалі тысячы абменных камплектаў кніг. Абрысаваўся пейзаж кніжнай культуры неспадзяванай інтэнсіўнасці, маляўнічасці і дынамікі, поўны ідэйных узлётаў і адначасова супярэчнасці, канфліктаў і горычы штодзённых бедаў. Далейшыя даследаванні, безумоўна, дапоўняць яго фактамі і высновамі, але падстава ўяўляецца падрыхтаванай"[116] (пераклад наш. – *Л. Д.*).

Сёння гэту падставу, аснову, за якой стаіць агромістая, не ў адзін дзесятак гадоў, карпатлівая навукова-бібліяграфічная праца Уршулі Пашкевіч, складаюць восем комплексных рэтраспектыўных выданняў (12 тамоў) – бібліяграфічных паказальнікаў і даведнікаў, якія з'явіліся на працягу 1990–2006 гг. Інвентарным вопісам і каталогам бібліятэк з беларускіх земляў прысвечаны чатыры выданні (у 6 тамах), якія ахопліваюць гістарычны перыяд існавання кнігазбораў з XVI ст. да 1939 г.[117] Прадстаўленыя бібліягрфічныя крыніцы – гэта каштоўнейшы матэрыял для гісторыі бібліятэк Беларусі як у тэрытарыяльным ахопе беларускіх населеных пунктаў, так і ў значэнні сабраных першакрыніц – інвентарных вопісаў і каталогаў бібліятэк розных дзяржаўных і рэлігійных устаноў, арганізацый, прыватных кнігазбораў. Так, напрыклад, у апошніх выданнях 2000 і 2006 гг. У. Пашкевіч адлюстраваны адпаведна найбольшыя колькасныя паказчыкі па Беларусі – гэта 420 населеных пунктаў з 738[118], пра бібліятэчныя зборы якіх свед-

Mińsku, Nowogrodku podczas kontraktow; w Zelwie y Swisłoczy podczas jarmarkow, w Poznaniu, Łucku, Lublinie, Grodnie, w składach tegoż. Warszawa : [Druk. M. Grölla], 1790. 12°. 96 s.; Suplement do katalogu książek znayduiących się podczas kontraktow roku 1790 w Mińsku i Nowogrodku w Księgarni Michała Grölla. [Warszawa : Druk. M. Grölla, 1790]. 8°. 12 s. nlb.

[116] *Bieńkowska B.* Wstęp // Biblioteki na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej : Informator / red. nauk. Barbara Bieńkowska ; oprac. Urszula Paszkiewicz [i in.]. Poznań : Bogucki, 1998. S. 20–21.

[117] *Paszkiewicz U.*: 1) Bibliografia inwentarzy i katalogów księgozbiorów polskich i założonych w Polsce do 1939 roku. Warszawa : Wyd-wo Un-tu Warszawskiego, 1990. Cz. 1: Księgozbiory instytucjonalne w układzie topograficznym. 286 s.; Cz. 2: Księgozbiory prywatne w układzie abecadłowym nazwisk właścicieli. 204 s.; 2) Rękopiśmienne inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej. Spis za lata 1553–1939. Warszawa : Wyd-wo DiG, 1996. 96 s. (Polskie dziedzictwo kulturalne. Seria B : Wspólne dziedzictwo); 3) Biblioteki na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej : Informator / red. nauk. Barbara Bieńkowska. Poznań : Bogucki, 1998. 800 s. (Polskie dziedzictwo kulturalne. Seria B : Wspolne dziedzictwo); 4) Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej (spis za lata 1510–1939). Warszawa : Wyd-wo DiG, 1998. 260 s. (Polskie Dziedzictwo Kulturalne. Seria B : Wspólne dziedzictwo); 5) Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej do 1939 roku. Suplement 1. Warszawa : Wyd-wo DiG, 2000. 301 s. (Polskie Dziedzictwo Kulturalne. Seria B : Wspólne dziedzictwo); 6) Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej do 1939 roku. Suplement 2. Poznań : Bogucki ; Wyd-wo Naukowe, 2006. 636 s. (Polskie Dziedzictwo Kulturalne. Seria B : Wspólne dziedzictwo).

[118] *Paszkiewicz U.* Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej do 1939 roku. Suplement 2. S. 9, 636.

РЭПОЗІТОРЫЙ БГУКІ

чаць ужо тысячныя паказчыкі (усяго зафіксавана 2064 рукапісныя дакументы і 87 друкаваных, сярод якіх пераважаюць крыніцы XVIII – пачатку XX ст.)[119]. Том другі, а дакладней – дадатак 2 (suplement 2), што пабачыў свет у 2006 г., змяшчае агульны для двух тамоў навукова-дапаможны апарат, а таксама характарыстыку сабраных матэрыялаў, пададзеную як у прадмове, так і ў выглядзе некалькіх графічных дыяграм. Неабходна адзначыць, што кожнае наступнае пасля 1990 г. выданне з'яўляецца пэўным дапаўненнем папярэдняга, таму іх выкарыстанне ў пошукавай працы даследчыка вымагае прагляду ўсіх тамоў.

Уражвае як колькасны аб'ём першакрыніц – інвентарных вопісаў і каталогаў бібліятэк, так і корпус дакументаў па іх выяўленні ў шматлікіх фондасховішчах розных краін, шырыня крыніцазнаўчай інфармацыі. Сярод асноўных аўтары вылучаюць такія групы крыніц інфармацыі, як даведкавыя, бібліяграфічныя, афіцыйныя, статыстычныя, бібліялагічныя і навуказнаўчыя, рэгіянальныя і лакальныя манаграфіі, справаздачы аб дзейнасці арганізацый, успаміны, публікацыі ў прэсе – асабліва спецыяльнай, уладальніцкія пазнакі, архіўныя дакументы, якія ў комплексе і паадзінкава раскрываюць невядомую гісторыю бытавання кнігі і кнігазбораў у тым ліку ў Беларусі (і ў Мінску).

Нягледзячы на аб'ёмістасць адных і фрагментарнасць іншых апублікаваных матэрыялаў, сярод якіх адшукваецца і складаны аб'ект нашага даследавання – "кніжны Мінск", іх апрацоўка дала магчымасць значна дапоўніць даныя па гісторыі кнігавыдання, распаўсюджання, збіральніцтва ў горадзе і адпаведных яго сувязях з іншымі рэгіёнамі. Аднак без выкарыстання першакрыніц – архіўных матэрыялаў – гэтыя даныя выглядалі б усё ж даволі скупымі.

Асноўнай базай архіўных дакументаў у раскрыцці і напаўненні зместу па тэме паслужылі фонды Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, дзе захоўваецца разнастайны фактычны матэрыял аб кніжнай справе як Беларусі, так і Мінска. У прыватнасці, звесткі аб адкрыцці, абсталяванні, фінансаванні і кадрах друкарняў і кнігарняў Мінска адлюстроўваюцца ў дакументах фонда Мінскага губернскага праўлення (Ф. 299), Канцылярыі мінскага генерал-губернатара (Ф. 295), Мінскай гарадской управы (Ф. 1), Мінскай губернскай друкарні (Ф. 456). Звесткі аб выдавецкай дзейнасці асобных устаноў і таварыстваў змяшчаюцца ў адпаведных фондах: Упраўлення Лібава-Роменскай чыгункі (Ф. 2414), Мінскага губернскага статыстычнага камітэта (Ф. 21), Таварыства мінскіх урачоў (Ф. 502), Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі (Ф. 51), Духоўнай кансісторыі (Ф. 136) і інш. Зберагліся вопісы і інвентарныя кнігі шэрагу бібліятэчных збораў Мінска (Ф. 69, 124, 136, 458, 473, 483, 797, 1781 і інш.). Некаторым фактычным матэрыялам па тэме валодаюць Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва – гэта, да прыкладу, фонды Палееса (Ф. 382) і таварыства "Минчук" (Ф. 3); Дзяржаўны архіў Мінскай вобласці (Ф. 322), Нацыянальны гістарычны архіў у Гродне (Ф. 1–2).

Шматлікія і разнастайныя звесткі па цэнзурнай практыцы кнігавыдання і кнігараспаўсюджання ўтрымліваюцца ў дакументах Віленскага цэнзурнага камітэта (Ф. 1240), Канцылярыі віленскага генерал-губернатара (Ф. 378) і інш. – Гістарычны архіў Літвы ў Вільнюсе, а таксама Расійскі дзяржаўны архіў ў С.-Пе-

[119] *Paszkiewicz U.* Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej do 1939 roku. Suplement 2. S. 635.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

цярбурзе (Ф. 772) і Дзяржаўны архіў Расійскай Федэрацыі ў Маскве (Ф. 1165). Асаблівую цікавасць маюць пастановы, цыркуляры, прадпісанні, дакладныя запіскі, рапарты цэнзараў аб прагледжаных кнігах, пісьмы мінскіх губернатараў у "сталіцы" і інш. Пэўная частка матэрыялаў архіўных фондаў за 1795–1917 гг., якая знаходзіцца ў Польшчы ў Галоўным архіве старажытных актаў у Варшаве (у прыватнасці, акты органаў улады, устаноў і грамадскіх інстытутаў (II), акты сем'яў і прыватных асоб (III) – архіў Прозараў і Ельскіх, архіў Пшэздзецкіх), таксама служыць крыніцай для выяўлення кніжных зацікаўленняў і сувязяў іх уладальнікаў. Трэба сказаць, што крытыка-бібліяграфічныя, публіцыстычныя, мемуарныя, эпісталярныя і іншыя дакументы – сведкі эпохі, якія захоўваюцца як у беларускіх, так і замежных архівах, у рукапісных фондах бібліятэк, патрабуюць далейшага і больш глыбокага вывучэння.

Асаблівую каштоўнасць для нашага даследавання ўяўляюць самі мінскія кніжныя выданні 1795–1917 гг. Знаёмства са зместам прадмоў і непасрэдна з тэкстам дало магчымасць выявіць іх тэматыку, функцыі і крыніцазнаўчую каштоўнасць. Некаторыя мінскія выданні, у якіх змяшчалася інфармацыя бібліяграфічнага характару, паслужылі важкай крыніцай для далейшых пошукаў і знаходак. Храналагічны бібліяграфічны паказальнік "Мінскія выданні 1622–1917 гг.", які складае другую частку нашай манаграфіі, паслужыць пэўным дапаўненнем вядомых бібліяграфічных крыніц. Уключаныя мінскія выданні за 1622 г. (адно), 1790–1794 гг. (18), 1795–1917 гг. (3112) – цалкам 3131 бібліяграфічны запіс – гэта каля 600 не ўлічаных у беларускай бібліяграфіі кніжных выданняў, з якіх больш за 400 адлюстроўваюць раней невядомыя кніжныя выданні і ўпершыню ўводзяцца ў навуковы ўжытак.

Таксама нельга не адзначыць, што грунтоўнай асновай для тэарэтычнага асэнсавання тэмы нашага даследавання сталі працы расійскіх, польскіх і беларускіх вучоных у галіне кнігазнаўства. У першую чаргу неабходнай базай навуковага інструментарыя з'яўляецца назапашаны тэарэтычны вопыт у галіне рэгіянальнага кнігазнаўства – гэта важкія метадалагічныя распрацоўкі А. С. Мыльнікава[120], А. А. Грачыхіна[121], Б. Бянькоўскай[122], М. В. Шабалiной[123], А. М. Маславай[124] і інш., якія абгрунтавалі неабходнасць і эфектыўнасць прымянення рэгіянальнага падыходу ў кнігазнаўстве, бібліятэказнаўстве, бібліяграфазнаўстве. Прапаноўваючы выкарыстанне менавіта сістэмна-рэгіянальнага падыходу, А. С. Мыльнікаў, да прыкладу, звяртаў увагу на тое, што дадзеная

[120] *Мыльников А. С.* О культурно-исторических аспектах регионального книговедения // Книга. Исследования и материалы. 1992. Сб. 64. С. 12–13; *Его же.* О советской концепции всеобщей истории книги // Там же. Сб. 50. С. 131.

[121] *Гречихин А. А.* Региональный аспект развития государственной системы НТИ // Региональные аспекты информационно-культурологической деятельности : тез. докл. Междунар. науч. конф., Краснодар–Новосибирск, 16–18 сент. 1998 г. Краснодар : Краснодар. гос. акад. культуры и искусств, 1998. С. 44–46.

[122] *Bieńkowska B.* Badania regionalne w historiografii książki // Studia o książce: Międzyuczelniane zeszyty naukowe resortu nauki i szkolnictwa wyższego. Wrocław [etc.] : Zakład Narodowy im. Ossolińskich ; Wyd-wo PAN, 1988. T. 17. S. 17–33.

[123] *Шабалина М. В.* Книговедение: опыт региональных изысканий : учеб.-метод. пособие. Москва : Либерея-Бибинформ, 2006. 160 с. (Библиотекарь и время. XXI век ; вып. 50).

[124] *Маслова А. Н.* Краеведение и библиотека : избр. статьи. Санкт-Петербург : Профессия, 2010. 368 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

метадалогія патрабуе сукупнага разгляду грамадскіх, гнасеалагічных і асобасных фактараў, якія забяспечваюць сістэмнае адзінства даследуемых катэгорый культуры, і разгляду іх як сістэмы ў межах пэўнага рэгіёна[125]. Гэта, у сваю чаргу, прадвызначае храналагічны і прасторавы зрэз аналізуемай з'явы культуры (яе аналіз у маштабе асобнага рэгіёна ў пэўную эпоху ў межах краіны ці групы краін), а сёння і з улікам ужо існуючых распрацовак у галіне кніжнай культуры[126]. Канцэптуальныя падыходы і распрацоўкі ў галіне рэгіянальнага кнігазнаўства І. І. Фраловай[127] і Б. Бянькоўскай[128] дазволілі вызначыць ролю і значэнне даследаванняў лакальнага ахопу. Метадалагічныя кірункі і погляды С. П. Амілянчука[129], І. Я. Барэнбаума[130], А. І. Барсука[131], А. А. Белавіцкай[132], М. П. Ельнікава[133], К. Міганя[134], І. Г. Маргенштэрна[135], Г. М. Швяцовай-Водкі[136] і

---

125 *Мыльников А. С.* О культурно-исторических аспектах регионального книговедения. С. 12–13.

126 *Мігань К.* Кніжная культура – спроба акрэслення паняцця як навуковай катэгорыі / пер. з пол. Ларысы Доўнар // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры: гісторыя і сучаснасць : зб. навук. прац / склад. Л. І. Доўнар, Т. А. Самайлюк. Мінск : БДУКМ, 2011. Вып. 3. С. 17–39.

127 *Фролова И. И.* Заключение // Книга в России. 1861–1881 : в 3 т. Москва : Книга, 1991. Т. 3. С. 128–133; *Ее же.* Проблемы провинциальной книги в контексте исследования общероссийской истории книжного дела (На материале второй половины XIX – начала XX в.) // Книга. Исследования и материалы. 1995. Сб. 71. С. 205–213; *Фролова И. И., Шпак А. П.* Перспективы исследования истории книжного дела в русской провинции во второй половине XIX – начале XX в. // Книжное дело в России во второй половине XIX – начале XX в. Ленинград : ГПБ, 1990. Вып. 5. С. 140.

128 *Bieńkowska B.* Badania regionalne w historiografii książki. S. 17–33.

129 *Омилянчук С. П.* О некоторых нетрадиционных методах современной теории общего книговедения // Книга в меняющемся мире : Седьмая науч. конф. по проблемам книговедения. Секция теоретических проблем книговедения : тез докл. / РАН ; Совет по истории мировой культуры. Москва : ВКП, 1992. С. 21–23; *Его же.* Типология в системе науки о книге // Книговедение и его задачи в свете актуальных проблем советского книжного дела : Вторая Всесоюз. науч. конф. по проблемам книговедения : тез. докл. / АН СССР, Науч. совет по истории мировой культуры ; Гос. б-ка СССР; Всесоюз. кн. палата. Москва : ГБЛ СССР, 1974. С. 64–76.

130 *Баренбаум И. Е.*: 1) Книговедение в системе наук // Книга. Исследования и материалы. 1985. Сб. 50. – С. 72–83; 2) Книжные связи как фактор международного и межнационального культурного общения (Историография. Источники. Проблематика) // Там же. 1994. Сб. 69. С. 18–26; 3) Соотношение теории, истории, методики и практики книжного дела (Историко-прогностический обзор) // Там же. 1994. Сб. 68. С. 5–18.

131 *Баренбаум И. Е., Барсук А. И.* К вопросу о методах книговедческих дисциплин // Книга. Исследования и материалы. 1974. Сб. 29. С. 20–45.

132 *Беловицкая А. А.* Книговедение. Общее книговедение : учеб. / Моск. гос. ун-т печати. Москва : МГУП, 2007. 393 с.

133 *Ельников М. П.* Методология книговедения (Предпосылки формирования) // Книга. Исследования и материалы. 1993. Сб. 66. С. 39–62; *Его же.* Познание книги как системы: (Методол. аппарат) // Книга в меняющемся мире : Седьмая науч. конф. по проблемам книговедения. С. 13–14.

134 *Мигонь К.* 1) Наука о книге. Очерк проблематики : пер. с пол. Москва : Книга, 1991. 198 с.; 2) Nauka o książce. Zarys problematyki. – Wrocław [ect.] : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1984. 320 s.; 3) Национальная (этническая) книга в Европе конца XIX – начала XX века // Knygotyra. – Vilnius, 2009. – T. 52. – P. 186–196.

135 *Моргенштерн И. Г.*: 1) Книга в информационном обществе: (Особенности функционирования) // Книга в меняющемся мире : Седьмая науч. конф. по проблемам книговедения. С. 16–18; 2) Книжное дело в единстве – главный объект книговедения // Книга. Исследования и материалы. 1982. Сб. 44. С. 5–27; 3) Проблемы типологии современной книги // Там же. 1975. Сб. 30. С. 38–54.

136 *Швецова-Водка Г. Н.*: 1) Книга и документ: соотношение понятий // Книга. Исследования и материалы. 1994. Сб. 68. С. 19-37; 2) Книговедческая типология литературы в свете теории общественного сознания // Современные проблемы книговедения, книжной торговли и пропаганды

РЭПАЗІТОРЫЙ БДУКІ

іншых прадстаўнікоў сістэмна-тыпалагічнага і функцыянальнага падыходаў у кнігазнаўстве былі ўзяты за аснову ў вызначэнні падставовых тэрміналагічных паняццяў. Пэўны разнабой у трактаванні агульнатэарэтычных асноў тыпалогіі ў кнігазнаўстве быў зняты дзякуючы даследаванням Э. В. Гольцавай[137] і А. А. Грачыхіна[138], погляды якіх сталі асновай для выбару тыпалагічных прыкмет пры характарыстыцы галінова-тэматычнага і відавога складу мінскіх выданняў, а таксама замацаванай у сучасных стандартах[139] тэрміналогіі. Прыватныя распрацоўкі ў галіне перыядызацыі гісторыі кнігі і тыпалогіі кнігавыдавецтваў В. І. Харламава[140], тыпалогіі кніжных сувязяў Д. А. Эльяшэвіча[141] і тыпалогіі рэлігійнай кнігі Т. А. Самайлюк[142] паслужылі аўтарытэтнай базай у вызначэнні асноўных кірункаў тэарэтычнага даследавання па тэме.

У сукупнасці паказаныя ў кантэксце разнастайных канцэптуальных падыходаў крыніцы – значная навуковая падстава, якая дазваляе паказаць стан і развіццё кніжнай справы Мінска ў канцы XVIII – пачатку XX ст., раскрыць тыпалагічны склад і змест кніжнага рэпертуару, вызначыць месца і ролю кнігі ў грамадстве.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

книги. Москва : Моск. полигр. ин-т, 1987. Вып. 4. С. 27–35; 3) Типология книги // Книга. Исследования и материалы. 1983. Сб. 46. С. 40–59; 4) Функциональная сущность и свойства книги // Там же. 1995. Сб. 71. С. 69–96.

137 Типология изданий / В. С. Агриколянский [и др.] ; рук. авт. кол. Э. В. Гольцева. Москва : Кн. палата, 1990. 231 с.

138 *Гречихин А. А.*: 1) Библиотипология как научное направление: Особенности становления и развития в российском книговедении : моногр. Москва : МГУП, 2004. 432 с.; 2) Проблема критерия в современной типологии книги // Книга. Исследования и материалы. 1987. Сб. 54. С. 50–73; 3) Современные проблемы типологии книги. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1989. 254 с.; 4) Типологическая модель русской книги на начальном этапе ее развития // Проблемы рукописной и печатной книги. Москва : Наука, 1976. С. 25–52.

139 Выданні. Асноўныя віды. Тэрміны і азначэнні : СТБ ГОСТ 7.60-2005 = Издания. Основные виды. Термины и определения : выданне афіцыйнае (ГОСТ 7.60-2003, IDT). Уведз. 20.01.05. Мінск : Дзяржстандарт, 2005. 54 с.

140 *Харламов В. И.* О некоторых дискуссионных вопросах историко-книжной науки (Объект. Категории. Междисциплинарные связи. Периодизация. Методы) // Книга. Исследования и материалы. 1989. Сб. 58. С. 89–103.

141 *Эльяшевич Д. А.* Теория и типология книжных связей : автореф. дис. … канд. филол. наук / Ленингр. гос. ин-т культуры. Ленинград, 1988. 16 с.

142 *Самайлюк Т. А.* Да пытання тыпалогіі рэлігійнай кнігі // Матэрыялы Першых кнігазнаўчых чытанняў (Мінск, 15 верас. 1998 г.) / склад. Т. І. Рошчына. Мінск : НББ, 2000. С. 35–39.

Частка I

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Кнігавыдавецкая дзейнасць

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Перыядызацыя мінскага кнігавыдання

Пад мінскім кнігавыданнем мы будзем разумець мясцовую гарадскую грамадскую дзейнасць, накіраваную на падрыхтоўку і выпуск кніг, брашур і некаторых іншых відаў неперыядычных выданняў, у іх ліку серыяльных выданняў, выданняў, што прадаўжаюцца (напрыклад, календары, памятныя кнігі і інш.), а таксама нотных выданняў, якія друкаваліся ў форме кніг і брашур (кніжных выданняў).

Мінскае кнігавыданне з яго першых крокаў, а гэта, па звестках даследчыкаў, XVII – XVIII стст., і да актыўнай дзейнасці ў XIX – пачатку XX ст. застаецца яшчэ даволі адносна вывучанай і асветленай з’явай, асабліва што да перыяду зараджэння мінскага кнігадрукавання. Прэтэндэнтамі на ролю пачынальнікаў мінскага кнігадрукавання з’яўляюцца ўніяцкая друкарня пры Свята-Духавым мужчынскім кляштары (магчыма, дзейнічала на пачатку[143] ці ў другой палове XVII ст.[144]) і друкарня праваслаўнага брацтва пры манастыры Святых Пятра і Паўла (магчыма, існавала ў 20–30-я гг. XVII ст.[145]).

Найбольш верагоднай, пакуль, выглядае гіпотэза пра дзейнасць у Мінску на пачатку XVII ст. рухомай друкарні *Паўла Люткові ча (Дамжыва Лютковіча-Целіцы)* († каля 1634 г.), іераманаха, ігумена розных манастыроў (у Беларусі і Украіне), сябра Віленскага і аднаго з арганізатараў Мінскага праваслаўнага брацтва, вандроўнага друкара-выдаўца, пісьменніка[146].

Патрэбы ва ўласным кнігавыданні ў Мінску на пачатку XVII ст. былі ў значнай ступені звязаны з сацыяльна-палітычнымі і рэлігійнымі фактарамі. У 1565–1569 гг. завяршаецца фарміраванне Менскага ваяводства і горад становіцца яго цэнтрам, значнай адміністрацыйнай адзінкай Вялікага Княства Літоўскага. Не-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

---

143 *Николай, архимандрит.* Историко-статистическое описание Минской епархии. Санкт-Петербург : Тип. духов. ж. “Странник”, 1864. С. 94; *Дзянісаў У. М.* Комплекс базыльянскіх манастыроў у Мінску // Помнікі старажытнабеларускай культуры: Новыя адкрыцці : зб. арт. / АН БССР, Ін-т мастацтвазн., этнагр. і фальклору ; рэд. С. В. Марцэлеў. Мінск : Навука і тэхніка, 1984. С. 118–126. Таксама: *Яго ж.* Мінск (Менск). Царква Святога Духа [Электронны рэсурс]. URL: http://www.radzima.org/be/minsk/7084.html.

144 *Лісейчыкаў Д.* Уніяцкія парафіі Мінска ў XVII–XIX стст. // Нашыя святыні : матэрыялы Міжнар. навук. канф., прысвеч. 500-годдзю Мінск. фарн. касцёла, 225-годдзю Магілёўс. архідыяцэзіі, 220-годдзю Мінск. дыяцэзіі, Мінск, 7 чэрв. 2008 г. / Польскі Ін-т у Мінску ; рэдкал.: Т. Кандрусевіч [і інш.]; навук. рэд. Т. Кандрусевіч, А. І. Мальдзіс і М. Каламайска. Мінск : Выд. В. Хурсік, 2009. С. 138–150. Таксама: http://www.arche.by/by/page/science/15117.

145 Триста лет в православии: (Исторический очерк трехсотлетия существования Минского Екатерининского собора) / сост. П. Афонский. Минск : Электротип. С. А. Некрасова, 1913. С. 24.

146 *Колосова В. П.* Иван Вышенский и Павел Домжив-Люткович // Федоровские чтения, 1979. Москва : Наука, 1982. С. 24–34; *Ее же.* Новые данные к биографии Павла Домжив-Лютковича // Федоровские чтения, 1982. Москва : Наука, 1987. С. 115–121; *Огієнко І. І.* Історія українського друкарства. Київ : Либідь, 1994. С. 172–175, 233–245; *Доўнар Л. І.* Павел Дамжыў-Лютковіч і пачаткі кнігавыдання ў Мінску // Матэрыялы X Міжнар. кнігазнаўчых чытанняў “Кніжная культура Беларусі XVI – XVII ст.: да 440-годдзя выдавецкай дзейнасці Мамонічаў” (Мінск, 17–18 крас. 2014 г.) / НББ ; склад. Г. У. Кірэева, Т. А. Сапега, А. А. Суша. Мінск, 2014. С. 193–199.

абходнасць у друкаваным слове ўзмацнялася і ў выніку рэлігійнага змагання, якое распачалося пасля Брэсцкай царкоўнай уніі 1596 г. паміж праваслаўнымі і ўніятамі.

Асяродкам супрацьдзеяння ўніі ў горадзе стаў праваслаўны манастыр Святых Пятра і Паўла. Першы ігумен Петра-Паўлаўскага манастыра – Павел Лютковіч[147], паводле ўкраінскіх даследчыкаў, паходзіў «із села Лютків (нині Монастирського району Львівської області), а його предки належали до вигнаних з Чехії Фердинандом І Габсбургом переселенців, які не захотіли змінити "старослов'янський обряд"»[148]. Прыкладна ў канцы XVI – першыя гады XVII ст. адбыўся пострыг Дамжыва Лютковіча-Целіцы ў манахі Кіева-Пячорскай лаўры. З Свята-Духавым манастыром пры Віленскім праваслаўным брацтве звязана яго дзейнасць як актыўнага ўдзельніка антыўніяцкага руху. У 1609 г. ён быў пасланы ад брацтва на сейм у Варшаву, арганізоўваў акцыі супраць епіскапа Іпація Пацея ў Навагрудку[149]. Важным сродкам барацьбы стала і друкаванае слова, да прадукавання якога Павел таксама далучаецца ў Вільні. У 1610 г. разам з Лявонціем Карповічам ён выпусціў палемічны і самы рэзанансны ў той час твор Мялеція Смятрыцкага на польскай мове "Трэнас, альбо Лямант усходняй царквы" (плач) – "Θρηνος to iest Lament iedyney S. powszechney apostolskiey Wschodniey Cerkwie", дзе ад імя праваслаўнай маці-царквы, якая сімвалізавала прыгнечаную радзіму, аўтар заклікаў беларускі і ўкраінскі народы да аб'яднання супраць каталіцкай экспансіі. У адказ кароль Рэчы Паспалітай Жыгімонт ІІІ выдаў загад аб канфіскацыі друкарні і арышце выдаўцоў[150]. На два гады трапіў за краты Лявонцій Карповіч, друкарня была перанесена ў Еўе, пакінуў Вільню і Павел[151]. Акрамя рэдакцыйна-літаратурнай дзейнасці ў еўінскай друкарні, па даручэнні Віленскага Свята-Духава брацтва ў 1611–1617 гг. ён займаецца арганізацыяй дзейнасці філіі брацтва ў Мінску, будаўніцтвам Петра-Паўлаўскага манастыра, а з 1613 г. па 1617 г. з'яўляецца яго ігуменам.

Цікава, што адным з уплывовых фундатараў-заснавальнікаў праваслаўнага манастыра і брацтва ў Мінску быў князь Багдан Мацвеевіч Агінскі[152], у маёнтку якога ў Еўі працавала друкарня віленскага Свята-Духава манастыра. Дзякуючы заможным апекунам праваслаўнае брацтва Іаана Хрысціцеля, заснаванае пры Петра-Паўлаўскім манастыры, як адзначаюць гісторыкі, ужо ў 1613 г. "дабілася дазволу ўлад аднавіць дзейнасць у горадзе праваслаўнай 3-класнай школы (аднačасова былі адкрыты друкарня і шпіталь)"[153]. Непасрэдным кіраўніком школы з'яўляўся ігумен, а на той час – гэта Павел Лютковіч.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

---

[147] *Николай, архимандрит.* Историко-статистическое описание Минской епархии. С. 86.

[148] *Колосова В. П.* Иван Вышенский и Павел Домжив-Люткович. С. 24–34; *Ее же.* Новые данные к биографии Павла Домжив-Лютковича. С. 115–121

[149] *Николай, архимандрит.* Историко-статистическое описание Минской епархии. С. 30.

[150] *Колосова В. П.* Новые данные к биографии Павла Домжив-Лютковича. С. 116–117.

[151] *Кралюк П.* Книга – путь к спасению. Первопечатник Павел-Домжив-Люткович-Телица и его сподвижник Сильвестр [Электронны рэсурс]. URL: http://www.day.kiev.ua/ru/article/istoriya-i-ya/kniga-put-ko-spaseniyu.

[152] *Ісаєвич Я.* Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. С. 202.

[153] *Самусік А. Ф.* Мінскія брацкія школы як атрыбут сістэмы гарадскога самакіравання // Мінск і мінчане: дзесяць стагоддзяў гісторыі (да 510-годдзя атрымання Менскам магдэбургскага права) :

Той факт, што Павел Люткові́ч у 1618 г. пачаў самастойную выдавецкую дзейнасць, заснаваўшы ўласны друкарскі варштат, з якім ён і яго паплечнік іерадыякан Сільвестр вандравалі па Украіне і па/праз Беларусь, хоць і не вырашае адназначна пытанне, але не выключае таго, што першапачатковым месцам іх працы, ці правільней – працягам пасля Вільні і Еўя, мог быць менавіта Петра-Паўлаўскі манастыр у Мінску. Калі дапусціць, што абсталяванне для друку было набыта ў Еўі (ці Вільні), а на ўкраінскія землі, “певне, до Угорців Люткович приїхав вже з готовою друкарнею”[154], то верагоднай выглядае іх прысутнасць з друкарняй у Мінску прыкладна з 1613 г. да 1617 г. Аднак, як відаць, у горадзе склаліся неспрыяльныя ўмовы для друкароў[155]: з аднаго боку, узмацняецца ціск уніятаў на праваслаўных, з іншага – неабходны былі сродкі на друкарскую дзейнасць.

Мінскія ўніяты, заснаваўшы кляштар і адкрыўшы “тэалагічную ўстанову ў Мінску” (каля 1615 г.)[156], якая ў хуткім часе стала пераўзыходзіць нават Троіцкую семінарыю ў Вільні, таксама маглі мець уласную друкарню ці ў той самы час – у 1616 г.[157], ці пазней – каля 1650 г., пасля ажыццяўлення пастановы 4-й кангрэгацыі базыльянскага ордэна (1626 г.) аб заснаванні ў Мінску адмысловай уніяцкай духоўнай семінарыі[158]. Як сцвярджае Дзмітры Лісейчыкаў, “… у сярэдзіне XVII ст. тут [у Мінску] існавала некалькі парафіяльных цэркваў і кляштараў, працавала духоўная семінарыя, дзейнічала друкарня”[159]. Праўда, базыльянскіх выданняў XVII ст., якія маглі быць надрукаваны ў Мінску, да гэтага часу не выяўлена.

Захавалася толькі “Казанне на памінанні па спачыўшым яго міласці пане Аляксандры Фёдаравічы Шэптыцкім”[160] – “Казанье на чиненю памяти по зешлом его милости пану Александрови Федоровичу Шептицком, през отца Павла Домжива Лютковича игумена менского отправованое месяца декабря 20 в року 1622”[161], якое было надрукавана ў Мінску, магчыма, падчас другога прыезду ігумена ў горад.

матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, 4–5 верас. 2009 г. / рэдкал.: А. А. Каваленя [і інш.]. Мінск : Беларус. навука, 2010. С. 30.

154 *Огієнко І. І.* Історія українського друкарства. С. 173.

155 Пра што сведчыць, да прыкладу, “скарга іераманаха Паўла (Дамжывы) на мяшчанаў м. Менска за выгнаньне з манастыра Пятра і Паўла і абрабаваньне царквы” ў Слонімскі гродскі суд ад 30 студзеня 1614 г. – дакумент апублікаваны Вольгай Бабковай у часопісе “Праваслаўе” (1996. № 4. С. 65–66).

156 *Марозава С. В.* Уніяцкая царква ў этнакультурным развіцці Беларусі (1596–1839 гады) / пад навук. рэд. У. М. Конана ; Гродзен. дзярж. ун-т імя Я. Купалы. Гродна : ГрДУ, 2001. С. 91.

157 “Захаваліся звесткі аб манастырскай друкарні пачатку XVII ст. Відавочна, яна доўга не функцыянавала …” (*Дзянісаў У. М.* Комплекс базыльянскіх манастыроў у Мінску. С. 125).

158 Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси, издаваемый при Управлении Виленскаго учебнаго округа. Вильна : Тип. А. Г. Сыркина, 1900. Т. 12. С. 31.

159 *Лісейчыкаў Д.* Уніяцкія парафіі Мінска ў XVII–XIX стст. // Нашыя святыні : матэрыялы Міжнар. навук. канф., прысв. 500-годдзю Мінск. фарн. касцёла, 225-годдзю Магілёўс. архідыяцэзіі, 220-годдзю Мінск. дыяцэзіі, Мінск, 7 чэрв. 2008 г. / Польскі Ін-т у Мінску ; рэдкал. Т. Кандрусевіч [і інш.] ; навук. рэд. Т. Кандрусевіч, А. І. Мальдзіс, М. Каламайска. Мінск : Выд. В. Хурсік, 2009. С. 146–147. Таксама гл.: URL: http://www.arche.by/by/page/science/15117.

160 Пераклад паводле: *Нікалаеў М. В.* Кніжная культура Вялікага Княства Літоўскага. 2009. С. 233.

161 Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог. С. 96.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

З прац украінскіх даследчыкаў вынікае, што Павел Люткові са сваёй рухомай друкарняй у 1618–1620 гг. па запрашэнні Аляксандра Шаптыцкага працаваў на Львоўшчыне (в. Угорцы), дзе выдаў тры кнігі[162]. У канцы 1621 г., пасля смерці фундатара А. Ф. Шаптыцкага, ён разам з Сільвестрам вяртаецца ў Мінск[163]. У гэты час ігуменам Петра-Паўлаўскага манастыра з'яўляўся Гедэон[164], але, магчыма, узнікшыя праблемы па завяршэнні будаўніцтва манастыра з-за супрацьдзеяння ўніятаў патрабавалі падтрымкі і яе мог аказаць Павел Люткові ці ён сам таксама шукаў падтрымкі сваёй выдавецкай справе. Праўда, ёсць і зафіксаваная версія прычыны ад'езду друкароў з Угорцаў – гэта татарскі напад. Змешчана ўласна друкарамі ў выданні "Казання" 1622 г.[165]

Мінск, аднак, у чарговы раз не паспрыяў сталай выдавецкай дзейнасці Паўла Лютковіча – тут усё большую сілу набіраў уніяцкі рух. Таму ізноў праваслаўныя друкары вымушаны былі шукаць іншы прытулак, якім становіцца Валынь, дзе ў 1625–1629 гг. Павел Люткові і Сільвестр выпусцілі наступныя пяць выданняў: пры падтрымцы Грыгорыя Святаполк-Чацвярцінскага (у в. Чацвяртня[166] і ў Луцку[167]) і Адама Урсул-Рудзецкага (у в. Чорная[168]). Павел Люткові з'яўляўся не толькі выдаўцом, але і аўтарам некаторых палемічных твораў, прадмоў, вершаў на гербы асоб, якім прысвячаліся тыя выданні. З 1628 г. выконваў абавязкі ігумена новазаснаванага манастыра ў в. Чорная, займаўся таксама настаўніцкай дзейнасцю у школе Луцкага праваслаўнага брацтва, куды пасля яго смерці і трапіў друкарскі варштат. З дзевяці вядомых надрукаваных Паўлам Лютковічам кніг, сем дайшлі да нашага часу[169], сярод іх – "менскае" "Казанне", якое сёння захоўваецца ў Дзяржаўным гістарычным музеі ў Маскве[170].

Складальнікі "Собрания древних грамот и актов Минской губернии" (1848) пацвярджаюць існаванне друкарні ў Мінску пры манастыры Пятра і Паўла[171] каралеўскім прывілеем ад 18 сакавіка 1633 г. "братству Менскому церкви Светых Апостол Петра и Павла <…> з подписом руки Нашое до которого и печат

---

[162] Гл. працы Я. Ісаевіча і І. Агіенкі.

[163] *Кралюк П.* Книга – путь к спасению. Первопечатник Павел-Домжив-Люткович-Телица и его сподвижник Сильвестр [Электронны рэсурс]. URL: // http://www.day.kiev.ua/ru/article/istoriya-i-ya/kniga-put-ko-spaseniyu.

[164] Собрание древних грамот и актов Минской губернии, православных монастырей и по разным предметам. Минск : Губ. тип., 1848. № 51. С. 87–88.

[165] *Ісаєвич Я.* Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. С. 203.

[166] "Псалтырь" (1625).

[167] "Плач по свято умершему… Иоанну Васильевичу пресвитеру" (1628) – паэтычны зборнік; "Эпидикион, или Стихи скорбные на погребение Василисы Яцкивны" Сцяпана Палумеркавіча (1628) – вершы.

[168] "Часослов" (1629), "Диалог, или Разговор человека больного или умирающего ли со своим духом" (1629) – пераклад [Паўла Дамжыва Лютковіча?] з польскай мовы твора каталіцкага ксяндза Станіслава Рэшкі.

[169] *Огієнко І. І.* Історія українського друкарства. С. 244.

[170] Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог. С. 96.

[171] Собрание древних грамот и актов Минской губернии, православных монастырей и по разным предметам. С. XII.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Нашу великого Князства Литовского привесит велели <…> дан в Кракове на Сейме валном Коронации Нашои року тысеча шестсот тридцат третего месеца марца осьмнадцатого дня <…> Vladislaus Rex <…> до книг кгродских вечистых Воеводства Менского ест актыкован и уписан (Из Книги Минского Гродского Суда за 1650 год)"[172]. Паводле прывілея, дазвалялася "школы для науки людеи хрестиянских и деток их будовати <…> До того друкарню для друкованя вшеляких книг и захованя в них людей годных як духовных так светских позволено"[173]. Праўда, на думку польскіх даследчыкаў, "być może, było to automatyczne powtórzenie z przywileju wileńskiego i bractwo wcale nie zamyślało o uruchomieniu warsztatu"[174]. Па-свойму "расчытаў" прыведзены тэкст з граматы архімандрыт Мікалай: "В 1650 г. король Владислав VI дал свою привилегию братству, училищу, типографии и гошпиталю Минского Петро-Павловского монастыря. Печатались ли какие именно книги в этой типографии – это также неизвестно (Собр. М. Гр. гр. 62 и 123)"[175]. І да сёння невядомы ні самі мінскія выданні гэтага часу, ні іншыя архіўныя звесткі адносна дзейнасці друкарні Мінскага праваслаўнага брацтва нават як філіі Віленскага. Мінскія братчыкі, тым не менш, маглі падтрымліваць выданне пэўных твораў Віленскага брацтва (як у Вільні, так і ў Еўі), карысталіся іх прадукцыяй (напрыклад, для брацкай школы)[176]. Верагодна, што і друк "Казання" 1622 г. мінскага ігумена Паўла Лютковіча таксама мог быць падтрыманы брацтвам і яго фундатарамі.

Да пачатку XVIII ст. адносіцца яшчэ адна выдавецкая ініцыятыва, якая была выказана і нават абгрунтавана мінскай інтэлігенцыяй у 1707 г., – гэта неабходнасць мясцовага друку (газеты) і распаўсюджвання праз пошту бясплатных перыядычных выданняў[177]. Ініцыятыва, аднак, не была ажыццёўлена, бо падчас працяглай Паўночнай вайны (1700–1721) хоць і абвастрылася такая патрэба зносін, але яе рэалізацыя, відаць, аказалася не простай справай.

З іншага боку, магчыма, дадзеная ініцыятыва ўзнікла "не на пустым месцы" і пад ўвагу мог брацца ўжо існуючы ў горадзе друкарскі варштат? Ды і звесткі аб пачатку дзейнасці *друкарні ордэна базыльянаў* аўтары артыкула пра Мінск у "Энцыклапедыі гісторыі Беларусі" таксама адносяць цалкам, без усялякіх удакладненняў, да XVII ст.[178] Аднак у вядомых бібліяграфічных працах выданні мінскай друкарні ордэна базыльянаў зафіксаваны толькі як выданні XVIII ст. Агульныя звесткі аб выдавецкай прадукцыі базыльянскіх друкарняў у Вільні, Супраслі, Мінску, Львове, Пачаеве датуюцца 1628–1800 гг. – гэта ўсяго 1080 кніг, якія выходзілі ў асноўным на польскай, лацінскай, царкоўнаславянскай мовах, 40 % – свецкая літаратура[179].

---

172 Тамсама. С. 257–258.

173 Тамсама. С. 256.

174 Drukarze dawnej Polski od XV do XVIII wieku. Zesz. 5: Wielkie Księstwo Litewskie / Kawecka-Gryczowa A., Korotajowa K., Krajewski W. Wrocław ; Kraków : Ossolineum, 1959. S. 168.

175 *Николай, архимандрит.* Историко-статистическое описание Минской епархии. С. 30

176 *Галенчанка Г. Я.* Старадрукаваныя кірылічныя кнігі 16–18 стст. // Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог. С. 17.

177 *Слука А. Г.* Беларуская журналістыка : вучэб. дапам. : у 3 ч. Мінск : Выд-ва БДУ, 2000. Ч. 1. С. 60.

178 Мінск // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. / Беларус. Энцыкл. ; рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. Мінск : БелЭн, 1999. Т. 5. С. 152.

179 *Пазднякоў В.* Базыльяне // Вялікае Княства Літоўскае : энцыкл. Мінск : БелЭн, 2005. Т. 1. С. 279.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Паводле К. Эстрайхера, сем мінскіх выданняў 1790–1791 гг. дакладна пазначаны ў бібліяграфічных запісах як друкі "Bazylianów" і яшчэ не менш як тры – 1790, 1792 і 1794 гг., – таксама ўлічаныя польскім бібліёграфам, пададзены без назвы друкарні ці выдаўца.

Спіс мінскіх выданняў пад тытулам "Друкарня базыльянаў (потым друкарня пры Губернскім праўленні)" прыведзены А. І. Мальдзісам, мае храналагічны ахоп у межах 1790–1799 гг. і налічвае ўсяго 15 назваў ці "14 пэўных пазіцый"[180]. М. Васілеўская дадае яшчэ тры апісанні за 1789, 1790, 1792 гг.[181]

Польская даследчыца М. Підлыпчак-Маяровіч адзначае дзейнасць друкарні ордэна базыльянаў у Мінску ў межах 1790–1793 гг. і прыводзіць толькі шэсць выданняў, улічаных К. Эстрайхерам[182]. Сем "прадуктаў" гэтай друкарні за 1790–1791 гг. налічыла Ё. Гетка, выказаўшы, аднак, думку[183], што працаваў базыльянскі варштат амаль да канца XVIII ст. У якасці аргумента служыць надрукаваная ў Мінску ў 1797 г. аповесць "Miłość na doświadczeniu", узноўленая з супрасльскага базыльянскага выдання 1786 г. Сапраўды, дадзенае выданне па сваім мастацкім афармленні вельмі нагадвае папярэднія выданні друкарні базыльян. Такім чынам, паводле Ё. Геткі, атрымліваецца 8 выданняў на польскай мове, якія выпусцілі мінскія базыльяне[184].

Аднак аўтар чамусьці не заўважае тры наступныя друкі: 1791 г. – "Bramin natchniony" Роберта Додслі ў перакладзе з англійскай мовы на польскую Францішка Букатага, "Mowa" Тадэвуша Абранпальскага; 1793 г. – "Rozmowa Sylli z Eukratesem", якія дакладна выйшлі ў базыльянскай друкарні ў Мінску і сёння захоўваюцца ў Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве[185] (гл. ч. II: Каталог, а таксама ілюстрацыі*).

Па меркаванні ж У. Дзянісава[186], базыльянская друкарня, якая кароткі час існавала пры манастыры на пачатку XVII ст., паўторна ўзнавіла сваю працу толькі ў 1790 г. Тут даследчык спасылаецца на публікацыю 1864 г. па гісторыі Мінскай епархіі архімандрыта Мікалая, у працы якога чытаем параграф 71 пра "бывший Минский Св. Духов мужской монастырь": "В 1790 году Польский король Станислав Август дозволил учредить типографию при сем монастыре"[187]. Але ці быў гэта "спецыяльны ўказ на паўторную арганізацыю друкарні"?

---

[180] *Мальдзіс А. І.* Кнігадрукаванне Беларусі ў XVIII стагоддзі // Книга, библиотечное дело и библиография в Белоруссии. Минск : ФБАН БССР, 1974. С. 144–145.

[181] *Василевская М. А.* Белоруссия в печати XVIII столетия : библиогр. указ. на иностр. яз. / редкол.: А. П. Грицкевич, А. И. Мальдис, З. А. Корень. Минск : ГБЛ БССР, 1985. 288 с.

[182] *Pidłypczak-Majerowicz M.* Bazylianie w Koronie i na Litwie: Szkoły i książkie w działalności zakonu / Warszawa ; Wrocław : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1986. S. 219–220. (Akta Universitaties ; nr 779).

[183] У якасці гіпотэзы прыводзілася яшчэ А. І. Мальдзісам. "У 1790 г. убачыла свет першая прадукцыя мінскай друкарні (усяго 14 пэўных пазіцый). Спачатку яна належала ўніяцкаму ордэну базыліянаў, а потым, з 1793 г. ці 1797 г., – губернскаму праўленню" (*Мальдзіс А. І.* Кнігадрукаванне Беларусі ў XVIII стагоддзі. С. 133).

[184] *Getka J.* Polskojęzyczne druki bazyliańskie (XVIII wiek). S. 50–51, 271.

[185] Выяўлены паводле бібліяграфічных звестак навукова-даследчага аддзела кнігазнаўства Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

* Тут і далей у круглых дужках спасылкі на наша выданне – частку другую, дадаткі, ілюстрацыі.

[186] *Дзянісаў У. М.* Комплекс базыльянскіх манастыроў у Мінску. С. 125.

[187] *Николай, архимандрит.* Историко-статистическое описание Минской епархии. С. 94.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Патрабуюць далейшага даследавання непасрэдныя “сведкі” з XVIII ст., асабліва самі друкаваныя выданні[188]. Пад пытаннем два з іх, што датуюцца 1786[189] і 1789[190] гг., але ці былі яны прадукцыяй мінскіх базыльян, ці не, магчыма, пакажа час. Адначасова гэтыя выданні маюць непасрэднае дачыненне да Мінска. Назва першага “Propositiones theologicæ ex Tractatibus…” сведчыць, што “Выбраныя тэзы па тэалогіі паводле трактатаў <…>, якія ў мінскім Канвенце падчас правінцыяльнай Капітулы Правінцыі Літоўскай ордэна кармелітаў Усіх святых публічна абараніў бр. Мікалай Вайткевіч, выпускнік Курсаў Св. Тэалогіі пры віленскім кляштары пад кіраўніцтвам а. Бенедыкта Рымкевіча, магістра Св. Тэалогіі і Яе ж прафесара”.

Другое выданне – гэта пераклад, выкананы вядомым пісьменнікам і філосафам з Міншчыны Ігнатам Быкоўскім з французскай на польскую мову, мастацкага твора Канстанта д’Арвіля “Ema y Lemozow”. Праўда, толькі ў адной бібліяграфічнай крыніцы, М. Васілеўскай[191], гэты твор аказаўся зафіксаваным як друк мінскі, але іншыя вядомыя нам крыніцы такога выдання аповесці “Ema y Lemozow” за 1789 г. не паказваюць. У 1787 г., як занатаваў сам І. Быкоўскі, “W Grodnie zaś <…> zostały wydrukowane dwie powieści przeze mnie podane, to jest Kokietka, czyli Przypadki Irysy, druga Ema i Lemozow. Powieść rosyjska”[192].

У ліку ранейшых датаваных выданняў мінскіх базыльян, якія не толькі дакладна ідэнтыфікуюцца паводле бібліяграфічных крыніц, але і фізічна захава-

---

[188] *Доўнар Л. І.* Выданне рэлігійных кніг у Мінску ў XIX – пачатку XX ст. // VIII Міжнародныя Кірыла-Мяфодзіеўскія чытанні, прысвеч. Дням славянскага пісьменства і культуры : матэрыялы чытанняў (Мінск, 23–26 мая 2002 г.). Мінск: БДУК, 2003. С. 58–67.

[189] *Rymkiewicz, Benedictus.* Propositiones theologicæ ex Tractatibus De Virtutibus Theologicis, Ecclesia, Summo Pontifice, Conciliis, Authoritate Patrum, DEO uno, Trino, Incarnatione Verbi, Gratia, Vera Religione, Sacramentis in genere, Selectæ quas In Conventu Minscensi Sub tempus Capituli Provincialis Provinciæ Litvanæ Omnium Sanctorum Ordinis Carmelitarum A. R. O. Publice Defendendas suscepit Fr. Nicolaus Woytkiewicz S. Th. Cursor Studij Viln: Alumnus, cui præerit Pr. Benedictus Rymkiewicz S. Th. Mgr: Ejusdemque Professor. Anno Domini 1786. Die 17 Septemberis. 4°. Пер. з лат.: Рымкевіч Бенедыкт. Выбраныя тэзы па тэалогіі паводле трактатаў: Пра вартасці багаслоўя, пра Царкву, пра Найвышэйшага Пантыфіка, пра Саборы, пра аўтарытэт Айцоў, пра Адзінага Бога, пра Тройцу, пра Увасабленае Слова, пра Божую ласку, пра Сапраўдную веру, пра Таемствы ў цэлым, якія ў мінскім Канвенце пад час правінцыяльнай Капітулы Правінцыі Літоўскай ордэна кармелітаў Усіх святых публічна абараніў бр. Мікалай Вайткевіч, выпускнік Курсаў Св. Тэалогіі пры віленскім кляштары пад кіраўніцтвам а. Бенедыкта Рымкевіча, магістра Св. Тэалогіі і Яе ж прафесара. Бібліягр.: НДАК. BN. XVIII. 2.446.

[190] [*Contant d’Orville, André Guillaume*, 1730?–1800]. Ema y Lemozow : powieść rossyiska / przez Ign. Bykowskiego. [Mińsk, 1789]. Бібліягр.: Василевская. 1985. С. 211. № 1464; E. T. XIII. S. 478–479. Гл. таксама: http://www.estreicher.uj.edu.pl/staropolska; НДАК.

[191] У М. Васілеўскай аўтарства аповесці “Ema y Lemozow” пададзена пад прозвішчам Poisson (Пуасон), а гэта яшчэ адзін аўтар (Анжаліка дэ Гомез Пуасон, Gomez (de) Angelika Poisson, 1684–1770) і іншага твора – “Какетка” (“Kokietka czyli przypadki Irysy: powieść moralna”), які таксама перакладаўся І. Быкоўскім і неаднаразова друкаваўся ў 1787 г. у Гродне (як “Kobieta czyli przypadki Irysy: powieść moralna” і, магчыма, разам з аповесцю “Ema y Lemozow”), у 1788 г. – у Варшаве (як асобнае выданне, так і “на пару” з названым творам Канстанта д’Арвіля). Гл.: http://www.estreicher.uj.edu.pl/staropolska.

[192] Życie Ignacego Bykowskiego porucznika wojsk rosyjskich przez niego samego napisane w r. 1806 // Mikulski T. Ze studiów nad Oświecieniem : zagadnienia i fakty. Wrocław : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1956. S. 489.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ліся, гэта таксама творы Ігнацыя Быкоўскага, надрукаваныя ў 1790 г.: 1) пераклад з французскай мовы на польскую і адзінае мастацкае выданне мінскіх базыльян – "Batchmendy, powieść perska" (аўтар – Фларыян Жан-П'ер дэ Клары); 2) філасофскі твор на польскай і лацінскай мовах і адзіны, мінскі базыльянскі друк, са зместам якога можна пазнаёміцца ў Беларусі[193], – "Kwestya podana do rozwiązania, czyli Dusza bardziey bywa wzruszona przez roskosz; czyli też przez smutek?". Як можна даведацца з кароткай абвесткі, змешчанай у апошнім названым выданні, "… i inne dzieła tegoż Authora w krótce wyidą z Druku".

Магчыма, да такіх "dzieł" мінскіх базыльян можна было б аднесці яшчэ адно ідэнтыфікаванае выданне філасофскай тэматыкі, надрукаванае ў 1793 г., – "Rozmowa Sylli z Eukratesem"[194] , на тытуле якога было адзначана, што гэта пераклад з французскай мовы на польскую, але аўтар перакладу не названы. Не называе дадзены твор і сам І. Быкоўскі, пералічваючы свае ўласныя[195].

У выніку ж навукова-бібліяграфічных пошукаў удалося вызначыць месцазнаходжанне 9 выданняў мінскіх базыльян, два з якіх – "Rozgraniczenie normalne w W. X. Litewskim" (1791) і "Laudum Przeswietnego Wojewodztwa Mińskiego" (1792) – не маюць пазнакі месца друку і адрозніваюцца тэхнікай друку (напрыклад, больш дробным шрыфтам) ад астатняй кніжнай прадукцыі. Таму патрабуюць больш глыбокага вывучэння, як і 9 іншых выданняў, ідэнтыфікаваных толькі паводле бібліяграфічных крыніц.

Па сабраных (і папярэдніх) бібліяграфічных звестках аб выданнях мінскіх базыльянаў 1790–1794 гг., якіх налічваецца 18 назваў, складваецца наступная карціна: першынство належыць свецкай літаратуры, сярод якой афіцыйных выданняў – 11 назваў і гэта выданні, якія можна аднесці да галіны права; па асвеце і педагогіцы – тры, па філасофіі – два, па аднаму выданню прыпадае на мастацкую літаратуру і рэлігію; 16 з іх – на польскай мове, адно – на польскай і на латыні; адно – на рускай мове (гл. ч. II: Каталог).

У 1795 г., калі быў зачынены Свята-Духаўскі кляштар[196], дзе, відавочна, і размяшчалася базыльянская друкарня, яе абсталяванне перайшло губернскаму праўленню, і з гэтага часу пачалася ўжо дзейнасць Губернскай друкарні[197]. Першапачаткова выкарыстоўваліся менавіта старыя шрыфты і матэрыялы для мастацкага аздаблення выданняў, таму і складваецца ўражанне, што гэта маглі быць базыльянскія друкі, як названая "Miłość na doświadczeniu" (1797). Пазней, ў першай палове XIX ст., тыя самыя элементы – віньеткі, канцоўкі – можна знайсці ў друках і І. І. Стафановіча, былога тыпографа Мінскай губернскай друкарні.

Такім чынам, першы друкарска-выдавецкі вопыт Мінска ў XVII ст. і пад канец XVIII стст., у вытокаў якога знаходзяцца дзве хрысціянскія плыні – праваслаўныя і ўніяты, быў накіраваны пераважна на спраўджванне адпаведных рэлігійных і найболей афіцыйных замоваў, на патрэбы мінскай грамадскасці ў справе арганізацыі дзяржаўнага кіравання і асветы і быў, аднак, эпізадычным

193 У Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Я. Коласа НАН Беларусі захоўваецца копія выдання.

194 Захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве.

195 Гл.: Życie Ignacego Bykowskiego porucznika wojsk rosyjskich przez niego samego napisane w r. 1806. S. 473–516.

196 *Лісейчыкаў Д.* Уніяцкія парафіі Мінска ў XVII–XIX стст. С. 140.

197 НГАБ. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 207. Арк. 98.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

і нязначным. Адначасова гэты перыяд можа адпавядаць этапам зараджэння і станаўлення кнігавыдання ў горадзе.

Прыступаючы да разгляду гістарычнага перыяду – 1795–1917 гг., звернемся да абгрунтавання і характарыстыкі кнігавыдавецкай дзейнасці ў Мінску ў азначаны час, вылучыўшы пэўныя этапы развіцця. Нельга не пагадзіцца з беларускім гісторыкам Генадзем Сагановічам, што "ўсялякі падзел гістарычнага часу адносны і ўмоўны, ён ідэйны, існуючы толькі ў галаве даследчыка, аднак дзяленне гэтае патрэбна для лепшага разумення мінулага", што нераўнамернасць і спецыфіка развіцця народаў і рэгіёнаў вымагае выпрацоўкі перыядызацыі як формулы іх гістарычнага шляху: "І задачай тут ёсць як мага больш тонкае вызначэнне яго храналагічных каардынатаў", каб гэта спрыяла, а не замінала разуменню[198]. Таму, прымяняючы комплексны крытэрый[199], у склад якога ўвайшлі галоўныя, асноўныя і спецыфічныя крытэрыі, паспрабуем паказаць асаблівасці другога перыяду – перыяду станаўлення і развіцця мінскага кнігавыдання і тым самым пацвердзіць прапануемую для яго перыядызацыю.

Галоўныя крытэрыі – гістарычныя – звязаны з вылучэннем перыяду 1795–1917 гг. у гісторыі Беларусі і развіцці яе культуры як гістарычнага перыяду Беларусі ў складзе Расійскай імперыі. 1795-ы год з'яўляецца канцавой датай трох падзелаў Рэчы Паспалітай – з аднаго боку. З іншага – хоць Мінск і ўвайшоў у склад Расійскай імперыі ў 1793 г., аднак толькі ў 1795 г. у горадзе адкрываюцца намесніцкае праўленне, палаты, земскія суды, прыказ грамадскага апекавання, дваранская апека, губернскі і гарадавы магістраты і інш. У 1796 г. на тэрыторыі Беларусі была праведзена адміністрацыйная рэформа, у сувязі з якой утварылася Мінская губерня з губернскім цэнтрам у Мінску[200]. Як сведчаць некаторыя знойдзеныя намі архіўныя даныя, з 1795 г. пачалася кнігавыдавецкая дзейнасць Мінскай губернскай друкарні, якая была створана на аснове друкарні мінскіх базыльянаў[201]. Пацвярджаецца факт дзейнасці Губернскай друкарні не з 1797 г., як прынята лічыць[202], і яе выданнямі, першыя з якіх (на сёння) датуюцца 1795 г. (гл. ч. II: Каталог). Такім чынам, беручы пад увагу рэальны ход гістарычных падзей, якія прынеслі значныя змены ў жыццё горада, паўплывалі на яго адміністрацыйна-дзяржаўны статус і таксама на працэс кнігавыдання, пачаткам азначанага перыяду мы вылучаем 1795 г.

Асноўныя крытэрыі – сацыяльна-эканамічныя, палітычныя і культурна-асветныя. Прымяненне сацыяльна-эканамічных крытэрыяў дазваляе паказаць рост насельніцтва і яго склад у Мінску, развіццё прамысловасці і эканомікі ад мяшчанска-купецкай да капіталістычнай, пераўтварэнне Мінска ў вядучы гандлёва-прамысловы і банкаўскі цэнтр; палітычных – уплыў рэвалюцыйных і ваенных падзей 1830-х гг., 1863–1864 гг., 1870–1880-х гг., 1905–1907 гг., 1914–

---

198 *Сагановіч Г.* У пошуках Сярэднявечча // Беларускі Гістарычны Агляд. Менск, 1997. Т. 4, сш. 1–2 (6–7). С. 3, 17.

199 *Доўнар Л. І.* Развіццё кнігавыдавецкай дзейнасці ў Мінску (1795–1917) : кнігазнаўчы аспект. С. 3.

200 Гісторыя Беларусі : вучэб. дапам. : у 2 ч. / пад рэд. Я. К. Новіка і Г. С. Марцуля. Мінск : Універсітэцкае, 1998. Ч. 1: Ад старажытных часоў – па люты 1917 г. С. 264.

201 НГАБ. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 207. Арк. 98.

202 *Умецкая Я. С.* Мінская губернская друкарня // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі : у 5 т. / рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.]. Мінск : БелСЭ, 1986. Т. 3. С. 561.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

1917 гг.; культурна-асветных – аб стане і развіцці культурна-асветных, адукацыйных устаноў і нацыянальна-этнічных супольнасцяў у горадзе, якія ўплывалі на патрэбы чытацкай аўдыторыі.

Спецыфічныя (кнігавыдавецкія) крытэрыі – гэта крытэрыі, якія дазваляюць непасрэдна разгледзець дзяржаўную палітыку ў галіне друку, структуру кнігавыдавецкіх прадпрыемстваў, функцыянальныя асаблівасці і тэматыку кнігавыдавецкага рэпертуару, характэрныя асаблівасці кнігавыдання.

У выніку выкарыстання комплекснага крытэрыю правамерна вылучыць тры этапы мінскага кнігавыдання: першы – 1795–1864 гг., другі – 1865–1904, трэці – 1905–1917 гг.

Характарызуючы *першы этап, 1795–1864 гг.,* неабходна нагадаць пра сацыяльна-эканамічныя, палітычныя і культурныя фактары, пад уздзеяннем якіх знаходзілася і кнігавыдавецкая дзейнасць у Мінску. У 1797 г. у Мінску налічвалася 5,8 тыс. жыхароў, што было ўсё ж меншай колькасцю ў адносінах да ўзроўню першай паловы XVII ст.[203] Аднак паступова Мінск становіцца адным з буйнейшых гарадоў Беларусі. Даволі дынамічна павялічвалася колькасць яго насельніцтва: у 1811 г. – 11,2 тыс. чалавек, у 1850 – 22,5 тыс.[204], у 1861 г. – 26,8 тыс. чал., што адпавядала, як адзначае гісторык М. В. Біч, тэндэнцыі росту гарадскога насельніцтва Беларусі на працягу першай паловы XIX ст., яе лічбы перавысілі нават паказчыкі Украіны і Расіі[205]. Хуткі рост гарадскога насельніцтва тлумачыцца пераважна не эканамічнымі, а палітычнымі фактарамі, найперш прымусовым высяленнем яўрэяў з вёсак і панскіх маёнткаў у гарады і мястэчкі. Што тычыцца этнічнага складу гарадскога насельніцтва Беларусі ў першай палове XIX ст., то гістарычныя крыніцы пра гэта не сведчаць. Аднак можна паказаць адносна поўныя звесткі аб канфесійным складзе гарадскога насельніцтва Мінскай губерні на канец XVIII – пачатак XIX ст.: яўрэі – 50,5 %, праваслаўныя – 38,4, уніяты – 5,4, каталікі – 4,8 %. У 1858 г. у Мінску засведчылі свае адносіны да веравызнання 11,9 тыс. яўрэяў, 6,9 тыс. католікаў, 3,5 тыс. праваслаўных і інш.

Гарадская мяшчанска-купецкая прамысловасць, якая ўяўляла сабой выключна ручную вытворчасць у форме рамяства, простай кааперацыі адзінкавых мануфактур, знаходзілася пад ціскам феадальна-прыгонніцкай сістэмы. “Велізарныя падаткі і павіннасці на карысць феадальна-прыгонніцкай дзяржавы амаль цалкам паглыналі прыбыткі нават заможнай часткі гараджан і даходы гарадоў”[206]. Гэта адмоўна адбівалася на сацыяльна-эканамічным развіцці гарадоў. І ўсё ж у сярэдзіне XIX ст. у гарадах Беларусі з’яўляюцца першыя фабрыкі, пачынае выкарыстоўвацца вольнанаёмная праца (да 45 % у 1860 г.), што сведчыла ўжо аб развіцці капіталістычных адносін[207].

У галіне асветы дзейнічалі ўстановы дзвюх розных сістэм: сістэма расійскіх школ, сістэма польскіх школаў, што засталася пасля Адукацыйнай камісіі, а таксама манастырскія ўніяцкія і каталіцкія навучальныя ўстановы. Можна было атрымаць адукацыю адпаведна на польскай, расійскай, яўрэйскай, фран-

203 Мінск // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. 1999. Т. 5. С. 152.

204 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 1077. Арк. 109.

205 *Біч М. В.* Гісторыя Беларусі: Канец XVIII ст. – 1917 г. Мінск : Нар. асвета, 1993. С. 58

206 Тамсама. С. 63.

207 Тамсама. С. 55, 60.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

цузскай і нямецкай мовах. У 1803–1804 гг. у Расіі пачалася рэформа ў сістэме адукацыі, якая ў Беларусі расцягнулася на многія гады[208].

Пасля стварэння Міністэрства народнай асветы Мінск увайшоў у склад Віленскай навучальнай акругі[209]. У гэты час у горадзе існавалі Мінская губернская гімназія, дваранскае пяцікласнае вучылішча, двухкласная прыходская школа, духоўнае вучылішча, Мінская духоўная семінарыя, Рыма-каталіцкая духоўная семінарыя, прыватны жаночы пансіён, школа для пачатковай адукацыі дзяўчынак, яўрэйскае казённае вучылішча, прыватная дзявочая школа. З 1847 г. у Мінску дзейнічала першая ў Расіі пачатковая школа для яўрэйскіх хлопчыкаў.

Ужо нават на пачатку XIX ст. (у 1812 г.) Мінск, паводле ўспамінаў некаторых сучаснікаў, "был лучшим после Вильны городом в белорусско-литовском крае; среди жителей было много интеллигентных семейств, одинаково свободно объяснявшихся как по-французски, так и по-немецки"[210].

У 1812 г. на польскай мове ў Мінску выходзіла першая "Tymczasowa gazeta Mińska" ("Часовая Мінская газета"), з 1838 г. – рускамоўная газета "Минские губернские ведомости", у 1863 г. выдаваўся першы мінскі рускамоўны часопіс "Фотографические иллюстрации". З 1788 г. у Мінску дзейнічаў прыватны тэатр, які ставіў спектаклі на польскай мове. У 1846 г. на яго аснове створаны гарадскі рускі тэатр. У 1840–1850-я гг. па ініцыятыве і пад кіраўніцтвам В. Дуніна-Марцінкевіча нараджаўся беларускі нацыянальны тэатр. У 1830-я гг. у горадзе закладвалася першая публічная бібліятэка[211].

"У ліку палітычных рэформ, праведзеных царскімі ўладамі ў пачатку XIX ст., была рэформа друку і кнігавыдавецкай справы"[212]. Згодна з урадавымі загадамі ад 31 сакавіка 1801 г. і 9 лютага 1802 г. была, па сутнасці, скасавана кацярынінская забарона вольнага (прыватнага) друку, якая дзейнічала ў 1783–1796 гг., і было дазволена прыватнае кнігадрукаванне[213]. Цэнзура перадавалася ўніверсітэтам вучэбных акруг[214], а агульнае кіраўніцтва здзяйсняла Міністэрства народнай адукацыі. Адпаведна прынятаму ў 1804 г. статуту аб цэнзуры[215], на цэнзурныя камітэты ўніверсітэтаў ускладалася задача цэнзуравання кніг свецкага зместу. Гэта быў параўнальна ліберальны цэнзурны статут, які садзейнічаў стварэнню спрыяльных умоў для развіцця прыватнага кнігадрукавання. Так у Мінску ўзнікаюць першыя прыватныя друкарні: І. Лімы і С. Зымеля (у 1807 г.), З. Прэса (у 1818 г.), І. Стафановіча (у 1819 г.), Г. Бланштэйна (у 1832 г.), Ф. Фалька (у 1845 г.), Ё. Дворца (у 1850 г.), Э. Адамовіча (у 1855 г.). У прыватны кніга-

---

208 Тамсама. С. 78–79.

209 Асвета // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. 1993. Т. 1. С. 206.

210 *Краснянский В. Г.* Минский департамент Великого Княжества Литовского (эпизод из истории войны 1812 г.). Санкт-Петербург : Сенат. тип., 1902. С. 8.

211 *Миловидов А. И.* Судьба русской книги в Северо-Западном крае в связи с его культурной историей. С. 23.

212 *Умецкая Я. С.* Выданні на рускай мове: XIX – пачатак XX ст. // Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог. С. 275.

213 Полное Собрание Законов Российской Империи. Санкт-Петербург : Тип. II Отд. Собств. Его Импер. Велич. Канц., 1830. Т. 26. № 19807.

214 Тамсама. 1830. Т. 27. № 20597, § 30.

215 Сборник постановлений и распоряжений по цензуре с 1720 по 1862 год. Санкт-Петербург : Тип. Морского м-ва, 1862. С. 85–95.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

выдавецкі працэс уключаюцца таксама ўладальнікі мінскіх кнігарняў – браты Бейліны (у 1850-я гг.), А. Валіцкі (у 1859–1863 гг.); выдаўцы-аўтары – В. Дунін-Марцінкевіч, Ф. Чапялінькі.

У 1795–1864 гг. прыватныя прадпрыемствы былі асноўным тыпам кнігавыдавецтваў (70 %), якія займалі вядучае становішча ў мінскім кнігавыданні. Колькасць выдадзенай імі кніжнай прадукцыі склала 75 %. Поспехі прыватнага кнігадрукавання ў Мінску ў 1850–1860-х гг. засведчылі бóльшую канкурэнтаздольнасць прыватнага друку перад дзяржаўным. Кніжная прадукцыя, выдадзеная дзяржаўнымі выдавецтвамі (25 %), куды ўваходзілі Мінская губернская друкарня, Мінская гімназія і Мінскі губернскі статыстычны камітэт, склала 23 %. Мінская губернская друкарня, стаўшы фактычна пераемніцай друкарні ордэна базыльянаў, прадоўжыла ў горадзе кнігадрукаванне. З 1795 г. да 1807 г. яна была адзінай дзеючай у Мінску друкарняй, дзякуючы якой выйшлі ў свет першыя мінскія навуковыя, вучэбныя і літаратурна-мастацкія кнігі. На трэцім месцы быў грамадскі тып выдавецтваў (5 %), прадстаўлены Мінскім таварыствам дабрачыннасці, кнігавыдавецкая прадукцыя якога склала 2 %.

На першым этапе было выдадзена не менш як 234 найменні кніжнай прадукцыі: з іх 146 – на польскай мове, 21 – на рускай, 16 – на іўрыце, 2 – на беларускай, 2 – на латыні, 1 – на нямецкай, а таксама – на лацінскай і польскай мовах – 35, на польскай і рускай – 3, на беларускай і польскай – 3, на рускай, польскай, старабеларускай, лацінскай – 1, на нямецкай, рускай, польскай – 2, на польскай і царкоўнаславянскай – 1, на іўрыце і ідыш – 1. З іх 34,3 % складалі рэлігійныя выданні, 20,6 – па мастацтве, 12,9 – па мастацкай літаратуры, 8,2 – па адукацыі, 7,3 – па сацыяльна-эканамічных пытаннях, 7,3 % – па гісторыі. Відавы склад уключаў у асноўным рэлігійныя выданні (33,5 %), для вольнага часу (18,5), літаратурна-мастацкія (14,2) і вучэбныя выданні (12,4 %).

Аднак рэпрэсіі, якія царскі ўрад увёў пасля паўстання 1863–1864 гг., рэзка змянілі сітуацыю як у культурным асяроддзі мінскай інтэлігенцыі, так і ў мінскім кнігавыданні. Рэпрэсіі супраць носьбітаў ідэй вызвалення сталі рэпрэсіямі і супраць усяго польскага і нацыянальнага. Водгукам на паўстанне 1863–1864 гг. стала забарона польскага шрыфту. Дазволенымі прызнаваліся рускі і заходнееўрапейскія[216]. Пад строгі царскі кантроль трапілі друкарні, кнігарні і бібліятэкі. Амаль уся паліграфічная і выдавецкая база была пераарыентавана на выпуск рускамоўнай літаратуры, а кнігарні і бібліятэкі – на яе распаўсюджванне. Разам з загадам аб забароне польскага друку (1864) адбывалася ўвядзенне ў дзеянне з красавіка 1865 г. "Временных правил о цензуре". Паводле гэтага цэнзурнага статута, «паліграфічныя прадпрыемствы аддаваліся пад кантроль чыноўнікаў для асобых даручэнняў пры губернскіх уладах – інспектараў, у абавязкі якіх уваходзіла "папярэджанне і спыненне тайнага кнігадрукавання"»[217]. Ад папярэдняй цэнзуры вызваляліся Пецярбург і Масква, але не правінцыя, дзе папярэдняя цэнзура ажыццяўлялася агульнай і ведамаснай цэнзурамі. Друк трапіў пад строгі кантроль карнай цэнзуры, які выконвала

[216] *Миловидов А. И.* Судьба русской книги в Северо-Западном крае в связи с его культурной историей. С. 31.

[217] *Умецкая Я. С.* Выданні на рускай мове: XIX – пачатак XX ст. // Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог. С. 282.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Трэцяе аддзяленне[218]. Дадзеныя фактары прадвызначылі пачатак ужо другога этапу.

Другі этап, 1865–1904 гг., характарызуецца наступнымі сацыяльна-эканамічнымі, палітычнымі і культурнымі зменамі. Пасля падаўлення паўстання 1863–1864 гг. царскі ўрад пачаў ажыццяўляць, хаця і са значным спазненнем у параўнанні з самой Расіяй, шэраг буржуазных рэформаў (сялянскую, судовую, земскую, гарадскую, школьную) і ў "неблаганадзейным" Паўночна-Заходнім краі. Фактычна толькі ў 1870 г. у Мінску было адменена ваеннае становішча, на якім знаходзіўся горад з красавіка-верасня 1863 г.[219] Правядзенне гэтых рэформаў дало новы імпульс развіццю капіталістычных адносін. Дадатна паўплывала на сацыяльна-эканамічнае становішча горада будаўніцтва Лібава-Роменскай і Маскоўска-Брэсцкай чыгунак (1870-я гг.), узвядзенне новых заводаў і фабрык (1870–1890-я гг.). У 1895 г., паводле даных гісторыкаў, у Мінску налічвалася 18 фабрык і заводаў, столькі ж мануфактур[220]. Працягваецца далейшы рост насельніцтва. Як адзначае З. Шыбека, з 1885 г. Мінск па колькасці жыхароў (58,4 тыс. чал.) выходзіць на лідзіруючае месца сярод губернскіх гарадоў Беларусі[221]. У 1873 г. у горадзе пачаў дзейнасць Мінскі камерцыйны банк, адкрылі свае аддзяленні і іншыя банкі. У 1890 г. працавалі 583 гандлёвыя ўстановы. На пачатку XX ст. у галіне гарадской прамысловасці ствараюцца акцыянерныя таварыствы і сіндыкаты. Выгаднае становішча горада спрыяла "фарміраванню беларускага нацыянальнага рынку ўвогуле. Мінск жа станавіўся яго натуральным цэнтрам"[222]. У 1900 г. Мінск меў самы буйны гандлёвы абарот у Беларусі (у яе сучасных межах)[223].

У галіне ж асветы дзейнічалі, напрыклад, у 1893 г. чатыры сярэднія і 13 пачатковых школ. Актыўна развівалася сетка медыцынскіх устаноў (у 1890 г. у горадзе было 8 лячэбных устаноў). У 1890 г. пабудаваны Мінскі гарадскі тэатр. Засноўваецца і адкрываецца значная колькасць мінскіх грамадскіх таварыстваў, Мінская публічная бібліятэка імя А. С. Пушкіна. У 1880-х гг. пачынаюць выходзіць газеты "Минский листок" і "Северо-Западный календарь", вакол якіх збіраецца кола аматараў беларускай культуры і гісторыі (М. Доўнар-Запольскі, Я. Лучына, А. Слупскі). Пачынаючы з канца XIX ст. можна адзначыць існаванне ў Мінску рускага асяродка культуры, якім становяцца перыядычныя выданні, музеі, бібліятэкі, таварыствы, а "культуррэгентамі выступаюць рускія чыноўнікі"[224]. Вялася ў Мінску і польская культурна-асветніцкая дзейнасць, з якой былі звязаны Я. Лучына, З. Савіцкая, Б. Адамовіч, І. Вяржбіцкі, Д. Бохан, В. Макоўскі.

---

[218] *Патрушева Н. Г.* Цензурная реформа в России 1865 г. : автореф. дис. … канд. ист. наук / Ленингр. гос. ун-т. Ленинград, 1990. 18 с. Таксама гл.: http://www.opentextnn.ru/censorship/russia/dorev/libraries/book/?id=875.

[219] Памятная книжка и календарь Минской губернии на 1910 год. Минск : Губ. тип., 1909. С. 121.

[220] Мінск // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. 1999. Т. 5. С. 154.

[221] *Шыбека З.* Гарады Беларусі (60-я гады XIX – пачатак XX стагоддзя). Мінск : ЭўраФорум, 1997. С. 62.

[222] Тамсама. С. 73.

[223] Тамсама. С. 123.

[224] Тамсама. С. 199–200.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Значнае месца займаў у горадзе і яўрэйскі культурны асяродак, сканцэнтраваны найбольш вакол сінагог, навучальных устаноў і таварыстваў[225].

Такім чынам, за Мінскам паступова замацоўваецца статус важнага культурнага цэнтра Беларусі. Менавіта ў гэты час у горадзе ствараюцца грамадскія таварыствы, якія адыгралі значную ролю ў навуковым і культурным жыцці горада: Таварыства мінскіх урачоў, Мінскае таварыства аматараў прыродазнаўства, этнаграфіі і археалогіі, Мінскае таварыства сельскай гаспадаркі, Мінскае таварыства аматараў вытанчаных мастацтваў, Мінскі царкоўны гісторыка-археалагічны камітэт і інш.

Рэзкі спад у дзейнасці прыватнага кнігавыдання другой паловы 1860-х– пачатку 1870-х гг., калі ў Мінску працуе, па сутнасці, адна прыватная друкарня Ё. Дворца (Дворжаца) і агульная колькасць выданняў адпавядае прыкладна ўзроўню пачатку XIX ст., змяняецца паступальным ростам выпуску кнігавыдавецкай прадукцыі і развіццём кнігавыдавецкай сферы. Новы ўздым мінскага кнігавыдання можна ўжо адзначыць у апошняй трэці XIX ст., калі ў Мінску значна ўзрастае і пашыраецца паліграфічная база, узнікаюць новыя друкалітаграфіі: 1874 г. – Б. І. Саламонава, 1878 – І. І. Тасьмана, 1892 – Н. М. Нахумава, 1892 – Д. Форына, 1898 – І. Каплана, 1898 – Ш. А. Соськіна, 1899 – П. Кліёрынай, 1901 – І. Х. Шапіры, 1902 г. – С. А. Някрасава; 1894–1904 гг. – прадаўжае дзейнасць сямейнае прадпрыемства Дворжацаў – гэта паравая друкалітаграфія Х. Я. Дворжаца. Усяго ў гэты час у Мінску дзейнічала 12 друкарняў, друкалітаграфій і літаграфій. Акрамя таго, мінскае кнігавыданне традыцыйна падтрымлівалі выдаўцы-кнігары: 1863–1894 гг. – З. Савіцкая, 1883–1914 – В. Фрумкін, 1887–1917 – Ё. Фрэнкель, 1898–1908 – Я. Філіповіч-Дубовік, 1900–1917 гг. – В. Макоўскі. Значна пашырылася кола выдаўцоў дзяржаўных структур. Акрамя дзейнасці ў гэты перыяд Губернскай друкарні, Мінскага губернскага статыстычнага камітэта, можна яшчэ назваць: Мінскую гарадскую думу, Мінскую губернскую ўправу па справах земскай гаспадаркі, Мінскі губернскі камітэт па справах земскай гаспадаркі, Мінскае акцызнае ўпраўленне, Упраўленне Лібава-Роменскай чыгункі, Мінскую гімназію і некаторыя іншыя ўстановы ў галіне адукацыі, гарадской гаспадаркі, аховы здароўя. Заявілі аб сабе як кнігавыдаўцы і грамадскія ўстановы і таварыствы: Таварыства мінскіх урачоў, Таварыства сельскай гаспадаркі, Мінскае дабрачыннае таварыства, Таварыства ўзаемнага крэдыту і шэраг іншых спажывецкіх, прамысловых, крэдытных, дабрачынных і рэлігійных таварыстваў (больш за 70). Вылучаецца і кола выдаўцоў-аўтараў уласных твораў: С. А. Кацэнеленбоген, І. А. Бамштэйн, Д. Бохан, М. Лаўроў (Крайчык) і інш. Праўда, выдавецкая дзейнасць шэрагу з іх была кароткачасовай, напрыклад: друкарняў – Ш. А. Соськіна, І. Х. Шапіры, Ц. Мазо; кнігарняў – З. Савіцкай, Я. Філіповіч-Дубовіка.

На другім этапе адзначаецца відавочны колькасны рост кніжнай прадукцыі – у пяць разоў у параўнанні з першым (1795–1864); пашырэнне тэматыкі выданняў і змена яе акцэнтаў. У галіне мінскага кнігавыдання бясспрэчнай дамінантай становяцца кнігі на рускай мове: 97,7 % (1176 выд.), выданні на польскай мове склалі 1,5 % (18), на польскай і на латыні – 0,2 % (2), на латыні –

[225] Тамсама. С. 203.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

0,2 % (2), на французскай – 0,4 (5 выд.). Беларускамоўныя выданні адсутнічалі. На першыя пазіцыі выходзяць выданні сацыяльна-эканамічнай, сельскагаспадарчай і рэлігійнай тэматыкі. З'яўляюцца выданні тэхнічныя і псіхолага-педагагічныя. Змяніліся таксама акцэнты і ў функцыянальнай структуры мінскіх выданняў гэтага перыяду. Першынство належыць афіцыйным, рэлігійным, даведкавым і навукова-папулярным выданням. Значна скарацілася выданне літаратурна-мастацкіх твораў. З'явіліся новыя выданні вытворча-практычнага і масава-палітычнага характару.

Значныя змены ў мінскім кнігавыданні, што адбываюцца ў 1865–1904 гг., звязаны з развіццём кнігавыдавецтваў грамадскага тыпу (45 %). Агульная колькасць выдадзенай імі кніжнай прадукцыі склала 34,5 %. Дамінуючае становішча занялі Мінскае таварыства сельскай гаспадаркі і Таварыства мінскіх урачоў. Кнігавыдавецкая прадукцыя прыватных выдавецкіх прадпрыемстваў (35 %) склала 40,5 %. Дзяржаўны тып выдавецтваў займаў трэцяе месца (21 %). Кніжныя выданні дзяржаўных прадпрыемстваў у агульным патоку склалі 25 %.

Трэці этап мінскага кнігавыдання, 1905–1917 гг., вызначаецца ў першую чаргу рэвалюцыйнымі заваёвамі свабоды друку і надзвычай хуткімі тэмпамі развіцця. Як адзначаецца шэрагам даследчыкаў, Мінск у 1913 г. становіцца вядучым гандлёва-прамысловым і банкаўскім цэнтрам Беларусі[226]. Так, колькасць насельніцтва ў 1913 г. у Мінску сладала 106,7 тыс. чалавек. У горадзе працавалі 104 заводы і мануфактуры, 1333 гандлёвыя прадпрыемствы, 23 бальніцы, 62 навучальныя ўстановы (у тым ліку з 1914 г. настаўніцкі інстытут), выдаваліся 24 перыядычныя выданні.

Новыя змены, унесеныя ў кнігавыданне падзеямі 1905 г., зрабілі магчымым ажыццяўленне друку на мясцовых мовах, дзякуючы чаму кнігавыданне набыло дэмакратычны і разнамоўны характар, узмацнілася беларускамоўная плынь у кнігавыданні. Гэтыя фактары сталі асноўнымі для таго, каб вылучыць наступны, трэці, этап – 1905–1917 гг. «24 лістапада 1904 г. уступілі ў дзеянне "Часовыя правілы аб друку", якія разам з указамі ад 18 сакавіка і 26 красавіка 1906 г. абвясцілі адмену агульнай і духоўнай цэнзуры. Пачаўся новы – адраджэнскі, "нашаніўскі" – этап беларускага кнігадрукавання»[227]. Незвычайны ўздым выдавецкай справы назіраўся і па ўсёй Расіі. "Настоящее наводнение началось не раньше, как с 17 октября 1905 года <…> С этого самого момента пошла настоящая книжная горячка, началась небывало напряженная писательская и издательская работа. Ожили и размножились книжные магазины, вдруг развернулся и вырос небывало огромный круг читателей, и не прошло и нескольких месяцев и даже недель, как Россия, по числу названий и экземпляров вновь выходящих книг заняла первое место на всем земном шаре"[228].

Пачынаючы з 1905 г. бачны значны колькасны рост кніжных выданняў і ў Мінску: 1905 г. – 86 выд.; 1906 г. – 111; 1907 г. – 91; 1908 г. – 87; 1909 г. – 124; 1910 г. –

---

226 Мінск // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. Т. 5. С. 155.

227 *Герасімаў В. М.* Гісторыя цэнзуры друку на Беларусі: стагоддзе за стагоддзем // Матэрыялы Першых кнігазнаўчых чытанняў (Мінск, 15 верас. 1998 г.) / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т. І. Рошчына. Мінск : НББ, 2000. С. 32.

228 *Рубакин Н. А.* Книжный прилив и книжный отлив // Современный мир. Санкт-Петербург, 1909. № 12. С. 2–3.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

109; 1911 г. – 154; 1912 г. – 158; 1913 г. – 210; 1914 г. – 224; 1915 г. – 116; 1916 г. – 76; 1917 г. – 120 выд. Мінск, як другі пасля Вільні выдавецкі цэнтр беларуска-літоўскіх зямель, даваў асноўны прырост кнігавыдавецкай прадукцыі[229]. Аднак большасць кніжнага рэпертуару складалі афіцыйныя выданні розных устаноў і таварыстваў. Яскравае таму пацвярджэнне – названая літаратура ўтварала асноўную частку ў складзе кніжнай прадукцыі, выдадзенай вядучымі мінскімі друкарамі гэтага перыяду: Тасьманы – 89 %; І. Каплан – 60; Я. А. Грынблат – 81; Б. І. Саламонаў – 76; Я. Ш. Гатоўскі і М. Х. Юршчык – 60; Ліўшыц і Баршай – 58; А. Д. Перскі – 69; Д. Форын – 61 %. Актыўнае развіццё сацыяльна-эканамічнай сферы, асабліва ў 1905–1914 гг., прывяло да папаўнення яе новымі суб'ектамі, якія, у сваю чаргу, станавіліся патэнцыяльнымі заказчыкамі для мінскіх друкарняў, – гэта дзяржаўныя органы ўлады (Мінская губернская ўправа па справах земскай гаспадаркі, Мінская павятовая земская ўправа), установы ў галіне адукацыі і асветы (Мінскае сямікласнае камерцыйнае вучылішча, Мінская яўрэйская жаночая прафесійная школа, Мінскае яўрэйскае рамеснае вучылішча, Мінскае ніжэйшае культурна-тэхнічнае вучылішча, Мінская гарадская гандлёвая школа), установы ў галіне гарадской гаспадаркі, эканомікі, прамысловасці; грамадскія ўстановы (спажывецкія, прамысловыя, крэдытныя таварыствы, палітычныя партыі, культурна-асветныя таварыствы, навуковыя таварыствы, дабрачыннасці, спартыўныя, ахоўныя, рэлігійныя); прыватныя ўстановы. Выконваючы іх заказы, мінскія выдавецтвы мелі стабільную забяспечанасць працай. З ростам заказчыкаў адбываўся і рост прыватных друкарняў: з 12 на другім этапе – да 24 на трэцім; рабіліся спробы наладжвання прафесійных выдавецтваў і таварыстваў. У працэс кнігавыдання ўключаліся рэдакцыі газет. Буйнейшыя тыпографы займаліся выданнем газет, з`яўляліся іх рэдактарамі-выдаўцамі.

У 1905–1917 гг. пачынаюць узнікаць выдавецкія і кнігагандлёвыя таварыствы: яўрэйскае – «Выдавецтва "Культура"» – «Verlag "Kultur"» (1905–1906), беларускія – "Мінчук" (1907–1909), "Саха" (1914–1915), "Лучынка" (1914), "Вясёлка" (1915), "Вольная Беларусь" (1917–1918), польскія – "Выдавецкая суполка" – "Spółka Wydawnicza" (1916–1918), "Таварыства польскіх ведаў вайсковых" – "Towarzystwo Polskiej Wiedzy Wojskowej" (1917), асноўнай мэтай дзейнасці якіх было нацыянальна-культурнае адраджэнне, што праявілася ў моўным і тэматычным складзе рэпертуару, у функцыянальным прызначэнні іх выданняў. Легальны статус атрымаў шэраг выдавецтваў палітычных партый: мінскага камітэта "Союза 17 октября" (1906), мінскай арганізацыі Беларускай сацыялістычнай грамады (1905, 1917), мінскіх арганізацый РСДРП "Социал-демократ" і "Звезда" (1917), кожная з якіх тым самым вырашала свае партыйныя, палітычныя задачы, займаючыся выданнем у асноўным прапагандысцкай літаратуры (пераважна на рускай мове).

Працягваюць дзейнасць, папаўняючы новай тэхнікай свае прадпрыемствы і ствараючы новыя працоўныя месцы, буйнейшыя мінскія друкары І. і В. Тасьманы, Б. І. Саламонаў, Л. Г. Дворжац, С. А. Някрасаў, І. Каплан, Н. М. Нахумаў. Узнікаюць таксама новыя друкарні: 1905 г. – Рубенчыка, 1906 – Я. Ш. Гатоўскага і М. Х. Юршчыка, 1906 – Б. Бляхава, 1907 – Фельдмана і Перскага, 1910 – Ліўшыца і Баршая, 1910 – М. Л. Зысьмана, 1913 – Я. А. Грынблата, 1913 – Е. Ш. Сляпяна,

229 *Александровіч С. Х.* Пуцявіны роднага слова. С. 128.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

1916 – Друкарня інвалідаў, 1917 г. – Л. Б. Шэйнэмана. Тэндэнцыя стварэння выдавецкіх суполак распаўсюдзілася і на некаторыя друкарскія прадпрыемствы, што можна растлумачыць як супрацьстаянне канкурэнтнай барацьбе, якая патрабавала большых капіталаўкладанняў. Колькасна выпуск кніжнай прадукцыі дасягае ў 1914 г. свайго апагею (224 назвы). За 1905–1917 гг. у Мінску было выдадзена 53,2 % (1666 назваў) ад усёй кніжнай прадукцыі 1795–1917 гг. Асноўную масу складалі выданні на рускай мове – 91,5 %, вядучымі тэматыкамі якіх былі сацыяльна-эканамічная, сельскагаспадарчая і медыцынская. Функцыянальную накіраванасць асноўнай кнігавыдавецкай прадукцыі вызначала пераважная большасць афіцыйных, даведкавых, рэлігійных і навуковых выданняў.

Адметнай асаблівасцю мінскага кнігавыдання на дадзеным этапе стала з'яўленне як кніг на беларускай мове, так і беларускіх выдавецкіх суполак. Праўда, гэта былі толькі першыя крокі ў адраджэнні беларускамоўнага кнігавыдання, якое ў Мінску, як і па ўсёй Беларусі, на працягу 1795–1917 гг. не мела значных поспехаў. І нават калі ў час самай адчувальнай для Мінска русіфікатарскай палітыкі выходзілі некаторыя польскамоўныя выданні (1879–1900-я гг.), то асобных беларускамоўных кніжных выданняў не было (ці невядома, што былі). У час дазволу друку на мясцовых мовах, пачынаючы з 1905–1906 гг., актыўна ў параўнанні з беларускамоўнымі выданнямі (19) друкуюцца ў Мінску яўрэйскамоўныя (50) і польскамоўныя (54).

Для дадзенага этапу характэрныя найбольшая актывізацыя, далейшае развіццё і канцэнтрацыя прыватнага кнігавыдання (30 %), рост выпуску яго прадукцыі (46,2 %). Адпаведна колькасць грамадскіх арганізацый і таварыстваў складае 53 %, а выдадзеная імі кніжная прадукцыя – 27,5 %, дзяржаўных – адпаведна 17 і 26,3 %.

Аднак ваенныя дзеянні Першай сусветнай вайны і рэвалюцыйныя падзеі 1917 г. унеслі свае змены ў жыццё горада: гэта не толькі рост насельніцтва за кошт вайскоўцаў і бежанцаў (да 250 тыс. чал.), але і статус Мінска як прыфрантавога горада, які знаходзіўся на ваенным становішчы з 1915 г. У гэты час адбываюцца адчувальныя змены і ў кнігавыданні горада: рэзкі колькасны спад выпуску кніжнай прадукцыі; яго нестабільнасць; падпарадкаванне ваеннай цэнзуры; пашырэнне ваеннай і рэвалюцыйнай тэматыкі.

Вызначаныя асноўныя этапы мінскага кнігавыдання ў некаторай ступені з'яўляюцца ўмоўнымі. Але іх вылучэнне спрыяе аналізу, характарыстыцы, паказу дынамікі і якасных змен мінскага кнігавыдання. У сваю чаргу, кожны з трох этапаў можа быць падзелены ў адпаведнасці з іншымі крытэрыямі. На этапе 1795–1864 гг. мэтазгодна, на нашу думку, улічыць матэрыяльную форму і змест мінскіх выданняў і выдзеліць так званы "дадуніна-марцінкевічаўскі час", або 1795–1840 гг., і "дуніна-марцінкевічаўскі час", або 1841–1864 гг. Правамерна выдзеліць і такія крытэрыі, як дынаміка выхаду выдавецкай прадукцыі і арганізацыя дзейнасці выдавецтваў. Так, на этапе 1865–1904 гг. выдзяляюцца 1865–1888 гг. і 1889–1904 гг.; а на этапе 1905–1917 гг. – 1905–1914 гг. і 1915–1917 гг. Названыя спецыфічныя крытэрыі звязаны непасрэдна з якаснымі і колькаснымі крытэрыямі выдання кніжнай прадукцыі, аднак і імі даследчык можа не абмяжоўвацца, а выдзяляць і іншыя, у адпаведнасці з якімі будзе будаваць сваю мадэль даследавання.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Прыватныя выдавецтвы

Друкарні і літаграфіі

Пачатак XIX ст. стаў для Мінска часам зараджэння прыватнага кнігадрукавання. Адна з першых прыватных друкарняў – гэта яўрэйская друкарня, заснаваная ў Мінску, як зазначыў Г. Перлін, у 1807 г. Пацвярджаецца яе дзейнасць і выданнем рэлігійнага твора на іўрыце “עין יעקב”[230]. [1808] (“Вока Якава”). Адпаведна датаванае 1808 г., пад якім і зафіксавана ў бібліяграфічным дапаможніку М. Розенфельда “Hebrew printing from its beginning until 1948”[231]. Аднак бібліяграфічныя звесткі аб першай яўрэйскай кнізе, надрукаванай у Мінску, на жаль, пададзены без указання друкарні ці друкара. Яшчэ адно выяўленае апісанне наступнага мінскага выдання зафіксавана ў рускамоўнай транслітэрацыі як “Мидраш хахамим” (1809 г.), таксама ідэнтыфікавана толькі па месцы выдання[232]. Існаванне ж прыватнага друку ў першыя дзесяцігоддзі XIX ст. у Мінску пацвярджаецца і наступнымі бібліяграфічнымі знаходкамі – гэта чатыры рэлігійныя выданні 1809–1816 гг. на іўрыце, у выхадных даных трох з іх утрымліваюцца звесткі аб уладальніках друкарні ці ўсё ж выдаўцах (?), якімі выступаюць *Іегуда Ліма і Сімха Зымель* (гл. ч. II: Каталог).

Безумоўна, калі б былі выяўлены самі выданні, то можна было б з большай верагоднасцю сцвярджаць аб іх прыналежнасці да адпаведнай друкарні, бо, як стала вядома з рапарту мінскага грамадзянскага губернатара Германа Іванавіча Родзінга (Родзіна[233]), датаванага 5 кастрычніка 1811 г., міністру паліцыі, пецярбургскаму ваеннаму губернатару Аляксандру Балашову, у Мінску на той час існавалі дзве друкарні: адна губернская, а другая ўтрымлівалася “мещанином *Лейбою Лейбовичем Гурвичем*” і была абсталявана двума станамі, як і губернская[234]. Аднак пакуль ніводнае з выяўленых мінскіх выданняў гэта не пацвярджае, але і наогул не абвяргае.

Адзінае, што можна сказаць пэўна, – прыватная друкарская ініцыятыва ў Мінску нарэшце ў пачатку XIX ст. была запачаткавана, а ўжо праз дзясяцігоддзе, у 1820-я гг., атрымала далейшае развіццё і запатрабаванасць у горадзе. У гэты час адзначаецца дзейнасць наступных прыватных друкароў: 1818–1835 гг. – Зымеля Прэса[235] і 1819–1850 гг. – Івана Стафановіча.

Што да друкарні І. Стафановіча, то Я. С. Умецкая прыводзіць даты яе дзейнасці ў 1821–1848 гг., у 1817–1848 гг. – Н. Ю. Бярозкіна[236]. Крыніцы XIX ст., такія,

---

230 *Перлін Г.* Да гісторыі яўрэйскага друку на Беларусі // Наш край. 1927. № 8–9. С. 12.

231 *Rosenfeld M.* Hebrew printing from its beginning until 1948. С. 35. N 244.

232 Паводле адбітка: [Зал К. Витрина XX. Витрина XXX–XXXI. Шкафы и витрины XXXII–XXXIV: Издания на еврейском языке] / печ. по распор. Императорского Русского Технического Общества. [Санкт-Петербург] : Тип. Шрейдера, [б. г.]. [1 л.]. – Падаецца ў спісе пад № 77.

233 *Смородский А. П.* Столетие Минской губернии : [1793–1893. Историко-статистическая записка] : приложение к Памятной книжке Минской губернии на 1893 год / сост. секр. Мин. губ. стат. ком. А. П. Смородский. 2-е изд., испр. и доп. Минск : [Мин. губ. стат. ком.], 1893 (Типолит. Р. Дворжец). С. 75: “Д[ействительный] с[татский] с[оветник] Герман Иванович фон Родин (1806–1812)”.

234 ГАРФ. Ф. 1165. Д. 245. Л. 3, 45.

235 *Умецкая Е. С.* Книгоиздание в Белоруссии в первом тридцатилетии XIX века (1801–1832) // Книговедение : сб. докл. науч. конф. Вильнюс, 1979. № 7(14). С. 79.

236 *Бярозкіна Н. Ю.* Гісторыя кнігадрукавання Беларусі (XVI – XX стст.). 2000. С. 81.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

як “Bibliograficznych ksiąg dwoje” I. Лялевеля[237] ці “Słownik geograficzny Królestwa Polskiego”[238], наогул не ўносяць дакладнасці, адпаведна ўказваючы толькі, што друкарня І. Стафановіча з’яўляецца новай і адначасова дзеючай (у 1823 г.) ці “przed rokiem 1822 powstała”. 1822 годам адзначаны і першыя вядомыя кніжныя выданні друкара.

З архіўных матэрыялаў можна даведацца, што *Іван Іосіфавіч Стафановіч* з дваран, член Мінскага губернскага праўлення ў 1798 г. паступіў на службу ў Губернскую друкарню, стаўшы адным з трох яе супрацоўнікаў. У тым самым годзе – з 15 мая – І. Стафановіч стаў на чале казённай Мінскай друкарні[239]. За гады службы ён быў узнагароджаны рознымі чынамі і служыў калежскім рэгістратарам (з 1802 г.), губернскім сакратаром (з 1806 г.)[240]. Апошні чын І. Стафановіча (з 1809 г. да 1819 г.) на казённай службе – чын калежскага сакратара. Працаваў ён у Губернскай друкарні і “пры французах” у 1812 г.[241], і пасля іх таксама заставаўся яе галоўным друкаром.

У ліпені 1819 г. І. Стафановіч звольніўся са службы і заняўся адкрыццём сваёй друкарні[242], якая, па нашым меркаванні, і была дазволена Мінскай гарадской паліцыяй ужо ў 1819 г. Звесткі з атэстата, выдадзенага І. Стафановічу ў жніўні 1819 г. аб службе ў Мінскай губернскай друкарні, былі выкарыстаны Мінскай управай паліцыі ў 1825 г. для прадстаўлення іх губернатару, які, у сваю чаргу, паведамляў у Віленскае ўніверсітэцкае праўленне аб добранадзейнасці названага друкара, які, “имея заведенную типографию в городе Минске, просит позволения на содержание оной и печатание в оной сочинений, одобренных цензурным комитетом”[243]. З улікам таго, што дазвол пацвярджаўся кожныя два гады, можна пагадзіцца з меркаваннем аб магчымым пачатку яго дзейнасці ў 1819 г. Працягвалася праца І. Стафановіча да пачатку 1850 г., калі выйшла адно з апошніх яго выданняў – “Directorium”[244] (гл. Дадат. 1, табл. 1.2). Таксама на пачатку 1850 г. друкарня І. Стафановіча была прададзена Ёкелю Дворцу[245].

І. Стафановіч стаў першым сярод прыватных мінскіх друкароў, які выпусціў менавіта рускамоўныя выданні, а таксама вызначыўся і тым, што надрукаваў у 1833 г. першую ў горадзе кнігу мініяцюрнага фармату[246] – памерам 9х12 см – “Подарок благонравным ученикам и ученицам на новый 1834 год, или Нравоучительные детские повести, служащие к образованию ума и сердца” Андрэя

[237] *Lelewel J.* Bibliograficznych ksiąg dwoje… S. 228.

[238] *Chmara A., Jelski A.* Mińsk // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa : Nakł. W. Walewskiego; Druk. “Wieku” [etc.], 1885. T. 6. S. 455.

[239] НГАБ. Ф. 299. Воп. 7. Спр. 15. Арк. 351.

[240] Тамсама. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 193. Арк. 15.

[241] Часовая мінская газета. 1812 год : пер. з пол. мовы / аўт. праекта В. Хурсік ; пад рэд. Я. Анішчанкі. Мінск : Выд. В. Хурсік, 2008. С. 178.

[242] НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 193. Арк. 15.

[243] Тамсама. Арк. 10.

[244] ЦГИА СПб. Ф 775. Оп. 1. Д. 62. Л. 100. – паводле “Ведомости о рассмотренных книгах в 1850 г. и выданных билетах на их выпуск” у студзені 1850 г. І. Стафановічам атрыманы білет на выданне.

[245] Тамсама. Арк. 307.

[246] *Доўнар Л.* Першая мінская кніга-малютка – урокі паслухмянасці і дабрыні // Бібліятэчны свет. 1998. № 3(8). С. 21.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Паўлава[247]. З 1824 г. дзякуючы друкарні І. Стафановіча ў Мінску пачаў амаль штогод выходзіць "Directorium", касцёльны каляндар, прызначаны для Мінскай дыяцэзіі. Да 1850 г. было выпрадукавана 24 названыя выданні. Дарэчы, вызначалі іх тыя самыя сціплыя друкарскія ўпрыгожванні – віньеткі, канцоўкі, характэрныя для выданняў мінскіх базыльян, пазней заўважаныя на пачатковым этапе дзейнасці і Губернскай друкарні.

Асноўная частка мінскай кніжнай прадукцыі друкара *Зымеля Прэса* датавана 1826–1835 гг. Акрамя прыватнай друкарні, Зымель Хацкелевіч Прэс па кантракту загадваў Мінскай губернскай друкарняй (прыкладна з 1818 г.). Як сведчаць архіўныя матэрыялы Мінскага губернскага праўлення за 1831 г., З. Х. Прэс "праз усе 12 гадоў" утрымліваў нават за свой кошт некаторую частку штата Губернскай друкарні[248]. Відаць, пачатак дзеяння кантракта з Губернскай друкарняй паслужыў для даследчыкаў і пачатковай датай дзейнасці прыватнай друкарні Прэса. Менавіта на перыяд загадвання казённай друкарняй прыпадае і самая актыўная кнігавыдавецкая дзейнасць прыватнай друкарні З. Прэса. Цікава, што 1829 – 1830 гадамі датуюцца не менш як чатыры–пяць яго выданняў, на тытульных лістах якіх месцам друку паказана Узда[249], а ў "Słowniku geograficznym" А. Ельскі падае З. Прэса менавіта як уздзенскага друкара[250]. Магчыма, што мы маем адзін з апошніх прыкладаў рухомай друкарні і дзейнасці "мабільнага" (лац. *mobilis* – рухомы) друкара, што існавалі за кошт сродкаў і на патрэбы мясцовых мецэнатаў-католікаў. Відавочным прыкладам можа быць уздзенскае "Штодзённае набажэнства" – "Officium albo codzienne nabożeństwo", што "przedrukowane w powiecie Ihumeńskim w dobrach J. WW. Tadeusza i Waleryi hr. Zawiszów. W Uzdzie u Z. Pressa, 1830" (E. 1881–1900. T. 3. S. 286)[251].

Аднак у 1835 г. мінскі мешчанін Зымель Хацкелевіч Прэс па распараджэнні Губернскага праўлення быў адхілены ад друкарскай дзейнасці, а найперш ад утрымання і загадвання казённай друкарняй, і не толькі па прычыне заканчэння кантракта[252]. Выявіўся недахоп у абсталяванні друкарні, які ён павінен быў пакрыць, але і гэта хутчэй было адгаворкай, бо больш сур'ёзным было парушэнне З. Прэса ў справе друку на польскай мове забароненага цэнзур-

---

[247] Паўлаў Андрэй – рускі пісьменнік і перакладчык, настаўнік, правёў у Беларусі і Літве каля пятнаццаці гадоў свайго жыцця.

[248] НГАБ. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 207. Арк. 96–100.

[249] Pieśni nabożne na święta uroczyste według porządku Kościoła Świętego Rzymsko-Katolickiego na cały rok zebrane z przydatkiem nowych pieśni i przedrukowanych. Uzda : [s.n.], 1829 (Uzda : Z. Press) (BN. I 292.787); Złoty ołtarzyk wonnego kadzenia przed stolicą Bożą to jest modlitwy rozmaite które duch gorący na wonność Panu Bogu słodkości chwały Jego ofiarować może z przydatkiem niektórych pieśni przedrukowany. W Uzdzie : w drukarni Z. Pressa, 1830 (BN. I 1.576.920); Ewangelia Pana naszego Jezusa Chrystusa na niedziele i wszystkie uroczyste święta całego roku według obrządku kościoła św. rzyms.-kat. rozporządzona, z przydatkiem ewangelii o męce P. N. J. Chr., o świętych Patronach korony Pols., W. X. Lit. o fundatorach zakonnych, tudzież i nauką od parochów do ludu swego mówić sie zwykłą. Uzda : druk. Z. Pressa, 1830 (E. 1881–1900. T. 1. S. 377); Przykłady historyi z nauki chrześciańskiéj wielce pożyteczne i przykładne. I historya o św. Grzegorzu Papieżu. W Uzdzie, 1830 (E. T. 7. S. 67).

[250] *Jelski A.* Uzda // Słownik geograficzny [Электронны рэсурс]. URL: http://dir.icm.edu.pl/pl/Slownik_geograficzny/Tom_XII/867.

[251] Выданне выяўлена і захоўваецца ў Нацыянальным музеі ў Кракаве (Muzeum Narodowe w Krakowie. Sygn.: XIX, 5499). Дадзеныя звесткі прадастаўлены аўтару сп. Л. Коўкель.

[252] НГАБ. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 812. Арк. 1396–1402.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ным камітэтам выдання "Pieśni nabożne na święta uroczyste według porządku kościoła ś. rzymsko-katolickiego na cały rok zebrane i z przydaniem nowych pieśni przedrukowane" (1826, 1830). За ўзор паслужыў віленскі асобнік 1825 г. друкарні місіянераў. У выданні, як адзначалася, "находятся песни неблагонамеренные и несогласные с теперешним политическим состоянием здешнего края, распространение коих <…> могло бы произвести вредное действие"[253]. Аднак на "Pieśni nabożne" была звернута ўвага толькі ў 1832 г., пасля "доноса" ў Дэпартамент духоўнай цэнзуры Міністэрства ўнутраных спраў[254]. Тады і мінскаму губернатару прыйшлося правесці адпаведную работу: выявіць, хто друкуе, – гэта быў З. Прэс, і хто гандлюе, – Бейліны.

Прашэнне З. Прэса аб дазволе прыватнага друку ад 1833 г. у Віленскі цэнзурны камітэт было, відаць, задаволена толькі на кароткі тэрмін[255], бо пасля праверкі 1834 г. казённай друкарні, якую ў гэты час яшчэ ўтрымліваў З. Прэс, яго выдавецка-друкарская дзейнасць у Мінску закончылася. Апошнім выданнем стала "Nauka cyztania piśma polskiego dla małych dziatek z różnem nabożeństwem i katechizmem katolickim" (1835) (гл. ч. II: Каталог і Дадат. 1, табл. 1.1). У 1838 г. у афіцыйнай частцы "Минских губернских ведомостей" было апублікавана "Извещение" ад Мінскага губернскага праўлення, у якім аб'яўлялася, што "минскому Еврею Зымелю Прессу, по решению Правительствующего Сената, вовсе запрещено содержание типографии, и отпечатанные в его типографии кантычки, содержащие песни, должны быть изъяты из народного обращения"[256]. І яшчэ на працягу года мясцовыя жандармы расшуквалі шкодныя выданні "Pieśń nabożnych" і высылалі знойдзеныя асобнікі ў Дэпартамент духоўных спраў МУС[257]. Так скончылася дзейнасць З. Прэса, які, відаць, меў на мэце ў гэтай справе свой фінансавы інтарэс, рызыкнуўшы заняцца друкам забароненых выданняў.

Пад прыкрыццём рэлігійных выданняў, якія складалі асноўную частку ў рэпертуары першых мінскіх друкарняў З. Прэса (малітоўнікі, чытанкі, песеннікі), і І. Стафановіча (касцёльныя календары-служэбнікі, казанні), як бачна, напярэдадні лістападаўскага паўстання 1831 г. выпускаліся і антыўрадавыя тэксты.

Выступаючы ў кнігавыдавецкім працэсе ў асноўным у якасці друкароў і выканаўцаў заказаў іншых выдаўцоў, прыватных, дзяржаўных і грамадскіх, І. Стафановіч і З. Прэс далучыліся да выдання вучэбнай, літаратурна-мастацкай, навукова-папулярнай і афіцыйнай літаратуры, большасць сярод якой склалі выданні на польскай і лацінскай мовах.

У 30-я гг. XIX ст. у Мінску было прадоўжана выданне кніг на іўрыце мінскім мешчанінам *Гершонам Эліяшам Іцхакавічам Бланштэйнам (Блаштэйнам),* які звяртаўся з прашэннем дазволіць "завести в г. Минске Вольную типографию для книгопечатания на российской, польском и еврейском диалектах"[258]. Аднак атрымаў дазвол толькі на адкрыццё яўрэйскай друкарні (у 1832 г.),

[253] Тамсама. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 417. Арк. 1, 4–4адв.
[254] Тамсама. Арк. 1–3.
[255] Тамсама. Арк. 16.
[256] Минские губернские ведомости. 1838. Ч. офиц. Разд. II. № 18 (6 мая).
[257] НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 417. Арк. 27–29.
[258] Тамсама. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 220. Арк. 152.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

бо “в учреждении русской и польской типографий в городе Минске, – як лічылі царскія ўлады, – не предвидится никакой надобности”[259]. Асноўнымі выданнямі Бланштэйна былі папулярныя сярод насельніцтва календары לוח [משנות תקצ״ז, צ״ד, צ״ו, צ״ח]… (6 выданняў) і рэлігійная літаратура (7 выданняў) (гл. ч. II: Каталог). Пасля забароны яўрэйскага кнігадрукавання[260] друкарня Бланштэйна, праўдападобна, у канцы 1836 г. спыніла сваю дзейнасць. Адным з апошніх выданняў стала кніга, прысвечаная лекавым раслінам, назва якой захавалася паводле архіўных дакументаў Віленскага цэнзурнага камітэта ў рускамоўнай транслітэрацыі – “Сефер Алим Литеруфа, т. е. Лекарственные листья” (1836), “… представлялась в цензуру от Минского рабина Лифшица и к перепечатанию одобрена Апреля 17-го текущего 1836 г. Но как же эта новоотпечатання книга пущена в свет каким-то Минским типографщиком Гершоном Ицхаковичем без позволения цензуры …”[261]. Яе пошук з мэтай “изъятия” як забароненай і пакарання друкара Г. І. Бланштэйна праводзіўся ў Мінску ажно ў 1839 г. Аднак на той час, паводле звестак мінскага губернатара, ужо “типография Блонштейна закрыта в Минске за неисполнение сего предписания”[262].

Нягледзячы на забарону яўрэйскіх выданняў, у пачатку 1850-х гг. у горадзе можна заўважыць выхад у свет у літаграфіі *Ф. Фалька* гравіраваных твораў – партрэтаў і выяў на тэмы яўрэйскага жыцця з подпісамі на іўрыце[263]. Што тычыцца дзейнасці літаграфіі Ф. Фалька, якая акрэсліваецца 1845–1858 гг., то яна набыла вядомасць дзякуючы выданню ў 1848 г. “по указанию начальства и под руководством Архитектора карты Минской Губернии, с изображением: уездных и заштатных городов, местечек, пригородков, слобод, сел, погостов, церквей, монастырей, пустынь и деревень, которые заключают в себе даже менее 5 дворов”[264]. Пошукі месцазнаходжання выдання пакуль вынікаў не далі. Як выглядала мапа, што змяшчала і якую мела каштоўнасць, можна даведацца толькі з “Объявления”, змешчанага ў “Минских губернских ведомостях” за 1849 г.: “На ней подробно и со всею точностью обозначены: фольварки и хутора, корчмы, господские дома и мызы, почтовые станции, а также дороги: почтовые, большие и малые; мельницы – ветряные, водные и пильные, разного рода фабрики и заводы, равно крепости, редуты и малые укрепления; распределены также границы губернские и уездные. К карте приложен масштаб”. Інфармуючы грамадства Міншчыны пра новае выданне і значнасць працы Ф. Фалька, рэдактар газеты заклікае да яго набыцця кожным адукаваным памешчыкам.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

[259] Тамсама. Арк. 155.

[260] О цензуре Еврейских книг и о Еврейских типографиях. 1836 г., окт. 27: Высочайше утвержю положение Комитета Министров, распубликованное 27 ноября // *Леванда В. О.* Полный хронологический сборник законов и положений, касающихся евреев, от Уложения Царя Алексея Михайловича до настоящего времени, от 1649–1873 г.: извлечение из Полных Собраний Законов Российской Империи / сост. и издал В. О. Леванда. Санкт-Петербург : Тип. К. В. Трубникова, 1874. № 334; Положение о еврейских типографиях // LVIA. F. 378. Ap. BS 1846. B. 1071.

[261] ЦГИА СПб. Ф. 772. Оп. 1. Д. 912. Л. 1.

[262] НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 417. Арк. 30адв.

[263] ЦГИА СПб. Ф. 772. Оп. 1. Д. 2574. Л. 97, 213.

[264] Объявление / [З. Редактор] // Минские губернские ведомости. Минск, 1849. Отд. 2-й. Ч. неоф. 18 февр. (№ 7). С. 12; 4 марта (№ 9). С. 6.

У наступныя 10 год у літаграфіі Ф. Фалька выраблялiся ілюстраваныя буквары, насценны каляндар, узоры каліграфіі. "Таму мы, – як адзначае У. Сыракомля, – з добрым намерам рэкамендавалі віленскім выдаўцам звяртацца да пана Фалька з рознымі патрэбамі"[265]. Высока ацаніўшы працу літаграфіі, аўтарытэтны літаратар тым не менш даволі крытычна ставіўся да паасобных выданняў. Ілюстрацыі па малюнках Карнэлія Бжэскага да "Нарona" В. Дуніна-Марцінкевіча, як адзначае Г. Кісялёў, былі раскрытыкаваны Сыракомлем з-за дрэннага іх выканання літаграфіяй Фалька.

Сярод выданняў, выкананых у літаграфіі Ф. Фалька, якое значна павышае яго ролю ў мінскім кнігавыданні, з'яўляецца ілюстраваны буквар – "Abecadło" – на польскай, нямецкай і расійскай мовах (паводле выяўленых бібліяграфічных даных друкаваўся ў 1852, 1854, 1856, 1857 гг. і, магчыма, у 1858 г.). Першае выданне буквара было здзейснена сумесна з варшаўскім выдаўцом Генрыкам Натансонам. Сярод вядомых самых ранніх выданняў літаграфіі, 1845 г., ёсць і ноты – гэта "Pierwsze proby muzykalne ofiarowane St. Moniuszce" К. Марцінкевіч[266].

Відавочна, што не ўся выдавецкая прадукцыя Ф. Фалька зафіксавана ў бібліяграфічных дапаможніках (К. Эстрайхера, М. Васілеўскай), як і толькі часткова, у асноўным дзякуючы працам Г. Кісялёва, А. Мальдзіса, Я. Умецкай, асветлена дзейнасць Ф. Фалька. Магчыма, далейшыя навукова-бібліяграфічныя пошукі дапоўняць спіс выданняў Ф. Фалька, а таксама будуць знойдзены непасрэдна самі выданні (гл. Дадат. 1, табл. 1.3).

У пачатку 1850 г. у Мінску пачаў кнігавыдавецкую дзейнасць віленскі мешчанін *Ёкель Дворац*[267] (ён жа ў архіўных дакументах – "Янкель Дворжец" ці "Элля Янкель Абрамов Дворжец"), які набыў друкарню ў І. Стафановіча[268] і разгарнуў даволі значную выдавецка-друкарскую дзейнасць (гл. Дадат., табл. 1.4). З 1851 г. Дворац пераязджае на сталае месцажыхарства ў Мінск[269]. Яго накладам, менавіта як выдаўца, выйшлі творы В. Дуніна-Марцінкевіча на беларускай і польскай мовах: у 1855 г. – "Wieczernice i Obłąkany", у 1857 г. – "Dudar białoruski, czyli wszystkiego potrosze". Сумесна з мінскімі кнігарамі братамі Бейлінымі ажыццявіў у 1855 г. выданне "Нарona" В. Дуніна-Марціневіча і "O udoskonaleniu moralnem" Ю. Герандэ. Акрамя В. Дуніна-Марцінкевіча, актыўна супрацоўнічаў Ё. Дворац з такімі аўтарамі-выдаўцамі, як Х. Прушыньска, М. Лойка, Ф. Чапяліньскі, Л. Вечар (Шчарбовіч) і інш.

Выдавецка-друкарская дзейнасць Ёкеля Дворца вызначаецца больш разнастайнай тэматыкай: рэлігійная, мастацкая, адукацыйна-педагагічная, філалагічная, краязнаўчая, сельскагаспадарчая літаратура, сярод якой першынство належыць мастацкай літаратуры. Па словах У. Сыракомлі можна меркаваць аб стане мінскага кнігавыдання ў гэты час: "Віншуем горад Мінск з тым, што ў ім абуджаецца літаратурны рух. Браты Бейлінавы і Ё. Дворац варушацца над вы-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

265 Цыт. па: *Кісялёў Г.* Радаводнае дрэва: Каліноўскі – эпоха – наступнікі. С. 181.

266 *Ахвердава А.* Пачынальнікі беларускага піянізму // Мастацтва Беларусі. 1985. № 2. С. 68 : іл.

267 Kurier Wileński. 1860. N 71. S. 761; НГАБ. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 467. Арк. 307–313.

268 *Chmara A., Jelski A.* Mińsk // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa : Nakł. W. Walewskiego; Druk. "Wieku" [etc.], 1885. T. 6. S. 455.

269 НГАБ. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 467. Арк. 310.

даннем кніг; увогуле някепская друкарня апошняга адпавядае мясцовым літаратурным патрэбам ...”[270]

Нават казённая Мінская губернская друкарня вымушана была замаўляць ў прыватнай друкарні Дворца друкаваную прадукцыю, неабходную для дзяржаўных устаноў Міншчыны. Мінскі губернатар пісаў: “От сих Присутственных мест и военных учреждений Дворжец пользуется, если небольшими, то по крайней мере не меньшими доходами против Губернской Типографии”[271]. Мінскія прыватныя друкарні і літаграфіі (Дворца, Адамовіча) мелі большы попыт, чым маламагутная ў 1855–1860-я гг. Губернская друкарня, якая аказалася без дзяржаўных датацый, а яе кіраўніцтва абвінавачвала ў падрыве сваёй дзейнасці прыватныя друкарні[272]. Прыватнае кнігадрукаванне ж паступова паказвала сваю большую канкурэнтаздольнасць і замацоўвалася ў Мінску на вядучых пазіцыях у параўнанні з дзяржаўным і грамадскім.

Да 1855–1860-х гг. адносіцца і пачатак арганізацыі дзейнасці друкалітаграфіі *Эмерыка Леапольдавіча Адамовіча,* мастака, вучня Яна Дамеля[273]. Пасведчаннем ад 13 мая 1858 г. Э. Адамовіч, настаўнік малявання Мінскай гімназіі, калежскі сакратар, які, як сведчаць архіўныя дакументы, ужо ў 1855 г. валодаў прыватнай літаграфіяй і выконваў замовы Мінскай духоўнай кансісторыі[274], атрымаў дазвол і на адкрыццё друкарні, якая, аднак, пачала сваю дзейнасць толькі ў 1864 г.[275] Магчыма, да гэтага часу адносіцца выпуск “biblijki, pierwszego wyrobu w zakładzie p. Adamowicza”[276]. У артыкуле з “Kuriera Wileńskiego” за 1860 г. паведамляецца таксама, што друкарня Э. Адамовіча кожны дзень працуе і адчынена, вырабляе глобусы (польскія і рускія), малюнкі, “biblijki dla ludu (?) i dzieci”, а ў літаграфіі – этыкеткі для віна, фабрык, цыгарэт, аптэк[277].

Матэрыялы па гісторыі Віленскай вучэбнай акругі змяшчаюць некаторыя звесткі Віленскага цэнзурнага камітэта з 1854 г. па 1865 г. аб дазволе друку ў тым ліку 45 мінскіх твораў: “у Дворжеца 26, у Адамовича 12 и Фалька 7”[278]. Аднак нам удалося адшукаць толькі 6 выданняў, якія адзначаны як надрукаваныя ў літаграфіі або друкарні Э. Адамовіча (гл. Дадат. 1, табл. 1.5).

Знойдзеныя творы друку з’яўляюцца сумеснай выдавецкай працай Э. Адамовіча і, у асноўным, Аляксандра Валіцкага. Сярод гэтых выданняў вылучаюцца літаратурна-мастацкія – “Konkurenci: komedja-operetka” (1861) М. Лапіцкага, нотна-музычныя – “Michasiowi i Johasi: czteroręczny Polonez na Fortepian” (1860) Ф. Міладоўскага і вучэбныя – “Elementarz ścienny” (1862) уласна А. Валіцкага. Вядома, што Э. Адамовіч, які займаўся друкам школьных геаграфічных мапаў,

---

270 Цыт. па: *Кісялёў Г.* Радаводнае дрэва: Каліноўскі – эпоха – наступнікі. С. 181.

271 НГАБ. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 505. Арк. 602.

272 Тамсама. Арк. 604–608 адв.

273 *Zieliński J.* Próba biografii Bogusława Adamowicza // Pamiętnik Literacki / In-t Badań Literackich PAN. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1983. LXXIV, z. 3. S. 294.

274 НГАБ. Ф. 136. Воп. 1. Спр. 26477.

275 Тамсама. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 9194. Арк. 1–2.

276 Mińsk z nad Swisłoczy / Antoni z Pohosta // Kurier Wileński. Wilna, 1860. N 71, 9 września. S. 761.

277 Ibid.

278 *Корнилов И.* Русское дело в Северо-Западном крае: материалы для истории Виленского учебного округа преимущественно в муравьевскую эпоху. С. 286.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

узораў каліграфічнага пісьма, партрэтаў[279], маляваў і сам (напрыклад, выканаў партрэт А. Міцкевіча[280]), рабіў фотапартрэты. Супрацоўніцтва з А. Валіцкім спрыяла яшчэ аднаму кірунку яго дзейнасці – нотадрукаванню.

Паводле С. Палееса[281], дзейнасць Э. Адамовіча адзначана толькі да 1863 г., але, як сведчаць архіўныя дакументы, у студзені 1874 г. уладальнік мінскай друкарні звяртаецца да мінскага губернатара з прашэннем аб перадачы свайго невялікага прадпрыемства сыну Івану, які меў намер прадоўжыць справу[282]. У сваю чаргу, у красавіку–чэрвені гэтага ж года дваранін Іван Эмерыкавіч Адамовіч перадае ці, дакладней, прадае сваю друкарню ўжо іншаму ўладальніку – мінскаму мешчаніну Берку Лейбе Іцкаву Саламонаву або, як адзначаецца ў пазнейшых дакументах, Берку Ісаакавічу Саламонаву, які, атрымаўшы пасведчанне на вядзенне друкарскіх работ, займаецца яе тэхнічным удасканаленнем, а кіраўніцтва друкарняй ажыццяўляе Ісаак Пупкін[283]. Паступова Б. І. Саламонаў[284] выводзіць сваё прадпрыемства на вядучыя пазіцыі ў мінскім кнігадрукаванні.

У друкалітаграфіі *Беркі Ісаакавіча Саламонава* за перыяд яе дзейнасці (1874–1917) надрукавана не менш як 318 кніжных выданняў (да 1905 г. – 227). Гэта выданні разнастайнай тэматыкі: сацыяльна-эканамічныя, рэлігійныя, па адукацыі і асвеце, гісторыка-краязнаўчыя, юрыдычна-прававыя, па філалогіі, бібліяграфіі, медыцыне, сельскай гаспадарцы, матэматыцы, псіхалогіі, тэхніцы, гідратэхніцы, па мастацкай літаратуры, мастацтвазнаўстве, геаграфіі, літаратуразнаўстве, прыродазнаўстве.

На пачатку сваёй друкарскай дзейнасці Б. І. Саламонаў паспрабаваў прадоўжыць традыцыі і выкарыстаць паліграфічныя магчымасці былой друкалітаграфіі Э. Адамовіча, пра што сведчаць сем нотна-музычных твораў Міхала Грушвіцкага – паланэз “Dla godowej uroczystosci”, “Emilie: polka”, “Mania-polka”, “Quatre Mazourkas Originales”, “Ty! Spiewek”, а таксама апрацаваная музыка Міхала Ельскага “Mazourka de Salon”, “Valse pari à Madame Helene Komar” (усе надрукаваны з дазволу Віленскай цэнзуры ў 1879 г.)[285]. Дадзеныя выданні – з’ява для таго часу выключная, бо балансуе на мяжы забароненага (польская мова і шрыфт) і дазволенага (еўрапейская – французская мова і шрыфт). Пасля 1867 г. гэта першае ўзнаўленне друку на польскай мове ў Мінску, якое адлюстроўвае пэўныя змены ў грамадскім жыцці і яго запатрабаванні незалежна ад цэнзурнага ўціску.

Асноўнае ж месца ў выдавецка-друкарскім рэпертуары Б. І. Саламонава займаюць рускамоўныя выданні, сярод якіх значная колькасць належыць сацыяльна-эканамічнай літаратуры (28,6 %). Актывізацыя кнігавыдавецкіх замоваў сацыяльна-эканамічнай тэматыкі была звязана з адкрыццём і дзейнасцю ў Мінску шматлікіх грамадскіх, дзяржаўных, прыватных устаноў. Адным з ак-

[279] *Палеес С.* З гісторыі друкарскай справы ў Мінску. С. 27.
[280] *Zieliński J.* Próa biografii Bogusława Adamowicza. S. 294.
[281] Тамсама.
[282] НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 9194. Арк. 6 адв.
[283] Тамсама. Арк. 12–25.
[284] У адным з дакументаў 1904 г. названы саратаўскім купцом 1-й гільдыі – гл.: НГАБ. Ф. 333. Воп. 1. Спр. 3806. Арк. 866.
[285] *Немагай С. М.* Выганічы–Дудзічы–Замосце: музычныя масты. С. 52.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

тыўнейшых друкароў, з якімі яны супрацоўнічалі, і быў Б. І. Саламонаў. Кола яго кнігавыдавецкіх сувязяў ахоплівала болей як 30 такіх замоўцаў – гэта Мінская гімназія, Мінская гарадская ўправа, Мінская епархія, Мінскі грамадскі сход, Мінскае таварыства дабрачыннасці, Мінскае таварыства дапамогі бедным яўрэям, Акцызнае таварыства фабрыкі запалак "Молния", Мінскае таварыства дапамогі навучэнцам і г. д. Значная колькасць удзельнікаў такога супольнага кнігавыдання яшчэ, аднак, не забяспечвала разнастайнасць у функцыянальным прызначэнні гэтых друкаў. Іх асноўную частку складалі штогадовыя справаздачы аб дзейнасці або іншыя афіцыйныя выданні, сярод якіх можна вылучыць статуты, пратаколы, каштарысы, даклады.

Аб'ёмная частка выданняў Б. І. Саламонава адносілася да рэлігійнай літаратуры (26,4 %), сярод якой – вучэбныя выданні настаўніка Закона Божага Ф. І. Міткевіча; папулярныя – прамовы і словы епіскапа Яўгенія, протаіерэя Андрэя Юрашкевіча, святара Яўгенія Варанцова; навуковыя – дакументальныя матэрыялы рэлігійных дзеячаў архіепіскапаў Віктара Садкоўскага, Антонія Зубко, Георгія Каніскага. На трэцяй пазіцыі ў кнігавыдавецкай тэматыцы друкалітаграфіі – выданні па адукацыі афіцыйнага характару (7,5 %).

Тры названыя вядучыя пазіцыі ў выдавецкай дзейнасці Б. І. Саламонава адпавядалі асноўным тэндэнцыям у развіцці тагачаснага грамадства і вызначаліся як сацыяльна-эканамічным фактарам, так і рэлігійным, і ідэалагічным. На змену польскаму ўплыву прыйшла палітыка русіфікацыі, якая абапіралася на рэлігію і адукацыю, што яскрава адбілася на выданнях Б. І. Саламонава.

Тым не менш па друках, якія выйшлі з-пад прэсаў Б. І. Саламонава, можна прасачыць, напрыклад, асноўныя тэндэнцыі развіцця гісторыка-краязнаўчых даследаванняў, пра што сведчаць творы А. П. Смародскага, М. І. Андэрсана, П. А. Аляксандрава, Я. А. Варанцова, М. І. Вержбаловіча, Я. А. Альбоўскага, А. І. Мілавідава і інш. Прыклады высокай выдавецка-паліграфічнай якасці паказваюць такія друкі Б. І. Саламонава, як "Гражданский процесс" (у 6 т.) і "Русское гражданское судопроизводство" (у 2 т.) В. Л. Ісачанкі – у галіне права; працы А. В. Шалковіча ("Конспект синтаксиса русского языка", 1880; "О создании частей речи", 1880), М. П. Каралёва ("К учебнику русской грамматики-фонетики", 1886; "Синтаксис", 1890; "Этимология русского языка", 1893); С. К. Ліхтэрмана ("Ключ и пособие к методу Берлитца английского языка", 1903) – у галіне філалогіі; бібліяграфічныя выданні І. Пастарнацкага "Хронология и систематический указатель статей, напечатанных в Минских епархиальных ведомостях (1868–1897 гг.)" (1899–1900. Ч. 1–2); кніжныя каталогі бібліятэк (Лібава-Роменскай чыгункі, Мінскага грамадскага сходу, Мінскай духоўнай семінарыі, Івана Каладзеева) і кнігарняў (В. Б. Фрумкіна, Б. В. Гадлеўскага). Увогуле ж можна адзначыць, што тэматыка выданняў друкалітаграфіі Б. І. Саламонава была ўніверсальнай (гл. Дадат. 1, табл. 1.7).

Друкарня *Равекі Мордухавай Дворжац* прадоўжыла сямейную справу Ёкеля Дворца (Янкеля Дворжаца) і заставалася адным з вядучых прыватных друкалітаграфскіх прадпрыемстваў Мінска ў 1880–1890-я гг.[286] Пацвярджэннем служаць выданні "Памятной книжки Минской губернии", якая друкавалася

[286] Памятная книжка Минской губернии на 1892 високосный год. Минск : Мин. губ. стат. ком., 1891. 408 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ў 1880–1886 гг. менавіта ў Р. Дворжац, а таксама "Памятной книжки Минской дирекции народных училищ" (1891, 1892). Вядомы таксама дазвол на пацвярджэнне дзейнасці друкалітаграфіі ўжо ад 1895 г., яго атрымалі нашчадкі – сыны Дворжаца, а менавіта Зэльман-Элья Янкелеў Дворжац, які выступаў ад імя і іншых нашчадкаў[287]. Друкалітаграфія супрацоўнічала з Мінскім таварыствам сельскай гаспадаркі, што вызначыла і замацавала адпаведную спецыялізацыю і ў далейшай працы *Хаіма Якаўлевіча Дворжаца* – 1894–1904 гг., яго жонкі *Леі Гдалеўны Дворжац* – 1904–1913 гг. Дарэчы, яшчэ ў 1898 г. мінскі купец 2-й гільдыі Х. Я. Дворжац, уладальнік не толькі друкарні ў Мінску, але і фабрыкі запалак у Мазыры, выступіў адным з хадайнікаў стварэння «Товарищества типо-литографии и фабрики спичек "Молния"»[288]. Хаця ў адкрыцці названага таварыства было адмоўлена, але спроба была адной з першых у Мінску ў галіне стварэння кааператыўнага тыпаграфскага таварыства.

У 1912–1913 гг. абсталяванне друкарні Л. Г. Дворжац было распрададзена іншым мінскім друкарам[289] – Я. А. Грынблату, Б. Л. Каплану, А. Г. Данцыгу. Відаць, большая частка друкарні трапіла да Грынблата, бо толькі ў выхадных даных яго выданняў, пачынаючы з канца 1913 г., значылася, што гэта былая друкарня Дворжац. На працягу сваёй дзейнасці друкарня вызначылася спецыялізацыяй па выпуску, акрамя сельскагаспадарчай, яшчэ юрыдычнай і сацыяльна-эканамічнай літаратуры (гл. Дадат. 1, табл. 1.9, 1.26).

Друкалітаграфія *Тасьманаў* таксама дзейнічала як сямейнае прадпрыемства ў 1878–1917 гг. Заснавана мінскім мешчанінам Іллём-Абрамам Ісаакавічам Тасьманам (у архіўных дакументах – "Елля Ицков Тасьман") на аснове сумеснага з мінскім купцом 2-й гільдыі Самуілам Меяровічам Фідэрфонам прадпрыемства (1878–1881)[290]. 18-гадовы стаж працы ў Мінскай губернскай друкарні, спачатку па найму, потым стала[291], дзе Ілля Тасьман друкаваў, набіраў і трымаў першую карэктуру па ўсіх выданнях, якія друкавала Мінскае таварыства сельскай гаспадаркі[292], а таксама тры гады сумеснай працы з Фідэрфонам дазволілі яму атрымаць афіцыйнае пасведчанне на адкрыццё ўласнага прыватнага прадпрыемства. Дзейнасць друкарні Іллі Тасьмана пачалася з яе тэхнічнага абсталявання. У 1882 г. набыты ў Коўне ў Ф. М. Ліціца два літаграфічныя станкі[293], у 1891 г. – адна машына хуткадруку ў І. Гольдберга ў С.-Пецярбурзе і адна машына ў Свідэрскага ў Ляйпцыгу, два бастонскія прэсы (адзін куплены ў Я. Фаянса ў Варшаве), берлінскі літаграфскі ручны станок і рэзальная машына[294].

Перыядычна да тыпаграфскіх работ далучаліся камерцыйныя кампаньёны Тасьмана: З.-А. Д. Мейлаховіч – мастак і друкар з Гродна; Ш. А. Левін – былы наборшчык Мінскай губернскай друкарні, якія ўтваралі часовыя друкарскія таварыствы. У 1893 г. у наборшчыкі да І. Тасьмана і Ш. Левіна паступіла ўжо 12 чала-

---

287 НГАБ. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 865. Арк. 182.
288 Тамсама. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 6447. Арк. 1–5.
289 Тамсама. Ф. 1. Воп. 1. Спр. 4817. Арк. 29.
290 Тамсама. Воп. 1. Спр. 3397. Арк. 1–6.
291 Тамсама. Ф. 24. Воп. 1. Спр. 2621. Арк. 1–3.
292 Тамсама. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 3395. Арк. 6.
293 Тамсама. Спр. 3398. Арк. 12.
294 Тамсама. Спр. 6784. Арк. 7.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

век[295], што можа быць сведчаннем арганізацыі малога тыпаграфскага прадпрыемства.

Друкалітаграфія І. Тасьмана выступала і як выдавецкае прадпрыемства "Тасьмана и сыновей" у 1897–1913 гг., часцей – як "Типо-литография И. и В. Тасьман" у 1900–1915 гг., калі выйшлі і ўласныя наклады друкароў (у 1909–1910 гг.). Прадаўжальнікамі справы Іллі Тасьмана сталі яго сыны Вульф і Ісаак. Іх прадукцыя датуецца 1906–1916 гг. ("В. и И. Тасьман").

Тасьманы імкнуліся пашыраць сваю дзейнасць за межы Мінска, сістэматычна хадатайнічалі перад начальнікамі Віленскай, Гомельскай, Віцебскай, Магілёўскай, Чарнігаўскай губерняў аб адкрыцці там друкарняў[296]. Як нам стала вядома, згодна з пасведчаннем 1895 г. сын Іллі Тасьмана, Вульф Тасьман, утрымліваў друкарню у г. Краляўцы Чарнігаўскай губерні. Неабходнасць пашырэння дзейнасці за межы Мінска В. Тасьман тлумачыў канкурэнцыяй у працы з дзвюма мінскімі друкалітаграфіямі – Дворжаца і Саламонава. У сувязі з тым, што яго чатыры вялікія друкалітаграфскія машыны зусім бяздзейнічаюць[297], ён вымушаны шукаць іншыя месцы для размяшчэння сваёй друкарні. Аднак адкрыць яшчэ адну друкарню было вельмі складанай справай, якую Тасьман змог ажыццявіць часткова, адкрыўшы філіял (або аддзяленне) сваёй друкарні толькі ў Мінску.

У дзейнасці фірмы Тасьманаў былі спробы развіцця ўласнага кнігагандлю, калі пры друкалітаграфіі ў 1899 г. была адкрыта кнігарня, праца якой мела часовы характар і не атрымала пэўнага адлюстравання ў дакументах ці іншай літаратуры. Тасьманы з'яўляліся таксама выдаўцамі і рэдактарамі мінскіх газет "Северо-Западный край"[298], "Минский Голос"[299]. У сувязі з гэтым у 1915 г. Вульф Тасьман, рэдактар-выдавец газеты "Минский Голос", спрабаваў арганізаваць "контору для продажи газет и журналов"[300].

За гады сваёй дзейнасці сямейная фірма Тасьманаў надрукавала не менш як 313 выданняў – другая пазіцыя сярод прыватных друкарняў. Да 1905 г. выйшла 117 выданняў. Як і друкалітаграфія Б. І. Саламонава, значная колькасць прадукцыі тут выпушчана сумесна з іншымі дзяржаўнымі, грамадскімі і прыватнымі выдавецтвамі, якія прадстаўлены больш чым 40 установамі: Мінскай гарадской управай, Мінскай губернскай управай па справах земскай гаспадаркі, Мінскай павятовай земскай управай, Мінскім таварыствам урачоў, Мінскім ваенна-санітарным камітэтам, Мінскім гарадскім крэдытным таварыствам і інш. У асноўным гэта былі выданні сацыяльна-эканамічнай тэматыкі, функцыяй якіх было асвятленне і інфармаванне аб дзейнасці названых прадпрыемстваў. У працы друкалітаграфіі можна таксама вылучыць пэўную спецыялізацыю – гэта выданні медыцынскай, юрыдычнай і сельскагаспадарчай тэматыкі (гл. Дадат. 1, табл. 1.10).

У 1908–1909 гг. Вульф Ільіч Тасьман стаў адным з заснавальнікаў "Товарищества Минчанин", якое ўзяло на сябе выданне штодзённай грамадска-палі-

295 Тамсама. Спр. 5416. Арк. 85.
296 Тамсама. Спр. 6787. Арк. 4–8.
297 Тамсама. Воп. 1. Спр. 5416. Арк. 85.
298 Тамсама. Спр. 8146. Арк. 5.
299 Тамсама. Ф. 300. Воп. 1 сч. Спр. 66. Арк. 891.
300 Тамсама. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 9057. Арк. 1.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

тычнай і літаратурнай газеты "Минское Эхо", праіснаваўшай, аднак, даволі кароткі час, крыху болей года, цягам якога, з 12 мая да 3 кастрычніка 1909 г., правы на выданне газеты належала выключна В. І. Тасьману[301].

Валодаючы пэўнымі сродкамі (часткова прыватнымі дамамі), а таксама шырокім колам заказчыкаў, названыя друкалітаграфіі Б. І. Саламонава, Дворжацаў, Тасьманаў ужо ў 1904 г. мелі значную колькасць рабочых[302]: Дворжацы – 80, Тасьманы – 61, Саламонаў – 58. Большасць уладальнікаў друкалітаграфій асабіста ўзначальвалі працу сваіх прадпрыемстваў, некаторыя, як Лея Дворжац[303], Ілля Каплан[304], наймалі вопытных кіраўнікоў. Аднак удзел у кнігавыдавецкім працэсе нават буйнейшых друкалітаграфій заключаўся ў рэалізацыі сумесных з іншымі ўстановамі выданняў. Выключэнне складалі асабіста выкананыя наклады друкароў Тасьманаў. Большасць друкарняў гэтага перыяду (Каплана, Нахумава, Някрасава, Форына) пачыналі сваю дзейнасць, а іншыя (Кліёрынай, Соськіна, Шапіра, Рубенчыка) знаходзіліся ў даволі цяжкім матэрыяльным становішчы, былі вымушаны весці канкурэнтную барацьбу шляхам штучнага зніжэння цэн на заказы і шукаць дзе б ні было работы, а таму, напэўна, не грэбавалі выкананнем не зусім легальных заказаў[305]. Іх кнігавыдавецкая дзейнасць была кароткачасовай, эпізадычнай і цалкам падпарадкоўвалася кан'юнктуры рынку.

Адной з буйнейшых друкарняў у 1902–1917 гг. была электрадрукалітаграфія *Севярына Андрэевіча Някрасава,* прафесійнага фатографа, члена Рускага фатаграфічнага таварыства. Атрымаўшы ў 1890–1891 гг. дазвол мець пры пераплётнай майстэрні ў Мінску рускія, французскія, нямецкія і славянскія шрыфты, развіў сваё прадпрыемства да буйной на той час друкарні, у якой пачынаючы з 1902 г.[306] стаў выконваць, акрамя пераплёту, друк высакаякасных ілюстрацый і мастацкае афармленне друкаваных прац, рэпрадукцыі. Аднак нам вядома толькі адно такое ілюстраванае выданне, надрукаванае і выдадзенае С. Някрасавым у 1904 г., – "Виды г. Минска: альбом" (Ч. I). Аўтарам змешчаных у альбоме 23 здымкаў архітэктурных помнікаў г. Мінска з'яўляўся сам выдавец. Асноўная тэматыка кніжных выданняў Някрасава – рэлігійная (45,9 %), палітычная (10,6), гістарычная (13,1) і сацыяльна-эканамічная (8,2 %). Значнасць у выдавецкім рэпертуары рэлігійнай тэматыкі была звязана з дзейнасцю Някрасава як выдаўца "Минских епархиальных ведомостей". У гэтых выданнях асвятляліся тэмы рэлігіі і навукі, праваслаўя і каталіцызму, праваслаўя і ўніяцтва. Пэўнае месца займала літаратура пра рэлігійных дзеячаў. Нязначную колькасць складалі малітвы, прамовы і словы, вучэбныя выданні. Сярод рэлігійных выданняў пераважалі адбіткі або дадаткі да "Минских епархиальных ведомостей", "Братского листка", "Минского слова", якія мелі папулярны характар.

Замоўцамі і выдаўцамі рэлігійнай літаратуры ў электрадрукалітаграфіі С. А. Някрасава былі Мінская епархія, Мінскае праваслаўнае народнае брацтва

[301] Тамсама. Воп. 1. Спр. 7705. Арк. 40–45.
[302] Тамсама. Ф. 311. Воп. 1. Спр. 31. Арк. 22–25.
[303] Тамсама. Спр. 7461а. Арк. 3 зв.
[304] Тамсама. Спр. 94. Арк. 3–4.
[305] Тамсама. Спр. 7461 а. Арк. 4.
[306] Тамсама. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 4845. Арк. 1–16.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

Св. Крыжа, Мінскае праваслаўнае Св.-Мікалаеўскае брацтва, Царкоўна-прыходскае папячыцельства пры Мінскім кафедральным саборы, Мінскі царкоўны гісторыка-археалагічны камітэт, Мінскі губернскі статыстычны камітэт. Гістарычная тэматыка прадстаўлена навукова-папулярнымі выданнямі, папулярнымі і навуковымі. Аднак і ў гістарычных выданнях Някрасава таксама вылучаецца рэлігійная тэматыка, што дае яшчэ адну падставу для пацвярджэння спецыялізацыі ў дзейнасці прадпрыемства (гл. Дадат. 1, табл. 1.19).

Спецыялізацыя ў кнігавыдавецкай дзейнасці прасочваецца і ў рабоце друкалітаграфіі *Іллі Каплана* (з 1898 г.), які супрацоўнічаў з Мінскім таварыствам урачоў і выдаваў літаратуру па медыцыне; друкалітаграфіі *Якава Абрамавіча Грынблата* (з 1904 г.) – прадоўжыў традыцыйныя сувязі друкарні Дворжацаў з Мінскім таварыствам сельскай гаспадаркі, вызначыўшыся тым самым у выданні сельскагаспадарчай літаратуры; друкалітаграфіі *Яўсея Шэпшалевіча Гатоўскага і Меера Хаімавіча Юршчыка* (з 1906 г.) – выданне матэматычнай (вучэбнай) літаратуры; *Неваха Моўшавіча Нахумава* (з 1893 г.) – мастацкай і вучэбнай літаратуры на беларускай мове; *Ліўшыца-Баршая* (з 1910 г.) – мастацкай літаратуры на рускай мове; *Меера Лейбавіча Зысьмана* (з 1910 г.) – мастацкай літаратуры на яўрэйскай мове; кнігарні-выдавецтва *Вацлава Макоўскага* (з 1900 г.) – мастацкай літаратуры на польскай мове.

Яскравым прыкладам дынамічнага развіцця друкарскага варштату з'яўляецца электрадрукалітаграфія мінскага мешчаніна *Неваха Моўшавіча Нахумава,* які пасля 12-гадовай тыпаграфскай працы (у 1883–1885 гг. – наборшчыкам у Іллі Тасьмана) атрымаў у 1892 г. дазвол і пасведчанне "содержать в Минске машину для печатания общежитейских и домашних предметов, а также машину для тиснения каучуковых штемпелей"[307]. Праз год Нахумаў звяртаецца з просьбай дазволіць адкрыць "хуткадрукарскае прадпрыемства", якое толькі з 1896 г. набывае статус друкарні. З архіўных дакументаў, а менавіта з "выписки из книги для записи работ, которые выполняются в типографии Н. М. Нахумова за 1896 год, пронумерованной и скреплённой", можна меркаваць, што дзейнасць Нахумава насіла напачатку толькі паліграфічны характар. У "пячатні" друкаваліся "тальныя кніжкі на дровы", "бланкі для даверанасцей", "каштарысы кніжных магазінаў", "запрашальныя білеты", "квітанцыі", "вясельныя білеты", "візітныя карткі"[308] і інш. Праз два гады праз пасрэдніцтва словалітні Б. Эрленбаха ў С.-Пецярбурзе Нахумаў набывае яшчэ адну нямецкую машыну хуткадруку і зноў звяртаецца з просьбай аб дазволе адкрыць "тыпаграфскае прадпрыемства", які і атрымлівае ў пачатку 1899 г.[309] Набываючы абсталяванне для друкарні, у 1903–1904 гг. Нахумаў здолеў нарэшце заявіць аб сабе як аб кнігадрукару, уладальніку друкалітаграфіі, у якой налічвалася 16 рабочых[310].

З 1905 г. – гэта ўжо электрадрукалітаграфія, найбольш актыўны час дзейнасці якой у галіне кнігадрукавання прыпадае на 1913–1917 гг. Нахумаў стаў адным з першых мінскіх друкароў, які сумесна з мінскімі рэдакцыямі-выдавецтвамі "Саха", "Лучынка", "Вясёлка", "Вольная Беларусь" пачаў выдаваць кнігі на

307 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 5418. Арк. 3–33.

308 Тамсама. Спр. 5418. Арк. 37 адв.

309 Тамсама. Арк. 134–142.

310 Тамсама. Ф. 333. Воп. 1. Спр. 3806. Арк. 651.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

беларускай мове. Сярод іх – сельскагаспадарчыя: “Гадоўля кролікаў (трусоў)” (1914) А. Вілецкага, “Найвялікшы наклад у гаспадарцы” (1914); мастацкія: зборнік польскіх апавяданняў у перакладзе Тэрэзы Гардзялкоўскай “Што б не здарылася – вытрываю” (1914), “Беларускія жарты” (1915), “Дзіцячая чытанка” (1917), “Сцэнічныя творы” (1917) Я. Коласа, «Літаратурны зборнік “Вольнае Беларусі”» (1917); грамадска-палітычныя: “Мэморыя прадстаўнікоў Беларусі на III-яй канферэнцыі”, пададзены і перакладзены на беларускую мову Б. Эпімах-Шыпілам (1917), “Аўтаномія Беларусі” (1917) Я. Лёсіка. Прыярытэты ў кнігавыдавецкім рэпертуары Н. М. Нахумава складалі сацыяльна-эканамічныя выданні (26,9 %) і выданні па мастацкай літаратуры – 23,1 %, паводле функцыянальнага прызначэння – літаратурна-мастацкія, вучэбныя і навукова-папулярныя – па 19,2 %, што адрознівала яго ад іншых мінскіх друкароў, у якіх на першым месцы былі афіцыйныя выданні (гл. Дадат. 1, табл. 1.16).

Такім чынам, асноўныя кірункі кнігавыдання сталі своеасаблівым адлюстраваннем тэндэнцый развіцця тагачаснага мінскага грамадства, што ў сваю чаргу вызначыла спецыялізацыю мінскіх друкарняў. Тэхнічнае развіццё і ўдасканаленне абсталявання друкарняў спрыялі пашырэнню выдавецкіх паслуг. Дзейнасць мінскіх друкарняў звычайна пачыналася з выканання дробных замоў з выкарыстаннем адной тыпаграфскай машыны ці ручнога станка, пазней, у большасці сваёй, маламагутныя прыватныя друкарні развіваліся да друка- і электрадрукалітаграфічных прадпрыемстваў з розным спектрам тыпаграфскіх паслуг – Б. І. Саламонава, І. І. Тасьмана, С. А. Някрасава, Н. М. Нахумава, Д. Ш. Форына, І. Каплана, Я. А. Грынблата. Буйнейшыя з іх былі сямейнымі прадпрыемствамі – Дворжацаў, Тасьманаў; іншыя перапрадаваліся – І. Х. Шапіры, Ц. Мазо, Кліёрынай, Бляхава (гл. Дадат. 1).

Кнігарні

З другой паловы 1850-х гг. уладальнікі мінскіх кнігарняў далучаюцца да разнастайных кнігавыдавецкіх праектаў. Сярод першых былі браты Бейліны – *Г. Бейлін і С. Бейлін*[311]. Як адзначыў “Kurier Wileński”, менавіта дзякуючы кніжнаму гандлю, а ў мінскай кнігарні Бейліных (Гіршы і Шымона. – *Л. Д.*) налічвалася да 5 тыс. тамоў найноўшых твораў сучасных пісьменнікаў, Бейліны мелі цесныя выдавецкія сувязі з варшаўскімі (І. Унграм, С. Оргельбрандам), віленскімі (А. Сыркіным), мінскімі (Ё. Дворцам) друкарамі. Вынікам іх супрацоўніцтва сталі сумесныя кнігавыдавецкія праекты: у 1855 г. – два з Ё. Дворцам, у 1858 і 1859 гг. – з А. Сыркіным і С. Оргельбрандам. Кнігавыдавецкая дзейнасць Бейліных была накіравана на падтрымку мясцовых аўтараў, сярод якіх В. Дунін-Марцінкевіч, А. Плуг, У. Сыракомля, М. Шышка. Бейліны спрабавалі вырашыць адначасова як камерцыйныя інтарэсы, выдаючы менавіта мастацкую літаратуру, так і асветныя.

Асаблівай з’явай у кнігавыданні гэтага перыяду сталі менавіта мастацкія творы В. Дуніна-Марцінкевіча на беларускай мове, надрукаваныя ў Мінску лацінкай, у ліку іх “Hapon: powieść białoruska z prawdziwego zdarzenia, w języku

[311] История белорусской дооктябрьской литературы / АН БССР, Ин-т литературы им. Я. Купалы ; ред. В. В. Борисенко, Ю. С. Пширков, В. А. Чемерицкий. Минск : Наука и техника, 1977. С. 320.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

białoruskiego ludu napisana" (1855). Фінансаванне выдання ажыццявіў Гірш Бейлін. Яшчэ і ў 70 – 80-я гг. XIX ст. адзначаецца дзейнасць у Мінску кнігарні Бейлiных – Ёселя і Мордуха[312]. Аднак пазнейшы перыяд у дзейнасці кнігарні, відаць, быў звязаны толькі з кніжным гандлем.

Кнігарня *Аляксандра Валіцкага.* Асноўным выдаўцом нотна-музычнай літаратуры, як правіла, уласным накладам, у 1860-я гг. у Мінску быў Аляксандр Валіцкі, літаратар, музычны крытык, супрацоўнік варшаўскага часопіса "Ruch muzyczny", віленскай газеты "Kurier Wileński", а таксама ўладальнік мінскай кнігарні[313]. А. Валіцкі падтрымліваў сувязі з такімі літаратарамі, як В. Дунін-Марцінкевіч, А. Кіркор, У. Сыракомля, і кампазітарамі – Д. Стафановічам, С. Манюшкам, Ф. Міладоўскім, Ю. Сікорскім і інш.

У выданні нотна-музычнай літаратуры ён наладзіў прафесійныя кантакты з прадпрыемствамі па іх друку не толькі ў Мінску (літаграфія Э. Адамовіча), але і ў Варшаве (друкарня-штыхарня Г. Гебетнера і Р. Вольфа, літаграфія У. Отта), а найболей – у Ляйпцыгу (літаграфія і штыхарня К. Г. Родэра). Як сведчыць польскі вучоны У. Тамашэўскі, паслугамі ляйпцыгскай штыхарні Родэра ў XIX ст. карысталіся і вядучыя выдаўцы нотна-музычнай літаратуры з Варшавы[314]. Тэхніка глыбокага друку дазваляла шматразовае выкарыстанне зробленых матрыц у залежнасці ад попыту на той ці іншы музычны твор. Да адкрыцця ўласнай штыхарні кнігавыдавецкая фірма Гебетнера з Варшавы таксама друкавала свае нотныя выданні ў Ляйпцыгу. У канкурэнтнай барацьбе ў галіне нотадрукавання выходзілі на першыя месцы менавіта спецыялізаваныя прадпрыемствы, такія як Родэра ў Ляйпцыгу, Гебетнера і Вольфа ў Варшаве, у якіх былі і даволі высокія аўтарскія ганарары[315].

У планах А. Валіцкага-выдаўца было ажыццяўленне друку каля 50 нотна-музычных твораў, якія прэзентавалі песні, аперэты, танцавальную музыку С. Манюшкі, Ф. Міладоўскага, В. Пшыборы, А. Грунера, К. Лады, А. Бартэльса (гл. Дадат. 1, табл. 1.6).

Неабходна адзначыць, што А. Валіцкі ўдзяляў значную ўвагу рэкламе сваіх выданняў, выкарыстоўваючы пры гэтым самі ж выданні. Прыкніжныя бібліяграфічныя спісы ў выглядзе абвесткі, "што выйшла і што хутка выйдзе", ці каталогу музычных нот[316] у такіх выданнях, як "Konkurenci" (1861) М. Лапіцкага, "Do Basi" (1862) С. Манюшкі, "Listek rózany" (1862) А. Грунера і інш., дапамаглі зрабіць дапаўненні да характарыстыкі выдавецкай дзейнасці. Адносна высокая дынаміка нотавыдання ў параўнанні з іншымі тыпамі літаратуры мела першапрычыну менавіта ў патрэбе культурнага развіцця Мінска, на якое значны ўплыў зрабіў і сам А. Валіцкі.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКИ

312 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 3396. Арк. 146; НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 2810. Арк. 34.

313 *Мальдзіс А. І.* Валіцкі Аляксандр // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі. Мінск : БелСЭ, 1984. Т. 1. С. 565.

314 *Tomaszewski W.* Warszawskie edytorstwo muzyczne w latach 1772–1865 / B-ka Narodowa ; In-t Książki i Czytelnictwa. Warszawa : B-ka Narodowa, 1992. S. 97–100. (Z Dziejów Kultury Czytelniczej w Polsce ; 5).

315 Ibid. S. 118.

316 "Katalog nut muzycznych wydanych nakładem Aleksandra Walickiego w Mińsku".

Асветніцкім мэтам служыў укладзены і надрукаваны ў 1862 г. у Э. Адамовіча накладам А. Валіцкага "Elementarz Ścienny" ("Насценны Буквар"). У лісце да Адама Плуга ад 17 верасня 1862 г. А. Валіцкі дзякуе сябру за водгук у газеце пра "Elementarz" і зазначае, што ўжо "20 000 exempl. sprzedałem, nie dawszy ani jednego księgarzom"[317]. Адначасова, як можна заўважыць, важным быў і камерцыйны падыход да справы.

Прадоўжыла традыцыі кнігара-выдаўца А. Валіцкага яго сястра *Зоф'я Савіцкая*, якая стала з лютага 1863 г., пасля высылкі брата ў Тамбоў, уладальніцай кнігарні ў Мінску[318]. З. Савіцкай належаць наклады выданняў на польскай мове: у 1881 г. – "Dwa Bogi, dwie drogi" Ю. Крашэўскага (у 2 т.), у 1889 г. – "W mieście i na wsi" К. Дарэўскай-Вярыга. Выданні здзейснены сумесна, адпаведна з Ю. Сікорскім, друкаром і выдаўцом з Варшавы, і У. Анчыцам – з Кракава. Як адзначана ў дадатковым томе, suplemencie, да "Słownika pracowników książki polskiej", у 1884 г. З. Савіцкая выдала ўласным накладам яшчэ і «"książkę gwiazdkową" 21 powiastek dziecinnych oprac. przez pisarzy Mińszczyzny»[319]. Названыя мастацкія творы сталі пэўнай падзеяй у культурным жыцці Мінска, дзе, як занатавала Э. Ажэшка, "… наша мэта – узбуджэнне інтэлектуальнага руху…"[320] Неабходна адзначыць, што творы былі выдадзены ў час, калі дзейнічала забарона на польскамоўны друк.

У канцы 1894 г. кнігарня З. Савіцкай[321] была набыта Багуславам Адамовічам, а ў 1898 г. перайшла да наступнага ўладальніка *Яна Філіповіча-Дубовіка*, які таксама спрабаваў падтрымліць яе выдавецкія традыцыі[322]. Пачаткам выдавецкай працы сталі ў 1898 г. паэтычныя творы мінчукоў, а менавіта "Melodye" Б. Адамовіча (выдадзены сумесна з варшаўскім друкаром Каўтзам) і "O brzasku" Ю. Вяржбіцкага (сумесна з кракаўскім друкаром У. Анчыцам). Вядомы яшчэ два выданні, надрукаваныя дзякуючы накладу кнігарні; гэта таксама польскамоўныя творы: "Studia muzyczne" (1899) М. Ельскага і "Przyczyny chorob roslin hodowlanych w pokoju i sposób ich leczenia" (1900) Я. Ляскоўскага[323] (гл. Дадат. 1, табл. 1.17).

З 1900 г., а асабліва ў 1905–1917 гг., актыўнай была кнігавыдавецкая дзейнасць *Вацлава Макоўскага*, уладальніка філіі віленскай кнігарні ў Мінску. Яшчэ ў 1879–1882 гг. В. Макоўскі браў удзел у працы віленскай суполкі "E. Orzeszkowa i S-ka", дзейнасць якой па сутнасці была нелегальнай, скіраванай на распаўсюджванне польскамоўных твораў. Пад кіраўніцтвам Элізы Ажэшкі В. Макоўскаму і яшчэ аднаму супрацоўніку суполкі У. Хэлміньскаму ўдалося выдаць 20 выданняў, якія, як лічыць А. І. Мальдзіс, у значнай ступені садзейнічалі

[317] AGAD. III. Archiwum Przezdzieckich. B–1430. Aleksander Walicki do niewiadomego. 1862. L. 2.

[318] *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku … S. 88.

[319] *Treichel I.* Sawicka Zofia // Słownik pracowników książki polskiej : suplement / pod red. I. Treichel. Warszawa ; Łódź : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1985. S. 191.

[320] *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku … S. 89.

[321] Прададзена пасля смерці Аляксандра Валіцкага.

[322] *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku … S. 88.

[323] Ibid.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

развіццю культуры і на беларускіх, літоўскіх землях[324]. Пасля закрыцця выдавецкай суполкі ў 1882 г. В. Макоўскі, у сувязі з непаўналеццем сыноў Фелікса Завадскага, да 1893 г., а значыць да адкрыцця ўласнай кнігарні ў Вільні, узначальваў знакамітую фірму[325] па выданні і распаўсюджванні друкаванай прадукцыі. Такім чынам, быў набыты значны вопыт у галіне кніжнай справы.

Філія віленскай кнігарні В. Макоўскага ў Мінску, падтрымліваючы наклады выданняў у сумесных праектах, далучылася да выпуску і распаўсюджвання асабліва твораў мастацкіх (вершы Ю. Вяржбіцкага, аповесці, гавэнды, казкі А. Глінькага, аповесці і ўспаміны В. Макоўскага, зборнік-прысвячэнне А. Міцкевічу і Т. Зану) і гістарычных (У. Загорскага, К. Скірмунт). Друк кніжных выданняў ажыццяўляўся пераважна ў Вільні, а таксама ў Варшаве і Кракаве. Сталым заставалася супрацоўніцтва з буйнейшай варшаўскай фірмай Гебетнера і Вольфа[326], у якой В. Макоўскі атрымаў свой першы прафесійны вопыт[327].

Усяго вядома каля 30 кніжных выданняў на польскай мове, ажыццёўленых В. Макоўскім у 1901–1915 гг. ад імя віленскай і мінскай кнігарняў. Выданні вызначаюцца даволі высокай паліграфічнай якасцю выканання.

Пэўны ўклад у развіццё кнігавыдавецкага працэсу ў Мінску ў канцы 1880-х – 1917 гг. унесла кнігарня *Ёселя Фрэнкеля*, які засяродзіўся на выданні вучэбнай і даведкава-інфармацыйнай літаратуры. З'яўляючыся распаўсюджвальнікам вучэбных выданняў, Фрэнкель добра разумеў і адчуваў патрэбы ў гэтай літаратуры, а развіццё матэматычнай школы ў Мінскай гімназіі дазволіла выпусціць шэраг выданняў мясцовых матэматыкаў (С. А. Казлоўскага, М. К. Лаўрова). Накладам кнігарні выходзілі бібліятэчныя кніжныя каталогі, календары і даведнікі (гл. Дадат. 1, табл. 1.18). Выданнем выключна кніжных каталогаў займалася ў 1883–1914 гг. кнігарня і бібліятэка *Вульфа Фрумкіна.*

Далучэнне мінскіх кнігарняў да выдавецкай дзейнасці сведчыла аб іх актыўнай ролі ў фарміраванні і распаўсюджванні кніжнай культуры. Яны, безумоўна, з'яўляліся цэнтрамі культурнага жыцця і распаўсюджвання прагрэсіўных ідэй мясцовай інтэлігенцыі. Тут перасякаліся творчыя, асветныя і камерцыйныя інтарэсы аўтараў, выдаўцоў, чытачоў. Нездарма некаторыя друкары засноўвалі свае кнігарні (Тасьман, Саламонаў, Левін), а кнігары ставілі друкарскія станкі і адкрывалі чытальні (Фрумкін, Фрэнкель), удзельнічалі ў сумесным кнігавыданні з іншымі друкарамі. Кнігагандлёвыя і кнігавыдавецкія інтарэсы былі тэматычна, функцыянальна і камерцыйна цесна звязаны.

Выдаўцы ўласных твораў

Не менш як 20 мінскіх аўтараў-выдаўцоў уласных твораў вызначыліся ў выпуску іх накладаў у 1795–1917 гг. Адным з першых трэба назваць *Ігната Лега-*

324 *Мальдис, А. И.* Из истории издательской деятельности Э. Ожешко // Литература славянских народов : сб. ст. Москва : АН СССР, 1963. Вып. 8. / отв. ред. И. М. Шептунов. С. 249–251.

325 *Sowiński J.* Polskie drukarstwo. Historia drukowania tzpograficynego i sztuki typograficznej w Polsce w latach 1473–1939. Wyd. 2, poprawione i rozszerzone. Wrocław : Tart, 1996. S. 112.

326 *Lewandowski S.* Poligrafia Warszawska 1870–1914. S. 139–143.

327 *Makowski W.* Wspomnienia starego księgarza na tle 52-letnich osobistych przeżyć… Cz. 2 : 1879–1893. S. 222.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

товіча, паэта-сатырыка, перакладчыка, прафесара Мінскай гімназіі, бібліёграфа[328]. Ім былі падрыхтаваны і выдадзены ў Мінску дзве кнігі – гэта ўласны твор "Wiersz na obchód imienin Giecewicza gub[ernatora] Mińskiego" – 1822 г., верш-прысвячэнне, а таксама пераклад з нямецкай мовы навукова-папулярнага твора XVII ст. Яна Германа па сельскай гаспадарцы "Ziemianin, albo Gospodarz Inflandski" – 1823 г. (друк ажыццёўлены І. Стафановічам).

Каштоўныя звесткі змешчаны ў "Przedmowie wydawcy" да апошняга з названых выданняў. Прадмова напісана і падпісана ад імя менавіта выдаўца – "Ignacy Legatowicz Naucz: w Gymn: Min:". У прадмове І. Легатовіч прадставіў звесткі з гісторыі перакладу працы Я. Германа на польскую мову (1673 г., 1791 г.) і яе друку ў Слуцку і Вільні. Адзначыўшы вялікую рэдкасць карыснага для гаспадаркі выдання, ён таксама гаворыць пра неабходнасць удасканалення перакладу, асаблівасці ўласнага перакладу і друку выдання. Падае выдавец і цікавую гісторыю з'яўлення названага твора ў Мінску: "Zdobyłem się na edycyą, na jaką w Mińsku zdobydż[ć] się można. Pierwsze sześć arkuszy niegodziwie drukował żyd maiący tu nikczemną drukareńkę i aręduiący rządową drukarnię: ten wybrawszy zgóry umowioną ode mnie sobie należność, przestał nareszcie kończyć, tak, że musiałem inaczey szukać drukarni. Początek, koniec i okładkę dorobił Stefanowicz"[329]. З прыведзеных слоў І. Легатовіча яскрава паўстае даволі бедная карціна пачаткаў друкарскай працы ў горадзе, а з таго і нядобрасумленнасць у дзейнасці некаторых з друкароў, у дадзеным выпадку гаворка ідзе пра Зымеля Прэса, які ўзяўся, аднак не давёў друк перакладу І. Легатовіча да канца, тым не менш скарыстаўшы сродкі выдаўца.

Найбольш значным і адметным сярод аўтараў-выдаўцоў з'яўляецца *Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч.* Яго выдавецкая дзейнасць заключалася ў зборы накладу і грашовых сродкаў на выданне сваіх беларуска-польскіх мастацкіх твораў, якія яму ўдалося надрукаваць у Мінску і Вільні ў 1846–1859 гг. У Мінску выйшла шэсць кніг (у 1854, 1855, 1856, 1857 гг.), чатыры з іх, што змяшчалі тэксты пісьменніка на беларускай мове, дайшлі да нашага часу, два выданні зафіксаваны толькі ў бібліяграфіі – "Wiersze różne"* (1854), "Błogosłowiona rodzina" (1856). Захавалася некалькі асобнікаў забароненага (ужо пасля выхаду ў свет) выдання 1859 г. перакладу першай часткі "Pana Tadeusza" А. Міцкевіча на беларускую мову, якое мы лічым мінска-віленскім выданнем, аргументуючы гэта тым, што асноўныя сродкі на выданне ў віленскай друкарні А. Сыркіна былі сабраны Дунінам-Марцінкевічам на Міншчыне (на с. 117–120 выдання змяшчаецца спіс падпісчыкаў), аўтарам перакладу і выдаўцом выступаў В. Дунін-Марцінкевіч. Наклады выданняў сваіх твораў у Мінску В. Дунін-Марцінкевіч атрымліваў і ад мінскага друкара Ё. Дворца – 1850–1857 гг., кнігарні братоў Бейліных – 1855 г., постаці якіх знайшлі адлюстраванне ў вершаваных творах паэта.

---

328 *Умецкая Е. С.* Книгоиздание в Белоруссии в первом тридцатилетии XIX века (1801–1832). С. 80–82.

329 *Legatowicz I.* Przedmowa wydawcy // Herman Jan z Neydenburku. Ziemianin, albo Gospodarz Inflandski w roku M.D.C.LXII. do druku podany, a teraz z niemieckiego na polski język przetłumaczony w roku 1671 i powtórnym razem w druk podany w Słucku w Drukarni roku 1673. Mińsk : [I. Legatowicz], 1823 (W drukarni Nowej J. Stefanowicza). S. 5.

* Гл. ч. II: Каталог.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Пачатак 1860-х гг. адзначаны ўдзелам у кнігавыданні такіх аўтараў-выдаўцоў, як *Л. Шчарбовіч* (Людамір Вечар), *Ф. Чапяліньскі, А. Валіцкі.* Усе названыя аўтары выпусцілі свае літаратурна-мастацкія творы ў мінскіх друкароў Ё. Дворца і Э. Адамовіча за ўласны кошт.

У 1865–1904 гг. у мінскім кнігавыданні назіраецца ўключэнне ў выдавецкі працэс аўтараў-выдаўцоў не толькі літаратурна-мастацкага кірунку (паэтаў, пісьменнікаў, мастацтвазнаўцаў), але і матэматыкаў – *С. А. Кацэнеленбогена*, *М. Лаўрова*; мовазнаўцаў – *С. Валіцкага*, *В. Бекю;* археолагаў – *Г. Татура*; краязнаўцаў – *І. А. Бамштэйна*.

Выдаўцом твораў мастацкай літаратуры ў гэты час выступае *Дарафей Бохан*, паэт і перакладчык на рускую мову (у асноўным з польскай мовы), рэдактар і супрацоўнік шэрагу мясцовых перыядычных выданняў. У 1898 г. яго накладам выйшаў зборнік вершаў "Колосья". Рыхтаваўся да выдання на рускай мове шэраг кніг: 1) "Собрание сочинений в новых переводах русских писателей" А. Міцкевіча (пад рэдакцыяй Д. Бохана); 2) раман Марсэля Прэво "順шетта" ў перакладзе з французскай "Е. Бохан" (выданне Д. Бохана); творы самога Д. Бохана: 1) зборнік уласных вершаў "Первые песни" (1895–1897); 2) крытычны эцюд "С. Я. Надсон как выразитель идей и стремлений современного общества", 3) "Русское духовенство и его роль в деле образования народного миросозерцания", 4) "Очерки истории русской поэзии с древнейших времен до наших дней", 5) "Польские поэты в биографиях и образцах". Аднак, акрамя аб'явы аб выданні гэтых твораў у кнізе паэтычнага перакладу са стараславянскай мовы "Игорь князь Северский"[330] (Мінск, 1897), аўтарам якога таксама быў Д. Бохан, мы не маем пра іх іншых звестак.

У 1904 г., калі «К. Кастравіцкі (К. Каганец) падаў міністру ўнутраных спраў просьбу дазволіць выдаваць у Мінску беларускую газету "Палессе", рэдактарам меўся быць Бохан[331]». Газета, як вядома, не з'явілася.

У мінскіх перыядычных выданнях змяшчаліся таксама публікацыі Д. Бохана, прысвечаныя пытанням друку, у тым ліку беларускага. Да прыкладу, у адной з рэцэнзій "Голоса провинции" (1906. 5 верас.) ім вітаўся выхад у свет газеты "Наша Доля".

Актыўна займаўся выданнем сваіх твораў *Аляксандр Ельскі*, пісьменнік, публіцыст, краязнавец, бібліёграф. Першыя з іх, што выйшлі ў Мінску, былі перакладамі з польскай мовы на рускую прац па псіхалогіі Ю. Ахаровіча – 1876, 1877 гг. Неабходна адзначыць, што ў 1895, 1896, 1900 гг. А. Ельскі выдаваў свае беларускамоўныя творы ў С.-Пецярбурзе, а ў 1906 і 1908 гг. – у Вільні. Да распаўсюджвання іх былі прыцягнуты мінскія кнігарні, напрыклад, Б. Адамовіча і Я. Філіповіча-Дубовіка. У 1907 г. у Мінску А. Ельскі выдаў кнігу на польскай мове, прысвечаную дзейнасці Мінскай дыяцэзіі, яе гісторыі.

Далучыўся да выдавецкай дзейнасці ў Мінску ў канцы 1870-х гг. кампазітар *Міхал Грушвіцкі*. Дарэчы, малодшая сястра А. Ельскага Станіслава была замужам за М. Грушвіцкім, а сам кампазітар часта наведваўся ў Замосце, аглядаў знакамітыя бібліятэку і музей Аляксандра Ельскага. У "Кнізе для запісу..." на-

330 "Слова пра паход Ігаравы".

331 *Конан У. М.* Бохан Дарафей Дарафеевіч // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. 1994. Т. 2. С. 62.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ведвальнікаў бібліятэкі пакінуў свой запіс (ад 15 лістапада 1882 г.), выказаўшы «шкадаванне, што ён не мастак і не можа "зрабіць копій з каштоўнага збору, каб, апублікаваўшы ў якім-небудзь ілюстраваным часопісе, увекавечыць іх для шырокіх колаў"»[332].

Памяці кампазітара А. Ельскі прысвяціў і выдаў брашуру[333], у якой занатаваў старонкі з музычнага жыцця Міншчыны XIX ст., адзначыў такія творы М. Грушвіцкага, як музыка да "Дзядоў" А. Міцкевіча і да "Вясковага лірніка" У. Сыракомлі. Таму не будзе перабольшваннем, калі адзначым, што да выдавецкай дзейнасці і Ельскі і Грушвіцкі ставіліся (а магчыма, і абмяркоўвалі пытанне) з разуменнем ролі друкаванага слова, друкаванага твора.

Сем нотных мінскіх выданняў М. Грушвіцкага, якія выйшлі ў 1879 г. у друкалітаграфіі Б. І. Саламонава, – гэта танцавальныя творы: паланэзы, мазуркі, вальсы, полькі – для фартэпіяна з прысвячэннем розным асобам, напрыклад Эміліі Гнаіньскай – "Emilie : polka pour piano", Міхалу Ельскаму – "Mazourka de Salon pour piano", Хелене Комар – "Valse pari". На шасці з іх пазначана, што надрукаваны за кошт аўтара або з'яўляюцца яго ўласнасцю. Гэтыя звесткі могуць служыць пацвярджэннем укладу ўласных сродкаў кампазітара ў друк нот і іх распаўсюджанне.

Аўтарамі-выдаўцамі былі таксама медыкі – *А. М. Рагачэўскі* ("Гомеопатия в деле лечения туберкулёза костей и суставов" – 1911 г.), *Л. Бельнік* ("Врачебный указатель" – 1913 г.); чыноўнікі – *І. Г. Даронін* ("Памятка ходока и переселенца на 1911 год" – 1911 г.).

У кнігавыдавецкім працэсе ў 1905–1917 гг. бралі ўдзел і *выдавецтвы газет і часопісаў*: сярод рускамоўных газет – *"Северо-Западный край"* (выдала, да прыкладу, пераклады Д. Бохана "Из польской поэзии"); *"Голос провинции"*; сярод польскамоўных перыядычных выданняў – *"Straży im. Maryi"* і *"Nad Świsłoczą"*.

Актыўная выдавецкая дзейнасць з сярэдзіны 1870-х гг. характэрна *прыватным непрафесійным (не кнігавыдавецкім) прадпрыемствам* – гэта прыватныя медыцынскія і навучальныя ўстановы, прамысловыя і эканамічныя прадпрыемствы, якія ўдзельнічалі ў выпуску ў асноўным афіцыйнай літаратуры сацыяльна-эканамічнай тэматыкі. Для прыкладу возьмем найбольш актыўнага выдаўца – *Мінскі камерцыйны банк*, які за 1875–1912 гг. выдаў каля 30 сваіх штогадовых справаздач. Аналагічная карціна па складу выданняў назіраецца і ў іншых прыватных прадпрыемствах і ўстановах. Напрыклад, у галіне медыцыны – гэта "Устав родильного дома и амбулатории для приходящих больных имени графав Хрептовичей, учрежденных графиней Екатериной Павловной Хрептович-Бутеневой в им. Щорсах" – 1910 г.; у галіне адукацыі – "Отчет бесплатных вечерних курсов русской грамоты для взрослых еврейских девушек при частном училище Д. И. Левидовой" – 1899 г.; у галіне прамысловасці – «Правила внутреннего распорядка лесопильного завода в имении "Соломоречье"» – 1898 г.

[332] *Мархель У. І.* "Кніга для запісу…", або 234 аўтографы // Дзеля блізкіх і прышласці : матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф. "Універсітэты Ельскіх" (да 165-годдзя з дня нараджэння А. Ельскага). Мінск, 7 кастр. 1999 г. / Беларус. ун-т культуры. Мінск : Ковчег, 1999. С. 20.

[333] Як новая знаходка, адшуканая ў Вроцлаве ў "Асалінэуме", падаецца ў выданні: *Мальдзіс А.* Таямніцы старажытных сховішчаў. Да гісторыі беларускай літаратуры XVII–XIX стагоддзяў. Мінск : Мастац. літ., 1974. С. 128–129.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Выдавецкая дзейнасць грамадскіх арганізацый

Таварыствы друкароў, выдаўцоў

Мінская Польская выдавецкая суполка. Аб існаванні ў 1916 г. у Мінску выдавецкай суполкі – "Polskiej Spółki Wydawniczej" – гаворыць польскі даследчык Т. Зянкевіч, сцвярджаючы, што яна займалася "drukowaniem podręczników, także do nauki literatury polskiej"[334]. У склад мінскай Польскай выдавецкай суполкі ўваходзіў віленска-мінскі кнігар-выдавец Вацлаў Макоўскі, з успамінаў якога пра кнігавыдавецкую дзейнасць у час Першай сусветнай вайны даведваемся, што суполка была заснавана ў лістападзе 1916 г. У яе "ўвайшлі мясцовыя кнігары палякі – для сумеснага выдання школьных падручнікаў". Аўтар пералічвае шэсць з выдадзеных суполкай вучэбных кніг[335]. Хоць гэтыя даныя і патрабуць удакладнення (ці сапраўды яны былі надрукаваны ў 1916 ці 1918 г[336]), мы ўсё ж рызыкнулі ўключыць іх як выданні 1916 г. – гэта чыстапісанне Л. Жыцкай, чытанка І. Янкоўскай, буквар Я. Варанецкай, граматыка (?) Пашкевіч, геаграфія (?) Валовіча, (?) арыфметыка А. Кунцэвіча (гл. ч. II: Каталог).

Таварыства "Минчук", дзейнасць якога пачалася са снежня 1906 г. і, па нашых меркаваннях, доўжылася да 1909 г., было першай спробай стварэння ў Мінску беларускай выдавецкай арганізацыі. Таварыства выпусціла сумесна з віленскім выдавецтвам "Наша Ніва" апавяданне Э. Ажэшкі "Гедалі" ("Gedali") (надрукавана ў Вільні ў друкарні Марціна Кухты ў 1907 г. кірыліцай і лацінкай); рыхтавала да друку кнігу вершаў Янкі Купалы "Жалейка" (надрукавана ў Пецярбурзе ў 1908 г.). Сваю задачу "издания и распространения книг и газет, полезных и доступных белорусскому населению"[337], таварыства не змагло рэалізаваць у поўным аб'ёме. Аднак, на нашу думку, фінансавыя сродкі "Минчука" накіроўваліся ў першую чаргу на падтрымку беларускага выдавецтва "Наша Ніва" ў Вільні.

Наступнымі па часе беларускімі выдавецтвамі ў Мінску былі выдавецтвы часопісаў "*Саха*" (1913–1915)[338] і "*Лучынка*" (1914), стварэнне якіх было ініцыявана з Вільні Аляксандрам Уласавым і Алаізай Пашкевіч (Цёткай). Дзейнасць "Сахі" і "Лучынкі" ў сувязі з ваеннымі падзеямі была непрацяглай. "Саха" выпусціла пяць навукова-папулярных сельскагаспадарчых выданняў, "Лучынка" – адно выданне зборніка апавяданняў для дзяцей. Адзначым, што хаця рэдактарам-выдаўцом "Сахі" і "Лучынкі" быў Аляксандр Уласаў, аднак да супрацоўніцтва ў кнігавыданні прыцягваўся шэраг асоб і ўстаноў. Так, кіраўніком сельскагаспадарчай часткі "Сахі" быў вучоны-аграном Э. Сакалоўскі[339], а "Лу-

РЭПАЗІТОРЫЙ БДУКІ

---

334 *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku … S. 91.

335 *Makowski W.* Wspomnienia starego księgarza na tle 52-letnich osobistych przeżyć. Młodym kolegom po fachu. Cz. 4. 1915–1920 // Przegląd Księgarski. Warszawa, 1925. N 20. S. 519–521; N 22. S. 565–567; N 23–24. S. 520.

336 Паводле ўспамінаў Л. Жыцкай і М. Ленскай, па ініцыятыве польскай рады Міншчыны былі створаны Таварыства падтрымкі польскай перыёдыкі і чытання, а таксама Польская выдавецкая суполка з уласнай друкарняй, якая ў 1918 г. друкавала патрэбныя школьныя падручнікі. Гл.: *Życka L., Łęska M.* Działalność popowstaniowa polaków ziemi Mińskiej: (Materiały i wspomnienia). S. 182.

337 БДАМЛіМ. Ф. 3. Воп. 1. Спр. 39. Арк. 3.

338 *Ліс А. С.* "Саха" // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва : у 5 т. 1987. Т. 4. С. 652.

339 *Бярозкіна Н. Ю.* Гісторыя кнігадрукавання Беларусі (XVI – пачатак XX ст.). 1998. С. 137.

чынкай" фактычна кіравала А. Пашкевіч, фундавала і тлумачыла выданні на беларускую мову Тэрэза Гардзялкоўская.

Спробай калектыўнага супрацоўніцтва па выданні беларускай літаратуры была дзейнасць выдавецтва *"Вясёлка"* (1915), якое выдала адну кнігу ("Беларускія жарты"), а таксама выдавецтва *"Вольная Беларусь"* (1917–1918), што вызначылася найбольшай колькасцю літаратуры на беларускай мове, якую надарылася выдаць у 1917 г., – шэсць назваў. Сярод аўтараў "Вольнае Беларусі" былі Б. Эпімах-Шыпіла, Я. Лёсік, Я. Колас. У выдавецтве "Вольная Беларусь" упершыню ў Мінску выйшлі на беларускай мове "Дзіцячая чытанка" і паэма "Тарас на Парнасе". Выдавецтва супрацоўнічала з друкарнямі Нахумава і Грынблата. Ажыўленне беларускага кнігавыдання ў 1917 г. у Мінску засведчыла яго запатрабаванасць і ўзмацненне пазіцый у гарадскім асяроддзі.

Акрамя беларускамоўных і польскамоўных выдавецкіх таварыстваў, у 1905–1906 гг. дзейнічала мінскае кніжнае «Выдавецтва *"Культура"*» – «"Verlag *"Kultur"*», якое займалася выданнем яўрэйскамоўнай літаратуры. Упершыню нам сталі вядомы 39 выданняў выдавецтва на ідыш і іўрыце, якія прадстаўлены арыгінальнымі і перакладнымі літаратурна-мастацкімі і масава-палітычнымі творамі (гл. Дадат. 1, табл. 1.27). «Выдавецтва "Культура"», стаўшы адным з першых выдавецкіх таварыстваў у Мінску, выконвала функцыі яўрэйскага інфармацыйна-культурнага цэнтра, мела цесныя сувязі з друкарнямі Варшавы і Кракава.

Палітычныя партыі

Адным з ранніх выдаўцоў сярод палітычных партый у Мінску з'яўляецца *"Чёрный передел"* – нелегальная друкарня народавольніцкай арганізацыі ў горадзе, заснаваная ў 1881 г. пасля разгрому пецярбургскай. "У выданні і распаўсюджванні нелегальнай народніцкай літаратуры значнае месца займала Беларусь і беларусы, якія вучыліся ў вышэйшых навучальных установах Пецярбурга і іншых гарадоў Расіі"[340]. Паводле беларускіх даследчыкаў, у Мінску ў 1881 г. народнікі выдалі дзве пракламацыі, тры нумары газеты "Чёрный передел" і чатыры нумары газеты "Зерно"[341].

Ва ўспамінах А. Бонч-Асмалоўскага, народавольца-чорнапераздзельца, гаворыцца, што ў 1905 г. была арганізавана дзейнасць трох нелегальных друкарняў: у Мінску, Бабруйску, Гомелі, якія, як ён зазначыў, называліся "Зьвёздачкамі"[342] (друкарня ў Мінску была арганізавана А. Бонч-Асмалоўскім). "Да абвяшчэння кастрычніцкага маніфесту ў іх было надрукавана каля 40 пудоў нелегальнай літаратуры, большай часткай – розных пракламацый…"[343] Аднак дадзеныя выданні не знайшлі адлюстравання ў бібліяграфічнай літаратуры і застаюцца невядомымі.

340 *Александровіч С. Х.* Пуцявіны роднага слова… С. 52.
341 История белорусской дооктябрьской литературы. С. 350.
342 *Бонч-Асмалоўскі А.* Эпоха 1905 году : Мае ўспаміны // Полымя. 1925. № 6. С. 177.
343 Тамсама. С. 187.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Выдавецтва Мінскай арганізацыі Беларускай сацыялістычнай грамады. З канца 1905 г. у Мінску пачала дзейнічаць падпольная друкарня Грамады[344]. Сярод першых выданняў – улётка праграмы партыі, пракламацыі, адозвы. У снежні 1905 г. Беларуская сацыялістычная грамада выпусціла ў перакладзе на беларускую мову свой "Маніфест" з заклікам да фінансавага байкоту антынароднага рэжыму[345]. Выдавецкая дзейнасць Грамады ў Мінску была адноўлена толькі ў 1917 г., калі выйшлі з друку праграмныя дакументы партыі. Яе выданні, паводле выхадных звестак, друкаваліся ў прыватнага друкара Грынблата і ў Друкарні інвалідаў. Вядомы пяць выданняў Грамады за гэты год.

"Агітацыйная і прапагандысцкая праца, якая засноўвалася на нацыянальнай спэцыфіцы краю – улёткі, брашуркі, легальны друк, была рэактывам у справе абуджэньня нацыянальнае сьвядомасці беларусаў, была тым тлом для надзвычай высокага пафаснага публіцыстычнага ўзроўню беларускай паэзіі пачатку нашага стагодзьдзя. Можна лічыць, што тагачасная беларуская літаратура падпарадкоўвалася прынцыпам партыйнай літаратуры – вольнай ад ліхвярства і залежнай ад разьвіцьця беларускага нацыянальнага і сацыяльнага руху"[346].

Найбольш актыўна дзейнічала ў 1917 г. кнігавыдавецтва *"Звезда" пры Мінскім камітэце РСДРП* (гл. Дадат. 1, табл. 1.28). У выданнях серыі "Библиотека пролетария" прапагандаваліся ідэі сацыял-дэмакратычнай партыі бальшавікоў. Вядомы чатыры выданні з названай серыі (№ 6, 7, 8, 9), сярод якіх тры апавяданні М. Горкага. Можна меркаваць, што брашуры выдавецтва, пазначаныя "РСДРП. № 1" або (№ 2, 14, 15, 19, 21), таксама належалі да той самай серыі. Відавочныя прагалы нумароў серыі ці нявыяўленыя выданні пад гэтымі нумарамі даюць падставу лічыць, што іх колькасць была значна большай. Усяго ўлічанымі аказаліся 19 выданняў.

Кнігавыдавецкая дзейнасць іншых палітычных партый у Мінску – "Союза 17 октября" (1905–1906), "Поалей-Цион" (1906), "Социал-демократ" (1917) – была нязначнай (вядомы толькі адзінкавыя выданні).

Агульнай тэндэнцыяй у друкарскай працы тых ці іншых рэвалюцыйных арганізацый было тое, што яны практыкавалі часовы захоп легальных прыватных друкарняў і выданне ў іх масавым тыражом улётак[347], якія і з'яўляліся асноўнай партыйнай выдавецкай прадукцыяй.

Навуковыя таварыствы

Мінскае таварыства сельскай гаспадаркі, створанае ў 1876 г., у сваім статуце зафіксавала права "издавать свой журнал" па праграме, якая павінна быць прадстаўлена папярэдне на зацвярджэнне ўраду ва ўстаноўленым парадку, або, калі знойдзе гэта зручным, у адным з існуючых выданняў Міністэрства дзяр-

344 *Біч М. В., Рудовіч С. С.* Беларуская сацыялістычная грамада // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. 1993. Т. 1. С. 410.

345 Тамсама. С. 410, 412–413.

346 *Бяляцкі А.* Літаратура і нацыя. Мінск : Арт Гейзер, 1991. С. 28.

347 Нарысы гісторыі Беларусі : у 2 ч. Мінск : Беларусь, 1994. Ч. 1 / М. П. Касцюк, У. Ф. Ісаенка, Г. В. Штыхаў [і інш.]. С. 390.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

жаўных маёмасцяў (§ 22 “Устава Минского Общества сельского хозяйства”. 1876. С. 10). Рэдагаваў выдавецкую прадукцыю прэзідэнт таварыства.

За перыяд 1876–1917 гг. таварыства заняло дамінуючае становішча сярод іншых грамадскіх арганізацый, што праявілася ў актыўнай выдавецкай дзейнасці, у выніку якой з’явілася 260 выданняў, што асвятлялі разнастайныя кірункі дзейнасці таварыства: арганізацыйныя пытанні сельскай і лясной гаспадаркі; жывёлагадоўлі, конегадоўлі, броварства, садаводства, агародніцтва, пчалярства. Таварыства спрыяла развіццю і ўкараненню навуковых метадаў гаспадарання, друкуючы асобнымі выданнямі навуковыя даклады, якія чыталіся на яго пасяджэннях, а таксама “Труды” таварыства (1903, 1908, 1912) і “Результаты коллективных опытов” (1915).

З 1900 г. Мінскае таварыства сельскай гаспадаркі заснавала фонд імя Э. Вайніловіча на навуковыя стыпендыі[348]. На 1901 г. таварыства налічвала 675 сяброў[349], сярод якіх былі і багатыя землеўласнікі. Супрацоўніцтва з таварыствам у кнігавыданні ў асноўным такіх мінскіх друкарняў, як Дворжаца і Грынблата, забяспечвала іх фінансавую стабільнасць. А ўплывовасць, культурна-асветная і навуковая дзейнасць таварыства падтрымліваліся і яго кнігавыданнем (гл. Дадат. 1, табл. 1.29).

Таварыства мінскіх урачоў. У выдавецкай дзейнасці Таварыства мінскіх урачоў, аднаго з першых мінскіх навуковых таварыстваў (1867–1914), можна вызначыць тры асноўныя кірункі: выданне афіцыйнай, навукова-папулярнай і навуковай літаратуры (гл. Дадат. 1, табл. 1.30), у якой абагульняліся вынікі медыка-тапаграфічнага і санітарна-статыстычнага апісання гарадоў і мястэчак Мінскай губерні (63 выданні). У таварыстве праводзіліся чытанні дакладаў, падрыхтаваных урачамі (напрыклад, В. Л. Лунцам, І. Ц. Офенбергам), якія потым друкаваліся асобнымі навуковымі выданнямі. Супрацоўніцтва мінскіх друкарняў Каплана, Тасьмана і Губернскай друкарні з Таварыствам мінскіх урачоў уплывала на фарміраванне іх адпаведнай спецыялізацыі.

Мінскае таварыства аматараў прыродазнаўства, этнаграфіі і археалогіі. Адной з задач Таварыства было распаўсюджванне прыродазнаўча-гістарычных і геаграфічных ведаў, якое ажыццяўлялася шляхам чытання дакладаў па медыцыне, геалогіі, глебазнаўстве, флоры і фаўне Беларусі, праблемах зберажэння прыродных багаццяў[350]. Кароткачасовае існаванне таварыства (1912–1915) не дало магчымасці разгарнуць значную выдавецкую дзейнасць. Вядомы два выданні Таварыства: “Устав” (1912), а таксама “Известия Минского общества любителей естествознания, этнографии и археологии” (1914. Вып. 1.), якія выйшлі ў друкарні Д. Форына.

Культурна-асветныя таварыствы

Дзейнасць культурна-асветных арганізацый і таварыстваў, такіх як *Мінскае музычнае таварыства* (1880–1884, 1912–1917), *Таварыства аматараў мас-*

[348] *Woyniłłowicz E.* Wspomnienia 1848–1928. Wilno : Druk. J.Zawadzkiego, 1931. Część pierwsza. S. 68.
[349] Ibid. S. 40.
[350] *Шыбека З.* Мінскае таварыства аматараў прыродазнаўства, этнаграфіі і археалогіі // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. Т. 5. С. 169.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

тацтва (1898–1906), была запланавана на даволі шырокую культурна-асветную працу, аднак выдавецкаму кірунку было адведзена вельмі нязначнае месца. Толькі статут Мінскага музычнага таварыства 1880 г. уключаў параграфы – выдаваць "за собственный счет по соглашению с авторами или их наследниками лучшие музыкальные сочинения русских композиторов", а таксама сведчыў аб намеры "издавать одобренные цензурою сочинения и руководства, касающиеся музыкального искусства"[351]. Аднак гэтыя намеры, відаць, так і засталіся толькі намерамі.

Пацвердзіць статутны пункт за нумарам 4 – "wydawanie, wspieranie i rozszerzanie polskich podręczników oraz czasopism pedagogicznzch i ludowych"[352] паспрабавала польскае таварыства *"Oświata"* і выпусціла гістарычнае апавяданне Ф. Бернатовіча "Pojata, córka Lizdejki" (1908). Два выданні на польскай мове ажыццявіла *"Polska Macierz szkolna ziemi Mińskiej"* – каляндар і ўказанні для настаўніц народных школ (1917).

Выдзяляецца выдавецкай дзейнасцю таварыства для распаўсюджвання польскіх вайсковых ведаў – *Towarzystwo Polskiej Wiedzy Wojskowej* (1917–1919). Яно было заснавана ў 1917 г. пад кіраўніцтвам Генрыка Багіньскага. Пачаўшы сваю дзейнасць у Кіеве, таварыства арганізавала выданне кніг і брашур у серыі "Biblioteka Wiadomości Wojskowych". Летам 1917 г. рэдакцыя таварыства была перанесена ў Мінск, дзе да канца 1917 г. выйшлі 40 нумароў з названай серыі і была заснавана новая – "Książnica zołnierza polskiego im.Tadeusza Kosciuszki". Мінскія выданні таварыства – вучэбная (па ваеннай справе і па радыётэхніцы); даведкавая і масава-палітычная літаратура (гл. ч. II: Каталог).

Каля 40 таварыстваў *дабрачыннасці, сацыяльнай і медыцынскай дапамогі* Мінска і часткова Мінскай губерні вызначыліся ў выданні больш за 230 асобнікаў статутаў і справаздач. Восем выданняў 1894, 1895, 1897 гг. – гэта тры навуковыя выданні "Трудов" Мінскага ваенна-санітарнага таварыства, адно навукова-папулярнае выданне па гісторыі Мінскага дабрачыннага таварыства (1911) і чатыры даведкава-інфармацыйныя выданні – тры Мінскага дабрачыннага таварыства і адно Мінскага епархіяльнага папячыцельства (1903).

Найбольшую актыўнасць як у грамадскай, так і ў выдавецкай сферы праявіла *Мінскае таварыства дабрачыннасці* (1811–1915). На яго ліку 46 выданняў, асноўную частку якіх складаюць афіцыйныя выданні сацыяльна-эканамічнай тэматыкі. Мінскім таварыствам дабрачыннасці адным з першых былі складзены і выдадзены статыстычныя звесткі аб "духоўным і свецкім стане абывацеляў" Мінскай губерні (1811); накладам Таварыства выдаваўся на польскай мове "Kalendarz Miński" (1906, 1908). Колькаснымі паказчыкамі вызначаюцца таксама *Мінскае мясцовае ўпраўленне Таварыства апекавання аб раненых і хворых воінах* (17 выданняў – справаздачы), *Мінскае таварыства дапамогі навучэнцам* (16 выданняў – статут і справаздачы); *таварыствы дапамогі бедным і хворым яўрэям* (12 выданняў – статуты і справаздачы).

Выдавецкая прадукцыя *спартыўных і ахоўных таварыстваў*, якія бралі ўдзел у мінскім кнігавыданні, не адрозніваецца разнастайнасцю. Гэта такса-

351 Устав Музыкального общества в г. г. Минске. Минск : Скоропечатня Р. Дворжец, 1880. С. 5–6.

352 Statut polskiego towarzystwa "Oświata" w Mińsku. Wilno : Druk. E. Nowickiego,1907. S. 2.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ма статуты, справаздачы, інструкцыі, правілы. Сярод азначаных таварыстваў вылучаецца па выдавецкай дзейнасці *Мінскае вольна-пажарнае таварыства* (1889–1912). На яго рахунку 22 выданні, сярод якіх большасць складаюць справаздачы, у іх ліку дзве гістарычныя справаздачы аб дзейнасці таварыства (1892, 1906). Неабходна адзначыць, што шэраг аналагічных пажарных таварыстваў дзейнічаў на тэрыторыі Мінскай губерні, што адпаведна засведчана і выданнямі ў Мінску іх статутаў і справаздач. *Мінскае таварыства аматараў спорту* (1892–1898), *Польскае спартыўна-гімнастычнае таварыства "Sokoł"* (1907–1915), *таварыства ахоўвання бедных хворых яўрэяў "Мішмерас-Хейлім"* (1912–1914) адзначыліся таксама выданнямі ўласных статутаў і справаздач.

Да *рэлігійных таварыстваў і ўстаноў*, якія ўдзельнічалі ў мінскім кнігавыданні, адносім Мінскую дыяцэзію, Мінскую епархію, Мінскую епархіяльную вучылішчную раду, чатыры мінскія праваслаўныя брацтвы, Галоўную і Харальную сінагогі, малітоўную школу, Талмуд-Тору і Мінскае таварыства харугваносцаў. Па нашых падліках, колькасць іх выданняў за 1867–1915 гг. склала 136 пазіцый. У першай палове XIX ст. спрыяла друку рэлігійных выданняў у Мінску Мінская дыяцэзія (не менш як 54 выданні).

Найбольшай колькасцю выданняў вызначаецца *Мінская епархія* – 72. Яны ўяўляюць сабой, па-першае, афіцыйныя матэрыялы – справаздачы аб царкоўна-прыходскіх школах граматы Мінскай епархіі (15 выд. 1886–1914 гг.), справаздачы Мінскага епархіяльнага завода свечак (6 выд. 1908–1914 гг.), акты дэпутатаў духавенства Мінскага епархіяльнага з'езда (1884, вып. 1, 2), апісанні цэркваў і прыходаў Мінскай епархіі (1878–1879, вып. 1–9.), матэрыялы для гісторыі Мінскай епархіі (6 выд. 1892–1894 гг.); па-другое, даведкава-інфармацыйныя – спісы асоб, якія служылі ў духоўных установах Мінскай епархіі (7 выд. 1901–1908 гг.); склад епархіяльнага ўпраўлення (1904, 1905); памятныя кніжкі Мінскай епархіі (1886, 1901). Выданні *Мінскай епархіяльнай вучылішчнай рады* (19) – справаздачы (11) і ведамасці аб царкоўных школах (8).

Вылучаюцца ў выдавецкай дзейнасці і такія мінскія праваслаўныя брацтвы, як *Кірыла-Мяфодзіеўскае* (16 выд.), *Свята-Мікалаеўскае* (16), *Казанскай прывакзальнай царквы* (9), *Народнае брацтва ў імя жыватворнага Крыжа Гасподняга* (9 выд.). 30 выданняў з іх – справаздачы таварыстваў, 5 – статуты, 2 выданні – па параўнальным багаслоўі (1908, 1914), 1 – зборнік прамоў (1913), 1 выданне – працы з'езда братчыкаў (1911).

Дзяржаўныя выдавецтвы

Мінская губернская друкарня

Мінская губернская друкарня (1795–1917). Датай адкрыцця губернскай друкарні ў Мінску лічыўся 1797 г. Аднак у матэрыяле, які змясціў "Kurier Wileński" за 1860 г. (N 71. S. 761), прыводзіцца назва выдання Мінскай губернскай друкарні 1796 г.: "Odezwa o spisie ludności za Najwyższym rozkazem Jej Cesarskiej Mości Katarzyny II-ej". Папярэднікам яго можа быць і друк за 1795 г., зафіксаваны ў бібліяграфічнай працы К. Эстрайхера – "Przepisy urządzające gubernią Mińską względem spisu ludności" (T. IX. S. 684). Адказ на пытанне, на наш погляд, даюць

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

дакументы Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі – гэта запісы ў справах Мінскага губернскага праўлення за 1831 г., на якія ўпершыню ўдалося натрапіць: "… бывшими в Минске Ксендзами Базилианами которых кляштор, по Высочайшему повелению обращен в Грекороссийскую Церковь, показана Типография славянских и польских литер с одним станком, учреждена в 1790 году за присоединением здешнего Края к российской державе в 1795 г., оная типография взята в ведомство Губернского Начальства, коим оставлена при Губернском Правлении, цена ее в то время простиралась на серебро, до 436 [руб.], в 1798 году произведена переделка из словянских на гражданские, <…> польских испортившихся литер, с умножением оных, и добавлением другого станка купленного в Москве…"[353] Такім чынам, гісторыя Губернскай друкарні ў Мінску пачынае свой адлік ужо ў 1795 г.

Дзейнасць Мінскай губернскай друкарні першай трэці XIX ст. часткова была даследавана Я. С. Умецкай[354]. У разгледжаны перыяд друкарняй, абсталяванай двума ўсяго станкамі, было выпрадукавана крыху болей 20 выданняў – 24. Аднак да з'яўлення прыватных варштатаў гэта была адзіная друкарня, якая працавала на патрэбы губернскага горада.

У 1800 г. у ёй налічвалася 2 наборшчыкі, 2 тэрадоршчыкі (друкары) і адзін пераплётчык[355]. Падчас руска-французскай вайны, у 1812 г., Мінская губернская друкарня становіцца Друкарняй дэпартамента – урадавай друкарняй, кіраўніцтва якой ажыццяўляў яе супрацоўнік – І. І. Стафановіч. Яму было даручана пераліць рускія шрыфты на польскія і французскія і займацца выпускам бюлетэняў аб ваенных дзеяннях французскага войска, заклікаў, пракламацый. На гэты час прыпадае і выданне першай газеты ў горадзе, якой стала "Tymczasowa gazeta Mińska" ("Часовая Мінская газета"), выйшла 25 нумароў[356].

З наступных архіўных дакументаў вядома, што ў 1818 г. для падтрымкі Мінскай губернскай друкарні Міністэрства фінансаў Расійскай імперыі выдаткавала 2400 рублёў адзінаразовай дапамогі на "исправление типографии" і па 350 рублёў штогадовага ўтрымання[357]. Прыкладна ў гэты ж час Мінскае губернскае праўленне заключае кантракт з прыватным мінскім друкаром Зымелем Хацкелевічам Прэсам, які бярэ на сябе ўтрыманне друкарні з чатырма наборшчыкамі, перанаборшчыкам і памочнікам[358]. Такім чынам, казённая друкарня, якая знаходзілася пры Губернскім праўленні для "тиснения бумаг на российском и польском диалектах"[359], стала казённа-камерцыйным прадпрыемствам. Губернскае начальства калі-нікалі таксама выказвала зацікаўленасць справамі

[353] НГАБ. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 207. Арк. 98.

[354] *Умецкая Е. С.*: 1) История книгопечатания в Белоруссии в первой четверти XIX века (1801–1832). С. 15–16; 2) Казенное книгопечатание в Белоруссии (1797–1832). С. 63; 3) Выданні на рускай мове: XIX – пачатак XX ст. С. 278–279.

[355] Белоруссия в эпоху феодализма : сб. документов и материалов : в 3 т. Минск : Изд-во АН БССР, 1961. Т. 3: Воссоединение Белоруссии с Россией и ее экономическое развитие в конце XVIII – первой половине XIX века (1772–1861) / ред. В. В. Чепко, В. Н. Жигалов. С. 106.

[356] Часовая мінская газета. 1812 год: пер. з пол. / пад рэд. Я. Анішчанкі. Мінск : Выд. В. Хурсік, 2008. 184 с.

[357] НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 129. Арк. 96.

[358] Тамсама. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 207. Арк. 96.

[359] Тамсама. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 359. Арк. 5.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

друкарні. Так, у 1831 г. мінскім губернатарам графам С. Г. Строганавым была прызнана неабходнасць тэхнічнага ўдасканалення друкарні, а таксама – “иметь для надзора вообще по типографии особого смотрителя, с жалованьем по 100 серебром в год, пять наборщиков, 1 перенаборщика, 1 мальчика”[360].

З 1833 г. Віленскі цэнзурны камітэт пачынае справу ў адносінах “содержателя Минской казенной типографии Пресса” аб друку без дазволу цэнзуры кнігі пад загалоўкам “Pieśni nabożne” ў яго прыватнай друкарні ў 1826 і 1830 гг.[361] Арганізаваная ў 1834 г. рэвізія Губернскай друкарні выявіла недахопы ў яе абсталяванні, якія Зымель Хацкелевіч Прэс павінен быў не толькі кампенсаваць, але і па распараджэнні Мінскага губернскага праўлення 1835 г. канчаткова развітацца з утрыманнем казённай друкарні і загадваннем ёю.

Адной з ранніх справаздач Мінскай губернскай друкарні, якая захавалася ў НГАБ, з’яўляецца справаздача мінскага грамадзянскага губернатара “о приходе и расходе и остатке сумм по типографии” за 1846 г., з якой відаць, што ў Мінскай губернскай друкарні ўжо быў, як таго патрабаваў губернатар, “смотритель” (ён жа начальнік Газетнага стала), а таксама – 2 яго памочнікі, 6 наборшчыкаў, 4 іншыя служачыя і 5 хлопчыкаў (вучняў). На ўсіх служачых у год прыходзілася “жалованья” ў памеры 1268 руб. 20 кап. У дадатку да справаздачы прыкладзены каштарысы “Деньгам, полученным от разных мест и лиц в число типографских сумм по Минскому губернскому правлению”, дзе пералічаны каля 50 заказчыкаў – дзяржаўных устаноў Мінскай губерні. Найбольшыя заказы паступалі з Мінскага павятовага казначэйства, Мінскай гарадской думы, Мінскай палаты дзяржаўных маёмасцяў, Слуцкага гарадавога магістрата, Навагрудскага гарадавога магістрата, Рэчыцкай гарадской думы, Мазырскай гарадской думы і інш.

У справаздачы губернатара за 1850 г. адзначаецца, што “… казенная типография преимущественно занята печатанием указов, циркуляров и ведомостей и другими подобными официальными работами, частными же весьма мало. Состояние типографии удовлетворительно”. Аднак прыбытак друкарні прыносілі менавіта прыватныя замовы. Так, у тым самым 1850 г. ён склаў больш за 3 тыс. руб. серабром. Пры Мінскай губернскай друкарні існавала бібліятэка з фондам у 2265 кніг[362]. Пад канец 1859 г. Мінскім губернскім праўленнем было прызнана, што друкарня, якой з 1855 г. не выдзялялася з казны неабходнай сумы, прыйшла “в расстроенное положение, станки и машины ее требуют починки и нового устройства, а буквы – или перелития или покупки новых”[363].

І хаця прыбытак Мінскай губернскай друкарні паступова ўзрастаў і ўжо за 1859 г. склаў больш за 5 тыс. руб., у падрыве дзейнасці друкарні абвінавачваліся прыватныя друкарні[364], пра што засведчыў наступны запіс. “Частная типография еврея Дворжеца и другая с литографией, вновь открытая чиновником Адамовичем, поставлены в такое положение, что, независимо означенных присутственных мест и воинских учреждений, все частные лица, а в особенности

[360] Тамсама. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 207. Арк. 100.

[361] Тамсама. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 417. Арк. 16.

[362] Тамсама. Спр. 1077. Арк. 35–35 адв.

[363] Тамсама. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 505. Арк. 604 адв.

[364] Тамсама. Арк. 602–603, 608 адв.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

купечество и аптеки, обращаются к ним с своими заказами; Губ. тип. при таких обстоятельствах не имеет решительно от них никакого дохода”[365].

Канкурэнтнае змаганне з прыватнымі друкарамі патрабавала набыцця і новага абсталявання. У 1861 г. на ўладкаванне Мінскай губернскай друкарні былі “выписаны из известной Типографии и Словолитни Селивановского (з Масквы. – *Л.Д.*) разного рода литеры новых шрифтов с бордюрами, цветными линейками и другими украшениями, в большом и малом размере, с новым для печатания аппаратом, кроме того, приобретена для отлиграфирования из фабрики Шембера в Вильне автографическая машина, по которой в короткое время заготавливаются несколько сот экземпляров, а всего оригинала может быть отпечатано 10000 и более <…>. Со стороны Губернского Правления приняты меры, чтобы заказы исполнялись немедленно… по ценам значительно низшим, нежели в частных типографиях”[366]. Аб тэхнічных новаўвядзеннях і новай тарыфнай плаце за паслугі было змешчана паведамленне ад імя віцэ-губернатара ў “Минских губернских ведомостях” (Отд. II. Ч. неофиц. К № 13 Марта 31 дня 1861).

Шэраг наступных архіўных дакументаў за перыяд з 1862 г. да пачатку XX ст. прадстаўлены “Книгой на записку прихода и расхода бумаги Минских губернских ведомостей”, “Книгой бумаг и разных бланков, печатаемых в Минской губернской типографии”[367], “Книгами о приходе и расходе специальных средств”[368], “Делами о лицах, служащих в Минской губернской типографии”[369], “Списками лиц, коим выданы награды и пособия”[370], “Сметами и отчетами”[371], “Реестрами расходов”[372], “Счетами”[373]. Сёння, зразумела, па гэтых дакументах рэвізію Мінскай губернскай друкарні не правядзеш, але ўсё ж яны даюць магчымасць прасачыць не толькі фінансавы бок дзейнасці прадпрыемства, але і якім чынам адбываліся рост і развіццё прадпрыемства, шырыліся яго сувязі: са словалітнямі, папяровымі фабрыкамі і крамамі Масквы і С.-Пецярбурга[374], Вільні, Ляйпцыга[375].

Уздым дзейнасці друкарні прыходзіцца на пачатак XX ст. – гэта 1907–1914 гг., калі за адзін год выпускалася такая ж колькасць выданняў, як за першае трыццацігоддзе. Стабільнасць у дзейнасці Мінскай губернскай друкарні можна адзначыць ужо пачынаючы з другой паловы 1860-х гг., якая выяўлялася ў штогадовым друку ад двух да шасці кніжных выданняў. На пачатку 1890-х гг. Мінская губернская друкарня налічвала ў сваім складзе да 30 супрацоўнікаў[376].

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

[365] Тамсама. Арк. 602 адв.–603.
[366] Тамсама. Ф. 24. Воп. 1. Спр. 1270. Арк. 64–64 адв.
[367] Тамсама. Ф. 456. Воп. 1. Спр. 1. Арк. 1–29; Спр. 262. Арк. 1; Спр. 264.
[368] Тамсама. Воп. 1. Спр. 264; Спр. 267. Арк. 1–115, 321; Спр. 268; Спр. 276.
[369] Тамсама. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 15204. Арк. 1–85.
[370] Тамсама. Спр. 15931; Ф. 456. Воп. 1. Спр. 5. Арк. 29–31; Спр. 16.
[371] Тамсама. Ф. 456. Воп. 1. Спр. 5. Арк. 5–78.
[372] Тамсама. Арк. 253–305.
[373] Тамсама. Спр. 10, 11.
[374] Тамсама. Спр. 276. Арк. 5–41; Спр. 10.
[375] Тамсама. Спр. 8, Арк. 1–4.
[376] Тамсама. Ф. 333. Воп. 1. Спр. 3806. Арк. 29–31.

Па неабходнасці пры павелічэнні заказаў на друк, павялічваўся наём рабочых[377]. Асноўны прыбытак Мінская губернская друкарня атрымлівала менавіта за прыватныя друкарскія работы, а таксама за аб'явы, якія друкавала ў "Минских губернских ведомостях"[378].

Заказчыкамі паліграфічных вырабаў Мінскай губернскай друкарні былі фабрыкі і заводы г. Мінска (каля 40) і Мінскай губерні – гэта скураныя, піваварныя, кафельныя, шпалерныя, цагляныя, крухмальныя, тытунёвыя і іншыя фабрыкі і заводы[379], а таксама мінскія друкалітаграфіі Х. Я. Дворжаца, Б. І. Саламонава, І. І. Тасьмана[380]. Кнігавыдавецкая прадукцыя ў друкарні замаўлялася ўрадавымі ўстановамі (валаснымі і мяшчанскімі праўленнямі губерні, паліцэйскімі ўстановамі), прыватнымі асобамі і ўстановамі.

Каб дасягнуць найбольшай прадукцыйнасці, Мінскай губернскай друкарні неабходна было весці планамерную, разлічаную па часе работу. Толькі, як адзначыў яе кіраўнік М. Ю. Вагнер, "какая может быть планомерность в работе Губернской типографии, если она находится почти во власти учреждений, пользующихся бесплатно услугами ее и допускающих самый невозможный произвол по отношению к типографии, каждый, даже писец из этих учреждений, считает своим правом распоряжаться Губернской типографией. Вместо того чтобы присылать заказы на потребность всего года и в начале года, когда Типография не так обременена работой, заказы присылаются ежедневно и по несколько раз на день в продолжение целого года <…>; к концу же года, когда типография наиболее бывает занята платными работами, присылка заказов еще усиливается. Требования о скорейшем исполнении таких заказов сопровождается просьбами, угрозами жаловаться и сваливанием вины на типографию в случае несвоевременности исполнения бумаги за неимением бланков. Все такие спешные работы нарушают порядок, вносят в дело хаос, остановку в работе и причиняют большой убыток, так как с машины приходится снимать начатые печатные формы, разрушая пристройку, а наборные материалы приходится извлекать из форм, уже набранных, но еще не отпечатанных, т. е. налаженное дело приходится разрушать, чтобы потом вновь его делать"[381].

Тым не менш дзяржаўны статус друкарні абавязваў цвёрда трымацца вызначанага кірунку. "В то время как всё вокруг типографии вертелось в вихре освободительного движения (1905 г. – *Л. Д.*), всё бастовало, всё безобразничало, бастовали даже правительственные учреждения, Губернская типография, осажденная революционерами, неуклонно исполняла свои обязанности, работая даже по ночам, т. к. вследствие забастовки и беспорядков работа в типографии увеличилась"[382].

Па даных Міністэрства ўнутраных спраў Расійскай імперыі, Мінская губернская друкарня ў 1906 г. з усіх 70 губернскіх друкарняў па атрыманні прыбытку

[377] Тамсама. Арк. 305 адв.
[378] Тамсама. Арк. 25.
[379] Тамсама. Ф. 456. Воп. 1. Спр. 10. Арк. 1–2.
[380] Тамсама. Арк. 197–353.
[381] Тамсама. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 7675. Арк. 25–26.
[382] Тамсама. Арк. 30–31.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

выйшла на трэцяе месца, уступаючы толькі Пермскай і Віленскай[383]. Менавіта з гэтага часу адзначаецца яе новы і даволі значны ўдзел у кнігавыданні. Такія фактары, як своечасовае тэхнічнае пераабсталяванне і фінансава прыбытковая ўстойлівасць, зрабілі Мінскую губернскую друкарню канкурэнтаздольным прадпрыемствам. Пік кнігадрукавання ў 1914 г. для друкарні, як і для шэрагу іншых прадпрыемстваў, змяніўся на рэзкі спад. Аб'ектыўнымі таму прычынамі сталі абставіны Першай сусветнай вайны, што асабліва негатыўна адбілася на казённых выдавецтвах.

За час дзейнасці Мінская губернская друкарня выпрадукавала не менш за 409 найменняў кніжных выданняў, што склала 13,2 % ад ўсёй кнігавыдавецкай прадукцыі Мінска 1795–1917 гг. Выданні друкарні да 1845 г. выходзілі ў асноўным на польскай мове, адзінкавыя – на латыні, а таксама з тэкстамі на рускай мове. Пазней асноўнай кніжнай прадукцыяй сталі рускамоўныя выданні, якія склалі 91,4 % (374 выд.) ад усёй выдадзенай друкарняй прадукцыі. Адпаведна на польскай мове – 5,4 % (22 выд.); з польскімі і рускімі тэкстамі – 1,5 % (6 выд.); з польскімі і лацінскімі, рускімі і лацінскімі – 1,7 % (7 выд.). Аналіз рэпертуару выданняў дазваляе зрабіць вывад, што, выконваючы заказы на афіцыйныя выданні грамадска-палітычнага і сацыяльна-эканамічнага зместу, друкарня выдавала таксама гісторыка-краязнаўчыя, медыцынскія, сельскагаспадарчыя, рэлігійныя і мастацкія кнігі (гл. Дадат. 1, табл. 1.31).

Першыя кнігі ў Мінску грамадзянскім шрыфтам, першыя навуковыя і вучэбныя выданні былі заслугай і Мінскай губернскай друкарні. "Минские губернские ведомости", "Памятные книжки Минской губернии", "Обзоры Минской губернии", якія друкаваліся ў Мінскай губернскай друкарні, сёння справядліва лічацца важкімі гісторыка-краязнаўчымі крыніцамі.

У выніку комплекснага вывучэння архіўных дакументаў і выдавецкай прадукцыі Мінскай губернскай друкарні можна адзначыць, што гэта была першая губернская друкарня на тэрыторыі Беларусі не толькі па часе заснавання, але і якая на працягу сваёй дзейнасці з 1795 г. па 1917 г. утрымлівала першынство сярод іншых губернскіх друкарняў Беларусі па колькасці выдадзенай прадукцыі, імкнулася, у тым ліку дзякуючы актыўнаму развіццю прыватнага друку, быць канкурэнтаздольным прадпрыемствам.

Выдавецтвы дзяржаўных устаноў

Мінскі губернскі статыстычны камітэт. Загадам Сената ад 20 снежня 1834 г. ва ўсіх губернскіх гарадах Расійскай імперыі засноўваліся статыстычныя камітэты[384], пры якіх былі створаны выдавецкія аддзелы па падрыхтоўцы падрабязных гістарычных, тапаграфічных, прамысловых, сельскагаспадарчых апісанняў губерні. У 1863 г. быў адкрыты Мінскі губернскі статыстычны камітэт. У яго склад уваходзілі губернатар (старшыня), памочнік старшыні, неадменныя і сапраўдныя члены, сакратар.

---

383 Тамсама. Арк. 25–26.

384 Полное Собрание Законов Российской Империи. Санкт-Петербург : Тип. II Отд. Собств. Его Импер. Велич. Канц., 1835. Т. 9. Отд. II. Приложение. Стб. 7684.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Абавязкі па выдавецкай дзейнасці выконваў сакратар статыстычнага камітэта. За гады сваёй дзейнасці губернскі статыстычны камітэт у Мінску, які фактычна выконваў задачы цэнтра мясцовага краязнаўства (гл. Дадат. 1, табл. 1.32), падрыхтаваў і выдаў з 1863 г. па 1917 г. 53 выпускі "Памятных книжек Минской губернии", 36 выпускаў "Обзоров Минской губернии" (за 1877, 1879, 1880, 1881, 1883–1913 гг.), спісы землеўладальнікаў і населеных месцаў Мінскай губерні, нарысы аб Мінскай губерні ў фізіка-геаграфічным і статыстыка-эканамічных адносінах, манаграфічныя працы.

Друкалітаграфія Упраўлення Лібава-Роменскай чыгункі (1879–1917). Лібава-Роменская чыгунка, пабудаваная ў 1870-я гг. акцыянерным таварыствам, у 1891 г. была выкуплена казной і стала дзяржаўнай[385]. Камерцыйная дзейнасць Лібава-Роменскай чыгункі спрыяла развіццю шырокай сацыяльнай сферы і адкрыццю ўласных бальніц, цэркваў, школ, бібліятэк, таварыстваў, а таксама друкалітаграфіі. Напачатку, з 1879 г., гэта была толькі літаграфія таварыства служачых Лібава-Роменскай чыгункі[386]. Выданні ў большасці сваёй былі накіраваны на забеспячэнне жыццядзейнасці чыгункі. Гэта былі зборнікі распараджэнняў, правілы руху на чыгунцы, палажэнні, інструкцыі, а таксама справаздачы па эксплуатацыі чыгункі. Акрамя афіцыйных выданняў сацыяльна-эканамічнай тэматыкі, актыўна вялася падрыхтоўка да друку розных даведкавых матэрыялаў. Выдавецкая дзейнасць Упраўлення Лібава-Роменскай чыгункі мела на мэце вырашэнне пэўных працаёмкіх задач чыгункі, а ўвядзенне ў эксплуатацыю друкалітаграфіі толькі пацвердзіла новыя патрэбы, якія яна ў стане была вырашаць самастойна (гл. Дадат. 1, табл. 1.33).

У структуры мясцовых *органаў улады* не было спецыяльна выдзеленых выдавецтваў, аднак аб выдавецкай дзейнасці некаторых устаноў сведчыць менавіта іх сістэматычная кніжная прадукцыя. Таму правамерна вылучыць наступныя дзяржаўныя органы ўлады, якія ўдзельнічалі ў кнігавыданні, – гэта Мінская гарадская дума (у 1881–1913 гг.), Мінская гарадская ўправа (1892–1917), Мінская губернская ўправа па справах земскай гаспадаркі (1903–1916), Мінскі губернскі камітэт па справах земскай гаспадаркі (1903–1912), Мінская павятовая земская ўправа (1912–1917). Кніжныя выданні органаў улады насілі афіцыйны характар і тэматычна падзяляліся на сацыяльна-эканамічныя, сельскагаспадарчыя, медыцынскія, па адукацыі. Неабходна адзначыць выдавецкую дзейнасць Мінскай гарадской думы, якая тым самым спрыяла развіццю мясцовай ініцыятывы, гаспадаркі і культуры Мінска[387]. На яе сродкі ўтрымліваўся Мінскі статыстычны камітэт, выдаваліся распарадчыя дакументы і пастановы. Выдавецкая дзейнасць органаў улады сведчыла аб зацікаўленасці органаў кіравання развіццём прагрэсіўных метадаў гаспадарання[388].

У выдавецкім працэсе ўдзельнічалі і *ўстановы адукацыі* – гэта Мінская гімназія (у 1803–1917 гг.), асноўнай кніжнай прадукцыяй якой былі справаздачы і правілы, вучэбныя праграмы на польскай і рускай мовах; друкаваліся ў Мін-

[385] *Філякоў У.* Лібава-Роменская чыгунка // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. 1997. Т. 4. – С. 360–361.

[386] НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 3396. Арк. 144.

[387] *Несцярэнка А. І.* Гарадская дума // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. 1994. Т. 2. С. 481.

[388] *Самуэль С.* Земская ўправа // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. 1996. Т. 3. С. 445.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

скай губернскай друкарні, у І. Стафановіча, Б. І. Саламонава і Тасьманаў. Слаба абазначыліся ў кнігавыданні Мінска дзяржаўныя *ўстановы ў галіне суда і права* (Мінскі акружны суд), а таксама дзяржаўныя *ўстановы ў галіне здароўя і догляду* (Мінская яўрэйская бальніца і багадзельня, Мінскі гарадскі санітарны камітэт) і інш.

Камітэт Заходняга фронту Усерасійскага земскага саюза ў 1917 г., выкарыстоўваючы магчымасці іншых друкарняў, а потым і сваёй, спрабаваў наладзіць выданне "Вестника" камітэта, а таксама некаторай даведкавай і масава-палітычнай літаратуры (5 выд.).

Такім чынам, кнігавыдавецкая дзейнасць у Мінску ў 1795–1917 гг. адзначана небывалым раней ростам прыватнай і грамадскай ініцыятывы, якая стала асноўнай рухаючай сілай кнігавыдання. З канца XIX ст. пачынаецца працэс канцэнтрацыі тыпаграфскай і літаграфскай справы, стварэння прыватных выдавецтваў, выдавецкіх суполак. Адпаведна з нашымі падлікамі, колькасць выдадзенай кніжнай прадукцыі за перыяд з 1795 г. па 1917 г. размяркоўваецца наступным чынам: прыватныя кніжныя выдавецтвы – 1723 выд.; грамадскія – 1195; дзяржаўныя – 996 выд., што і вызначыла будову нашай тыпалагічнай схемы (гл. Дадат. 5, дыягр. 5.4), у аснове якой ляжыць лагічны прынцып развіцця формаў уласнасці. Неабходна адзначыць цесную функцыянальна-сістэмную сувязь паміж усімі формамі ўласнасці і іх узаемадзеянне ў сумесных выдавецкіх праектах. У сваю чаргу, кожны з вызначаных тыпаў кнігавыдавецтваў: прыватныя, грамадскія, дзяржаўныя – мае сваю структуру (гл. Дадат. 4).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Кніжны рэпертуар

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Галінова-тэматычны склад мінскіх выданняў

Мінскія выданні азначанага перыяду сваім зместам прэзентуюць розныя галіны ведаў – гэта прыродазнаўства, тэхніка, сельская гаспадарка, медыцына, гісторыя, эканоміка, палітыка, права, ваенная справа, адукацыя, бібліятэчная справа і бібліяграфія, мовазнаўства, мастацкая літаратура, літаратуразнаўства, мастацтва і мастацтвазнаўства, псіхалогія і філасофія.

Колькасна самая значная галінова-тэматычная група мінскіх выданняў 1795–1917 гг. – гэта ***сацыяльна-эканамічныя выданні*** (1288 выд., або 41,5 %), якія прадстаўляюць статыстыку (50 выд.), фінансы (304), кіраванне (74), эканоміку (178), гарадскую (60) і земскую гаспадаркі (216), грамадскую (221) і дабрачынную дзейнасць (165 выд.). Трэба адзначыць, што на першым, пачатковым, этапе мінскія выданні сацыяльна-эканамічнай тэматыкі (гл. Дадат. 2., табл. 2.1) былі прысвечаны і адлюстроўвалі, у асноўным, адміністрацыйную (кіраўнічую), грамадскую і дабрачынную дзейнасць, як, напрыклад, “Przedpisanie jenerał gubernatora hrabiego Gudowicza, z kopją ukazu rządzącego senatu z dnia 7 marca 1799 r. o wyborach dworzańskich” (1799) ці “Zdanie sprawy Towarzystwa Mińskiego Dobroczynności” (1830).

Пачынаючы з 1870-х гг. кола сацыяльна-эканамічнай літаратуры пашыраецца, што было звязана ў першую чаргу з адкрыццём і дзейнасцю новых дзяржаўных і грамадскіх устаноў (Мінскай гарадской думы, Мінскай гарадской і губернскай земскай упраў, Мінскага губернскага статыстычнага камітэта, Мінскага вольна-пажарнага таварыства, Мінскага камерцыйнага банка, Мінскага таварыства ўзаемнага крэдыту, Мінскага таварыства ўзаемнага ад агню страхавання і г. д.).

Выданне сацыяльна-эканамічнай літаратуры ў Мінску, разнастайнасць яе тэматыкі сталі таксама прыкметай развіцця прамысловасці, эканомікі, гандлю, камерцыі, фінансаў у Мінску і Мінскай губерні. Так, калі ў 1865–1904 гг. мінскія выданні сацыяльна-эканамічнай тэматыкі складалі 34,9 % (420 выд.) ад агульнай колькасці выдадзеных у гэты перыяд у горадзе кніг (гл. Дадат. 2, табл. 2.2), то ў 1905–1917 гг. іх колькасць вырасла болей чым у два разы, налічвалася 851 выд. (51,1 %) (гл. Дадат. 2, табл. 2.3). З адкрыццём у Мінску земскай управы (губернскай і павятовай) развіваецца і кнігавыданне адпаведнай тэматыкі, звязанай з кіраваннем і асвятленнем стану земскай гаспадаркі (14 выд. на другім этапе і 202 – на трэцім). Вядучыя пазіцыі займаюць як на другім, так і на трэцім этапах выданні па фінансах (адпаведна – 139 і 165 выд.). Па дынаміцы іх друку можна прасачыць актывізацыю дзейнасці ў Мінску крэдытных, ашчадных, камерцыйных, страхавых і іншых фінансавых таварыстваў і ўстаноў, і асабліва камерцыйнага банка, асноўным клопатам якіх было назапашванне і развіццё капіталаўкладанняў у мясцовую эканоміку.

Мінскія выданні сацыяльна-эканамічнай тэматыкі, як можна заўважыць, сведчаць, што разам з забеспячэннем фінансавай стабільнасці ў горадзе дбалі і

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

аб дабрачыннасці – гэта яскрава адбілася на выданнях пра дабрачынную і грамадскую дзейнасць: адпаведна 71 і 69 выд. на другім этапе; 87 і 133 – на трэцім. Сярод мінскіх выданняў сацыяльна-эканамічнай тэматыкі на другім (64 выд.) і асабліва на трэцім этапе (114 выд.) пачынаюць вылучацца выданні па эканоміцы. На трэцім этапе ў названай тэматыцы з'яўляюцца выданні, у якіх аналізавалася дзейнасць асобных фабрык і заводаў. Як на другім, так і на трэцім этапах актыўна працуе Мінскі губернскі статыстычны камітэт. Вынікам яго дзейнасці сталі выданні па статыстыцы (адпаведна 20 і 30 выд. на другім і трэцім этапах). "Памятные книжки" и "Обзоры губернии" мы разглядаем у комплексе гістарычнай тэматыкі.

Сельская гаспадарка (369 выд., або 11,9 %). Адным з вядучых кірункаў у мясцовым кнігавыданні 1795–1917 гг. заставалася і сельскагаспадарчая тэматыка. Праўда, другое месца ў галінова-тэматычным складзе кнігавыдавецкага патоку горада крыху адрознівае сітуацыю ад агульнай статыстыкі па Беларусі таго часу, дзе сельскагаспадарчыя выданні знаходзяцца на трэцім месцы. Адначасова мінскія выданні падмацоўваюць дадзеныя паказчыкі, дадаючы больш за 90 найменняў да вядомай на гэты час (273 выд.[389]) колькасці выданняў па сельскай гаспадарцы ў Беларусі.

Асноўная роля ў выданні сельскагаспадарчай кнігі належала Мінскаму таварыству сельскай гаспадаркі. Так, калі ў 1795–1864 гг. у Мінску былі выдадзены ўсяго толькі чатыры сельскагаспадарчыя кнігі (2 %), то ў 1865–1904 гг. сельскагаспадарчая тэматыка ў мінскай выдавецкай практыцы дала самы значны колькасны рост – 204 выданні, або 17 %, у 1905–1917 гг. – гэта 161 выданне, або 9,6 % (гл. Дадат. 2, табл. 2.1–2.3). Павелічэнне выдання кніг сельскагаспадарчай тэматыкі было звязана і са значнымі зменамі ў дзяржаўнай палітыцы – рэформай 1861 г., вызваленнем ад прыгону, што патрабавала новых падыходаў у землекарыстанні, рабіла вострай неабходнасць вывучэння перадавога вопыту ў галіне сельскай гаспадаркі.

Паводле зместу большасць мінскіх сельскагаспадарчых выданняў размяркоўваецца наступным чынам: агульныя пытанні сельскай гаспадаркі (213 выд.), лесаводства (34), жывёлагадоўля і конегадоўля (39), агранамічныя пытанні (29), садаводства, агародніцтва і пчалаводства (13 выд.). Развіццё розных галін сельскай гаспадаркі адлюстравалася ў выданні адпаведнай літаратуры, што было ў значнай ступені звязана з дзейнасцю такіх аддзяленняў пры Таварыстве сельскай гаспадаркі, як лясное, па рабочай конегадоўлі, па жывёлагадоўлі, агранамічнай секцыі.

Найбольшую падгрупу мінскіх сельскагаспадарчых выданняў складаюць кнігі *па агульных пытаннях*. Сюды ўвайшлі выданні, якія асвятляюць дзейнасць Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі (1865–1904 гг. – 103 выд.; 1905–1917 гг. – 71 выд.); пытанні зямельнай рэформы (адпаведна – 12 і 13 выд.). Вылучаюцца таксама выданні па агульных пытаннях арганізацыі сельскагаспадарчай дзейнасці, арганізацыі і правядзенні ў Мінску сельскагаспадарчых выставак, пытаннях сельскагаспадарчай адукацыі, якія абмяркоўваліся на пасяджэннях Таварыства. Прыкладна на адным колькасным узроўні ў мінскім кнігавыданні

[389] Тамсама. С. 287.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

знаходзіліся і такія тэматычныя падгрупы, як сельскагаспадарчыя выданні *па жывёлагадоўлі і конегадоўлі* (адпаведна – 21 і 16 выд.), *лесаводству* (адпаведна – 30 і 4 выд.), а таксама *па агранамічных пытаннях* (адпаведна – 8 і 21 выд.). Па жывёлагадоўлі і конегадоўлі (4), а таксама па пытаннях садаводства (6 выд.) выдаваліся матэрыялы, у якіх выказвалася заклапочанасць і рабіліся захады па арганізацыі курсаў і атрымання адукацыі ў адпаведных галінах. Выходзілі працы па вывучэнні замежнага вопыту ў галіне сельскай гаспадаркі.

Рэлігія (368 выд., або 11,8 %). Выданне мінскай рэлігійнай кнігі звязана з гісторыяй і дзейнасцю праваслаўнай і каталіцкай хрысціянскіх канфесій у асноўным, ў некаторай ступені – іўдзейскай. У 1795–1864 гг. мінскія рэлігійныя выданні складалі 34,3 % ад агульнай колькасці выдадзенай у гэты час кніжнай прадукцыі. Гэта былі, у асноўным, каталіцкія рэлігійныя кнігі, а таксама кнігі па іўдаізме (11 выд.) і адна па праваслаўі. Паступова ў выданні рэлігійнай кнігі назіраецца спад: у 1865–1904 гг. – 13,8 %, у 1906–1917 гг. – 7,3 %. Пачынаюць пераважаць друкаваныя праваслаўныя выданні: у 1865–1904 гг. – гэта ўжо 157 праваслаўных выданняў, тры каталіцкія і шэсць па іўдаізме; у 1905–1917 гг. – 86 праваслаўных, 10 каталіцкіх і 25 па іўдаізме. Аднак як колькасна, так і па мэтавым, чытацкім прызначэнні мінская рэлігійная кніга развівалася, поўнячы і пашыраючы свой змест мясцовай тэматыкай.

У адпаведнасці з вядомымі класіфікацыямі[390] і распрацоўкамі па сістэматызацыі рэлігійнай кнігі Т. А. Самайлюк[391] мінскія выданні па рэлігіі можна прадставіць у выглядзе спецыфічных, менавіта тэматыка-відавых комплексаў. Кнігі па рэлігіі, выдадзеныя ў Мінску, вылучаюцца, у першую чаргу, у два канфесійныя раздзелы, якія адпаведна прадстаўлены наступнымі комплексамі: *хрысціянства* – біблейская гісторыя, хрысталогія, патрыстыка, гісторыя Царквы, багасловіе, літургіка, богаслужэбныя кнігі, царкоўныя спевы, гамілетыка, кананічнае права, мастацкія творы; *іўдаізм* – біблейская гісторыя, гісторыя іўдаізму, багасловіе, рытуальныя абвінавачванні, равінская літаратура, рэлігійныя спевы.

Разгледзім спачатку найбольш колькасны комплекс мінскай рэлігійнай кнігі, звязаны з хрысціянствам. Асноўную частку дадзенага комплексу складаюць выданні па *гісторыі Царквы*. У ім вылучаюцца выданні па гісторыі Праваслаўнай царквы (170 выд.): працы агульнага характару і творы, прысвечаныя дзейнасці рускіх пастыраў (Дзмітрыя Растоўскага, мітрапаліта Святагорца Дыянісія). Асноўную частку мінскіх выданняў па гісторыі Праваслаўнай царквы складаюць кнігі і брашуры па гісторыі Праваслаўнай царквы ў Беларусі, сярод якіх некалькі выданняў агіяграфічных кніг, прысвечаных беларускім святым Кірылу Тураўскаму, Еўфрасінні Полацкай, Соф'і Слуцкай, Гаўрыілу Слуцкаму. У шматлікіх мінскіх рэлігійных выданнях адлюстроўвалася гісторыя Мінскай епархіі, дзейнасць мінскіх архіепіскапаў; гісторыя храмаў Мінскай епархіі. Знач-

[390] Универсальная десятичная классификация. 2. Религия / разработка корпорации С.-Петербургской духовной академии. Санкт-Петербург, 1996. 46 с. (Машинопись); Православие : библиогр. указ. кн. на рус. и церк.-слав. яз. за 1918–1993 гг. / сост. Н. Ю. Бутина, К. К. Тарасов ; науч. ред. и введ. протоиерея В. В. Асмуса. Москва : Изд-во Православ. Свято-Тихонов. богослов. ин-та : Рос. гос. б-ка, 1999. 512 с.; *Фунтикова С. П.* Православные библиотеки: Прошлое и настоящее : учеб. пособие. 2-е изд., доп. и перераб. Москва : МГУКИ, 2002. 256 с.

[391] *Самайлюк Т. А.* Да пытання тыпалогіі рэлігійнай кнігі. С. 35–39.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ная колькасць выданняў прысвечана гісторыі духоўных навучальных устаноў (59 выд.): Мінскай духоўнай семінарыі, духоўным вучылішчам і царкоўна-прыходскім школам.

Мінскія выданні па гісторыі Каталіцкай царквы не адрозніваюцца такой разнастайнасцю, як выданні па гісторыі Праваслаўнай царквы. Гэта тры выданні, першае з іх – адозва, складзеная Я. Ходзькам, "Do duchownego i świeckiego stanu"(1811); другое і найбольш значнае – нарыс гісторыі Мінскай дыяцэзіі А. Ельскага (1907); трэцяе – кароткі ілюстраваны нарыс па гісторыі Івянецкага касцёла (1909) – усе прысвечаны Мінскай каталіцкай епархіі.

Адным са шматлікіх раздзелаў мінскіх рэлігійных выданняў з'яўляецца *гамілетыка*, прадстаўленая пропаведзямі (казаннямі) і пастырскімі пасланнямі. Каталіцкія казанні былі прымеркаваны да ўрачыстых актаў узвядзення на пасаду мінскага біскупа М. Ліпскага (1833), прыняцця манаства К. Залютынскай і П. Свентаржыцкай (1800), жалобных набажэнстваў па Аляксандры I (1825), асвячэння мінскіх могілак (1800). Праваслаўныя пропаведзі адлюстроўвалі падзеі заснавання, адкрыцця храмаў, часоўняў, таварыстваў. У іншых выпадках гэта былі пропаведзі пасля прывядзення да прысягі міравых суддзяў; наказы вайскоўцам; прамовы перад паніхідай; словы на асвячэнні храмаў, на царкоўныя і свецкія святы, словы пра фізічнае і маральнае здароўе. На пачатку XIX ст. у Мінску была зроблена спроба выдання пастырскіх пасланняў, аўтарам якіх быў першы біскуп Мінскай дыяцэзіі Якуб Дэдэрка.

Сярод *богаслужэбных кніг*, выдадзеных у Мінску, а гэта ў асноўным каталіцкія рэлігійныя кнігі, колькасна вылучаюцца дырэкторыумы, або касцёльныя календары (выйшла з 1824 г. да 1866 г. 38 выданняў); службы Госпаду і Багародзіцы; афіцыумы, або інструкцыі; набажэнствы; малітоўнікі; асобныя малітвы. Неабходна адзначыць, што сярод мінскіх каталіцкіх рэлігійных выданняў былі і забароненыя цэнзурай – "Złoty Ołtarzyk Wonnego Kadzenia Przed Stolicą Bożą: to jest modlitwy rozmaite" (1825)[392].

Да тэмы *хрысціянскай біблейскай гісторыі* мінскія выдаўцы прыступілі ў 1877 г., калі пачала выдавацца "Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста" Ф. І. Міткевіча (мела 19 перавыданняў). У 1878 г. была надрукавана і "Священная история Нового Завета".

Багаслоўе прадстаўляюць адзінкавыя мінскія выданні: па дагматычным, параўнальным і маральным багаслоўі; па аскетыцы. Па *царкоўных спевах* вядомы шэсць выданняў, тры з якіх на польскай мове: "Pieśni nabożne" (1826, 1830); "Pieśń poranna"(1860), а тры – на рускай: "Сборник церковных песнопений" з перакладам іх на рускую мову У. Успенскага (1908, 1909) і "Православные молитвы и песнопения" (1909).

Мінскія выданні па іўдаізме былі першапачаткова прадстаўлены кнігамі *па біблейскай гісторыі* на іўрыце: "סדר הגדה של פסח עם פירוש..." ("Агада Пасхальная з тлумачэннем") (1816, 1833); "בית ישראל..." ("Дом Ізраіля") (1836) – крыніцы да каментарыя з Мідраша, Міхільты, Вавілонскага і Іерусалімскага Талмуда. Асноўная іх частка была надрукавана да канца 1830-х гг. *Па гісторыі іўдаізму ў Беларусі* можна адзначыць толькі такія мінскія выданні, як справаздачы аб дзейнасці

392 LVIA. F. 1241. Ap. 1. B. 17. P. 29.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінскай Талмуд-Торы (1898–1914), справаздачы аб дзейнасці праўлення малітоўнай школы “Бес Гамедраш” у Мінску (1902–1914). Некаторыя выданні па іўдаізме прысвячаліся *рытуальным* абвінавачванням, *агульным даследаванням па іўдаізме.* Для мінскіх выданняў па іўдаізме характэрны параўнальныя даследаванні. *Равінская літаратура*, гамілетычная, заняла крыху больш значнае становішча ў мінскай выдавецкай дзейнасці, чым іншыя, што адпавядала стану і ў хрысціянскіх выданнях гэтага жанру. Занатаваны сінагагальныя словы Іх Вялікасцям Мікалаю II і Аляксандры Фёдараўне з выпадку каранавання 1896 г., пры адкрыцці ў Мінску харальнай сінагогі ў 1906 г., аб ліквідацыі прычын дрэннага становішча яўрэяў у Расіі (1908 г.). Вядома адзінае выданне для *рэлігійных спеваў* на іўрыце, якое выйшла ў 1832 г. Гэта быў перадрук з жоўквінскага выдання 1822 г. “…דברי שיר” (“Зборніка песень”), складзенага М. Г. Летэрысам[393].

Мінскія рэлігійныя выданні 1795–1917 гг., што склалі 11,8 % ад агульнай колькасці выдадзенай кніжнай прадукцыі ў горадзе, размясціліся на трэцяй пазіцыі ў адрозненні ад другога месца адпаведна агульнай статыстыкі па Беларусі (15,5 %[394]).

Медыцына (176 выд., або 5,7 %). На першым этапе мінскага кнігавыдання (1795–1864) медыцынская кніга займала больш чым сціплае месца – 0,9 % ад агульнай колькасці выдадзенай на той час прадукцыі (гл. Дадат. 2, табл. 2.1). Гэта былі два выданні: адно (1831 г.), па эпідэміялогіі, было прысвечана прычынам і сродкам лячэння халеры, другое (1836 г.), па фармакалогіі, – лекавым раслінам. Сапраўдны ж уздым у развіцці як мясцовай медыцыны, так і ў выданні кніг медыцынскай тэматыкі адбыўся на другім этапе мінскага кнігавыдання ў 1865–1904 гг. (83 выд.), калі было створана Таварыства мінскіх урачоў. У гэтыя гады было выдадзена ў 40 разоў болей медыцынскіх выданняў, чым да гэтага, – 6,9 % ад агульнай колькасці выпушчаных кніг. Каля паловы з іх з'явілася дзякуючы Таварыству мінскіх урачоў і Ваенна-санітарнаму таварыству. На трэцім этапе мінскага кнігавыдання (1905–1917) медыцынскія кнігі складаюць 5,5 % (91 выд.) ад агульнай колькасці і займаюць даволі стабільнае становішча ў агульнай структуры кнігавыдавецкага рэпертуару (гл. Дадат. 2, табл. 2.1–2.3).

Змест мінскіх выданняў па медыцыне мае шырокі спектр спецыялізаваных кірункаў: фізіялогія, паталогія, хірургія, неўралогія, фармакалогія, гінекалогія, гігіена і санітарыя, стаматалогія, эпідэміялогія, інфекцыяністыка, ветэрынарыя, лячэбная фізкультура, ваенная медыцына і ахова здароўя. Першая пазіцыя – за медыцынскімі выданнямі па *ахове здароўя* (129 выд.). У гэтую групу выданняў увайшлі працы, якія асвятляюць дзейнасць мясцовых органаў улады ў галіне забеспячэння аховы здароўя насельніцтва Мінскай губерні; дзейнасць лячэбных устаноў: бальніц, багадзельняў, таварыстваў. На другім месцы – кнігі *па гігіене і санітарыі.* Выданні па *эпідэміялогіі і інфекцыяністыцы* адлюстроўвалі заклапочанасць медыцынскай грамадскасці Мінска вырашэннем праблем названай галіны на працягу XIX – XX стст. Пачынаючы з 1830-х гг. гэтая тэматы-

[393] Леттерис Меир // Электронная еврейская энциклопедия / Ассоциация по изучению еврейских общин в диаспоре [Электронный ресурс]. URL: http://www.eleven.co.il/?mode=article&id=12424&query=

[394] *Умецкая Я. С.* Выданні на рускай мове: XIX – пачатак XX ст. С. 288.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ка сістэматычна прапаноўвалася для абмеркавання: эпідэміялагічная сітуацыя, эпідэміі сухотаў і халеры. Выданні ў галіне *ваеннай медыцыны* з'явіліся ў мінскім друку толькі ў перыяд Першай сусветнай вайны, у 1915–1917 гг., калі Заходні фронт праходзіў па тэрыторыі Беларусі.

У групу мінскіх выданняў ***гістарычнай тэматыкі*** (172 выд., або 5,5 %) увайшлі працы па гісторыі, археалогіі, этнаграфіі, гістарычным краязнаўстве. Найбольш распаўсюджанымі мінскімі гістарычнымі друкамі былі выданні па *гістарычным краязнаўстве*, або гісторыка-краязнаўчыя (146 выд. – 84,9 % ад агульнай колькасці выданняў гістарычнай тэматыкі). Яны прадстаўлены календарамі, памятнымі кніжкамі, гісторыка-статыстычнымі аглядамі, зборамі дакументаў, якія былі прысвечаны Мінску і Мінскай губерні. Выданне календароў у Мінску было пачата яшчэ ў XVIII ст. Вядомы іх выданні ад 1799 г. да 1917 г. Рэгулярнымі выданнямі Губернскага статыстычнага камітэта былі "Памятные книжки Минской губернии" (57 выпускаў), а таксма штогадовыя "Обзоры Минской губернии" (32 выд.). У друку названых выданняў быў зацікаўлены і ўрад, якому неабходна было валодаць не толькі інфармацыяй аб прадукцыйных сілах і эканамічных рэсурсах губерні, але і трымаць толькі ў межах краязнаўства развіццё мясцовай гістарычнай навукі. Таму, як адзначаюць даследчыкі, у першую чаргу памятныя кніжкі сталі асноўнымі органамі друку для мясцовай краязнаўчай грамадскасці і адной з дакладных крыніц у гісторыка-археалагічным вывучэнні губерні. Яны змяшчалі гісторыка-этнаграфічныя нарысы, заснаваныя на архіўных і дакументальных крыніцах, а таксама арыгінальныя літаратурна-мастацкія творы.

Асобныя працы (12 выд.) мясцовых гісторыкаў прысвечаны Міншчыне, яе гарадам і мястэчкам. Сярод мінскіх гісторыка-краязнаўчых выданняў неабходна вылучыць і зборнікі гістарычных дакументаў (7 выд.). Адным са старэйшых і адметных выданняў з'яўляецца "Собрание древних грамот и актов городов Минской губернии" (1848). У 1909–1913 гг. Мінскім царкоўным гісторыка-археалагічным камітэтам былі выдадзены чатыры выпускі "Минской старины" – працы па зборы і друку мясцовых архіўных дакументаў. Калі ў Мінску ў 1795–1864 гг. гістарычная тэматыка была прадстаўлена толькі выданнямі па гістарычным краязнаўстве, то ў 1865–1904 гг. разам з высокай дынамікай па адзначанай тэматыцы (101 выд.) ужо з'явіліся і асобныя гістарычныя і археалагічныя выданні (10), а ў 1905–1917 гг. іх колькасць узрасла яшчэ болей (22 выд.).

У тэматыцы мінскіх уласна *гістарычных выданняў* можна вылучыць агульную гісторыю (сусветную гісторыю, гісторыю Вялікага Княства Літоўскага, гісторыю Расійскай імперыі, гісторыю Паўночна-Заходняга краю) і галіновую гісторыю (гісторыю царквы, навучальных устаноў, ваенную гісторыю). Мінскія выданні па сусветнай гісторыі (3 выд.) убачылі свет толькі ў 1907–1909 гг. Гэта былі творы рымскіх палкаводцаў Юлія Цэзара і Ціта Лівія. З гісторыяй Вялікага Княства Літоўскага былі звязаны толькі два выданні: "Zarys dziejów Litewskich" Х. Паяты (К. Скірмунт) – 1901 г. і "Troki i Zamek Trocki" У. Загорскага – 1902 г. Расійскай гісторыі, тэматыка якой стала актуальнай у мінскім друку пачынаючы з другой паловы XIX ст., была прысвечана большасць выданняў (11). У 1905–1917 гг. у Мінску выходзяць дзве кнігі па гісторыі Паўночна-Заходняга краю, а таксама дзве кнігі, прысвечаныя паўстанцкім падзеям першай паловы XIX ст.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

на тэрыторыі краю, у асноўным з пункту гледжання інтарэсаў Расійскай імперыі. Што тычыцца мінскіх выданняў па галіновай гісторыі: гісторыі царквы, гісторыі навучальных устаноў, ваеннай гісторыі, – то яны аднесены і разглядаюцца намі ў адпаведных тэматычных комплексах: "рэлігія", "адукацыя і педагогіка", "ваенная справа".

Адукацыя і педагогіка (120 выд., або 3,9 %). Асноўную частку гэтых выданняў складае літаратура, якая адлюстроўвае дзейнасць органаў кіравання навучаннем у Мінскай губерні (дырэкцыі народных вучылішчаў, земскай управы) – 9 % (14 выд.); дзейнасць навучальных устаноў Мінска (гімназій, рэальных, рамесных і камерцыйных вучылішчаў, нядзельных, прафесійных і прыватных школ, вячэрніх курсаў) – 56 % (84 выд.). Зусім нязначная лічба прыпадае на выданні пра дзейнасць іншых навучальных устаноў Беларусі – 2 % (3 выд.).

Першапачаткова, у 1795–1864 гг., адукацыйна-педагагічная тэматыка была прадстаўлена выданнямі, прысвечанымі выключна дзейнасці Мінскай гімназіі. Адсутнасць вышэйшай школы ў Мінску наклала непасрэдны адбітак і на мінскія выданні, друк якіх быў падпарадкаваны патрэбам мясцовай сярэдняй школы. Хадайніцтвы Мінскай гарадской думы ў 1903 г. перад урадам аб арганізацыі ўніверсітэта ў Мінску, а Мінскага таварыства ўрачоў у 1913 г. аб стварэнні медыцынскага факультэта не мелі вынікаў аж да 1914 г. Тады ў Мінску быў адкрыты Настаўніцкі інстытут. Аднак ваенныя падзеі на пэўны час прыпынілі дзейнасць педагагічнай навучальнай установы горада, у тым ліку і ў галіне выдавецкай справы. Вядома толькі адно мінскае выданне, прысвечанае адкрыццю інстытута ў 1914 г.

Тым не менш, па словах даследчыкаў, яшчэ пад канец XIX ст. менавіта "на базе сярэдніх навучальных устаноў пачалі складвацца своеасаблівыя цэнтры навуковай думкі"[395]. І найбольшае развіццё адукацыйна-педагагічная тэматыка атрымала ў мінскім друку менавіта ў 1865–1904 гг., калі выйшла 64 выданні (Дадат. 2, табл. 2.1–2.3). Яны прадстаўлююць дзейнасць рэальных і рамесных вучылішчаў (20 выд.); гімназій (19 выд.); дырэкцыі народных вучылішчаў (11 выд.). Усяго два мінскія адукацыйна-педагагічныя выданні занатаваны намі па самаадукацыі і выхаванні: адно – на першым этапе і адно – на другім. Асабліва вылучаецца адзінае выданне такога кшталту – "O udoskonaleniu moralnem czyli o ukształceniu samego siebie" ("Аб маральным удасканаленні, або Аб выхаванні самога сябе") Ю. Герандэ (1855, у 3 т.), у якім раскрываецца значэнне ў працэсе выхавання асветы і разважлівага розуму. Неабходна таксама адзначыць, што і некаторыя творы мастацкай літаратуры, выдадзеныя ў Мінску, насілі павучальны характар, напрыклад "Подарок благонравным ученикам и ученицам на новый 1834 год, или Нравоучительные Детские повести, Служащие к образованию ума и сердца" А. Паўлава (1833), "…ספר אמרי אמת" ("Имрей эмес, т. е. Нравственные рассказы") М. Бэрнікера (1913). Пытанні выхавання і маральнасці былі звязаны ў першую чаргу з рэлігійным, духоўным выхаваннем.

Мастацкая літаратура (118 выд., або 3,8 %). Колькасна невялікая група мінскіх выданняў па мастацкай літаратуры, якая займае сёмае месца, можа, аднак, быць адзначана як своеасаблівасць мінскага кнігавыдання. Бо, паводле да-

[395] *Бярозкіна Н.* Асвета: да ведаў доўгі шлях // Увесь Мінск : давед. Мінск : Беларусь, 1993. С. 147.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

следчыкаў, выданні мастацкай літаратуры ў Беларусі таго часу па сваёй колькасці былі на апошнім месцы, іх прадстаўлялі ўсяго 35 выданняў (улічваючы літаратуразнаўчыя)[396]. На самай жа справе адных толькі мінскіх выданняў па мастацкай літаратуры болей чым у тры разы названай лічбы.

У 1795–1864 гг. асноўнымі выданнямі мастацкай літаратуры, што складала амаль 13 % ад усяго выдавецкага рэпертуару на дадзеным этапе ў Мінску, былі паэтычныя творы (17 выд.), выходзілі таксама празаічныя (4) і драматычныя (3 выд.) творы. Было надрукавана пяць зборнікаў прозы і паэзіі. Найбольш папулярныя паэтычныя творы прадстаўлены *зборнікамі вершаў* В. Дуніна-Марцінкевіча, А. Плуга, Л. Вечара; *аповесцямі ў вершах* Д. І. Сергіеўскага, В. Дуніна-Марцінкевіча; *апавяданнямі ў вершах* В. Дуніна-Марцінкевіча; *камедыямі ў вершах* Я. Ходзькі, М. Лапіцкага; *паэмамі* У. Сыракомлі, А. Міцкевіча; *вершамі-прысвячэннямі* І. Быкоўскага, І. Легатовіча, М. Лойкі. Мастацкія кнігі азначанага перыяду былі ў асноўным арыгінальныя, мясцовых аўтараў, а таксама перакладныя, напрыклад, на польскую мову з французскай – аповесць "Miłość na doświadczeniu" (1797), з рускай – вершаваная камедыя В. Капніста ў прозе з тлумачэннямі М. Тамашэўскага "Jabieda, to jest Pieniactwo" (1808); на беларускую мову з польскай – пераклад В. Дуніна-Марцінкевіча паэмы ў вершах А. Міцкевіча "Pan Tadeusz" (1859). Вылучаюцца таксама выданні для дзяцей – чытанка М. Лойкі (1860), зборнікі паэзіі і прозы польскіх пісьменнікаў, складзеныя Ф. Чапяліньскім.

Выданне мастацкай літаратуры ў Мінску ў 1865–1904 гг. было параўнальна нязначным, уступала колькасна (23 выд.) і вельмі ў працэнтных адносінах папярэдняму этапу (1,9 % ад агульнай колькасці). 1865–1904 гг. вызначаюцца самым нізкім узроўнем выдання ў Мінску твораў мастацкай літаратуры. Асноўнымі становяцца выданні прозы (11 выд.), паэтычных твораў выдадзена сем, драматычных – два. Паэтычныя творы падзяляюцца на зборнікі вершаў асобных аўтараў, зборнікі розных аўтараў, тэматычныя зборнікі. Сярод празаічных твораў вылучаюцца аповесці Ю. Крашэўскага, А. Круглова; апавяданні – К. Дарэўскай-Вярыгі, А. Паўлава, паданні і легенды Д. Бохана; падарожныя нарысы і мемуары – С. Куклінскага (Кукліна), Ф. Эрбе. Мінскія выданні драматычных твораў – гэта вадэвільныя п'есы М. С. Стравінскага і М. С. Сахарава. Быў выдадзены адзін зборнік паэзіі і прозы "К Сиону" (1903), а таксама два пераклады на рускую мову – адзін Д. Бохана са старажытнарускай мовы паэмы "Игорь князь Северский", другі С. Халюціна з французскай мовы ўспамінаў генерала Эрбе "Французы и русские в Крыму" (1894). Дзіцячую літаратуру прадстаўляюць "Сборник стихотворений для низших классов гимназий" (1886) М. П. Каралёва і ілюстраваныя дзіцячыя апавяданні К. Дарэўскай-Вярыгі "W mieście i na wsi" (1889).

У 1905–1917 гг. выданне твораў мастацкай літаратуры ў Мінску атрымлівае новае развіццё і пэўны колькасны рост (65 выд., або 3,9 %). У рэпертуары мінскіх выданняў з'яўляецца раман – "Спартак" Р. Джаваньёлі (1917) і казкі – "Bajarz polski" ("Казачнік польскі") А. Гліньскага (1907, 1913). Значна павышаецца колькасць апавяданняў (30 выд.) – гэта творы Э. Ажэшкі, Д. Айзмана, Л. Ан-

[396] *Умецкая Я. С.* Выданні на рускай мове: XIX – пачатак XX ст. С. 287.

РЭПОЗІТОРИЙ БГУКИ

дрэева, Ф. Бернатовіча, Л. Броня, У. Гаршына, М. Гаўлоўскага, М. Горкага, У. Караленкі, І. Перэца, А. Чэхава і г. д. Ёсць паэмы ў прозе – Ш. Аша і І. Перэца, мемуары-эсэ – В. Макоўскага. Сярод паэтычных твораў 1905–1917 гг., выдадзеных у Мінску, вылучаюцца зборнікі вершаў асобных аўтараў, скандоўнікі; зборнікі розных аўтараў. Драматычныя творы – гэта ў асноўным гістарычныя драмы. Шэраг мастацкіх твораў (12 выд.), якія ўбачылі свет у Мінску, з'яўляюцца зборнікамі паэзіі і прозы, напрыклад: “Z nad Wilii i Niemna: książka zbiorowa (Pamieci Adama Mickiewicza i Tomasza Zana w 50-tą rocznice ich zgonu)” (1906), літаратурны альманах на рускай мове “Туманы” (1909), …1905. “קולטור” זאמלבוך (Замельбух “Культур”, т. е. Сборник “Культур”, 1905) на ідыш, «Літаратурны зборнік “Вольнае Беларусі”» (1917). Узрастае колькасць перакладных выданняў (14) і выданняў для дзяцей (8), сярод якіх вершы, апавяданні і казкі на рускай, польскай, беларускай і яўрэйскай мовах.

Неабходна адзначыць, што выдадзеныя ў Мінску кнігі мастацкай літаратуры засведчылі развіццё яе розных жанраў: у прозе з'явіліся раман, мемуары; пашырыліся выданні для дзяцей на розных мовах; пераклады. Адной з вядучых тэматык у мастацкай літаратуры была гістарычная.

Права (98 выд., або 3,2 %). У дадзенай групе вылучаюцца выданні ў галіне судаводства (14 выд.), маёмаснага права (11), зямельнага права (10), сялянскага права (10), адміністрацыйна-дзяржаўнага права (9), паліцэйскага права (7), банкаўскага права (6), фабрычна-заводскога права (3), міжнароднага права (3), гарадскога права (2), саслоўнага права (2), воднага права (1 выд.). Актывізацыю ў Мінску кнігавыдання па праву можна назіраць на другім і асабліва на трэцім яго этапах (гл. Дадат. 2, табл. 2.1–2.3). Першы этап адзначаны адзіным выданнем па маёмасным праве. Наступныя этапы сведчаць аб развіцці такіх галін права, як судаводства (12 выд.), сялянскае права (6), зямельнае права (3 выд.). Асабліва вызначаюцца два шматтомныя выданні В. Л. Ісачанкі. Адно з іх, “Гражданский процесс” (1890–1895), было выдадзена ў якасці практычнага каментарыя да другой кнігі “Устава гражданского судопроизводства” і складалася з шасці тамоў, другое – “Русское гражданское судопроизводство” (1901–1902) уключала два тамы. Патрэбы мясцовай грамадскасці ў вырашэнні прававых праблем забяспечваліся большасцю выданняў па зямельным, сялянскім і паліцэйскім праве. На трэцім этапе мінскага кнігавыдання з'яўляюцца выданні па банкаўскім, міжнародным, гарадскім, фабрычна-заводскім і водным праве, якія сведчылі аб развіцці і пашырэнні прававых інтарэсаў мінскай грамадскасці.

Прыродазнаўства (85 выд., або 2,7 %). Прыродазнаўчую тэматыку прадстаўляюць выданні па *агульным прыродазнаўстве* (7 выд.), *матэматыцы* (33), *хіміі* (6), *балотазнаўстве* (32), *геалогіі і глебазнаўстве* (2), *батаніцы* (1), *геаграфіі* (4 выд). Да пачатку XX ст. выданні па прыродазнаўстве былі эпізадычнымі. Калі ў 1795–1864 гг. па гэтай тэматыцы была выдадзена адна геаграфічная мапа Мінскай губерні (1848), то ў 1865–1905 гг. з'явіліся такія выданні, як “География Минской губернии” А. П. Смародскага (1894), “Почва Минской губернии в связи с геологическим устройством и рельефом” Ф. М. Ястрэмскага (1904), “Записки по ботанике для первоначального знакомства с ботаническими сведениями” М. Ф. Паўлава (1888) і “Przyczyny chorob roslin hodowlanych w pokoju i sposób ich leczenia” Я. Ляскоўскага (1900), “К вопросу осушения Полесья и спе-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

цыяльных Пинских болот" П. К. Твардоўскага (1903). У пэўнай ступені цікавіліся прыродазнаўчымі пытаннямі ў Мінскім таварыстве сельскай гаспадаркі, дзе была створана нават хімічная станцыя. Менавіта дзейнасці гэтай станцыі былі прысвечаны два выданні 1903 г. Вядома таксама адно выданне па хіміі 1915 г. – гэта "Эволюция химических элементов" А. А. Макрыцкага.

У 1905–1917 гг. у выданні кніг па прыродазнаўстве адлюстравалася актыўныя выдавецкая дзейнасць Мінскай балотнай станцыі – 1911–1917 гг., а таксама Мінскага таварыства аматараў прыродазнаўства, этнаграфіі і археалогіі – 1912–1915 гг. Асноўную частку выданняў складалі працы па *балотазнаўстве*, якія выходзілі асобнымі адбіткамі з часопіса "Болотоведение", што выдавала Мінская балотная станцыя. Працы па балотазнаўстве прэзентавалі развіццё навуковых даследаванняў па класіфікацыі, гідратэхніцы і культуры балот, лугазнаўстве. *Па геаграфіі* выйшлі ў гэты час у Мінску "Сборник статистических сведений по коммерческой географии" Э. Ф. Рэйсмілера (1907) і, магчыма, "Geografia" Валовіча (1916); *па батаніцы* – "Предварительный отчет о ботанических исследованиях в Могилевской губернии летом 1913 года" Г. К. Крэйера (1914).

Адной з найбольш прадстаўленых у мінскіх выданнях прыродазнаўчага комплексу была *матэматыка*. Выданні па матэматыцы сталі друкавацца ў Мінску з сярэдзіны 1870-х гг. У 1865–1904 гг. у Мінску было выдадзена 14, а ў 1905–1917 гг. – 19 кніг па матэматыцы (гл. Дадат. 2, табл. 2.2–2.3). Сярод матэматычных выданняў вылучаюцца наступныя тэматычныя групы: арыфметыка (13 выд.), алгебра (11), геаметрыя (1), трыганаметрыя (3 выд.). Першымі мінскімі выданнямі па матэматыцы былі працы па алгебры. Большасць жа выданняў па алгебры і арыфметыцы ўяўляла сабой дапаможнікі для рашэння задач.

Мастацтва і мастацтвазнаўства (71 выд., або 2,3 %). Сярод названай групы выдзяляюцца выданні па музыцы, жывапісе, тэатры, мастацтвазнаўстве. Найбольш значная колькасць выданняў па мастацтве і мастацтвазнаўстве была выдадзена ў 1795–1864 гг. – 48 выд., што складае 20,6 % ад агульнай колькасці выдадзеных у гэты час у Мінску кніг. Адным з першых выданняў *па музыцы* была праграма для гімназіі "Śpiew do poloneza" ("Спевы да паланэза") (1817). Трэба зазначыць, што менавіта 1860–1862-я гг. сталі самымі плённымі ў выданні музычных твораў у Мінску, што было звязана з дзейнасцю А. Валіцкага. Выйшлі *песні, песні да аперэты,* у тым ліку рамансы, серэнады, *танцавальная музыка* – полькі, мазуркі, паланэзы, галоп, кантраданс такіх кампазітараў, як С. Манюшка, Ф. Міладоўскі, В. Пшыбора, А. Грунер, К. Лада, А. Бартэльс і К. Марцінкевіч. Творы прызначаліся ў асноўным для выканання на фартэпіяна. Сярод нотнамузычных выданняў вылучаецца аб'ёмісты музычны твор – партытура аперэты для фартэпіяна "Konkurenci" Ф. Міладоўскага (1861). Яна, як і іншыя нотнамузычныя творы, выдавалася асобнымі сшыткамі і цалкам. Тэмы *жывапісу і тэатру* ў гэты перыяд нязначна адлюстраваны ў мінскіх выданнях. Мы можам толькі адзначыць два выданні ў галіне жывапісу – гэта літаграфічныя працы ў адзін аркуш "Портрет. М. А Гинцбург, сочинитель славных еврейских сочинений" і "Мирзах, т. е. Восход", выкананыя ў літаграфіі Ф. Фалька ў 1851 г., і неадшуканае выданне, прысвечанае мінскаму тэатру – "Teatr Miński" (1844).

1865–1904 гг. адзначаны выхадам у свет першых асобных прац *па мастацтвазнаўстве*, а менавіта па музыказнаўстве, – "Иоганн Себастьян Бах и его зна-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

чение в музыке" С. Л. Халюціна (1894), а таксама ў перакладзе з французскай мовы таго ж аўтара "Краткий обзор истории русской музыки" А. Субіса (1895). У канцы 1870-х гг. прадоўжыўся друк *нотна-музычных* твораў – выйшлі не менш як сем выданняў М. Грушвіцкага. Былі выдадзены статуты Музычнага таварыства і Таварыства аматараў вытанчаных мастацтваў (1899), каталог выставы карцін (1891), альбом фатаграфій "Виды города Минска" С. А. Някрасава (1904).

Асноўнымі ў 1905–1917 гг. былі выданні ў галіне *жывапісу* – гэта *каталогі* мастацкіх выстаў у таварыстве "Ognisko" (1911), Гарадскім музеі (1913), тэматычнай выставы – "Художники – воинам" (1915), рэтраспектыўнай выставы карцін польскіх мастакоў (1916), а таксама адно выданне правіл і праграмы для вучылішча мастака М. Рубінштэйна (1907) (гл. Дадат. 2, табл. 2.3).

Палітыка (60 выд., або 1,9 %). Гэта выданні па адміністрацыйна-дзяржаўным кіраванні, імперска-прапагандысцкай і рэвалюцыйнай дзейнасці, па нацыянальных пытаннях. Асабліва поўна прадстаўлена акрэсленая тэматыка адпаведнымі мінскімі выданнямі 1905–1917 гг. – 29 выд. Менавіта на дадзеным этапе з'яўляюцца выданні, прысвечаныя нацыянальным пытанням: "Пратакол з'езду беларускіх нацыянальных арганізацый у Мінску" (1917), "Аўтаномія Беларусі" Я. Лёсіка (1917), "די אורזאכען פון אנטיסעמיטיזם" ("Прычыны антысемітызму") А. Бебеля (1906); імперска-прапагандысцкай тэматыцы: "Речь на трехсотлетний юбилей об избрании царя из дома Романовых Михаила Федоровича" М. Марозіка (1913). Новай для мінскіх легальных выданняў была і рэвалюцыйная тэматыка, прадстаўленая разнастайнымі брашурамі сацыял-дэмакратычнага кірунку. Большая частка мінскіх выданняў па адміністрацыйна-дзяржаўным кіраванні асвятляла розныя пытанні выбараў у Думу, на Устаноўчы сход і інш.

Бібліятэчна-бібліяграфічную (58 выд., або 1,9 %) тэматыку мінскіх выданняў прадстаўляюць каталогі бібліятэк (27 выд.), каталогі кнігарняў (17), справаздачы бібліятэк (7), статуты бібліятэк (4), бібліяграфічныя паказальнікі (2), каталогі часопісаў (1 выд.). На розных этапах мінскага кнігадрукавання выданні бібліятэчна-бібліяграфічнай тэматэтыкі складалі ад 1 % да 2 % у агульным патоку выдадзеных кніг (гл. Дадат. 2, табл. 2.1–2.3). Першымі з азначанай тэматыкі ў Мінску выйшлі "Katalog xiąg znayduiących się w Mińsku w xięgarni Antoniego Muszyńskiego" (1805) і "Роспись русских книг Минской губернской библиотеки для чтения" (1849). Бібліятэчна-бібліяграфічная тэматыка атрымала адлюстраванне ў мінскім друку ў асноўным на другім і трэцім этапах (Дадат. 2, табл. 2.1–2.3). У выданнях гэтай тэматыкі – гісторыя стварэння ў Мінску публічных (імя А. С. Пушкіна і імя Л. М. Талстога), грамадскіх і прыватных бібліятэк і чытальняў, дзейнасць прыватных кнігарняў, першы вопыт складання бібліяграфічнага паказальніка зместу часопіса, якім сталі "Минские епархиальные ведомости" (1899–1900); апісанне рукапіснага аддзела і стараддрукаваных кніг бібліятэкі Мінскага царкоўнага гісторыка-археалагічнага камітэта" (1909).

Тэхніка (39 выд., або 1,3 %). Выданні па тэхніцы з'явіліся ў мінскім друку толькі з канца 1870-х гг., што было звязана найперш з развіццём прамысловага, транспартнага і сельскагаспадарчага капіталу, а таксама з будаўніцтвам Лібава-Роменскай чыгункі, дзейнасцю яе друкарні. Найбольш актыўна выходзяць тэхнічныя выданні ў Мінску ў 1909–1917 гг. Вылучаецца наступная

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

тэматыка: выданні па харчовай вытворчасці, транспарце, электратэхніцы, машынабудаванні і апрацоўцы металаў, будаўніцтве, фотатэхніцы і пажарна-тэхнічнай бяспецы.

Асноўную частку мінскіх прац па тэхніцы складаюць выданні *па транспарце*, сярод якіх можна вылучыць выданні *па чыгуначным* (напрыклад, "Технические условия на постройку товарных крытых вагонов, платформ и угольных полувагонов", 1878), *гарадскім* (два выданні па тэхнічных пытаннях пабудовы мінскага гарадскога трамвая (1911, 1913) і *ваенным* транспарце (адно выданне 1890 г.). Тэхнічная тэматыка прадстаўлена і выданнямі па *электратэхніцы*, напрыклад, у 1917 г. – "Записки по электротехнике слабых токов" А. Д. Бачкоўскага і "Elementarna radjotelegrafija i radjotelefonja z pobieznym kursem elektrotechniki" ("Элементарны радыётэлеграф і радыётэлефон з беглым курсам электратэхнікі") З. Тарло-Мазіньскага; *па машынабудаўніцтве і апрацоўцы металаў, па будаўніцтве і будаўнічых матэрыялах.* Адзначаюцца адзінкавыя выданні па *фотатэхніцы* (1903) і *пажарна-тэхнічнай бяспецы* (1898).

Мінскія выданні ***па ваеннай справе*** (33 выд., або 1,1 %) прадстаўлены загадамі Мінскай ваеннай акругі на тэатры ваенных дзеянняў за 1914–1915 гг., матэрыяламі пра дзейнасць ваенных арганізацый, па гісторыі ваеннай справы, па ваеннай адукацыі. Найбольшую цікавасць уяўляюць выданні па гісторыі ваеннай справы – гэта "История Харьковского полка" (1897) і "История Иркутского полка" (1902) Я. Альбоўскага. Дзейнасць Таварыства польскіх вайсковых ведаў у Мінску ў 1917 г. папоўніла кнігавыдавецкі рэпертуар у галіне ваеннай адукацыі васьмю брашурамі, такімі як "Podręcznik dla żołnierza piechoty" ("Падручнік для жаўнера пяхоты") Г. Багіньскага (1917).

Мовазнаўства (26 выд., або 0,8 %). У 1795–1864 гг. – гэта 1,72 % (4 выд.), у 1865–1904 гг. – 1,2 % (14), у 1905–1917 гг. – 0,5 % (8 выд.) (Дадат. 2, табл. 2.1–2.3). Гэтыя выданні можна размеркаваць па моўнай прыкмеце: на беларускай, рускай, польскай, англійскай, нямецкай, французскай мовах. Па *гісторыі мовазнаўства* вылучаецца кніга А. М. Чарнышова "Биография науки о языке" (1871). Выданне, якое выйшла ў Мінску ў 1909 г. – "Белорусы, их разговорный и книжный язык при свете истории" Д. В. Скрынчанкі, мы аднеслі *да гісторыі беларускай мовы.*

Асноўную ж частку літаратуры па мовазнаўстве складаюць выданні па *рускай мове.* Уяўляюць яны сабой выданні па правапісе, граматыцы, фанетыцы, сінтаксісе, па этымалогіі і славеснасці. Выходзілі і даследаванні па паходжанні прозвішчаў, напрыклад Сяўрук і Курчэвіч (1895, 1897), а таксама развіцці каранёў і слоў з гукаў ("Опыт русского генеалогического словаря" А. Рубероўскага, 1914).

Нязначнай колькасцю мінскіх выданняў прадстаўлена *польская мова* – гэта азбукі Ф. Фалька (1852, 1856, 1858), граматыкі польскай мовы Ф. Чапяліньскага (1859), (?) Пашкевіч (1916), а таксама руска-польскі і польска-рускі вайсковы слоўнік (1917).

Адзінкавыя выданні былі па *англійскай мове* – "Ключ и пособие к методу Берлитца английского языка" С. К. Ліхтэрмана (1903); *французскай* – "Французско-русский словарь к методе Берлица" Х. Вадагінскага (1905) і *нямецкай* – "ABC in Bildern für Kinder" Ф. Фалька (1854), "Руководство к практическому

изучению немецкого языка с изложением важнейших грамматических правил" В. Бекю (1882).

Да ***літаратуразнаўчых*** прац, якія выдаваліся ў Мінску, мы аднеслі рускамоўныя дапаможнікі па вывучэнні мастацкіх твораў на латыні С. Самуйлава (1913, 1914), выданне "Дети в еврейской литературе" І. Е. Рубіна (1917). Трэба адзначыць, што некаторыя літаратуразнаўчыя працы змяшчаліся ў літаратурна-мастацкіх зборніках, календарах, памятных кніжках. Названыя выданні разглядаюцца намі ў адпаведных нашай тыпалагічнай схеме групах. У групе мастацкай літаратуры змешчаны літаратурныя зборнікі: аўтарскія і калектыўныя; у групе выданняў па краязнаўстве – мінскія календары (на рускай, польскай і яўрэйскіх мовах) і памятныя кніжкі Мінскай губерні.

Зусім нязначную колькасць складаюць кнігі па ***філасофсіі, псіхалогіі, логіцы.*** Не адшукана мінскае выданне *па філасофіі* на лацінскай мове 1811 г., занатаванае Я. Умецкай як "Projtoictiones philosophia"[397]. У назву, як відаць, укралася памылка. Магчыма, яго прыкладная назва магла быць "Projectiones philosophiae", або гэта было перавыданне віленскіх "Тэзісаў па філасофіі" 1780 г. – "Propositiones philosophicae…", аўтарам якіх выступаў Bernardus S. F.[398], а не Bernas [Józef]? Такім чынам, "філасофскае пытанне" застаецца адкрытым для наступных пошукаў.

З'яўленне мінскіх выданняў *па псіхалогіі* звязана з дзейнасцю А. Ельскага, які ставіў сваёй мэтай распаўсюджванне новых навуковых поглядаў і ідэй у грамадстве, робячы пераклады твораў польскага вучонага-філосафа, псіхолага і прыродазнаўца Ю. Ахаровіча, два з якіх выйшлі ў Мінску ў 1876 і 1877 гг. Адно выданне прысвячалася крымінальнай псіхалогіі. Была і аўтарская праца А. Ельскага "На сколько развитие чувства сострадания к животным обеспечивает нравственность человека" (1879). Па *логіцы* вядома толькі адно выданне – І. І. Цунзера "Первая мысль. Вып. 1: Сборник систематически расположенных первоначальных упражнений в изложении мыслей" (1909).

Такім чынам, пастунальнае развіццё і пашырэнне галінова-тэматычнага складу мінскага кнігавыдавецкага рэпертуару прасочваецца па яго колькасных і якасных паказчыках. У 1795–1864 гг. рэпертуар кніжнай прадукцыі, выдадзенай у горадзе, быў прадстаўлены па 15 асноўных галінова-тэматычных групах (геаграфія, сельская гаспадарка, медыцына, гісторыя, сацыяльна-эканамічная, права, адукацыя, бібліяграфія, мовазнаўства, літаратуразнаўства, мастацкая літаратура, мастацтва і мастацтвазнаўства, рэлігія, філасофія, псіхалогія) (гл. Дадат. 2, табл. 2.1); у 1865–1904 гг. – па 22 (новыя – агульнае прыродазнаўства, матэматыка, хімія, балотазнаўства, геалогія, тэхніка, палітыка, ваенная справа, бібліятэчная справа, а астатнія – тыя ж, што і на першым этапе, акрамя геаграфіі, філасофіі) (гл. Дадат. 2, табл. 2.2); на трэцім – па 23 (новая – батаніка) (гл. Дадат. 2, табл. 2.3).

На розных этапах мінскага кнігавыдання галінова-тэматычны склад яго рэпертуару меў свае колькасныя прыярытэты. Так, у 1795–1864 гг. – гэта выданні рэлігійнай тэматыкі, па мастацтве і мастацтвазнаўстве, мастацкай літаратуры

---

397 *Умецкая Я. С.* Выданні на рускай мове: XIX – пачатак XX ст. С. 278.

398 *Бирало А. А.* Философские проблемы в науке эпохи Просвещения в Беларуси и Литве. С. 152.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

і адукацыі. У 1865–1904 гг. – гэта ўжо, у першую чаргу, выданні сацыяльна-эканамічнай тэматыкі, потым – сельскагаспадарчай, рэлігійнай і гістарычнай. У 1905–1917 гг. – зноў выданні сацыяльна-эканамічнай, а таксама сельскагаспадарчай, рэлігійнай і медыцынскай тэматыкі. У агульным жа за ўвесь перыяд 1795–1917 гг. у рэпертуары кнігавыдавецкай прадукцыі Мінска вызначыліся наступныя колькасныя галінова-тэматычная прыярытэты: сацыяльна-эканамічныя выданні – 41 %, сельскагаспадарчыя – 11,9, рэлігійныя – 11,8, гістарычныя – 6,7 і медыцынскія – 5,7 %.

Функцыянальнае прызначэнне выданняў

Мінскія выданні, як прадукт сацыяльнай дзейнасці грамадства, надзелены адпаведнымі функцыямі, якія адлюстроўваюць грамадскую ролю, сацыяльнае і мэтавае іх прызначэнне. Што тычыцца тэарэтычных пытанняў, то пра функцыі кнігі, выдання, дакумента назапашаны даволі значны матэрыял[399]. Праўда, тут перашкаджае адсутнасць адзінай распрацаванай мадэлі. Можна аспрэчваць існаванне тых ці іншых функцый, пацвярджаць іх ці адмаўляць, дадаваць ці выключаць. Аднак асноўным усё ж застаецца падыход да разгляду функцыянальнага прызначэння выданняў з пункту гледжання іх ролі і месца ў сістэме сацыяльнай камунікацыі[400]. Грунтуючыся на сучасных навуковых меркаваннях, мы павінны адзначыць, што мінскія выданні з’яўляюцца па сваёй сутнасці поліфункцыянальнымі аб’ектамі. Для іх характэрны шэраг узаемазвязаных сацыяльных функцый. Каб паказаць гэта, зробім аналіз складу мінскіх выданняў па мэтавым прызначэнні, прадстаўленых афіцыйнымі, навуковымі, навукова-папулярнымі, вытворча-практычнымі, вучэбнымі, масава-палітычнымі, даведкавымі, выданнямі для вольнага часу, літаратурна-мастацкімі і рэлігійнымі.

Самай колькаснай відавой групай у рэпертуары мінскай выдавецкай прадукцыі з’яўляюцца ***афіцыйныя выданні.*** Складаюць яны 60 % (1863 выд.) ад усёй выдадзенай у 1795–1917 гг. у горадзе кніжнай прадукцыі. У залежнасці ад мэтавага прызначэння і характару інфармацыі іх можна падзяліць на *распарадчыя* і *выканаўчыя* дакументы. На кожным з этапаў мінскага кнігавыдання яны мелі свой склад, былі падпарадкаваны дзейнасці тых ці іншых органаў дзяржаўнага і грамадскага кіравання.

Так, на першым этапе мінскага кнігавыдання (1795–1864) афіцыйныя выданні былі прадстаўлены наступным складам: *распарадчыя* дакументы – вытрым-

[399] *Барэнбаум И. Е.* К вопросу об универсальном понятии “книга” // Книга. Исследования и материалы. Сб. 34. С. 5–13; *Кушнаренко Н. Н.* Документоведение : учеб. 2-е изд., перераб. и доп. Киев : Знання, 2000. – 459 с.; *Столяров Ю. Н.* Соотношение книги с иными видами документа // Книга. Исследования и материалы. 1989. Сб. 58. С. 67–79; Типология изданий / НПО ВКП ; рук. авт. кол. Э. В. Гольцева. Москва : Кн. палата, 1990. 231 с.; *Швецова-Водка Г. Н.* Функции и свойства документа в системе социальных коммуникаций // Книга. Исследования и материалы. 1994. Сб. 69. С. 37–57; *Она же.* Функциональная сущность и свойства книги // Там же. 1995. Сб. 71. С. 69–96.

[400] *Швецова-Водка Г. Н.* Функции и свойства документа в системе социальных коммуникаций // Там же. 1994. Сб. 69. С. 37–57; *Соколов А. В.* Общая теория социальной коммуникации : учеб. пособие. Санкт-Петербург : Изд-во В. А. Михайлова, 2002. 461 с.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКИ

кі з законаў (1 выд.), прадпісанні (2), распараджэнні (1), дэкрэты (2), інструкцыі (1), статуты (3 выд.); *выканаўчыя* дакументы – адозвы (3 выд.), спісы (4), матэрыялы (1), справаздачы (2), перапіска (1), прамовы (1 выд.). На гэтым этапе ўжо можна заўважыць некаторую перавагу выданняў выканаўчага характару. Актыўнае развіццё адміністрацыйна-кіраўнічага апарату, арганізацыя новых грамадскіх інстытутаў (аб`яднанняў) у Мінску сталі асноўнай прычынай значнага павелічэння выпуску адпаведных выданняў.

На другім этапе (1865–1904) у мінскім кнігавыданні ўдзельнічалі больш за 20 дзяржаўных і больш за 40 грамадскіх устаноў (на першым былі адпаведна дзве і адна). У групу, якую складаюць выданні *распарадчага* характару, увайшлі: законы і законапалажэнні (2 выд.), пастановы (5), палажэнні (9), цыркуляры (1), інструкцыі (10), правілы (21), ведамасці (4), праекты статутаў (5), статуты (77), настаўленні (2), планы (1), аб'явы і паведамленні (3 выд.); у групу выданняў *выканаўчага* характару: пратаколы (96 выд.), журналы (113), матэрыялы (14), каштарысы (20), справаздачы (342), даклады (8), статыстычныя звесткі (7), прашэнні (1), прамовы (3 выд.).

На трэцім этапе мінскага кнігавыдання (1905–1917) з павелічэннем колькасці грамадскіх (больш за 80) і дзяржаўных (да 25) устаноў працягваўся працэс пашырэння і папаўнення выдавецкай групы распарадчых дакументаў. Стабільнасцю характарызавалася група выканаўчых дакументаў: *распарадчыя* – законы і законапалажэнні (42 выд.), загады і распараджэнні (43), маніфест (1), пастановы (17), палажэнні (8), інструкцыі (27), правілы (17), ведамасці (14), праекты статутаў (5), статуты (169), планы (6), праграмы (3), рэзалюцыі (2), дамовы (1), запіскі (14), паведамленні (5); *выканаўчыя* – пратаколы (11), журналы (107), праекты каштарысаў (33), каштарысы (54), балансы каштарысаў (4), справаздачы (447), даклады (138), статыстычныя звесткі (12), пісьмы (2), прамовы (7 выд.).

Трэба адзначыць, што асноўнымі афіцыйнымі выданнямі, якія выдаваліся ў Мінску, сярод распарадчых дакументаў былі статуты, загады і законы, інструкцыі; сярод выканаўчых дакументаў – справаздачы, журналы, каштарысы і пратаколы.

Афіцыйныя выданні ў сваёй большасці былі прадстаўлены сацыяльна-эканамічнай (1232 выд., або 63 %), сельскагаспадарчай (264, або 13,5 %), медыцынскай (123, або 6,3 %), адукацыйна-педагагічнай (116, або 6 %), прававой (63 выд., або 3,2 %) тэматыкай.

Дамінуючай функцыяй, уласцівай афіцыйным выданням, з'яўлялася *ўпраўленчая функцыя*, аб яе актыўнай рэалізацыі сведчыць і большасць надрукаваных афіцыйных мінскіх выданняў. Між іншым, акрамя ўпраўленчай функцыі, мінскія афіцыйныя выданні, такія як выданні распарадчага характару (законы, загады, распараджэнні), валодалі *рэгулятыўнай функцыяй*. Значная колькасць справаздач аб дзейнасці тых ці іншых устаноў, грамадскіх аб'яднанняў і таварыстваў сведчыць аб іх *агульнакультурнай функцыі*. У складзе афіцыйных выданняў выканаўчага характару ёсць і статыстычныя матэрыялы, якія прадстаўляюць *статыстычную* і *інфармацыйную функцыі*.

Рэлігійныя выданні (357 выд., або 11,5 %). Пытанне аб функцыянальным прызначэнні рэлігійных выданняў, іх пэўным функцыянальным складзе з'яўля-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ецца цалкам не асветленым і патрабуе дэталізацыі і глыбокага вывучэння ў перспектыве. Нашай задачай было даць агульнае ўяўленне аб рэлігійных выданнях у складзе кнігавыдавецкай прадукцыі. Па нашым меркаванні, рэлігійныя выданні валодаюць поліфункцыянальнасцю незалежна ад таго, які пункт гледжання будзе прыняты: культуралагічны ці тэалагічны. У тым выпадку, калі прымаецца культуралагічны падыход[401], мы можам лічыць дамінуючай функцыяй *агульнакультурную*. Так, некаторыя з рэлігійных выданняў могуць быць суаднесены з такім відам свецкіх выданняў, як навуковыя – гэта выданні па патрыстыцы («Немезий, епископ Эмесский, и его сочинение "О природе человека"», 1909), багаслоўі ("Ясное в науке и неясное в религии", 1905; "Ответы католикам по вопросам веры", 1909); а таксама вучэбныя выданні, якія адлюстроўваюць дадаткова і *пазнавальную* падфункцыю мінскіх рэлігійных выданняў. *Вучэбныя рэлігійныя кнігі*, што выйшлі ў Мінску, прадстаўлялі ў асноўным інтарэсы католікаў (на першым этапе кнігавыдання) і праваслаўных (на другім і трэцім). Як, напрыклад, "Nauka czytania piśma polskiego dla małych dziatek z różnem nabożeństwem i katechizmem katolickim" (1831; 1835), ці праваслаўныя выданні Ф. Міткевіча «Вопросы для повторения уроков по учебнику протоиерея А. Лаврова "Первоначальное учение о главных истинах христианской православной веры"» (1888), "Объяснение праздников и постов православной церкви для детей младшего школьного возраста" (1888, 1889, 1897, 1901), "История христианской православной церкви в общедоступных рассказах, составленная применительно к программам городских училищ и церковно-приходских школ" (1889, 1895, 1901).

Некаторыя рэлігійныя выданні па гісторыі царквы адпавядаюць такім свецкім выданням, як навукова-папулярныя і выданні для вольнага часу ("История христианской православной церкви в общедоступных рассказах священника Ф. Миткевича", 1888), жыццеапісанні беларускіх святых Еўфрасінні Полацкай, Соф'і Слуцкай, Гаўрыіла Слуцкага, асноўнай функцыяй якіх была *агульнакультурная*, а разам з тым – *асветная і выхаваўчая*. Аналагічнай функцыяй валодалі і выданні па гамілетыцы, і рэлігійныя мастацкія творы. Выданні статутаў і справаздач праваслаўных брацтваў сведчаць і аб прысутнасці *інфармацыйнай функцыі*. Такім выданням, як "Памятные книжки Минской епархии", а таксама апісанням цэркваў характэрна *статыстычная функцыя*. Некаторым выданням дакументальных матэрыялаў па гісторыі царквы ўласціва і *крыніцазнаўчая функцыя*.

Аднак пэўная частка рэлігійных выданняў – па біблейскай гісторыі, хрысталогіі, богаслужэбныя кнігі, па патрыстыцы, багаслоўі, царкоўных спевах, па кананічным праве і інш. – мелі і спецыфічныя функцыі. Як вылучае Т. А. Самайлюк, яны наступныя: *дагматычная*, *веравучыцельная*, *богаслужэбная*, *багаслоўская*, *пасрэдніцкая*, *свяшчэнна-эмацыянальная*, *малітоўная* і інш.

Даведкавыя выданні (273 выд., або 8,8 %). Найбольш раннімі даведкавымі выданнямі ў Мінску былі *календары*. У 1795–1864 гг. выйшла 9 найменняў: на польскай і рускай мовах (3 выд.) і на іўрыце (6 выд.). Календары былі ўніверсальнымі выданнямі і прызначаліся шырокаму колу чытачоў. З сярэдзіны

[401] *Крукоўскі М. І.* Філасофія культуры: уводзіны ў тэарэтычную культуралогію : вучэб. дапам. Мінск : Універсітэцкае, 2000. С. 125.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

XIX ст. у Мінску пачалі выдавацца *памятныя кніжкі*, якія прысвячаліся Мінскай губерні. Яны замянілі ў некаторай ступені ранейшыя выданні календароў і сталі выконваць даволі шырокія ўніверсальныя функцыі. У 1864 г. выйшаў першы мінскі *даведнік*, падрыхтаваны Мінскім губернскім статыстычным камітэтам – "Карманная книжка Минской губернии на 1865 год", якая таксама мела ўніверсальны характар. Да групы даведкавых выданняў спецыяльнага прызначэння можна аднесці *каталогі* (2 выд.), першы з іх выйшаў у 1805 г. – гэта "Katalog xiąg znayduiących się w Mińsku w xięgarni Antoniego Muszyńskiego"; другі, "Роспись русских книг Минской губернской библиотеки для чтения (устроенной в 1845 г.)", – у 1849 г.

У 1865–1904 гг. адбыўся даволі рэзкі ўсплёск у друку даведкавай літаратуры ў Мінску. Іх колькасць павялічылася у сем разоў (гл. Дадат. 2, табл. 2.2), з'явіліся новыя віды дапаможнікаў. Праўда, на гэтым этапе ў Мінску як асобныя выданні амаль не выходзілі календары (выключэннем стаў "Календарь и справочный указатель правительственных учреждений, фабрик, заводов и проч. в гор. Минске и окрестностях…" на 1895 і на 1896 гг.), аднак іх адсутнасць даволі паспяхова замянялі *памятныя кніжкі*. У групу *статыстычных аглядаў* увайшлі "Обзоры Минской губернии" (з 1882 г. выйшла 32 выд.), статыстычна-эканамічныя нарысы (2) і іншыя выданні, якія змяшчалі статыстычныя звесткі і агляды (12). Статыстычным аглядам была характэрна не толькі функцыя ўніверсальных, але і спецыяльных выданняў (напрыклад, у галіне эканомікі). Пашырылі свае функцыі і *даведкавыя выданні*, сярод якіх вылучаюцца даведнікі ўніверсальнага характару: даведнікі Мінска (2 выд.), Мінскай губерні (1); а таксама спецыяльнага прызначэння: галіновага – даведнікі для паліцэйскіх (2 выд.), кішэнная кніжка па праве (1 выд.), даведнік для паступаючых (1); ведамаснага – даведнік устаноў Лібава-Роменскай чыгункі (1 выд.). Большую разнастайнасць набылі *каталогі*: акрамя каталогаў кніг бібліятэк (11 выд.) і кнігарняў (1 выд.) з'яўляюцца каталогі выстаў мастацкіх твораў (1), сельскагаспадарчыя каталогі (2 выд.). Як відаць, даведкава-інфармацыйныя выданні пашыраюцца ў розных галінах грамадскай дзейнасці. Новымі для даведкавых выданняў 1865–1904 гг. сталі *спісы* (10 выд.). Гэта былі спісы населеных месц (1 выд.), дваранскіх родаў (1), землеўласнікаў (3), служачых (3), дзяцей пад апекай (1 выд.). Яскрава прасочваецца іх сацыяльнае назначэнне.

На працягу 1905–1917 гг. колькасць даведкавых выданняў у Мінску папаўняецца новымі пазіцыямі. У 1907–1911, 1913, 1914 гг. узнаўляецца выданне асобных *календароў* (9 выд.). Да 1916 г. прадаўжаецца выданне *памятных кніжак* (12 выд.); *статыстычных аглядаў*: "Обзоры Минской губернии", "Базарные цены" (20 выд.), іншыя статыстычныя звесткі (5); *даведнікаў* (20 выд.), як, да прыкладу, "Спутник по городу", "Карманная книжка", "Весь Минск", якім былі ўласцівы функцыі ўніверсальных даведкавых выданняў.

У гэты перыяд працягвалі выдавацца і значна ўзраслі па колькасці і пашырыліся па тэматыцы даведкавыя выданні спецыяльнага прызначэння – *каталогі*: каталогі кніг і часопісаў бібіятэк (11 выд.), кнігарняў (11); каталогі выстаў мастацкіх твораў (5), сельскагаспадарчыя (3), тэхнічныя (1) і іншыя (1 выд.); *спісы* (16 выд.): населеных месцаў, землеўласнікаў, сяброў Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі, служачых духоўных навучальных устаноў, абанентаў, упаў-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

наважаных Мінскага таварыства ўзаемнага крэдыту і інш. З'явіліся выданні *паказальнікаў* спецыяльнага прызначэння (18 выд.): банкаўскія, урачэбныя і інш. Новай з'явай стаў выхад у Мінску такога віду даведкавых выданняў, як *слоўнікі* (3 выд.) – вучэбны і тэрміналагічныя.

Найбольш тыповай для даведкавых выданняў была гісторыка-краязнаўчая тэматыка (126 выд.). Больш сціпла прадстаўлены бібліятэчна-бібліяграфічная, сацыяльна-эканамічная, адукацыйна-педагагічная, палітычная, сельскагаспадарчая, тэхнічная, прававая, мастацтвазнаўчая, медыцынская, мовазнаўчая, гістарычная і прыродазнаўчая тэматыкі (гл. Дадат. 2, табл. 2.1–2.3). Даведкава-інфармацыйныя выданні, якія выйшлі ў Мінску ў 1795–1917 гг., маюць наступны склад: статыстычныя агляды (73 выд.), памятныя кніжкі (67), каталогі (49), даведнікі (29), спісы і аб'явы (29), календары (20), паказальнікі (18), слоўнікі (3 выд.), – па якіх можна скласці і пэўнае ўяўленне аб функцыях даведкавых выданняў. Дамінуючай, зразумела, з'яўлялася *інфармацыйная функцыя*. Аднак значнай частцы, напрыклад статыстычным аглядам, уласціва і *статыстычная функцыя*. А такім выданням, як памятныя кніжкі, – яшчэ і *крыніцазнаўчая*, і *агульнакультурная функцыі*. Слоўнікам – *пазнавальная*.

Літаратурна-мастацкія выданні (122 выд., або 3,9 %) разгледжаны намі больш падрабязна адносна іх зместу ў раздзеле "Галінова-тэматычны склад выданняў", дзе мы паказалі творы мастацкай літаратуры ў адпаведнасці з іх жанравымі прыкметамі, што і з'яўляецца іх асноўнай тэматычнай своеасаблівасцю і акрэслівае іх *агульнакультурную* функцыю як літаратурна-мастацкіх выданняў. Аднак спецыфіка твораў мастацкай літаратуры заключаецца яшчэ і ў тым, што яны адначасова з'яўляюцца як крыніцай задавальнення эстэтычных патрэб, так і "матэрыялам для гістарычных, лінгвістычных і іншых навуковых даследаванняў"[402]. Розныя выданні аднаго і таго ж твора могуць мець рознае функцыянальнае прызначэнне, розны чытацкі адрас.

Функцыянальны склад мінскіх літаратурна-мастацкіх выданняў 1795–1917 гг. можа быць прадстаўлены наступным чынам: навукова-масавыя і масавыя выданні. У першай групе мы яшчэ вылучаем выданні, якія змяшчаюць творы мастацкай літаратуры для далейшага навуковага вывучэння (мемуарная літаратура) і выданні ў дапамогу навучанню.

Навукова-масавыя выданні. Літаратурна-мастацкія выданні, якія належалі да групы выданняў мемуарнай літаратуры, з'явіліся ў канцы 1860-х гг.: "От г. Пинска до г. Новогрудка" Кукліна (С. Ф. Куклінскага) (1869) – гэта былі мясцовыя падарожныя нарысы. У 1894 г. у перакладзе на рускую мову выйшлі мемуары Ф. Эрбе "Французы и русские в Крыму. Письма франц. офицера к своей семье во время восточной войны 1853–1855 гг." На пачатку XX ст. з'явіліся мемуары-эсэ на польскай мове В. Макоўскага – "Godzina pogardy: (wrazenia)" ("Час пагарды") (1906), "Wrażenia i studia" ("Уражанні і даследаванні") (1913).

Адным з першых выданняў у дапамогу навучанню стала выданне зборніка прозы і паэзіі Ф. Чапяліньскага "Wypisy z pisarzów polskich" ("Выпісы з польскіх пісьменнікаў") у трох частках (1860–1861). У 1886 г. выдадзены "Сборник стихотворений для низших классов гимназий" М. П. Каралёва. У 1909–1910 гг. –

---

402 Типология изданий / В. С. Агриколянский [и др.] ; рук. авт. кол. Э. В. Гольцева. С. 93.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

скандоўнікі да "Энеиды" Вяргілія і да одаў Гарацыя (чатыры выданні), крыху пазней – чытанкі для дзяцей на рускай мове М. С. Гаўлоўскага (1911), на іўрыце М. Бенсмана (1913), на польскай Л. Жыцкай (1916), Я. Варанецкай (1916). У 1917 г. з'явілася і беларускамоўная "Дзіцячая чытанка".

Асноўную частку літаратурна-мастацкіх выданняў Мінска 1795–1917 гг. складалі *масавыя выданні*, сярод якіх вылучаюцца літаратурна-мастацкія выданні 1795–1864 гг. – гэта творы В. Дуніна-Марцінкевіча, А. Плуга, У. Сыракомлі, А. Міцкевіча, якія змяшчалі невялікія прадмовы да чытачоў пра назначэнне і задачы пэўных твораў мастацкай літаратуры.

Такім чынам, *агульнакультурная функцыя*, з'яўляючыся дамінуючай для літаратурна-мастацкіх выданняў, дазваляе выдзеліць *крыніцазнаўчую функцыю*. Літаратурна-мастацкім выданням у значнай ступені характэрна і *геданічная* падфункцыя (як трактуе яе Г. М. Швяцова-Водка[403]), якая спрыяла вольнаму адпачынку, забавам, рацыянальнаму выкарыстанню вольнага часу. Для некаторых выданняў гэтай групы характэрна і *выхаваўчая* падфункцыя.

Вучэбныя выданні (116 выд., або 3,7 %). Хаця мінская вучэбная кніга і мела пэўныя гістарычныя традыцыі яшчэ з XVIII ст. (у 1799 г. была надрукавана адна з ранніх мінскіх вучэбных кніг – "Łatwy sposób nauczenia się czytać po rossyisku y po polsku" ("Лёгкі спосаб навучыцца чытаць па-расійску і па-польску"), аднак сфарміравалася яна менавіта ў XIX ст., і першыя яе крокі былі звязаны з дзейнасцю Мінскай гімназіі і яе выкладчыкаў. Адны з першых вучэбных выданняў мы аднеслі да *вучэбна-метадычных матэрыялаў для гімназій* (13 выд.) – гэта вучэбныя праграмы, напрыклад "Treść nauk, dawanych w Gymnazyum Mińskiem … na popis publiczny uczniów tegoz Gymnazyum" ("Змест навук … у Мінскай гімназіі для публічнай праверкі ведаў навучэнцаў гімназіі", 1810, 1818–1823); матэрыялы па падрыхтоўцы да экзаменаў –"Wykład materyi podanych na popis publiczny uczniów Mińskiego Gubernskiego gimnazyum w dniach ostatnich czerwca 1818 roku" ("Пералік прадметаў, packadзеных для публічнага іспыту вучняў Мінскай гімназіі", 1818). Названыя выданні склалі палову вучэбных выданняў 1795–1864 гг. Другая палова – гэта падручнікі і дапаможнікі (13 выд.). *Падручнікі* 1795–1864 гг., выдадзеныя ў Мінску, былі прысвечаны, у асноўным, пачатковаму навучанню (9 выд.): "Abecadło w rycinkach dla dzieci" ("Азбука ў малюнках для дзяцей") (1852, 1854, 1856, 1858). Для гімназій прызначаўся падручнік Ф. Чапяліньскага "Praktyczno-teoretyuczna Gramatyka języka polskiego" ("Практычна-тэарэтычная граматыка польскай мовы") (1859). *Дапаможнікі* –два выданні па каліграфіі: "Wzory kaligraficzne" ("Узоры каліграфічныя") (1848, 1860). Пра вучэбныя рэлігійныя выданні гл. таксама вышэй.

У 60-я гг XIX ст. для пачатковых навучальных устаноў Беларусі была характэрна разнастайнасць вучэбных праграм і дапаможнікаў. Настаўнікі самі складалі і падавалі ў дырэкцыі народных вучылішчаў праграмы і спісы неабходных для навучання кніг. Толькі ў 1871 г., а пасля ў 1881 г., былі створаны праграмы для пачатковых народных вучылішчаў, у 1871 г. зацверджаны статут гімназій, у 1872 г. – праграма. Згодна з адзначанымі праграмамі асаблівая ўвага ў навучанні надавалася вывучэнню Закона Божага, спевам малітваў, умацаван-

[403] *Швецова-Водка Г. Н.* Функции и свойства документа в системе социальных коммуникаций. С. 45.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ню праваслаўнага маральна-рэлігійнага выхавання. Для пачатковых царкоўна-прыходскіх школ, якія атрымалі развіццё ў гэты час, меў права выдаваць падручнікі і вучэбныя дапаможнікі толькі вучылішчны савет Сінода.

Названыя праграмы ўнеслі пэўныя змены і ў вучэбнае кнігавыданне ў Мінску ў 1865–1904 гг. Так, з 1877 г. тут актыўна пачынаюць выдавацца *падручнікі*, у першую чаргу па рэлігіі. Акрамя таго, выходзяць падручнікі для гімназій па мовазнаўстве (3 выд.) – падручнікі па граматыцы; арыфметыцы (1), геаметрыі (1 выд.). Педагогамі Беларусі ў другой палове XIX ст. узнімалася пытанне аб паляпшэнні выкладання матэматыкі. Да распрацоўкі яе методык далучыліся і настаўнікі з Міншчыны А. К. Жбікоўскі, С. А. Кацэнеленбоген, М. А. дэ Жорж, С. А. Казлоўскі, М. К. Лаўроў. Так, у класічных гімназіях адным з асноўных прадметаў лічылася матэматыка. У 1880-я гг. у Мінску выдаецца “Учебник геометрии” (1883), складзены гомельскім выкладчыкам А. Ляўшыным, і “Элементарный курс арифметики” Э. Жэлена ў перакладзе з французскай мовы выкладчыка Мінскай гімназіі М. А. дэ Жоржа (1889). Як зазначыў перакладчык у прадмове да чацвёртага выдання, гэта быў падручнік, які карыстаўся ў Францыі папулярнасцю і быў прызнаны лепшым выданнем дапаможніка па арыфметыцы[404]. У 1892 г. выйшлі два падручнікі для вучылішчаў па гісторыі П. Аляксандрава і У. Ярмаловіча, а таксама падручнік для пачатковага навучання.

Сярод мінскіх *дапаможнікаў* 1865–1904 гг. выдзяляюцца дапаможнікі для гімназій – хрэстаматыя па мастацкай літаратуры, кіраўніцтвы па мовазнаўстве С. К. Ліхтэрмана і В. Бекю, дапаможнікі па матэматыцы (2 выд.), арыфметыцы (3), алгебры (1 выд.); дапаможнікі для студэнтаў – па праве (3 выд.). *Вучэбна-метадычныя выданні* прадстаўлены праграмамі для гімназій (2 выд.), планамі і праграмамі для вучылішчаў (1), праграмамі спецкурсаў па сельскай гаспадарцы (2 выд.).

З 1905 г. па 1917 г. асноўнымі вучэбнымі кнігамі, якія выдаваліся ў Мінску, былі *падручнікі* для гімназій па матэматыцы М. К. Лаўрова, Б. П. Чыханава, М. Б. Пятрова; для гарадскіх вучылішчаў па рэлігійным навучанні Ф. І. Міткевіча, У. Кузюрубы; для сярэдніх навучальных устаноў (4 выд.), для пачатковага навучання (3 выд.) – серыя падручнікаў І. Цунзера па граматыцы і славеснасці “гарадской школы” для пачынаючых навучанне, якія падзяляліся на падручнікі па навучанні роднай мове і па правапісе; для спецыяльнага навучання (3 выд.) – падручнікі па прафесійнай (спецыяльнай) адукацыі (па ваеннай медыцыне, курсы лекцый паліцэйскіхураднікаў), якія сталі новай з`явай для Мінска і для яго вучэбнай кнігі на пачатку XX ст.

Папоўнілі цыкл вучэбных выданняў мінскія *дапаможнікі*: для пачатковага навучання (2 выд.) І. Фёдарава, М. Бенсмана; для гімназій (20 выд.) І. Эльперына, І. Семяновіча, С. Самуйлава. Асноўную іх частку склалі дапаможнікі па матэматыцы (11 выд.). Для гарадскіх вучылішчаў былі прызначаны дапаможнікі (3 выд.) па геаграфіі і міжнародным праве. Дапаможнікі для спецыяльнага навучання прысвячаліся ваеннай справе (9 выд.), ваенна-пажарнай падрыхтоўцы (1), самавучэнню манцёраў-слесараў (2 выд.). Былі дапаможнікі і для вышэйшай школы (3 выд.).

---

404 *Желен Е.* Элементарный курс арифметики. Минск : Типолит. Б. И. Соломонова, 1889. С. IV.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Вучэбна-метадычныя выданні – правілы і праграмы для вучылішчаў (1 выд.) – “Правила и программы музыкального училища свободного художника Н. Рубинштейна” (1907), праграмы для настаўнікаў (1 выд.) – “Wskazówki dla nauczycielek ludowych i program Szkołek początkowych” (1917).

Вучэбныя кнігі, выдадзеныя ў Мінску, у асноўным былі па матэматыцы і мовазнаўстве (славеснасці, граматыцы і замежных мовах). Дамінуючай функцыяй выступала *пазнавальная*. Прызначэннем мінскіх вучэбных выданняў было забеспячэнне агульнага і прафесійнага (спецыяльнага) працэсу навучання. Гэтаму служылі падручнікі, дапаможнікі, метадычныя матэрыялы. Акрамя таго, нельга не адзначыць, што вучэбным выданням характэрна і *агульнакультурная (выхаваўчая і асветная) функцыя*.

Навуковыя выданні (108 выд., або 3,5 %). Толькі на другім і трэцім этапах навуковыя выданні ў Мінску сталі ўяўляць сабой больш поўны і разнастайны рэпертуар, які пачаў складвацца ў 1865–1904 гг. і быў прадстаўлены наступнымі выданнямі: *крыніцазнаўчымі* – дакументы (2 выд.); *навукова-даследчымі* – працы (14), манаграфіі (6 выд.). У 1905–1917 гг. – гэта зноў група *крыніцазнаўчых* – дакументы (3 выд.); *навукова-даследчыя выданні* – працы (13 выд.), дысертацыі (1), планы (1), матэрыялы даследаванняў (13), асобныя даследаванні (21), нарысы (2), агляды (2), даклады (19 выд.).

Усе названыя навуковыя выданні па характары інфармацыі адносяцца да навукова-даследчых прац, асноўнай функцыяй якіх было асвятленне вынікаў даследаванняў у пэўнай галіне навукі і распаўсюджванне адпаведных навуковых ведаў у грамадстве. Нязначнае месца займала выданне навукова падрыхтаваных дакументаў.

Асноўная частка мінскіх навуковых выданняў была разлічана на спецыялістаў у галіне медыцыны (42 выд., або 36,2 %), сельскай гаспадаркі (26 выд., або 22,4 %), прыродазнаўства (18 выд., або 15,5 %), гісторыі (13 выд., або 11,2 %), адукацыі (5 выд., або 4,3 %). У якасці дамінуючай мінскім навуковым выданням уласціва *пазнавальная функцыя*. Навуковыя патрэбы забяспечваліся выданнем прац, манаграфій, дакладаў, дысертацый, дакументаў, некаторыя з якіх выконвалі таксама і *крыніцазнаўчую функцыю*. Акрамя таго, нельга не адзначыць, што навуковым выданням, якія выступалі як сродкі замацавання і перадачы культурнай традыцыі, засваення сістэмы каштоўнасцей, эстэтычных нормаў, характэрна і *агульнакультурная функцыя*.

Выданні для вольнага часу (86 выд., або 2,8 %). Менавіта 1860-я гг. сталі самымі плённымі ў друку ў Мінску музычных твораў, якія і склалі асноўную групу азначаных выданняў (50 выд.). Гэта былі танцавальна-песенныя музычныя творы свецкага характару. Мы можам прывесці таксама два выданні ў галіне жывапісу – гэта літаграфічныя працы “М. А. Гинцбург: Портрет” і “Мирзах, т. е. Восход” Ф. Фалька (1851); і тэатра – “Teatr Miński” (1844).

1865–1904 гг. былі для дадзенага віду выданняў не самымі спрыяльнымі. Аднак у 1879 г. выпускаецца не менш як сем нотадрукаў, што адлюстроўвалі патрэбы ў танцавальных музычных творах для выканання ў шляхецкіх сем’ях – гэта паланэзы, мазуркі, полькі, вальсы, напісаныя М. Грушвіцкім.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

У пачатку XX ст. друкаваліся такія забаўляльныя выданні, як “Шарады для взрослых в стихах”, “Записки туриста”, “Виды города Минска” (1904). (гл. Дадат. 2, табл. 2.2).

У 1905–1917 гг. друк у Мінску выданняў для вольнага часу зноў павялічваецца. Вылучаюцца ўспаміны і жыццеапісанні (2 выд.); нарысы (2); чытанні (8); прамовы (1); парады (5); тлумачэнні (4); памяткі (1); асобныя працы (5) і зборнікі (1). Дамінуе палітычная (11 выд.) і гістарычная (8 выд.) тэматыка. Ёсць таксама выданні сацыяльна-эканамічнай, медыцынскай, сельскагаспадарчай тэматыкі. Асноўным функцыянальным прызначэннем папулярных выданняў з’яўляецца садзейнічанне займальнаму адпачынку, аматарскай творчай дзейнасці. Разам з *геданічнай функцыяй* важнай застаецца і *выхаваўчая*.

Навукова-папулярныя выданні (80 выд., або 2,6 %). У 1795–1864 гг. іх колькасць і разнастайнасць у мінскім кнігавыданні былі даволі абмежаваныя. З васьмі навукова-папулярных выданняў пяць – гэта парады і настаўленні. Большасць з іх складалі перакладныя творы па сельскай гаспадарцы: два з нямецкай мовы – “Краткое наставление о скотских падежах” І. Элізена (1798), “Ziemianin, albo Gospodarz Inflandski” (“Землеўладальнік, або Інфлянцкі гаспадар”) Я. Германа (1823) і адно з французскай – “Uprawa, zbiór i zachowanie buraków” (“Вырошчванне, уборка і захоўванне [цукровых] буракоў”) М. Дамбаля (1852); а таксама два выданні парадаў па медыцыне. Адну геаграфічную мапу мы таксама аднеслі да навукова-папулярных выданняў.

Навукова-папулярныя выданні 1865–1904 гг. маюць наступны склад: матэрыялы па гісторыі, асобныя працы, лекцыі, нарысы, апісанні, даклады, гутаркі, парады і павучанні, прамовы. Асноўнай тэматыкай навукова-папулярных выданняў была гісторыка-краязнаўчая – гэта нарысы, апісанні. Можна таксама вылучыць навукова-папулярныя выданні медыцынскай тэматыкі – гэта “Гигиенические беседы”, парады “Что нужно знать”, “Подарок ближнему”, “Несколько слов”, а таксама сельскагаспадарчай тэматыкі – “Беседы о лесе”, даклады і асобныя працы.

Былі выдадзены па адной аўтарскай навукова-папулярнай працы па псіхалогіі, мастацтвазнаўстве і мовазнаўстве.

У складзе навукова-папулярных выданняў 1905–1917 гг. дамінуе гістарычная тэматыка (9 выд.) – хронікі, нарысы, замалёўкі, эцюды, успаміны; а таксама сельскагаспадарчая (9 выд.) – парады, даклады, асобныя працы; медыцынская (7 выд.) – даклады, асобныя працы. Па функцыянальным прызначэнні навукова-папулярныя выданні былі закліканы распаўсюджваць і прапагандаваць навуковыя, спецыяльныя веды сярод шырокага кола грамадскасці. Для іх характэрна ўніверсальнасць тэматыкі. У залежнасці ад чытацкага прызначэння вылучаюцца навукова-папулярныя асветныя выданні для масавага чытача і навукова-папулярныя выданні для спецыялістаў.

Дамінуючай выступае *пазнавальная функцыя*. Для шэрагу навукова-папулярных выданняў характэрна і *геданічная* падфункцыя, якая спрыяла вольнаму адпачынку, забавам, рацыянальнаму выкарыстанню вольнага часу. Некаторым з выданняў гэтай групы ўласціва *асветная* і *выхаваўчая* падфункцыі.

Масава-палітычныя выданні (68 выд., або 2,2 %). Выпуск масава-палітычных выданняў у Мінску адзначаецца ў 1865–1904 гг. (6 выд.) – гэта *памяткі* і *агі-*

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

тацыйныя імперска-прапагандысцкія матэрыялы. У 1905–1917 гг. масава-палітычныя выданні склалі 62 найменні: *агітацыйны матэрыял*, *хронікі падзей*, *дэкларацыі*, *праграмы*, *клятва*, *прывітанні*. Масава-палітычныя выданні прадстаўляюць палітычную і гістарычную тэматыку. Іх функцыянальным прызначэннем была прапаганда і асвятленне палітычных і ваенных падзей. Па характары інфармацыі вылучаюцца дакументальныя, тэарэтыка-прапагандысцкія і публіцыстычныя выданні. Дамінуючыя функцыі ў масава-палітычных выданнях *упраўленчая*, а таксама *інфармацыйная*.

Вытворча-практычныя выданні (59 выд., або 1,8 %). Вытворча-практычныя выданні, якія з'явіліся ў Мінску ў другой палове XIX ст., падзяляюцца на тэхнічныя характарыстыкі, тлумачэнні да карыстання, практычныя кіраўніцтвы. У асноўным дадзеныя друкаваныя матэрыялы прызначаліся спецыялістам па тэхніцы (18 выд.), праве (11), сельскай гаспадарцы (9), эканоміцы (7), матэматыцы (2 выд.).

Мінскія вытворча-практычныя выданні служылі практычнымі кіраўніцтвамі ў прафесійнай дзейнасці, выконвалі функцыю садзейнічання павышэнню прафесійнай кваліфікацыі. Прыкладным выданням у якасці дамінуючай уласціва *пазнавальная функцыя*. Акрамя таго, адзначым, што для прыкладных выданняў характэрна і *агульнакультурная функцыя*.

Такім чынам, па функцыянальным прызначэнні пэўнага віду выданняў можна прасачыць сувязь і функцыянальную залежнасць дадзенай групы выданняў ад патрэб адпаведнай сферы грамадскага жыцця і практыкі. Прытым назіраецца двухбаковая залежнасць: з аднаго боку, практыцы патрэбны адпаведныя выданні, з другога – у асобных галінах жыццядзейнасці ствараюцца творы, якія выдаюцца ў выглядзе навуковых, навукова-папулярных, вучэбных, літаратурна-мастацкіх і інш.

Кніжная прадукцыя Мінска 1795–1917 гг., як паказвае аналіз яе складу па мэтавым прызначэнні, была разлічана галоўным чынам на задавальненне патрэб менавіта спецыялістаў розных галін дзейнасці: сацыяльна-эканамічнай, сельскагаспадарчай, адукацыйна-педагагічнай, медыцынскай, прававой, па ваеннай справе, гісторыі, прыродазнаўстве, тэхніцы.

У 1795–1864 гг. пачынаюць выдавацца першыя навуковыя, вучэбныя і даведкава-інфармацыйныя выданні. Атрымліваюць далейшае развіццё рэлігійныя выданні (78 выд., або 33,5 %), для вольнага часу (43 выд., або 18,5 %), літаратурна-мастацкія (33 выд., або 14,2 %), вучэбныя (29 выд., або 12,4 %) і афіцыйныя выданні (22 выд., або (9,4 %), якія адпаведна займаюць вядучыя пазіцыі (гл. Дадат. 2, табл. 2.1). Афіцыйныя выданні прадстаўлены ў асноўным сацыяльна-эканамічнай, прававой і гістарычнай тэматыкамі, навуковыя выданні – філасофскай, навукова-папулярныя – сельскагаспадарчай і медыцынскай, вучэбныя – мовазнаўчай, даведкавыя – гістарычна-краязнаўчай, выданні для вольнага часу – музычнай тэматыкай. Дамінуючымі функцыямі былі *агульнакультурная*, *геданічная*, *пазнавальная*, *упраўленчая*.

Рэпертуар мінскіх выданняў у 1865–1904 гг. дапаўняецца новымі відамі – гэта вытворча-практычныя і масава-палітычныя выданні (гл. Дадат. 2, табл. 2.2). Змяняюцца акцэнты ў кнігавыданні: павялічваюцца колькасна афіцыйныя выданні, якія выходзяць на першае месца – 738 выд. (61,3 %); на другое месца пера-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

мяшчаюцца рэлігійныя – 158 выд. (13,1 %); на трэцяе – даведкавыя (133 выд., або 11,1 %); на чацвёртае – навуковыя (39 выд., або 3,2 %); на пятае – навукова-папулярныя і вучэбныя (па 32 выд., або па 2,7 %). Афіцыйныя выданні прадстаўлены ў асноўным сацыяльна-эканамічнай, сельскагаспадарчай і медыцынскай тэматыкай. Навукова-папулярныя выданні – гэта выданні па медыцыне, сельскай гаспадарцы і гісторыі. Навуковыя выданні – гэта ў асноўным выданні па медыцыне, гісторыі і сельскай гаспадарцы. Вытворча-практычныя – па праве, тэхніцы, сельскай гаспадарцы, матэматыцы. Вучэбныя – па рэлігіі, мовазнаўстве, матэматыцы. Масава-палітычныя – па грамадска-палітычнай тэматыцы. Даведкавыя – па гістарычным краязнаўстве, бібліяграфіі, адукацыі. Найболей праяўляюцца *ўпраўленчая*, *агульнакультурная*, *пазнавальная*, *інфармацыйная* функцыі.

Відавы склад мінскіх выданняў у 1905–1917 гг. выглядае даволі стабільна (гл. Дадат. 2, табл. 2.3). Вядучыя пазіцыі застаюцца за афіцыйнымі (1103 выд., або 66,2 %), рэлігійнымі (121 выд., або 7,3 %) і даведкавымі выданнямі (120 выд., або 7,2 %). Актыўна на гэтым этапе развіваюцца навуковыя выданні. Павялічваецца іх колькасць, і яны выходзяць ужо на чацвёртае месца (68 выд., або 4,1 %). На пятым – літаратурна-мастацкія (65 выд., або 4 %). На шостым – вучэбныя (55 выд., або 3,3 %). Што датычыцца тэматыкі выданняў, якую яны прадстаўляюць, то для афіцыйных выданняў яна ў асноўным сацыяльна-эканамічная, сельскагаспадарчая і медыцынская. Сярод навуковых дамінуюць выданні па медыцыне, сельскай гаспадарцы, прыродазнаўстве і гісторыі; сярод навукова-папулярных – па гісторыі, медыцыне і сельскай гаспадарцы. Вытворча-практычныя выданні ў асноўным прысвечаны тэхніцы і сельскай гаспадарцы. Вучэбныя – матэматыцы, мовазнаўству і мастацкай літаратуры. Даведкавыя выданні прадстаўляюць сацыяльна-эканамічную, гісторыка-краязнаўчую і бібліяграфічную тэматыкі. Выданні для вольнага часу – сацыяльна-эканамічную тэматыку. Першынство застаецца за ўпраўленчай, інфармацыйнай, пазнавальнай, агульнакультурнай функцыямі. На фарміраванне відавога складу мінскіх выданняў па функцыянальным прызначэнні мела значны ўплыў дзяржаўная палітыка Расійскай імперыі, пераважаючая ў грамадстве рэлігійная свядомасць, якія праявіліся ў дамінуючым становішчы афіцыйных і рэлігійных выданняў. Адлюстраваннем сацыяльных патрэб мінскага грамадства былі ў асноўным даведкавыя, навуковыя, вучэбныя і літаратурна-мастацкія выданні, для якіх характэрнымі функцыямі з'яўляліся *пазнавальная*, *агульнакультурная*, *асветная*, *выхаваўчая* і *геданічная*.

Такім чынам, адпаведна высновам Г. М. Шляцовай-Водкі[405] і Н. М. Кушнарэнкі[406] аб разнастайнасці функцый дакумента можна меркаваць, што яна была ўласціва і мінскім выданням, якія, у сваю чаргу, з'яўляліся поліфункцыянальнымі. Прадстаўляючы і разглядаючы кожны з відаў мінскіх выданняў, мы паспрабавалі паказаць вядучыя, дамінуючыя функцыі кожнага. Усе названыя функцыі з'яўляюцца спецыяльнымі, як іх прадстаўляе Н. М. Кушнарэнка, характэрнымі толькі для пэўных відаў выданняў, у якіх яны праяўляюцца як дамінуючыя ў адпаведнасці з сацыяльнымі запатрабаваннямі грамадства. Праўда, аўтар не ды-

---

405 *Швецова-Водка Г. Н.* Функции и свойства документа в системе социальных коммуникаций. С. 37–57.

406 *Кушнаренко Н. Н.* Документоведение : учеб. С. 39–41.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ферэнцыруе вылучаныя функцыі на падфункцыі, як гэта прапануе Г. М. Швяцова-Водка. На наш погляд, такая дыферэнцыяцыя неабходна ў сувязі з тым, што яна дазволіць паказаць усё мноства і разнастайнасць структуры пэўнага віду выданняў, у якой дадзеная функцыя дамінуе, пацвердзіўшы тым самым яе як шматфункцыянальную сістэму, што пастаянна знаходзіцца ў развіцці. Гэта тычыцца як асобнага віду выданняў, так і кожнага выдання гэтага віду. Дакумент, а ў нашым выпадку кніжнае выданне, – субстанцыйны (часовы) камунікат. З цягам часу могуць мяняцца і яго функцыі. Так, што тычыцца мінскіх выданняў 1795–1917 гг., то з пункту гледжання сённяшняга часу іх функцыянальнае прызначэнне не стасуецца з ўпраўленчай ці прававой функцыямі, а, хутчэй, абмяжоўваецца інфармацыйнай, агульнакультурнай, у некаторай ступені пазнавальнай і найбольш мемарыяльнай (помнікавай) функцыямі. Мемарыяльная функцыя, як адзначае Н. М. Кушнарэнка, уласціва дакументам-помнікам, якія валодаюць асаблівай сацыяльна-культурнай і гістарычнай каштоўнасцю[407]. А мінскія выданні якраз такімі і з’яўляюцца не толькі па сваёй бібліяграфічнай рэдкасці, але і па ўнікальнасці зместу, які адлюстроўвае гісторыю і жыццядзейнасць тагачаснага мінскага грамадства.

Мова і аўтарства выданняў

Моўная і аўтарская характарыстыкі мінскіх выданняў да гэтага часу таксама не з’яўляліся прадметам асобных даследаванняў. У агульным моўная сітуацыя разглядалася ў працах Я. С. Умецкай па гісторыі кнігавыдання ў Беларусі[408]. Большасць жа прац беларускіх навукоўцаў па праблемах развіцця беларускай мовы і літаратуры закраналі толькі пытанні беларускамоўных выданняў (С. Х. Александровіч[409], Г. В. Кісялёў[410], А. І. Мальдзіс[411] і інш.). Ёсць некалькі прац і польскіх даследчыкаў, у іх браліся пад увагу польскамоўныя выданні Беларусі адпаведнага перыяду, – Т. Зянкевіча[412], Я. Кушлейкі[413], Я. Кастэцкага[414]. Невядомы

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

[407] *Тамсама.* С. 40.

[408] *Умецкая Е. С.*: 1) История книгопечатания в Белоруссии в первой четверти XIX века (1801–1832). 27 с.; 2) Казенное книгопечатание в Белоруссии (1797–1832). С. 63; 3) Книгоиздание в Белоруссии в первом тридцатилетии XIX века (1801–1832). С. 76–91; 4) Книгопечатание в Гродно в конце XIX в. (1861–1900). С. 93–98; 5) Цензурно-правовое положение книги в Белоруссии (1801–1832 гг.). С. 45–59; 6) Выданні на рускай мове: XIX – пачатак XX ст. С. 273–290; 7) Кнігавыдавецкая справа ў пачатку XIX ст. С. 37–38; 8) Прыватнае кнігадрукаванне ў Беларусі. С. 22–24.

[409] *Александровіч С.* Гісторыя і сучаснасць: літаратурна-крытычныя артыкулы. 256 с.; *Яго ж.* Пуцявіны роднага слова. Праблемы развіцця беларускай літаратуры і друку другой паловы XIX – пачатку XX стагоддзя. 248 с.

[410] *Кісялёў Г.* Радаводнае дрэва: Каліноўскі – эпоха – наступнікі. 303 с. : іл.; Пачынальнікі: з гісторыка-літаратурных матэрыялаў XIX ст. / уклад. Г. В. Кісялёў. 543 с. : іл.

[411] *Мальдис А. И.:* 1) Из истории издательской деятельности Э. Ожешко. С. 249–251; 2) Кнігадрукаванне Беларусі ў XVIII стагоддзі. С. 130–151; 3) На скрыжаваннях славянскіх традыцый. Літаратура Беларусі пераходнага перыяду (другая палова XVII – XVIII ст.). 352 с.

[412] *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku … 235 s.

[413] *Kuszlejko J.* Książka polska w Rosji na przełomie XIX i XX wieku. 258 s.; *Idem.* Polska książka historyczna w Rosji w latach 1914–1918. Cz. I. T. 2. S. 172–194; Cz. II. T. 4. S. 225–242.

[414] *Kostecki J.* Ruch wydawniczy na ziemiach polskich (1877–1886). S. 153–224.

працы па яўрэйскамоўных выданнях. Зразумела, што агульнай карціны моўнай сітуацыі менавіта ў мінскім кнігавыданні гэтыя даследаванні не стваралі. Вынікі ж нашых навукова-бібліяграфічных пошукаў – як спроба першага падобнага кроку – даюць магчымасць вылучыць сем асноўных моўных груп, якія прадстаўляе кніжная прадукцыя, выдадзеная ў Мінску: беларуская, лацінская, нямецкая, польская, руская, французская, яўрэйская (іўрыт, ідыш) (гл. Дадат. 3).

У 1795–1864 гг. у мінскім кнігавыданні асноўнае месца займалі *польскамоўныя* выданні (146 выд.). Адначасова шэраг кніг, якія выдаваліся ў Мінску, разам з польскай мовай уключалі тэксты і на іншых мовах. Напрыклад, каталіцкія касцёльныя календары, “Directoriumy”, змяшчалі лацінскія і польскія тэксты (36 выд.). Вучэбныя кнігі выпускаліся з тэкстамі на рускай і польскай мовах, як “Łatwy sposób nauczenia się czytać po rossyisku y po polsku” (1799), на нямецкай, рускай і польскай, як “Abecadło” (1852, 1857, 1858). Былі і малітоўнікі з тэкстамі на польскай і на царкоўнаславянскай мовах – “Ojcze nasz” (1854). Урэшце, мастацкія творы В. Дуніна-Марцінкевіча на беларускай (лацінкай) і польскай мовах (3 выд.). Асноўныя пераклады рабіліся на польскую мову: з французскай – мастацкіх твораў (у 1797 г., 1855 г.), сельскагаспадарчых прац (у 1852 г.); з рускай – мастацкіх твораў (у 1808 г., 1843 г.); з нямецкай – сельскагаспадарчых прац (у 1798 г., 1823 г.).

Другое месца займалі выданні на рускай мове (21 выд.). У дадзенай групе таксама былі выданні з тэкстамі на некалькіх мовах: рускай і польскай – 1799, 1848, 1854 гг.; рускай, польскай, французскай і нямецкай – 1848 г. Па-руску і па-польску быў аформлены тытул такой гісторыка-дакументальнай крыніцы, як “Собрание древних грамот и актов городов Минской губернии” (1848), дзе змяшчаліся тэксты на рускай, польскай, старабеларускай і латыні. Быў выдадзены адзін пераклад на рускую і польскую мовы з нямецкай – 1798 г. Найбольш раннія асобныя рускамоўныя мінскія выданні з’явіліся ў 1828, 1831, 1833 гг. – гэта былі арыгінальныя мастацкія творы А. Паўлава.

Трэцяе месца па колькасці належала мінскім выданням на іўрыце (17 выд.). З 1808 г. па 1832 г. мінскія выданні на іўрыце (па нашых бібліяграфічных звестках) былі толькі рэлігійнай тэматыкі. У 1832 – 1836 гг. рэпертуар мінскіх друкаў на іўрыце папоўніўся календарамі, а таксама медыцынскімі выданнямі.

На чацвёртым месцы былі першыя мінскія выданні з тэкстамі на беларускай мове (лацінскім шрыфтам): “Hapon”, “Wieczernice i Obłąkany” (1855), “Ciekawyś? – Przeczytaj!” (1856), “Dudarz białoruski” (1857) В. Дуніна-Марцінкевіча. Адначасова ў гэтых выданнях змяшчаліся і польскамоўныя тэксты. У 1859 г. В. Дунінам-Марцінкевічам было ажыццёўлена самае адметнае выданне гэтага часу на беларускай мове лацінскім шрыфтам – пераклад “Pana Tadeusza” Адама Міцкевіча.

Асноўнымі аўтарамі і перакладчыкамі ў Мінску ў 1795–1864 гг. былі *мясцовыя аўтары* – тыя, хто знаходзіўся на службе ў Мінску, або ўраджэнцы Мінска і Міншчыны (больш 40 асоб, што перавышае 70 % ад агульнай колькасці аўтараў азначанага перыяду). Каля 20 аўтараў – гэта, будзем лічыць, *немясцовыя аўтары*, творы якіх перакладаліся і выдаваліся ў Мінску (Іаган Георг Давід Элізен, Жозэф Аляксандр Мацье Дамбаль, Ян Герман, [Ю.] Герандэ, С. Бернардус, святы Бернардын, славянскі тэолаг і філосаф святы Банавентура, рэктар

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Любешаўскага калегіума піяраў А. Т. Машыньскі, В. Капніст, А. С. Пушкін, Я. Мікульскі). Між іх асноўнымі немясцовымі аўтарамі былі аўтары твораў рэлігійнага зместу. Папулярнасцю карысталіся творы ў перакладзе з французскай і нямецкай моў на сельскагаспадарчую тэматыку. Да прыкладу, "Ziemianin, albo Gospodarz Inflandski" Я. Германа (1622) узноўлены па-польску І. Легатовічам у Мінску ў 1823 г. Вылучаецца мастацкі твор у перакладзе з рускай мовы – камедыя В. Капніста "Jabieda, to jest Pieniactwo" (1808).

Сярод аўтараў і перакладчыкаў, творы якіх былі выдадзены ў Мінску, большасць складаюць *празаікі і паэты*. У якасці перакладчыкаў вызначыліся такія аўтары, як нехта "B. O. W. K." – перакладчыца з французскай мовы на польскую, В. Дунін-Марцінкевіч – з польскай мовы на беларускую, І. Легатовіч – з нямецкай на польскую, Х. Прушыньска – з французскай на польскую, М. Тамашэўскі – з рускай на польскую, М. Б. Шышка – з французскай на польскую. Найбольш актыўна ў Мінску выдаваліся мастацкія творы В. Дуніна-Марцінкевіча, А. Паўлава, А. Плуга, М. Лойкі.

Значную аўтарскую групу ў мінскім кнігавыданні 1795–1864 гг. складаюць *музыканты і кампазітары*: А. Бартэльс, А. Грунер, К. Лада, С. Манюшка, К. Марцінкевіч, Ф. Міладоўскі, В. Пшыбора. Супольна з кампазітарамі выступалі аўтары вершаваных тэкстаў: П. Янкоўскі (друкаваўся пад псеўданімам John of Dycalp), А. Шэмеш і Ф. Князьнін, М. Лапіцкі і У. Сыракомля, Я. Прусіноўскі і У. Вольскі. Найбольш выдаваемымі аўтарамі-кампазітарамі былі Ф. Міладоўскі (вядома 29 выд.), А. Грунер (6), С. Манюшка (3) і В. Пшыбора (3 выд.).

Вылучаецца яшчэ адна група – гэта *аўтары-выкладчыкі, вучоныя і спецыялісты* ў галіне сельскай гаспадаркі, мовазнаўства, філасофіі, медыцыны, псіхалогіі. У названай групе аўтараў найчасцей выдаваліся працы Ф. Чапяліньскага. Наступную групу аўтараў складаюць *святары і рэлігійныя дзеячы* каталіцкага, а таксама іўдзейскага веравызнання. Самая меншая група аўтараў – *афіцыйныя асобы*.

Адзначым, што колькасць мінскіх кніжных выданняў 1795–1864 гг. пад індывідуальным аўтарствам была значна меншай, чым колькасць выданняў аўтарскіх калектываў ці выданняў без указання аўтарства, – прыкладна ў 4,2 разы. Па нашых падліках, індывідуальным аўтарам належыць каля 60 мінскіх выданняў 1795–1864 гг., што складае 24 % ад агульнай колькасці выдадзеных у гэты перыяд кніг.

Наступны этап мінскага кнігавыдання, 1865–1904 гг., характэрны рэзкім павелічэннем групы выданняў на рускай мове – 1177 выданняў, што ў 5 разоў больш у параўнанні з 1795–1864 гг.; а таксама павелічэннем перакладаў на рускую мову (сем супраць аднаго перакладу на рускую мову ў 1795–1864 гг.) і поўнай адсутнасцю перакладаў на іншыя мовы; эпізадычнымі выданнямі на польскай мове (18 выд.), французскай (5) і на лацінска-польскай мовах (2 выд.).

Характарыстыка рускамоўнай кніжнай прадукцыі падаецца ў раздзелах, прысвечаных тэматыка-тыпалагічнаму і функцыянальнаму аналізу мінскіх выданняў у адпаведных храналагічных межах. Адзначым толькі выданні перакладаў на рускую мову, якія былі зроблены ў 1870–1890-я гг. Змены ў моўнай палітыцы пасля 1863–1864 гг. атрымалі яскравы адбітак у перакладных выданнях – яны сталі толькі рускамоўнымі. Мясцовыя аўтары, прыстасоўваючыся да но-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

вай моўнай сітуацыі, імкнуліся ўсё ж даносіць да мінскага грамадства лепшыя ўзоры еўрапейскай думкі. Гэта пацвярджаюць выданні прац па псіхалогіі польскага вучонага Ю. Ахаровіча ў перакладзе з польскай мовы на рускую А. Ельскага (1876, 1877); у перакладзе з польскай мовы працы па сельскай гаспадарцы Дэлінгера (1893); у перакладах з французскай мовы – "Элементарный курс арифметики" доктара геалогіі і філасофіі, прафесара вышэйшых матэматычных навук Э. Жэлена (пераклад выкладчыка Мінскай гімназіі М. А. дэ Жоржа ў 1889 г.) і два пераклады, выкананыя С. Л. Халюціным: першы – лісты французскага афіцэра Эрбе з вайны 1853–1855 гг. у Крыме (1894) і другі – "Краткий обзор истории русской музыки Альберта Субиса. Париж, 1893. Presis de l`histoire de la musigue russe. Par. Albert Soubies" (1895). Быў яшчэ адзін пераклад са старыжытнарускай мовы з уводзінамі, заўвагамі і каментарыем Д. Бохана паэмы "Игорь князь Северский" (1897).

Друкі польскамоўных выданняў у Мінску з сярэдзіны 1860-х гг. і амаль да канца 1870-х гг. намі не выяўлены. Пасля выхаду ў 1866 г. у Мінскай губернскай друкарні каталіцкага "Directoriuma" польскамоўнае кнігадрукаванне, магчыма, прыпыняецца амаль на дзесяцігоддзе. Нязначным яно заставалася і потым: у 1879 г. – два выданні, у 1881 г. – два выданні, у 1883, 1884 і 1889 гг. – па адным выданні, у 1898 г. – два, у 1899, 1900 гг., 1901, 1902 гг. – па адным выданні, у 1903 г. – тры выданні. Большасць з іх (у дадзены перыяд) былі сумеснымі праектамі: мінска-варшаўскімі, мінска-кракаўскімі, мінска-віленскімі. Дзякуючы намаганням мінскіх кнігароў выйшлі выданні твораў мастацкай літаратуры – Ю. Крашэўскага, К. Дарэўскай-Вярыгі, Б. Адамовіча, Ю. Вяржбіцкага, В. Макоўскага, музычнага мастацтва – М. Грушвіцкага і М. Ельскага, гістарычныя – Х. Паяты, У. Загорскага, прыродазнаўчыя – Я. Ляскоўскага, а таксама дзве "Kantyczki" з рэлігійнымі спевамі і адзін каталог кнігарні В. Макоўскага.

Адбыліся ў 1865–1904 гг. таксама змены ў складзе аўтараў мінскіх выданняў. Асноўная частка – калектыўныя аўтары, што яскрава адлюстроўвае тэматыка-відавая структура выданняў: дамінуючае становішча займаюць афіцыйныя выданні сацыяльна-эканамічнай тэматыкі. На долю індывідуальных аўтараў прыпадае, па нашых падліках, каля 250 выданняў, што складае каля 21 % ад агульнай колькасці выдадзенай у гэты перыяд кніжнай прадукцыі.

У колькасных адносінах мінскіх аўтараў найперш прадстаўляюць *святары і рэлігійныя дзеячы* (22 аўт.). Асноўнымі аўтарамі ў дадзенай групе з`яўляліся прадстаўнікі праваслаўнага веравызнання. Былі таксама і прадстаўнікі іншых веравызнанняў: каталіцкага – мінскі біскуп А. Вайткевіч; іўдзейскага – рабін А. Ханелесс. Найбольш актыўныя аўтары – Ф. І. Міткевіч (27 выд.), архіепіскап Аляксандр (17), А. В. Тавараў (9), С. Г. Рункевіч (6), А. Юрашкевіч (4 выд.), Я. А. Варанцоў (3), Г. І. Тарнопальскі (3).

У сувязі з тым, што аўтарская група *выкладчыкаў, вучоных і спецыялістаў*, якая была выдзелена намі на папярэднім этапе, значна пашырылася, мы палічылі мэтазгодным прадставіць дадзеных аўтараў па іх працах у адпаведных галінах. Такім чынам, наступную групу аўтараў склалі *гісторыкі* (15 аўт.). Актыўна ўдзельнічаў у мінскім выдавецкім працэсе сакратар Мінскага губернскага статыстычнага камітэта А. П. Смародскі (24 выд.), выкладчык Мінскай гімназіі, сакратар рады настаўнікаў П. А. Аляксандраў, настаўнік Мінскага пры-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ходскага вучылішча У. С. Ярмаловіч, А. І. Мілавідаў, Я. А. Альбоўскі. Групу *медыкаў* склалі таксама 15 аўтараў. Большасць з іх – урачы са ступенню доктара медыцыны. Аўтараў-медыкаў адрознівае нешматлікасць прац. Аднак ёсць некалькі аўтараў, на рахунку якіх па некалькі выданняў, – П. А. Грацыянаў, С. К. Свянціцкі, К. Фангельзен. Наступную групу аўтараў утвараюць *празаікі і паэты* (14 аўтараў арыгінальных мастацкіх твораў і рэдактараў). У якасці рэдактараў выступалі Д. Д. Бохан, Р. Салаўёў. У групе аўтараў *па сельскай гаспадарцы* (13 аўт.) – у асноўным спецыялісты, сябры Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі. Найбольш часта выдаваліся аўтары з тэматыкай па лясной гаспадарцы Я. Ф. Хрушчоў і В. І. Цюндзявіцкі. Сярод аўтараў у галіне *мовазнаўства* (9 аўт.) вядучае месца займаюць выкладчыкі Мінскай класічнай гімназіі М. П. Каралёў (8 выд.) і В. М. Курчэвіч-Сяўрук (2 выд.). Неабходна адзначыць, што сярод *аўтараў-матэматыкаў* асноўнае месца належыць таксама настаўнікам: С. А. Кацэнеленбогену, М. К. Лаўрову, С. А. Казлоўскаму, М. А. дэ Жоржу, А. Ляўшыну. Як ужо адзначалася, у гэты перыяд у Мінску выйшла адно перакладное выданне французскага матэматыка Э. Жэлена. Аўтарамі прац *па адукацыі* ў асноўным былі прадстаўнікі з адміністрацыйна-ўпраўленчага апарату: дырэктар Мінскай гімназіі М. Адо, сакратар педагагічнай рады Мінскай гімназіі В. П. Сазановіч, епархіяльны наглядальнік С. Пянкевіч, інспектар Мінскай духоўнай семінарыі А. Чарніцын. Па пытаннях *права* асноўныя выданні былі ажыццёўлены супрацоўнікамі судова-прававых органаў (6 аўт.). *Эканамічныя* пытанні асвятляліся ўпраўляючым Мінскай казённай палатай Ф. М. Ястрэмскім (9 выд.) і іншымі службовымі асобамі. Сярод аўтараў мінскіх выданняў былі *кампазітары* (7 выд.), *тэхнолагі-практыкі* (4), *прыродазнаўцы* (3); *мастацтвазнаўцы* (3); *педагогі-псіхолагі* (2), *бібліёграфы* (3 выд.). Сярод перакладчыкаў і рэдактараў у гэты перыяд вызначаюцца А. Ельскі, М. А. дэ Жорж, С. Л. Халюцін, Д. Бохан, Р. Салаўёў.

Групу немясцовых аўтараў склалі названыя ўжо аўтары перакладных твораў – Ю. Ахаровіч, Э. Жэлен, Дэлінгер, Ж. Эрбе, А. Субіс, а таксама арыгінальных твораў – Ю. Крашэўскі, Я. Ляскоўскі, У. Загорскі, Р. Белін, В. Перапечын. У працэнтных суадносінах немясцовыя аўтары складаюць у гэты перыяд каля 17 %. Агульная ж колькасць індывідуальных аўтараў 1865–1904 гг. – каля 140 асоб.

Асаблівасцю рэпертуару мінскіх выданняў з 1905 г. па 1917 г. былі не столькі замацаванне і колькасны рост кніжнай прадукцыі на рускай мове (у 1,3 раза больш выдадзена кніг у параўнанні з папярэднім этапам), колькі пачатак працэсу адраджэння і актывізацыі мясцовага разнамоўнага кнігавыдання, у першую чаргу на беларускай мове – 19 выданняў, яўрэйскай – 50, польскай –54 (гл. Дадат. 3).

Што тычыцца рускамоўнага кнігавыдання ў Мінску, то працэс колькаснага росту ў дадзенай групе спалучаецца з пашырэннем тэматыкі і функцыянальнага прызначэння гэтай літаратуры. З’яўляюцца першыя выданні па хіміі (“Эволюция химических элементов” А. А. Макрыцкага, 1915), ваеннай справе (29 выд.), логіцы (падручнік І. І. Цунзера “Первая мысль”, 1909). Узрастае доля выданняў спецыяльнага прызначэння, асабліва афіцыйных (66,3 %) і навуковых (4,1 %). Павялічваецца колькасць выданняў, якія ўключалі, акрамя рускай мовы, яшчэ

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

некалькі моў, напрыклад: лацінскую – творы Вяргілія, Гарацыя (1913, 1914), дапаможнікі да лацінскай хрэстаматыі С. Самуйлава (1913, 1914); польскую – "Отчет Минского благотворительного общества за 1907 год" (1908), французскую – усяго 14 выданняў. З'яўляюцца пераклады на рускую мову з латыні гістарычных твораў Г.-Ю. Цэзара, Ц. Лівія і са старажытнаяўрэйскай мовы "Извлечений (главы VII, VIII, IX и X) из правил о подаянии бедным по еврейской религии, составленных Рабби Моисеем бен Маймоном" (1913).

Другое месца ў рэпертуары мінскіх друкаў 1905–1917 гг. вызначаецца за *польскамоўнымі* выданнямі (54 выд.), асноўны галінова-тэматычны склад якіх прадстаўлены гісторыяй і краязнаўствам (13 выд.), мастацкай літаратурай (12), ваеннай справай (12). Творы гістарычнай тэматыкі польскамоўных выданняў прысвячаліся дзеячам вызвольнага руху ў Беларусі, Польшчы і Літве – гэта Ш. Канарскі і Т. Касцюшка. Мастацкая літаратура прадстаўлена выданнямі і творамі В. Макоўскага – "Godzina pogardy: (wrazenia)" ("Час пагарды") (1906), "Wrażenia i studia" ("Уражанні і даследаванні") (1913); А. Гліньскага – "Bajarz polski" ("Казачнік польскі") (два тамы 4-га перавыдання выйшлі ў 1907 г. у серыі "Wydawnictwo Groszowe" і два тамы 11-га перавыдання ў 1913 г.); Ю. С. Вяржбіцкага "Księga ciszy" ("Кніга цішы)" (1914); Ф. Бернатовіча (1908); І. Янкоўскай (1916), Л. Жыцкай (1916); а таксама адзіным зборнікам – "Z nad Wilii i Niemna" ("З-над Віліі і Нёмана") (1906), прысвечаным 50-годдзю з часу смерці А. Міцкевіча і Т. Зана.

Розныя выдаўцы спрабавалі наладзіць сістэматычнае выданне на польскай мове "календара мінскага". Першыя спробы ў 1907, 1908 і ў 1909 гг. ажыццявіла Таварыства дабрачыннасці. Наступныя выпускі календара 1910, 1914–1917 гг. выйшлі накладам розных выдавецтваў: штомесячніка "Straży im. Maryi", штотыднёвіка "Nad Świsłoczą", кнігарні В. Макоўскага, "Polskiej Macierzy Szkolnej Ziemi Mińskiej". Амаль усе календары былі надрукаваны ў Вільні. Вядомы выпуск аднаго календара непасрэдна ў мінскай друкарні І. Каплана ў 1910 г.

У 1917 г. у Мінску з'явіліся польскамоўныя выданні па ваеннай справе – гэта падручнікі, правілы і слоўнік для польскіх вайскоўцаў, выдадзеныя Таварыствам польскіх вайсковых ведаў пад кіраўніцтвам Г. Багіньскага.

Па чытацкім прызначэнні пераважалі вучэбныя, даведкавыя, літаратурна-мастацкія і рэлігійныя выданні. Толькі адной пазіцыяй прадстаўлены афіцыйныя, навукова-папулярныя, папулярныя і масава-палітычныя выданні.

Мінскія кніжныя выданні на польскай мове гэтага часу з'яўляліся ў асноўным сумеснымі выдавецкімі праектамі: мінска-віленскімі, мінска-віленска-варшаўскімі, мінска-варшаўска-кіеўскімі. Найбольш актыўнымі гадамі ў мінскім польскамоўным кнігавыданні ўказанага перыяду былі 1907 г. (7 выд.), 1913 (5), 1916 (6) і 1917 г. (19 выд.).

Трэцяе месца ў кнігавыдавецкім рэпертуары Мінска 1905–1917 гг. належала *яўрэйскамоўным* выданням, пераважна на ідыш (Дадат. 3), каля паловы іх складалі пераклады з рускай мовы (18 выд.). Своеасаблівы ўсплёск яўрэйскамоўнага кнігавыдання назіраўся ў 1905–1906 гг., калі ў выдавецтве «Verlag "Kultur"» убачыла свет амаль 40 кніг на ідыш і іўрыце (39 выд.), 63 % з іх складала мастацкая літаратура. Выданне ў Мінску мастацкіх твораў вядомых аўтараў спрыяла фарміраванню і развіццю літаратурнага ідыша. Дзякуючы такім

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

аўтарам, як М. Мойхер-Сфорым (Ш. Я. Абрамовіч) і асабліва І. Л. Перэц, Шолам-Алейхем (Ш. Рабіновіч), пачынаецца працэс барацьбы за чысціню народнай мовы і пранікненне ў літаратурныя творы на ідыш гуманістычных ідэй. У белетрыстычных выданнях адлюстроўваліся рэвалюцыйныя падзеі (творы Л. Андрэева, Д. Айзмана), барацьба супраць прыгнятальнікаў і народныя паўстанні (гістарычная драма М. Мінскага), антываенныя настроі (творы У. Гаршына), няпростае жыццё яўрэяў як у межах аседласці, так і на эміграцыі (творы Ш. Аша, А. Гаркавы, Э. Кагана, Г. Номберга, І. Перэца, Тана). Псіхалагічныя творы У. Караленкі, У. Гаршына, А. Чэхава і інш., перакладзеныя на ідыш, мелі таксама значную папулярнасць. У 1905–1906 гг. у Мінску былі выдадзены і яўрэйскамоўныя брашуры палітычнай тэматыкі (8 выд.), асноўнай мэтай якіх было распаўсюджванне сацыял-дэмакратычных ідэй, барацьба з самадзяржаўем. Найбольш папулярнымі аўтарамі з’яўляліся І. Перэц, А. Чэхаў, У. Гаршын, Ш. Аш, У. Караленка, Тан.

Значна меншай колькасцю прадстаўлены мінскія выданні на іўрыце (6 выд.). Гэта кнігі па мастацкай літаратуры (аўтары – Л. А. Бронь, М. Бенсман), гісторыі – А. С. Шабад «ספר תולדות הימים ורשמות מפנקסים ישנים של ח״ק ”שבעה קרואים“…» («Хроніка малітоўнага дома і брацтва “Шыва-Круім”») (1911, 1912) і рэлігіі – “האזינו ברכה…” (“Слухайце блаславення (Маісея)” Л. А. Фрыдмана (1913).

Развіццё мінскага кнігавыдання *на беларускай мове* было звязана ў першую чаргу з адраджэнскім рухам у беларускай літаратуры. Выданне твораў мастацкай літаратуры становіцца адным з асноўных кірункаў у беларускамоўным кнігавыданні (6 выд.). Першыя з іх – гэта творы Э. Ажэшкі (1907), Я. Коласа (1917), “Тарас на Парнасе” (1917); пераклады з польскай на беларускую мову Т. Гардзялкоўскай твораў С. Жэромскага, С. Віткевіча (1914); зборнікі “Беларускія жарты” (1915), “Дзіцячая чытанка” (1917), “Літаратурны зборнік “Вольнае Беларусі” (1917). Вядучае ж становішча ў мінскім беларускамоўным кнігавыданні 1905–1917 гг. займалі творы сельскагаспадарчай тэматыкі (7 выд.). У 1917 г. у беларускамоўным кнігавыданні пачынае пераважаць палітычная тэматыка. Выходзяць працы “Аўтаномія Беларусі” Я. Лёсіка, “Як Мікіта бараніў сваіх” М. Міцкевіча і Я. Лёсіка, “Мэморыя”, “Пратакол з’езду беларускіх нацыянальных арганізацый у Мінску”, “Пратакол III з’езду Беларускай сацыялістычнай грамады”, “Чаго хоча Беларуская сацыялістычная грамада”.

Асноўнай аўтарскай групай у вызначаны перыяд становяцца *празаікі, паэты, перакладчыкі* (42 асобы). Павялічваецца група складальнікаў, рэдактараў. Стабільна па колькасці аўтараў выглядае група *святароў і рэлігійных дзеячаў* (25 аўт.); асноўнымі аўтарамі ў гэтай групе выступаюць прыхільнікі хрысціянскай праваслаўнай канфесіі. Аднак колькасць аўтараў па праваслаўі ў гэты перыяд некалькі змяншаецца. Затое павялічваецца колькасць аўтараў па іўдаізме, у тым ліку перакладчыкаў. Адзіным аўтарам прадстаўлена каталіцкая канфесія (А. Ельскі). У групе *аўтараў-палітыкаў* (24 аўт.) часцей выдаваліся У. І. Ленін (7 выд.), Г. Шмід (6), І. Чыгіроў (4), Я. Лёсік (2 выд.). У гэтай групе вызначыліся і перакладчыкі, такія як Б. Эпімах-Шыпіла, І. Вортсман, С. Левенгарц, Л. Шапіра, і рэдактары – І. В. Уладзіслаўлеў, А. Эльяшаў. У галіне *сельскай гаспадаркі* асабліва вылучаюцца спецыялісты (20 аўт.) па жывёлагадоўлі, аграноміі, паляводстве, сярод іх былі таксама рэдактары і складальнікі, напрыклад сакра-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

тар Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі С. Ю. Занеўскі, інструктар па малочнай гаспадарцы К. Ф. Купрэвіч, інспектар па жывёлагадоўлі пры таварыстве Т. М. Рыхтар. *Аўтары-медыкі* ўступалі нязначна (19 аўт.). Асабліва вызначыліся С. В. Балкавец, В. Л. Лунц, І. Ц. Офенберг, А. І. Савацееў і рэдактары – М. А. Поляк, А. А. Шахматаў. Сярод *аўтараў-гісторыкаў* (18 аўт.) вылучаюцца вучоныя, настаўнікі і выкладчыкі. Найбольш актыўныя ў гэты перыяд аўтар прадмоў і рэдактар Д. Скрынчанка, складальнік і перакладчык – І. Эльперын (ён жа – П. П. Фрэй). Аднолькавыя групы ўтвараюць аўтары *па праве* (12 аўт.) – Г. А. Дайноўскі, Ф. М. Ястрэмскі, Н. Л. Сагаловіч і *аўтары сацыяльна-эканамічнай* тэматыкі (12 аўт.). У групе *аўтараў-прыродазнаўцаў* (11 аўт.) – інжынер-аграном А. Д. Дубах, гідратэхнік Я. У. Апокаў, вучоны, аграном У. Р. фон Рыдыгер, спецыяліст па культуры балот у Мінскай губерні А. А. Сядлецкі, а таксама рэдактар Я. У. Апокаў. Вылучаюцца таксама аўтары-мовазнаўцы і *літаратуразнаўцы* (11 аўт.); *аўтары-матэматыкі* (10 аўт.). Найменшыя аўтарскія групы ўтвараюць *афіцыйныя асобы* (7 аўт.), сярод іх – мінскія губернатары А. Ф. Гірс, Я. Я. Эрдэлі, сябры Дзяржсавета Лапацінскі і Скірмунт, начальнік аддзела Мінскай казённай палаты Я. П. Смірноў; *тэхнікі* (6 аўт.), *вайскоўцы* (5) – генерал Ю. Доўбар-Мусніцкі, падпаручнік Г. Ю. Багіньскі; *прыродазнаўцы* (3), *хімікі* (1), *бібліёграфы* (1 аўт.).

З 1905 г. па 1917 г. намі зафіксаваны 280 аўтараў (72,5 % з іх – мясцовыя аўтары), якія прычыніліся ў Мінску да друку 373 прац. Ад усёй выдадзенай прадукцыі ў дадзены перыяд – гэта 22,4 %.

Аналіз кнігавыдавецкага масіву Мінска за 1795–1917 гг. па моўнай прыкмеце пацвярджае вывад аб залежнасці мовы выдання ад дзяржаўнай палітыкі, якая выяўлялася праз пэўныя законы, цыркуляры, палажэнні аб друку. Так, мова мінскіх выданняў 1795–1864 гг. была падпарадкавана шэрагу законаў аб друку, асноўныя з якіх дазвалялі прыватны друк (урадавыя загады 1801 г. і 1802 г.), забаранялі яўрэйскае кнігадрукаванне (1836), польскі шрыфт і друк (1864).

У кніжным рэпертуары гэтага часу вылучаюцца выданні на польскай (146 выд.), лацінскай і польскай (35), рускай (21), яўрэйскай (17), беларускай і польскай (3), беларускай (2), лацінскай (2), нямецкай (1 выд.) мовах. Паступова праз пасрэдніцтва польскай мовы ўзмацняўся рускамоўны ўплыў на кніжны друк у Мінску. Гэта прасочваецца ў двухмоўных выданнях на рускай і польскай мовах, чатырохмоўных (на рускай, польскай, французскай, нямецкай) выданнях, у перакладах з рускай мовы на польскую. Аднак польская мова захоўвалася ў мінскіх выданнях як дамінуючая да 1865 г. Асноўныя пераклады з іншых моў (рускай, французскай) рабіліся на польскую мову. У шэрагу мінскіх рэлігійных выданняў гэтага часу выкарыстоўваліся лацінская і польская мовы. Дзякуючы польскамоўнаму пасрэдніцтву і лацініцы з'яўляюцца першыя мінскія беларускамоўныя выданні і пераклады з польскай на беларускую мову В. Дуніна-Марцінкевіча. Другой дамінуючай мовай у 1795–1864 гг. была руская, трэцяй – іўрыт.

На працягу 1865–1904 гг., калі быў уведзены і дзейнічаў часовы цэнзурны статут (1865), узмацнілася русіфікатарская палітыка царызму, адбылася моўная пераарыентацыя ў кнігавыданні і асноўнай мовай стала руская. Колькасць мінскіх кніжных выданняў на ёй узрасла амаль у 56 разоў у параўнанні з папярэднім

РЭПАЗІТОРЫЙ БДУКИ

перыядам. Больш стала перакладаў на рускую мову, зніклі пераклады на іншыя мовы, эпізадычнымі былі выданні на польскай мове, адзінкавыя – на латыні.

1905–1917 гг. сталі для Мінска гадамі адраджэння разнамоўнага кнігавыдання ў сувязі з увядзеннем у дзеянне дазволу друкаваць на мясцовых мовах (1905). Адначасова са значным колькасным ростам рускамоўнага кнігавыдання (у 1,3 раза) у Мінску з'яўляюцца і перакладныя выданні на рускую мову (з латыні). На другое месца ў мінскім кнігадруку ў 1905–1917 гг. выходзяць польскамоўныя, на трэцяе – яўрэйскамоўныя выданні. Пачынае развівацца беларускамоўнае кнігавыданне. Пры ўсёй бессістэмнасці і выпадковасці ў выданні беларускіх кніг у Мінску назіраецца і пэўная заканамернасць. Дамінуючае становішча займаюць літаратурна-мастацкія выданні – 1907–1917 гг., навукова-папулярныя выданні па сельскай гаспадарцы – 1914–1915 гг., масава-палітычныя выданні – 1917 г.

Разам з тым можна зазначыць, што выданне кніг у Мінску на розных мовах не толькі залежала ад цэнзурнага заканадаўства, але было падрыхтавана і выклікана патрэбамі грамадскага жыцця. Па-першае, Мінск па складзе свайго насельніцтва з'яўляўся не толькі шматнацыянальным полісам, але і горадам, у якім асноўныя нацыянальныя групы ўтваралі яўрэі (болей 50 %), рускія (каля 18 %), беларусы (каля 17 %) і палякі (каля 6 %)[415]. Па-другое, кожная з нацыянальных груп стварала ў горадзе свае нацыянальныя асяродкі культуры[416] – гурткі, таварыствы, школы, кнігарні, бібліятэкі, што сведчыла аб захаванні і развіцці ў яго межах нацыянальнай самабытнасці розных народаў. І нарэшце, з 1905 г. падчас шырокага нацыянальна-вызвольнага руху было "адваявана" права легальнага друку і распаўсюджвання выданняў на мясцовых мовах – беларускай, польскай, яўрэйскай, што пачалі актыўна выкарыстоўваць і ў Мінску. У сваю чаргу, мясцовы кнігадрук стаў значным стымулам у развіцці нацыянальных культурных асяродкаў. Адну з вядучых пазіцый у разнамоўным кнігавыданні ў гэты час займаюць вучэбныя і літаратурна-мастацкія творы.

Як адзначыў З. Шыбека, "прадстаўнікоў розных культур аб'ядноўваў усё ж беларускі горад"[417]. Адпаведна мы можам сказаць, што і беларускае кнігавыданне складалася з разнамоўных нацыянальных кнігавыдавецкіх плыняў, цесна звязаных паміж сабой тэматычна і функцыянальна, а асноўнае аўтарства заставалася за мясцовымі, мінскімі, аўтарамі. Так, у 1795–1864 гг. яны складалі 70 %. Сярод аўтараў можна вылучыць пяць асноўных груп: празаікі і паэты; музыканты і кампазітары; святары і рэлігійныя дзеячы; выкладчыкі і спецыялісты; афіцыйныя асобы. Пераважалі ў гэты час сярод іх дзве групы: празаікі і паэты, музыканты і кампазітары. У 1865–1904 гг. адбыліся змены ў колькасным і якасным складзе аўтараў мінскіх выданняў. Мясцовыя аўтары складалі ўжо каля 83 %. Вызначаюцца 14 груп аўтараў: святары і рэлігійныя дзеячы; настаўнікі;

---

415 *Шыбека З.* Гарады Беларусі (60-я гады XIX – пачатак XX стагоддзя). Мінск : ЭўраФорум, 1997. С. 169.

416 Тамсама. С. 197–211.

417 *Шыбека З.* Мінск у складзе Расійскай імперыі (культурны генезіс будучай сталіцы) // Гісторыя, культуралогія, мастацтвазнаўства : матэрыялы III Міжнар. кангрэса беларусістаў "Беларуская культура ў дыялогу цывілізацый" (Мінск, 21–25 мая, 4–7 снежня 2000 г.) / рэдкал.: В. Скалабан (гал.рэд.) [і інш.]. Мінск : Беларус. кнігазбор, 2001. С. 199. (Беларусіка=Albaruthenica ; кн. 21).

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

спецыялісты ў галіне гісторыі, медыцыны, сельскай гаспадаркі, мовазнаўства, матэматыкі, права, эканомікі, прыродазнаўства, мастацтвазнаўства, псіхалогіі, празаікі і паэты, тэхнолагі. Найбольшую групу складаюць святары і рэлігійныя дзеячы. У 1905–1917 гг. мясцовыя аўтары налічваюць каля 73 %. Асноўныя аўтарскія групы (15) – гэта празаікі і паэты; святары і рэлігійныя дзеячы; настаўнікі; спецыялісты па сельскай гаспадарцы, медыцыне, палітыцы, гісторыі, эканоміцы, праве, філалогіі, прыродазнаўстве, філасофіі, геаграфіі і геалогіі; афіцыйныя асобы; вайскоўцы. На вядучыя пазіцыі сярод аўтараў зноў выходзяць, як і ў 1795–1864 гг., празаікі і паэты.

Мінскія кніжныя рэдкасці

Нотна-музычныя выданні

Гісторыя нотавыдавецкай справы ў Беларусі з'яўляецца важнай часткай, з аднаго боку, музычнай культуры, а з іншага – гісторыі выдавецкай справы і адпаведна – кніжнай культуры Беларусі. Першыя друкаваныя беларускія нотныя зборнікі з'явіліся напрыканцы XVIII ст. – гэта выданні каталіцкай царквы[418], аднак на тэрыторыі Беларусі ноты друкаваліся, як вядома, яшчэ з сярэдзіны XVI ст.[419]

Са з'яўленнем новага, літаграфічнага спосабу друку ў канцы XVIII ст., які значна паскорыў нотадрукаванне, на пачатку XIX ст. і ў Мінску выйшлі ў свет першыя выданні, якія змяшчалі нотны матэрыял. Вядомае нам сёння, дзякуючы даследаванню Я. С. Умецкай[420], адно з ранніх мінскіх выданняў – гэта "Śpiew do poloneza", было надрукавана ў Мінскай губернскай друкарні ў 1817 г. на патрэбу мясцовай гімназіі ў якасці вучэбнай праграмы па музыцы. Можна, аднак, меркаваць, што, напэўна, на пачатку XIX ст. існавалі і іншыя нотныя выданні, надрукаваныя ў Мінску, бо дастаткова назваць прозвішчы вядомых музыкантаў і кампазітараў Пятра Карафа-Корбута, дырыжора і музычнага педагога Дамініка Стафановіча, яго брата, педагога і кіраўніка мінскага аркестра Вінцэнта Стафановіча, кампазітара і педагога Канстанціна Кжыжаноўскага, якія працавалі на ніве музычнай культуры Мінска, і, пра якіх часта згадваюць мастацтвазнаўцы як пра педагогаў С. Манюшкі, Ф. Міладоўскага, К. Марцінкевіч, М. Ельскага і інш. З паступовым пашырэннем кола спажыўцоў музычных твораў, узрасталі і патрэбы ў іх, якія спрабавалі задавальняць і мінскія выдаўцы, друкары, выкарыстоўваючы ў першую чаргу просты і танны літаграфічны спосаб друку нотных формаў.

Найбольш значныя колькасныя вынікі ў галіне нотавыдання ў Мінску адзначаюцца ў 1850–1860-я гг., калі выпускам музычных твораў мясцовых кампазіта-

418 *Костюковец Л. Ф.* Кантовая культура в Белоруссии: массовые канты-гимны, лирические канты-псальмы. Минск : Выш. шк., 1975. С. 45.

419 *Касцюкавец Л. П.* Нотадрукаванне // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі : у 5 т. Т. 4. С. 86; *Дадзіёмава В.* Нарысы гісторыі музычнай культуры Беларусі. Мінск : Беларус. дзярж. акад. музыкі, 2001. С. 51.

420 *Умецкая Я. С.* Выданні на рускай мове: XIX – пачатак XX ст. С. 278.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

раў-рамантыкаў заняўся Аляксандр Валіцкі[421], які падтрымліваў цесныя сувязі з шырокім колам прагрэсіўнай інтэлігенцыі. Як уладальнік кнігарні, а такса-ма склада музычных матэрыялаў “piśmiennych i rysunkowych oraz fotepianów z celniejszych fabryk warszawskich” ён прымаў замовы на ўсялякія “druki i litografje w Mińsku”[422]. Накладам А. Валіцкага ў Мінску рыхтаваліся да выдання творы С. Манюшкі, Ф. Міладоўскага, В. Пшыборы, А. Грунера, А. Бартэльса і інш. Найбольш пашчасціла дайсці да нашага часу мінскім нотна-музычным творам ***Фларыяна Міладоўскага***. Творчасць кампазітара і музыканта ў 1850–60-я гг. прынесла яму вядомасць і славу. Яго кампазіцыі выконваліся і друкаваліся побач з творамі С. Манюшкі і Ф. Ліста ў Вільні, Варшаве, Парыжы, Гамбурзе, Вене, Бруселі, Штутгардзе, Страсбурзе.

Да музычнай спадчыны Ф. Міладоўскага звярталіся беларускія даследчыкі А. Мальдзіс, А. Ахвердава, Л. Касцюкавец, В. Скарабагатаў, А. Капілаў. Вядома, што Ф. Міладоўскі быў аўтарам каля 50 аркестравых, камерных, вакальных, інструментальных твораў. На яго рахунку і аперэта “Konkurenci”. Паводле В. Скарабагатава, аперэта на лібрэта У. Сыракомлі і М. Лапіцкага, упершыню выкананая ў Мінску ў 1861 г., была выдадзена ў тым жа годзе А. Валіцкім у Мінску асобнымі музычнымі нумарамі і асобна як лібрэта[423]. У Караля Эстрайхера занатавана камедыя-опера пад аўтарствам М. Лапіцкага “z muzyką Floryana Miładowskiego” “Konkurenci”. Яна пазначана як віленскае выданне таго ж 1861 г.[424] У беларускага бібліёграфа М. Васілеўскай яно падаецца так: “Łapicki M. Konkurenci. Opera komiczna w 2 akty. Mińsk, 1861”[425]. У Расійскай нацыянальнай бібліятэцы ў Санкт-Пецярбурзе, у Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве і ў Ягелонскай бібліятэцы Кракаўскага ўніверсітэта знаходзяцца па адным асобніку выдання “Konkurentów” (“Konkurenci: Komedjo-operetka we dwych aktach, przez Michała Łapickiego z muzyką Fłorjana Miładowskiego. Grana po raz pierwszy w teatrze Mińskim 12 Lutego 1861 roku”), якія выйшлі ў Мінску “nakładem Alexandra Walickiego drukiem E. Adamowicza”. Такім чынам, прагледжаныя de visu асобнікі выданняў аперэты дазваляюць удакладніць шэраг момантаў, і асабліва важны для нас бок – іх друк, які быў здзейснены мінскім літографам Эмерыкам Адамовічам[426].

Аднак выяўленыя асобнікі “Konkurentów” змяшчаюць толькі вершаваныя тэксты аперэты. Асобныя нота-музычныя нумары з аперэты, як і сама музыка да аперэты Ф. Міладоўскага, якія, па меркаванні даследчыкаў, выдаваліся ў Мінску, лічыліся незваротна страчанымі[427].

---

421 *Касцюкавец Л. П.* Нотадрукаванне. С. 87.

422 AGAD. III. Archiwum Przezdzieckich. B–1430. Aleksander Walicki do niewiadomego. 1862. L. 1.

423 *Скорабагатаў В.* Зайгралі спадчынныя куранты: цыкл нарысаў з гісторыі прафесійнай музычнай культуры Беларусі / Беларус. фонд “Беларус. капэла”. Мінск : Тэхналогія, 1998. С. 67.

424 *Estrejcher K.* Bibliografia polska. Cz. 1. 1876. T. 3. S. 6.

425 *Василевская М. А.* Белоруссия в печати XIX – начала XX столетия : библиогр. на иностр. яз. Минск, 1983. Ч. 2. С. 371. № 2020.

426 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 1077. Арк. 78адв.; *Estrejcher K.* Bibliografia polska. Cz. 1. 1870. T. 5. S. 10.

427 *Капилов А. Л., Ахвердова Е. И.* Музыкальная культура Беларуси XIX – начала XX века. Минск : Ин-т совр. знаний, 2000. С. 42.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Доўгачаканая знаходка адбылася ў Кракаве[428], дзе пашчасціла выявіць асобныя нотныя выданні да вядомай аперэты. Партытурныя нумары “Konkurentów” для фартэпіяна, укладзеныя самім кампазітарам Ф. Міладоўскім, як пазначана на тытуле выданняў, былі выдадзены накладам А. Валіцкага ў Мінску, а іх друк ажыццёўлены ў Ляйпцыгу або, як тады яго называлі, Ліпску, у літаграфіі C. G. Rödera. Дарэчы, паслугамі названага прадпрыемства карысталіся і вядучыя варшаўскія выдаўцы[429]. Да адкрыцця ўласных штыхарань кнігавыдавецкія фірмы Рудольфа Фрыдляйна, а таксама Густава Гебетнера друкавалі свае нотныя выданні менавіта ў Ліпску. У канкурэнтнай барацьбе ў галіне нотадрукавання выходзілі на першыя месцы менавіта спецыялізаваныя прадпрыемствы, такія як Карла Родэра ў Ліпску, Гебетнера і Вольфа ў Варшаве, у якіх былі даволі высокія, што таксама немалаважна, і аўтарскія ганарары[430]. Вось і А. Валіцкі, скарыстаўшы такую ж магчымасць, шэраг падрыхтаваных ім у Мінску нотнамузычных твораў надрукаваў у Варшаве – у друкарні-штыхарні Г. Гебетнера і Р. Вольфа, а таксама ў штыхарні-літаграфіі У. Отта; а найболей у Ліпску – у літаграфіі і друкарні-штыхарні К. Г. Родэра. Тэхніка глыбокага друку дазваляла шматразова выкарыстоўваць зробленыя матрыцы на нотныя творы ў залежнасці ад іх попыту. Інтэнсіўная нотавыдавецкая праца А. Валіцкага ў Мінску ў 1860–1862 гг. прынесла плён у выданні каля 30 назваў музычных твораў: С. Манюшкі, Ф. Міладоўскага, В. Пшыборы, А. Грунера, К. Лады, А. Бартэльса. Гэта былі песні (10 выд.), песні да аперэт (7), полькі (3), паланэзы (3), мазуркі (2), кантраданс (1), галоп (1 выд.) і інш. Па сведчанні У. Тамашэўскага, які займаўся вывучэннем варшаўскага нотавыдання, толькі адны з вядучых накладоўцаў музычных выданняў, а ўсіх у 1851–1865 гг. у Варшаве было 38, перакрывалі паказчык 20 публікацый[431]. Такім чынам, і мінскі выдавец набліжаўся да высокага ўзроўню ў нотавыданні.

Што тычыцца адметнай у свой час аперэты “Konkurenci”, то яна, як значыцца на тытуле кожнага з нотных нумароў да яе, складалася з дваццаці двух вакальных твораў. Сем з іх: №1 – *куплеты Окці* – “Oj gdy młodość się…”, №2 – *песня Окці* – “Konkurentów ilu wzdycha…”, №5 – *песня і Тэрцыя*” – “Ona z kart wielkiego wieszcza…”, №10 – *песня Окці* – “Pawel szczerze mi dowodzi…”, №11 – *раманс Окці* – “Zegnam was…”, №12 – *сэрэнада Эрыка* – “Oktawijo, duszy mojej…”, №15 – *песня Паўла* – “Mówią na nas…” – захоўваюцца ў бібліятэцы Ягелонскага ўніверсітэта, а зараз іх копіі ёсць і ў Беларусі і маюць шанц быць не толькі не забытымі, але і адноўленымі ў сучасным выкананні або выданні.

Сярод іншых музычных твораў Ф. Міладоўскага, выдадзеных у Мінску накладам А. Валіцкага, але не “ў мінскай друкарні А. Валіцкага”, як адзначана ў працы “Музыкальная культура Беларуси XIX – начала XX века”[432] – паланэз у чатыры рукі “Michasiowi i Johasi: Cztere roreczny Polonez na Fortepian” – 1860 г.[433]

---

[428] Адзін асобнік аперэты захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве.

[429] *Tomaszewski W.* Warszawskie edytorstwo muzyczne w latach 1851–1865. Nakładcy – drukarze – repertuar wydawniczy // Instytucje – puliczność – sytuacje lektury. 1990. T. 2. S. 97–100.

[430] Ibid. S. 118.

[431] Ibid. S. 91.

[432] *Капилов А. Л., Ахвердова Е. И.* Музыкальная культура Беларуси XIX – начала XX века. С. 41.

[433] *Ахвердава А.* Фларыян Міладоўскі // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. 1980. № 3. С. 39.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Друк паланэза быў ажыццёўлены ў мінскай літаграфіі Э. Адамовіча. Ноты паланэза таксама захаваліся, пра што сведчаць і ілюстрацыі ў энцыклапедычным артыкуле Л. Касцюкавец, прысвечаным нотадрукаванню ў Беларусі[434]. Аднак арыгіналы застаюцца ўсё ж па-за межамі Беларусі – у С.-Пецярбурзе, Кракаве і Варшаве. Л. Касцюкавец у названым артыкуле быў праілюстраваны і тытул зборніка "Śpiewy polskie" таго ж Ф. Міладоўскага – 1862 г., выдадзены ў Мінску накладам А. Валіцкага.

Адзначым, што А. Валіцкі ўдзяляў значную ўвагу інфармаванню і рэкламе сваіх выданняў, выкарыстоўваючы пры гэтым некаторыя з іх. Дзякуючы таму, што ў такіх выданнях, як "Konkurenci" (1861) М. Лапіцкага, "Do Basi" (1862) С. Манюшкі, "Listek rózany" (1862) А. Грунера быў змешчаны "Katalog nut muzycznych wydanych nakładem Aleksandra Walickiego w Mińsku", удалося значна дапоўніць характарыстыку выдавецкай дзейнасці А. Валіцкага.

Да прыкладу, з абвесткі на апошняй старонцы вокладкі мінскага выдання (тэкставага) камедыі-аперэты "Konkurenci" можна даведацца, што ў 1861 г. А. Валіцкім рыхтаваліся да выдання музычныя творы ***Артура Бартэльса*** з тэкстам паэта Плакіда Янкоўскага (пад псеўданімам John of Dycalp) "Obrazki. Serja 1". Папулярнасць А. Бартэльса, які спачатку жыў у Вільні, а пазней у Варшаве і Кракаве, была шырокай як аб "сатырыку ў вершах і песнях, карыкатурысце ў малюнках". Будучы сам непараўнаным выканаўцам новых песень, якія спяваў пад уласны фартэпіянны акампанемент, ён быў душой мясцовага грамадскага жыцця. Праўда, былі ў яго і запазычаныя музычныя творы[435]. Лічыцца, што толькі ў 1888–1890 гг., ужо пасля смерці А. Бартэльса, у Кракаве яго творы (песні і сатыра) былі надрукаваны. Пазней выйшаў і шэраг твораў з нотамі для спеваў. Аднак не выключана, што менавіта мінскія "Obrazki" былі яшчэ прыжыццёвым выданнем арыгінальных музычных твораў А. Бартэльса.

Рэкламна-інфармацыйная абвестка таго ж мінскага выдання "Konkurentów" данесла да нас і такую навіну, што "wkrótce opuszczą prassę" музычныя творы ***Вітальда Пшыборы*** – "Polonaise pour le piano", "Węgierka. Polka", "Wyrwiduszka. Polka". Што тычыцца звестак пра асобу В. Пшыборы (В. Пржыбора, як падае А. Капілаў), то яны зусім нязначна раскрыты. А. Капілаў узгадвае яго толькі як віленскага музыканта-піяніста[436], а А. Глагоўская, кажучы пра існаванне ў 1840 г. мінскай музычнай школы Вінцэнта Стафановіча, у якой рыхтаваліся музыканты для працы ў аркестры, сярод імёнаў вучняў называе і імя В. Пшыборы[437]. І толькі адзін музычны твор з вядомых і названых мінскіх выданняў В. Пшыборы натрапіўся нам у Кракаве – гэта частка выдання "Polka na fortepian. № 1. Węgierka". Хаця на тытуле выдання пададзена і полька "№ 2. Wyrwiduszka", якая, зразумела, павінна была складаць другую частку выдання, аднак яе не ўдалося выявіць de visu. З інфармацыі на тытуле знойдзенага выдання даведваемся,

[434] *Касцюкавец Л. П.* Нотадрукаванне. С. 86.

[435] Polski Słownik Biograficzny /red. W. Konopczyński, E. Roztworowski. Kraków : Polska academia nauk ; Polska academia umiejętności, 1935. T. 1. S. 311.

[436] *Капілаў А.* Скрыпічнае мастацтва ў Беларусі ў XIX стагоддзі (1800–1880 гг.) // Беларуская музыка : зб. арт. Мінск : Беларусь, 1979. Вып. 4. С. 85.

[437] "Nauczali się w tej szkole Kamila Marcinkiewicz, W. Przybora, F. Pawłowski, A. Linkiewicz". Гл.: *Głogowska H.* Białoruś 1914–1929. Kultura pod presją polityki. Białystok : Orthdruk, 1996. S. 20.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

што яно з’явілася накладам А. Валіцкага і было надрукавана ў літаграфіі У. Отта ў Варшаве. Можна выказаць толькі меркаванне, што і “Polonaise pour le piano”, і названыя полькі “Węgierka” і “Wyrwiduszka” В. Пшыборы Аляксандру Валіцкаму ўдалося выдаць у 1861 г. ці 1862 г. (гады выхаду з друку музычных твораў на выданнях не пазначаны).

У ліку аўтараў мінскіх нотна-музычных твораў ёсць і прозвішча ***Камілы Марцінкевіч***, піяністкі, кампазітара і педагога, дачкі Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Адным з ранніх мінскіх выданняў дзевяцігадовай К. Марцінкевіч сталі “Pierwsze proby muzykalne ofiarowane St. Moniuszce”, надрукаваныя ў літаграфіі Ф. Фалька ў 1845 г. Аб гэтым выданні засведчыла А. Ахвердава ў часопісе “Мастацтва Беларусі” (1985. № 2), дзе была змешчана таксама і ілюстрацыя тытульнага аркуша выдання[438]. Яшчэ адзін музычны твор К. Марцінкевіч, фундаментальны, як называюць яго мастацтвазнаўцы, *“Reve du passe”* – фантазія для фартэпіяна, прысвечаны графіні Марыі Тышкевіч[439], быў выдадзены таксама ў Мінску (1861) і, відаць, дзякуючы А. Валіцкаму, а друк ажыццёўлены ў літаграфіі У. Отта ў Варшаве.

Адным з самых вядомых і значных імёнаў, якое знаходзілася ў цэнтры ўвагі музычнай культуры Мінска, было імя ***Станіслава Манюшкі***. Пачаткам яго творчага супрацоўніцтва з В. Дуніным-Марцінкевічам і К. Кжыжаноўскім з’явілася пастаноўка ў 1841 г. камічнай оперы “Pobór rekrutów” (“Рэкруцкі набор”)[440]. У 1843 г., калі адбыўся паказ у Мінску наступнай камічнай оперы С. Манюшкі “Loteria” (“Латарэя”), кампазітар, як адзначыў А. Мальдзіс, “выдаў [у Мінску] два сшыткі эцюдаў для фартэпіяна”[441]. У спісе важнейшых кампазіцый, уключаных Ю. Проснакам у выданне “Stanisław Moniuszko”, такі факт пацвярджаецца, і гэта былі “Fraszki, dwa zeszyty” – мінска-віленскія “utwory fortepianowe” кампазітара, выдадзеныя ў 1843 г.[442], якія і меў на ўвазе А. Мальдзіс. Магчыма, ноты С. Манюшкі былі надрукаваны ў вядомай нам мінскай літаграфіі Ф. Фалька, а выдаўцом мог выступіць у той час хутчэй А. Завадскі.

“Spisy utworów dramatycznych zawierające decyzie cenzury. 1842–1843” Варшаўскага цэнзурнага камітэта, што захоўваюцца ў Галоўным архіве старажытных актаў у Варшаве, сведчаць аб дазволе друку ў Мінску ў 1844 г. яшчэ адной двухактавай камічнай оперы С. Манюшкі “Walka muzyków” (“Спаборніцтва музыкантаў”), лібрэта да якой напісаў В. Дунін-Марцінкевіч[443]. Праўда, калісьці І. Бас лічыў рукапіс гэтай оперы “загубленым”[444]. Тым не менш надзея, што опера і лібрэта да яе былі надрукаваны, усё ж застаецца.

---

[438] *Ахвердава А.* Пачынальнікі беларускага піянізму // Мастацтва Беларусі. 1985. № 2. С. 68.

[439] *Капилов А. Л., Ахвердова Е. И.* Музыкальная культура Беларуси XIX – начала XX века. С. 53.

[440] *Бас І.* Падарожжа ў літаратурнае мінулае: літаратурна-крытычныя артыкулы. Мінск, 1971. С. 100–101; Минские губернские ведомости. 1841. 10 окт.

[441] *Мальдзіс А.* Падарожжа ў XIX стагоддзе: З гісторыі беларускай літаратуры, мастацтва і культуры. С. 116.

[442] Stanisław Moniuszko. 2 wyd. / oprac. J. Prosnak. Kraków : Polskie wyd-wo muzyczne, 1968. S. 184.

[443] AGAD. II. Warszawski Komitet Cenzury. S. 107: Spisy utworów dramatycznych zawierające decyzie cenzury. 1842–1843, p. 4, N 13: “Walka muzyków. Kom. Op. w 2. A. przez Marcinkiewicza. Минск, 1844. Одобр.”

[444] *Бас І.* Падарожжа ў літаратурнае мінулае… С. 101.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

У працы А. Валіцкага “Stanisław Moniuszko”, дзе аўтар змясціў сістэматычны спіс твораў кампазітара, якія былі выдадзены, выдаюцца ці знаходзяцца на той час у рукапісе, сярод надрукаваных названы толькі два мінскія творы, да якіх меў самыя непасрэдныя адносіны сам А. Валіцкі. Гэта былі “Własny strój” і “Do Basi”[445]. Пасля таго як удалося адшукаць гэтыя дзве ўнікальныя песні С. Манюшкі, выдадзеныя накладам А. Валіцкага ў Мінску, у бібліятэцы Ягелонскага ўніверсітэта, стала магчымым зрабіць і пэўныя ўдакладненні па іх друку. Так, песня “Do Basi” на словы Ф. Д. Князьніна была надрукавана ў К. Родэра ў Ліпску, а песня “Własny strój” на словы А. Шэмеша выйшла са штыхарні Гебетнера і Вольфа ў Варшаве. Цікавыя даныя змешчаны ў тэматычным каталозе “Pieśni solowe S. Moniuszki”, які ўтрымлівае больш падрабязную інфармацыю, выбраную з ліставання А. Валіцкага з С. Манюшкам, наконт даты замыслу адпаведных музычных твораў, іх выканання, выдання і перавыдання. Нараджэнне задумкі будучых мінскіх выданняў С. Манюшкі аўтар адносіць да 1860 г., аргументуючы лістом кампазітара да А. Валіцкага ад 5 кастрычніка 1860 г.[446] Так, песня “Własny strój” павінна была выконвацца голасам мецасапрана або барытонам, дапускалася выкананне часткі тэксту жаночым голасам, а песня “Do Basi” прызначалася для тэнара[447]. У хуткім часе нотныя выданні выйшлі з друку: першае – у 1861 г., другое – у 1862 г.

Адным з загадкавых імёнаў сярод аўтараў музычных твораў, выдадзеных А. Валіцкім у Мінску, застаецца імя кампазітара ***Адольфа Грунера***. У прыкніжных рэкламных спісах нотна-музычных выданняў А. Валіцкага налічваецца да шасці назваў твораў А. Грунера для фартэпіяна, якія выйшлі ў Мінску. Аднак толькі дзве мазуркі: адна танцавальная – “Doux Souvenir: mazourka élégante pour Piano” і другая для спеваў – “Listek rózany: mazurek do śpiewu”, надрукаваныя накладам А. Валіцкага ў ліпскай штыхарні Родэра, былі адшуканы ў Ягелонскай бібліятэцы. Астатнія ж – паланэз “Pierwiosnek”, полька “Skromna”, кантраданс “Fleurs de neige: contredanses brillantes”, галоп “Vogue la galere!” застаюцца зафіксаванымі толькі ў спісе. Прыкладнай датай выданняў можа быць 1862 г.

Да той самай даты выдання можна аднесці і яшчэ адзін музычны твор – “Śpiew do gwiazdki” ***Казіміра Лады***, польскага скрыпача і кампазітара. Як адзначае “Wielka Ilustrowana Encyklopedja Powszechna” (Т. 9), значнай папулярнасцю карысталіся такія музычныя творы К. Лады, як “Kujawiak”[448] для скрыпкі і фартэпіяна і “Zabawy wiejskie”[449]. Ён жа напісаў і “Historję muzyki” (1861). Аб выхадзе названага “Śpiewu do gwiazdki” К. Лады ў Мінску А. Валіцкі абвясціў у адзначаным ужо “Katalogu nut muzycznych” у выданні “Do Basi” (1862) пад рубрыкай “Śpiewy z towarzyszeniem fortepianu”.

У той самай рубрыцы была змешчана і інфармацыя пра “Śpiewy Polskie. Serja pierwsza” Ф. Міладоўскага, у склад якіх увайшлі пяць наступных песень: “№ 1. Szara godzina”, “№ 2. Pieśń starego hulaki”, “№ 3. Ty tak daleko”, “№ 4. Kaplica”, “№ 5.

---

445 *Walicki A.* Stanisław Moniuszko. Warszawa : Druk. J. Korzeniewskiego, 1873. S. 128–129.

446 *Nowaczyk E.* Pieśni solowe S. Moniuszki : katalog tematyczny. Kraków : Polskie wyd-wo muzyczne, 1954. S. 244.

447 Ibid. S. 40–41, 244.

448 Польскі народны танец.

449 Wielka Ilustrowana Encyklopedja Powszechna. Kraków : Wydaw. Gutenberga, [1929]. T. 9. S. 213.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Ślub: Ballada”. Што характэрна для выдання нотных твораў, дык гэта іх набліжанасць да попыту замоўцаў: музычныя творы, якія прадстаўлялі пэўную тэматычную серыю, афармляліся паліграфічна ў адным выданні або выходзілі асобнымі музычнымі творамі з гэтай серыі. Так было, відаць, і з вядомымі “Śpiewami Polskimi” Ф. Міладоўскага, напісанымі на словы Я. Прусіноўскага і У. Вольскага, і твор трапіў да сваіх спажыўцоў як асобным выданнем, пра што гаварылі і Л. Касцюкавец, і А. Ахвердава, так і па адным з кожных пяці музычных твораў, якія складалі гэтую серыю.

У Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве захаваліся таксама два нотадрукі з першай серыі выдання “Śpiewy Polskie” – гэта песні № 2 і № 3, якія датуюцца, аднак, польскімі бібліёграфамі пасля 1865 г. ці 1867 г. Верагодней выглядае версія 1867 г., калі А. Валіцкі вяртаецца пасля высылкі ў Тамбоў на радзіму. Але ці выйшлі ўсе пяць песень і якім часам могуць датавацца ў разе свайго друку – гэта адкрытае пытанне.

Мінскае нотавыданне 1860-х гг. тым не меш колькасна і якасна не толькі прэзентавала музычную культуру горада, але і было шчыльна звязана з агульнаеўрапейскімі музычнымі традыцыямі. Асаблівае значэнне мелі творчыя сувязі мінскіх аматараў музыкі з такім прагрэсіўным часопісам высокага еўрапейскага ўзроўню, як “Ruch Muzyczny”, і яго рэдактарам Юзафам Сікорскім у 1857–1862 гг. Падтрымцы музычнай культуры садзейнічалі і заснаванае ў 1854 г. у Вільні Музычнае таварыства, а ў 1861 г. – Варшаўскі музычны інстытут, да дзейнасці якіх самае наўпростае дачыненне меў С. Манюшка. Дзякуючы менавіта творам С. Манюшкі ў музыцы замацоўвaецца і становіцца папулярным народны стыль. Цесныя сяброўскія і творчыя кантакты лепшых прадстаўнікоў музычнай культуры з Мінскам праявіліся ў ажыўленні музычнага і літаратурнага жыцця горада, у актыўным кніга- і нотавыданні. Адной з галоўных асоб у Мінску, дзякуючы каму пашыралася музычная культура, быў А. Валіцкі.

Па слушным меркаванні гісторыкаў беларускай музыкі, другая палова XIX ст. была таксама вельмі насычана шматлікімі падзеямі ў музычным жыцці горада. Сведчанне гэтаму – канцэртная і выканальніцкая дзейнасць, навучанне і музычная падрыхтоўка, а таксама і выданне чарговых музычных твораў тутэйшых кампазітараў і музыкантаў. Дзякуючы знаходкам С. Немагай[450] сталі вядомыя нотныя творы (1879 г.) кампазітара з Ракава ***Міхала Грушвіцкага***: “Dla godowej uroczystosci. Polonez ułożony na fortepian”, “Emilie: polka pour piano (Á Madame Emilie Gnoińska)”, “Mania-polka pour piano”, “Quatre Mazourkas Originales pour Piano”, “Mazourki de Salon pour piano (Composée et dédiée à Monsieur Michel Jelski)”, “Ty! Spiewek na dane słowa ułożony z towarzyszeniem fortepianu”, “Valse pari à Madame Helene Komar”. Усе выданні з’явіліся ў мінскай друкалітаграфіі Б. І. Саламонава, які дарэчы, набыў прадпрыемства ў Эмерыка Адамовіча, вядомага сваімі нотадрукамі. І таксама спрабаваў займацца напачатку сваёй друкарскай дзейнасці выпускам нот. Выдаўцом названых музычных твораў выступіў сам М. Грушвіцкі, што пацвярджае, напрыклад, і пазнака

[450] *Немагай С.* Кампазітар з Выгнаніч і Ракава. Міхал Грушвіцкі – наноў адкрытае імя // Мастацтва. 2013. № 7. С. 44–47; *Яе ж.* Выганічы – Дудзічы – Замосце: музычныя масты // Ельскія чытанні : матэрыялы канферэнцыі “Шляхецкая культура Беларусі XIX – пачатку XX ст.” (Дудуткі, 27 крас. 2013 г.) / уклад. Д. Ільініч ; пад рэд. Л. І. Доўнар. Мінск : Кнігазбор, 2013. С. 40–52.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

на тытулах выданняў: "Własność autora" або "Propriete de l'Auteur". Арыгіналы выданняў захоўваюцца ў Нацыянальнай бібліятэцы Літвы ў Вільні, у Расійскай нацыянальнай бібліятэцы ў Санкт-Пецярбурзе і Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве.

Яшчэ адно мінскае музычнае выданне пабачыла свет у 1899 г., калі накладам мінскага кнігара Я. Філіповіча-Дубовіка былі надрукаваны "Studia muzyczne" ***Міхала Ельскага***[451].

У Мінску ў розныя гады – 1880 г., 1886 г., 1893 г., 1898 г., 1906 г., 1913 г. – былі заснаваны і дзейнічалі разнастайныя музычныя таварыствы, пра выдавецкую дзейнасць якіх нічога невядома. Ці, можа, рана і тут ставіць кропку, і не раўняць нявывучанае да неіснуючага або да страчанага?

Прыкладам таму і мінскія нотныя выданні XIX ст., якія па-новаму адкрываюць у музычнай культуры Беларусі імёны такіх кампазітараў, як Адольф Грунер, Вітальд Пшыбора, Казімір Лада, Артур Бартэльс, Міхал Грушвіцкі. З вяртаннем жа страчанай музычнай спадчыны ёсць надзея і яе адраджэння, як на гэта атрымала шанц ужо залічаная да страчанага аперэта вядомага кампазітара і музыканта Ф. Міладоўскага "Konkurenci"[452].

Выданні на ідыш «Verlag "Kultur"»

Узнаўленне ў Мінску кнігадрукавання на ідыш адносіцца да пачатку XX ст. і звязана з дзейнасцю «Verlag "Kultur"» («Выдавецтва "Культура"»). Праўда, працэс адраджэння размоўнага ідыша пачаўся яшчэ ў 1860 – 1880-я гг., калі ў друку з'явіліся творы Мендэле Мойхер-Сфорыма[453], Шолам-Алейхема[454], І. Перэца[455] і інш. Тутэйшыя – мінскія – яўрэйскія аўтары шырока выкарыстоўвалі паліграфічную базу Вільні, Санкт-Пецярбурга, Варшавы, Кракава і інш. У 1903 г. у Расіі было дазволена выданне першай штодзённай газеты на ідыш[456]. Паступова погляд на ідыш як на размоўную мову, якая выконвае толькі асветныя функцыі (бо большасці мясцовага яўрэйскага насельніцтва было недаступным чытанне на іншых мовах), замяняецца меркаваннем, што ідыш – нацыянальна-культурная каштоўнасць і важны фактар нацыянальнага развіцця яўрэйскага народа.

---

[451] *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku … S. 89.

[452] Копіі знойдзеных нот знаходзяцца ў асабістым архіве Л. Доўнар, а таксама ў кнігазборы "Беларускай капэлы".

[453] *Абрамовіч Саламон Майсеевіч* (сапр. Шолам-Якаў Бройдэ, па пашпарце Саламон Майсеевіч Абрамовіч, 1836, м. Копыль, Мінская губ. – 1917, Адэса), вядомы пад псеўданімам Мендэле Мойхер-Сфорым, пісьменнік, драматург, заснавальнік яўрэйскай класічнай літаратуры. Пісаў на іўрыце і ідыш. Упершыню ў яўрэйскай літаратуры стварыў абагульняльны вобраз яўрэйскага мястэчка. Славу прынеслі гумарыстычныя мастацкія нарысы з яўрэйскага жыцця. Яму належаць пераклады на ідыш некаторых богаслужэбных кніг, гістарычнай паэмы і інш. Самы вядомы твор – раман "Падарожжы Веніяміна Трэцяга".

[454] *Рабіновіч Шолам Нохумавіч* (1859, Палтаўская губ. – 1916, Нью-Ёрк), вядомы пад псеўданімам Шолам-Алейхем, яўрэйскі пісьменнік, адзін з класікаў новай літаратуры на ідыш. Пачаў друкавацца ў 1883 г. З 1906 г. – у эміграцыі.

[455] *Перэц Іцхок Лейбуш* (1852, Люблінская губ. – 1915, Варшава) – яўрэйскі пісьменнік і грамадскі дзеяч. Першыя творы на ідыш апублікаваў у 1888 г.

[456] Новый энциклопедический словарь / под общ. ред. акад. К. К. Арсеньева. Петроград : Изд-во Ф. А. Брокгауз и И. А. Ефрон, 1914. Т. 17. Стлб. 246.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Развіццё літаратуры, у сваю чаргу, садзейнічала пашырэнню кола чытачоў яўрэйскіх выданняў і прывяло да стварэння новых, легальных, выдавецтваў, найбольшая колькасць якіх узнікла пасля 1905 г.

Першыя звесткі пра існаванне мінскага «Verlag “Kultur”» і яго выданнях былі выяўлены намі ў выніку навукова-бібліяграфічнага пошуку кніг на яўрэйскай мове ў Расійскай нацыянальнай бібліятэцы ў Санкт-Пецярбурзе. Дзякуючы падтрымцы пецярбургскіх вучоных Мікалая Нікалаева і Юрыя Вартанава пашчасціла адшукаць невядомыя да гэтага мінскія выданні XIX – пачатку XX ст. на іўрыце і ідыш, сярод якіх былі і шэсць кніг «Verlag “Kultur”» 1905–1906 гг.[457] Знойдзеныя выданні сталі важнейшымі сведкамі пацвярджэння рэальнага існавання і вызначэння рэпертуару выдавецтва, бо ў розных бібліяграфічных і энцыклапедычных даведніках пра «Verlag “Kultur”» у Мінску звесткі адсутнічалі.

Каштоўнейшай крыніцай інфармацыі пра выдавецкую дзейнасць мінскага «Verlag “Kultur”» з’яўляюцца рэкламныя і інфармацыйныя спісы выданняў (плануемых да друку, а таксама надрукаваных), змешчаныя на старонках вокладак некаторых кніг выдавецтва. Агульная колькасць выяўленых такім чынам выданняў «Verlag “Kultur”» налічвае 38 назваў, большасць з якіх – гэта невялікія па аб’ёме, накладзе, з нізкім коштам (у асноўным – ад 5 да 10 кап.) брашуры. Усе выданні стэрэатыпаваліся і дадрукоўваліся ў залежнасці ад попыту на іх. Выдавецтва прапаноўвала публікацыю кніжнай рэкламы (аб’яў) у сваіх выданнях, планавала выпуск праспектаў і каталогаў. Значнае месца адводзіла рэкламе яўрэйскамоўнага перыядычнага друку з Вільні (“Hachaim wehatewa”, “Hasman”), Санкт-Пецярбурга (“Der Fraind”), Варшавы (“Der Weg”), а таксама рускамоўных выданняў, прысвечаных яўрэйскай тэматыцы, як, напрыклад, газета “Восход”, часопіс “Еврейская жизнь” з Санкт-Пецярбурга. Кніжная рэклама «Verlag “Kultur”» сведчыць і пра яго сувязі з пецярбургскім яўрэйскім выдавецтвам “Новая библиотека”, дзе выдаваліся арыгінальныя і перакладныя творы на яўрэйскай мове У. Караленкі, М. Файерберга, К. Станюковіча, Р. Джаваньёлі, Ш. Ан-скага і інш. Усе выданні “Новой библиотеки” можна было замаўляць праз «Verlag “Kultur”» у Мінску.

Адным з першых ажыццёўленых праектаў у выдавецкай практыцы «Verlag “Kultur”» быў, відаць, «זאמלבוך “קולטור”, 1905» («Зборнік “Культура”, 1905»). Пра гэта сведчыць і рэкламная інфармацыя аб 13 запланаваных выданнях, змешчаная на вокладцы зборніка. Асноўнае месца ў рэпертуары новага выдавецтва займала белетрыстыка І. Перэца, Д. Айзмана, М. Мінскага, М. Файерберга, У. Гаршына, А. Гаркавы. Ёсць у спісе і кніга Л. Андрэева “דער רויטעד געלעכטער” (“Красный смех”) у перакладзе на ідыш Ш. Розенфельда, якая, як адзначалася, “будзе выдадзена у 5 сшытках па 5 капеек”.

Непасрэдна «Зборнік “Культура”. 1905» – найбольш аб’ёмнае выданне ў 260 старонак – змяшчае арыгінальныя творы (паэма І. Перэца “Цуды не адбыліся”, апавяданні Ш. Аша, А. Рэйзіна, Д. Фрышмана), а таксама пераклады на ідыш твораў А. Чэхава, М. Твена, Ф. Стоктана і інш. Акрамя гэтага, у зборнік уключаны геаграфічна-статыстычныя агляды розных краін і народаў, ілюстраваныя навукова-папулярныя артыкулы на разнастайныя тэмы. Рэдактарамі пе-

[457] Гл. у нашым выданні: ч. II: Каталог – 1905 (77, 81), 1906 (87, 90, 91, 104).

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

ракладаў, якія змяшчаліся ў зборніку, з’яўляліся пісьменнік І. Раўніцкі[458] і доктар А. Эльяшаў[459].

З той самай рэкламнай інфармацыі ў зборніку стала вядома, што І. Раўніцкі і доктар Лур’е рэдагавалі падрыхтаваныя да выдання ў Мінску пераклады кніг. Магчыма, яны таксама з’яўляліся і арганізатарамі мінскага выдавецтва?

Сярод ацалелых выданняў «Verlag “Kultur”» 1905 г. – “עצות פאר עמיגראנטען” (“Парады для эмігрантаў, якія ад’язджаюць у Амерыку”) А. Гаркавы[460]. Навучаны цяжкім вопытам эміграцыі, ён выдаў парады сваім суайчыннікам на ідыш, паказваючы тым самым, што ідыш – такая ж праўдзейсная мова, якая мае сваю граматыку і лексіку, як і любая іншая. Названае выданне надрукавана ў “Издательской Типографии” ў Варшаве, захоўваецца цяпер у Расійскай нацыянальнай бібліятэцы ў Санкт-Пецярбурзе.

Яшчэ адна кніга 1905 г. (са спісу «“Зборніка “Культура”»), выдадзеная мінскім «Verlag “Kultur”» у падгужскай друкарні Ш. Дойчэра, знаходзіцца ў Ягелонскай бібліятэцы[461]. Гэта гістарычная драма “часоў Багдана Хмяльніцкага” М. Мінскага “די בעלאגערונג פון טולטשין: דראמא…” (“Осада Тульчина”) у перакладзе А. Рэйзіна[462].

Асноўныя, з выяўленых de visu выданняў «Verlag “Kultur”», – гэта кнігі, надрукаваныя ў 1906 г. Сярод іх – два невялікія зборнікі апавяданняў[463] (па два апавяданні ў кожным) папулярных яўрэйскіх пісьменнікаў: І. Перэца – “אויב נישט נאך העכער” (“Калі яшчэ не вышэй”), “משיחס צייטן” (“Час Месіі”) і Ш. Аша[464] – “שמחת תורה אין דער קצבישער חברה” («Свята “Сімхас Тойрэ” сярод мяснікоў»), “א טרויריגע שמחת תורה” («Сумнае “Сімхас Тойрэ”»). Апошні зборнік Ш. Аша, на нашу думку, з’яўляецца адным з заключных выданняў у «Verlag

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

458 *Раўніцкі Іошуа-Хона* (1859, Адэса – 1944, Тэль-Авіў) – пісьменнік, выдавец. У 1887 г. выдаў зборнік “Der Jidischer Wecker”, прысвечаны ідэям палестынафільства, а пазней браў удзел і ў выданні іншых зборнікаў, у тым ліку сумесна з Шолам-Алейхемам. У 1899 г. І. Раўніцкі рэдагаваў тыднёвік “Der Jud”. Выпусціў таксама шэраг зборнікаў і артыкулаў для дзіцячага чытання. У 1902 г. быў адным з заснавальнікаў выдавецтва “Морыя”. У 1908–1910 гг. разам з Х. Бялікам выдаў прыкладны зборнік талмудычных агад у шасці тамах, першая частка якіх была на ідыш і на рускай мове.

459 Больш вядомы пад псеўданімам *Баал Махшовес.*

460 *Гаркавы Аляксандр* (1863, Навагрудак, Мінская губ. – 1939, Нью-Ёрк) – лексікограф, гісторык, пісьменнік, рэдактар яўрэйскіх перыядычных выданняў (“Der Idischer Progress” – першая газета-ўзор фанетычнай арфаграфіі ў ідыш). У 1878 г. А. Гаркавы пераехаў у Вільню, дзе працаваў у друкарні братоў Ромаў. З 1882 г. жыў у эміграцыі ў ЗША і Францыі. Аўтар англа-ідыш і ідыш-англійскага слоўнікаў (42 выданні). Пераклаў на ідыш “Дон Кіхота” М. Сервантэса, “Гісторыю яўрэйскага народа” Г. Грэца і інш.

461 Гл. у нашым выданні: ч. II: Каталог – 1905 (82).

462 *Рэйзін Аўраам* (1876, м. Койданава, Мінская губ. – 1953, Нью-Ёрк) – паэт-лірык і наэвіст. З 1914 г. – у ЗША. Пры напісанні твораў большую перавагу аддаваў ідыш. А. Рэйзіну па праву належыць адно з першых месц у народнай яўрэйскай літаратуры. Многія яго вершы пакладзены на музыку і сталі народнымі песнямі, п’есы ставіліся на сцэнах яўрэйскіх тэатраў.

463 Захоўваюцца ў Расійскай нацыянальнай бібліятэцы.

464 *Аш Шолам* (1880, Кутна, Варшаўская губ. – 1957, Лондан) – яўрэйскі пісьменнік. Пісаў на ідыш і іўрыце. Карыстаўся вялікай папулярнасцю ў Расіі і за мяжой. Амаль усе яго творы былі перакладзены на рускую і нямецкую мовы. У 1908 г. у Варшаве выйшаў першы поўны збор яго твораў, які сцвердзіў і замацаваў імя Ш. Аша як аднаго са значных майстроў літаратуры на ідыш. Найбольш прыкметны твор – трылогія “Да патопу”.

“Kultur”». Тут быў змешчаны самы поўны спіс кніг, якія выпусціла выдавецтва, куды былі ўключаны 35 назваў, аднак пра выданне менавіта названага зборніка ні ў адным са спіскаў выдавецтва не аб’яўлялася. А вось пра публікацыю твора Ш. Аша “א שטעדטעל” (“Мястэчка”) абвяшчаецца ва ўсіх трох рэкламных спісах. На жаль, мінскае выданне паэмы “Мястэчка”, якая была напісана Ш. Ашам у 1904 г. і прынесла яе аўтару шырокую вядомасць, не ўдалося адшукаць, і кніга пакуль што застаецца зафіксаванай толькі ў спісах выдадзеных кніг.

Найбольшая ўвага ў «Verlag “Kultur”» удзялялася, як сведчаць усё тыя ж прыкніжныя рэкламна-інфармацыйныя спісы, белетрыстыцы (каля 63 %). Самым папулярным аўтарам з’яўляўся І. Перэц. Прааналізаваўшы рэкламныя аб’явы, можна выказаць меркаванне, што ў мінскім выдавецтве было падрыхтавана і выдадзена не менш як сем кніг апавяданняў І. Перэца, сярод якіх “די פארשטויסענע. מענדיל בריינעס. די פרומע קאץ” (“Адвержаная. Сын Брайны. Набожная кошка”), “דער דין תורה. א שמועת” (“Суд. Дыспут”), “צווישן צוויי בערג” (“Паміж дзвюх гор”), “דאס שטראיימל” (“Штраймл”) і інш. Усе названыя творы былі на ідыш.

У фондзе Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі захаваліся два выданні «Verlag “Kultur”», зафіксаваныя ў рэкламна-інфармацыйных аб’явах выдавецтва[465]. Адно з іх – гэта аповесць У. Тана[466] “אוודאטיא און רבקה” (“Авдотья и Ривка”) у перакладзе на ідыш доктара А. Маркава (1906), у якой апавядаецца аб эмігранцкім жыцці ў Амерыцы. Паводле штампаў у дадзеным асобніку можна зрабіць вывад, што спачатку кніга знаходзілася ў Мінскай гарадской публічнай бібліятэцы імя А. С. Пушкіна, потым – у 2-й Яўрэйскай Савецкай бібліятэцы імя І. Перэца ў Мінску і нарэшце – у Дзяржаўнай бібліятэцы імя У. І. Леніна.

У адной з картатэк на фонд яўрэйскай літаратуры навукова-даследчага аддзела кнігазнаўства Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі зафіксаваны яшчэ два апісанні кніг «Verlag “Kultur”». Першае з іх – апавяданне Д. Айзмана[467] “ראס אייז געהט” (“Ледоход”) (1906), другое – апавяданне А. Чэхава “אין טיפן טאהל” (“В овраге”) (1906) у перакладзе на ідыш А. Маркава. Хоць кніг de visu не ўдалося выявіць, аднак гэтыя знаходкі, безумоўна, могуць сведчыць, што і іншыя выданні з прыкніжных рэкламных спісаў былі надрукаваны і з поўным правам могуць прадстаўляць рэпертуар «Verlag “Kultur”».

Сярод папулярных аўтараў, творы якіх выходзілі ў перакладах на ідыш у «Verlag “Kultur”», акрамя А. Чэхава, У. Тана, М. Мінскага, Л. Андрэева і Д. Айзмана, былі: У. Гаршын (“Ночь”, “Встреча”, “Аясларское дело”), У. Караленка (“Дом № 13”, “Мгновение”), М. Файерберг[468] (“Камея”). Дапаўняюць гэты пералік аўта-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

---

[465] Гл. у нашым выданні: ч. II: Каталог – 1906 (107).

[466] *Тан* – псеўданім Уладзіміра Германавіча Багараза (1865 – 1936), рускага і яўрэйскага этнографа, лінгвіста, паэта, празаіка.

[467] *Айзман Давід Якаўлевіч* (1869, Херсонская губ. – 1922) – рускі і яўрэйскі белетрыст. Галоўныя тэмы яго апавяданняў – праблемы адносін інтэлігенцыі да свайго народа, руска-яўрэйскія пытанні, яўрэйскі быт. Мова яго твораў напоўнена характэрнымі выразамі мясцовай гаворкі. Збор твораў выйшаў у 8 т. у 1911–1919 гг. у Пецярбурзе.

[468] *Файерберг Мардэхай Зееў* (Фейерберг Е.; 1874, Наваград–Валынскі, Валынская губерня, Украіна – 1899), ярэйскі пісьменнік. Пісаў на іўрыце. Першы збор твораў М. Файерберга з’явіўся ў

ры арыгінальных твораў Г. Номберг[469] ("У хасідскім доме") і Э. Каган ("Дзмітры і Зігрыда"), а таксама перакладчыкі мастацкай літаратуры А. Маркаў, І. Пропус, Ш. Розенфельд, Д. Касель, А. Рэйзін.

У тэматычны рэпертуар «Verlag "Kultur"» уключаны таксама "палітычныя, вучэбныя і іншыя выданні". 21 % (8 экз.) ад агульнай колькасці кніжнай прадукцыі – гэта выданні палітычнай тэматыкі, два з іх прадстаўлены ў фондзе Расійскай нацыянальнай бібліятэкі ў Санкт-Пецярбурзе. Абодва яны з'яўляюцца перакладамі. Так, "רי ווינער רעוואלוציאן אין 1848־ען יאהר" ("Венская революция в 1848-ом году") у перакладзе на ідыш доктара І. Вортсмана, ажыццёўленым з аналагічнага рускамоўнага выдання выдавецтва "Донская речь", выйшла ў друкарні Іосіфа Фішэра[470] ў Кракаве (1906). Недалёка ад Кракава знаходзіцца і Падгужа, дзе ў друкарні Ш. Дойчэра таксама выходзілі мінскія выданні «Verlag "Kultur"». Сярод іх была кніга С. Вжосэка "די יסודות פון דער שטאטס־ארדנונג אין אייראפא און אמעריקא" ("Основы городского положения в Европе и Америке") у перакладзе Л. Шапіры[471] і пад рэдакцыяй А. Эльяшава (1906). У выданні выкарыстоўваліся ідыш і іўрыт.

Адзіным (на сёння) выданнем «Verlag "Kultur"», якое атрымала адлюстраванне не толькі ў выдавецкіх спісах, але і было зафіксавана ў бібліяграфічным дапаможніку "Bibliografia Polska, 1901–1939"[472], з'явілася брашура А. Бебеля "…די אורזאכען פון אנטיסעמיטיום" ("Прычыны антысемітызму") у перакладзе на ідыш С. Левенгарца (1906). Друк гэтага выдання быў ажыццёўлены ў "Издательской Типографии" ў Варшаве, цяпер захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве [473]

Поспехі мясцовай яўрэйскай выдавецкай справы садзейнічалі развіццю кнігавыдавецкіх сувязяў не толькі з Варшавай і Кракавам. Палітычная тэматыка выданняў мінскай «Verlag "Kultur"» мае непасрэдныя адносіны і да выданняў "Донской речи", якая дзейнічала ў Растове-на-Доне[474]. Цікавым аказаўся лёс рускамоўнага выдання С. Свацікава "Созыв народных представителей", якое папярэднічала мінскаму выданню на ідыш. Пасля выхаду з друку ў 1905 г. у вы-

---

1904 г. Ажыццяўляліся шматлікія перавыданні яго твораў, аповесці і нарысы выходзілі ў перакладах на розныя мовы: на ідыш у Пецярбурзе (1903), Мінску (1905), Кіеве (1918).

[469] *Номберг Гірш Давід* (1876, Варшаўская губ. – 1927, Польшча) – яўрэйскі пісьменнік, публіцыст. Асноўная тэматыка твораў прысвечана інтэлігентнаму пралетарыяту. Фельетоны Г. Номберга карысталіся вялікай папулярнасцю. У 1908–1909 гг. выпусціў збор твораў у 5 частках. Пераклаў на ідыш казкі "Тысячы і адной ночы", творы У. Шэкспіра, Р. Тагора і інш.

[470] *Фішэр Іосіф* – уладальнік друкарні ў Кракаве з 1879 г. Аказаў значны ўплыў на развіццё яўрэйскай друкарскай справы. Многія яўрэйскія выдавецтвы і аўтары аддавалі перавагу пры друку сваіх твораў менавіта Кракаву.

[471] *Шапіра Лазар Ісаак* (1835, Сувалкаўская губ. – ?) – пісьменнік і кнігавыдавец. Жыў у Варшаве, супрацоўнічаў з шэрагам перыядычных выданняў, друкаваў аповесці, займаўся перакладамі.

[472] Bibliografia Polska, 1901 – 1939. T. 2. S. 110, N 10476.

[473] Гл. ч. II: Каталог – 1906 (89).

[474] *"Донская речь"* – кніжнае выдавецтва, заснаванае ў 1903 г. прадпрымальнікам Мікалаем Парамонавым, які з'яўляўся і ўладальнікам аднайменнай газеты "Донская речь". Меў аддзяленні, магазіны і склады свойго выдавецтва ў Пецярбурзе, Маскве, Кіеве, Адэсе, Тыфлісе, Вятцы, Томску і іншых гарадах. Выдавецтва падтрымлівалася партыяй сацыял-дэмакратаў. Вядома, што яго кнігі распаўсюджваліся па ўсёй Расіі, у тым ліку і ў Вільні. Выдавецтва выпускала танныя публіцыстычныя кнігі дзеячаў заходнееўрапейскага рабочага руху, мастацкія творы М. Горкага, А. Купрына, А. Серафімовіча, Л. Андрэева, У. Караленкі, К. Станюковіча.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

давецтве “Донская речь” гэтай брашуры, прапагандаваўшай ідэі сацыял-дэмакратаў і заклікаўшай да звяржэння самадзяржаўя, яна была забаронена, а губернатары на працягу трох месяцаў павінны былі выслаць у Галоўнае ўпраўленне па справах друку рэквізаваныя ў кніжных магазінах экзэмпляры. Аднак, дзякуючы свайму агромістаму выдавецкаму тыражу (70 000), яна распаўсюджвалася шырока па ўсёй Расіі, у тым ліку і ў Мінску. Так, 15 верасня 1905 г. прыстаў 1-й часці г. Мінска паведаміў губернатару горада, што названае выданне ў двух экзэмплярах канфіскавана ў кнігарні Б. Гарадзенскага[475]. Праз некаторы час справа мела ўжо зваротны ход. Забарона была адменена ў сувязі з дзеяннем Маніфеста 17 кастрычніка, і выданне С. Свацікава было дазволена і вернута ў кніжныя крамы. І, як відаць, мела яшчэ, акрамя гэтага, перавыданне ў выглядзе перакладу на ідыш, ажыццёўленае ў Мінску, – “די צונויפרופונג פון די פאלקספארטרעטער”.

Указаная брашура была не адзіным перавыданнем, зробленым у супрацоўніцтве з растоўскім выдавецтвам “Донская речь”, якое мела на мэце як асветніцкія, так і палітычныя інтарэсы, пры гэтым добра адчувала патрэбнасці рынку[476]. Перавыданнем з “Донской речи” была і названая ўжо брашура на ідыш “Венская революция в 1848-ом году”. Сярод аўтараў выданняў палітычнай тэматыкі на ідыш мінскага «Verlag “Kultur”» быў М. Балабанаў[477], які займаўся распаўсюджваннем рэвалюцыйных выданняў “Донской речи” як палітычны дзеяч, друкар і аўтар. Растоўскае выдавецтва мела шэраг аддзяленняў у розных гарадах Расійскай імперыі. Магчыма, і Мінск таксама быў уключаны ў кола яго інтарэсаў. Некаторыя выданні “Донской речи”, такія як часопіс “Былое”, выдаваліся ў Пецярбурзе. Праўда, на працягу 1906 г. выдавецтва спрабавалі закрыць, і нарэшце ў лістападзе 1907 г. яно перастала дзейнічаць. Як адзначаюць даследчыкі, выдавецтва ўнесла значны ўклад у распаўсюджванне сацыял-дэмакратычных ідэй, рэалізоўваючы тысячныя наклады кніг для рэвалюцыйна настроеных рабочых[478]. Нават на першы погляд у рабоце растоўскага і мінскага выдавецтваў прасочваецца пэўнае падабенства ў падборы аўтараў і рэпертуары, арганізацыі работы: пераважаў перадрук найбольш злабадзённых твораў мастацкай і палітычнай тэматыкі, выданні мелі вельмі танны кошт, дадрукоўваліся ў выпадку неабходнасці.

Некалькі кніг «Verlag “Kultur”» пазначаліся ў прыкніжных спісах як “іншыя” – гэта папулярныя брашуры па медыцыне “די סוחאטע…” (“Сухоты і як ад іх уратавацца”), “די חאלערא…” (“Халера і сродкі, як ее уратавацца”) і пра падарожжы “א רייזע אין יאפאניע…” (“Падарожжа ў Японію”) У. Тана.

Дзейнасць мінскай «Verlag “Kultur”», такім чынам, прасочваецца на працягу двух гадоў (1905, 1906). Як паказваюць выяўленыя асобнікі выданняў, іх друк ажыццяўляўся ў “Издательской Типографии” ў Варшаве, друкарні Іосіфа Фі-

475 НГАБ. Ф. 300. Воп. 1. Спр. 10. Ч. 4. Арк. 272, 275.

476 *Травушкин Н. С.* Издательство “Донская речь” // Книга. Исследования и материалы. 1970. Сб. 21. С. 122.

477 *Балабанаў М. С.* – журналіст, літаратар, адзін з удзельнікаў сацыял-дэмакратычнага Данецкага саюза горназаводскіх рабочых, арганізатар і кіраўнік адной з падпольных друкарняў РСДРП у Растове-на-Доне. Таксама гл.: ч. II: Каталог – 1906 (88).

478 *Травушкин Н. С.* Издательство “Донская речь” // Книга. Исследования и материалы. 1970. Сб. 21. С. 107.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

шэра ў Кракаве, друкарні Ш. Дойчэра ў Кракаве і Падгужы (паблізу Кракава). Як і праца асобных таварыстваў нацыянальнага кірунку, яна не магла быць працяглай. Дараваная свабода для арганізацыі саюзаў і таварыстваў, паводле Маніфеста 17 кастрычніка 1905 г., на справе абмежавалася толькі дазволам адкрыцця дабрачынных таварыстваў, дзейнасць якіх магла быць спынена за ўсялякае адступленне ад статута. У заснаванні навуковых, мастацкіх, літаратурных, спартыўных, артыстычных і іншых таварыстваў, а тым больш з нацыянальным ухілам, на розных падставах адмаўлялася ці за імі ўсталёўваўся жорсткі нагляд. У дзейнасці ж яўрэйскіх саюзаў дзяржаўныя органы нагляду выяўлялі палітычную падаплёку Бунда[479].

Відавочна, што выдавецкая дзейнасць «Verlag “Kultur”» у Мінску была звязана з сацыял-дэмакратычным рухам, распаўсюджвала яго ідэі праз свае выданні, у першую чаргу палітычнай тэматыкі. Такія выданні, як “וועגן פאלקספארטרעטער” (“Народное представительство”), (“3 פאליטישע פלוג־בלעטער” (“Тры палітычныя лістоўкі”) і іншыя, можна аднесці да твораў з яскрава выражаным дэмакратычным гучаннем. І нават у літаратуры белетрыстычнага характару адлюстроўваліся рэвалюцыйныя падзеі (творы Л. Андрэева, Д. Айзмана), барацьба супраць прыгнятальнікаў і народныя паўстанні (гістарычная драма М. Мінскага), антываенны настрой (творы У. Гаршына). Не магло абысціся выдавецтва і без тэматыкі аб няпростым жыцці яўрэйскага народа – як у межах аседласці, так і ў эміграцыі. Гэтай тэматыцы былі прысвечаны выданні Ш. Аша, А. Гаркавы, Э. Кагана, Г. Номберга, І. Перэца, У. Тана. Да глыбокіх псіхалагічных твораў У. Караленкі, У. Гаршына, А. Чэхава і інш., перакладзеных на ідыш у асноўным тутэйшымі мінскімі аўтарамі, мелася таксама вялікая цікавасць у справе асветнай працы выдавецтва.

У цэлым дзейнасць у Мінску ў 1905–1906 гг. яўрэйскага кніжнага выдавецтва адпавядала патрабаванням зменлівага часу, якія выводзіў на арэну гісторыі лёсы нацыянальных культур, наймацнейшым чынам звязаных з лёсамі кніг.

[479] НГАБ. Ф. 306. Воп. 1. Спр. 4.; Спр. 34.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

Кніжныя сувязі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Кнігавыдавецкія сувязі са сталіцамі

Вільня

На працягу вызначанага перыяду Вільня, у параўнанні з Мінскам, працягвала займаць дамінуючае становішча, маючы шэраг прыярытэтаў: гістарычны, адміністрацыйны, навукова-культурны[480]. Мінск займаў становішча аднаго з губернскіх гарадоў Расійскай імперыі, у якім толькі ў 1914 г. было дазволена закласці асновы вышэйшай школы, да пачатку XIX ст. існавала толькі эпізадычнае кнігадрукаванне. Культурная і гістарычная тэрытарыяльная блізкасць давала магчымасць усталяванню і развіццю плённых кнігавыдавецкіх сувязяў Мінска і Вільні: мінскія аўтары друкаваліся ў Вільні; віленскія кнігавыдаўцы працавалі ў Мінску; ажыццяўляліся сумесныя кнігавыдавецкія праекты.

Разгледзім у першую чаргу стан і дынаміку кнігавыдання ў Мінску і ў Вільні ў іх параўнанні. У Вільні, цэнтры адміністрацыйнага і культурнага жыцця краю, ужо на 1864 г. налічвалася 12 друкарняў[481], у Мінску – тры (Губернская, Ёкеля Дворца, Эмерыка Адамовіча). Толькі за 10 гадоў, з 1854 г. па 1864 г., у Вільні, як паведамляў "Виленский вестник" (1866. № 95), было надрукавана 2108 выданняў: 1216 – на польскай мове і латыні, 706 – на яўрэйскай, 152 – на рускай, 34 – на замежных мовах. У Мінску ж нават за перыяд з 1800 г. па 1864 г. было здзейснена, па нашых даных, 234 выданні, а менавіта з 1854 г. па 1864 г. – 101 (12 з іх – рускамоўныя). Як і ў Вільні, пераважалі выданні на польскай і лацінскай мовах. Калі ў Вільні з 1854 г. па 1864 г. польскіх кніг "в 8 раз было издано больше русских – это по официальному показанию, на самом же деле, при отсутствии надлежащего правительственного контроля, цифра эта была гораздо крупнее"[482], то і ў Мінску польскамоўныя выданні ў той самы час таксама пераважалі рускамоўныя прыкладна ў 7 і болей разоў. Мінскія выданні з польскімі і лацінскімі тэкстамі складалі 81,2 %, а віленскія – 57,7 %; адпаведна рускамоўныя ў Мінску – 12 %, у Вільні – 7,2 %.

У Вільні, па меркаванні А. І. Мілавідава, штогод "выпускали тысячи белорусских и жмудских букварей на польском языке"[483] – маецца на ўвазе, відаць, шрыфт і наклад названых выданняў. Па назвах жа гэта адзінкі, а дакладней, вядома два такія віленскія выданні лацінкай для беларусаў-католікаў (1835 г. – "Krótkie zebranie nauki Chrześciańskiej. Dla wieśniaków mówiących językiem polsko-ruskim" і 1845 г. – "Katechizm…"), а таксама выданні з беларускамоўнымі тэкстамі ў польскіх – гэта творы Я. Чачота (1844, 1846), В. Дуніна-Марцінкевіча (1846). У Мінску, хоць і не "заўважнымі" накладамі, аднак таксама выйшлі

---

480 *Шыбека З.* Гарады Беларусі (60-я гады XIX – пачатак XX стагоддзя). С. 206.

481 *Миловидов А. И.* Судьба русской книги в Северо-Западном крае в связи с его культурной историей. С. 27.

482 Тамсама.

483 Тамсама.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

чатыры выданні на лацініцы з беларускай мовай – мастацкія творы В. Дуніна-Марцінкевіча.

Пасля 1864 г. кнігавыдавецкая карціна і ў Вільні і ў Мінску, як і ва ўсім Паўночна-Заходнім краі, даволі рэзка змянілася ў сувязі з забаронай друку на польскай мове і жорсткімі ўмовамі папярэдняй цэнзуры. Аднак, нягледзячы на гэта, у Вільні рабіліся спробы выдання польскамоўнай літаратуры: у 1860-я гг. А. Кіркорам, у 1870–1880-я гг. Э. Ажэшкай. У Мінску па прыкладзе Вільні таксама знаходзілі пэўныя магчымасці, каб выдаць штосьці з "забароненага" – на польскай мове. На сёння вядома, што ў гэты час, з 1865 г. да 1905 г., легальна былі выпушчаны не меш, чым 18 тэкставых выданняў: па мастацкай літаратуры, гісторыі, рэлігіі, прыродазнаўстве, а таксама 7 нотных выданняў (у 1879 г.). Выданні, якія змяшчалі тэкст на польскай мове, надрукаваны, у асноўным, дзякуючы падтрымцы варшаўскіх друкароў і былі таксама сумеснымі праектамі, у дадзеным выпадку – З. Савіцкай і Ю. Сікорскага, Я. Філіповіча-Дубовіка і В. Каўтза, Я. Філіповіча-Дубовіка і Гебетнера-Вольфа, В. Макоўскага і М. Арцта. У выпадку з дазволенымі да друку і надрукаванымі ў Мінску нотнымі выданнямі, відаць, выручыла французская мова (як замежная і дазволеная), выкарыстаная ў назвах танцавальна-музычных твораў. Адначасова ў двух выданнях захаваны польскія назвы, і гэтыя ноты пазначаны як уласнасць аўтара, М. Грушвіцкага.

Імкненню ўладаў падпарадкаваць русіфікатарскай палітыцы кнігадрукаванне, а ў нейкай ступені і стрымліваць яго развіццё ў Паўночна-Заходнім краі, супрацьстаяла эканамічнае развіццё ў гэтым рэгіёне, дзе попыт на кнігі і друкаваную прадукцыю ўвесь час узрастаў, спрыяючы з'яўленню хоць бы спарадычных выданняў, якія ўсё ж давалі надзею на змяненне існуючай сітуацыі.

Да пачатаку XX ст. Вільня ў пяць разоў павялічыла свой друкалітаграфскі патэнцыял: 35 друкарняў, 10 літаграфій, 15 скорасных друкарняў. З выдадзеных у 1902 г. у Вільні 638 кніг – 438 на рускай мове, 200 – на замежных[484]. У Мінску колькасць друкарняў і друкалітаграфій на пачатку XX ст. таксама вырасла ў параўнанні з першай паловай XIX ст., як і ў Вільні, у 5 разоў. У 1902 г. у Мінску выйшла 77 выданняў на рускай мове. Хаця Мінск за паўстагоддзя вырас у адзін са значных прамысловых і гандлёвых гарадоў Беларусі[485], а яго насельніцтва павялічылася за гэты перыяд болей чым у 4 разы і адной з найбольш развітых вытворчасцей ў Мінску стала друкалітаграфская[486], але колькасны і якасны патэнцыял віленскага кнігадруку быў усё ж у 2 разы большы. Мінск заставаўся прывабным месцам для віленскіх друкароў, якія спрабавалі адкрыць тут аддзяленні сваіх прадпрыемстваў. Так, у 1897 г. уладальнікі "Русской книжной торговли и типографии А. Г. Сыркина" ў Вільні мелі сур'ёзны намер удзельнічаць у таргах, аб'яўленых Упраўленнем Лібава-Роменскай чыгункі з мэтай адкрыцця ў Мінску філіяла сваёй фірмы. Аднак атрымалі ад мінскага губернатара адмоўны адказ[487]. Пазней, у 1912 г., у Мінску ўсё ж было адкрыта аддзяленне «Акционерного издательского и книготоргового общества "Лектор"» з Вільні[488].

---

484 Тамсама. С. 33.

485 Памятная книжка и календарь Минской губернии на 1910 год. Минск : Губ. тип., 1909. С. 127.

486 Тамсама. С. 131

487 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 6422. Арк. 1–2.

488 Тамсама. Спр. 8150. Арк. 1–12.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Пасля 1905 г., калі ўступіў у дзеянне закон аб свабодзе друку і афіцыйна быў дадзены дазвол ужываць у Паўночна-Заходнім краі мясцовыя мовы, у развіцці мінска-віленскага кнігавыдання наступае так званы "нашаніўскі" этап[489]. Праўда, пэўныя "вольнасці" праяўляліся, як адзначаецца даследчыкамі, яшчэ і раней, да прыкладу ў 1901 г. на выставе ў Мінску, а праз год у Вільні было заўважана шмат надпісаў на польскай мове[490]. Незадаволенасць русіфікатарскай палітыкай праяўлялася і ў духоўнай семінарыі ў Мінску, і ў настаўніцкім інстытуце ў Вільні. А Аляксандр Цвікевіч сцвярджае, што ўжо з сярэдзіны 1880-х гг. у паўсядзённым жыцці Віленскага настаўніцкага інстытута ўжывалася беларуская мова[491].

За гады дзейнасці дазволенага кнігадрукавання на мясцовых мовах Вільня, Мінск, Пецярбург і Масква становяцца галоўнымі цэнтрамі па выданні беларускамоўнай кнігі[492]. Мінск падтрымліваў цесныя кнігавыдавецкія сувязі практычна з усімі віленскімі выдавецтвамі, якія прычыняліся да беларускага друку, – гэта "Наша Ніва", "Беларускае выдавецкае таварыства", "Зніч", "Саха", "Гоман", "Беларус", "Палачанін", "Наша Хата", друкарня М. Кухты, выдавецтвы Б. А. Клецкіна, В. Ластоўскага.

Мінска-віленскія кнігавыдавецкія праекты 1800–1917 гг. грунтаваліся ў асноўным на прыватных ініцыятывах. Яшчэ на пачатку XIX ст. развіццё кнігадрукавання і яго поспехі ў краі былі ў многім звязаны з дзейнасцю ў Вільні друкарні Юзафа Завадскага, а пазней яго сыноў Адама і Фелікса. "Апрача сталых філій, Завадскія ўтваралі цэлую распаўсюджвальніцкую сетку, якая абслугоўвала мясцовыя кірмашы, даходзячы з кніжкамі да малых мястэчак, якія ў той адзіны кантрактавы дзень станавіліся вялікім скупішчам людзей"[493] (пер. з пол. – *Л. Д.*). У кірмашовыя дні да Ю. Завадскага маглі прыносіць свае творы і такія мясцовыя аўтары, як І. Легатовіч, А. Плуг. Ва ўспамінах Тадэвуша Корзана зафіксаваны выпадак, калі ён, дачакаўшыся маёвых "кантрактаў" занёс сваю першую працу (цэлы сшытак вершаў), "да адной з дзвюх прыезджых віленскіх хрысціянскіх кнігарняў, а менавіта ў кнігарню Завадскага"[494].

У друкарні Ю. Завадскага ў Вільні актыўна выпускаў свае творы Ігнат Легатовіч – гэта "Dawna przodków naszych obyczajność" (1859), "Epigrammata" (1854), "Gościniec dla dzieci" (1849), "Myśli Ignacego Piotra Legatowicza" (1857), у якіх аў-

---

489 *Галенчанка Г., Герасімаў В.* Кнігадрукаванне // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. 1997. Т. 4. С. 211.

490 *Pozniak T.* Polacy w białoruskim odrodzeniu kulturalno-literackim // Studia Polono-Slavica Orientalia. Acta Litteraria / Polska Akademia Nauk ; Komitet Słowianoznawstwa. Wrocław : PAN Komitet Słowianoznawstwa, 1992. T. 13. S. 10.

491 *Цьвікевіч А.* "Западно-руссизм": нарысы з гісторыі грамадзкай мысьлі на Беларусі ў XIX і пачатку XX в. / пасьляслоўе А. Ліса. 2-е выд. Мінск : Навука і тэхніка, 1993. С. 246.

492 *Głogowska H.* Białoruś. 1914–1929: Kultura pod presją polityki. Białystok : T-wo Hist., 1996. S. 55.

493 "Oprócz stałych filii tworzyli Zawadzcy całą sieć kolporterską, obslugując okoliczne jarmarki, docierając z książkami do małych miasteczek, które w ten jedyny dzień kontraktowy stawały się dużym skupiskiem ludności". Гл.: *Stolzman M.* Nigdy od ciebie, miasto…: Dzieje kultury wileńskiej lat międzypowstaniowych (1832–1863). Olsztyn : Wyd-wo Pojezierze, 1987. S. 65.

494 "<…> do jednej z dwu przyjezdnych księgarń wileńskich, chrześciańskich, mianowicie do księgarni Zawadzkiego". Гл.: *Korzon T.* Mińsk w połowie XIX wieku // Kalendarz Miński na rok 1908. Mińsk : Nakł. Minskiego T-wa Dobroczynnosci, 1908. S. 60.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

тар таксама выступае як выдавец. Адначасова на друк некаторых выданняў у Мінску сродкі выдзяляліся і з Вільні. Накладам віленскай друкарні Ю. Завадскага, як занатаваў К. Эстрайхер[495], была надрукавана, да прыкладу, у Мінску Ё. Дворцам кніга мінскага капелана ксяндза С. Фяліньскага "Majowa Nowenna, czyli Dziewięcio-dniowe nabożeństwo do Najświętszej Panny Maryi" ("Майская Навэна, або Дзевяцідзённае набажэнства да Найсвяцейшай Панны Марыі") (1861). С. Фяліньскі з'яўляўся своеасаблівым "вытворцам такіх апавяданняў", у аснове якіх былі ідэі хрысціянскай маралі. Тут, у Вільні, выйшла яшчэ некалькі яго твораў у 1861 г. і 1863 г.[496] Супрацоўніцтва Завадскіх з Мінскам у рэалізацыі сумесных выдавецкіх праектаў працягвалася і на пачатку XX ст., калі ў Мінску дзейнічаў яшчэ адзін віленскі кнігар і выдавец – Вацлаў Макоўскі. У Вільні ён пэўны час кіраваў друкарняй Завадскага[497]. Таму і некаторыя ўласныя выданні В. Макоўскі друкаваў у Завадскіх.

У 1826 г. у Вільні на аснове кнігарні Рубэна Рафаловіча была заснавана фірма Альберта Сыркіна. З 1830-х гг. пачынаюць выдавацца кнігі накладам Сыркіна[498]. У хуткім часе фірма заняла другое месца пасля Завадскіх, выдаўшы кнігі Крашэўскага, Нарбута, Снядэцкага, Сыракомлі, Ярашэвіча. Сумесна з мінскімі кнігарамі-выдаўцамі братамі Бейлінымі віленскі друкар А. Сыркін выдаў у 1859 г. збор вершаў Адама Плуга "Głos z Litwy" ("Голас з Літвы") (творы А. Плуга выдаваліся ў Вільні і ў Юзафа Завадскага); у 1860 г. самастойна – другую частку падручніка выкладчыка мінскай гімназіі Ф. Чапяліньскага "Praktyczno-teoretyuczna Gramatyka języka polskiego" ("Практычна-тэарэтычная граматыка польскай мовы"). Намаганнямі Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча ў 1859 г. у друкалітаграфіі А. Сыркіна быў выдадзены яго пераклад на беларускую мову "Pana Tadeusza" А. Міцкевіча. Выданне было забаронена, а тыраж у тысячу экзэмпляраў, дастаўлены А. Сыркіным у Віленскі цэнзурны камітэт, спалены. Праўда, некалькі яго асобнікаў усё ж захаваліся і дайшлі да нашага часу[499]. Можна меркаваць, што Завадскі і Сыркін, кнігарні якіх былі асноўнымі цэнтрамі па распаўсюджванні адпаведна польскамоўнай і рускамоўнай літаратуры ў Вільні, і былі тымі двума віленскімі кнігарамі, якія сістэматычна прыязджалі ў Мінск на кірмашовыя кантракты і стала падтрымлівалі кнігавыдавецкія сувязі з Мінскам. Па сцвярджэнні акурат А. Валіцкага, першым у краі, хто адважыўся выдаць творы С. Манюшкі, быў менавіта Завадскі[500].

З віленскай друкарняй Тэафіла Глюксберга меў зносіны і яшчэ адзін аўтар з Міншчыны – Ксаверы Вайніловіч (псеўданім Jacek Burczymucha). На працягу 1843–1852 гг. ён выпусціў дзякуючы накладам Т. Глюксберга некалькі ўласных мастацкіх твораў, сярод якіх і пераклады на польскую мову твораў А. С. Пуш-

[495] *Estreicher K.* Bibliografia polska. Część 1. XIX stólecie. (A–F). 1872. T. 1. S. 490.
[496] *Stolzman M.* Nigdy od ciebie, miasto… S. 205.
[497] *Sowiński J.* Polskie drukarstwo: Historia drukowania typograficznego i sztuki typograficznej w Polsce w latach 1473–1939. 2 wyd., popraw. i rozszersz. Wrocław : TART, 1996. S. 148.
[498] *Stolzman M.* Nigdy od ciebie, miasto… S. 76.
[499] *Кісялёў Г.* Радаводнае дрэва: Каліноўскі – эпоха – наступнікі. С. 243–247.
[500] *Walicki A.* Stanisław Moniuszko. S. 68.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

кіна "Кавказский пленник" ("Jeniec Kaukazu"), "Братья разбойники" ("Bracia rozbójnicy") – змешчаны ў выданні "Tłómaczenia" (1843)[501].

У 1870–1900-я гг. да сумесных мінска-віленскіх кніжных праектаў далучыўся яшчэ адзін віленскі друкар – І. Блюмовіч. Накладам мінскіх кнігароў Б. Гарадзенскага, Ё. Фрэнкеля, В. Макоўскага ў яго друкуюцца, напрыклад, даведкавыя выданні: "Календарь и справочный указатель правительственных учреждений" (1895), "Katalog pism księgarni W. Makowskiego" (1908); вучэбныя: "Полное руководство к решению арифметических задач" С. А. Казлоўскага (1897); а таксама рэлігійныя: "Взгляд на дело распространения и утверждения православия в Западном крае России" архімандрыта Анастасія (1871).

У 1906 г. з Пецярбурга ў Вільню была перанесена буйная друкарня Эдмунда Навіцкага з першай у Вільні ратацыйнай машынай, тут сталі друкавацца "Nowiny Wileńskie" і "Kurier Litewski"[502]. З Э. Навіцкім ладзіў кнігавыдавецкія сувязі А. Ельскі, які надрукаваў у яго некалькі сваіх твораў. Адно з выданняў, "Dzieje Dyecezyi Mińskiej" ("Гісторыя Мінскай дыяцэзіі") на польскай мове (1907), было пазначана як мінска-віленскае выданне, іншыя – "Hutarka ab tom, jakaja maja być "Ziamla i Wola" Sielskamu narodu" (1906) і "100 prykazak, zahadak, prydumak i gawendaù dla pażytku Biełaruskaho (Krywickaho) narodu" (1908) лацінкай на беларускай мове – толькі як віленскія. Аднак вядома, што А. Ельскі выдаваў свае творы за кошт уласных сродкаў і распаўсюджваліся яны з мінскіх кнігарняў, таму і іх можна лічыць сумеснымі праектамі.

Адно з загадкавых выданняў, надрукаванае на беларускай мове, паралельна лацінкай і кірыліцай, – верш пад назвай "Пазнаў праўду. Paznaû praûdu", які склаў "Міншчук. Minszczuk", залічваецца бібліёграфамі на рахунак віленскай друкарні "Адмунда Навіцкага". Брашура выйшла нібыта ў 1904 г.[503] Паводле Я. Карскага, аўтарам верша, накіраванага супраць праваслаўя, быў Аляксандр Валіцкі. Калі прыведзеныя даныя наконт таго, што друкарня Навіцкага пачынае сваю дзейнасць у Вільні толькі з 1906 г., праўдзівыя, то тады пад сумненне падпадае 1904 як год выдання названага твора. Аднак застаецца падабенства да выданняў Аляксандра Ельскага ці з яго бібліятэчнай калекцыі.

З Э. Навіцкім спрабавала супрацоўнічаць і Мінскае таварыства дабрачыннасці, накладам якога выйшаў "Kalendarz Miński na rok przestępny 1908" (1907). Аднак у хуткім часе друкарня была прададзена больш канкурэнтаздольнаму прадпрыемству Завадскіх.

У 1911 г. кнігавыдавецкія сувязі з Мінскам падтрымлівалі яшчэ дзве віленскія друкарні: "Русский почин", дзе былі надрукаваны два выпускі "Минской старины" (выдаўцом быў Мінскі царкоўны гісторыка-археалагічны камітэт), і "Edytor", дзе пабачыла свет кніга мінскага літаратара Д. Бохана "Адам Мицкевич. Биографический очерк" з перакладамі на рускую мову вершаў паэта "Bachczysaraj" і "Ruiny zamku w Bałakławie"[504].

Мінскія перыядычныя выданні пачатку ХХ ст. рэкламавалі паслугі друкарні "Znicz", заснаванай у Вільні А. Жукоўскім, дзе выпускаліся мінскія тыднёвік

[501] *Estreicher K.* Bibliografia polska. Część 1: XIX stólecie. … T. 5. S. 140.

[502] *Sowiński J.* Polskie drukarstwo… S. 151–152.

[503] Кніга Беларусі, 1517–1917 : зв. каталог. С. 243.

[504] *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku. S. 200.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

"Nad Świsłoczą" і аднайменны каляндар (у 1914 г.). У 1913 г. у гэтай друкарні быў выдадзены каталог Мінскай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна, які ўключаў польскамоўную літаратуру гэтай бібліятэкі. Тэхнічныя магчымасці новай друкарні прыцягнулі ўвагу Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі, якое ў 1913 г. надрукавала справаздачныя матэрыялы аб дзейнасці арганізацыі, а таксама В. Макоўскага, які выпусціў тут мінскі польскамоўны "Kalendarz Ilustrowany na rok 1916".

Кнігарня В. Макоўскага з'яўлялася адным з самых актыўных удзельнікаў сумесных віленска-мінскіх выдавецкіх праектаў, у якіх пераважалі выданні мастацкія (вершы Ю. Вяржбіцкага, аповесці, гавэнды, казкі А. Гліньскага, аповесці і ўспаміны В. Макоўскага, зборнік-прысвячэнне А. Міцкевічу і Т. Зану), гістарычныя (У. Загорскага, К. Скірмунт), даведкавыя (кніжныя каталогі, календары). В. Макоўскі друкаваў свае наклады таксама і ў Завадскіх, І. Блюмовіча. Праз яго мінскую кнігарню распаўсюджвалася "Наша Ніва" ("Nasza Niwa").

Развіццё кнігавыдавецкіх сувязяў паміж Мінскам і Вільняй спрыяла пашырэнню не толькі культуры польскай, але і замацаванню і развіццю беларускай культуры. Сведчанне таму – дзейнасць беларускіх выдавецтваў у Вільні і Мінску. Адно з іх – таварыства "Минчук"[505]. У стварэнні таварыства бралі ўдзел Багдан Куштэлян, Антон Шабуня, Канстанцін Шпакоўскі, Уладзімір Самойла, Сяргей Скандракоў і Вацлаў Іваноўскі. З архіўных дакументаў Беларускага музея імя Івана Луцкевіча ў Вільні, некаторыя з якіх захоўваюцца ў Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва, можна даведацца пра здзейснены сумесна выдавецкі праект таварыства "Минчук" і "Нашай Нівы". Гэта вядомае выданне кірыліцай і лацінкай апавядання Э. Ажэшкі "Гедалі" (1907). Лічыцца, што іншых самастойных[506] ці сумесных выдавецкіх праектаў "Минчука", акрамя падрыхтоўкі да друку "Жалейкі" Янкі Купалы, не было. Разам з тым існаванне таварыства да 30 снежня 1909 г.[507], пацверджанае Вацлавам Іваноўскім, дае падставу меркаваць, што высілкамі сяброў "Минчука" падтрымлівалася дзейнасць "Нашай Нівы" ў Вільні. Сведчанне таму і справаздачныя дакументы таварыства за 1907 г., якія дайшлі да нас, дзе таксама паведамляецца аб павелічэнні колькасці сяброў таварыства з шасці чалавек да 13, сярод іх Пётр Юзэфовіч (з Докшыц), Вікенці Брадоўскі (з Халопеніч), Станіслаў Цюндзявіцкі (з Новабарысава), Ігнат Цюндзявіцкі (з Барысава), Эдвін Піятроўскі (з Зембіна), Баляслаў Свянціцкі (з Зембіна), князь Уладзіслаў Масальскі (з Докшыц), князь Іеранім Друцкі-Любецкі (з Ракава).

Таварыства "Минчук" у асобе Багдана Уладзіслававіча Куштэляна супрацоўнічала і з беларускай выдавецкай суполкай "Загляне сонца і ў наша ваконца" ў Пецярбурзе, займаючыся распаўсюджваннем беларускіх кніг (напрыклад, "Дудкі беларускай")[508]. Пазней, у 1913 г., сябры таварыства "Минчук", дваране К. Шпакоўскі і В. Іваноўскі, сталі заснавальнікамі "Беларускага выдавецкага таварыства" ў Вільні.

---

505 БДАМЛіМ. Ф. 3. Воп. 1. Спр. 39. Арк. 3.

506 Тамсама. Арк. 5 адв.

507 У артыкуле "Мінчук" у "Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі" (Мінск, 1986. Т. 3) пададзена, што таварыства існавала ў Мінску ў снежні 1906–1907 гг.

508 БДАМЛіМ. Арк. 18.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

Створаны ў 1912 г. на аснове сельскагаспадарчага аддзела “Нашай Нівы” віленскі часопіс “Саха” праз два гады становіцца мінскім перыядычным выданнем[509], рэдакцыя якога занялася ў Мінску і выпускам навукова-папулярнай літаратуры па сельскай гаспадарцы на беларускай мове. Асноўную ролю ў выданні і распаўсюджванні мінскіх кніг “Сахі” адыграў Аляксандр Уласаў, “самы цярплівы і доўгатэрміновы” выдавец-рэдактар “Нашай Нівы”, заснавальнік таксама і беларускага выдавецтва “Наша Хата”. Яму ж і Алаізе Пашкевіч належыць стварэнне мінскага дзіцячага часопіса “Лучынка”, які адначасова таксама з’яўляўся і выдавецтвам. Дзякуючы выдавецкай дзейнасці А. Уласава, у Вільні і Мінску ўзмацняўся і пашыраўся беларускі нацыянальны рух. Беларускае кнігавыданне паступова выходзіла за межы свайго гістарычнага цэнтра.

Падсумоўваючы, трэба адзначыць, што на фоне гісторыка-культурнага развіцця Мінска і Вільні, акрамя агульных тэндэнцый у кнігавыданні вылучаюцца і спецыфічны рысы, характэрныя толькі для Мінска або Вільні. Карціна кнігавыдавецкіх сувязяў паміж Мінскам і Вільняй на працягу XIX – пачатку XX ст. застаецца адносна стабільнай, хаця мы можам адзначыць, што найбольш актыўнымі яны былі ў першай палове XIX ст. (да 1864 г.), а таксама пасля 1905 г. Першы этап (да 1865 г.) кнігавыдавецкіх узаемаадносін можна акрэсліць схемай “Вільня→Мінск”, дзе Вільня займае пазіцыю цэнтра кнігавыдання ў адносінах да Мінска: робіць адбор мясцовых мінскіх матэрыялаў для друку ў Вільні; фінансуе мінска-віленскія наклады. На другім этапе (да 1905 г.) можна вылучыць наступны тып “Мінск→Вільня→Мінск”, які вызначаецца тым, што фінансаванне накладаў здзяйсняецца з Мінска, Мінск выступае замоўцам і атрымлівае гатовую прадукцыю з віленскіх друкарняў. І, нарэшце, з 1905 г. да 1917 г. дзейнічае трэці тып кнігавыдавецкіх сувязяў “Мінск→Вільня”, асноўнай рысай якога з’яўляецца падтрымка беларускага кнігадрукавання ў Вільні з Мінска як у плане фінансавання, так і ў плане арганізацыі беларускага кнігадрукавання ў Мінску. Такім чынам, кнігавыдавецкія сувязі Мінска і Вільні на працягу XIX – пачатку XX ст., знаходзячыся ў руху і развіцці, былі ў залежнасці не толькі ад эканамічнага і гісторыка-культурнага фону, але і ажыццяўляліся насуперак цэнзурнаму ўціску.

Варшава

У XIX – пачатку XX ст. Мінск з’яўляўся адным з трох гарадоў Паўночна-Заходняга краю, акрамя Вільні і Гродна, дзе былі найбольш значныя асяродкі польскай культуры[510]. Патрэбы ў польскамоўным кнігадрукаванні да 1864 г. ажыццяўлялі амаль усе мінскія друкарні, якія працавалі на працягу гэтага часу – Губернская, І. Стафановіча, Ё. Дворца, З. Прэса, Ф. Фалька, Э. Адамовіча; выдаўцы – браты Бейліны, А. Валіцкі, І. Легатовіч і інш., іх польскамоўныя выданні складалі 65 % ад усёй мінскай кніжнай прадукцыі.

Запатрабаванні мінскай грамадскасці ў польскай кнізе, як было адзначана, задавальняліся і віленскімі выдаўцамі Ю. Завадскім і А. Сыркіным. Тым не

509 *Александровіч С. Х.* Пуцявіны роднага слова… С. 234.
510 *Шыбека З.* Гарады Беларусі (60-я гады XIX – пачатак XX стагоддзя)… С. 199.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

менш мінскія кнігавыдаўцы развівалі сувязі з варшаўскімі, кракаўскімі і познаньскімі. У гэтых сувязях значнае месца, як пасрэдніку, належала менавіта Вільні, якая на пачатку XIX ст. займала другое месца, пасля Варшавы, па друку польскамоўных кніг, а ў 1854–1863 гг. уступіла першынство Львову і Кракаву[511]. Найбольшыя віленскія кнігавыдавецкія фірмы мелі трывалыя сувязі з варшаўскімі выдаўцамі – Завадскія, Глюксберг, Оргельбранд, дзякуючы сваяцкім і партнёрскім сувязям, ажыццяўлялі сумесныя выдавецкія ініцыятывы[512].

Пасля 1864 г. у польскамоўным кнігадрукаванні наступае крызіс. Так, у 1864–1868 гг. колькасць назваў надрукаваных у "Літве, Беларусі і Русі", як зазначае Я. Кушлейка, знізілася ў 10 разоў і нават яшчэ ў 1879–1883 гг. была ў 4 разы меншай, чым да 1864 г.[513] Спад выдання польскай кнігі быў адзначаны і ў Варшаве, але значна меншы. Толькі на ¼ былі зніжаны прапановы варшаўскіх кнігавыдаўцоў у першым пяцігоддзі пасля 1863 г.[514] Захоўвалася выданне польскамоўнай кнігі ў Пецярбурзе ў Б. М. Вольфа (М. Вольфа)[515] 1880-я гг. сталі пачаткам новага паступовага росту польскамоўных публікацый. За перыяд 1880–1899 гг. у Вільні, паводле К. Эстрайхера, было надрукавана 267 польскамоўных выданняў. У 1909–1911 гг. Вільня дасягнула 60 % ад усіх польскамоўных выданняў, надрукаваных за межамі Каралеўства Польскага (21 % – Кіеў, 10 % – Пецярбург, 9 % – 16 гарадоў на тэрыторыі Расійскай імперыі, сярод якіх і Мінск)[516].

У 1800–1864 гг. мінска-варшаўскія кнігавыдавецкія адносіны праявіліся ў шэрагу сумесных праектаў. Імі сталі друкі: мінскіх кнігароў-выдаўцоў братоў Бейліных і варшаўскага выдаўца С. Оргельбранда "Stella Fornarina" (1859) У. Сыракомлі, "Pierwsze wrażenia" (1858) Яна з-над Бярэзіны (Яна Мікульскага); мінскага літографа Ф. Фалька і варшаўскага выдаўца Г. Натансона – "Abecadło w rycinkach" (1852) ("Азбука ў малюнках"). Мінска-варшаўскія выданні былі ў рэчышчы традыцыйнага польскага кнігадрукавання, дзе выдаўцамі выступалі ў тым ліку кнігары. Праца мінскага кнігара-выдаўца А. Валіцкага мела значны ўплыў на развіццё ўзаемаадносін паміж Мінскам і Варшавай. А. Валіцкі падтрымліваў шчыльныя кантакты з выдаўцамі з Варшавы – Сікорскім, Гебетнерам і Вольфам, У. Оттам. У выніку супрацоўніцтва быў выпушчаны шэраг сумесных нотна-музычных выданняў, ажыццёўлена іх распаўсюджванне.

У першай палове XIX ст. паліграфічная база Варшавы ў пэўнай ступені, як і Вільні, была больш прывабнай для шэрагу мясцовых аўтараў, у тым ліку і з Мінска. Так, у 1864 г. у Варшаве было 17 друкарняў, 21 кнігарня, 13 чытальняў[517]. Выключнымі выпадкамі былі перавыданні польскамоўных кніг мінскіх аўтараў у Каралеўстве Польскім (напрыклад, "Abecadło w rycinkach" Ф. Фалька, надрукаванае ў 1857 г. у Познані).

---

511 *Stolzman M.* Nigdy od ciebie, miasto… S. 60.

512 Ibid. S. 83.

513 *Kuszlejko J.* Książka polska w Rosji na przełomie XIX i XX wieku. S. 58.

514 Ibid. S. 59.

515 Ibid.

516 Ibid. S. 37–39.

517 *Płachecki M.* Makrospołeczna sytuacja komunikowania w dobie niewoli (Królestwo Polskie 1864 –1885) // Piśmiennictwo – systemy kontroli – obiegi alternatywne. Warszawa : B-ka Narodowa, 1992. S. 224.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Акрамя польскамоўных кнігавыдавецкіх праектаў неабходна адзначыць і беларускамоўныя. Так, у пачатку 1860-х гг. у Варшаве выходзяць два беларускамоўныя выданні лацінскім шрыфтам – нелегальная брашура "Pieśni nabożnyja" (1861) і "Elementarz dla dobrych dzietak katolikaŭ" (1862)[518]. Нацыянальныя беларускія ініцыятывы ў польскім кнігавыданні былі асабліва інтэнсіўнымі ў 1890-я гг. – выданне твораў Ф. Багушэвіча "Dudka Białaruskaja" (1891, 1896), "Tralalonaczka" (1892) у Кракаве, "Smyk Białaruski" (1894) – у Познані (?). Фальклорныя запісы А. Гурыновіча, А. Чэрнага, пераклады на беларускую мову М. Фальскага выдадзены ў пачатку XX ст. таксама ў Кракаве[519]. Непасрэдна з Мінскам была звязана кнігавыдавецкая дзейнасць Марыяна Фальскага. Сваю перакладчыцкую і выдавецкую дзейнасць ён пачаў у 1903 г. у Варшаве выданнем лацінкай кнігі Маўрыцыя Жыха "Da swajho boha"[520]. Як адзначыў С. Александровіч, мінская грамадскасць ахвяравала пэўныя сродкі М. Фальскаму для выдання ў Варшаве і Кракаве беларускіх твораў, якія пасля перапраўляліся і ў Беларусь[521].

У Мінску ў 1865–1905 гг. дамінуючае становішча пачынае займаць рускамоўнае кнігавыданне. Выданні на польскай мове складалі 1,5 %. Колькасць польскамоўных выданняў зменшылася ў 8 разоў (са 146 выд. у 1795–1864 гг. да 18 у 1865–1904 гг.).

У 1880–1890-я гады, калі дзейнічала фактычная забарона на выданне польскамоўнай кнігі ў Паўночна-Заходнім краі, мінскім кнігарам Зоф'і Савіцкай і Яну Філіповічу-Дубовіку ўдалося рэалізаваць сумесныя польскамоўныя кніжныя выданні ў Варшаве. Кнігарня З. Савіцкай падтрымлівала цесныя кантакты з такімі польскімі таварыствамі, як "Oświata", "Towarzystwo przyjacół nauczającej się młodzieży"[522]. У 1881 г. З. Савіцкая арганізавала за свой кошт выданне ў друкарні Ю. Сікорскага ў Варшаве кнігі Ю. Крашэўскага "Dwa Bogi, dwie drogi", якая спецыяльна прысвячалася аўтарам З. Савіцкай. Ян Філіповіч-Дубовік наладзіў супрацоўніцтва з варшаўскім друкаром А. Каўтзам, вынікам стала выданне кнігі мінскага паэта Б. Адамовіча "Melodye" (1898). Сумесна з кракаўскім друкаром В. Л. Анчыцам і варшаўскім выдавецтвам Гебетнера і Вольфа былі выдадзены вершы таксама мінскага паэта Ю. Вяржбіцкага "O brzasku" (1898). Дарэчы, варшаўская фірма Гебетнера і Вольфа з 1890-х гг. выходзіць на першыя пазіцыі ў пастаўках польскай кнігі ў Расійскую імперыю (да 18 %), у тым ліку ў Вільню да Завадскіх і В. Макоўскага[523].

Пасрэдніцтва Вільні ў рэалізацыі мінска-варшаўскіх кнігавыдавецкіх праектаў яскрава адлюстравалася ў дзейнасці В. Макоўскага. Прафесійная працоўная практыка В. Макоўскага, якую ён прайшоў у Густава А. Гебетнера і Аўгуста Р. Вольфа[524], знаёмства з працай фірмы спрыялі развіццю не толькі яго кнігаган-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

---

518 *Александровіч С. Х.* Пуцявіны роднага слова… С. 18–19.
519 Тамсама. С. 120.
520 Тамсама. С. 121.
521 Тамсама. С. 122.
522 *Życka L., Łęska M.* Działalność popowstaniowa polaków ziemi Mińskiej. S. 113.
523 *Lewandowski S.* Poligrafia Warszawska 1870–1914. Warszawa : Książka i Wiedza, 1982. S. 139–143.
524 Ibid. S. 111.

длёвай дзейнасці ў Вільні, а потым і ў Мінску, а і ўсталяванню стабільных кнігавыдавецкіх кантактаў з Варшавай і Кракавам. З 1901 г. у сумесныя польскія праекты В. Макоўскага ўключаецца і Мінск. Накладам мінска-віленскай кнігарні В. Макоўскага ў варшаўскіх друкарнях выходзяць: у М. Арцта – "Zarys dziejów Litewskich" Х. Паяты (К. Скірмунт) (1901), "Troki i Zamek Trocki" У. Загорскага (1902), у П. Ляскаўэра – "Godzina pogardy" (1906), "Z nad Wilii i Niemna" (1906). У 1907 г. мінска-віленская кнігарня В. Макоўскага засноўвае кнігавыдавецкую серыю "Wydawnictwo Groszowe" ("Капеечнае выданне"), у якой выйшла некалькі літаратурна-мастацкіх выданняў. Ажыццёўленыя сумесныя кнігавыдавецкія праекты садзейнічалі ў тым ліку ўмацаванню і пазіцыі кнігарні В. Макоўскага як ажыўленага цэнтра культурнага руху ў Мінску[525].

Афіцыйны дазвол друку на мясцовых мовах актывізаваў і польскамоўнае кнігавыданне ў Мінску: з 18 выд. у 1865–1904 гг. да 54 выд. у 1905–1917 гг. Большасць выданняў 1905–1917 гг. – гэта выданні па сумесных праектах (мінска-віленска-варшаўскіх). Найбольшы ўздым менавіта мінска-варшаўскіх кнігавыдавецкіх сувязяў адзначаны ў 1917 г., калі было створана "Towarzystwo Polskiej Wiedzy Wojskowej", якое са жніўня 1917 г. пачало сваю дзейнасць у Мінску[526]. Усяго да канца 1917 г. рэдакцыя пад кіраўніцтвам Генрыка Багіньскага выдала 40 нумароў "Biblioteki Wiadomości Wojskowych"– кнігі і брашуры культурна-асветнага зместу. Накладам Таварыства былі здзейснены яшчэ некалькі польскамоўных выданняў – "Książnica zołnierza polskiego im. Tadeusza Kosciuszki" і "Słownik wojskowy rosyjsko-polski i polsko-rosyjski".

Па ініцыятыве Польскай рады Мінскай зямлі ў горадзе было заснавана Таварыства падтрымкі польскага друку і чытання, а таксама з 1916 г. пачала працу Выдавецкая суполка польскіх кнігароў-выдаўцоў з уласнай друкарняй, якая ставіла мэтай сваёй дзейнасці выданне школьных падручнікаў[527].

Кнігавыдавецкія сувязі паміж Мінскам і Варшавай служылі падтрымцы і развіццю польскамоўнага культурнага асяроддзя ў Мінску, былі хаця і не асноўнымі ў распаўсюджванні польскай культуры, аднак таксама значна дапаўнялі гэты кірунак.

У 1905 г. пасля амаль 70-гадовай забароны яўрэйскага кнігадрукавання ў Мінску выдаюцца кнігі на яўрэйскай мове (ідыш). Забарона яўрэйскага кнігадрукавання ў XIX ст. не распаўсюдзілася на Вільню, а таксама на Варшаву, дзе прадаўжалі выдаваць яўрэйскія кнігі[528]. У Мінску кнігадрукаванне на яўрэйскай мове было ўзноўлена толькі пачынаючы з 1905 г. Як сведчаць архіўныя дакументы, шэраг мінскіх друкароў хадайнічалі аб дазволе набыць шрыфт і друкаваць на яўрэйскай мове (іўрыце, ідыш). У 1905–1917 гг. у Мінску, па нашых падліках, было выдадзена не менш як 50 кніг на ідыш і іўрыце. На пашырэнне і ўзмацненне яўрэйскага кнігадрукавання значна ўплывалі і ўзаемасувязі ў кнігавыданні. 1905–1906 гг. адзначаны сумеснымі мінска-варшаўскімі выда-

525 *W. D.* Przemysł i handel // Świat. Warszawa, 1909. N 31. S. 12.

526 *Bagiński H.* Z dziejów Towarzystwa Wiedzy… S. 416.

527 *Życka L., Łęska M.* Działalność popowstaniowa polaków ziemi Mińskiej. S. 182; *Makowski W.* Wspomnienia starego księgarza na tle 52-letnich osobistych przeżyć… Cz. 4. 1915–1920. S. 520.

528 Ibid.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

вецкімі праектамі, удзельнікамі якіх сталі мінскае выдавецтва «Verlag “Kultur”» і варшаўская “Издательская Типография”.

У аснове мінска-варшаўскіх кнігавыдавецкіх сувязяў ляжалі нацыянальныя культурныя ініцыятывы: польскія, беларускія, яўрэйскія, кожная з якіх удзельнічала ў працэсе кнігавыдавецкіх узаемасувязяў, выпрацоўваючы свой тып стасункаў. Для польскамоўных мінска-варшаўскіх кнігавыдавецкіх узаемасувязяў характэрны тып “Мінск→Варшава→Мінск” (наклад і замова з Мінску) – гэта асноўны тып сувязі, які прасочваецца ў 1800–1864 гг., адзначаецца ў 1865–1905 гг. З 1905 г. па 1917 г. праяўляецца яшчэ адзін тып кнігавыдавецкіх узаемасувязяў – гэта “Варшава→Мінск” (падтрымка польскага кнігавыдання ў Мінску). Беларускамоўныя кнігавыдавецкія сувязі Мінска і Варшавы выглядаюць як “Мінск→Варшава” (беларускамоўныя выданні падтрымліваліся з Мінска, друкаваліся ў Варшаве). Яўрэйскамоўныя мінска-варшаўскія выданні адносяцца да тыпу “Мінск→Варшава→Мінск”.

Пецярбург

У складзе іншамоўнага насельніцтва Пецярбурга ў другой палове XIX – пачатку XX ст. беларусы “занялі і трывала ўтрымлівалі другое месца”[529]. У 1869 г. на 667,2 тыс. пецярбуржцаў было 3 тыс. беларусаў (0,4 %); у 1881 г. беларусаў у Пецярбурзе было 7 тыс. (0,8 %); у 1890 г. – 13 тыс. (1,4 %); у 1900 г. – 42 тыс. (2,9 %), а пад канец Першай сусветнай вайны – 70 тыс. (3,7 %)[530]. Наяўнасць значнай колькасці беларусаў у Пецярбурзе спрыяла развіццю і розных формаў культурнай і нацыянальна-асветнай дзейнасці. Сталіца Расійскай імперыі Пецярбург прыцягваў магчымасцю атрымаць вышэйшую адукацыю ва ўніверсітэце[531], а развіццю кнігадрукавання спрыялі цэнзурныя ільготы ў гэтай галіне. Найбольш інтэнсіўнае развіццё кнігавыдавецкіх сувязяў паміж Мінскам і Пецярбургам пачынаецца пасля 1864 г. Гэта быў час, калі ўрадавыя мерапрыемствы і загады пацвердзілі палітыку на русіфікацыю і забарону ўсяго польскага ў Паўночна-Заходнім краі. У красавіку 1865 г. пачаў дзейнічаць часовы цэнзурны статут. Так, у 1893 г. са 165 гарадоў Расійскай імперыі асноўная кніжная прадукцыя выдавалася ў Пецярбурзе (3698 кніг) і Маскве (2262), а тым часам у Варшаве было выдадзена 1055, Кіеве – 488, Вільні – 206[532], Мінску – 40 кніг. Кнігі на розных нацыянальных мовах было лягчэй і танней выдаць у Пецярбурзе ці Маскве яшчэ і таму, што там складваліся больш спрыяльныя ўмовы для развіцця паліграфічнай і кнігавыдавецкай базы. Калі мясцовы друк у Расійскай імперыі, у тым ліку і ў Мінску, стрымліваўся, то стрымаць развіццё грамадскай думкі было царскаму ўраду не пад сілу, а ў сталіцы яна канцэнтравалася як нідзе.

---

[529] *Зайцев В. Н., Мыльников А. С.* Слово к читателям // Белорусский сборник : статьи и материалы по истории и культуре Белоруссии. Санкт-Петербург : РНБ, 1998. Вып. 1. С. 3.

[530] Тамсама.

[531] *Нікалаеў М. В.*Беларускі Пецярбург. Санкт-Пецярбург : Агентство “ВиТ-принт”, 2009. 536 с. : іл.

[532] Справочная книга о печати всей России / сост. инспектор типографий и книжной торговли в С.-Петербурге Д. В. Вольденберг. Санкт-Петербург : Т-во художественной печати, 1911. Ч. 1–2. С. 239–240.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

У пачатку 1870-х гг. ідэі народніцтва ахапілі Расійскую імперыю. Шырыўся народніцкі рух і ў Беларусі. У другой палове 1870-х гг. у Мінску ўтварыўся народніцкі гурток[533], і горад стаў адным з цэнтраў дзейнасці "Черного передела". У распаўсюджванні нелегальнай народніцкай літаратуры актыўны ўдзел бралі беларускія студэнты Пецярбургскага ўніверсітэта, якія арганізавалі ў 1881 г. свой гурток. Іх рускамоўныя пракламацыі (было выдадзена каля 10) і артыкулы ў часопісе "Гомон" былі прысвечаны тэме барацьбы з урадам за інтарэсы беларускага народа, за самастойнае існаванне Беларусі, змены яе грамадскага і эканамічнага ладу[534]. Пасля разгрому друкарні народнікаў у Пецярбурзе, яна была перанесена ў Мінск[535]. З дзейнасцю гуртка ў Пецярбурзе быў звязаны мінчук Лявонці Міхайлавіч Насовіч. Пры яго непасрэднай дапамозе і садзеянні ў Мінск быў перапраўлены друкарскі шрыфт для нелегальнай друкарні "Черного передела"[536].

У 1890-я гг. услед за нелегальным беларускім мінска-пецярбургскім друкам з'явіліся і легальныя выданні на беларускай мове. Іх аўтарам і выдаўцом быў Аляксандр Ельскі, які актыўна карэспандаваў у пецярбугскія перыядычныя выданні (у польскамоўныя часопісы "Kraj", "Chwila"). У Пецярбурзе без перашкод выйшлі яго творы на кірыліцы: у выдавецтвах "Типография Е. А. Евдокимова" – "Сынок!" (1895), "Выбіраймася ў прочкі! Скарэй у Томск!" (1896), "Типография Г. Бернштейна" – "Слова аб праклятай гарэлцы" (1900). Суб'ектыўна яны былі ацэнены ў свой час[537]. Аднак сам факт выхаду беларускамоўнай літаратуры сведчыў аб стане развіцця беларускай мовы, сцвярджаў неабходнасць кнігадрукавання на беларускай мове, паказваў шляхі сувязяў і падтрымкі нацыянальнага кнігадрукавання ў Пецярбурзе. Выданні А. Ельскага распаўсюджваліся ў мінскіх кнігарнях Я. Філіповіча-Дубовіка і Б. Адамовіча.

У выніку супрацоўніцтва Мінска і Пецярбурга легальна выйшлі такія беларускамоўныя выданні, як "Вязанка" (1903) мінскага паэта Янкі Лучыны (Івана Неслухоўскага, 1851–1897), які ў 1890 г. рабіў захады, каб наладзіць у Мінску выданне беларускай газеты. "Вязанка", якая стала першым выданнем зборніка вершаў паэта, была падрыхтавана і надрукавана "Кругам беларускім",[538] або "Гуртком беларускай народнай асветы" – студэнцкай культурна-асветнай арганізацыяй, якая ўзнікла ў Пецярбурзе ў 1902 г. і распачала выданне кніг на беларускай мове. Яе стваральнікамі сталі браты Іван і Антон Луцкевічы, якія прыехалі вучыцца ў Пецярбург з Мінска, дзе яшчэ ў канцы 1890-х гг. у Мінскай гімназіі па іх ініцыятыве таксама дзейнічаў асветны гурток. Мэтай гуртка было вывучэнне Беларусі і распрацоўка беларускага нацыянальнага пытання[539]. Гурток

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

533 *Александровіч С. Х.* Пуцявіны роднага слова… С. 51.

534 Тамсама. С. 53–56.

535 Тамсама. С. 52.

536 История белорусской дооктябрьской литературы / редкол.: В. В. Борисенко [и др.]. Минск : Наука и техника, 1977. С. 350.

537 *Александровіч С. Х.* Пуцявіны роднага слова… С. 108–109.

538 *Стары Пiлiп [Бурбіс А.].* Кароткі агляд беларускага нацыянальна-рэвалюцыйнага руху // Вестник народного комиссариата просвещения ССРБ. Минск, 1921. № 1, окт.. С. 6–5; *Александровіч С. Х.* Пуцявіны роднага слова… С. 109–116.

539 Нарысы гісторыі Беларусі : у 2 ч. / М. П. Касцюк [і інш.]. Мінск : Беларусь, 1994. Ч. 1 С. 355.

меў сваю бібліятэку. У Пецярбурзе браты Луцкевічы разам з Вацлавам Іваноўскім пачалі і выдавецкую дзейнасць[540]. Акрамя "Вязанкі", легальна, са згоды цэнзуры, выйшлі "Казкі" (у 1904 г.). Абодва выданні былі надрукаваны ў польскай пецярбургскай тыпаграфіі Казіміра Пянткоўскага. Яшчэ два выданні суполкі "Koladnaja Pisanka na 1904 hod" (1903) і "Велікодная пісанка" (1904) з'явіліся нелегальна, пры дапамозе гектографа. Усе аўтары і перакладчык выступалі пад псеўданімамі, фундатары выдання таксама не былі названы ўласнымі імёнамі. З чатырох беларускамоўных выданняў "Круга беларускага" тры былі надрукаваны кірыліцай і адно лацінкай. Як зазначыў С. Александровіч, пецярбургскі "Круг беларускі" стаў першым беларускім выдавецтвам[541].

Браты Луцкевічы, а таксама В. Іваноўскі, А. Пашкевіч, К. Кастравіцкі, А. Бурбіс, Ф. Умястоўскі былі стваральнікамі ў 1902–1903 гг. на аснове нацыянальна-культурных гурткоў беларускай моладзі Мінска, Вільні і Пецярбурга "Беларускай рэвалюцыйнай грамады"[542].

У 1906 г. пецярбургская выдавецкая суполка "Загляне сонца і ў наша аконца" распачала сістэматычнае кнігадрукаванне на беларускай мове. Адным з яе арганізатараў стаў Вацлаў Іваноўскі, які адначасова браў удзел у стварэнні мінскага выдавецкага таварыства "Минчук" (1906). Пры садзеянні мінскага журналіста і сябра таварыства "Минчук" Уладзіміра Іванавіча Самойлы ў газеце "Северо-Западный край" (1905. 15 мая) былі ўпершыню надрукаваны вершы Янкі Купалы, таксама з мінскага таварыства ў Пецярбург быў перададзены зборнік "Жалейка", які рыхтавалі да друку ў Мінску ў 1907 г.[543] У сакавіку 1908 г. зборнік "Жалейка" быў выдадзены суполкай "Загляне сонца і ў наша аконца" ў Пецярбурзе, стаўшы першай беларускай арыгінальнай, аўтарскай мастацкай кнігай выдавецтва[544]. Беларуская пецярбургская выдавецкая суполка актыўна прапагандавала кнігі на роднай мове. У Варшаве, Вільні, Мінску, Гродна, Гомелі, Віцебску і іншых гарадах былі арганізаваны і адкрыты контрагенцтвы выдавецтва[545]. З Пецярбурга актыўна перасылаліся кнігі, распаўсюджвалася інфармацыя пра выданні, што садзейнічала развіццю кніжнага гандлю. Таварыства "Минчук" праз свайго сябра Багдана Куштэляна займалася распаўсюджваннем выданняў пецярбургскай суполкі[546]. Выданні суполкі можна было набыць у мінскіх кнігарнях В. Макоўскага і Ё. Фрэнкеля (напрыклад, "Першае чытанне для дзетак беларусаў" Цёткі, 1906; "Другое чытанне для дзяцей беларусаў" Я. Коласа, 1909).

Кніжныя сувязі Мінска як пэўнага лакальнага рэгіёна з іншымі лакальнымі рэгіёнамі (Вільняй, Варшавай, Пецярбургам) у пэўны гістарычны перыяд (1795–1917) у межах адной дзяржавы – Расійскай імперыі – пацвярджаюць, што

[540] *Уласаў А.* Дні жыцця / падрыхт. тэксту С. Александровіча // Шляхам гадоў : гіст.-літ. зб. Мінск : Мастац. літ., 1990. С. 145.

[541] *Александровіч С. Х.* Пуцявіны роднага слова… С. 115.

[542] Нарысы гісторыі Беларусі : у 2 ч. Ч. 1. С. 355.

[543] *Александровіч С. Х.* Пуцявіны роднага слова… С. 115.

[544] *Ракіцкая Н.* Беларуская выдавецкая суполка "Загляне сонца і ў наша аконца" // Свитязь : альманах библиофилов Белоруссии. Минск : Беларусь, 1989. С. 70.

[545] Тамсама. С. 73.

[546] БДАМЛіМ. Ф. 3. Воп. 1. Спр. 39. Арк. 18.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

кожны з гэтых рэгіёнаў выступае цэлым кангламератам гістарычна сфарміраваных шматнацыянальных культур, сярод якіх вылучаны руская, польская, беларуская і яўрэйская; кожны з'яўляўся як спажыўцом, так і вытворцам адпаведных прадуктаў кніжнай культуры; меў свае асаблівасці і дамінанты ў нацыянальнай кніжнай культуры; быў пад уплывам кнігавыдавецкай палітыкі Расійскай імперыі, якая адначасова не была аднолькавай для ўсіх рэгіёнаў.

Склад гарадскога насельніцтва Мінска выглядаў (па перапісе 1897 г.) так: 53,5 % – яўрэяў, 18 % – рускіх, 17 % – беларусаў, 6 % – палякаў[547]. Амаль тое ж можна сказаць і пра Вільню. Прысутнасць нацыянальнай дамінанты ёсць у такіх лакальных рэгіёнах, як Варшава – польская дамінанта; а таксама Пецярбург – руская. Менавіта паміж такімі лакальнымі рэгіёнамі, як Варшава і Пецярбург, дзе нацыянальныя культурныя дамінанты былі яўнымі, і магчыма прымяненне тыпалагічнага тэрміна "міжнацыянальныя", які вылучаны і абгрунтаваны Д. Эльяшэвічам[548]. Шматнацыянальныя кнігавыдавецкія плыні, якія развіваліся ў Мінску ў 1795–1917 гг., з пункту гледжання сённяшняга дня ў цэлым мы можам разглядаць як складнікі гісторыі беларускай кніжнай культуры, як яе спецыфіку. Правамернасць жа першаснага вылучэння менавіта міжрэгіянальных кнігавыдавецкіх сувязяў пацвярджаецца і даследаваннем кнігавыдавецкіх стасункаў паміж Мінскам–Вільняй–Варшавай–Пецярбургам. У сваю чаргу, у кнігавыдавецкіх сувязях паміж лакальнымі рэгіёнамі прасочваюцца і вылучаюцца менавіта нацыянальныя кнігавыдавецкія сувязі, звязаныя з пэўнымі нацыянальнымі групамі дадзеных рэгіёнаў, якія і выступаюць экспедыентамі кніжнай прадукцыі. Так, кнігавыдавецкія стасункі *паміж Мінскам і Вільняй* былі накіраваны: 1) на распаўсюджванне польскай кніжнай культуры; 2) на падтрымку і развіццё беларускай кніжнай культуры; стасункі *паміж Мінскам і Варшавай*: 1) на распаўсюджванне польскай кніжнай культуры; 2) на развіццё беларускай кніжнай культуры; 3) на падтрымку яўрэйскай кніжнай культуры; стасункі *паміж Мінскам і Пецярбургам*: 1) на падтрымку беларускай кніжнай культуры; 2) на распаўсюджванне і ўплыў рускай кніжнай культуры.

Разгледжаныя кнігавыдавецкія сувязі дазваляюць выдзеліць некалькі іх узроўняў, якія характарызуюць пэўны тып кнігавыдавецкіх сувязяў. Першы ўзровень – міжрэгіянальны[549]. Другі ўзровень, *культурны*, звязаны з рознымі тыпамі актыўнасці, накіраванасці і ўплыву пэўнага лакальнага рэгіёна, аб чым было адзначана вышэй. На трэцім, *камунікатыўным*, узроўні вылучаюцца наступныя тыпы кнігавыдавецкага супрацоўніцтва: аўтарска-выдавецкі, выдавецка-друкарскі, выдавецка-кнігагандлёвы. І нарэшце, чацвёрты, *колькасна-якасны*, узровень вызначаюць непасрэдна кніжныя выданні. Іх характарыстыкамі з'яўляюцца колькасная, моўная, функцыянальная, тэматыка-тыпалагічная, паліграфічна-афарміцельская, рэдакцыйна-выдавецкая. Такім чынам, разглядаючы міжрэгіянальныя кнігавыдавецкія сувязі, неабходна адзначыць, што на пэўных этапах праяўляецца розная культурная актыўнасць адпаведных лакальных рэ-

547 *Шыбека З.* Гарады Беларусі (60-я гады XIX – пачатак XX стагоддзя)… С. 169.

548 *Эльяшевич Д. А.* Теория и типология книжных связей : автореф. дис. … канд. филол. наук / Ленингр. гос. ин-т культуры. Ленинград, 1988. С. 10.

549 *Мыльников А. С.* Книга и национальная культура // Книга. Исследования и материалы. 1990. Сб. 61. С. 57–58.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

гіёнаў, якая набывае і пэўную накіраванасць у бок аднаго з іх, падтрымліваючы пры гэтым узаемасувязі на камунікатыўным і якасным узроўнях (гл. Дадат. 3).

Кніжны гандаль у Мінску

Галоўным каналам распаўсюджвання кніг у Мінску ў канцы XVIII – пачатку XIX ст. былі кантрактавыя кірмашы, якія праходзілі ў горадзе два разы на год: увесну, у сакавіку, і на дзесяты дзень пасля Вялікадня (дзесятуху) – да 1830 г., а пазней адзін кірмаш – з 25 мая па 25 чэрвеня[550]. Мінск і Навагрудак, паводле звестак з перыядычнага друку канца XVIII ст.[551], з'яўляліся тымі месцамі, дзе адбываліся слыннейшыя літоўскія кантракты, у тым ліку кніжныя. Да такіх кірмашоў выпускаліся і спецыяльныя кнігагандлёвыя каталогі[552], якія і сёння сведчаць аб тым, што кнігі на польскай, лацінскай, французскай, нямецкай мовах мелі сталае распаўсюджанне на тэрыторыі Беларусі. Кнігагандлёва-выдавецкія каталогі XVIII ст. (захаваныя і вядомыя), якія былі прызначаны для Беларусі, складаюць 32 % ад агульнай колькасці гарадоў Рэчы Паспалітай. Гэта Гродна, Мінск, Нясвіж, Навагрудак, Супрасль, Свіслач, Вільня, Заслаўе, Зэльва – усяго 9 населеных пунктаў і адпаведна – 19 каталогаў, што дазваляе пацвердзіць факт даволі актыўных кніжных сувязяў, а таксама паказвае і адпаведны ўзровень кніжнай культуры, высвятляе шляхі камплектавання кнігазбораў Беларусі[553].

Яскравым прыкладам служыць дзейнасць у гэтым кірунку вядомага варшаўскага кнігагандляра і выдаўца Міхала Гроля (1722–1798)[554], друкаваныя

---

550 Гісторыя Мінска / пад рэд. чл.-кар. НАН Беларусі У. А. Бабкова. С. 201.

551 Dziennik Handlowy. 1787. Roku Drugiego. Cz. I–III. T. 1. S. 38; гл.таксама: *Karwowska M.* Filie i składy księgarskie Michała Grölla poza Warszawą, 1764–1796 : praca magisterska napisana pod kierunkirm prof. d-ra hab. Józefa Szczepańca / Un-t Wrocławski, Wydzial Filologiczny ; In-t Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Wrocław, 1992. S. 67.

552 У межах Рэчы Паспалітай першыя кнігагандлёвыя каталогі пачынаюць друкавацца ў Гданьску ў другой палове XVII ст. (першы – 1672 г.), у Варшаве – з 1730 г. На XVIII ст. прыпадае самая вялікая колькасць выяўленых друкаваных каталогаў.

553 *Доўнар Л. І.* Чытаючы бібліяграфічныя крыніцы па гісторыі кніжных сувязяў і кнігазбораў Беларусі XVIII – пачатку XX ст. // Материалы Международного конгресса «Национальная библиотека как феномен культуры», приуроченного к 90-летию Национальной библиотеки Беларуси (Минск, 5–7 сент. 2012 г.) [Электронный ресурс] / Национальная библиотека Беларуси ; сост. А. А. Суша. Электронные текстовые, графические данные и программы (19,5 Мб). Минск : Национальная библиотека Беларуси, 2012. 1 электронный оптический диск (CD-ROM). ISBN 978-985-6879-84-8 (VIII Международные книговедческие чтения «Исторические книжные коллекции во времени и пространстве»).

554 Нямецкі друкар, кнігар, выдавец. Вучыўся ў Ляйпцыгу. Пачаў сваю працу кнігара ў Дрэздэне. Завязаўшы кантакты з польскім кнігагандлёва-выдавецкім рынкам, з сярэдзіны 1759 г. працуе таксама і ў Варшаве. З 1762 г. выдае першую ў Польшчы газету аб'яў. Акрамя Варшавы, меў філіі кнігарні ў Львове, Магілёве, Камянцы-Падольскім. Высылаў вялікія партыі кніг на кантрактавыя кірмашы "do miasteczek kresowych", прадстаўляў польскія кнігі ў Ляйпцыгу, утрымліваў кантакты з буйнейшымі кніжнымі фірмамі Парыжа, Амстэрдама, Берліна, Вроцлава. Аднымі з галоўных контрагентаў яго кнігарні былі таксама віленскія фірмы. У працы выкарыстоўваў новыя ў Польшчы формы гандлю і рэкламы: аўкцыйныя, сталыя каталожныя цэны, выдавецкія і кнігарскія рэцэнзіі. З 1778 г. у Варшаве пачала дзейнічаць і друкарня М. Гроля, якая пераўтварылася ў адну з лепшых на той час польскіх друкарняў. Выпускаў ён кнігі і для Адукацыйнай камісіі. Гл., напры-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

каталогі якога пацвярджаюць[555], што асартымент кніжнай прадукцыі для сталіцы (Варшавы) і для правінцыі нічым не адрозніваўся. Паводле газетных абвестак і каталогаў, прызначаных і для жыхароў Мінска[556], можна выказаць меркаванне, што М. Гроль мог пабываць на кантрактах у горадзе ў 1786–1790 гг. і 1795–1796 гг.[557] Аб продажах кніг і дзе яны маюць адбыцца, ён паведамляў, напрыклад, у "Gazecie Warszawskiej" за 1786 г. (nr. 16, 22. II): "Donosi się kochających się w literaturze i uczonych wiadomości, że skład Gröllowski różnego gatunku książek znajdować się będzie w Mińsku i Nowogródku podczas kontraktów tego roku odprawiać się mających"[558].

Акрамя ўласных друкаў, М. Гроль меў на складзе кнігарні ў Мінску выданні, якія выйшлі і ў іншых друкарнях Варшавы, Вільні, Вроцлава, Дрэздэна, Кракава, Любліна, Торуні і г. д., што пацвярджаецца зместам друкаваных кнігагандлёвых каталогаў. У некаторых з іх змешчана і інфармацыя, у якой М. Гролем давалася тлумачаэнне тых ці іншых коштаў кніг, уласнага перамяшчэння з кнігамі да вызначаных кантрактавых месцаў: "Poniewaz cena książek moich jest stosowna do kursu pieniędzy w Warszawie będącego, to jest dukat po zł. polskich 18, nowy rubel po zł. 6, a stary po zł. 7, co i drobnej monecie zarówno jest przyjęte, przeto czuję się być obowiązanym donieść prześwietnej publiczności, że książki moje inaczej nie będą przedawane jak tylko tej ceny. Każdy przyzna umiarkowanie tej ceny, kiedy zważy, iż ja nie rachuję ekspensy podjętych w mojej podroży, które nie są małe. Zaczym nikt mię nie może przekonać, abym co do ceny położonej mógł ustąpić"[559].

Большасць выданняў, паводле каталогаў М. Гроля, датаваных другой паловай XVIII ст., было на польскай мове, напрыклад: "Biblia sacra latino-polonica vulgate…" (Вроцлаў, 1771), "Akt unii kościołów protestanckich" (Дрэздэн, 1791), "Historia narodu polskiego" А. Нарушэвіча (Варшава, 1784–1786. Т. 5–8), творы М. Т. Цыцэрона "O piwinnościach wszechstanów ludzi" ў перакладзе С. Кашуцкага (Вільня, 1766), "Gramatyka francuska krótko zebrana" (Вільня, 1784), "Księgi o stateczności" ў перакладзе Б. Буднага (Вільня, 1766), "Historia Indii Wschodnich" Т. Падлескага (Вільня, 1775), "Bajki" Ф. Д. Князьніна (Варшава, 1776), "Dobra

клад: *Staniszewski Z.* Gröll Michał // Słownik pracowników książki polskiej. Warszawa ; Łódź : PWN, 1972. S. 296–297.

555 *Rudnicka J.* Bibliografia katalogów księgarskich wydanych w Polsce do końca wieku XVIII. Warszawa, 1975. 298, [9] s. (Prace Instytutu Bibliograficznego BN ; nr 9).

556 Kalalog niektorych książek polskich znayduiących się wraz z niektoremi łacińskiemi, niemieckiemi, francuzkiemi [etc.] u Michała Grölla księgarza nadwor[nego] J. K. Mci. w Warszawie, Dubnie, Mińsku, Nowogrodku podczas kontraktów; w Zelwie y Swisłoczy podczas jarmarków, w Poznaniu, Łucku, Lublinie, Grodnie, w składach tegoż. Warszawa : Druk. M. Grölla, 1790. S. [1–3] 4–96; Kalalog niektorych książek polskich, łacińskich, niemieckich, y francuzkich [etc.] znayduiących się u Michała Grölla księgarza nadwornego J. K. Mci. w Warszawie i w Zelwie podczas jarmarku, w Zasławiu, Mińsku, i Nowogrodku podczas kontraktów. Warszawa : Druk. M. Grölla, 1796. S. [1–3] 4–82; Suplement do katalogu książek znayduiących się podczas kontraktów roku 1790 w Mińsku i Nowogrodku w Księgarni Michała Grölla. Warszawa : Druk. M. Grölla, 1790. S. 12 nlb.; Suplement II do katalogu książek Michała Grölla znayduiących się w Dubnie, Mińsku i Nowogródku podczas kontraktów… Warszawa : Druk. M. Grölla, 1795.

557 *Karwowska M.* Filie i składy księgarskie Michała Grölla… S. 68.

558 Ibid.

559 Ibid. Гл. таксама: Suplement II do katalogu książek Michała Grölla znayduiących się w Dubnie, Mińsku i Nowogródku podczas kontraktow. Адв. тыт. арк.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

gospodyni" (Кракаў, 1784), "Budowanie wiejskie" П. Світкоўскага (Варшава, 1793) і інш. Паводле каталогаў можна было зрабіць і замовы на тыя кнігі, якія знаходзіліся яшчэ ў друку, як "Bajki wybrane Ezopa Frygijczyka z naukami moralnemi i wierszykami tudzież najpiękniejsze bajeczki Fedra i Filelfa, po polsku, francusku i po niemiecku" (Варшава, "w druku")[560].

Такім чынам, у Мінску стварaўся часовы склад-кнігарня, дзе можна было набыць самыя разнастайныя творы: навуковыя, вучэбныя, для самаадукацыі і вольнага часу; па гісторыі, рэлігіі, арыфметыцы, геаграфіі, граматыцы, мастацкай літаратуры, – перакладныя і арыгінальныя, прызначаныя для дарослых і дзяцей.

Мясцовым калекцыянерам кніг, напэўна, былі вядомыя каталогі друкарні Віленскай акадэміі, дзе змяшчаліся таксама не толькі ўласныя выданні, але і дастаўленыя з замежных друкарняў, "osobliwie krajowych"[561]; каталогі друкарні віленскіх піяраў, якія ўказвалі цану кожнай кнігі без пераплёту "dla wygody kupujących" у іх кнігарні[562]; "Рэестры" Супрасльскай базыльянскай друкарні, у якіх адзначаліся кнігі для чытання[563].

З дзвюма віленскімі друкарнямі – Віленскай акадэміі і піяраў, якія мелі свае кнігарні, падтрымліваў у 1780–1790-я гг. цесныя кантакты і М. Гроль, што занатавана як у каталогах, так і ў публікацыях віленскай і варшаўскай прэсы: "Gazetach Wileńskich", "Gazecie Warszawskiej"[564]. Супрацоўніцтва паміж кнігарнямі М. Гроля і Віленскай акадэміі (кнігарня акадэміі была заснавана яшчэ ў 1681 г.) адбывалася "na zasadzie komisu bądź wymiany księgarskiej"[565]. Таксама ў Вільні варшаўскі кнігагандляр распаўсюджваў сваю прадукцыю і праз прыватныя кнігарні Ігнацыя Бушкевіча і Стажыньскага[566], куды ў выпадку неабходнасці маглі звяртацца і аматары кніг з Мінска. Пра свае выдавецкія і кнігагандлёвыя навіны для жыхароў Літвы і Беларусі М. Гроль часта паведамляў у "Gazetach Wileńskich", напрыклад: "Księgarnia Gröllowska Warszawska uwiadamia Prześwietnie Publicum, iż na następujących kontraktach w Mińsku i Nowogródku znajdować się będą następujące nowo wyszle książki i pisma", сярод якіх "Uwagi obywatela w teraźniejszych okolicznościoch Polski", "Katechizm o tajemnicach rządu polskiego", "O niebiezpieczeństwie wagi politycznej"[567].

Можна дапусціць, што М. Гроль меў пэўныя зносіны і з мінскімі кнігагандлярамі, адным з якіх мог быць, як падказвае мінскае базыльянскае выданне 1790 г., пан Гілевіч: "…Kwestya: Czyli dusza bardziey bywa wzruszona przez roskosz, czyli też przez smutek i inne dzieła tegoż Authora w krótce wyidą z Druku; i będą przedawane w sklepie Jm: Pana Gilewicza za cenę mierną". Такім чынам, маем мы і першае сведчанне аб існаванні ў Мінску ўжо ў канцы XVIII ст. стацыя-

560 *Karwowska M.* Filie i składy księgarskie Michała Grölla… S. 69.
561 *Rudnicka J.* Bibliografia katalogów księgarskich… S. 36–38, nr 5–9, 11.
562 Ibid. S. 241, nr 796.
563 Ibid. S. 41, nr 19.
564 Ibid. S. 78.
565 Ibid. S. 80.
566 Gazeta Warszawska. 1780. N 20. 8. III.
567 Gazety Wileńskie. 1789. N 10. 6. III; 1790. N 12. 20. III.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

нарнага кніжнага гандлю, і прозвішча аднаго з ранніх мінскіх кнігагандляроў – Гілевіч (?).

Тым не менш на працягу першай паловы XIX ст. важнейшым кнігагандлёвым кірункам для мінчукоў заставалася Вільня. Мінск штогод прымаў віленскіх кнігандляроў, якія "на кантрактныя ярмаркі… прывозілі польскія, рускія, нямецкія, французскія кнігі"[568].

Дзякуючы Юзафу Завадскаму (1781–1838)[569], віленскаму кнігавыдаўцу і кнігагандляру, да 1810 г. у розных гарадах Віленскай навучальнай акругі (Брэсце, Віцебску, Гродне, Мінску, Нясвіжы і інш.) была разгорнута шырокая кнігагандлёвая сетка, хоць і з невялікімі кніжнымі складамі[570]. Менавіта ў такіх "пунктах кнігараспаўсюджвання" прымаліся таксама тэксты для друку ў Вільні. Ю. Завадскі правёў і рэарганізацыю ў кіраванні кніжнай лаўкай Віленскага ўніверсітэта, адкрыў прыватную "бібліятэку-пазычальню", займаўся праектаваннем удасканалення прафесійнай кніжнай справы ў Каралеўстве Польскім, асаблівую ўвагу звяртаў на павелічэнне колькасці кнігарняў у правінцыі, выступаў за арганізацыю кніжных кірмашоў[571].

Актыўная і ўдалая прадпрымальніцкая дзейнасць, распачатая Юзафам Завадскім, паспяхова развівалася і спрыяла росту тэмпаў распаўсюджання кнігавыдання і кніжнага гандлю на ўсёй тэрыторыі Рэчы Паспалітай. Сямейную справу прадаўжалі і сыны Ю. Завадскага: Восіп, Адам і Фелікс[572], выкарыстоўваючы ў назве фірмы імя бацькі (да 1940 г.). Завадскія мелі свае камісіянерства ў Варшаве ў Глюксберга, у Ляйпцыгу – у Германа Шульцэ і А. Бракгаўза[573]. Вядучая роля ў арганізацыі кніжнага гандлю і выдавецкай справы належала Адаму Завадскаму, які працягваў забяспечваць літаратурай жыхароў беларускіх губерняў, у тым ліку Мінска, задавальняючы адпаведныя замовы шляхам рассылкі выданняў праз пошту[574].

"Выписка из дела о книгопродавцах Завадских", змешчаная І. Карнілавым у выданні "Русское дело в Северо-Западном крае", сведчыць аб пільнай увазе царскай адміністрацыі да "шкоднай дзейнасці" Завадскіх, якая заключалася ў іх "вялікім уплыве на распаўсюджанне польскай і лацінскай культур у краі". Пасля аднаго з вобыскаў на фірме было рэквізавана ліставанне А. Завадскага, у якім утрымліваліся звесткі аб замовах на польскія выданні "решительно со

---

[568] Гісторыя Мінска / пад рэд. чл.-кар. НАН Беларусі У. А. Бабкова. С. 256.

[569] Юзаф Завадскі нарадзіўся ў 1781 г. у Польшчы. Вучыўся ў піяраў у Рыдзыне і Калішы. Набываў практычны вопыт па друкарскай справе ў Вроцлаве (друкарня Корна), Познані (друкарня Кюна), Ляйпцыгу (фірма Breitkopf und Hartel). У ліпені 1803 г. Ю. Завадскі ўладкаваўся падмайстрам у кнігарні Яна Бэйца ў Вільні. У 1804 г. ён заснаваў уласную друкарню, а праз год, 28 жніўня, быў прызначаны тыпографам Віленскага імператарскага ўніверсітэта. З ім на ільготных умовах быў заключаны кантракт на валоданне друкарняй тэрмінам на 10 гадоў (*Янушкевіч Я.* Выдаўцы Завадскія // Роднае слова. 2006. № 8. С. 123).

[570] *Умецкая Е. С.* Из истории распространения книги в Белоруссии в начале XIX в. (1801 – 1832 гг.) // Вопросы библиографоведения и библиотековедения. Минск, 1980. С. 55.

[571] Дадаткова гл., напрыклад: *Poklewska D.* Zawadzki // Słownik pracowników książki polskiej. Warszawa ; Łódź : PWN, 1972. S. 1010–1014.

[572] *Корнилов И.* Русское дело в Северо-Западном крае… С. 368.

[573] Тамсама. С. 369.

[574] LVIA. F. 1135. Ap. 7. B. 160. P. 1–4.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

всех точек России: Казань, Пенза, Минск, Витебск, Могилев, Гродно… Все эти и множество уездных, заштатных городов, местечек и имений прислали в 1862 г. 625 требований на 7 слишком тысяч названий. Сверх того, один склад Завадских в Ворнянах с конца 1859 г. по март 1863 г. вытребовал до 8000 жмудских и польских молитвенников разных наименований и книг польско-исторических, польско-народных… и множество книг безусловно запрещенных или позволенных с исключением"[575].

Кнігарні Завадскіх, Альберта Сыркіна, асабліва ў 1830 – на пачатку 1860-х гг., былі асноўнымі цэнтрамі па распаўсюджванні адпаведна польскамоўнай і рускамоўнай літаратуры ў Вільні, а іх уладальнікі таксама з'яўляліся двума віленскімі кнігарамі, якія сістэматычна прыязджалі ў Мінск на кантрактавыя кірмашы і стала падтрымлівалі кнігавыдавецка-кнігагандлёвыя сувязі з Мінскам. Пра гэта сведчыць і ліставанне з Завадскімі, напрыклад, кнігавыдаўца і кнігара А. Валіцкага, кнігара С. Рыўкіна[576]. Акрамя таго, у 1896 г. мінскі губернатар выдае на імя віленскага шляхціца (двараніна) Фелікса Завадскага дазвол на ўтрыманне ў губернскім горадзе Мінску кнігарні і продажы кніг на рускай і замежных мовах (Пасведчанне № 52 ад 14 чэрвеня 1896 г.)[577].

На пачатку XIX ст. у Мінску атрымліваюць далейшае развіццё стацыянарныя кнігарні, як, да прыкладу, прыватная кнігарня Антонія Мушыньскага, аб чым сведчыць надрукаваны ў 1805 г. "Katalog Xiąg znaydujących się w Mińsku w Xięgarni Antoniego Muszyńskiego"[578]. У 1811 г., як паведамляў мінскі грамадзянскі губернатар Г. І. Родзінг, "книгопродавцев находится в городе Минске три: мещанин Адам Макаревич, второй – мещанин Фелициан Калиновский, третий – шляхтич Тадеуш Бильмин, которые имеют по одной лавке для продажи книг"[579].

Праўда, у першай палове XIX ст. яшчэ заўважаецца і сумяшчэнне стацыянарнага кніжнага гандлю і рухомага. Пра існаванне "вандроўнай па ваколіцах кнігарні Бейліных" вядома з цэнзурных дакументаў (за 1833 г.), калі ў кнігароў былі знойдзены забароненыя ўладай кнігі на польскай і французскай мовах[580]. Першымі ўладальнікамі кніжнай лаўкі былі Ілля (Эльля) Мордухавіч Бейлін і яго сын Сымон (Шымон, Сімха), якія нават не валодалі "ўзаконенай граматай", а толькі яўрэйскай. З другой паловы 1850-х гг. Гірш Бейлін і Сымон Бейлін[581] – браты Бейліны, якім належала прыватная кнігарня ў Мінску – далучаюцца і да кнігавыдавецкіх праектаў. Менавіта дзякуючы кніжнаму гандлю (а ў мінскай кнігарні Бейліных налічвалася да 5 тыс. тамоў найноўшых твораў сучасных пісьменнікаў) Бейліны мелі цесныя выдавецкія сувязі з варшаўскімі (І. Унграм, С. Оргельбрандам), віленскімі (А. Сыркіным), мінскімі (Ё. Дворцам) кнігарамі

575 *Корнилов И.* Русское дело в Северо-Западном крае… С. 368.

576 LVIA. F. 1135. Ap. 7. B. 481. P. 3–21; B. 439. P. 199–211.

577 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 6251. Арк. 57–58.

578 Katalog Xiąg znaydujących się w Mińsku w Xięgarni Antoniego Muszyńskiego. Sporządzony w roku 1805. [Mińsk, 1805]. 36 s. Гл.: Bibliografia Polska Karola Estreichera / Un-t Jagieloński. Wyd. drugie. Kraków : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1991. T. XV: Katalogi. S. 177.

579 ГАРФ. Ф. 1165. Д. 245. Л. 3, 45.

580 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 193. Арк. 12–13.

581 История белорусской дооктябрьской литературы. С. 320.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

і друкарамі, падтрымлівалі мясцовых аўтараў, а значыць, фінансавалі іх выданні, сярод якіх творы В. Дуніна-Марцінкевіча, А. Плуга, У. Сыракомлі, М. Шышкі. Бейліны спрабавалі дбаць адначасова як пра камерцыйныя інтарэсы, выпускаючы менавіта мастацкую літаратуру, так і пра асветныя, выдзяляючы гэтыя кнігі "do czytania za pomierną cenę", што высока цанілі і ставілі кнігарню Бейліных на першую ступень у горадзе[582]. Гірш Бейлін таксама браў удзел у спатканнях мясцовай інтэлігенцыі, якія арганізоўваў Аляксандр Валіцкі.

Яшчэ і ў 70 – 80-я гг. XIX ст. адзначаецца дзейнасць у Мінску кнігарні Бейліных, Ёселя і Мордуха Сімхавічаў, відавочна ўжо сыноў Сымона (Шымона-Сімхі)[583]. Як сведчаць польскія крыніцы, у гэты час і Гірш Бейлін пасрэднічаў дзякуючы сваім шырокім сувязям продажу букіністычнай кнігі, кніжных калекцый. Да прыкладу, пінскага кнігазбору Антонія Машыньскага, які быў сабраны ў выніку касацыі піярскіх кляштараў на тэрыторыі Беларусі, Літвы і прадстаўляў больш за 4 тыс. друкаў і рукапісаў XVI–XVIII стст. (частка трапіла да кракаўскага калекцыянера Адама Валяньскага)[584]. У 1882 г. Гірш Бейлін[585] памірае, а ў канцы 1887 г. апошняя ўладальніца кнігарні Рыўка Іцкава Бейліна прадае яе купцу 2-й гільдыі Арону Ельеву Левіну. Паводле пасведчання ад 2 снежня 1887 г. апошняму дазваляўся гандаль рускімі і замежнымі кнігамі, акрамя польскіх[586].

Каля 1836 г. была закладзена стараннем былога "naczelnika gubernji księcia Dawidowa" губернская кнігарня, стан якой, аднак, быў не з лепшых у горадзе[587]. З канца 1840-х гг. існавала ў горадзе кнігарня Сроля Мордухавіча Рыўкіна, кніжныя запасы ў якой на 1860 г. складалі, як паведамляе "Kurier Wileński", каля 1000 тамоў[588].

Скупыя звесткі аб першых кніжных лаўках у Мінску дапаўняюцца некаторымі ўспамінамі, якія пакінулі, да прыкладу, Тадэвуш Корзан, Зоф'я Кавалеўская, засведчыўшы пра ўласны вопыт набыцця кніг у горадзе.

У сваіх успамінах пра Мінск першай паловы XIX ст. Т. Корзан значную ўвагу прысвяціў менавіта характарыстыцы навучання ў дзяржаўнай гімназіі, дзе неабходныя і дадатковыя веды гімназісты атрымлівалі living рознымі спосабамі, а асноўным сродкам былі кнігі, набытыя за плату ў прыватных бібліятэках ці кнігарнях. Нягледзячы на існаванне бібліятэкі ў самой гімназіі, яна, аднак, аўтарам не называецца, узгадваецца толькі публічная бібліятэка: "Istniała biblioteka rządowa, ale z książkami wyłącznie rosyjskiemi. Miałem z niej kronikę Nestora w wydaniu prastarem Schlözera, a w tłómaczeniu Jazykowa: ani korzyści, ani przyjemności z niej nie wyciągnąłem"[589].

Ужо на той час, у 1850-я гг., мінскія гімназісты, каб знаёміцца з тагачасным польскім літаратурным рухам, вымушаны былі таемна стварыць гуртоk

[582] Mińsk z nad Swisłoczy / Antoni z Pohosta // Kurier Wileński. Wilna, 1860. N 71. S. 761.

[583] НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 3396. Арк. 146; Спр. 2810. Арк. 34.

[584] *Krynicka M.* Moszyński Tomasz // Słownik pracowników książki polskiej… S. 608; *Krynicka M., Schmager G.* Wolański Adam // Ibid. S. 976.

[585] *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 88.

[586] НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 4308.

[587] Mińsk z nad Swisłoczy / Antoni z Pohosta // Kurier Wileński. Wilna, 1860. N 71. S. 761.

[588] Ibid.

[589] *Korzon T.* Mińsk w połowie XIX wieku… S. 18.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

для чытання польскіх кніг. Гэтаму спрыялі прыватныя бібліятэкі і кнігарні, аднак іх паслугі былі платнымі. Так, атрыманне на месяц кніг з чытальні, закладзенай Фларыянам Чапяліньскім, каштавала пару злотых, якія гаспадар траціў для набыцця новых кніг; падобныя паслугі аказвалі і "żydzi księgarze z placu Katedralnego"[590]. Аднак чытанне польскіх кніг, прынесеных да гімназіі, жорстка праследавалася адміністрацыяй, цягнучы за сабой канфіскацыю выданняў, якіх у кабінеце тагачаснага дырэктара гімназіі Міхаіла Дзясніцкага, як сведчыць Т. Корзан, былі цэлыя стосы[591].

Акрамя кніг на польскай мове, гімназісты цікавіліся французскай літаратурай і мелі магчымасць карыстацца уласнай бібліятэкай выкладчыка гімназіі, якім быў "professor języka francuskiego Borzymowski". У асноўным навучэнцы знаёміліся з парыжскімі альбо брусельскімі выданнямі, ілюстраванымі дрэварытамі. Т. Корзан узгадвае, да прыкладу, адзін з твораў Вальтэра Скота. На чале з Ігнатам Легатовічам, былым прэфектам школ Лепельскага павета, які меў "znak nieskazitelnej służby za lat 25, emerytura, ociemniałego, ale przechowującego w pamięci lepszą tradycyę pedagogiczną", дадаткова займаліся гурткоўцы не толькі французскай літаратурай і мовай, а таксама лацінскай. Магчыма, гімназісты маглі бачыць і знакаміты кнігазбор І. Легатовіча. Сам жа аўтар з удзячнасцю ўспамінае, як ахвотна пазычаў яму кнігі з уласнай нямецкай бібліятэкі лютэранскі пастар Вільямс[592]. Так, праз узаемаабмен кнігамі, радзей – іх куплю, мінская моладзь далучалася да новых павеваў у кніжным свеце, культурным жыцці еўрапейскага грамадства. Знаходзячыся пад уражаннем асабліва папулярных у той час твораў таленавітага земляка з Міншчыны Уладзіслава Сыракомлі, ён таксама паспрабаваў свае сілы ў рыфмаванні, напісаўшы цэлы сшытак вершаў, аднёс іх у спадзяванні (праўда, марным) быць надрукаваным да віленскай кнігарні Завадскага, прадстаўнікі якой прыехалі ў Мінск на маёвы кантрактавы кірмаш[593].

У другой палове XIX ст., калі кірмашовы гандаль ўсё ж саступае пазіцыі стацыянарнаму, як паведамляе З. Шыбека, агульная "колькасць крам ў горадзе вырасла ў 1800–1861 гг. са 124 да 594"[594]. У той час "мінчане чыталі пераважна польскія або яўрэйскія кнігі. Набыць іх не было праблем. У горадзе існаваў шэраг прыватных бібліятэк і кнігарняў. Прадаваліся рускія, польскія, яўрэйскія і замежныя кнігі"[595]. Адным з галоўных распаўсюджвальнікаў і пастаўшчыкоў кніг на цэлы Мінск, паводле некаторых успамінаў, быў у той час "Żyd Charkin"[596], які забяспечваў горад творамі, напрыклад, Зыгмунта Качкоўскага, Юзафа Кажанёўскага, Юзафа Крашэўскага, Элізы Ажэшкі.

Распаўсюджваннем адпаведнай і дазволенай Міністэрствам народнай асветы вучэбнай літаратуры займаліся і навучальныя ўстановы горада. Да прыкладу, пры Мінскай гімназіі і Яўрэйскім вучылішчы 1-га разрада былі створаны

---

590 Ibid. S. 19.
591 Ibid.
592 Ibid. S. 17.
593 Ibid. S. 19.
594 Гісторыя Мінска / пад рэд. чл.-кар. НАН Беларусі У. А. Бабкова. С. 202.
595 Тамсама. С. 257.
596 *Lednicki W.* Pamiętniki. Londyn : B. Świderski, 1963. S. 260–261.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

спецыяльныя кнігарні, загадванне якімі даручалася ў першым выпадку – настаўніку, калежскаму саветніку Іванову, у другім – "смотрителю" вучылішча Кацану[597]. Калі асноўнымі ў асартыменце (на 1869 г.) кнігарні Мінскай гімназіі былі выданні на рускай мове, то ў кнігарню пры Яўрэйскім вучылішчы паступалі падручнікі і на яўрэйскай мове.

У 1859–1863 гг. у Мінску асабліва вылучалася, закладзеная з размахам, кнігарня *Аляксандра Валіцкага* (1826–1893), удзельніка грамадскага і культурнага руху на Беларусі, літаратара, музычнага крытыка, спевака, публіцыста, выдаўца, бібліятэкара і архівіста[598]. Кнігарня А. Валіцкага была "najnowszą i najwykwintniej może urządzoną w Mińsku … założona w zeszłym roku w pięknym lokalu obywatela Korkozowicza, na rogu Wołoskiej ul. Zakład ten wystąpił z wielkimi nadziejami, a może i pretensjami na przyszlość – wszystko tu nazewnątrz i wewnątrz tchnie przemysłowoscią, aż do czytelni nawet kilku gazet za opłatą miesięczną"[599].

Зоф'я Кавалеўская напісала, што кнігарня не толькі распаўсюджвала кнігі ў грамадстве, але і "budziła zamiłowanie w czytelnictwie"[600].

Разам з кніжным гандлем А. Валіцкі займаўся продажам музычных нот, матэрыялаў для пісьма і малявання, прымаў замовы "na wszelkie druki i litografje w Mińsku"[601], выдаваў за свой кошт ноты і вучэбныя выданні. Супрацоўнічаў з варшаўскімі і віленскімі перыядычнымі выданнямі, як "Ruch Muzyczny", "Kurier Wileński", падтрымліваў сувязі з В. Дунінам-Марцінкевічам, А. Плугам, А. Кіркорам, У. Сыракомлем, Д. Стафановічам, С. Манюшкам, Ф. Міладоўскім, Ю. Сікорскім і інш., збіраў забароненыя творы У. Сыракомлі з намерам іх выдання. Па меркаванні Я. Карскага і Р. Зямкевіча, А. Валіцкі пісаў на беларускай мове пад псеўданімам Місцюк ці Міншчук, а яго мінская кнігарня была месцам спаткання прагрэсіўнай творчай інтэлігенцыі[602]. Пад час паўстання А. Валіцкі быў арыштаваны і 14 лютага 1863 г. высланы ў Тамбоў. У 1867 г. вярнуўся, але не ў Мінск – жыў і працаваў у Варшаве, Кракаве, Нясвіжы, падтрымліваючы кантакты, у значнай ступені кніжныя, з роднымі ў Мінску.

Пераняла кнігарню (у лютым 1863 г.) сястра А. Валіцкага *Зоф'я Савіцкая*. І яшчэ на 30 гадоў працягнула яе дзейнасць. Паміж братам і сястрой захоўваліся цесныя сувязі, у тым ліку дзелавыя, пра што і сведчыць іх ліставанне[603]. У лістах адлюстроўваюцца разнастайныя кніжныя кантакты: кнігагандлёвыя і кнігавыдавецкія, літаратурныя і асветніцкія, якія неабходны былі для існавання кнігарні, для інтэлектуальнай жыццядзейнасці як яе уладальнікаў, так і наведвальнікаў. Падрабязныя справаздачы З. Савіцкай аб сваёй кніжнай дзейнасці наводзяць на думку, што А. Валіцкі фактычна прадаўжаў заставацца ўладальнікам мінскай кнігарні і надалей (да 1893 г.), а ў пасведчаннях на кнігагандлёвую

---

597 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 1983. Арк. 2.

598 *Кісялёў Г. В.* Валіцкі Аляксандр // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. 1994. Т. 2. С. 208.

599 Mińsk z nad Swisłoczy / Antoni z Pohosta // Kurier Wileński. Wilna, 1860. N 71. S. 761.

600 *Kowalewska Z.* Obrazki Mińskie… S. 84.

601 AGAD. III. Archiwum Przezdzieckich. B–1430. Aleksander Walicki do niewiadomego. 1862. L. 1.

602 *Długosz J.* Walicki Aleksander // Słownik pracowników książki polskiej. Warszawa ; Łódź : PWN, 1972. S. 936; *Мальдзіс А. І.* Валіцкі Аляксандр // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі : у 5 т. 1984. Т. 1. С. 565.

603 BN. Rkp. 2976. K. 5–88 (Papiery różne ze zbiorów Aleksandra Walickiego z lat 1890–1893).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

дзейнасць, якія сістэматычна атрымлівала З. Савіцкая, адзначаўся год заснавання кнігарні – 1859.

У 1882 г. З. Савіцкая набыла частку зачыненай віленскай кнігарні Э. Ажэшкі, а пад канец 1880-х гг. – мінскай чытальні пры кнігарні Браніслава Гадлеўскага[604] і, такім чынам, "uruchomiła wypożyczalnię książek"[605], а таксама адкрыла ў 1890 г. філіял кнігарні ў Бабруйску, дзе прадаваліся няпольскія кнігі, ноты і матэрыялы для пісьма. Пры мінскай кнігарні заставаўся склад нотаў, у продажы былі не толькі кніжныя і нотныя выданні, але нават і кветкі. Таксама, як і брат, З.Савіцкая спрабавала свае сілы ў кнігавыданні, выпусціла ўласным накладам па адным творы Ю. Крашэўскага, К. Вярыгі-Дарэўскай, "калядную кнігу" для дзяцей.

Заставалася кнігарня і месцам спатканняў для мясцовай творчай інтэлігенцыі. Янка Лучына (Іван Неслухоўскі), напрыклад, кантактуючы з польскімі пісьменнікамі, падаваў для ліставання адрас кнігарні Зоф'і Савіцкай[606]. У сваю чаргу і З. Савіцкая пры неабходнасці такія кантакты наладжвала (з Ажэшкай, Гебетнерам, Крашэўскім, Масоніусам). Падтрымліваліся цесныя сувязі з польскімі таварыствамі ў Мінску[607], выдаўцамі і кнігарамі з Варшавы, Вільні, Пецярбурга, Масквы. Дзякуючы актыўнай кніжнай дзейнасці З. Савіцкай (у Мінску) і яе брата А. Валіцкага (у Нясвіжы), мясцовыя аматары кніг мелі шырокія і разнастайныя магчымасці ў чытанні і набыцці тагачасных сталічных выданняў, аб чым клапаціліся і за што адчувалі адказнасць уладальнікі мінскай кнігарні. Так, да прыкладу, пад час побыту А. Валіцкага ў Вільні Зоф'я просіць яго зайсці "do księgarni Lambecka[608] i zapytać dla czego nie wysyła P. Skirmuntowi do Mińska *Mowy Bismarka* na którą oddał 2 rubli, jezeli trzebo co dopłacić to prosze, dopłacić i zabrać i także zapytać dla czego nie przysyła dla mnie <…> *Chemii* część II dalszy ciąg *(Metale)*…"[609] Сярод пакупнікоў З. Савіцкай быў таксама і князь Радзівіл [Антоні][610], у архіве і бібліятэцы Нясвіжскага замка якога працаваў А. Валіцкі. Кнігі, прызначаныя для брата, З. Савіцкая найчасцей перадавала з аказіяй (напрыклад, праз Вяржбіцкага, Багдановіча, Абламовіча, Рымашэўскага), але і перасылала поштай (9 тамоў твораў М. Я. Салтыкова-Шчадрына – у 1892 г.), сістэматычна рыхтавала для яго спісы і фактуру новых паступленняў, а таксама бібліяграфічныя выданні, як "Bibliograficzny Przegląd".

Нягледзячы на тое, што ў кнігарні было даволі сталае кола прыхільнікаў, пакупнікоў і замоўцаў, фінансавыя праблемы заставаліся заўсёды актуальнымі. Толькі дзякуючы дзелавой актыўнасці З. Савіцкай і атрыманым ёю крэдытам

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

604 Паводле ўспамінаў, яшчэ адну частку кніг Б. В. Гадлеўскі ["Бронислав Осипович Годлевский, директор дома призрения" – Памятная книжка-календарь на 1890 г. Минск, 1889. С. 32] ахвяраваў "szkołom samokształcenia młodzieży szkolnej". Гл.: *Życka L., Łęska M.* Działalność popowstaniowa polaków ziemi Mińskiej… S. 112.

605 *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 88.

606 BN. Rkp. 2976. K. 74 (List Z. Sawickiej do Aleksandra Walickiego z 26 lutego 1893).

607 *Życka L., Łęska M.* Działalność popowstaniowa polaków ziemi Mińskiej… S. 113.

608 Лямбек Эрнст (Lambeck Ernst), торуньскі кнігар, які з 1866 г. меў кнігарню, склад нот і пазычальню кніг у Вільні. Гл.: *Przybyłowa J.* Lambeck Ernst // Słownik pracowników książki polskiej… S. 496.

609 BN. Rkp. 2976. K. 16.

610 Ibid. K. 25.

у Мінскім камерцыйным банку, падтрымлівалася жыццядзейнасць і існаванне кнігарні[611].

У канцы 1894 г. мінскую кнігарню З. Савіцкай, як адзначае Т. Зянкевіч, набыў паэт і мастак *Багуслаў Адамовіч*, сын мінскага друкара, літографа, настаўніка малявання Эмерыка Адамовіча. На пачатку 1895 г. адбылося яе адкрыццё разам з чытальняй (або "wypożyczlnią książek")[612], дзе можна было атрымаць польскія і беларускія кнігі, напрыклад брашуры А. Ельскага "Выбіраймася ў прочкі" (Пецярбург, 1896), "Нашы перасяленцы. Скарэй у Томск!" (Віцебск, 1896) і інш. Аднак кнігарня Багуслава Адамовіча, які аддаў перавагу паэтычнай дзейнасці (у 1897–1898 гг. выходзяць першыя асобныя выданні яго вершаваных зборнікаў), вясной 1898 г. стала ўласнасцю іншага гаспадара – *Яна (Івана Адамавіча) Філіповіча-Дубовіка.*

Дазвол на кніжны гандаль у Мінску "дворянину Ивану Адамовичу Филиповичу-Дубовику… русскими, французскими, немецкими и польскими книгами" быў выданы мінскім губернатарам 24 кастрычніка 1896 г., што пацвярджаецца атрыманым пасведчаннем № 87[613]. Кнігарня мела ў сталым асартыменце новыя кніжныя выданні, падпісвала абанентаў на газеты, гарантавала добрасумленнае выкананне ўсіх замоў. І надалей у краме можна было набываць беларускамоўныя выданні Аляксандра Ельскага, якія выйшлі ў 1895, 1896, 1900 гг. у Санкт-Пецярбурзе, а ў 1906 г. і 1908 г. – у Вільні. Дзякуючы Я. Філіповічу-Дубовіку былі надрукаваны чатыры польскамоўныя выданні – у тым ліку і вершы Багуслава Адамовіча, Юзафа Вяржбіцкага, музычныя студыі Міхала Ельскага і прыродазнаўчыя парады Яна Ляскоўскага[614]. Дзейнасць кнігарні – паводле рэкламных публікацый віленскага "Kuriera Litewskiego" – вызначаецца да 1908 г.

Каля 1900 г. абывацелі Міншчыны звярнуліся да віленскага кнігара і выдаўца *Вацлава Макоўскага* з прапановай адкрыць і ў Мінску кнігарню, што неадкладна было зроблена. Магчыма, нейкім чынам з гэтым была звязана і папярэдняя "разведка", праведзеная ў 1896 г. віленчуком Феліксам Завадскім аб атрыманні дазволу на кніжны гандаль у Мінску. У верасні 1900 г. В. Макоўскі таксама займеў дазвол ад гарадскіх улад "na otwarcie księgarni wraz z cyztelnią polską; tu poszło to łatwiej niż w Wilnie", – успамінае кнігар[615]. Бо ў заснаванай яшчэ ў 1893 г. віленскай кнігарні яму не ўдалося адкрыць чытальні. Па некалькі раз на год наведваўся В. Макоўскі ў Мінск, дзе яго намесніцай, а потым саўладальніцай, была Эўфемія Вайткевіч, некаторы час дапамагаў Ян Жыценьскі і настаўніца Яніна Вітвіньска[616]. Сістэматычна да мінскай кнігарні з Вільні перасылаліся пасылкі з кнігамі і перыёдыкай. "Kiedy miałem filję w Mińsku, co tydzień otrzymywaliśmy posyłki z Warszawy z książkami i pismami tygodniowemi wagi od

611 Ibid. K. 70.

612 *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 89.

613 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 6251. Арк. 58.

614 *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 89.

615 *Makowski W.* Wspomnienia starego księgarza na tle 52-letnich osobistych przeżyć… Cz. 2. : 1893–1915. S. 319.

616 *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 89.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

15 do 20 pudów"[617]. Найбольш інтэнсіўнай была праца з лістапада да сакавіка, калі колькасць такіх пасылак асабліва павялічвалася.

Паводле абвестак з розных перыядычных выданняў і календароў можна даведацца, што кнігарні В. Макоўскага ў Вільні і Мінску мелі ў продажы, у адпаведнасці з атрыманым дазволам, "кнігі на рускай і замежных мовах", а таксама ноты, паштоўкі, альбомы і перыядычныя выданні. У 1908 г. тут было 145 назв. перыядычных выданняў на англійскай мове, 139 – на нямецкай, 119 – на рускай, 35 – на італьянскай, 25 – на ідыш і іўрыце, 17 назв. – на польскай, эсперанта і інш. Сярод іх і беларуская "Наша Ніва", на якую ў кнігарні была арганізавана падпіска[618].

Выданні выпісваліся з Вільні, Пецярбурга, Кіева, Варшавы, Кракава, Познані, Любліна, Львова, Адэсы, Лондана, Парыжа, Берліна і г. д. Кнігарня сістэматычна рэкламавала свае магчымасці, нагадваючы, што валодае кніжным асартыментам па ўсіх галінах ведаў: белетрыстыка і тэалогія, філасофія і гісторыя, прыродазнаўства, этыка, медыцына, выхаванне; ілюстраваныя кнігі для дзяцей і моладзі, падручнікі школьныя, "народныя" кнігі, кнігі для набажэнства; асобна вылучаўся аддзел сельскай гаспадаркі. Каталогі для чытачоў высылаліся дарма[619].

Такім чынам, асартымент кнігарні быў накіраваны на задавальненне розных густаў, што сведчыла таксама і пра ўплыў на іх фарміраванне непасрэдна кнігарні. Характарызуючы чытацкае кола сваіх наведвальнікаў, Эўфемія Вайткевіч адзначала, што гэта была "publiczność raczej konserwatywna, niż postępowa", для якой "powieść i książka religijna – to największy towar na naszym księgarskim rynku zbytu"[620]. Гімназісты і інтэлігенцыя набывалі творы як сур'ёзныя па змесце, так і папулярныя, танныя і даступныя ўсім. Сярод улюбёных – шэраг варшаўскіх і віленскіх літаратурна-мастацкіх часопісаў на польскай мове. Аднак, на думку загадчыцы кнігарні В. Макоўскага, запатрабаванне кніг было яшчэ досыць слабым, а канкурыраваць даводзілася з крамамі яўрэйскімі, якія мелі выключна кнігі на рускай мове, чым найбольш і была захоплена так званая група прагрэсіўных чытачоў[621].

Нягледзячы на цэнзурныя прадпісанні, жандармскія рэвізіі, кнігарня патаемна і бясплатна забяспечвала падручнікамі і сшыткамі падпольныя польскія школы, праводзіла работу і па выданні польскамоўных кніг, працягваючы як віленскія традыцыі Э. Ажэшкі, з якой В. Макоўскі супрацоўнічаў пад час выдання

---

617 *Makowski W.* Wspomnienia starego księgarza na tle 52-letnich osobistych przeżyć… Cz. 2: 1893–1915. S. 494.

618 Сярод падпісчыкаў, напрыклад, адзін з прадстаўнікоў шляхецкага роду А. Карыбут-Дашкевіч з мястэчка Стары Свержань, што на Міншчыне. Гл.: *Смалянчук А. Ф.* Віленскія знаходкі: дакументы па гісторыі беларускага друку пачатку XX ст. у фондах Літоўскага цэнтральнага дзяржаўнага архіва // Дакументальная спадчына Беларусі XIV – XX стагоддзяў : матэрыялы навук.-практ. канф., прысвечанай 75-годдзю Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі (Мінск, 26 чэрв. 2013 г.) / Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. Мінск: Выд. А. М. Вараксін, 2014. С. 205.

619 Kalendarz Miński na rok zwyczajny 1910 zastosowanej do potrzeb ludności, zamieszkałej na Litwie i Rusi. Mińsk : Nakł. miesięcznika "Straży Im. Maryi", 1910. K. il.

620 *Górski S.* W stolicy Białorusi // Tygodnik Iliustrowany.Warszawa : Gebetner i Wolf, 1905. N 46–47. S. 848.

621 Ibid.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

і продажу кніг на польскай мове ў 1879–1882 гг.[622], так і мінскія – кнігарняў братоў Бейліных, А. Валіцкага, З. Савіцкай, Ё. Фрэнкеля, Я. Філіповіча-Дубовіка.

Дзейнасць кнігарні асвятлялася ў варшаўскім, віленскім і мінскім перыядычным друку, як "Tygodnik Ilustrowany", "Świat", "Nowiny Wileńskie", "Goniec Wileński", "Goniec Codzienny", "Dziennik Wileński", "Kurier Litewski", "Nad Świsłoczą". Пра першую рэвізію ў "Księgarni, składzie nut i materialów piśmienych W. Makowskiego w Mińsku lit.", ажыццёўленую ў 1910 г., напісаў "Goniec Wileński" (nr 33, 25 lutego – 12 marca). З інфармацыі можна даведацца аб канфіскаваных выданнях, сярод якіх і ўсе беларускія кнігі, што знаходзіліся на той час у кнігарні. У "росшуку" паліцыі быў і зборнік, выдадзены накладам віленскай кнігарні В. Макоўскага да юбілею Э. Ажэшкі – гэта зборнік твораў пісьменніцы "Gloria victis" (Вільня, 1910). Таксама выданне было канфіскавана з продажу, пра што пісалі "Goniec Codzienny" (1911. N 85), "Kurier Litewski" (1913. N 58). У 1910 г. таксама «nałożono na księgarnię karę za rozpowszechnianie zakazanego "Kalendarza Mińskiego" na rok 1910»[623].

За гады працы ў Мінску В. Макоўскі здолеў тым не менш стварыць на базе сваёй кнігарні і чытальні ажыўлены гарадскі культурны асяродак[624]. У 1914 г. мінскі тыднёвік "Nad Świsłoczą" (Maj. S. 25) адзначаў, да прыкладу, што "польскае найбольш групуецца ў кнігарні В. Макоўскага". Працягвалася яе дзейнасць і ў час Першай сусветнай вайны. Наплыў бежанцаў у Мінску "spowodował masową wyprzedaż książek w księgarni i tłok w czytelni"[625]. З вялікімі складанасцямі цягам месяца кнігі дасылаліся і везліся ў Мінск на фурманках[626]. Нямецкія ўлады жорстка кантралявалі і праводзілі рэвізіі кнігарняў. Некаторыя з польскамоўных выданняў затрымліваліся "w Ober-Ostu"[627], што неспрыяльна адбівалася на кніжным гандлі, які ішоў на спад.

Адначасова ў 1916 г. ствараецца Мінская суполка выдаўцоў, сябрам якой становіцца В. Макоўскі[628], каб падтрымліваць мясцовых аўтараў і друк. У 1919 г. кнігарня В. Макоўскага ў Мінску была муніцыпалізавана, але яшчэ пэўны час заставалася адной з шасці кнігарняў, дзе быў дазволены гандаль і куды звозіліся кнігі пасля рэквізіцыі іншых "кніжных лавак"[629]. У складзе супрацоўнікаў кнігарні на той час значыліся "Ф. К. Войткевич" і "Е. И. Витковская"[630]. Стала, ад самага пачатку, як відаць, у мінскай кнігарні адпрацавала Эўфемія Вайткевіч.

Кнігарня Вацлава Макоўскага, як і большасць польскіх кнігарняў Мінска (канца XIX – пачатку XX ст.) – Яна Філіповіча-Дубовіка, "Księgarnia Polska" і інш., – размяшчалася па вуліцы Захар'еўскай. Паблізу Кафедральнага касцёла знаходзілася невялікая кніжная лаўка з літаратурай рэлігійнай тэматыкі

[622] *Мальдис А. И.* Из истории издательской деятельности Э. Ожешко. С. 249–250.
[623] *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 90.
[624] *W. D.* Przemysł i handel // Świat. Warszawa, 1909. Nr 31. S. 12.
[625] *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 92.
[626] *Makowski W.* Wspomnienia starego księgarza na tle 52-letnich osobistych przeżyć… Cz. 4. 1915–1920. S. 519.
[627] Ibid. S. 520.
[628] *Życka L., Łęska M.* Działalność popowstaniowa polaków ziemi Mińskiej. S. 90.
[629] ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 30. Арк. 23.
[630] Тамсама. Арк. 41–44.

РЭПАЗІТОРЫЙ БДУКИ

Юзафа Нарэйкі, аднаго з заснавальнікаў нелегальнай бібліятэкі і чытальні імя А. Міцкевіча. Кнігі знакамітых варшаўскіх выдаўцоў Гебетнера і Вольфа можна было набыць у кнігарні "Nauka" Зоф'і Чарняўскай[631]. Кнігарня, адчыненая не пазней 1906 г.[632], размяшчалася каля гатэля "Libawa"[633], а крыху далей, у іншым будынку таксама па Захар'еўскай – склад падручнікаў і пісьмовых (канцылярскіх) матэрыялаў, якія ўжываліся ў мясцовых "zakładach naukowych i szkołach ludowych". Такія звесткі даносіць да нас "Kalendarz Miński na rok zwyczajny 1910", які быў насычаны разнастайнай даведкавай інфармацыяй: абвесткамі, разгорнутай рэкламнай інфармацыяй пра кнігарні і іх асартымент, змяшчаў нават публікацыю, прысвечаную прапагандаванню чытання – гэта невялічкі артыкул Юзафа Славіньскага пад назвай "Parę słów zachęty do czytania",[634] у якім аўтар папулярызаваў друкаванае слова, асвету, перыядычныя каталіцкія выданні з Варшавы, Вільні, Кіева, Чанстаховы, Пецярбурга і Мінска, тлумачыў, як лепей ажыццявіць іх замову і падсумоўваў, што "oświata ludu, dokona cudu" і гэта трэба неадкладна пачынаць пры дапамозе чытання (S. 95). Пасля спробы рэдактарска-выдавецкай дзейнасці Ю. Славіньскі (быў складальнікам названага календара) заняўся таксама і кніжным гандлем, пераняўшы кнігарню Ю. Нарэйкі.

Сярод буйнейшых кнігароў Мінска ў другой палове XIX – пачатку XX ст., якія аддавалі перавагу рускамоўнаму асартыменту, вызначаліся *Бер Айзікаў Гарадзенскі* (кнігарня дзейнічала з 1846 г., заснавальнік Айзік Сролевіч Гарадзенскі), *Вульф Фрумкін* (з 1882 г.), Ёсель (Іосель, Іосіф) *Фрэнкель* (не пазней 1887 г.).

У 1880-я гг. "Книжный магазин и Библиотека для чтения Б. А. Городенского, Комиссионера Хозяйственного Управления при Святейшем Синоде и Британского Библейного Общества, Губ. г. Минск, Губернаторская ул., д. Блоха" былі забяспечаны вялікім выбарам вучэбных кніг для гімназій (мужчынскіх і жаночых), семінарый, рэальных, ваенных, гарадскіх і іншых вучэльняў.

Б. А. Гарадзенскі стала супрацоўнічаў і забяспечваў кнігамі і вучэбнымі дапаможнікамі Мінскую гімназію, Рэальнае вучылішча, Духоўную семінарыю. Кнігарня мела пастаянныя запасы кніг Свяшчэннага Сінода і Біблейскага таварыства, усе сельскагаспадарчыя кнігі выдавецтва "Девриена", медыцынскія – "Риккера". Што да навін французскай літаратуры, то ўладальнік кнігарні запэўніваў пакупнікоў і чытачоў у "немедленном по выходе из печати" атрыманні іх у кнігарні, пры якой існавала бібліятэка для чытання наступных часопісаў: "1) Артист, 2) Вопросы философии и психологии, 3) Вестник Европы, 4) Русская мысль, 5) Северный Вестник, 6) Русское Богатство, 7) Научное Обозрение, 8) Наблюдатель, 9) Русское Обозрение, 10) Восход, 11) Наука и жизнь, 12) Исторический Вестник, 13) Русская Старина, 14) Книжки Недели, 15) Книжки Нивы, 16) Мир Божий, 17) Природа и Люди, 18) Вестник Воспитания, 19) Вестник Иностранной Литературы, 20) Театральная Библиотека, 21) Новости Иностранной Литературы, 22) Семья, 23) Полезная Библиотека, 24) La lecture, 25) Ueber Land u Meer. Детские: 1) Задушевное Слово, младшего

---

631 *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 89–92.

632 У 1906 г. выдадзена пасведчанне на ўтрыманне кнігарні. Гл.: НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 7667. Арк. 44.

633 Kalendarz Miński na rok zwyczajny 1910… K. il.

634 Ibid. S. 92–95.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

возраста, 2) Задушевное Слово, старшего возраста, 3) Родник, 4) Вокруг Света, 5) Игрушечка, 6) Журнал для малюток”[635].

У кнігарні можна было аформіць падпіску на ўсе без выключэння кнігі, якія выйшлі ў Расіі. Для настаўнікаў па запатрабаванні бясплатна высылаліся першыя экзэмпляры. У адным з выпускаў “Памятной книжки и календаря Минской губернии на 1909 год” была змешчана разгорнутая рэклама “Книжного магазина и склада учебных пособий Б. А. Городенского”, заснаваная на прапанове значных зніжак: на вучэбныя выданні для народных вучылішчаў Мінскай губерні; на пераплёт выданняў; на закупкі ў вялікай колькасці выданняў Св. Сінода. Своеасаблівым гарантам выступала працяглая дзейнасць кнігарні, на той час – на 1908 г. – больш за 50 гадоў[636].

Кніжная і нотная крама *Вульфа Борухава Фрумкіна*, з бібліятэкай для чытання (па Губернатарскай вуліцы), мела шмат у чым падабенстваў з іншымі кнігарнямі, папаўняючымі мясцовы кніжны рынак рускамоўнай літаратурай. З 1888 г. В. Б. Фрумкін наладзіў трывалыя сувязі з выдавецкім таварыствам “Просвещение” (Санкт-Пецярбург) і стаў пастаўшчыком кніг Дырэкцыі народных вучэльняў у Мінскай губерні. Кнігарня і бібліятэка В. Б. Фрумкіна з’яўляліся асноўнымі кніжнымі складамі-зборамі падручнікаў у Мінску, што былі ўхвалены Камітэтам Міністэрства народнай адукацыі Расійскай імперыі для ўжывання ў розных навучальных установах. Прадаваліся таксама кнігі Св. Сінода і Біблейскага таварыства, танныя выданні маскоўскай і пецярбургскай Сінадальных друкарняў.

Шырокай папулярнасцю карысталіся розныя расійскія календары: медыцынскія, тэхнічныя, фармацэўтычныя, юрыдычныя, вучнёўскія – адрыўныя і настольныя – выдавецтваў “Польза”, А. С. Суворына, І. Д. Сыціна (Масква), Г. Д. Гоппэ (Санкт-Пецярбург).

Ужо ў 1901 г. кнігарня В. Фрумкіна прапаноўвае сваім наведвальнікам і адны з папулярнейшых польскамоўных выданняў[637] – “Kucharka Litewska” (першае выданне – 1854 г., аўтарам з’яўлялася жонка выдаўца Адама Завадскага) і “Gospodynia Litewska” (першае выданне ў 1848 г.), што друкаваліся і шматразова перавыдаваліся Завадскімі ў Вільні, а таксама Гебетнерам і Вольфам у Варшаве (1888)[638]. Аўтаркай найранейшай публікацыі – “Gospodynia Litewska”, дапаможніка па вядзенні гаспадаркі, была ўраджэнка Міншчыны Ганна Цюндзявіцкая (дачка Міхала Прушынскага). Магчыма, у кнігарні было ў продажы дзесятае выданне – 1898 г., якое каштавала 1 рубель 50 капеек.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

---

635 З інфармацыйна-рэкламнага ліста кнігарні на форзацы кнігі: *Белинский В.* Сочинения. 4-е изд. Москва : «Русская» типолитогр., 1885. Ч. 10. – (Асобнік БДУКМ АРК).

636 Памятная книжка и календарь Минской губернии на 1909 год / издание Минского губернского статистического комитета. Минск : Тип. С. А. Некрасова, 1908. С. 4–5.

637 Краткий каталог книжного магазина В. Б. Фрумкина в г. г. Минске, Губернаторская, д. Гостиницы Европа… Минск : Паровая типолитогр. Б. И. Соломонова, 1901. С. 27.

638 Даследчыца з Літвы налічыла 15 выданняў “Gospodyni Litewskej” за 1848–1898 гг. і назвала выданне ўдалым камерцыйным праектам таго часу. Гл.: *Gasiūnaitė G.* Kucharka Litewska: veikalas, tradicijos, kontekstai // Naujasis Židinys-Aidai. 2014. N 8. P. 46. Таксама: http://www.nzidinys.lt/297073/leidiniai/naujasis_zidinys-aidai/2014-nr-8. Дадаткова: *Шыдлоўскі С. А.* Сістэма рацыянальнага гаспадарання ў рабоце Ганны Цюндзявіцкай “Літоўская гаспадыня” // Вестник Полоцкого государственного университета. Сер. 4. 2013. № 4. С. 2.

Поруч з тым, што кнігарня В. Б. Фрумкіна спецыялізавалася на продажы вучэбнай літаратуры, значная ўвага надавалася і пашырэнню кніжнага асартыменту, асабліва вызначаліся разнастайнасцю выбару дзіцячыя французскія кнігі, медыцынскія выданні (ад вядомага пецярбургскага выдаўца К. Рыкера), электратэхнічныя (ад Ф. Шчапанскага), сельскагаспадарчыя (ад А. Дэўрыена). У краме прымалася падпіска на расійскія і замежныя часопісы па цэнах рэдакцый, праз букіністычны аддзел купляліся і прадаваліся старыя кнігі, ладзіўся кнігаабмен.

В. Фрумкін у 1890 г. адкрыў яшчэ і кніжную лаўку па продажы рускіх кніг на Саборнай плошчы[639], а таксама ў 1900 г. атрымаў дазвол на кніжны гандаль у Саборным скверы.

У 1880–1890-я гг. да асветнай працы далучаецца кнігарня *Ёселя Хаіма Давідава Фрэнкеля*, якая займалася і выдавецкай дзейнасцю. Напрыклад, з 1895 г. па 1905 г. накладам кнігарні выйшла некалькі выданняў падручнікаў па арыфметыцы і алгебры на рускай мове (С. Казлоўскага, М. Крайчыка), французска-рускі слоўнік Х. Вадагінскага, каляндар і даведнік урадавых устаноў і прадпрыемстваў Мінска і яго ваколіц. У мэтах пашырэння і сістэматызацыі ведаў па мастацкай літаратуры і літаратуразнаўстве супрацоўнікі кнігарні некалькі гадоў працавалі над спецыяльным бібліяграфічным паказальнікам – “Каталогом русских книг и журналов для чтения, с указанием критико-библиографических источников к известнейшим произведениям русской и иностранной литературы, находящейся при книжном магазине Е. Френкеля в Минске” (Мінск, 1894). Прадмова да выдання была складзена ўласна ўладальнікам кнігарні, які такім чынам заахвочваў сваіх наведвальнікаў да чытання не толькі мастацкіх, але і крытычных твораў, біяграфій пісьменнікаў, прадстаўленых у адпаведнасці з каталогам у яго кнігарні. У першым раздзеле “Русская и иностранная словесность” прыводзіўся багаты крытычны матэрыял пра А. Пушкіна, Л. Талстога, І. Тургенева, творы якіх з’яўляліся найбольш папулярнымі ў мясцовых чытачоў. У другі раздзел увайшлі навуковыя выданні па гісторыі, мастацтве, этнаграфіі, палітыцы, філасофіі, педагогіцы, медыцыне і інш. У асартыменце кнігарні былі падручнікі, дзіцячыя кнігі, календары, геаграфічныя атласы, мапы, часопісы. Пры кніжным магазіне існаваў склад сельскагаспадарчых выданняў[640].

Разам з буйнешымі кнігарнямі ў Мінску дзейнічаў шэраг дробных кніжных лавак і кнігарняў – Шалома Левіна (з 1877 г. дазволены гандаль рускімі кнігамі), Ашэра Фельдмана (з 1879 г. – рускімі і яўрэйскімі), Моўшы Каганоўскага (з 1893 г. – яўрэйскімі), Ганкі Саламонавай (з 1879 г. – рускімі і яўрэйскімі), Мордуха Ізгура (з 1880 г. – рускімі), Арона Левіна (з 1887 г. – рускімі і замежнымі), Якава Гінзбурга (з 1889 г. – яўрэйскімі), Юдэля Нейфаха (з 1896 г. – рускімі і замежнымі), Меера Гальперына (з 1897 г. – яўрэйскімі) і інш. Некаторым з іх удавалася весці сямейны кніжны бізнэс – Рыўкіны (з 1847 г. гандлявалі кнігамі на рускай і замежных мовах), Машкілейсоны (з 1875 г. – яўрэйскімі кнігамі) (гл. Дадат. 7).

639 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 5516. Арк. 35.

640 *Шыбека З. В.* Минскъ сто гадоў таму. Мінск : Беларусь, 2007. С. 264–265.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Некаторыя друкары, як Ілля Ісаакавіч Тасьман, яго жонка Хая-Фейга Тасьман, таксама мелі кнігарню (з 1890 г.)[641], і наадварот, кнігары, як Вульф Гіршаў Янкель Гальперын (у 1908 г.)[642], атрымлівалі дазвол і на тыпаграфскія работы. Функцыі некаторых кнігарняў пашыраліся і за кошт арганізацыі пры іх платных бібліятэк-чытальняў (пазычальняў). Падобныя паслугі было дазволена аказваць З. Савіцкай, Б. Гадлеўскаму, Ф. Фрыдлянду, Б. Гарадзенскаму, Б. Адамовічу, В. Фрумкіну, Ё. Фрэнкелю, В. Макоўскаму, Л. Лаўрэцкай, Е. Міхелесу і інш.

Размяшчаць кнігарні і кніжныя лаўкі імкнуліся ў бойкіх публічных месцах у цэнтры горада (большасць – на Захар'еўскай, Губернатарскай вуліцах і на Сабορнай плошчы), на станцыях Маскоўска-Брэсцкай і Лібава-Роменскай чыгунак (Кацярына Гудвіловіч з 1875 г., а таксама Марыя Ярашэвіч – з 1878 г. мелі правы на продаж рускіх і замежных кніг). Гандаль кнігамі мог мець часовы характар, як, да прыкладу, арганізаваныя кніжныя склады "при чайных" "для продажи населению некоторых одобренных сочинений поэта А. С. Пушкина и брошюр с биографическими сведениями"[643] – да 100-годдзя святкавання юбілею паэта. У горадзе была распаўсюджана і "разносная торговля", якую выкарыстоўвалі не толькі для распаўсюджвання рэлігійнай літаратуры, але і забароненых выданняў[644].

Па сацыяльным статусе большую частку мінскіх кнігагандляроў складалі мяшчане, займаліся кніжным гандлем і мясцовыя дваране, як Т. Більмін, А. Валіцкі, З. Савіцкая, Б. і Ф. Гадлеўскія, Б. Адамовіч, К. Галецкі, Я. Філіповіч-Дубовік, У. Масьціцкая; купцы – Ф. Фрыдлянд, Л. Разоўскі, В. І. Тасьман; сяляне – В. Маркоўскі, В. Карніцкі, Я. Горскі, І. Андрэеў, І. Лойка і інш.

Аўтары-выдаўцы ўласных прац таксама маглі самастойна займацца іх продажам, як адвакат І. А. Бамштэйн ці матэматык С. А. Казлоўскі. Пацвярджэннем могуць служыць інфармацыйныя абвесткі, змешчаныя ў саміх выданнях дадзеных аўтараў. Напрыклад, на форзацы аднаго з выданняў чытаем: "Настоящую книгу можно получить исключительно от издателя… по следующему адресу: (для иногородних) в губ. гор. Минске Израилю Абрамовичу Бомштейну (городской адрес) Губернаторская улица дом Абрама Поляка во дворе Коммерческой Гостиницы"[645]. Матэматык С. А. Казлоўскі, працы якога актыўна друкаваліся ў Расіі, Украіне, сціпла падаў свой адрас таксама ў адным з выданняў: "Составил С. А. Козловский. Адрес автора: м. Узда, Минской губ."[646]

Калі ў першай палове XIX ст. характэрным быў збор сродкаў на выданне па падпісцы і прозвішчы падпісантаў таксама друкаваліся ў тых самых выданнях (напрыклад, у выд. 1828 г. – "Зема" А. Паўлава, 1845 г. – "Пан Дольский" Д. Сергіеўскага), то з другой паловы XIX ст. на іх змену прыходзяць аб'явы. Аб'явы аб продажы сваіх выданняў падавалі і дзяржаўныя выдаўцы – Мінскі губернскі

---

641 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 4941. Арк. 1–7

642 Тамсама. Спр. 7744. Арк. 1–6.

643 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 6792. Арк. 10.

644 Тамсама. Спр. 7461а. Арк. 7.

645 *Бомштейн И. Б.* Справочная книга и спутник по Минской губернии. Минск : Типолит. Р. Дворжец, 1889. 562 с.

646 *Козловский С. А.* Полное руководство к решению арифметических задач… Минск : Изд. кн. магазина Е. Френкеля, 1897. (Тип. И. Блюмовича в Вильне). С. 1.

РЭПАЗІТАРЫЙ БДУ

статыстычны камітэт і Мінская губернская друкарня[647]. Губернскае праўленне, нават сам губернатар выступалі нярэдка распаўсюджвальнікамі іншых выданняў ці садзейнічалі гэтаму праз мясцовых "предводителей дворянства", а таксама ўстановы асветы. Аўтары ці зацікаўленыя асобы ў такім выпадку звярталіся да губернатара з просьбамі "об оказании содействия", як, да прыкладу, у справе з распаўсюджаваннем выдання "О обновлении картофеля" ў 1847 г.[648]

З канца XIX ст. гандаль інтэнсіўна развіваўся як унутры горада, ахопліваючы яго густой сеткай рознічных пунктаў, так і прыцягваў да сябе іншагародня фірмы – найбольш з Варшавы, Вільні, Масквы, Пецярбурга, якія адкрывалі свае агенцтвы і склады ў Мінску. Сярод кнігагандлёвых фірм у горадзе перад Першай сусветнай вайной – віленскае «Акционерное издательское и книготорговое общество "Лектор"» (з 1912 г.). З. Шыбека зазначае, што таварыства нават цалкам "кантралявала кнігагандаль" у горадзе[649]. Так гэта было ці не, патрэбна пацвердзіць. Аднак у нашым распараджэнні ёсць толькі некаторыя архіўныя дакументы па справе аб адкрыцці таварыства "Лектор" у Мінску: «Прошение Новоалександровского мещанина Ковенской губернии Носона Янкелева Лонштейна, действующего по доверенности акционерного издательского и книготоргового общества "Лектор", проживающего в Минске… на устройство… склада книг русских, польских и немецких вышеозначенного общества»; "Копия доверенности"; «Устав Акционерного издательского и книготоргового общества "Лектор" (Вильна)»; "Свидетельство"[650]. Пытанне вырашалася мінскімі ўладамі на працягу студзеня – красавіка 1912 г. і мела дадатны вынік для хадайніка – упаўнаважанага кіраваць і распараджацца ўсімі справамі Мінскага аддзялення "Лектора", і ён атрымаў дазвол адкрыць у Мінску па Захар'еўскай вуліцы № 19/87 склад кніг рускіх, польскіх і нямецкіх названага таварыства. Як здаецца, фірма не разгарнула шырокай дзейнасці, магчыма, у сувязі з падзеямі Першай сусветнай вайны.

У канцы XIX – пачатку XX ст. у Мінску штогод дзейнічала да 11–12 кнігарняў (гл. Дадат. 8) ад буйных крамаў да дробных лавак, асноўная частка якіх мела справу з расійскімі выданнямі з Санкт-Пецярбурга і Масквы.

За ўвесь разглядаемы перыяд намі зафіксавана каля 130 кнігарняў, якія працавалі ў горадзе: стала і часова, што сведчыць пра запатрабаванасць кнігі ў горадзе. Большасць кнігарняў паводле свайго асартыменту мелі ўніверсальны характар, спалучаючы гандаль літаратурна-мастацкімі, вучэбнымі і рэлігійнымі выданнямі. Вылучаліся таксама і кнігарні, якія разам з іншай літаратурай займаліся продажам нотна-музычных выданняў – А. Валіцкага, З. Савіцкай, В. Фрумкіна, В. Макоўскага. Ноты прадаваліся таксама і ў крамах з музычнымі інструментамі – М. А. Зубко-Васілеўскай, "Лира" О. М. Гаўсмана, І. А. Шацкінай, З. Б. Протаса, М. А. Фідэльмана. Від выдання як крытэрый спецыялізацыі выступае і ў арганізацыі гандлю перыядычнымі выданнямі, асабліва на пачатку XX ст., калі ў дадзенай сферы робяцца спробы ўзбуйнення і манапалізацыі ў продажы

[647] Памятная книжка Минской губернии на 1911 г. / издание Минского Губернского Статистического Комитета. Минск : Губернская тип., 1910. С. 113.

[648] НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 958. Арк. 8–15.

[649] Гісторыя Мінска / пад рэд. чл.-кар. НАН Беларусі У. А. Бабкова. С. 205.

[650] НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 8150. Арк. 1–12.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

часопісаў і газет. Прыкладамі служаць стварэнне П.-Л. Эйдэльманам "Газетного бюро" ў 1906 г. і спроба арганізацыі дзейнасці канторы па цэнтралізаваным продажы газет і часопісаў В. І. Тасьманам у 1915 г.

Адным з самых яскравых крытэрыяў, які вызначаў спецыялізацыю кнігарняў, была мова – польская, руская, яўрэйская і замежныя. Менавіта паводле гэтага крытэрыю і пералічаных моваў і выдаваліся пасведчанні на дзейнасць той ці іншай кнігарні, кніжнай лаўкі ў горадзе.

Рэдкай з'явай у асартыменце мінскіх кнігарняў была кніга на беларускай мове. Тым не менш беларускамоўныя выданні з канца XIX ст. паступаюць у продаж і іх распаўсюджваннем, нягледзячы на рэвізіі і канфіскацыі, займаюцца кнігарні Б. Адамовіча, Я. Філіповіча-Дубовіка, В. Макоўскага. У 1918 г. у Мінску пачынае функцыянаваць прыватная "Беларуская кнігарня" Аляксандра Прушынскага (размяшчалася на вул. Захар'еўскай, 18), у якой адпаведна былі прадстаўлены беларускамоўныя выданні з Вільні, Пецярбурга, Мінска. А. Прушынскі (Алесь Гарун – дзеяч беларускага нацыянальна-вызвольнага руху, пісьменнік) укладваў у развіццё кнігарні ўласныя сродкі[651]. Аднак дзейнасць кнігарні на пачатку 1919 г. спыняецца.

У лютым 1919 г., адпаведна прынятым пастановам Савецкай улады, у Мінску пачынаецца муніцыпалізацыя кніжнага гандлю. Быў праведзены ўлік кнігарняў і складзены спіс за подпісам загадчыка аддзела пазашкольнай адукацыі, паводле якога вызначалася тая ці іншая сума для выдачы былым уладальнікам[652]:

№ п/п	Фамилия владельцев книжных магазинов	Прибл. сумма, на которую имеется книг	Причитается к выдаче	Примечания
1.	Фрумкин	80.000	10.000	
2.	Фрейнкель	80.000	10.000	
3.	Городенский	80.000	10.000	
4.	Кинкулькин	20.000	10.000	
5.	Соловейчик	20.000	10.000	
6.	Рывкин	10.000	10.000	
7.	Прушинский	30.000	10.000	Книги взяты им на комис. нач.
8.	Маковский	8.000	80.000	
9.	Шнитман	8.000	80.000	
10.	Гальпер[и]н	5.000	5.000	
11.	Машкилейсон	3.000	3.000	
12.	Фельдман	1.000	1.000	
13.	Лесник	2.000	2.000	
14.	«Казбек»	2.000	2.000	
15.	«Культура»	2.000	2.000	
16.	Шапиро	2.000	2.000	

651 *Гарбінскі Ю. У.* Гарун Алесь // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. 1994. Т. 2. С. 491.
652 ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 30. Арк. 22.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл.

№ п/п	Фамилия владельцев книжных магазинов	Прибл. сумма, на которую имеется книг	Причитается к выдаче	Примечания
17.	Консисторум	1.000	1.000	
18.	«Наука»	1.000	1.000	
Итого		355.000	105.000	

У аддзел народнай адукацыі былі накіраваны таксама і спісы супрацоўнікаў кнігарняў[653]:

Фамилия И. О.	Чей магазин	Сколько лет в магазине	Сколько вообще	Оклад
Левина Э. В.	Фрумкина	15 лет	15 лет	250 руб.
Леф Э. В.	Фрумкина	6 лет	6 лет	200 руб.
Фрумкина Ц. Т.	Фрумкина	4 года	4 года	200 руб.
Гурвич Г.	Фрумкина	2 ½ года	2 ½ года	100 руб.
Гурвич Б.	Фрумкина	1 ½ года	1 ½ года	40 руб.
Шнитман С. Б.	Фрумкина	6 месяцев	6 месяцев	40 руб.
Шнейдер Б. А.	Фрумкина	9 месяцев	9 месяцев	40 руб.
Протусевич Н. И.	Френкеля	20 лет	20 лет	350 руб.
Радумский М. Б.	Френкеля	20 лет	20 лет	300 руб.
Бергер И. А.	Френкеля	7 лет	7 лет	125 руб.
Ковянская Л. А.	Френкеля	2 ½ года	½ года	100 руб.
Чертова М. И.	Френкеля	1 ½ года	1 ½ года	75 руб.
Шер Соня	Соловейчик[а]			300 руб.
Шапиро Ревека	Соловейчик[а]			300 руб.
Хазанович М. Т. (?)	Кинкулькин[а]			
Кац М. А.	Казбек [“Казбек”]	5 лет	5 лет	60 руб.
Фельдман Б. Т. (?)	Городенского	22 года	6 лет	165 руб.
Свирновский Я.	Городенского	3 года 2 месяца	3 года 2 месяца	125 руб.
Фельд Э.	Городенского	1 ½ года	1 ½ года	50 руб.
Мальдина Г.	Городенского	16 лет	20 лет	180 руб.
Войткевич Ф. К.	Маковского	10 лет	18 лет	300 руб.
Видковская Е. И.	Маковского	8 лет	8 лет	200 руб.

Уладальнікі кнігарняў і выдаўцы спрабавалі звяртацца ў выканаўчы камітэт Савета рабочых, чырвонаармейскіх і сялянскіх дэпутатаў Беларусі аб вызваленні іх кнігарняў ад муніцыпалізацыі. Так, у заяве ад імя “Б. А. Городенского, Годеля, Кинкулькина, Консториума [Консисторум], И. Соловейчика, М. И. Ривкина, М. Френкеля, В. Б. Фрумкина, Чернявской” (ад 20 лютага 1919 г.) адзначалася: “Мы, опытные люди этой отрасли, всю жизнь провели за прилавком и у стен наших книг,

653 Тамсама. Арк. 43–44.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

всецело были заинтересованы, чтобы наши магазины, по мере самой малейшей возможности, всегда были пополняемы все новыми и новыми изданиями. Всегда на наших складах были книги, которые требовались всеми местными учебными заведениями. До сих пор гор. Минск недостатка в книгах не ощущал. Это создавалось взаимной конкуренцией и нашим интересом к книжному делу. Опытных служащих нашей отрасли мало, и муниципализацией книжного дела парализуется тот многолетний опыт наш и та инициатива, каковыми мы были бы полезны для общества. <…> Теперь мы заявляем, что если Исполнительный Комитет найдет возможность передать наши книжные магазины вновь в наше ведение, мы обязуемся в самых малейших деталях выполнять все указания Советских Властей в смысле расценки и распределения книг, в каждом отдельном случае малейшего нарушения готовы отвечать перед самыми суровыми мерами взыскания. Готовы всецело работать под абсолютным контролем и, возможно, доказать, что контроль нашей отрасли полезнее муниципализации как для общества, так для Комиссариата Народного Просвещения и без того обремененного. Ввиду всего вышесказанного просим освободить наши книжные магазины от муниципализации”[654].

На пасяджэнні Мінскага Савета рабочых і чырвонаармейскіх дэпутатаў ад 14 сакавіка 1919 г. быў заслуханы даклад загадчыка аддзела адукацыі і прынята пастанова пакінуць у горадзе толькі тры кніжныя крамы, кнігагандлярам выплаціць па дэкрэту і па цвёрдых цэнах, на выдаткі па закупцы і арганізацыі кнігарняў “испросить у Минского Губревкома Триста тысяч рублей”[655].

У сярэдзіне сакавіка 1919 г., як сведчыць “Докладная записка о книжном деле в гор. Минске”[656], улік кніжных запасаў, што знаходзяцца ў 19 кнігарнях горада, завершаны. На той час у Мінску працавалі дзве вялікія кнігарні – Гарадзенскага і Фрумкіна, а з 17 сакавіка планавалася адкрыць крамы Салавейчыка і Макоўскага. Продаж кніг ішоў інтэнсіўна, нягледзячы на іх адносна высокія кошты, таму планавалася арганізаваць у горадзе “закупочное бюро из наиболее опытных приказчиков и хозяев, которые взялись бы снабжать минские магазины книгами. Это необходимо организовать немедленно, в срочном порядке, ибо книжные центры теперь устремились со всех сторон, идет лихорадочная закупка всего, что только можно достать, и в самом близком будущем опустеют и книжные центры. За короткий период времени оскудели книжные запасы в Вильне. Каждый день, который мы теряем, лишает Минск возможности пополнить полки в книжных магазинах и грозит нам книжным голодом. <…> с 18-го числа (марта. – *Л. Д.*) приостанавливается пассажирское движение, и необходимо послать закупщиков до наступления этого срока”[657].

Асабліва востра адчуваўся недахоп у выданнях на беларускай мове, пра што сведчаць звароты аддзела забеспячэння Камісарыята[658], а таксама беларускіх школ[659]. Так, Савет беларускай савецкай школы для дарослых (вул. Петрапаў-

---

[654] ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 30. Арк. 38–38адв.

[655] Тамсама. Арк. 25.

[656] Тамсама. Арк. 24.

[657] Тамсама.

[658] Тамсама. Арк. 28.

[659] Тамсама. Арк. 26, 29.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

лайская 2/5) звяртаўся ў Аддзел народнай адукацыі пры М. С. Р. Д. з наступнай заявай (па-руску), да якой прыкладаўся і спіс неабходных кніг: «Для школы крайне необходимы указанные в прилагаемом списке книги, каковыя можно иметь из бывш. "беларускае кнігарні" Прушинского (Захарьевская, 18). Школьный совет просит выдать эти книги для пользования учащихся, если возможно, поскорее»[660]. У спісе наступныя выданні:

«1. "Беларуская граматыка", Тарашкевіча. 10 экз.
2. "Першая чытанка", Ластоўскага. 50 экз.
3. "Задачнік" I ч., Юрэвіча. 10 экз.
4. "Sejbit"[661], Lastoŭskaho. 50 экз.
5. "Wypisy iz biełaruskaie literatury"[662], Lastoŭskaho. 50 экз.
6. "Матчын дар", А. Гаруна. 50 экз.
7. "Сымон Музыка", Я. Коласа. 50 экз.
8. "Шляхам жыцця", Я. Купалы. 50 экз.
9. "Što treba wiedać kožnamu biełarusu"[663]. 50 экз.
10. "Курганная кветка", К. Буйло. 40 экз.
11. "Васількі", Ядвігіна Ш. 40 экз.
12. "Родныя зярняты", Т. Гушчы. 40 экз.
13. "Бярозка", Ядвігіна Ш. 40 экз.
14. "Апавядання", Галубка. 40 экз.
15. "Апавядання", Т. Гушчы. 40 экз.»[664]

На просьбу была накладзена наступная рэзалюцыя ад 6 сакавіка за № 1054 – "отпустить, счет оплатить М. С. Р. Д."[665]

У сувязі з попытам на кнігі, быў распрацаваны "Проект организации книжной торговли в городе Минске", паводле якога кніжны гандаль сканцэнтроўваўся ў крамах Фрумкіна, Фрэнкеля, Гарадзенскага і Макоўскага; стваралася крама яўрэйскіх кніг, куды звозіліся б кнігі з кнігарняў Гальперына, Машкілейсона і іншых дробных лавак; уладкоўвалася б невялікая кніжная лаўка ў раёне Траецкай гары, і, такім чынам, усе кнігі планавалася звесці ў азначаныя шэсць кнігарняў. У праект закладваліся і прынцыпы цэнтралізацыі кніжнага гандлю з адной галоўнай крамай як размеркавальным пунктам з аптовым і букіністычным гандлем, а яе загадчык з'яўляўся б загадчыкам усяго кніжнага гандлю. Для агульнага кіраўніцтва прапаноўвалася пры гарадскім Аддзеле народнай адукацыі стварыць аддзел кніжнага гандлю і г. д.[666]

Аднак, як сведчыў спіс служачых муніцыпалізаваных кнігарняў, у Мінску прадоўжылі працу чатыры муніцыпалізаваныя крамы: Фрумкіна (у складзе супрацоўнікаў: Левіна, Радум[н?]скі, Леф[в?], Гурвіч), Гарадзенскага (супрацоў-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

[660] ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 30. Арк. 26.
[661] Siejbit: Druhaja, paśla lementara, čytanka dla pačatkowych škol / złažyŭ i wydaŭ W. Łastoŭski. Wilnia, 1918. 96 s.
[662] Wypisy z biełaruskaj literatury. Čaść I / złažyŭ i wydaŭ W. Łastoŭski. Wilnia, 1918. 80 s.
[663] Što treba wiedać koždemu biełarusu? Wilnia : Wyd-wo W. Łastoŭskaho, 1918. 22 s.
[664] ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 30. Арк. 27.
[665] Тамсама.
[666] Тамсама. Арк. 23.

нікі – Фельдман, Пратусевіч, Бергер, Свірноўскі), Макоўскага (Вайткевіч, Віткоўская), крама яўрэйскіх кніг (супрацоўнікі – Рабіновіч, Хазановіч)[667].

Адначасова калегія аддзела забеспячэння Народнага камісарыята асветы лічыла "совершенно недопустимым производство каких-либо реквизиций без специальной каждый раз на то санкции Отдела Снабжения и без его общего руководства… Вместе с тем Коллегия Снабжения полагает, что производство учета не должно останавливать работ и операций частных книжных складов и таковые должны протекать в прежних пределах впредь до получения от Отдела Снабжения разрешения на производство реквизиции или проведение национализации. На основании изданного 14 сентября с. г. постановления Народного Комиссариата Просвещения, коим общий учет книжных запасов и реквизиции их <…> возложено исключительно на Центральный Отдел Снабжения Народного Комиссариата Просвещения"[668].

Але ніякія тагачасныя прашэнні, планы і спадзяванні на захаванне і развіццё прыватнай кніжнай справы ў горадзе, як і ў цэлым у савецкай краіне, не маглі быць рэалізаваны, таму што, як, да прыкладу, прама пішацца ў сакрэтнай запісцы аднаго з членаў Губернскага агенцтва, усё, а не толькі "самый светлый магазин (Городенского)" "будет принадлежать партии"[669].

Мінскія кнігазборы

Да XIX – пачатку XX ст. адносяцца адны з першых публікацый польскіх і расійскіх аўтараў пра каштоўныя бібліятэкі з тэрыторыі Беларусі[670], у іх ліку адзначаюцца і некаторыя буйнейшыя прыватныя кнігазборы Мінска. Адсочвалі і асвятлялі бібліятэчна-бібліяграфічныя пытанні аб рарытэтах і тагачасныя мясцовыя аўтары (І. Легатовіч, А. Ельскі, А. Снітка). Таксама на пачатку XIX ст. Янам Ходзькам былі сабраныя звесткі пра бібліятэкі каталіцкіх кляштараў Мінска – праца была апублікавана (з пэўнымі выняткамі) толькі ў 1998 г.[671] У канцы XIX ст. у друку пачала закранацца і гісторыя мінскіх праваслаўных

---

[667] ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 30. Арк. 41.

[668] Тамсама. Спр. 8. Арк. 95.

[669] Тамсама. Спр. 30. Арк. 51.

[670] *Radziszewski F.* Wiadomość historyczno-statystyczna o znakomitszych bibliotekach i archiwach, publicznych i prywatnych, tak niegdyś byłych jako i obecnie istniejących w krajach dawną Polskę składających, a mianowicie: w Królestwie Polskim, Galicyi, W. Ks. Poznańskim i Zachodnich guberniach Państwa Rosszjskiego porządkiem abecadłowym miejsc ułożona. Kraków : Druk. W. L. Anczyc, 1875. 126 s.; *Параделов М. Я.* Адресная книга русских библиофилов и собирателей гравюр, литографий, лубков и прочих произведений печати. Москва : Антикварное книжное отделение при магазине древностей и редкостей М. Я. Параделова, 1904. [2], II, 180 с.; *Шуманский Е. А.* Справочная книга для русских библиофилов и коллекционеров. Одесса : Типолитогр. А. Шульце,1905. XVII, 203 [4] с.

[671] *Chodźko [Jan] Ignacy Borejko.* Diecezja Mińska około 1830 roku. T. 1. Struktury parafialne / oprac. i wydał M. Radwan. Lublin : In-t Europy Środkowo-Wschodniej, 1998. 263 s.; *Chodźko [Jan] Ignacy Borejko.* Diecezja Mińska około 1830 roku. T. 2. Struktury zakonne / oprac. i wydał M. Radwan. Lublin : In-t Europy Środkowo-Wschodniej, 1998. 213 s.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

кнігазбораў[672], на пачатку XX ст. праявілася цікавасць і да лёсаў базыльянскіх (уніяцкіх) бібліятэк[673].

Каб скласці цэласную карціну гісторыі кнігазбораў і бібліятэк Мінска, трэба звярнуцца да разнастайных крыніц: апублікаваных і неапублікаваных, бібліяграфічных і архіўных, а таксама да саміх асобнікаў з тых ці іншых кнігазбораў, якім пашчасціла захаваць сваю ўладальніцкую ідэнтычнасць дзякуючы адпаведным пазнакам – правененцыям (экслібрысам, пячаткам, маргіналіям). Рэшткі колішніх мінскіх кнігазбораў – манастыроў, цэркваў, семінарый, гімназій, вучылішчаў, грамадскіх арганізацый і прыватных бібліятэк (не менш як 150) (гл. Дадат. 8), выяўляюцца і сёння ў розных бібліятэках Мінска. Сучасная гісторыя многіх з іх пачыналася менавіта на аснове рэквізаваных, нацыяналізаваных фондаў былых бібліятэк (у 1919 г.), праўда, за савецкім часам перайначвалася ва ўладных інтарэсах, пераблытвалася без разумення і на шкоду калекцыйнай каштоўнасці кнігазбораў, і за кожным разам іх гісторыя несла вялікія страты, аддаляючы працу па навядзенні "мастоў" паміж мінулай і сучаснай гісторыяй бібліятэк.

Нельга сказаць, што лёс быў больш ашчадным да мінскіх кнігазбораў за часам Расійскай імперыі, наадварот, у гэты перыяд, асабліва да 1864 г., шэраг бібліятэк манастырскіх і царкоўных – "польскіх" – былі ліквідаваны, перамешчаны і ў выніку страчаны. Як адзначае У. Дзянісаў, у канцы XVIII ст. у Мінску існавала 11 каталіцкіх манастыроў[674], 5 уніяцкіх і адзін праваслаўны манастыр, кожны з іх меў уласныя кнігі, бібліятэкі. Большасць манастыроў у 1832 г., а потым у 1860-я гг. было зачынена: дамініканцаў (заснаваны ў 1605 г., зачынены ў 1832 г.), бернардзінцаў (1624–1866), бернардзінак (1633–1852), бенедыктынак (1633–1871), францысканцаў (1680–1832), бенедыктаў (1700–1832), баніфратаў (1700–1832), кармелітаў (1703–1799), рахітаў (1752–1832), марыявітак (1771–1832).

Буйнейшымі з манастырскіх кнігазбораў валодалі бернардзінцы (на 1817 г. – 2596 экз., на 1858 г. – звыш за 1000 тамоў)[675]. З гісторыі існавання вядома, што "klasztor miał dość liczną bibliotekę, – як занатаваў і Я. Ходзька, – zarówno jeśli chodzi o przedmioty nauk duchowych, jak i świeckich", налічвала 1532 тамы, аднак той кнігазбор, калі адбыўся пажар у манастыры ў 1809 г., цалкам згарэў[676]. Звесткі не толькі пра знішчальны пажар, але і пра неверагодна вялікі колькасны аб'ём кнігазбору прыводзяцца ў рукапісе "Wiadomości klasztoru Bernardynów

[672] *Николай.* Историко-статистическое описание минского Свято-Духова мужеского первоклассного монастыря // Минские епархиальные ведомости. 1879. № 8 (ч. неоф.). С. 99; *Вержболович М.:* 1) Первый период существования Минской духовной семинарии (1785–1817 г.) // Минские епархиальные ведомости. 1893. № 2 (ч. неоф.). С. 66–70; 2) Второй период существования Минской духовной семинарии (1817–1840 г.) // Там же. 1895. № 12 (ч. неоф.). С. 328–337; 3) Третий период существования Минской духовной семинарии (1840–1874 г.) // Там же. 1899. № 14 (ч. неоф.). С. 323–332.

[673] *Giżycki J. M.* Bazyliańskie klasztory unickie w obrębie prowincji białoruskiej // Przewodnik naukowy i literacki. Lwów, 1907. R. 35, nr 1–5; *Idem.* Z przeszłości zakonu bazyliańskiego na Litwie i Rusi // Ibid. 1904. R. 32, nr 1–5.

[674] *Денисов В.* Библиотеки минских католических монастырей XVIII–XIX веков. С. 419.

[675] НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 256, 265, 266, 285, 340; Воп. 32. Спр. 186, 187.

[676] *Chodźko [Jan] Ignacy Borejko.* Diecezja Mińska około 1830 roku. T. 2. S. 97.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Mińskich…”: “Biblioteka zaś składająca się z 10 000 Ksiąg w roku 1835 przez pożar zniszczona została”[677]. Ці такая, ці іншая, але значная! лічба бернардзінскіх кніг была страчана. Паступова, дзякуючы фундушам, бібліятэка аднаўлялася і папаўнялася кнігамі, якія былі неабходныя для забеспячэння выкладання ў манастыры курса філасофскіх навук (“Studium Philosophicum”[678]) для клерыкаў, а таксама і для пачатковай школы, у якой навучалася звыш за 100 вучняў.

Ранейшы з захаваных інвентарных вопісаў манастырскай бібліятэкі мінскіх бернардзінцаў за 1796 г. быў скрупулёзна прааналізаваны Ю. Лаўрыкам, які адзначыў, з аднаго боку, тыповасць зместу яе фонду (рэлігійны, пераважна творы бернардзінцаў і езуітаў), а таксама і асаблівасці, звязаныя з прысутнасцю значнай колькасці назваў і экзэмпляраў падручнікаў у кнігазборы па граматыцы, рыторыцы, свецкай гісторыі, юрыспрудэнцыі, медыцыне, матэматыцы, паэтыцы, фізіцы, філасофіі. Удалося Ю. Лаўрыку адшукаць 2 рукапісныя асобнікі, што раней належалі мінскім бернардзінцам, а сёння захоўваюцца ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь – гэта рукапісныя канспекты выкладаў па філасофіі, што чыталіся генеральнымі лектарамі для клерыкаў, датаваныя 1781 г. (напісаны ў Мінску) і 1786–1788 гг. (напісаны у Гродне)[679].

Наступны па колькасным складзе манастырскі кнігазбор Мінска ў некалькі сотняў тамоў мелі дамінікане: у 1709 г. – да 230 тамоў, у 1796 г. – да 361[680], у 1828 г. – 225 тамоў[681]. Каля 1830 г. у бібліятэцы было занатавана 70 тэалагічных кніг на лацінскай мове і 83 – на польскай мове “rozmaitej treści”[682]. Характэрныя рысы развіцця бібліятэкі дамініканаў і дынаміка фарміравання яе фонду прасочваюцца паводле двух найранейшых захаваных вопісаў за 1708–1709 гг.[683] і 1796 г.[684] Як зазначае Ю. Лаўрык, вылучаліся касцёльны літургічны кнігазбор і ўласна бібліятэка, пераважную большасць якой складалі тэалагічныя творы на лацінскай мове, паадзінкава былі прадстаўлены кнігі па-польску і па-італьянску, згрупаваныя ў першым вопісе адпаведна іх фармату: “Libri in folio”, “Libri in 4to”, “Libri in Octavo”; у другім вопісе – па 9 тэматычных раздзелах: “Libri Theologiae Speculativae”, “Libri Theologiae Moralis”, “Libri Philosophici”, “Libri Concionatorij”, “Kaznodzieje Polscy”, “Libri Historici”, “Libri pertinentes ad Jursprudentiam”, “Liber Ascetarum”, “Libri Miscelanei”. Адна з кніг, ідэнтыфікаваная паводле запісу ў ін-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

677 VUB RS. F4-35677. A-2317: Wiadomości klasztoru XX. Bernardynów Mińskich… r. 1848. P. 2.

678 *Лаўрык Ю.* Кніжная культура мінскіх бернардзінцаў напрыканцы XVIII ст. // Нашыя святыні : матэрыялы Міжнар. навук. канф., прысвеч. 500-годдзю Мін. фарн. касцёла, 225-годдзю Магілёўс. архідыяцэзіі, 220-годдзю Мін. дыяцэзіі, Мінск, 7 чэрв. 2008 г. / Польскі Ін-т у Мінску ; рэдкал.: Т. Кандрусевіч [і інш.]; навук. рэд.: М. Каламайска. Мінск : Выд. В. Хурсік, 2009. С. 168.

679 Тамсама. С. 167–172.

680 *Лаўрык Ю.* Бібліятэка менскага канвенту дамініканаў у XVIII ст. // Мінск і мінчане: дзесяць стагоддзяў гісторыі (да 510-годдзя атрымання Менскам магдэбургскага права) : матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, 4–5 верас. 2009 г. / рэдкал.: А. А. Каваленя [і інш.]. Мінск : Беларус. навука, 2010. С. 47.

681 НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 293, 349, 412; Воп. 32. Спр. 186.

682 *Chodźko [Jan] Ignacy Borejko.* Diecezja Mińska około 1830 roku. T. 2. S. 45.

683 Archiwum Dominikanów w Krakowie. Rkp. Pr–28. K. 231v.–232v.

684 НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 256. Арк. 34–36адв.; Воп. 32. Спр. 186. Арк. 2–7адв.

вентары 1796 г. як "Tractat po prostu Grzechy wstrząsający", па меркаванні даследчыка, магла быць напісана па-беларуску[685].

Фонд бібліятэкі быў старанна ўпарадкаваны ксяндзом Сіпалам: апрацаваны, расстаўлены і апісаны, меўся "katalog działowy" (сістэматычны)[686]. У сувязі з тым, што ў кожным дамініканскім канвенце была школа і асвета займала важнейшае месца ў іх дзейнасці, то і "podstawowym warsztatem takiej pracy musiała być dobrze zorganizowana biblioteka", некаторыя з асобнікаў якой, як зазначае І. Пятшкевіч, дзякуючы правененцыям, знойдзены ў зборах польскіх бібліятэк у Кракаве[687].

Невялікія кніжныя зборы ў Мінску, як занатаваў іх колькасць Я. Ходзька, былі ў манастыры сёстраў бенедыктынак (24 тамы)[688], айцоў кармелітаў (35)[689], братоў баніфратаў (36 тамоў друкаваных і рукапісных кніг на лацінскай мове, 18 – на польскай)[690]. Паводле ж захаваных вопісаў некаторыя з прыведзеных колькасных даных могуць быць удакладнены. Так, да прыкладу, кнігазбор мінскіх кармелітаў у 1799 г. налічваў 112 кніг, якія пасля касацыі ордэна былі перададзены ў бібліятэку кляштара францысканцаў, і, такім чынам, у 1800 г. бібліятэка мінскіх францысканцаў склала 245 кніг (113 – ад кармелітаў). Сціплыя зборы бібліятэк мінскіх баніфратаў і рахітаў, а таксама іх тэматычны склад могуць быць патлумачаны харытатыўнай (дабрачыннай) медыцынскай дзейнасцю манахаў[691] (гл. Дадат. 9).

Перамяшчэннем кляштарных бібліятэк пасля іх закрыцця, разборам і размеркаваннем кнігазбораў займаўся спецыяльна створаны Мінскі губернскі камітэт[692], у склад якога ўваходзіў і губернскі радца, калежскі асэсар, вядомы мінскі калекцыянер Юры Кабылінскі. Як гэта паўплывала на лёсы пакляштарных кнігазбораў з цэлай губерні, што звозіліся ў будынак Мінскай ратушы, цяжка сказаць. Праўда, паводле складзеных у 1841 г. Мінскім губернскім камітэтам каталогаў "для распределения помонастырских библиотек"[693], як спрабаваў высветліць літоўскі вучоны Арвідас Пацявічус, асноўнымі месцамі захавання 23 скасаваных манастырскіх бібліятэк Міншчыны (усяго 6578 экз., з іх 138 –

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

---

685 *Лаўрык Ю.* Бібліятэка менскага канвенту дамініканаў у XVIII ст. … С. 47.

686 Паводле цыт. І. Пятшкевіч (*Pietrzkiewicz I.* Zakonnicy i książki. O bibliotekach klasztorów męskich Mińska // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі. Вып. 7. С. 11): "Biblioteka. Którey wszystkie księgi znazdujące się za staraniam y przełożeństwem Jmci Xiędza Sipały są rozgatunkowane y wkażdey materyi zasobne w szafach porządnie złozone, wielkiemi Literami w górze, a w dole Numerem oznaczone, y swym porządkiem wciagniete do osobnego nato Sporządzonego Regestru ztymże Rozgatunkowaniem y ztymiz Literami, któren zaw[żdy] w pomienionej Bibliotece znaydować się powinien z podpisem y pieczęcią Wizytatora". Гл. таксама: НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 239. Арк. 11адв.

687 *Pietrzkiewicz I.* Zakonnicy i książki… С. 11.

688 *Chodźko [Jan] Ignacy Borejko.* Diecezja Mińska około 1830 roku. T. 2. S. 27.

689 Ibid. S. 124.

690 Ibid. S. 127.

691 *Pietrzkiewicz I.* Zakonnicy i książki… С. 20–23.

692 *Pacevičius A.* Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais: dingęs knygos pasulis … P. 83–85.

693 VUB RS. F. 3. B. 165: Каталог наличным книгам по части Духовной составленный комитетом для распределения помонастырских библиотек, установленным в г. Минске … 1841 года (закрытые в1841 году); VB LMA RS. F. 22. B. 29: Каталог книгам предположенным для публичной библиотеки, составленный Комитетом для распределения помонастырских библиотек, установленным в Губернском городе Минске 1841 года.

мінскіх дамініканаў і 138 экз. – мінскіх францысканцаў) сталі Мінская духоўная (праваслаўная) семінарыя, Рымска-каталіцкая семінарыя і Пецярбургская Імператарская публічная бібліятэка[694]. Польскім даследчыкам Міхалам Шулькіным адзначалася таксама, што багатыя бібліятэкі пасля ліквідавання ў 1832 г. каталіцкіх кляштараў былі ў пераважнай большасці "wcielone do Wileńskiej Biblioteki Publicznej, tworząc jej fundamenty"[695]. Заставаліся, відаць, яшчэ кнігі і ў будынку Мінскай ратушы, а магчыма штосьці трапіла і ў прыватныя зборы ці ўсё ж згарэла ў пажары 1841 г. ці 1842 г.?[696]

Многія кнігі гінулі ў агні не толькі з-за стыхійных пажараў, але і ў выніку рэлігійных змаганняў. Так, на працягу ўсіх 1853–1855 гг. Літоўскай духоўнай кансісторыяй было спалена каля 2000 уніяцкіх выданняў, у іх ліку 14 службаў Іасафату Кунцэвічу[697]. Сляды ўцалелых кляштарных кнігазбораў, згубленыя ў страчаных і перамешчаных прыватных кнігазборах (напрыклад, Г. Х. Татура), вядуць у Вільню, Санкт-Пецярбург, Маскву, Варшаву, Кракаў, Кіеў, Львоў і г. д.[698] У Расійскім дзяржаўным гістарычным архіве ў Санкт-Пецярбурзе зараз захоўваюцца вопісы царкоўнай і манастырскай маёмасці беларускіх манастыроў, а таксама збор канфіскаваных богаслужэбных кніг[699].

Аднак і ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі ёсць рэшткі некаторых вопісаў і інвентароў, што захаваліся з XVIII–XIX стст., пералічаных манастырскіх бібліятэк (гл. Дадат. 9). Да прыкладу, у дапаўненне да адзначаных каталіцкіх кнігазбораў – "Inwentarz Wizyty" касцёла і шпіталя братоў рахітаў (у спісе 14 назваў кніг у 15 тамах)[700] ці праваслаўных – спіс бібліятэкі Мінскага кафедральнага Петра-Паўлаўскага сабора[701]. Так, паводле "Описи книгохранилища и письменности" за 1816 – 1868 гг. у саборы св. Пятра і Паўла налічвалася каля 120 назваў выданняў пераважна XVIII – XIX стст., надрукаваных ў Маскве, С.-Пецярбурзе і Кіеве, два – XVII ст.: "Слово о Священстве" (Львоў, 1614), "Требник Петра Могилы" (Кіеў, 2646). У ліку богаслужэбных выдзяляюцца "Служебники Архиерейские" (Масква, 1788, 1798), апраўленыя ў зялёны і блакітны аксаміт, са срэбнымі элементамі: сярэднікамі, навугольнікамі, пуклямі, "Священнические служебники" (Кіеў, 1806, 1863) у скураным пераплёце і малінавым аксаміце. Акрамя кніг для багаслужэння і царкоўных спеваў, была

694 *Pacevičius A.* Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais: dingęs knygos pasulis … P. 83–85.

695 *Szulkin M.* Zamykanie bibliotek polskich na Litwie po roku 1863 // Przegląd Historyczny. Warszawa, 1932. T. 10 (30). S. 87.

696 Ibid. S. 86.

697 *Киприанович Г. А.* Жизнь Иосифа Семашки митрополита Литовского и Виленского и воссоединение западно-русских униатов с православною церковью в 1839 г. Вильна : Тип. И. Блюмовича,1897. С. 321–322.

698 *Караў Д.* Архіўная спадчына Вялікага Княства Літоўскага і беларускія архівы ў канцы XVIII – пачатку XX ст. // Спадчына. 1996. № 1. С. 3–25; *Запартыка Г.* Страчаныя скарбы манастырскіх бібліятэк // Тамсама. 1997. № 5. С. 40–53.

699 *Нікалаеў М.* Праблема супрацоўніцтва пры выкарыстанні кніжнай спадчыны Беларусі, што захоўваецца ў бібліятэках, архівах і музеях Санкт-Пецярбурга // Рэстытуцыя культурных каштоўнасцей: праблемы вяртання і сумеснага выкарыстання (юрыдычныя, навуковыя і маральныя аспекты) : матэрыялы Міжнар. навук. канф., Мінск, 19–20 чэрв. 1997 г. / пад рэд. А. Мальдзіса. Мінск : Нац. навук.-асвет. Цэнтр імя Ф. Скарыны, 1997. С. 103.

700 НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 268. Арк. 5адв.

701 Тамсама. Ф. 124. Воп. 1. Спр. 121. Арк. 1–8адв.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

прадстаўлена таксама патрыстыка і гамілетыка і іншыя рэлігійна-павучальныя і тлумачальныя выданні.

Пасля адкрыцця Свята-Духава манастыра ў Мінск у 1870 г. сюды быў перавезены архіў і бібліятэка Слуцкага Свята-Троіцкага манастыра. Яшчэ ў 1494 г. на манастырскую маёмасць быў складзены першы вопіс. У агульным пераліку рэчаў значыліся 45 рукапісаў манастырскай бібліятэкі[702]. З таго часу бібліятэка зведала шмат змен. У Мінск архіў і бібліятэка трапілі ў "разбітым стане, без вопісу", а пасля былі прыведзены ў парадак. "Самые разнородные бумаги, восходящие древностью до 1754 г., были рассортированы по их содержанию, затем – по хронологии, составив т. о. отдельные тома в количестве 165, которые переплетены в отдельные книги"[703]. На ўсе справы, акты і граматы (ад XV ст.) былі складзены асобныя вопісы. Частка матэрыялаў была надрукавана ў "Собрании древних грамот" (Мінск, 1848), у "Историко-статистическом описании Минской епархии"(Мінск, 1864) і ў "Минских епархиальных ведомостях" (1870–1871). У 1913 г. А. К. Снітка змясціў у "Минской старине" апісанне архіву Слуцкага (Трайчанскага) манастыра, які ў той час згодна з распараджэннем Мінскай кансісторыі быў перамешчаны ў бібліятэку Мінскага царкоўнага гісторыка-археалагічнага камітэта.

На пачатку стварэння Камітэта ў якасці важнейшых клопатаў яго супрацоўнікаў было: "собрать необходимую научную библиотеку, без которой немыслима разработка научных материалов, и 2) положить начало архиву и древлехранилищу, дабы не дать погибнуть и без того быстро исчезающим памятникам старины"[704]. Асноўнай крыніцай папаўнення бібліятэкі былі ахвяраванні, а таксама абмен выданнямі з навуковымі ўстановамі – гэта Віленская камісія для разбору старажытных актаў, Румянцаўскі музей, Мінскі губернскі статыстычны камітэт і інш. Сярод прыватных асоб, якія зрабілі значныя і каштоўныя дары для бібліятэкі – А. Далгоў-Сабураў (47 экз.), А. Снітка (42), Д. Скрынчанка (39), святар Ленскі (22), святар Юрашкевіч (19), святар Гаховіч (17), удава Г. Татура, І. Луцкевіч. У выніку атрыманых за першы год існавання Камітэта ахвяраванняў была створана бібліятэка, у якой выдзяляліся: "Отдел Рукописный" ("рукописи славянские и руские" – 24 экз., "рукописи польские" – 24, "рукописи латинские" – 1 экз.); "Отдел печатных изданий" ("славянские" – 18 экз., "польские" – 17, "латинские" – 5, "на других языках" – 3, "русские" – 120 экз.). На 1910 г. бібліятэка Мінскага царкоўнага гісторыка-археалагічнага камітэта налічвала каля 2000 тамоў. У музеі Камітэта зберагалася і частка прыватнай калекцыі Г. Х. Татура, пра некаторыя з рарытэтаў, як і пра самога ўладальніка, неаднаразова ўзгадвалася на старонках "Минской старины" (напрыклад, у 1911 г. – Вып. 2. С. 144–145, 184, 262).

Пад час Першай сусветнай вайны бібліятэка і музей Камітэта былі эвакуіраваны ў Разань, у 1922 г. вярнулася толькі частка бібліятэкі, якая была перададзена Беларускаму дзяржаўнаму музею (сёння – Нацыянальны гістарычны

---

702 *Покало М. И.* История библиотечного дела в БССР. Минск : Выш. шк., 1986. С. 10.

703 *Николай.* Историко-статистическое описание минского Свято-Духова мужеского первоклассного монастыря. С. 99.

704 Минская старина. 1909. Вып. 1. С. 154.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

музей Рэспублікі Беларусь) і Дзяржаўнай бібліятэцы (Нацыянальная бібліятэка Беларусі).

Сляды дадзенага кнігазбору, як можна заўважыць, і адшукваюцца ў адпаведных сучасных беларускіх нацыянальных сховішчах. У свой час спрабавалі прасачыць лёс некаторых мінскіх кнігазбораў А. Шлюбскі, а пазней – В. Цыбуля[705] і інш.[706] Як вядома, не толькі рэлігійныя змены і палітычныя рэпрэсіі паўплывалі на прымусовы "рух" кніг і бібліятэк у розных кірунках, ды з тэрыторыі Беларусі. Так, у 1837 г. загадам Мікалая І пачалася адсылка з беларускіх гарадоў грамат і "сталбцоў" у Пецярбургскую Археаграфічную камісію, у выніку з многіх бібліятэк было забрана "множество редких рукописей"[707]. У сваю чаргу, Мінскі гурток Варшаўскага таварыства апекі над помнікамі мінуўшчыны на працягу XIX ст. займаўся так званай аховай культурнай спадчыны, якая мела каштоўнасць для польскай дзяржаўнасці, ад вывазу ў Расію. У 20-я гг. XX ст. пэўная частка збораў Мінскага гуртка, пазначаная пячаткай гэтай арганізацыі, была перавезена ў сховішчы Нацыянальнага музея ў Варшаве[708].

"Асядалі" рарытэты і ў мясцовых прыватных кнігазборах, але і гэта іх не выратоўвала ад чарговых перамяшчэнняў ці страт. У XIX ст. у Мінску існавала не менш як 20 значных прыватных кнігазбораў, сярод якіх можна вылучыць бібліятэкі-чытальні (Чапляліньскага), бібліятэкі пры кнігарнях (Гадлеўскага, Гарадзенскага, Савіцкай, Адамовіча, Фрумкіна, Фрэнкеля, Макоўскага), "хатнія кабінеты" (Кабылінскага, Гаўсмана), бібліятэкі-калекцыі (Вітаноўскага, Татура, Легатовіча, Зубакіна, Бампі, Рабіновіча).

Паводле расійскіх бібліяфільскіх даведнікаў Парадзелава і Шуманскага, да прыкладу, у кнігазборы Генрыха Татура было каля 6500 тамоў славянскіх, расійскіх і польскіх твораў[709]. Гэта быў адзін з багацейшых мінскіх прыватных кнігазбораў XIX ст. Напаўненнем сваёй калекцыі Г. Татур пачаў займацца "с 14-летнего возраста… собирая памятники местной старины"[710]. З цягам часу аматарскае захапленне набыло прафесійны характар – гісторыка-археалагічны, краязнаўчы. У 1892 г. у Мінску асобным выданнем была надрукавана яго праца "Очерк археологических памятников на пространстве Минской губернии и её археологическое значение". Дзякуючы Г. Татуру быў упарадкаваны археалагічна-этнаграфічны музей пры Мінскім губернскім статыстычным камітэце, у якім было каля 1000 тамоў "dawnych druków polskich i lacinskich, z bibliotek

---

705 *Шлюбскі А.* Матэрыялы да крыўскае гісторапісі: Доля кнігасховаў і архіваў // Крывіч. 1925. №9 (1). С. 19–68; *Цыбуля В. А.* Первые библиотеки в Минске. С. 25–30; *Яе ж.* Первые библиотеки Минска // Неман. Минск, 1968. №9. С. 182–184.

706 Звесткі пра лёсы некаторых кнігазбораў з Мінска гл. таксама: *Калубовіч А.* Мова ў гісторыі беларускага пісьменства // Крокі гісторыі: Дасьледаваньні, артыкулы, успаміны / А. Калубовіч. Беласток ; Вільня ; Менск : Наша Ніва ; Мастац. літ., 1993. С. 167–277.

707 *Шлюбскі А.* Матэрыялы да крыўскае гісторапісі … С. 21.

708 *Стэпняк У.* Беларуская дакументальная спадчына ў Польшчы // Беларуская мінуўшчына. 1996. №2. С. 58–61.

709 *Параделов М. Я.* Адресная книга русских библиофилов… С. 116; *Шуманский Е. А.* Справочная книга для русских библиофилов… С. 108.

710 Минская старина. 1909. Вып. 1. С. 6.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

poklasztornych"[711]. Па іншых звестках, гэта была ўсё ж частка прыватных збораў Г. Татура, часова размешчаная ў Статыстычным камітэце, сябрам якога ён з'яўляўся[712]. Пазней кнігі ўліліся ў склад музея і бібліятэкі Мінскага царкоўнага гісторыка-археалагічнага камітэта. Незадоўга перад смерцю Г. Татур зрабіў частковае апісанне сваёй прыватнай калекцыі: абразоў і карцін, але не кніг.

Некаторыя матэрыялы аб кнігазборы Татура сабраў З. Даўгяла[713]. Сярод іх: "№ 1. Протокол Общего собрания Академии наук за № 118. 1907 г., апреля 7; № 2. Доклад Всев. Измаил. Срезневского о библиотеке и Музее Татура в Минске на основании личного ознакомления 2–4 апреля 1907 г.; № 3. Выдержка из писем 1907 г. Андрея Константиновича Снитки к Всеволоду Измаиловичу Срезневскому; № 4. Описание библиотеки и собраний Г. Х. Татура, составленное после смерти для Академии Наук Евгенией Александровной Масальской-Сурин (урожденной Шахматовой, которая жила в 1907 году в Минске)"[714].

Так, у вопісе кніг у аддзеле манускрыптаў значылася 48 рукапісаў XIV–XIX стст. (напрыклад, кнігі з Бібліятэкі Радзівілаў, з мінскіх бенедыкцінскіх збораў), сярод друкаваных – Біблія Скарыны, Статут ВКЛ 1529 г., Біблія на польскай мове (Кракаў, 1540) і г. д. Вызначыўшы каштоўнасць калекцыі, тым не менш Расійская акадэмія навук прапанавала за яе ўсяго 1000 руб., калі ўладальнікі ацэньвалі яе вартасць у 200–300 тысяч. Амаль уся калекцыя Г. Татура была распрададзена розным прыватным асобам, калекцыянерам: трапіла да Тышкевічаў у Лагойск і пад Вільню (у Чырвоны Двор), у Львоўскі музей у зборы графа Рамана Шэптыцкага (праз Івана Луцкевіча), у бібліятэку Урублеўскіх у Вільні. Да сёння даследчыкаў не пакідае цікавасць, і яны спрабуюць шукаць сляды калекцыі. Пра яе пакупку Львоўскім нацыянальным музеем пісалі А. Хадыка і Ю. Піскун[715], пра Г. Татура і калекцыянерскае асяроддзе Мінска – А. Радкевіч[716], А. Дзярновіч[717] і інш. У Літоўскім гістарычным архіве захоўваецца, да прыкладу, ліставанне Г. Татура з Эмерыкам Чапскім[718], Антоніем Радзівілам[719] па справах продажу тых ці іншых антыкварных прадметаў, таксама ў іх ліку кніжных. Што дае падставы для далейшых даследаванняў і распрацовак у галіне гісторыі беларускага бібліяфільства.

---

[711] *Chmara A., Jelski A.* Mińsk // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa : Nakł. W. Walewskiego; Druk. "Wieku" [etc.], 1885. T. VI. S. 468.

[712] *Жмуроўскі А.* Мінскі царкоўна-археалагічны музей // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. 1999. Т. 5. С. 196.

[713] *Даўгяла З. І.* Матар'ялы аб музэі Г. Х. Татура ў Менску // Запіскі аддзелу гуманітарных навук. Менск, 1929. Кн. 8 (Працы клясы гісторыі ; т. 3). С. 553–559.

[714] *Радкевич О.* Минские библиофилы начала XX века: Татур и Зубакин // Здабыткі. Дакум. помнікі на Беларусі / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Л. Г. Кірухіна, Т. І. Рошчына. Мінск, 2005. Вып. 7. С. 183.

[715] Вяртання маўклівая споведзь : Постаці творцаў беларускай гісторыі : гіст.-літ. зб. Мінск : Выш. шк., 1994. С. 17–19.

[716] *Радкевич О.* Минские библиофилы начала XX века: Татур и Зубакин // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі. 2005. Вып. 7. С. 158–184.

[717] *Дзярновіч А.* Мінскі антыквар і археолаг Генрых Татур ва ўспамінах і ліставанні // Знакамітыя мінчане XIX–XX стст. / Польскі Ін-т у Мінску. Мінск : Выд. В. Хурсік, 2011. Вып. 6: Мінск і мінчане ў літаратурных творах на рубяжы XIX–XX стст. С. 178–183.

[718] LVIA. F. 716. Ap. 4. B. 217.

[719] Ibid. B. 222.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Значны прыватны кнігазбор, занатаваны ў свой час Ф. Радзішэўскім[720], меў у Мінску член гарадской думы Дамінік Вітаноўскі. Яго бібліятэку складалі да 6 тыс. тамоў па гісторыі, праве, бібліяграфіі, белетрыстыцы (большасць на польскай мове). Пасля смерці Вітаноўскага ў 1848 г. кнігазбор быў распрададзены[721].

У складзе хатняй музейнай калекцыі існаваў і кнігазбор Міхаіла Гаўсмана (1817–1889), гісторыка, краязнаўца, археолага, які з пачатку 1840-х гг. жыў у Мінску (з 1841 г. – на службе ў канцылярыі "Минского дворянского депутатского собрания", з 1850 г. – яго сакратар)[722], удзельнічаў у археалагічных даследаваннях К. Тышкевіча. У 1854 г. дапамагаў У. Сыракомлю ў зборы матэрыялаў да яго гістарычнай манаграфіі пра Мінск, а пазней і сам займаўся гэтай тэмай, вынікам якой стала праца "Историческое описание губернского города Минска и губернии", засталася ў рукапісе і сёння захоўваецца ў Пушкінскім Доме ў Санкт-Пецярбурзе. Праўда, асобныя фрагменты сабраных М. Гаўсманам матэрыялаў выкарыстоўваліся ў публікацыі пра Мінск А. Смародскім (у "Памятной книжке Минской губернии" на 1891 і 1892 гг.), а таксама былі апублікаваны У. Дзянісавым[723].

З 1857 г. па 1863 г. у доме, пабудаваным М. Гаўсманам (пазней належаў Э. Чапскаму) у Мінску, размяшчаўся гарадскі клуб з бібліятэкай і залай для канцэртаў. За падтрымку "польского дела"[724] ў 1863 г. М. Гаўсман быў арыштаваны, вярнуўся ў Мінск у 1876–1877 гг. і працягваў займацца археалогіяй, калекцыяніраваннем. З публікацыі ў "Минских губернских ведомостях" вядома пра "Минскую частную выставку достопримечательностей разного рода"[725], у арганізацыі якой актыўны ўдзел браў М. Гаўсман, выставіўшы таксама 86 прадметаў з уласнай калекцыі. Невядома, аднак, ці былі там прадстаўлены кніжныя рарытэты калекцыянера, хоць на выставе 16 "старинных, замечательных книг и рукописей"[726] прэзентаваў бібліяграфічны аддзел. Паводле ўспамінаў сучаснікаў, М. Гаўсман з'яўляўся вялікім знаўцам даўніны і яе збіральнікам[727].

Пад неаднаразовае перамяшчэнне трапіў прыватны кнігазбор калежскага асэсара Юрыя Кабылінскага (1778? – 1858)[728], у "хатнім кабінеце" якога, як называлі калекцыю, размяшчаліся не толькі карціны розных мастакоў ці абразы,

---

[720] *Radziszewski F.* Wiadomość historyczno-statystyczna… S. 49.

[721] *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku … S. 87–90.

[722] *Денисов В. Н.* К истории одной неопубликованной книги // Книга в Белоруссии : сб. / ЦНБ им. Я. Коласа АН БССР ; редкол.: Г. Я. Голенченко [и др.]. Минск, 1988. С. 125.

[723] Тамсама. С. 125–139.

[724] Rok 1863 na Mińszczyznie (Materjały archiwum wydziału III b. Kancelarji Cesarskiej) = 1863 год на Меншчыне = L`an 1863 dans le district de Minsk / J. Witkowski, O. Janiewicz, L. Lech. Mińsk : Nakładem In-tu kultury białoruskiej, 1927. S. 10: "Имеются сведения, будто-бы секретарь Минского Дворянства, колежский секретарь Михаил Гаусман, отправился недавно заграницу, повез собранные здесь от помещиков деньги в значительном числе в пользу польского дела. Полковник Рейхарт".

[725] Минская частная выставка достопримечательностей разного рода // Минские губернские ведомости. 1880. 19 апр. С. 216–217.

[726] Тамсама.

[727] Kraj. 1889. Nr 43. 27 paźdz. S. 16.

[728] Таксама запісаны як "Кобылинский Егор Севастьянович". Гл.: *Сакалоўская А. С.* Кальварыя. Мінск : Касцёл св. Сымона і св. Алены, 1997. С. 84.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

але і старыя выданні і манускрыпты[729]. Віленскі губернатар Ф. Я. Міркові́ч, які 30 чэрвеня 1840 г. аглядаў археалагічную і нумізматычную калекцыі Кабылінскага, адзначыў, што бачыў таксама і Статут Вялікага Княства Літоўскага, мапу Хрыстафора Калумба. З. Кавалеўска занатавала мапу як геаграфічны атлас 1560 г. Свае здабыткі Ю. Кабылінскі паказваў толькі выбраным і добрым знаўцам, у тым ліку і выкладчыкам Мінскай гімназіі[730].

Сярод выкладчыкаў Мінскай гімназіі таксама было шмат знаўцаў і аматараў кнігі, якія незалежна ад пануючай палітычнай кан'юнктуры займаліся фарміраваннем уласных кнігазбораў, даступных і іншым. Гэта спрыяла дэмакратызацыі чытання не толькі ў навучальнай установе, але нават і ў горадзе. Ва ўспамінах Т. Корзана, З. Кавалеўскай падаюцца некаторыя звесткі аб бібліятэцы-чытальні Фларыяна Чапяліньскага, выкладчыка польскай мовы ў гімназіі, аўтара польскай граматыкі, выдадзенай у Мінску. Бібліятэка-чытальня Ф. Чапялінскага была адкрыта ў 1853 г. і існавала за кошт невялікай платы за чытанне. Аднак чытанне польскай літаратуры было небяспечным і праследавалася самім дырэктарам гімназіі[731]. Многія вучні старэйшых класаў гімназіі ўдасканальвалі свае веды ў латыні, беручы прыватныя ўрокі ў колішняга прафесара гімназіі Ігната Легатовіча. Ён меў багаты кнігазбор польскай літаратуры з унікальных выданняў і склаў яго бібліяграфію[732]. Пасля смерці Легатовіча сабраныя кнігі перайшлі ў Галоўную бібліятэку Варшавы[733]. У другой палове XIX ст. існавалі таксама тайныя кнігазборы мінскіх гімназістаў, да прыкладу "Польскі самаадукацыйны гуртуок" – "Koło samokształceniowe" (з 1882 г.) і заснаваная ў 1891 г. "Польская вучнёўская бібліятэка" – "Polska Uczniowska Biblioteka"[734].

У кнігазборы выкладчыка-філолага Мінскай мужчынскай гімназіі, а потым і ўладальніка прыватнай гімназіі[735] Сяргея Пятровіча Зубакіна (канец 1840-х гг. – 1918 г.) у XIX – пачатку XX ст. налічвалася каля 10 000 тамоў па гісторыі, прыродазнаўстве, усеагульнай і расійскай славеснасці[736]. Кнігі са збору Зубакіна былі пазначаны пячаткай (у трох варыянтах), а таксама экслібрысам. Паводле ўспамінаў А. Уласава, "Беларуская рада ў Менску збіралася адкупіць яго вялікую бібліятэку, каторая асталася ў Менску пасля яго смерці"[737]. Аднак бібліятэка

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

729 *Грыцкевіч В., Мальдзіс А.* Шляхі вялі праз Беларусь. Мінск : Мастац. літ., 1980. С. 257.

730 *Kowalewska Z.* Obrazki Mińskie… S. 32.

731 *Korzon T.* Mińsk w połowie XIX wieku… S. 19; *Kowalewska Z.* Obrazki Mińskie… S. 57.

732 *Starnawski J.* Legatowicz Ignacy Piotr // Słownik pracowników książki polskiej / pod. red. I. Treichel. Warszawa ; Łódź : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1972. S. 501.

733 *Radziszewski F.* Wiadomość historyczno-statystyczna… S. 49.

734 *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 92–93; *Раманоўскі А.* Польскія культурныя ініцыятывы на Беларусі ў 1864–1905 гг. // Шляхам стагоддзяў : матэрыялы дзвюх канф. аднаго года : Ягелонскі ўн-т (Кракаў), 20–25 лют. 1989 г. ; Беларус. ун-т (Мінск), 23–28 кастр. 1989 г. / пад рэд. А. А. Лойкі. Мінск : Універсітэцкае, 1992. С. 51.

735 Минская частная мужская гимназия С. П. Зубакина и К. О. Фальковича (1906–1920).

736 *Параделов М. Я.* Адресная книга русских библиофилов и собирателей гравюр, литографий, лубков и прочих произведений печати. С. 43; *Шуманский Е. А.* Справочная книга для русских библиофилов и коллекционеров. С. 38.

737 *Уласаў А.* Дні жыцця // Шляхам гадоў : гіст.-літ. зб. Мінск : Мастац. літ., 1990. С. 158.

была рэквізавана бальшавікамі і паступіла ў распараджэнне бібліятэчнай камісіі, стаўшы "базай для папаўнення" існуючых і ствараемых бібліятэк[738].

З дзесяцітысячнага прыватнага кнігазбору С. П. Зубакіна сёння ў бібліятэках Мінска апазнаецца каля 60 выданняў XVII–XIX стст. Адна са старэйшых кніг калекцыі Зубакіна – філасофскі трактат Дыягена (Амстэрдам, 1692) – Diogenis Laertii. De vitis, dogmatibus apophtegmatibus glarorum philosophophorum – знаходзіцца зараз у аддзеле рэдкіх кніг Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Я. Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. У фондах Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі – помнік нацыянальнага пісьменства і кнігадруку на старабеларускай мове супральскае выданне Л. Кішкі "Собрание припадков краткое" (1722), "Histoire générale de Pologne" (Парыж, 1750) і "История о покорении Мексики" А. Соліса (Санкт-Пецярбург, 1765), "Деяния Петра Великого, мудрого преобразователя России, собранные из достоверных источников и расположенные по годам" І. І. Голікава (Масква, 1788–1789), "Видимый мир = Orbis visibiles" Я. А. Каменскага (Масква, 1788) і інш. У Дзяржаўным архіве Мінскай вобласці зберагаецца вопіс (спіс) бібліятэкі С. П. Зубакіна[739], праўда, далёка не поўны і схематычны. Аднак пры далейшых пошуках магчыма паспрабаваць ажыццявіць яго бібліяграфічную рэканструкцыю.

Пра кнігазбор Тадэвуша Корзана, які ў свой час вучыўся ў Мінскай гімназіі, няма звестак. Аднак у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі знайшлося некалькі кніг з уладальніцкай пячаткай і запісамі Т. Корзана, напрыклад "Pamiętnik Teodora Jewłaszewskiego, nowogrodzkiego podsędka, 1546–1604" (Варшава, 1860). У канвалюце – пераклады А. Нарушэвіча: "Dzieła wszystkie" (Варшава, 1772. Т. 1) Тацыта і "Historya Jana Karola Chodkiewicza" (Варшава, 1781. Т. 2) з запісам на форзацы: "Od pana Stankiewicza. 1890".

Значнымі кнігазборамі ў Мінску валодалі і бібліятэкі навучальных устаноў[740]: духоўных – грэка-каталіцкай (уніяцкай), праваслаўнай, рымска-каталіцкай семінарый; свецкіх – Мінскай гімназіі і Рэальнага вучылішча.

Адным са старэйшых мінскіх кнігазбораў па часе свайго заснавання з'яўлялася бібліятэка Мінскай гімназіі, створаная на аснове фондаў бібліятэкі школы езуітаў (1654 г.), якая ў 1773 г. была перайменавана Адукацыйнай камісіяй у свецкую, а з 1803 г. стала дзейнічаць як губернская гімназія. У 1805 г. "JP. Melchior Wołodkowicz, Deputat szlachecki Gubernii Mińskiej Powiatu Wileyskiego" ахвяраваў бібліятэцы 469 тамоў, з якіх 361 – на польскай, а астатнія на французскай і нямецкай мовах[741]. Перад тым, як быць разрабаванай французамі ў 1812 г., фонд бібліятэкі налічваў 7500 асобнікаў[742], пасля захавалася ўсяго 600 тамоў лацінскіх філасофскіх і тэалагічных твораў з езуіцкага кнігазбору, а таксама каля

---

738 *Ошерович С. О.* К истории библиотечного дела в городе Минске // Библиотечное дело в БССР: (Из истории библиотек республики) / Гос. б-ка БССР им. В. И. Ленина ; ред. Н. М. Колоско, А. Т. Меламед. Минск, 1969. С. 27.

739 ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 35. Арк. 195–209; Спр. 38. 10–37.

740 У 1913/1914 навуч. годзе у Мінску налічвалася 62 навучальныя ўстановы, якія, як правіла, мелі свае бібліятэкі.

741 Gazeta Literacka Wileńska. Wilno, 1806. 28 kwietnia (N 17). Słp. 258.

742 *Цыбуля В. А.* Первые библиотеки в Минске // Доклады к XI конференции молодых ученых Белорусской ССР (ноябрь 1967 г.) / АН БССР; редкол.: Н. Е. Завалеев [и др.]. Минск : [б. и.], 1967. С. 27–30.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

300 выданняў на польскай мове[743]. У 1835 г. загінуў у агні расійскі аддзел бібліятэкі (S. 15).

Змяніў лёс кнігазбору Мінскай гімназіі і 1863-і год. Палітычнае супрацьстаянне польскага і расійскага бакоў найперш адбілася на стане адукацыі: гімназія павінна была быць чыста расійскай, а таму ўсе кнігі і перыядычныя выданні на польскай мове былі выключаны з гімназіі[744]. Фонд жа стаў паступова папаўняцца за кошт абавязковай рассылкі расійскай літаратуры кнігарнямі пры губернскіх гімназіях: з Санкт-Пецярбурга – ад Смірдзіна і Глазунова, з Масквы – ад Шыраева, з Вільні – ад Завадскага, Сыркіна, Марціноўскага і г. д.[745] Калі ў 1840 г. фонд бібліятэкі налічваў 2330 тамоў[746], а ў 1863 – 3306 тамоў (1491 назва), 88 геаграфічных мапаў і атласаў[747], то ў 1888 г. ён ужо складаў 11 032 тамы (4945 назваў)[748]. Бібліятэка падзялялася на фундаментальную і вучнёўскую, а таксама мела аддзяленне "руководств и пособий"[749]. Акрамя куплі кніг, бібліятэка павялічвала свае фонды за кошт ахвяраванняў, якія атрымлівала ад выдаўцоў і аўтараў. Так, у справаздачы гімназіі за 1891/1892 г. адным з важнейшых набыткаў бібліятэкі лічыўся падарунак М. Доўнар-Запольскага – "Очерк истории кривичской и дреговичской земли до конца XII столетия"[750]. У "Słowniku geograficznym" бібліятэка Мінскай гімназіі называецца найважнейшым навуковым зборам у Мінску, у якім "nie mało starych i pozniejszych druków polskich, zebranych z dawnych zakladów naukowych i bibliotek poklasztornych"[751]. Як відаць, кнігі на польскай мове ўсё ж заставаліся ў бібліятэцы, што стала прэцэдэнтам таму, што частка кнігазбору Мінскай гімназіі трапіла пасля ў Польшчу[752].

Бібліятэка Мінскай духоўнай (праваслаўнай) семінарыі, кнігі з якой таксама ідэнтыфікуюцца ў сучасных буйнейшых бібліятэчных зборах, трапіла ў Мінск са Слуцка ў 1840 г., калі сюды была пераведзена Духоўная семінарыя [753]. Гісторыя бібліятэкі, як і самой семінарыі, пачалася яшчэ ў 1785 г. Некаторы агляд фарміравання кнігазбору бібліятэкі на працягу 1785–1874 гг. можна скласці з публікацый М. Вержбаловіча ў "Минских епархиальных ведомостях" за 1893, 1895, 1899 гг.[754] Большая частка кніг фундаментальнай бібліятэкі прадстаўле-

---

743 *Kowalewska Z.* Obrazki Mińskie: 1850–1863. Wilna : Nakł. księgarni J. Zawadzkiego, 1912. S. 5–6.

744 Ibid. S. 125.

745 *Умецкая Е. С.* Распространение книги в Белоруссии в первой половине XIX в. // Книга в России до середины XIX в. : 3-я Всесоюз. науч. конф., 2–4 окт. 1985 г. : тез. докл. Ленинград : БАН, 1985. С. 86.

746 Журнал Министерства народного просвещения. 1840. Т. XXVI. Л. 89.

747 *Radziszewski F.* Wiadomość historyczno-statystyczna… S. 49.

748 Отчет о состоянии Минской мужской гимназии за 1888–89 учебный год. Минск, 1890. С. 60.

749 Отчет о состоянии Минской мужской гимназии за 1886–87 учебный год. Минск, 1888. С. 11.

750 Отчет о состоянии Минской гимназии за 1891–92 учебный год. Минск, 1893. С. 44.

751 *Chmara A., Jelski A.* Mińsk // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa : Nakł. W. Walewskiego ; Druk. "Wieku" [etc.], 1885. T. VI. S. 454.

752 *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 112.

753 *Цыбуля В. А.* Первые библиотеки в Минске. С. 29.

754 *Вержболович М.*: 1) Первый период существования Минской духовной семинарии (1785–1817) // Минские епархиальные ведомости. 1893. № 2 (ч. неоф.). С. 66–70; 2) Второй период существования Минской духовной семинарии (1817–1840) // Минские епархиальные ведомости. 1895. № 12 (ч. неоф.). С. 328–337; 3) Третий период существования Минской духовной семинарии (1840–1874) // Минские епархиальные ведомости. 1899. № 14 (ч. неоф.). С. 323–332.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

на старадрукамі XVI–XVIII стст. у пергаменных аправах[755]. Кнігі набываліся ў кнігарнях, ад прыватных асобаў, перамяшчаліся з манастыроў. Так, у 1836 г. была куплена вельмі значная колькасць кніг у рэктара семінарыі архіепіскапа Яўгенія[756]. Не менш каштоўнымі былі ахвяраванні ў бібліятэку ад прафесара семінарыі А. Біруковіча (40 назваў), праасв. Міхаіла (507), праасв. Антонія (377 назваў). Ад Камальдульска-Пажайскага манастыра Ковенскай губерні паступілі 31 кніга на польскай мове і 256 на латыні XVII–XVIII стст.; ад Пінскага Лешчынскага манастыра – 190 тамоў; ад Навасвержаньскага манастыра – 117 (выключна друкаваныя лацінкай XVI–XVII стст.). Такім чынам, фонд бібліятэкі склаў да 7000 назваў. На кнігазбор былі складзены вопісы і каталогі[757].

Захаваліся вопісы за 1827[758], 1845[759] і 1850[760] гг., якія толькі часткова прадстаўляюць фонд бібліятэкі – гэта каля 4000 асобнікаў кніг (рукапісных і друкаваных), перыядычных выданняў. Асноўныя тэматычныя групы складаюць кнігі па багаслоўі, славеснасці і мовазнаўстве, гістарычных навуках і філасофіі на кірыліцы, лацініцы, польскай, нямецкай, французскай і рускай мовах. У фондзе бібліятэкі, паводле вопісаў, выдзяляліся і адпаведныя калекцыі – “библиотеки”: “Библиотека древних языков, Библиотека Российская, Французская, Немецкая, Польская, Библиотека малоизвестных языков”, унутры кожнай літаратура групавалася ў “разряды”. Напрыклад, “Разряд 1. Богословие. Разряд 2. Философия. Разряд 3. Словесность. Разряд 4. Математика. Разряд 5. Исторические науки. Разряд 6. Языкознание”. Кожны з іх меў адпаведныя аддзяленні. У “Разряде 1. Богословие” пералічаны такія, як “Отделение 1. Библия. 2 – Симфонии. 3 – Отцы Восточные и Западные. 4 – Толкователи Священного Писания. 5 – Системы наук богословских. 6 – Проповедники. 7 – Каноническое право и обряды. 8 – Смесь”.

Па моўнай прыкмеце, паводле вопісаў за 1827–1850-я гады, асноўная частка фонду – гэта кнігі на старажытных мовах (900 экз.): царкоўнаславянскай і латыні, на рускай мове – не менш за 738 экз., на нямецкай – 189, на польскай – 183, на французскай – 67 экз. Даволі разнастайна прадстаўлена ў бібліятэцы геаграфія выдавецкай прадукцыі XVI–XVIII стст. – гэта кнігі, надрукаваныя ў Санкт-Пецярбурзе, Маскве, Кіеве, Вільні, Кракаве, Варшаве, Любліне, Адэсе, Казані, Ляйпцыгу, Львове, Антверпене, Амстэрдаме, Базэлі, Нясвіжы, Пачаеве, Познані, Жэневе, Парыжы, Венецыі, Майнцы, Франкфурце, Вене, Лондане, Рыме і інш. Не менш як 69 асобнікаў – гэта выданні з Вільні, Супрасля, Нясвіжа, Брэста, Астрога, Мінска.

Абавязковым было вызначэнне кніг па фармаце: “у ліст”, “у чвэрць”, “у 8-ю долю”, “у 12-ю долю ліста”, што ўлічвалася, відаць, пры расстаноўцы фонду. Складанне вопісаў было адначасова і абследаваннем стану захаванасці кніг, што адзначалася, напрыклад, характарыстыкай іх пераплёту. Данеслі вопісы і прозвішчы некаторых бібліятэкараў Духоўнай семінарыі ў Мінску, як Івана Яхневіча,

РЭПАЗІТОРЫЙ БДУКІ

755 НГАБ. Ф. 797. Воп. 2. Спр. 1, 2.

756 *Вержболович М.* Второй период существования Минской духовной семинарии… С. 334.

757 Там же. С. 330. НГАБ. Ф. 797. Воп. 2. Спр. 1–3.

758 НГАБ. Ф. 797. Воп. 2. Спр. 1.

759 Тамсама. Спр. 2.

760 Тамсама. Спр. 3.

святара Слуцкай Васкрасенскай царквы і настаўніка гісторыі і грэчаскай мовы ў семінарыі[761].

З сямітысячнага[762] кнігазбору фундаментальнай бібліятэкі Мінскай духоўнай семінарыі ў фондах сучасных буйнейшых бібліятэк Беларусі "апазнаюцца" 18 друкаваных кніг XVI–XVIII стст. і адна рукапісная кніга XVI ст. У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі захоўваюцца, напрыклад, "Жыціе Грыгорыя Архіепіскапа Амірыцкага" – рукапіс другой паловы XVI ст. беларускім паўуставам; "Sprawy y słowa Jezusa Krystusa Syna Bożego" (Брэст, 1565)[763]; адно з выданняў Эльзевіраў, надрукаванае ў Амстэрдаме ў 1578 г.

Гісторыя першай мінскай публічнай бібліятэкі, адкрыццё якой датуецца рознымі гадамі на працягу 1830-х – 1840-х гг., не паспела пакінуць значнага следу, як відаць, у памяці тагачаснага грамадства, бо не паспелі значна папоўніцца кніжныя фонды бібліятэкі, як у 1865 г. іх паглынуў пажар. Тым не менш пра пачатак грамадскай бібліятэчнай ініцыятывы ў горадзе пісалі ў мясцовых "Минских губернских ведомостях" (1842. № 13. 27 марта), а таксама і ў сталічным часопісе "Современник" (1854. Т. XLVIII). Так, у апошнім П. Шпілеўскі паведамляў, што "в Минске, по просьбе самих жителей, вследствие ходатайства минского губернатора А. В. Семёнова, учреждена публичная библиотека, которая выписывает все русские журналы, газеты и разные отдельные сочинения для доставления необходимым людям возможности следить за ходом отечественной литературы. Библиотека устроена при губернаторской конторе и состоит в ведении правительства" (С. 28).

Пра першую спробу адкрыць у Мінску публічную бібліятэку пісаў пазней і А. І. Мілавідаў: «В 1833 г. два вольноотпущенника крестьянина гр. Шереметьева Ф. и Д. Кривошеевы "собственным иждивением заложили в Минске русскую библиотеку" и просили учебное начальство дозволить пользоваться ею ученикам гимназии, что и было разрешено. Какая была судьба этого книгохранилища, не знаем подробно, но из архивных дел 1863 г. видно, что в 1835 г. в Минске открыта публичная библиотека местным дворянством»[764]. Складальнікі ж "Календаря и справочного указателя правительственных учреждений, фабрик, заводов и проч. в гор. Минске и окресностях" (Вільня; Мінск, 1895) пазначылі, што: "В 1832 г. введен был в делопроизводство русский язык и учреждена в Минске публичная библиотека" (С. 28).

Самым важкім пацвярджэннем існавання публічнай бібліятэкі ў Мінску застаецца надрукаваны ў 1849 г. каталог – "Роспись русских книг Минской губернской библиотеки для чтения (Устроенной в 1845 году)", у якім адлюстраваны змест фонду бібліятэкі. Папаўнялася бібліятэка пераважна за кошт грашовых ахвяраванняў "некоторыми присутственными местами, а именно Губернским правлением, Строительной комиссией и Приказом общего призрения"[765]. Паводле "Росписи", у бібліятэцы налічвалася 12 назваў выданняў XVIII ст.; каля

[761] НГАБ. Ф. 797. Воп. 2. Спр. 3. Арк. 125адв.

[762] Па некаторых звестках, фонд бібліятэкі Мінскай духоўнай семінарыі складаў 20 000 асобнікаў.

[763] Была зафіксавана і ў вопісе кніг бібліятэкі семінарыі. Гл.: НГАБ. Ф. 797. Воп. 2. Спр. 2. Арк. 183адв.

[764] *Миловидов А. И.* Судьба русской книги в Северо-Западном крае в связи с его культурной историей. С. 23.

[765] Минские губернские ведомости. 1859. № 13. 27 марта.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

500 – пецярбургскіх, больш за 250 – маскоўскіх выданняў XIX ст.; па два выданні з Харкава і Арла, было і адно, надрукаванае ў 1843 г. у Вільні ("Собрание древних грамот и актов Виленской губернии")[766]. Самай большай часткай кнігазбору бібліятэкі былі творы мастацкай літаратуры, вылучаўся таксама аддзел гісторыі, дзяржавы і права, сельскай гаспадаркі. Мела бібліятэка і адзін з забароненых твораў А. Міцкевіча – "Конрада Валенрода" (Масква, 1832)[767]. Усяго, як занатаваў Ф. Радзішэўскі, "biblioteka miejska w r. 1849 zawierała 1385 tomów"[768].

Пра змест былых бібліятэк сведчаць і некаторыя іншыя з захаваных друкаваных каталогаў: публічнай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна (1909, 1913); чытальняў пры кнігарнях – Б. А. Гарадзенскага (1894), В. Макоўскага (1913), В. Б. Фрумкіна (1891, 1901, 1908, 1910, 1911, 1914), Ё. Фрэнкеля (1894); ведамасных бібліятэк – Мінскага акружнога суда (1895), бібліятэк служачых Мінскай губернскай земскай управы (1913), Лібава-Роменскай (1890, 1900, 1904, 1910) і Маскоўска-Брэсцкай (1911) чыгунак; Мінскай духоўнай семінарыі (1892, 1899), Мінскай прыватнай мужчынскай гімназіі (1911), грамадскіх арганізацый – "Минского общественного собрания" (1881, 1901, 1914), па якіх можна скласці пэўнае ўяўленне аб змесце і значнасці гэтых кнігазбораў.

Асобныя публікацыі і адпаведна каштоўны матэрыял – гэта непасрэдна справаздачы бібліятэк. Выразна і ўсебакова раскрываецца дзейнасць гарадской публічнай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна ў адпаведнай справаздачы за 1914 г.[769] Гісторыя ўзнікнення Пушкінскай бібліятэкі была звязана як з нагодай 100-годдзя паэта, так і з ініцыятывай мясцовай інтэлігенцыі, якую выказаў губернатару ў 1899 г. "старший резизор акцизной управы Александр Александров, член Общества минских врачей, Общества изящных искусств"[770].

Значныя змены ў дзейнасці бібліятэкі адбываюцца пасля 1904 г., калі бібліятэка перадаецца гарадскім упраўленнем "в ведение общества". На той час фонд яе складаў 2379 кніг, а праз 10 гадоў, на 1 студзеня 1915 г., – 15117[771]. Вырасла таксама і колькасць падпісчыкаў больш чым у 14,5 раза ў параўнанні з 1905 г. Усяго за 1914 г. бібліятэку наведала 59 196 чытачоў (9361 – платны абанент, 49 835 – бясплатных) (С. 9). Аднак гэты рост у справаздачы тлумачыцца аб'ектыўнымі прычынамі – вялікім прытокам бежанцаў (С. 9).

У 1914 г. бібліятэка атрымлівала 92 назвы перыядычных выданняў: 70 – на рускай мове, 8 – на польскай, 8 – на старажытнаяўрэйскай, 6 – на рускай і яўрэйскай мовах. У ліку мінскіх перыядычных выданняў, выпісаных бібліятэкай, "Минский голос", "Минская Газета Копейка", "Северо-Западная жизнь", "Северо-Западная мысль". Сярод штотыднёвікаў значылася і "Наша Ніва" (па-

---

766 Роспись русских книг Минской губернской библиотеки для чтения (Устроенной в 1845 году). Минск : Губ. тип., 1849. 96 с.

767 *Цыбуля В.* Первые библиотеки Минска // Неман. 1968. С. 182–183.

768 *Radziszewski F.* Wiadomość historyczno-statystyczna… S. 49.

769 Отчет Правления Минской Городской Общественной Библиотеки имени А. С. Пушкина за 1914 г. Минск : Электротип. Я. А. Гринблата, 1915. 72 с.

770 *Цыбуля В.* Первые библиотеки Минска… С. 183.

771 Отчет Правления Минской Городской Общественной Библиотеки имени А. С. Пушкина за 1914… С. 8.

між рускамоўнымі і яўрэйскамоўнымі) (С. 5), але ў агульнай моўнай статыстыцы справаздачы бібліятэкі беларуская мова не знайшла ніякага адлюстравання, хоць бы ў адзінкавай назве (ці была залічана, калі на лацінцы, да польскамоўных, ці, калі кірылічным шрыфтам, – да рускамоўных?). Пры характарыстыцы зместу фонду, які ў асноўным прадстаўлялі белетрыстыка (4611 кніг), гісторыя літаратуры, крытыка, публіцыстыка і бібліяграфія (1237), прыкладныя навукі і педагогіка (937), гісторыя (905), сацыялогія і права (696), філасофія (520 кніг), пазначана, што ў бібліятэцы кніг на польскай мове – 1146, на ідыш – 921, іўрыце (старажытнаяўрэйскай) – 763 і ў 1914 г. набыта 18 на літоўскай (С. 4).

Асобна выдаваліся бібліятэкай каталог кніг на польскай мове (Вільня, 1913), каталог старажытнаяўрэйскіх і яўрэйскіх кніг (Мінск, 1913), каталог дзіцячых кніг (Мінск, 1913), якія прызначаліся як для чытачоў, так і былі абавязковым патрабаваннем улад падчас праверак і рэвізій бібліятэкі. Мясцовыя мінскія выданні ў названых каталогах амаль не прадстаўлены, за выключэннем, напрыклад, польскамоўнага выдання паэзіі Багуслава Адамовіча “Melodje” (1898). Зборнік вершаў быў размешчаны ў тэматычным раздзеле “Belletrystyka swojska” (С. 2–9), дзе ў алфавіце аўтараў значыліся таксама творы З. Кавалеўскай, Ю. Крашэўскага, А. Міцкевіча[772].

Мясцовая, мінская, прадукцыя тым не менш у фондзе бібліятэкі збіралася, пра што сведчаць, да прыкладу, каталог бібліятэкі на 1908 г. і такія яго аддзелы, як “История, исторические материалы, мемуары и археология” (выданні А. П. Смародскага, Г. Х. Татура), “Социология, история культуры, статистика, право” (Ф. Ястрэмскага), “Публицистика и политика” (Ю. Ахаровіча), і асабліва вылучаецца рубрыка “Справочные книги”, дзе прадстаўлены памятныя кніжкі, календары, спісы землеўласнікаў Мінскай губерні, а таксама бібліяграфічныя матэрыялы[773].

Некаторымі мясцовымі выданнямі папаўняліся і іншыя бібліятэкі, што важна, навучальных устаноў – Мінскага рэальнага вучылішча[774] і Мінскага гарадскога 4-класнага вучылішча[775]. Нярэдка гэта былі ахвяраванні ад аўтараў, выдаўцоў, выкладчыкаў (Ф. Ястрэмскі, Б. Чыханаў, К. К. Шышло, К. Я. Ермакоў, А. Ф. Гацкі). Асабліва вызначаўся падборкай гісторыка-краязнаўчых, этнаграфічных выданняў фонд бібліятэкі (фундаментальнай і вучнёўскай) Мінскага рэальнага вучылішча[776] – “Минская старина” (Вільня, 1911), “Очерки простонародного житья-бытья в Витебской Белоруссии и описание обиходности” (Віцебск, 1895) і «Белорусские песни “Частушки”» (Вільня, 1911) М. Я. Нікіфароўскага, “Материалы по этнографии Гродненской губернии” (Вільня, 1912) Е. Раманава, “Столетие Минской губернии” А. Смародскага і інш.). Асноўным жа каналам,

[772] Каталог Минской городской общественной библиотеки имени А. С. Пушкина = Katalog Mińskiej Biblioteki Miejskiej imienia A. Puszkina. Wilno : Druk. “Znicz”, 1913. 20 с.

[773] Каталог Минской городской общественной библиотеки имени А. С. Пушкина. 1908-й год. Минск : Тип. Фельдмана и Перского, 1909. 321, I с.

[774] НГАБ. Ф. 473. Воп. 1. Спр. 29.

[775] Тамсама. Ф. 483. Воп. 1. Спр. 15, 16, 121, 122.

[776] Сведения о постепенном росте библиотеки и кабинетов [с 1880 по 1902 г.] // Краткая историческая записка о Минском реальном училище. Минск : паровая типолит. Б. И. Соломонова, 1904. С. 88: на 1902 г. у фундаментальнай бібліятэцы налічвалася 1074 назвы ў 2504 тамах, у вучнёўскай адпаведна – 545 і 1894.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

па якім кнігі траплялі ў названыя бібліятэкі, была пакупка ў мінскіх кнігарнях: напрыклад, у Б. Гарадзенскага – "Энциклопедического словаря" Бракгаўза і Эфрона (С.-Пецярбург, 1911. Т. 31), у Ё. Фрэнкеля – таксама пецярбургскіх падручнікаў і дапаможнікаў па будаўніцтве, земляробстве, апрацоўцы металаў; выпісваліся кнігі і ад кнігагандляроў з Вільні, Масквы, Варшавы.

Сярод архіўных дакументаў – вопісаў, інвентарных кніг, каталогаў, спісаў бібліятэк – звяртаюць увагу і справаздачныя дакументы розных устаноў і арганізацый Мінска, якія ўключаюць звесткі пра бібліятэкі. Так, са справаздач Мінскага губернскага статыстычнага камітэта можна даведацца пра пэўныя кніжныя сувязі ўстановы, галоўныя крыніцы папаўнення фондаў бібліятэкі[777], якімі была пераважна бясплатная (абавязковая) рассылка выданняў з/для Цэнтральнага статыстычнага камітэта (з Санкт-Пецярбурга) і іншых дзяржаўных устаноў і навуковых таварыстваў. У абмен на ўласныя выданні Мінскі статыстычны камітэт сістэматычна атрымліваў для сваёй бібліятэкі памятныя кніжкі з розных губерняў (Валынскай, Віленскай, Варонежскай, Ковенскай, Ліфляндскай, Магілёўскай, Арлоўскай, Смаленскай і інш. – усяго 69 губерняў), а таксама абласцей (Амурскай, Архангельскай, Якуцкай і інш. – усяго 9) Расійскай імперыі.

У справаздачы па бібліятэцы Мінскага акружнога суда за 1894 г., напрыклад, адзначаецца, што "книги и периодические издания для Библиотеки суда главным образом приобретались от Минского книгопродавца Городенского, которому уплачено 781 р. 53 к." (усяго расход на бібліятэку склаў 900 р. 17 к.)[778]. Каля ⅓ частка фонду бібліятэкі належала юрыдычнай літаратуры, астатняя – белетрыстыцы і іншым галінам ведаў, перыядычным выданням. Усе паступленні ўносіліся ў "главный (фундаментальный), подвижной и систематический" каталогі, рыхтаваўся і выйшаў у 1895 г. друкаваны каталог (накладам 150 экз.), прызначаўся і для раздачы ўсім членам бібліятэкі[779]. На пачатак 1895 г. у бібліятэцы налічвалася больш за 1000 экз. кніг і 180 назваў перыядычных выданняў на рускай, французскай і нямецкай мовах.

Бібліятэкамі казённых устаноў і ведамстваў мелі права карыстацца адпаведна іх служачыя, а ў некаторых выпадках і родныя супрацоўнікаў. Як занатавана ў "Правилах библиотеки Минского окружного суда", "членами библиотеки могут быть все проживающие в Минске и его уезде члены судебного ведомства, присяжные поверенные и их помощники, частные поверенные… как штатные, так и вольнонаемные, а равно и члены семейств всех выше перечисленных лиц"[780]. Адначасова за чытанне трэба было плаціць. У названай бібліятэцы былі ўстаноўлены наступныя разрады: па першаму разраду – 1 рубель у месяц за 5 кніг і 1 новы часопіс, па другому – 50 кап. у месяц за 3 кнігі і 1 новы часопіс, па трэцяму – 20 кап. у месяц за 2 кнігі і 1 часопіс.

Адной са старэйшых ведамасных бібліятэк ў горадзе была бібліятэка Мінскай губернскай друкарні. Вядома, што на 1850 г. фонд бібліятэкі складаў

---

777 НГАБ. Ф. 21. Воп. 1. Спр. 57, 114, 116.

778 Тамсама. Ф. 69. Воп. 1. Спр. 1. Арк. 1–4.

779 Тамсама. Арк. 6 (Каталог библиотеки Минского окружного суда. Минск : Губернская тип., 1895. 103 с.).

780 Тамсама. Ф. 69. Воп. 1. Спр. 3. Арк. 13 адв.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2265 кніг[781]. Існаванне бібліятэкі пацвярджаецца і ў 1895 г., калі адзін са звольненых супрацоўнікаў – П. Ф. Карасёў (карэктар з 1893 г. па 1895 г.) – паведамляе аб вяртанні ўзятых кніг у бібліятэку друкарні[782]. Правілы прадугледжвалі і штрафы за затрымку выданняў.

Да прыкладу, бібліятэка служачых пры Упраўленні Лібава-Роменскай чыгункі "за невозвращение в срок книг и журналов" патрабавала "за каждый просроченный день: за книги – по пяти копеек, а за номер журнала текущего года – по десяти копеек", калі ж кніга не вярталася праз месяц, то яна залічвалася да страчаных з выплатай поўнага яе кошту незалежна ад сумы штрафу; чытач, які не вярнуў ці сапсаваў кнігу, яшчэ і выключаўся са складу "членов библиотеки"[783]. Прыведзеныя звесткі могуць служыць пацвярджэннем попыту на чытанне, а таксама і клопатам аб захаванні фонду бібліятэкі, які фарміраваўся пераважна за кошт сродкаў служачых дадзенага ведамства[784].

Папаўняліся ведамасныя бібліятэкі і дзякуючы кнігаабмену, таксама ў значнай ступені прыватным ахвяраванням. Так, бібліятэка Мінскай балотнай станцыі на пачатку свайго існавання атрымала каштоўны дар ад губернатара Я. Эрдэлі – кнігі, мапы, атласы па балотазнаўстве, ад дырэктара Балотнай станцыі А. Флёрава – каля 320 выданняў па прыродазнаўстве і сельскай гаспадарцы[785]. У адной са справаздач Мінскай балотнай станцыі адзначаецца, што "основу библиотеки составила библиотека, пожертвованная директором станции А. Ф. Флеровым, состоящая из 600 экземпляров книг, брошюр и отдельных оттисков по ботанике, лесоводству, почвоведению, сельскому хозяйству, химии и географии, всего по библиотечной книге 448 №№. Вследствие обращения к разным учреждениям и лицам было получено в дар всего 112 №№, приобретено покупкой 116 №№ книг и 22 географические карты"[786].

Грамадскімі намаганнямі збіраліся і адкрываліся бібліятэкі пры разнастайных мінскіх навуковых і культурна-асветных таварыствах, клубах. Такім чынам былі сфарміраваны значныя галіновыя фонды ў бібліятэках Таварыства мінскіх урачоў (на 1909 г. – 7417 экз. кніг на рускай і замежных мовах)[787] і Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі (на 1901 г. – 1175 назв. ці 2500 экз. кніг)[788]. У 1912 г. мясцовай інтэлігенцыяй, у іх ліку ўрачамі (С. Балкаўцом, С. Урванцовым), было ініцыявана стварэнне Мінскага таварыства аматараў прыродазнаўства, этнаграфіі і археалогіі, кнігазбор бібліятэкі якога быў запачаткаваны за кошт прыватных ахвяраванняў[789]. Пасада бібліятэкара ў таварыствах была выбарнай і магла нават замацоўвацца ў статутах грамадскіх арганізацый, як у Музычным

[781] Тамсама. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 1077. Арк. 35.

[782] Тамсама. Ф. 456. Воп. 1. Спр. 9. Арк. 85.

[783] Первое прибавление к каталогу книг библиотеки служащих при Управлении Либаво-Роменской железной дороги. Минск : Паровая типолит. Л. Г. Дворжец, 1904. С. 3.

[784] ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 38. Арк. 35.

[785] Библиотека Болотной опытной станции // Болотоведение. 1912. № 3. С. 294.

[786] Там же. 1913. № 1. С. 93.

[787] *Берёзкина Н. Ю.* Библиотеки и распространение научных знаний в Беларуси (XVI–XX вв.). С. 237–238.

[788] Тамсама. С. 240.

[789] Известия Минского общества любителей естествознания, этнографии и археологии / под ред. Н. П. Масловского. Минск : Электротип. Д. Форина, 1914. Вып. 1. С. 5–6, 11, 20–21, 30, 33–34.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

таварыстве, бібліятэкарам таварыства быў абраны Напалеон Амвосьевіч Акалаў. Таксама было пазначана, што для дапамогі бібліятэцы таварыства прымае ахвяраванні нотамі, "у кого окажутся таковые лишними"[790].

Вялікі фонд мела бібліятэка пры польскім клубе "Ognisko" (загадваў урач Ян Малькевіч, пазней – мецэнат Данброўскі). Папаўнялася бібліятэка ў значнай ступені таксама за кошт ахвяраванняў, сярод якіх атрыманы ў дар буйны кнігазбор лекара з Оршы Людвіка Чарніхоўскага (6 тыс. тамоў). У 1913 г. пры таварыстве пачала працу чытальня газет і часопісаў на польскай, рускай, французскай і англійскай мовах[791].

Бібліятэцы таварыства "Oświata", якая існавала ў 1908–1909 гг., была ахвяравана кніжная калекцыя ад графа Іосіфа (Юзафа) Тышкевіча з Лагойска[792]. Кнігі для бібліятэкі закупляліся і ў кнігарні В. Макоўскага. Упарадкаваннем фонду бібліятэкі і яе дзейнасці ў кірунку развіцця і пашырэння чытання займалася спецыяльна створаная бібліятэчная камісія, якую ўзначальвалі ўрач Чэслаў Грабоўскі і сястра Э. Вайніловіча Вікторыя Гродска-Дубіская[793].

Кожная бібліятэка абавязана была мець каталог на свой фонд. Як, да прыкладу, бібліятэка спартыўна-гімнастычнага таварыства "Sokół", якая займала ўсяго дзве шафы (бібліятэкары: у 1907 г. – Міхаіл Маеўскі, Стафан Корзан[794], у 1908 г. – Канстанцін Прашынскі, памешчык са Слуцкага павета[795], загадвала чытальняй кніг і часопісаў Габрыэля Баброўская), мела наступныя алфавітныя каталогі: 1) "кнігі белетрыстычнага зместу" (на канец 1908 г. налічвалася 579 тамоў выданняў), 2) "кнігі навукова-грамадскага зместу" (214 тамоў). У 1909 г. каталог бібліятэкі таварыства з'явіўся ў друкаваным выглядзе[796].

Падрабязны даведкавы апарат у бібліятэцы неабходны быў не толькі чытачам і бібліятэкарам, але і ў значнай ступені паліцыі, каб адпаведна ўрадаваму "Алфавитному перечню запрещенных изданий" ажыццяўляць цэнзурны кантроль бібліятэчных фондаў. Падчас адной з такіх праверак дзейнасці таварыства "Sokół" у канцы 1910 г. у бібліятэцы былі "найдены" акрамя кніг яшчэ і польскамоўныя часопісы, неадлюстраваныя ў каталогу. Пасля чарговай рэвізіі, у чэрвені 1914 г., дзейнасць дадзенага таварыства характарызавалася начальнікам Мінскага губернскага жандармскага ўпраўлення як тэндэнцыйная, бо задачай яго было "объединение польского общества и обособление его на началах националистических" і супрацьстаянне русіфікацыі края, аднак "корректность, сохраняемая при сношениях с русскими властями и представителями русской народности, не дают повода к преследованию его"[797]. Тым не менш у тым самым годзе таварыствы "Sokół" і "Ognisko" прыпынілі сваю дзейнасць.

Задачу "объединения всех русских православных и старообрядцев г. Минска и Минской губернии с целью предоставления им и их семействам разумного

790 Устав Музыкального общества в г. г. Минске. Минск : Скоропечатня Р. Дворжец. 1880. С. 21.

791 *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 92–95.

792 *Шыбека З. В.* Минскъ сто гадоў таму. С. 151.

793 *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 94.

794 НГАБ. Ф. 306. Воп. 1. Спр. 19. Арк. 52.

795 Тамсама. Арк. 67.

796 Тамсама. Арк. 127.

797 Тамсама. Арк. 179.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

отдыха, общедоступных и полезных развлечений, а также средств к умственному и нравственному развитию" ставіла перад сабой "Минское русское общественное собрание". Паводле статута, таварыства мела права "выписывать книги, газеты и периодические издания и иметь свою библиотеку"[798], дзейнасцю якой кіравала бібліятэчная камісія і абраны бібліятэкар з вызначанай таварыствам зарплатай. У 1912 г., напрыклад, таварыства на сваім сходзе разглядала пытанне "Об увеличении с 1 июля жалованья библиотекарше Е. А. Андреевой до 20 р. в месяц"[799]. У 1911 г. у бібліятэцы налічвалася 2052 тамы кніг, у год рэквізіцыі, 1919 г., фонд склаў 3200 экз.[800] кніг на рускай мове, пераважна мастацкай літаратуры.

У 1916–1917 гг. практычна ўсе польскія культурна-асветныя таварыствы, якія ўзнавілі сваю працу ў Мінску, звязвалі яе з пашырэннем чытання польскіх кніг, адкрываючы для гэтага пазычальні і чытальні як стацыянарныя, так і "lotne" ("лятучыя") – часовыя, выданні для якіх падбірала кнігарня В. Макоўскага[801].

Значную ролю ў стымуляванні чытання і калекцыяніравання адыгрывалі непасрэдна і самі мінскія кнігарні, пры буйнейшых з якіх – Б. Гадлеўскага, З. Савіцкай, Б. Адамовіча, В. Макоўскага, Б. Гарадзенскага, В. Фрумкіна, Ё. Фрэнкеля і інш. – працавалі бібліятэкі, чытальні, "wypożyczalni książek", а таксама букіністычныя аддзелы (у В. Фрумкіна, Б. Гарадзенскага).

Паслугі ў бібліятэках пры кнігарнях, аднак, не былі таннымі, хоць некаторыя кнігары характарызуюцца і дыферэнцыраваным падыходам пры вызначэнні ўмоў падпіскі на чытанне кніг і часопісаў. Так, у кнігарні Ё. Фрэнкеля існавала ад 1 да 5 разрадаў аплаты за чытанне. Паводле самага высокага, першага, чытач мог атрымаць пад заклад у 4 рублі 4 кнігі, у тым ліку і 1 новы часопіс. Чытанне на працягу аднаго месяца каштавала 1 руб. 25 кап., за 12 месяцаў аплата складала 12 руб. Умовы самага нізкага разраду, пятага, дазвалялі плаціць меней, але і карыстацца мінімальнай колькасцю выданняў: адной кнігай або адным часопісам (праз год пасля яго выхаду) пад заклад у 1 рубель і 30 капеек за месяц.

У бібліятэцы пры кнігарні Б. А. Гарадзенскага таксама чытачу прапаноўвалася 5 розных варыянтаў аплаты за чытанне на працягу месяца: 1 – за тры кнігі, і ў тым ліку 1 новы часопіс, трэба было плаціць 1 руб., 2 – за 2 кнігі, і ў тым ліку 1 новы часопіс, – 75 кап., 3 – за 1 новы часопіс – 50 кап., 4 – за 1 кнігу – 30 кап., 5 – за замежную кнігу – 40 кап. Новыя выданні паступалі ў бібліятэку штомесяц. Штомесячнае папаўненне літаратурай (кнігамі і часопісамі) па розных галінах ведаў гарантавала і бібліятэка В. Фрумкіна, у якой на 1891 г. налічвалася больш за 3000 назваў кніг і часопісаў на рускай і замежных мовах (французскай і нямецкай), у тым ліку і дзіцячыя выданні[802] ці дзіцячая бібліятэка.

Толькі за адзін год дзейнасці кнігарні (у 1901 г.) В. Макоўскага ў Мінску абанентамі бібліятэкі-чытальні сталі 200 чалавек[803]. Большасць з іх аддавалі пе-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

---

798 Устав Минского русского общественного собрания. Минск : Губерн. тип. 1910. С. 1: § 1–2.
799 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 7949. Арк. 29.
800 ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 29. Арк. 16.
801 *Zienkiewicz T.* Polskie życie literackie w Mińsku… S. 95–96.
802 Каталог русских и иностранных книг и журналов библиотеки В. Фрумкина в Минске. Минск : Губ. тип., 1891. 127 с.
803 *Górski S.* W stolicy Białorusi… S. 848.

равагу чытанню кніг мастацкіх і рэлігійных, падпісваліся на перыядычныя выданні, сярод якіх "… nader wielu zapisuje sobie *Kuryera Litewskiego*. Wyrządzi on niemałą konkurencyę miejscowym, dość poczytnym dotychczas dziennikom rosyjskim"[804].

Практыкаваліся і такія формы чытання кніг, як "абаротныя бібліятэкі", асабліва для новай польскай літаратуры. Як пра гэта піша А. Раманоўскі, дванаццаць або больш сем'яў заказвалі пэўную колькасць кніг, іх прывозілі, здавалі ў пераплёт і пускалі ў абарот. Па ланцужку яны пасля вярталіся да ўладальніка ў яго бібліятэку[805].

Каштоўныя асобнікі рукапісаў ці старадрукаў, з'яўляючыся калекцыйным таварам, пераходзілі з рук ў рукі, набываліся больш заможнымі ўладальнікамі, з прыватнага карыстання пераходзілі ў публічнае. Пра гэта сведчыць і справаздача Мінскага царкоўнага гісторыка-археалагічнага камітэта, які за першы год існавання такім чынам набыў 49 рукапісаў, некаторыя з іх атрыманы ад сакратара Мінскага губернскага статыстычнага камітэта і, як відаць, аматара калекцыяніравання А. П. Смародскага – гэта такія рукапісы, як "Деяния апостолов и послания" (267 арк.), "Евангелие апрокосъ 1721 г. в старом кожанном переплёте"[806].

У Мінску меліся багатыя і ўнікальныя кнігазборы яўрэйскай рукапіснай і друкаванай кнігі. Адзін з іх належаў яўрэйскаму вучонаму, філантропу Ісахару-Бер Бампі (1823–1888)[807]. Многія з асобнікаў калекцыі Бампі змяшчалі маргіналіі. Пасля яго смерці каштоўная калекцыя ў 6 тыс. тамоў, пераважна Hebraica, была набыта пецярбургскім купцом Львом Фрыдландам і склала аснову яго бібліятэкі[808]. Пазней папоўнілася яшчэ адной "коллекцией в 1000 томов из библиотеки минского шохера Л. Рабиновича (1830–1887), библиофила и библиографа, около 40 лет собиравшего коллекцию, превышавшую 4000 печатных томов"[809] У 1892 г. Л. Фрыдланд падараваў свой збор кніг Азіяцкаму музею Імператарскай акадэміі навук (Санкт-Пецярбург): каля 300 рукапісных тамоў, частка з якіх на пергамене; болей як 13 тыс. друкаваных кніг, сярод іх 32 інкунабулы; мноства кніг, надрукаваных да 1540 г.[810] Самуэлем Вінэрам, бібліёграфам і таксама калекцыянерам, была распачата праца па складанні каталогу друкаваных кніг бібліятэкі Л. Фрыдланда[811]. Названыя яўрэйскія кнігазборы XIX ст.

---

804 Ibid.

805 *Раманоўскі А.* Польскія культурныя ініцыятывы на Беларусі ў 1864–1905 гг. … С. 51–52.

806 Описание рукописного отдела и старопечатных книг библиотеки Минского церковного историко-археологического комитета / [сост. А. Снитко]. Минск : Электротип. Нахумова, 1909. Вып. 1. С. 3.

807 Еврейская энциклопедия. Свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем : [в 16 т.]. Санкт-Петербург : Тип. Акц. Общ. Брокгауз-Ефрон, [1909]. Т. 3. Стлб. 752–753. Гл. таксама: http://www.runivers.ru/lib/book7069/

808 Там же. [1909]. Т. 4. Стлб. 448.

809 Там же.

810 Там же. [1908]. Т. 1. Стлб. 554.

811 *Wiener S.* Bibliotheca Friedlandiana : Catalogus librorum impressorum hebraeorum in Museo Asiatico Imperialis Academiæ Scientiarum Petropolitanaæ Asservatorum. Petropoli. Petropoli, 1893–1904. Fasc. 1–7.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

захоўваюцца зараз у Бібліятэцы філіяла Інстытута ўсходазнаўства Расійскай акадэміі навук у Пецярбурзе.

У Мінску існавала таксама яўрэйская публічная бібліятэка (1862–1863)[812]. Кнігі для яе на рускай, нямецкай і яўрэйскай мовах збіраліся на дабрачынныя ахвяраванні яўрэйскага гарадскога таварыства[813]. Аднак бібліятэка была зачынена ў красавіку 1863 г., калі ў Паўночна-Заходнім краі былі забаронены ўсялякія арганізацыі, і была пераўтворана ў склад старых кніг на кватэры яўрэйскага рабіна[814], напэўна, Мінора, які і хадайнічаў аб яе адкрыцці.

У канцы 1904 – пачатку 1905 г. "Общество доставления бедным евреям г. Минска средств для обучения ремеслам" распачынае чарговую справу аб адкрыцці бібліятэкі, якая разам з кабінетам для чытання была дазволена пры дадзеным таварыстве, што пацвярджалася пасведчаннем (ад 21.03.1905 г.), выдадзеным на імя Грыгорыя Якаўлевіча Сыркіна і Мордуха Хаімава Шапіры[815]. Дзейнасць бібліятэкі адзначаецца і ў пазнейшы час – у 1915 г., а таксама і да 1919 г. (Руска-яўрэйская бібліятэка імя Ю. Нейфаха).

У 1905–1906 гг. працавала агульнадаступная яўрэйская бібліятэка таварыства «"Jad choruzim" ("Рука прилежных"), которая насчитывала 6300 книг, из них 2600 еврейских, и 1000 журналов»[816].

Важную ролю адыгрывала кніга і ў жыцці мінскіх мусульман, асабліва рэлігійным. У XVIII–XIX стст. гэта ў асноўным рукапісныя кнігі[817], напісаныя арабіцай па-беларуску, часткова па-польску, што і стала, як пісаў Я. Станкевіч, асноўнай прычынай іх страт[818]. Шмат рукапісных кніг захоўвалася ў мячэцях яшчэ ў сярэдзіне XIX ст., але, па меркаванні А. Мухлінскага, "ніхто ў той час іх не збіраў"[819], а пад канец XIX ст., здаецца, аб іх чыста забыліся. Тым не менш, дзякуючы таму, што беларускія татары-мусульмане стала перапісвалі свае даўнейшыя кнігі, рэшткі з іх усё ж захаваліся ў прыватных калекцыях[820], а таксама і сёння захоўваюцца ў фондах дзяржаўных бібліятэк[821]. Сярод рукапісаў сустракаюцца кнігі, перапісаныя ў Мінску ў XVII–XIX стст.: Тэфсір (1686), Каран

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

---

812 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 1453. Арк. 7–12.

813 Еврейская энциклопедия. [1911]. Т. 11. Стлб. 88–89.

814 *Покало М. И.* История библиотечного дела в БССР. С. 37.

815 НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 7595. Арк. 1.

816 *Скир А. Я.* Еврейская духовная культура в Беларуси: ист.-лит. очерк. Минск : Мастац. літ., 1995. С. 18.

817 Як адзначаюць С. У. Думін і І. Б. Канапацкі, "друкаваная рэлігійная літаратура беларускіх татар нешматлікая. Яна пачала выходзіць толькі ў першай палове мінулага [XIX] стагоддзя". Гл.: *Думін С. У., Канапацкі І. Б.* Беларускія татары: мінулае і сучаснасць. Мінск : БУК, 1993. С. 179.

818 *Станкевіч Я.* Беларускія мусульмане і беларуская літаратура арабскім пісьмом. Вільня : [б. в.], 1933. С. 13.

819 *Мухлинский А.* Исследование о происхождении и состоянии литовских татар. Санкт-Петербург : Тип. Э. Веймара, 1857. С. 40–41.

820 Гл., напрыклад: Рукапісныя і друкаваныя кнігі беларускіх татараў: каталог выставы : (Да 600–годдзя татарскага асадніцтва на Беларусі) / Беларус. ун-т культуры, Бібліятэка. Аддзел рэдкіх кніг ; уклад. Л. Доўнар, Т. Самайлюк, Т. Дзем'яновіч ; кансульт. Л. Станкевіч, І. Канапацкі. Мінск : БУК, 1997. 22 с. ; 28 с. іл.

821 Рукапісы татараў Беларусі канца XVII – пачатку XX ст. : з дзяржаўных кнігазбораў краіны : каталог / НАН Беларусі, ЦНБ імя Я. Коласа ; склад. М. У. Тарэлка, А. І. Цітавец ; рэд. бібліягр. зап. І. П. Гародка; рэдкал.: Н. Ю. Бярозкіна [і інш.]. Мінск : Беларус. навука, 2011. 221 с.

(1797), хамаілы XIX ст., а таксама, магчыма, і з мінскіх прыватных кнігазбораў (дваран-магаметан). Як вядома, пры мінскай мячэці былі татары, якія выдатна пісалі арабскім пісьмом і перапісвалі Каран і іншыя творы духоўнага зместу[822], а значыць, існавала і бібліятэка, след якой губляецца з разбурэннем мінскай мячэці ў 30-я гг. XX ст.

Адны з самых значных страт панеслі бібліятэкі і кнігазборы Мінска падчас 1918–1919 гг. На падставе ўрадавага дэкрэта Савецкай Беларусі ад 30 студзеня 1919 г., які быў прыняты ў адпаведнасці з дэкрэтамі СНК РСФСР "Об охране библиотек и книгохранилищ" (1918), "О порядке реквизиции библиотек, книжных складов и книг вообще" (1918 г.)[823], пачынаюць ажыццяўляцца актыўныя мерапрыемствы па нацыяналізацыі ў галіне кніжнай справы і ў Мінску.

На пасяджэннях Мінскага Савета рабочых і чырвонаармейскіх дэпутатаў слухаюцца пытанні "О национализации книжных и нотных магазинов" (7 лютага 1919 г.), "О муниципализации книжной торговли" (8 лютага 1919 г.) і прымаюцца адпаведныя пастановы: "Все книжные магазины и склады национализируются: они немедленно опечатаются, выпускается воззвание к гр. о том, что Комиссариат Просвещения покупает книги у частных лиц"; "1. Книжная торговля в городе Минске муниципализируется. 2. Все имеющиеся в Минске частные книгоиздательства, книжные склады, магазины, лавки со всеми запасами книг объявляются собственностью Минского Совета Рабочих и Красно-Армейских Депутатов. <…> Все означенные учреждения обязуются до 25 февраля зарегистрировать свои библиотеки в Отделе Народного Образования. 3. Все помещения [по п. 2] переходят в распоряжение Минского Совета Рабочих и Красно-Армейских Депутатов. 4. С момента объявления муниципализации книжных магазинов во главе каждого книжного магазина ставится лицо, ответственное за правильный учет и оценку книг. 5. Весь персонал… (в том числе и владельцы) объявляется впредь до распоряжения состоящим на службе у Минского Совета Рабочих и Красно-Армейских Депутатов. <…> 7. Организация управления книжными складами, магазинами и лавками поручается комиссии, состоящей из представителей Исполкома Совета, Отдела Народного Образования и Губернского агентства Ц. И. К. 8. Вывоз книг из Минска разрешается только по удостоверениям Минского Отдела Просвещения"[824].

Цікава, што адна з пастаноў выканкама Савета рабочых і чырвонаармейскіх дэпутатаў ад 16 лютага 1919 г. удакладняла пытанне наконт кніг духоўнага зместу[825], якія не падлягалі муніцыпалізацыі, і кнігандалярам дазвалялася іх прадаваць пад адпаведным кантролем[826].

Кантроль ажыццяўляўся не толькі мясцовымі органамі, але і цэнтральнымі, з Масквы. Так, у Маскоўскі бібліятэчны аддзел Народнага камісарыята па асвеце паведамляліся звесткі, адкуль (з якіх бібліятэк) і куды, у якой колькасці (на рускай, на замежнай мове), якога зместу (па галінах ведаў) перавезены кнігі[827]. Ся-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

822 *Мухлинский А.* Исследование о происхождении и состоянии литовских татар … С. 40–41.
823 *Покало М. И.* История библиотечного дела в БССР. С. 63.
824 ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 68. Арк. 23.
825 Аднак трэба мець на ўвазе, што гэта не тычылася кніг рэлігійнага зместу.
826 ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 68. Арк. 26.
827 Тамсама. Спр. 38. Арк. 10.

род такіх бібліятэк указваліся, напрыклад, прыватныя бібліятэкі з Мінска Чапскай (800 экз.), пракурора Чуліцкага (150), Зубакіна (10 400); грамадскія бібліятэкі Купецкага клуба (2200), "Русского Общественного Собрания" (3200), польская бібліятэка "Ognisko" (3350); бібліятэка пры кнігарні Фрумкіна (4000 экз.) і інш., асноўная частка фондаў якіх была змешчана ў спецыяльна арганізаваным у Мінску кнігасховішчы[828], а таксама была размеркавана па розных бібліятэках.

У лютым 1919 г. паводле спіса ўстаноў, што знаходзіліся ў распараджэнні пазашкольнага пададдзела, пералічваліся наступныя мінскія бібліятэкі[829]: 1) Цэнтральная бібліятэка імя А. С. Пушкіна (фонд – да 18 000 тамоў, падпісчыкаў – 1500, платнае абслугоўванне); 2) Руска-яўрэйская бібліятэка імя Ю. Нейфаха – 2-я Савецкая (фонд – да 8000 тамоў, падпісчыкаў – 1000, бясплатнае абслугоўванне); 3) Чытальня імя Л. М. Талстога – 3-я Савецкая (фонд – каля 3500 тамоў); 4) Аляксандраўская чытальня – 4-я Савецкая (фонд – каля 3000 тамоў); 5) Беларуская – 5-я Савецкая бібліятэка пры Беларускім народным доме (фонд – да 2500 тамоў). Была скамплектавана невялікая бібліятэчка (каля 600 тамоў) і аддадзена камуністычнай ячэйцы Губваенкама, збіралася бібліятэка для Дома асветы Чырвонай Арміі, польская бібліятэка, рухомая бібліятэка для абслугоўвання партыйных бібліятэк і розных гурткоў.

Мінскі гарадскі камітэт Камуністычнай партыі (бальшавікоў) Беларусі звяртаўся з просьбай перадаць у яго распараджэнне бібліятэку Купецкага клуба непасрэдна да камісара асветы таварыша Чарвякова, які ўласнаруч пазначыў на лісце: "Минской Коммунистической партии нужно дать одну из библиотек, имеющихся в распоряжении Отдела Народного Образования, т. к. она может оказать содействие в выработке цельного коммунистического миросозерцания у членов партии. Прошу оказать предъявителю сего полное содействие"[830].

Мінскае кнігасховішча, падпарадкаванае Аддзелу народнай адукацыі, ужо ў лютым 1919 г. змяшчала каля 32 000–35 000 тамоў з розных кнігазбораў. Найперш разбіраліся (сістэматызаваліся і дзяліліся паміж бібліятэкамі) кнігі бібліятэкі настаўніка Сяргея Пятровіча Зубакіна, якая была нацыяналізавана па пастанове Часовага ўрада[831]. Як адзначалася Бібліятэчнай камісіяй Аддзела народнай адукацыі, "приобретением этой библиотеки Отдел Народного Образования значительно смягчил крайнюю нужду всех существующих в Минске Городских библиотек в наиболее требуемых книгах"[832]. Далейшы лёс бібліятэкі планаваўся наступным чынам: па адным асобніку ўсіх твораў перадаць у кнігасховішча (Пушкінскую бібліятэку), дублеты размеркаваць паміж астатнімі гарадскімі бібліятэкамі. Праўда, пры разборы бібліятэкі С. П. Зубакіна былі вызначаны і "непригодные" кнігі, сярод якіх аказаліся "старые каталоги несуществующих в настоящее время книжных магазинов и издательств"[833]. Што сталася з кніжнымі выданнямі, якія былі прызнаны "непригодными", можна толькі здагадвацца, а вось сотні іншых кніг трапілі насамрэч у мінскія гарадскія біб-

828 Тамсама. Спр. 29. Арк. 16.
829 Тамсама.
830 Тамсама. Спр. 68. Арк. 41.
831 Тамсама. Спр. 29. Арк. 16.
832 Тамсама. Спр. 38. Арк. 36.
833 Тамсама. Арк. 10.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

ліятэкі – Пушкінскую, Талстога, Аляксандраўскую, Руска-яўрэйскую, нават з пазнакай "купленные"[834]. Магчыма, мела месца адпаведнае рашэнне паводле хадайніцтва Бібліятэчнай камісіі Аддзела народнай адукацыі аб дазволе выдаць дзецям С.П.Зубакіна пэўную суму (35000 рублёў – паводле прашэння, а 10000 – насамрэч), хоць каштоўнасць бібліятэкі вызначалася ў тым самым хадайніцтве ў 100–150 тыс. рублёў[835]. Колькасны аб'ём кнігазбору, паводле падлікаў Бібліятэчнай камісіі, складаў 15–16 тыс. тамоў па розных галінах ведаў, асабліва скрупулёзна былі прадстаўлены руская мастацкая літаратура (нават у двух ці трох асобніках), літаратуразнаўства, мовазнаўства (у іх ліку выданні, прысвечаныя ўкраінскай і беларускай мовам), гісторыя. У меншай колькасці – літаратура па прыродазнаўстве і грамадскіх навуках. У кнігазборы былі вылучаны і кнігі на замежнай мове, пераважна нямецкай і французскай. Бібліятэка ўтрымлівала і шмат каштоўных "старинных книг (имеются книги, напечатанные в 15–18 столетиях)"[836]; толькі адзінкі з іх ідэнтыфікаваны сёння ў фондах Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, бібліятэк Акадэміі навук, універсітэта культуры і мастацтваў[837].

Як вядома, частка асабліва каштоўных рарытэтаў – інкунабулы, рукапісныя і старадрукаваныя кнігі – адпраўляліся ў Народны камісарыят асветы РСФСР[838].

Бібліятэчная камісія гарадскога Аддзела народнай адукацыі, якая займалася размеркаваннем кніг сярод мінскіх бібліятэк, выконвала распараджэнні Народнага камісарыята асветы і ўрада (спачатку Часовага – ССРБ, потым – ССР ЛітБел). На некаторых дакументах захаваўся подпіс Аляксандра Чарвякова, члена Часовага ўрада, наркама асветы). Пры стварэнні спецыяльнай бібліятэкі па мастацтве пры Мінскім абласным музеі, напрыклад, мастацка-археалагічны пададдзел Аддзела народнай адукацыі выказаў прапанову Бібліятэчнай камісіі "предоставлять из книг, реквизируемых в квартирах бежавшей буржуазии, в распоряжение Библиотеки Музея все старинные и имеющие художественное значение книги и рукописи, а также все исследования и труды по вопросам искусства"[839]. Па меркаванні ж народнага камісара асветы А.Чарвякова, кнігі па пытаннях мастацтва павінны былі накіроўвацца і знаходзіцца ў цэнтральнай бібліятэцы – Пушкінскай.

Адзінкам мінскіх бібліятэк удалося пазбегнуць рэквізіцыі, сярод іх Бібліятэка Лібава-Роменскай чыгункі, якая была вызвалена ад дзеяння дэкрэта Часовага рабоча-сялянскага Савецкага ўрада Беларусі (ад 30 студзеня 1919 г.) пасля хадайніцтва Камітэта Саюза служачых Лібава-Роменскай чыгункі перад Аддзелам народнай адукацыі аб захаванні бібліятэкі "как обслуживающей достаточно широкие потребности своего Профессионального Союза и отвечающей прямым интересам службы и самих трудящихся"[840].

---

834 Тамсама. Спр.35. Арк.195–209.

835 Тамсама. Спр.38. Арк.36.

836 Тамсама.

837 *Доўнар Л.І.* Мінскія кнігазборы XIX стагоддзя. С.60–72; *Радкевич О.* Минские библиофилы начала XX века: Татур и Зубакин // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі. 2005. Вып.7. С.158–184.

838 *Покало М.И.* История библиотечного дела в БССР. С.64.

839 ДАМВ. Ф.322. Воп.1. Спр.38. Арк.34.

840 Тамсама. Арк.35.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Занепакоенасць аб захаванні былых бібліятэк выказвалі як грамадскія арганізацыі, так і навучальныя ўстановы. Да прыкладу, дырэкцыя Мінскага рэальнага вучылішча, што пераўтваралася ў Працоўную школу, клапацілася не толькі пра захаванне багатых фондаў сваёй бібліятэкі па фізіцы, прыродазнаўстве, літаратуры, гісторыі, геаграфіі, хіміі, якія збіраліся на працягу 40 гадоў, але і спрабавала шукаць шляхі па паляпшэнні становішча, “тем более, что за последние 4 года коллекции и пособия значительно пострадали как при многочисленных переездах… так и от крайне небрежного отношения к ним различных учреждений и Российских и Германских, занимающих под постой здание училища”[841].

Шэраг бібліятэк, якія існавалі пры гімназіях і розных вучэльнях Мінска[842], былі рэквізаваны, як і прыватныя кнігазборы, трапілі пад неаднаразовае пераразмеркаванне. Адны паступілі ў бібліятэкі савецкіх школ, іншыя склалі аснову Беларускай дзяржаўнай і ўніверсітэцкай бібліятэкі – гэта “… каля 40.000 томаў, сабраных у часе рэвалюцыі Наркамасьветам Беларусі, потым 5000 томаў з іншых крыніц, больш за 20.000 томаў б-кі б. Духоўнай сэмінарыі і каля 5000 томаў з Цэнтральнай Беларускай б-кі, што закладалася ў Менску да адчыненьня унівэрсытэту”[843], а іншыя яшчэ доўгі час заставаліся ў становішчы дэпазітных – былыя бібліятэкі Мінскай Марыінскай гімназіі, Мінскага Рускага грамадскага сходу, бібліятэка для чытання Б. А. Гарадзенскага[844] і шэраг тут не названых.

Гісторыя мінскіх кнігазбораў – гісторыя страт і разбурэння разнастайных і каштоўных бібліятэк, назапашаных стараннямі прыватнымі ці грамадскімі з рознымі мэтамі: калекцыйнымі, асветнымі, навучальнымі, што сведчылі аб развіцці даўняй кніжнай культуры, шырыні і нават бязмежнасці кніжнага свету, яго ўнутраных сувязях і адзінстве з цэлым сусветам.

І нават праз напісанне гісторыі тых страт адбываецца вяртанне страчанага, якое пераўтвараецца ў новыя веды, пашыраючы рэканструкцыйную прастору мінулага нашай кніжнай культуры. Як важныя пытанні фізічнага вяртання гвалтоўна вывезеных з Беларусі кніжных помнікаў, якія станавіліся актуальнымі ў часы адраджэнння беларускай дзяржаўнасці (у 1917–1918 гг., у 1920-я гг.[845], у 1990-я гг.[846]), так і не менш важным з’яўляецца захаванне і шанаванне таго, што маем з мінулага, а яно як разнастайнае, так і супярэчлівае, але ў гэтым цалкам і яго важнейшы маральны бок, і перспектывы развіцця нашага грамадства.

[841] Тамсама. Спр. 68. Арк. 15.

[842] Тамсама. Спр. 24. Арк. 1–5, 18.

[843] Беларуская дзяржаўная і унівэрсытэцкая бібліятэка // Адраджэньне: літаратурна-навуковы весьнік Інстытуту Беларускае культуры. Менск, 1922. Сш. 1. С. 303.

[844] Асобныя кнігі з дадзеных кнігазбораў увайшлі, напрыклад, у склад бібліятэкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў (у 1975 г.) і зараз захоўваюцца ў аддзеле рэдкіх кніг і дакументаў.

[845] *Калубовіч А.* Мова ў гісторыі беларускага пісьменства … С. 200–202.

[846] Гл., напрыклад: Рэстытуцыя культурных каштоўнасцей: праблемы вяртання і сумеснага выкарыстання (юрыдычныя, навуковыя і маральныя аспекты) : матэрыялы Міжнар. навук. канф. Мінск, 19–20 чэрв. 1997 г. / пад рэд. А. Мальдзіса. Мінск : ННАЦ імя Ф. Скарыны, 1997. 344 с. (Серыя “Вяртанне”).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Заключэнне

Мінскае кнігадрукаванне прайшло ў сваім развіцці шлях, які пачынаўся ў XVII ст., ад рухомага (вандроўнага) да стацыянарнага ў канцы XVIII ст., калі была заснавана базыльянская друкарня, што сведчыла пра ўласныя патрэбы горада ў друкаваным слове – найперш у галіне кіравання і адукацыі.

Паступовa кнігавыданне ў Мінску набірала моц, і перыяд з канца XVIII – да пачатку XX ст. стаў часам яго далейшага станаўлення і развіцця. Для вылучэння і характарыстыкі пэўных этапаў у развіцці мінскай кнігавыдавецкай дзейнасці ў азначаны ў нашай працы перыяд быў распрацаваны комплексны крытэрый, у склад якога ўвайшлі галоўны, асноўныя і спецыфічныя крытэрыі. Галоўны крытэрый – гістарычны – звязаны з вылучэннем перыяду 1795–1917 гг. у гісторыі Беларусі і развіцці яе культуры як гістарычнага перыяду беларускай дзяржавы ў складзе Расійскай імперыі. Асноўныя крытэрыі – сацыяльна-эканамічны, палітычны і культурна-асветны. Прымяненне сацыяльна-эканамічнага крытэрыю дазваляе паказаць рост насельніцтва і яго склад у Мінску, развіццё прамысловасці і эканомікі,ператварэнне Мінска ў вядучы гандлёва-прамысловы і банкаўскі цэнтр; палітычнага – уплыў рэвалюцыйных і ваенных падзей 1830-х гг., 1863–1864 гг., 1870–1880-х гг., 1905–1907 гг., 1914–1917 гг.; культурна-асветнага – аб стане і развіцці культурна-асветных, адукацыйных установ і нацыянальна-этнічных супольнасцяў у горадзе, якія ўплывалі на патрэбы чытацкай аўдыторыі. Спецыфічныя крытэрыі, або кнігавыдавецкія, – гэта крытэрыі, з дапамогай якіх разгледжана дзяржаўная палітыка ў галіне друку, структура кнігавыдавецкіх прадпрыемстваў, функцыянальныя асаблівасці і тэматыка кнігавыдавецкага рэпертуару, характэрныя асаблівасці кнігавыдання. У выніку вылучаны тры этапы мінскага кнігавыдання: 1795–1864, 1865–1904, 1905–1917 гг. Характэрнымі асаблівасцямі кожнага з іх з’яўляюцца цэнзурная залежнасць, колькасныя і якасныя змены ў развіцці кнігавыдання, кніжнай прадукцыі.

На першым этапе рэформа друку і кніжнай справы, якая пачала ажыццяўляцца на пачатку XIX ст., спрыяла зараджэнню і развіццю прыватнага і дзяржаўнага кнігавыдання. У 1795–1864 гг. прыватныя прадпрыемствы былі асноўным тыпам кнігавыдавецтваў і займалі вядучае становішча ў мінскім кнігавыданні. Колькасць выдадзенай імі кніжнай прадукцыі склала 75 %. Поспехі прыватнага кнігадрукавання ў Мінску ў 1850–1860-х гг. засведчылі большую канкурэнтаздольнасць прыватнага друку перад дзяржаўным. Кніжная прадукцыя, выдадзеная дзяржаўнымі выдавецтвамі, склала 23 %. З 1795 г. да 1807 г. Мінская губернская друкарня была адзінай дзеючай у горадзе друкарняй, дзякуючы якой выйшлі ў свет першыя мінскія навуковыя, вучэбныя і літаратурна-мастацкія кнігі. На трэцім месцы быў грамадскі тып выдавецтваў, прадстаўлены Мінскім таварыствам дабрачыннасці, кнігавыдавецкая прадукцыя якога скалала 2 %. На першым этапе 34,3 % выдадзенай у Мінску кніжнай прадукцыі належала рэлігійным выданням, 20,6 – выданням па мастацтве, 12,9 – мастацкай літа-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКИ

ратуры, 7,3 % – гістарычнай. Відавы склад быў прадстаўлены ў асноўным выданнямі рэлігійнымі (33,5 %), для вольнага часу (18,5), літаратурна-мастацкімі (14,2) і вучэбнымі (12,4 %). Большасць кніжнай прадукцыі была на польскай мове. Выйшлі першыя выданні на беларускай мове (лацініцай).

У 1865–1904 гг. адбываюцца значныя змены ў мінскім кнігавыданні, звязаныя з развіццём кнігавыдавецтваў грамадскага тыпу. Агульная колькасць выдадзенай імі кніжнай прадукцыі склала 34,5 %. Дамінуючае становішча сярод кнігавыдавецтваў дадзенага тыпу занялі Мінскае таварыства сельскай гаспадаркі і Таварыства мінскіх урачоў. Другое месца – прыватныя выдавецкія прадпрыемствы; іх кніжная прадукцыя склала 40,5 %. Дзяржаўны тып выдавецтваў займаў трэцяе месца. Кніжныя выданні дзяржаўных прадпрыемстваў у агульным патоку налічвалі 25 %. За 1865–1904 гг. адбыўся значны колькасны рост кніжнай прадукцыі ў параўнанні з першым этапам (1204 выд.). Дамінуюць мінскія выданні на рускай мове (1177 выд.). На польскай выйшла 18 выд., французскай – 5 выд., лацінскай – 2 выд. Асноўную тэматыку прадстаўляюць сацыяльна-эканамічныя (34,9 %), сельскагаспадарчыя (16,9), рэлігійныя (13,8) і гістарычныя (8,4 %) выданні. Відавы склад адзначаецца ў асноўным афіцыйнымі (61,3 %), рэлігійнымі (13,1), даведкавымі (11,1 %) выданнямі.

Трэці этап мінскага кнігавыдання звязаны з заваёвамі свабоды друку (1905 г.). Пачынаючы з 1905 г. у Мінску назіраецца значны колькасны рост кніжных выданняў, якіх за 1905–1917 гг. было выдадзена 1666. Асноўную масу кніжнай прадукцыі складаюць выданні на рускай (1524), польскай (54), яўрэйскай (50), беларускай (19) мовах. Пераважае сацыяльна-эканамічная (51,1 %), сельскагаспадарчая (9,7), рэлігійная (7,3), медыцынская (5,5 %) тэматыкі. Відавы склад прадстаўлены ў асноўным афіцыйнымі (66,2 %), рэлігійнымі (7,3), даведкавымі (7,2), і навуковымі (4,1 %) выданнямі. Для дадзенага этапу характэрны найбольшая актывізацыя, далейшае развіццё і канцэнтрацыя прыватнага кнігавыдання і колькасны рост прадукцыі (46,2 %). Узнікаюць выдавецкія і кнігагандлёвыя таварыствы («Verlag "Kultur"», "Минчук", "Вольная Беларусь"). Адпаведна колькасць грамадскіх арганізацый і таварыстваў складае 53 %, а выдадзеная імі кніжная прадукцыя – 26,3 %; дзяржаўных – адпаведна 17 і 27,5 %.

Размеркаванне прыярытэтаў у выданні кніжнай прадукцыі за перыяд з 1795 г. па 1917 г. паміж прыватнымі (53,9 % выданняў), грамадскімі (21 %) і дзяржаўнымі (25,1 %) выдавецтвамі вызначыла будову адпаведнай тыпалагічнай схемы, у аснову якой быў пакладзены лагічны прынцып развіцця формаў уласнасці. Адзначана таксама, што паміж усімі формамі ўласнасці існуе цесная функцыянальна-сістэмная сувязь. У сваю чаргу, кожны з вызначаных тыпаў кнігавыдавецтваў (прыватныя, грамадскія, дзяржаўныя) можа быць прадстаўлены адпаведнай структурай.

1795–1917 гг. – гэта перыяд станаўлення і развіцця мінскага кнігавыдання. Дынамічныя працэсы ў кнігавыдавецкай дзейнасці Мінска сведчаць аб яго актыўнай ролі ў грамадска-культурным жыцці горада.

У канцы XVIII – пачатку XX ст. у Мінску ўзніклі і атрымалі развіццё новыя тыпы кнігавыдавецкіх прадпрыемстваў: дзяржаўныя, прыватныя і грамадскія. Тыпалагічная структура прыватных прадпрыемстваў прадстаўлена друкарнямі (літаграфіі, друкалітаграфіі, паравыя і электрадрукалітаграфіі), кнігарнямі,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

выдавецтвамі газет і часопісаў, аўтарамі-выдаўцамі, выдаўцамі-прадпрымальнікамі, прыватнымі непрафесійнымі прадпрыемствамі. Як найбольш актыўная вызначаецца дзейнасць прыватных кнігавыдавецтваў З. І. Прэса, І. І. Стафановіча, Г. Э. Бланштэйна, братоў Бейліных, Ё. Дворца, А. Валіцкага, Э. Л. Адамовіча, Б. І. Саламонава, Н. М. Нахумава, С. А. Някрасава, В. Макоўскага, сямейных прадпрыемстваў Дворжацаў, Тасьманаў. Нязначным у мінскім кнігавыданні быў удзел выдаўцоў газет і часопісаў, выдаўцоў-прадпрымальнікаў, а таксама непрафесійных (невыдавецкіх) прадпрыемстваў. Сярод аўтараў-выдаўцоў уласных твораў у Мінску вызначыліся І. Легатовіч, В. Дунін-Марцінкевіч, Л. Шчарбовіч, Ф. Чапяліньскі, А. Валіцкі, Д. Бохан, А. Ельскі.

У дзейнасці грамадскіх кнігавыдавецтваў Мінска, колькасць якіх значна ўзрасла на другім і трэцім этапах (пасля 1865 г.), вызначаюцца таварыствы друкароў і выдаўцоў: "Polskia Spółka Wydawnicza", таварыствы "Минчук", "Саха", "Лучынка", "Вясёлка", "Вольная Беларусь"; выдавецтвы палітычных арганізацый: Беларускай сацыялістычнай грамады, "Звезды" пры Мінскім камітэце РСДРП; культурна-асветных: «Verlag "Kultur"», "Towarzystwo Polskiej Wiedzy Wojskowej"; навуковых: Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі, Таварыства мінскіх урачоў, Мінскага царкоўнага гісторыка-археалагічнага камітэта; а таксама прамысловыя, спажывецкія, крэдытныя і страхавыя таварыствы; таварыствы дабрачыннасці, сацыяльнай, медыцынскай дапамогі; рэлігійныя таварыствы і ўстановы.

Асноўным дзяржаўным выдавецтвам у Мінску была Мінская губернская друкарня. За час сваёй дзейнасці ў ёй было выдадзена больш за 13 % ад усёй кніжнай прадукцыі Мінска. Вылучаюцца таксама дзяржаўныя выдавецтвы ў галіне эканомікі, прамысловасці, статыстыкі і крэдыту – гэта Мінскага губернскага статыстычнага камітэта і Упраўлення Лібава-Роменскай чыгункі; сярод ваенных устаноў – Камітэта Заходняга фронту Усерасійскага земскага саюза. Адзначаецца ўдзел у мінскім кнігавыданні і органаў улады (Мінскай губернскай управы па справах земскай гаспадаркі, Мінскай губернскай управы, Мінскай губернскай думы), устаноў у галіне адукацыі і асветы (Мінскай гімназіі), суда і права (Мінскага акружнога суда), аховы здароўя і догляду (Мінскага гарадскога санітарнага камітэта).

Спецыялізацыя ў кнігавыдавецкай дзейнасці адзначаецца ў рабоце друкалітаграфіі І. Каплана, які супрацоўнічаў з Мінскім таварыствам урачоў і выдаваў у асноўным літаратуру па медыцыне; у працы друкалітаграфіі Я. А. Грынблата, які прадоўжыў традыцыйныя сувязі друкарні Дворжацаў з Мінскім таварыствам сельскай гаспадаркі, вызначыўшыся ў выданні сельскагаспадарчай літаратуры; у друкалітаграфіі Я. Ш. Гатоўскага і М. Х. Юршчыка – выданне матэматычнай (вучэбнай) літаратуры; у Н. М. Нахумава – мастацкай літаратуры, вучэбнай філалагічнай на беларускай мове; у Ліўшыца-Баршая – мастацкай літаратуры на рускай мове; у М. Л. Зысьмана – мастацкай літаратуры на іўрыце і ідыш; у В. Макоўскага – мастацкай літаратуры на польскай мове.

Кнігавыдавецкія сувязі паміж Мінскам – Вільняй – Варшавай – Пецярбургам садзейнічалі падтрымцы, развіццю і распаўсюджанню беларускай, польскай, рускай і яўрэйскай кніжнай культуры, адукацыі і асветы. На пэўных гістарычных этапах кнігавыдавецкія сувязі мелі адпаведную накіраванасць у бок

аднаго з дамінуючых лакальных цэнтраў. Непасрэдна сувязі ажыццяўляліся праз аўтарска-выдавецкае, выдавецка-друкарскае, выдавецка-кнігагандлёвае ўзаемадзеянне, вынікам якога былі ў большасці выпадкаў сумесныя кніжныя выданні.

Кнігавыдавецкія сувязі Мінска і Вільні грунтаваліся ў асноўным на прыватных ініцыятывах, якія праявіліся ў дзейнасці такіх віленскіх выдаўцоў і выдавецтваў, як Ю. Завадскі, А. Сыркін, І. Блюмовіч, Э. Навіцкі, "Edytor", "Znicz", "Наша Ніва", а таксама мінскіх аўтараў і выдаўцоў І. Легатовіча, А. Плуга, С. Фяліньскага, В. Дуніна-Марцінкевіча, А. Ельскага, Д. Бохана, В. Макоўскага, Ё. Фрэнкеля, таварыства "Минчук".

Паліграфічная база Варшавы ў некаторай ступені, як і Вільні, заставалася на першых пазіцыях у справе кнігавыдання для аўтараў і з Мінска. Мінска-варшаўскія кнігавыдавецкія адносіны праявіліся ў шэрагу сумесных праектаў братоў Бейліных і С. Оргельбранда; Ф. Фалька і Г. Натансона; А. Валіцкага і А. Гебетнера, А. Вольфа, У. Отта; З. Савіцкай і Ю. Сікорскага; Я. Філіповіча-Дубовіка і А. Каўтза, А. Гебетнера, А. Вольфа; В. Макоўскага і М. Арцта, П. Ляскаўэра; выдавецтва «Verlag "Kultur"» і "Издательской Типографии" ў Варшаве. У рэалізацыі мінска-варшаўскіх кантактаў назіраецца пасрэдніцтва Вільні. Найбольшы ўздым мінска-варшаўскіх сувязяў (1917 г.) быў звязаны з дзейнасцю ў Мінску Польскага таварыства вайсковых ведаў.

Кнігавыдавецкія сувязі паміж Мінскам і Пецярбургам, якія найбольш праявіліся пасля 1864 г. у дзейнасці палітычных арганізацый (народнікаў – "Черный передел"), студэнцкіх культурна-асветных арганізацый ("Круг беларускі"), выдавецкіх таварыстваў ("Загляне сонца і ў наша аконца", "Минчук"), аўтараў і выдаўцоў А. Ельскага, Я. Філіповіча-Дубовіка, Б. Адамовіча, В. Макоўскага, Ё. Фрэнкеля, былі накіраваны на самасцвярджэнне беларускай кніжнай культуры, на распаўсюджанне і ўплыў дэмакратычнай рускай кніжнай культуры.

Неабходна адзначыць, што, акрамя вылучаных найбольш тыповых кнігавыдавецкіх сувязяў Мінска з Вільняй, Варшавай і Пецярбургам, мелі месца таксама стасункі мінскіх кнігавыдаўцоў з Ляйпцыгам, Кракавам, Познанню, Кіевам, Смаленскам, Масквой.

Разгледжаныя кнігавыдавецкія сувязі дазваляюць выдзеліць некалькі ўзроўняў, на якіх вылучаюцца і пэўныя іх тыпы. Першы ўзровень – *міжрэгіянальны*, на якім асноўнай з`яўляецца нацыянальная характарыстыка. Другі, *культурны*, узровень звязаны з рознымі тыпамі актыўнасці, накіраванасці і ўплыву пэўнага лакальнага рэгіёна. Трэці, *камунікатыўны*, узровень – гэта наступныя тыпы кнігавыдавецкага супрацоўніцтва: аўтарска-выдавецкі, выдавецка-друкарскі, выдавецка-кнігагандлёвы. І, нарэшце, чацвёрты, *колькасна-якасны*, узровень вызначаюць непасрэдна кніжныя выданні. Іх характарыстыкамі з'яўляюцца колькасная, моўная, функцыянальная, тэматыка-тыпалагічная, паліграфічна-афарміцельская, рэдакцыйна-выдавецкія якасці. Такім чынам, мінскія кнігавыдавецкія сувязі ўяўляюць сабой рознабаковыя, шматузроўневыя тыпы. Разглядаючы міжрэгіянальныя кнігавыдавецкія сувязі, у нашым выпадку Мінска і Вільні, Мінска і Варшавы, Мінска і Пецярбурга, неабходна адзначыць, што іх абумоўленасць характарызуецца гісторыка-эканамічным, нацыянальна-культурным узаемадзеяннем, супрацьстаяннем цэнзурнаму ўціску.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

У 1795–1917 гг. асноўныя колькасныя галінова-тэматычныя прыярытэты былі за сацыяльна-эканамічнымі – 41,5 %, сельскагаспадарчымі – 11,9, рэлігійнымі – 11,8, медыцынскімі – 5,7, гістарычнымі – 5,5 і выданнямі па адукацыі, педагогіцы (3,9) і мастацкай літаратуры (3,8 %). Асаблівасцю многіх мінскіх выданняў была іх краязнаўчая тэматыка незалежна ад галіны ведаў.

Дамінуючае становішча ў відавым складзе мінскага кнігавыдавецкага рэпертуару па функцыянальным прызначэнні займалі афіцыйныя і рэлігійныя выданні. Адлюстраваннем сацыяльных патрэб мінскага грамадства былі ў асноўным даведкавыя, навуковыя, вучэбныя і літаратурна-мастацкія выданні, для якіх характэрнымі функцыямі з'яўляліся пазнавальная, агульнакультурная, асветная, выхаваўчая, геданічная.

Мінскае кнігавыданне стала значным стымулам у развіцці нацыянальных культурных асяродкаў. У цэлым можна адзначыць, што беларускае кнігавыданне складалася з разнамоўных нацыянальных кнігавыдавецкіх плыняў, асноўнымі з якіх былі беларуская, польская, руская, яўрэйская, цесна звязаныя між сабой тэматычна і функцыянальна. Адну з вядучых пазіцый у разнамоўным кнігавыданні Мінска займалі вучэбныя і літаратурна-мастацкія выданні. Нягледзячы на рускамоўную дамінанту ў рэпертуары, кнігавыданне Мінска было максімальна набліжаным да мясцовых інтарэсаў, спрыяла развіццю мясцовага аўтарства. Адным са значных дасягненняў мінскага кнігавыдання 1795–1917 гг. з`яўлялася пашырэнне аўтарскай групы за кошт менавіта мясцовых аўтараў–спецыялістаў у розных галінах дзейнасці, што адпавядала стану развіцця пэўнай галіны. Аднак усё ж вядучае становішча заставалася за аўтарамі-пісьменнікамі і педагогамі, што пацвярджае становішча тагачаснага Мінска як значнага культурна-асветнага цэнтра.

Кніжнаму гандлю Мінска характэрны як розныя стадыі развіцця, так і формы. І амаль нязменна на працягу XVIII – пачатку XX ст. Мінск заставаўся рэцыпіентам кніжнай прадукцыі, якая выпускалася ў Рэчы Паспалітай і Вялікім Княстве Літоўскім, краінах Еўропы, у Расійскай імперыі.

У канцы XVIII – пачатку XIX ст. асноўнай формай кніжнага гандлю ў Мінску з'яўляўся рухомы (вандроўны), часова-стацыянарны (кірмашовы) гандаль, які забяспечваўся ў асноўным дзякуючы кнігагандлярам з Варшавы і Вільні. У першай палове XIX ст. разам з рухомым атрымлівае развіццё стацыянарны кніжны гандаль. Пачынаючы з 1860-х гг. кнігарні горада становяцца аднымі з важнейшых культурных цэнтраў, вакол якіх групуецца мясцовая інтэлігенцыя, наладжваюцца кніжныя сувязі.

З канца XIX – на пачатку XX ст. адзначаецца найбольш актыўнае развіццё кніжнага гандлю ў Мінску, дзейнічаюць буйныя кнігарні Б. Гарадзенскага, В. М. Фрумкіна, Ё. Фрэнкеля, В. Макоўскага. На пачатак 1919 г. у Мінску налічвалася каля 20 прыватных кніжных крамаў, пры якіх таксама існавалі прыватныя бібліятэкі-чытальні (або прыватныя публічныя бібліятэкі), развіваўся букіністычны гандаль. Кнігагандляры забяспечвалі доступ для жыхароў горада і губерні да сучасных выданняў на рускай, польскай, французскай, нямецкай, яўрэйскай, беларускай мовах самага шырокага функцыянальнага прызначэння і тэматыкі. Паступова вызначалася спецыялізацыя ў дзейнасці кнігарняў, найперш найбольш выразная па моўнай прыкмеце ці па нацыянальным складзе жы-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

хароў, спажыўцоў кніжнай прадукцыі (руская, польская, яўрэйская, беларуская кнігарні), а таксама па відах выданняў (кніжныя, перыядычныя, нотныя, вучэбныя, літаратурна-мастацкія). Адначасова кнігарні, дбаючы аб камерцыйным інтарэсе, заставаліся ўніверсальнымі пунктамі па распаўсюджванні выданняў разнастайнай тэматыкі, нягледзячы на пэўны кірунак сваёй спецыялізацыі.

Значная роля ў захаванні кніжнай спадчыны належала мінскім прыватным кнігазборам, якія, нягледзячы на панесеныя страты ў выніку ўздзеяння тагачасных палітычных, ваенных і рэлігійных фактараў, сталі асновай для стварэння дзяржаўных публічных і вучэбных бібліятэк. Большасць манастырскіх бібліятэк Мінска перасталі існаваць у 1832 г., 1860-х гг.; "польскіх" (асабліва вучэбных і грамадскіх) – пасля 1863 г. Адток кніжных рарытэтаў адбываўся пачынаючы з 1837 г. у Санкт-Пецярбург, з 1850–1860-х гг. – у Вільню, з 1919–1920-х гг. – у Варшаву, Маскву.

Кнігазборы знікалі падчас ваенных дзеянняў ад пажараў і рабаванняў, мянялі ўладальніцкую прыналежнасць у выніку продажу і рэквізіцыі. Аднак нават рэшткі захаваных вопісаў, спісаў і каталогаў бібліятэк горада сведчаць аб іх каштоўнасным змесце, а некаторыя з захаваных бібліятэчных рарытэтаў працягваюць і сёння служыць сваім чытачам, нагадваючы пра непарыўную сувязь з сусветнай прасторай кніжнай культуры: учора, сёння і на будучае.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Бібліяграфічны спіс

Архівы

БДАМЛіМ. Ф. 3. Воп. 1. Спр. 39.

БДАМЛіМ. Ф. 382. Воп. 1. Фонд Палееса.

ГАРФ. Ф. 1165. Д. 245.

ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 8, 24, 29, 30, 35, 38, 68.

ДАМВ. Ф. 324. Воп. 1. Спр. 151.

ДАМВ. Ф. 343. Воп. 1. Спр. 1, 25, 28.

НАРБ. Ф. 1737. Воп. 1. Спр. 19.

НГАБ. Ф. 1. Воп. 1. Спр. 269, 4817, 6971.

НГАБ. Ф. 21. Воп. 1. Спр. 57, 114, 116.

НГАБ. Ф. 24. Воп. 1. Спр. 1270, 2621.

НГАБ. Ф. 69. Воп. 1. Спр. 1, 3.

НГАБ. Ф. 124. Воп. 1. Спр. 121.

НГАБ. Ф. 136. Воп. 1. Спр. 26477, 2866, 44283.

НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 193, 129, 359, 417, 958, 1077, 1296, 1453, 1983, 2810, 3395, 3396, 3397, 3398, 4308, 4845, 4941, 5416, 5418, 5516, 6251, 6422, 6447, 6784, 6787, 6792, 7461а, 7477, 7595, 7667, 7675, 7705, 7744, 7770, 7949, 8150, 8146, 8230, 8297, 9039, 9057, 9243.

НГАБ. Ф. 295. Воп. 2. Спр. 126.

НГАБ. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 207, 220, 467, 505, 812, 865.

НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 9194, 11862а, 13342а, 15204, 15931, 16237.

НГАБ. Ф. 299. Воп. 3. Спр. 1766.

НГАБ. Ф. 299. Воп. 7. Спр. 15.

НГАБ. Ф. 300. Воп. 1. Спр. 10, ч. 4; спр. 66.

НГАБ. Ф. 306. Воп. 1. Спр. 4, 19, 26, 34, 64.

НГАБ. Ф. 311. Воп. 1. Спр. 10, 31, 94, 7461а.

НГАБ. Ф. 333. Воп. 1. Спр. 3806.

НГАБ. Ф. 456. Воп. 1. Спр. 1, 5, 8, 9, 10, 11, 262, 264, 267, 268, 276.

НАГБ. Ф. 458. Воп. 1. Спр. 160, 222.

НАГБ. Ф. 466. Воп. 1. Спр. 1, 204, 295, 409.

НАГБ. Ф. 473. Воп. 1. Спр. 1, 3, 5, 8, 28, 29.

НАГБ. Ф. 483. Воп. 1. Спр. 15, 16, 121, 122.

НГАБ. Ф. 491. Воп. 1. Спр. 110.

НАГБ. Ф. 797. Воп. 2. Спр. 1–3.

НГАБ. Ф. 1416. Воп. 2, Спр. 2026.

НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27, Спр.186, 245, 256, 266, 267, 268, 269, 282, 289, 293, 302, 304, 337, 340, 349, 359, 365, 399, 409, 412.

НГАБ. Ф. 1781. Воп. 32, Спр. 186, 187.

НГАБ у Гродне. Ф. 1. Воп. 7. Спр. 2299.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

НГАБ у Гродне. Ф. 1. Воп. 8. Спр. 2638, 2788.
НГАБ у Гродне. Ф. 1. Воп. 9. Спр. 195, 1062, 2176.
НГАБ у Гродне. Ф. 2. Воп. 13. Спр. 106.
РГИА СПб. Ф. 772. Оп. 1. Д. 74, 912, 2006, 2574, 3025, 5517, 5868.
AGAD. II. Warszawski Komitet Cenzury.
AGAD. III. Archiwum Prozorów i Jelskich.
AGAD. III. Archiwum Przezdzieckich. B–1430.
BN. Rkp. 2976. K. 5–88 (Papiery różne ze zbiorów Aleksandra Walickiego z lat 1890–1893).
LB LMA RS. F. 22. B. 29.
LVIA. F. 378. Ap. BS 1846. B. 1071.
LVIA. F. 439. Ap. 1. B. 166, 178.
LVIA. F. 567. Ap. 2. B. 3381.
LVIA. F. 600. Ap. 1. B. 350.
LVIA. F. 601. Ap. 1. B. 34.
LVIA. F. 716. Ap. 4. B. 217, 222.
LVIA. F. 1135. Ap. 7. B. 160, 439, 481.
LVIA. F. 1240. Ap. 1. B. 43, 208.
LVIA. F. 1241. Ap. 1. B. 17.
LVIA. F. 1242. Ap. 1. B. 10.
VUB RS. F. 3. B. 165.
VUB RS. F4-35677. A-2317.

Бібліяграфія

Асвета і педагагічная думка ў Беларусі: са старажытнасці да пачатку XX ст. : бібліягр. паказ. / склад. Г. Р. Сянькевіч [і інш.] ; пад рэд. С. В. Снапкоўскай (адказ. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 1995. – Ч. 1. –173 с.; Ч. 2. – 205 с.

Бібіла, Ю. І. Летапіс беларускага друку / Беларус. дзярж. б-ка ; склад. Ю. І. Бібіла. – Менск, 1929. – Ч. 2 : Паасобныя выданьні на беларускай мове (з дадаткам проклямацый і адозваў 1863 і 1905 г.), 1835–1916 гг. – 39, [1] с.

Бібіла, Ю. І. Летапіс беларускага друку / Беларус. дзярж. б-ка ; склад. Ю. І. Бібіла. – Менск, 1927. – Ч. 3 : 1917–1924, сш. 1 : Выданьні на беларускай мове. – 56, [VIII] с.

Бибило, Ю. И. Летопись печати БССР / ГБЛ БССР ; сост. Ю. И. Бибило, Ф. А. Мерина. – Минск : ГБЛ БССР, 1969. – Ч. 3 : 1917–1924, тетр. 2 : Издания на русском, польском, еврейских языках. – 115 с.

Библиотечное дело в Белоруссии (XVI в. – 1917 г.) : библиогр. указ. / сост. Л. Н. Новицкая. – Минск : ГБЛ БССР, 1982. – 194 с.

Василевская, М. А. Белоруссия в печати XIX – начала XX столетия : библиогр. на иностр. яз. / сост. М. А. Василевская. – Минск : ГБЛ БССР, 1980. – Ч. 1 / под ред. А. П. Грицкевича. – 408 с.

Василевская, М. А. Белоруссия в печати XIX – начала XX столетия : библиогр. на иностр. яз. / сост. М. А. Василевская. – Минск : ГБЛ БССР, 1983. – Ч. 2 / под ред. А. И. Мальдиса. – 418 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Василевская, М. А. Белоруссия в печати XVIII столетия : библиогр. указ. на иностр. яз. / сост. М. А. Василевская ; редкол.: А. П. Грицкевич, А. И. Мальдис, З. А. Корень. – Минск : ГБЛ БССР, 1985. – 288 с.

Василевская, М. А. Белоруссия в печати 1917–1939 гг. : библиогр. указ. / сост. М. Василевская ; науч. ред. А. И. Мальдис, А. П. Грицкевич. – Минск : АН БССР, 1990. – Ч. 1. – 193 с. – (Научно-реферат. бюллетень (зарубежная литература) ; № 77–78).

Голенченко, Г. Я. Библиографический список белорусских старопечатных изданий XVI–XVIII вв. / сост. Г. Я. Голенченко. – Минск : ГБЛ БССР, 1961. – 127 с.

Затемненное зеркало. Материалы из собраний Романовых и библиотек императорских и великокняжеских дворцов в Нью-Йоркской Публичной библиотеке : перечень и руководство для исследования / сост. Р. Дэвис мл. – Нью-Йорк : Norman Ross Publishing Inc., 1999. – 310 s.

Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог / склад. Г. Я. Галенчанка [і інш.]. – Мінск : БелСЭ, 1986. – 615 с. : іл. – Таксама гл.: Кніга Беларусі. 1517–1917 : зводны каталог [Электронны рэсурс] / Нац. б-ка Беларусі, НДА кнігазнаўства ; склад. каталогу Г. Я. Галенчанка, Т. В. Непарожная, Т. К. Радзевіч ; склад. электрон. выдання Г. У. Кірэева, А. А. Суша, К. В. Языковіч; адказ. рэд. Г. У. Кірэева. – Электрон. тэкставыя, графічныя дан. і прагр. (196 Мбайт). – Мінск : НББ, 2006. – 1 электрон. апт. дыск (CD-ROM); 12 см.

Литература о евреях на русском языке, 1890–1947: Книги, брошюры, оттиски статей, органы периодической печати : библиогр. указ. / Петерб. еврейский ун-т ; Рос. нац. б-ка ; сост. В. Е. Кельнер, Д. А. Эльяшевич. – Санкт-Петербург : Академ. проект, 1995. – 680 с.

Памятные книжки Минской губернии (1845–1916) [Электронный ресурс] / Национальная библиотека Беларуси. – Электронные текстовые, графические данные и программа (4,5 Гб). – Минск : Нац. б-ка Беларуси, 2014. – 1 электрон. опт. диск (DVD-ROM). – Системные требования: II 400 ; RAM 64 ; SVGA ; Windows98. – Заглавие с титульного экрана.

Православие : библиогр. указ. кн. на рус. и церк.-слав. яз. за 1918–1993 гг. / сост. Н. Ю. Бутина, К. К. Тарасов ; науч. ред. и введ. протоиерея В. В. Асмуса. – Москва : Изд-во Правосл. Свято-Тихонов. богослов. ин-та ; Рос. гос. б-ка, 1999. – 512 с.

Русские официальные и ведомственные издания XIX – начала XX века : каталог / сост. Е. К. Авраменко, Н. Г. Маркова, Н. Е. Кащенко. – Санкт-Петербург : БЛИЦ, 1995–1996. –1995. – Т. 1. – 273 с. ; 1995. – Т. 2. – 192 с. ; 1996. – Т. 3. – 287 с. ; 1996. – Т. 4. – 351 с.

Семенников, В. П. Дополнительные материалы для истории провинциальных типографий XVIII и начала XIX века и для библиографии книг, в них напечатанных / В. П. Семенников. – Санкт-Петербург, 1913. – 26 с. – (Отт. из ж. "Русский библиофил". 1913. Кн. 7).

Систематический указатель литературы о евреях на русском языке со времени введения гражданского шрифта (1708 г.) по декабрь 1889 г. / [сост. Л. М. Брамсон]. – Санкт-Петербург : Типолитогр. А. Е. Ландау, 1892. – 568 с, VIII с. – (Особое прил. к ж. "Восход").

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Benjacob, I. A. Ozar ha-sepharim: Thesaurus Librorum Hebraicorum Tam Impressorum Quam Manu Scriptorum : bibliographie der gesammten hebraeischen Literatur mit Einschluss der Handschriften (bis 1863) = Оцар Га-Сефарим. Сокровище книг : библиография всеобщей еврейской письменности со включением рукописей (до 1863 г.) в алфавитном порядке / сост. И. А. Бенякоб, [прим. М. Штейншнейдера]. – Wilna : J. Benjacob, 1880. – 678, XXXII, 2 s.

Bibliografia Polska Karola Estreichera / Un-t Jagielоński. – Wyd. drugie. – Kraków : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1991. – T. XV : Katalogi. – 274 s.

Bibliografia Polska, 1901–1939 / Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny ; pod red. Janiny Wilgat (T. 1–4). – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wyd-wo ; Warszawa : Biblioteka Narodowa, 1986. – T. 1. – 549 s. ; 1991. – T. 2. – 689 s. ; Warszawa : Biblioteka Narodowa, 1993. – T. 3. – 623 s. ; 1998. – T. 4. – 706 s. ; 2002. – T. 5. – 593 s. ; 2005. – T. 6. – 656 s. ; 2006. – T. 7. – 746 s. ; 2006. – T. 8. – 662 s. ; 2007. – T. 9. – 733 s. ; 2009. – T. 10. – 751 s. ; 2009. – T. 11. – 734 s. ; 2009. – T. 12. – 707 s. ; 2010. – T. 13. – 691 s. ; 2012. – T. 14. – 748 s. ; 2013. – T. 15. – 696 s. ; 2014. – T. 16. – 678 s. : il. – Таксама: http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-polska-1901-1939.

Biblioteki na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej : Informator / red. nauk. Barbara Bieńkowska ; oprac. Urszula Paszkiewicz [i in.]. – Poznań : Bogucki, 1998. – 800 s. – (Polskie dziedzictwo kulturalne. Seria B : Wspolne dziedzictwo).

Bibliotheca Friedlandiana : каталог еврейских книг (изданных до 1892 г.) библиотеки Института востоковедения АН СССР / сост. И. Г. Бендер ; под ред. П. К. Коковцова. – Москва ; Ленинград : АН СССР , Ин-т востоковедения, 1936. – Вып.8. – С. 657–696.

Catalog Hebraischen Bűcher in der Bibliothek des Professors D. Chwolson. – Wilna : Buchdruckerei der Wittwe & Gebr.Romm, 1897. – 158 s.

Estreicher, K. Bibliografia polska. Część 1 : XIX stólecie / K. Estreicher. – Kraków : Wyd. Akad. Umiejętności; druk. Un-tu Jagel., 1872. – T. 1. A–F. – 523, 48, III s. ; 1874. – T. 2. G–L. – 634 s. ; 1876. – T. 3. Ł–Q. – V, 608 s. ; 1878. – T. 4. R–U. – IV, 629 s. ; 1880. – T. 5. W–Z. – 335 s. ; 1881. – T. 6. Dopełnienia A–O. – II, 577 s. ; 1882. – T. 7. Dopełnienia P–Ż. – 292 s. – Таксама: http://www.estreicher.uj.edu.pl.

Estreicher, K. Bibliografia polska. Część 2 : Chronologicznie zestawienie, 1800–1870 / K. Estreicher. – Kraków : Wyd. Akad. Umiejętności ; druk. Un-tu Jagel.,1885. – T. 10. – VIII, 489, XXVIII s. ; 1890. – T. 11. – IV, 400, 187 s. – Таксама: http://www.estreicher.uj.edu.pl.

Estreicher, K. Bibliografia polska. Część 4 / K. Estreicher. – Kraków : Nakł. spółki księgarzy polskich ; druk W. L. Anczyca, 1906. – T. 1. – 415 s. ; 1907. – T. 2. – 403 s. ; 1911. – T. 3. – 475 s. ; 1916. – T. 4. – 652 s. – Таксама: http://www.estreicher.uj.edu.pl.

Paszkiewicz, U. Bibliografia inwentarzy i katalogów księgozbiorów polskich i założonych w Polsce do 1939 roku / Urszula Paszkiewicz. – Warszawa : Wyd-wo Uniwersytetu Warszawskiego, 1990. – Cz. 1 : Księgozbiory instytucjonalne w układzie topograficznym. – 286 s. ; Cz. 2 : Księgozbiory prywatne w układzie abecadłowym nazwisk właścicieli. – 204 s.

Paszkiewicz, U. Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej (spis za lata 1510–1939) / Urszula Paszkiewicz. – Warszawa : Wyd-wo DiG, 1998. – 260 s. – (Polskie Dziedzictwo Kulturalne. Seria B : Wspólne dziedzictwo).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Paszkiewicz, U. Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej do 1939 roku. Suplement 1 / Urszula Paszkiewicz. – Warszawa : Wyd-wo DiG, 2000. – 301 s. – (Polskie Dziedzictwo Kulturalne. Seria B : Wspólne dziedzictwo).

Paszkiewicz, U. Inwentarze i katalogi bibliotek ziem wschodnich Rzeczypospolitej do 1939 roku. Suplement 2 / Urszula Paszkiewicz. – Poznań : Bogucki ; Wyd-wo Naukowe, 2006. – 636 s. – (Polskie Dziedzictwo Kulturalne. Seria B : Wspólne dziedzictwo).

Paszkiewicz, U. Rękopiśmienne inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej. Spis za lata 1553–1939 / Urszula Paszkiewicz. – Warszawa : Wyd-wo DiG, 1996. – 96 s. – (Polskie Dziedzictwo Kulturalne. Seria B : Wspólne dziedzictwo).

Rosenfeld, M. Hebrew printing from its beginning until 1948 : A gazetteer of printing, the first books and their dates with photographed titell-pages and bibliographical notes / M. Rosenfeld. – Jerusalem : M. ben E. Rosenfeld, 1992. – 147 p.

Rudnicka, J. Bibliografia katalogów księgarskich wydanych w Polsce do końca wieku XVIII / Jadwiga Rudnicka. – Warszawa : B-ka Narodowa, 1975. – 298, [2] s., [16] s. tabl. : il. – (Prace Instytutu Bibliograficznego BN ; nr 9).

Wiener, S. Bibliotheca Friedlandiana : Catalogus librorum impressorum hebraeorum in Museo Asiatico Imperialis Academiæ Scientiarum Petropolitanaæ Asservatorum / S. Wiener. – Petropoli : Commissionaires de l` Academie Imperiale des Sciences, 1893. – Fasc. 1. – 126, [4] s. ; 1895. – Fasc. 2. – 223, [3] s. ; 1897. – Fasc. 3. – 315, [3] s. ; 1902. – Fasc. 4. – 449, [3] s. ; 1904. – Fasc. 5. – 559, [3] s. ; 1918. – Fasc. 6. – 630, [2] s. ; 1918. – Fasc. 7. – S. IV, 631–658.

Літаратура

Адо, Н. Краткий исторический очерк Минской мужской гимназии / Н. Адо. – Минск : Тип. И. и В. Тасьман, 1903. – Ч. I (до 1831 года). – 234 с.

Александровіч, С. Гісторыя і сучаснасць: Літаратурна-крытычныя артыкулы / С. Александровіч. – Мінск : Беларусь, 1968. – 256 с.

Александровіч, С. Х. Пуцявіны роднага слова: Праблемы развіцця беларускай літаратуры і друку другой паловы XIX – пачатку XX стагоддзя / С. Х. Александровіч. – Мінск : Выд-ва БДУ, 1971. – 248 с.

Анішчанка, Я. Пасляслоўе / Я. Анішчанка // Часовая мінская газета. 1812 год : пер. з пол. мовы / пад рэд. Я. Анішчанкі. – Мінск : Выд. В. Хурсік, 2008. – С. 176–181.

Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси, издаваемый при Управлении Виленскаго Учебнаго Округа. – Вильна : Тип. А. Г. Сыркина, 1900. – Т. 12. – 277 с.

Ахвердава, А. Пачынальнікі беларускага піянізму / А. Ахвердава // Мастацтва Беларусі. – Мінск, 1985. – № 2. – С. 67–70.

Ахвердава, А. Фларыян Міладоўскі / А. Ахвердава // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – Мінск, 1980. – № 3. – С. 38–39.

Баренбаум, И. Е. Книжные связи как фактор международного и межнационального культурного общения: (Историография. Источники. Проблематика) / И. Е. Баренбаум // Книга. Исследования и материалы. – Москва : Терра, 1994. – Сб. 69. – С. 18–26.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Баренбаум, И.Е. Соотношение теории, истории, методики и практики книжного дела : (Историко-прогностический обзор) / И.Е.Баренбаум // Книга. Исследования и материалы. – Москва : Терра, 1994. – Сб. 68. – С.5–18.

Бас, І.С. Літаратуразнаўчыя эцюды : (Пра беларускіх пісьменнікаў і культурных дзеячаў другой паловы XIX – пачатку XX ст.) / І.С.Бас. – Мінск : Мастац. літ., 1977. – 222с. : іл.

Бас, І.С. Падарожжа ў літаратурнае мінулае : Літаратурна-крытычныя артыкулы / І.С.Бас. – Мінск : Беларусь, 1971. – 232с.

Батяев, В.Ф. Городские общественные объединения / В.Ф.Батяев // Нарысы гісторыі і культуры Беларусі : у 4 т. / навук. рэд. член-кар. НАН Беларусі А.І.Лакотка. – Мінск : Беларус. навука, 2014. Т.2. – С.531–570.

Белов, С.В. Книжная торговля в Петербурге и Москве / С.В.Белов // Книга в России. 1861–1881 : в 3 т. – Москва : Книга, 1991. – Т.3. – С.45–68.

Беловицкая, А.А. Книговедение. Общее книговедение : учеб. / А.А.Беловицкая ; Моск. гос. ун-т печати. – Москва : МГУП, 2007. – 393с.

Берёзкина, Н.Ю. Библиотеки и распространение научных знаний в Беларуси (XVI – XX вв.) / Н.Ю.Берёзкина. – Минск : Белорус. наука, 2011. – 523с.

Берёзкина, Н.Ю. Роль печати в распространении научных знаний в Белоруссии. 1861–1917 / Н.Ю.Берёзкина. – Минск : Наука и техника, 1990. – 112с. : ил.

Бирало, А.А. Философские проблемы в науке эпохи Просвещения в Беларуси и Литве / А.А.Бирало. – Минск : Изд-во БГУ, 1979. – 160с.

Біч, М.В. Беларускае адраджэнне ў XIX – пачатку XX ст. : гістарычныя асаблівасці, узаемаадносіны з іншымі народамі / М.В.Біч ; АН Беларусі ; Беларус. камітэт славістаў. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 30с.

Біч, М.В. Гісторыя Беларусі : канец XVIII ст. – 1917 г. : вучэб. дапам. / М.В.Біч – Мінск : Нар. асвета, 1993. – 336с.

Бонч-Асмалоўскі, А. Эпоха 1905 году: Мае ўспаміны / А.Бонч-Асмалоўскі // Полымя. – 1925. – №6. – С.177.

Блинова, Т.Б. Иезуиты в Беларуси. Роль езуитов в организации образования и просвещения / Т.Б.Блинова. – Гродно : ГрГУ, 202. – 427с.

Бяляцкі, А. Літаратура і нацыя / А.Бяляцкі. – Мінск : Арт Гейзер, 1991. – 103с.

Бярозкіна, Н.Ю. Гісторыя кнігадрукавання Беларусі (XVI – пачатак XX ст.) / Н.Ю.Бярозкіна. – Мінск : Беларус. навука, 1998. – 199с. : іл.; 2-е выд. – Мінск : Беларус. навука, 2000. – 200с.

Ватацы, Н.Б. Выданні на беларускай мове: XIX – пачатак XX ст. / Н.Б.Ватацы // Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог. – Мінск : БелСЭ, 1986. – С.193–199.

Вержболович, М. Первый период существования Минской духовной семинарии (1785–1817 г.) / М.Вержболович // Минские епархиальные ведомости. – 1893. – №2 (ч. неоф.). – С.66–70.

Вержболович, М. Второй период существования Минской духовной семинарии (1817–1840 г.) / М.Вержболович // Минские епархиальные ведомости. – 1895. – №12 (ч. неоф.). – С.328–337.

Вержболович, М. Третий период существования Минской духовной семинарии (1840–1874 г.) / М.Вержболович // Минские епархиальные ведомости. – 1899. – №14 (ч. неоф.). – С.323–332.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Владимиров, Л. И. Всеобщая история книги : Древний мир. Средневековье. Возрождение. XVII век / Л. И. Владимиров ; пер. Н. Л. Владимировой. – Москва : Книга, 1988. – 322 с. : ил.

Галенчанка, Г. Я. Старадрукаваныя кірылічныя кнігі 16–18 стст. / Г. Я. Галенчанка // Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог. – Мінск : БелСЭ, 1986. – С. 10–22.

Герасімаў, В. М. Гісторыя цэнзуры друку на Беларусі : Стагоддзе за стагоддзем / В. М. Герасімаў // Матэрыялы Першых кнігазнаўчых чытанняў (Мінск, 15 верас. 1998 г.) / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т. І. Рошчына. – Мінск : НББ, 2000. – С. 32.

Гісторыя Беларусі : вучэб. дапам. : у 2 ч. / пад рэд. Я. К. Новіка і Г. С. Марцуля. – Мінск : Універсітэцкае, 1998. – Ч. 1 : Ад старажытных часоў – па люты 1917 г. – 416 с.

Гісторыя беларускай літаратуры XI–XIX стагоддзяў : у 2 т. / НАН Беларусі , Ін-т літаратуры імя Я. Купалы. – 2-е выд. – Мінск : Беларус. навука, 2006. – Т. 1 : Даўняя літаратура, XI – першая палова XVIII стагоддзя. – 910 с.; 2007. – Т. 2 : Новая літаратура, другая палова XVIII – XIX стагоддзе. – 582 с.

Гісторыя Мінска / пад рэд. чл.-кар. НАН Беларусі У. А. Бабкова. – Мінск : БелЭн, 2006. – 696 с. : іл.

Голенченко, Г. Я. История белорусского книгопечатания XVI – XVIII веков (кирилловского) : автореф. дис. … канд. ист. наук / Голенченко Георгий Яковлевич ; Моск. гос. ист.-арх. ин-т. – Москва, 1965. – 18 с.

Горшков, Ю. А. Политико-правовой режим протекционизма книгопечатания и книгоиздания в России первой половины XIX века / Ю. А. Горшков // Книга в пространстве культуры : науч.-практ. сб. / отв. сост. О. Р. Хромов. – Москва, 2008. – № 1(4). – С. 58–71. – (Прил. к ж. "Библиотековедение").

Гречихин, А. А. Региональный аспект развития государственной системы НТИ / А. А. Гречихин // Региональные аспекты информационно-культурологической деятельности : тез. докл. Междунар. науч. конф., Краснодар–Новосибирск, 16–18 сент. 1998 г. – Краснодар : КГАКиИ, 1998. – С. 44–46.

Гречихин, А. А. Библиотипология как научное направление : особенности становления и развития в российском книговедении : моногр. – Москва : МГУП, 2004. – 432 с.

Грыбко, І. Гарадское самакіраванне Мінска напярэдадні першай сусветнай вайны (1909–1913 гг.) / Ірына Грыбко // Старонкі гісторыі і культуры Беларусі / пад рэд. А. Г. Каханоўскага. – Мінск : Красіка-прынт, 1997. – С. 91–96.

Грыцкевіч, В. Шляхі вялі праз Беларусь / В. Грыцкевіч, А. Мальдзіс. – Мінск : Мастац. літ, 1980. – 272 с. : іл.

Гурецкий, А. А. Политика царизма в области образования в Белоруссии в конце XVIII – первой четверти XIX в. (1772–1825) : автореф. дис. … канд. ист. наук / Гурецкий Александр Антонович ; Белорус. гос. пед. ун-т им. Максима Танка. – Минск, 1998. – 20 с.

Дадзіёмава, В. Нарысы гісторыі музычнай культуры Беларусі / В. Дадзіёмава. – Мінск : БДАМ, 2001. – 254 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Даўгяла, З. І. Матар'ялы аб музэі Г. Х. Татура ў Менску / З. І. Даўгяла // Запіскі аддзелу гуманітарных навук. – Мінск, 1929. – Кн. 8 (Працы клясы гісторыі ; т. 3). – С. 553–559.

Денисов, В. Библиотеки минских католических монастырей XVIII–XIX веков / В. Денисов // Kultura książki ziem wscodniego i południowego pogranicza Polski (XVI–XX wiek): Paralele i różnice / red. naukowa J. Gwioździk i E. Rożycki. – Katowice : Wyd-wo Un-tu Śląskiego, 2004. – S. 419–425.

Денисов, В. Н. К истории одной неопубликованной книги / В. Н. Денисов // Книга в Белоруссии : сб. / ЦНБ им. Я. Коласа АН БССР ; редкол.: Г. Я. Голенченко [и др.]. – Минск, 1988. – С. 125–139.

Дзянісаў, У. М. Комплекс базыльянскіх манастыроў у Мінску / У. М. Дзянісаў // Помнікі старажытнабеларускай культуры. Новыя адкрыцці : [зб. арт.] / АН БССР, Ін-т мастацтвазн., этнагр. і фальклору ; [рэд. С. В. Марцэлеў]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1984. – С. 118–126.

Дзярновіч, А. Мінскі антыквар і археолаг Генрых Татур ва ўспамінах і ліставанні / А. Дзярновіч // Знакамітыя мінчане XIX–XX стст. / Польскі Ін-т у Мінску. – Мінск : Выд. Віктар Хурсік, 2011. – Вып. 6 : Мінск і мінчане ў літаратурных творах на рубяжы XIX–XX стст. – С. 178–183.

Долотова, О. В. Участие интеллигенции в Минском общественном собрании в нач. XX в. / О. В. Долотова // Сборник работ 71-й научной конференции студентов и аспирантов Белорусского государственного университета. Минск, 18–21 мая 2014 г. : в 3 ч. – Минск : Изд. центр БГУ, 2014. – Ч. 2. – С. 15–20.

Доўнар, Л. І. Гісторыя беларускай кнігі : вучэб. дапам. / М-ва культуры Рэсп. Беларусь, Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў ; Л. І. Доўнар. – Мінск : БДУКМ, 2012. – 252 с.

Доўнар, Л. І. Выданне рэлігійных кніг у Мінску ў XIX – пачатку XX ст. / Л. І. Доўнар // VIII Міжнародныя Кірыла-Мяфодзіеўскія чытанні, прысвеч. Дням славянскага пісьменства і культуры : матэрыялы чытанняў (Мінск, 23–26 мая 2002 г.) / Беларус. дзярж. ун-т культуры. – Мінск : БДУК, 2003. – С.58–67.

Доўнар, Л. І. Кнігавыдавецкія сувязі Мінска і Варшавы ў канцы XVIII – пачатку XX ст. / Л. І. Доўнар // Матэрыялы Другіх кнігазнаўчых чытанняў "Кніжная культура Рэчы Паспалітай " (Мінск, 15–16 верас. 2000 г.) / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т. І. Рошчына. – Мінск : Красіка-Прынт, 2002. – С. 236–243.

Доўнар, Л. І. Мінскія кнігазборы XIX стагоддзя / Л. І. Доўнар // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Л. Г. Кірухіна, Т. І. Рошчына. – Мінск, 1998. – Вып. 3. – С. 60–72.

Доўнар, Л. І. Развіццё кнігавыдавецкай дзейнасці ў Мінску (1795–1917): кнігазнаўчы аспект : аўтарэф. дыс. … канд. пед. навук / Доўнар Ларыса Іосіфаўна; Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў. – Мінск, 2005. – 21 с.

Доўнар, Л. І. Рэгіянальныя даследаванні гісторыі кнігі ў Беларусі: да пытання аб рэгіянальным кнігазнаўстве / Л. І. Доўнар // Материалы VII Международных книговедческих чтений «Библиотеки и политика открытого доступа к информации и знаниям» (Минск, 10–11 нояб. 2011 г.) / Нац. б-ка Беларуси ; сост. Л. Г. Кирюхина. – Минск, 2011. – С. 62–71.

Доўнар, Л. І. Чытаючы бібліяграфічныя крыніцы па гісторыі кніжных сувязяў і кнігазбораў Беларусі XVIII – пачатку XX ст. / Л. І. Доўнар // Материалы

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Международного конгресса «Национальная библиотека как феномен культуры», приуроч. к 90-летию Нац. б-ки Беларуси (Минск, 5–7 сент. 2012 г.) [Электронный ресурс] / Нац. б-ка Беларуси ; сост. А. А. Суша. – Электронные текстовые, графические данные и программы (19,5 Мб). – Минск : НББ, 2012. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM). – (VIII Международные книговедческие чтения «Исторические книжные коллекции во времени и пространстве»).

Ельников, М. П. Методология книговедения (Предпосылки формирования) // Книга. Исследования и материалы. – Москва : Терра, 1993. – Сб. 66. – С. 39–62.

Ельников, М. П. Познание книги как системы: (методологический аппарат) / М. П. Ельников // Книга в меняющемся мире : Седьмая науч. конф. по проблемам книговедения. Секция теоретических проблем книговедения : тез. докл. / РАН, научный совет "История мировой культуры". – Москва : ВКП, 1992. – С. 13–14.

Емец, И. П. Краткий очерк развития библиотечного дела в Белоруссии с древнейших времен до Великой Октябрьской социалистической революции / И. П. Емец // Библиотечное дело в Белоруссии (XVI в. – 1917 г.) : библиогр. указ. / сост. Л. Н. Новицкая – Минск : ГБЛ БССР, 1982. – С. 5–68.

Загорнов, А. Цензурная политика самодержавия в Беларуси в первой половине XIX в. / Александр Загорнов // Старонкі гісторыі і культуры Беларусі / пад рэд. А. Г. Каханоўскага. – Мінск : Красіка-прынт, 1997. – С. 81–896.

Зайцев, В. Н. Слово к читателям / В. Н. Зайцев, А. С. Мыльников // Белорусский сборник : ст. и материалы по истории и культуре Белоруссии. – Санкт-Петербург : РНБ, 1998. – Вып. 1. – С. 3–4.

Исаевич, Я. Д. Роль братств в издании и распространении книг на Украине и Белоруссии (конец XVI – XVIII в.) / Я. Д. Исаевич // Книга и графика : сб. посвящен 80-летию чл.-кор. АН СССР А. А. Сидорова. – Москва : Наука, 1972. – С. 127–136.

Ісаєвич, Я. Українське книговидання : витоки, розвиток, проблеми / Я. Ісаєвич. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 520 с.

Калубовіч, А. Мова ў гісторыі беларускага пісьменства / А. Калубовіч // Крокі гісторыі : Дасьледаваньні, артыкулы, успаміны / А. Калубовіч. – Беласток ; Вільня ; Менск : Наша Ніва ; Мастац. літ., 1993. – С. 167–277.

Канфесіі на Беларусі (к. XVIII – XX ст.) / В. В. Грыгор'ева [і інш.] ; навук. рэд. У. І. Навіцкі. – Мінск : Экаперспектыва, 1998. – 340 с.

Капилов, А. Л. Музыкальная культура Беларуси XIX – начала XX века / А. Л. Капилов, Е. И. Ахвердова. – Минск : Ин-т совр. знаний, 2000. – 144 с. : ил.

Караў, Д. Архіўная спадчына Вялікага Княства Літоўскага і беларускія архівы ў канцы XVIII – пачатку XX ст. / Д. Караў // Спадчына. – 1996. – № 1. – С. 3–25.

Кісялёў, Г. Радаводнае дрэва : Каліноўскі – эпоха – наступнікі / Г. Кісялёў. – Мінск : Мастац. літ., 1994. – 303 с. : іл.

Запартыка, Г. Страчаныя скарбы манастырскіх бібліятэк / Г. Запартыка // Спадчына. – 1997. – №5. – С. 40–53.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Карский, Е. Ф. Белорусы : [в 3 т.] / Е. Ф. Карский. – Петроград : Рос. гос. акад. тип.,1922. – Т. 3 : Очерки словесности белорусского племени, [вып.] 3. Художественная литература на народном языке. – 18, 454 [2] с., [4] л. портр.

Касцюкавец, Л. П. Нотадрукаванне / Л. П. Касцюкавец // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі : у 5 т. / рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БелСЭ, 1987. – Т. 4. – С. 86–87.

Каханоўскі, Г. А. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI – XIX стст. / Г. А. Каханоўскі. – Мінск : Навука і тэхніка, 1984. – 118, [2] с.

Киприанович, Г. А. Жизнь Иосифа Семашки, митрополита Литовского и Виленского и воссоединение западнорусских униатов с православной церковью в 1839 г. / соч. Г. Я. Киприановича. – Вильна : Тип. И. Блюмовича, 1897. – XXIV, 613 с., [3] л. портр.

Кісялёў, Г. В. Валіцкі Аляксандр / Г. В. Кісялёў // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: Б. І. Саўчанка (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 1994. – Т. 2. – С. 208.

Киштымов, А. Л. Издательское дело Беларуси в зеркале выставок конца XIX – начала XX в. / А. Л. Киштымов // Адукацыя і выхаванне. – 1995. – № 11. – С. 46–51.

Кніжнасць новай Беларусі XIX–XXI стст. / М. В. Нікалаеў [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 2011. – 436 с. : іл. – (Гісторыя беларускай кнігі : у 2 т. ; т. 2).

Колосова, В. П. Иван Вышенский и Павел Домжив-Люткович / В. П. Колосова // Федоровские чтения, 1979. – Москва : Наука, 1982. – С. 24–34.

Колосова, В. П. Новые данные к биографии Павла Домжив-Лютковича / В. П. Колосова // Федоровские чтения, 1982. – Москва : Наука, 1987. – С. 115–122.

Конан, У. Праблемы рускай культуры ў Беларусі: па матэрыялах перыядычнага друку канца XIX – пачатку XX ст. / У. Конан // Беларуска-рускае культурнае ўзаемадзеянне канца XIX – пачатку XX ст. : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 150-годдзю з дня нараджэння І. Я. Рэпіна і 100-годдзю знаходжання мастака на Беларусі / Віцеб. абл. краязн. музей ; Нац. навук.-асвет. цэнтр імя Ф. Скарыны ; Віцебская мастацкая школа ; Музей-сядзіба І. Я. Рэпіна. – Віцебск : ВАКМ, 1995. – С. 5–13.

Конон, В. М. Проблемы искусства и эстетики в общественной мысли Белоруссии начала XX в. / В. М. Конон. – Минск : Наука и техника, 1985. – 200 с.

Корнилов, И. Русское дело в Северо-Западном крае: материалы для истории Виленского учебного округа преимущественно в муравьевскую эпоху / И. Корнилов. – Санкт-Петербург : Тип. А. П. Лопухина, 1901. – 420, VIII с.

Краснянский, В. Г. Минский департамент Великого Княжества Литовского (Эпизод из истории войны 1812 г.) / В. Г. Краснянский. – Санкт-Петербург : Сенат. тип., 1902. – 72 с.

Крукоўскі, М. І. Філасофія культуры: уводзіны ў тэарэтычную культуралогію : вучэб. дапам. / М. І. Крукоўскі. – Мінск : Універсітэцкае, 2000. – 192 с.

Кушнаренко, Н. Н. Документоведение : учеб. / Н. Н. Кушнаренко. – 2-е изд., перераб. и доп. – Киев : Знання, 2000. – 459 с.

Лаўрык, Ю. Базыльянскія бібліятэкі / Ю. Лаўрык // Наша вера. – 2008. – № 2(44). – С. 57–63.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Лаўрык, Ю. Бібліятэкі на Беларусі ў сярэдзіне XVI – 1-й пал. XIX ст. / Ю. Лаўрык // Наша вера. 2007. – № 2(40). – С. 68–71.

Лаўрык, Ю. Вачыма візітатара: Менскі фарны касцёл і яго кніжныя зборы ў XVIII – пач. XIX ст. / Ю. Лаўрык // Нашыя святыні : матэрыялы Міжнар. навук. канф., прысв. 500-годдзю Мін. фарн. касцёла, 225-годдзю Магілёўс. архідыяцэзіі, 220-годдзю Мін. дыяцэзіі, Мінск, 7 чэрв. 2008 г. / Польскі Інстытут у Мінску ; рэдкал.: Т. Кандрусевіч [і інш.] ; навук. рэд. Т. Кандрусевіч, А. І. Мальдзіс і М. Каламайска. – Мінск : Выд. В. Хурсік, 2009. – С. 157–165.

Лаўрык, Ю. Кніжная культура мінскіх бернардынцаў напрыканцы XVIII ст. / Ю. Лаўрык // Нашыя святыні : матэрыялы Міжнар. навук. канф. , прысв. 500-годдзю Мін. фарн. касцёла, 225-годдзю Магілёўс. архідыяцэзіі, 220-годдзю Мін. дыяцэзіі, Мінск, 7 чэрв. 2008 г. / Польскі Інстытут у Мінску ; рэдкал.: Т. Кандрусевіч [і інш.] ; навук. рэд. Т. Кандрусевіч, А. І. Мальдзіс і М. Каламайска. – Мінск : Выд. В. Хурсік, 2009. – С. 166–172.

Лаўрык, Ю. М. Бібліятэка менскага канвенту дамініканаў у XVIII ст. / Ю. Лаўрык // Мінск і мінчане: дзесяць стагоддзяў гісторыі (Да 510-годдзя атрымання Менскам магдэбургскага права) : матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф. Мінск, 4–5 верас. 2009 г. – Мінск : Беларус. навука, 2010. – С. 41–48.

Лаўрык, Ю. М. Скарбніцы мудрасці : Бібліятэкі іезуіцкіх навучальных устаноў (кан. XVI – пач. XIX ст.) / Ю. М. Лаўрык // Адукацыя і выхаванне. – 1994. – № 8. – С. 87–92.

Лісейчыкаў, Д. Уніяцкія парафіі Мінска ў XVII–XIX стст. / Д. Лісейчыкаў // Нашыя святыні : матэрыялы Міжнар. навук. канф., прысв. 500-годдзю Мін. фарн. касцёла, 225-годдзю Магілёўс. архідыяцэзіі, 220-годдзю Мін. дыяцэзіі, Мінск, 7 чэрв. 2008 г. / Польскі Інстытут у Мінску ; рэдкал.: Т. Кандрусевіч [і інш.] ; навук. рэд. Т. Кандрусевіч, А. І. Мальдзіс і М. Каламайска. – Мінск : Выд. В. Хурсік, 2009. – С. 138–150. – Таксама: http://www.arche.by/by/page/science/15117.

Лыч, Л. Гісторыя культуры Беларусі / Л. Лыч, У. Навіцкі. – Мінск : Экаперспектыва, 1996. – 454 с.

Лютый, А. М. Социально-экономическое развитие городов Белоруссии в конце XVIII – первой половине XIX в. / А. М. Лютый. – Мінск : Наука и техника, 1987. – 179, [2] с.

Мальдзіс, А. І. Валіцкі Аляксандр / А. І. Мальдзіс // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі : у 5 т. / рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БелСЭ, 1984. – Т. 1. – С. 565.

Мальдзіс, А. І. Календары, выдадзеныя ў Беларусі ў XVIII ст. / А. І. Мальдзіс // Книговедение в Белоруссии. – Минск : ФБАН БССР, 1977. – С. 65–68.

Мальдзіс, А. І. Кнігадрукаванне Беларусі ў XVIII стагоддзі / А. І. Мальдзіс // Книга, библиотечное дело и библиография в Белоруссии. – Минск : ФБАН БССР, 1974. – С. 130–150.

Мальдзіс, А. І. На скрыжаваннях славянскіх традыцый: Літаратура Беларусі пераходнага перыяду (другая палова XVII – XVIII ст.) / А. І. Мальдзіс. – Мінск : Навука і тэхніка, 1980. – 352 с.

Мальдзіс, А. І. Падарожжа ў XIX стагоддзе : З гісторыі беларускай літаратуры, мастацтва і культуры / А. І. Мальдзіс. – Мінск : Нар. асвета, 1969. – 208 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мальдзіс, А.І. Творчае пабрацімства : Беларуска-польскія літаратурныя ўзаемасувязі ў XIX ст. / А.І.Мальдзіс. – Мінск : Навука і тэхніка,1966. – 159 с.

Мальдзіс, А.І. Традыцыі польскага асветніцтва ў беларускай літаратуры XIX стагоддзя / А.І.Мальдзіс. – Мінск : Навука і тэхніка,1972. – 47 с.

Мальдис, А.И. Из истории издательской деятельности Э.Ожешко / А.И.Мальдис // Литература славянских народов : сб. ст. – Москва : АН СССР, 1963. – Вып. 8. / отв. ред. И.М.Шептунов. – С. 249–251.

Марозава, С.В. Уніяцкая царква ў этнакультурным развіцці Беларусі (1596–1839 гады) / пад навук. рэд. У.М.Конана ; Гродзен. дзярж. ун-т імя Я.Купалы. – Гродна : ГрДУ, 2001. – 352 с.

Мархель, У.І. "Кніга для запісу…", або 234 аўтографы / У.І.Мархель // Дзеля блізкіх і прышласці : матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф. "Універсітэты Ельскіх" (да 165-годдзя з дня нараджэння А. Ельскага). – Мінск, 7 кастр. 1999 г. / Беларус. ун-т культуры. – Мінск : Ковчег, 1999. – С. 5–26.

Мархель, У.І. Кнігазбор Сыракомлі / У.І.Мархель // Книговедение в Белоруссии. – Минск : ФБАН БССР, 1977. – С. 69–107.

Мархель, У.І. Крыніцы памяці: Старонкі беларуска-польскага літаратурнага сумежжа. – Мінск : Мастац. літ., 1990. – 222 с.

Мігань, К. Кніжная культура – спроба акрэслення паняцця як навуковай катэгорыі / Кшыштаф Мігань ; пер. з пол. Ларысы Доўнар // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры: гісторыя і сучаснасць : зб. навук. прац / склад. Л.І.Доўнар, Т.А.Самайлюк. – Мінск : БДУКМ, 2011. – [Вып. 3]. – С. 17–39.

Мигонь, К. Наука о книге: очерк проблематики / К.Мигонь ; пер. с пол. О.Р.Медведевой [и др.]. – Москва : Книга, 1991. – 198 с.

Миловидов, А.И. Судьба русской книги в Северо-Западном крае в связи с его культурной историей / А.И.Миловидов. – Санкт-Петербург : Тип. Меркушева, 1903. – 34 с.

Мінск / [В.Собаль, А.Філатава, У.Філякоў, Л.Лыч] // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: Г.П.Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 1999. – Т. 5. – С. 152–155.

Мінск і мінчане: дзесяць стагоддзяў гісторыі. Крыніцы па гісторыі горада. Сацыяльныя структуры і паўсядзённасць (да 945-годдзя Мінска) : зб. навук. арт. / уклад. А.І.Груша ; рэдкал.: А.А.Каваленя [і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 2012. – 564 с.

Минская губерния : государственные, религиозные и общественные учреждения (1793–1917) / сост. Т.Е.Леонтьева. – Минск : БелНИИДАД, 2006. – 392 с., [22] с. : ил.

Моргенштерн, И.Г. Книжное дело в единстве – главный объект книговедения / И.Г.Моргенштерн // Книга. Исследования и материалы. – Москва : Книга, 1982. – Сб. 44. – С. 5–27.

Моргенштерн, И.Г. Проблемы типологии современной книги / И.Г.Моргенштерн // Книга. Исследования и материалы. – Москва : Книга, 1975. – Сб. 30. – С. 38–54.

Мотульский, Р.С. Из прошлого в будущее: Библиотеки Беларуси : в 2 ч. / Р.С.Мотульский. – Минск : БелЭн, 2011. – Ч. 1 : IX – начало XX в. – 254 с. – (Библиотеки Беларуси).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мухлинский, А. Исследование о происхождении и состоянии литовских татар / А. Мухлинский. – Санкт-Петербург : Тип. Э. Веймара, 1857. – 70 с.

Мыльников, А. С. О культурно-исторических аспектах регионального книговедения / А. С. Мыльников // Книга. Исследования и материалы. – Москва : Кн. палата, 1992. – Сб. 64. – С. 12–13.

Мыльников, А. С. Книга и национальная культура / А. С. Мыльников // Книга. Исследования и материалы. – Москва : Кн. палата, 1990. – Сб. 61. – С. 57–58.

Нарысы гісторыі Беларусі : у 2 ч. – Мінск : Беларусь, 1994. – Ч. 1 / М. П. Касцюк [і інш.]. – 527 с.

Немагай, С. М. Выганічы – Дудзічы – Замосце: музычныя масты / С. М. Немагай // Ельскія чытанні : матэрыялы канф. "Шляхецкая культура Беларусі XIX – пачатку XX ст." (Дудуткі, 27 крас. 2013 г.) / уклад. Д. Ільініч ; пад рэд. Л. І. Доўнар. – Мінск : Кнігазбор, 2013. – С. 40–52.

Нікалаеў, М. В. Кніжная культура Вялікага Княства Літоўскага / М. В. Нікалаеў ; навук. рэд. В. В. Антонаў, А. І. Мальдзіс. – Мінск : БелЭн, 2009. – 423 с. : іл. – (Гісторыя беларускай кнігі : у 2 т. ; т. 1).

Николай, архимандрит. Историко-статистическое описание Минской епархии / составленное ректором Минской духовной семинарии архимандритом Николаем. – Санкт-Петербург : в Тип. духовного ж. "Странник", 1864. – [4], 315 с.

Огієнко, І. І. Історія українського друкарства / І. І. Огієнко. – Київ : Либідь, 1994. – 448 с.

Омилянчук, С. П. О некоторых нетрадиционных методах современной теории общего книговедения / С. П. Омилянчук // Книга в меняющемся мире : Седьмая науч. конф. по проблемам книговедения. Секция теоретических проблем книговедения : тез докл. / РАН, научный совет "История мировой культуры». – Москва : ВКП, 1992. – С. 21–23.

Ошерович, С. О. К истории библиотечного дела в городе Минске / С. О. Ошерович // Библиотечное дело в БССР : (Из истории библиотек республики). – Минск : ГБЛ БССР, 1969. – С. 23–36.

Палеес, С. З гісторыі друкарскай справы ў Мінску / С. Палеес // Беларусь. – Мінск, 1957. – № 9. – С. 26–27.

Параделов, М. Я. Адресная книга русских библиофилов и собирателей гравюр, литографий, лубков и прочих произведений печати / М. Я. Параделов. – Москва : Антикварное книжное отделение при магазине древностей и редкостей М. Я. Параделова, 1904. – [2], II, 180 с.

Патрушева, Н. Г. Цензурная реформа в России 1865 г. : автореф. дис. … канд. ист. наук / Н. Г. Патрушева ; Ленингр. гос. ун-т. – Ленинград, 1990. – 18 с. – Таксама: http://www.opentextnn.ru/censorship/russia/dorev/libraries/book/?id=875.

Пачынальнікі : З гісторыка-літаратурных матэрыялаў XIX ст. / уклад. Г. В. Кісялёў. – Мінск : Навука і тэхніка, 1977. – 543 с. : іл.

Перлін, Г. Да гісторыі яўрэйскага друку на Беларусі / Г. Перлін // Наш край. – Менск, 1927. – № 8-9. – С. 11–15.

Покало, М. И. Библиотеки на территории Белоруссии с древнейших времен до конца XVIII в. / М. И. Покало // Вопросы библиографоведения и библиотековедения. – Минск : Университетское, 1984. – Вып.5. – С. 36–54.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Покало, М.И. История библиотечного дела в БССР / М.И.Покало. – Минск : Выш. шк., 1986. – 200 с.

Полное Собрание Законов Российской Империи. – Санкт-Петербург : Тип. II Отд. Собств. Его Импер. Велич. Канц., 1830. – Т. 26. – № 19807; Т. 27. – № 20597, § 30; 1835. – Т. 9, отд. 2. – Приложение. Стб. 7684.

Положение о еврейских типографиях. Гл.: О цензуре Еврейских книг и о Еврейских типографиях. 1836 г., Октября 27 : Высочайше утвержю положение Комитета Министров, распубликованное 27 ноября // *Леванда В.О.* Полный хронологический сборник законов и положений, касающихся евреев, от Уложения Царя Алексея Михайловича до настоящего времени, от 1649–1873 г.: извлечение из Полных Собраний Законов Российской Империи / сост. и издал В.О.Леванда. – Санкт-Петербург : Тип. К.В.Трубникова, 1874. – № 334.

Радкевич, О. Минские библиофилы начала XX века: Татур и Зубакин / О.Радкевич // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Л.Г.Кірухіна, Т.І.Рошчына. – Мінск, 2005. – Вып. 7. – С.158–184.

Раманоўскі, А. Польскія культурныя ініцыятывы на Беларусі ў 1864–1905 гг. / А.Раманоўскі // Шляхам стагоддзяў : матэрыялы дзвюх канф. аднаго года : Ягелон. ун-т (Кракаў, 20–25 лют. 1989 г.) ; Беларус. ун-т (Мінск, 23–28 кастр. 1989 г.) / пад рэд. А.А.Лойкі. – Мінск : Універсітэцкае, 1992. – С. 42–56.

Рошчына, Т.І. Перамешчаныя беларускія кнігазборы. Старадрукі з беларускіх гістарычных калекцый у сховішчах замежных краін / Т.І.Рошчына // Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Л.Г.Кірухіна, Т.І.Рошчына. – Мінск, 2006. – Вып. 8. – С. 167–197.

Рубакин, Н.А. Книжный прилив и книжный отлив / Н.А.Рубакин // Современный мир. – Санкт-Петербург, 1909. – № 12, дек. – С. 3–25.

Сагановіч, Г. У пошуках Сярэднявечча / Генадзь Сагановіч // Беларускі гістарычны агляд. – Менск, 1997. – Т. 4, сш. 1-2 (6-7). – С. 3–17.

Самайлюк, Т.А. Да пытання тыпалогіі рэлігійнай кнігі / Т.А.Самайлюк // Матэрыялы Першых кнігазнаўчых чытанняў (Мінск, 15 верас. 1998 г.) / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т.І.Рошчына. – Мінск, 2000. – С. 35–39.

Сборник постановлений и распоряжений по цензуре с 1720 по 1862 год. – Санкт-Петербург : Тип. Морского м-ва, 1862. – 482 с.

Семашкевіч, Р.М. Беларускі літаратурна-грамадскі рух у Пецярбурзе (канец XIX – пачатак XX ст.) / Р.М.Семашкевіч. – Мінск : Выд-ва БДУ, 1971. – 134 с.

Скир, А.Я. Еврейская духовная культура а Беларуси : ист.-лит. очерк. – Минск : Мастац. літ., 1995. – 144 с.

Скорабагатаў, В. Зайгралі спадчынныя куранты: цыкл нарысаў з гісторыі прафесійнай музычнай культуры Беларусі / В.Скорабагатаў. – Мінск : Тэхналогія, 1998. – 154 с. – (Вяртанне ; кн. 5).

Слука, А.Г. Беларуская журналістыка : вучэб. дапам. : у 3 ч. / А.Г.Слука. – Мінск : БДУ, 2000. – Ч. 1. – 232 с.

Смалянчук, А.Ф. Віленскія знаходкі: дакументы па гісторыі беларускага друку пачатку XX ст. у фондах Літоўскага цэнтральнага дзяржаўнага архіва / А.Ф.Смалянчук // Дакументальная спадчына Беларусі XIV – XX стагоддзяў : матэрыялы навук.-практ. канф., прысвечанай 75-годдзю Нацыянальнага гіста-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

рычнага архіва Беларусі (Мінск, 26 чэрв. 2013 г.) / Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. – Мінск : Выд. А. М. Вараксін, 2014. – С. 202–209.

Собрание древних грамот и актов Минской губернии, православных монастырей и по разным предметам. – Минск : Губ. тип., 1848. – 2, XLVIII, 402 с.

Справочная книга о печати всей России. Часть I: Действующие законоположения о печати повременной и неповременной. Дополнения к уставу о цензуре и печати. Часть II: Справочные сведения и практические указания по вопросам, касающимся печати. (Указатель запрещенных изданий всей России : графические заведения, книжные торговли, библиотеки и периодические издания. Памятки печатного дела. Образцы заявлений и прошений на разные случаи, относящиеся к печати) / сост. инспектор типографии и книжной торговли в С.-Петербурге Д. В. Вальденберг. – Санкт-Петербург : Т-во Худож. Печати, 1911. – XVI, 656, XIV с.

Стары Піліп (Бурбіс А.). Кароткі агляд беларускага нацыянальна-рэвалюцыйнага руху / Стары Пілiп // Вестн. Народного Комиссариата Просвещения ССРБ. – Минск, 1921. – № 1, окт. – С. 6–5.

Сыракомля, У. Мінск: Беглы агляд сучаснага стану Мінска / У. Сыракомля ; пер. з пол. Х. Лялько. – Мінск : Голас Радзімы, 1992. – 118 с. : іл.

Типология изданий / В. С. Агриколянский [и др.] ; Всесоюз. кн. палата ; рук. авт. кол. Э. В. Гольцева. – Москва : Кн. палата, 1990. – 231 с.

Травушкин, Н. С. Издательство "Донская речь" / Н. С. Травушкин // Книга. Исследования и материалы. – Москва : Книга, 1970. – Сб. 21. – С. 107–122.

Триста лет в православии : (Исторический очерк трехсотлетия существования Минского Екатерининского собора) / сост. П. Афонский. – Минск : Электротип. С. А. Некрасова, 1913. – 72 с.

Уласаў, А. Дні жыцця / А. Уласаў ; падрыхт. тэксту С. Александровіча // Шляхам гадоў : гіст.-літ. зб. – Мінск : Мастац. літ., 1990. – С. 145–158.

Умецкая, Е. С. Из истории распространения книги в Белоруссии в начале XIX в. (1801 – 1832 гг.) / Е. С. Умецкая // Вопросы библиографоведения и библиотековедения : межвед. сб. / Мин. ин-т культуры. – Минск : Изд-во БГУ, 1980. – С. 52–57.

Умецкая, Е. С. История книгопечатания в Белоруссии в первой четверти XIX века (1801–1832) : автореф. дис. … канд. ист. наук / Умецкая Евгения Сергеевна ; АН БССР. – Минск, 1977. – 27 с.

Умецкая, Е. С. Казенное книгопечатание в Белоруссии (1797–1832) / Е. С. Умецкая // Вопросы библиографоведения и библиотековедения : межвед. сб. / Мин. ин-т культуры. – Минск : Изд-во БГУ, 1983. – Вып. 4. – С. 61–69.

Умецкая, Е. С. Книгоиздание в Белоруссии в первом тридцатилетии XIX века (1801–1832) / Е. С. Умецкая // Книговедение : сб. докл. науч. конф., посвящ. началу книгопечатания в Литве и Белоруссии (Вильнюс, 21 нояб. 1975 г.). – Вильнюс : ВУ, 1979. – № (7) 14. – С. 76–91.

Умецкая, Е. С. Цензурно-правовое положение книги в Белоруссии (1801–1832 гг.) / Е. С. Умецкая // Вопросы библиотековедения и библиографоведения : сб. науч. тр. / Мин. пед. ин-т им. А. М. Горького. – Минск, 1975. – С. 45–59.

Умецкая, Е. С. Распространение книги в Белоруссии в первой половине XIX в. / Е. С. Умецкая // 3-я всесоюзная научная конференция "Книга в России до сере-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

дины XIX века", Ленинград, 2–4 окт. 1985 г. : тез. докл. / АН СССР. – Ленинград : БАН, 1985. – С. 86.

Умецкая, Я. С. Выданні на рускай мове: XIX – пачатак XX ст. / Я. С. Умецкая // Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог / Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна ; рэд. Г. Я. Галенчанка. – Мінск : БелСЭ, 1986. – С. 273–290.

Умецкая, Я. С. Кнігавыдавецкая справа ў пачатку XIX ст. / Я. С. Умецкая // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – Мінск, 1978. – № 1. – С. 37–38.

Умецкая, Я. С. Прыватнае кнігадрукаванне ў Беларусі / Я. С. Умецкая // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – Мінск, 1979. – № 4. – С. 22–24.

Федорова, Т. Н. Развитие общественно-политической и эстетической мысли в Белоруссии (по материалам газеты "Минский листок" 1886–1902 гг.) : автореф. дис. … канд. филос. наук. / Федорова Татьяна Николаевна ; Белорус. гос. ун-т. – Минск, 1962. – 16 с.

Фролова, И. И. Проблемы провинциальной книги в контексте исследования общероссийской истории книжного дела (на материале второй половины XIX – начала XX в.) / И. И. Фролова // Книга. Исследования и материалы. – Москва : Терра, 1995. – Сб. 71. – С. 205–213.

Фунтикова, С. П. Православные библиотеки : прошлое и настоящее : учеб. пособие / С. П. Фунтикова. – 2-е изд., доп. и перераб. – Москва : МГУКИ, 2002. – 256 с.

Харламов, В. И. О некоторых дискуссионных вопросах историко-книжной науки : (Объект. Категории. Междисциплинарные связи. Периодизация. Методы) / В. И. Харламов // Книга. Исследования и материалы. – Москва : Кн. палата, 1989. – Сб. 58. – С. 89–103.

Цыбуля, В. А. Первые библиотеки в Минске / В. А. Цыбуля // Доклады к IX конференции молодых ученых Белорусской ССР (Минск, нояб. 1967 г.) / АН БССР. – Минск : АН БССР, 1967. – С. 25–30.

Цьвікевіч, А. "Западно-руссизм" : Нарысы з гісторыі грамадзкай мысьлі на Беларусі ў XIX і пачатку XX в. / А. Цьвікевіч ; пасьлясл. А. Ліса. – 2-е выд. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 352 с.

Часовая мінская газета. 1812 год / агул. рэд., пер. з пол., персаналіі і паслясл. Я. Анішчанкі. – Мінск : Выд. В. Хурсік, 2008. – 184 с.

Шабалина, М. В. Книговедение: опыт региональных изысканий : учеб.-метод. пособие / М. В. Шабалина. – Москва : Либерея-Бибинформ, 2006. – 160 с. – (Сер. "Библиотекарь и время. XXI век" ; вып. 50).

Швецова-Водка, Г. Н. Книговедческая типология литературы в свете теории общественного сознания / Г. Н. Швецова-Водка // Современные проблемы книговедения, книжной торговли и пропаганды книги. – Москва : Моск. полигр. ин-т, 1987. – Вып. 4. – С. 27–35.

Швецова-Водка, Г. Н. Функциональная сущность и свойства книги / Г. Н. Швецова-Водка // Книга. Исследования и материалы. – Москва : Терра., 1995. – Сб. 71. – С. 69–96.

Шлюбскі, А. Матэрыялы да крыўскае гісторапісі : Доля кнігасховішчаў і архіваў / А. Шлюбскі // Крывіч. – 1925. – № 9 (1). – С. 19–68.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Шомракова, И. А. Монография по истории книги в России / И. А. Шомракова // Книга. Исследования и материалы. – Москва : Кн. палата, 1990. – Сб. 61. – С. 188–193.

Шуманский, Е. А. Справочная книга для русских библиофилов и коллекционеров / Е. А. Шуманский. – Одесса : Типолитогр. А. Шульце,1905. – XVII, 203, [4] с.

Шыбека, З. Гарады Беларусі (60-я гады XIX – пачатак XX стагоддзя) / З. В. Шыбека. – Мінск : ЭўраФорум, 1997. – 292 с. : іл.

Шыбека, З. В. Минскъ сто гадоў таму / З. В. Шыбека. – Мінск : Беларусь, 2007. – 304 с. : іл.

Шыбека, З. Мінск у складзе Расійскай імперыі (культурны генезіс будучай сталіцы) / З. В. Шыбека // Гісторыя, культуралогія, мастацтвазнаўства : матэрыялы III Міжнар. кангрэса беларусістаў "Беларуская культура ў дыялогу цывілізацый" (Мінск, 21–25 мая, 4–7 снеж. 2000 г.) / рэдкал.: В. Скалабан (гал.рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. кнігазбор, 2001. – С. 196–199. – (Беларусіка=Albaruthenica ; кн. 21).

Эльяшевич, Д. А. Теория и типология книжных связей : автореф. дис. … канд. филол. наук / Эльяшевич Дмитрий Аркадьевич ; Ленингр. гос. ин-т культуры. – Ленинград, 1988. – 16 с.

Янушкевіч, Я. Выдаўцы Завадскія / Я. Янушкевіч // Роднае слова. – 2006. – № 8. – С. 123.

Янушкевіч, Я. За архіўным парогам : Беларуская літаратура XIX – XX стст. у святле архіўных пошукаў / Я. Янушкевіч. – Мінск : Мастац. літ., 2002. – 381 с. : іл.

Bagiński, H. Z dziejów Towarzystwa Wiedzy Wojskowej (Z 50-tą rocznice powstania Tow. Polskiej WW) / H. Bagiński // Przegląd Historyczny. – Warszawa, 1968. – Nr 2 (46). – S. 413–417.

Bajor, A. Książka i biblioteka klasztorna w Wielkim Księstwie Litewskim – metody i zagadnienia badawcze. Przegląd / A. Bajor // Wspólnota pamięci. Studia z dziejów ziem wschodnich dawnej Rzeczypospolitej / red. J. Gwioździk, J. Malicki. – Katowice : B-ka Śląska, 2006. – S. 243–254.

Bandkie, J. S. Historya drukarń w Królestwie Polskim i Wielkiem Xięstwie Litewskiem jako i w krajach zagranicznych, w których polskie dzieła wychodziły : T. 1–3 / J. S. Bandkie. – Kraków : Druk. J. Mateckiego, 1826. – T. 1. – XXXII, 448 s. ; T. 2. – 351 s. ; T. 3. – 299 s.

Bieńkowska, B. Badania regionalne w historiografii książki / B. Bieńkowska // Studia o książce: Międzyuczelniane zeszyty naukowe resortu nauki i szkolnictwa wyższego. – Wrocław [etc.] : Zakł. Narodowy im. Ossolińskich ; Wyd-wo PAN, 1988. – T. 17. – S. 17–33.

Brensztejn, M. Informator o Towarzystwach naukowych, oświatowych, artystyczno–popularnych, filantropijnych, wzajemnej pomocy, sportowych i klubach na Litwie i Rusi Białej / M. Brensztejn. – Wilno : Druk J. Zawadzkiego, 1914. – VIII, 315, III s.

Chmara, A. Mińsk / A. Chmara, A. Jelski // Słownik geograficzny Królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa : Nakł. W. Walewskiego ; Druk. "Wieku" [etc.], 1885. – T. 6.– S. 453–474.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Chodźko [Jan] Ignacy Borejko. Diecezja Mińska około 1830 roku / [Jan] Ignacy Borejko Chodźko ; oprac. i wydał M. Radwan. – Lublin : In-t Europy Środkowo-Wschodniej, 1998. – T. 1. Struktury parafialne. – 263 s.

Chodźko [Jan] Ignacy Borejko. Diecezja Mińska około 1830 roku / [Jan] Ignacy Borejko Chodźko ; oprac. i wydał M. Radwan. – Lublin : In-t Europy Środkowo-Wschodniej, 1998. – T. 2. Struktury zakonne. – 213 s.

Drukarze dawnej Polski od XV do XVIII wieku. – Wrocław ; Kraków : Ossolineum, 1959. – Zesz. 5 : Wielkie Księstwo Litewskie / oprac.: A. Kawecka-Gryczowa, oraz K. Korotajowa, W. Krajewski. – 272 s. : il.

Getka, J. Polskojęzyczne druki bazyliańskie (XVIII wiek) / J. Getka. – Warszawa : BEL Studio, 2013. – 344 s.

[Giżycki, J. M.] Wołyniak. Bazyliańskie klasztory unickie w obrębie prowincji białoruskiej / Wołyniak // Przewodnik naukowy i literacki. – Lwów, 1907. – R. 35, Nr 1–5. – S. 73–96, 171–192, 269–288, 361–378.

[Giżycki, J. M.] Wołyniak. Z przeszłości zakonu bazyliańskiego na Litwie i Rusi / Wołyniak // Przewodnik naukowy i literacki. – Lwów, 1904. – R. 32, nr 1–5. – S. 65–82, 157–172, 250–268, 353–360, 449–463.

Głogowska, H. Białoruś. 1914–1929 : Kultura pod presją polityki / H. Głogowska. – Białystok : Białorus. T-wo Hist., 1996. – 238 s. : fot., portr.

Górski, S. W stolicy Białorusi / S. Górski // Tygodnik Iliustrowany. – Warszawa : Gebetner i Wolf, 1905. – Nr 46–47. – S. 848.

Gwioździk, J. Zakonnice a książki. Księgozbiór mińskich benedektynek / J. Gwioździk // Здабыткі. Дакументальныя помнікі Беларусі : матэрыялы Трэціх Міжнар. кнігазнаўчых чытанняў "Кніга Беларусі : повязь часоў". Мінск, 16–17 верас. 2003 г.) / Нац. б-ка Беларусі; склад. Л. Г. Кірухіна, Т. І. Рошчына. – Мінск, 2005. – Вып. 7. – С. 25–42 – Тое самае : лакальнае электроннае выданне. – Мінск, 2005. – С. 252–269. http://content.nlb.by/content/dav/nlb/portal/content/File/Portal/Bibliotekaryam/PROCEEDINGS/3rdBibliology2005.pdf.

Iwaszkiewicz, J. Mińsk / J. Iwaszkiewicz ; pod red. H. Mościckiego. – Warszawa ; Poznań : Wyd-wo Zeszytowe, 1920. – 36 s. – (Co to jest Polska? XIV).

Karwowska, M. Filie i składy księgarskie Michała Grölla poza Warszawą, 1764-1796 : praca magisterska napisana pod kierunkirm prof. D-ra hab. Józefa Szczepańca / Marzena Karwowska ; Un-t Wrocławski, Wydzial Filologiczny ; In-t Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. – Wrocław, 1992. – 109 s.

Korzon, T. Mińsk w połowie XIX wieku : ze wspomnień osobistych / Tadeusz Korzon. – Mińsk : [s.n.] ; Wilno : E. Nowicki, 1908. – 20 s. – (Адбітак : Kalendarz Miński na rok przestępny 1908).

Kostecki, J. Ruch wydawniczy na ziemiach polskich (1877–1886) / J. Kostecki // Instytucje – publiczność – sytuacje lektury. – Warszawa : B-ka Narodowa ; In-t Książki i Czytelnictwa, 1992. – T. 4. – S. 153–224.

Kostecki, J. Trudny proces przenikania : Carska cenzura zagraniczna wobec importu publikacji w języku polskim w latach 1865–1904 / Janusz Kostecki. – Warszawa : B-ka Narodowa, 2011. – 352 s. : il., tabl.

Kowalewska, Z. Obrazki Mińskie z ubiegłego stulecia: 1851 – do połowy 1863 / Z. Kowalewska. – Wilno : Nakł. księgarni J. Zawadzkiego, 1912. – 126 s.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Kowalewska, Z. Rok 1863 w Mińszczyznie / Z. Kowalewska // Kalendarz miński na r. 1918. – Mińsk : Polska Macierz Szkolna Ziemi Mińskiej, 1917. – S. 18–24.

Kuszlejko, J. Książka polska w Rosji na przełomie XIX i XX wieku / J. Kuszlejko. – Warszawa : B-ka Narodowa, 1993. – 258 s.

Kuszlejko, J. Polska książka historyczna w Rosji w latach 1914–1918. Cz. I / J. Kuszlejko // Instytucje – publiczność – sytuacje lektury. – Warszawa : B-ka Narodowa; In-t Książki i Czytelnictwa, 1990. – T. 2. – S. 172–194.

Kuszlejko, J. Polska książka historyczna w Rosji w latach 1914–1918. Cz. II / J. Kuszlejko // Instytucje – publiczność – sytuacje lektury. – Warszawa : B-ka Narodowa ; In-t Książki i Czytelnictwa, 1992. – T. 4. – S. 225–242.

Lelewel, J. Bibliograficznych ksiąg dwoje, w których rozebrane i pomnożone zostały dwa dzieła Jerzego Samuela Bandke "Historja drukarń krakowskich" – tudzież "Historja Biblioteki Uniw. Jagiell. w Krakowie" a przydany Katalog inkunabułów polskich. T. 1–2 / J. Lelewel. – Wilno : Druk J. Zawadzkiego, 1823. – T. 1. – 276 s., 3 tabl.

Lewandowski, S. Poligrafia Warszawska 1870–1914 / Stefan Lewandowski. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1982. – 309 s.

Makowski, W. Wspomnienia starego księgarza na tle osobistych przeżyć. Młodym kolegom po fachu w 52-ą rocznice pracy swojej. Cz. 2. Rok 1879–1893 / W. Makowski // Przegląd Księgarski. – Warszawa, 1925. – Nr 7. – S. 186–193; Nr 8. – S. 220–222; Cz. 3. Rok 1893–1915 // Ibid. – Nr 10. – S. 316–319; Nr 11. – S. 337–340; Nr 15–16. – S. 414–417; Nr 19. – S. 494–496; Cz. 4. 1915–1920 // Ibid. – Nr 20. – S. 519–521; Nr 22. – S. 565–567; Nr 23-24. S. 604–609.

Makowski, W. Wspomnienia Wacława Makowskiego o Elizie Orzeszkowej / W. Makowski // Twórczość. – Warszawa, 1956. – Nr 1. – S. 125–135.

Migoń, K. Dawne katalogi biblioteczne jako źródło wiedzy o kulturze książki / Krzysztof Migoń // Roczniki Biblioteczne. – Warszawa, 2005. – T. 49. – S. 301–310.

Migoń, K. Nauka o książce. Zarys problematyki / Krzysztof Migoń. – Wrocław [ect.] : Zakł. Narodowy im. Ossolińskich, 1984. – 320 s.

Migoń, K. Национальная (этническая) книга в Европе конца XIX – начала XX века / Krzysztof Migoń // Knygotyra. – Vilnius, 2009. – T. 52. – P. 186–196.

Mińsk // Kalendarz ilustrowany "Kuriera Litewskiego" na rok 1909. – Wilno : Nakł. "Kurjera Litewskiego", [1909]. – S. 144–154.

Mińsk z nad Swisłoczy / Antoni z Pohosta // Kurjer Wileński. – Wilna, 1860. – Nr 71, 9 wrześ. – S. 761.

Navickienė, A. Besikeičianti knyga XIX amžiaus pirmosios pusės Lietuvoje : monogr. / Aušra Navickienė. – Vilnius : Vilnius un-to leidykla, 2010. – 384 p.

Nowaczyk, E. Pieśni solowe S. Moniuszki : Katalog tematyczny / Erwin Nowaczyk. – Kraków : Polskie wyd-wo muzyczne, 1954. – 332 s. – (Materiały do bibliografii muzyki polskiej ; t. 2).

Pacevičius, A. Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais : dingęs knygos pasulis / Arvydas Pacevičius. – Vilnius : Versus aureus, 2005. – 312 p. : il.

Pacevičius, A. Zaginiony świat książki: biblioteki klasztorne na Litwie pod władzą carów / Arvydas Pacevičius // Wspólnota pamięci. Studia z dziejów ziem wschodnich dawnej Rzeczypospolitej / red. J. Gwioździk, J. Malicki. – Katowice : B-ka Śląska, 2006. – S. 243–254.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Pidłypczak-Majerowicz, M. Bazylianie w Koronie i na Litwie: Szkoły i książkie w działalności zakonu / M. Pidłypczak-Majerowicz. – Warszawa ; Wrocław : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1986. – 272 s. – (Akta Universitatis ; no 779).

Pidłypczak-Majerowicz, M. Biblioteki i bibliotekarstwo zakonne na wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej w XVII – XVIII wieku / M. Pidłypczak-Majerowicz. – Wrocław : Wyd-wo Un-tu Wrocławskiego, 1996. – 193 s. – (Akta Universitatis ; no 1815).

Pietrzkiewicz, I. Zakonnicy i książki : O bibliotekach klasztorów męskich Mińska / I. Pietrzkiewicz // Здабыткі. Дакументальныя помнікі Беларусі : матэрыялы Трэціх Міжнар. кнігазнаўчых чытанняў "Кніга Беларусі : повязь часоў". Мінск, 16–17 верас. 2003 г.) / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Л. Г. Кірухіна, Т. І. Рошчына. – Мінск, 2005. – Вып. 7. – С. 6–24. – Тое самае : лакальнае электроннае выданне. – Мінск, 2005. С. 233–251. – URL: http://content.nlb.by/content/dav/nlb/portal/content/File/Portal/Bibliotekaryam/PROCEEDINGS/3rdBibliology2005.pdf

Płachecki, M. Makrospołeczna sytuacja komunikowania w dobie niewoli (Królestwo Polskie 1864 –1885) / M. Płachecki // Piśmiennictwo – systemy kontroli – obiegi alternatywne / red. J. Kostecki, A. Brodzka. – Warszawa : B-ka Narodowa, 1992. – S. 224–249.

Pozniak, T. Polacy w białoruskim odrodzeniu kulturalno-literackim / T. Pozniak // Studia Polono-Slavica Orientalia. Acta Litteraria / Polska Akademia Nauk, Komitet Słowianoznawstwa. – Wrocław : PAN, Komitet Słowianoznawstwa, 1992. – T. 13. – S. 7–39.

Radziszewski, F. Wiadomość historyczno-statystyczna o znakomitszych bibliotekach i archiwach, publicznych i prywatnych, tak niegdyś byłych jako i obecnie istniejących w krajach dawną Polskę składających, a mianowicie: w Królestwie Polskim, Galicyi, W. Ks. Poznańskim i Zachodnich guberniach Państwa Rosszjskiego porządkiem abecadłowym miejsc ułożona / F. Radziszewski. – Kraków : Druk. W. L. Anczyc, 1875. – 126 s.

Rożycki, E. Materiały źródłowe do dziejów polskiej książki w archiwach i bibliotekach Lwowa, Mińska i Wilna / Edward Rożycki // Roczniki Biblioteczne. – Wrocław, 1987. – R. 31. – S. 305–317.

Słownik pracowników książki polskiej / pod. red. I. Treichel. – Warszawa ; Lódź : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1972. – 1043 s.

Sowiński, J. Polskie drukarstwo : Historia drukowania typograficznego i sztuki typograficznej w Polsce w latach 1473–1939 / J. Sowiński. – 2 wyd., popraw. i rozszersz. – Wrocław : Tart, 1996. – 257 s.

Stolzman, M. Nigdy od ciebie, miasto… : Dzieje kultury wileńskiej lat międzypowstaniowych (1832–1863) / M. Stolzman. – Olsztyn : Wyd-wo Pojezierze, 1987. – 280 s.

Szulkin, M. Zamykanie bibliotek polskich na Litwie po roku 1863 / Michał Szulkin // Przegłąd Historyczny. – Warszawa, 1932. – T. 10 (30). – S. 75–87.

Tomaszewski, W. Warszawskie edytorstwo muzyczne w latach 1772–1865 / W. Tomaszewski. – Warszawa : B-ka Narodowa ; In-t Książki i Czytelnictwa, 1992. – 351 s. – (Z Dziejów Kultury Czytelniczej w Polsce ; 5).

W. D. Przemysł i handel / W. D. [W. Dworzaczek] // Świat. – Warszawa, 1909. – Nr 31. – S. 11–13.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Walicki, A. Stanisław Moniuszko / A. Walicki. – Warszawa : Druk. J. Korzeniewskiego, 1873. – 140 s.

Wielka Ilustrowana Encyklopedja Powszechna. – Kraków : Wyd. Gutenberga, [1929]. – T. 9. – S. 213.

Woyniłłowicz, E. Wspomnienia 1848–1928 / E. Woyniłłowicz. – Wilno : Druk. J. Zawadzkiego, 1931. – Część pierwsza. – 365 s.

Zieliński, J. Próba biografii Bogusława Adamowicza / J. Zieliński // Pamiętnik Literacki / In-t Badań Literackich PAN. – Wrocław : Zakł. Narodowy im. Ossolińskich, 1983. – T. LXXIV, z. 3. – S. 293–308.

Zienkiewicz, T. Polskie życie literackie w Mińsku w XIX i na początku XX wieku (do roku 1921) / T. Zienkiewicz. – Olsztyn : Wyższa szkoła pedagogiczna, 1997. – 235 s.

Życka, L. Działalność popowstaniowa polaków ziemi Mińskiej: (Materiały i wspomnienia) / L. Życka, M. Łęska. – Warszawa : Wydano nakł. Koła Przyjaciól Uchodźców z Mińszczyzny, 1939. – 312 s.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Паказальнік імёнаў

А

Абламовіч 150
Абрамовіч Ш. Я. 110 *гл.* Мойхер-Сфорым
Абранпальскі Тадэвуш 34
Агіенка І. І. (Огієнко) 9
Агінскі Багдан Мацвеевіч 30
Адамовіч Багуслаў Эмерыкавіч 41, 61, 107, 136, 139, 151, 157, 159, 169, 178, 182, 192
Адамовіч Іван Эмерыкавіч 53
Адамовіч Эмерык Леапольдавіч, друкар 8, 39, 52, 53, 60, 61, 64, 114, 116, 119, 128, 134, 151, 191
Адо Мікалай Андрэевіч 15, 108
Ажэшка Эліза 61, 66, 87, 110, 129, 133, 148, 150, 152, 153
Айзман Давід Якаўлевіч 87, 110, 121, 123, 126
Аколаў Напалеон Амвосьевіч, бібліятэкар 181
Александров Александр 177
Александровіч Сцяпан Хусейнавіч 17, 104, 136, 140
Альбоўскі Яўген Аляксандравіч 54, 91, 108
Аляксандр І, імператар 83
Аляксандр, архіепіскап 107
Аляксандра Фёдараўна, імператрыца 84
Аляксандраў П. А. 54, 99, 107
Амілянчук С. П. 25
Анастасій, архімандрыт 132
Андрэева Е. А., бібліятэкар 182
Андрэеў Ігнат Мікалаевіч, кнігагандляр 157
Андрэеў Леанід Мікалаевіч 87, 110, 121, 123, 126
Андэрсан Мікалай Іванавіч 54
Ан-скі Ш. 121
Антоні, святар 175
Анчыц У. Л., друкар 61, 136
Апокаў Я. У. 111
Арцт М., друкар 129, 137, 192
Астравух Аляксандр 6
Афонскі Павел, протаіерэй 15
Ахаровіч Юліян 64, 92, 107, 108, 178
Ахвердава А. І. 16, 114, 117, 119
Аш Шолам 88, 110, 121, 122, 123, 126
Ашаровіч Сямён Восіпавіч 12

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Б

Бабро́ўская Габрыэля, бібліятэкар 181
Багараз У. Г. *гл.* Тан У.
Баргановіч 150
Багіньскі Генрык Юзаф 15, 70, 91, 109, 111, 137
Багушэвіч Францішак 136
Балабанаў М. 125
Балашоў Аляксандр 46
Балкавец Сцяпан Варфаламеевіч 111, 180
Бампі Ісахар-Бер, бібліяфіл 169, 183
Бамштэйн Ізраіль Абрамавіч 42, 64, 157
Банавентура, святы 105
Бандке Ежы 8
Баржымоўскі (Borzymowski) 148
Барсук А. І. 25
Бартэльс Артур 60, 89, 106, 114, 115, 116, 120
Баршай, друкар 44, 58, 191
Барэнбаум І. Я. 25
Бас І. С. 17
Бачкоўскі А. Д. 91
Бебель Аўгуст 90, 124
Бейлін Гірш 59, 60, 146, 147
Бейлін Ёсель Сімхавіч 60, 147
Бейлін Ілля Мордухавіч 146
Бейлін Мордух Сімхавіч 60, 147
Бейлін Сымон [Шымон] 59, 146
Бейліна Рыўка Іцкава 147
Бейліны, кнігагандляры 8, 40, 49, 51, 59, 63, 131, 134, 135, 146, 147, 153, 191, 192
Бекю В. 64, 92, 99
Белавіцкая А. А. 25
Белін Р. 108
Бельнік Л. 65
Бенсман М. 98, 99, 110
Бенякоб Я. 19
Бергер И. А. 160, 163
Берлитц 91
Берлиц Максим Дельфинус 91
Бернардус (Bernardus) С. Ф. 92, 105
Бернардын, святы 105
Бернатовіч Ф. 70, 88, 109
Бернштейн Г. 139
Бжэскі Карнэлій, ілюстратар 51
Бібіла Ю. І. 19
Більмін (Бильмин Тадеуш), кнігагандляр 146, 157
Бірала А. А. 16

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Біруковіч А. 175
Біч М. В. 16, 38
Бланштэйн (Блаштэйн) Гершон Эліяг Іцхакавіч, друкар 8, 39, 49, 50, 191
Блюмовіч І., друкар 132, 133, 192
Бляхаў Б., друкар 44, 59
Болбас М. Ф. 16
Бонч-Асмалоўскі А. 67
Бохан Дарафей Дарафеевіч 41, 42, 64, 65, 87, 107, 108, 132, 191, 192
Бохан Е. 64
Брадоўскі Вікенці 133
Бракгаўз А., выдавец 145
Брамсан Л. М. 20
Бронь Л. А 88, 110
Брэнштайн М. 15
Будны Б. 143
Буйло Канстанцыя 162
Букаты Францішак 34
Бурбіс А. (Стары Пілiп) 139, 140
Бушкевіч Ігнацы, кнігагандляр 144
Быкоўскі Ігнацы Якса 35, 36, 87
Бэрнікер М. 86
Бянькоўска Барбара 22, 24, 25
Бярозкіна Наталля Юр’еўна 46

В

Вагнер М. Ю. 75
Вадагінскі Хаім 91, 156
Вайніловіч Ксаверы Эдвард (псеўд. Jacek Burczymucha) 131
Вайніловіч Эдвард Адам 15, 69, 181
Вайткевіч Адам, біскуп 107
Вайткевіч Эўфемія (Войткевич Ф. К.), загадчыца кнігарні 151, 152, 153, 160, 163
Валадковіч (Wołodkowicz) Мельхіёр 173
Валіцкі Аляксандр Фердынандавіч 15, 40, 52, 53, 60, 61, 64, 89, 114–119, 131, 132, 134, 135, 146, 147, 149, 150, 153, 157, 158, 191, 192
Валіцкі С. 64
Валовіч 66, 89
Валяньскі Адам, калекцыянер 147
Варанецка Яніна 66, 98
Варанцоў Яўгені Аляксандравіч, святар 54, 107
Вартанаў Юры 6, 121
Васілеўская М. А. 18, 34, 35, 51, 114
Ватацы Ніна Барысаўна 9
Вяргілій 98, 109
Вержбаловіч М. І. 54, 174
Вечар Людамір 51, 87 *гл. таксама* Шчарбовіч Людамір

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Вжосэк С. 124
Віктар (Садкоўскі), архіепіскап 54
Вілецкі А. 59
Вільямс, пастар 148
Вінэр Самуэль 19, 183
Вітаноўскі Дамінік 169, 171
Вітвіньска Яніна 151
Віткевіч С. 110
Віткоўская (Витковская, Видковская Е. И.), супрацоўніца кнігарні 153, 160, 163
Вольскі У. 106, 119
Вольф Аўгуст Р. 60, 62, 115, 118, 129, 135, 136, 154, 155, 192
Вольф Б. М. 135
Вольф М. 135
Вортсман І. 110, 124
Вяржбіцкі Юзаф Станіслаў 41, 61, 62, 107, 109, 133, 136, 150, 151

Г

Гадлеўскі Браніслаў Восіпавіч, кнігагандляр 54, 150, 157, 169, 182
Гадлеўскія Б. і Ф. 157
Галенчанка Георгі Якаўлевіч 9
Галецкі Казімір, кнігагандляр 157
Галубовіч В. І. 16
Галубок Уладзіслаў 162
Гальперын (Гальперин) 159, 162
Гальперын Вульф Гіршаў Янкель, кнігагандляр 157
Гальперын Меер, кнігагандляр 156
Гарадзенскі Айзік Сролевіч, кнігагандляр 154
Гарадзенскі Бер Айзікаў (Берка Городенский), кнігагандляр 125, 132, 154, 155, 157, 159, 160, 161, 162, 163, 169, 177, 179, 182, 188, 193
Гарацый 98, 109
Гардзялкоўская Тэрэза 59, 67, 110
Гаркавы Аляксандр 110, 121, 122, 126
Гарун Алесь 162 *гл. таксама* Прушынскі А.
Гаршын Усевалад Міхайлавіч 88, 110, 121, 123, 126
Гатоўскі Яўсей Шэпшалевіч 44, 58, 191
Гаўлоўскі Мікалай Сяргеевіч 88, 98
Гаўрыіл Слуцкі 82, 95
Гаўсман Міхаіл Антонавіч 169, 171
Гаўсман [О]. М., кнігагандляр 158
Гаховіч, святар 168
Гацкі А. Ф. 178
Гебетнер Густаў А. 60, 62, 115, 118, 129, 135, 136, 150, 154, 155, 192
Гедэон, ігумен 32
Герандэ Юзаф 51, 86, 105
Герасімаў Валеры 6

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Герман Ян 63, 101, 105, 106
Гетка Ё. 10, 34
Гілевіч (Gilewicz), кнігагандляр 144, 145
Гінзбург Якаў, кнігагандляр 156
Гірс А. Ф. 111
Глагоўская Алена 116
Глазуноў Аляксандр Ільіч 174
Гламбёўскі Караль 20
Глінскі Антоні 62, 87, 109, 133
Глюксберг Тэафіл 131, 135
Гнаіньска Эмілія 65
Годель Ю. М., кнігагандляр 160
Голікаў І. І. 173
Гольдберг І. 55
Гольцава Э. В. 26
Гоппэ Г. Д. 155
Горкі Максім 68, 88
Горскі Я. 157
Грабоўскі Чэслаў 181
Грацыянаў Пётр Аляксеевіч 108
Грачыхін А. А. 24, 26
Гродска-Дубіская Вікторыя 181
Гроль Міхал 142, 143, 144
Грунер Адольф 60, 89, 106, 114, 115, 116, 118, 120
Грушвіцкі Міхал Рудольфавіч 53, 64, 65, 90, 107, 119, 120, 129
Грыгор'ева В. В. 16
Грынблат ЯкаўАбрамавіч 44, 55, 58, 59, 67, 68, 69, 191
Гудвіловіч Кацярына, кнігагандлярка 157
Гурвіч, супрацоўнік кнігарні 162
Гурвич Б. 160
Гурвич Г. 160
Гурвіч (Гурвич) Лейба Лейбавіч 46
Гурыновіч Адам 136
Гурэцкі А. А. 16
Гушча Т. 162 *гл. таксама* Колас Якуб
Гяцэвіч (Giecewicz) 63

Д

Дайноўскі Г. А. 111
Далгоў-Сабураў А. 168
Дамбаль Жозэф Аляксандр Мацье 101, 105
Дамель Ян 52
Данброўскі, бібліятэкар 181
Данцыг А. Г., друкар 55
Д'арвіль Канстант 35
Даронін І. Г. 65

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дарэўска-Вярыга Канстанцыя 61, 87, 107, 150
Даўгяла Зміцер 170
Дворац Ёкель (Дворжац Янкель, Дворжац Ілля Янкель Абрамаў) 8, 39, 42, 47, 51, 52, 54, 59, 63, 64, 128, 131, 134, 146, 191
Дворжац Зэльман-Элья Янкелеў 55
Дворжац Лея Гдалеўна 44, 55, 57
Дворжац Равека Мордухава 54, 55
Дворжац Хаім Якаўлевіч 42, 55, 56, 69, 75
Дворжацы, друкары і выдаўцы 42, 57, 59, 191
Джаваньёлі Рафаэла 87, 121
Дзмітры Растоўскі 82
Дзянісаў Уладзімір Мікалаевіч 13, 34, 164, 171
Дзярновіч Алег 170
Дзясніцкі Міхаіл Ягоравіч 148
Додслі Роберт 34
Дойчэр Ш. 122, 124, 126
Доўбар-Мусніцкі Юзаф 111
Доўнар-Запольскі Мітрафан 41, 174
Друцкі-Любецкі Іеранім Эдвінавіч 133
Дубах Аляксандр Давідавіч 111
Дунін-Марцінкевіч Вінцэнт 39, 40, 51, 59, 60, 63, 87, 98, 105, 106, 117, 128, 129, 131, 147, 149, 191, 192
Дыянісі Святагорац 82
Дыяген, філосаф 173
Дэдэрка Якуб, біскуп 83
Дэлінгер 107, 108
Дэўрыен Альфрэд Фёдаравіч 156

Е

Евдокимов Е. А. 139
Ельнікаў М. П. 25
Ельская Station Станіслава 64
Ельскі Аляксандр 48, 64, 65, 83, 92, 107, 108, 110, 132, 139, 151, 163, 191, 192
Ельскі Міхал 53, 61, 65, 107, 113, 120, 151
Емец Ірма Пятроўна 12
Ермакоў К. Я. 178
Еўфрасіння Полацкая 82, 95

Ж

Жбікоўскі А. К. 99
Жорж Мікалай Аляксандравіч дэ 99, 107, 108
Жукоўскі А. 132
Жыгімонт III, кароль 30
Жых Маўрыцы 136

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Жыценьскі Ян, супрацоўнік кнігарні 151
Жыцка Людвіка 15, 66, 98, 109
Жэлен Е. 99, 107, 108
Жэромскі Станіслаў 110

З

Завадскі Адам 117, 130, 145, 155
Завадскі Восіп 145
Завадскі Фелікс 62, 130, 145, 146, 151
Завадскі Юзаф 21, 130, 131, 134, 145, 192
Завадскія 131, 132, 133, 135, 136, 145, 146, 148, 155, 174
Загорскі Уладзіслаў 62, 85, 107, 108, 133, 137
Залютынская К. 83
Зан Тамаш 62, 109, 133
Занеўскі С. Ю. 111
Зубакін Сяргей Пятровіч, бібліяфіл 169, 172, 173, 186, 187
Зубко Антоні, архіепіскап 54
Зубко-Васілеўская М. А. 158
Зымель Сімха 39, 46
Зысьман Меер Лейбавіч 44, 58, 191
Зямкевіч Рамуальд 149
Зянкевіч Тадэвуш 17, 66, 104, 151

І

Іваноў 149
Іваноўскі Вацлаў 133, 140
Івашкевіч Я. 15
Ізгур Мордух 156
Ісаевіч Я. Д. 9
Ісачанка В. Л. 54, 88

К

Кабылінскі Юры, калекцыянер 166, 169, 171, 172
Кавалеўская Зоф’я 15, 147, 149, 172, 178
Кавецка-Грычова А. 10
Каган Э. 110, 124, 126
Каганец Карусь 64 *гл.* Кастравіцкі К.
Каганоўскі Моўша 156
Кажанёўскі Юзаф 148
Казлоўскі Сцяпан Аляксандравіч 62, 99, 108, 132, 156, 157
Каладзееў Іван, калекцыянер 54
Калиновский Фелициан, кнігагандляр 146
Калумб Хрыстафор 172

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Каменскі Ян Амос 173
Канарскі Шымон 109
Каніскі Георгі, архіепіскап 54
Капілаў А. Л. 16, 114, 116
Каплан Б. Л. 55
Каплан Ілля 42, 44, 57, 58, 59, 69, 109, 191
Капніст Васіль Васільевіч 87, 106
Караленка Уладзімір Галакціёнавіч 88, 110, 121, 123, 126
Каралёў Міхаіл Пятровіч 54, 87, 97, 108
Карасёў П. Ф. 180
Карафа-Корбут Пётр 113
Карказовіч (Korkozowicz) 149
Карнілаў Іван 14, 145
Карніцкі Васіль, кнігагандляр 157
Карповіч Лявонці 30
Карскі Яфім 132, 149
Касель Давід 124
Кастравіцкі Казімір 64, 140
Кастэцкі Ян 10, 104
Касцюкавец Л. П. 114, 116, 119
Касцюшка Тадэвуш 109
Каўтз В. 61, 129, 136, 192
Кац М. А. 160
Кацан 149
Кацэнеленбоген С. А. 42, 64, 99, 108
Качкоўскі Зыгмунт 148
Кашуцкі С. 143
Кельнер В. Е. 20
Кжыжаноўскі Канстанцін 113, 117
Кінкулькін (Кинкулькин), кнігагандляр 159, 160
Кіркор Адам 60, 129, 149
Кірыла Тураўскі 82
Кісялёў Г. В. 17, 51, 104
Кішка Л. 173
Клецкін Барыс Аркадзьевіч 130
Кліёрына Перла Абрамаўна, уладальніца друкарні 42, 57, 59
Князьнін Ф. Д. 106, 118, 143
Ковянская Л. А., супрацоўніца кнігарні 160
Колас Якуб 59, 67, 110, 140, 162 *гл. таксама* Гушча Тарас
Коласава В. П. 9
Комар Хелена 65
Конан У. М. 16
Консисторум (Консториум), кнігагандляр 160
Корзан Стафан, бібліятэкар 181
Корзан Тадэвуш 15, 130, 147, 148, 172, 173
Коўкель Лілія 6, 13
Крайчык М. 156 *гл. таксама* Лаўроў М.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Краснянскі В. Г. 15
Крашэўскі Юзаф 61, 87, 107, 108, 131, 136, 148, 150, 178
Кривошеевы Ф. и Д. 176
Круглоў А. В. 87
Крукоўскі М. І. 16
Крэйер Г. К. 89
Кузюруба У. М. 99
Куклін *гл.* Куклінскі С. Ф.
Куклінскі Стафан Фёдаравіч 87, 97
Кунцэвіч Адам 66
Кунцэвіч Іасафат 167
Купала Янка 66, 133, 140, 162
Купрэвіч К. Ф. 111
Курчэвіч-Сяўрук В. М. 108
Кухта Марцін 66, 130
Кушлейка Ян 10, 104, 135
Кушнарэнка Н. М. 103, 104
Куштэлян Багдан Уладзіслававіч 133, 140

Л

Лабынцаў Юры Андрэевіч 10, 11
Лада Казімір 60, 89, 106, 115, 118, 120
Лапацінскі С. 111
Лапіцкі Міхал 52, 60, 87, 106, 114, 116
Ластоўскі Вацлаў (Lastoŭski) 130, 162
Лаўроў М. К. 42, 62, 64, 99, 108 *гл. таксама* Крайчык М.
Лаўрэцкая Л. 157
Лаўрык Юры 6, 13, 165
Левенгарц С. 110, 124
Левін Арон Ельеў, кнігагандляр 147, 156
Левін Ш. А. 55, 62, 156
Левіна (Левина Э. В.), супрацоўніца кнігарні 160, 162
Легатовіч Ігнат 62, 63, 87, 106, 130, 134, 148, 163, 169, 172, 191, 192
Ленін У. І. 110
Ленскі, святар 168
Лесник, кнігагандляр 159
Лёсік Я. 59, 67, 90, 110
Летэрыс М. Г. 84
Леф З. А., супрацоўнік кнігарні 160, 162
Лівій Ціт 85, 109
Ліма Іегуда 39, 46
Ліпскі М., біскуп 83
Лісейчыкаў Дзмітры 31
Ліст Ф. 114
Лісэк Іаана 6
Ліўшыц, друкар 44, 58, 191

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Ліфшыц (Лифшиц), рабін 50
Ліхтэрман С. К. 54, 91, 99
Ліціц Ф. М. 55
Лойка Іван, кнігагандляр 157
Лойка Мікалай 51, 87, 106
Лонштейн Носон Янкелев, кнігагандляр 158
Лунц Восіп Лазаравіч 69, 111
Лур'е Х. Г. 122
Луцкевіч Антон 139
Луцкевіч Іван 139, 168, 170
Луцкевічы 140
Лучына Янка (сапр. Неслухоўскі Іван) 41, 139, 150
Лыч Леанід 16
Львовіч Ігаэль Іегудзі, рабін 6
Лютковіч Павел (Дамжыў Лютковіч-Целіца), ігумен, выдавец 29, 30, 31, 32, 33
Люты А. М. 16
Лявончыкаў Васіль Емельянавіч 6
Лялевель Іаахім 8, 47
Лямбек Э. (Lambeck) 150
Ляскаўэр П. 137, 192
Ляскоўскі Ян 61, 88, 107, 108, 151
Ляўшын А. 99, 108

М

Маеўскі Міхаіл, бібліятэкар 181
Мазо Ц. 42, 59
Макаревич Адам, кнігагандляр 146
Макоўскі Вацлаў, выдавец і кнігагандляр 15, 41, 42, 58, 61, 62, 66, 107, 109, 129, 131, 132, 133, 136, 137, 140, 151, 152, 153, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 169, 177, 181, 182, 191, 192, 193
Макоўскі Вацлаў, пісьменнік 62, 88, 107, 109, 133
Макрыцкі А. А. 89, 108
Мальдина Г. 160
Мальдзіс Адам Іосіфавіч 6, 17, 34, 51, 61, 104, 114, 117
Малькевіч Ян, бібліятэкар 181
Манюшка Станіслаў 60, 89, 106, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 131, 149
Маргенштэрн І. Г. 25
Маркаў А. 123, 124
Маркоўскі Восіп (Іосіф) Якаўлеў, кнігагандляр 157
Марозік Мікалай Фёдаравіч 90
Мархель Уладзімір Іосіфавіч 6, 17
Марціноўскі А. 174
Марцінкевіч Каміла 51, 89, 106, 113, 117
Масальская-Сурин (Шахматова) Евгения Александровна 170
Масальскі Уладзіслаў 133
Маслава А. М. 24

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Масоніус Мар’ян 150
Масьціцкая Уладзіслава Восіпаўна 157
Машкілейсон (Машкилейсон) 159, 162
Машкілейсоны, кнігагандляры 156
Машыньскі Антоні (Томаш) 106, 135, 147
Мейлаховіч З.-А. Д. 55
Мігань Кшыштаф 6, 25
Мікалай, архімандрыт 33, 34
Мікалай I, імператар 169
Мікалай II, імператар 84
Мікульскі Ян 106 *гл. таксама* Ян з-над Бярэзіны
Мілавідаў Аляксандр Іванавіч 15, 54, 108, 128, 176
Міладоўскі Фларыян 52, 60, 89, 106, 113, 114, 115, 118, 119, 149
Мінор, рабін 184
Мінскі М. 110, 121, 122, 123, 126
Мірковіч Ф. Я. 172
Міткевіч Фёдар Іванавіч 54, 83, 95, 99, 107
Міхаіл, святар 175
Міхелес Елья, кнігагандляр 157
Міцкевіч Адам 53, 62, 63, 64, 65, 87, 98, 105, 109, 131, 132, 133, 177, 178
Міцкевіч Міхась 110
Мойхер-Сфорым Мендэле 110, 120
Мухлінскі А. 184
Мушыньскі Антоні 146
Мыльнікаў А. С. 24

Н

Навіцкі У. І. 16
Навіцкі Эдмунд 132, 192
Нарбут 131
Нарушэвіч А. 143, 173
Нарэйка Юзаф, кнігагандляр 154
Насовіч Лявонці Міхайлавіч 139
Натансон Генрык 51, 135, 192
Нахумаў Невах Моўшавіч 42, 44, 57, 58, 59, 67, 191
Нейфах Юдэль 156, 184
Немагай Святлена Мікалаеўна 16, 119
Нікалаеў Мікалай Віктаравіч 6, 7, 13, 121
Нікіфароўскі М. Я. 178
Номберг Гірш Давід 110, 124, 126
Някрасаў Севярын Андрэевіч 42, 44, 57, 59, 90, 191

О

Оргельбранд С. 59, 135, 146, 192

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Отт У. 60, 115, 117, 118, 135, 192
Офенберг І. Ц. 69, 111

П

Падлескі Т. 143
Пакала Марыя Іванаўна 12
Палеес С. 53
Парадзелаў М. Я. 169
Пастарнацкі Іларыён, святар 54
Пасэ У. С. 16
Паўлаў Андрэй 48, 86, 87, 105, 106, 157
Паўлаў М. Ф. 88
Пацей Іпаці 30
Пацявічус Арвідас 166
Пашкевіч 66, 91
Пашкевіч Алаіза 66, 67, 134, 140 *гл. таксама* Цётка
Пашкевіч Уршуля 21, 22
Паята Хелена, псеўд. 85, 107, 137 *гл. таксама* Скірмунт Канстанцыя
Перапечын В. 108
Перэц Іцхок Лейбуш 88, 110, 120, 121, 122, 123, 126
Перлін Г. 8, 46
Перскі А. Д., друкар 44
Підлыпчак-Маяровіч М. 10, 34
Піскун Ю. 170
Піятроўскі Эдвін 133
Плуг Адам (сапр. Пяткевіч Антоні) 59, 61, 87, 98, 106, 130, 131, 147, 149, 192
Поляк Абрам 157
Поляк М. А. 111
Пратусевіч 163
Прашынскі Канстанцін, бібліятэкар 181
Пропус І. 124
Проснак Ю. 117
Протас З. Б., кнігагандляр 158
Протусевич Н. И. 160
Прусіноўскі Ян 106, 119
Прушынскі (Прушинский) Аляксандр (псеўд. Гарун Алесь) 159, 162
Прушынскі Міхал 155
Прушыньска Хелена 51, 106
Прэво Марсэль 64
Прэс Зымель Хацкелевіч, друкар 8, 39, 46, 48, 49, 63, 72, 73, 134, 191
Пупкін Ісаак, кіраўнік друкарні 53
Пушкін А. С. 106, 131, 156, 157
Пшыбора Вітальд 60, 89, 106, 114, 115, 116, 117, 120
Пянкевіч Стафан 108
Пянткоўскі Казімір, друкар 140

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Пятроў М. Б. 99
Пятшкевіч Івона 13, 166

Р

Рабіновіч, супрацоўнік крамы 163
Рабіновіч Л. 169, 183
Рабіновіч Шолам *гл.* Шолам-Алейхем
Рагачэўскі А. М. 65
Радзівіл Антоні, князь 150, 170
Радзівілы 170
Радзішэўскі Ф. 171, 177
Радкевіч А. 170
Радумскі (Радумский М. Б.), супрацоўнік крамы 160, 162
Разоўскі Л., кнігагандляр 157
Раманаў Еўдакім 178
Раманоўскі А. 183
Раўніцкі І. 122
Рафаловіч Рубэн, друкар 131
Ривкин М. И. 160
Родзінг (Родзін) Герман Іванавіч 46, 146
Родэр Карл, друкар 60, 115, 118
Розенфельд М. 20, 46
Розенфельд Ш. 121, 124
Романов Михаил Федорович, цар 90
Рошчына Таццяна Іванаўна 6
Рубенчык, друкар 44, 57
Рубероўскі А. 91
Рубін І. Е. 92
Рубінштэйн М. 90, 100
Рудніцка Ядвіга 21
Рункевіч Сцяпан Грыгор’евіч 107
Рыдыгер Уладзімір Раманавіч фон 111
Рывкин 159
Рыкер К. 156
Рымашэўскі 150
Рыўкін Сроль Мордухавіч 146, 147
Рыўкіны, кнігагандляры 156
Рыхтар Т. М. 111
Рэйзін Аўраам 121, 122, 124
Рэйсмілер Э. Ф. 89
Рэлес Рыгор 6

С

Савацееў А. І. 111

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Савіцкая Зоф'я, кнігагандлярка 41, 42, 61, 129, 136, 149, 150, 151, 153, 157, 158, 169, 182, 192
Сагаловіч Н. Л. 111
Сагановіч Генадзь 37
Садкоўскі Віктар *гл.* Віктар
Сазановіч В. П. 108
Сакалоўскі Э. 66
Салавейчык Я. (Соловейчик И.), кнігагандляр 159, 160, 161
Саламонава Ганка, кнігагандлярка 156
Саламонаў Берка Ісаакавіч (Берка Лейба Іцкаў), друкар і выдавец 42, 44, 53, 54, 56, 57, 59, 62, 65, 75, 78, 119, 191
Салаўёў Р. 108
Салтыкоў-Шчадрын М. Я. 150
Самайлюк Тамара Андрэеўна 6, 26, 82, 95
Самойла Уладзімір Іванавіч 133, 140
Самуйлаў С. 92, 99, 109
Сапегі 21
Сахараў М. С. 87
Сваціка С. 124, 125
Свентаржыцкая П. 83
Свідэрскі 55
Свірноўскі (Свирновский) Я. 160, 163
Світкоўскі П. 144
Свянціцкі Баляслаў 133
Свянціцкі С. К. 108
Святаполк-Чацвярцінскі Грыгоры 32
Селіванаўскі (Селивановский) С. І. 74
Семашкевіч Р. М. 17
Семенов А. В. 176
Семяновіч І. 99
Сергіеўскі Д. І. 87, 157
Сікорскі Юзаф 60, 61, 119, 129, 135, 136, 149, 192
Сільвестр, іерадыякан, друкар 31, 32
Сіпала, ксёндз-бібліятэкар 166
Скандракоў Сяргей 133
Скарабагатаў Віктар 16, 114
Скарына Францыск 170
Скірмунт (Skirmunt) 150
Скірмунт Канстанцін 111
Скірмунт Канстанцыя 62, 85, 133 *гл. таксама* Паята Х.
Скот Вальтэр 148
Скрынчанка Д. В. 91, 111, 168
Славіньскі Юзаф, кнігагандляр 154
Сляпян Е. Ш., друкар 44
Слупскі А. І. 41
Смародскі А. П. 54, 88, 107, 171, 178, 183

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Сматрыцкі Мялеці 30
Смірдзін А. Ф. 174
Смірноў Я. П. 111
Снітка (Снитко) А. К. 163, 168, 170
Снядэцкі 131
Соліс А. 173
Соськін Ш. А., друкар 42, 57
Соф'я Слуцкая 82, 95
Срезневский Всеволод Измаилович 170
Стажыньскі, кнігагандляр 144
Станіслаў Аўгуст Панятоўскі (Станислав Август), кароль 34
Станкевіч Янка 184
Станюковіч К. 121
Стафановіч Вінцэнт 113, 116
Стафановіч Дамінік 60, 113, 149
Стафановіч Іван Іосіфавіч 8, 36, 39, 46, 47, 48, 49, 51, 63, 72, 78, 134, 191
Стоктан Ф. 121
Стравінскі М. С. 87
Строганаў Сяргей Грыгор'евіч 73
Субіс Альберт 90, 107, 108
Суворын А. С. 155
Сцефановіч Аляксандр 6
Сыракомля Уладзіслаў (сапр. Кандратовіч Людвіг) 51, 59, 60, 65, 87, 98, 106, 114, 131, 147, 148, 149, 171
Сыркін Альберт 59, 63, 129, 131, 134, 146, 174, 192
Сыркін Грыгоры Якаўлевіч 184
Сыцін І. Д. 155
Сядлецкі А. А. 111

Т

Тавараў А. В. 107
Талстой Л. М. 156
Тамашэўскі М. 87, 106
Тамашэўскі У. 60, 115
Тан У. (сапр. Багараз Уладзімір Германавіч) 110, 123, 125, 126
Тарашкевіч Браніслаў 162
Тарло-Мазіньскі З. 91
Тарнопальскі Г. І. 107
Тарэлка Міхаіл 6
Тасьман Вульф Ільіч 56, 57, 159
Тасьман Ілля-Абрам Ісаакавіч 42, 55, 56, 58, 59, 62, 69, 75, 157
Тасьман Ісаак Ільіч 56
Тасьман Хая-Фейга 157
Тасьманы, выдаўцы, друкары і кнігагандляры 44, 56, 57, 59, 78, 191

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Татур Генрых Хрыстафоравіч 64, 167, 168, 169, 170, 178
Тацыт П. К. 173
Твардоўскі П. К. 89
Твен Марк 121
Тургенеў І. С. 156
Тышкевіч Іосіф (Юзаф) 181
Тышкевіч Канстанцін 171
Тышкевіч Марыя 117
Тышкевічы 170

У

Уладзіміраў Леў 13
Уладзіслаў IV (Vladislaus, Владислав), кароль 33
Уладзіслаўлеў І. В. 110
Уласаў Аляксандр 66, 134, 172
Умецкая Яўгенія Сяргееўна 6, 9, 46, 51, 72, 104, 113
Умястоўскі Ф. 140
Унгр І., друкар 59, 146
Урванцоў С. М. 180
Урсул-Рудзенскі Адам 32
Урублеўскія, бібліяфілы 170
Успенскі У. 83

Ф

Файерберг М. 121, 123
Фальк Ф., літограф 8, 39, 50, 51, 52, 89, 91, 100, 117, 134, 135, 192
Фальскі Марыян 136
Фангельзен К. 108
Фаянс Я. 55
Фёдарава Т. М. 16
Фёдараў І. 99
Фельд Э. 160
Фельдман 44, 159, 163
Фельдман Ашэр 156
Фельдман Б. Т. 160
Фердынанд І Габсбург (Фердинанд І Габсбург), імператар 30
Фідэльман М. А., кнігагандляр 158
Фідэрфон Самуіл Меяровіч 55
Філатава А. М. 16
Філіповіч-Дубовік Ян 42, 61, 64, 120, 129, 136, 139, 151, 153, 157, 159, 192
Фішэр Іосіф 124, 125, 126
Фларыян Жан-П’ер дэ Клары 36
Флёраў (Флеров) А. Ф. 180

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Форын Д. Ш., друкар 42, 44, 57, 59, 69
Фралова І. І. 25
Френкель М. (Фрейнкель), кнігагандляр 159, 160, 162
Фрумкін В. Б., кнігагандляр 42, 54, 62, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 169, 177, 182, 186, 193
Фрумкина Ц. Т. 160
Фрыдланд Леў, калекцыянер 183
Фрыдлянд Ф., кнігагандляр 157
Фрыдляйн Рудольф, кнігавыдавец 115
Фрыдман Л. А. 110
Фрышман Д. С. 121
Фрэй П. П. *гл.* Эльперын І.
Фрэнкель Ёсель (Іосель, Іосіф), кнігагандляр 42, 62, 132, 140, 153, 154, 156, 157, 169, 177, 179, 182, 192, 193
Фяліньскі Станіслаў 131, 192

Х

Хадыка А. 170
Хазановіч (Хазанович М. Т.), супрацоўнік кнігарні 160, 163
Халюцін С. Л. 87, 90, 107, 108
Ханелесс А., рабін 107
Харкін (Charkin), кнігагандляр 148
Харламаў В. І. 26
Хвольсан Д. 20
Ходзька Ян 8, 83, 87, 163, 164, 166
Храптовічы 65
Хрептович-Бутенева Екатерина Павловна 65
Хрушчоў Я. Ф. 108
Хэлміньскі У., выдавец 61

Ц

Цвікевіч Аляксандр 130
Цётка, псеўд. 66, 140 *гл. таксама* Пашкевіч А.
Цунзер І. І. 92, 99, 108
Цыбуля Валянціна 12, 169
Цыцэрон М. Т. 143
Цэзар Г.-Юлі 85, 109
Цюндзявіцкая Ганна 155
Цюндзявіцкі В. І. 108
Цюндзявіцкі Ігнат 133
Цюндзявіцкі Станіслаў 133

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Ч

Чапская [Марыя] 186
Чапскі Эмерык 170, 171
Чапяліньскі Фларыян 40, 51, 64, 87, 91, 97, 98, 106, 131, 148, 169, 172, 191
Чарвякоў А. Г. 187
Чарніцын А. 108
Чарнышоў А. М. 91
Чарняўская Зоф'я (Чернявская), кнігагандлярка 154, 160
Чарніхоўскі Людвік, бібліяфіл 181
Чачот Ян 128
Чертова М. И. 160
Чуліцкі Дзмітры Флоравіч 186
Чыгірова Рыма 6
Чыгіроў І. 110
Чыханаў Б. П. 99, 178
Чэрны Адольф 136
Чэхаў А. П. 88, 110, 121, 123, 126

Ш

Шабад А. С. 110
Шабаліна М. В. 24
Шабуня Антон 133
Шалковіч А. В. 54
Шапіра І. Х. 42, 57, 59
Шапіра Лазар Ісаак 110, 124
Шапіра Мордух Хаімаў 184
Шапиро 159
Шапиро Ревека 160
Шаптыцкі Аляксандр Фёдаравіч (Шептицкий) 32
Шахматаў А. А. 111
Шацкіна І. А., кнігагандлярка 158
Швяцова-Водка Г. М. 25, 98, 103, 104
Шер Соня, супрацоўніца кнігарні 160
Шереметьев, граф 176
Шлюбскі А. 169
Шмід Г. 110
Шнейдер Б. А. 160
Шнитман 159
Шнитман С. Б. 160
Шолам-Алейхем Мендэле (сапр. Рабіновіч Ш.) 110, 120
Шпілеўскі Павел 176
Шпакоўскі Канстанцін 133
Шулькін Міхал 167
Шульцэ Герман 145
Шуманскі Яўгені Андрэевіч, калекцыянер 169

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Шчавінская Ларыса Леанідаўна 11
Шчапанскі Ф. 156
Шчарбовіч Людамір 64, 191 *гл. таксама* Вечар Людамір
Шыбека Захар Васільевіч 17, 41, 112, 148, 158
Шыраеў А. С. 174
Шышка М. Б. 59, 106, 147
Шышло К. К. 178
Шэйнэман Л. Б. 45
Шэмеш Адам 106, 118
Шэптыцкі Раман Марыя Аляксандр (у манастве Андрэй – мітрапаліт львоўскі) 170

Э

Эйдэльман П.-Л. 159
Элізен Іаган Георг Давід 101, 105
Эльзевіры 176
Эльперын І. (ён жа Фрэй П. П.) 99, 111
Эльяшаў А. 110, 122, 124
Эльяшэвіч Д. А. 20, 26, 141
Эпімах-Шыпіла Браніслаў 59, 67, 110
Эрбе Ф. 87, 97, 107, 108
Эрдэлі Я. Я. 111, 180
Эрленбах Б. 58
Эстрайхер Караль 18, 21, 34, 51, 114, 131, 135
Эстрайхеры 18

Ю

Юзэфовіч Пётр 133
Юрашкевіч Андрэй, протаіерэй 54, 107, 168
Юршчык Меер Хаімавіч 44, 58, 191
Юрэвіч Рыгор Якаўлевіч 162

Я

Ядвігін Ш. 162
Ян з-над Бярэзіны 135 *гл. таксама* Мікульскі Ян
Янкоўска Ірэна 66, 109
Янкоўскі Плакід (псеўд. John of Dycalp) 106, 116
Ярашэвіч 131
Ярашэвіч Марыя 157
Ярмаловіч Уладзімір Станіслававіч 99, 108
Ястрэмскі Фёдар Мікалаевіч 88, 108, 111, 178
Яўгені, архіепіскап, рэктар семінарыі 175
Яўгені (Шарашылаў), епіскап 54
Яхневіч Іван, святар-бібліятэкар 175

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Частка II

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінскія выданні 1622–1917 гг.

Каталог

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Уступ

Каталог змяшчае 3133 бібліяграфічныя запісы мінскіх выданняў. Бібліяграфічнае апісанне зроблена ў адпаведнасці з міждзяржаўнымі стандартамі ГОСТ 7.1-2003 “Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления”, ГОСТ 7.80-2000. “Библиографическая запись. Заголовок. Общие требования и правила составления”. Скарачэнні слоў і словазлучэнняў адпавядаюць патрабаванням дзяржаўнага стандарту Рэспублікі Беларусь СТБ 7.12-2001. “Бібліяграфічны запіс. Скарачэнне слоў і словазлучэнняў на беларускай мове. Агульныя патрабаванні і правілы” і міждзяржаўнага стандарту ГОСТ 7.12-93. “Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила”. Выкарыстаны таксама метадычныя рэкамендацыі Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі па складанні бібліяграфічных запісаў на старадрукаваныя выданні (Российские правила каталогизации : [в 2 ч.] / Рос. гос. б-ка. Москва, 2008. Ч. 2. С. 68–110).

Размяшчэнне запісаў у каталогу храналагічнае, у межах года – у алфавітным парадку. На першае месца вынесены бібліяграфічныя запісы кірыліцай: на беларускай мове, потым на рускай. На другім месцы ідуць апісанні лацініцай: на беларускай, потым у алфавіце іншых моў. На трэцім месцы – бібліяграфічныя запісы на іўрыце і ідыш. Пры неабходнасці апісанні ўключаюць пераклад назвы на беларускую мову. У дачыненні да бібліяграфічных запісаў мінскіх выданняў на іўрыце і ідыш прыменена не толькі мова арыгінала, але і транскрыпцыя сродкамі беларускага алфавіта. Апісанні змяшчаюць таксама інфармацыю аб бібліяграфічных крыніцах, месцы захоўвання арыгінала ці копіі. Мова каталагізацыі – беларуская.

Каталог утрымлівае дапаможныя паказальнікі: алфавітны паказальнік выдавецтваў і паказальнік імёнаў (аўтараў, укладальнікаў, перакладчыкаў, рэдактараў і афарміцеляў).

Пры навукова-бібліяграфічным пошуку мінскіх кніжных выданняў былі выкарыстаны архіўныя, бібліяграфічныя, бібліятэчныя і літаратурныя крыніцы, а таксама прыкніжная бібліяграфічная інфармацыя. Сярод іх крытыка-бібліяграфічныя, публіцыстычныя, мемуарныя, эпісталярныя і дакументальныя матэрыялы, рэцэнзіі, апублікаваныя ў друку; бібліяграфічныя паказальнікі і каталогі бібліятэк, кнігарань. Прыцягнуты неапублікаваныя матэрыялы, якія захоўваюцца ў беларускіх і замежных архівах. Пералік крыніц падаецца ў “Спісе скарачэнняў”.

Крыніцазнаўчая база працы – перш-наперш уласна кніжныя выданні, надрукаваныя ў азначаныя гады ў Мінску, якія былі прагледжаны de visu, а таксама ідэнтыфікаваны пры дапамозе даведкава-бібліяграфічнага апарату буйнейшых бібліятэк-захавальніц, у тым ліку выкарыстаны электронныя рэсурсы буйнейшых бібліятэк Беларусі, Літвы, Польшчы і Расіі. Некаторыя мінскія выданні ўжо маюць адмысловыя лічбавыя копіі, што таксама адзначана ў біблія-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

графічных запісах пад абрэвіятурай ЛК (лічбавая копія). Адрозныя падыходы да рэтраспектыўнага бібліяграфічнага ўліку і апісання дакументаў у названых бібліятэках выклікалі і неабходнасць захавання, у некаторых выпадках, асаблівасцяў тагачаснай арфаграфіі польскай, лацінскай, беларускай і рускай моў, адлюстраванай у загалоўках мінскіх выданняў.

Не выяўленыя de visu выданні пазначаны ў каталогу зорачкай * (asteriskos), сярод іх і тыя, што засталіся зафіксаванымі толькі ў бібліяграфічных і іншых друкаваных ці пісьмовых крыніцах, з невядомым месцам захавання.

Каталог не прэтэндуе на вычарпальную паўнату, і ўсе крытычныя заўвагі, папраўкі і дапаўненні будуць прыняты з вялікай удзячнасцю.

Працэс жа адкрыцця невядомых выданняў з нашага мінулага, калі не штодзённая, то бясконцая з’ява, што сведчыць аб яе рухомасці, жыцці, зменлівасці і патрэбе ў чарговых абнаўленнях. І дадзеная праца няхай будзе не столькі помнікам мінскім выданням (аўтарам і іх выдаўцам), безумоўна, вартым таго, каб быць ушанаванымі і клапатліва захаванымі, а пакліча да наступных даследаванняў і новаадкрыццяў.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Выданні 1622–1794 гг.

1622

1. **Люткович**, Павел Домжив († каля 1634 г.). Казанье на чиненю памяти по зешлом его милости пану Александрови Федоровичу Шептицком, през отца Павла Домжива Лютковича игумена менского отправованое месяца декабря 20 дня в року 1622. – [Менск : Павел Домжив Люткович, 1622]. – [23] арк. без паг., кустоды ; 4°. – Бібліягр.: КБ. С. 96. № 98. – ГИМ. Хлуд. печ. 74 [Канвалют: 1. Казанье на чиненю памяти… ; 2. Казанье на погребение Елисея…].

1790

1. **Bykowski**, Ignacy Jaxa (1750–1819). Kwestya podana do rozwiązania, czyli Dusza bardziey bywa wzruszona przez roskosz; czyli też przez smutek? / przez Jmć Pana Ignacego Bykowskiego Porucznika Woysk Rossyjskich do druku podana Roku Pańskiego 1790. – Mińsk, 1790 (w Drukarni J. K. M. XX. Bazylianów). – [53] s. без паг. – На пол. і лац. мовах. – Пер. з пол.: Быкоўскі Ігнацы Якса. Праблема, прапанаваная для вырашэння, ці Чым бывае душа больш усхвалявана, радасцю ці смуткам? / Ягамосьці панам Ігнацыем Быкоўскім, паручнікам расійскіх войскаў да друку пададзена ў 1790 г. – Бібліягр.: E. T. 13. S. 479; Василевская. 1985. № 1443; Мальдзіс. 1974. С. 144; Getka. S. 271. Nr 174. – BN. SD XVIII.2.7088; ZNiO. XVIII-6447-II; BNTPN. 3922; РНБ. Сл Пол.-2/4467; ЦНБ НАНБ. ОБ 16-18/Нр-308 (рэпрадукцыя).

2. ***Głos** 23. IXbra Sędziego Grodz. Mińskiego. – [Mińsk], 1790 [(w Drukarni J. K. M. XX. Bazylianów)]. – Пер. з пол.: Галасаванне 23 лістапада Суддзі Гродз.[кага] Мінскага. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 138.

3. **Florian**, Jean-Pierre Claris de (1755–1794). Batchmendy: powieść perska / przez Ign. Bykowskiego porucznika woysk Rossyjskich do druku podana. – Mińsk, 1790 (w Drukarni J. K. M. XX. Bazylianów). – [18] k. без паг. ; 8°. – Пер. з пол.: Фларыян Жан-П'ер дэ Клары. Батмендзі: аповесць персідская / [пер. з фр.] Ігн. Быкоўскім, паручнікам войскаў расійскіх да друку пададзена. – Бібліягр.: E. T. 9. S. 598; T. 16. S. 241; Pidłypczak-Majerowicz. Nr 1126; Getka. S. 271. Nr 175; Василевская. 1985. № 1459; Мальдзіс. 1974. С. 144. – BUW. 17.7.4.19.

4. ***Nabożeństwo** do nayswiętszego… – [Mińsk, 1790 (w Drukarni J. K. M. XX. Bazylianów)]. – Пер. з пол.: Набажэнства найсвяцейшаму… – Бібліягр.: Мальдзіс. 1974. С. 144.

1791

1. **Dodsley**, Robert (1703–1764). Bramin natchniony to jest Xsięga sentymentów o moralności / przez iednego bezwiernego w swoim języku napisana, z którego na angielski pierwiey przetłumaczona ; a teraz z angielskiego na polski przełożona przez JW. Jmci Pana Franciszka Bukatego Posła Pełnomocnego od Rzeczypospolitey Polskiey do Angliji. – Mińsk, 1791 (w Typografij J. K. M. u XX. Bazylianów). – [40] k. ;

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКИ

8°. – Пер. з пол.: Додслі Роберт. Брамін натхнёны – кніга сантыментаў пра маральнасць, адным няверным на сваёй мове напісаная, з якой на англійскую найперш патлумачана, а цяпер з англійскай на польскую перакладзена Ягамосьці панам Францішкам Букатым, паслом паўнамоцным ад Рэчы Паспалітай у Англіі. – Бібліягр.: НДАК. – BN. SD XVIII.1.3446.

2. *Konstytucya seymu 1789 r. O komissyach Woiewódzkich y powiatowych. – Mińsk, 1791 [(w Drukarni J. K. M. XX. Bazylianów)]. – 20 s. – Пер. з пол.: Пастанова сейма 1789 г. Аб камісіях ваяводскіх і павятовых. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 138; T. 20. S. 36; Pidłypczak-Majerowicz. Nr 1127 (Constitucia); Getka. S. 271. Nr 176; Василевская. 1985. № 443, 1861; Мальдзіс. 1974. С. 144.

3. *Konstytucya seymowa z r. 1791. O sądach seymowych. – Mińsk, 1791 [(w Drukarni J. K. M. XX. Bazylianów)]. – 8°. – Пер. з пол.: Пастановы сейма 1791 г. Аб сеймавых судах. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 138, T. 20. S. 36; Pidłypczak-Majerowicz. Nr 1128; Getka. S. 271. Nr 177; Василевская. 1985. № 444, 690; Мальдзіс. 1974. С. 144.

4. **Obrąpalski**, Tadeusz. Mowa przez Wielmoznego JMC Xiędza Tadeusza Obrąpalskiego pro-rektora szkoł Minskich, kanonika Smolenskiego filozofii i swiętey teologii doktora, miana w Mińsku Roku 1791. Dnia 28. Lipca, przy rozdaniu Królewskich Medalow. – Mińsk, [1791] (w Typografii uprzywileiowaney J. K. Mci u XX. Bazylianów). – [4] k. ; 4°. – Пер. з пол.: Абранпальскі Тадэвуш. Прамова Вяльможнага Ягамосьці Князя Тадэвуша Абранпальскага, прарэктара Мінскіх школ, каноніка Смаленскага, доктара філасофіі і святой тэалогіі, сказаная ў Мінску 1791 года дня 28 ліпеня пры раздачы Каралеўскіх Медалёў. – Бібліягр.: НДАК. – BN. SD XVIII.2.4872.

5. ***Prawo** pt. Miasta nasze królewskie wolne w państwach Rzeczy pospolitey. Prawa uchwalone 18/IV 1790. – Mińsk, 1791 [(w Drukarni J. K. M. XX. Bazylianów)]. – 70 s. ; 8°. – Таксама: Grodno, 1793 (JKM). – Пер. з пол.: Закон: Нашы каралеўскія вольныя гарады ў землях Рэчы Паспалітай. Законы зацверджаны 18/IV 1790 г. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 138; T. 25. S. 223; Pidłypczak-Majerowicz. Nr 1129; Getka. S. 271. Nr 178; Василевская. 1985. № 445; Мальдзіс. 1974. С. 144; НДАК.

6. **Rozgraniczenie** normalne w W. X. Litewskim. Prawo 1/XII 1791. uchwalone. – [Mińsk, 1791 (w Drukarni J. K. M. XX. Bazylianów)]. – [8] k. ; 8°. – Пер. з пол.: Нармальнае размежаванне ў В. Кн. Літоўскім. Закон зацверджаны 1/XII 1791 г. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 138; T. 26. S. 413; Pidłypczak-Majerowicz. Nr 1130; Getka. S. 271. Nr 179; Василевская. 1985. № 446; Мальдзіс. 1974. С. 144. – BN. SD XVIII.4.1167 (bez m. w. [8] k. ; 2°); MNK. 3566 (adl. 2564).

7. **Ustawa** rządowa 3 maja 1791… – Mińsk, 1791 [(w Drukarni J. K. M. XX. Bazylianów)]. – 8°. – Пер. з пол.: Закон урадавы [Канстытуцыя] 3 мая 1791 г. … – Бібліягр.: E. T. 11. S. 138, T. 32. S. 86; Pidłypczak-Majerowicz. Nr 1131; Getka. S. 271. Nr 180; Мальдзіс. 1974. С. 145. – MNK. 3565 (adl. 3564).

1792

1. **Do** obywatelow maiących się zebrac na następuiące seymiki [w Mińsku]. – Mińsk, 1792 [(w Drukarni J. K. M. XX. Bazylianów)]. – [12] s. кустоды ; 4°. – Пер. з пол.: Грамадзянам, якія маюць сабрацца на наступныя сеймікі [ў Мінску]. –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Бібліягр.: Мальдзіс. 1974. С. 145; НДАК. – VB LMA. C/R-18-134 (на тыт. пячатка: Бібліятэка імя Івана Луцкевіча).

2. **Laudum** Przeswietnego Wojewodztwa Mińskiego, elekcye urzędow y dalsze czynności na Sejmiku Februariowym 1792. Roku na stałe dostatecznie y zupełnie opisuiące. – [Mińsk], 1792 [(w Drukarni J. K. M. XX. Bazylianów)]. – [9] s. без паг. – Пер. з пол.: Хвала Цудоўнага Мінскага Ваяводства, якая элекцыі [выбары] на пасады і далейшыя чыннасці на Сейміку лютаўскім 1792 г. дастаткова фіксуе і поўна апісвае. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 138; T. 21. S. 122. – BN. SD XVIII.3.616, mf 71792.

3. *__Sąd__ ziemiański, Deklaracya o sądach ziemiańskich wielkich W. X. Lit. Prawa 3/1 1792, uchwalone. – Mińsk, 1792 [(w Drukarni J. K. M. XX. Bazylianów)]. – 48 s. – Пер. з пол.: Суд землеўласнікаў. Дэкларацыя аб вялікіх землеўласніцкіх судах В. Кн. Літ.: законы зацверджаны 3/1 1792 г. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 139; Василевская. 1985. № 695; Мальдзіс. 1974. С. 145.

1793

1. **Osnowa** nauk moralnych i fizycznych wedle ustaw edukacyjnych w biegu całorocznym dawanych [w Mińsku w lipcu r. 1793]. – Mińsk, 1793 (u XX. Bazylianów). – 20 s. – Пер. з пол.: Аснова навук маральных і фізічных паводле статутаў адукацыйных, цягам усяго году даваных [у Мінску ў ліпені 1793 г.]. – Бібліягр.: РФУ. – Czart. 31493 II.

2. **Rozmowa** Sylli z Eukratesem tłumaczona z francuzskiego. – Mińsk, 1793 (w Drukarni XX. Bazylianów). – [2], 16 s. ; 8°. – Пер. з пол.: Размова Сулы з Эўкратыдам [(Эвкратид, Евкратид, Ευκρατίδης)], перакладзеная з французскай. – Бібліягр.: НДАК. – BN. SD XVIII.1.1526.

1794

1. *__Грамота__ окружная Виктора архиепископа минского. – [Минск, 1794 (Типография Базылианов)]. – Бібліягр.: Ластоўскі. 1926. С. 634: “праўдападобна друкавана ў Магілёве”; Мальдзіс. 1974. С. 145; НДАК; РФУ.

2. *__Neplujew__, Jan. Doniesienie Jana de Neplujew, datow. w Mińsku d. 21 9bra 1794 r. – Mińsk, 1794 [(w Drukarni XX. Bazylianów)]. – 1 s. ; 2°. – Пер. з пол.: Няплюеў Ян. Данясенне Яна дэ Няплюева, датав[анае] ў Мінску 21 лістапада 1794 г. – Бібліягр.: E. T. 9. S. 677; T. 12. S. 80; Мальдзіс. 1974. С. 145; РФУ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Выданні 1795–1917 гг.

1795

1. *[**Przepisy** urządzające gubernią Mińską względem spisu ludności. – Mińsk, 1795 (w Drukarni Rządowej)]. – Пер. з пол.: Правілы па арганізацыі перапісу насельніцтва ў Мінскай губерні. – Бібліягр.: E. T. 9. S. 684.

1796

1. *[**Odezwa** o spisie ludności za Najwyższym rozkazem Jej Cesarskiej Mości Katarzyny II-ej. –Mińsk, 1796 (w Drukarni Rządowej)]. – Пер. з пол.: Адозва аб спісе насельніцтва па Найвышэйшым загадзе Яе Царскай Міласці Кацярыны II-й. – Бібліягр.: KW. 1860. Nr 71. S. 761.

1797

1. **Miłosc** na doswiadczeniu : powiesc jndyiska / z francuskiego języka przetłumaczona przez Jm: Pannę B. O. W. K. – Mińsk, 1797 [(w Drukarni Rządowej)]. – 30 s. ; 12°. – Пер. з пол.: Выпрабаванне кахання : індыйская аповесць / з французскай мовы пераклала панна B. O. W. K. – Бібліягр.: E. T. 9. S. 694; T. 23. S. 213; Getka. S. 271. Nr 181; Мальдзіс. 1974. С. 145; Василевская. 1985. № 1463. – IBL. XVIII.1.1068, ЛК (бібліяграфічнае апісанне: Miłość na doświadczeniu : powieść indyjska).

1798

1. **Элизен**, [Иоганн Георг Давид, Ellisen, Johann Georg David, 1756–1830]. Краткое наставление о скотских падежах и каким образом во время оных поступать надлежит = Krotka informacya o upadku bydła, i jakim sposobem w czasie onego postępować. С описанием открывшихся ныне скотских болезней в Финляндии, Эстляндии и Лифляндии / сочиненное на немецком языке надворным советником, санктпетербургским штадтфизиком и доктором Элизеном; одобренное Экспедициею государственнаго хозяйства, опекунства иностранных и сельскаго домоводства, Попечением ея переведенное [В. Я. Джунковским] и по высочайшему его императорскаго величества соизволению в печать изданное. – Минск, 1798 (При Губернском правлении). – [47 с. ; 4°]. – На рус. і пол. мовах. – Бібліягр.: СК РГП. Т. 3. № 8598; КБ. С. 192. № 8; Мальдзіс. 1974. С. 145. – РНБ. СК XVIII 8598; РГБ; БАН; VUB. RSS-11.

1799

1. ***Kalendarz** dla kraju Rossyjskiego (na r. 1800). – Mińsk, [1799 (w Drukarni Rządowej)]. – 20 s. – На пол. і рус. мовах. – Пер. з пол.: Каляндар для Расійскага краю. – Бібліягр.: Мальдзіс. 1977; РФУ.

2. **Łatwy** sposób nauczenia się czytać po rossyisku y po polsku. – Mińsk, 1799 [(w Drukarni Rządowej)]. – 104 s. – На пол. і рус. мовах. – Пер. з пол.: Лёгкі спо-

саб навучыцца чытаць па-руску і па-польску. – Бібліягр.: Мальдзіс. 1974. С. 145; Василевская. 1985. № 1363. – VB LMA. C/R-18-150.

3. ***Przedpisanie** jenerał gubernatora hrabiego Gudowicza, z kopją ukazu rządzącego senatu z dnia 7 marca 1799 r. o wyborach dworzańskich. – Mińsk, 1799 [(w Drukarni Rządowej)]. – Пер. з пол.: Інструкцыя генерал-губернатара графа Гудовіча, з копіяй указа кіруючага сената ад 7 сакавіка 1799 г. аб дваранскіх выбарах. – Бібліягр.: KW. 1860. Nr 71. S. 761.

4. ***Z** daty 20 lutego 1799 roku przedpisanie Mińskiego cywilnego gubernatora Zacharjasza Aleksiejewicza Ka[o]rniejowa, o porządku pierwszych szlacheckich wyborów w Gubernji Mińskiej. – Mińsk, 1799 [(w Drukarni Rządowej)]. – Пер. з пол.: Інструкцыя мінскага грамадзянскага губернатара Захарыя Аляксеевіча Карнеева аб парадку першых шляхецкіх выбараў у Мінскай губерні ад 20 лютага 1799 году. – Бібліягр.: KW. 1860. Nr 71. S. 761.

1800

1. ***Dederko**, Jakób Ignacy (1753–1829), біскуп. Kazanie o obrządku święcenia cmientarza, miane w czasie poświecenia cmentarza w Mińsku / [Jakób Dederko]. – [Mińsk, 1800 (w Drukarni Rządowej)]. – Пер. з пол.: Дэдэрка Якуб Ігнацы. Казанне аб абрадзе асвячэння могілак, прамоўленае ў час асвячэння могілак у Мінску. – Бібліягр.: РФУ.

2. **Dederko**, Jakób Ignacy (1753–1829), біскуп. List pasterski o powołaniu godności kaplańskiej / [Jakób Dederko]. – [Mińsk, 1800 (w Drukarni Rządowej)]. – 10 s. – Пер. з пол.: Дэдэрка Якуб Ігнацы. Ліст пастарскі аб пакліканні да святарскага стану. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 143. – VB LMA. 4242874.

3. **Kalendarz** gospodarski … zawieraiący … swięta ruskie y rzymskie … / przez Tomasza Dubitkowskiego ułożony. – Mińsk, 1800 [(W Drukarni Rządowej)]. – [20] s. – Пер. з пол.: Каляндар гаспадарчы… які змяшчае… рускія і рымскія святы… / укладзены Томашам Дубіткоўскім. – VB LMA. C/L-19-2047.

4. **Reddig**, Józef. Mowa w czasie zakonnej Processyi Wielebnej JMci Panny Kunegundy Zalutyńskiej i Obłoczyn w zakonną odzież W. JM. Panny Pawliny Swiętorzeckiej, Rotmistrowej Powiatu Oszmiańskiego w Kosciele Wielebnych Panien Benedyktynek Mińskich, za Przełożeństwem Wielebnej w Bogu Panny Wiktoryi Glińskiej, Ksieni tegoż Klasztoru, przez Officyała Kustosza katedry żytomieskiej, Schołastyka i Officyała Mińskiego, dnia 2 go Grudnia 1800 roku. – Mińsk, 1800 [(w Drukarni Rządowej)]. – 18 s. ; 16°. – Пер. з пол.: Рэддыг Юзаф. Прамова афіцыяла кусташа жытомерскай катэдры, схаласта і афіцыяла мінскага [Рэддыга] 2 снежня 1800 года ў касцёле Пачэсных вялебных мінскіх бенедыктынак, узначаленых Пачэснай вялебнай Вікторыяй Глінскай, у час манаскай працэсіі Пачэснай Кунегунды Залютынскай і аблачэння ў манаскія адзенні панны Паўліны Свентаржыцкай, ротмістравай Ашмянскага павету. – Бібліягр.: E. T. 4. S. 30, T. 10. S. 2; Василевская. 1983. С. 372. № 2027. – BJ. 42405-I.

1803

1. ***Oszmieniec**, O. Experiment publiczny z całorocznego nauk postępu / O. Oszmieniec. – Mińsk, 1803 [(w Drukarni Rządowej)]. – Пер. з пол.: Ашмянец О[рля]. Публічная дэманстрацыя дасягненняў і вынікаў вучобы на працягу цэ-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

лага года [ў мінскай школе]. – Бібліягр.: E. T. 3. S. 333; Василевская. 1983. C. 43. № 188.

1805

1. *Dederko, Jakób Ignacy (1753–1829), біскуп. List pasterski wszystkim wiernym / [Jakób Dederko]. – [Mińsk, 1805 (w Drukarni Rządowej)]. – Пер. з пол.: Дэдэрка Якуб Ігнацы. Пастарскі ліст усім вернікам. – Бібліягр.: РФУ.

2. **Katalog** xiąg znayduiących się w Mińsku w xięgarni Antoniego Muszyńskiego. Sporządzony w roku 1805. – [Mińsk, 1805]. – [36] s. без паг. – Пер. з пол.: Каталог кніг, якія знаходзяцца ў Мінску ў кнігарні Антонія Мушыньскага. Складзены ў 1805 г. – Бібліягр.: E. T. 15: Katalogi. S. 177. – BN. ZDK.

3. ***Rozporządzenie** Mińskiego gubernialnego rządu z dnia 21 maja 1805 r. co do wyborów dworzańskich, z zalecenia zarządzającego Kijowską i Mińską gubernjami jenerała kawalerji Tormasowa. – Mińsk, 1805 (w Drukarni Rządowej). – Пер. з пол.: Распараджэнне Мінскай губернскай управы ад 21 мая 1805 г. пра дваранскія выбары, з прадпісаннем упраўляючага Кіеўскай і Мінскай губерній генерала кавалерыі Тормасава. – Бібліягр.: KW. 1860. № 71. S. 761.

1808

1. **Kapnist**, B. (1758–1823). Jabieda, to jest Pieniactwo : komedya satyryczna w pięciu aktach / [napisana wierszem] przez Bazylego Kapnista ; tłumaczona (du russe) [prozo] przez M. B. Tomaszewskiego. – Mińsk, 1808 (W Drukarni Rządowey). – 10, 174 s. ; 8°. – Пер. з пол.: Капніст Базыль. Нагаворшчык, або Суцяжніцтва: сатырычная камедыя ў пяці актах / [напісаная вершам] Базылём Капністам ; перакладзеная (з рускай) [у прозе] М. Б. Тамашэўскім. – Бібліягр.: E. T. 2. S. 351; T. 10. S. 25; Василевская. 1983. C. 371. № 2018; Кузняева. 1989. C. 111–113. – РНБ. 13.XV.3.20; BJ. 26885-I; VB LMA. 1R44669 (37544) (173 s.).

2. ה' חקס"ח [מינסק 1808] **עין יעקב.** ליברמן ח', אהל רחל …
***Эйн Якаў**… – Пер. з іўрыта: Вока Якава ; Ліберман Х. Шацёр Рахелі… – Мінск, 1808 (яўрэйская друкарня). – 211 с. – Бібліягр.: Rosenfeld. S. 35. Nr 244.

1809

1. ***Мідраш хахамім.** – На іўрыце. – Мінск, 1809. – 4°. – Бібліягр.: КВ. Зал К, № 77 (Мидраш хахамим).

2. ***Сэфэр Цегелім.** – На іўрыце. – Мінск, 1809 (Друкарня І. Лімы і С. Зымеля). – 264 с. – Бібліягр.: РФУ (Сефер Тегелим).

1810

1. ***Dederko**, Jakób Ignacy (1753–1829), біскуп. Wezwanie do założenia szpitala, w którym osadzoneby były siostry Miłosierdzia / [Jakób Dederko]. – Mińsk, 1810 (w Drukarni Rządowej). – 6 s. ; [4°]. – Пер. з пол.: Дэдэрка Якуб Ігнацы. Адозва аб заснаванні шпіталя, у якім былі размешчаны сёстры Міласэрнасці. – E. T. 3. S. 146; 1906. T. 1. S. 298.

2. ***Treść** nauk wykładanych [w Gymnazyum Mińskim]. – Mińsk, 1810. – Пер. з пол.: Змест навук, выкладаных [у Мінскай гімназіі]. – НББ (у фондзе адсутнічае).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

3. יסוד ושורש העבודה...
*Есод вэшорэш га-авада. – Пер. з іўрыта: Асновы і корань богаслужэння. – [3-е выд.]. – Мінск, [1810] (Друк. Іегуда Ліма бен рабі Ар'е…; Сімха Зымель бен рабі Ехаскель). – 122 с. ; 4°. – Бібліягр.: BF. S. 602. Nr 4907 A.

1811

1. *__Bernas__, [Józef]. Projtoictiones philosophia. – Mińsk, 1811 (w Drukarni Rządowej). – Бібліягр.: КБ. С. 278. – Прыкладная назва: Projectiones philosophiae або перавыданне: Propositiones philosophicae… / Bernardus S. F. (promotor). Вільня, 1780. – Пер. з лац.: Тэзісы па філасофіі (Бібліягр.: Бирало. 1979. С. 152).

2. **Chodźko**, Jan (1777–1851). Do duchownego i świeckiego stanu : od Towarzystwa dobroczynności w Mińsku odezwa / [Jan Chodźko]. – Mińsk, 1811. – 4 s. – Пер. з пол.: Ходзька Ян. Да духоўнага і свецкага стану : ад Таварыства дабрачыннасці ў Мінску адозва. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 147. – BJ. 7800770-II.

3. **Dowód** rocznego postępu z nauki chrzesciańskiej i moralnej, arytmetyki, jeografii, gramatyki, języków polskiego i lacińskiego, wymowy i poezyi, jeometryi, trygonometryi wyzszej o liniach krzywych, architekrury cywilnej i logiki, ogródnictwa, zoologii, fiziki, chemii, botaniki, mineralogii, prawa narodów, historyi powszechnej, mitologii, literatury lacinskiej, językow: rosyjskiego, greckiego, francuskiego i niemieckiego, kaligrafii, rysunków topograficznych i malarskich, przez uczniow gimnazjum Mińskiego w dniu 28/VI 1811 okazany. – Mińsk, 1811 (w Drukarni Rządowej). – 12 s. ; 4°. – Пер. з пол.: Довад гадавых поспехаў у навуцы хрысціянскай і маральнай, арыфметыцы, геаграфіі, граматыцы, мовах польскай і лацінскай, вымаўленні і паэзіі, геаметрыі, трыганаметрыі вышэйшай аб крывых лініях, архітэктуры цывільнай і логікі, агародніцтва, заалогіі, фізікі, хіміі, батанікі, мінералогіі, права народаў, усеагульнай гісторыі, міфалогіі, літаратуры лацінскай, моў: расійскай, грэчаскай, французскай і нямецкай, каліграфіі, рысункаў тапаграфічных і мастацкіх вучняў гімназіі Мінскай, паказаныя 28/VI 1811. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 336; Василевская. 1983. С. 40. № 181. – BJ. 500-M.

1812

1. **Chodźko**, Jan (1777–1851). Litwa oswobodzona czyli przejście Niemna : komedya oryginalna wierszem w I akcie do szczęśliwego odrodzenia się oyczyzny naszey zastosowana i w dniu nayswietnieyszym jmienin Nayiasnieyszego Cesarza i Krola. Dnia 18 Sierpnia przez Amatorow Teatru reprezentowana / napisana w Mińsku roku 1812 przez Jana Chodzkę. – Mińsk, 1812 (W drukarni Administracyi Departamentowey). – 28 s. ; 8°. – Пер. з пол.: Ходзька Ян. Вызваленая Літва, або Пераход Нёмана : арыгінальная камедыя ў вершах у I акце, прысвечаная шчасліваму адраджэнню нашай айчыны і дню найслаўнейшаму імянін Найяснейшага Імператара і Караля. Дня 18 жніўня аматарамі тэатра рэпрэзентавана / напісана ў Мінску ў 1812 г. Янам Ходзькам. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 197; Василевская. 1983. С. 289. № 1594. – РНБ. 13.VIII.2.26; VB LMA. C/L-19-692; BN. I 379.562.

2. *__Dowód__ rocznego postępku z nauki Chrzesciańskiej i moralnej, arytmetyki… przez uczniow Gimnazium Mińskiego (litewsk.) w dniach 26, 27 i 28 czerwca 1812 roku okazany. – Mińsk, 1812 (w Drukarni Rządowej). – 4°. – Пер. з пол.: Довад гадавых вынікаў у навуцы хрысціянскай і маральнай, арыфметыцы… вучнямі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінскай гімназіі ў днях 26, 27 і 28 чэрвеня 1812 г. паказаны. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 336; Jocher. T. 1. S. 264. Nr 1680.

1814

1. *__Odezwa__ Rady Jeneralnej Departamentu secwany i Rady miejskiej Paryzkiej do mieszkańców miasta Paryża, wydana w dniu kwietnia 1814 roku o abdykacyi cesarza Napoleona. – Mińsk, 1814. – Пер. з пол.: Адозва Генеральнай Рады Дэпартаменту Сены і Рады мясцовай Парыжскай да жыхароў горада Парыжа, выданая ў красавіку 1814 года аб адрачэнні ад прастолу імператара Напалеона. – Бібліягр.: E. T. 3. S. 272.

2. *__Subański__, B. Odpowiedź J. Wołodkiewicza, był. marszałka gub. Mińskiej przeciwko K. z Brzostowskich Wołodkiewiczowej, był. marszalkowej gub. Mińskiej 12/V 1814 / [B. Subański]. – Mińsk, 1814 [(w Drukarni Rządowej)]. – Пер. з пол.: Субаньскі Б. Адказ Ю. Валадкевіча, былога маршалка Мінскай губ., супраць К. з Бжастоўскіх Валадкевіч, былой жонкі маршалка Мінскай губ. 12/V 1814. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 372. № 2029.

1816

1. **סדר הגדה של פסח עם פירוש...**

*__Сэдэр Агада__ … – Пер. з іўрыта: Агада Пасхальная з тлумачэннем / склаў [каментарый] рабін, аўтар на лёгкай чыстай мове ў імя справы рабіна Якаба Ліса, Абарбанэль. – Мінск, [1816] (Друк. Сімха Зымель бен рабі Ехаскель). – 23 с. ; 4°. – Малітвы прысвечаны Якаву Гінзбургу ў Бабруйску.– Бібліягр.: BF. S. 328. Nr 2646A.

1817

1. *__Śpiew__ do poloneza. [Imienia Jaśnie Wielmożnego Kazimierza Sulistrowskiego gubernatora Mińskiego kawalera orderu Św. Anny pierwszego stopnia]. – Mińsk, 1817 [(w Drukarni Rządowej)]. – Пер. з пол.: Спевы для паланэза. [У імя Яго Светласці Казіміра Сулістроўскага (1778–1818) Мінскага губернатара кавалера ордэна Св. Анны першай ступені]. – Бібліягр.: КБ. С. 278; РФУ.

1818

1. *__Wykład__ materyi podanych na popis publiczny uczniów Mińskiego Gubernskiego gimnazyum w dniach ostatnich czerwca 1818 roku. – Mińsk, 1818 (w Drukarni Rządowej). – 4°. – Пер. з пол.: Пералік прадметаў, пададзеных для публічнага іспыту вучняў Мінскай губернскай гімназіі ў апошнія дні чэрвеня 1818 года. – Бібліягр.: E. T. 5. S. 199; Jocher. T. 1. S. 264. Nr 168.

1819

1. *__Treść__ nauk, dawanych w Gymnazyum Mińskiem od 4 wrzesnia 1818 do 29 czerwca 1819 roku na popis publiczny uczniów tegoz Gymnazyum. – Mińsk, 1819 (w Drukarni Rządowej). – 4°. – Пер. з пол.: Змест навук, якія выкладаліся ў Мінскай гімназіі ад 4 верасня 1818 да 29 чэрвеня 1819 года, для публічнай праверкі ведаў навучэнцаў гэтай гімназіі. – Бібліягр.: E. T. 4. S. 529; Jocher. T. 1. S. 264. Nr 1682; Василевская. 1983. С. 44. № 191; РФУ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1820

1. **Extrakt** dekretu wywodowego z ksiąg deputacyi wywodowey Gubernii Mińskiey : działo się na Sessyi Deputacyi Wywodowey Gubernii Mińskiey w Wywód familii urodzonych Ursinów Hrabiów Szantyr herbu Ursin-Rawicz / Grzegorz Olędzki, Sekretarz Stanu Szlacheckiego Gub. Mińskiey Kollezski Sowietnik. – [Mińsk, 1820]. – [22] s. без паг., кустоды. – Пер. з пол.: Экстракт пастановы з кніг камісіі па пацвярджэнні дваранства Мінскай губерні : справа разглядалася на сесіі камісіі па пацвярджэнні ў дваранстве Мінскай губерні генеалогіі рода Урсінаў графаў Шантыр герба Урсін-Равіч / Гжэгаш Алендскі, сакратар шляхецкага стану Мінскай губерні, калежскі саветнік. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 369. № 2011 (1819 г.). – BJ. 33221-III.

2. *__Obraz__ sprawiedliwości i doskonalości. S. Jana. – Mińsk, 1820. – Пер. з пол.: Вобраз справядлівасці і дасканаласці Св. Яна. – Бібліягр.: РФУ.

3. *__Treść__ nauk, dawanych w Gymnazyum Mińskiem od 4 wrzesnia 1819 do 29 czerwca 1820 roku na popis publiczny uczniów tegoz Gymnazyum w dniach ostatnich czerwca 1820 roku odbywać się mający podano. – Mińsk, 1820 (w Drukarni Rządowej). – 42 s. – Пер. з пол.: Змест навук, якія выкладаліся ў Мінскай гімназіі ад 4 верасня 1819 да 29 верасня 1820 года, для публічнай праверкі ведаў навучэнцаў гэтай гімназіі, якая мае адбыцца ў апошнія дні чэрвеня 1820 года – Бібліягр.: E. T. 4. S. 529; Василевская. 1983. С. 44. № 191; РФУ. – НББ (адсутнічае).

1821

1. *__Treść__ nauk, dawanych w gimnazjum Mińskiem 1820–1821, na popis publiczny uczniow tegoz gimnazjum. – Mińsk, 1821 (w Drukarni Rządowej). – 4°. – Пер. з пол.: Змест навук, якія выкладаліся ў Мінскай гімназіі 1820–1821, для публічнай праверкі ведаў навучэнцаў гэтай гімназіі. – Бібліягр.: E. T. 4. S. 529; Jocher. T. 1. S. 264. Nr 1683; Василевская. 1983. С. 44. № 191.

1822

1. **Kalendarz** gospodarski Litewski na rok pański 1822, zawierający w sobie święta rzymskie i ruskie, z oznaczeniem dni galownych, wschodu i zachodu słońca, odmion xiężyca, powietrza, tudziez innych ciekawych i pożytecznych wiadomości gospodarskich. – Mińsk, 1822 (w Drukarni Rządowej). – [20] s. – Przedrukowany z Wileńskiego. – Пер. з пол.: Каляндар гаспадарчы Літоўскі на 1822 год, які змяшчае ў сабе святы рымскія і рускія, з азначэннем дзён святочных, усходу і заходу сонца, квадраў месяца, паветра, таксама іншых цікавых і патрэбных гаспадарчых навін. Перадрукаваны з віленскага. – Бібліягр.: КБ. С. 278. – VB LMA. № C/L-19-11023.

2. *__Legatowicz__, Ignacy Piotr (1796–1867). Wiersz na obchód imienin Giecewicza gub. Mińskiego / [Ignacy Legatowicz]. – Mińsk, 1822. – Пер. з пол.: Легатовіч Ігнацы Пётр. Верш на святкаванне імянін губ[ернатара] мінскага Гяцэвіча. – Бібліягр.: РФУ.

3. *__Treść__ nauk, dawanych w gymnazyum Mińskiem od 1 wrzesnia 1821 do 29 czerwca 1822 roku na popis publiczny w dniach ostatnich Czerwca 1822 r. odbywać się mający. – Mińsk, 1822 (W Drukarni Nowey J. Stefanowicza). –18 k. ; 4°. – Пер. з пол.: Змест навук, якія выкладаліся ў Мінскай гімназіі ад 1 верасня 1821 да

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

29 чэрвеня 1822 года, для публічнай праверкі, якая адбудзецца ў апошнія дні чэрвеня 1822 г. – Бібліягр.: E. T. 4. S. 529; Василевская. 1983. С. 44. № 191.

4. *Ustaw Towarzystwa dobroczynności (w mieście Mińsku). – [Mińsk, 1822]. – 12 k. ; 8°. – Пер. з пол.: Статут Таварыства дабрачыннасці (у горадзе Мінску). – Бібліягр.: E. T. 4. S. 621.

5. **Ustawy** czyli organizacya Towarzystwa Dobroczynności [w Mińsku] / [Józef Baszyński, sekretarz deput.]. – [Mińsk : Towarzystwo Dobroczynności, 1822]. – [20] s. без паг. ; 4°. – Пер. з пол.: Статуты або арганізацыя Таварыства дабрачыннасці [ў Мінску] / Юзаф Башыньскі, сакратар дэпут. – Бібліягр.: E. T. 4. S. 620; Василевская. 1983. С. 373. № 2032 (год выдання 1823). – РНБ. 13.3.2.200.

1823

1. *Bykowski, [Ignacy Jaxa (1750–1819)]. Do Jaśniewielmożnego Najaśniejszego Imperatora Aleksandra I w czasie przeyazdu przez Mińsk / [Bykowski]. – Mińsk, 1823 (w Drukarni Rządowej). – Пер. з пол.: Быкоўскі Ігнацы. Да Яснавяльможнага Найяснейшага імператара Аляксандра I ў час праезду праз Мінск. – Бібліягр.: РФУ.

2. **Bykowski**, Ignacy Jaxa (1750–1819). W dzień urodzin Jaśnie Wielmożney Elżbiety z Proszynskich Gieczewiczowey gubernatorowey Mińskiey gubernii : [wiersz] / Ignacy z Jaxow Bykowski. – Mińsk, 1823 (w Drukarni Gubernskiey Rządowey). – [4] s. ; 8°. – Пер. з пол.: Быкоўскі Ігнацы Якса. У дзень народзін Яснавяльможнай Мінскай Губернатаравай Эльжбеты Гяцэвіч з Прушынскіх : верш. – Бібліягр.: РФУ. – BN. II 228.749.

3. **Herman**, Jan. Ziemianin, albo Gospodarz Inflandski w roku M.D.C.LXII. do druku podany, a teraz z niemieckiego na polski język przetłumaczony w roku 1671 i powtórnym razem w druk podany w Słucku w Drukarni roku 1673, a z tego przedrukowany znowu r. 1823 / Jana Hermana z Neydenburku ; [przedmowa wydawcy Ignacego Legatowicza]. – Mińsk : Ignacy Legatowicz, 1823 (W Drukani Nowey J. Stefanowicza przy ulicy Niemihskiey w Domie OO. Rochitów). – [12], 117, [2] s. – Пер. з пол.: Герман Ян з Найдэнбургу [Нідзіцы]. Землеўладальнік, або Інфлянцкі гаспадар, надрукаваны ў 1662 г., перакладзены з нямецкай на польскую мову, надрукаваны ў Слуцку ў 1671 г. і на наступны раз тамсама ў 1673 г., а з гэтага выдання перадрукаваны зноў у 1823 г. – Бібліягр.: E. T. 10. S. 196; Василевская. 1983. С. 370. № 2014. – НББ. Ба623; РНБ. 13.VII.12.34; BN. I 481.673; I 2.047.249; I 2.006.613 A; I.2.006.613; BUW. 5.12.4.52; 13.25.13.36.

4. **Materye** nauk w Szkole Powiatowey Akademickiey Wileysko-Molodeczniańskiey… Na popis publiczny Uczniow teyże Szkoły Ostatnich dni Czerwca 1823 roku. Odbywać się maiący / pod dozorem Ignacego Krukowskiego Kollegiialnego Assessora Filozofii Magistra Zebrane. – Mińsk, [1823 (w Drukarni nowey J. Stefanowicza Typografa Mińskiego). – [12] s. без паг. – Пер. з пол.: Прадметы навучання ў павятовай акадэмічнай Вілейска-Маладзечанскай школе… Для публічнай праверкі ведаў вучняў той самай школы, якая мае адбыцца ў апошнія дні чэрвеня 1823 года / пад наглядам Ігнацыя Крукоўскага, калегіяльнага асэсара магістра філасофіі сабраны. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 38. № 170. – VB LMA. C/R-19–88.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5. *Treść nauk, dawanych w gymnazyum Mińskiem od 1 wrzesnia 1821 na popis publiczny uczniow tegoż gymnazyum w dniach ostatnich. Czerwec 1822 roku odbywać się mający podana. – Mińsk : Gymnazyum Mińskie, 1823 (W Drukarni J. Stefanowicza). – 18 s. – Пер. з пол.: Змест навук, якія выкладаліся ў Мінскай гімназіі ад 1 верасня 1821, для публічнай праверкі ведаў навучэнцаў той самай гімназіі, якая мае адбыцца ў апошнія дні чэрвеня 1822 года. – Бібліягр.: РФУ.

1824

1. **Directorium** Officii Divini et Missarum In Annum Domini MDCCCXXV. Post Bissextilem primum pro Dioecesi Minscensi Juxta Calendarium Julianum conscriptum sub Auspiciis Regiminis Consistorii Dioeceseos Minscensis. – Minsci, [1824] (In Typographia J. Stefanowicz). – [125] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы на 1825 год, першы пасля высакоснага года, для Мінскай дыяцэзіі паводле юліянскага календара, складзены пад наглядам Управы Кансісторыі Мінскай дыяцэзіі. – VUB. Rubr. 38/1825.

1825

1. ***Bernardyn**. 1826 rok pański … – Mińsk, 1825 (W Drukarni J. Stefanowicza). – Пер. з пол.: Бернардын. 1826 год госпадні … – Бібліягр.: РФУ.

2. **Directorium** Officii Divini et Missarum Secundum Rubricas Breviarii Romani et Missalis In Annum Domini MDCCCXXVI. Post bissextilem secundum Juxta Calendarium Julianum pro Dioecesi Minscensi. sub Auspiciis Administratoris Illustrissimi Reverendissimi Domini Jozephi Kamienski Vicarii In Spiritualibus Praelati Archi Diaconi Cathedrae Minscensis S. T. & SS. Canonum Doctoris Conscriptum. – Minsci, [1825] (In Typographia J. Stefanowicz). – [111] s., без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы ў адпаведнасці з рубрыкамі Рымскага Брэвіярыя і Імшала на 1826 год, другі год пасля высакоснага, паводле юліянскага календара для Мінскай дыяцэзіі. Пад наглядам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Юзафа Каменскага, Вікарыя ў духоўных справах, Прэлата, Архідыякана Мінскай катэдры, доктара св. Т[эалогіі] і Кананічнага права напісаны. – VUB. Rubr. 38/1826.

3. **Officium** albo codzienne nabożeństwo ku wiekszey czci i chwale Boga w Troycy Swiętey Jedynego i niepokalanie poczętey Nayswiętszey Panny Maryi Matki Bożey także roznych ss. patronów zebrane i dla wygody chrzesciańskiey przedrukowane. – Mińsk, 1825 [(W Drukarni Stefanowicza)]. – 321 s. ; 14 см. – Пер. з пол.: Афіцыум, альбо Штодзённае набажэнства да большай павагі і ўхвалення Бога у Святой Тройцы Адзінага і бязгрэшна зачатай Найсвяцейшай Панны Марыі Маці Божай, таксама розных святых заступнікаў сабранае і на карысць хрысціянскую перадрукавана. – BJ. 38264 I.

4. ***Osztorp**, Leon. Mowa po zgonie Alexandra I w katedrze Mińskiej / [Leon Osztorp]. – [Mińsk], 1825. – Пер. з пол.: Оштарп Леан. Прамова ў Мінскай катэдры на смерць Аляксандра I. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 153.

5. **Złoty** Ołtarzyk Wonnego Kadzenia Przed Stolicą Bożą: to jest modlitwy rozmaite, które duch gorący na wonność Panu Bogu słodkości chwały jego ofiarować

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

może z przydatkiem niektórych piesni i nabozeństwem o S. Felicyanie patronie Dyecezyi Mińskiey. – Mińsk, 1825. – [26], 582, [6] s. – Пер. з пол.: Залаты Алтарык Добрапахнага Каджэння перад Божым Пасадам: малітвы разнастайныя, якія Дух палымяны можа выдаць на ахвяру радзільную Госпаду Богу дзеля слодычы хвалы ягонае з дадаткам некаторых песень і набажэнствам да Св. Феліцыяна, патрона Дыяцэзіі Мінскай. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 374. № 2038; LVIA. F. 1241. Ap. 1. B. 17. P. 29, 36rev. – VB LMA. 219335.

6. **Żyliński**, Wacław (сапр. Piotrowicz Witold; 1803–1863). Kazanie Miane w czasie żalobnego Nabożeństwa za Dusze S. P. Nayiasnieyszego Monarchy Samowładnacego Cala Rossyia, Króla Polskiego Alexandra I / przez X. Wacława Żylińskiego Każnodziei Katedry Mińskiey Magistra S. Teologii, w Kosciele Katedralnym : r. 1825 dn. 22. xbra). – Mińsk, 1825. – [8] s. ; 8°. – Пер. з пол.: Жылінські Вацлаў (сапр. Пятровіч Вітольд). Казанне, прамоўленае ў час Жалобнага Набажэнства за Душу Найяснейшага Самаўладнага Манарха Расіі, Караля Польскага Аляксандра I / кс. Вацлавам Жылінскім Казнадзеем Мінскай Катэдры, магістрам Св. Тэалогіі, у касцёле Катэдральным : 22 снежня 1825 г. – Бібліягр.: E. T. 5. S. 332. – BN. II 74.190.

1826

1. **Directorium** Officii Divini et Missarum Secundum Rubricas Breviarii et Missalis Romani. In Annum Domini MDCCCXXVII. post bissextilem tertium Juxta Calendarium Julianum pro Dioecesi Minscensi Conscriptum sub Auspiciis Administratoris Illustrissimi Reverendissimi Domini Josephi Kamienski Vicarii In Spiritualibus Praelati Archi-Diaconi Cathedrae Minscensis S. T. et SS. Canonum Doctoris. – Minsci, [1826] (In Typographia I. Stefanowicz). – [136] s., без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы ў адпаведнасці з рубрыкамі Рымскага Брэвіярыя і Імшала на 1827 год, трэці год пасля высакоснага, паводле юліянскага календара, для Мінскай дыяцэзіі напісаны пад наглядам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Юзафа Каменскага, Вікарыя ў духоўных справах, Прэлата, Архідыякана Мінскай катэдры, доктора св. Т[эалогіі] і Кананічнага права. – VUB. Rubr. 38/1827.

2. **Pieśni** nabożne na święta uroczyste według porządku kościoła ś. rzymsko-katolickiego na cały rok zebrane i z przydaniem nowych pieśni przedrukowane. – Mińsk, 1826 [(W Drukarni Z. Pressa)]. – 633 s. – Пер. з пол.: Песні набожныя на ўрачыстыя святы, паводле абраду святога рымска-каталіцкага касцёла сабраныя, на ўвесь год з дадаткам новых песень перадрукаваныя. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 154; Василевская. 1983. С. 372. № 2025; НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 417. Арк. 1, 4. – VB LMA. C/L-19-2109.

3. **Rok** Pański Pełen Bogomyślności Duszy Zakonney czyli Rosmyślania codzienne o powinnościach chreściiańskich, na dowodach Piśma świętego, Ewangelii Jezusa Chrystusa i Oyców ss. Nauczycielów Kościoła Bożego Wsparte. Służące Pannom Zakonnym, ku dostatecznieyszemu poznaniu obowiązków stanu zakonnego, i ku stosowaniu się do powołania / ułożone przez iednego kapłana, Zakonu braci mnieyszych świętego Franciszka obserwantów. – Mińsk, 1826 (W Drukarni Jana Stefanowicza Typografa). – [6], 581 s. – Пер. з пол.: Год Гасподні напоўнены думкамі Душы Манаскай пра Бога, або Разважанні штодзённыя пра абавязкі хрыс-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ціянскія, на падставе Святога Пісання, Евангелля Ісуса Хрыста і святых айцоў Настаўнікаў Касцёла Божага, прызначаныя Паннам Законным для найдакладнейшага пазнання абавязкаў стану манаскага і выканання паклікання / укладзеныя адным капланам, з Ордэна братоў меншых святога Францішка абсервантаў. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 372. № 2028. – НББ. 09/8512; VB LMA. 5205533; BN. II 1.415.784.

4. **Zapowiedzenie** powszechnego Jubileuszu Lata Miłosciwego Tysiącznego osiemsetnego dwudziestego szóstego. Miesiąca maja dnia 2 w Rzymie MDCCCXXIV. Z Drukarni Kamery Apostolskiey. Przedrukowano w Mińsku Roku MDCCCXXVI w Drukarni Zymela. – Mińsk, 1826 (w Drukarni Zymela). – 175, [1] s. ; 17 см. – Тэкст на лац. і пол. мовах. – Пер. з пол.: Абвяшчэнне ўсеагульнага Юбілейнага даравальнага году 1826. Месяца мая 2 дня ў Рыме ў 1824 г. З друкарні Апостальскай Каморы. – ГДГАМ. КП-37833 (18 см); VB LMA. 4348772; BN. Kras. 11.125.

5. **Zapowiedzenie** powszechnego Jubileuszu Lata Miłościwego Tysiącznego osiemsetnego dwudziestego szóstego miesiąca maja dnia 3. w Rzymie MDCCCXXIV z Drukarni Kamery Apostolskiej. Przedrukowano w Mińsku Roku MDCCCXXVI w Drukarni Zymela. – Mińsk, 1826 (w Drukarni Zymela). – [2], 196 s. ; 8°. – Тэкст на лац. і пол. мовах. – Пер. з пол.: Абвяшчэнне ўсеагульнага Юбілейнага даравальнага году 1826. Месяца мая 3 дня ў Рыме ў 1824 г. З друкарні Апостальскай Каморы. – Бібліягр.: E. T. 5. S. 243. – BN. I 126. 947; I 847.992A.

1827

1. **Directorium** Officii Divini ac Missarum In Annum Domini bissextilem MDCCCXXVIII. pro Dioecesi Minscensi Juxta Calendarium Julianum dispositum Sub Regimine Illustrissimi Reverendissimi Domini Mathaei Lipski Episcopi Aureopolitani Suffraganei Polocensis Prælati Præpositi Archi-Cathedr: Mohileviensis, Equitis Ordinis Sanctæ Annæ Secundæ Classis. – Minsci, [1827] (In Off: Typographica J. Stefanowicz C. S.). – [104] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы на 1828 высакосны год для Мінскай дыяцэзіі паводле юліянскага календара ўкладзены пад кіраўніцтвам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Мацея Ліпскага, біскупа Аўрэапалітанскага, суфрагана Полацкага, прэлата прэпазіта Магілёўскай архі-катэдры, кавалера ордэна Святой Анны другой ступені. – VB LMA. C/L-20-1383/1828 ([90] s.); VUB. Rubr. 38/1828. – VB LMA. C/L-20-1383/1828 ([90] s.);VUB. Rubr. 38/1828.

2. **Treść** nauk dawanych w Gymnazyum Mińskiem, i Szkole Powiatowey przy niem będącey od 1 września 1826 do 29 czerwca 1827 roku na popis publiczny uczniów tychże szkół w dniach 26 i 27 tegoż maiąca odbywać się podana / Gymnazyum Mińskie. – Mińsk, 1827. – [14] s. ; 4°. – Пер. з пол.: Змест навук, якія выкладаліся ў Мінскай гімназіі і Павятовай школе ад 1 верасня 1826 да 29 чэрвеня 1827 года, для публічнай праверкі ведаў навучэнцаў гэтых школ, якая ў днях 26 і 27 таго ж месяца адбудзецца. – VUB. U30876.

1828

1. ***Павлов**, А. Зема : пьеса / [соч.] А. Павлова. – Минск, 1828 (Типография И. Стефановича). – 71 с. – Бібліягр.: КБ. С. 474. № 2217. – РНБ (Desideratum).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2. **Directorium** Horarum Canonicarum et Missarum In Annum Domini MDCCCXXIX. Post bissextilem primum. Pro Dioecesi Minscensi. Juxta vetus Calendarium sub Regimine Illustrissimi Reverendissimi Domini Mathaei Lipski Episcopi Aureopolitani Suffraganei Polocensis Prælati Præpositi Archi-Cathedr: Mohileviensis, Administratoris Dioecesis Minscensis, Equit: Ordinis Sanctæ Annæ Secundæ Classis. – Minsci, [1828] (Ex Off: Typographica J. Stefanowicz C. S.). – [105] s. без паг ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў Кананічных Гадзінаў і Св. Імшы на 1829 год, першы год пасля высакоснага, для Мінскай дыяцэзіі. Паводле старога календара пад кіраўніцтвам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Мацея Ліпскага, біскупа Аўрэапалітанскага, суфрагана Полацкага, Прэлата прэпазіта Магілёўскай архі-катэдры, адміністратара Мінскай дыяцэзіі, кавалера ордэна Святой Анны другой ступені. – VUB. Rubr. 38/1829.

3. *__Nabożeństwo__ o rozpamiętywaniu męki i śmierci Pana Jezusa Chrystusa. – Mińsk, 1828 (W Drukarni J. Stefanowicza). – [48] s. – Пер. з пол.: Набажэнства на ўспамін мукі і смерці Госпада Ісуса Хрыста. – Бібліягр.: РФУ.

1829

1. **Cały** złoty ołtarz w dwóch częściach : z różnem nabożeństwem bardzo pożytecznem, przed stolicą naywyższego Boga i Matki Nayswiętszey i ss. patronów, to jest modlitwy, litanije i rozmaite nabożeństwa, które duch gorący na wonność Panu Bogu słodkości chwały Jego ofiarować może, z przydatkiem bardzo wiele nabożeństwa przedrukowane. – Mińsk : [s.n.], 1829 ([s.l. : s.n.]). [16], 158, [2], 224, 25, [3] s., кустоды ; 21 см. – Пер. з пол.: Увесь залаты алтар з розным набажэнствам вельмі карысным перад Пасадам Найвышэйшага Бога і Маці Божай і Свв. Патронаў, або Малітвы, літанні і розныя набажэнствы, якія Дух палымяны можа выдаць на ахвяру кадзільную Госпаду Богу, дзеля слодычы хвалы ягонае. У дзвюх частках, з дадаткам вельмі многіх набажэнстваў передрукаваны. – Бібліягр.: E. T. 3. S. 295; Василевская. 1983. С. 374. № 2037 (Złoty cały ołtarz z różnem nabożeństwem… to jest modlitwy, litanie… Mińsk, 1829. 223 s.). – BJ. 38723-II; BN. II 1.400.616 A.

2. **Directorium** Horarum Canonicarum et Missarum In Annum Domini MDCCCXXX. post bissextilem 2dum pro Dioecesi Minscensi. Juxta vetus Calendarium Authoritate et Mandato Illustrissimi Reverendissimi Domini Matthaei Lipski Episcopi Aureopolitani Suffraganei Polocensis, Administratoris et Nominati Episcopi Dioecesis Minscensis Ordinum Sti Vlodimiri 3tiae Classis et Sti Annæ 2dae Classis Equitis. – Minsci, [1829] (Ex Off: Typographica J. Stefanowicz C. S.). – [98] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў Кананічных Гадзінаў і Св. Імшы на 1830 год, другі год пасля высакоснага, для Мінскай дыяцэзіі. Паводле старога календара, уладай і з загаду Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Мацея Ліпскага, біскупа Аўрэапалітанскага, суфрагана Полацкага, Адміністратара і Наміната на пасаду біскупа Мінскай дыяцэзіі, ордэнаў Св. Уладзіміра 3 ступені і Св. Анны 2 ступені кавалера. – VUB. Rubr. 38/1830.

3. *__Złoty__ Ołtarzyk (cały) etc. – Mińsk, 1829. – Бібліягр.: Мархель. 1977. С. 104. – BN. I 1.576.920 (Złoty ołtarzyk wonnego kadzenia przed stolicą Bożą to jest modlitwy rozmaite które duch gorący na wonność Panu Bogu słodkości chwały Jego ofiarować

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

może z przydatkiem niektórych pieśni przedrukowany. W Uzdzie, 1830 (w drukarni Z. Pressa). 499, [5] s., кустоды ; 12 см. – Пер. з пол.: Залаты алтарык добрапахнага каджэння перад Пасадам Божым, або Розныя малітвы, якія дух палымяны можа скласці на ахвяру кадзільную Госпаду Богу, дзеля слодычы хвалы Ягонае, з дадаткам некаторых песняў перадрукаваны).

1830

1. **Bonawentura** (пасля 1221–1274), святы. Żywot Pana i Boga Naszego Jezusa Chrystusa. To jest: Droga zbawienna, Którą Pan Zbawiciel i Odkupiciel nasz Jezus Chrystus za przyiściem swoim na świat dla odkupu i wybawienia z mocy szatańskiey rodzaiu ludzkiego, będąc jako się sam mianował. Joan. 14. Drogą, prawdą i żywotem, Nas do Nieba prowadził, nauczał i ożywiał. Według Historyi Ewangelistów świętych… Opisana, roku Pańskiego MDXXXIII Podana / [słowa Bł. Wojciecha, Wielkiego Biskupa Zakonu Dominikańskiego]. – Mińsk, 1830. – 8, 195 s., кустоды. – Пер. з пол.: Банавентура (святы). Жыццё Госпада і Бога Нашага Ісуса Хрыста, або Дарога збаўчая, па якой Госпад Збавіцель і Адкупіцель наш Ісус Хрыстос падчас свайго прышэсця на свет для адкуплення і збаўлення роду людскога з-пад улады сатанінскай, які сам сябе назваў Дарогай, праўдай і жыццём (Іаан 14), Нас на Неба вёў, навучаў і ажыўляў. Паводле Гісторыі святых Евангелістаў… Апісана, у 1533 г. Пададзена / словы Бл. Войцеха, Вялікага Біскупа Дамініканскага Ордэну. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 374. № 2039. – НББ. 143807.

2. **Bonawentura** (пасля 1221–1274), святы. Żywot Pana i Boga Naszego Jezusa Chrystusa. To jest: Droga zbawienna, Którą Pan zbawiciel i odkupiciel nasz Jezus Chrystus za przyisciem swoim na świat dla odkupu i wybawienia z mocy szatańskiey rodzaju ludzkiego, będąc. Jako się sam mianował. Joan. 14. Drogą, prawdą i żywotem, Nas do Nieba prowadził, nauczał i ozywiał. Według Historyi Ewangelistów świętych… Opisana, roku Pańskiego MDXXXIII Podana / przez świętego Bonawenture. – Mińsk, 1830. – [7], 177 s. ; 8°. – (Апошняя старонка “177” памылкова надрукавана як “277”!). – Кустоды. – Пер. з пол.: Банавентура, святы. Жыццё Госпада і Бога Нашага Ісуса Хрыста, або Дарога збаўчая, па якой Госпад Збавіцель і Адкупіцель наш Ісус Хрыстос падчас свайго прышэсця на свет для адкуплення і збаўлення роду людскога з-пад улады сатанінскай, які сам сябе назваў Дарогай, праўдай і жыццём (Іаан 14), Нас на Неба вёў, навучаў і ажыўляў. Паводле Гісторыі святых Евангелістаў… Апісана, у 1533 г. Пададзена / святым Банавентурам. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 368. № 2006. – НББ. 096/8513; BN. II 90.263.

3. **Directorium** Horarum Canonicarum et Missarum In Annum Domini MDCCCXXXI. post bissextilem 3tium pro Dioecesi Minscensi. Juxta vetus Calendarium Authoritate et Mandato Illustrissimi Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Matthaei Lipski Episcopi Aureopolitani et Nominati Minscensis Praelati Praepositi Mohyloviensis, Equitis Ordinum Sti Vlodimiri 3tiae Clas: et Stae Annae 2dae Classis. – Minsci, [1830] (Ex Off: Typographica J. Stefanowicz C. S.). – [92] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў Кананічных Гадзінаў і Св. Імшы на 1831 год, трэці год пасля высакоснага, для Мінскай дыяцэзіі. Паводле старога календара, уладай і з загаду Найяснейшага, Найвышэйшага і Найвялебнейшага Пана Мацея Ліпскага, біскупа Аўрэапалітанскага і Наміната на пасаду Мінскай дыяцэзіі, Прэлата

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

прэпазіта Магілёўскага, кавалера ордэнаў Св. Уладзіміра 3 ступені і Св. Анны 2 ступені. – Бібліягр.: РФУ. – VUB. Rubr. 38/1831.

4. **Officium** albo codzienne nabożeństwo ku wiekszey czci i chwale Boga [w Tróycy swiętey Jedynego y niepokalanie poczętey Nayswiętszey Panny Maryi Matki Bożey, także roznych swiętych patronow zebrane]. – Mińsk, 1830 (W Drukarni Z. Pressa). – 247 s. ; 8°. – Пер. з пол.: Афіцыум, альбо Штодзённае набажэнства да большай павагі і ўхвалення Бога [у Святой Тройцы Адзінага і бязгрэшна зачатай Найсвяцейшай Панны Марыі Маці Божай, таксама розных святых заступнікаў сабранае] – Бібліягр.: E. T. 3. S. 280; Василевская. 1983. С. 372. № 2024; LVIA. F. 1241. Ap. 1. B. 17. P. 34, 36rev.

5. ***Pieśni** nabożne na święta uroczyste … – Mińsk, 1830 (W Drukarni Z. Pressa). – [633 s.]. – Пер. з пол.: Песні набожныя на ўрачыстыя святы… – Бібліягр.: Палеес. 1957. – BN. I 292.787 (Pieśni nabożne na święta uroczyste według porządku Kościoła Świętego Rzymsko-Katolickiego na cały rok zebrane z przydatkiem nowych pieśni i przedrukowanych. Uzda, 1829 (Z. Press). 547, [7] s. ; 18 см. Дэф.: пашкоджаны тытул, с. 1–6; ЛК. – Пер. з пол.: Песні набожныя на ўрачыстыя святы паводле абраду Святога Рымска-Каталіцкага Касцёла на цэлы год сабраныя з дадаткам новых і перадрукаваных песень).

6. **Posiedzenie** publiczne Imperatorskiego Człeko-lubnego towarzystwa Słuckiego opieki ubogich komitetu. – Mińsk, 1830 (w Drukarni Zymela Pressa). – 26 s. – Пер. з пол.: Пасяджэнне публічнае камітэту апекі ўбогіх Імператарскага Чалавекалюбнага Слуцкага таварыства. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 370. № 2015. – НББ. Ба1771; РНБ. 13.VI.2.118; VB LMA. 0413883.

7. **Zdanie** sprawy Towarzystwa Mińskiego Dobroczynności… odbyte w Roku 1830. Marca 9. dnia / przez JW. Leona Osztorpa Marszałka Szlachty Gubernii Mińskiey Radcy Stanu, Orderów S. Anny 2. Klassy S. Włodzimierza 4 tey Kawalera, a S. Jana Jerozolimskiego Wielkiego Krzyża Komandora, Vice-Prezesa tegoż Towarzystwa. – Mińsk, 1830 (W Drukarni J. Stefanowicza). – 10 s. – Пер. з пол.: Справаздача Мінскага Таварыства Дабрачыннасці… якая адбылася 9 сакавіка 1830 г. / Яснавяльможны Леан Оштарп, Маршалак Шляхты Мінскай Губерні, Дзяржаўны Радца, Кавалер Ордэнаў Св. Анны 2 Ступені, Св. Уладзіміра 4-тай і Св. Яна Ерасулімскага, Вялікага Крыжа, Камандор, Віцэ-Прэзідэнт таго ж таварыства. – Бібліягр.: E. T. 5. S.274; Василевская. 1983. С.373. № 2036. – VB LMA. C-r.8°379; РНБ. Cr 8° 369 I.

8. **Złoty** ołtarzyk wonnego kadzenia przed stolicą Bożą to jest modlitwy rozmaite, które duch gorący na wonność Panu Bogu słodkości chwały Jego ofiarować może z przydatkiem niektórych pieśni. – Mińsk, 1830. – 697 s. ; 14 см. – Пер. з пол.: Залаты алтарык добрапахнага каджэння перад пасадам Божым, або Розныя малітвы, якія дух палымяны можа скласці на ахвяру кадзільную Госпаду Богу, дзеля слодычы хвалы Ягонае, з дадаткам некаторых песняў. – BDS. 32675.

1831

1. **Павлов**, А. Зема : драма в одном действии / соч. дейст. студ. А. Павлова. – Минск, 1831 (в Типографии еврея З. Пресса). – 71 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 474. № 2218. – РНБ. 18.147.6.85, К1/2269 (м/ф).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2. *__Bernard__, J. Uwagi nad panującą teraz w Mińsku cholerą, jej naturą, przyczynami i środkami leczącemi / [J. Bernard]. – Mińsk, 1831 (W Drukarni J. Stefanowicza). – Пер. з пол.: Бернард Ю. Зацемкі ў сувязі з пануючай цяпер у Мінску халерай, яе прыродай, прычынамі і сродкамі лячэння. – Бібліягр.: РФУ.

3. **Directorium** Horarum Canonicarum et Missarum In Annum Domini MDCCCXXXII. Bissextilem pro Dioecesi Minscensi. Juxta vetus Calendarium Authoritate et Mandato Illustrissimi Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Matthaei Lipski Episcopi Aureopolitani ac Nominati Minscensis Præpositi Mohyloviensis, Equitis Ordinum Sti Vlodimiri 3tiae Classis et Stae Annæ 2dae Classis. – Minsci, [1831] (Ex Off: Typographica J. Stefanowicz C. S.). – [108] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў Кананічных Гадзінаў і Св. Імшы на 1832 высакосны год для Мінскай дыяцэзіі. Паводле старога календара, уладай і з загаду Найяснейшага, Найвышэйшага і Найвялебнейшага Пана Мацея Ліпскага, біскупа Аўрэапалітанскага і Наміната на пасаду біскупа Мінскай [дыяцэзіі], прэпазіта Магілёўскай, кавалера ордэнаў Св. Уладзіміра 3 ступені і Св. Анны 2 ступені. – Бібліягр.: РФУ. – VB LMA. C/L-20-1383/1832 ([96] s.);VUB. Rubr. 38/1832.

4. *__Nauka__ czytania pisma polskiego dla małych dziatek z różnem nabożeństwem i katechizmem katolickim. Krótko zebrane gdyś, wielekrotnie drukowana, znowu przedrukowana. – Mińsk (Druk. Z. Pressa), 1831. – 24 s. ; 8°. – Пер. з пол.: Навука чытання польскага пісьма для малых дзетак з рознымі набажэнствамі і катэхізісам каталіцкім. Коратка сабраная некалі, шматразова друкаваная, зноў перадрукаваная. – Бібліягр.: E. T. 4. S. 539.

1832

1. **Directorium** Horarum Canonicarum et Missarum In Annum Domini MDCCCXXXIII. Post bissextilem primum pro Dioecesi Minscensi. Juxta vetus Calendarium Authoritate et Mandato Illustrissimi Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Matthaei Lipski Episcopi Minscensis, Equitis Ordinum S. Annæ 1mae Classis et S. Vlodimiri 3tiae Classis. – Minsci, [1832] (Ex Off: Typographica J. Stefanowicz C. S.). – [102] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў Кананічных Гадзінаў і Св. Імшы на 1833 год, першы год пасля высакоснага, для Мінскай дыяцэзіі. Паводле старога календара, уладай і з загаду Найяснейшага, Найвышэйшага і Найвялебнейшага Пана Мацея Ліпскага, біскупа Мінскага, кавалера ордэнаў Св. Анны 1 ступені і Св. Уладзіміра 3 ступені. – VUB. Rubr. 38/1833.

2. **Nabożeństwo** roczne, które się odprawuje w Kościele Ś. Rocha, na nowo przedrukowane. – Mińsk, 1832 (W Drukarni J. Stefanowicza). – 26 s. – Пер. з пол.: Гадавое набажэнства, якое адпраўляецца ў Касцёле Св. Роха, нанава перадрукавана. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 156 (1831 год выд.). – РНБ. 17.В.7.6.25.

3. **דברי שיר...**
*__Дыўрэй Шыр.__ – Пер. з іўрыта: Зборнік песень / склаў рабі Мэір Галеві Летэрыс… у доме друку свайго бацькі Гершона Эліяху Летэрыса [Жоўква, 1822]. – Мінск, 1832 (Друк. Гершон Эліягу Бланштэйн). – 164 с. ; 12°. – Бібліягр.: BF. S. 274. Nr 2252.; КВ. Зал К. № 115 (Диврей Шир).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4. **לוח…**

*__Луах__… – Пер. з іўрыта: Каляндар… [на 1832 г.]. – Мінск, 1832 (Друк. Блаштэйна). – Бібліягр.: BF. Вып. 8. С. 663. Nr 5577 I.

5. **לוח…**

*__Луах__… – Пер. з іўрыта: Каляндар… [на 1833 г.]. – Мінск, 1832 (Друк. Блаштэйна). – Бібліягр.: BF. Вып. 8. С. 663. Nr 5577 I.

1833

1. **Павлов**, А. Подарок благонравным ученикам и ученицам на новый 1834 год, или Нравоучительные Детские повести, Служащие к образованию ума и сердца / [соч.] А. Павлова. – Минск, 1833 (в Типографии И. Стефановича). – 38 с. ; 9 см. – Бібліягр.: КБ. С. 474. № 2219. – РНБ. 18.100.3.181; НББ. МФ4795.

2. **Directorium** Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCXXXIV. post bissextilem secundum Juxta vetus Calendarium Authoritate et Mandato Illustrissimi Excellentissimi Reverendissimi Domini Matthaei Lipski Episcopi Dioeceseos Minscensis, Ordinum S. Annæ 1mae Classis et S. Vlodimiri 3tiae Classis Equitis. – Minsci, [1833] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [112] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў Кананічных Гадзінаў і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1834 год, другі год пасля высакоснага, паводле старога календара, уладай і з загаду Найяснейшага, Найвышэйшага Найвялебнейшага Пана Мацея Ліпскага, біскупа Мінскай дыяцэзіі, ордэнаў Св. Анны першай ступені і Св. Уладзіміра 3 ступені кавалера. – VB LMA. C/L-20-1383/1834; VUB. Rubr. 38/1834.

3. **Moszyński**, Antoni (Moszyński Tomasz ; 1800–1893), ксёндз. Kazanie w czasie uroczystego aktu installacyi na Biskupa Dyecezalnego Mińskiego Jasnie Wielmoznego Jmć Xiędza Mateusza Lipskiego Orderów S. Anny 1. klassy i S. Włodzimierza 3. klassy, Kawalera, przedtem Biskupa Aureopolitanskiego Suffragana Połockiego, Prałata Proboszcza Archi-Katedry Mohilewskiey. Miane dnia 8. Stycznia Roku 1833. w Kościele Katedralnym Mińskim / przez X. Antoniego Moszyńskiego Rektora Kollegium Lubieszowskiego XX. Pijarów. – Mińsk, 1833 (W Drukarni J. Stefanowicza). – 19, 1 s. – Пер. з пол.: Машыньскі Антоні. Казанне на святочным акце ўвядзення на пасаду Біскупа Мінскай Дыяцэзіі Яснавяльможнага ксяндза Мацея Ліпскага Кавалера Ордэнаў Св. Анны I ступені і Св. Уладзіміра 3 ступені, перад тым Біскупа Аўрэапалітанскага Суфрагана Полацкага, Пралата Пробашча Арцы-Катэдры Магілёўскай. Адбывалася 8 студзеня 1833 года ў Мінскім Кафедральным Касцёле / кс. Антонія Машыньскага, рэктара Любешоўскага калегіума ордэна піяраў. – Бібліягр.: E. T. 3. S. 173.; Василевская. 1983. С. 371. № 2023. – РНБ. 13.9.1.948; BJ. 25628-I.

4. **הגדה…**

*__Агада…__ – На іўрыце і ідыш. – Пер. на бел.: Агада [з каментарыем на ідыш]. – Мінск, 1833 (Друк. Гершон Эліягу бен Іцхак Блаштэйн). – 56 с. ; 12°. – Бібліягр.: BF. S. 331. Nr 2677A.

5. **לוח…**

*__Луах__… – Пер. з іўрыта: Каляндар… [на 1834 г.]. – Мінск, 1833 (Друк. Блаштэйна). – Бібліягр.: BF. Вып. 8. С. 663. Nr 5577 I.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1834

1. לוח...

**Луах*… – Пер. з іўрыта: Каляндар… [на 1835 г.]. – Мінск, 1834 (Друк. Блаштэйна). – Бібліягр.: BF. Вып. 8. С. 663. Nr 5577 I.

1835

1. **Directorium** Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCXXXVI. Bissextilem Juxta vetus Calendarium, Authoritate et Mandato Illustrissimi Excellentissimi Reverendissimi Domini Matthaei Lipski Episcopi Dioeceseos Minscensis, Ordinum S. Annae 1mae Classis et S. Vlodimiri 3tiae Classis Equitis. – Minsci, [1835] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [114] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэктарыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў Кананічных Гадзінаў і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1836 год высакосны, паводле старога календара, уладай і з загаду Найяснейшага Найвышэйшага Найвялебнейшага Пана Мацея Ліпскага, біскупа Мінскай дыяцэзіі, ордэнаў Св. Анны першай ступені і Св. Уладзіміра 3 ступені кавалера. – VB LMA. C/L-20-13-18/186; VUB. Rubr. 38/1836 ([111, 1 s.]).

2. **Nauka** czytania piśma polskiego dla małych dziatek z różnem nabożeństwem i katechizmem katolickim. Krótko zebrana niegdyś, powielkrotnie drukowana, znowu przedrukowana. – Mińsk, 1835 (w drukarni Zymela Press). – [24] s., кустоды ; 8°. – Пер. з пол.: Навука чытання польскага пісьма для малых дзетак з рознымі набажэнствамі і катэхізісам каталіцкім. Коратка сабраная некалі, шматразова друкаваная, зноў перадрукавана. – Бібліягр.: Pilarczyk. S. 374. Nr 1256. – BJ. 52316-I.

3. לוח...

**Луах*… – Пер. з іўрыта: Каляндар… [на 1836 г.]. – Мінск, 1835 (Друк. Блаштэйна). – Бібліягр.: BF. Вып. 8. С. 663. Nr 5577 I.

1836

1. **Directorium** Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCXXXVII. post bissextilem primum iuxta vetus Calendarium, Authoritate et Mandato Illustrissimi Excellentissimi Reverendissimi Domini Matthaei Lipski Episcopi Dioeceseos Minscensis, Ordinum S. Annae I. necnon S. Vlodimiri 3tiae Classis Equitis. – Minsci, [1836] (Typis I. Stefanowicz C. S.). – [120] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэктарыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў Кананічных Гадзінаў і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1837 год, першы год пасля высакоснага, паводле старога календара, уладай і з загаду Найяснейшага, Найвышэйшага і Найвялебнейшага Пана Мацея Ліпскага, біскупа Мінскай дыяцэзіі, ордэнаў Св. Анны I ступені, а таксама Св. Уладзіміра 3 ступені кавалера. – VB LMA. C/L-20-1383/1837; VUB. Rubr. 38/1837.

2. לוח...

**Луах*… – Пер. з іўрыта: Каляндар… [на 1837 г.]. – Мінск, 1836 (Друк. Блаштэйна). – Бібліягр.: BF. Вып. 8. С. 663. Nr 5577 I.

3. בית ישראל...

= Бет Израель, т. е. Дом Израиля. – **Бэйт Ісраэль**… – Пер. з іўрыта: Дом Ізраіля : крыніцы да каментарыя з Мідраша, Міхільты, Вавілонскага і Іерусалімскага Талмуда / аўтар каментарыя Іцхак Егошуа бен рабі Ісраэль з Карэліч, аўтар

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

дзвюх кніг. – Мінск, 1836 (Друк. Гершон Эліягу Бланштэйн). – 58 с. ; 4° – Бібліягр.: BF. S. 168. Nr 1308; S. 332. Nr 2688. – РНБ. В-205.

4. **ספרי ברית אברהם וחסד אברהם...**
*__Сэфрэй Брыт Абрагам__… – Пер. з іўрыта: Кнігі Запавет Аўраама і Міласэрнасць Аўраама / склаў рабі Абрагам бен рабі Шаптай Леві Гурвіц, празваны Шыфрам Рашы. – 3-е выд. – Мінск, 1836 (Друк. Гершон Эліягу бен Іцхак Бланштэйн). – 30 с. ; 12°. – Першае выд. у Кракаве, 1602; 2-е выд. у Шклове, 1784. – Бібліягр.: BF. S. 202. Nr 1597A.

5. ***Сэфэр** Алім Літэруфа. – Пер. з іўрыта: Кніга Лекавае лісце. – Мінск, 1836 (Друк. Гершона Іцхакава [Бланштэйна]). – Бібліягр.: LVIA. F. 772. Ap. 1. B. 912. P. 1 (Сефер Алим Литеруфа, т. е. Лекарственные листья); НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 417. Арк. 30.

6. **ספר דרך תבונות...**
= Сефер Дерех тевунос, т. е. Путь Мудрости. – **Сэфэр Дэрэх Твунот…** – Пер. з іўрыта: Кніга Шлях Разумення : кароткі выклад / Мошэ Хаім Луцата (кабаліст). – 5-е выд. – Мінск, 1836 (Новы друк Гершон Эліягу бен Іцхак Бланштэйн). – 40 с. ; 8°. – На тыт. таксама: Упершыню надрукавана ў Амстэрдаме Абрагамам Шмойлем. Перадрукавана без зменаў. – Бібліягр.: BF. S. 303. Nr 2478. – РНБ. Б-64.

1837

1. **Directorium** Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCXXXVIII. post bissextilem secundum iuxta vetus Calendarium, Authoritate et Mandato Illustrissimi Excellentissimi Reverendissimi Domini Matthaei Lipski Episcopi Dioeceseos Minscensis, Ordinum S. Annae I ac S. Vlodimiri 3. Classis Equitis. – Minsci, [1837] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [120] s., без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў Кананічных Гадзінаў і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1837 год, другі год пасля высакоснага, паводле старога календара, уладай і з загаду Найяснейшага Найвышэйшага Найвялебнейшага Пана Мацея Ліпскага, біскупа Мінскай дыяцэзіі, ордэнаў Св. Анны I, а таксама Св. Уладзіміра 3 ступені кавалера. – VUB. Rubr. 38/1838.

2. **Nabożeństwo** o rozpamiętywaniu męki i śmierci pana Jezusa Chrystusa Pod czas Passyi w Niedziele, Postu Wielkiego około Nieszpornych godzin dla Wiernych wprowadzone z Odpustem za wiedza Zwierzchności Duchownej do Kościoła Katedralnego przedrukowane. – Mińsk, 1837 (W Drukarni J. Stefanowicza). – 48 s. – Пер. з пол.: Набажэнства на ўспамін мукі і смерці Госпада Ісуса Хрыста падчас Страснай Нядзелі, Вялікага Посту каля часу вячэрні для Вернікаў уведзенае з Адпушчэннем грахоў з дазволу Духоўнай Улады для Кафедральнага Касцёла перадрукавана. – Бібліягр.: РФУ. – РНБ.

1838

1. **Directorium** Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCXXXIX. post bissextilem tertium iuxta vetus Calendarium, Authoritate et Mandato Illustrissimi Excellentissimi Reverendissimi Domini Matthaei Lipski Episcopi Dioeceseos Minscensis, Ordinum S. Annae I ac S. Vlodimiri 3. Classis Equitis. Editum. – Minsci, [1838] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [114] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для пра-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

маўлення малітваў Кананічных Гадзінаў і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1839 год, трэці год пасля высакоснага, паводле старога календара, уладай і з загаду Найяснейшага Найвышэйшага Найвялебнейшага Пана Мацея Ліпскага, біскупа Мінскай дыяцэзіі, ордэнаў Св. Анны I, а таксама Св. Уладзіміра 3 ступені кавалера, выдадзены. – VUB. Rubr. 38/1838.

1839

1. **Directorium** Horarum Canonicarum et Missarum Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini Bissextilem MDCCCXL. Sub Regimine Illustrissimi Reverendissimi Domini Pauli Rawa Sede vacante Administrantis Dioecesin Minscensem, Primicerii inter Capitulares, Praelati, Archidiaconi, S. Theologiae et SS. Canonum Doctoris, Ordinum S. Annae II. et S. Vlodimiri IV Classis Equitis. Cum adprobatione Inpressum. – Minsci, [1839] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [122] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў Кананічных Гадзінаў і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1840 высакосны год. Пад кіраўніцтвам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Паўла Равы, Адміністратара вакантнага пасаду біскупа Мінскай дыяцэзіі, першага сакратара Капітулы, пралата, архідыякана, Св. Тэалогіі і Кананічнага права доктара, ордэнаў Св. Анны II, а таксама Св. Уладзіміра IV ступені кавалера. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – VUB. Rubr. 38/1840.

1840

1. **Directorium** Horarum Canonicarum et Missarum Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCXLI. Sub Regimine Illustrissimi Reverendissimi Domini Pauli Rawa Sede vacante Administrantis Dioecesin Minscensem, Praelati, Archidiaconi, S. Theologiae et SS. Canonum Doctoris, Ordinum S. Annae II. et S. Vlodimiri IV Classis Equitis. Cum adprobatione Impressum. – Minsci, [1840] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [122] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў Кананічных Гадзінаў і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1841 год. Пад кіраўніцтвам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Паўла Равы, Адміністратара вакантнага пасаду біскупа Мінскай дыяцэзіі, Пралата архідыякана, Св. Тэалогіі і Кананічнага права доктара, ордэнаў Св. Анны II, а таксама Св. Уладзіміра IV ступені кавалера. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – VUB. Rubr. 38/1841.

1841

1. **Directorium** Officii Divini ac Missarum Pro Dioecesi Minscensi in Annum Domini MDCCCXLII. Sub Regimine Illustrissimi Reverendissimi Domini Pauli Rawa Nominati Episcopi Minscensis, Praelati, Archidiaconi Cathedralis – Administrantis Dioecesin Minscensem – S. Theologiae et SS. CC. Doctoris, Ord. Annae II et S. Vlodimiri IV cl. Equitis. sede vacante cum adprobatione impressum. – Minsci, [1841] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [123] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1842 год. Пад кіраўніцтвам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Паўла Равы, Наміната на пасад біскупа мінскага, Пралата архідыякана катэдральнага сабора, Адміністра-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

тара Мінскай дыяцэзіі, Св. Тэалогіі і Кананічнага права доктара, кавалера ордэнаў Анны II і св. Уладзіміра IV ст. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – VB LMA. C/L-20-1383/1842; VUB. Rubr. 38/1842.

1842

1. **Directorium** Officii Divini ac Missarum Pro Dioecesi Minscensi in Annum Domini MDCCCXLIII. Sub Regimine Illustrissimi Reverendissimi Domini Pauli Rawa. Nominati Episcopi Minscensis, Praelati, Archidiaconi Cathedralis, Administrantis Dioecesin Minscensem. S. Theologiae et SS. CC. Doctoris, Ord. S. Annae II et S. Vlodimiri IV Cl. Equitis. Sede vacante cum adprobatione impressum. – Minsci, [1842] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [124] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1843 год. Пад кіраўніцтвам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Паўла Равы, Наміната на пасаду біскупа мінскага, пралата архідыякана катэдральнага сабора, Адміністратара вакантнага пасаду біскупа Мінскай дыяцэзіі, Св. Тэалогіі і Кананічнага права доктара, кавалера ордэнаў Анны II і св. Уладзіміра IV ст. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – VUB. Rubr. 38/1843.

1843

1. **Directorium** Officii Divini ac Missarum Pro Dioecesi Minscensi in Annum Domini MDCCCXLIV. Sub Regimine Illustrissimi Reverendissimi Domini Pauli Rawa. Nominati Episcopi Administrantis Dioecesin Minscensem. S. Theologiae Et SS. CC. Doctoris, Ord. S. Vlodimiri III et S. Annae II Cl. Equitis. Sede Vacante Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, [1843] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [144] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1844 год. Пад кіраўніцтвам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Паўла Равы намінаванага біскупа мінскага, кіраўніка Мінскай дыяцэзіі на вакантным пасадзе, Св. Тэалогіі і Кананічнага права доктара, ордэнаў Св. Уладзіміра III і Св. Анны II Ступені кавалера. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 368. № 2007. – НББ. Ба57288; VB LMA. C/L-20-1383/1844; VUB. Rubr. 38/1844.

2. ***Moniuszko**, Stanisław (1819–1872). Fraszki. Dwa zaszyty / [Stanisław Moniuszko]. – Mińsk ; Wilno, 1843. – Пер. з пол.: Манюшка Станіслаў. Гумарэскі. Дзве хованкі. – Бібліягр.: Moniuszko. 1968. S. 184; Мальдзіс. 1969. С. 97.

3. [**Puszkin**, A. S. (1799–1837)] Tłómaczenia Ksawerego Edwarda Wojniłłowicza: Jeniec Kaukazu ; Bracia rozbojnicy z Puszkina / [A. S. Puszkin ; K. E. Wojniłłowicz]. – [Mińsk : Wojniłłowicz] ; Wilno, 1843 (T. Glücksberg). – 60 s. ; 12° ; 3 gr. 10. – Пер. з пол.: Пераклады з Пушкіна Ксаверыя Эдварда Вайніловіча: "Кавказский пленник"; "Братья-разбойники". – Бібліягр.: E. T. 5. S. 140; КБ. С. 282. – БАН XXIX/6 22446 – Слав.з.

1844

1. ***Teatr** Miński. Oddział pierwszy. Wieczór błędu i jajecznia zaczarowana / [Drozdowicz, ці Wojciech Drozdowski (?)]. – [Mińsk], 1844. – Пер. з пол.: Тэатр

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінскі. Аддзел першы. Вечар памылак і зачараваная яечня / Драздовіч [Войцех Драздоўскі (?)]. – Бібліягр.: КБ. С. 282.

1845

1. **Памятная** книжка Минской губернии на 1845 год / издана при Канцелярии Минского гражданского губернатора. В пользу детского приюта. – Минск, 1845 (в Типографии Губернского правления). – [175] с., [2] л. табл. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 162; КБ. С. 478. № 2254. – VUB. PK4, ЛК.

2. **Сергиевский**, Дмитрий Иванович. Пан Дольский, или Свидание с дочерью : повесть в стихах / сочинение Д. Сергиевского. – Минск, [1845] (в Губернской типографии). – [2], 67 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 512. № 2818. – НББ. БА2976, ЛК; РНБ. 18.149.2.96.

3. **Directorium** Officii Divini ac Missarum Pro Dioecesi Minscensi in Annum Domini MDCCCXLVI. Sub Regimine Illustrissimi Reverendissimi Domini Pauli Rawa. Nominati Episcopi Administrantis Dioecesin Minscensem. S. Theologiae Et SS. CC. Doctoris, Ord. S. Vlodimiri III et S. Annae II Cl. Equitis. Sede Vacante Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, [1845] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [106] s., без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1846 год. Пад кіраўніцтвам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Паўла Равы намінаванага біскупа мінскага, кіраўніка Мінскай дыяцэзіі на вакантным пасадзе, Св. Тэалогіі і Кананічнага права доктара, ордэнаў Св. Уладзіміра III і Св. Анны II Ступені кавалера. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – VB LMA. C/L-20-1383/1846.

4. ***Marcinkiewicz**, Kamilla. Pierwsze proby muzykalne dziewięciołetniej Kamilli Marcinkiewicz ofiarowane St. Moniuszcze [Ноты] : Polka. Mazur. Modlitwa. Mazur / Kamilla Marcinkiewicz. – Mińsk, 1845 (Litogr. F. Falka). – Пер. з пол.: Марцінкевіч Каміла. Першыя музычныя пробы дзевяцігадовай Камілы Марцінкевіч, ахвяраваныя Ст. Манюшку: Полька. Мазурка. Малітва. Мазурка. – Бібліягр.: Ахвердава. 1985. С. 68 : іл.

1846

1. **Устав** Минского благотворительного общества / Минское благотворительное общество. – [Минск, 1846 (Губернская типография)]. – 16 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3377. – НББ. БА33592, ЛК.

1847

1. **Directorium** Officii Divini ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini bissextilem MDCCCXLVIII. Sub Regimine Illustrissimi Reverendissimi Domini Pauli Rawa Nominati Episcopi Administrantis Dioecesin Minscensem, S. Theologiae et SS. Canonum Doctoris, Ord. S. Stanislai I. S. Vlodimiri III et S. Annae II Cl. Equitis. Sede Vacante Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, [1847] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [127] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1848 год. Пад кіраўніцтвам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Паўла Равы, біскупа мінскага, кіраўніка

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінскай дыяцэзіі, Св. Тэалогіі і Кананічнага права доктара, ордэнаў Св. Станіслава I, Св. Уладзіміра III і Св. Анны II Ступені кавалера. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 368. № 2007. – VUB. Rubr. 38/1848.

1848

1. **Собрание** древних грамот и актов городов Минской губернии, православных монастырей, церквей и по разным предметам = Zbiór dawnych dyplomatów i aktów miast Mińskiej gubernii, prawosławnych monasterów, cerkwi i w różnych sprawach. – Минск, 1848 (в Губернской типографии). – [2], XLVIII, 402 с. ; 27 см. – Загал. і прадмова на рус. і пол. мовах; граматы на старабел., пол. і лац. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 255. № 341; С. 520. № 2938. – НББ. АБ79170К, В94919, БА378К, БА114885К, БА12746К, БА1472К, БА1473К, ЛК; ГДГАМ. КП-35892, КП-40640; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-3027, КАБ1574, ОБ-XIX/Нр-219, ОБ-XIX/Нр-219а, ОБ-XIX/Ср-431 (аўтограф Л. Кандратовіча); ПБ. 264600 РФ; НГАБ. 17252–17255, 17261; BN. III 281.199; Kras. 17.735; BUW. 93754; VUB. 902.5(476)/C-55, Z3533; РНБ 52/822, 18.11.2.29; РГБ. M 23/5, U 400/203, W 51/30, МК.

2. **Directorium** Officii Divini ac Missarum SS. pro Dioecesi Minscensi in Annum Domini MDCCCXLIX. Sub Regimine Illustrissimi Reverendissimi Domini Pauli Rawa Nominati Episcopi Administrantis Dioecesim Minscensem, S. Theologiae et SS. Canonum Doctoris, Ord. S. Stanislai I. S. Vlodimiri III. et S. Annae II. Cl. Equitis. Sede Vacante Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, [1848] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [117] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1849 год. Пад кіраўніцтвам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Паўла Равы, біскупа мінскага, кіраўніка Мінскай дыяцэзіі, Св. Тэалогіі і Кананічнага права доктара, ордэнаў Св. Станіслава I, Св. Уладзіміра III і Св. Анны II Ступені кавалера. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – VUB. Rubr. 38/1849.

3. *__Karta__ jeograficzna gubernii Mińskiej / F. Falk. – Mińsk : F. Falk, 1848. – Пер. з пол.: Мапа геаграфічная Мінскай губерні / Ф. Фальк. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 483; Василевская. 1983. С. 369. № 2012. – Гл.: Гісторыя беларускай кнігі. Т. 2, с. 126 (іл.): Карта Минской губернии. Минск : Литографировал Ф. Фальк, 1848. – РНБ.

4. *__Obraz__ z obrzazów uczuć ludzkich. – [Mińsk : Goździcki], 1848. – Пер. з пол.: Вобраз з вобразаў людскіх пачуццяў. – Бібліягр.: КБ. С. 282.

5. *__Wzory__ kaligraficzne rosyjskie, polskie, francuskie i niemieckie. – [Mińsk], 1848 (Druk. F. Falka). – Пер. з пол.: Узоры каліграфічныя рускія, польскія, французскія і нямецкія. – Бібліягр.: КБ. С. 298.

1849

1. **Роспись** русских книг Минской губернской библиотеки для чтения (устроенной в 1845 г.). – Минск, 1849 (Губернская типография). – [4], 96 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 503. № 2658. – ЦНБ НАНБ. ФР90 (м/ф); РНБ. 18.52.3.156; РГБ. 807-85/125-8.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2. **Directorium** Officii Divini ac Missarum SS. pro Dioecesi Minscensi in Annum Domini MDCCCL. Sub Regimine Illustrissimi Reverendissimi Domini Pauli Rawa Nominati Episcopi Administrantis Dioecesim Minscensem, S. Theologiae et SS. Canonum Doctoris, Ord. S. Stanislai I, S. Vlodimiri III, et S. Annae II. Cl. Equitis. Sede Vacante Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, [1849] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [126] s., без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1850 год. Пад кіраўніцтвам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Паўла Равы, біскупа мінскага, кіраўніка Мінскай дыяцэзіі, Св. Тэалогіі і Кананічнага права доктара, ордэнаў Св. Станіслава I, Св. Уладзіміра III і Св. Анны II Ступені кавалера. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – VUB. Rubr. 38/1850.

1850

1. **Directorium** Officii Divini ac Missarum SS. pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini [MDCCCLI]. Sub Regimine Illustrissimi Reverendissimi Domini Pauli Rawa Nominati Episcopi Administrantis Dioecesim Minscensem S. Theologiae et ss. Canonum Doctoris, ord. S. Stanislai I. S. Vlodimiri III. et S. Annae II cl. Equitis. Sede vacante cum adprobatione impressum. – Minsci, [1850] (Typis J. Stefanowicz C. S.). – [82] s. без паг. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на [1851] год. Пад кіраўніцтвам Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Паўла Равы намінаванага біскупа мінскага, кіраўніка Мінскай дыяцэзіі, Св. Тэалогіі і Кананічнага права доктара, кавалера ордэнаў Св. Станіслава I, Святога Уладзіміра III і Св. Анны II ступені. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 311; Василевская. 1983. С. 368. № 2007; РГИА СПб. Ф. 775. Оп. 1. Д. 62. Л. 100. – РНБ. 16.145.3.51.

2. ***Żywot** Pana Boga Naszego Jezusa Chrystusa ect. – Mińsk, 1850. – Пер. з пол.: Жыццё Госпада Нашага Ісуса Хрыста… – Бібліягр.: Мархель. 1977. С. 105.

1851

1. ***М. А. Гинцбург** : портрет. – Минск, [1851] (Литогр. F. Falka). – 1 с. ; 1/4 л. – Подпіс на іўрыце. – Бібліягр.: РГИА СПб. Ф. 772. Оп. 1. Д. 2574. Л. 213 (Портрет. М. А. Гинцбург, сочинитель славных еврейских сочинений).

2. ***Мирзах**, т. е. Восход. – Минск, 1851 (Литогр. Ф. Фалька). – 1 с. ; в 1 лист. – Подпіс на іўрыце. – Бібліягр.: РГИА СПб. Ф. 772. Оп. 1. Д. 2574. Л. 97.

3. **Общий** состав управления Минской губернии гражданского, военного, духовного и училищного ведомств на 1852 год. – Минск : Издательство при Минском губернском статистическом комитете, 1851 (Губернская типография). – 179 с. – Бібліягр.: КБ. С. 416. № 1594. – РНБ. 18.38.7.21; РГБ; VUB. PK4.

4. **Directorium** Officii Divini Ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCLII. Sub Regimine Exellentissimi Illustrissimi et Reverendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei Miseratione et S. Sedis Apostolicae Gratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Annae III cl. Equitis. Cum Adprobatione Impressum. – [Minsci], 1851 (Typis Dworzeci, Vilnae). – 81 s. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым на-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

бажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1852 год. Пад кіраўніцтвам Найвышэйшага Найяснейшага і Найвялебнейшага Пана Адама Вайткевіча, з Божай літасці і Святога Апостальскага пасаду ласкі біскупа мінскага, ордэна Св. Анны III ступені. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – VB LMA. C/L-20-1383/1852.

1852

1. **Извлеченные** из Свода законов правила о мерах к пресечению скотских падежей. – Минск, 1852 (Губернская типография). – [4], 31 с. ; 23 см. – (К № 33 официальной части Казанских губернских ведомостей 11-го августа 1852 г.). – Бібліягр.: КБ. С. 375. № 921. – РНБ. 18.78.2.352; VUB.

2. ***Abecadło** w rycinkach dla dzieci niemieckie, rosyjskie, polskie / [F. Falk]. – Mińsk : [F. Falk], 1852 (Druk u Natansona w Warszawie). – [22 s. ; 16°]. – Пер. з пол.: Азбука ў гравюрах для дзяцей нямецкая, руская, польская / [Ф. Фальк]. – Бібліягр.: E. T. 6. S. 2; Василевская. 1983. С. 28. № 120; Pilarczyk. S. 303. Nr 133.

3. **Dombasle**, Joseph Alexandre Mathieu, de (1777–1843). Uprawa, zbiór i zachowanie buraków / przez agronoma francuzkiego Dombal ; przełożyła na język polski Helena z Gieczewiczów Proszyńska. – Mińsk, 1852 [1853] (Druk. A. i J. Dworzeców). – [72] s. ; 16°. – Пер. з пол.: Дамбаль. Вырошчванне, уборка і захоўванне буракоў / агранома французскага Дамбаля ; пераклала на польскую мову Хелена з Гяцэвічаў Прушыньска. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 332; Василевская. 1983. С. 369. № 2009 (Dombasle P.); КБ. С. 354. № 672 (Домбаль Матье. Сеяние, собирание и хранение свеклы. Соч. Знаменитого французского агр. Домбаля. Пер. на пол. яз. литовск. помещица Елена из Гецевичей Прошинская. Минск : Тип. А. и И. Дворжецов, 1853. 72 с.). – РНБ (Desideratum); VUB. T81577, T17527.

1853

1. **Directorium** Officii Divini Ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCLIV. Sub Regimine Exellentissimi Illustrissimi et Reverendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei Miseratione et S. Sedis Apostolicae Gratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Annae III cl. Equitis. Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, 1853 (Typis A. et J. Dworzecii). – 80 s., 5 k. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1854 год. Пад кіраўніцтвам Найвышэйшага Найяснейшага і Найвялебнейшага Пана Адама Вайткевіча, з Божай літасці і Святога Апостальскага пасаду ласкі біскупа мінскага, ордэна Св. Анны III ступені. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – Бібліягр.: РГИА СПб. Ф. 772. Оп. 1. Д. 3025. Л. 262. – VUB. Rubr. 38/1854.

1854

1. **Общий** состав управления Минской губернии гражданского, военного, духовного и училищного ведомств на 1855 год. – Минск : Издательство при Минском губернском статистическом комитете, 1854 (Губернская типография). – 156 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 416. № 1594. – РНБ. 18.24.7.47; РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2. *ABC in Bildern für Kinder / von F. Falk. – Mińsk, [1854] (F. Falk). – [22 s. ; 16°]. – Пер. з ням.: Азбука ў малюнках для дзяцей / [Ф. Фальк]. – Бібліягр.: РГИА СПб. Ф. 772. Оп. 1. Д. 2574. Л. 103.

3. **Directorium** Officii Divini Ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCLV. Sub Regimine Exellentissimi Illustrissimi et Reverendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei Miseratione et S. Sedis Apostolicae Gratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Annae III cl. Equitis. Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, 1854 (Typis A. et J. Dworzecii). – 80 s., 5 k. ; 8°. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1855 год. Пад кіраўніцтвам Найвышэйшага Найяснейшага і Найвялебнейшага Пана Адама Вайткевіча, з Божай літасці і Святога Апостальскага пасаду ласкі біскупа мінскага, кавалера ордэна Св. Анны III ступені. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – На лац. і пол. мовах. – Бібліягр.: РГИА СПб. Ф. 772. Оп. 1. Д. 2574. Л. 241. – VB LMA. C/L-20-1383/1855; VUB. Rubr. 38/1855.

4. **Dunin-Marcinkiewicz**, Wincenty (1808–1884). Wiersze różne. Powinszowanie wójta Nauma w dzień imienin panny W… S… / [przez Wincentego Dunin Marcinkiewicza]. – Пер. з пол.: Дунін-Марцінкевіч Вінцэнт. Розныя вершы. Віншаванне войта Навума ў дзень імянін панны В… С… – Mińsk, 1854. – 75 s. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 250. № 1378. – ЦНБ НАНБ. В-XIX/Нр-2 (73–76 s.).

5. *Ojcze nasz. – Mińsk, [1854] (F. Falk). – 2, 2 ark. ; 2°. – Пер. з пол.: Ойча наш. – Бібліягр.: РГИА СПб. Ф. 772. Оп. 1. Д. 2574. Л. 103 (Na polskim i słowiańskim językach).

1855

1. **Directorium** Officii Divini Ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCLVI. Sub Regimine Exellentissimi Illustrissimi et Reverendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei Miseratione et S. Sedis Apostolicae Gratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Annae III clas. Equitis. Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, 1855 (Typis A. et J. Dworzecii). – 80 s. ; 8°. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1855 год. Пад кіраўніцтвам Найвышэйшага Найяснейшага і Найвялебнейшага Пана Адама Вайткевіча, з Божай літасці і Святога Апостальскага пасаду ласкі біскупа мінскага, кавалера ордэна Св. Анны III ступені. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – На лац. і пол. мовах. – VUB. Rubr. 38/1856.

2. **Dunin-Marcinkiewicz**, Wincenty (1807–1884). Hapon : powieść białoruska, z prawdziwego zdarzenia, w języku białoruskiego ludu napisana / przez Wincentego Dunin Marcinkiewicza ; ozdobiona 4 rycinami. – Mińsk : Nakładem księgarzy Mińskich, braci Bejlinów, 1855 (Drukiem Jokiela Dworca). – 125 s., 4 rус. ; 17 см. – Тытул і прадмова аўтара па-польску. – Тэкст: бел. мова лацінкай, пол. мова. – Пер. з пол.: Дунін-Марцінкевіч Вінцэнт. Гапон : беларуская аповесць з праўдзівага здарэння, напісаная на мове беларускага народу. – Бібліягр.: Мархель. 1977. С. 89; Василевская. 1983. С. 249. № 1373; КБ. С. 227. № 130. – НББ. 096/14695 (дэф.: адсутнічаюць вокладка і 4 гравюры); ЦНБ НАНБ. Б-XIX/Нр-6; НГМРБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

КП13661; VB LMA. C/R-19-124, 351813; РНБ.13.13.7.42; BN. I.491.462; I.491.463; I.2.070.281; BUW. 4.19.4.84; ЦНБ НАНБ. Б-XIX/Нр-6.

3. **Dunin-Marcinkiewicz**, Wincenty (1807–1884). Wieczernice i Obłąkany : poezye / Wincentego Dunin Marcinkiewicza. – Mińsk : Nakładem i Drukiem Jokiela Dworca, 1855. – 134 s. – На бел. і пол. мовах. – Пер. з пол.: Дунін-Марцінкевіч Вінцэнт. Вечарніцы і Апантаны. – Бібліягр.: Мальдзіс. 1969. С. 123; КБ. С. 227. № 128. – VB LMA. 466173; VUB. T77832; BUW. 5.7.10.72; BJ. 543-I.

4. **Exsecutorium** decretum de limitibus Dioecesis Minscensis, Latum ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino Metropolitano Ignatio Hołowiński / [Ignacy Hołowiński (1807–1855)]. – Mińsk, 1855 (J. Dworzec). – 48 s. – Пер. з лац.: Выканаўчы дэкрэт пра межы Мінскай дыяцэзіі, пададзены Найяснейшаму і Найвялебнейшаму Мітрапаліту Ігнацыю Галавіньскаму. – Бібліягр.: НГАБ. Ф. 1781. Воп. 32. Спр. 187. Арк. 76, № 25; Василевская. 1983. С. 369. № 2010 (Exsecutorium decretum de limitibus Minscensie latum ab illustrassimo domino Ignatio Polowinski). – VUB. Z28467.

5. **Gerand`a**, [Joseph Marie], de (1772–1842). O udoskonaleniu moralnem czyli o ukształceniu samego siebie. T. 1 / przełozył z francuzkiego Michał Bohusz Szyszko. – Mińsk : Nakładem i drukiem Jokiela Dworca ; oraz nakładem księgarzy Mińskich, braci Bejlinów, 1855. – X, 273, [1] s. ; 8 gr. – Пер. з пол.: Герандэ Юзаф Марыя. Аб маральным удасканаленні, або Аб выхаванні самого сябе / пераклаў з французскай Міхал Богуш Шышка. – НББ. БА52696 (Т. I); ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-2158; ОБ-XIX/1713 (Т. 1–2); VB LMA. 527045/1-3 (Т. 1–3); BN. II 286.576 (Т. 1–3); BJ. 54966-II (Т. 1–3); БАН.

6. **Gerand`a**, [Joseph Marie], de (1772–1842). O udoskonaleniu moralnem czyli o ukształceniu samego siebie. T. 2 / przełozył z francuzkiego Michał Bohusz Szyszko. – Mińsk : Nakładem i drukiem Jokiela Dworca ; oraz nakładem księgarzy Mińskich, braci Bejlinów, 1855. – 279, [1] s. ; 8 gr. – Пер. з пол.: Герандэ Юзаф Марыя. Аб маральным удасканаленні, або Аб выхаванні самого сябе / пераклаў з французскай Міхал Богуш Шышка. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/ Нр-875, ОБ-XIX/1713 (Т. 1–2); VB LMA. 527045/1-3 (Т. 1–3); BN. II 286.576 (Т. 1–3); BJ. 54966-II (Т. 1–3); БАН.

7. **Gerand`a**, [Joseph Marie], de (1772–1842). O udoskonaleniu moralnem czyli o ukształceniu samego siebie. T. 3 / przełozył z francuzkiego Michał Bohusz Szyszko. – Mińsk : Nakładem i drukiem Jokiela Dworca ; oraz nakładem księgarzy Mińskich, braci Bejlinów, 1855. – 336, [6] s. ; 8 gr. – Пер. з пол.: Аб маральным удасканаленні, або Аб выхаванні самого сябе / пераклаў з французскай Міхал Богуш Шышка. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-702; VB LMA. 527045/1-3 (Т. 1–3); BN. II 286.576 (Т. 1–3); BJ. 54966-II (Т. 3); 840860 (Т. III); БАН.

8. **Lojko**, Mikolaj. Opisanie folwarku, nazwanego Kraśnybrzeg, pobudowanego 1855 roku, Mińskiej gubernji mińskiéj gubernji w Pttcie [powiecie] Ihumeńskim przez obywatela Edwarda Korzeniewskiego : [wierszem] / Mik. Łojko. – Mińsk, 1855 (W Drukarni J. Dworca). – 9 s. ; 12°. – Пер. з пол.: Лойка Мікалай. Апісанне фальварку названага Красныбераг Мінскай губерні Ігуменскага павета, пабудаванага ў 1855 г. абывацелем Эдвардам Каржанеўскім : вершам. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 309. № 1698; E. T. 3. S. 13; T. 6. S. 475. – РНБ. 13.6.2.560; BJ. 1771-I.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1856

1. *__Abecadło__ w rysunkach dla dzieci / F. Falk. – Mińsk, 1856 [(F. Falk)]. – [22 s. ; 16°]. – Пер. з пол.: Азбука ў малюнках для дзяцей / Ф. Фальк. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 483; Pilarczyk. S. 340. Nr 747.

2. **Directorium** Officii Divini Ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCLVII. Sub Regimine Exellentissimi, Illustrissimi et Reverendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei Miseratione et S. Sedis Apostolicae Gratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Annae II. clas. Equitis. Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, 1856 (Typis A. et J. Dworzecii). – 84 s. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1857 год. Пад кіраўніцтвам Найвышэйшага Найяснейшага і Найвялебнейшага Пана Адама Вайткевіча, з Божай літасці і Святога Апостальскага пасаду ласкі біскупа мінскага, кавалера ордэна Св. Анны II ступені. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў] – VB LMA. C/L-20-1383/1857, 1R20637; VUB. Rubr.38/1857, 17244/I.

3. *__Dunin-Marcinkiewicz__, Wincenty (1807–1884). Błogosłowiona rodzina / Wincenty Dunin-Marcinkiewicz. – Mińsk, 1856. – Пер. з пол.: Дунін-Марцінкевіч Вінцэнт. Блаславёная сям'я. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 248. № 1370.

4. **Dunin-Marcinkiewicz**, Wincenty (1807–1884). Ciekawyś? Przeczytaj! : trzy powiastki i wierszyk ulotny / przez Wincentego Dunin Marcinkiewicza. – Mińsk, 1856 (Drukiem Jokiela Dworzeca). – 112 s. ; 19 см. – Вокладка, тытул і прадмова аўтара на польскай мове. – Тэкст: пол., бел. мова лацінкай. – Дунін-Марцінкевіч Вінцэнт. Цікавішся? – Прачытай! : тры аповесці і вершык. – Бібліягр.: Мархель. 1977. С. 89; Василевская. 1983. С. 248. № 1371; КБ. С. 228. № 134. – НББ. 096/18695 (дэф.: адсутнічаюць с. 41–48), ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ. XIX. Hp-2604; VB LMA. C/R-19-177; BN. I 2. 046.471; I 467.174A; РНБ. 6.73.7.63.

1857

1. *__Общий__ состав Управления Минской губернии гражданского, военного, духовного и училищного ведомств на 1857 год. – Минск : Издательство при Минском губернском статистическом комитете, 1857 (Губернская типография). – 4, 113 с. – Бібліягр.: КБ. С. 416. № 1594 (Загаловак нязначна зменены).

2. **Dunin-Marcinkiewicz**, Wincenty (1807–1884). Dudarz białoruski, czyli Wszystkiego potrosze / przez Wincentego Dunin Marcinkiewicza. – Mińsk : Nakładem i Drukiem J. Dworca, 1857. – 16, 117, 16 s. ; 16 см. – Тыт. і вершаваная прадмова аўтара па-польску. – Тэкст: пол., бел. мова лацінкай. – Пер. з пол.: Дунін-Марцінкевіч Вінцэнт. Дудар беларускі, або Усяго патроху. – Бібліягр.: Мархель. 1977. С. 89; Василевская. 1983. С. 249. № 1372; КБ. С. 228. № 132. – НББ. 096/14696, БА13227 (ксеракопія), ЛК; ЦНБ НАНБ. КГ/3584; VB LMA. C/R-19-123; РНБ. 13.14.696; BN. I 2.046.471; I 791.375A; BUW. 515228; BJ. 982-I.

3. *__Falk F.__ Abecadło w rysunkach dla dzieci / F. Falk. – Mińsk, 1857 [(F. Falk)]. – Пер. з пол.: Азбука ў малюнках для дзяцей / Ф. Фальк. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 483; Pilarczyk. S. 340. Nr 748.

РЭПАЗІТОРЫЙ БДУКІ

1858

1. **Общий** состав Управления Минской губернии гражданского, военного, духовного и училищного ведомств на 1858 год. – Минск : Издательство при Минском губернском статистическом комитете, 1858 (Губернская типография). – [4], 123 с. – Бібліягр.: КБ. С. 416. № 1594 (Загаловак нязначна зменены). – РНБ. 18.8.3.315.

2. **Directorium** Officii Divini Ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCLVIII. Sub Regimine Exellentissimi, Illustrissimi et Reverendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei miseratione et S. Sedis Apostolicae gratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Annae II. class. Equitis. Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, 1858 (Typis J. Dworzeci). – 88 s. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1858 год. Пад кіраўніцтвам Найвышэйшага Найяснейшага і Найвялебнейшага Пана Адама Вайткевіча, з Божай літасці і Святога Апостальскага пасаду ласкі біскупа мінскага, кавалера ордэна Св. Анны II ступені. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 311; Василевская. 1983. С. 368. № 2007. – VB LMA. C/L-20-1383/1858; VUB. Rubr.38/1858.

3. **Directorium** Officii Divini Ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCLIX. Sub Regimine Exellentissimi, Illustrissimi et Reverendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei Miseratione et S. Sedis Apostolicae Ggratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Annae II. Clas. Equitis. Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, 1858 (Typis A. et J. Dworzecii). – 84 s. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1859 год. Пад кіраўніцтвам Найвышэйшага Найяснейшага і Найвялебнейшага Пана Адама Вайткевіча, з Божай літасці і Святога Апостальскага пасаду ласкі біскупа мінскага, ордэна Св. Анны II ступені кавалера. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 311; Василевская. 1983. С. 368. № 2007. – VB LMA. C/L-20-1383/1858; VUB. Rubr.38/1858.

4. *__Falk__, F. Abecadlnik w rycinkach dla dzieci po rossyjsku, polsku i niemiecku z wzorami pisma w tych językach. – Mińsk : Nakład braci Bejlinów, 1858 [(Litogr. F. Falka)]. – Z rycinami kolorowanemi. – Пер. з пол.: Фальк Ф. Азбука ў гравюрах для дзяцей па-руску, польску і нямецку з узорамі пісьма ў тых мовах. – Бібліягр. з рэкл. у выд.: Syrokomla W. Stella Fornarina. Mińsk ; Warszawa, 1859.

5. **Jan** z nad Berezyny (сапр. Mikulski Jan). Pierwsze wrażenia / przez Jana z nad Berezyny. – Mińsk : Nakład braci Bejlinów, 1858 (Druk S. Orgelbranda w Warszawie). – 81, [1] s. ; 18 см. – Пер. з пол.: Ян з-над Бярэзіны (сапр. Мікульскі Ян). Першыя ўражанні. – Бібліягр. з рэкл. у выд.: Syrakomla W. Stella Fornarina. Mińsk ; Warszawa, 1859. – BN. I 85.007.

6. **Pług**, Adam (сапр. Pietkiewicz Antoni ; 1823–1903). Pamiątki domowe / przez Adama Pługa. – Warszawa ; [Mińsk] : Nakład braci Belinów, 1858. – 210 s. – Пер. з пол.: Плуг Адам (сапр. Пяткевіч Антоні). Памяткі айчынныя. – BJ. 609-I (адсутнічае); ЛННБУ. II 73.702.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1859

1. [**Материалы** Минского губернского дворянского комитета по устройству быта помещичьих крестьян. – Минск : Издание Комиссии для составления Положений о крестьянах, 1859]. – 97 с. – Бібліягр.: КБ. С. 401. № 1383. – Матэрыялы, якія адносяцца да Мінскай губерні, ёсць таксама ў канвалюце пад загал.: Материалы губернских комитетов об устройстве быта помещичьих крестьян. – РНБ. 18.251.1.1/20.

2. **Czepieliński**, Florjan (1822–1900). Praktyczno-teoretyczna Gramatyka języka polskiego. Cz. 1 / przez Florjana Czepielińskiego ; przedmowa [autora]. – Mińsk, 1859 (W Drukarni J. Dworca). – 124 s. ; 8°. – На тыт.: Kuratorowi honorowemu gimnazijum Mińskiego radcy dworu Tomaszowi Jodce w dowód głębokiego szacunku poświęca Autor. – Пер. з пол.: Чапялінські Фларыян. Практычна-тэарэтычная граматыка польскай мовы. Ч. 1. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 270, T. 3. S. 507; Василевская. 1983. С. 30. № 128. – BN. II 56.742.I, II 99.057 (Cz. 1–2: дэф.); BJ. 75152 (Cz. 1–2).

3. *__Kalendarz__ ścienny. – Mińsk, [да 1860 г.] (Litogr. F. Falk). – Пер. з пол.: Насценны каляндар. – Бібліягр.: KW. 1860. Nr 71. S. 761.

4. **Mickiewicz**, Adam (1798–1855). Pan Tadeusz : Dwanatcać szlacheckich bylic / Napicau Adam Mickiewicz ; Piarawiarnuu na białaruskuju haworku Wincenty Dunin Marcinkiewicz. – [Mińsk], 1859 (W Drukarni A. Syrkina w Wilno). – 116, [4] s. ; 21 см. – На бел. мове лацінкай. – Прадм. на пол. мове. – Бібліягр.: E. T. 3. S. 114; КБ. С. 244. № 235. – НББ. БА24710 (ксеракопія), ЛК; VB LMA. C/L-19/764; РНБ. 12.43.7.143; BJ. 803-I.

5. **Pług**, Adam (сапр. Pietkiewicz Antoni ; 1823–1903). Głos z Litwy : [wierszy] / przez autora "Kłosy z Rodzinnej Niwy". – Mińsk : Nakładem braci Bejlinów, księgarzy Mińskich, 1859 (W Drukarni A. Syrkina, Wilno). – 209, [1] s. ; 8°. – Пер. з пол.: Плуг Адам (Пяткевіч Антоні). Голас з Літвы : вершы. – Бібліягр.: E. T. 3. S. 396; Василевская. 1983. С. 251. № 1389; Мальдзіс. 1969. С. 75; Мархель. 1987. С. 314. – VB LMA. C/L-19-1348; BN. I 316.685, I 872.137; BJ. 607-I.

6. **Syrokomla**, Władysław (сапр. Kondratowicz Ludwik ; 1823–1862). Stella Fornarina (Córka piekarza) : ustęp z życia Rafaela / przez Władysława Syrokomlę. – Mińsk : Nakładem braci Bejlinów, księgarzy Mińskich, 1859 (W Drukarni S. Orgelbranda w Warszawie). – 87 s. – Пер. з пол.: Сыракомля Уладзіслаў (сапр. Кандратовіч Людвік). Стэла Фарнарына (Дачка пекара) : урывак з жыцця Рафаэля. – НББ. 094/7423; VB LMA. 351798; BN. I 480.302; BUW. 4.20.8.84; 745112; BJ. 850254-I.

1860

1. **Памятная** книжка для Минской губернии на 1860 год / [печатана с распоряжения губернского начальства]. – Минск : [Минский губернский статистический комитет, 1860?] (в Типографии Губернского правления). – [3], 155, 111, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – ЦНБ НАНБ. КАБ1995, ЛК.

2. **Czepieliński**, Floryan (1822–1900). Wypisy z pisarzów polskich / ułożone przez Floryana Czepielińskiego. Cz. 1. – Mińsk : Nakładem wydawcy, 1860 (Drukiem E. Adamowicza). – 130, [4] s. ; 8°. – Пер. з пол.: Чапялінські Фларыян. Выпісы з польскіх пісьменнікаў. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 270; Василевская. 1983. С. 226. № 1244. – РНБ; BN. II 1.515.837 cz. 1; BJ. 75056-II (Cz. 1–2).

РЭПОЗІТОРИЙ БГУКИ

3. **Czepieliński**, Florjan (1822–1900). Praktyczno-teoretyczna Gramatyka języka polskiego. Cz. 2 / przez Florjana Czepielińskiego. – Mińsk : [Dworzec], 1860 (W Drukarni Syrkina, Wilno). – 112, [1] s. ; 8°. – Пер. з пол.: Чапялінські Фларыян. Практычна-тэарэтычная граматыка польскай мовы. Ч. 2. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 270, T. 3. S. 507; Василевская. 1983. С. 30. № 128. – BN. II 99.057 (Cz. 1–2: дэф.); BJ. 75152 (Cz. 1–2); IBL.

4. **Directorium** Officii Divini Ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCLX. Sub Regimine Excellentissimi, Illustrissimi et Reverendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei miseratione et S. Sedis Apostolicae gratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Annae II class. et S. Vlodimiri III class. Equitis. Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, 1860 (Typis J. Dworzeci). – 142 s. ; 8°. – Пер. з пол.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1860 год. Пад кіраўніцтвам Найвышэйшага Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Адама Вайткевіча, з Божай літасці і Святога Апостальскага пасаду ласкі біскупа мінскага, ордэнаў Св. Анны II ступені і Св. Уладзіміра III ступені кавалера. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – Бібліягр.: Антановіч. 2014. С. 63. № 21 (Typis A. Dworzec). – VUB. Rubr. 38/1860 (90 s.); BJ.

5. **Łojko**, Mikołaj. Czytelnia dla zabawy małych dziatek / przez Mikołaja Łojko. – Mińsk, 1860 (w Drukarni J. Dworca). – 81 s. – Пер. з пол.: Лойка Мікалай. Чытанка для забавы малых дзетак. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 371. № 2021; Мальдзіс. 1969. С. 176; LVIA. F. 1240. Ap. 1. B. 208. P. 30, 39 (спіс забароненых выданняў). – РНБ; РГБ.

6. **Miładowski**, Florjan (1819–1889). Michasiowi i Johasi [Ноты] : czteroręczny polonez na fortepian / przez Flor. Miładowskiego. – Mińsk : Nakład i własność Alexandra Walickiego, [1860] (Litografija E. Adamowicza). – 5, [1] s. ; 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Для Міхася і Ясі : паланэз на чатыры рукі для фартэпіяна. – Бібліягр.: НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 1077. Арк. 78адв.; Мальдзіс. 1969. С. 97; Ахвердава. 1980. С. 39; Ахвердава. 1987. С. 86–87. – РНБ. 6.74.10.62; BJ. 842-III-mus.

7. ***Pieśń** poranna. – Mińsk, 1860. – Пер. з пол.: Ранішняя песня. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 372. № 2026.

8. **Przybora**, Witold. Polka na Fortepian: № 1. Węgierka. № 2. Wyrwiduszka [Ноты] / Witolda Przybory. – Mińsk : Nakład i własność Alexandra Walickiego, [1860] (Zakład litograficzny Wł. Otta w Warszawie ; no 442). – 5, [1] s. – Пер. з пол.: Пшыбора Вітальд. Полька для фартэпіяна: № 1. Венгерка. № 2. Вырвідушка. – Бібліягр.: ŁK. 1861; KNM. 1860; KNM. 1862. – BJ. 4713-III-mus. (№ 1. Wegierka).

9. ***Przybora**, Witold. Polonaise [Ноты] : pour le piano / [Witolda Przybory]. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, [1860]. – Пер. з пол.: Пшыбора Вітальд. Паланэз : для фартэпіяна. – Бібліягр. з рэкламы на вокл.: ŁK. 1861; KNM. 1860; KNM. 1862.

10. ***Przybora**, Witold. Wyrwiduszka [Ноты] : polka / [Witolda Przybory]. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, [1860]. – Пер. з пол.: Пшыбора Вітальд. Вырвідушка : полька. – Бібліягр.: ŁK. 1861; KNM. 1860; KNM. 1862.

11. **Wieczór**, Ludomir Ludwik. (сапр. Szczerbowicz ; 1842–1899). Kwiaty marżeń : zbiór poezij. Cz. I / L. Ludomira Wieczóra. – Mińsk : Nakładem Autora, 1860 (W Drukarni J. Dworca). – 65, [1] s. – Пер. з пол.: Вечар Людамір Людвік (сапр. Шчарбовіч). Кветкі мар : збор паэзіі. Ч. 1. – Бібліягр.: E. T. 5. S. 57; Василевская.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКИ

1983. С. 373. № 2030; Мальдзіс А. 1969. С. 176; LVIA. F. 1240. Ap. 1. B. 208. P. 30, 41 (спіс забароненых выданняў). – BJ. 11388-II; РНБ.

12. *__Wzory__ kaligraficzne E. Adamowicza. – [Mińsk, 1860 (Drukiem E. Adamowicza)]. – Пер. з пол.: Узоры каліграфічныя. – Бібліягр.: ŁK. 1861.

1861

1. **Краткое** изложение прав и обязанностей крестьян и дворовых людей, вышедших из крепостной зависимости. – Минск, 1861. – 30 с. – VB LMA. KJ2226 Jabl.

2. **Памятная** книжка Минской губернии [на 1861 год] / [печатано по распоряжению губернского начальства]. – Минск : [Издание Минского губернского статистического комитета, 1861] (в Типографии Губернского правления). – [3], 229, 54 [2] с., [1] л. карт. – На шмуцтытуле загал.: Список чинам, состоящим на службе в Минской губернии. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – РНБ. С 595Мин/П15, ЛК.

3. *__Barthels__, Arthur (1818–1885). Obrazki. Serja 1 [Ноты] / [Arthur Barthels] z tekstem Johna of Dycalp [сапр. Jankowski Placyd]. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, [1861]. – Пер. з пол.: Бартэльс Артур. Абразкі. Серыя 1 / з тэкстам Johna of Dycalp [сапр. Янкоўскі Плакід]. – Бібліягр.: ŁK. 1861.

4. **Czepieliński**, Floryan (1822–1900). Wypisy z pisarzów polskich. Cz. 2 / ułożone przez Floryjana Czepielińskiego, nauczyciela gimnazyum Mińskiego. – Mińsk : Nakładem wydawcy, 1861 (Drukiem J. Dworca). – 134, [2] s. ; 8°. – Пер. з пол.: Чапяліньскі Фларыян. Выпісы з польскіх пісьменнікаў. Ч. 2. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 270; Василевская. 1983. С. 226. № 1244. – BJ. 75056-II (Cz. 1–2).

5. **Czepieliński**, Floryan (1822–1900). Wypisy z pisarzów polskich. Cz. 3 / ułożone przez Floryana Czepielińskiego, nauczyciela gimnazyjum Mińskiego. – Mińsk : Nakład autora, 1861 (Drukiem J. Dworca). – 167, [2] s. ; 8°. – Пер. з пол.: Чапяліньскі Фларыян. Выпісы з польскіх пісьменнікаў. Ч. 3. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 270; Василевская. 1983. С. 226. № 1244. – РНБ.

6. **Directorium** Officii Divini Ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCLXI. Sub Regimine Excellentissimi, Illustrissimi et Reverendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei miseratione et S. Sedis Apostolicae gratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Annae II class. et S. Vlodimiri III class. Equitis. Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, 1861 (Typis J. Dworzeci). – 92 s. ; 8°. – Пер. з пол.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1860 год. Пад кіраўніцтвам Найвышэйшага Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Адама Вайткевіча, з Божай літасці і Святога Апостальскага пасаду ласкі біскупа мінскага, ордэнаў Св. Анны II ступені і Св. Уладзіміра III ступені кавалера. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – Бібліягр.: Антановіч. 2014. С. 63. № 21 (Typis A. Dworzec). – VUB. Rubr. 38/1861.

7. **Feliński**, Stanisław (ксёндз). Majowa Nowenna, czyli Dziewięcio-dniowe nabożeństwo do Najświętszej Panny Maryi / ułożone przez księdza Stanisława Felińskiego. – Mińsk, 1861 (w Drukarni J. Dworca). – 66 s. ; 16 см. – Пер. з пол.: Фяліньскі Станіслаў. Майская Навэна, або Дзевяцідзённае набажэнства да Найсвя-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

цейшай Панны Марыі. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 490, T. 6. S. 204; Василевская. 1983. С. 370. № 2013. – БДУКМ АРК (дар А. І. Мальдзіса).

8. **Łapicki**, Michał. Konkurenci : komedjo-operetka we dwóch aktach / przez Michała Łapickiego z muzyką Florjana Miładowskiego grana po raz pierwszy w teatrze Mińskim 12 Lutego 1861 roku ; zakład fotograficzny Antoniego Prószyńskiego. – Mińsk : Nakładem Alexandra Walickiego, 1861 (Drukiem E. Adamowicza). – 68 s., [1] k. foto. – Пер. з пол.: Лапіцкі Міхал. Канкурэнты : камедыя-аперэтка ў двух актах / [складзена] Міхалам Лапіцкім з музыкай Фларыяна Міладоўскага пастаўленая першы раз ў Мінскім тэатры 12 лютага 1861 года ; фота Антонія Прушыньскага. – Бібліягр.: E. T. 3. S. 6; Василевская. 1983. С. 371. № 2020; Палеес. 1957. С. 27; Мальдзіс. 1969. С. 97; Ахвердава. 1980. С. 39. – РНБ. 6.74.10.62; БАН. XXIX/a 5820 - Слав.з.; BN. I 51.720; BJ. 26040-I.

9. ***Marcinkiewicz**, C. (1837–1845). Rêve du passe [Ноты] : (fantaisie por le pianoforte composée et dediée à M. la C. Marie Tyszkiewicz, née p. Radziwil) / [C. Marcinkiewicz]. – Minsk : [Nakład A. Walickiego, 1861] (Litogr. d'Otto a Varsovie). – Пер. з фр.: Марцінкевіч К. У летуценні мінулага (Фантазія для фартэпіяна, прысвечаная графіні Марыі Тышкевіч з дому Радзівілаў). – Бібліягр.: Копилов, Ахвердова. 2000. С. 53; Янушкевіч. 2002. С. 42–43.

10. **Miładowski**, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 1. Kuplety: Okcia [Oj gdy młodość…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 5, [1] s. ; 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 1. Куплеты: Окцяx [Ой калі маладосць…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл. – BJ. III-135-mus.

11. **Miładowski**, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 2. Piosnka: Okcia [Konkurentów ilu wzdycha…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 7, [1] s. ; 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 2. Песня: Окця [Заляцальнікаў колькі ўздыхае…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл. – BJ. III-135-mus.

12. ***Miładowski**, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 3. Duet: Regent [Mój buziaczku karmelkowy…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 3. Дуэт: Рэгент [Мая бусячка карамелькавая…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

13. ***Miładowski**, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 4. Pieśń: Okcia [Może stryjaszek umarł stary…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 4. Песня: Окця [Можа дзядзька памёр стары…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

14. **Miładowski**, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 5. Pieśni tercet: Paweł [Ona z kart wielkiego wieszcza…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 13, [1] s. ; 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 5. Песні трыа: Павел [Яна з лістоў вялікага паэта-генія…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл. – BJ. III-135 -mus.

15. *__Miładowski__, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 6. Kuplety: Eryk [Chcesz…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 6. Куплеты: Эрык [Хочаш…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

16. *__Miładowski__, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 7. Duet: Okcia i Eryk [Dwójga kochanków…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 7. Дуэт: Окця і Эрык [Двое закаханых…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

17. *__Miładowski__, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 8. Duecik: Okcia [Tysiąc złotych to nie drogo…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 8. Дуэт: Окця [Тысяча злотых гэта не дарага…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

18. *__Miładowski__, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 9. Duecik: Okcia [Smieszni Regenci, prawdę Pan mówi…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 9. Дуэцік: Окця [Смешныя Рэгенты, праўду пан кажа…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Мі-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

19. **Miładowski**, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 10. Piosnka: Okcia [Pawel szczerze mi dowodzi…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 5, [1] s. ; 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 10. Песня: Окця [Павел шчыра мяне пераконвае…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – BJ. III-135-mus.

20. **Miładowski**, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 11. Romans: Okcia [Żegnam was…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 3, [1] s. ; 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 11. Раманс: Окцыя [Развітваюся з вамі…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – BJ. III-135-mus.

21. **Miładowski**, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 12. Serenada: Eryk [Oktawijo, duszy mojej…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 5, [1] s. ; 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 12. Сэрэнада: Эрык [Актавія, маёй душы…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – BJ. III-135-mus.

22. ***Miładowski**, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 13. Recitativo i Duet: Eryk [Więc wszystko skonczone…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 13. Рэчытатыў і Дуэт: Эрык [Вось і скончылася ўсё…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

23. ***Miładowski**, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 14. Piosnka: Okcia [Oj panowie władcy swiata…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 14. Песня: Окцыя [Ой панове валадары свету…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

24. **Miładowski**, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 15. Pieśń: Pawel [Mówią na nas…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 7, [1] s. ; 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 15. Песня: Павел [Гавораць пра нас…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл. – BJ. III-135-mus.; BN. mf. 79425; Mus.III.82.075 Cim. ([post 1860]. Na głos z fort. Na k. tyt. incip. nutowe numerów operetki).

25. *__Miładowski__, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 16. Piosnka Zydowki: Cypa [Słyszałem panienka wychodzi za Grafa…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 16. Песня яўрэйкі: Цыпа [Я чуў паненка выходзіць за графа…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

26. *__Miładowski__, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 17. Duecik: Cypa [Tylko kupcie łaskawie…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 17. Дуэт: Цыпа [Толькі купіце, калі ласка…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

27. *__Miładowski__, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 18. Romans: Pawel [O toż ten obraz co wzrok mój tak pieścił…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 18. Раманс: Павел [О гэта ж той вобраз, што зрок мой так песціў…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

28. *__Miładowski__, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 19. Piosnka: Julka [Trochę skulony, trochę zgarbiony…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 19. Песня: Юлька [Трохі сагнуты, трохі згорблены…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

29. *__Miładowski__, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 20. Piosnka: Regnet [!Regent] [Z miotłą do baby…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 20. Песня: Рэгент [З мятлой да бабы…] /

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

30. *Miładowski, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 21. Kuplety i tercet: Eryk [Uczucia kobiet to stare sztandary…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułożona przez przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 21. Куплеты і і трыа: Эрык [Пачуцці жанчын гэта старыя штандары…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

31. *Miładowski, Florjan (1819–1889). Konkurenci [Ноты] : operetka we 2-ch aktach, 22. Final: Regnet [!Regent] [A wy panowie, co zły zwyczaj…] / słowa M. Łapickiego ; muzyka Florjana Miładowskiego. – Partytura Fortepianowa ułozona przez samego Kompozytora. – Mińsk : Nakład i własność Alexsandra Walickiego, [1861] (Zakład Lithogr. [Sztych i druk] C. G. Rödera w Lipsku). – 4°. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Канкурэнты : аперэтка ў 2-х актах, 22. Фінал: Рэгент [А вы панове, што дрэнны звычай…] / словы М. Лапіцкага, музыка Фларыяна Міладоўскага. Партытура для фартэпіяна ўкладзена самім кампазітарам. – Бібліягр. з 1 с. вокл.

32. **Moniuszko**, Stanisław (1819–1872). Własny strój [Ноты] : Piosnka: [Po co mi szukać zamorskich mód…] : na głos i fort. / Stanisława Moniuszki ; [słowa] Adamowi Szemeszowi. – Mińsk : Nakład i własność Alexandra Walickiego, [1861] (Sztych i Druk G. Gebethnera i R. Wolffa [w Warszawie] ; no 217). – 12, [2] s. ; 4° ; 3gr. 15. – На с. 14: Katałog nut muzycznych wydanych nakładem Alexandra Walickiego w Mińsku. – Пер. з пол.: Манюшка Станіслаў. Уласны стыль : песня: [Навошта мне шукаць заморскіх модаў…] / словы Адама Шэмеша. – Бібліягр.: Walicki. 1873. S. 128–129; Nowaczyk. 1954. S. 244. № 283. – BN. Mus.III.128.873 Cim; BJ. 4346-III-mus.

1862

1. **Минор**, Соломон (рабін ; 1826–1900). Глас радости : речь по случаю высочайше дарованных в 27 день ноября 1861 г. преимуществ евреям, получившим образование и служащим при еврейских учебных заведениях. Произнесена 21-го янв. 1862 г. Минским общественным раввином С. Минором. – Минск, 1862 (Губернская типография). – 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 403. № 1412. – РНБ. 18.126.3.205.

2. **Directorium** Officii Divini Ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCLXII. Sub Regimine Excellentissimi, Illustrissimi et Reverendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei miseratione et S. Sedis Apostolicae gratia Episcopi Minscensis, Ordinum S. Vlodimiri III classis et S. Annae II class. Equitis. Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, 1862 (Typis J. Dworzeci). – 108 s., 3 k. ; 8°. – Пер. з пол.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1860 год. Пад кіраўніцтвам Найвышэйшага Найяснейшага Найвялебнейшага Пана Адама Вайткевіча, з Божай літасці і Святога Апостальскага пасаду ласкі біскупа мінскага, ордэнаў Св. Анны II ступені і Св. Уладзіміра III ступені кавалера. Надрукаваны

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

з дазволу [касцёльных уладаў]. – Бібліягр.: Антановіч. 2014. С. 63. № 21 (Typis A. Dworzec). – VUB. Rubr. 38/1862.

3. **Elementarz** ścienny / układ i nakład Aleksandra Walickiego (1826–1893). – Mińsk, 1862 (W Drukarni E. Adamowicza). – 4 s. ; 2°. – Пер. з пол.: Насценны Буквар. – Бібліягр.: E. T. 5. S. 10; LVIA. F. 1240. Ap. 1. B. 208. P. 31, 39rev.; Мархель. 1977. С. 80; Pilarczyk. S. 406. Nr 1752. – BN. III 283.127; III 283.128; DŻS XVIIB 1 Cim; BJ. 119769 V.

4. ****Feliński**, Stanisław (ксёндз). Krótki katechizm kościoła rzymsko-katolickiego / ułozony przez księdza Stanisława Felińskigo. – Mińsk, 1862 (W Drukarni J. Dworca). – 58 s. ; 8°. – Тое ж. Варшава, 1881. – Пер. з пол.: Фяліньскі Станіслаў. Кароткі катэхізіс рымска-каталіцкага касцёла. – Бібліягр.: E. T. 1. S. 490.

5. **Grüner**, Adolf. Doux Souvenir [Ноты] : mazourka élégante pour piano : op. 2 / compsee par Adolph Grüner. – Propriété de l'Editeur. – Mińsk : Chez A. Walicki, [1862] (Sztych i druk litogr. C. G. Rödera w Lipsku ; no 16). – 9, [1] s. – Пер. з фр.: Грунер Адольф. Два сувеніры : элегантная мазурка : оп. 2. – Бібліягр.: KNM. 1862. – BJ. 4887-III mus.

6. ****Grüner**, Adolf. Fleurs de neige [Ноты] : contredanses brillantes : op. 4 / [A. Grüner]. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, [1862]. – Пер. з фр.: Грунер Адольф. Сняжынкі : брыльянтавы кантраданс : оп. 4. – Бібліягр.: KNM. 1862.

7. ****Grüner**, Adolf. Listek rózany [Ноты] : mazurek do śpiewu / muzyka A. Grünera. – Mińsk : Nakład i własność A. Walickiego, [1862] (Sztych i druk litogr. C. G. Rödera w Lipsku ; no 20). – 7, [1] s. – (Dzieło 6). – Пер. з пол.: Грунер Адольф. Пялёстак ружы : мазурка для спеваў. – Бібліягр.: KNM. 1862. – BJ. 613-III mus.

8. ****Grüner**, Adolf. Pierwiosnek [Ноты] : polonez : op. 1 / [A. Grüner]. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, 1862 (Gebethner i Wolff). – Пер. з пол.: Грунер Адольф. Першацвет : паланэз : оп. 1. – Бібліягр.: KNM. 1862; Burhardt. 1985. S. 252. N 361.

9. ****Grüner**, Adolf. Skromna [Ноты] : polka : op. 3 / [A. Grüner]. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, [1862]. – Пер. з пол.: Грунер Адольф. Сціплая : полька : оп. 3. – Бібліягр.: KNM. 1862.

10. ****Grüner**, Adolf. Vogue la galere! [Ноты] : galop brillant : op. 5 / [A. Grüner]. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, [1862]. – Пер. з фр.: Грунер Адольф. Была не была! : брыльянтавы галоп : оп. 5. – Бібліягр.: KNM. 1862.

11. ****Łada**, Kazimierz (1824–1871). Śpiew do gwiazdki / [K. Łada]. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, [1862]. – Пер. з пол.: Лада Казімір. Калядныя спевы. – Бібліягр.: KNM. 1862.

12. ****Miładowski**, Florjan (1819–1889). Śpiewy Polskie [Ноты]. Serja piersza / przez Florjana Miładowskiego. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, [1862]. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Песні Польскія. Першая серыя. – Бібліягр.: KNM. 1862; Мальдзіс. 1969. С. 97; Ахвердава. 1987. С. 86–87 (у арт. Ахвердавай: Песні польскія : зборнік на словы паэтаў [Я.] Прусіноўскага, У. Вольскага).

13. ****Miładowski**, Florjan (1819–1889). Śpiewy Polskie [Ноты]. Serja piersza. Nr 1: Szara godzina / przez Florjana Miładowskiego. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, [1862]. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Песні Польскія. Першая серыя. № 1: Надвячорак. – Бібліягр.: KNM. 1862.

14. ****Miładowski**, Florjan (1819–1889). Śpiewy Polskie [Ноты]. Serja piersza. Nr 2: Pieśń starego hulaki / przez Florjana Miładowskiego. – Mińsk : Nakład A. Walickiego,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

[1862]. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Песні Польскія. Першая серыя. № 2: Песня старога гулякі. – Бібліягр.: KNM. 1862.

15. ***Miładowski**, Florjan (1819–1889). Śpiewy Polskie [Ноты]. Serja pierwsza. Nr 3: Ty tak daleko / przez Florjana Miładowskiego. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, [1862]. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Песні Польскія. Першая серыя. № 3: Ты так далёка. – Бібліягр.: KNM. 1862.

16. ***Miładowski**, Florjan (1819–1889). Śpiewy Polskie [Ноты]. Serja pierwsza. Nr 4: Kaplica / przez Florjana Miładowskiego. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, [1862]. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Песні Польскія. Першая серыя. № 4: Капліца. – Бібліягр.: KNM. 1862.

17. ***Miładowski**, Florjan (1819–1889). Śpiewy Polskie [Ноты]. Serja pierwsza. Nr 5: Ślub: Ballada / przez Florjana Miładowskiego. – Mińsk : Nakład A. Walickiego, [1862]. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Песні Польскія. Першая серыя. № 5: Шлюб: Балада. – Бібліягр.: KNM. 1862.

18. **Moniuszko**, Stanisław. Do Basi [Ноты] : piosnka: [Basiu, Basiu moja luba!..] [Ноты] / wiersz F. D. Kniaźnina ; muzyka Stanisława Moniuszki. – Mińsk : Nakład i własność Alexandra Walickigo, [1862] (Zakład Lithogr. C. G. Rödera w Lipsku ; no 21). – 3, [1] s. ; 4°. – Пер. з пол.: Манюшка Станіслаў. Да Басі : песня: [Бася, Бася, мая любая…] / верш Ф. Д. Князьніна. – Бібліягр.: Walicki. 1873. S. 128–129; Nowaczyk. 1954. S. 40–41. № 26. – BJ. 647-III-mus.

1863

1. **Directorium** Officii Divini ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCC[L]XIII. Sub Regimine Exellentissimi, Illustrissimi Ac Reverendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei miseratione et S. Sedis Apostolicae gratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Stanislai I S. Vlodimiri III et S. Annae II clas. Equitis. Impressum. – Minsci, 1863 (Typis E. Adamowicz). – 116 s. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1863 год. Пад кіраўніцтвам Найвышэйшага Найяснейшага і Найвялебнейшага Пана Адама Вайткевіча, з Божай літасці і Святога Апостальскага пасаду ласкі біскупа мінскага, кавалера ордэнаў Св. Станіслава I, Св. Уладзіміра III і Св. Анны II ступені. Надрукаваны. – VB LMA. C/L-20-1383/1863; VUB. Rubr. 38/1863.

1864

1. ***Карманная** книжка Минской губернии на 1865 г. / составлена и издана Минским губернским статистическим комитетом. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1864. – Бібліягр.: КБ. С. 382. № 1024.

2. **Памятная** книжка Минской губернии на 1864 год / составлена, с разрешения начальства, Минским губернским статистическим комитетом. – Минск : [Издание Минского губернского статистического комитета], 1864 (печатано в Губернской типографии). – [3], 148, 56 с. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – ГДГАМ. КП-36237; РНБ. С595Мин/П15, ЛК; РГБ. J 57/53; VUB. PK4, VUB 01-000537234 (182, 4 с.).

3. **Памятная** книжка Минской губернии на 1865 год / составлена и издана Минским губернским статистическим комитетом. – Минск, 1864 (печата-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

но в Губернской типографии). – 234, 58 с. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НББ. 1Ба/377050 (дэф.: у наяўнасці толькі статыстычны аддзел), ЛК; РНБ. С595Мин/П15 ([3], 8, [5], 3–16, [2], 17–232, [2], 55, [2] с.).

4. **Directorium** Officii Divini Ac Missarum SS. Pro Dioecesi Minscensi In Annum Domini MDCCCLXIV. Bissextilem Sub Regimine Exellentissimi, Illustrissimi Ac Reverendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei miseratione et S. Sedis Apostolicae gratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Stanislai I S. Vladimiri III et S. Annae II classis Equitis. Cum Adprobatione Impressum. – Minsci, 1864 (Typis J. Dworzeci). – 98 s. ; 8°. – На латыні і пол. мове. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў на ўсядзённым набажэнстве і Св. Імшы для Мінскай дыяцэзіі на 1864 высакосны год. Пад кіраўніцтвам Найвышэйшага, Найяснейшага і Найвялебнейшага Пана Адама Вайткевіча, з Божай літасці і Святога Апостальскага пасаду ласкі біскупа мінскага, кавалера ордэнаў Св. Станіслава I, Св. Уладзіміра III і Св. Анны II ступені. Надрукаваны. – Бібліягр.: РГИА СПб. Ф. 775. Оп. 1. Д. 62. Л. 264–265. – VB LMA. C/L-20-1383/1864; VUB. Rubr.38/1864 (93 s.).

5. ***Wybór** modlitw i pieśni powszechnie używanych w kolędze Mińskiej. – Mińsk, 1864 (W Drukarni J. Dworca). – 92 s. – Пер. з пол.: Выбар малітваў і песняў агульнаўжываных на каляды ў Мінску. – Бібліягр.: РГИА СПб. Ф. 775. Оп. 1. Д. 62. Л. 100.

1865

1. **Directorium** Persolvendi Rite Officii Divini Ac Missarum Secundum Rubricas Breviarii et Missalis Romani, Nec Non S. R. Congr. Decreta ad usum Universi Cleri Saecularis Dioeceseos Minscensis Pro Anno Domini MDCCCLXV. Sub Pastoralibus Auspiciis Exellentissimi, Illustrissimi Et Reverendissimi Domini Domini Adami Wojtkiewicz Dei miseratione et S. Sedis Apostolicae gratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Stanislai I S. Vladimiri III et S. Annae II classis Equitis. Concinnatum opera Stanislai Znamierowski Vic. Cath. – Minsci, 1865 (Typis J. Dworzeci). – 75, [1], 24 s. ; 8°. – На лац. і пол. мовах. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў усядзённага набажэнства, а таксама Святой Імшы паводле рубрыкаў Брэвіярыя і Рымскага Імшала, а таксама дэкрэта Св. Рымскай Кангрэгацыі, для ўжывання ўсім свецкім духавенствам Мінскай дыяцэзіі на 1865 год. Пад пастырскім наглядам Найвышэйшага, Найяснейшага і Найвялебнейшага пана Адама Вайткевіча, з літасці Божай і ласкі Святога Апостальскага Пасаду біскупа Мінскага, ордэнаў Св. Станіслава I, Св. Уладзіміра III і Св. Анны II ступені кавалера. Складзены працай Станіслава Знамяроўскага вікарыя (Мінскага) катэдральнага касцёла. – Бібліягр.: Антановіч. 2014. С. 63. № 21 (Typis A. Dworzec). – VUB. Rubr.38/1865; BJ.

1866

1. **Памятная** книжка Минской губернии на 1866 год / составленная Минским губернским статистическим комитетом. – Минск : [Минский губернский статистический комитет], 1866 (печатано в Губернской типографии). – [3], 236 с. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НББ. 1Ба377049, ЛК; РГБ. J 57/53.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2. **Directorium** persolvendi rite Officii Divini Ac Missarum SS. Secundum rubricas breviarii et missalis romani, nec non S. R. congr. Decreta, ad usum Universi cleri Saecularis Dioeceseos Minscensis in annum Domini MDCCCLXVII. Sub pastoralibus Auspiciis Excellentissimi, illustrissimi et reve rendissimi Domini Adami Wojtkiewicz Dei miseratione et S. Sedis Apostolicae gratia Episcopi Minscensis, Ord. S. Stanislai I, S. Vladimiri III et S. Annae II classis Equitis. Cum Approbatione Im pressum. – Minsci, 1866 (Typis Regimitis Gubernii). – 132 s. ; 8°. – Пер. з лац.: [Дырэкторыум] Касцёльны каляндар для прамаўлення малітваў усядзённага набажэнства, а таксама Святой Імшы паводле рубрыкаў Брэвіярыя і Рымскага Імшала, а таксама дэкрэта Св. Рымскай Кангрэгацыі, для ўжывання ўсім свецкім духавенствам Мінскай дыяцэзіі на 1867 год. Пад пастырскім наглядам Найвышэйшага, Найяснейшага і Найвялебнейшага пана Адама Вайткевіча, з літасці Божай і ласкі Святога Апостальскага Пасаду біскупа Мінскага, ордэнаў Св. Станіслава I, Св. Уладзіміра III і Св. Анны II ступені кавалера. Надрукаваны з дазволу [касцёльных уладаў]. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 373. № 2035. – VB LMA. C/R-19-78, C/L-20-1383/1867

1867

1. **Анастасий** (Опоцкий Василий Алексеевич ; 1831–1905), іераманах. Слово, сказанное инспектором Минской семинарии иеромонахом Анастасием, по освящении храма в новооткрытом Минском училище девиц духовного звания. – Минск, 1867. – 16 с. – Адбітак з "Мин. губ. вед." 1867. – Бібліягр.: КБ. С. 314. № 61. – VUB. D2-9/339.

2. **Минское** по крестьянским делам присутствие : циркуляры, постановления, ведомости и др. – Минск, 1867. – Раздз. паг. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Ср-600, Ор14037.

3. **Отчет** Николаевского братства за 1866/1867 год, читанный в заседании 14 мая 1867 года / Минское православное Свято-Николаевское братство. – Минск, 1867. – [21] с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1888. – НББ. БА2099, ЛК.

4. **Отчет** по управлению Минскою дирекциею народных училищ за 1867 год / Минская дирекция народных училищ. – Минск, [1867] (в Типографии купца Якова Дворца). – 27, 27 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2033. – НББ. БА2375, БА2376, БА85884; ЛК.

5. **Памятная** книжка Минской губернии, 1867 год. [Вып. 1. Адрес-календарный отдел] / издание Губернского статистического комитета под редакцией секретаря комитета В. А. Бенземана. – [Минск, 1867 (Типография Губернского правления)]. – [2], XIX, 102 с. : ил. – Алф. указ.: с. VII–XIX. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – РНБ. С595Мин/П15, ЛК; РГБ. J 57/53 ([2], XX, 102 с.).

6. ***Протокол** очередных заседаний Общества минских врачей за 1867 г. : 16 сентября № 3 ; 1 ноября № 4 ; 13 ноября № 5 ; 1 декабря № 6 ; 15 декабря № 7 / Общество минских врачей. – Минск, 1867 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

7. **Устав** состоящего под высочайшим покровительством ее императорского величества государыни императрицы Общества попечения о раненых и больных воинах : [утвержден 3 мая 1867 г.] / Общество попечения о раненых и больных воинах. – Минск, 1867 (в Типографии Губернского правления). – [6], 23, 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 556. № 3675. – НББ. БА2147, ЛК.

8. **Miładowski**, Florjan (1819–1889). Pieśń starego hulaki: Hej bodaj to dawne czasy [Ноты] : na głos i fort. / [F. Miładowski] ; słowa Jana Prusinowskiego. – Mińsk : Nakład i własność Alexandra Walickiego, [1865–1867] (Zakład litograficzny Wł. Otto w Warszawie ; no 442). – 5, [1] s. ; 32 см. – (Achillesowi Józefowi Bonoldiemu). – На тыт. указана серыя: Śpiewy Polskie. Serja pierwsza / F. Miładowski ; no 2. – На с. 6: Katałog nut muzycznych wydanych nakładem Alexandra Walickiego w Mińsku. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Песня старога гулякі: Гэй, бадай гэта даўнія часы : для голасу і фартэпіяна / Ф. Міладоўскі ; словы Яна Прусіноўскага. (Прысвячэнне Ахілесу Юзафу Банольдзі). Спевы Польскія. Серыя 1 ; 2. – BN. Mus. III.128.874 Cim.

9. **Miładowski**, Florjan (1819–1889). Ty tak daleko [Ноты] : na głos wysoki z fort. / F. Miładowski ; słowa Jana Prusinowskiego. – Mińsk : Nakład i własność Alexandra Walickiego, [пасля 1865] (Zakład litograficzny Wł. Otto w Warszawie ; no. 442). – 5 [1] (13 [1]) s. ; 32 см. – На тыт. указана серыя: Śpiewy Polskie. Serja pierwsza / F. Miładowski ; no. 3. – На с. 6 (14): Katałog nut muzycznych wydanych nakładem Alexandra Walickiego w Mińsku. – Пер. з пол.: Міладоўскі Фларыян. Ты так далёка : для высокага голасу з фарпэпіяна / Ф. Міладоўскі ; словы Яна Прусіноўскага. (Спевы Польскія. Серыя 1 ; 3). – BN. mf. 63790; Mus.III.111.059 Cim.

1868

1. **Берг**, Николай Константинович. Отчет о действиях Общества минских врачей за первый год существования / составленный президентом Общества доктором Н. К. Бергом. – Минск, 1868. – [2], 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 314. № 168. – НББ. 1БА68721; РНБ (Desideratum).

2. **Отчет** по управлению Минскою дирекциею народных училищ за 1868 год / Минская дирекция народных училищ. – Минск, [1868] (печатано в Типографии Губернского правления). – 70 с. : табл. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2033.– НББ. 1БА68754, БА2377; ЛК.

3. **Памятная** книжка Минской губернии на 1869 год и календарь на тот же год / издание Статистического комитета. – Минск, 1868 (печатано в Типографии Губернского правления). – 341, 6 с. – НГАБ. 23709, ЛК.

4. ***Протокол** очередных заседаний Общества минских врачей за 1868 г. : 2 января № 8 ; 15 января № 9 [1-го февраля на издании ошибочно] ; 15 января № 10 ; 15 февраля № 11 ; 1 марта № 12 ; 15 марта № 13 ; 15 апреля № 14 ; 1 мая № 15 ; 15 мая № 16 ; 31 мая № 17 ; 15 июня № 18 ; 1 июля № 19 ; 15 июля № 20 ; 1 августа № 21 ; 15 августа № 22 ; 15 ноября № 26 ; 2 декабря № 27 ; 16 декабря № 28 / Общество минских врачей. – Минск, 1868 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1869

1. *****Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Речь при освящении храма в Богушевичах Игуменского уезда, сказанная преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, 30 июня 1869 года. – [Минск], 1869. – 5 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1869. № 13. С. 397–401. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 28.

2. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Слово в великий пяток, сказанное в Кафедральном соборе преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, 18 апреля 1869 года. – [Минск], 1869. – 8 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." [1869]. № 8. С. 229–236. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 34. – РНБ. 18.332.2.405.

3. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Слово по освящении храма во имя св. великомученика Георгия, сказанное преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, в г. Несвиже 6-го декабря 1869 года. – [Минск], 1869. – 7 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." [1869]. С. 671–677. – Бібліягр.: КБ. С. 313. № 37. – РНБ. 18.335.2.478.

4. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Слово, сказанное преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, в день успения Пресвятой Богородицы. – [Минск], 1869. – 5 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." [1869]. № 16. – Бібліягр.: КБ. С. 313. № 42. – РНБ. 18.332.2.541.

5. **25 мая** 1869 г. в Минске: (Торжество освящения храма, устроенного при Минской классической гимназии). – [Минск, 1869]. – 54 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." – Бібліягр.: КБ. С. 341. № 545. – VUB. R11 1/167.

6. **Куклин** (сапр. Куклинский Стефан Фёдорович ; 1829?–1891?). От г. Пинска до г. Новогрудка: (Из путевых заметок) / сочинение Куклина. – Минск, 1869 (Губернская типография). – [2], 14 с. – Адбітак з "Мин. губ. вед." [1869]. № 3. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1280. – РНБ. 34.83.8.357.

7. **Материалы**, касающиеся деятельности Минского комитета попечительства о тюрьмах со времени его существования. – [Минск, 1869]. – 50 с. – Адбітак з "Мин. губ. вед." 1869. № 21. – Бібліягр.: КБ. С. 401. № 1382. – НББ. 1БА68725, ЛК.

8. **Отчет** Минского Николаевского при Кафедральном соборе братства за 1868/9 год / Минское православное Свято-Николаевское братство. – Минск, 1869. – 12 с. ; 22 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." [1869]. № 8. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1888. – НББ. БА2100, ЛК.

9. *****Протокол** очередных заседаний Общества минских врачей за 1869 г. : 15 января № 29 ; 1 февраля № 30 ; 15 февраля № 31 ; 3 марта № 32 ; 15 марта № 33 ; 1 апреля № [34] ; 15 мая № 35 ; 2 июня № 36 ; 16 июня № 37 ; 1 июля № 38 ; 1 августа № 40 ; 6 августа № 41 ; 2 октября № 43 ; 15 октября № 44 ; 1 ноября № 45 ; 15 ноября № 46 ; 1 декабря № 47 ; 15 декабря № 48 ; годичного : 7 сентября № 42 / Общество минских врачей. – Минск, 1869 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

1870

1. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Речь перед открытием в г. Минске комитета православного миссионерского

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

общества, сказанная преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, в Кирилло-Мефодиевской церкви Минского монастыря 11 мая 1870 года.– [Минск], 1870. – 4 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." [1870]. № 9. С. 212–215. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 27. – РНБ. 18.332.2.540.

2. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Речь при открытии православного монастыря в г. Минске, произнесенная преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, 4 января 1870 года. – [Минск], 1870. – 6 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1870. № 1. С. 1–7. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 29. – РНБ. 18.335.2.479.

3. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Речь, сказанная 25-го мая 1870 года преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, в Минске по освящении часовни, устроенной в память спасения драгоценной жизни государя императора от злодейского покушения в г. Париже 25-го мая 1867 года. – Минск, 1870. – 4 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." [1870]. С. 241–244. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 33. – РНБ. 18.332.2.537.

4. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Слово в великий пяток, сказанное в Кафедральном соборе преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, 10 апреля 1870 года. – [Минск], 1870. – 6 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1870. № 8. С. 190–195. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 35. – РНБ. 18.335.2.486.

5. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Слово по освящении храма св. апостолов Петра и Павла, сказанное преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, в г. Минском кафедральном соборе. – [Минск], 1870. – 6 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." [1870]. № 4. С. 81–86. – Бібліягр.: КБ. С. 313. № 38. – РНБ. 18.332.2.536.

6. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Слово, произнесенное его преосвященством преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, в Минском Свято-Духовом монастыре, по освящении придельного престола во имя св. Кирилла и Мефодия 1 ноября 1870 года. – [Минск, 1870]. – 4 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1870. № 21. – Бібліягр.: КБ. С. 313. № 39. – VUB. R2-2/117 (аўтар: Светлаков Андрей Иванович ; 1839–1895).

7. **Отчет** Минского православного Николаевского братства за 1869/70 год / Минское православное Свято-Николаевское братство. – Минск, [1870]. – 25 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1888. – НББ. БА2101, ЛК.

8. **Отчет** по управлению Минскою дирекциею народных училищ за 1869 год / Минская дирекция народных училищ. – Минск, [1870] (печатано в Типографии Губернского правления). – 76 с. : табл. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2033. – НББ. БА2378, 1БА68755; ЛК; РНБ.

9. **Памятная** книжка Минской губернии на 1870 год / издание Статистического комитета. – Минск, 1870 (печатано в Типографии Губернского правления). – [2], [15], 298 с. – Алф. указ.: с. 247–298. – Бібліягр.: Е. Т. 3. S. 343; КБ. С. 478. № 2254. – НГАБ. 13307 ([1], 298, [13] с.), ЛК; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

10. ***Протокол** очередных заседаний Общества минских врачей за 1870 г. : 15 января № 49 ; 3 февраля № 50 ; 2 марта № 51 ; 1 апреля № 52 ; 1 мая № 53 ;

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2 июня № 54 ; 1 июля № 55 ; 1 августа № 56 ; 7 октября № 58 ; 2 ноября № 59 ; 1 декабря № 60 ; годичного : 7 сентября № 57 / Общество минских врачей. – Минск, 1870 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 96. № 2549.

11. **Список** волостей, обществ и селений Минской губернии на 1-е января 1870 г. – [Минск, 1870]. – [128] с. – Бібліягр.: КБ. С. 521. № 2963. – НГАБ. 16619.

12. **Труды** Минского губернского статистического комитета. Вып. 1. Историко-статистическое описание девяти уездов Минской губернии [Мозырский уезд, Пинский уезд, Игуменский уезд, Бобруйский уезд, Слуцкий уезд, Новогрудский уезд, Борисовский уезд, Минский уезд, Речицкий уезд]. – Минск, 1870 (печатано в Типографии Губернского правления). – [3], 436 с. : табл. ; 25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 378. № 983; С. 535. № 3165. – НББ. БА641, БА642, 1БА35586; ЛК; НГАБ. 2868; VUB; РНБ. 18.64.6.37; РГБ.

1871

1. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Речь, произнесенная преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, 5-го сентября 1871 года при закладке Соборного храма во имя воскресения Христова в г. Борисове. – [Минск, 1871]. – 2 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1871. № 36. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 31. – VUB. R2 2/115.

2. **Анастасий** (Опоцкий Василий Алексеевич ; 1831–1905), іераманах. Взгляд на дело распространения и утверждения православия в Западном крае России: (В память воссоединения униатов с православною церковью) / [Анастасий]. – [Вильна ; Минск, 1871] (Типография О. Блюмовича, Вильна). – 15 с. – Адбітак з "Мин. губ. вед." [1871]. – Бібліягр.: КБ. С. 314. № 60. – РНБ. 81/1018.

3. **Отчет** Минского православного Николаевского братства за 1870–1871 год / Минское православное Свято-Николаевское братство. – Минск, [1871]. – 11 с. ; 22 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1871. № 47. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1888. – НББ. БА2102, БА2103; ЛК.

4. **Памятная** книжка Минской губернии на 1871 год / издание Статистического комитета. – Минск, 1871 (печатано в Типографии Губернского правления). – 247 с., [1] л. карт. – Дополнительные листы к Памятной книжке Минской губернии на 1871 год. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – VUB. PK4, ЛК.

5. ***Протокол** очередных заседаний Общества минских врачей за 1871 г. : 4 января № 61 ; ординарных : 13 апреля № 65 ; 17 июня № 66 ; 1 июля № 67 ; 17 августа № 68 ; 4 декабря № 71 ; чрезвычайного : [Б. д.] № 63 ; 1 марта № 64 ; годичного : 11 октября № 69 ; 2 ноября № 70 / Общество минских врачей. – Минск, 1871 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

6. **Чернышев**, Андрей Маркович (1842–1885). Биография науки о языке / составил А. Чернышев. – [Минск], 1871 (Губернская типография). – [2], 36 с. ; 19 см. – Адбітак з "Мин. губ. вед." 1871. – Бібліягр.: КБ. С. 563. № 3823. – НББ. МФ3573, ЛК; РНБ. 130/2781.

1872

1. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Речь, произнесенная преосвященнейшим Александром, после молебствия по

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

приведению новых мировых судей к присяге. – [Минск, 1872]. – 5 с. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1872. № 16. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 30. – VUB. R2 2/114.

2. ***Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Слово, произнесенное преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, в день Нового 1872 года. – [Минск, 1872]. – 8 с. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1872. № 2. – Бібліягр.: КБ. С. 313. № 40. – VUB.

3. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Слово, произнесенное преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, в Минском Свято-Духовом монастыре, по освящении храма св. великомученицы Екатерины в г. Минске 26 февраля 1872 года. – [Минск, 1872]. – 6 с. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1872. № 9. – Бібліягр.: КБ. С. 313. № 41. – VUB. R2 2/138.

4. **Архангельский**, Иван Иванович (1832–1888). Лекции общественной гигиены и диетики / доктора Архангельского. – Минск, 1872 (Губернская типография). – [2], 447 с. ; 16 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” за 1871–1872 гг. – Бібліягр.: КБ. С. 317. № 113. – РНБ. 18.121.8.1, МФ-К1/15514.

5. **Валицкий**, С. Слово об игрушечном букварчике, его устройстве и употреблении при изучении русской грамоты / издал изобретатель Букварчика С. Валицкий. – Минск, 1872 (Губернская типография). – 18 с., 1 л. ил. ; 15 см. – Бібліягр.: КБ. С. 325. № 258. – РНБ. 18.109.7.52.

6. **Памятная** книжка Минской губернии на 1872 год / издание Статистического комитета. – Минск, 1872 (печатано в Типографии Губернского правления). – 342 с. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НГАБ. 13308 (дэф. асобнік: толькі с. 1–64), ЛК; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53 (ксеракопія).

7. ***Протокол** ординарных заседаний Общества минских врачей за 1872 год : 20 января № 72 ; 21 февраля № 74 ; 20 марта № 75 ; 30 марта № 76 ; 22 мая № 77 ; 15 июля № 78 ; 31 июля № 79 ; 21 августа № 80 ; годичного : 7 сентября / Общество минских врачей. – Минск, 1872 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

1873

1. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1872 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных. – Минск, 1873. – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

2. **Отчет** Минского православного Николаевского братства за 1872–1873 год / Минское православное Свято-Николаевское братство. – Минск, 1873 (Губернская типография). – 7 с. ; 22 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1873. № 12. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1888. – НББ. БА2104, БА2105, ЛК.

3. **Памятная** книжка Минской губернии на 1873 год. Ч. 1. Адрес-календарь должностных лиц в губернии по всем ведомствам. – Минск : [Издание Минского губернского статистического комитета], 1873 (печатано в Минской губернской типографии). – 186 с. – Алф. указ. имен: с. 166–186. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НББ. Ба75874 (у канвалюце: Ч. 1–2), ЛК; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53; VUB. PK4 (Ч. 1–2).

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

4. **Памятная** книжка Минской губернии на 1873 год. Ч. 2. Справочные и статистические сведения по губернии. – Минск : [Издание Минского губернского статистического комитета], 1873 (печатано в Минской губернской типографии). – С. 187–293. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НББ Ба75874 (у канвалюце: Ч. 1–2), ЛК; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53; VUB. PK4 (Ч. 1–2).

5. **Памятная** книжка Минской губернии на 1874 год. Ч. 1. Адрес-календарь должностных лиц в губернии по всем ведомствам. – Минск : [Издание Минского губернского статистического комитета], 1873 (печатано в Минской губернской типографии). – 197 с. – Алф. указ.: с. 177–197. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НББ. Ба75875 (у канвалюце: Ч. 1–2), ЛК; НГАБ. 13309; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53; VB LMA. 03820; VUB. PK4 (Ч. 1–2).

6. **Памятная** книжка Минской губернии на 1874 год. Ч. 2. Статистические сведения по губернии. – Минск : [Издание Минского губернского статистического комитета], 1873 (печатано в Минской губернской типографии). – 57 с. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НББ Ба75875 (у канвалюце: Ч. 1–2), ЛК; НГАБ. 13309; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53; VB LMA. 03820; VUB. PK4 (Ч. 1–2).

1874

1. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Освящение Минского Преображенско-Варваринского первоклассного женского монастыря и Слово, произнесенное его преосвященнейшим Александром, епископом Минским и Бобруйским, по освящении монастырского храма. – Минск, 1874 (Губернская типография). – [2], 9 с. ; 21 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1874. № 3. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 25, 1678. – НББ. БА116086, МФ3164, ЛК; РНБ. 18.109.8.308; VUB.

2. **Батезатул**, И. Статистическое обозрение местности, пересекаемой Ландварово-Роменскою железною дорогою / составил И. Батезатул. – Минск, 1874 (Типография Я. Дворжеца). – 51 с. : табл. – Библиогр.: с. 6. – Бібліягр.: КБ. С. 319. № 150. – РНБ. 18.116.2.269; РГБ. В 9/125; VUB. U14265, R11-5/5.

3. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1873 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных. – Минск, 1874. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

4. **Отчет** Минского православного Николаевского братства за 1873–1874 год / Минское православное Свято-Николаевское братство. – Минск, 1874 (Губернская типография). – 11 с. ; 22 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1874. № 8. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1888. – НББ. БА2106, БА2107, ЛК; РНБ.

1875

1. **Каценелленбоген**, С. А. Объяснения к употреблению счетного аппарата, изобретенного учителем с. Каценелленбогеном для производства сложения, вычитания, умножения, деления над целыми числами и дробями, возвышения в степени, извлечения корней и определения окружности и площади круга / [С. А. Каценелленбоген]. – Минск, 1875 (Типография Б. И. Соломонова). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 387. № 1123. – VUB. R11-6/85; РНБ. 18.98.7.142.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2. **Наставление** путевым сторожам при контролировании их действий по системе Ф. Гриневецкого / Ландварово-Роменская железная дорога. – Минск, 1875. – 10 с., 1 л. диагр. – Бібліягр.: КБ. С. 408. № 1484. – РНБ. 18.110.8.457; VUB. B59-7/79, SS-4.

3. **Отчет** Минского коммерческого банка с 10 сентября 1873 по 1 января 1875 г. Год 1-й / Минский коммерческий банк. – Минск, 1875. – [4], 8, [9] с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20.

4. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1875 год : 2-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1875. – [6], 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20.

5. **Отчет** Минского общества взаимного кредита за 1874 год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1875. – [12] с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(1).

6. **Памятная** книжка Минской губернии и календарь на 1875 год. Ч. 1. Адрес-календарь должностных лиц в губернии по всем ведомствам. – Минск : [Издание Минского губернского статистического комитета], 1875 (печатано в Минской губернской типографии). – 191, [2] с. – Алф. указ. имен: с. 170–[192]. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – РНБ. С595Мин/П15 (Ч. 1–2. 241 с., раздз. паг.), ЛК; РГБ. J 57/53; VUB. PK4.

7. **Памятная** книжка Минской губернии на 1875 год. Ч. 2. Статистические сведения по губернии. – Минск : [Издание Минского губернского статистического комитета], 1875 (печатано в Минской губернской типографии). – 47, [2] с. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – РНБ. С595Мин/П15 (Ч. 1–2. 241 с., раздз. паг.), ЛК; РГБ. J 57/53; VUB. PK4.

8. **Устав** Минского общества вспомоществования учащимся : [утвержден 22 января 1875 г.] / Минское общество вспомоществования учащимся. – [Минск, 1875]. – 14 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3406. – НББ. БА1261, ЛК.

1876

1. **Годовой** отчет о действиях Правления Минского общества вспомоществования учащимся за 1875–1876 г. / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, [1876] (Типография Б. И. Соломонова). – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 336. № 456. – НББ. 1БА68723, ЛК.

2. **Гриневецкий**, Федор Федорович. Способ организации и контроля путевой стражи на железных дорогах / Ф. Гриневецкого. – Минск, 1876 (Типография Б. И. Соломонова). – [2], 30 с., 1 л. схем. : ил. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 340. № 517. – VUB. R7-1/184; РНБ. 18.128.7.139.

3. **Каценелленбоген**, С. А. Готовые умножение, деление, вычисление процентов и учетов векселей, обращение простых дробей в десятичные, возвышение чисел во 2-ю и 3-ю степени, извлечение квадратных и кубических корней, определение окружности, площади или диаметра круга / составил и издал [учитель] С. А. Каценелленбоген. – Минск : [Изд. С. А. Каценелленбоген], 1876. – [2], 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 387. № 1121. – РНБ. 18.122.7.227.

4. **Каценелленбоген**, С. А. О новоизобретенном счетном аппарате / С. А. Каценелленбоген. – [Минск] : Издал С. А. Каценелленбоген, 1876 (Типография Б. И. Соломонова). – [2], 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 387. № 1122. – РНБ. 18.115.1.127.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1875 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных. – Минск, [1876]. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

6. **Отчет** Минского православного Николаевского братства за 1875–1876 год / Минское православное Свято-Николаевское братство. – Минск, 1876 (Губернская типография). – 9, [2] с. ; 22 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1876. № 12. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1888. – НББ. БА2108, БА2109; ЛК; РНБ. 18.207.6.112.

7. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита с 1-го января 1875 г. по 1-е января 1876 г. 2-й год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1876. – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(2).

8. **Охорович**, Юлиан (1850–1917). Любовь, преступление и нравственность: Несколько задач из области “уголовной психологии” / сочинение Юлиана Охоровича ; пер. с пол. Александра Ельского. – Минск, 1876 (Типография Б. И. Соломонова). – [2], 169 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 474. № 2206. – НББ. Б3/48051; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-332; РНБ. 51/887, 18.58.5.14; РГБ Е52/98, Е46/566, 801-15/1888, ЛК; BJ. II.916. 421; II.2.015.989; СОУНБ. 900148.

9. **Поляков**, И. С. Чрез познание простых истин будешь здрав и долговечен. Подарок ближнему и грядущим поколениям в ограждении их от преждевременных болезней и смерти. По последним популярным сочинениям людей, науки и опыта / составлен членом Общества врачей гомеопатов и других ученых обществ г. Поляковым. – Минск, 1876 (Губернская типография). – 24 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 486. № 2351. – РНБ. 18.125.7.529.

10. **Правила** о приеме вкладов на хранение / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1876. – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 489. № 2421. – РНБ. 18.101.7.289.

11. **Правила** о процентных денежных вкладах / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1876. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 489. № 2424. – РНБ. 18.92.7.455.

12. *__Протокол__ годичного заседания Общества минских врачей за 1872/3 год / Общество минских врачей. – Минск, 1876 (Губернская типография). – 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549. – РГБ.

13. *__Протокол__ годичного заседания Общества минских врачей за 1873/4 год / Общество минских врачей. – Минск, 1876 (Губернская типография). – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549. – РГБ.

14. *__Протокол__ годичного заседания Общества минских врачей за 1874/5 год / Общество минских врачей. – Минск, 1876 (Губернская типография). – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549. – РГБ.

15. *__Протокол__ очередного заседания Общества минских врачей [за 1875 год] : 12 ноября, 11 декабря / Общество минских врачей. – Минск, 1876 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

16. **Устав** Минского общества сельского хозяйства : [утвержден 20 августа 1876 года] / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1876 (Типография Губернского правления). – 24 с. ; 21 см. – Таксама: Устав Минского общества сельского хозяйства : [утвержден 20 августа 1876 г.]. Санкт-Петербург, [1877].

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

9 с. ; 24 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3419. – НББ. БА42246, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/НР-128.

1877

1. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Прощание с минскою паствою высокопреосвященнейшего архиепископа Александра и отъезд его высокопреосвященства в Новочеркасск. – [Минск], 1877 (Губернская типография). – 18 с. – У канцы тэксту: С. Ф. М. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1877. № 11. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 26; с. 499. № 2585. – РНБ. 18.335.2.477; VUB. B 16-5/112.

2. **Александр** (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап. Речь, сказанная высокопреосвященным Александром, архиепископом Минским и Бобруйским, войскам 30-й пехотной дивизии после напутственного молебствия при выступлении их из Минска 21-го апреля 1877 г. – Минск, 1877 (Губернская типография). – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 32. – РНБ. 34.83.8.393.

3. **Гаусман**, Михаил Антонович (1817–1889). Исторический очерк местечка Турова, прежней столицы удельного Туровского княжества / [Михаил Гаусман]. – Минск, 1877 (Типография Губернского правления). – 32 с. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 334. № 416. – НББ. БЯ94, ЛК; РНБ (Desideratum).

4. **Журнал** Минской губернской комиссии народного продовольствия. 7 ноября 1877 года. – Минск, [1877]. – [9] с. без паг. – НГАБ. 21998.

5. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – Минск, 1877 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 176, IV с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 18.90.8.31; РГБ. А 144/149.

6. **Москалевич**, Роман. Две ночи и два дня из земной жизни богочеловека, господа и спасителя нашего Иисуса Христа: Размышление христианина, посвященное юношеству / [соч.] Минской епархии, священника Романа Москалевича. – Минск, 1877 (Типография Губернского правления). – 76 с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1463. – РНБ. 18.128.7.481-1.

7. ***Обзор** Минской губернии. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1877 (Губернская типография). – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 2639.

8. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1876 год : 3-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1877. – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20; РГБ. К 6/208.

9. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1876 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных. – Минск, 1877. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

10. **Отчет** Минского общества вспомоществования учащимся за 1876 год / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, 1877 (Типография Я. Дворжеца). – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1877. – НББ. 1БА68726, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

11. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 3-й год. С 1 января 1876 г. по 1 января 1877 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1877. – 24 с. ; 26 с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(3); РГБ. А 300/105.

12. **Охорович**, Юлиан (1850–1917). Об основных противоречиях в наших знаниях о вселенной : публичная лекция Юлиана Охоровича, читанная в Варшаве в 1873 году / Юлиана Охоровича ; перевел с польского [и снабдил предисловием] Александр Ельский. – Минск, 1877 (Типография Б. И. Соломонова). – [2], IV, 55 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 474. № 2207. – НББ. 13//2599(026), БЯ1242, БА1040, БА48085; ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-331, ОБ-XIX/Нр-1729; VUB. U66554; РНБ. 18.96.7.328; РГБ. G 62/99, U 322/260; BJ. II.837.362; II. 925.310.

13. **Протокол** очередного заседания Общества минских врачей [за 1876 год] : 26 февраля ; 25 марта ; годичного : 7 сентября / Общество минских врачей. – Минск, 1877 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549. – НГАБ. 13944 (IX года. № 5. 10 с.).

14. **Список** землевладельцев Минской губернии за 1876 г. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1877 (Типография Губернского правления). – [2], XXIII, 185, [2] с. : табл. – Бібліягр.: Е. Т. 11. S. 178; КБ. С. 521. № 2970. – НББ. 13Н//10863К(026), АБ86326К, АБ88774К, БА1535К, БА201166К, БА47838К; ЛК; ЦНБ НАНБ. ФР232 (м/ф); НГАБ. 2900, 16620; VB LMA; РНБ. 18.27.1.15; РГБ. Р 37/62, U 280/21; VUB. G694; VB LMA. 82487.

15. **Устав** Минского училища римско-католических органистов : [утвержден 20 мая 1877 года]. – Минск, 1877. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 548. № 3444. – РНБ. 18.277.1.253.

1878

1. **Инструкция** полицейским урядникам. (Сотских и десятских) – [Минск], 1878 (Губернская типография). – 32 с. – Дадатак да “Мин. губ. вед.” 1878. № 34. – Бібліягр.: КБ. С. 377. № 969. – РНБ. 18.101.7.429.

2. **Миткевич**, Фёдор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Нового Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Феодор Миткевич. – Минск, 1878 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 143, V с. – Бібліягр.: КБ. С. 511. № 2797. – РНБ. 18.90.8.56.

3. **Описание** Минского Кафедрального Петро-Павловского собора. – Минск, 1878 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 23 с. – (Приложение к “Мин. епарх. вед.” 1878). – НГАБ. 742, 21941, 21942, 21943; ЦББЭ. 20354.

4. **Описание** церквей и приходов Минской епархии, составленное по официально затребованным от причтов сведениям. 1. Минский уезд. – Минск, 1878 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 174 с. – (Приложение к “Мин. епарх. вед.” 1878). – Бібліягр.: Е. Т. 11. S. 142; КБ. С. 419. № 1644. – НББ. 096/16827, ЛК; НГАБ. 648; РНБ. 130/3478; РГБ. Е 93/68, U 191/71.

5. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1877 год : 4-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1878. – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20; РГБ. К 6/208.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

6. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 4-й год. С 1 января 1877 г. по 1 января 1878 г. / Минское общество взаимного кредита – Минск, 1878. – 16, 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(4); РГБ. А 300/105.

7. **Памятная** книжка Минской губернии и календарь на 1878 год. Ч. 1-я : с приложением карты / [редакторы А. Булгаков, Р. Игнатьев]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1878 (Типография Губернского правления). – X, 374, 226, 104 с., [1] л. карт. : табл. – с. 353–374. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НББ. Ба3851, ЛК; РНБ. С595Мин/П15 ([714] с., 1 карта); VUB. РК4; РГБ. J 57/53.

8. **Памятная** книжка Минской губернии и календарь на 1878 год. Ч. 2-я / [редактор Р. Игнатьев]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1878 (Типография Губернского правления). – V, [1], 122, 114 с. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НББ. Ба3852, ЛК; ПБ. 118547 РФ; РНБ. С595Мин/П15 (VII, 122, 114 с.); VUB. РК4; РГБ. J 57/53.

9. ***Протокол** заседания Общества минских врачей за 1878 год [Без указания какого] : 16 сентября ; очередного : 14 октября № 2 ; экстренного : 5 декабря № 3 ; 8 декабря № 4 / Общество минских врачей. – Минск, 1878 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

10. **Технические** условия на постройку товарных крытых вагонов, платформ и угольных полувагонов. [К договору с И. Е. Голубевым]. – Минск, 1878 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [2], 14 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 531. № 3115. – РНБ. 18.101.7.402.

1879

1. **Выписка** из журнала Министерства путей сообщения о пенсионных и ссудо-сберегательных кассах при железнодорожных предприятиях. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 8 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 331. № 372. – НББ. БА65839.

2. **Ельский**, Александр Карлович (1834–1916). На сколько развитие чувства сострадания к животным обеспечивает нравственность человечества, его умственные и социальные интересы : Эскиз из области педагогики / Александра Ельского. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 34 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 356. № 717. – НББ. 13//1644(026), 1БА78851, БЯ982; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Hp-364, ЛК; РНБ. 18.133.3.387; РГБ. Р 56/801, И 226/2314; VUB. D 48/452; VB LMA. 619405; BJ. 31669-II.

3. **Николай** (Далматов Никита Николаевич ; 1835–1902), ігумен. Историко-статистическое описание Минского Свято-Духова мужеского первоклассного монастыря / составил бывший наместник монастыря игумен Николай. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 29 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1879. № 8. – Бібліягр.: КБ. С. 411. № 1530. – НГАБ. 15716.

4. ***Обзор** Минской губернии. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1879 (Губернская типография). – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 2640.

5. **Описание** церквей и приходов Минской епархии, составленное по официально затребованным от причтов сведениям. 2. Борисовский уезд. – Минск,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – С. [4], 179–349. – (Приложение к "Мин. епарх. вед." 1879). – Бібліягр.: Е. Т. 11. S. 142; КБ. С. 419. № 1644 (179–288 с.). – НББ. БА356, ЛК; НГАБ. 649, 656; РНБ. 130/3478; РГБ. Е 93/68, U 191/71.

6. **Описание** церквей и приходов Минской епархии, составленное по официально затребованным от причтов сведениям. 3. Слуцкий уезд. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 274 с. – (Приложение к "Мин. епарх. вед." 1879). – Бібліягр.: Е. Т. 11. S. 142; КБ. С. 419. № 1644. – НГАБ. 654; РНБ. 130/3478; РГБ. Е 93/68, U 191/71.

7. **Описание** церквей и приходов Минской епархии, составленное по официально затребованным от причтов сведениям. 4. Игуменский уезд. – Минск, [1879] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 168 с. – (Приложение к "Мин. епарх. вед." 1879). – Бібліягр.: Е. Т. 11. S. 142; КБ. С. 419. № 1644. – НГАБ. 652; РНБ. 130/3478; РГБ. Е 93/68, U 191/71.

8. **Описание** церквей и приходов Минской епархии, составленное по официально затребованным от причтов сведениям. 5. Мозырский уезд. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 194 с. – (Приложение к "Мин. епарх. вед." 1879). – Бібліягр.: Е. Т. 11. S. 142; КБ. С. 419. № 1644. – НББ. АБ87949, БА357, БА358, ЛК; НГАБ. 650, 662; РНБ. 130/3478; РГБ.

9. **Описание** церквей и приходов Минской епархии, составленное по официально затребованным от причтов сведениям. 6. Пинский уезд. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 210 с. – (Приложение к "Мин. епарх. вед." 1879). – Бібліягр.: Е. Т. 11. S. 142; КБ. С. 419. № 1644. – НББ. БА359 (асобнік належаў бібліятэцы Мінскай духоўнай семінарыі), БА360; ЛК; НГАБ. 651, 657–659; РНБ. 130/3478; РГБ. Е 93/68, U 191/71.

10. **Описание** церквей и приходов Минской епархии, составленное по официально затребованным от причтов сведениям. 7. Бобруйский уезд. – Минск, [1879] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 146 с. – (Приложение к "Мин. епарх. вед." 1879). – Бібліягр.: Е. Т. 11. S. 142; КБ. С. 419. № 1644. – НГАБ. 653; РНБ. 130/3478; РГБ. Е 93/68, U 191/71.

11. **Описание** церквей и приходов Минской епархии, составленное по официально затребованным от причтов сведениям. 8. Речицкий уезд. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 162 с. – (Приложение к "Мин. епарх. вед." 1879). – Бібліягр.: Е. Т. 11. S. 142; КБ. С. 419. № 1644. – НББ. БА361, ЛК; НГАБ. 655, 16651; РНБ. 130/3478; РГБ. Е 93/68, U 191/71.

12. **Описание** церквей и приходов Минской епархии, составленное по официально затребованным от причтов сведениям. 9. Новогрудский уезд. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 192 с. – (Приложение к "Мин. епарх. вед." 1879). – Бібліягр.: Е. Т. 11. S. 142; КБ. С. 419. № 1644. – НББ. БА362, БА44418, ЛК; НГАБ. 660; РНБ. 130/3478 ; РГБ. Е 93/68, U 191/71.

13. **Отчет** Минского губернского попечительства для пособия нуждающимся семействам воинов с 23 августа 1877 года / Минское губернское попечительство для пособия нуждающимся семействам воинов. – Минск, 1879. – 28, 8 с., 2 л. табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1866. – РНБ. 34.86.1.353; РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

14. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1878 год : 5-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, [1879]. – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20; РГБ.

15. **Отчет** Минского общества сельского хозяйства за 1878 г. / Минское общество сельского хозяйства – Минск, 1879. – 28, 54 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1881. – РГБ. U 440/115.

16. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 5-й год. С 1 января 1878 г. по 1 января 1879 г. / Минское общество взаимного кредита – Минск, 1879. – 22, 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(5); РГБ. А 300/105.

17. **Памятная** книжка Минской губернии на 1880 год / издание Минского губернского статистического комитета. – Минск, 1879 (Типография Губернского правления). – VI, 340 с. – На вокл.: 1880. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НГАБ. 13306 (дэф.: адсутнічаюць с. 317–340), ЛК; РНБ. С595Мин/П15 ; РГБ. J 57/53; VUB. PK4 (VI, 340 с.).

18. **Правила** для учеников Минской гимназии, составленные педагогическим советом на основании общих правил для учеников гимназий и прогимназий, утвержденных г. министром народного просвещения 4 мая 1874 года. – Минск, 1879. – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 488. № 2399. – РНБ. 18.136.1.66.

19. **Правила** относительно соблюдения порядка и приличия учениками вне стен учебного заведения и вне дома, извлеченные из общих правил для учеников, утвержденных г. министром народного просвещения 4-го мая 1874 г., с некоторыми к ним дополнениями и разъяснениями / Министерство народного просвещения. – Минск : Типография В. А. [Василия Аполлоновича] Полетики (С.-Петербург), 1879. – 6 с. на одном скл. л. – Бібліягр.: КБ. С. 489. № 2431. – РНБ. 18.136.1.63(1).

20. **Протокол** очередного заседания Общества минских врачей [за 1879 год] : 25 января № 5 ; 27 февраля № 6 ; 14 апреля № 7 ; 12 мая № 8 ; 9 октября, 26 октября, 30 ноября ; годичного : 18 сентября ; экстренного : 16 октября / Общество минских врачей. – Минск, 1879 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549. – НГАБ. 13945 (18 сент. 9 с.), 13947 (9 окт. 5 с.), 13946 (26 окт. 5, [1] с.).

21. **Устав** Императорского Российского общества садоводства в С.-Петербурге : [утвержден 20 декабря 1863 года]. – Минск, 1879 (Типолитография Б. Соломонова). – 27 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 544. № 3350 (Устав императорского Российского общества садоводов). – РНБ. 18.136.2.54.

22. **Устав** Минского общественного собрания / Минское общественное собрание. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 20 с. ; 19 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3424. – НББ. БА1985, БА42247, ЛК; РНБ. 18.136.2.9.

23. **Hruszwicki**, Michał (1828–1904). Dla godowej uroczystosci [Ноты] : op. 41 : polonez ułożony na fortepian / przez Michała Hruszwickiego. – Własność autora. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 4 с. – Дозволено цензурою 4 окт. 1879 г. Вильна. – Пер. з пол.: Грушвіцкі Міхал. На шлюбную ўрачыстасць : оп. 41 : паланэз для фартэпіяна. – Бібліягр.: Burhardt. 1985. S. 261–262. N 386; Немагай. 2013. С. 52. № 15. – РНБ. М 561-4/1643; BN. mf A 1095; LNB.

24. ***Hruszwicki**, Michał (1828–1904). Emilie [Ноты] : op. 37 : polka pour piano : Á Madame Emilie Gnoińska / pour Michel Hruszwicki. – Propriete de l'Auteur. –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 3 с. – Дозволено цензурою 27 июля 1879 г. Вильна. – Пер. з фр.: Грушвіцкі Міхал. Эміле : оп. 37 : полька для фартэпіяна : мадам Эміліі Гнаіньскай. – Бібліягр.: Немагай. 2013. С. 52. № 16.

25. **Hruszwicki**, Michał (1828–1904). Mania-polka [Ноты] : op. 29 : pour piano : A ma fille / par Michel Hruszwicki. – Prix. Proprieté de L'auteur. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 2 с. – Дозволено цензурою 4 окт. 1879 г. Вильна. – Пер. з фр.: Грушвіцкі Міхал. Маня-полька : оп. 29 : для фартэпіяна : маёй дачцы. – Бібліягр.: Немагай. 2013. С. 52. № 18. – РНБ.

26. **Hruszwicki**, Michał (1828–1904). Mazourka de Salon [Ноты] : op. 3 : pour piano. / composée et dédiée à Monsieur Michel Jelski ; par Michel Hruszwicki. – Proprieté de L'auteur. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 5 с. – Дозволено цензурою 27 июля 1879 г. Вил[ь]на. – Пер. фр.: Грушвіцкі Міхал. Салонная мазурка : оп. 3 : для фартэпіяна. – Бібліягр.: Немагай. 2013. С. 52. № 19. – LNB.

27. ***Hruszwicki**, Michał (1828–1904). Quatre Mazourkas Originales [Ноты] : op. 25: pour Piano / par Michel Hruszwicki. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 6 с. – Дозволено цензурою 4 сент. 1879 г. Вильно. – Пер. з фр.: Грушвіцкі Міхал. Чатыры арыгінальныя мазуркі : оп. 25 : для фартэпіяна. – Бібліягр.: Немагай. 2013. С. 52. № 21. – РНБ.

28. **Hruszwicki**, Michał (1828–1904). Ty! [Ноты] : op. 3/43 : Spiewek na dane słowa ułożony z towarzyszeniem fortepianu / przez Michała Hruszwickiego. – Własność autoru. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 2 с. – Дозволено цензурою 4 сент. 1879 г. Вил[ь]на. – Пер. з пол.: Грушвіцкі Міхал. Ты! : оп. 3/43 : песенька, пакладзеная на дадзеныя словы ў суправаджэнні фартэпіяна. – Бібліягр.: Немагай. 2013. С. 52. № 22. – LNB.

29. ***Hruszwicki**, Michał (1828–1904). Valse pari à Madame Helene Komar [Ноты] : op. 40 : piece de bal pour le Piano / composée pour piano par Michel Hruszwicki. – Propriete de l'Auteur. – Минск, 1879 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 5 с. – Дозволено цензурою 4 сент. 1879 г. Вильна. – Пер. з фр.: Грушвіцкі Міхал. Вальс-заклад пані Хелене Комар : оп. 40 : бальная ігра для фартэпіяна. – Бібліягр.: Немагай. 2013. С. 52. № 23.

1880

1. **Ганчаревич**, Л. Л. Таблицы, показывающие, сколько причитается выдать жалованья лицам, прослужившим неполный месяц по разным окладам, начиная с 25 коп. и кончая 3000 руб. в месяц / составил Л. Л. Ганчаревич. – Минск, 1880 (Типолитография С. М. Фидерфона). – 20 с. ; 17 см. – РНБ. 18.132.6.154.

2. **Евгений** (Шерешилов Николай ; 1826–1897), архіепіскап. Слова и речи Евгения, епископа Минского и Туровского. Вып. 1: Ярославль, Чернигов, Вильна, 1859–1869 гг. – Минск, 1880 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [2], V, 218 с. ; 25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 356. № 709. – НББ. БА1118, БА2346, БА565; НГАБ. 824; ЛК; РНБ. 18.217.2.37; РГБ. Р 53/24.

3. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 2-е изд. – Минск, 1880 (Типолитография Б. И. Со-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ломонова). – 152, V с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 18.134.4.208; РГБ. А 144/149.

4. *Обзор Минской губернии. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1880 (Губернская типография). – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 2641.

5. **Определения** съезда духовенства Пинского училищного округа, составленные в заседаниях, происходивших в январе месяце сего 1880 г. – Минск, 1880. – 40 с. – Дадатак да “Мин. епарх. вед.” 1880. № 9. – Бібліягр.: КБ. С. 419. №1648. – РНБ. 18.139.1.324.

6. **Определения** съезда духовенства Слуцкого училищного округа, составленные в ноябре месяце 1879 г. – Минск, 1880 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 37 с. ; 22 см. – Дадатак да “Мин. епарх. вед.” 1880. № 3. – Бібліягр.: КБ. С. 419. № 1649. – НББ. БА2149, БА3324, ЛК; РНБ. 18.134.5.177.

7. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1879 год : 6-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1880. – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20; РГБ. К 6/208.

8. **Отчет** Минского общества сельского хозяйства за 1879 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1880. – 65 с., 21 л. табл. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1881. – РГБ. U440/115.

9. **Отчет** о действиях Правления Минского общества вспомоществования учащимся за 1879 год / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, 1880 (Типолитография С. М. Фидерфона). – 20 с. – На с. 3: 5 год существования. – НГАБ. 7786.

10. **Отчет** о приходе, расходе и остатке сумм по Минскому епархиальному попечительству о бедных духовного звания за 1879 год / Минское епархиальное попечительство о бедных духовного звания. – Минск, 1880 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 31 с. ; 22 см. – Дадатак да “Мин. епарх. вед.” 1880. № 5. – Бібліягр.: КБ. С. 449. № 1974. – НББ. ЛК; РНБ. 18.134.4.126; РГБ. W 262/1172.

11. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 6-й год. С 1 января 1879 г. по 1 января 1880 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1880. – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(6); РГБ. А 300/105.

12. **Памятная** книжка Минской губернии и календарь на 1881 год / издание Минского губернского статистического комитета. – Минск, 1880 (Типография Р. Дворжец). – [2], IV, 399 с. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – РНБ. С595Мин/П15, ЛК; РГБ. J 57/53; VUB. PK4.

13. **Протокол** очередного заседания Общества минских врачей за 1880 год : 31 января, 7 марта, 10 мая, 21 октября, 20 декабря ; годичного : [30 сентября] / Общество минских врачей. – Минск, 1880 (Губернская типография). – 59 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549. – НГАБ. 13948 (7 марта).

14. **Статистические** сведения о церквах и причтах Минской епархии, с алфавитным списком оных, с обозначением количества прихожан и церковной земли, а также штатного оклада жалованья, аннуат, получаемых причтами, процентов от капиталов и вознаграждений за отшедшие в пользу имения и т. под., с приложением и ведомости о срочных представлениях благочинных и причтов [за 1880 год]. – Минск, 1880 (Типолитография Б. И. Соломонова), 1880. – [1],

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

XIII, 2–163 [2] с. : табл. ; 30 см. – Прил. к “Мин. епарх. вед.” 1880. № 24. – НГАБ. 865, 16829; РНБ. 85-8/1303.

15. **Устав** Музыкального общества в г. г. Минске : [утвержден 12 сентября 1880 года] / Минское музыкальное общество. – Минск, 1880 (Скоропечатня Р. Дворжец). – 22 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 549. № 3485. – НББ. Ба2984, ЛК; НГАБ. 13834.

16. **Устав** Ссудо-сберегательной кассы служащих в обществе Либаво-Роменской железной дороги : [утвержден 8 марта 1877 года]. – Минск, 1880. – 25 с. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3694 (1888 год выд.). – РНБ. 18.139.1.421.

17. **Ханелесс**, Авраам, рабін. Речи, произнесенные по торжественным дням, минским раввином Авраамом Ханелессом. – Минск, 1880 (Типолитография Б. П. Соломонова). – 140 с. ; 20 см. – РНБ. 18.142.1.251.

18. **Шолкович**, Осип Вуколович. Конспект синтаксиса русского языка / [соч.] О. Шолковича. – Минск, 1880 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 32 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 565. № 3878. – РНБ. 18.134.4.369; РГБ. R 444/613, Ф 1-81/14883.

19. **Шолкович**, Осип Вуколович. Об образовании частей речи : (конспект) / [соч.] О. Шолковича. – Минск, 1880 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [2] , 22 с. – Бібліягр.: КБ. С. 565. № 3879. – РНБ. 18.134.4.371; РГБ. А 131/318.

1881

1. **Грамматические** вопросы. – Минск, 1881 (Типолитография Соломонова). – 32 с. – Бібліягр.: КБ. С. 339. № 514. – РНБ. 18.132.6.15; РГБ. А 152/800.

2. **Журнал** Минского губернского по крестьянским делам Присутствия по отбыванию мирских денежных и земских натуральных повинностей в волостях. По отделению распорядительному. – Минск, [1881] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 66 с., 1 л. табл. – НГАБ. 9183.

3. **Журнал** Минской губернской комиссии народного продовольствия [15 января] 1881 года. – Минск, [1881]. – [20] с. – НГАБ. № 9174.

4. **Каталог** книг для чтения в книжном магазине Б. О. Годлевского в Минске. – Минск, 1881 (Типография Б. И. Соломонова). – 74 с. – Бібліягр.: КБ. С. 385. № 1073. – РНБ. Б9860/Г-592.

5. **Каталог** книг Минского общественного собрания / составлен в 1884 году А. Н. С-м. – Минск, 1881 (Типография Б. И. Соломонова). – 97 с. ; 22 см.– Бібліягр.: КБ. С. 385. № 1076. – РНБ. Б 9600/М-622; РГБ. R 11/212.

6. **Обязательные** для городских жителей постановления, изданные Минскою городскою думою о ночных сторожах / Минская городская дума. – Минск, 1881 (Губернская типография). – 7 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 417. № 1611. – НББ. БА2842, БА2843, БА2966, БА2967; ЛК.

7. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1880 год : 7-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1881. – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20; РГБ. К 6/208.

8. **Отчет** о действиях Правления Минского общества вспомоществования учащимся за 1880 год / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, 1881 (Губернская типография). – 22 с. – На с. 3 таксама: (6-й год существования Общества). – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1877. – НББ. БА42147, ЛК; НГАБ. 7787.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

9. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 7-й год. С 1 января 1880 г. по 1 января 1881 г. / Минское общество взаимного кредита – Минск, 1881. – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(7); РГБ. A 300/105.

10. **Памятная** книжка Минской губернии на 1882 год / издание Минского статистического комитета. – Минск, 1881 (Типолитография Р. Дворжец). – VI, 328, XXVIII с. – Алф. указ.: с. I–XXVIII. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254 (96 с.). – РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53; VUB. PK4, ЛК.

11. **Поликарпов**, Иван Сергеевич. Несколько мыслей об образовании у нас артиллерийского солдата / капитана 30-й артиллерийской бригады И. С. Поликарпова. – Минск, 1881 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 41 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 483. № 2315. – РНБ. 18.157.3.339; РГБ. Р 74/748, А 414/217.

12. **Правила** о выкупе городских земель, отданных в потомственное арендное содержание. – Минск, 1881 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 10 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 489. № 2419. – НББ. БА2436, БА2840, БА2841, ЛК.

13. ***Протокол** очередного заседания Общества минских врачей за 1881 год : 6 марта / Общество минских врачей. – Минск, 1881 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

14. **Kraszewski**, Józef Ignacy (1812–1887). Dwa Bogi, dwie drogi : powieść współczesna. T. 1 / przez J. I. Kraszewskiego. – Mińsk : Nakład i własność Zofii Sawickiej, 1881 (Druk. J. Sikorskiego w Warszawie). – [4], 200 s. ; 8°. – Пер. з пол.: Крашэўскі Юзаф Ігнацы. Два Богі, дзве дарогі : сучасная аповесць. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 181; T. 6. S. 397. – НББ. БА69072, ЛК; BN. I 2.007.833A; I 338.495; I 54. 924; BJ. 511608-I; 85252-I.

15. **Kraszewski**, Józef Ignacy (1812–1887). Dwa Bogi, dwie drogi : powieść współczesna. T. 2 / przez J. I. Kraszewskiego. – Mińsk : Nakład i własność Zofii Sawickiej, 1881 (Druk. J. Sikorskiego w Warszawie). – [4], 200 s. ; 8°. – Пер. з пол.: Крашэўскі Юзаф Ігнацы. Два Богі, дзве дарогі : сучасная аповесць. – Бібліягр.: E. T. 11. S. 181; T. 6. S. 397. – BN. I 2.007.833A; I 338.495; I 54. 924; BJ. 511608-I; 85252-I.

1882

1. **Беккю**, В. Руководство к практическому изучению немецкого языка с изложением важнейших грамматических правил. [Ч. 1] / изд. В. Беккю. – Минск : Изд. В. Беккю, 1882. – 129 с. ; 19 см. – Бібліягр.: КБ. С. 320. № 159. – РНБ. 18.217.5.7; VUB. B14-7/22.

2. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 3-е изд. – Минск, 1882 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 156, IV с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 18.242.6.210; РГБ. А 144/149.

3. **Обзор** Минской губернии за 1881 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1882 (в Губернской типографии). – [2], 41, [96] с., 9 л. табл. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. № 1571. – НББ. БА1591К, ЛК; РНБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1881 год : 8-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1882. – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20; РГБ. К 6/208.

5. **Отчет** Минского первоначального училища с ремесленным отделением для бедных еврейских мальчиков с 1-го июля 1880 г. по 1 июля 1881 г. Год 2-й. – Минск, 1882. – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1886; ЛоЕ. С. 351. № 3347. – РНБ. 18.156.3.318; РГБ.

6. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 8-й год. С 1 января 1881 г. по 1 января 1882 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1882. – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(8); РГБ. А 300/105.

7. **Памятная** книжка Минской губернии на 1883 год / издание Минского губернского статистического комитета. – Минск, 1882 (вокл. 1883) (Типолитография Р. Дворжец). – V, 335, XXII с. – Алф. указ.: С. I–XXII. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – ПБ. 224368 РФ ; НГАБ. 13310, ЛК; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53; VUB. PK4.

8. **Устав** Минского общеста взаимного кредита : [утвержден 18 сентября 1873 г.] / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1882 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 28 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3400. – НББ. БА2826, БА2827; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-129; РНБ. 18.161.3.436.

9. **Устав** Пенсионной кассы для служащих на Либаво-Роменской железной дороге : проект. – Минск : [Управление Либаво-Роменской железной дороги], 1882. – 26 с. – Бібліягр.: КБ. С. 553. № 3593. – РНБ. 18.157.2.94.

1883

1. **Левшин**, А. Учебник геометрии / составил А. Левшин, преподаватель Гомельского технического железно-дорожного училища при Либаво-Роменской железной дороге – Минск, 1883 (Типолитография Р. Дворжец). – [2], II, IV, 157 с. : ил. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 397. № 1314. – VUB. R11-2/1; РНБ. 37.18.8.25; РГБ. U 240/499, А 143/138.

2. **Масальский**, Вениамин Константинович. Как окончательно выкупать земли, получать данные и утверждать в правах наследства в крестьянском быту. (Для местностей с участковым и общинным способом пользования землею.) По положению 19 февраля 1861 г. и позднейшим узаконениям и правительств. распоряжением с доп. подлежащих статей текстами из решений Правительствующего сената / составил В. К. Масальский, непременный член Минского губернского по крестьянским делам присутствия. – Минск, 1883 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 76, II с. – Бібліягр.: КБ. С. 400. №1371. – РНБ. 18.163.3.444; РГБ. U 456/119, R 453/390.

3. **Масальский**, Вениамин Константинович. Сельский сход и сельские должностные лица. (Права и обязанности.) По положению 19 февраля 1861 г. и другим позднейшим законоположениям / составил В. К. Масальский, непременный член Минского губернского по крестьянским делам присутствия. – Минск, 1883 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 166, II с. – Бібліягр.: КБ. С. 400. №1372. – РНБ. 18.162.7.351; РГБ. Т 23/407.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4. **Обзор** Минской губернии за 1882 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1883 (в Губернской типографии). – [2], 33, [1], [54] с. : табл. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – НГАБ. 2644.

5. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1882 год : 9-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1883. – 19 с., 2 отд. л. прил. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20.

6. **Отчет** Минского общества сельского хозяйства за 1882 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1883 (Губернская типография). – [86] с., раздз. паг. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1881. – НББ. БА75636, ЛК; РНБ. 18.211.1.268; РГБ. U 440/115.

7. **Отчет** о выставке Минского общества сельского хозяйства и Минского отдела Императорского Российского общества садоводства, бывшей с 7 по 12 сентября 1883 г. в г. Минске / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1883 (Типолитография И. И. Тасьмана). – [2], 67 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1926. – НГАБ. 1495, 1496, 1519, 1771, 1955; РНБ. 18.211.1.272; VB LMA. 5 133087.

8. ***Отчет** о действиях правления Минского общества вспомоществования учащимся за 1882 год / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, 1883. – 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1877. – РГБ.

9. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 9-й год. С 1 января 1882 г. по 1 января 1883 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1883. – 20, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(9).

10. **Памятная** книжка Минской губернии на 1884 год / издание Минского губернского статистического комитета. – Минск, 1883 (Типолитография Р. Дворжец). – V, 333, XXI с. – Алф. указ.: с. I–XXI. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – РНБ. С595Мин/П15, ЛК; РГБ. J 57/53; VUB. PK4.

11. ***Протокол** Очередного заседания Общества минских врачей за 1883 год : 23 ноября № 2 ; 22 декабря ; экстренного (вместо годичного) : 29 апреля № 1 / Общество минских врачей. – Минск, 1883 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

12. **Устав** Минского благотворительного общества : [утвержден 5 августа 1882 года] / Минское благотворительное общество. – Минск, 1883 (Губернская типография). – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3378. – НББ. БА20022, БА2023; РНБ.

13. **Шишло**, Константин Касперович (1845–). Чувства русского воина в день священного коронования российского императора Александра III и императрицы Марии Феодоровны / [майор Шишло]. – Минск, 1883 (Губернская типография). – [3] с. ; 20 см. – Адбітак з “Мин. губ. вед.” – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – РНБ. 18.159.1.193.

14. *[**Kolorowany** plan obecnego Mińska]. – Mińsk, 1883 (Zakład chromolitograficzny Salomona). – Пер. з пол.: Каляровы план цяперашняга Мінска. – Бібліягр.: SG. 1885. T. 6. S. 465.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1884

1. **Акты** депутатов духовенства Минского епархиального съезда. [1–2]. [1]. – Минск, 1884. – 40 с. – Дадатак да "Мин. епарх. вед." 1884. № 26. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 22. – РНБ. 34.8.7.1206.

2. **Акты** депутатов духовенства Минского епархиального съезда. [1–2]. [2]. Окончание. – Минск, 1884. – 34 с. – Дадатак да "Мин. епарх. вед." 1884. № 7. – Бібліягр.: КБ. С. 312. № 22. – РНБ. 34.8.7.1206.

3. **Алфавитный** перечень документов и актов, подлежащих гербовому сбору и от него изъятых, составленный для руководства при применении Устава, Высочайше утвержденного 17 апреля 1874 года, и изменений к оному по Высочайше утвержденным 26 декабря 1878 и 25 мая 1882 годов мнения Государственного Совета. Дополненный по 1-е января 1883 года. – Минск, 1884 (Минская губернская типография). – 84 с. – НГАБ. № 7170.

4. ***Избранные** статьи из заседания Минской комиссии по еврейскому вопросу, состоящей в 1881 г. – Минск, 1884. – III, X, 116 с. – Бібліягр.: КБ. С. 374. № 908. – РГБ.

5. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 4-е изд. – Минск, 1884 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 156, IV с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 18.155.1.203; РГБ. А 144/149.

6. **Наставление** акцизному надзору / Витебское акцизное управление. – Минск, 1884. – [2], II, 164, VI с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 408. № 1482. – РНБ. 18.171.5.71.

7. **Обзор** Минской губернии за 1883 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1884 (в Губернской типографии). – [4], 31 [94] с. : табл. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА75624К, ЛК; НГАБ. 2609, 2642, 2645; РНБ. 34.91.4.3.

8. **Общее** положение о служащих [Либаво-Роменской железной дороги] : [утверждено 18 февраля 1880 года] / Общество Либаво-Роменской железной дороги. – Минск, 1884 (Типолитография Р. Дворжец). – VI, 44 с., 1 л. бланк. – Бібліягр.: КБ. С. 415. №1588. – РНБ. 18.150.3.25; VUB. R11-1/48.

9. **Отчет** Минского общества сельского хозяйства за 1883 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1884. – [132] с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1881. – НГАБ. 1956; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-167; VB LMA. 1R1234; РНБ. 18.211.1.269; РГБ. U 440/115.

10. ***Отчет** о действиях правления Минского общества вспомоществования учащимся и отчет за 1883 год / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, 1884. – 37 с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1877. – РГБ.

11. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 10-й год. С 1 января 1883 г. по 1 января 1884 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1884. – 19, [5], 9 с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(10).

12. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1883 год : за 1-й год существования / Минское общество взаимного от огня

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

страхования. – Минск, 1884. – 122 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – РНБ. 19.123.5.20.

13. **Памятная** книжка Минской губернии на 1885 год / издание Минского губернского статистического комитета. – Минск, 1884 (Типолитография Р. Дворжец). – V, 327, XXIV с. – Алф. указ.: с. I–XXIV. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – РНБ. С595Мин/П15, ЛК; РГБ. J 57/53; VUB. PK4.

14. **Правила** движения по железным дорогам (паровозным), открытым для общественного пользования, утвержденные г. министром путей сообщения 19 июня 1883 года / Общество Либаво-Роменской железной дороги. – Минск, 1884 (Типолитография Р. Дворжец). – [6], II, 80 с. – Бібліягр.: КБ. С. 487. № 2385. – РНБ. 18.146.7.162.

15. **Правила** содержания и охранения паровозных железных дорог, открытых для общественного пользования, утвержденные министром путей сообщения 19-го июня 1883 года / Общество Либаво-Роменской железной дороги. – Минск, 1884 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [4], 61 с. – РНБ. 18.146.7.152.

16. **Проект** устава Общества взаимного страхования от огня имуществ сельских хозяев Минской губернии / Минское губернское общество страхования от огня имуществ сельских хозяев. – [Минск], 1884. – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 494. № 2521. – РНБ. 18.218.1.127.

17. ***Протокол** очередных заседаний Общества минских врачей за 1884 год : 23 февраля № 4 ; 31 марта № 5 ; 16 мая № 6 ; 3 сентября № 7 ; 5 ноября № 2 ; годичного : 25 сентября № 1 / Общество минских врачей. – Минск, 1884 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

18. **Шишло**, Константин Касперович (1845–). Мысли русского человека в день 6-го мая 1884 года / [Константина Шишло], автора патриотических стихотворений "Чувства русского воина в день Св. коронования" и "Молитва членов Православного Палестинского общества на кануне обручения Августейшего Председателя". – Минск, 1884 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [4] с. – РНБ. 18.199.4.43.

19. **Шишло**, Константин Касперович (1845–). Чувства русского воина в день священного коронования российского императора Александра III и императрицы Марии Федоровны / [Константин Шишло]. – 2-е изд. – Минск, 1884 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 4 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 565. № 3867. – РНБ. 18.199.4.208.

20. *[**21 powiastek** dziecinny : książka gwiazdkowa / oprac. przez pisarzy Mińszczyzny]. – Mińsk : Nakład i własność Zofii Sawickiej, 1884. – Пер. з пол.: 21 дзяцячае апавяданне : калядная кніжка / апрац. пісьменнікамі Міншчыны. – Бібліягр.: SPKPS. 1985. S. 191.

1885

1. **Ганчаревич**, Л. Л. Таблицы, показывающие, сколько причитается выдать жалованья лицам, прослужившим неполный месяц по разным окладам, начиная с 25 коп. и кончая 3000 руб. в месяц / составил Л. Л. Ганчаревич. – 2-е изд. – Минск, 1885 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 333. № 412 (Ганчаревич). – РНБ. 18.217.5.402.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2. **Королев**, Михаил Петрович. Речь преподавателя Минской классической гимназии М. Королева, произнесенная на акте 6-го апреля 1885 года. – [Минск], 1885. – 35 с. – Адбітак з "Мин. губ. вед." 1885. № 16. – Бібліягр.: КБ. С. 390. № 1179. – РНБ. 18.307.4.48.

3. **Обзор** Минской губернии за 1884 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1885 (в Губернской типографии). – [4], 29, [92] с. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. Ба75916к; РНБ. 34.91.4.3.

4. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1884 год / составлен доктором медицины С. К. Свенцицким и И. М. Проволовичем. – [Минск : Минское благотворительное общество, 1885 (Губернская типография)]. – 16 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА1989. ЛК.

5. **Отчет** Минского общества сельского хозяйства за 1884 год / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1885 (Типолитография И. И. Тасьмана). – 24, 12, 22, 25 [1], 15, [2] с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1881. – НГАБ. 1518; РНБ. 18.211.1.270; РГБ. U 440/115.

6. **Отчет** о состоянии Минского реального училища за 1884–1885 учебный год / Минское реальное училище. – Минск, [1885] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 46 с. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1979. – РНБ. 63-6/1347.

7. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 11-й год. С 1 января 1884 г. по 1 января 1885 г. / Минское общество взаимного кредита – Минск, 1885. – 19, [7] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(11).

8. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1884 год. За второй год существования / Минское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1885 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [16] с. без паг. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – НГАБ. 7743 (14 с.); РНБ. 19.123.5.20.

9. **Памятная** книжка Минской губернии на 1886 год / издание Минского губернского статистического комитета. – Минск, 1885 (Типолитография Р. Дворжец). – V, 251, CXXIV с. : ил., табл. – Алф. указ.: с. 233–251. – НГАБ. 13311, ЛК; РНБ.

10. ***Протокол** очередных заседаний Общества минских врачей за 1885 год : 30 апреля № 5 ; 16 марта № 4 ; 31 марта № 5 ; 15 сентября № 6 ; 31 августа № 5 ; 10 октября № 1 ; 21 декабря № 3 / Общество минских врачей. – Минск, 1885 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549. – РГБ.

11. **Стравинский**, Мечислав Станиславович. Секретное дело : водевиль в 1-м д. / [соч.] М. С. Стравинского. – Минск, 1885 (Типолитография Р. Дворжец). – 20 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 527. № 3060. – РНБ. 18.218.5.203; РГБ. U 269/494.

12. **Устав** Братства при церкви Минской духовной семинарии : [утвержден 20 мая 1885 года]. – [Минск : Кирилло-Мефодиевское братство, 1885?] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 7 с. ; 21 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1885. № 11. – Бібліягр.: КБ. С. 541. № 3268. – НББ. БА2965, ЛК; РНБ. 18.269.3.296.

13. **Устав** Минского общеста взаимного страхования от огня недвижимых и движимых имуществ : [утвержден 13 февраля 1882 года : дополнения и изменения утверждены 29 июля 1883 года]. – Минск, 1885 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 32 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3403. – НББ. В94926, БА1979, БА1980, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1886

1. *__Извлечение__ из отчета о состоянии церковно-приходских школ и школ грамотности Минской епархии за 1885/86 учебный год. – [Минск, 1886]. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 375. № 913; КРОВИ. Т. 1. С. 233. – РГИА СПб.

2. **Калюжин**, Я. Д. Список населенных местностей и краткий статистический обзор Рогачевского уезда Могилевской губернии / составлен рогачевским уездным исправником Я. Д. Калюжиным. – Минск, 1886 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 58 с. – Бібліягр.: КБ. С. 382. № 1016. – РГБ. Мф.

3. **Королев**, Михаил Петрович. К учебнику русской грамматики – фонетика и состав слов : курс 2-го кл. / составил Королев. – Минск, 1886 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 38, II с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 390. № 1177. – РНБ. 18.204.3.218; РГБ. W 525/1551.

4. **Королев**, Михаил Петрович. Сборник стихотворений для низших классов гимназий / составлен Королевым на основании учебного плана, утвержденного г. министром народного просвещения. – С изд. 1877 г. с доп. – Минск, 1886 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 104, IV с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 390. № 1180. – НББ; РНБ. 18.209.3.71; РГБ. В 19/1248.

5. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 5-е изд. – Минск, 1886 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 155, IV с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 18.289.6.52; РГБ. А 144/149.

6. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Слово при погребении начальника Минской женской гимназии статского советника Модеста Алексеевича Мудрова 8 дек. 1886 года : [некролог] / [Ф. Миткевич]. – Минск, [1886] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 10 с. – У канцы тэксту аўтар: священник Ф. Миткевич. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1886. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1428. – РНБ. 18.293.4.91.

7. **Обзор** Минской губернии за 1885 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1886 (в Губернской типографии). – [4], 30, [94] с. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА67461К, ЛК; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1.

8. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1885 год / составленный помощником председателя Общества С. К. Свенцицким для общего годичного собрания, на 18-ое число мая м-ца 1886 г. – [Минск : Минское благотворительное общество, 1886 (Губернская типография)]. – 31, 4 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА1990, ЛК.

9. *__Отчет__ Минского первоначального училища с ремесленным отделением для бедных еврейских мальчиков с 1-го июля 1884 г. по 1 янв. 1886 г. – Минск, [1886]. – 40 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1886; ЛоЕ. С. 351. № 3347. – РГБ; РНБ (Desideratum).

10. **Отчет** Минского общества сельского хозяйства за 1885 год / Минское общество сельского хозяйства – Минск, 1886. – 20, 96 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1881. – РНБ. 18.211.1.271; РГБ. U 440/115.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

11. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 12-й год. С 1 января 1885 г. по 1 января 1886 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1886. – 19, [7] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(12).

12. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1885 год : за третий год существования / Минское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1886 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [24] с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – НББ. БА1930, ЛК; РНБ. 19.123.5.20.

13. **Памятная** книжка Минской губернии на 1887 год / издание Минского губернского статистического комитета. – Минск, 1886 (Типолитография Р. Дворжец). – V, 346 с. – Алф. указ.: с. 229–248. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – РНБ. С595Мин/П15 (342 с.), ЛК; РГБ. J 57/53; VUB. PK4.

14. **Памятная** книжка Минской епархии на 1887 год. – Минск, [1886?]. – XXVI, 705 с. – НГАБ. 13393; РНБ. 18.313.4.37.

15. ***Протокол** очередных заседаний Общества минских врачей за 1886 год : 17 февраля, 26 ноября № 2 ; годичного : 10 октября № 1 / Общество минских врачей. – Минск, 1886 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549. – НББ. 1БА301995, ЛК (17 февраля (Типолитография И. И. Тасьмана). 17 с.); 1БА301999, ЛК (10 октября 1886 г. 1886/7 г., № 1 (Типолитография И. И. Тасьмана). 12 с. : табл.).

16. ***Смородский**, Александр Павлович (1850–1910). Десять лет в жизни Минской гимназии : речь, составленная для годичного акта 29-го сентября 1885 г. / преподавателем гимназии А. П. Смородским [Материалы для истории гимназии за 1875–1884 учебный год и отчет о состоянии гимназии за 1884–1885 учебный год]. – Минск, 1886 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [II], 202, [II] с. – Бібліягр.: КБ. С. 519. № 2933. – VUB.

17. **Тарнопольский**, Георгий Иоакинфович († 1902). Речь, сказанная пред совершением панихиды по новопреставленном Болярине Иване Сергеевиче Аксакове / [протоиерей Георгий Тарнопольский]. – Минск, 1886 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 6 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1886. № 4. – Імя аўтара па бацьку ўдакладнена паводле "Памятной книжки Минской губернии на 1900 год". – Бібліягр.: КБ. С. 530. № 3102 (Тарнопольский Георгий Иокинорович). – РНБ. 18.198.4.181.

18. **Шишло**, Константин Касперович (1845–). Минские шарады для взрослых в стихах / [Константин Касперович Шишло]. – Минск, 1886 (Типография Б. И. Соломонова). – VII, 33 с. – Бібліягр.: КБ. С. 565. № 3864. – РНБ. 18.171.6.122.

1887

1. **Андерсон**, Николай Иванович. О древнейших школах человеческого рода : речь, произнесенная на годичном акте Минской гимназии 6 октября 1886 г. / преподавателем Н. Андерсоном. – Минск, 1887 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 29 с., 3 с. ил. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 314. № 63. – НББ.13Н//10055(026), БА923, ЛК; РНБ. 18.192.5.30; РГБ.

2. ***Извлечение** из отчета о состоянии церковно-приходских школ и школ грамотности Минской епархии за 1886/87 учебный год. – [Минск, 1887]. – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 375. № 913; КРОВИ. Т. 1. С. 233. – РГИА СПб.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

3. **Обзор** Минской губернии за 1886 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1887 (в Губернской типографии). – [2], 28, [92] с. : табл. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА75925К, БА152387, ЛК; НГАБ. 2611; РНБ. 34.91.4.3.

4. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1886 год / составленный помощником председателя Общества О. И. Богдашевским и секретарем Совета С. А. Рихтером для общего годичного собрания г. г. членов на 27 число февраля месяца 1887 г. – Минск : Минское благотворительное общество, 1887 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 16 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА1991, ЛК.

5. **Отчет** Минского общества сельского хозяйства за 1886 г. / Минское общество сельского хозяйства – Минск, 1887 (Типолитография Р. Дворжец). – 22, 52, 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1881. – НББ. БА75635, ЛК; НГАБ. 1954; РНБ. 18.320.6.199; РГБ. U 440/115.

6. **Отчет** Минского православного Николаевского братства за 1876–1877 год / Минское православное Свято-Николаевское братство. – Минск, [1887] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 7 с. ; 22 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1887. № 23. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1888. – НББ. БА2110, БА2111; ЛК.

7. **Отчет** о состоянии Минской гимназии за 1885–86 учебный год / [Минская мужская гимназия]. – Минск, 1887 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 59 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1980. – НББ. БА3202, БА67449, ЛК; НГАБ. 13210 (32 с.); РНБ. Пр26/Б-6/5; РГБ. I 89/515.

8. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 13-й год. С 1 января 1886 г. по 1 января 1887 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1887. – 20, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(13)

9. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1886 год : за 4-й год существования / Минское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1887. – 25 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – НГАБ. 7744; РНБ. 19.123.5.20.

10. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1888 високосный год / издание Минского губернского статистического комитета ; [составитель А. П. Смородский]. – Минск, 1887 (Минская губернская типография). – 345, V с., [1] л. рекл. объявл. – Алф. указ.: с. 325–345. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1888 год. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15, ЛК; РГБ. J 57/53.

11. **Правила** содержания и охранения паровозных железных дорог, открытых для общественного пользования, утвержденные министром путей сообщения 15 января 1883 г. – Изм. и доп. – Минск, 1887 (Типография Р. Дворжец). – 71 с. – Прил. к приказу № 1 от 2 янв. 1887 г. – Бібліягр.: КБ. С. 489. № 2440. – РНБ. 18.198.5.368.

12. **Протокол** годичного заседания Общества минских врачей за 1887 год : [17 сентября ; без указания какого] ; 9 декабря. – Минск, 1887 (Губернская типография). – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549. – НББ. БА1974, ЛК (9 декабря 1887 года. (Типолитография И. И. Тасьмана). 23 с. : ил., табл.).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

13. **Протокол** очередных заседаний Общества минских врачей за 1887 год : 12 января № 3 ; 13 апреля № 4 ; 6 мая № 5. – Минск, 1887 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549. – НББ. 1БА301999, ЛК (26 ноября 1886 года, № 2. Ценз. 1887. 13 с. : табл.); БА3570, 1БА301998, ЛК (13 апреля 1887 г. 1886/7 г., № 4. Ценз. 1887 (Типолитография И. И. Тасьман). 23 с.).

14. **Шишло**, Константин Касперович (1845–). Молитва членов Православного Палестинского общества накануне обручения августейшего председателя Общества его императорского высочества великого князя Сергея Александровича с принцессой Елисаветой / соч. К. К. Шишло, авт. патриот. стихотворений "Чувства русского воина" и "Мысли русского человека". – 2-е изд. – Минск, 1887 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 3 с. ; 21 см. – РНБ. 18.253.2.224.

1888

1. **Бомштейн**, Израиль Абрамович. Карманная книжка, заключающая в себе новый закон о гербовом сборе и таксу вознаграждения нотариусов, разъясненную и дополненную извлечениями из положения о нотариальной части : с прил. : 1) расписаний разборов гербовой бумаги нынешних и прежних цен; 2) сравнительных таблиц ныне существующих цен гербовой бумаги с прежними; 3) таблиц сбора, изымаемого в доход города с гражданских актов; 4) таблиц исчисления всех нотариальных издержек при совершении всякого рода актов, договоров и обязательств / сост. Израиль Абрамович Бомштейн. – Минск, 1888 (Типолитография Р. Дворжец). – 28 с. : табл. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 322. № 203. – РНБ. 18.276.3.7; РГБ. U 281/1969; VUB. B41-3/70.

2. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. [Вып. 1], 10 января 1888 года / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1888 (Типолитография Р. Дворжец). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17(1).

3. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 2, 26 января и приложение к Журналу общего собрания 10 января 1888 г. / Минское общество сельского хозяйства – Минск, 1888. – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3).

4. ***Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 3, 1888 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1888. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804.

5. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 4, 10 марта 1888 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1888. – С. 7–20. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3).

6. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 5, 22 мая 1888 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1888. – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3).

7. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 6, 22 мая 1888 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1888. – 5 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3).

8. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 7, 21 мая и отчет по оборотам склада Общества от 1 июня по 1 сентября

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

1888 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1888. – 16 с. – На вокл. загал.: Журнал Минского общества сельского хозяйства. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17(1); РГБ. А 218/802.

9. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 8, 21 августа 1888 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1888. – [2], 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. 133/4071, ВЭО 47/2/103(3); РГБ. А 218/802.

10. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 9, 4 октября 1888 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1888. – [2], 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. 133/4071, ВЭО 47/2/103(3); РГБ. А 218/802.

11. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 10, 29-го октября 1888 года / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1888 (Типолитография Р. Дворжец). – II, 19, III–IV с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. 133/4071, ВЭО 47/2/103(3).

12. *__Извлечение__ из Отчета о состоянии церковно-приходских школ и школ грамотности Минской епархии за 1887/88 учебный год. – [Минск, 1888]. – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 375. № 913; КРОВИ. Т. 1. С. 233. – РГИА СПб.

13. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Вопросы для повторения уроков по учебнику протоиерея А. Лаврова "Первоначальное учение о главных истинах христианской православной веры" / составил С. Ф. М. – [Минск], 1888 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 31 с. – На апошняй стар. вокл. у аб'яве: свящ. Ф. Миткевич. – Бібліягр.: КБ. С. 403. № 1419. – РНБ. 18.253.2.53; РГБ. А 169/166.

14. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. История христианской православной церкви в общедоступных рассказах, составленная применительно к программам городских училищ и церковно-приходских школ / законоучителя Минской женской гимназии и Женского 3-классного училища священника Федора Миткевича. – Минск, 1888 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 144 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1420. – НГАБ. 713; РНБ. 18.319.5.159; РГБ. А 150/544.

15. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Объяснение праздников и постов православной церкви для детей младшего школьного возраста / законоучителя Минской женской гимназии и Женского 3-классного училища священника Федора Миткевича. – Минск, 1888 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [72] с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1426. – РНБ. 18.213.2.142; РГБ.

16. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 6-е изд. – Минск, 1888 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 148, IV с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 18.293.2.150; РГБ. А 144/149.

17. **Обзор** Минской губернии за 1887 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1888 (в Губернской типографии). – [4], 45, [72] с. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. №1571. – НББ. БА75924К, ЛК; НГАБ. 2612; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

18. **Объявление** военного министерства о порядке поставки провианта и овса на 1899 г. в виде опыта, помимо торгов, землевладельцами и крестьянскими обществами ; Ведомость о количестве провианта, потребного к заготовлению в магазине и уездах Минской губернии на 1889 год. – Минск, 1888. – 13 с. – С. 1–2: Приглашение членов О-ва на экстренное общее собрание 21 августа. – Без тыт. і вокл., апісана па 3 с. тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 416. № 1595. – РНБ. 18.276.1.374.

19. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1887 год. Для общего годичного собрания г. г. чл. на 27 число февраля м-ца 1887 г. / [составлен О. И. Богдашевским и С. А. Рихтером]. – Минск : Минское благотворительное общество, [1888] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 15 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА1992, ЛК.

20. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1887 год : 14-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1888. – 25 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20.

21. **Отчет** Минского общества сельского хозяйства за 1887 г. / Минское общество сельского хозяйства – Минск, 1888. – 24, 38 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1881. – РНБ. 18.198.2.297.

22. **Отчет** о деятельности Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1886/7 учебный год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1888]. – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

23. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1887 год / составил А. Смородский. – Минск : [Минский губернский статистический комитет], 1888. – 24 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – РНБ. 18.278.4.65; РГБ. F 192/18, F 68/308.

24. **Отчет** о деятельности Минского окружного суда за 1887 год / Минский окружной суд. – Минск, 1888 (Типолитография Р. Дворжец). –]2], 22 с. – НГАБ. 8537.

25. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1887/8 учебный год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1888]. – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

26. **Отчет** о состоянии Минского реального училища за 1886/7 учебный год / Минское реальное училище. – Минск, 1888 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 38 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1979. – НББ. БА1935, ЛК; РНБ. 63-6/1347 ([1887] год выд.).

27. **Отчет** о состоянии Минской гимназии за 1886–87 учебный год / [Минская мужская гимназия]. – Минск, 1888 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 42 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1980. – НББ. БА3203, БА3204, ЛК; НГАБ. 13209; РГБ. I 89/515.

28. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 14-й год. С 1 января 1887 г. по 1 января 1888 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1888. – 20, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(14).

29. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1887 год : за 5-й год существования / Минское общество взаимного от огня

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

страхования. – Минск, 1888. – 26 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – РНБ. 19.123.5.20.

30. **Павлов**, Михаил Федорович. Записки по ботанике для первоначального знакомства с ботаническими сведениями : [по лекциям проф. Бородина, Тимирязева и др.] / составил учитель естествоведения Мариино-Гор. с.-х. школы М. Павлов. – 1-е изд. – Минск, 1888 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 37 с., 2 л. ил. – Бібліягр.: КБ. С. 475. № 2221. – РНБ. 18.317.3.401; РГБ. A 150/165; VUB.

31. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1889 год / [составитель А. П. Смородский]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1888 (Губернская типография). – 349, III, [6] с., [1] л. табл. – Алф. указ.: с. 327–349. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1889 год. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – ПБ. 91144 РФ, ЛК; НГАБ. 13312, 13343, 13396, 13397, 13415; VUB. PK4; РНБ. C595Мин/П15 (349, III с., [1] л. табл., [3] л. рекл. объявл); РГБ. J 57/53.

32. *__Протокол__ заседания Общества минских врачей за 1888 год. [Без указания какого] : 17 марта ; очередного : 18 апреля. – Минск, 1888 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

33. **Северо-Западный** календарь на 1888 високосный год / издаваемый под редакцией А. И. Слупского в Минске губ[ернском]. – Минск : Издательство редакции газеты “Минский листок”, 1888 (Губернская типография). – IV, 136 с. ; 21 см. – Дадатак да газ. “Мин. листок”. – Бібліягр.: КБ. С. 253. № 325; с. 511. № 2798. – НББ. 13Н//459(026), БЯ22 (дэф.: тэкст заканчваецца на с. 94); VB LMA. 4117840; VUB; РНБ. 18.212.3.52(1); РГБ. U 342/100; ЛК.

34. **Слупский**, Александр Иванович (1864 – пасля 1907). Изяславль и Туров – рассадники христианства, основанные Владимиром св. в нынешней Белоруссии. (По поводу 900-летнего юбилея крещения Руси) / А. И. Слупского. – Минск, 1888 (Губернская типография). – 13 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 515. № 2883. – РНБ. 18.207.4.183; Мф К1/28910; РГБ. R 454/1033.

35. **Устав** Минского епархиального братства во имя святителя Николая : [утвержден 15 апреля 1888 года] / Минское православное Свято-Николаевское братство. – Минск, 1888 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 16 с. ; 22 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” [1888]. № 9. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3393. – НББ. БА2301; НГАБ. 732, ЛК; РНБ. 34.52.6.571.

1889

1. **Афонский**, Павел (протаіерэй). Что такое уния, как она началась и как окончилась? (Исторический рассказ для народного чтения) / составил Минского кафедрального собора священник Павел Афонский. – Минск, 1889 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 128 с. ; 16 см. – (К 50-летию воссоединения западнорусских униатов с православной церковью). – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 126. – РНБ. 18.277.1.444; РГБ. P 7/234, U 355/61.

2. **Афонский**, Павел (протаіерэй). Православные святыни города Минска / составил Минского кафедрального собора священник Павел Афонский. – Минск, 1889 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 62 с. – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 124. – РНБ. 18.277.1.34; РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

3. **Бомштейн**, Израиль Абрамович. Справочная книга и спутник Минской губернии / составил Израиль Абрамов Бомштейн. – Минск : [И. А. Бомштейн], 1889. – [2], X, 562 с. ; 21 см. – Указ.: Географический; Список населенных пунктов по уездам и волостям; Список домовладельцев г. Минска. – Бібліягр.: КБ. С. 322. № 204. – VB LMA. 2-521265; РНБ. 18.286.3.7; РГБ. U 58/457, N 45/269.

4. **Желен**, Е. Элементарный курс арифметики / д-ра геологии и философии, профессора высших математических наук, аббата Е. Желена ; пер. с 4-го изд. [и сост. предисл.] преп. мат. Мин. гимназии Н. де Жорж. – Минск, 1889 (Типолитография Б. И. Соломонова). – VI, [2], 272 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 357. № 721. – РНБ. 18.304.4.6, № 130/893; РГБ. А 143/104; СОУНБ. 161805.

5. **Журнал** Минской губернской комиссии народного продовольствия [9 декабря] 1889 г. – Минск, [1889]. – [10] с. – НГАБ. 9172.

6. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 1, 10 января 1889 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1889. – II, 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. 133/4071, ВЭО 47/2/103(3) ; РГБ. А 218/802.

7. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 2, 6 марта 1889 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1889. – IV, 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. 133/4071, ВЭО 47/2/103(3) ; РГБ. А 218/802.

8. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 3, 30 апреля 1889 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1889. – [2], 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. 133/4071, 20.78.7.17, ВЭО 47/2/103(3).

9. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 4, 30 августа 1889 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1889. – [2], 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. 133/4071, 20.78.7.17, ВЭО 47/2/103(3).

10. **Извлечение** из отчета о деятельности Минского епархиального Св.-Николаевского братства за прошлый 1888/9 год. (Отчет прочитан был в общем собрании членов братства 6-го декабря 1889 г.). – Минск, 1889 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 58 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 375. № 913. – НББ. БА3530, ЛК.

11. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. История христианской православной церкви в общедоступных рассказах, составленная применительно к программам городских училищ и церковно-приходских школ / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 2-е изд. – Минск, 1889. – 138, III с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1421. – РНБ. 18.280.3.23; РГБ. А 150/544.

12. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Объяснение праздников и постов православной церкви для детей младшего школьного возраста / законоучителя Минской женской гимназии и Женского 3-классного училища священника Федора Миткевича. – 2-е изд., испр. – Минск, 1889 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 28, II с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1426. – РНБ. 18.195.2.82; РГБ. А 150/544.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

13. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 7-е изд. – Минск, 1889 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 147, IV с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 18.195.2.81; РГБ. А 144/149.

14. **Обзор** Минской губернии за 1888 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1889 (в Губернской типографии). – [4], 45, [62] с. : табл. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. №1571. – НББ. БА75925К, ЛК; НГАБ. 2613, 2646; ПБ. 77071 РФ; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1.

15. ***Общие** данные к смете доходов и расходов на 1889 г. – [Минск, 1889]. – 36 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 103. – РГИА СПб.

16. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1888 год / Минское благотворительное общество. – [Минск, 1889] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 16 с.: табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА1993, ЛК; РНБ. 18.277.1.273; РГБ.

17. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1888 год : 15-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1889. – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20; РГБ. К 6/208.

18. **Отчет** Минского первоначального училища с ремесленным отделением для бедных еврейских мальчиков с 1-го января 1886 г. по 1 янв. 1889 г. – Минск, [1889]. – 34 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. №1886; ЛоЕ. С. 351. № 3347. – РНБ. 18.276.2.204; РГБ.

19. **Отчет** Минского общества сельского хозяйства за 1888 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1889. – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1881. – РНБ. 18.195.2.49; РГБ. U 440/115.

20. **Отчет** Минского пожарного общества с 1 мая 1887 г. по 1 мая 1888 г. / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, [1889]. – 26 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1864. – РНБ. 18.253.2.240; РГБ. А 269/434.

21. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1888 год / составил А. Смородский. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1889 (Губернская типография). – 26 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НББ. 1Ба35572, 1Ба279267МН1835, ЛК; НГАБ. 20889; РНБ. 18.278.4.65; РГБ. F 192/18, F 68/308.

22. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1888/9 учеб. год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1889]. – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

23. **Отчет** о состоянии Минской мужской гимназии за 1887–88 учебный год / Минская мужская гимназия. – Минск, 1889 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 89 с. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1980. – МАБ; НГАБ. 13211; РГБ. I 89/515, U 420/432.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

24. *__Отчет__ о состоянии церковно-приходских школ Минской епархии за 1888/89 учебный год. – Минск, 1889. – 58 с. – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РГИА СПб.

25. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 15-й год. С 1 января 1888 г. по 1 января 1889 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1889. – 20, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(15).

26. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1888 год : за 6-й год существования / Минское общество взаимного от огня страхования – Минск, 1889. – 28 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – РНБ. 19.123.5.20.

27. **Отчет** Ссудо-сберегательной кассы служащих в Магазинной службе Либаво-Роменской ж. д. за 2-е полугодие 1888 г. / Либаво-Роменская железная дорога. – Минск, 1889. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2069 (1888 год выд.). – РНБ. 18.197.3.402.

28. **Отчет** Ссудо-сберегательной кассы служащих в Магазинной службе Либаво-Роменской ж. д. за 1-е полугодие. 1889 г. / Либаво-Роменская железная дорога. – Минск, 1889. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2069. – РНБ. 18.293.4.59.

29. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1890 год / издание Минского губернского статистического комитета ; [составитель А. П. Смородский]. – Минск, 1889 (Типолитография Б. И. Соломонова). – LXIV, 221, 137 с., [4] л. рекл. объявл. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НББ. БА73664, ЛК; НГАБ. 13313, 13414; VUB. PK4; РНБ. C595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

30. **Памятная** книжка Минской дирекции народных училищ за 1889/90 учебный год / Минская дирекция народных училищ. – Минск, 1889 (Типография И. И. Тасьмана). – V, 63 с. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2255. – ПБ. 249842 РФ; VUB. PK13.

31. *__План__ и программа Минского училища для еврейских глухонемых детей. – Минск, 1889. – Бібліягр.: СУ. 1893. С. 252. № 4062.

32. *__Приложения__ к протоколам Общества минских врачей за 1888–1889 гг. – Минск, [1889] (Губернская типография). – 34 с. – Бібліягр.: КБ. С. 491. № 2468.

33. **Протоколы** Общества минских врачей за 1888–1889 гг. – Минск, 1889 (Губернская типография). – 34 с. : прил. – Бібліягр.: КБ. С. 498. № 2575.

34. **Список** землевладельцев Минской губернии [за 1888 г.]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1889 (Губернская типография). – [4], 419 с. : табл. – Бібліягр.: Е. Т. 11. S. 178; КБ. С. 521. № 2970. – НББ. БА184911, 1БА332181; НГАБ. 2862; РГБ. 18.210.3.17; VB LMA. C/R-19/47; VUB.

35. **Шипков**, А. В. Самоучитель для применения тупого пера к калиграфии / А. В. Шипков. – Минск, 1889 (Типография Р. Дворжец). – 22 с. – Бібліягр.: КБ. С. 565. № 3858. – РНБ. 18.277.1.539.1 (адсутнічае на месцы з 1944 г.).

36. **Юрашкевич**, Андрей Данилович (1854 – пасля 1909). Общий взгляд на западно-русскую униатскую церковь до и во время воссоединения униатов с православною церковью в 1839 году : (записка, прочитанная в торжественном собрании 8 июня по случаю исполнившегося пятидесятилетия со времени воссоединения западно-русских униатов с православною церковью в 1893 г.) / [священник Андрей Юрашкевич]. – Минск, [1889] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 40 с. ; 21 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1889. № 13–15. – У канцы

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

тэксту аўтар: священник Андрей Юрашкевич. – Бібліягр.: КБ. С. 567. № 3917. – НББ. БА2150, ЛК; РНБ. 62-6/11953.

37. **Darewska-Weryha**, Konstancya (1856–1943). W mieście i na wsi / opowiedziała dziatkom Konstancya z Zbrowskich Darewska-Weryha ; z rysunkami Czesława Jankowskiego. – Mińsk : Nakład i własność Zofii Sawickiej, 1889 (Druk Wl. L. Anczyca i Spólki, pod zarzędem J. Gadowskiego w Krakowie). – 54 s., 10 tabl. – 2-е выданне кнігі: Wilno, 1902 (Druk. O. Zawadzki). – 53, 2 s., 10 tabl. ; 8°. – Пер. з пол.: Дарэўска-Вярыга Канстанцыя. У горадзе і на вёсцы / апавядала дзеткам Канстанцыя з Зброўскіх Дарэўска-Вярыга ; з малюнкамі Чэслава Янкоўскага. – Бібліягр.: E. T. 11 (Spis chronologiczny). S. 376; Василевская. 1983. С. 369. № 2008. – BJ. 38347-II; BN. II 610.218 (1902).

1890

1. **Александров**, Петр Александрович. Первые страницы истории России : (опыт исследования известий Геродота о Скивии) : речь, читанная на торжественном акте гимназии 15 октября 1889 г. / преподавателем П. Александровым. – Минск, 1890 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 26 с. – Адбітак з "Отчета Мин. гимназии за 1888–1889 учеб. год". – Бібліягр.: КБ. С. 313. № 44. – РНБ. 18.192.6.28; Мф KI/9351.

2. **Бродовский**, Борис Максимович (1856–1938). Чахотка. Как заражаются ею и как от нее уберечься / составил доктор Б. М. Бродовский. – Минск, 1890 (Губернская типография). – 39 с. ; 21 см. – Адбітак з "Мин. губ. вед." [1890]. – Бібліягр.: КБ. С. 324. № 239. – НББ. МФ1150, ЛК; РНБ. 18.279.1.188; РГБ. А 183/1389, Ф 1-70/10095.

3. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 2. 7 марта 1890 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1890. – [4], 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. 133/4071, 20.78.7.17, ВЭО 47/2/103(3).

4. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 3, 13-го мая 1890 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1890 (Типолитография Р. Дворжец). – [2], 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. 133/4071, 20.78.7.17, ВЭО 47/2/103(3)

5. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 4, 2-го сентября 1890 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1890. – [2], 40 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ; РНБ. 133/4071, 20.78.7.17, ВЭО 47/2/103(3).

6. **Исаченко**, Василий Лаврентьевич (1839–1915). Гражданский процесс. Т. 1–6. [Вып. 1–17]. Т. 1, [вып. 1. О подсудности ; вып. 2. О пререканиях, о поверенных и об исковых прошениях ; вып. 3. О цене иска, о производстве до слушания дела и доклад дела и словесное состояние тяжущихся ; вып. 4. Предъявление встречного иска, заключение прокурора, о сокращенном судопроизводстве] : практический комментарий на вторую книгу Устава гражданского судопроизводства / составил В. Л. Исаченко, товарищ председателя Минского окружного суда. – Минск, 1890 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [2], 994 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 378. № 981. – НББ. БА54029, В5718, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-1545; НГАБ. 8317, 8439; VB LMA. 2-KJ1072 Jabl; РНБ. 18.209.6.25; РГБ. А 216/9, D 58/91, Я 248/42.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

7. **Каталог** книгам Бахмачской библиотеки служащих Либаво-Роменской железной дороги. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск, 1890. – 118 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 385. № 1085. – РНБ. Б5435, Б302/К-29, Мф К1/14720.

8. **Каталог** книгам Библиотеки служащих при Управлении Либаво-Роменской железной дороги. – Минск, 1890. – [2], 118 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 385. № 1087. – РНБ. Б5430.Л55Р/К-29; РГБ. R 11/252.

9. **Кондратенко**, Николай Сидорович. Дальномер Генерального штаба подполковника Кондратенко / Н. С. Кондратенко. – Минск, 1890 (Типолитография И. И. Тасьмана). – 16 с., 1 л. черт. – Бібліягр.: КБ. С. 389. № 1162. – РНБ. 18.304.1.326; РГБ. А 187/155.

10. **Королев**, Михаил Петрович. Синтаксис / составил М. Королев. – Минск, 1890 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 390. № 1181. – РНБ. 18.275.1.437; РГБ. U 25/456.

11. **Королев**, Михаил Петрович. Синтаксис сложного предложения / составил М. Королев, преподаватель Минской гимназии. – Минск, 1890 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 32 с. – Бібліягр.: КБ. С. 390. № 1182. – РНБ. 18.304.1.191; РГБ. А 178/88.

12. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 8-е изд. – Минск, 1890 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 147, IV с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 18.101.8.45; РГБ. А 144/149.

13. **Обзор** Минской губернии за 1889 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1890 (в Губернской типографии). – [4], 44, [60] с. : табл. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА67462К, БА75914К, ЛК; НГАБ. 2614, 2647, 2648; ПБ. 77072 РФ; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1.

14. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1889 год / Минское благотворительное общество. – [Минск, 1890 (Губернская типография)]. – 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – РНБ. 20.85.7.76 (14 с.).

15. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1889 г. Шестнадцатый год / Минский коммерческий банк. – Минск, 1890 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 22, [2] с. – НГАБ. 7356.

16. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1890 год : семнадцатый отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1890. – 21 с., [1] отд. л. протокола. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20.

17. **Отчет** Минского общества сельского хозяйства за 1889 г. / Минское общество сельского хозяйства – Минск, 1890. – VI, 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1881. – РНБ. 18.78.7.17, 18.294.1.128; РГБ. U 440/115.

18. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1889 год / составил А. Смородский. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1890 (Губернская типография). – 14 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НББ. 1БА35571, 1БА279268МН1836, ЛК; РНБ. 18.278.4.65.

19. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1889/90 учеб. год. – Минск : [Кирилло-Мефодиев-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1890]. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

20. **Отчет** о состоянии медицинской части в Минской губернии за 1889 год. – Минск, 1890 (Губернская типография). – [4], 36, [42] с., [15] прил. – НГАБ. 13908.

21. **Отчет** о состоянии Минской мужской гимназии за 1888–89 учебный год / Минская мужская гимназия. – Минск, 1890 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 115, [1] с. : табл. – В приложении: Первые страницы истории России : (опыт исследования известий Геродота о Скивии) / П. Александров. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1980. – НББ. БА3205, БА67450, ЛК; РНБ; РГБ. I 89/515.

22. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 16-й год. С 1 января 1889 г. по 1 января 1890 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1890. – 20, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(16).

23. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1889 год : за 7-й год существования / Минское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1890. – 33 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – РНБ. 19.123.5.20.

24. **Отчет** Правления Минского пожарного общества с 1 мая 1888 г. по 1 мая 1889 г. / Минское вольно-пожарное общество – Минск, [1890]. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – РНБ. 18.253.2.240.

25. *[**Очевидец**]. Торжество освящения Березовецкой церковно-приходской школы / [Очевидец]. – Минск, 1890 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 10 с. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1890. № 10. – Бібліягр.: КБ. С. 474. № 2208.

26. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1891 год / [составил А. П. Смородский]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1890 (Типолитография Б. И. Соломонова). – XLVI, 240, 128 с., из них 7 с. рекл. объявл., [1] л. план. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1891 год. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НББ. 1Ба/377039 (дэф.), ЛК; VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

27. **Памятная** книжка Минской дирекции народных училищ за 1890/91 учебный год / Минская дирекция народных училищ. – Минск, 1890. – IV, 63 с. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2255. – VUB. PK13.

28. **Тарнопольский**, Георгий Иоакинфович († 1902). Иван Акимович Никотин. 1824/90 годы [слово при погребении управляющего Минской контрольной палатой] : [некролог] / [протоиерей Георгий Тарнопольский]. – Минск, 1890 (Губернская типография). – 12 с. – Адбітак з “Мин. губ. вед.” 1890. № 38. – Імя аўтара па бацьку ўдакладнена паводле “Памятной книжки Минской губернии на 1900 год”. – Бібліягр.: КБ. С. 530. № 3100 (Тарнопольский Георгий Иокинорович). – РНБ. 20.96.4.367.

1891

1. **Ведомость** о выполнении призыва в 1890 году ; Ведомость о числе и роде преступлений в Минской губернии за 1890 г. ; Ведомость о пожарах в Минской губернии за 1890 г. ; Ведомость о состоянии пожарной части в Минской губернии за 1890 г. ; Ведомость о насильственных и случайных смертях в Минской губернии за 1890 год. – [Минск, 1891]. – [13] с., без паг. – НГАБ. 14903.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2. **Виктор** (Садковский Василий Симеонович ; каля 1741–1803), архіепіскап. Письма к разным лицам преосвященного Виктора Садковского, первого минского архиепископа : (I–CL) / собраны и объяснены С. Г. Рункевичем. – Минск, [1891] (Типолитография Б. И. Соломонова). – [4], 201, XVI с. ; 21 см. – (Материалы для истории Минской епархии ; 1). – Указатели: с. I–XV. – Загал. вокл.: Письма Виктора Садковского. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1891. № 23, 24; 1892. № 1–12, 15–24. – Бібліягр.: КБ. С. 504. № 2689. – НББ. Ба439, БА440, ЛК (з аўтографам С. Г. Рункевіча).

3. *__Выставка__ картин в пользу школы рисования в зале Дворянского собрания 1891 года : каталог. – Минск, 1891. – Бібліягр.: БДАМЛіМ. Ф. 382. Воп. 1. Фонд Палееса. № 29.

4. **Журнал** Минской губернской комиссии народного продовольствия [5 ноября] 1891 года. – Минск, [1891]. – [12] с. – НГАБ. 9173.

5. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вечернее заседание, 1891 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1891. – [2], 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

6. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 1, 8 января 1891 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1891. – [2], 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

7. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 7 марта 1891 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1891. – [4], 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

8. **Журнал** общего собраний Минского общества сельского хозяйства 26-го мая 1891 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1891. – [2], 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

9. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 4, 12-го сентября 1891 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1891. – [2], 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3),20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

10. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 12-го декабря 1891 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, [1891]. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. 133/4071, 20.78.7.17, ВЭО 47/2/103(3).

11. **Исаченко**, Василий Лаврентьевич (1839–1915). Гражданский процесс. Т. 1–6. [Вып. 1–17]. Т. 2, [вып. 1. О доказательствах (Ст. 366–411) ; вып. 2. О доказательствах (Ст. 412–498) ; вып. 3. Проверка доказательств (Ст. 499–565)] : практический комментарий на вторую книгу Устава гражданского судопроизводства / составил В. Л. Исаченко, товарищ председателя Минского окружного суда. – Минск, 1891 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 1024 с. – Бібліягр.: КБ. С. 378. № 981. – НББ. Ба45514; НГАБ. 8316; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-1546; VB LMA. 2-KJ1072 Jabl; РНБ. 18.209.6.25; РГБ. А 216/9, D 58/91, Я 248/42.

12. **Каталог** русских и иностранных книг и журналов библиотеки В. Фрумкина в Минске. – Минск, 1891 (Губернская типография). – [6], 127 с. – Бібліягр.: КБ. С. 386. № 1108. – НББ. МФ; ЦНБ НАНБ. Фр98 (м/ф); РНБ. 18.242.1.493 (1).

13. **Обзор** Минской губернии за 1890 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1891 (в Губернской типографии). – [4], 49, [52] с. : табл. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернато-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКИ

ра). – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА67463К, ЛК; НГАБ. 2615, 2649; ПБ. 77073 РФ; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1.

14. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1890 год / Минское благотворительное общество. – Минск, 1891 (Типография Р. Дворжец). – 16 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА1994, ЛК; РНБ. 20.85.7.76.

15. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1891 год / Минское благотворительное общество. – Минск, 1891 (Типогафия Р. Дворжец). – 15 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА1995, ЛК; РНБ. 20.85.7.76.

16. **Отчет** о деятельности Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1890 год / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1891 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 37 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – НББ. БА41208, ЛК; РНБ. 19.123.5.20

17. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1890 год / составил А. Смородский. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1891. – 21 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – РНБ. 18.278.4.65; РГБ. F 192/18, F 68/308.

18. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1890/91 учебный год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1891]. – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

19. **Отчет** о состоянии Минского реального училища за 1889–1890 учебный год / Минское реальное училище. – Минск, 1891 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 36 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С 450. № 1979. – НББ. БА1936.

20. **Отчет** о состоянии Минской мужской гимназии за 1889–90 учебный год / Минская мужская гимназия. – Минск, 1891 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 28 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1980. – НББ. БА3206, БА93891, ЛК; НГАБ. 13268; РГБ. U 420/432.

21. ***Отчет** о состоянии церковно-приходских школ Минской епархии за 1889/90 учебный год. – Минск, 1891. – Раздз. паг. – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 1. С.234. – РГИА СПб.

22. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 17-й год. С 1 января 1890 г. по 1 января 1891 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1891. – 20, [7] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(17).

23. **Отчет** Правления Минского пожарного общества с 1мая 1889 г. по 1 апреля 1890 г. / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, [1891]. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – РНБ. 18.253.2.240.

24. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1892 високосный год / [составил А. П. Смородский]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1891 (Губернская типография). – XLIV, 196, 168 с., [2] л. рекл. объявл. – Алф. указ.: с. 171–196. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1892 високосный год. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НББ. БА91723, ЛК; VUB. РК4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

25. **Памятная** книжка Минской дирекции народных училищ за 1891/92 учебный год. – Минск : издание Минской дирекции народных училищ, 1891 (Типолитография Р. Дворжец). – IV, 63 с. – Алф. указ.: с. 57–63. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2255. – НББ. БА39724, ЛК; VUB. РК13.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

26. ***Приложения** к протоколам Общества минских врачей за 1889/90 – 1890/91 гг. – Минск, [1891] (Губернская типография). – 38, 15 с. : диагр. – Бібліягр.: КБ. С. 491. № 2468.

27. ***Протоколы** Общества минских врачей за 1889/[90] и [1890]/91 гг. – Минск, 1891 (Губернская типография). – Прил. 38, 15 с., 1 диагр. – Бібліягр.: КБ. С. 498. № 2575.

28. **Самозванство** и подлог (Дело Машевской). – Минск, 1891. – 63 с. – Дадатак да неафіцыйнай часткі "Мин. губ. вед." 1891. № 33. – Бібліягр.: Каталог библиотеки Минского окружного суда. Минск, 1895. № 142/155. – РНБ. 18.242.1.329.

29. **Северо-Западный** календарь на 1892 високосный год / издаваемый под редакцией А. И. Слупского в Минске губ[ернском]. – Минск, 1891 (Губернская типография). – 84, 56 с. : ил. – Дадатак да газ. "Мин. листок". – Бібліягр.: КБ. С. 253. № 325; С. 511. № 2798. – РНБ. 18.212.3.52(2); РГБ. U 342/100; ЛК.

30. ***Смета** доходов и расходов по эксплуатации 1892 г. – Минск, 1891. – 15, 71 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

31. **Устав** Минской общины сестер милосердия : [утвержден 21 января 1891? года]. – [Минск], 1891. – 15 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 548. № 3453. – РНБ. 18.269.8.441.

1892

1. **Абрамович**, Авраам Янкелевич. Несколько слов о гигиене зубов и полости рта / [дантист Абрамович] – Минск, 1892 (Типолитография Р. Дворжец). – 7 с. – У канцы тэксту аўтар: дантист Абрамович. – Бібліягр.: КБ. С. 310. № 10. – РНБ. 18.207.3.234.

2. **Александров**, Петр Александрович. Элементарный курс русской истории для III класса гимназии реальных училищ / составил П. А. Александров, преподаватель истории в Минской гимназии. – Минск, 1892 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 90, II с. – Бібліягр.: КБ. С. 313. № 45. – РНБ. 18.188.6.168; РГБ. А 208/108.

3. **Бродовский**, Борис Максимович (1856–1938). Об улучшенном способе искусственного вскармливания грудных детей / составил д-р Б. М. Бродовский. – Минск, 1892. – 31 с. – РГБ. U 281/699.

4. **Журнал** Минской [губернской] комиссии народного продовольствия [6 ноября] 1892 года. – Минск, [1892]. – [2, 4] с. – НГАБ. 22035.

5. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 1, 9 февраля 1892 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1892. – [2], 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. 133/4071, 20.78.7.17, ВЭО 47/2/103(3).

6. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 2, 4 марта 1892 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1892. – [2], 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

7. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 3, 14 мая 1892 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1892. – [2], 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

8. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 4, 18 сентября 1892 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1892. – [2], 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

9. **Исаченко**, Василий Лаврентьевич (1839–1915). Гражданский процесс. Т. 1–6. [Вып. 1–17]. Т. 3, [вып. 1. О частных производствах, отводы и возражения ; вып. 2. Обеспечение исков (Ст. 590–652) ; вып. 3. Третьи лица. Устранение судей и прокуроров. Приостановление, возобновление и уничтожение производства] : практический комментарий на вторую книгу Устава гражданского судопроизводства / сост. В. Л. Исаченко, товарищ пред. Мин. окр. суда. – Минск, 1892 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 946 с. – Бібліягр.: КБ. С. 378. № 981. – НББ. Ба54030; НГАБ. 8315; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-1547; VB LMA. 2-KJ1072 Jabl; РНБ. 18.209.6.25; РГБ. А 216/9, D 58/91, Я 248/42.

10. **Каталог** книг ученической библиотеки Минской духовной семинарии / составлен А. Н. С-м. – Минск, 1892 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 75 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 385. № 1081. – НББ. БА2971; РНБ. Б 9650/М622; РГБ. R 11/265.

11. **Краткий** отчет о состоянии Минской мужской гимназии за 1890–91 учебный год / составлен секретарем совета, преподавателем П. А. Александровым. – Минск : [Минская мужская гимназия], 1892 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 66 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1980. – НББ. БА3207, БА67447, ЛК; НГАБ. 13534; РГБ; VUB.

12. **Лауфер**, Борис Маркович. Уход за зубами. Польза пломбирования и искусственных зубов / [соч.] Б. М. Лауфера. – Минск : [склад изд. у Б. М. Лауфера], 1892 (Типолитография И. И. Тасьмана). – 14 с. ; 17 см. – У канцы тэксту аўтар: зубной врач (дантист) Борис Маркович Лауфер. – Бібліягр.: КБ. С. 397. № 1307. – НББ. В54946, ЛК; РНБ. 18.207.6.261; РГБ. А 199/621.

13. **Миткевич**, Федор Иванович (святар ; 1829–1904). Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 9-е изд. – Минск, 1892 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 148, IV с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 18.188.2.436; РГБ. А 144/149.

14. **Обзор** Минской губернии за 1891 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1892 (в Губернской типографии). – [4], 50, [53] с. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НГАБ. 2616, 2650; ПБ. 148130 РФ; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1.

15. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1891 год : 18-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1892. – 23 с., 1 отд. л. протокола. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20.

16. **Отчет** Минской городской управы о движении денежных сумм г. Минска за 1890–1891 гг. / Минская городская управа. – Минск, [1892]. – [189] с., раздз. паг. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1897. – НББ. БА799, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-862; НГАБ. 3433–3437, 3421–3427, 3447.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

17. **Отчет** о состоянии и занятиях Минского губернского статистического комитета за 1891 год / составил секретарь комитета А. Смородский. – Минск : [Минский губернский статистический комитет], 1892 (Губернская типография). – 38 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НГАБ. 2888; РНБ. 18.278.4.65.

18. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за восемнадцатый год. С 1 января 1891 г. по 1 января 1892 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1892. – 20, [5] с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(18).

19. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1891 год / Минское общество взаимного от огня страхования. – Минск,1892. – [2], 24, 12 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – РНБ. 19.123.5.20.

20. **Отчет** Правления Минского пожарного общества с 1мая 1890 по 1 мая 1891 г. – Минск, 1892 (Губернская типография). – 16 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – НГАБ. 7999; РНБ. 18.253.2.240.

21. **Павлов**, Иван Васильевич. Артиллеристы : рассказы из боевой жизни полевой артиллерии для низжих чинов / составил 30-й Арт. бригады штабс.-кап. Павлов 1-й. – Минск, 1892 (Губернская типография). – [2], VI, 150 с. – Бібліягр.: КБ. С. 475. № 2220. – РНБ. 18.172.5.8.

22. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1893 год / [составитель А. П. Смородский]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1892 (Типолитография Тасьмана и Левина). – XLIV, 222, 40 с., [12] л. рекл. объявл. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1893 год. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-1157 (дэф. асобнік, адсутнічаюць с. 1–40, 167–222), ЛК; НГАБ. 47; VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53, Ф 1-80/9517.

23. **Памятная** книжка Минской дирекции народных училищ за 1892/93 учебный год. – Минск : издание Минской дирекции народных училищ, 1892 (Типолитография Р. Дворжец). – IV, 63 с. – Алф. указ.: с. 57–63. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2255. – НББ. БА 39725, БА39726, ЛК; VUB. PK13.

24. **Плавский**, К. А. Минск, его прошлое и настоящее : очерк / К. А. Плавский. – Минск, 1892 (Губернская типография). – 127 с. – Адбітак з "Мин. губ. вед." 1891. №103, 105, 107, 110, 113, 119, 120, 125. 127. – Бібліягр.: КБ. С. 482. № 2290.

25. ***Полляк**, Александр Израилевич. Краткий исторический отчет о деятельности Минского вольного пожарного общества за 1876–92 гг. : очерк / составил член правления и старший помощник начальника охотников Минского пожарного общества А. И. Полляк. – Минск, 1892 (Губернская типография). – 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 392. № 1225; с. 483. № 2317. – РНБ; РГБ.

26. **Рункевич**, Степан Григорьевич (1867–1924). Дело об арестовании поляками преосвященного Виктора Садковского 18 апреля 1789 г. / сообщил С. Г. Рункевич. – Минск, [1892?] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 22 с. ; 23 см. – (Материалы для истории Минской епархии ; 2). – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1892. № 14. – Бібліягр.: КБ. С. 503. № 2669. – НББ. БА2210, ЛК; РНБ. 62-6/1955.

27. **Северо-Западный** календарь на 1893 год / издаваемый под редакцией А. И. Слупского в Минске губ[ернском]; обложка художника А. Харлампови-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ча. – Минск, 1892 (Губернская типография). – [2], 88, 36 с. : ил. – Дадатак да газ. “Мин. листок”. – Бібліягр.: КБ. С. 253. № 325; С. 511. № 2798. – НББ. 096/14691; РНБ. 18.116.4.1; РГБ, ЛК.

28. **Смородский**, Александр Павлович (1850–1910). Столетие Минской губернии, [1793–1893 гг. : историко-статистическая записка] приложение к Памятной книжке Минской губернии на 1893 год / составил секретарь Минского губернского статистического комитета А. П. Смородский. – Минск : [Минский губернский статистический комитет], 1892 (Типолитография Р. Дворжец). – 93, 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 519. № 2934. – НББ. БА42; VUB. -11409, SS-4, PK4, R13-1/54; РНБ. С595Мин/П15.

29. **Татур**, Генрих Христофорович (1846–1907). Очерк археологических памятников на пространстве Минской губернии и ее археологическое значение / составил и издал Г. Х. Татур. – Минск, 1892 (Губернская типография). – [4], IV, 277 с. ; 27 см. – Бібліягр.: E. T. 4 (1916). S. 375; КБ. С. 531. № 3105. – НББ. БА499 (аўтограф аўтара), БА98525, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-949, ОБ-XIX/Ср-38; VB LMA. 721305 (аўтограф аўтара); VUB. Z 3970, B 402/5; РНБ. 18.175.1.23, 52/681 (адсутнічае с. 277), РГБ. А 248/64, А 318/63.

30. **Татур**, Генрих Христофорович (1846–1907). Очерк археологических памятников на пространстве Минской губернии и ее археологическое значение / сост. и изд. Г. Х. Татур. – Минск : Г. Х. Татур, 1892 (Губернская типография). – II, 2, 36 с. – На вокл.: Очерк археологических памятников на пространстве Минской губернии. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Ср-39; VB LMA. 2R18813 (Очерки археологических памятников на пространстве Минской губернии. 122 с.).

31. **Устав** Минского общества любителей спорта : [утвержден 19 апреля 1892 г.] / Минское общество любителей спорта. – Минск, 1892 (Губернская типография). – 17 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3411. – НББ. БА1981, ЛК.

32. **Ярмолович**, Владимир Станиславович. Русская история начальных училищ / составил учитель 2-го Минского приходского училища Владимир Ярмолович. – Минск, 1892 (Типолитография И. И. Тасьмана и Ш. А. Левина). – 125 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 568. № 3932. – РНБ. 18.181.2.7; РГБ. А 208/184.

1893

1. **Вержболович**, Михаил Иосифович (1861–1911). История Минской духовной семинарии. Вып. 1–2. Вып. 1. Дореформенный период / [соч.] М. Вержболовича. – Минск, 1893 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [2], II, 186 с. – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 320. – НББ. Ба12793, ЛК; НГАБ. 22007; РНБ. 18.184.3.15; РГБ. И 193/634, А 201/1024.

2. **Головач**, И. А. Маленькая охота на зайцев : охотничий рассказ / И. А. Головача. – Минск, 1893 (Паровая типолитография Р. Дворжец). – 22 с. – Бібліягр.: КБ. С. 336. № 460. – РНБ. 18.181.6.381; РГБ. А 205/282.

3. **Делингер**. Хозяйство без навоза на тяжелых почвах / сочинение д-ра Делингера ; перевод с польского, издания газеты Rolniczej. – Минск : Издание Минского общества сельского хозяйства, 1893 (Типолитография И. И. Тасьмана и Ш. А. Левина). – 47, [2] с. : табл. ; 22 см. – Пер. загал. таксама: Безнавозное хозяйство на тяжелых почвах. – Бібліягр.: КБ. С. 341. № 552. – НББ. БА162418, ЛК; РНБ. 18.182.2.467; РГБ. I 36/607.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4. **Журнал** Комиссии, избранной Минским обществом сельского хозяйства, по вопросу о долгосрочном земельном кредите : заседание 15-го июня 1893 г. – Минск, 1893 (Паровая типолитография Р. Дворжец). – 15 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 762. – НББ. БА143786, ЛК; РНБ. 18.181.6.92.

5. ***Журнал** Минской губернской комиссии народного продовольствия 7 ноября 1893 г. – Минск, [1893]. – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 9166 (адсутнічае).

6. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 1, 28-го февраля 1893 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1893. – [2], 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

7. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 2, 28-го февраля 1893 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1893. – [2], 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

8. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 3, 6-го мая 1893 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1893. – [2], 24 с. : ил. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

9. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 4, 29-го августа 1893 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1893. – [2], 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

10. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 5, 13-го декабря 1892 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1893. – [2], 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

11. **Исаченко**, Василий Лаврентьевич (1839–1915). Гражданский процесс. Т. 1–6. [Вып. 1–17]. Т. 4, [вып. 1. О решении (Ст. 693–742) ; вып. 2. О порядке обжалования решений общих судебных установлений (Ст. 743–815) ; вып. 3. О сроках. О судебных издержках. О законной силе решения (Ст. 816–895)] : практический комментарий на вторую книгу Устава гражданского судопроизводства / сост. В. Л. Исаченко, товарищ пред. Мин. окр. суда. – Минск, 1893 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [4], 894 с. – Бібліягр.: КБ. С. 378. № 981. – НББ. Ба54031; НГАБ. 8314, 8386; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-1548; РНБ. 18.209.6.25; РГБ. А 216/9, D 58/91, Я 248/42.

12. **Королев**, Михаил Петрович. Этимология русского языка / составлена на основании “Русского правописания” Я. К. Грота Михаилом Королевым, преподавателем Минской гимназии. – Минск, 1893 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 75 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 390. № 1184. – НББ. БА50498, ЛК; РНБ. 18.275.6.10; РГБ. А 202/129.

13. ***Краткие** практические сведения об уходе за огородными растениями для местных крестьян. – Минск, 1893 (Типография Дворжец). – II с. – Бібліягр.: КБ. С. 392. № 1223.

14. **Обзор** Минской губернии за 1892 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1893 (в Губернской типографии). – [4], 47, [1], [52] с. : табл. ; 35 см. – (Приложение ко всеподданнейшему отчету минского губерна-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

тора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НГАБ. 2617, 2651; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1.

15. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1892 год / Минское благотворительное общество. – Минск, 1893 (Типография Р. Дворжец). – 16 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА1996; РНБ. 20.85.7.76.

16. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1892 год : 19-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1893. – 23 с., 1 отд. л. протокола. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20.

17. **Отчет** Минской городской управы за 1892 г. / Минская городская управа. – Минск, 1893 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 156 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1897. – НББ; НГАБ. 3438, 22158.

18. **Отчет** о состоянии и занятиях Минского губернского статистического комитета за 1892 год / составил член-секретарь комитета А. Смородский. – Минск : [Минский губернский статистический комитет], 1893 (Губернская типография). – 38 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НГАБ. 2889; РНБ. 18.278.4.65 ; РГБ. F 192/18, F 68/308.

19. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1891–92 учебный год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1893]. – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

20. **Отчет** о состоянии Минской гимназии за 1891–92 учебный год / составил секретарь совета, преподаватель П. А. Александров. – Минск : [Минская мужская гимназия], 1893 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 98 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1980. – НББ. БА3208, БА67451, ЛК; НГАБ. 13212 (64 с.); РНБ. Пр26/Б-6/5; РГБ. I 89/515.

21. **Отчет** по эксплоатации казенных железных дорог за 1891 год. Ч. 10. Отчет Управления Либаво-Роменской железной дороги. – Минск : [Управление Либаво-Роменской железной дороги], 1893 (Типолитографии Р. Дворжец и Б. Соломонова). – Раздз. паг. – (Министерство путей сообщения, Управление казенных железных дорог). – НГАБ. 3807.

22. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 19-й год. С 1 января 1892 г. по 1 января 1893 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1893. – 20, [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(19).

23. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1892 год / Минское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1893. – 30, 12 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – РНБ. 19.123.5.20; РГБ.

24. **Отчет** Правления Минского пожарного общества с 1 мая 1891 г. по 1 мая 1892 г. / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, [1893]. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – РНБ. 18.253.2.240.

25. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1894 год / составил А. П. Смородский. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1893 (Минская губернская типография). – 124, 154, 52, 85 с., [5] л. рекл. объявл. : ил. – Алф. указ.: с. 129–154. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1894 год. – Бібліягр.: КБ. С. 478. № 2254. – НББ. 1БА377045, ЛК; ПБ. 1389097 РФ; НГАБ. 13314; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53; VUB. PK4, U88284.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

26. **Памятная** книжка Минской дирекции народных училищ за 1893/94 учебный год / Минская дирекция народных училищ. – Минск, 1893. – IV, 63 с. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2255. – VUB. PK13.

27. **Прибавление** к каталогу русских и иностранных книг и журналов библиотеки В. Фрумкина в Минске. – Минск ; Вильна, 1893. – 61 с. – Бібліягр.: КБ. С. 386. № 1108. – РНБ. 18.242.1.493(2).

28. **Протокол** заседания Общества минских врачей по случаю 25-летнего юбилея 22 ноября 1892 года. – Минск, 1893 (Губернская типография). – [2], 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2550. – НББ. БА3538, ЛК.

29. **Протоколы** заседаний Общества минских врачей за 1891 и 1892 годы. – Минск, 1893 (Губернская типография). – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 498. № 2575. – НББ. БА1975, ЛК.

30. **Рункевич**, Степан Григорьевич (1867–1924). К истории Минского кафедрального собора / собр. и объясн. С. Г. Рункевичем. – Минск, 1893 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 12 с. – (Материалы для истории Минской епархии ; 3). – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1893. № 21. – Бібліягр.: КБ. С. 503. № 2669. – РНБ. 62-6/1955.

31. **Рункевич**, Степан Григорьевич (1867–1924). Краткий исторический очерк столетия Минской епархии (1793 – 13 апреля 1893) / составил С. Г. Рункевич. – Минск, 1893 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 128, IV с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 503. № 2668. – НББ. БА445, БА2129, БА73517, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-1520; НГАБ. 20778; РНБ. 18.41.4.2, 18.271.2.26; РГБ.

32. *__Смета__ доходов и расходов на 1894 г. – Минск, 1893. – Раздз. паг. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

33. **Смородский**, Александр Павлович (1850–1911). Девятый археологический съезд в Вильне [и его значение для Минской губернии] / составил А. П. Смородский. [О курганах Минской губернии : реферат, читанный на IX археологическом съезде в Вильне депутатом Минского губернского статистического комитета Г. Х. Татуром 14-го августа 1893 г.]. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1893 (Губернская типография). – 85 с. : ил. ; 22 см. – Бібліягр. у выд.: с. 59–68. – Бібліягр.: КБ. С. 519. № 2932; С. 538. № 3104. – РНБ. 18.136.5.66; 18.136.5.166а; РГБ. U 202/557; VUB. PK4, U88284.

34. **Смородский**, Александр Павлович (1850–1911). Столетие Минской губернии. [1793–1893 : историко-статистическая записка] приложение к Памятной книжке Минской губернии на 1893 год / составил секретарь Минского губернского статистического комитета А. П. Смородский. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск : [Минский губернский статистический комитет], 1893 (Типолитография Р. Дворжец). – [4], 90 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: Е. 4 (1916). S. 192; КБ. С. 519. № 2935. – НББ. 096/12687, БА42, БА43, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-71; ПБ. 58411 РФ; НГАБ. 16598, 16667, 17260; VUB. R 13-1/54; РНБ. 20.64.4.37; РГБ. J 44/144, U 101/701.

35. *__Статистика__ отправления грузов 1, 2 и 3 категорий со станций Либаво-Роменской железной дороги за 1891 г. – Минск, 1893. – 216 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

36. **Торжественное** празднование в г. Минске столетия со времени учреждения самостоятельной Минской епархии (1793 – 13 апреля 1893). – Минск,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

[1893?] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 40 с. ; 21 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1893. № 6, 8–10. – Бібліягр.: КБ. С. 533. № 3150. – НББ. БА35683, ЛК.

37. **Труды** Общества минских врачей за 1892/3 г. – Минск : [Общество минских врачей], 1893 (Типография И. Тасьмана и Ш. Левина). – 101 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3169. – НББ. МФ1305, ЛК.

38. **Федорович**. Случай первичной резекции кишок / Федорович. – [Минск, 1893 (Минская губернская типография)]. – 12 с. – Адбітак з “Протоколов О-ва мин. врачей”. 1893. – Бібліягр.: КБ. С. 558. № 3738. – НББ. В54728, В69357, БА3460, ЛК.

39. **Штулькерц**, Самуил Яковлевич. К реформе пожарного дела в России. Трубочистный вопрос и его значение / С. Я. Штулькерца, помощника начальника охотников Минского вольного пожарного общества. – Минск, 1893 (Типолитография И. И. Тасьмана и Ш. А. Левина). – 64, 9 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 566. № 3884. – РНБ. 18.182.2.8; РГБ. А 206/1140, U 290/306.

40. **Элиасберг**, Иеремия Моисеевич (1862–). О неукротимой рвоте беременных / д-ра Е. Элиасберга. – Минск, 1893 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 16 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 567. № 3908. – РНБ. 18.181.5.35; РГБ. А 206/297.

1894

1. **Адреса** членов Минского общества сельского хозяйства / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, [пасля 1894 г.] (Паровая типолитография Х. Дворжеца). – 34 с. ; 21 см. – (Печатать разрешил минский полицейский Закалинский). – Бібліягр.: КБ. С. 311. № 17. – НББ. БА3441, ЛК; НГАБ. 1486 (24 с.).

2. ***Грацианов**, Петр Алексеевич (1855–). Недостатки современной регламентации проституции : доклад Минскому военно-санитарному обществу городского санитарного врача П. А. Грацианова. – Минск, 1894 (Типолитография Тасьмана и Левина). – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 339. № 515. – РГБ.

3. **25 лет** деятельности Общества минских врачей : [обзор / составлен С. К. Грегоровичем, О. Л. Лунцем, Р. К. Яновским ; предисловие Н. П. Трофимова]. – Минск, 1894 (Губернская типография). – 35 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 341. № 546. – НББ. БА1968, БА83534, БА180106, ЛК.

4. **Журнал** Комиссии, избранной Минским обществом сельского хозяйства для разработки вопроса о разверстании сервитутов. – Минск, 1894. – 8 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 761. – РНБ. 18.275.6.202.

5. **Журнал** Минской губернской комиссии народного продовольствия. 17 ноября 1894 г. – Минск, [1894 (Минская губернская типография)]. – [8] с. – НГАБ. 9167 (пераплецены разам 10 поўных і 6 няпоўных асобнікаў), 21999.

6. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 5, 12-го декабря 1893 года / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1894 (Паровая типолитография Х. Дворжеца). – [2], 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ/ ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17 (1893); РГБ. А 218/802.

7. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. [Вып. 1], 6-го марта 1894 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1894 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

8. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства. Вып. 2, 6-го марта 1894 г. Вечернее заседание / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1894 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 42 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

9. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 11-го мая 1894 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1894 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

10. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 14-го августа 1894 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1894 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 44 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

11. **Инструкция** для минского епархиального наблюдателя церковно-приходских школ грамоты. – Минск, [1894]. – 14 с. – Адбітак з "Минск. епарх. вед." 1894. № 12. – Бібліягр.: КБ. С. 376. № 945. – РНБ. 18.305.6.111.

12. **Каталог** русских книг и журналов для чтения, с указанием критико-биогр[афических] источников к известным произведениям русской и иностранной литературы, находящихся при книжном магазине Френкеля в Минске. – Минск, 1894 (Типолитография Тасьман). – IV, 168 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 387. № 1111. – РНБ Мф К1/14780, 671/Ф-87.

13. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 10-е изд. – Минск, 1894 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 148, IV с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 18.284.3.77; РГБ. А 144/149.

14. **Обзор** Минской губернии за 1893 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1894 (в Губернской типографии). – [3], 52, [51] с. : табл. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НГАБ. 2618, 1894, 20653; ПБ. 77074 РФ ; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

15. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1893 год / Минское благотворительное общество. – Минск, 1894 (Паровая типолитография Х. Дворжеца). – 16 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА1997, ЛК; РНБ. 20.85.7.76.

16. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов за 1893 год / [составил М. И. Закалинский]. – Минск, 1894 (Губернская типография). – 38, [2] с. ; 22 см. – НГАБ. 7764, 7701.

17. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1893 год : 20-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1894. – 19 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

18. *__Отчет__ о деятельности Минского городского санитарного комитета за 1893 г. / составил городской санитарный врач П. Грацианов. – Минск, 1894. – 26 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1949. – РГБ.

19. **Отчет** о деятельности Минского отдела Российского общества покровительства животным, состоящего под покровительством его императорского высочества, великого князя Дмитрия Константиновича, за 1893 год / [Н. А. Оссовский]. – Минск, [1894] (печатано в Типолитографии Тасьмана и Левина). – 32 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1883. – НББ. БА1910, ЛК.

20. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1892–93 учеб. год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1894]. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

21. **Отчет** о состоянии Минского реального училища за 1892/93 учебный год / Минское реальное училище. – Минск, 1894 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 25 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1979. – НББ. БА1937, БА1938, ЛК.

22. **Отчет** о состоянии Минской гимназии за 1892–93 учебный год / составил секретарь совета, преподаватель П. А. Александров. – Минск : [Минская мужская гимназия], 1894 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 62 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1980. – НББ. БА3209, БА67452, ЛК; НГАБ. 13213; РНБ. Пр26/Б-6/5.

23. **Отчет** о церковно-приходских школах грамоты Минской епархии за 1890–91 учеб. год. – Минск, 1894 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [2], 302, 24, IV с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989; КРОВИ. Т. 1. С. 234. – НББ. БА116088, БА192665, ЛК; НГАБ. 12767, 14100; РНБ. 19.113.6.6(1); РГБ. V 200/493; РГИА СПб.

24. **Отчет** по эксплоатации казенных железных дорог за 1892 г. Ч. 10. Отчет Управления Либаво-Роменской железной дороги. Приложение второе. (Сборник статистических сведений о перевозке пассажиров, грузов и поштучных предметов). – Минск, 1894 (Типолитографии Х. Я. Дворжеца и Б. И. Соломонова). – [6], 187 с. – НГАБ. 4049.

25. **Отчет** Правления Минского вольно-пожарного общества с 1 мая 1892 г. по 31 декабря 1893 г. / Минское вольно-пожарное общество – Минск, 1894. – 32 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – РНБ. 18.253.2.240.

26. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за двадцатый год. С 1 января 1893 г. по 1 января 1894 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1894. – 20, [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(20).

27. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1893 год / Минское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1894. – 24, 12 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – РНБ. 19.123.5.20; РГБ.

28. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1895 год / [составил А. П. Смородский]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1894 (Паровые типолитографии Х. Я. Дворжеца и Б. И. Соломонова). – 44, 225, 53, XXI, 2, 46 с., [1] карт., [5] л. рекл. объявл. – Алф. указ.: с. I–XXI. – Дадатак: Смородский А. П. География Минской губернии. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1895 год. – Бібліягр.: КБ. С. 478.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

№ 2254. – НГАБ. 13315 (у канвалюце), 13328, ЛК; VUB. PK4; РГБ. J 57/53; РНБ. С595Мин/П15.

29. **Памятная** книжка Минской дирекции народных училищ за 1894/95 учебный год. – Минск : издание Минской дирекции народных училищ, 1894 (Типолитография Р. Дворжец). – IV, 63 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2255. – НББ. БА39723, ЛК; VUB. PK13.

30. *__Первый__ церковно-школьный съезд в г. Киеве с 15 по 25 июля 1894 г. – Минск, 1894 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 100 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1894. № 12–20. – Бібліягр.: КБ. С. 481. № 2273.

31. **Петров**, Павел Менандрович (1843–1904). Холерная эпидемия 1893 года в Минской губернии : [с приложением карты Минской губернии и четырех диаграмм] / губернского врачебного инспектора, доктора медицины П. М. Петрова. – Минск, 1894 (Типолитография Х. Я. Дворжеца). – 86 с., 5 л. диагр., карт. ; 24 см. – Бібліягр.: КБ. С. 481. № 2278. – НББ. БА1712 (адсутнічае мапа), ЛК; РНБ. 57-7/1845.

32. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 15-го июня 1894 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, (Типолитография Тасьмана и Левина). – 10 с. – Таксама: Протокол 20 июня 1894 года экстренного заседания Лесной секции при Минском обществе сельского хозяйства. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. БА3158, ЛК.

33. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 30-го сентября, 21-го и 22-го октября 1894 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1894 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – С. 9–25. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. БА3094, БА3095, ЛК.

34. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 3 и 5 декабря 1894 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1894. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – РНБ. 18.287.5.46.

35. **Протокол** Комиссии по лесным вопросам, назначенной общим собранием 6 марта 1894 г. для обсуждения главным образом проектов: 1, г. Чистякова – Об открытии Лесоустроительного бюро при Минском обществе сельского хозяйства и 2, г. Штерна – Об учреждении акционерных лесных товариществ, 27-го апреля 1894 года. – [Минск, 1894 (Типолитография Х. Я. Дворжеца)]. – 16 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2540. – НББ. БА3127, БА3128, ЛК.

36. **Рункевич**, Степан Григорьевич (1867–1924). К истории монастырей Минской епархии. Вып. 1. Описание монастырских земельных владений и угодий, составленное в 1800 г. / собр. и объясн. С. Г. Рункевичем. – Минск, [1894] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 25 с. – (Материалы для истории Минской епархии ; 4). – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1894. № 2-5. – Бібліягр.: КБ. С. 503. № 2669. – РНБ. 62-6/1955.

37. **Рункевич**, Степан Григорьевич (1867–1924). К истории монастырей Минской епархии. Вып. 2. Историческое описание монастырей, составленное в 1800 г. / собр. и объясн. С. Г. Рункевичем. – Минск, [1894] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 27 с. – (Материалы для истории Минской епархии ; 5). – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1894. № 7–10. – Бібліягр.: КБ. С. 503. № 2669. – РНБ. 62-6/1955.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

38. *__Смета__ доходов и расходов на 1895 г. – Минск, 1894. – Раздз. паг. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

39. **Смородский**, Александр Павлович (1850–1910). География Минской губернии. (Родиноведение) / составил А. П. Смородский. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1894 (Типография Х. Я. Дворжеца). – 46 с., 1 отд. л. карт. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 519. № 2931. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-122; НГМРБ; РНБ. 70-6/9130; VUB. -11410, SS-4, R13-1/106.

40. **Столетний** юбилей Минской духовной семинарии, 14 апреля 1893 года : [сборник]. – 2-е изд. – Минск, 1894 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 139 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 527. № 3059. – НББ. БА3541 (адсутнічаюць с. 81–139), ЛК; РНБ. 18.264.8.55; РГБ. L 11/95.

41. **Труды** Минского военно-санитарного общества за 1894 г. Вып. 1–4. Вып. 1 / Минское военно-санитарное общество. – Минск, 1894 (Типография Тасьман и Левин). – 67 с. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3164. – РНБ. 34.36.7.9; 3/2845.

42. **Устав** Минского товарищества винокуренных заводчиков : [утвержден 9 июля 1894 года]. – Минск, 1894 (Паровая типолитография Х. Дворжеца). – 23 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3439. – НББ. БА3057, БА3058, ЛК; РНБ. 18.269.4.187 (Могилев, 1895. 20 с.).

43. **Халютин**, Сергей Леонтьевич (1839–1905). Иоганн Себастьян Бах и его значение в музыке / составил С. Л. Халютин. – Минск, 1894 (Типолитография Б. И. Соломонова). – XIV, 120, II с., 1 л. табл. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 560. № 3770. – НББ. МФ3574; РНБ. 18.270.5.290; РГБ. S 4/451, U 458/198.

44. **Цыбульский**, Людвиг Осипович. Доклад Минскому обществу сельского хозяйства по вопросу о необходимости учреждения при нем опытного поля / читанный 12-го декабря 1893 г. агрономом Л. О. Цыбульским. – Минск, 1894 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 20 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3797. – НББ. БА3136; РНБ. 18.275.6.150.

45. **Эрбе**, Жан Франсуа Жюль. Французы и русские в Крыму : письма французского офицера к своей семье во время Восточной войны 1853–1855 гг. / генерала Эрбе, бывшего полкового адъютанта 95-го пехотного полка ; перевел с французского [и снабдил предисл.] С. Л. Халютин. – Минск, 1894 (Типолитография Х. Я. Дворжеца и Б. И. Соломонова). – VI, 330 с. ; 22 см. – Пераклад выдання: Français et Russes en Crimée. Lettres d'un officier français à sa famille. Paris, 1892. – Бібліягр.: КБ. С. 567. № 3910. – НББ. БА54073, ЛК; РНБ. 130/1027, 18.284.4.82; РГБ. D 20/369, U 290/425, Δ 431/21.

1895

1. **Журнал** Минской губернской комиссии народного продовольствия [9 ноября] 1895 года. – Минск, [1895]. – [4] с. – НГАБ. 9168.

2. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 4-го декабря 1894 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1895 (Типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 39 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17 ; РГБ. А 218/802.

3. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 5-го марта 1895 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1895 (Па-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

4. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 4-го мая 1895 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1895 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 32 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

5. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 15 и 16 октября 1895 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1895 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

6. **Исаченко**, Василий Лаврентьевич (1839–1915). Гражданский процесс. Т. 1–6, [Вып. 1–17]. Т. 5, [вып. 1. Исполнение судебных решений (Ст. 896–999) ; вып. 2. Исполнение судебных решений (Ст. 1000–1093)] : практический комментарий на вторую книгу Устава гражданского судопроизводства / составил В. Л. Исаченко, товарищ председателя Минского окружного суда. – Минск, 1895 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 671 с. – Бібліягр.: КБ. С. 378. № 981. – НББ. Ба54032; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Hp-1549; РНБ. 18.209.6.25; РГБ. А 216/9, D 58/91, Я 248/42.

7. **Исаченко**, Василий Лаврентьевич (1839–1915). Гражданский процесс. Т. 1–6, [Вып. 1–17]. Т. 6, [вып. 1. Об исполнении судебных решений (Ст. 1094–1182) ; вып. 2. Об исполнении судебных решений (Ст. 1183–1281)] : практический комментарий на вторую книгу Устава гражданского судопроизводства / составил В. Л. Исаченко, товарищ председателя Минского окружного суда. – Минск, 1895 (вокл. 1896) (Типолитография Б. И. Соломонова). – 623 с. – Бібліягр.: КБ. С. 378. № 981. – НББ. Б3/54033; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Hp-1550; РНБ. 18.209.6.25; РГБ. А 216/9, D 58/91, Я 248/42.

8. **Календарь** и справочный указатель правительственных учреждений, фабрик, заводов и проч. в гор. Минске и окрестностях [на] 1895 год. – Минск : Изд. кн. магазин Френкеля, 1895 (Типография И. Блюмовича в Вильне). – 112 с. : ил. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 381. № 1009. – РНБ. 18.300.6.57; РГБ. А 243/548.

9. **Календарь** и справочный указатель правительственных учреждений, фабрик, заводов и проч. в гор. Минске и окрестностях на 1896 високосный год. – Минск : Изд. кн. магазин Френкеля, 1895 (Типография И. Блюмовича в Вильне). – 112 с. : ил. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 381. № 1009. – РНБ. 18.300.6.58; РГБ. А 243/548.

10. **Каталог** библиотеки Минского окружного суда. Составлен 10 января 1895 г. – Минск, 1895 (Губернская типография). – 103 с., з іх 48 с. для дап. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 383. № 1044. – РНБ. 18.274.669; РГБ. R 11/635, Ф 1-79/10996; VUB.

11. **Козловский**, Степан Александрович. Полные решения и объяснения всех арифметических задач И. П. Верещагина. Ч. 3. Отношения, пропорции и правила тройные (простое и сложное), простых процентов, учета векселей, цепное пропорционального деления, смешения и уравнения сроков платежей (с 2466 – № 3288 включительно) / С. А. Козловский. – Минск : [Изд.] кн. магазин Е. Френкеля, 1895. – 192 с. ; 22 см – Бібліягр.: КБ. С. 389. № 1152. – РНБ. 18.213.4.230 (згублены); РГБ. А 208/588.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

12. **Курчевич**-Севрук, Василий Михайлович. Вывод о происхождении прозвищ Севрук и Курчевич-Севрук. – Минск, 1895 (Типолитография Тасьмана и Левина). – 24 с. – У канцы тэксту аўтар: Севрук Василь Михайлович. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1286. – РНБ. 18.293.4.258; РГБ. А 238/1240.

13. **Лунц**, Осип Лазаревич (1842–1930). К вопросу о syringomyelia и болезни Морвана / доктора медицины О. Л. Лунца. – Минск, 1895 (Губернская типография). – 20 с. ; 21 см. – Адбітак з "Протокола О-ва мин. врачей" за 1893–1894. – Бібліягр.: КБ. С. 398. № 1339. – НББ. БА3232, ЛК; РНБ. 18.293.2.537; РГБ. U 201/385.

14. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. История христианской православной церкви в общедоступных рассказах, составленная применительно к программам городских училищ и церковно-приходских школ / законоучителя Минской женской гимназии и Женского 3-классного училища священника Федора Миткевича. – 3-е изд. – Минск, 1895 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 138, III с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1422. – РНБ. 18.175.5.59; РГБ. 801-84/14400-3, А 150/544.

15. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Общедоступное объяснение богослужения православной церкви с текстами общеупотребительных церковных песнопений и чтений, переложенных на русский язык и с приложением песнопений из Октоиха и Минеи на славянском и русском языках / законоучителя Минской женской гимназии и Женского 3-классного училища священника Федора Миткевича. – Минск, 1895 (Паровая Типолитография Б. И. Соломонова). – 116, 24, IV с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1425. – РНБ. 18.180.4.322; РГБ. А 236/221.

16. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 11-е изд. – Минск, 1895 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 148, IV с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 18.178.3.18; РГБ. А 144/149.

17. **Обзор** Минской губернии за 1894 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1895 (в Губернской типографии). – [3], 60, [51] с. ; 35 см. – (Приложение ко всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. 1БА83617К (ксеракопія), ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Ср-232; НГАБ. 2619; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

18. **Обязательные** постановления для жителей города Новогрудка, изданные г. минским губернатором… о порядке содержания в исправности и чистоте улиц, площадей, мостовых гатей, а также сточных труб и канав [и др. постановления]. – [Минск : Минский губернатор], 1895. – 8 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 417. № 1612. – РГБ; РНБ. 18.278.2.96.

19. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1894 год / Минское благотворительное общество. – Минск, 1895 (Типолитография Х. Дворжеца). – 13 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА1998, ЛК; РНБ. 20.85.7.76.

20. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1894 год / [составил М. И. Закалин-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ский]. – Минск, 1895. – 35 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1865. – НГАБ. 7700; РНБ. 18.278.3.13; РГБ.

21. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1894 год : 21-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1895. – 19 с., 1 отд. л. протокола ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20 (1894); РГБ. К 6/208.

22. **Отчет** Минского первоначального училища с ремесленным отделением для бедных еврейских мальчиков с 1-го января 1889 г. по 1 января 1895 г. – Минск, 1895. – 34 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1886; ЛоЕ. С. 351. № 3347. – РНБ. 20.67.4.152; РГБ. Р 78/1788.

23. **Отчет** Минской городской управы о приходе и расходе городских сумм за 1894 г. / Минская городская управа. – Минск, 1895. – 65 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1901. – НГАБ. 3428–3440; РНБ. 20.67.2.95.

24. **Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1894 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1895 (Паровая типолитография Х. Дворжеца). – 22 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1908; ЛоЕ. С. 375. № 3715. – НББ. БА29116, ЛК; РНБ. 19.118.4.69.

25. **Отчет** о деятельности Минского городского бесплатного родильного приюта за первое полугодие его существования (с 9 мая по 9 ноября 1895 года) – Минск, 1895 (Типолитография Тасьмана и Левина). – 16, 6 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1947. – НББ. БА1967, ЛК.

26. **Отчет** о деятельности Минского городского санитарного комитета за 1894 г. – Минск, 1895 (Типолитография И. И. Тасьмана и Ш. А. Левина). – 1, 17 с. ; 21 см. – У канцы тэксту аўтар: Гор. сан. врач П. Грацианов. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1949. – РНБ. 96-4/4969; РГБ. W 217/440.

27. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1893 год / составил А. Смородский. – Минск : [Минский губернский статистический комитет], 1895. – 39 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – РНБ. 18.278.4.65.

28. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1893–94 учеб. год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1895]. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

29. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1894–95 учеб. год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1895]. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

30. **Отчет** о состоянии Минского реального училища за 1893–1894 учебный год / Минское реальное училище. – Минск, 1895 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 23 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1979. – НББ. БА1939.

31. **Отчет** о состоянии Минского реального училища за 1894–1895 учебный год / Минское реальное училище. – Минск, 1895 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 26 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1979. – НББ. БА1940.

32. **Отчет** о состоянии Минской гимназии за 1893–94 учебный год / составил секретарь педагогического совета В. П. Созонович. – Минск : [Минская мужская гимназия], 1895 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 64 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. №1980. – НББ. БА3210, БА67455, БА190102, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

33. **Отчет** по эксплоатации казенных железных дорог за 1894 г. Ч. 11. Отчет управления Либаво-Роменской железной дороги / Управление казенных железных дорог. – Минск, 1895 (Паровые типолитографии Х. Я. Дворжеца и Б. И. Соломонова). – Раздз. паг. – НГАБ. 19885; РНБ. 18.186.1.25 (4).

34. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 21-й год. С 1 января 1894 г. по 1 января 1895 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1895. – 20, [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(21).

35. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1894 год / Минское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1895. – 24, 13 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – РНБ. 19.123.5.20; РГБ.

36. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1896 високосный год / [составил А. П. Смородский]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1895 (Паровые типолитографии Х. Я. Дворжеца и Б. И. Соломонова). – XLIV, 294, 88, 26 с., [5] л. рекл. объявл. – Алф. указ.: с. 61–86. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1896 год. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БА3853 (у канвалюце), ЛК; НГАБ. 13333; VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. I 57/53.

37. **Положение** о первой всеобщей переписи населения Российской империи : высочайше утвержденное 5-го июня 1895 года. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1895. – 26 с. – VUB. PK4.

38. **Правила** о вкладах, вносимых в Государственный банк на хранение : [утверждены 30-го марта 1895 г.]. – [Минск, 1895 (Типография Х. Дворжец)]. – 16 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 489. № 2418. – НББ. БА2961. БА2962.

39. **Протокол** заседания Агрономической секции Минского общества сельского хозяйства 5-го марта 1895 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1895. – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2542. – РНБ. 18.287.5.48.

40. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 4 (и 5) марта 1895 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1895. – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – РНБ. 18.287.5.46.

41. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 3-го и 5-го мая 1895 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1895 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 9 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ; РНБ. 18.287.5.46.

42. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 14-го и 16-го октября 1895 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1895 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 9 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. БА3098, ЛК; РНБ. 18.287.5.46.

43. **Субис**, Альберт (1846–1918). Краткий обзор истории русской музыки = Precis de l'histoire de la musique russe / [соч.] Альберта Субиса. Париж. 1893 ; Par Albert Soubies / пер. с фр. [и предисл.] С. Л. Халютин. – Минск, 1895 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – XXVI, 78 с. ; 19 см. – Перад загал.: Французский критик русской музыки. – Бібліягр.: КБ. С. 529. № 3079. – РНБ. 18.262.7.155; РГБ. А 227/1527.

44. **Труды** Минского военно-санитарного общества за 1894 г. Вып. 1–4. Вып. 2 / Минское военно-санитарное общество. – Минск, 1895 (Типолитография

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКИ

И. Тасьмана и Ш. Левина). – 92 с. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3164. – НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 5789. Арк. 16–64адв.; РНБ. 3/2845.

45. **Устав** Минского городского кредитного общества : [утвержден 16 октября 1895 года] / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1895 (Типолитография Тасьмана и Левина). – 57, [4] с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3384. – НББ. Ба2825, БА42063; НГАБ. 7667.

46. ***Хрущев**, Яков Федорович. Лесные пожары : [беседа], читанная в общем собрании Минского общества сельского хозяйства 16 октября 1895 г. / Я. Ф. Хрущев. – Минск, 1895 (Типография Х. Дворжеца). – 17 с. – (Беседы о лесе ; 2). – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3783. – РНБ.

47. ***Хрущев**, Яков Федорович. Разведение леса на вспаханных местах, лесопильное и лесохлебное хозяйство : [беседа], читанная в общем собрании Минского общества сельского хозяйствава 4-го мая 1895 г. / Я. Ф. Хрущев. – Минск, [1895] (Типография Х. Дворжеца). – 9 с. – (Беседа о лесе). – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3782.

48. **Черницын**, А. Краткий очерк состояния церковноприходских школ и школ грамоты Минской епархии за первое десятилетие их существования / составил инспектор Минской духовной семинарии А. Черницын. – Минск, 1895 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 47 с. : табл. ; 22 см – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1895. № 14–19, 23. – Бібліягр.: КБ. С. 563. № 3818; КРОВИ. Т. 1. С. 233. – НББ. БА3528, ЛК; НГАБ. 12873; РГИА СПб.

1896

1. **Вержболович**, Михаил Иосифович (1861–1911). История Минской духовной семинарии. Вып. 1–2. Вып. 2. 1817–1840 гг. / М. Вержболович – Минск, 1896 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [2], II, 304 с. – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 320. – НББ. Ба12794 ([2], II, 96 с), МФ1Ба330111МН1920, ЛК; НГАБ. 767; РНБ. 18.184.3.15; РГБ. U 193/634, A 201/1024.

2. **Г. г. охотникам** вольно-пожарного общества. Циркулярно. 24 окт. 1896 г. – Минск, 1896. – [2] с. – Бібліягр.: КБ. С. 333. № 395. – РНБ. 18.268.1.544.

3. **Добкевич**, Л. А. Справочная книжка для полицейских урядников: Алфавит обязанностей и деятельности их, со включением из офиц. источников действующих узаконений, распоряжений, инструкций, циркулярных разъяснений и 178 форм протоколов, донесений, рапортов, актов и пр. / [Л. А. Добкевич] ; издание Главной переписной комиссии. – Изд. неофиц. – Минск, 1896 (Типография Тасьмана). – 238 с. – Бібліягр.: КБ. С. 343. № 590. – РНБ. 18.291.6.36.

4. **Ельский**, Вильгельм (1867–1919). Семена люпина как употребительное и кормовое средство : реферат, читанный в общем собрании Минского общества сельского хозяйства 4 декабря 1894 года / [В. Ельский]. – Минск, 1896 (Паровая типолитография Х. Дворжеца). – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 357. № 718. – РНБ. 18.182.3.658.

5. **Журнал** Минской губернской комиссии народного продовольствия [28 ноября] 1896 года. – Минск, [1896]. – [8] с. – НГАБ. 9169.

6. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 12 декабря 1895 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1896 (Паровая

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

7. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 10-го марта 1896 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск], 1896 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

8. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 11-го марта 1896 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1896 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

9. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 13-го октября 1896 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1896 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 37 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

10. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 16 октября 1895 г. Вечернее заседание / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1896 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

11. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 26-го мая 1896 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1896 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. 18.287.5.46(6), ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

12. ***Извлечение** из отчета по Петровичской школе плодоводства и хмелеводства 2-го разряда в имении Петровичи Минской губернии Бобруйского уезда, за время с 1-го января 1892 г. по 1-е января 1895 г. – Минск, 1896 (Типография Х. Дворжеца). – 96 с. – Бібліягр.: КБ. С. 375. № 915. – РНБ. (60 с. Desideratum).

13. **Краткий** обзор коммерческой деятельности Либаво-Роменской железной дороги за 1894 г. – Минск : [Управление Либаво-Роменской железной дороги], 1896. – 122 с. ; 33 см. – (Министерство путей сообщения, Управление казенных железных дорог). – Бібліягр.: КБ. С. 393. № 1233. – РНБ. 18.186.1.25, 18.186.1.25(3).

14. **Краткий** отчет о состоянии Минской гимназии за 1894–95 учебный год / составил секретарь педагогического совета В. П. Созонович. – Минск : [Минская мужская гимназия], 1896 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 62 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1980. – НББ. Ба3211, БА67456, ЛК.

15. **Лавринович**, Антон Викентьевич. Серпуховская памятка. Боевая служба 120-го пехотного Серпуховского полка царю и отечеству / составил капитан Лавринович. – Минск, 1896 (Типолитография И. И. Тасьмана и Ш. А. Левина). – 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1289. – РНБ. 34.84.5.1369.

16. **Лоначевский**, Александр Иванович (1841–). Отрывная русская азбука: Новый упрощенный способ обучения правильному и сознательному чтению / составил А. И. Лоначевский. – Минск, 1896 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 60 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 398. № 1334. – РНБ. 18.34.9.11; РГБ. А 200/275/

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

17. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 12-е изд. – Минск, 1896 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 148, IV с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 20.83.4.73; РГБ. А 144/149.

18. **Обзор** Минской губернии за 1895 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1896 (Губернская типография). – [4], 54, [52] с. : табл. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА75923К, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Ср-233; НГАБ. 2620, 2652, 21759; ПБ. 77070 РФ,77075 РФ; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

19. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1895 год / Минское благотворительное общество. – [Минск, 1896 (Губернская типография)]. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – РНБ. 20.85.7.76.

20. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1895 год / [составил М. И. Закалинский]. – Минск, 1896 (Губернская типография). – 28 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1865. – НББ. Ба1957, БА1958, ЛК; НГАБ. 7699, 7702, 7703, 7704, 7949; РНБ. 18.278.3.13; РГБ.

21. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1895 год : 22-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1896. – 19 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20; РГБ.

22. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1896 год : 23-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1896. – 19 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20.

23. **Отчет** Минской воскресной женской школы за 1894–1895 учебный год. – Минск, 1896. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1896. – РНБ. 18.278.4.33; РГБ. А 213/154.

24. **Отчет** о вечере, устроенном княгинею Е. А. Трубецкой в пользу Минского приюта, состоявшегося 20 января 1896 г. – Минск, [1896]. – [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1922. – РНБ. 18.289.1.105.

25. **Отчет** о деятельности Марьино-Горской сельско-хозяйственной школы в 1895 г. – Минск, 1896 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 109 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1944. – НГАБ. № 16790.

26. **Отчет** по эксплоатации казенных железных дорог за 1895 год. Ч. 11. Отчет Управления Либаво-Роменской железной дороги. – Минск, 1896 (Паровые типолитографии Х. Я. Дворжеца и Б. И. Соломонова). – Раздз. паг. – (Министерство путей сообщения, Управление казенных железных дорог). – НГАБ. 4024.

27. **Отчет** Правления высочайше утвержденного Минского товарищества винокуренных заводчиков с 3-го мая 1895 г. по 1-е июля 1896 г. / Минское товарищество винокуренных заводчиков. – Минск, 1896 (Типолитография И. Тасьман). – [10] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1892. – НББ. БА3030, ЛК; РНБ. 18.169.1.168, 18.169.1.168(1).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

28. **Отчет** Правления Минского вольно-пожарного общества за 1894 год / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, 1896 (Типолитография Тасьмана и Левина). – 26, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – НГАБ. 7996; РНБ. 18.253.2.240.

29. **Отчет** Правления Минского вольно-пожарного общества за 1895 год / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, 1896 (Губернская типография). – 40 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – НГАБ. 7995; РНБ. 18.253.2.240.

30. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 22-й год. С 1 января 1895 г. по 1 января 1896 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1896. – 20, [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(22).

31. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1895 год / Минское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1896. – 26, 13 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – РНБ. 19.123.5.20; РГБ.

32. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1897 год / [составил А. П. Смородский]. – 10-й год изд. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1896 (Паровые типолитографии Х. Я. Дворжеца и Б. И. Соломонова.). – XLIV, 198, 56, 89, [1] с., [6] л. рекл. объявл. – Алф. указ.: с. 25–53. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1897 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НГАБ. 13316 (у канвалюце), ЛК; VB LMA. 03820; VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

33. **Памятная** книжка Минской дирекции народных училищ за 1895/96 учебный год / Минская дирекция народных училищ. – Минск, 1896. – [4], 62 с. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2255. – VUB. PK13.

34. **Первая** всеобщая перепись населения Российской империи / издание Главной переписной комиссии. – Минск, 1896 (Типолитография И. Тасьмана). – 8 с. ; 21 см. – (Копия, перепечатанная по распоряжению Минской городской переписной комиссии). – Бібліягр.: КБ. С. 481. № 2268. – РНБ. 38.40.3.93; РГБ. А 168/316, А 168/742.

35. **Положение** о стипендиях имени дворянина Николая Игнатьевича Ланевского-Волк при Минской мужской гимназии и Реальном училище : [утверждено 3 мая 1896 г.] – Минск, 1896 (Губернская типография). – [2] с. – Бібліягр.: КБ. С. 484. № 2343. – РНБ. 18.270.1.866.

36. **Проект** устава Западного общества взаимного страхования. – [Минск], 1896. – 17 с. ; 36 см. – Бібліягр.: КБ. С. 494. № 2517. – РНБ. 18.268.1.817.

37. **Протокол** заседания Агрономической секции Минского общества сельского хозяйства 25-го августа 1896 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1896. – 11 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2542. – РНБ. 18.287.5.48.

38. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 11 декабря 1895 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1896. – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – РНБ. 18.287.5.46.

39. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 9-го марта 1896 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1896 [(Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца)]. – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. БА3099, БА3100, ЛК; РНБ. 18.287.5.46.

40. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 25-го мая 1896 г. / Минское общество сельского хозяйства – Минск,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1896 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 15 с. : табл., чертежи. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. Ба3101, Ба3102, БА3120, ЛК.

41. **Смета** доходов и расходов по губ. гор. Минску на 1896 год. – Минск, [1896]. – [18] с. без паг. – Бібліягр.: КБ. С. 515. № 2889. – НГАБ. 6773.

42. **Съезд** податных инспекторов Минской губернии 2/7 июня 1896 г. : [материалы съезда]. – Минск, 1896 (Губернская типография). – 4, 155 с. ; 25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 530. № 3094. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-363; РНБ. 18.183.1.5; РГБ. А 242/45.

43. **Съезды** податных инспекторов Минской губернии в сентябре 1894 г., мае и сентябре 1895 г. – Минск, 1896 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [4], 89 с. – НГАБ. 7965, 9150, 21804.

44. **Труды** Общества минских врачей за 1894/5 г. – Минск : [Общество минских врачей, 1896]. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3169. – РНБ. 18.281.7.16.

45. **Устав** Минского городского ломбарда : [утвержден 11 февраля 1891 г.] / Минский городской ломбард. – Минск, 1896 (Типолитография Тасьмана). – 17 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3388. – НББ. БА1751, МФ5731, ЛК.

46. **Устав** Минского общественного собрания. – Минск, 1896 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [24] с. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3425. – НББ. БА2994, ЛК; РНБ. 18.269.7.93.

47. Устав Попечительного общества о Доме трудолюбия в г. Минске : [утвержден 6 июня 1896 года]. – Минск, 1896 (Типолитография И. И. Тасьмана). – 21, [3] с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3613. – НББ. БА2145, Ба2146, ЛК; НГАБ. 7946; РНБ. 18.269.7.59.

48. **Устав** Ссудо-сберегательной кассы служащих в конторе Либаво-Роменской железной дороги : [утвержден 9 февраля 1896 г.] : проект. – Минск : [Управление Либаво-Роменской железной дороги], 1896. – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 556. № 3689. – РНБ. 18.269.6.145.

49. **Фонгельзен**, Карл. Гигиена медового месяца. (Что нужно знать новобрачным?) / д-ра Карла Фонгельзена ; пер. с 5 нем. изд. Вл. Зальцштейна. – Минск : В. Зальцштейн, 1896 (Типография Х. Дворжеца). – 76 с. ; 19 см. – Бібліягр.: КБ. С. 559. № 3747. – РНБ. 20.95.4.138; РГБ.

50. **Ханелесс**, Авраам, рабін. Слово, произнесенное минским раввином Авраамом Ханелессом, 15-го мая 1896 года, по случаю священного коронования их императорских величеств государя императора Николая Александровича и государыни императрицы Александры Федоровны. – Минск, 1896 (Типолитография И. Тасьмана). – 27 с. ; 21 см. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 139. № 445. – РНБ. 20.95.4.232.

51. **Ястремский**, Федор Николаевич (1858–1919). Поступление окладных казенных и земских сборов и положение податного дела в Минской губернии / составил Ф. Ястремский, управляющий Минскою казенною палатою. – Минск, 1896 (Губернская типография). – [4], 96 с., 1 л. табл. ; 29 см. – Бібліягр.: КБ. С. 569. № 3942. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Ср-371; НГАБ. 7446, 7188; РНБ. 20.95.6.127; РГБ. Е 41/98.

52. **Ястремский**, Федор Николаевич (1858–1919). Статистико-экономический очерк Минской губернии / составил Ф. Ястремский. – Минск, 1896 (Паровые типолитографии Х. Я. Дворжеца и Б. И. Соломонова. – 89, [1] с. – Дадатак

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

да "Памятной книжки Минской губернии на 1897 год". – Бібліягр.: КБ. С. 569. № 3944. – НББ. Ба244294; VUB. PK4, R13-1/104; РНБ. С595Мин/П15; РГБ.

1897

1. **А. В.** (Круглов, Александр Васильевич ; 1852–1915). Алексей Гарин : повесть / А. В. – Минск, 1897 (Губернская типография). – 153 с. ; 22 см. – Перад загал. ініцыялы аўтара: А. В. – Бібліягр.: КБ. С. 395. № 1268. – РНБ. 18.314.2.28; РГБ. А 243/662.

2. **Альбовский**, Евгений Александрович. История Харьковского полка (11-й Драгунский Харьковский полк) : в 2 ч. / составил Евгений Альбовский. – Минск, 1897 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – [4], VIII, 455 с. ; 24 см. – (Працяг выдання: История Харьковского слободского казачьего полка (1651–1765 гг.) / по архивным материалам составил Евгений Альбовский. Харьков : Типография Губ. правл., 1895). – Бібліягр.: КБ. С. 314. № 59. – РНБ. 20.86.7.30; м/ф KI/9327; РГБ.

3. **Бохан**, Дорофей Дорофеевич (1878–1942). Игорь князь Северский : древнерусская поэма / в поэтич. пер. Д. Бохана, с введ., примеч. и ист. коммент. – Минск, 1897 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – 79 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 323. № 224; с.373. № 892. – РНБ. 20.96.5.391; РГБ. S 33/134; СОУНБ. 359182.

4. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 2 и 3 марта 1897 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1897 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 48 с. – Таксама: Журнал 3-го марта 1897 года. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

5. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 22 мая 1897 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1897 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 36 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

6. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 5 октября 1897 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1897 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

7. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 6 октября 1897 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1897(Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

8. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 12 декабря 1897 г. – Минск, 1897 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

9. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 8 и 9 января 1897 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1897 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 40 с. – Таксама: Журналы 9–10 января 1897 г. – Бібліягр.: КБ. С. 366. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

РЭПОЗІТОРЫЙ БГУКІ

10. **Инструкция** кучерам и сторожам Минского вольно-пожарного общества, составленная советом должностных лиц в 1896 г. / [Минское вольно-пожарное общество]. – Минск, 1897. – 64 с., з іх 24 чыстых с. – Бібліягр.: КБ. С. 377. № 956. – РНБ. 18.287.4.80.

11. **Инструкция** оценщикам имуществ, закладываемых в Минском городском кредитном обществе / [Минское городское кредитное общество]. – Минск, 1897. – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 377. № 966. – РНБ. 18.287.2.137.

12. **Козловский**, Степан Александрович. Полное руководство к решению арифметических задач (по задачнику А. Малинина и К. Буренина). Вып. 3. Правила учета векселей и цепное правило (с № 3101–№ 3216 включительно), со всеми подробностями, относящимися до сказанных правил, с указанием всевозможных способов решения, объяснения : арифметика и сборник арифметических задач преимущественно для учеников ст. классов и сред. учеб. заведений и проверки задач и с приложением многих арифметических тем зрелости, типических задач на эти правила и задач из § 51 арифмет. сборника Малинина и Буренина / сост. С. А. Козловский. – Минск : Изд. кн. маг. Е. Френкель ; Вильна, 1897 (Типография И. Блюмовича). – 90 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 389. № 1150. – РНБ. 20.90.2.51-3а; РГБ. А 241/715.

13. *__Козловский__, Степан Александрович. Полные решения всевозможными способами (2–5) и подробными объяснениями всех арифметических задач сборника А. Малинина, К. Буренина. Ч. 1 / составил С. А. Козловский. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск, 1897. – 256 с. – Бібліягр.: Кондратьева. 2012.

14. **Королев**, Михаил Петрович. К учебнику русской грамматики – фонетика и состав слов : курс 2 кл. / составил Королев. – Минск, 1897 (Типолитография Х. Я. Дворжеца). – 38, II с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 390. № 1178. – РНБ. 18.265.8.296; РГБ. А 236/422.

15. **Королев**, Михаил Петрович. Теория словесности / составленная преподавателем Минской гимназии М. П. Королевым. – Минск, 1897 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 190 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 390. № 1183. – НББ. Ба1192 (аўтограф аўтара), ЛК; МАБ; РНБ. 18.47.8.4; РГБ. А 242/250.

16. *__Косухин__, А. С. О гигиеническом значении спиртных напитков : сообщ. в Минск. воен. собрании гг. офицеров с их семействами / А. С. Косухин. – Минск, 1897 (Типолитография И. Тасьмана). – 20 с. – (Гигиенические беседы Минского военно-санитарного общества). – Дадатак да выд. “Труды Мин. воен.-сан. о-ва” [1897]. – Бібліягр.: КБ. С. 391. № 1205. – РГБ.

17. **Краткий** очерк деятельности Минского городского общественного управления и подведомственных ему частей : в доп. к отчетам Управы за 1890/1 и 1892 гг. / Минская городская управа. – Минск, 1897 (Типолитография Тасьмана). – 21 с. ; 24 см. – (Карта 1-го, 2-го и 3-го разделов Польши при императрице Екатерине II). – Бібліягр.: КБ. С. 393. № 1242. – НГАБ. 3413, 16603, 16842; РНБ. 62-7/753.

18. **Курчевич**-Севрук, Василий Михайлович. Вывод о происхождении прозвищ Севрук и Курчевич-Севрук, дополненный и исправленный / [Василь Михайлович Курчевич-Севрук]. – Минск, 1897 (вокл.) (Типолитография Тасьмана

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

и Левина). – 45 с. : портр. – У канцы тэксту аўтар: Севрук Василь Михайлович. – На тыт. арк.: 1896 год выд. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1287. – РНБ. 20.97.6.22 (1896).

19. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Объяснение праздников и постов православной церкви для детей младшего школьного возраста / законоучителя Минской женской гимназии и Женского 3-классного училища священника Федора Миткевича. – 3-е изд. – Минск, 1897 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 78, II с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1426. – РНБ. 20.96.6.256; РГБ. А 178/391.

20. **Обзор** Минской губернии за 1896 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1897 (Губернская типография). – [4], 47, [52] с. : табл. ; 35 см. – (Приложение к всеподданнейшему отчету минского губернатора). – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА1592К, ЛК; НГАБ. 2621, 2653; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

21. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1896 год / Минское благотворительное общество. – Минск, 1897 (Типолитография Х. Дворжеца). – 18 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА1999, ЛК; РНБ. 20.85.7.76.

22. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1897 год / Минское благотворительное общество. – Минск, 1897 (Типолитография Х. Дворжеца). – 16 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА2000, ЛК; РНБ. 20.85.7.76.

23. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1896 год / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1897 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 26, 12 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – НГАБ. 7745; РНБ. 19.123.5.20.

24. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1896 год / [составил М. И. Закалинский]. – Минск, 1897. – 31 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1865. – НГАБ. 7705; РНБ. 18.278.3.13 ; РГБ.

25. **Отчет** Минского общества вспомоществования учащимся за 1896 год / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, 1897. – [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1877. – РНБ. 34.88.3.43.

26. **Отчет** Минского товарищества винокуренных заводчиков с 1-го июля 1896 г. по 1-е июля 1897 г. / Минское товарищество винокуренных заводчиков. – Минск, 1897 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 8, [5] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1892. – НББ. БА3031, ЛК; РНБ. 18.169.1.168, 18.169.1.168(2).

27. **Отчет** Минской воскресной женской школы за 1895/6 учебный год. – Минск, 1897. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1896. – РНБ. 18.278.4.33; РГБ. А 213/154.

28. **Отчет** о вечере, устроенном княгинею Е. А. Трубецкой в пользу Минского приюта, состоявшемся 29 ноября 1897 г. – Минск, [1897]. – [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1922. – РНБ. 18.289.1.66.

29. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1895–96 учебный год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1897]. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

30. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1896/7 учебный год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1897]. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

31. **Отчет** о состоянии Минской гимназии за 1895–96 учебный год / составил секретарь педагогического совета В. П. Созонович. – Минск : [Минская мужская гимназия], 1897 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 64 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1980. – НББ. БА3212, БА67453, ЛК.

32. **Отчет** о церковно-приходских школах и школах грамоты Минской епархии за 1891–92 учебный год / составил А. И. Черницын. – Минск, 1897 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – [2], 126, II с. ; 22 см. – Дадатак да "Мин. епарх. вед." 1892 г. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989. – НГАБ. 14095; РНБ. 19.113.6.6(2).

33. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 23-й год. С 1 января 1896 г. по 1 января 1897 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1897. – 20, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(23).

34. **Отчет** Правления Общества потребителей служащих Либаво-Роменской железной дороги за 1896 г. – Минск, 1897. – 27 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2052. – РНБ. 18.282.7.54.

35. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1898 год / [составил А. П. Смородский]. – 11-й год издания. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1897 (Паровые типолитографии Х. Я. Дворжеца и Б. И. Соломонова). – XLIV, 158, 65, 36 с., [7] л. рекл. объявл. – На вокл.: 1898; загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1898 г. – Алф. указ.: с. 35–63. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БА3854, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-1581; НГАБ. 13317, 13329,13395, 22017, 23898; VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53, Т 55/92.

36. **Правила** Минской городской аналитической станции : [утверждены 14 ноября 1896 г.]. – Минск, 1897 (Типолитография Тасьмана). – 14 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 488. № 2415. – НББ. БА2838, Ба2839, ЛК.

37. **Приговор** [Минского окружного суда по делу о дворянке Софии Савицкой, обвиняемой в подлогах документов] / Минский окружной суд. – [Минск, 1897]. – [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 491. № 2461. – РНБ. 18.188.1.355.

38. **Проект** полисных условий по страхованию от огня. – Минск, 1897. – 14 с. ; 36 см. – (Земледельческое общество взаимного страхования; Минское общество сельского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 492. № 2499. – РНБ. 18.286.1.533.

39. **Проект** устава товарищества взаимного страхования при Минском обществе сельского хозяйства (выработанный особою комиссиею при том же обществе). – Минск, 1897. – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 494. № 2529. – РНБ. 18.286.1.482.

40. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 12-го октября 1896 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1897 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 9 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. Ба3103, Ба3104, ЛК; РНБ. 18.287.5.46.

41. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 2-го марта 1897 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

[1897] (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. Ба3105, Ба3106, ЛК.

42. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства мая 23-го дня 1897 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, [1897] (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 5 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. Ба3107, Ба3108, ЛК; РНБ. 18.287.5.46.

43. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 4-го октября 1897 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, [1897] (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. Ба3109, Ба3110, ЛК.

44. **Протокол** заседания общего собрания уполномоченных Общества потребителей Либаво-Роменской железной дороги от 20 ноября 1897 г. – Минск, 1897. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2547. – РНБ. 18.291.7.56.

45. **Сборник** обязательных постановлений Минской городской думы / Минская городская дума. – Минск, 1897. – [2], 101 с. – Бібліягр.: КБ. С. 508. № 2760. – РГБ. U 192/751.

46. **Смета** доходов и расходов по губ. Минску на 1897 год. – Минск, 1897 (Типография Тасьман). – [16] с. без паг. – НГАБ. 6775.

47. **Список** членов Минского общества взаимного кредита 1897 г. – Минск, 1897. – 20 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 523. № 2988. – РНБ. 18.295.5.145.

48. **Тарнопольский**, Георгий Иоакинфович († 1902). Освящение Минского кафедрального Петро-Павловского собора / [кафедральный протоиерей Георгий Тарнопольский]. – [Минск], 1897 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 13 с. – Імя аўтара па бацьку ўдакладнена паводле "Памятной книжки Минской губернии на 1900 год". – Бібліягр.: КБ. С. 530. № 3101 (Тарнопольский Георгий Иокинорович). – НББ. БА2985.

49. **Труды** Минского военно-санитарного общества за 1894 г. Вып. 1–4. Вып. 4 / Минское военно-санитарное общество. – Минск, 1897. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3164. – РНБ. 3/2845.

50. **Устав** Императорского Российского общества садоводства в С.-Петербурге : [утвержден 20 декабря 1863 г.]. – Минск, 1897. – 27 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 544. № 3351. – РНБ. 18.296.5.200 (Устав Императорского Российского общества садоводства в С.-Петербурге…).

51. **Устав** Коммерческого отдела при Минском обществе сельского хозяйства : [утвержден 30 декабря 1896 г.]. – Минск, 1897 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 22, [2] с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3358. – НГАБ. 1501; РНБ. 18.269.3.6, 18.269.6.343.

52. **Устав** Минского общества "Милосердие" : [утвержден 22 июля 1891 г.] : (по измен. 1897 года). – Минск, 1897 (Типолитография И. Тасьмана). – 20 с. ; 16 см. – (У выданні была прапушчана літара: Дозволено ценз. 15 мрта [марта]. Перадрукавана ў "Типолитографии Тасьмана и сыновей"). – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3413. – НББ (Типолитография Тасьмана и сыновей) – БА1983, БА1984, МФ5732, ЛК; НГАБ. 13929, 20750 (Типолитография И. Тасьмана); 20749 (Типолитография Тасьмана и сыновей); РНБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

53. **Устав** Минского общества сельского хозяйства : [утвержден 16 мая 1897 г.] / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1897. – 18 с. ; 24 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3421. – РНБ. 18.296.5.201.

54. *__Фонгельзен__, Карл. Гигиена медового месяца. (Что нужно знать новобрачным?) / д-ра К. Фонгельзена. – [2-е изд.]. – Минск, 1897. – 118, 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 559. № 3748. – РГБ.

55. **Ястремский**, Федор Николаевич (1858–1919). Краткий очерк Минской губернии в физико-географическом и статистико-экономическом отношениях. Ч. 1. Физико-географический очерк Минской губернии / Ф. Ястремский, управляющий Минскою казенною палатою. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1897 (Типография Х. Я. Дворжеца). – [4], 94 с. ; 25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 568. № 3937. – НББ. БА228722, БА297 (дэф., адсутнічаюць с. 89–94); ЦНБ НАНБ. КАБ680; НГАБ. 2853, 2855; ЛМ; VUB. UGR10568, SS-4; РНБ. 20.57.2.4; РГБ. В 52/49.

1898

1. **Бохан**, Дорофей Дорофеевич (1878–1942). Глаз Христов : минское предание / Д. Бохан. – Минск, 1898 (Типография Тасьмана и С-вей). – 14 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 323. № 223. – РНБ. 20.99.5.334; РГБ. U 213/3455.

2. **В Минский** окружной суд по 1-му гражданскому отделу : [прошение по доверенности с. с. Всеволода Николаевича Пущина по делу с крестьянами деревни Рудни]. – Минск, 1898 (Губернская типография). – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 325. № 252. – РНБ. 18.288.1.215.

3. **Воронцов**, Евгений Александрович. Граф М. Н. Муравьев как нравственная личность : статья была прочитана 8 ноября на вечере в Мин. духовной семинарии в память гр. Муравьева. – Минск, [1898] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 16 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1898. № 23. – Бібліягр.: КБ. С. 331. № 359. – РНБ. 18.257.1.242.

4. **Выписка** из журнального определения Слуцкого уезда по крестьянским делам присутствия, состоявшегося 2 и 3 июля 1897 года. – Минск, 1898. – 1 с. – Бібліягр.: КБ. С. 331. № 374. – РНБ. 18.188.1.353.

5. **Выпись** из крепостной Минского нотариального архива книги по Борисовскому уезду за 1898 год… : [о совершенствовании раздельной записи на недвижимое имущество]. – Минск, 1898 (Губернская типография). – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 331. № 375. – РНБ. 18.188.1.41.

6. *__Журнал__ Минской губернской комиссии народного продовольствия. – Минск, 1898 (Губернская типография). – [30] с. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 766.

7. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 13-го декабря 1897 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1898 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

8. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 3 марта 1898 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1898 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

9. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 4 марта 1898 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1898 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 32 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3OK16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

10. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 16–17 мая 1898 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1898. – [2], 14, 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

11. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 27–28 сентября 1898 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1898. – [2], 42 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

12. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 10 и 11 декабря 1898 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1898. – [2], 36 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

13. **Иванович**, Войцех Киприанович. По вопросу о долгосрочном земельном кредите : записка / члена Минского и Россиенского сельскохозяйственных обществ Войцеха Киприановича, читанная в заседании общего собрания Минского общества сельского хозяйства. – Минск, 1898 (Типолитография Х. Я. Дворжеца). – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 373. № 886. – РНБ. № 18.257.1.63.

14. **Извлечение** из Правил консультации присяжных поверенных при Минском окружном суде / [Минский окружной суд]. – Минск, 1898. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 375. № 917 (1897 год выд.). – РНБ. 18.288.1.253 (цэнз. 1898); РГБ.

15. **Колосья** : сборник стихотворений / под ред. [и с предисл.] Р. Соловьева. – Минск : Издание Д. Бохана, 1898 (Типография Тасьмана). – 218 с. – Бібліягр.: КБ. С. 389. № 1156. – РНБ. 18.238.7.38.

16. **Миловидов**, Александр Иванович (1864 – пасля1933). Церковно-археологические памятники города Пинска : (реферат, прочитанный на Рижском археологическом съезде 11 августа 1896 года) / [А. Миловидов]. – Минск, 1898 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 16 с. ; 21 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1898. № 17. – Бібліягр.: КБ. С. 402. № 1405. – НББ. Ба2322, МФ2499, ЛК; VUB. B52-12/194, SS-4, R13-1/63; РНБ. 18.257.1.15; РГБ.

17. **Миткевич**, Федор Иванович (святар ; 1829–1904). Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 13-е изд. – Минск ; Гомель, 1898 (Типография Ш. А. Соськина). – 148, IV с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 20.89.2.34; РГБ. А 144/149.

18. **Нормальный** устав Смиловичского пожарного общества Игуменского уезда Минской губернии. – Минск, [1898]. – [40] с. – Бібліягр.: КБ. С. 412. № 1544. – ПБ. 5728бр РФ; РНБ. 18.296.5.176.

19. **Обзор** Минской губернии за 1897 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1898 (Губернская типография). – [4], 45, [52] с. – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НГАБ. 2622, 2654, 2655; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

20. ***Основные** исчисления доходов по эксплуатации на 1898 г. – [Минск, 1898]. – Раздз. паг. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 103. – РГИА СПб.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

21. **Отчет** Коммерческого отдела при Минском обществе сельского хозяйства за 1897 год. – Минск : [Минское общество сельского хозяйства], 1898. – [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1860. – РНБ. 18.184.1.58(1).

22. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1897 год / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1898 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 26, 13, [1] с. ; 21 см. – НГАБ. № 7746; РНБ. 19.123.5.20.

23. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов за 1897 год / составлен М. И. Закалинским – Минск, 1898 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 31 [1] с. ; 22 см. – НГАБ. 7706, 7696; РНБ.

24. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1897 год : 24-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1898. – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20; РГБ. К 6/208.

25. **Отчет** Минского общества вспомоществования учащимся за 1897 год / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, 1898. – [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1877. – РНБ. 34.88.3.43.

26. **Отчет** Минского товарищества винокуренных заводчиков с 1-го июля 1897 г. по 1-е июля 1898 г. / Минское товарищество винокуренных заводчиков. – Минск, 1898 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 7, [6] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1892. – НББ. Ба3032, Ба3032, БА3547, ЛК; РНБ. 18.169.1.168, 18.169.1.168(2).

27. **Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1897 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1898. – 42 с. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1908; ЛоЕ. С. 375. № 3715. – РНБ. 19.118.4.69.

28. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1897/8 учебный год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1898]. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

29. **Отчет** о состоянии Минской гимназии за 1897–98 учебный год / составил секретарь педагогического совета С. А. фон Мореншильдт. – Минск : [Минская мужская гимназия], 1898 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – 70 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1980. – НББ. БА3213, БА67454, ЛК; РНБ. Пр26/Б-6/5; РГБ. U 420/432.

30. **Отчет** отдела поощрения труда при Главной синагоге г. Минска "Иад-Харуцим" за 1897 г. – Минск : [Минская Главная синагога, 1898]. – [18] с. – Бібліягр.: КБ. С. 454. № 2009; ЛоЕ. С. 145. № 525. – РНБ. 19.123.5.5(1).

31. **Отчет** по казенной продаже вина в Минской губернии за вторую половину 1897 года. – Минск, [1898 (Типографии Дворжеца, Б. И. Соломонова, Тасьмана и С-вей)]. – Раздз. паг. – 14 раздзелаў. – НГАБ. 6947.

32. **Отчет** по казенной продаже вина в Минской губернии за вторую половину 1897 года. – Минск, [1898 (Типографии Дворжеца, Соломонова)]. – Раздз. паг. – 20 раздзелаў. – НГАБ. 6946.

33. **Отчет** Правления Минского городского кредитного общества за 1897 год : первый отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1898 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 30, [2] с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7619; РНБ. 19.122.3.14(1).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

34. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 24-й год. С 1 января 1897 г. по 1 января 1898 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1898. – 20, [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(24).

35. **Отчет** Правления Общества потребителей служащих Либаво-Роменской железной дороги за 1897 г. – Минск, 1898. – 9 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2052. – РНБ. 19.124.1.42(1).

36. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1899 год / [составил П. П. Иванов]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1898 (Губернская типография) – 227, 80, 36, 66, VII с. : план. – Алф. указ.: с. 35–63. – На вокл.: Памятная книжка Минской губернии на 1899 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. 1Ба/377042 (дэф.), ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-1733; НГАБ. 13318, 13330; РГБ. J 57/53; РНБ. С595Мин/П15.

37. *План Минского городского театра. – Минск, [1898] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 4 с. – Бібліягр.: ПКМ на 1899 г. 38. Правила внутреннего распорядка лесопильного завода в имении "Соломоречье" : [утверждены 30 апреля 1898 г.]. – Минск, 1898. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 487. № 2380. – РНБ. 37.54.1.563.

39. **Правила** внутреннего распорядка на спичечной фабрике "Молния" Х. Я. Дворжеца в г. Мозыре : [утверждены 26 января 1898 г.]. – Минск, [1898 (Типография Х. Я. Дворжеца)]. – 5 с. – Бібліягр.: КБ. С. 487. № 2382. – РНБ. 18.305.3.136.

40. **Правила** для деятельности Минского отделения Общества борьбы с заразными болезнями. – Минск, 1898 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 487. № 2388. – НББ. Ба3465, ЛК; НГАБ. 13942.

41. **Правила** записи приплода в родословные книги секции коневодства ; Правила комиссионной продажи лошадей при секции коневодства ; Правила выдачи жеребцам одобрительных свидетельств ; Правила счетоводства секции / Минское общество сельского хозяйства. Коневодческое отделение. – Минск, [1898]. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 488. № 2402. – РНБ. 18.287.5.100.

42. **Правила** об очистке труб артелью трубочистов, состоящей при Минском вольном пожарном обществе / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, [1898] (Губернская типография). – 7 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 489. № 2426. – НББ. БА2140, ЛК; РНБ. 18.278.7.141.

43. **Правила** родословных книг Секции коневодства / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1898. – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 488. № 2437. – РНБ. 18.287.5.112.

44. **Проект** устава Секции по скотоводству при Минском обществе сельского хозяйства / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1898. – 4 с. ; 36 см. – Бібліягр.: КБ. С. 494. № 2526. – РНБ. 18.188.1.32.

45. **Протокол** заседания Комиссии по вопросу о женском сельскохозяйственном образовании [Минского общества сельского хозяйства] 14-го июня 1898 года / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1898. – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2544. – РНБ. 18.287.5.46(11).

46. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 11 декабря 1897 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1898 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 14 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. БА3130, БА3131, ЛК; РНБ. 18.287.5.46.

47. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 2-го марта 1898 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1898 (Типолитография Х. Я. Дворжеца). – 6 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. Ба3111, Ба3112, ЛК; РНБ. 18.287.5.46.

48. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 27-го сентября 1898 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1898 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. БА3113, БА3114, ЛК; РНБ. 18.287.5.46.

49. **Рыбцевич**, Александр (святар). Пятидесятилетие пастырского служения протоиерея Щорсовской церкви Новогрудского уезда Авксентия Кладкевича / священник Любчанской Ильинской церкви А. Рыбцевич. – Минск, [1898] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 19 с. ; 21 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1898. № 15. – Бібліягр.: КБ. С. 504. № 2678. – НББ. БА1732, МФ4115, ЛК; РНБ.

50. **Смета** расходов и доходов земских сумм по г. Минску на 1899 г. – Минск, [1898]. – [117] с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2906. – РГБ. U 222/134.

51. [**Сообщение** о праве подписи от Правления Минского коммерческого банка] / Минск. коммерч. банк. – Минск, [1898]. – 1 л. – РНБ. 18.161.1.432.

52. *__Тариф__ дамно по иногородним векселям и другим документам. – Минск : [Минский коммерческий банк], 1898. – [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 530. № 3099. – РНБ.

53. **Товаров**, Александр Васильевич. Слово в день открытия памятника графу М. Н. Муравьеву, произнесенное при архиерейском служении в Минском кафедральном соборе 8-го ноября 1898 г. / преподавателем семинарии А. Товаровым. – Минск, 1898 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 533. № 3142. – VUB. R13-1/135; РНБ.

54. **Торчинский**, Альберт Артурович. Скотоводство и молочное хозяйство в Голландии / [А. Торчинский]. – Минск, 1898 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 14 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 533. № 3152. – РНБ. 18.275.6.906.

55. **Труды** Общества минских врачей за 1895/96 г. – Минск : [Общество минских врачей], 1898 (Губернская типография). – 141 с. : табл. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3169. – НББ. БА83540, ЛК; РНБ. 18.281.7.16/1; 69-5/6675.

56. **Устав** Братства Казанской привокзальной церкви в губ. г. Минске : [утвержден 22 июля 1898 г.] / Минское Казанское церковное братство. – Минск, 1898. – 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 541. № 3266. – РНБ. 18.269.8.332.

57. **Устав** и программы Школы для изучения массажа и врачебно-педагогической гимнастики в губ. гор. Минске, учредительница З. И. Венгерова : [утвержден 27 января 1898 г.] / Минская школа для изучения массажа и врачебно-педагогической гимнастики З. И. Венгеровой. – Минск, 1898. – 22 с. ; 17 см. – (Утвержден мед. деп.). – Бібліягр.: КБ. С. 544. № 3344. – РНБ. 18.269.8.52.

58. **Устав** Минского вольного пожарного общества : [утвержден 13 апреля 1898 г.] / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, 1898. – 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3382. – РНБ. 18.296.5.219.

59. **Устав** Минского городского кредитного общества : [утвержден 16 октября 1895 года] / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1898 (Типо-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

літаграфія Тасьмана и С-вей). – 57, [4] с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3385. – НББ. БА2824, МФ5730; НГАБ. № 7670, 9156.

60. **Устав** Минского коммерческого банка : [утвержден 21 апреля 1873 г.] / Минский коммерческий банк. – Минск, 1898. – 32 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3395. – РНБ. 18.269.3.55.

61. **Устав** Минского общества любителей спорта : [утвержден 19 апреля 1892 г.] / Минское общество любителей спорта. – Минск, 1898 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 15 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3412. – НББ. БА1982; VB LMA. 328224; РНБ. 18.296.5.144.

62. **Устав** Новогрудского общества пособия бедным : [утвержден 11 октября 1897 г.] / Новогрудское общество пособия бедным. – Минск, 1898. – 26 с. – Бібліягр.: КБ. С. 549. № 3489. – РНБ. 18.296.5.116.

63. **Цюндзевицкий**, Виктор Иосифович. В чем состоит правильное лесное хозяйство / [В. Цюндзевицкий]. – Минск, 1898 (Типолитография Х. Дворжеца). – 8 с. ; 21 см. – (Беседы о лесе ; 2). – Бібліягр.: КБ. С. 562. № 3802. – РНБ. 18.288.3.234.

64. **Юрашкевич**, Андрей Данилович (1854 – пасля 1909). Слово на день святителя Дмитрия, митрополита Ростовского : произнесено 21 сентября 1898 г. в церкви Минской классической гимназии / [священник Андрей Юрашкевич]. – Минск, [1898] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 8 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1898. – Бібліягр.: КБ. С. 567. № 3919. – РНБ. 18.257.1.21, 18.257.1.25.

65. **Adamowicz**, Bogusław (1870–1944). Melodye : [wiersze] / napisał B. Adamowicz. – Mińsk : Nakład. księgar. Jana Filipowicz-Dubowika, 1898 (Druk. W. Kautza w Warszawie). – 86 s. ; 16°. – Пер. з пол.: Адамовіч Багуслаў. Мелодыі : [вершы]. – Бібліягр.: E. T. 1. 1906. S. 9; КМБП. 1913. C. 2. № 34; KM. 1913. S. 3. – BUW. 4g.22.1.571.

66. **Wierzbicki**, Józef Stanisław. O brzasku : poezje / Józef Wierzbicki. – Mińsk : Księgar. Filipowicz-Dubowika ; Warszawa : Gebethner i Wolff, 1898 (Druk. W. L. Anczyca i Spółki w Krakowie). – [4], 252 s. ; 8°. – Пер. з пол.: Вяржбіцкі Юзаф Станіслаў. На досвітку : паэзія. – Бібліягр.: E. 1916. T. 4. S. 505; Василевская. 1983. C. 373. № 2034. – BN. I 491.395; I 1.455.015 A; BUW. 4g.25.14.72; BJ. 861418-I.

1899

1. **Война́ллович**, Эдвард Адам (1847–1928). Об упразднении пастбищных сервитутов и уничтожении черезполосности крестьянских земель с фольварковыми в западных губерниях / записка Э. А. Войниловича. – [Минск, 1899?] (Типолитография Х. Я. Дворжеца). – 13 с. – VB LMA. KJ2956 Jabl.

2. **Воронцов**, Евгений Александрович. Отличительные черты проповедей св. Кирилла Туровского в связи с особенностями времени и его личностью / [Е. Воронцов]. – Минск, [1899] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 41 с. ; 20 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1899. № 7–10. – Бібліягр.: КБ. С. 331. № 360. – РНБ. 34.87.3.687.

3. **Воронцов**, Евгений Александрович. Слово на день празднования св. апостолу и евангелисту Иоанну Богослову : произнесено за литургией в Иоанно-Богословской домовой церкви при Минской духовной семинарии 26 сентября / [Е. Воронцов]. – Минск, [1899] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 7 с. ;

21 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1899. № 9. – Бібліягр.: КБ. С. 331. № 361. – РНБ. 20.62.3.502.

4. **Грацианов**, Петр Алексеевич (нар. 1855). Очерк врачебно-санитарной организации русских городов : (Приб. к протоколам О-ва минск. врачей) / П. А. Грацианова. – Минск, 1899 (Губернская типография). – 111 с. ; 21 см. – У канцы тэксту аўтар: П. Грацианов, минский городской санитарный врач. – Бібліягр.: КБ. С. 340. № 516. – НББ. B51035, Мф4976, ЛК; НГАБ. 13910; РНБ. Мф К1/1244, 20.59.3.273 ; РГБ. U 396/122, S 17/478.

5. **Денежный** оборот Минского благотворительного общества за 1898 год / Минское благотворительное общество. – Минск, 1899. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 342. № 562. – РНБ. 34.83.8.385.

6. **Добкевич**, Л. А. Руководство для чинов наружной полиции и урядников : настольный алфавит обязанностей и деятельности, 300 форм образцов делопроизводства и письмоводства со включением из XVI томов св[ода] законов необходимых сведений, а также указание статей устава уголовного судопроизводства, устава о наказаниях, налагаемых Мировым судьей, уложение о наказаниях уголовных и испр. действующих правил, инструкций, циркуляров, разъяснений и пр. / издание Главной переписной комиссии. – 2-е изд., неофиц., испр. и доп. – Минск, 1899 (Типография Тасьмана и С-вей). – 207 с. – Бібліягр.: КБ. С. 343. № 589. – РНБ. 20.64.2.15.

7. **Журнал** заседания винокуренных заводчиков при Минском обществе сельского хозяйства 16 октября, 9-го декабря 1898 г. – Минск, 1899. – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 358. № 755. – РНБ. 18.292.7.86, 18.292.7.86(1).

8. **Журнал** Минской губернской комиссии народного продовольствия [30 ноября] 1899 года. – Минск, [1899]. – [8] с. – НГАБ. 9170.

9. ***Журнал** собрания отделения винокуренных заводчиков при Минском обществе сельского хозяйства 22-го мая 1899 г. – Минск, 1899. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 358. № 755. – РНБ.

10. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 7 и 8 марта 1899 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1899 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 36 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

11. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 23 и 24 мая 1899 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1899. – [2], 59 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

12. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 26 и 27 сентября 1899 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1899 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 45 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

13. **Инструкция** о применении Положения о государственном промысловом налоге : [утверждена 5 февраля 1899 г.]. – Перепеч. из № 30 Собр. узаконений и распоряжений правительства за 1899 г. – Минск, 1899 (Губернская типография). – 63 с. : табл. – НГАБ. 14166.

14. ***Каталог** книг ученической библиотеки Минской духовной семинарии / Библиотека Минской духовной семинарии. – Минск, [1899?]. – 75 с. – Бібліягр.: КБ. С. 385. № 1082.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

15. **Краткий** обзор коммерческой деятельности Либаво-Роменской железной дороги за 1897 г. – Минск : [Управление Либаво-Роменской железной дороги], 1899. – [2], 2, 138 с. ; 33 см. – (Министерство путей сообщения, Управление казенных железных дорог). – Бібліягр.: КБ. С. 393. № 1233. – РНБ. 18.245.2.24(1-2), 18.186.1.25, 18.186.1.25(14-15).

16. **Обзор** Минской губернии за 1898 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1899 (Губернская типография). – [4], 34, [56] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НГАБ. 2623, 2656; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

17. [**Объявление** Минского губернского по крестьянским делам присутствия поверенному князя Антона Вильгельмовича Радзивилла дворянину Мечиславу Александровичу Чарноцкому о том, что исполнение чиншевых повинностей в пользу владельца имения прекращается 1-го мая 1898 года] / Минское губернское по крестьянским делам присутствие. – [Минск], 1899. – [2] с. – Тэкст пачынаецца словамі: МВД. Минское губернское по крестьянским делам присутствие. – Бібліягр.: КБ. С. 416. № 1596. – РНБ. 18.190.1.427.

18. **Отчет** Бесплатных вечерних курсов русской грамоты для взрослых еврейских девушек при Частном училище Д. И. Левидовой в Минске за 1897/98 учебный год / Минские бесплатные вечерние курсы русской грамоты для взрослых еврейских девушек. – Минск, 1899. – 8 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 435. №1837; ЛоЕ. С. 351. № 3342. – РНБ. 19.120.7.83.

19. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1898 год (90-й год существования) / Минское благотворительное общество. – [Минск], 1899 (Типолитография Х. Дворжеца). – 22 с. : табл. ; 21см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА2001; РНБ. 20.85.7.76.

20. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1898 год / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1899 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 26, 14 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – НББ. Ба1931, ЛК; РНБ. 19.123.5.20.

21. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1898 год : 25-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1899. – 33 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20.

22. **Отчет** Минского общества вспомоществования учащимся за 1898 год / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, 1899. – [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. №1877. – РНБ. 34.88.3.43.

23. **Отчет** Минского общества “Милосердие” за 1898 год / Минское общество “Милосердие”. – Минск, 1899 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – 26 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. №1878. – НББ. БА1911, ЛК.

24. **Отчет** Минской городской управы о движении городских сумм, займов, запасного и специальных капиталов с 1 января 1890 г. по 1 января 1898 г. / Минская городская управа. – Минск, 1899 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – [2], 37 [5] с. ; 2 л. табл. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1898. – НГАБ. 3429, 3430–3432, 3441.

25. **Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1898 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1899. – 45 с. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1908; ЛоЕ. С. 375. № 3715. – РНБ. 19.118.4.69.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

26. *****Отчет** о деятельности Минского городского бесплатного родильного приюта № 3 от 9 мая 1896 г. по 1 января 1898 г. – Минск, 1899 (Типолитография Тасьмана и Левина). – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1947.

27. **Отчет** о деятельности Минского городского санитарного комитета по надзору за проституцией за 1896–1898 гг. / составил городской санитарный врач П. Грацианов. – Минск, 1899 (Типолитография И. И. Тасьмана и С-вей). – 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1950. – НГАБ. 13897, 13898; РГБ.

28. **Отчет** о деятельности Минского общества любителей спорта за [1898] год / Минское общество любителей спорта. – Минск, 1899 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – 23 с. : табл. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1953. – НББ. Ба1768, ЛК.

29. **Отчет** о деятельности Попечительного общества о домах трудолюбия в г. Минске за 1898 год. – Минск, 1899 (Типолитография И. Тасьмана и С-вей). – 33 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1963. – НББ. БА3154; РНБ. 20.91.1.4, 20.91.1.4(1); РГБ.

30. **Отчет** о состоянии Минского реального училища за 1897–1898 учебный год / Минское реальное училище. – Минск, 1899 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 27 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1979. – НББ. БА1941.

31. **Отчет** о состоянии Минского реального училища за 1898–1899 учебный год / Минское реальное училище. – Минск, 1899 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 26 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1979. – НББ. БА1942.

32. *****Отчет** о состоянии церковных школ Минской епархии по учебно-воспитательной части за 1897–8 учеб. год / составил епархиальный наблюдатель священник С. Пенкевич. – Минск, 1899. – 71 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989; КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РНБ; РГИА СПб.

33. **Отчет** отдела поощрения труда при Главной синагоге г. Минска “Иад-Харуцим” за 1898 г. – Минск : [Минская главная синагога, 1899]. – [18] с. – Бібліягр.: КБ. С. 454. № 2009; ЛоЕ. С. 145. № 525. – РНБ. 19.123.5.5(2).

34. **Отчет** по операциям Минского городского ломбарда за 1898 г. (восьмой год) / Минский городской ломбард. – Минск, 1899 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 11, [2] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2028. – НББ. БА2852, БА2853, ЛК; НГАБ. 7347, 7596.

35. **Отчет** по устройству Минским благотворительным обществом базара 9, 10, 11 и 12 декабря 1898 года / Минское благотворительное общество. – Минск, 1899. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2036. – РНБ. 20.88.7.19.

36. **Отчет** Правления Минского городского кредитного общества за 1898 год : второй отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1899 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 43, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7620, 7621; РНБ. 19.122.3.14(2).

37. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 25-й год. С 1 января 1898 г. по 1 января 1899 г. С прил. обзора о XXV-летней деятельности общества / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1899. – 20, [6], 4 с., 4 л. табл. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(26).

38. **Отчет** Правления Минского товарищества винокуренных заводчиков с 1-го июля 1898 г. по 1-е июля 1899 г. / Минское товарищество винокуренных заводчиков. – Минск, 1899 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

8, [6] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1892. – НББ. Ба3034, БА3035, ЛК; РНБ. 18.169.1.168, 18.169.1.168(3).

39. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1900 год / [составил П. П. Иванов]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1899 (Губернская типография). – 207, 107, 166, 44, [4] с., [2] л. рекл. объявл. – Алф. указ.: с. 1–44. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1900 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БА54028, ЛК; НГАБ. 13331; VB LMA. 03820; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

40. **Пастернацкий**, Иларион, святар. Хронологический и систематический указатель статей, напечатанных в Минских епархиальных ведомостях (1868–1897 гг.). [В 2 ч.]. Ч. 1. (Официальная) / составил священник Иларион Пастернацкий. – Минск, 1899 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – [2], 308, III с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 480. № 2264. – НББ. БА504, БА505, ЛК; РНБ. 5/32, 741Ми/1/II; РГБ.

41. **Предварительный** сокращенный отчет о действиях Минского общества взаимного кредита за 1898 год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1899. – [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2455. – РНБ. 18.297.1.50(25).

42. **Программа** занятий Отделения по рабочему коневодству при Минском обществе сельского хозяйства / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1899. – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 491. № 2476. – РНБ. 20.60.3.88.

43. **Программа** занятий Отделения по скотоводству при Минском обществе сельского хозяйства / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1899. – 5 с. – Бібліягр.: КБ. С. 491. № 2477. – РНБ. 20.60.3.187.

44. ***Протокол** годичного заседания Общества минских врачей за 1899 год : 22 октября № 1 / Общество минских врачей. – Минск, 1899 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

45. **Протокол** заседания Агрономической секции Минского общества сельского хозяйства 7-го марта 1899 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1899. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2542. – РНБ. 18.287.5.48.

46. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства и совещания членов совета секции 19-го декабря 1898 г. – Правила для Лесоустроительного бюро / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1899 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. БА3116, ЛК; РНБ. 18.287.5.46.

47. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 8-го марта 1899 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1899 (Паровая типолитография Х. Дворжеца). – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. Ба3117, Ба3118, ЛК; РНБ. 18.287.5.46.

48. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 23 мая 1899 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1899 (Паровая типолитография Х. Дворжеца). – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. Ба3119, 1Ба103349, ЛК; РНБ. 18.287.5.46.

49. **Протокол** заседания Отделения по рабочему коневодству 23 мая 1899 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1899. – 3 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2553. – РНБ. 20.58.1.236, 20.58.1.236(1).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

50. **Протокол** заседания Отделения по скотоводству при Минском обществе сельского хозяйства 27-го июня 1899 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1899. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2554. – РНБ. 20.58.1.351, 20.58.1.351(1).

51. **Сахаров**, Михаил Сакердонович. Новая Медея. Картинки с натуры / сочинение Мих. Сахарова. – Минск, 1899 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – 32 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 508. № 2749. – РНБ. 20.101.5.472.

52. **Смета** доходов и расходов губ. гор. Минска на 1899 год. – Минск, 1899 [(Типолитография Тасьмана и С-вей)]. – [16] с. без паг. : табл. – НГАБ. 6777–6778.

53. **Смета** доходов и расходов г. Минска на 1900 год. – Минск, [1899 (Типолитография Тасьмана и Левина)]. – [16] с. без паг. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 515. № 2889. – НББ. БА1653К, ЛК.

54. [**Сообщение** о праве подписи Минского коммерческого банка] / Минский коммерческий банк. – Минск, 1899. – [12] с. – Тэкст парал. на рус. і фр. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 520. № 2946. – РНБ. 20.58.4.362 (без вокл. і тыт.).

55. **Труды** Общества минских врачей за 1895/6–96/97 гг. – Минск : [Общество минских врачей], 1899 (Губернская типография). – 113 с., [2] л. ил. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3169. – НББ. БА83539, ЛК; НГАБ. 13950.

56. **Устав** Акционерного общества спичечной фабрики “Молния” : [утвержден 16 декабря 1898 г.] / Акционерное общество спичечной фабрики “Молния”. Мозырь, Мин. губ. – Минск, 1899. – 30 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 540. № 3224. – РНБ. 18.269.3.408.

57. **Устав** Еврейской больницы, богадельни и родильного отделения в гор. Минске губ. : [утвержден 29 мая 1899 г.] / Минская еврейская больница. – Минск, 1899 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 16 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 544. № 3332; ЛоЕ. С. 375. № 3717. – РНБ. 20.60.5.96.

58. ***Устав** Минского еврейского женского первоначального училища с ремесленным отделением. – Минск, 1899. – 8 с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 351. № 3345.

59. **Устав** Минского общества любителей изящных искусств : [утвержден 19 ноября 1898 г.] / Общество любителей изящных искусств. – Минск, 1899 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – 24 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3410. – НББ. Ба1753, МФ5734, ЛК.

60. **Устав** Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим народных училищ Минской губернии : [утвержден [?] ноября 1899 г.]. – Минск, 1899 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – 20 с. – НГАБ. 13269.

61. **Устав** Общества доставления бедным евреям гор. Минска средств для обучения ремеслам : [утвержден 10 июня 1897 г.] / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1899 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 29 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3545; ЛоЕ. С. 412. № 4377. – НББ. БА2738, ЛК; РНБ. 18.269.8.368.

62. **Устав** Общества пособия бедным больным евреям г. Минска : [утвержден 19 ноября 1899 г.] / Минское общество пособия бедным больным евреям. – Минск, 1899 (Тип. зав. П. Клиориной). – 24 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3559. – НББ. Ба2737, ЛК; РНБ. 20.60.8.247 (1900 год выд.).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

63. **Юрашкевич**, Андрей Данилович (1854 – пасля 1909), протаіерэй. Памяти преосвященнейшего Симеона епископа Минского и Туровского (30-го июля 1899 года) : биография; слово и речи при погребении; кончина и погребение / Андрей Юрашкевич. – Минск, 1899 (Типография Б. И. Соломонова). – 39 с. – Адбітак з "Минск. епарх. вед." 1899. № 16. – VUB. R13-1/135.

64. ***Jelski**, Michał (1831–1904). Studia muzyczne / M. Jelski. – Mińsk : Nakład. księg. Jana Filipowicz-Dubowika, 1899. – Пер. з пол.: Ельскі Міхал. Музычныя даследаванні. – Бібліягр. : Zienkiewicz. 1997. S. 89.

1900

1. **А. В.** (Круглов, Александр Васильевич ; 1852–1915). Алексей Гарин : повесть / А. В. – 2-е изд. – Минск, 1900 (Губернская типография). – 153 с. ; 22 см. – Перад загал. ініцыялы аўтара: А. В. – Бібліягр.: КБ. С. 395. № 1269. – РНБ. 20.61.5.105; РГБ.

2. **Двадцатипятилетие** Минского общества вспомоществования учащимся и отчет за 1899 год / составил секретарь Правления Общества А. П. Смородский. – Минск : [Минское общество вспомоществования учащимся], 1900. – 19 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 341. № 542. – НББ; РНБ. 18.289.1.203; РГБ. U 269/1070.

3. **Денежный** отчет по устройству 15 января 1900 г. в Городском театре спектакля и танцевального вечера в пользу неимущих больных г. Минска, лечащихся на дому / Минская главная синагога, Комитет благотворительности Минской главной синагоги. – Минск, 1900. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 342. № 571; ЛоЕ. С. 145. № 523. – РНБ. 20.85.7.42.

4. **Жесков**, Сергей Христофорович. Сборник узаконений для фабрикантов и заводчиков / С. Жесков. – Изд. неофиц. – Минск, 1900 (Губернская типография). – 46 с., 1 л. бланк. ; 22см. – Бібліягр.: КБ. С. 357. № 722. – РНБ. 20.61.5.103; РГБ. А 259/172, U 412/128.

5. **Журнал** Минской губернской комиссии народного продовольствия [10 ноября] 1900 года. – Минск, [1900]. – [8] с. – НГАБ. 9171.

6. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 9 и 10 декабря 1899 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 36 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17 (1899).

7. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 5-го и 6-го марта 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 33 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

8. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 7-го и 8-го мая 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17

9. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 15 октября 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 52 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

10. **Инструкция** для оценки недвижимых имуществ губ. гор. Минска : [утверждена 28 августа 1900 г.]. – Минск, 1900 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 20 с. : табл. – НГАБ. 21908.

11. **Инструкция** начальнику станции и его помощнику / М. П. С. Либаво-Роменская железная дорога. – Минск : Издание Либаво-Роменской железной дороги, 1900 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 77 с. – НГАБ. 22114.

12. **Инструкция** Правлению Отделения по винокурению при Минском обществе сельского хозяйства / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900. – 2 с. – Бібліягр.: КБ. С. 377. № 970. – РНБ. 20.58.1.490.

13. **Каталог** книг Библиотеки служащих при Управлении Либаво-Роменской железной дороги / Либаво-Роменская железная дорога. – Минск, 1900. – [4], 224 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 385. № 1070. – РНБ. Б 5430.Л55Р/К-29, Мф К1/14719; РГБ.

14. **Миловидов**, Александр Иванович (1864 – пасля 1933). Из бумаг архиепископа Минского Антония Зубко : (по поводу исполнившегося столетия со дня рождения этого великого деятеля по воссоединению западнорусских униатов) / [вводная статья и сообщение А. Миловидова]. – [Минск, 1900] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 15 с. ; 21 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1900. № 7, 8. – Бібліягр.: КБ. С. 402. № 1403. – НББ. Ба577(у канвалюце), 1Ба287220МН1855; VUB. R13-1/63.

15. **Миловидов**, Александр Иванович (1864 – пасля 1933). Пинский Богоявленский второклассный монастырь, 1800 г. – 29-го мая – 1900 г. : [по поводу исполнившегося столетия его существования] / А. И. Миловидов. – Минск, 1900 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 18 с., [1] л. ил. ; 22 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1900. № 10–11. – Бібліягр.: КБ. С. 402. № 1404. – НББ. Ба2354, 1Ба303560МН1897, ЛК; VUB. R13-1/135, R13-1/63; РНБ. 62-6/6473.

16. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 14-е изд. – Минск, 1900 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 148, IV с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 19.54.6.20; РГБ. А 144/149.

17. **Обзор** Минской губернии за 1899 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1900 (Губернская типография). – [4], 34, [51] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА193989К, ЛК; НГАБ. 2624, 2658; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

18. **Отчет* Акционерного общества спичечной фабрики “Молния” за первый операционный 1899–1900 год (с 1 июня 1899 года по 1 июля 1900 года) и баланс на 1-е июля 1900 года / Акционерное общество спичечной фабрики “Молния”. Мозырь, Мин. губ. – Мозырь ; Минск, [1900]. – [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 435. № 1834. – РНБ.

19. **Отчет** Братства Казанской привокзальной церкви в губернском гор. Минске за 1899 г. – Минск : [Братство Казанской привокзальной церкви], 1900. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1847. – РНБ. 19.117.6.84, 19.117.6.84(1).

20. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1899 год (91-й год существования) / Минское благотворительное общество. – [Минск, 1900 (Губерн-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ская типография)]. – 30 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА2002, ЛК; РНБ. 20.85.7.76.

21. **Отчет** Минского вольно-пожарного общества за 1898 год / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, 1900. – 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – РНБ. 20.67.4.126.

22. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1899 год / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1900 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 26, 14 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – НББ. Ба1932, ЛК; НГАБ. 7747; РНБ. 19.123.5.20.

23. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1899 год / Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1900 (Губернская типография). – 30 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1865. – НББ. Ба1959, ЛК; НГАБ. 7707, 7708.

24. ***Отчет** Минского епархиального училищного совета о состоянии церковных школ Минской епархии за 1898 год. – Минск, 1900. – 100 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1871; КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РНБ; РГИА СПб.

25. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1899 год : 26-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1900. – 33 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20.

26. **Отчет** Минского общества "Милосердие" за 1899 год / Минское общество "Милосердие". – Минск, 1900 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – 19 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1878. – НББ. Ба1912, ЛК.

27. **Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1900 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1900. – 71 с. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1908; ЛоЕ. С. 375. № 3715. – РНБ. 19.118.4.69 (1901. 67 с.).

28. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Комитета благотворительности при Минской главной синагоге по отделу помощи неимущим больным жителям г. Минска за 1898-й и 1899-й годы. – Минск, 1900 (Тип. з.[аведение] Клиорин). – 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1936; ЛоЕ. С. 145. № 524. – РНБ. 20.85.7.51.

29. ***Отчет** о деятельности Марьино-Горской сельскохозяйственной школы в 1899 г. – Минск, 1900 (Типолитография Х. Я. Дворжеца). – 113 с., 2л. ил. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1944.

30. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1898 г. / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1900 (Губернская типография). – 23 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НББ. БА3384, ЛК; РНБ. 18.278.4.65; РГБ. F 192/18, F 68/308.

31. **Отчет** о деятельности Минского общества любителей спорта за 1899 год / Минское общество любителей спорта. – Минск, 1900 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – 21 с. : табл. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1953. – НББ. БА1769, ЛК.

32. **Отчет** о деятельности Попечительного общества о домах трудолюбия в г. Минске за 1899 год. – Минск, 1900 (Типолитография И. Тасьмана и С-вей). – 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1963. – РНБ. 20.91.1.4, 20.91.1.4(2).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

33. **Отчет** о состоянии и занятиях Минского губернского статистического комитета за 1896 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1900 (Губернская типография). – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НББ. 1Ба35576, ЛК; НГАБ. 22019; РНБ. 18.278.4.65.

34. **Отчет** о состоянии и занятиях Минского губернского статистического комитета за 1897 г. / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1900 (Губернская типография). – 27 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НГАБ. 2890, 2891; РНБ. 18.278.4.65; РГБ. F 192/18, F 68/308.

35. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства духовной семинарии за 1899–1900 учебный год. – [Минск, 1900] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 20 с. ; 22 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1900. № 23. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1977. – НББ. Ба3214, 1Ба279274МН1838, ЛК.

36. **Отчет** Общества доставления бедным евреям гор. Минска средств для обучения ремеслам за 1899 г. / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам – Минск, 1900 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001. – РНБ. 20.67.4.128(1).

37. **Отчет** по операциям Минского городского ломбарда за 1899 г. (девятый) / Минский городской ломбард. – Минск, 1900 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 11, [5] с. – НГАБ. 7337.

38. **Отчет** по устройству Минским благотворительным обществом базара 8, 9, 10, 11 и 12 декабря 1899 года / Минское благотворительное общество. – Минск, 1900. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2036. – РНБ. 20.67.2.87.

39. **Отчет** Правления Минского городского кредитного общества за 1899 год : третий отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1900 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 65, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7622; РНБ. 19.122.3.14(3).

40. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 26-й год. С 1 января 1899 г. по 1 января 1900 г. / Минское общество взаимного кредита – Минск, 1900. – 20, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(27).

41. **Отчет** Правления Общества потребителей служащих Либаво-Роменской железной дороги за 1898 г. – Минск, 1900. – [11] с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2052. – РНБ. 19.124.1.42(2).

42. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1901 год / [составлена под редакцией А. Н. Замятнина]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1900 (Губернская типография). – 224, 111, 22, 35, 49, [5] с., [2] л. рекл. объявл. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1901 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БА40051, ЛК; НГАБ. 13326, 13332, 13399–13440; VB LMA. 03820; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

43. **Пастернацкий**, Иларион, святар. Хронологический и систематический указатель статей, напечатанных в Минских епархиальных ведомостях (1868–1897 гг.). [В 2 ч.]. Ч. 2. (Неофициальная) / составил священник Иларион Пастернацкий. – Минск, 1900 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – [2], 156, II с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 480. № 2264. – НББ. Ба537, В1041, ЛК; РНБ. 741Мн/1, 741Ми/1/II; РГБ. ЦСБ, W 267/162.

44. **Правила** юбилейной сельскохозяйственной и кустарно-промышленной выставки, устраиваемой Минским обществом сельского хозяйства в г. Минске

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

в 1901 году (с 26-го августа по 4-е сентября) / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2447. – НББ. Ба2020, ЛК; РНБ. 20.62.7.110.

45. **Предварительный** сокращенный отчет о действиях Минского общества взаимного кредита за 1899 год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1900. – [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2455. – РНБ. 18.297.1.50(27а).

46. **Программа** занятий Лесного отделения при Минском обществе сельского хозяйства / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900. – 3 с. – Бібліягр.: КБ. С. 491. № 2474. – РНБ. 20.62.3.131.

47. **Программа** занятий Отделения по винокурению при Минском обществе сельского хозяйства / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900. – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 491. № 2475. – РНБ. 20.59.5.161.

48. **Программа** Юбилейной сельско-хозяйственной и кустарно-промышленной выставки, устраиваемой Минским обществом сельского хозяйства в г. Минске в 1901 году (с 26-го августа по 4-е сентября) / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900 (Типография Тасьмана). – 24 с. – VB LMA. 5275445.

49. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 27 сентября 1899 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900. – 5 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – РНБ. 18.287.5.46.

50. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 10 декабря 1899 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, [1900]. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – РНБ. 18.287.5.46.

51. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 6 марта 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства.– Минск, 1900 (Типолитография Х. Я. Дворжеца). – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. БА3121, БА3122; РНБ. 20.58.1.350.

52. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 6-го мая 1900 г., 8-го мая 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900 [(Типолитография Х. Я. Дворжеца)]. – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. БА3123, БА3124; РНБ. 20.58.1.336.

53. **Протокол** заседания Особой комиссии по разработке сельскохозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья при Минском обществе сельского хозяйства 12 июня 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства, Полесское отделение. – Минск, 1900. – 5 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2551. – РНБ. 20.62.6.316.

54. ***Протокол** заседания Особой комиссии по разработке сельскохозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья при Минском обществе сельского хозяйства 2-го [14 сентября 1900 г.] / Минское общество сельского хозяйства, Полесское отделение. – Минск, 1900. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2551. – РНБ. 20.58.1.347(1).

55. ***Протокол** заседания Особой комиссии по разработке сельскохозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья при Минском обществе сельского хозяйства 3-го [3 декабря 1900 г.] / Минское общество сельского хозяйства, Полесское отделение. – [Минск] ; Пинск, 1900. – 10 с. ; 21 см. – КБ. С. 496. № 2551. – РНБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

56. **Протокол** заседания Отделения по винокурению при Минском обществе сельского хозяйства 14 октября 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2552. – РНБ. 20.58.1.348.

57. **Протокол** заседания Отделения по винокурению при Минском обществе сельского хозяйства 12 декабря 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900. – 5 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2552. – РНБ. 20.58.1.348.

58. **Протокол** заседания Отделения по рабочему коневодству 8-го декабря 1899 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900. – [2] с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2553. – РНБ. 20.58.1.236, 20.58.1.236(2).

59. **Протокол** заседания Отделения по рабочему коневодству 4-го марта 1900 – 6 марта 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2553. – РНБ. 20.58.1.236, 20.58.1.346(1).

60. **Протокол** заседания Отделения по рабочему коневодству 6-го мая 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900. – 2 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2553. – РНБ. 20.58.1.236, 20.60.1.238.

61. **Протокол** заседания Отделения по рабочему коневодству при Минском обществе сельского хозяйства 14-го октября 1900 года / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 3 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2553. – НГАБ. 1479 (пераплецена разам 18 асобнікаў); РНБ. 20.58.1.236, 20.58.1.346(2).

62. **Протокол** заседания подкомиссии Особой комиссии по разработке полесских вопросов Минского общества сельского хозяйства по вопросу об учреждении Полесского общества взаимного кредита / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900. – 3 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2556. – РНБ. 20.62.6.318.

63. **Протокол** общего собрания г. г. членов Общества доставления бедным евреям гор. Минска средств для обучения ремеслам, состоявшегося 13 марта 1900 года : проект / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам . – Минск , 1900. – [2] с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2558. – РНБ. 19.115.1.343.

64. ***Протокол** очередного заседания Общества минских врачей за 1900 год 7 января № 2 ; очередного 10 марта № 3 / Общество минских врачей. – Минск, 1900 (Губернская типография). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2549.

65. **Протокол** учредительного собрания Отделения по винокурению при Минском обществе сельского хозяйства 7-го мая 1900 года / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1900. – 5 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 498. № 2565. – РНБ. 20.58.1.326.

66. **Санитарно**-статистический обзор г. Минска за 1899 год / [составил] П. Грацианов. – Минск, [1900]. – 16 с. – Адбітак з “Протоколов О-ва мин. врачей”. 1900–1901. – НГАБ. 21802.

67. **Смета** расходов и доходов земских сумм по г. Минску на 1901 г. – Минск, [1900]. – [14] с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2906. – РГБ. U 222/134.

68. **Товаров**, Александр Васильевич. Знаменательный юбилей. (По поводу четырехсотлетия явления в городе Минске чудотворной иконы Минской Божией Матери) / А. Товаров. – Минск, 1900 (Типолитография Б. И. Соломоно-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ва). – 7 с. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1900. № 14. – Бібліягр.: КБ. С. 532. № 3134. – VUB. R13-1/135; РНБ. 50.4.212.

69. **Товаров**, Александр Васильевич. Святый священномученик Киприан, епископ Карфагенский / составил А. Товаров. – Минск, [1900] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 25 с. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1899. № 15, 17, 19, 21, 23, 24. – Бібліягр.: КБ. С. 533. № 3141. – VUB. R13-1/135; РНБ. 20.62.5.166.

70. **Труды** Общества минских врачей за 1898/99 год. – Минск : [Общество минских врачей], 1900 (Губернская типография). – 112 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3169. – НББ. БА83538, ЛК.

71. **Устав** акционерного общества парового крахмально-паточного завода “Сокол” в Минске : [утвержден 3 июля 1900 г.]. – Минск, 1900 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 24 с. – НГАБ. 14423.

72. Устав Библиотеки служащих Либаво-Роменской железной дороги : [утвержден 13 марта 1889 г.] / Управление Либаво-Роменской железной дороги. – [Минск, 1900]. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 540. № 3235. – РНБ. Б 5430.Л55Р/У-793 (дэф.).

73. **Устав** Братства Казанской привокзальной церкви в губ. г. Минске : [утвержден 22 июля 1898 г.] / Минское Казанское церковное братство. – Минск, 1900. – 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 541. № 3267. – РНБ. 20.61.7.217.

74. **Устав** и полисные условия Минского земледельческого общества взаимного страхования : [утвержден 17 февраля 1900 г.]. – Минск, 1900. – 36, 16, 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 544. № 3340. – НББ; НГАБ. 7689.

75. **Устав** Минской городской публичной библиотеки имени А. С. Пушкина : [утвержден 20 июня 1900 г.] / Минская городская публичная библиотека имени А. С. Пушкина. – Минск, 1900 (Типолитография Тасьмана и С-вей). – 14 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 548. № 3448. – НББ. Ба12822, БА63874, ЛК; РНБ. Б 5050М622/У-793.

76. **Устав** Общества вспомоществования нуждающимся ученикам Минского еврейского первоначального училища с ремесленным отделением. – Минск, 1900 (Типолитография И. Тасьмана и С-вей). – 21 с. ; 22 см. – НББ. БА244418, ЛК.

77. **Устав** Общества пособия бедным больным евреям г. Минска : [утвержден 19 ноября 1899 г.] / Минское общество пособия бедным больным евреям. – Минск, 1900. – 24 с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 412. № 4282. – РНБ. 20.60.8.247.

78. **Устав** Смиловичского еврейского общества подания помощи и пособия бедным евреям : [утвержден 16 сентября 1900 г.]. – Минск (Тип. з.[аведение] Клиориной), 1900. – 20 с. – НГАБ. 20491.

79. **Ястремский**, Федор Николаевич (1858–1919). Учет и оценка земель. Указания, данные на съездах податных инспекторов Минской губернии 3/8 июля 1897 г., 5/12 октября 1898 г., 28/1 июня 1899 г. и 14/18 апреля 1900 г. / составил Ф. Ястремский. – Минск, 1900 (Губернская типография). – [4], 231 с. : табл. – НББ. БА228724; НГАБ. 1800; VB LMA. 2R32581.

80. ***Laskowski**, Jan. Przyczyny chorob roślin hodowlanych w pokoju i sposób ich leczenia / J. Laskowski. – Mińsk : Nakład. księgarni Jana Filipowicz-Dubowika, [1900]. – Пер. з пол.: Ляскоўскі Ян. Прычыны хвароб у пакаёвых раслін і спосаб іх лячэння. – Бібліягр.: Zienkiewicz. 1997. S.89.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1901

1. **Арцыбашев**, Дмитрий Дмитриевич (1873–1942). Сельскохозяйственные машины и орудия на Минской юбилейной выставке 1901 года / [Д. Арцыбашев, представитель М-ва земледелия и гос. имуществ на Мин. с.-х. выставке]. – Минск, 1901 (Паровая типолитография И. В. Тасьман). – 16 с. ; 19 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 317. № 114. – РНБ. ВЭО 134/2/52.

2. **Бохан**, Дорофей Дорофеевич (1878–1942). Минские предания и легенды / Д. Бохан. – Минск, 1901 (вокл. 1902) (Типолитография И. и В. Тасьман). – 96, V с. ; 22 см. – (Из записной книжки офицера). – Бібліягр.: КБ. С. 323. № 226. – НББ. БА159; ПБ. 14735 РФ; РНБ. 18.332.2.530; РГБ. F 60/212, А 1144/, 801-93/11522-3.

3. **Временная** инструкция земским начальникам Минской губернии : [утверждена 29 октября 1901 г.]. – [Минск, 1901]. – 18 с. – НГАБ. 2998.

4. **Грабовский**, Б. С. Краткий очерк двадцатипятилетней деятельности Минского общества сельского хозяйства, состоящего под августейшим покровительством его императорского высочества великого князя Владимира Александровича / составил член О-ва Б. С. Грабовский. – Минск, 1901 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 74 с. ; 18 см. – С. 60–73: "Перечень докладов, рефератов и сообщений, читанных в заседаниях Общества за время с 1876 по 1901 год". – Бібліягр.: КБ. С. 339. № 513. – НББ. БА1987, МФ5885, ЛК; НГАБ. 1958; РНБ. 18.331.3.469.

5. **Дополнительные** правила о приеме на выставку животных, о порядке экспертизы и аукциона таковых, а также извлечения из протоколов комитета относительно экспертизы. – Минск, 1901 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 4 с. – (Минское общество сельского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 355. № 678. – РНБ. 18.331.1.323.

6. **Журнал** Минской губернской комиссии народного продовольствия [17 ноября] 1901 года. – Минск, [1901]. – [4] с. – НГАБ. 9175.

7. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 12 и 13 декабря 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1901 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 36, 57 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. ЗОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17 (1900).

8. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 4 и 5 марта 1901 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1901 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 46 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. ЗОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

9. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 9 и 10 мая 1901 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1901 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 46 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. ЗОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

10. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 26, 28 и 30 августа, 1 и 3 сентября 1901 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1901. – [2], 40 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

11. **Инструкция** для участковых опекунов Минского благотворительного общества и попечителей над бедными в г. Минске. – Минск, 1901. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 376. № 953. – РНБ. 28.331.1.184.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

12. **Исаченко**, Василий Лаврентьевич (1839–1915). Русское гражданское судопроизводство : практическое руководство для студентов и начинающих юристов. [В 2 т.]. Т. 1. Судопроизводство исковое / составил В. Л. Исаченко, товарищ оберпрокурора гражданского кассационного департамента Правительствующего сената. – Минск, 1901 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [4], II, 3, 304, X, 1 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 378. № 982. – НББ; РНБ. 20.57.8.38(1); РГБ. А 263/792, С 56/1, Я 248/41, 801-12/284, ЛК.

13. **Исаченко**, Василий Лаврентьевич (1839–1915). Русское гражданское судопроизводство : практическое руководство для студентов и начинающих юристов. [В 2 т.]. Т. 2, вып. 1. Судопроизводство охранительное / составил В. Л. Исаченко, товарищ оберпрокурора гражданского кассационного департамента Правительствующего сената. – Минск, 1901 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [4], 325 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 378. № 982. – НББ; РНБ. 20.57.8.38(2); РГБ. А 263/792, Я 248/41, Я 248/55.

14. **Каталог** книг Минского общественного собрания : [книги на рус. яз.] / Минское общественное собрание. – Минск, 1901 (Типография И. и В. Тасьман). – 168 с. – Бібліягр.: КБ. С. 385. № 1077. – РНБ. Б 9600/М-622 (у канвалюце); РГБ.

15. **Каталог** книг Минского общественного собрания : [книги на иностр. яз.] / Минское общественное собрание. – Минск, 1901. – [2], 66 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 385. № 1078. – РНБ. Б 9600/М-622 (у канвалюце).

16. **Каталог** Минской сельскохозяйственной и кустарно-промышленной юбилейной выставки. – Минск, 1901 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 129 с. – Бібліягр.: КБ. С. 386. № 1102. – VB LMA. 1R47922.

17. **Кондиции**, утвержденные постановлением Минского губ. правления, состоявшимся 27 ноября 1898 г., на отдачу в откупное содержание коробочных сборов по еврейским обществам Минской губернии на четырехлетие с 1900 по 1904 год. – [Минск], 1901. – [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 389. № 1161. – РНБ. 18.331.1.89.

18. **Краткий** каталог книжного магазина В. Б. Фрумкина в Минске. – Минск : [Фрумкин В. Б., книжный магазин], 1901 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 64 с. – РНБ. 81.331.3.253.

19. **Краткий** очерк финансового положения г. Минска по сравнению 1890 г. с 1900 г. – Минск, 1901 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 11, [1] с. – НГАБ. 6895, 7067, 7078.

20. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. История христианской православной церкви в общедоступных рассказах, составленная применительно к программам городских училищ и церковно-приходских школ / законоучителя Минской женской гимназии и Женского 3-классного училища священника Федора Миткевича. – 4-е изд. – Минск, 1901 (Губернская типография). – 138, III с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1423. – РНБ. 20.110.2.53; РГБ. А 150/544, 801-84/14401-1.

21. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Объяснение праздников и постов православной церкви для детей младшего школьного возраста / законоучителя Минской женской гимназии и Женского 3-классного училища священника Федора Миткевича. – 4-е изд. – Минск, 1901 (Губернская типогра-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

фия). – 66, II с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1426. – НББ. БА57229, МФ2605, ЛК; РНБ. 18.332.3.12; РГБ. А 178/391.

22. **Миткевич**, Федор Иванович (святар ; 1829–1904). Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 15-е изд. – Минск, 1901 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 148, IV с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 34.5.4.16; РГБ. А 144/149.

23. **Обзор** Минской губернии за 1900 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет (Губернская типография), 1901. – [4], 37, [52] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА193990К, ЛК; НГАБ. 2625; ПБ. 77077 РФ, 140049 РФ; 140049 РФ ; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

24. ***Отчет** Акционерного общества спичечной фабрики "Молния"за второй операционный 1900–1901 год. (С 1-го июля 1900 года по 1-е июля 1901 года) / Акционерное общество спичечной фабрики "Молния". Мозырь, Мин. губ. – Минск ; Мозырь, 1901. – [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 435. № 1834. – РНБ.

25. **Отчет** Братства Казанской привокзальной церкви в губернском гор. Минске за 1900 г. – Минск : [Братство Казанской привокзальной церкви], 1901. – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1847. – РНБ. 19.117.6.84, 19.117.6.84(2).

26. **Отчет** Минского еврейского женского первоначального училища с ремесленным отделением за 1900 г. (1-й год) – Минск, 1901. – 18 с. ; 19 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1867; ЛоЕ. С. 351. №3344. – РНБ. 19.131.5.47, 19.131.5.47(1); РГБ. V 199/1000.

27. **Отчет** Минского общества вспомоществования учащимся за 1900 год / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, 1901. – [2] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1877. – РНБ. 34.88.3.43.

28. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1900 год (92-й год существования) / Минское благотворительное общество. – Минск, 1901 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 31 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА2003; РНБ. 20.85.7.76.

29. **Отчет** Минского вольно-пожарного общества за 1899 год / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, 1901. – 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – РНБ. 20.67.4.126.

30. **Отчет** Минского вольно-пожарного общества за 1900 год / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, 1901. – 37 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – РНБ. 20.67.4.126.

31. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1900 год : четвертый отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1901 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 63 с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7623; РНБ. 19.122.3.14(4).

32. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1900 год / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1901 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 26, 16 с. ; 21 см. – С. 1–16 другой паг.: Список страхователей за 1900 г. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – НГАБ. 7680; РНБ. 19.123.5.20.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

33. **Отчет** Минского епархиального училищного совета о состоянии церковных школ Минской епархии за 1898/9 учебный год / составил епархиальный наблюдатель священник Стефан Пенкевич. – Минск, [1901]. – 108 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989 (Отчет о состоянии…); КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РНБ; РГБ. V 200/493; РГИА СПб.

34. ***Отчет** Минского епархиального училищного совета о состоянии церковных школ Минской епархии за 1899 год. – Минск, 1901. – 88 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1871; КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РНБ; РГИА СПб.

35. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1900 год : 27-й отчетный / Минский коммерческий банк. – Минск, 1901. – 33 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – РНБ. 18.297.1.20.

36. **Отчет** Минского местного управления Российского общества Красного Креста за 1900 год / Российское общество Красного Креста, Минское местное управление. – Минск, 1901 (Губернская типография). – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – НГАБ. 13909; РНБ. 34.86.1.356 (гл.: Отчет Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах).

37. **Отчет** Минского общества вспомоществования учащимся и отчет за 1900 год / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, 1901. – [2] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1877. – РНБ. 34.88.3.43.

38. **Отчет** Минского товарищества винокуренных заводчиков с 1-го июля 1900 г. по 1-е июля 1901 г. / Минское товарищество винокуренных заводчиков. – Минск, 1901 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 7, [7] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1892. – НББ. БА3038, БА3039, БА75634; НГАБ. 14323.

39. **Отчет** Минской городской управы о денежных и имущественных оборотах губ[ернского] гор[ода] Минска за 1900 год / Минская городская управа. – Минск, 1901 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 98, XXIV, [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1900. – НГАБ. 21761, 22098, 3442–3446; РГБ. № V 253/6.

40. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Общества пособия бедным больным евреям г. Минска за 1900 год / Минское общество пособия бедным больным евреям. – Минск, 1901 (Типография П. А. Клиориной). – [4], 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1937. – РНБ. 19.131.5.21(1).

41. **Отчет** о деятельности Попечительного общества о домах трудолюбия в г. Минске за 1900 год. – Минск, 1901 (Типолитография И. Тасьмана и С-вей). – 29 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1963. – НББ. БА3156; РНБ. 20.91.1.4, 20.91.1.4(3).

42. **Отчет** о состоянии Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1900–1901 учеб. год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1901]. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

43. **Отчет** о состоянии Минской Талмуд-Торы за 1898–1899–1900 гг. – Минск : [Минская Талмуд-Тора], 1901. – 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1981; ЛоЕ. С. 351. № 3341. – РНБ. 20.85.7.60(1).

44. ***Отчет** Общества вспомоществования нуждающимся ученикам Минского еврейского первоначального училища с ремесленным отделением за 1900 год : 1-й год деятельности. – Минск, 1901. – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1994. – РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

45. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1900 г. / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1901 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 13 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001. – НББ. Ба41460, ЛК; РНБ. 20.67.4.128(2).

46. *__Отчет__ по операциям Минского городского ломбарда за 1900 г. (десятый) / Минский городской ломбард. – Минск, 1901 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 12 с. – НГАБ. 7597.

47. **Отчет** по устройству Минским благотворительным обществом базара 13, 14, 15, 16 и 17 декабря 1900 года / Минское благотворительное общество. – Минск, 1901. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2036. – РНБ. 20.67.2.113(1).

48. **Отчет** Правления Акционерного общества парового крахмально-паточного завода "Сокол" в г. Минске за время с 16 января по 1 сентября 1901 г. / Акционерное общество парового крахмально-паточного завода "Сокол". – Минск, 1901. – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2045. – РНБ. 20.94.7.56(1).

49. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 27-й год. С 1 января 1900 г. по 1 января 1901 г. / Минское общество взаимного кредита – Минск, 1901. – 20, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(28).

50. **Отчет** Правления Общества потребителей служащих Либаво-Роменской железной дороги за 1899 г. / Общество потребитителей служащих Либаво-Роменской железной дороги. – Минск, 1901. – X, 25 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2052. – РНБ. 19.124.1.42(3).

51. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1902 год / [составитель В. С. Ярмолович]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1901 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 218, 212, [3] с., [1] л. ил., [2] л. рекл. объявл. – На вок. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1902 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. 1Ба/377046, ЛК; НГАБ. 13320; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

52. **Перепечин**, Василий Васильевич. Божинское духовное училище : [исторический очерк] / составил преподаватель Пинского духовного училища В. В. Перепечин. – Минск, [1901] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 79 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1900–1901 гг. – Бібліягр. : КБ. С. 481. № 2275. – РНБ. 18.334.2.126.

53. **Полисные** условия Минского землевладельческого общества взаимного страхования / Минское землевладельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1901. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 483. № 2316. – РНБ. 18.332.1.138.

54. **Правила** химической сельскохозяйственной станции Минского и Виленского обществ сельского хозяйства. – Минск, [1901?] (Типолитография И. и В. Тасьман). – [4] с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2446. – НББ. БА3140, ЛК.

55. **Правила** юбилейной Сельскохозяйственной и кустарно-промышленной выставки, устраиваемой Минским обществом сельского хозяйства в г. Минске в 1901 году (с 26-го августа по 4-е сентября). – Минск, 1901 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 19 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2448. – НББ. БА2021, ЛК; НГАБ. 1523; РНБ. 20.59.8.233.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

56. **Предварительный** сокращенный отчет о действиях Минского общества взаимного кредита за 1900 год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1901. – [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2455. – РНБ. 18.297.1.50(29).

57. **Проект** квартирных воинских окладов по Минской губернии. – Минск, 1901 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 129, [3], с. – НГАБ. 15208.

58. **Протокол** вторичного общего собрания акционеров Минского коммерческого банка 15 апреля 1901 г. – Минск, 1901. – 1 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2537. – РНБ. 18.331.1.53.

59. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 14-го октября 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1901 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 5 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. Ба3125, Ба3126, ЛК; РНБ. 20.58.1.350 (3 с.).

60. **Протокол** заседания Лесной секции Минского общества сельского хозяйства 3-го марта 1901 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1901 (Типолитография Х. Я. Дворжеца). – 5 с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2545. – НББ. Ба3129, 1Ба263708 (Протокол заседания Отделения по лесоводству при Минском обществе сельского хозяйства 3-го марта 1901 г.); РНБ. 20.58.1.350.

61. **Протокол** заседания Отделения по винокурению при Минском обществе сельского хозяйства 4 марта 1901 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1901. – [2], 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2552. – РНБ. 20.58.1.348.

62. **Протокол** заседания Отделения по рабочему коневодству 3-го марта 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1901. – 2 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2553. – РНБ. 20.58.1.236, 20.58.1.236(3).

63. **Протокол** заседания Отделения по рабочему коневодству 13-го декабря 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1901. – 3 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2553. – РНБ. 20.58.1.236, 20.58.1.346(3).

64. **Протокол** заседания Отделения по рабочему коневодству 8-го мая 1901 года – 4-го сентября 1901 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1901. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2553. – РНБ. 20.58.1.236, 20.58.1.346(4).

65. **Протокол** заседания Отделения по скотоводству при Минском обществе сельского хозяйства 11 декабря 1900 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1901. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2554. – РНБ. 20.58.1.351, 20.58.1.351(2).

66. **Протокол** общего собрания г. г. членов Общества доставления бедным евреям гор. Минска средств для обучения ремеслам, состоявшегося 10 марта 1901 года / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – [Минск, 1901]. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 412. № 4276. – РНБ. 18.331.1.94.

67. **Сборник** обязательных постановлений Минской городской думы. – Минск, 1901 (Типолитография И. и В. Тасьман). – [2], 110 с. – НГАБ. 9002, 8946 (108 с.), 9003 (108 с.).

68. **Смета** доходов и расходов губ. гор. Минска на 1901 год. – Минск, [1901] (Типолитография Тасьмана и Левина). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 515. № 2889. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Ср-44; НГАБ. 6767, 6768.

69. **Смильгевич**, И. М. Состояние скотоводства в Минской губернии и меры к его улучшению : реферат И. М. Смильгевича, читанный в заседании Мин-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ского общества сельского хозяйства 1-го сентября 1901 г. – Минск, 1901 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 8 с. – НГАБ. 1891.

70. **Списки** лиц, служащих в духовно-учебных заведениях Минской епархии : (составлены к началу 1901/2 учебного года). – Минск, 1901 (Паровая типолитография. Б. И. Соломонова). – 22 с. ; 22 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1901. № 18, 19. – Бібліягр.: КБ. С. 521. № 2957. – НГАБ. 20611; РНБ. 18.334.1.164.

71. **Сыльвестрович**, Феликс Станиславович. Домашняя сельскохозяйственная химическая лаборатория и простейшие способы исследования пищевых продуктов : к экспонату образца домашней лаборатории на юбилейной выставке Минского с.-х. о-ва / составил д-р Ф. С. Сыльвестрович, заведующий Минской городской аналитической станцией. – Минск, 1901 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 56 с. ; 21 см. – Библиогр. в предисл. – Бібліягр.: КБ. С. 530. № 3093. – РНБ. 18.334.3.203.

72. **Товаров**, Александр Васильевич. В каких облачениях, траурных или светлых следует совершать отпевание умерших и служить по ним заупокойные литургии и панихиды / составил А. Товаров. – Минск, [1901] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 31 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1901. № 22–24; 1902. № 2. – Бібліягр.: КБ. С. 532. № 3132. – РНБ. 18.334.2.136.

73. **Товаров**, Александр Васильевич. Памятная книжка Минской епархии, 1901 год / составил А. Товаров. – Минск, 1901 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – IV, 208, XXXI с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 533. № 3139. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср491; НГАБ. 13398; РНБ. 34.1.3.62.

74. **Труды** Общества минских врачей за 1899/900 год. – Минск : [Общество минских врачей], 1901 (Губернская типография). – [2], 34 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3169. – НББ. БА83536, 1БА86855 ЛК; НГАБ. 13951.

75. **Устав** 2-го Минского благотворительного общества : [утвержден 13 декабря 1900 г.] / 2-е Минское благотворительное общество. – Минск, 1901 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 543. № 3303. – НГАБ. 7782, 20756 (дэф.: без вокл. і тыт.); РНБ. 20.59.8.118.

76. **Устав** Борисовской еврейской больницы : [утвержден 5 августа 1901 г.] / Борисовская еврейская больница. – Минск, 1901. – 7 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 541. № 3263; ЛоЕ. С. 373. № 3684. – РНБ. 18.334.1.258.

77. **Устав** и полисные условия Минского земледельческого общества взаимного страхования : [утверждены 17 февраля 1900 года]. – Минск, 1901 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 34, 14 с., [2] л. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 544. № 3341. – НББ. АБ90393, Ба41201, БА41202, МФ5589, ЛК; НГАБ. 7690.

78. **Устав** Минского семиклассного коммерческого училища : [утвержден 8 июля 1901 г.]. – Минск, 1901 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 51 с. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3434. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-1415; НГАБ. 13271–13273.

79. **Устав** Общества вспомоществования нуждающимся воспитанницам Паричского женского училища духовного ведомства : [утвержден 15 января 1901 г.]. – Минск, 1901. – 21 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 550. № 3520. – РНБ. 20.59.8.256.

80. *__Церкви__, школы и больницы ЛРЖД. – Минск, 1901 (Типолитография Х. Я. Дворжеца). – 80 с. – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3788.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

81. **Ястремский**, Федор Николаевич (1858–1919). Поземельное устройство крестьян Минской губернии / Ф. Ястремский, управляющий казенною палатою. – Минск, 1901 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – II, [2], 134 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 568. № 3941. – НББ. БА768, БА769, БА199266, БА205375; НГАБ. 1412; РНБ (1902 – Desideratum).

82. **Pojata**, Helena (сапр. Skirmuntt Konstancja ; 1851–1934). Zarys dziejów Litewskich / Helena Pojata. – Wyd. nowe, poprawne. – [Mińsk ; Wilno] : Nakładem W. Makowskiego, 1901 (Druk M. Arcta w Warszawie). – [4], 143 s., 5 portr., 3 map. – Пер. з пол.: Паята Хелена (сапр. Скірмунт Канстанцыя). Нарыс літоўскай гісторыі. – Бібліягр.: KMń. 1910. S. 67; Zienkiewicz. 1997. S. 90. – VUB. JL Sk 35, MŠ2424, SS-13; BN. I 50.992; I 829.819; РНБ. 13.11.1a.2.

1902

1. **Альбовский**, Евгений Александрович. История Иркутского полка (50-й Драгунский Иркутский полк) / Евгений Альбовский. – Минск, 1902 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 316, XVIII, III с., 2 л. карт. ; 31 см. – Бібліягр.: КБ. С. 314. № 58; Бас. 1971. С. 14. – РНБ. 34.1.6.179; м/ф KI/17716; РГБ. G 45/152, Δ 54/99, Δм 900/998, ЭК.

2. **Выпись** из крепостных Минского нотариального архива книг за 1894 год. [По городу Минску…; По Минскому уезду…; По Игуменскому уезду…; По Борисовскому уезду…]. – Минск, 1902 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 332. № 377. – РНБ. 34.87.3.691-2.

3. **Горючко**, Платон Степанович. К истории воссоединения униатов в Минской архиепископии 1794–1795 года : (три письма преосвященного Виктора Садковского Могилевскому архиепископу Георгию Конисскому) / [сообщил Платон Горючко]. – Минск, 1902 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 7 с. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1902. № 8. – Бібліягр.: КБ. С. 338. № 490. – НББ. МФ; РНБ; РГБ; VUB. R11-1/145.

4. **Денежный** оборот за 1901 год Минского благотворительного общества / Минское благотворительное общество. – Минск, 1902. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 342. № 562. – РНБ. 20.85.7.143.

5. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 12 и 13 декабря 1901 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1902 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 30, 45 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17 (1901).

6. ***Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 13 декабря 1901 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, [1902 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца)]. – 44 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РНБ.

7. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 24 и 25 марта 1902 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1902 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 51 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

8. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 26 мая 1902 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1902 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], 31, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

НББ. ЗОК16400, ЛК; НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 36–56; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

9. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 14 и 15 сентября 1902 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1902 (Паровая типолитография Дворжец) – [2], 17, [2] с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. ЗОК16400, ЛК; НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 183–193; ГДГАМ. КП-81954; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

10. **Журнал** 4-го заседания Отделения по разработке сельскохозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья при Минском обществе сельского хозяйства 25-го августа 1902 года / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1902 (Типография Дворжец). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 358. № 757. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 198–201; РНБ. 34.52.3.948.

11. **Журнал** 5-го заседания Отделения по разработке хозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья при Минском обществе сельского хозяйства, 22 ноября 1902 года / Минское общество сельского хозяйства. – [Минск], 1902. – 7 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 360. № 772. – НББ. БА3157, ЛК.

12. **Исаченко**, Василий Лаврентьевич (1839–1915). Русское гражданское судопроизводство : практическое руководство для студентов и начинающих юристов. [В 2 т.]. Т. 2, вып. 2. Судопроизводство конкурсное / составил В. Л. Исаченко, товарищ оберпрокурора гражданского кассационного департамента Правительствующего сената. – Минск, 1902 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 327–582 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 378. № 982. – НББ. В5723, В5724; РНБ. 20.57.8.38(3); РГБ. А 263/792, Я 248/41.

13. **Каталог** на 1903 г. семенного депо А. Ф. Бейнарта в Минске губернском. (Контора и склад семян помещаются на углу Губернаторской и Захарьевской ул., в д. Блоха). – Минск, 1902 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 48 с. : рис. – (Год XXVIII. Две золотые медали в 1894 и 1896 г. Большая серебряная 1. Большая серебряная 2). – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 224–251.

14. **Каталог** разным растениям на 1903 и 1904 год садового заведения Голлаш и К° (арендатор И. Д. Пуксте) в Минске губернском. – Минск, 1902 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 30 с. : ил., рис. – (Год XXVIII. Высшие награды три золотые медали в 1894, 1896 и 1901 гг. Большая серебряная 1. Большая серебряная 2). – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 206–223.

15. **Крайчик**, М. (сапр. Лавров М. К.). Полные решения и объяснения всех алгебраических задач к Сборнику Н. А. Шапошникова и Н. К. Вальцова. Вып. 2 (Отделения IV, V, VI) / составил М. Крайчик. – Минск : Издание книжного магазина И. Френкеля, 1902 (Типография Ш. А. Соськина). – [4], 119 с. ; 21 см. – Перад загал. аўтар: М. Крайчик [псеўд.]. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1290. – НББ; РНБ. 38.60.7.49, 38.23.6.15; РГБ. S 12/311, S 68/665.

16. *__Макарий__ (Булгаков Михаил Петрович ; 1816–1882), архімандрыт. Горькая правда о Западно-русском крае : (2-й съезд представителей западнорусских православных братств в г. Вильне) / архимандрит Макарий. – Минск, 1902 (Типография Некрасова). – 22 с. – Бібліягр.: КБ. С. 399. № 1351. – РНБ (Desideratum).

17. **Обзор** Минской губернии за 1901 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1902 (Губернская типография). – [4], 47, [52] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА1593К, БА67464К, ЛК; ЦНБ

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

НАНБ. ОБ-XX/Ср-727 (фотакопія); ПБ. 77078 РФ; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

18. **Отчет** Акционерного общества спичечной фабрики "Молния" (Правление в Минске, фабрика в гор. Мозыре Минской губ.). За третий операционный 1901–1902 год (с 1-го июля 1901 года по 1-е июля 1902 года) / Акционерное общество спичечной фабрики "Молния". Мозырь, Мин. губ. – Минск ; Мозырь, [1902] (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 435. № 1834. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 150–152; РНБ.

19. **Отчет** Братства Казанской привокзальной церкви в губернском гор. Минске за 1901 г. – Минск : [Братство Казанской привокзальной церкви], 1902. – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1847. – РНБ. 19.117.6.84, 19.117.6.84(3).

20. **Отчет** Минского акцизного управления за 1901 год. Ч. 2. (По казенной продаже питей) / Минское акцизное управление. – Минск, [1902]. – 4, 4, 4, 12 с., прил. (№ 1–47). – НГАБ. 6948.

21. **Отчет** Минского благотворительного общества, состоящего под августейшим покровительством ее императорского величества государыни императрицы Марии Федоровны, за 1901 год (93 год существования) : Общее собрание Минского благотворительного общества 1902 года мая 15-го дня ; Доклад председателя графа Г. Э. Чапского о деятельности Общества за 1901 год. – Минск, [1902] (Паровая типолитография Дворжеца). – 31 с. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 61–76; РНБ. 20.85.7.76.

22. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1901 год : пятый отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1902 (Типография Илья Каплан). – 55, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7624.

23. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1901 год / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1902 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 27, 16 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – НББ. Ба1933, ЛК; РНБ. 19.123.5.20.

24. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1901 год / Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1902 (Типография Ш. А. Соськина). – 53 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1865. – НББ. Ба1960, ЛК.

25. ***Отчет** Минского епархиального училищного совета о состоянии церковных школ Минской епархии за 1900 год. – Минск, 1902. – 76 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1871; КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РНБ; РГИА СПб.

26. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1901 г. : первый отчетный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1902 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 28, 16 с. – НГАБ. 7849; НГМРБ. 17311 ([20] с. : табл.); РНБ. 19.123.5.20.

27. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1901 год. Двадцать восьмой год / Минский коммерческий банк. – Минск, 1902 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – [2], 31, [1] с. : табл. ; 28 см. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – НББ. Ба143788, ЛК; РНБ. 18.297.1.20.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

28. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1901 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных воинах. – Минск, 1902. – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

29. **Отчет** Минского отдела Российского общества покровительства животным, состоящего под августейшим покровительством его императорского высочества великого князя Дмитрия Константиновича в 1900 году / составил заведующий делами отдела М. Борткевич. – Минск, 1902 (Типолитография И. и В. Тасьман). – [18] с. : табл. + Прил. (1 л.) ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1883. – НББ. БА1909, ЛК.

30. **Отчет** Минского товарищества винокуренных заводчиков с 1-го июля 1901 г. по 1-е июля 1902 г. / Минское товарищество винокуренных заводчиков. – Минск, 1902 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 6, [6] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1892. – НББ. Ба3040, Ба3041, БА75632, БА75633, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-4043; НГАБ. 14322.

31. **Отчет** Минского уездного попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1901 год / Минское уездное попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1902 (Типография Ш. А. Соськина). – 80 с. : табл. – НГАБ. 7713.

32. **Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1901 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1902 (Типолитография Дворжеца). – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1908; ЛоЕ. С. 375. № 3715. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 252–264адв.; РНБ. 19.118.4.69.

33. **Отчет** о деятельности Агрономической секции Минского общества сельского хозяйства за 7 лет существования с 1895 по 1902 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1902. – 7 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1929. – РНБ. 20.82.7.103.

34. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Общества пособия бедным больным евреям г. Минска за 1901 год / Минское общество пособия бедным больным евреям. – Минск, 1902 (Паровая типолитография Дворжец). – 30 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1937. – РНБ. 19.131.5.21(2).

35. **Отчет** о деятельности Минского уездного попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1899–1900 г. / составлен действительным членом попечительства Н. А. Доморацким. – Минск, 1902 (Типография Ш. А Соськина). – 47, [1] с. – На вокл.: Отчет Минского уездного попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1899–1900 год. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1895. – НГАБ. 7711, 7712.

36. **Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губернии за 1901 год / Минское губернское общество взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1902. – 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1956. – РНБ. 20.49.7.84(1).

37. **Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губернии за 1902 год (2-й год существования Общества) / Минское губернское общество взаимного вспомо-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1902. – 29 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1956. – РНБ. 20.49.7.84(2).

38. **Отчет** о деятельности Попечительного общества о домах трудолюбия в г. Минске за 1901 год. – Минск, 1902 [(Типолитография И. Тасьмана и С-вей)]. – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1963. – РНБ. 20.91.1.4, 20.91.1.4(4).

39. **Отчет** о деятельности Попечительного общества о домах трудолюбия в г. Минске за 1902 год. – Минск, 1902 (вокл. 1903) (Типолитография И. Тасьмана и С-вей). – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1963. – РНБ. 20.91.1.4, 20.91.1.4(4).

40. **Отчет** о деятельности Правления Молитвенной школы "Бес Гамедраш" по заведыванию еврейскими кладбищами в гор. Минске за два года и восемь месяцев, с 1 мая 1899 г. по 1-е января 1902 г. / Минская молитвенная школа"Бес Гамедраш". – Минск, 1902 (Типография И. Х. Шапиро). – 23, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1964; ЛоЕ. С. 145. № 526. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 7–19адв.; РНБ. 19.131.4.40(1).

41. **Отчет** о деятельности Правления Попечительного общества о Доме трудолюбия в г. Минске за 1901 год. – Минск, 1902 (Типография Н. М. Нахумова). – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1963. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 79–91адв.; РНБ. 20.91.1.4, 20.91.1.4(4).

42. **Отчет** о состоянии и занятиях Минского губернского статистического комитета за 1899 и 1900 г. / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1902 (Губернская типография). – 15 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НГАБ. 2892; РНБ. 18.278.4.65; РГБ. F 192/18, F 68/308.

43. **Отчет** о состоянии и занятиях Минского губернского статистического комитета за 1901 г. / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1902 (Губернская типография). – 11 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НГАБ. 2893; РНБ. 18.278.4.65; РГБ. F 192/18, F 68/308.

44. **Отчет** о состоянии Минского реального училища за 1900–1901 учебный год / Минское реальное училище. – Минск, 1902 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 26 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1979. – НББ. БА1943.

45. **Отчет** Общества вспомоществования нуждающимся ученикам Минского еврейского первоначального училища с ремесленным отделением за 1901 год : 2-й год деятельности. – Минск, 1902. – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1994. – РНБ. 20.86.8.18(1); РГБ.

46. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1901 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1902 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 16 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001. – НББ. БА244407, ЛК; РНБ. 20.67.4.128(3).

47. **Отчет** Общества пособия бедным евреям г. Минска за 1901 год / Минское общество пособия бедным евреям. – Минск, 1902 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 79 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2007. – НББ. Ба1918, ЛК; РНБ. 20.67.4.117(2).

48. **Отчет** по операциям Минского городского ломбарда за 1901 г. (одиннадцатый) / Минский городской ломбард. – Минск, 1902 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 11, [2] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2028. – НББ. БА2854, БА2855, ЛК; НГАБ. 7338, 7339.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

49. **Отчет** по устройству Минским благотворительным обществом базара 12, 13, 14, 15 и 16 декабря 1901 года / Минское благотворительное общество. – Минск, 1902. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2036. – РНБ. 20.67.2.113(2(1)).

50. **Отчет** Правления Акционерного общества парового крахмально-паточного завода "Сокол" в г. Минске за время с 1-го сентября 1901 г. по 1 сентября 1902 г. / Акционерное общество парового крахмально-паточного завода "Сокол". – Минск, 1902. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2045. – РНБ. 20.94.7.56(2).

51. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 28-й год. С 1 января 1901 г. по 1 января 1902 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1902. – 20, [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(31).

52. **Отчет** Правления Общества потребителей служащих Либаво-Роменской железной дороги за 1901 г. – Минск : [Общество потребителей служащих Либаво-Роменской железной дороги], 1902. – 36 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2052. – РНБ. 19.124.1.42(5).

53. **Отчет** юбилейной Сельско-хозяйственной и кустарно-промышленной выставки, устроенной в г. Минске в 1901 г. Минским обществом сельских хозяев / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1902 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – II, 179 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2072. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-822 (рэпрадукцыя); РНБ. 20.91.1.15; РГБ.

54. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1903 год / [составитель В. С. Ярмолович]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1902 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 216, 208, [3] с., [3] л. рекл. объявл. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БА3856, ЛК; НГАБ. 13322; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

55. **Предварительный** сокращенный отчет о действиях Минского общества взаимного кредита за 1901 год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1902. – [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2455. – РНБ. 18.297.1.50(30).

56. ***Протокол** 2-го заседания Особой комиссии по разработке сельскохозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья при Минском обществе сельского хозяйства 24 февраля 1902 г. / Минское общество сельского хозяйства, Полесское отделение. – Минск, 1902. – 7 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2551. – РНБ.

57. **Протокол** 3-го заседания Отделения по разработке сельско-хозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья при Минском обществе сельского хозяйства 12-го июня 1902 года / Минское общество сельского хозяйства, Полесское отделение. – Минск, 1902 (Типография Дворжец). – 7, [1] с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2551. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 194–197; РНБ.

58. **Протокол** 4-го заседания Особой комиссии по разработке сельскохозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья при Минском обществе сельского хозяйства [25 августа 1902 г.] / Минское общество сельского хозяйства, Полесское отделение. – Минск, 1902. – 8 с. ; 21 см. – РНБ. 34.52.3.948.

59. **Протокол** депутатов Минского коммерческого банка / Минский коммерческий банк. – [Минск, 1902]. – [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 495. № 2541. – РНБ. 18.331.1.592.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

60. **Протокол** заседания Отделения по винокурению при Минском обществе сельского хозяйства 2-го и 23 марта 1902 года и отчет за 1901 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1902. – [2], 27 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2552. – РНБ. 20.82.7.101(1).

61. **Протокол** заседания Отделения по рабочему коневодству 11 декабря 1901 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1902. – 2 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2553. – РНБ. 20.58.1.236, 20.58.1.236(4).

62. **Протокол** заседания Отделения по рабочему коневодству 22-го марта 1902 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1902. – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2553. – РНБ. 20.58.1.236, 34.52.6.1288.

63. **Протокол** общего собрания Отделения по коневодству 25-го мая 1902 года / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1902 (Типография Дворжец). – 3, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2553. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 202–203; РНБ.

64. **Протокол** общего собрания г. г. членов Общества доставления бедным евреям гор. Минска средств для обучения ремеслам, состоявшегося 24 марта 1902 года / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – [Минск, 1902]. – [3] с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 412. № 4276 (за 1901 г.). – РНБ. 18.331.1.514.

65. **Смета** доходов и расходов г. Минска на 1902 год. – Минск, 1902 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 29, [1], [31], 57, [1] с., [20 л.] прил. – НГАБ. 6781, 6782 (29 с.), 6784 (с. 1–31), 6783 (с. 32–57, прил.).

66. **Списки** лиц, служащих в духовно-учебных заведениях Минской епархии : (составлены к началу 1902/3 учебного года). – Минск, 1902 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 24 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 521. № 2957. – НГАБ. 20612, 20613; РНБ. 34.82.5.269.

67. **Список** детей, опекаемых Обществом доставления бедным евреям г. Минска средств для обучения ремеслам. – Минск, 1902 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 80 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 521. № 2968. – НББ. БА41432, ЛК.

68. **Съезд** смотрителей домов трудолюбия и лиц, заведующих учреждениями трудовой помощи : [отчет с прил.]. – Минск, [1902] (Типография Н. М. Нахумова). – 35, [1] с. ; 25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 530. № 3095. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 110–127; РНБ. 34.53.3.1266.

69. **Труды** Общества минских врачей за 1900/01 г. (год 34-й). – Минск : [Общество минских врачей], 1902. – 118 с. : табл. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3169. – НББ. БА83537, МФ1303 ЛК.

70. **Труды** Общества минских врачей за 1901/02 г. (год 35-й). – Минск : [Общество минских врачей], 1902 (Типография Илья Каплан). – IV, 201 с. : табл. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3169. – НББ. БА83535, БА85843, ЛК; РНБ. 69-5/6675.

71. **Устав** Минского общества хоругвеносцев : [утвержден 17 июля – 2 августа 1902 г.] / Минское общество хоругвеносцев. – Минск, 1902 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3423. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 128–137адв.; РНБ. 34.83.4.44.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

72. **Устав** Общества пособия бедным больным евреям местечка Ракова, Минской губернии и уезда : [утвержден 10 июня 1897 г. или 11 мая 1902 г.] : проект / Раковское общество пособия бедным больным евреям. – Минск, 1902 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 22 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3556; ЛоЕ. С. 417. № 4357. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 11862а. Арк. 138–148адв.; РНБ. 34.82.8.757.

73. **Устав** Потребительного общества чиновников гражданского ведомства Минской губернии : [утвержден 5 марта 1892 года] / Минское губернское потребительское общество чиновников гражданского ведомства. – Минск, 1902 (Губернская типография). – 32 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3625. – НББ. Ба2764, ЛК; НГАБ. 14243; РНБ. 18.333.3.294.

74. **Устав** Частной водолечебницы врача Я. И. Натансона в С.-Петербурге : [утвержден 6 сентября 1902 г.] / Водолечебница врача Я. И. Натансона, Петербург. – Минск, 1902 (Типография Н. М. Нахумова). – 11 с. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 1. Спр. 11862а. Арк. 157–162; РНБ. 34.84.3.189.

75. **Шавельский**, Василий Юлианович. Правильный уход за копытами лошадей / вет. врача 30-й Арт. бригады В. Ю. Шавельского. – Минск, 1902 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 9 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 564. № 3839. – РНБ. 34.83.4.79; РГБ.

76. **Ястремский**, Федор Николаевич (1858–1919). Натуральная дорожная повинность в Минской губернии / Ф. Ястремский, управляющий казенною палатою. – Минск, 1902 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [6], 167 с. ; 24 см. – Бібліягр.: КБ. С. 568. № 3938. – НГАБ. 7187; РНБ. 37.9.7.13; РГБ. Я 244/251, 801-14/1618, ЛК.

77. **Zahorski**, Władysław (1858–1927). Troki i Zamek Trocki : [Z widokówkami ruin zamku] / Władysław Zahorski. – Warszawa ; [Mińsk] ; Wilno : Nakładem W. Makowskiego (Drukiem M. Arcta w Warszawie), 1902. – 58 s. : il. ; 23 cm. – Пер. з пол.: Загорскі Уладыслаў. Трокі і замак Трокскі : [З відарысамі руін замка]. – Бібліягр.: KMń. 1910. S. 67; Zienkiewicz. 1997. S. 90. – BN. I 339.796, I 53.074, Kras. 78.577; BJ. 738800-II; 840070-I; РНБ. 21.1.8.27.

1903

1. **Адо**, Николай Андреевич (1849–). Краткий исторический очерк Минской мужской гимназии. Ч. 1 (до 1831 года) / составил директор гимназии Н. Адо. – Минск, 1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 234 с. ; 19 см. – Бібліягр.: КБ. С. 310. № 14. – НББ. БА160437, 1Ба160437МН1668; РНБ. Мф К1/17420.

2. **Алфавитный** список дворянским родам Минской губернии, внесенным в дворянскую родословную книгу по 1-е июля 1903 года [с приложением списка губернским и уездным предводителям и депутатам дворянства, а также секретарям депутатского собрания]. – Минск, 1903 (Губернская типография). – 162 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 314. № 52. – НББ. БА18146; НГАБ. 2859; РНБ. 38.37.3.18; РГБ.

3. **Беллин**, Р. Раскрашивание масляными красками фотографий, фототипий и т. п. рисунков по новому американскому способу / составила содержательница фотографического заведения в Нью-Йорке Р. Беллин. – Минск, 1903

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

(Типография С. А. Некрасова). – 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 320. № 162. – РНБ. 34.48.6.359; РГБ.

4. **В Минскую** городскую думу постоянной ревизионной комиссии доклад. – [Минск, 1903]. – 16, 14 с. – НГАБ. 8960 (дэф.).

5. **Выпись** из крепостных Минского нотариального архива книг за 1897 год. [По Слуцкому уезду… ; По Пинскому уезду…]. – Минск, 1903 (Типография Дворжец). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 332. № 378. – РНБ. 34.87.3.691.1.

6. ***Годовой** отчет Раковского добровольного пожарного общества за период времени с 1 января 1902 г. по 1 января 1903 г. / Раковское добровольное пожарное общество. – Минск, 1903. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 336. № 458. – РНБ.

7. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства Первому годичному собранию Минского губернского комитета по делам земского хозяйства. – Минск, [1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман)]. – 11, 4, 4, 5 с. – Змест: Об определении порядка действий подведомственных Управлению по делам земского хозяйства учреждений и лиц ; Об определении порядка действий Губернской и Уездной управ ; О способах производства хозяйственных операций ; Об образовании запасного и оборотного капитала). – НГАБ. 3190.

8. **Журнал** заседания Отделения по разработке сельскохозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья при Минском обществе сельского хозяйства 12-го июня 1903 года / Минское общество сельского хозяйства, Полесское отделение. – [Минск] ; Пинск, 1903. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 358. № 757. – РНБ. 34.82.5.109.

9. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 10 и 11 декабря 1902 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1903 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – [2], VI, 55 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17 (1902); РГБ. А 218/802.

10. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 16 и 17 марта 1903 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1903 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – II, 51 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

11. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 11 мая 1903 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1903 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – II, 55 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. 34.82.5.175, ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

12. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 12 и 13 октября 1903 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1903 (Паровая типолитография Дворжец). – IV, 56 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. № А 218/802.

13. **Журнал** 5-го заседания Отделения по разработке сельскохозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья при Минском обществе сельского хозяйства 22-го ноября 1902 года / Минское общество сельского хозяйства, Полесское отделение. – Минск, 1903 (Типография И. Х. Шапиро). – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 358. № 757. – РНБ. 34.48.8.875.

14. **Журналы** Минской губернской управы по делам земского хозяйства о составлении проекта сметы расходов и раскладки земских сборов по Минской

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

губернии на 1904 год. – Минск, 1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 74, 17, [1] с., 2 л. табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 365. № 801. – НГАБ. 3420; РНБ. Зем19/Ж1; РГБ.

15. **Журналы** первого годичного собрания Минского губернского комитета по делам земского хозяйства (заседания с 26 по 31 августа и 2 сентября 1903 года) / Минский губернский комитет по делам земского хозяйства. – Минск, 1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [2], 72 с. ; 37 см. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 807. – НББ. Ба1698К, БА115827К, ЛК; НГАБ. 3340–3342; РНБ; РГБ.

16. **Инструкция** членам-охотникам Минского пожарного общества : принятая к руководству, согласно протокола правления Минского пожарного общества 11 мая 1879 г. / Минское вольно-пожарное общество – Минск, 1903. – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 377. № 972. – РНБ. 34.48.6.615.

17. **К Сиону** : литературный сборник. – Минск, 1903 (Типография Н. Нахумова). – 50 с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 434. № 4553. – РНБ. 34.48.5.53.

18. **Краткие** сведения об учреждениях, имуществах и капиталах, принятых в заведывание Управления земским хозяйством Минской губернии и о состоянии некоторых отраслей земского хозяйства / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 26 с. ; 25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 392. № 1224. – НББ. Ба1988, МФ4114, ЛК; НГАБ. 2981; РНБ. Зем 19/17.

19. **Краткий** список растениям, назначенным в продажу из находящегося при школе питомника / Бобруйская школа садоводства, огородничества, хмелеводства и пчеловодства 1-го разряда. – Минск, 1903. – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 394. № 1252. – РНБ. 34.53.4.1050.

20. **Левшиновский**, Михал С. Опыты истории денежных знаков в России. Ч. 1. Первый нумизматический период. Денежные знаки в России при Ярославе I и ранее. Куны / М. С. Левшиновский. – Минск, [1903] (Типография С. А. Некрасова). – [4], XI, 100 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 397. № 1315. – НББ; РНБ. 38.42.7.19; РГБ.

21. **Лихтерман**, С. К. Ключ и пособие к методу Берлитца английского языка / составил С. К. Лихтерман. – Минск, 1903 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 30 с. ; 20 см. – На рус. і англ. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 398. № 1330. – РНБ. 34.83.3.1252; РГБ. F 75/524.

22. **Лубенский**, Лев Францевич. Доклад о денатурализации спирта и о потреблении его для химических и технических целей / графа Л. Ф. Лубенского. – Минск, 1903 (Типография Илья Каплан). – 7 с. ; 22 см. – (Минское общество сельского хозяйства, Отделение по винокурению). – Загал. на кал.: О денатурализации спирта и его применении в денатурированном виде для химических и технических целей. – Бібліягр.: КБ. С. 398. № 1337. – НББ. Ба3046; НГАБ. 1512; РНБ. 18.291.1.67.

23. **Обзор** Минской губернии за 1902 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1903 (Губернская типография). – [3], 55, [52] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА67465К, БА180108К, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-19; ПБ; НГАБ. 2626; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

24. ***Отчет** Акционерного общества спичечной фабрики "Молния" за четвертый операционный 1902 – 1903 год. (С 1-го июля 1902 года по 1-е июля

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1903 года) / Акционерное общество спичечной фабрики “Молния”. Мозырь, Мин. губ. – Минск ; Мозырь, 1903. – [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 435. № 1834. – РНБ.

25. **Отчет** Братства Казанской привокзальной церкви в губ. гор. Минске за 1902 г. – Минск : [Братство Казанской привокзальной церкви], 1903. – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1847. – РНБ. 19.117.6.84, 19.117.6.84(4).

26. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1902 год (94-й год существования) / Минское благотворительное общество. – Минск, 1903 (Типолитография Дворжец). – 29 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА2004, БА2005; РНБ. 20.85.7.76.

27. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1902 год : шестой отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1903 (Типография Илья Каплан). – 51, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7625.

28. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1902 год (20-тый с дня основания) / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1903 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 31, 19 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – НББ. Ба1934, ЛК; РНБ. 19.123.5.20.

29. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1902 год / Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1903 (Губернская типография). – 59, [1] с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1865. – НББ. Ба1961, Ба1961, ЛК; НГАБ. 7714, 7763.

30. **Отчет** Минского епархиального училищного совета о состоянии церковных школ Минской епархии за 1901 год. – Минск, 1903. – 66 с. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1871; КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РНБ. 19.113.6.6(8); РГИА СПб.

31. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1902 г. : второй отчетный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 37 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – НГМРБ. 17303; РГБ.

32. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1902 год. Двадцать девятый год / Минский коммерческий банк. – Минск, 1903 (Типография Илья Каплан). – 35, [6] с. – На вокл. загал.: Минский Коммерческий Банк. 1902. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – НГАБ. 7364; РНБ. 18.297.1.20; РГБ. № К 6/208.

33. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1902 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных воинах. – Минск, 1903. – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

34. **Отчет** Минского общества вспомоществования учащимся и отчет за 1902 год / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, 1903. – [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1877. – РНБ. 34.88.3.43.

35. **Отчет** Минского товарищества винокуренных заводчиков с 1-го июля 1902 г. по 1-е июля 1903 года, за 1902/3 операционный год / Минское товарищество винокуренных заводчиков. – Минск, 1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 6, [5] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1892. – НББ. БА3042, БА3043, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

36. **Отчет** Минского товарищества винокуренных заводчиков за 2-е полугодие 1903 г. (с 1-го июля по 10 декабря) / Минское товарищество винокуренных заводчиков. – Минск, 1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 5, [5] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1892. – НББ. Ба3044, Ба3045, БА75631, ЛК; НГАБ. 14321.

37. **Отчет** Минского уездного попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1902 год / Минское уездное попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1903. – 51 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1895. – РНБ. 20.102.1.6(1).

38. **Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1902 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1903. – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1908; ЛоЕ. С. 375. № 3715. – РНБ. 19.118.4.69.

39. **Отчет** Минской Талмуд-Торы за 1902 год. – Минск : [Минская Талмуд-Тора], 1903 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 83 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1981; ЛоЕ. С. 351. № 3341. – НББ. Ба41399, ЛК; РНБ. 20.85.7.60(2).

40. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Общества пособия бедным больным евреям гор. Минска за 1902 год / Минское общество пособия бедным больным евреям. – Минск, 1903 (Паровая типолитография Дворжец). – 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1937. – НГАБ. 7729; РНБ. 19.131.5.21(3).

41. **Отчет** о состоянии и занятиях Минского губернского статистического комитета за 1902 г. / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1903 (Губернская типография). – 12 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НГАБ. 2894; РНБ. 18.278.4.65; РГБ. F 192/18, F 68/308.

42. **Отчет** о состоянии Общества пособия бедным евреям г. Несвижа за 1902 г. / Общество пособия бедным евреям г. Несвижа. – Минск, 1903. – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 451. № 1984. – РНБ. 20.102.1.2, 20.102.1.2(1); РГБ.

43. **Отчет** Общества вспомоществования нуждающимся ученикам Минского еврейского первоначального училища с ремесленным отделением за 1902 год. – Минск, 1903. – 14 с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 351. № 3348. – РНБ. 20.86.8.18(2); РГБ.

44. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1902 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам.– Минск, 1903 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 16 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001. – НББ. БА244408, ЛК; РНБ. 20.67.4.128(4).

45. **Отчет** по казенной продаже питей по Минскому акцизному управлению за 1902 год / Минское акцизное управление. – Минск, 1903 (Паровые типолитографии Дворжец и Соломонова). – Прил. № 1–46. – НГАБ. 6949.

46. **Отчет** по операциям Минского городского ломбарда за 1902 г. (двенадцатый) / Минский городской ломбард. – Минск, 1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 11, [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2028. – НББ. БА2856, БА2857, ЛК; НГАБ. 7340, 7341.

47. **Отчет** по устройству Минским благотворительным обществом базара 11, 12, 13, 14 и 15 декабря 1902 года / Минское благотворительное общество. – Минск, 1903. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2036. – РНБ. 20.67.2.113(2(2)).

48. **Отчет** Правления Акционерного общества парового крахмально-паточного завода “Сокол” в г. Минске за время с 1 сентября 1902 г. по 1 сентября

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1903 г. / Акционерное общество парового крахмально-паточного завода "Сокол". – Минск, 1903. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2045. – РНБ. 20.94.7.56(3).

49. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 29-й год. С 1 января 1902 г. по 1 января 1903 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1903. – 20, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(32).

50. **Отчет** Правления Минской городской общественной библиотеки имени А. С. Пушкина за первое время ее существования до 1 января 1902 г. / Минская городская общественная библиотека имени А. С. Пушкина. – Минск, 1903. – 36 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2049. – РНБ. Б 5050-М622/О-881.

51. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1904 год (високосный) / [составитель В. С. Ярмолович]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1903 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 221, 157, 68 с., [3] л. рекл. объявл. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1904 г. (високосный). – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БАа3857, ЛК; ПБ. 63910 РФ; НГАБ. 13402, 13403, 13334, 13352; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

52. **Памятная** книжка Минской дирекции народных училищ за 1902/3 учебный год / Минская дирекция народных училищ. – Минск, 1903. – V, 72, 7. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2255. – VUB. PK13.

53. **Правила** внутреннего распорядка на спичечной фабрике "Молния" Х. Я. Дворжеца в г. Мозыре : [утверждены 16 июля 1903 г.] / "Молния", спичечная фабрика. Мозырь, Мин. губ. – Минск, [1903 (Типография Х. Я. Дворжеца)]. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 487. № 2383. – РНБ. 34.53.3.646.

54. **Предварительный** сокращенный отчет о действиях Минского общества взаимного кредита за 1902 год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1903. – [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2455. – РНБ. 18.297.1.50(33).

55. ***Программы** учебных предметов Минской женской гимназии ведомства учреждений императрицы Марии / Минская женская гимназия ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1903 (Типография Тасьман). – 52 с. – Бібліягр.: КБ. С. 492. № 2486.

56. **Проект** сметы расходов и раскладки сборов губернских земских повинностей по Минской губ. на 1904 год / [Минская губернская управа по делам земского хозяйства]. – Минск, 1903. – [2], 157 с. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2511. – РНБ. Зем 19/С1; РГБ. F 174/24.

57. **Протокол** заседания Особой комиссии по разработке сельскохозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья при Минском обществе сельского хозяйства. 12 июня 1903 г. / Минское общество сельского хозяйства, Полесское отделение. – [Минск] ; Пинск, 1903. – 7 с. ; 21 см. – РНБ. 34.82.5.109.

58. **Протокол** общего собрания г. г. членов Общества доставления бедным евреям гор. Минска средств для обучения ремеслам, состоявшегося 6 мая 1903 года / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – [Минск, 1903]. – [3] с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 412. № 4276. – РНБ. 34.83.1.291.

59. **Протокол** 5-го заседания Особой комиссии по разработке сельскохозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья при Минском об-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ществе сельского хозяйства [22-го ноября 1902 г.] / Минское общество сельского хозяйства, Полесское отделение. – Минск, [1903]. – 7 с. ; 21 см. – РНБ. 34.48.8.875.

60. **Протоколы** заседаний Отделения 21 января и 31 марта 1903 года и Отчет Отделения за 1902 г. – Минск, 1903 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 13, [1] с. ; 21 см. – (Минское общество сельского хозяйства, Отделение по винокурению). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2552. – РНБ. 20.82.7.101(2); РГБ. W 487/788; НГАБ. 1482, 1491.

61. **Рыбцевич**, И., протаіерэй. Город Речица / [протоиерей И. Рыбцевич]. – Минск, [1903] (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 8 с. ; 21 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1903. № 13–15. – Бібліягр.: КБ. С. 504. № 2679. – РНБ. 34.82.7.63.

62. **Сведения** о Минском епархиальном попечительстве и состоящей при оном эмеритально-вспомогательной кассе духовенства Минской епархии за 1901 год / Минское епархиальное попечительство о бедных духовного звания. – Минск, [1903]. – 9 с. – Адбітак з "Минск. епарх. вед." 1902. № 16. – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2777. – РНБ. 34.82.5.801.

63. **Сведения**, необходимые для желающих поступить в Бобруйскую школу садоводства, огородничества, хмелеводства и пчеловодства 1-го разряда Минской губ. / Бобруйская школа садоводства, огородничества, хмелеводства и пчеловодства 1-го разряда. – Минск, 1903. – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2774. – РНБ. 34.48.6.158.

64. **Свод** заключений и соображений уездных комитетов по делам земского хозяйства относительно составления проекта сметы расходов земских повинностей по Минской губернии на 1904 год. – Минск, 1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 97 с., 1 л. табл. ; 25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 510. № 2885. – НГАБ. 2979, 2997, 3192 (у канвалюце); РНБ. Зем 19/8; РГБ. N 38/418, N 38/419.

65. **Смета** доходов и расходов губ. г. Минска на 1903 год. – Минск, 1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 59, [1] с., прил. №1–31. – НГАБ. 6785, 6786.

66. ***Смета** расходов из дорожного капитала Минской губернии на 1904 год. – Минск, 1903. – [2], 29, 9, [27] с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2912; АКБ НГАБ. – НГАБ. 6721 (адсутнічае), 6722 (адсутнічае); РГБ.

67. **Списки** лиц, служащих в духовно-учебных заведениях Минской епархии : (составлены в начале 1903/4 учебного года). – Минск, 1903 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 18 с. ; 22 см.– Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1903. № 19, № 20. – Бібліягр.: КБ. С. 521. № 2957. – РНБ. 34.82.7.64.

68. **Список** землевладельцев Минской губернии, владеющих 500 десятин земли и более. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1903. – 68 с. – Адбітак з "Памятной книжки Мин. губ." на 1903 г. – Бібліягр.: КБ. С. 521. № 2969. – ПБ; VB LMA. 5124243; РНБ.

69. **Съезды** податных инспекторов Минской губернии 5/12 октября 1898 г., 28 мая – 1 июня 1899 г., 14/18 апреля 1900 г., 28/31 августа 1901 г. и 12/16 марта 1903 г. – Минск, 1903 (Паровая типолитография Дворжец). – 165 с. : табл. – НГАБ. 7960, 9151 (120 с.).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

70. **Твардовский**, Петр Казимирович (1857–). К вопросу осушения Полесья и специально Пинских болот / записка инженера путей сообщения Петра Казимировича Твардовского. – Минск, 1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 18 с. ; 22 см. – (Минское общество сельского хозяйства, Отделение по разработке сельскохозяйственных и экономических вопросов Минского Полесья). – НГАБ. 1848; РНБ. 34.48.4.161.

71. **Товаров**, Александр Васильевич. Деятельность русских пастырей для искоренения языческих суеверий в народе : [церковно-исторический очерк] / составил А. Товаров. – Минск, [1903] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 31 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1902. № 9–12. – Бібліягр.: КБ. С. 532. № 3133. – РНБ. 50.4.212.

72. **Товаров**, Александр Васильевич. Историко-статистическая справочная книжка Минской епархии : историко-статистический обзор городов, церквей и приходов Минской епархии / составил А. Товаров. – Минск, 1903 (Типография С. А. Некрасова). – [2], 202 с. ; 22 см. – Дадатак да "Мин. епарх. вед." за 1904 г. – Бібліягр.: КБ. С. 532. № 3135. – НББ. Б25209; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-1462; VB LMA; РНБ. 37.14.6.11.

73. *__Труды__ Минского общества сельского хозяйства по вопросам, возбужденным… утвержденною программою о нуждах сельскохозяйственной промышленности. – Минск : [Минское общество сельского хозяйства], 1903. – 116 с. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3166. – VUB.

74. **Устав** Березинского еврейского общества подания помощи и пособия бедным евреям / Березинское еврейское общество подания помощи и пособия бедным евреям Мин. губ. – Минск, 1903. – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 540. № 3234. – РНБ. 34.52.3.1338.

75. **Устав** еврейской больницы, богадельни и родильного отделения в гор. Минске губ. : [утвержден 29 мая 1899 г.] / Минская еврейская больница. – Минск, 1903. – 16 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 544. № 3333. – РНБ. 34.48.6.730.

76. **Устав** Минского вольного пожарного общества : [утвержден 13 апреля 1898 г.] / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, 1903. – 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3383. – РНБ. 34.48.6.723.

77. **Устав** Минского шахматного кружка : [утвержден 12 апреля 1903 г.]. – Минск, 1903 (Типография Ш. А. Соськина). – 15 с. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 12393. Арк. 13–21.

78. **Устав** Паричского трудового товарищества (артель) "Энергия" : [утвержден 30 июня 1903 г.]. – Минск, 1903 (Губернская типография). – 24 с. – НГАБ. 14506 (дэф., у т. л. адсутнічаюць с. 19–22).

79. **Устав** Первой Северо-Западной артели техников: инженеров, землемеров, лесничих, агрономов и других специалистов : [утвержден 15 октября 1903 г.]. – Минск, 1903 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 21 с. – НГАБ. 14441.

80. **Ястремский**, Федор Николаевич (1858–1919). Дорожная повинность в Минской губернии : по программе особого совещания о нуждах сельскохозяйственной промышленности / Ф. Н. Ястремский. – Минск, 1903 (Типография Дворжеца). – 73 с. – Бібліягр.: КБ. С. 568. № 3936. – НББ; НГАБ. 7967, 7189.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

81. **Kantyczka** czyli Pieśni nabożne w kościele katolickim używane. – Wyd. nowe pomnożone. – Wilno ; Mińsk : skł. gł. W. Makowski, 1903 (И. Блюмович, Вильна). – 672 s. ; 9x11 см. – Бібліягр.: BP. T. 14. S. 357. Nr 103078. – Пер. з пол.: Кантычка, ці Песні набожныя, у касцёле каталіцкім ужываныя. – BUW.

82. **Kantyczka** nowa czyli Lira duchowa : zbiór pieśni nabożnych na uroczystości całego roku, tudzież kolendy na Boże Narodzenie, pieśni do N. Panny Maryi, do Chrystusa Pana, do Świętych Pańskich oraz doskonały wybór pieśni przygodnych i Psalmów Dawidowych. – Wilno ; Mińsk : skł. gł. W. Makowski, [post 1903] (И. Блюмович, Вильна). – 488 s. ; 9x11 см. – Бібліягр.: BP. T. 14. S. 358. Nr 103088. – Пер. з пол.: Кантычка новая, ці Ліра духоўная : збор песень набожных на ўрачыстасці цэлага году, разам з тым каляды на Божае Нараджэнне, песні да Н. Панны Марыі, да Госпада Хрыста, да Святых таксама вялікі выбар песняў выпадковых і Псалмоў Давідавых. – BUW.

83. **Katałog** najnowszych książek polskich, wydanych w roku 1902–1903, do nabycia w księgarni i składzie nut W. Makowskiego w Wilnie, ul. Święto-Jańska nr 25 i w Mińsku Gub., ul. Zacharzewska, dom Jelskiego. – Wilno ; Mińsk : [skł. gł. W. Makowski], 1903 (Druk F. Csernáka, Warszawa). – 32 s. – Пер. з пол.: Каталог найноўшых польскіх кніг, выданых ў 1902–1903 гадах, да набыцця ў кнігарні і складзе нот В. Макоўскага ў Вільні, вул. Свята-Янская, № 25 і ў Мінску Губ., вул. Захар'еўская, дом Ельскага. – BN. ZDK.

1904

1. **Бринкман**, А. А. фон. Замечания на проект редакционной комиссии по пересмотру законоположений о крестьянах и особое мнение по поводу постановлений Минского губернского совещания 20–22 мая 1904 года / непременного члена Минского губернского присутствия А. А. фон-Бринкмана. – Минск, 1904 (Губернская типография). – 92 с. – (Мин. губ. совещ. по пересмотру законоположений о крестьянах). – Бібліягр.: КБ. С. 324. № 237. – НГАБ. 1450.

2. **В Минскую** городскую думу Объяснение по предмету докладов и заключений постоянной ревизионной комиссии о ревизии отчетов Минской городской управы за 1898–1901 гг. / поверенного опеки над имуществом умершего графа К. Э. Чапского, присяжного поверенного К. Г. Павликовского. – [Минск, 1904] (Типография И. и В. Тасьман). – 11, [2] с. : прил. – НГАБ. 8958.

3. **Ведомость** Минского епархиального училищного совета о церковных школах за 1902 гражданский год. – Минск, 1904. – 8 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 326. № 294; КРОВИ. Т. 1. С. 233. – РНБ. 34.48.5.490; РГИА СПб.

4. **Ведомость** Минского епархиального училищного совета о церковных школах за 1903 гражданский год. – Минск, 1904. – 8 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 326. № 294. – РНБ. 34.48.5.490.

5. **Виды** города Минска. Ч. 1. – [Минск] : Изд. С. Некрасова, [1904]. – [3] с., 23 л. ил. ; 20x25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 329. № 330. – НББ. МФ; РНБ. 38.8.4.13; РГБ.

6. **Губенко**, Терентий Спиридонович. Доклад управляющего Бобруйской школою садоводства, огородничества, хмелеводства и пчеловодства 1-го разряда Т. С. Губенко по нижеизложенным вопросам об улучшениях в сельскохозяйственных школах (преимущественно в учебно-воспитательном отноше-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКИ

нии). – Минск, 1904 (Типография И. Х. Шапиро). – 28 с. ; 22 см. – У канцы тэксту аўтар: Т. Губенко. – Бібліягр.: КБ. С. 340. № 525. – НГАБ. 13219 (аўтограф аўтара); РНБ. 34.82.7.840; РГБ. U 402/1560.

7. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства об определении порядка действий подведомственных Управлению по делам земского хозяйства учреждений и лиц, 1-му годичному собранию Минского губернского комитета по делам земского хозяйства [и др. доклады]. – Минск, 1904. – [25] с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615. – РНБ. Зем 19/Д3.

8. **Доклад** Правления Минского городского кредитного общества IX очередному собранию г. г. уполномоченных за 1904-ый операционный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, [1904]. – V, 3–50 с. – НГАБ. 9185.

9. **Доклады** Минской губернской управы первому обыкновенному собранию Губернского комитета по делам земского хозяйства. 1904 г. – Минск, 1904 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – Ч. 1. – [2], 89 с. : табл. ; Ч. [2]. – 139, 41, [1], [10], 25 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 645. – НГАБ. 3192 (у канвалюце); РНБ. 19/Д3 (Ч. II).

10. **Доклады** Минской губернской управы второму годичному собранию Губернского комитета по делам земского хозяйства : [ч. 1–2]. – Минск, 1904 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – Ч. 1. Доклады по разным предметам. – 158, 3, [18 с. табл.] ; Ч. 2. Доклады и журналы Губернской управы о составлении расходов и раскладки денежных земских повинностей по Минской губернии на 1905 г. – Раздз. паг. : табл. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – НББ. Ба54023, ЛК; НГАБ. 3191, 3192 (у канвалюце), 3193, 16822 (158 с.); РНБ; РГБ.

11. ***Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному, 1904 г. – Минск, [1904]. – 72 с. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 764.

12. ***Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному. Заседание ноября 2 дня 1904 г. – Минск, [1904]. – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 764.

13. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 14 декабря 1903 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1904 (Паровая типолитография Дворжец). – IV, 88 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17 (1903).

14. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 14 и 15 марта 1904 г. / Минское общество сельского хозяйства. – [Минск], 1904 (Паровая типолитография Дворжец). – 79 с. ; 1 л. табл. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ.

15. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 23 мая 1904 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1904 (Паровая типолитография Дворжец). – [4], II, 38 с., 1 табл. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ.

16. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 17 и 18 октября 1904 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1904 (Паровая типолитография Дворжец). – [2], II, 61 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804 (17 и 18 сентября 1904 г.). – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

17. **Журнал** особого присутствия по земским и гражданским делам. № 8. Заседания 10 и 11 ноября 1904 года. – Минск, [1904]. – 26 с. – НГАБ. 22110.

18. *__Журналы__ и земские сметы Витебской, Минской и Могилевской губерний 1903–1904 гг. – [Минск, 1904]. – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 3344 (адсутнічае).

19. **Знаменский**, А. И. Записки туриста : Париж. Рим / А. И. Знаменский. – Минск, 1904 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 153 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 372. № 872. – НББ. Ба59521, БА73503, ЛК; РНБ. 38.5.3.6; РГБ. М 106/144, U 234/1890.

20. *__Каталог__ семенам и растениям на весну и осень 1905 г. садового заведения Голлаш и К°, аренд. И. Д. Пуксте. – Минск, 1904 [(Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца)]. – 90 с. – Бібліягр.: КБ. С. 387. № 1114 (Толлаш и К°).

21. **Крайчик**, М. (сапр. Лавров М. К.). Таблицы первоначальных чисел до 60 000 и наименьших делителей составных / [изд. М. Крайчик (псеўд.)]. – Минск : М. Крайчик, 1904 (Типография Сыркина, [Вильна]). – [2], 13 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1297. – РНБ (адсутнічае); РГБ. J 60/206.

22. **Крайчик**, М. (сапр. Лавров М. К.). Таблицы первоначальных чисел до 60 000 и наименьших делителей составных / изд. М. Крайчика [псеўд.] в Минской губ. – Минск : М. Крайчик, 1904 (Типография Ш. А. Соськина). – [21] с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1298 (22 с.); С. 530. № 3096 (24 с. без паг.). – РНБ. 37.53.7.415.

23. **Краткая** историческая записка о Минском реальном училище. – Минск, 1904 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 88 с. – Бібліягр.: КБ. С. 392. № 1219. – РНБ. 34.48.4.1210.

24. **Лавров**, М. К. Решения арифметических задач, помещенных в сборнике И. Верещагина / составил учитель математики М. К. Лавров. – [По послед. изд.]. – Минск, 1904 (Типография Н. М. Нахумова). – [2], II, 197, [1] с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1293. – НББ. Ба40094, ЛК; РНБ. 38.60.7.49; РГБ. J 73/122.

25. **Мальта**, Андрей Иванович. Сушка плодов и овощей домашним способом / А. И. Мальта. – Минск : Изд. Упр. садового хоз-ва им. “Самуэлев” В. Ф. Полонского, 1904 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 28, [1] с. : ил. ; 21 см. – Источники: с. 29, реклама: с. 30–32. – (Серия по плодоводству ; № 2). – Бібліягр.: КБ. С. 399. № 1359. – РНБ. 34.48.6.1406.

26. **О средствах**, необходимых для переоценки недвижимых имуществ в Минской губернии : [доклад [господина] управляющего Минской палатой. – Прения и постановления Минского губ[ернского] ком[итета] по делам земского хозяйства 17 марта 1904 г.]. – [Минск, 1904?]. – 38 с. : табл. ; 26 см. – Змест: А. Доклад управляющего Минской казенной палатой ; Б. Заключение Минской губернской управы по делам земского хозяйства; В. Доклад управляющего Минской казенной палатой о средствах на переоценку недвижимых имуществ в Минской губернии ; Г. Прения и постановление Минского губернского комитета по делам земского хозяйства 17 марта 1904 г. – Бібліягр.: КБ. С. 412. № 1557. – НББ. БА2602, МФ5405, ЛК.

27. **Обзор** Минской губернии за 1903 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, [1904] (Губернская типография). – [3], 63, [53] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА1594К, В110624К, БА75922К, ЛК;

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-727 (фотакопія); ПБ. 77079 РФ ; НГАБ. 2627, 22625; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

28. ***Отчет** Акционерного общества спичечной фабрики "Молния" за пятый операционный 1903–1904 год (с 1-го июля 1903 года по 1-е июля 1904 года) / Акционерное общество спичечной фабрики "Молния". Мозырь, Мин. губ. – Минск ; Мозырь, [1904]. – 6 с. – Бібліягр.: КБ. С. 435. № 1834. – РНБ.

29. **Отчет** Братства Казанской привокзальной церкви в губ. гор. Минске за 1903 г. – Минск : [Братство Казанской привокзальной церкви], 1904. – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1847. – РНБ. 19.117.6.84, 19.117.6.84(5).

30. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1903 год : седьмой отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1904 (Типография Илья Каплан). – VII, [1], 51 [7] с. – НГАБ. 7626.

31. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1903 год (21 год существования Общества) / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1904 (Паровая типолитография Дворжец). – 47, [1] с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – НГАБ. 7681; РНБ. 19.123.5.20; РГБ.

32. **Отчет** Минского еврейского женского первоначального училища с ремесленным отделением за 1901, 1902 и 1903 гг. – Минск, 1904 (Типография Шапиро). – 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1867; ЛоЕ. С. 351. № 3344. – РНБ. 19.131.5.47, 19.131.5.47(2).

33. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1903 год / Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1904 (Губернская типография). – 55 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1865. – НББ. Ба1963, ЛК.

34. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1903 г.: третий отчетный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1904 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 39 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – НГМРБ. 17304; РГБ; VUB.

35. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1903 год. Тридцатый год / Минский коммерческий банк. – Минск, 1904 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 29, [6], 23 с., 1 отд. л. извлечения из протокола / Минский коммерческий банк. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873. – НГАБ. 7310 (20 с.), 7385; РНБ. 18.297.1.20; РГБ. К 6/208.

36. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1903 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных воинах. – Минск, 1904. – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

37. **Отчет** Минского общества "Милосердие" за 1903 год / Минское общество "Милосердие". – Минск, 1904 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 19 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1878. – НББ. Ба1913, ЛК.

38. **Отчет** Минского уездного попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1903 год / Минское уездное попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск,

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

1904 (Типография Дворжец). – 51 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1895. – НГАБ. 7716, 7717, 7720; РНБ. 20.102.1.6(2).

39. **Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1903 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1904. – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1908; ЛоЕ. С. 375. № 3715. – РНБ. 19.118.4.69.

40. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Общества пособия бедным больным евреям г. Минска за 1903 год / Минское общество пособия бедным больным евреям. – Минск, 1904 (Паровая типолитография Дворжец). – 35, [1] с. : табл. ; 22 см. – НББ. БА244404, ЛК; НГАБ. 7730.

41. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1903 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1904 (Губернская типография). – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НББ. Ба73510, БА152505, ЛК; РНБ. 18.278.4.65.

42. **Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губ. за 1903 год (3-й год существования Общества) / Минское губернское общество взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1904. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1956. – РНБ. 20.49.7.84(3).

43. **Отчет** о деятельности Правления молитвенной школы "Бес Гамедраш" по заведыванию еврейскими кладбищами в гор. Минске за 1903 г. / Минская молитвенная школа"Бес Гамедраш". – Минск, 1904. – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1964; ЛоЕ. С. 526. № 526. – РНБ. 19.131.4.40(3).

44. **Отчет** о деятельности Химической сельско-хозяйственной станции Минского и Виленского обществ сельского хозяйства за 1903 год. – Минск, [1904]. – [50] с. – НГАБ. 1513 (43–50 с.), 1527 (43–50 с.).

45. **Отчет** о состоянии Общества пособия бедным евреям г. Несвижа за 1903 г. / Общество пособия бедным евреям г. Несвижа. – Минск, 1904. – 41 с. – Бібліягр.: КБ. С. 451. № 1984. – РНБ. 20.102.1.2, 20.102.1.2(2); РГБ.

46. **Отчет** о церковно-приходских школах и школах грамоты Минской епархии за 1903/4 учебный год. – Минск, 1904. – 63 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989; КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РНБ. 20.94.7.55; РГБ. V 200/493; РГИА СПб.

47. **Отчет** Общества вспомоществования нуждающимся ученикам Минского еврейского первоначального училища с ремесленным отделением за 1902 год : 3-й год деятельности. – Минск, 1904. – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1994. – РНБ. 20.86.8.18(2).

48. **Отчет** Общества вспомоществования нуждающимся ученикам Минского еврейского первоначального училища с ремесленным отделением за 1903 год : 4-й год деятельности. – Минск, 1904 (Типография П. А. Клиориной). – 12 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. №1994. – НББ. БА110864, ЛК; РНБ. 20.86.8.18(3); РГБ.

49. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1903 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1904 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001. – НББ. Ба244408, ЛК; РНБ. 20.67.4.128(5).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

50. [**Отчет** по казенной продаже питей по Минскому акцизному управлению за 1902 – 1903 гг.] / Минское акцизное управление. – Минск [1904 (Типографии Дворжец и Соломонова)]. – Раздз. паг. – НГАБ. 7086 (№ 16–46).

51. **Отчет** по казенной продаже питей по Минскому акцизному управлению за 1903 г. Год 7 / Минское акцизное управление. – Минск, 1904 (Паровые типолитографии Дворжец и Соломонова). – Раздз. паг. – № 1–49. – НГАБ. 6950, 6951.

52. **Отчет** по устройству Минским благотворительным обществом базара 10, 11, 12, 13 и 14 декабря 1903 года / Минское благотворительное общество. – Минск, 1904. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2036. – РНБ. 20.67.2.113(3).

53. **Отчет** Потребительского общества чиновников гражданского ведомства Минской губернии за 1903 год. – Минск, 1904 (Типография Н. М. Нахумова). – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2044. – НББ; НГАБ. 14249 ([24] с.).

54. **Отчет** Правления Акционерного общества парового крахмально-паточного завода "Сокол" в г. Минске за время с 1 сентября 1903 г. по 1 сентября 1904 г. / Акционерное общество парового крахмально-паточного завода "Сокол". – Минск, 1904. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2045. – НГАБ. 14315 (?); РНБ. 20.94.7.56(4).

55. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 30-й год. С 1 января 1903 г. по 1 января 1904 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1904. – 20, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(35).

56. **Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1904 год : 22-й год существования / Минское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1904. – 24, 37 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2047. – РНБ. 19.123.5.20; РГБ.

57. **Памятная** книжка Минской губернии на 1905 год / [составитель В. С. Ярмолович]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1904 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – [5], 201, 200, [6] с., [63] л. рекл. объявл. – Алф. указ.: с. 145–198. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1905 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. МФ; ПБ. 17888 РФ, ЛК; НГАБ. 13323; VUB. PK4 (65–201, 198 с.); РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

58. **Первое** прибавление к каталогу книг Библиотеки служащих при Управлении Либаво-Роменской железной дороги. – Минск, 1904 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 53 с. – Бібліягр.: КБ. С. 385. № 1070. – НББ. БА1158486р.; РНБ. 34.50.6.764.

59. ***По поводу** выступления Бунда из РСДРП. – [Минск : Поалей-Цион (Еврейская СДРП, Минский кружок)], 1904. – 22 с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 186. № 1077.

60. **Попов**, К. А. Алеша Щетинин, или Рассказ о том, что делается в секте хлыстов / миссионер священник К. А. Попов. – Минск, 1904 (Типография С. А. Некрасова). – 69 с., [1] л. портр. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 486. № 2358. – НББ. Ба54076, ЛК.

61. **Предварительный** сокращенный отчет о действиях Минского общества взаимного кредита за 1903 год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1904. – [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2455. – РНБ. 18.297.1.50(34).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

62. **Проект** сметы расходов и раскладки сборов губернских земских повинностей по Минской губ. на 1905 год / [Минская губернская управа по делам земского хозяйства]. – Минск, 1904. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2511. – РНБ. Зем 19/С1; РГБ. F 174/24.

63. *__Проект__ устава Ссудо-сберегательной кассы служащих Минского акцизного управления. – Минск, 1904. – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 494. № 2527. – РНБ.

64. **Протоколы** заседаний 12 мая, 26 сентября, 11 октября и 14 декабря 1903 г. Отчет за 1903 год. – Минск, 1904 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 35 с. – (Минское общество сельского хозяйства, Отделение по винокурению). – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2552. – НГАБ. 1481, 1492; РНБ. 20.82.7.101(3).

65. **Смета** доходов и расходов губ. г. Минска на 1904 год. – Минск, 1904 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 57, [54] с. : прил. без паг. [№ 1–34]. – Бібліягр.: КБ. С. 515. № 2889. – НГАБ. № 6787, 6788, 6789.

66. **Список** лиц, служащих в Минском женском училище духовного ведомства / Минское женское духовное училище. – Минск, 1904. – 4 с. – Дадатак да "Мин. епарх. вед." [1904]. № 23. – Бібліягр.: КБ. С. 522. № 2977. – РНБ. 34.82.7.1221.

67. **Справочный** и адресный указатель с планом г. Минска и календарем на 1904 г. [Год 1-й]. – Минск, 1904 (Типография Ш. А. Соськина). – [8], 138 с., 1 л. план. – Бібліягр.: КБ. С. 524. № 3003. – НББ. БА64083; РНБ. 38.1.6.4; VUB.

68. **Товаров**, Александр Васильевич. Личный состав епархиального управления, епархиальных учреждений, духовно-учебных заведений, монастырей, духовенства и учащих в церковно-приходских школах Минской епархии / составил А. Товаров. – Минск, 1904 (Типография С. А. Некрасова). – 138, II, 4 с. ; 21 см. – Алфавитный указатель приходов: с. 113–120. – Алфавитный указатель лиц: с. 121–137. – Загал. вокл.: Личный состав Минской епархии на 1904 г. – Дадатак да "Мин. епарх. вед." 1904. – Бібліягр.: КБ. С. 532. № 3137. – НББ. Ба475, БА477, ЛК; НГАБ. 771, 864, 13548; РНБ. 38.6.5.21.

69. *__Товаров__, Александр Васильевич. Русско-японская война и ее исторический смысл и значение : чтение, предложенное в актовом зале Минской духовной семинарии / А. В. Товаров. – Минск, 1904 (Типография С. А. Некрасова). – 14 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." [1904]. № 22. – Бібліягр.: КБ. С. 533. № 3140.

70. **Труды** Общества минских врачей за 1902/03 г. (Год тридцать шестой). – Минск : [Общество минских врачей], 1904 (Типография Илья Каплан). – IV, 116 с. : табл. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3169. – НББ. 1Ба86845, ЛК; НГАБ. 13952, 13955, 13956.

71. *__Трусколяский__, Сигизмунд. Доклад о поездке в Данию летом 1903 года Сигизмунда Трусколяского, организованной Агрономической секцией в Варшаве : (читанный в общем собрании Минского общества сельского хозяйства 12 октября 1903 г. преподавателем Отделения по скотоводству Людвиком Наркевич-Иодко) / С. Трусколяский. – Минск, 1904 (Паровая типолитография Дворжец). – 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 537. № 3189. – РНБ.

72. **Устав** Амбулатории Минского общества пособия бедным больным евреям г. Минска с койками по глазным болезням / Минское общество пособия бедным больным евреям, Амбулатория. – Минск, 1904. – 1 с. – Бібліягр.: КБ. С. 540. № 3228. – РНБ. 34.83.1.472.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

73. *Устав Ивенецкого добровольного пожарного общества : [с прил.] / Ивенецкое добровольное пожарное общество Минской губ. – Минск, 1904. – 12, 3 с. – Бібліягр.: КБ. С. 544. № 3347. – РНБ. 34.53.3.502.

74. *Устав Клецкого общества пособия бедным евреям. – Минск, 1904. – 24 с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 409. № 4223.

75. **Устав** Минского общества взаимного вспомоществования на случай смерти : [утвержден 22 января 1904 г.]. – Минск, 1904 (Типография Илья Каплан). – 13 с. – НГАБ. 7950, 22159.

76. **Устав** Минского общества взаимного кредита : [утвержден 18 сентября 1873 г. и 25 февраля 1902 г.]. – Минск, 1904. – 28 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3401. – РНБ. 34.82.5.278.

77. **Устав** Минского общества взаимопомощи лиц, занимающихся письменным трудом : [утвержден 8 января 1904 г.]. – Минск, 1904 (Типография Илья Каплан). – 12 с. – НГАБ. 7765.

78. **Устав** Минского ссудо-сберегательного товарищества : [утвержден 12 февраля 1901 г.] / Минское ссудо-сберегательное товарищество. – [Минск, 1904] (Типография Ш. А. Соськина). – 32 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3435. – НББ. БА1752, ЛК.

79. **Устав** Общества пособия бедным больным христианам гор. Минска / Минское общество пособия бедным больным христианам. – Минск, 1904. – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3558. – РНБ. 34.48.6.1285.

80. **Устав** Общества потребителей "Свислочь" в гор. Минске / Общество потребителей "Свислочь" г. Минска. – Минск, 1904. – 33 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3573. – РНБ. 34.48.6.1505.

81. **Устав** Повивальной школы Минского отделения Российского общества защиты женщин в городе Минске : [утвержден 28 мая 1904 г.]. – Минск, 1904. – 16 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 553. № 3607. – РНБ. 34.48.6.1234.

82. **Устав** Потребительного общества жителей христианского вероисповедания города Несвижа Минской губернии Слуцкого уезда / Несвижское потребительское общество жителей христианского вероисповедания Минской губ. – Минск, 1904. – 22 с. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3618. – РНБ. 34.48.6.1239.

83. **Устав** Ссудо-сберегательной кассы служащих по найму в Правлении и Наблюдательном комитете Минского городского кредитного общества : [утвержден 18 февраля 1904 г.]. – Минск, 1904 (Типография Илья Каплан). – 18 с. – НГАБ. 7422.

84. **Утвержденная** земская смета Минской губернии на 1904 год. – Минск, 1904. – Раздз. паг. – НГАБ. 6720.

85. **Цюндзевицкий**, Виктор Иосифович. Практические наставления лесовладельцам, продающим лес / составил почетный член Минского общества сельского хозяйства Виктор Цюндзевицкий. – 2-е изд. того же О-ва, испр. и доп. – Минск : Минское общество сельского хозяйства, 1904 (Типолитография Х. Дворжеца). – IV, 119 с. ; 21 см. – (Беседы о лесе ; 2). – Бібліягр.: КБ. С. 562. № 3803. – VUB. B3-9/48; РНБ. 38.7.8.23; РГБ. А 271/75.

86. **Юрашкевич**, Андрей Данилович (1854 – пасля 1909), протаіерэй. Слово в день Великий Пяток : произнесено в Минском кафедральном соборе / [протоиерей Андрей Юрашкевич]. – [Минск, 1904] (Типография С. А. Некрасова). –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

7 с. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1904. № 9. – Бібліягр.: КБ. С. 567. № 3918. – РНБ. 34.50.3.825.

87. **Ястремский**, Федор Николаевич (1858–1919). Переоценка недвижимостей в Минской губернии : план и порядок оценочных работ / Ф. Ястремский, управляющий Казенною палатою. – Минск, 1904 (Паровая типолитография Дворжец). – IV, 77, 41, [3] с. : табл. ; 26 см. – Бібліягр. у падрадковых заўвагах. – Бібліягр.: КБ. С. 568. № 3939. – НББ. БА124367, МФ4571; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-3300; НГАБ. 7968–7975; РНБ. 38.79.3.194; РГБ. U 73/24, A 319/112.

88. **Ястремский**, Федор Николаевич (1858–1919). Почва Минской губернии в связи с геологическим устройством и рельефом / [Ф. Ястремский]. – Минск, 1904 (Типография Дворжец). – 23 с. ; 25 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 569. № 3943. – НГАБ. 1861; РНБ. 20.84.8.198; РГБ. U 73/25, U 36/38.

1905

1. **Алфавитный** список лиц и учреждений, пользующихся правом льготной пересылки почтовых отправлений внутри империи на основании закона 16 июня 1905 года. По Минскому почтово-телеграфному округу. – Минск, [1905] (Электротипография Н. М. Нахумова). – 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 314. № 55. – НББ. Ба141846к.

2. **Арсеньева**, Софья Дмитриевна. Богом и народом избранный царь Михаил Федорович Романов. 12 февраля 1613 г. – Минск : Церковно-приходское попечительство при Минском кафедральном соборе, 1905 (Типография С. А. Некрасова). – [2], 17 с. ; 21 см. – (Рассказы из русской истории / С. Д. Арсеньева). – Источники: с. 17. – Бібліягр.: КБ. С. 317. № 108. – РНБ. 34.84.8.1897; РГБ. U 25/545.

3. **Арсеньева**, Софья Дмитриевна. Царь Алексей Михайлович воссоединяет Великую и Белую Русь, 1654–1655 гг. – Минск : Церковно-приходское попечительство при Минском кафедральном соборе, [1905] (Типография С. А. Некрасова). – 2, 27 с. ; 21 см. – (Рассказы из русской истории / С. Д. Арсеньева). – Источники: с. 27. – Бібліягр.: КБ. С. 317. № 109. – РНБ. 34.84.7.1306.

4. **Бохан**, Дорофей Дорофеевич (1878–1942). Из польской поэзии: Адамович. Аснык. Бродзинский. Бернацкий. Васневский. Вержбицкий. Витвинский. Вольский. Выржиковский. Гавалевич. Гарчинский. Глинский. Гашинский. Гомулицкий. Горецкий. Дембицкий. Жмиховская. Зморский. Идзиковский. Косякевич. Кондратович. Конопницкая. Ланге. Мицкевич. Кохановский. Красинский. Красицкий. Маковский. Мишо. Моравский. Неслуховский. Немоевский. Оппман. Пержинский. Петржицкий. Пржесмыцкий. Романовский. Сарбевский. Словацкий. Слонский. Совинский. Тетмайер. Фаленский. Уейский. Народные песни / Д. Д. Бохан. – Дозволено ценз. 19 авг. 1904 г. Вильна. – Минск : Издание Э. Ф. Амброшкевича, 1905 (Типография газеты "Северо-Западный край"). – 208 с. ; 16°. – Бібліягр.: КБ. С. 323. № 225; КМБП. 1909. С. 75. № 1950; Zienkiewicz. 1997. S. 198. – VB LMA. 4384173; BN. I 767.712 A; РГБ. Ф 1-77/1139 (Бохан, Д. Д. Из польской поэзии: [сборник]. Минск : Э. Ф. Амброшкевич, 1906 (Типография Г. Р. Берманта). 208 с. ; 16°. Вокл.: 1906 г.); РНБ (Desideratum).

5. **Бринкман**, А. А. фон. Замечания по крестьянскому вопросу : доклад Минскому губернскому совещанию (дополнение к особому мнению) непремен-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ного члена губернского присутствия А. А. фон-Бринкмана. – [Минск], 1905. – 30 с. – (Минское губернское совещание по пересмотру законоположений о крестьянах). – У канцы тэксту: А. фон-Бринкман. Февраль 1905 г. г. Минск. – Бібліягр.: КБ. С. 324. № 238. – НГАБ. 1396, 1397.

6. **Бринкман**, А. А. фон. Основы управления и суда в сельских местностях (Замечания по поводу пересмотра законоположений о крестьянах) / непременного члена Минского губернского присутствия А. А. фон-Бринкмана. – Минск, 1905 (Типография С. А. Некрасова). – 98 с. – (Минское губернское совещание по пересмотру законоположений о крестьянах). – НГАБ. 8536.

7. **В Минскую** городскую думу Городской комиссии по урегулированию расчетов города с бывшим городским головою гр. Каролем Эмериковичем Чапским : доклад / [Э. Амброшкевич]. – Минск, [1905?] (Типолитография И. и В. Тасьман). – 4, 6 с. – Бібліягр.: КБ. С. 325. № 253 (В Минскую городскую думу постоянной ревизионной комиссии по объяснению городской управы по делу о выкупе земель : доклад). – НГАБ. 8959.

8. **Ведомость** Минского епархиального училищного совета о церковных школах за 1904 гражданский год. – Минск, 1905. – 10 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 326. № 294; КРОВИ. Т. 1. С. 233. – РНБ. 34.48.5.490 ; РГИА СПб.

9. ***Воззвание** к сельскому населению Минской губернии от Союза 17 октября 1905 года, 12 декабря 1905 г. – Минск, 1905 (Типография С. А. Некрасова). – 8 с. – Бібліягр.: Шевцов. 2002. С. 213. № 2563.

10. ***Воззвание** к сельскому населению Минской губернии от Союза 17 октября 1905 года, 12 декабря 1905 г. – Минск, 1905 (Типография С. А. Некрасова). – 2 с. – Бібліягр.: Шевцов. 2002. С. 225. № 2734.

11. **Водогинский**, Х. Французско-русский словарь к методе Берлица. Кн. 1. (По урокам и статьям) / сост. Х. Водогинский. – Минск : Изд. кн. маг. И. Д. Френкеля, [1905] (Типография Костолянца в Либаве). – 24 с. ; 18 см. – Загал. і тэкст на рус. і фр. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 330. № 346. – РНБ. 34.84.7.432; VUB.

12. **Выписка** из Журнала Минского губернского присутствия. По отделу распорядительному. Апреля 26 дня 1905 года. – [Минск, 1905]. – 22 с. – НГАБ. 3393.

13. ***Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства о составлении проекта операционного плана дорожного хозяйства на трехлетие с 1905 года / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, [1905]. – 39, [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615.

14. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства об определении предстоящих с 1 сентября 1905 года расходов по призрению семейств нижних чинов, призванных на действительную службу, III годичному собранию / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, [1905]. – 14 с., [2] л. табл. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615. – НББ. БА846, БА2847, ЛК.

15. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства по вопросу о размерах имущественного ценза для земских гласных Минской губернии / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1905 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [23], 34, [11] с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615. – НГАБ. 3199 [2], 34, [12] с.), 3200 (34 с.); РНБ (Desideratum); РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

16. ***Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства по вопросу об организации сельскохозяйственной помощи населению Минской губернии 10-му обыкновенному собранию / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1905. – 40 с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615.

17. **Доклад** состоящей при Минском губернском комитете по делам земского хозяйства оценочной комиссии IX годичному собранию губернского комитета / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, [1905] (Губернская типография). – 14 с. – НГАБ. 3385.

18. **Доклады** Минской губернской управы второму обыкновенному собранию Губернского комитета по делам земского хозяйства, 1905 г. – Минск, 1905 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – Раздз. паг. – НГАБ. 3194–3196.

19. **Доклады** Минской губернской управы третьему годичному собранию Губернского комитета по делам земского хозяйства, 1905 г. – Минск, 1905 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – Ч. 1. – VIII, [2], 288 с. ; Ч. 2. – 6, 14, 2, 7, 182, [4], 9, [1, 8], 4 с., [13 л. прил.]. – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645([530] с., 23 л. табл.). – НГАБ. 3197, 3198, 3201–3204; РНБ; РГБ.

20. **Жескова**, Ольга Яковлевна. Первые шаги детского дневного приюта "Ясли", устроенного в г. Минске для детей всех вероисповеданий : (из доклада, читанного автором на общем собрании Общества защиты женщин 10 апреля 1904 г.) / О. Я. Жескова. – Минск, 1905 (Типография Дворжец). – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 357. № 724. – РНБ. 34.50.6.103.

21. ***Журнал** 10-го губернского съезда чинов казенного лесного ведомства в г. Минске 25–27 января 1905 г. – Минск, 1905. – 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 358. № 750. – РНБ.

22. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 15 февраля 1905 г. – Минск, [1905]. – 29 с. – (Копия). – НГАБ. 3391.

23. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 10 мая 1905 г. – Минск, [1905]. – 14 с. – (Копия). – НГАБ. 3392.

24. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 6 и 7 марта 1905 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1905 (Паровая типолитография Дворжец). – VI, 57 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

25. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 21 мая 1905 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1905 (Паровая типолитография Дворжец). – [2], III, 44 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

26. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 25/26 сентября 1905 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1905 (Паровая типолитография Дворжец). – 55 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. 20.78.7.17.

27. **Инструкция** агентам для оценки земельных имуществ, поступающих в залог Виленскому земельному банку. – Минск, 1905. – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 376. № 931. – РНБ. 38.77.1.48 (Инструкция г. г. агентам для оценки земельных иму-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ществ, поступающих в залог Виленскому земельному банку. Март 1903 г. Вильна, ценз. 1903. 4 с.).

28. *__Каталог__ семенам и растениям на весну и осень 1906 г. садового заведения Голлаш и К° в Минской губ. – Минск, 1905 (Паровая типолитография Х. Я. Дворжеца). – 88 с. – [6500 экз.]. – Бібліягр.: НГАБ. Ф. 299. В. 2. Спр. 13342а. Арк. 5.

29. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 16-е изд. – Минск, 1905 (Типография С. А. Некрасова). – 148, IV с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 38.55.4.22; РГБ. G 86/287.

30. **Обзор** Минской губернии за 1904 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1905 (Губернская типография). – [4], 63, [56] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. №1571. – НББ. БА75921К, БА180109К, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-727 (фотакопія); НГАБ. 2628, 2657, 2659; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

31. *__Отчет__ Акционерного общества спичечной фабрики "Молния" за шестой операционный 1904–1905 год. (С 1-го июля 1904 года по 1-е июля 1905 года) / Акционерное общество спичечной фабрики "Молния". Мозырь, Мин. губ. – Минск ; Мозырь, [1905]. – 6 с. – Бібліягр.: КБ. С. 435. № 1834. – РНБ.

32. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1904 год : восьмой отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1905 (Типография Илья Каплан). – [2], VII, 51, [7] с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7628, 7629.

33. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1904 год / Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1905 (Типография Илья Каплан). – 52 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1865. – НББ. Ба1964, ЛК; НГАБ. 7718.

34. *__Отчет__ Минского епархиального училищного совета о состоянии церковных школ Минской епархии за 1903/4 учебный год. – Минск, 1905. – 66 с. – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РГИА СПб.

35. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1904 г. : четвертый отчетный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1905 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 41 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – НГМРБ. 17305; РГБ.

36. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1904 год. Тридцать первый / Минский коммерческий банк. – Минск, 1905 (Типография Илья Каплан). – 29, [9] с. – НГАБ. 7311, РНБ. 18.297.1.20 ([1], 33 с.); 7384; РГБ. К 6/208.

37. **Отчет** Минской губернской управы по делам земского хозяйства за 1904 год / Минская губернская управы по делам земского хозяйства. – Минск, 1905 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [246] с., раздз. паг., [5] л. табл. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1904. – НББ. БА1005, Ба1005, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-560; НГАБ. 2983, 3000, 3001, 3191 (у канвалюце); РНБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

38. **Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1904 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1905. – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1908; ЛоЕ. С. 375. № 3715. – РНБ. 19.118.4.69.

39. *****Отчет** [Минской кассы взаимной помощи на случай смерти] за 1904 год. – Минск, 1905 (Типография Д. Форина). – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 444. №1910. – РНБ.

40. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1904 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1905. – 14 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – РГБ. F 192/18, F 68/308; РНБ. 18.278.4.65.

41. **Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губернии за 1904 год (4-й год существования Общества) / Минское губернское общество взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1905. – 40 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1956. – РНБ. 20.49.7.84(4).

42. **Отчет** о состоянии Минского реального училища за 1903–1904 учебный год / Минское реальное училище. – Минск, 1905 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 21 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1979. – НББ. БА1944.

43. **Отчет** о состоянии Общества пособия бедным евреям г. Несвижа за 1904 г. / Общество пособия бедным евреям г. Несвижа. – Минск, 1905. – 38 с. – Бібліягр.: КБ. С. 451. № 1984. – РНБ. 20.102.1.2, 20.102.1.2(3); РГБ.

44. **Отчет** о состоянии церковных школ Минской епархии в 1903/4 учебом году / [составил] минский епархиальный наблюдатель церковных школ священник Дмитрий Павский. – Минск, 1905 (Типография С. А. Некрасова). – 66 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. №1989. – НГАБ. 14096; РНБ. 20.49.7.89(1).

45. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1904 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1905 (Электротипополитография Б. И. Соломонова). – 18 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001. – НББ. Ба1919, ЛК; РНБ. 20.67.4.128(6).

46. **Отчет** по казенной продаже питей по Минскому акцизному управлению за 1904 г. Год VIII / Минское акцизное управление. – Минск, 1905 (Типография Дворжец и Соломонова). – Раздз. паг. – НГАБ. 6952–6954; 6979 (№ 28–48), 22149 (№ 28–49).

47. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за 31-й год. С 1 января 1904 г. по 1 января 1905 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1905. – 17, [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(36).

48. *****Отчет** Правления Раковского вольного пожарного общества за 1904 год / Раковское вольное пожарное общество. – Минск, 1905. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 336. № 458. – РНБ.

49. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1906 год / [составитель В. С. Ярмолович]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1905 (Губернская типография). – 211, 196, [3] с., [2] л. рекл. объявл. – На вокл. загл.: Памятная книжка Минской губернии на 1906 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БА3858 ([5], 211, 193, [4] с.), ЛК; ПБ. 141148 РФ; НГАБ. 13324, 13335, 13404; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

50. **Памятная** книжка Минской дирекции народных училищ за 1905/6 учебный год / Минская дирекция народных училищ. – Минск, 1905 (Типография С. А. Некрасова). – V, 106, 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2255. – НББ. БА1141; VUB. PK13.

51. **Правила** устройства электрических установок для присоединения к Минской городской электрической станции : [утверждены Управою 5 апреля 1905 года]. – Минск, 1905 (Типография газеты “Северо-Западный край”). – 32 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2445. – НББ. Ба2844, БА2845; НГАБ. 14421, 14422.

52. **Предварительный** сокращенный отчет о действиях Минского общества взаимного кредита за 1904 год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1905. – [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2455. – РНБ. 18.297.1.50(35).

53. **Прейс-курант** № 7 семенной торговли и садового заведения “Польза”. Контора и склад: Минск губ., Захарьевская, дом № 60. – Минск, 1905 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 28 с. : рис. – [1000 экз.]. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 16а.–31.

54. **Проект** сметы расходов и раскладки сборов губернских земских повинностей по Минской губ. на 1906 год / [Минская губернская управа по делам земского хозяйства]. – Минск, 1905. – Раздз. паг. ; 36 см. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2511. – НГАБ. 6726, 6727; РНБ. Зем 19/С1; РГБ. F 174/24.

55. ***Проект** устава Ссудо-сберегательной кассы служащих Минского акцизного управления / Минское акцизное управление. – Минск, 1905. – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 494. № 2528. – РНБ.

56. **Протоколы** заседаний 13 марта, 22 мая, 16 октября 1904 года. Отчет за 1904 год. – Минск, 1905 (Паровая типолитолитография И. и В. Тасьман). – 14 с. – (Минское общество сельского хозяйства, Отделение по винокурению). – НББ. 3ОК16400, ЛК; НГАБ. 1480, 1493.

57. **Романовский**, Иван Онуфриевич. Синтаксис русского языка : для низших классических мужских и женских гимназий, для учителей семинарий, городских училищ и женских учебных заведений / И. О. Романовский. – Минск, 1905 (Типография П. А. Клиориной). – 178, III с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 502. № 2654. – РНБ. 38.19.10.61; РГБ. А 277/34; VUB. R8-4/73.

58. **Сборник** постановлений Минского губернского комитета по делам земского хозяйства за 1904 год / Минский губернский комитет по делам земского хозяйства. – Минск, 1905 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [4], 254 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2763. – НББ. БА1053; НГАБ. 2980, 2993, 2994, 2996; РНБ. Зем 19/П1.

59. ***Смета** доходов и расходов г. Минска на 1905 год. – Минск, [1905] (Типолитография Тасьмана и Левина). – 61, [60] с. – Бібліягр.: КБ. С. 515. № 2889.

60. **Состав** Минского общества сельского хозяйства / Минское общество сельского хозяйства. – [Минск, 1905? (Типолитография И. и В. Тасьман)]. – 71 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 520. № 2948. – НББ. БА3151, ЛК.

61. **Списки** лиц, служащих в духовно-учебных заведениях Минской епархии на 1905/6 учебный год. – Минск, 1905 (Типография С. А. Некрасова). – 20 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 521. № 2957. – НББ. Ба3475, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

62. **Справочный** и адресный указатель с планом г. Минска и календарем на 1905 г[од]. [Год 2-й]. – Минск, 1905 ([Типография] Н. А. Рубенчик). – [2], 124 с., [1] л. план. – Бібліягр.: КБ. С. 524. № 3003. – РНБ. 38.1.6.4; VUB.

63. **Товаров**, Александр Васильевич. Личный состав Минской епархии на 1905 год / А. В. Товаров. – Минск, 1905 (Типография С. А. Некрасова). – 95, [1] с. ; 22 см. – Дадатак да "Мин. епарх. вед." 1905. – Бібліягр.: КБ. С. 533. № 3138. – НББ. БА476, ЛК.

64. **Труды** Общества минских врачей за 1903/04 г. (Год Тридцать седьмой). – Минск : [Общество минских врачей], 1905 (Типография Илья Каплан). – III, 152 с. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3169. – НГАБ. 13957–13958, 13960.

65. **Устав** Давид-Городецкого добровольного пожарного общества : [описание нормальной формы обмундирования членов добровольных пожарных обществ, дружин и команд] : [утвержден 12 января 1905 г.; утвержден 8 июня 1895 г.] / Давид-Городецкое добровольное пожарное общество Минск. губ. – Минск, 1905. – 43 с. – Бібліягр.: КБ. С. 543. № 3322. – РНБ. 34.82.5.717.

66. **Устав** Минского благотворительного общества : [утвержден 5 августа 1882 г.] / Минское благотворительное общество. – Минск, 1905. – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3379. – РНБ. 34.82.5.676.

67. *****Устав** Минской городской публичной библиотеки имени А. С. Пушкина : [утвержден 28 мая 1904 г.] / Минская городская публичная библиотека имени А. С. Пушкина. – Минск, 1905. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 548. № 3449. – РНБ.

68. **Устав** Минской кассы взаимной помощи на случай смерти : [утвержден 22 января 1905 г.] / Минская касса взаимной помощи на случай смерти. – Минск, 1905 (Типография Д. Форина). – 22 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 548. № 3451. – НББ. БА2437; НГАБ. 7426; РНБ. 34.82.4.577.

69. **Устав** Минской лесной биржи / Минская лесная биржа. – Минск, 1905. – 23 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 548. № 3452. – РНБ. 34.82.8.1833, 34.82.3.27.

70. **Устав** Частного женского коммерческого училища И. И. Самойло в г. Минске : [утвержден 28 февраля 1905 г.] : [проект] / Минское женское коммерческое училище И. И. Самойло. – [Минск, 1905]. – 19 с. ; 22х10 см. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3714. – РНБ. 34.50.5.175.

71. **Утвержденная** земская смета Минской губернии на 1905 год. – Минск, 1905. – Раздз. паг. – НГАБ. 6725.

72. **Чего** хотят люди, которые ходят с красным флагом : [воззвание]. – Минск, 1905 (Типография П. А. Клиориной). – 4 с. – Дозволено Минск. губ. цензурою 31 декабря 1905 г. – [900 экз.]. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 59–60; РНБ. 34.83.2.1082.

73. *****Юрашкевич**, Андрей Данилович (1854 – пасля 1909), протаіерэй. Ясное в науке и неясное в религии / А. Юрашкевич. – Минск, 1905 (Типография С. А. Некрасова). – 42 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1905. – Бібліягр.: КБ. С. 567. № 3922. – РНБ.

74. **Ястремский**, Федор Николаевич (1858–1919). Дворянский избирательный ценз для Минской губернии / Ф. Н. Ястремский. – Минск, [1905] (Типолитография И. и В. Тасьман). – 6 с. – Бібліягр.: КБ. С. 568. № 3935. – НББ. БА2587, БА2588.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

75. **אנדרייעוו, ל.** דער רויטער געלעכטער...

*__Андрэеў__, Леанід Мікалаевіч (1871–1919). Дэр ройтэр гелэхтэр / Л. Андрэеў. – Пер. з рус. “Красный смех” на ідыш Ш. Розенфельда. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1905. – Бібліягр.: ЗК. 1905.

76. **האכרקאווי, א.** עצות פאר עמיגראנטען וועלכע פאהרען קיין אמעריקא...

= Эцес фар эмигрантен, т. е. Советы для эмигрантов. – **Гаркавы**, Аляксандр (1863–1939). Эйцэс фар эмігрантн вэлхэ форн кэйн Амэрыкэ (Фарэйнігтэ Штатн) / А. Гаркавы. – Пер. з ідыш: Парады для эмігрантаў, якія адʼязджаюць у Амерыку (Злучаныя Штаты). – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1905 (“Издательская Типография” ў Варшаве). – 16 с. – Бібліягр.: ЗК. 1905. – РНБ. К-2015.

77. **גארשין.** דאס איאסלארער געפעכט...

*__Гаршын__, Усевалад Міхайлавіч (1855–1888). Дос аясларер гефехт / [У. М.] Гаршын. – Пер. з рус. “Аясларское дело” на ідыш Д. Касель. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1905. – Бібліягр.: ЗК. 1905.

78. **די סוכאטע...**

*__Ды__ сухотэ ун ві зіх фун ір цу фаргітн. – Пер. з ідыш: Сухоты і як ад іх уратавацца. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1905. – Бібліягр.: ЗК. 1905.

79. **די כאָלערא...**

*__Ды__ холэра ун мітлэн зіх фун ір цу фаргітн. – Пер. з ідыш: Халера і сродкі, як ад яе ўратавацца / д-ра Папова ; пер. на ідыш д-р А. Маркаў. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1905. – Бібліягр.: ЗК. 1905.

80. **זאמלבוך** ”קולטור“, 1905...

= Замельбух “Культур”, т. е. «Сборник “Культура”». – **Замлбух** “Култур”, 1905. – Пер. з ідыш: Зборнік “Культура”, 1905 / рэд. пер. І. Г. Раўніцкі і д-р А. С. Эльяшаў (Баал Махшовес). – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1905 (“Издательская Типография” у Варшаве). – [260 с. : іл.]. – Змяшчае паэму І. Л. Перэца ў прозе “Цуды не адбыліся”, арыгінальныя апавяданні Ш. Аша, А. Рэйзіна, Д. Фрышмана і інш.; пераклады з А. Чэхава, М. Твэна, Стоктана і інш.; геаграфічна-статыстычны агляд розных краін і народаў; навукова-папулярныя артыкулы па тэхналогіі з іл.; гігіене і да т. п. – На апошняй стар. вокл.: рэклама выд-ва “Культура” (13 назв.). – РНБ. К-1732.

81. **מינסקי.** די בעלאגערונג פון טולטשין: דראמא...

= Ды белагерунг фун Тульчин, т. е. Осада Тульчина : историческая драма в 5-ти действиях. – **Мінскі**, Мікалай (сапр. Віленкін Мікалай Максімавіч ; 1855–1937). Ды балагерунг фу Тулчын : А гісторышэ ідышэ драмэ фун Богдан Хмелніцкес цайтн / [М.] Мінскі. – Пер. на ідыш А. Рэйзін з рус.: “Осада Тульчина”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, [1905] (Plattendruck V. S. L. Deutscher Podgorze bei Krakau). – 88 с. – Бібліягр.: ЗК. 1905. – BJ. 184184-II.

82. **פרץ, י. ל.** די פארשטויסענע ; מענדיל ברײנעס ; די פרומע קאץ...

*__Перэц__, Іцхок Лейбуш (1851–1915). Ды фарштойсэнэ ; Мэндл Брайнэс ; Ды фрумэ кац / І. Л. Перэц. – Пер. з ідыш: Адвержаная ; Сын Брайны ; Набожная кошка. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1905. – Бібліягр.: ЗК. 1905.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

83. **פרץ, י. ל.** די מקובלים...

*__Перэц__, Іцхок Лейбуш (1851–1915). Ды мекуболім / І. Л. Перэц. – Пер. з ідыш: Кабалісты. – Мінск : Выдавецтва "Культура", 1905. – Бібліягр.: ЗК. 1905.

84. **פרץ, י. ל.** צווישן צוויי בערג...

*__Перэц__, Іцхок Лейбуш (1851–1915). Цвішн цвэй берг / І. Л. Перэц. – Пер. з ідыш: Паміж дзвюх гор. – Мінск : Выдавецтва "Культура", 1905. – Бібліягр.: ЗК. 1905.

85. **פרץ, י. ל.** אויב נישט נאך העכער...

*__Перэц__, Іцхок Лейбуш (1851–1915). Эйб нішт нох гехэр / І. Л. Перэц. – Пер. з ідыш: Калі яшчэ не вышэй. – Мінск : Выдавецтва "Культура", 1905. – Бібліягр.: ЗК. 1905.

86. **פייערבערג.** די קאמייע...

*__Файерберг__, [Е.] Ды камее / [Е.] Файерберг. – Пер. на ідыш І. Пропус з рус.: "Камея". – Мінск : Выдавецтва "Культура", 1905. – Бібліягр.: ЗК. 1905.

1906

1. **Ведомость** Минского епархиального училищного совета о церковных школах за 1905 гражданский год. – Минск, 1906 (Типография С. А. Некрасова). – 10 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 326. № 294; КРОВИ. Т. 1. С. 233. – НББ. Ба3350, ЛК; НГАБ. 22076; РНБ. 34.48.5.490; РГИА СПб.

2. *__Временное__ положение об отчетности и делопроизводстве дистанций. – Минск, 1906. – Раздз. паг. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 102. – РГИА СПб.

3. **Гурвич**, Осип Яковлевич (рабін ; 1824–1914). Слово, сказанное О. Я. Гурвичем при открытии в Минске хоральной синагоги 1 сентября 1906 г. – Минск, 1906 (Типолитография Дворжец). – 33 с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 135. № 396. – РНБ. 34.84.7.320.

4. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства о составлении проекта сметы и раскладки денежных земских повинностей на 1907 год / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [182] с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615. – НГАБ. 3205 (у канвалюце); РНБ. Зем 19/Д3; РГБ. V 321/252.

5. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства о составлении проекта сметы расходов из дорожного капитала на 1906 г. III обыкновенному собранию Минского губернского комитета, 1906 г. / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 54, 6 с. – НГАБ. 3208.

6. **Доклады** Минской губернской управы по делам земского хозяйства III обыкновенному собранию Минского губернского комитета, 1906 г. Ч. I. [Доклады по канцелярии] / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – Раздз. паг. – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – НГАБ. 3206, 3212; РНБ.

7. **Доклады** Минской губернской управы [по делам земского хозяйства] IV годичному собранию Минского губернского комитета, 1906 г. [Ч. I. Доклады по канцелярии] / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Минск, [1906]. – Раздз. паг. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 644 (30 с.). – НГАБ. 3205 (у канвалюце).

8. **Доклады** по дорожному отделу Минской губернской управы по делам земского хозяйства IV годичному собранию Минского губернского комитета, 1906 г. / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 32 с. – НГАБ. № 3205 (у канвалюце).

9. **Доклады** по страховому отделу Минской губернской управы по делам земского хозяйства IV годичному собранию Минского губернского комитета, 1906 г. / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – Раздз. паг. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645 ([72] с.). – НББ. Ба1445К, ЛК; НГАБ. № 3207, 3205 (у канвалюце).

10. **Дополнительные** правила внутреннего распорядка к Правилам, утвержденным 16 июля 1903 г. за № 604, для рабочих спичечной фабрики Акционерного общества “Молния” в г. Мозыре : [утверждены 6 января 1906 г.] / “Молния”, спичечная фабрика. Мозырь, Мин. губ. – Минск, 1906 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 1 л. – [100 экз.]. – Бібліягр.: КБ. С. 355. № 675. – НГАБ. Ф. 299. В. 2. Спр. 13342а. Арк. 4; РНБ. 34.84.5.32.

11. *__Друцкий__-Любецкий, [Иероним Эдвинович] (1861–1919). Две речи в Государственной думе 4-го и 24-го мая 1906 г. / Друцкий-Любецкий. – Минск, [1906] (Типолитография И. и В. Тасьман). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 355. № 689.

12. *__Журнал__ особого присутствия по земским и городским делам № 84 (заседание 3 ноября 1905 г.). – Минск, 1906. – С. 13–18. – Бібліягр.: КБ. С. 360. № 769.

13. **Журнал** общего собрания [Минского общества сельского хозяйства] 6 и 7 декабря 1905 года. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Дворжец). – [2], 23 с. – (Минское общество сельского хозяйства). – [800 экз.]. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 82–95; ГДГАМ. КП-81955; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

14. **Журнал** общего собрания [Минского общества сельского хозяйства] 19 февраля 1906 года / [председатель отделения Л. Наркевич-Йодко]. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 4 с. – (Минское общество сельского хозяйства, Слуцкое отделение). – На вокл. таксама: Правление просит г. г. членов Отделения присылать в склад заказы как можно заблаговременно. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 150–152адв; РНБ. 20.78.7.17.

15. **Журнал** общего собрания [Минского общества сельского хозяйства] 5 и 6 марта 1906 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Дворжец). – [2], 29, [3] с. – [800 экз.]. – На тыт. таксама: В виду отсутствия оборотных средств в кассе Общества, Совет покорнейше просит г. г. членов об уплате членских взносов за 1905 и 1906 гг. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 201–218; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

16. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 30 апреля и 23 июля 1906 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1906. – [2], 9 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГПУ

17. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 7 мая 1906 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Дворжец). –]2[, II, 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

18. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 15 октября 1906 г. / Минское общество сельского хозяйства.– Минск, 1906 (Паровая типолитография Дворжец). – 29 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

19. **Журналы** общих собраний 30 апреля и 23 июля 1906 г. / Слуцкое отделение Минского общества сельского хозяйства. – Минск, 1906. – [2], 9 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 805. – РНБ. 20.78.7.17(33); РГБ. А 218/802.

20. [**Журналы** ревизионной комиссии при Минском губернском комитете по делам земского хозяйства и проект Инструкции губернской управы о счетоводстве и отчетности]. – [Минск, 1906]. – Раздз. паг. – НГАБ. 3343 (Журнал № 2. Заседание 28 и 29 марта 1906 г. 4 с.; Журнал № 4. Заседание 15, 16, 17 июня 1906 г. 9, [1] с.; Проект Инструкции губернской управы о счетоводстве и отчетности. 15, [2] с., [32] с. прил.).

21. **Инструкция** агентам по страхованию от огня. 1912 г. / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1906 (Электротипография В. и И. Тасьман). – [2], XI, [1], 87, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 376. № 932. – НГАБ. 7903; РНБ. 20.44.9.551; VUB. T64 11/147.

22. **Исторический** отчет Минского вольно-пожарного общества к тридцатилетнему юбилею существования общества, 1876–1906 год / составлен членом правления М. Г. Парфиановичем и рассмотрен Правлением Общества 30-го апреля 1906 г. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 94 с. – Бібліягр.: КБ. С. 380. № 986. – НГАБ. 7992; РНБ; РГБ.

23. **К воинам :** [Высочайший манифест] [17 октября 1905 г. и разъяснения к нему] / Минский комитет Союза 17 октября. – Минск : Издание Минского комитета Союза 17 октября, 1906 (Типография С. А. Некрасова). – [2], 18 с. – (“Союз 17 октября”). – 3 коп. [20 000 экз.]. – Бібліягр.: КБ. С. 380. № 995; Шевцов. 2002. С. 215. № 2597. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 72–81адв.; РНБ. 34.84.3.240.

24. ***К выборам.** Граждане. “Настанет день великой важности…” – [Минск, 1906.]. – 1 с. – Бібліягр.: Шевцов. 2002. С. 72. № 698.

25. **К русскому** обществу Минской губернии. – Минск, [1906] (Типография С. А. Некрасова). – 3 с. – Бібліягр.: КБ. С. 381. № 1002. – VUB. B 3-9/405.

26. **Левицкий**, Николай Григорьевич. Новый путь : [о современной церкви, ее служителях и характере проповедей] / Н. Г. Левицкий. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [2], 35 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 397. № 1312. – НББ. БА688; РНБ. 34.84.5.49.

27. **Надельные** земли в Минской губернии / предисловие Ф. Ястремского. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – VIII, XVI, 80, 384 с. : табл. ; 27 см. – (Материалы к оценке недвижимостей в Минской губернии). – Бібліягр.: КБ. С. 401. № 1381. – НББ. МФ4526; НГАБ. 15965, 15966, 1708–1716; РНБ. Зем 19/22(2); РГБ. U 73/24 ([6]).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

28. **О податях** и повинностях / [Изд.] Г. К. Шмидт, И. Д. Чигирев, С. И. Гатовчиц. – Минск, [1906] (Типография С. А. Некрасова). – 4 с. – Адбітак з часопіса “Руководство для сельских пастырей”. 1906. № 11. – Бібліягр.: КБ. С. 412. № 1551. – РНБ. 34.84.6.1068.

29. **Обзор** Минской губернии за 1905 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1906 (Губернская типография). – [4], 58, [55] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. №1571. – НББ. БА180110К, ЛК; НГАБ. 2629, 2631; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

30. **Отчет** Дневного приюта для обучения домоводству с 20 апреля 1905 г. по 1 марта 1906 г. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 8 с. – [400 экз.]. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 237–240адв.

31. **Отчет** Коммерческого отдела при Минском обществе сельского хозяйства за 1905 год : девятый отчетный год / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [20] с. без паг. – НГАБ. 1953.

32. **Отчет** Минского благотворительного общества, состоящего под августейшим покровительством ее императорского величества государыни императрицы Марии Федоровны за 1904 год (96 год существования) / Минское благотворительное общество. – [Минск, 1906 (Типография Дворжец)]. – 33 с. – [175 экз.]. – НГАБ. Ф. 299. Воп 2. Спр. 13342а. Арк. 174–190; РНБ. 20.85.7.76.

33. **Отчет** Минского благотворительного общества состоящего под августейшим покровительством ее императорского величества государыни императрицы Марии Федоровны за 1905 год (97 [94] год существования) / Минское благотворительное общество. – [Минск, 1906] (Типография И. и В. Тасьман). – 32 с. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – VUB. B58-9/299, SS-7; РНБ. 20.85.7.76; РГБ.

34. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1905 год : девятый отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1906 (Типография Илья Каплан). – [2], VII, [1], 49, [7] с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7605, 7630–7632, 22135.

35. ***Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1905 год (23 год существования Общества) / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 7682, 7901.

36. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1905 г. : пятый отчетный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 41 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – НГМРБ. 17307; РГБ.

37. ***Отчет** Минского купеческого общества взаимного кредита за 1905 г. / Минское купеческое общество взаимного кредита. – Минск, 1906. – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 7603 (адсутнічае).

38. **Отчет** Минского общества взаимного вспомоществования на случай смерти за 1905 год : 2. Общество открыло свои действия 13 июля 1904 г. / Минское общество взаимного вспомоществования на случай смерти. – Минск, 1906 (Типография Илья Каплан). – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1875. – [150 экз.]. – НББ; НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 47–57; РНБ. 34.48а.4.236; РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

39. **Отчет** Минского общества “Милосердие” за 1905 год / Минское общество “Милосердие”. – Минск, 1906 (Типография Илья Каплан). – 14 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1878. – НББ. БА1914, ЛК.

40. **Отчет** Минской губернской управы по делам земского хозяйства за 1905 год / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [173] с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1904. – НГАБ. 3002 (у канвалюце); РГБ; РНБ.

41. ***Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1905 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1906. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 375. № 3715.

42. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Общества пособия бедным больным евреям г. Минска за 1905 год / Минское общество пособия бедным больным евреям. – Минск, 1906 (Типография Илья Каплан). – 36 с. : табл. – НГАБ. 7933.

43. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1905 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1906. – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – РНБ. 18.278.4.65.

44. **Отчет** о деятельности Минского дневного приюта “Ясли” за 1905 год / Минский дневной приют “Ясли”. – Минск, 1906 (Типография Л. Г. Дворжец). – 17 с. – [300 экз.]. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1952. – НГАБ. 7794; Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 62–70; РНБ. 20.49.7.85.

45. **Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губернии за 1905 год (5-й год существования Общества) / Минское губернское общество взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1906. – 40 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1956. – РНБ. 20.49.7.84(5) (36 с.); РГБ.

46. **Отчет** о состоянии церковных школ Минской епархии в 1904–1905 учебном году / [составил] минский епархиальный наблюдатель церковных школ священник Дмитрий Павский. – Минск, 1906. – 70 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989; КРОВИ. Т. 1. С. 234 (Отчет Минского епархиального училищного совета о состоянии церковных школ Минской епархии в 1904/5 учебный год). – НГАБ. 14099; РНБ. 20.49.7.89(2); РГИА СПб.

47. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1905 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 17 с. : табл. ; 21 см. – НББ. БА244409, ЛК; НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 232–235адв. (8 с.).

48. **Отчет** по казенной продаже питей по Минскому акцизному управлению за 1905 год. Год IX / Минское акцизное управление. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – Раздз. паг. – № 1–49. – НГАБ. 6955–6959.

49. **Отчет** Потребительского общества чиновников Минской губернии за 1905 год. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 55 с. – На вокл. загал.: Потребительское общество чиновников Минской губернии. Отчет за 1905 год. – НГАБ. 14250.

50. **Отчет** Правления Минского общества взаимного кредита за тридцать второй год. С 1 января 1905 г. по 1 января 1906 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

16, [8] с. – На вокл. загал.: Отчет Правления о действиях Минского общества взаимного кредита. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 130–142; РНБ. 18.297.1.50(38).

51. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1907 год / [составитель В. С. Ярмолович]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1906 (Губернская типография). – [5], 200, 207, [15] с. : рекл. объявл. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1907 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. 1Ба377027, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-2111; НГАБ. 13325, 13336; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

52. **Предварительный** сокращенный отчет о действиях Минского общества взаимного кредита за 1905 год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1906 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 3, [1] с. – [200 экз.] – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2455. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 98–99; РНБ. 18.297.1.50(37).

53. *__Программа__ БСГ. – [Минск, 1906] (печатано в собств[енной] типогр[афии]). – [2-е изд.]. – 700 экз. – Бібліягр.: Шлюбскі А. Да гісторыі Б.С.Г. // Полымя. 1925. № 5. С. 161.

54. **Программы** по предметам для испытания учеников VII класса Реального училища. – Минск, 1906 (Типография Л. Г. Дворжец). – 18 л.. – [43 экз.]. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 155–172адв.

55. **Проект** изменений в Уставе Минского общества взаимного кредита, обуславливаемых заменою общих собраний собраниями уполномоченных / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 4 с. – [650 экз.]. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 147–148.

56. *__Проект__ сметы доходов и расходов из дорожного капитала Минской губернии на 1907 год. – Минск, [1906]. – 109 с. – Бібліягр.: КБ. С. 494. № 2513.

57. **Проект** сметы расходов и раскладки сборов губернских земских повинностей по Минской губ. на 1907 год / [Минская губернская управа по делам земского хозяйства]. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – Раздз. паг. ; 36 см. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2511. – РНБ. Зем 19/С1; РГБ. F 174/24; НГАБ. 6728, 22103.

58. *__Проект__ сметы расходов из дорожного капитала Минской губернии на 1907 год. – [Минск, 1906]. – 109 с. – Бібліягр.: КБ. С. 494. № 2513.

59. **Проект** устава Минского купеческого собрания : [утвержден 26 апреля – 31 октября 1905 г.] / Минское купеческое собрание. – Минск, 1906 (Типография Илья Каплан). – 23 с. ; 17 см. – [500 экз.]. – Бібліягр.: КБ. С. 494. № 2520. – НББ. БА2736; НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 33–45; РНБ. 34.84.7.42.

60. **Сборник** высочайших указов и циркулярных распоряжений Министерства внутренних дел и Главного управления землеустройства и земледелия о переселении крестьян на свободные земли в Сибири, учреждении землеустроительного комитета и комиссий, о продаже крестьянам: казенных, удельных и кабинетских земель и об уравнении прав крестьян с другими сословиями и пр. – Минск, 1906 (Типография С. А. Некрасова). – 127 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 508. № 2755. – НББ. Ба1733 (96 с.); НГАБ. 1411.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

61. **Смета** расходов из дорожного капитала Минской губернии на 1906 год. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [2], 17 с. : табл. ; 34 см. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2912. – НББ. Ба3704К, ЛК.

62. **Списки** лиц, служащих в духовно-учебных заведениях Минской епархии на 1906/7 учебный год. – Минск, 1906 (Типография С. А. Некрасова). – 20 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 521. № 2957. – НББ. Ба3476, ЛК.

63. *__Справочная__ книжка для поступающих в Минское коммерческое училище: 1) Извлечение из устава. 2) Описание формы. 3) Программы. – Минск, 1906 (Типография И. Каплан). – 114 с. – Бібліягр.: КБ. С. 523. № 2998.

64. **Устав** Минского городского кредитного общества : [утвержден 16 октября 1895 г.] / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1906 (Типография И. Каплан). – 53, [11] с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3386. – НББ. БА2822, БА2823, ЛК; НГАБ. 7668, 7669, 9154, 9155.

65. **Устав** Общества взаимной помощи еврейских торговцев и приказчиков, проживающих в губ. гор. Минске : [утвержден 7 января 1906 г.]. – Минск, 1906 (Типография П. А. Клиориной). – 18 с. ; 18 см. – [500 экз.]. – Бібліягр.: КБ. С. 550. № 3511; ЛоЕ С. 384. № 3845. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 101–110адв.; РНБ. 34.52.7.205.

66. **Устав** Общества для воспитания бедных еврейских девушек г. Минска и обучения их домоводству : [утвержден 15 ноября 1906 г.] / Минское общество для воспитания бедных еврейских девушек. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 551. № 3537. – НГАБ. 20503.

67. **Устав** Общества для оказания помощи евреям-переселенцам : [утвержден 15 ноября 1906 г.] / Минское общество для оказания помощи евреям-переселенцам. – Минск, 1906. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 551. № 3543; ЛоЕ. С. 412. № 4274. – РНБ. 34.87.3.697.

68. **Устав** Потребительного общества мелких торговцев и промышленников города Минска : [утвержден 11 ноября 1905 г.]. – Минск, 1906 (Типография Д. Форина). – 16 с. – [300 экз.]. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3620. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 7–15адв; РНБ. 34.50.5.746.

69. *__Устав__ Потребительского общества прихожан Блячинской церкви Слуцкого уезда Минской губернии : [утвержден 13 мая 1897 г.]. – Минск, 1906 (Типография Гатовского и Юрщика). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3622. – НББ.

70. **Устав** Профессионального общества лиц, занимающихся конторским трудом в кредитных и торгово-промышленных учреждениях города Минска губернского / Профессиональное общество лиц, занимающихся конторским трудом. – Минск, 1906. – 14 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3631. – РНБ. 34.48.7.1108.

71. **Устав** Русского женского кружка в гор. Минске : [утвержден 30 ноября1906 г.] / Русский женский кружок. – Минск, 1906 (Губернская типография). – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3646. – НББ; VUB. B 47-3/420.

72. **Устав** Северо-Западного общества взаимного страхования жизни : [утвержден 22 января 1904 г.] / Северо-Западное общество взаимного страхования жизни. – Минск, 1906 (Типография газеты "Голос провинции", Х. Лурье). – 20, [1] с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3650. – НББ. БА2680; РНБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

73. **Устав** Частной трехклассной торговой школы В.Ф.Притуленко в г. Минске : [утвержден 7 февраля 1906 г.]. – Минск, 1906 (Типография С.А.Некрасова). – 18 с. – [500 экз.]. – Бібліягр.: КБ. С. 558. № 3721. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 220–230адв.

74. **Хруцкий**, В.И. Соображения к вопросу о распределении крестьянской земли сел и деревень на хутора / [В.И.Хруцкий]. – [Минск, 1906] (Губернская типография). – 28 с. ; 14 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Адбітак з "Мин. слова". [1906]. – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3781. – РНБ. 34.82.4.1141 ; РГБ. U 6/257; ЛК.

75. **Цунзер**, Израиль Исаакович. Спутник "Городской школы", составленной А.Павловым и примененной к обучению родному языку в городских училищах : пособие для учащих и учащихся. Ч. 1. Подробное объяснение слов, выражений и оборотов речи. Краткие очерки природоведения. Планы всех басен и стихотворений и др. / И.И.Цунзер. – Минск, 1906 (Типография С.А.Некрасова). – 56 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3796 (Ч. 1-я, относящаяся к 1-му выпуску "Городской школы"). – VUB. B58-9/151, SS-7; РНБ. 38.76.3.28; РГБ. G 61/523а.

76. **Цывинский**, Василий Иванович. Доклад в Минскую городскую думу к делу о Плебанских мельницах и о постройке мостов через реку Свислочь у 1-й Семинарской улицы и Плебанского переулка / [инженер В.Цывинский]. – Минск, 1906 (Паровая типолитография И. и В.Тасьман). – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3798. – НББ. БА2818.

77. ***Шмид**, Густав Карлович (1852–1909). Как и кого надо выбирать в Государственную думу : (наставление для мелких землевладельцев Мин. губ.) / Г.Шмид, С.Гатовчиц, И.Чигирев. – Минск, [1906] (Типография С.А.Некрасова). – 2 с. – Бібліягр.: КБ. С. 565. № 3872. – РГБ.

78. ***Шмид**, Густав Карлович (1852–1909). Открытое письмо к сельскому населению Минской губернии / Г.Шмид, С.Гатовчиц, И.Чигирев. – Минск, 1906 (Типография С.А.Некрасова). – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 565. № 3875.

79. **Эксплуатация** и доходность казенных лесов / [предисловие Ф.Ястремский]. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Л.Г.Дворжец). – [2], II, 136, 297, [2] с. : табл. ; 26 см. – (Материалы к оценке недвижимостей в Минской губернии). – Бібліягр.: КБ. С. 401. № 1381. – НББ. БА11, БА12, БА91293; ЦНБ НАНБ; ПБ; НГАБ. 1793–1795, 1799; РНБ. Зем 19/22(6); РГБ. U 73/24.

80. **Янишевский**, Аврелий Януарьевич. Инструкция для заведующих случными пунктами, имеющими жеребцов, принадлежащих конской секции Минского общества сельского хозяйства / по поручении секции написал Аврелий Януарьевич Янишевский. – Минск, 1906 (Типография Илья Каплан). – 14 с. – [100 экз.]. – Бібліягр.: КБ. С. 568. № 3929. – НГАБ. Ф. 299. Воп. 2. Спр. 13342а. Арк. 192–199адв.

81. **Ястремский**, Федор Николаевич (1858–1919). Повинности крестьян Минской губернии / исследование Ф.Ястремского. – Минск, 1906 (Паровая типолитография Л.Г.Дворжец). – [4], 114, [2], 81 с. : табл. ; 24 см. – Бібліягр.: КБ. С. 568. № 3941. – НББ. МФ4529; НГАБ. 1436, 15967; РНБ. 38.13.4.1.

82. **Katalog** książek polskich do nabycia w księgarni W.Makowskiego w Wilnie i w Mińsku. – Warszawa ; Mińsk : [Nakład księgarni W.Makowskiego], 1906 (Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego, Warszawa). – 20, [2] s. – Пер. з пол.: Каталог польскіх кніг да набыцця ў кнігарні В.Макоўскага ў Вільні і ў Мінску. – BN. ZDK.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

83. **Makowski**, Wacław (1880–1942). Godzina pogardy : (wrazenia) / Wacław Makowski. – Wilno ; [Mińsk] : Nakład księgarni W. Makowskiego, 1906 (Druk. Piotra Laskauera i Spółki w Warszawie). – 202, [1] s. ; 14x19,4 см. – Пер. з пол.: Макоўскі Вацлаў. Час пагарды : уражанні. – Бібліягр.: KMń. 1910. S. 67. – VUB. U36607; BN. I 152539; II 349460; I 2070068; BJ. 281183-I; 803052-II.

84. **Z nad** Wilii i Niemna : książka zbiorowa (Pamieci Adama Mickiewicza i Tomasza Zana w 50-tą rocznice ich zgonu). – Wilno ; Mińsk : Nakład księgarni W. Makowskiego, 1906 (Drukiem Piotra Laskauera i S-ki w Warszawie). – 254 s. : tabl. ; 8°. – Пер. з пол.: З-над Віліі і Нёмана : зборнік (памяці Адама Міцкевіча і Тамаша Зана ў 50-ю гадавіну іх смерці). – Бібліягр.: KMń. 1910. S. 67; Zienkiewicz. 1997. S. 90. – VUB. U24837 (254 с., 6 л. іл., 1 л. партр. : іл.); BN. II 131.290; II 139.659; BJ. 81978-II.

85. **אייזמאן, ד.** דאס אייז געהט...
Айзман, Давід Якаўлевіч (1869–1922). Дос айс гейт. – Пер. на ідыш д-р А. Маркаў з рус.: “Ледоход”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – 39 с. – Бібліягр.: ЗК. 1905; АС. 1906; Вр. 1906; ВЕ. 1906. – НББ. Е 303, Е 304 (адсутнічаюць).

86. **אש, ש.** א שטעדטעל...
***Аш**, Шолам (1881–1957). А штэтл. – Пер. з ідыш: Мястэчка : паэма з яўрэйскага жыцця Польшчы. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: ВЕ. 1906.

87. **אש, ש.** 1) שמחת תורה אין דער קצבישער חברה ; 2) א טרויריגע שמחת תורה
Аш, Шолам (1881–1957). 1) Сімхес Тойрэ ін дэр кацовішэр хэврэ ; 2) А труерыке сімхес Тойрэ. – Пер. з ідыш: 1) Свята “Сімхас Тойрэ” сярод мяснікоў ; 2) Сумнае “Сімхас Тойрэ”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906 (Друк. Ш. Л. Дойчэр у Кракаве). – 16 с. – На апошняй стар. вокл.: рэклама выд-ва “Культура” (35 назв.). – РНБ. К-5736.

88. **באלאבאנאוו.** די פערזענליכע פרייהייט...
***Балабанаў**, [М. С.]. Ды пэрзэнлэхэ фрайгайт. – Пер. на ідыш з рус.: “Личная свобода”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

89. **בעבעל, א.** די אורזאכען פון אנטיסעמיטיום...
***Bebel**, August (1840–1913). Di urzachen fün antisemitizm / iberzect fün S. Lewenharc. – Warsa : Kultur ; Minsk : Издательская Типография, 1906. – 24 s. – Пер. з ідыш: Прычыны антысемітызму / пер. С. Левенгарца. – Бібліягр.: BP. T. 2. S. 110. Nr 10476. – BN.

90. **די וויענער** רעוואלוציאן אין 1848־ען יאהר...
Вінэр рэволюцыён ін 1848-эн ёр. – Пер. на ідыш д-ра І. Вортсмана з рус.: “Венская революция в 1848-м году” (выд-ва “Донская речь”). – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906 (Друк. Іосіфа Фішара ў Кракаве). – На апошняй стар. вокл.: рэклама кніжнага выд-ва “Культура” (30 назв.). – Бібліягр.: АС. 1906. – РНБ. 31733.

91. **וורזשאסעק, ס.** די יסודות פון דער שטאטס־ארדנונג אין אייראפא און אמעריקא...
Вжосэк, С. Есэйдэс фун дер штатсорднунг ін Эйропэ ун Амэрыкэ. – На ідыш і іўрыце (па тыт. арк.). – Пер. Л. Шапіры ; рэд. А. С. Эльяшаў (Баал Махшовес) з рус.: “Основы городского положения в Европе и Америке”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906 (Друк. Ш. Л. Дойчэр, Падгужа). – 61 с. – На апошняй стар. вокл.: рэклама выд-ва “Культура” (10 назв.). – Бібліягр.: Вр. 1906. – РНБ. 2-179.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

92. **נארשין.** דאס בעגעגעניש...
***Гаршын**, Усевалад Міхайлавіч (1855–1888). Дос багегеніш / [У.М.] Гаршын. – Пер. на ідыш з рус.: “Встреча”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

93. **נארשין.** די נאכט. ...
***Гаршын**, Усевалад Міхайлавіч (1855–1888). Ды нахт / [У.М.] Гаршын. – Пер. на ідыш з рус.: “Ночь”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

94. **קאהאן, אב.** דמיטרי און זיגרידע...
***Каган**, Авром (Эйб) (1860–1951). Дмітры ун Зігрыдэ / Эйб Каган. – Пер. на ідыш з рус.: Дмитрий и Зигрида. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: АС. 1906.

95. **קאראלענקא.** דאס הויז נר. 13. ...
***Караленка**, Уладзімір Галакціёнавіч (1853–1921). Дос гойз нумер 13 / [У.Г.] Караленка. – Пер. на ідыш з рус.: “Дом № 13”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

96. **קאראלענקא.** די רגע. ...
***Караленка**, Уладзімір Галакціёнавіч (1853–1921). Ды рэге / [У.Г.] Караленка. – Пер. на ідыш з рус.: “Мгновение”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

97. **ל. וו.** דער סדר פון דער מלוכה אין ענגלאנד...
***Л. В.** Дэр сэйдэр фун дэр мэлухэ ін Энгланд / Л. В. – Пер. з ідыш: Дзяржаўны лад у Англіі. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

98. **מוסקאטבליט.** וועגן פאלקספארטרעטער...
***Мускатбліт**, Фёдар Генрыхавіч (1878–1948). Вэгн фолксфартрэтэр / [Ф. Г.] Мускатбліт. – Пер. на ідыш Ш. Лебенгарца з рус.: “Народное представительство”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – 35, [1] с. ; 20 см. – Бібліягр.: ВЕ. 1906. – НББ. 1Ба356675.

99. **נאמכערג, ה. ד.** אין א חסידיש הויז...
***Номберг**, Гірш Давід (1876–1927). Ін а хсідыш гойз / Г. Д. Номберг. – Пер. з ідыш: У хасідскім доме. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

100. **פרץ, י. ל.** אייזיקל שוחט...
Перэц, Іцхок Лейбуш (1851–1915). Айзікл шойхет / І. Л. Перэц. – Пер. з ідыш: Рэзнік Айзіку. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: АС. 1906.

101. **פרץ, י. ל.** דאס שטראיימל...
***Перэц**, Іцхок Лейбуш (1851–1915). Дос штраймл / І. Л. Перэц. – Пер. з ідыш: Штраймл. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: АС. 1906.

102. **פרץ, י. ל.** דער דין תורה ; א שמועת...
***Перэц**, Іцхок Лейбуш (1851–1915). Дэр дын Тойрэ ; А шмуэс / І. Л. Перэц. – Пер. з ідыш: Суд ; Дыспут. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

103. **פרץ, י. ל.** די פארשטויסענע ; מענדיל בריינעס ; די פרומע קאץ...
***Перэц**, Іцхок Лейбуш (1851–1915). Ды фарштойсэнэ ; Мэндл Брайнэс ; Ды фрумэ кац / І. Л. Перэц. – Пер. з ідыш: Адвержаная ; Сын Брайны ; Набожная кошка. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

104. **פרץ, י. ל.** 1). אויב נישט נאך העכער ; 2). משיחס צייטן...

Перэц, Іцхок Лейбуш (1851–1915). 1) Ойб нішт нох гэхер ; 2) Мошыахс цайтн / І. Л. Перэц. – Пер. з ідыш: 1) Калі яшчэ не вышэй ; 2) Час Месіі : [апавяданні]. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – 16 с. – На апошняй стар. вокл.: змест «Замлбух “Култур”, 1905», спіс выданняў выд-ва “Культура” (15 назв.). – Бібліягр.: Вр. 1906. – РНБ. № К-5712.

105. **סוואטיקאוו.** די צוזויפרופונג פון די פאלקספארטרעטער...

*__Свацікаў__, [С.]. Ды цунойфруфунг фун ды фолксфартрэтэр / [С.] Свацікаў. – Пер. на ідыш з рус.: “Созыв народных представителей”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

106. **טאן.** א רייזע אין יאפאניע...

*__Тан__ (сапр. Багараз Уладзімір Германавіч ; 1865–1936). А райзэ ін Япон’е / Тан. – Пер. на ідыш з рус.: “В Японии”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

107. **טאן.** אוודאטיא און רבקה...

*__Тан__ (сапр. Багараз Уладзімір Германавіч ; 1865–1936). Авдот’е ун Рывке / Тан. – Пер. на ідыш доктар А. Маркаў з рус.: “Авдотья и Ривка”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – 72 с. – Бібліягр.: Вр. 1906. – НББ. Е1095.

108. **3 פאליטישע** פלוג־בלעטער...

*__3 політышэ__ флуг-блэтэр. – Пер. з ідыш: 3 [тры] палітычныя лістоўкі. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

109. **טשעחאוו, א.** א מענטש אין א שיידל...

*__Чэхаў__, Антон Паўлавіч (1860–1904). А мэнч ін а шэйдл / А. Чэхаў. – Пер. на ідыш з рус.: “Человек в футляре”. – Мінск: Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

110. **טשעחאוו, א.** אין טיפן טאהל...

*__Чэхаў__, Антон Паўлавіч (1860–1904). Ін тыфн тол / А. Чэхаў. – Пер. на ідыш д-р А. Маркаў з рус.: “В овраге”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – 56 с. – Бібліягр.: Вр. 1906. – НББ. 6212 (адсутнічае).

111. **טשעחאוו, א.** דער בורח...

*__Чэхаў__, Антон Паўлавіч (1860–1904). Дэр бойрэйэх / А. Чэхаў. – Пер. на ідыш з рус.: “Попрыгунья”. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906. – Бібліягр.: Вр. 1906.

1907

1. **Ожэшкова**, Элиза (Ажэшка Эліза ; 1841–1910). Гэдали : апаведанне / Элизы Ожэшковай ; прадмова [перакладчыка або выдавецтва ; аўтар вокладкі і ілюстрацый С. Сестжанцэвіч]. – Вильня ; [Минск] : Выданне “Нашае Нивы”, 1907 (Друкарня Марцина Кухты у Вильни). – 44 с. : іл. ; 22 см. – На вокл.: Выданне “Нашае Нивы” суполки “Минчук” ; № 3). – На вокл., таксама і на тыт.: Глаўны склад у канторы “Нашае Нивы” у Вильни. – На апошняй стар. вокл. спіс: Выдання “Нашае Нивы”. – Бібліягр.: КБ. С. 206. № 3. – НББ; ЦНБ НАНБ. КГ-3314, Бвб 468, Б-ХХ/Нр-3183, Б-ХХ/Нр-1046; ПБ. 31594 РФ, 31690 РФ; НГАБ. 22319; VUB. R 17-1/204.

2. *__Баланс__ счетов Минской губернской управы по делам земского хозяйства по земским капиталам на 1 января 1907 г. / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – [Минск, 1907]. – 47 с. – Бібліягр.: КБ. С. 319. № 137. – РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

3. **Ведомость** Минского епархиального училищного совета о церковных школах за 1906 гражданский год. – Минск, 1907 (Типография С. А. Некрасова). – 19 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 326. № 294. – НББ. Ба3351, ЛК (10 с.); РНБ. 34.48.5.490 (10 с.).

4. **Ведомость** прихода и расхода денежных сумм, отпущенных Министерством внутренних дел в распоряжение Минской губернской управы по делам земского хозяйства на организацию продажи хлеба по заготовительной цене в продовольственную кампанию 1907–1908 гг. – [Минск, 1907]. – (Приложение № 1–50). – 1 т. без паг. – НГАБ. 7085, 7981.

5. **Временное** положение о счетоводстве и отчетности местных попечительств по заведыванию образовательными учреждениями на Либаво-Роменской железной дороге. – Минск, 1907. – 52 с. – Бібліягр.: КБ. С. 331. № 365. – РНБ. 37.63.9.474.

6. **Выписки** из журнала заседания V годичного собрания Минского губернского комитета по делам земского хозяйства 31 августа – 4 сентября 1907 г. по вопросу о продовольственной помощи населению Минской губернии : заседание 31 августа 1907 года / Минский губернский комитет по делам земского хозяйства . – [Минск, 1907]. – 9 с. – НГАБ. 3384.

7. **Габироль**, Соломон (каля 1021 – каля 1058). Венец царства (Кесер малхус) Соломона Габироля, впервые переведенный с древнееврейского на русский язык О. Я. Гурвичем. – 2-е изд. – Минск, 1907 (Типолитография Дворжец). – [2], II, 30 с. ; 16 см. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 329. № 3031. – РНБ. 34.52.7.484.

8. **Гурвич**, Осип Яковлевич (1829–1914), рабін. Речь, произнесенная О. Я. Гурвичем в Хоральной синагоге в первый вечер праздника Маккавеев 28 ноября 1906 г. – Минск, [1907] (Типолитография Дворжец). – 12 с. ; 22 см. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 135. № 395. – РНБ. 18.329.3.131.

9. **Денасий** (Пантелеймоновский) (манах ; † 1928). Борьба за святое православие / [Русский Святогорец Денасий]. – Минск, 1907 (Типография С. А. Некрасова). – 63 с. ; 20 см. – Аўтар паказаны ў канцы тэксту. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1907. № 20–23 – Бібліягр.: КБ. С. 342. № 560; с. 323. № 215. – НББ. Ба2057, ЛК; РНБ. 34.106.7.96; 5/32.

10. **Доклад** и Журнал Минской губернской управы по делам земского хозяйства о составлении проекта сметы и раскладки денежных земских повинностей на 1908 год / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1907 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – IV, 13, [1], [2], 164, 12, [8], 3, [1], [8] с. – НГАБ. 3223–3226.

11. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства о составлении проекта сметы и раскладки денежных земских повинностей на 1908 год. – Минск, [1907] (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [214] с., раздз. паг. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615. – НББ. БА115819К, ЛК; РНБ. Зем 19/Д3; РГБ. V 321/252.

12. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства VII годичному собранию Минского губернского комитета. 1907 г. / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, [1907] (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 15 с. – НГАБ. 3227.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

13. *__Доклады__ губернскому комитету по делам земского хозяйства. – Минск, 1907. – 50 с. – Бібліягр.: КБ. С. 349. № 636.

14. **Доклады** Минской губернской управы по делам земского хозяйства V годичному собранию Минского губернского комитета. Ч. 1–2. – Минск, 1907 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 170 с. – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – НГАБ. 3214 (Ч. 1. [2], 142 с.), 3220, 3236 (Ч. 2); РНБ; РГБ.

15. *__Доклады__ Минской губернской управы 5-му обыкновенному собранию губернского комитета по делам земского хозяйства 1907 г. – Минск, 1907 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645.

16. *__Доклады__ о ревизии в 1906 г. всех отраслей земского хозяйства, произведенной отдельными членами ревизионной комиссии, образованной при Минском губернском комитете по делам земского хозяйства. – [Минск, 1907]. – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 353. № 651.

17. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 10 декабря 1906 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1907 (Паровая типолитография Дворжец). – [2], I, 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; ГДГАМ. КП-81956; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

18. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 11 марта 1907 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1907 (Паровая типолитография Дворжец). – [2], II, 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

19. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 8 мая 1907 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1907(Паровая типолитография Дворжец). – [2], 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

20. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 16 октября 1907 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1907 (Паровая типолитография Дворжец). – [2], 29 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. № А 218/802.

21. *__Зайц__, Кирилл Иванович (1869–1948). В ответ на открытое письмо католика к Его Преосвященству Епископу Митрофану, Краков 1907 года, 10 стр. : (по поводу брошюры “О католической вере к уклонящимся в католичество”) / [К. Зайц]. – [Минск] : Минские епарх. ведомости, [1907]. – 33 с. – VB LMA. KJ3746 Jabl.

22. **Инструкция** для оценки недвижимых имуществ губ. гор. Минска. – Минск, 1907 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 19 с. : табл. – НГАБ. 22105.

23. **Инструкция** о пользовании, обслуживании и содержании централизации блокированными стрелками и сигналами по системе Сименса на станциях: Михановичи, Руденск и Пуховичи : к приказу № 149 – 1907 г. – Минск, 1907 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 63 с., [8] л. планов, схем : табл. ; 16 см. – (МПС, Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КБ. С. 377. № 959. – НББ. В57809, МФ4975, ЛК.

24. **Исторический** очерк Минской губернии. – [Минск], 1907 (Губернская типография). – 32 с. ; 13 см. – Адбітак з “Мин. слова”. 1907. № 69, 82, 128, 130. – Бібліягр.: КБ. С. 380. № 989. – РНБ. Мф К1/6337, 18.279.8.300.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

25. **Книжка** для крестьян о том, как по-настоящему нужно переселяться в Сибирь / издание бывшего переселенческого чиновника земского начальника И. А. Струковского. – Минск, 1897 [!1907]. (Типография Гатовского и Юрщика). – 23 с. ; 19 см. – Бібліягр.: КБ. С. 388. № 1142. – РГБ. U 25/23.

26. **Крукович**, Даниил. Хуторное хозяйство : реф., прочитанный 3 декабря 1906 г. в заседании Слуцкого отделения Минского общества сельского хозяйства крестьянином Даниилом Круковичем, проживающим в д. Ясковичи Старобинской волости. – Минск, [1907] (Типография Дворжец). – 6 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 395. № 1271. – РНБ. 20.86.9.416; РГБ. U 6/64.

27. **Купли-продажи**, залоги и аренды земель в Минской губернии / [предисловие Ф. Ястремского]. – Минск, 1907 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – VI, 68, 182 с. ; 24 см. – (Материалы к оценке недвижимостей в Минской губернии). – Бібліягр.: КБ. С. 401. № 1381. – НББ. АБ86674, БАа3, БА4; НГАБ. 1717–1726; РНБ. Зем 19/22(1); РГБ. U 73/24.

28. **Обзор** Минской губернии за 1906 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1907 (Губернская типография). – [4], 52, [55] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА170590К, БА192658К, В109438К, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-ХХ/Ср-408; НГАБ. 2630, 2632, 23112; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

29. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1906 год : 98 [!95] год существования / Минское благотворительное общество. – [Минск, 1907] (Губернская типография). – 37 с. – Тэкст на рус. і пол. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – РНБ. 20.85.7.76; РГБ.

30. **Отчет** Минского вольно-пожарного общества за 1906 г. / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, 1907. – 55 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – РНБ. 20.67.4.126; РГБ. А 269/434.

31. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1906 год (24 год существования Общества) / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1907 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 36 с. ; 21 см. – НГАБ. 7683.

32. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1906 год / Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1907 (Типография С. А. Некрасова). – 55 с. : табл. ; 22 см. – НГАБ. 7719; РНБ. 34.61а.4.256(1).

33. ***Отчет** Минского епархиального училищного совета о состоянии церковных школ Минской епархии в 1905/6 учебный год. – Минск, 1907. – 80 с. – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РГИА СПб.

34. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1906 г. : шестой операционный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1907 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 35 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – НГМРБ. 17306; РГБ.

35. **Отчет** Минского коммерческого банка за 1906 год. Тридцать третий год / Минский коммерческий банк. – Минск, 1907 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 30 с., [10] с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873 (1908 год выд. 26 с.). – НГАБ. 7386; РГБ. К 6/208 (30 с.).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

36. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1906 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных воинах. – Минск, 1907. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

37. **Отчет** Минского общества взаимного кредита за 33-й год. С 1 января 1906 г. по 1 января 1907 г. / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1907. – 16, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(38а); РГБ. А 300/105.

38. *__Отчет__ Минского общества “Милосердие” за 1906 год / Минское общество “Милосердие”. – Минск, 1907. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1878. – РГБ.

39. **Отчет** Минского отделения Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых за 1906 год / Минское отделение Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых. – Минск, 1907 (Типография И. и В. Тасьман). – 23 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1885. – РНБ. 34.61а.4.449; РГБ. А 269/425.

40. **Отчет** Минской губернской управы по делам земского хозяйства за 1906 год / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1907 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [177] с. – Ч. 1–2. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1904. – НГАБ. 3002 (у канвалюце), 3003 ([6], V, [1], 47 [1], 109, [13] с.), 3008; РГБ; РНБ.

41. **Отчет** Минской губернской управы по делам земского хозяйства по дорожному делу на 1 января 1907 г. / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1907 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 31, 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1906. – НГАБ. 3047, 3050, 3052.

42. **Отчет** Минской губернской управы по делам земского хозяйства по дорожному делу на 1907 год / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1907. – НГАБ. 3012–3013 (дэф.: без вокл.: По вопросу о приведении в действие проекта земской сметы на 1907 г., при условии некоторых в нем изменений. 7, [1], [8] с.).

43. *__Отчет__ Минской еврейской больницы и богадельни за 1906 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1907. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 375. № 3715.

44. **Отчет** Минской еврейской женской профессиональной школы за 1906 г. / Минская еврейская женская профессиональная школа. – Минск, 1907 (Типография И. Х. Шапиро). – [2], 15 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1909; ЛоЕ. С. 350. № 3338. – НББ. БА3717; РНБ. 34.61а.4.430; РГБ. Р 78/815, U 16/1413.

45. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Общества пособия бедным больным евреям г. Минска за 1906 год / Общество пособия бедным евреям Минска. – Минск, 1907 (Типография И. Каплан). – 34, [1] с. : табл. ; 22 см. – НББ. Ба1920, ЛК.

46. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1906 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1907 (Губернская типография). – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НББ. Ба3383, БА152506, ЛК; РНБ. 18.278.4.65.

47. *__Отчет__ о деятельности Минского дневного приюта “Ясли” за 1906 год / Минский дневной приют “Ясли”. – Минск, [1907]. – 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1952. – РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

48. ***Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губернии за 1906 год (6-й год существования Общества) / Минское губернское общество взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1907 (Типография И. и В. Тасьман). – 40 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1956.

49. **Отчет** о состоянии церковных школ Минской епархии в 1905–1906 учебном году / [составил] минский епархиальный наблюдатель церковных школ священник Дмитрий Павский. – Минск, 1907 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 80 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989. – НГАБ. 14094; РНБ. 20.49.7.89(3).

50. ***Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1906 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1907 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001. – РГБ.

51. **Отчет** по казенной продаже питей по Минскому акцизному управлению за 1906 г. Год X-й / Минское акцизное управление. – Минск, 1907 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – Без паг. – НГАБ. 6962, 6963, 21719.

52. **Отчет** Правления Акционерного общества парового крахмально-паточного завода "Сокол" в г. Минске за время с 1-го сентября 1906 г. по 1 сентября 1907 г. (седьмой операционный год) / Акционерное общество парового крахмально-паточного завода "Сокол". – Минск, 1907. – 9, [1] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2045. – НББ. Ба3074.

53. **Отчет** Правления Минского вольно-пожарного общества за 1906 год / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, 1907 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 55 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – НГАБ. 7993, 7994; РНБ. 20.67.4.126 ; РГБ. А 269/434.

54. ***Отчет** Правления Минского городского кредитного общества за 1906 год / Минское городское кредитное общество. – Минск, [1907]. – X, 48, [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046.

55. **Отчет** Северо-Западного общества взаимного страхования жизни за 1906 год. 3 [год] / Северо-Западное общество взаимного страхования жизни. – Минск, 1907. – 22 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2063. – РНБ. 34.48а.4.249; РГБ. А 300/126.

56. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1908 год (високосный) / [составитель В. С. Ярмолович]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1907 (Типография С. А. Некрасова). – [8], 200, 163, [15] с. : рекл. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1908 г. (високосный). – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БА3859, ЛК; ЦНБ НАНБ. КАБ 1994; НГАБ. 13321; VB LMA. 03820; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

57. **Правила** и программы музыкального училища свободного художника Н. Рубинштейна : [утверждены 4 октября 1907 года]. – Минск, 1907 (Типография Д. Форина). – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 488. № 2406. – НББ. БА2891.

58. **Проект** сметы расходов и раскладки сборов губернских земских повинностей по Минской губ. на 1908 год / [Минская губернская управа по делам земского хозяйства]. – Минск, 1907. – Раздз. паг. ; 36 см. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2511. – РНБ. Зем 19/С1; РГБ. F 174/24.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

59. **Проект** устава Русского женского кружка в городе Минске / Русский женский кружок. – [Минск, 1907] (Губернская типография). – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 494. № 2525. – РНБ. 43.18.9.215.

60. **Протоколы** и отчет за 1906 год. – Минск, 1907 (Типография И. Х. Шапиро). – 20 с. – (Минское общество сельского хозяйства, Отделение по винокурению). – Змест: Протокол [заседания Отделения по винокурению при Минском обществе сельского хозяйства 4 марта, 7 сентября, 15 октября, 23 октября, 9 декабря 1906 г.] ; Отчет… за 1906 г. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2552. – НГАБ. 1483; РНБ. 20.82.7.101(4) ; РГБ; НББ. 3ОК16400, ЛК.

61. **Протоколы** и труды Общества минских врачей за 1904/05 и 1905/06 гг. (38-ой и 39-ый гг.). – Минск : [Общество минских врачей], 1907 (Типография Илья Каплан). – III, 192 с. – Бібліягр.: КБ. С. 498. № 2575. – НББ. АБ87153, БА1978, БА1140, БА12741, БА12742, ЛК; НГАБ. 13949, 13953, 13959.

62. ***Ральцевич**, М. Где добыть денег, чтобы улучшить свое состояние / М. Ральцевич. – Минск, 1907 (Типография С. А. Некрасова). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 500. № 2604.

63. **Рейссмиллер**, Эрих Федорович. Сборник статистических сведений по коммерческой географии : пособие для учеников коммерческих училищ / составил по новейшим данным Э. Ф. Рейссмиллер. – Минск, 1907 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 71 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 501. № 2615. – РНБ. 34.84.3.512; РГБ. А 252/245.

64. **Родзевич**, Дмитрий Владиславович. О возможном земском представительстве для Минской губернии / [Д. Родзевич]. – Минск, [1907] (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 9 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 501. № 2628. – РНБ. 20.97.8.387; РГБ. U 25/612.

65. **Родзевич**, Дмитрий Владиславович. Опыт аграрной программы для Минской губернии / [Д. Родзевич]. – Минск, [1907] (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 14 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 501. № 2629. – РНБ. 20.97.8.392; РГБ. U 25/610.

66. **Сборник** постановлений Минского губернского комитета по делам земского хозяйства за 1906 год / Минский губернский комитет по делам земского хозяйства. – Минск, 1907 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [2], XI, 127, 4, 3, [2], 2, 19 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2763. – НББ. БА1613К; НГАБ. 2984–2986; РНБ. Зем 19/П1; РГБ. А 229/53, А 229/56.

67. **Скрынченко**, Дмитрий Васильевич (1874–1947). Заслуги, оказанные старыми дворянскими родами Минской губернии православной вере / Д. В. Скрынченко. – Минск, 1907 (Типография С. А. Некрасова). – 16 с. ; 21 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед.", 1907. – Бібліягр.: КБ. С. 514. № 2869. – НББ Ба130 (аўтограф аўтара), БА2080; РНБ. 34.84.4.299.

68. ***Списки** лиц, служащих в духовно-учебных заведениях Минской епархии на 1907/8 учебный год. – Минск, [1907] (Типография С. А. Некрасова). – [20] с. – Бібліягр.: КБ. С. 521. № 2957. – НББ.

69. **Тизенгаузен**, Николай Александрович. Любовь к родине : речь барона Н. А. Тизенгаузена, произнесенная 19 февраля 1907 г. в торжественном собрании Русского женского кружка. – [Минск, 1907] (Губернская типография). –

РЭПАЗІТОРЫЙ БДПУ

27 с. ; 13 см. – Адбітак з “Мин. слова”. [1907]. – Бібліягр.: КБ. С. 531. № 3118. – РНБ. 18.257.9.91.

70. **Устав** Минского зубоврачебного общества : [утвержден 14 декабря 1906 г.] / Минское зубоврачебное общество. – Минск, [1907]. – 8 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3394. – РНБ. 34.50.7.139.

71. **Устав** Минского православного братства во имя Животворящего Креста Господня : [утвержден 9 января 1907 г.]. – Минск, 1907. – 11 с. ; 21 см. – Дадатак да “Мин. епарх. вед.” 1907. № 2. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3427. – НББ. Ба42250 РНБ.

72. **Устав** Минского семиклассного коммерческого училища : [утвержден 8 июля 1901 г.] / Минское семиклассное коммерческое училище. – Минск, 1907 (Типография Илья Каплан). – 22 с. – НГАБ. 13274.

73. **Устав** Минского ссудо-сберегательного товарищества : [утвержден 12 февраля 1901 г.] / Минское ссудо-сберегательное товарищество. – Минск, 1907 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 32, [2] с. ; 17 см – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3436. – НББ. Ба42251; РНБ.

74. **Устав** Минского торгово-промышленного ссудо-сберегательного товарищества : [согласно образцовому Уставу, утвержденному г. Министром финансов 14 сентября и 24 ноября 1905 г., с дополнениями, утвержденными Минским губернским комитетом по делам мелкого кредита 23 февраля 1907 г. № 30]. / Минское торгово-промышленное ссудо-сберегательное товарищество. – Минск, 1907 (Типография Гатовского и Юрщика). – 26 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 548. № 3442. – НББ. Ба3265, БА3266.

75. **Устав** Общества дешевой столовой и чайной для бедных евреев гор. Минска : [внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 13 22 января 1907 г.]. / Минское общество дешевой столовой и чайной для бедных евреев. – Минск, 1907 (Типография Гатовского и Юрщика). – 13 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 551. № 3536. – НББ. Ба41445.

76. **Устав** Общества потребителей Зазерского прихода Игуменского уезда Минской губернии / Общество потребителей Зазерского прихода Игуменского уезда. – Минск, 1907 (Типография Губернского правления). – 29 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3565 (31 с.). – РГБ. V 119/1906.

77. **Устав** Повивальной школы Минского отделения Российского общества защиты женщин в городе Минске : [утвержден 28 мая 1904 г.] / Российское общество защиты женщин, Минское отделение, Повивальная школа. – Минск, 1907. – 15 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 553. № 3608. – РНБ. 34.48.7.1090.

78. **Устав** Профессионального общества торговцев и промышленников г. Минска : [внесен в реестр профессиональных обществ Минской губернии 27 мая 1906 года]. / Професссиональное общество торговцев и промышленников г. Минска. – Минск, 1907 (Типография Б. Бляхова). – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3632. – НББ. БА2732.

79. **Устав** Российского общества винокуренных заводчиков / Российское общество винокуренных заводчиков. – Минск, 1907 (Типография Гринблата). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3643. – VUB. T61-5/39.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

80. **Устав** Русского женского кружка в гор. Минске / Русский женский кружок. – Минск, 1907 (Губернская типография). – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3647. – РНБ. 34.84.3.1329.

81. **Цезарь**, Гай Юлий (102 або 100–44 гг. да н. э.). Записки о Галльской войне : рус. пер. со словами и объясн. прим. к каждой главе. (Все слова провер. по словарю Шульца и др.). Кн. 6 / Гай Юлий Цезарь ; сост. П. Фрей. – (По изд. Манштейна). – Минск, 1907 (Типография Н. М. Нахумова). – [2], 98 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3786. – РНБ. 37.53.8.674; РГБ. С 58/49; ЛК.

82. ***Шмид**, Густав Карлович (1852–1909). Наше железнодорожное хозяйство / Г. Шмид. – Минск, [1907] (Губернская типография). – 39 с. – Бібліягр.: КБ. С. 565. № 3873.

83. ***Шмид**, Густав Карлович (1852–1909). Открытое письмо к волостным избирателям и мелким землевладельцам Минской губернии / Г. Шмид, С. Гатовчиц, И. Чигирев. – Минск, [1907] (Типография С. А. Некрасова). – 2 с. – Бібліягр.: КБ. С. 565. № 3874. – РНБ.

84. **Ožeszkowa**, Eliza (1841–1910). Gedali : apawiedannie / Elizy Ožeszkowaj. – Wilno ; [Minsk] : Wydannie "Naszaje Niwy", 1907 (Druk. M. Kuchty, Wilno). – 44 s. : il. ; 22 см. – На вокл.: Wydannie "Naszaje Niwy" № 3 i supołki "Mińczuk". – Перад загал. аўтар: Ožeszkowa Eliza. – На бел. мове лацінкай. – Бібліягр.: КБ. С. 206. № 4. – НББ. БА3659, БА146722; ЦНБ НАНБ. Б-XX/Нр-1096; VUB. Z 34-9/164; AGAD. III. Archiwum Prozorów i Jelskich. Sygn. 140.

85. **Gliński**, Antoni Józef (1817–1866). Bajarz polski : baśnie, powieści, gawędy ludowe. 1. O dwóch braciach: Biedzile i Okpile ; 2. O rycerzu Niezginku, mieczu samosieczu i o gęślach samograjach / opowiedział A. J. Gliński. – [4 wyd., poprawne]. – Wilno ; Mińsk : Nakład księgarni W. Makowskiego [Filja], 1907 (Druk. E. Nowickiego). – 36 s. ; 16°. – (Wydawnictwo Groszowe). – Пер. з пол.: Гліньскі Антоні. Казачнік польскі : народныя казкі, аповесці, гавэнды. 1. Пра двух братоў: Бядзілу і Акпілу ; 2. Пра рыцара Нязгінка, меч самасеч і пра гуслі самаграі. – Бібліягр.: Zienkiewicz. 1997. S. 90; BP. T. 9. S. 213. Nr 68809. – BN. I 407.837.

86. **Gliński**, Antoni Józef (1817–1866). Bajarz polski : baśnie, powieści, gawędy ludowe. 1. O dziewicy Kopciuszku i o dębie złotolistnym ; 2. O księciu na Gołoszyszkach Gołopiętskim i o jego kocie ; 3. O wilku i jego przygodach / opowiedział A. J. Gliński. – [4 wyd., poprawne]. – [Wilno ; Mińsk : Nakład księgani W. Makowskiego], 1907 (Druk. E. Nowickiego). – 35 s. ; 16°. – (Wydawnictwo Groszowe). – Пер. з пол.: Гліньскі Антоні Юзаф. Казачнік польскі : народныя казкі, аповесці, гавэнды. 1. Пра цнатлівую Папялушку і пра залаталісты дуб ; 2. Пра прынца Галопенскага на Галашышках і яго ката ; 3. Пра ваўка і яго прыгоды. – Бібліягр.: Zienkiewicz. 1997. S. 90; BP. T. 9. S. 213. Nr 68811. – BN. I 464.946.

87. **Jelski**, Aleksander (1834–1916). Dzieje Dyecezyi Mińskiej w Zarysie. – Mińsk ; Wilno, 1907 (Druk E. Nowickiego, Wilno). – 26 s. – Пер. з пол.: Ельскі Аляксандр. Гісторыя Мінскай дыяцэзіі ў нарысе. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 370. № 2016; BP. T. 13. S. 423. Nr 97622. – НББ. Ба 13273; VB LMA. 5127462 (аўтограф аўтара); BN. II 122.756; II 91.131; II 2.002.888; 15173 Kras.; BJ. 81638-II.

88. **Kalendarz** Miński na rok zwyczajny 1907 / Mieczysław Porowski, Czesław Grabowski. – 1-szy rok wydawnictwa. – Mińsk : Nakład Mińskiego Towarzystwa Dobroczynności ; 1907 (Druk. E. Nowickiego w Wilnie). – 191, [21] s. : il. ; 21 cm. –

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКИ

Пер. з пол.: Каляндар Мінскі на год звычайны 1907. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 67. № 306; Zienkiewicz. 1997. S. 40. – НББ. БА 41207(?); BN. P. 510.195ChrA.

89. *Katalog czytelni książek polskich i francuskich w księgarni W. Makowskiego w Mińsku. – Mińsk : Nakład księgarni W. Makowskiego ; 1907 (Druk. E. Nowicki, Wilno). – 62 s. – Пер. з пол.: Каталог чытальні польскіх і французскіх кніг у кнігарні В. Макоўскага ў Мінску. – BP. T. 15. S. 16. Nr 106021.

90. **Katalog** pism na które przyjmuje prenumeratę księgarnia W. Makowskiego w Wilnie, filia w Mińsku lit. – Wilno ; Mińsk : [księgarnia, skład nut i czytelnia W. Makowskiego w Wilnie, filja w Mińsku lit.] 1907 (Druk Józefa Zawadzkiego w Wilnie). – 17 s. – Пер. з пол.: Каталог перыядычных выданняў, на якія прымае падпіску кнігарня В. Макоўскага ў Вільні, філія ў Мінску-літ. – BN. ZDK.

91. **Zahorski**, Władysław (1858–1927). Szymon Konarski: (Życie i czyny) / podług niewydanych dokumentów opracował Dr. Władyslaw Zahorski. – Wilno ; [Mińsk] : Nakład księgarni W. Makowskiego, 1907 (Druk. M. Romma w Wilnie). – 80s. : il., portr. – (Wydawnictwo Groszowe ; t. 16). – Пер. з пол.: Загорскі Уладзіслаў. Шымон Канарскі: (Жыццё і чыны). – Бібліягр.: KMń. 1910. S. 67. – BJ. 81826-II; РНБ. 21.6.2.209.

1908

1. **Временная** инструкция местным управлениям казенных железных дорог, исправления и дополнения распоряжениями, последовавшими со дня издания Инструкции (1898 г.) по 1 августа 1908 года. – Минск, 1908. – IV, 223 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 331. № 364. – РНБ. Эк60/Б-3/2.

2. **Доклад** и журнал Минской губернской управы по делам земского хозяйства о составлении проекта сметы и раскладки денежных земских повинностей на 1909 год / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1908 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – IV, 13, [3], 178, 12, 9, [1], 7, [1], 3, [1], [4], 2, 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615 ([238] с.). – НГАБ. 3263, 3264, 3268; РНБ. Зем 19/Д3; РГБ. V 321/252.

3. **Доклады** Минской губернской управы по делам земского хозяйства VI годичному собранию Минского губернского комитета, 1908 г. [Ч. 1] / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1908 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [2], 148 с. – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – НГАБ. 3218, 3221–3222 (Ч. 1–2); РНБ; РГБ.

4. **Доклады** Минской губернской управы по делам земского хозяйства VI годичному собранию Минского губернского комитета, 1908 г. Ч. 2 / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1908 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – С. 149–180. – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – НГАБ. 3217, 3228, 3237; РНБ; РГБ.

5. **Доклады** Минской губернской управы по делам земского хозяйства VI годичному собранию Минского губернского комитета. Об издании обязательных постановлений о ветеринарно-санитарных мерах в Минской губернии / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1908 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [2], 39 с. – НГАБ. 3240.

6. **Доклады** Минской губернской управы по делам земского хозяйства VII обыкновенному собранию Минского губернского комитета, 1908 г. / Минская

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

губернская управа по делам земского хозяйства – Минск, 1908 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [2], 23, [1] с. – НГАБ. 3232, 3233, 3238, 3249.

7. **Доклады** ревизионной комиссии Минскому губернскому комитету по делам земского хозяйства за 1906/7 годы. – Минск, 1908 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 18 с. – НГАБ. 3231, 3244–3246.

8. **Доклады** ревизионной комиссии Минскому губ. комитету по делам земского хозяйства за 1908 год. – Минск, [1908] (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 9 с. – НГАБ. 3234, 3242, 3243.

9. **Журнал** Минского губернского присутствия. По отделению распорядительному. Заседание 6 сентября 1908 г. – Минск, [1908]. – 37, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 764 (58 с.). – НГАБ. 3395, 3397 (39, [1] с.), 3398.

10. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному. Заседание 11 ноября 1908 г. – Минск, [1908 (Минская Губернская типография)]. – 32 с. – (Копия). – НГАБ. 3396.

11. **Журнал** совещания, составленного на основе циркуляра министра внутренних дел от 20 февраля 1908 г. за № 107 Августа 7 дня 1908 года. О мероприятиях против холеры. – Минск, 1908 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 59 с. – НГАБ. 3090.

12. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 11 мая 1908 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1908. – [2], 26 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

13. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 9 декабря 1907 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1908 (Паровая типолитография Дворжец). – [2], I, 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ. 3ОК16400, ЛК; РНБ. ВЭО 47/2/103(3), 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

14. **Журнал** общего собрания Минского общества сельского хозяйства 9 марта 1908 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1908. – 43 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

15. **Заключение** Минской губернской управы по составлению сметы расходов из дорожного капитала на 1908 г. / Минская губернская управа. – Минск, 1908 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 9 с. – НГАБ. 7095.

16. ***Инструкция** о пользовании, обслуживании и содержании централизации стрелок и сигналов с электрической блокировкой маршрутов по системе проф. Гордеенко на станции Бахмач. – Минск, 1908 (Типолитография Л. Г. Дворжец). – 85 с. : схем. – Бібліягр.: КБ. С. 377. № 960. – НББ; ЛМ.

17. **Инструкция** членам-охотникам Минского пожарного общества / Минское вольно-пожарное общество. – Минск, 1908 (Типография Губернского правления). – 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 377. № 973. – РНБ. 34.85.4.301; VUB. B59-6/152, SS-7.

18. **Каталог** учебных руководств и пособий, допущенных к употреблению в низших учебных заведениях ведомства Министерства народного просвещения церковно-приходских и жел.-дорожн. школах имеющихся в книжном магазине В. Б. Фрумкина, Минск. губ. поставщика дирекции народных училищ Минской губернии с 1888 года. – Минск : [Изд. кн. маг. В. Г. Фрумкина], 1908 (Типография Гатовского и Юрщика). – 42 с. – Бібліягр.: КБ. С. 387. № 1118. – НББ. БА2783; РНБ. 34.85.6.461(1).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

19. **Кузюруба**, Владимир Маркович. Русская история. Очерк 1. Времена доисторические / составил учитель 1-го Минского городского училища Владимир Кузюруба. – Минск, 1908 (Губернская типография). – [4], 7 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1279. – РНБ. 34.53.5.813; РГБ. Т 37/189.

20. **Мейер**, Петр Мартынович. Подготовка к польскому мятежу в Минской губернии в 1861 году / записки ген.-майора Мейера ; под ред. и с предисл. Д. В. Скрынченко. – Минск, 1908 (Типография С. А. Некрасова). – 134, II с. ; 21 см. – Дадатак да "Мин. епарх. вед." 1907, № 17–20, 22; 1908, № 1, 2, 4. – Бібліягр.: КБ. С. 402. № 1396. – РНБ. 37.20.8.10 (з аўтографам аўтара), (5/32): прыплецены да часопіса; РГБ. S 77/294, Ф 1-82/15468.

21. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 17-е изд. – Минск, 1908 (Губернская типография). – 148, III с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 38.43.3.72; РГБ. G 86/287.

22. **О католической** вере к уклоняющимся в католичество. – [Минск, 1908 (Типография С. А. Некрасова)]. – 13 с. – (Минское православное народное братство во имя Животворящего Креста Господня). – Адбітак з "Братского листка". [1908]. – Бібліягр.: КБ. С. 412. № 1549. – РНБ.

23. **Обзор** Минской губернии за 1907 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1908 (Губернская типография). – [3], 67, [57] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА1595К, БА148657К, БА75920К, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-727 (фотакопія) ПБ. 77082 РФ, 77084 РФ; НГАБ. 2633, 2660; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

24. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1907 год : 99 [!96] год существования / Минское благотворительное общество. – [Минск, 1908] (Губернская типография). – 26, 26 с. – Тэкст на рус. і пол. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – РНБ. 20.85.7.76 ; РГБ.

25. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1907 год : одиннадцатый отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1908 (Типография Илья Каплан). – [2], 49, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7633, 7634.

26. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1907 год (25-ый год существования Общества) / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск], 1908 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 41 с. ; 21 см. – НГАБ. 7675, 7902.

27. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1907 год / Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1908 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 57, [1] с. ; 22 см. – НГАБ. 7721.

28. **Отчет** Минского епархиального свечного завода за 1906 год / Минский епархиальный свечной завод. – Минск, 1908 (Типография С. А. Некрасова). – 26 с. : табл. ; 21 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1908. № 6. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1870. – НББ. Ба2078; РНБ; РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

29. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1907 г. : седьмой операционный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1908 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 33 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – НГМРБ. 17310; РГБ.

30. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1907 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных воинах. – Минск, 1908. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

31. **Отчет** Минского общества взаимного кредита за 1907 год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1908. – 16, [7] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(39); РГБ. A 300/105.

32. **Отчет** Минского отделения Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых за 1907 год / Минское отделение Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых. – Минск, 1908 (Типография И. и В. Тасьман). – 25 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1885. – РНБ. 34.61а.4.449; РГБ. A 269/425.

33. **Отчет** Минского православного народного братства во имя Животворящего Креста Господня за 1907 год / Минское православное народное братство во имя Животворящего Креста Господня. – Минск, 1908 (Типография С. А. Некрасова). – 28, [1] с. ; 21 см. – Дадатак да "Мин. епарх. вед." [1908]. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1887. – НББ. Ба3490, БА3471; НГАБ. 722.

34. **Отчет** Минского уездного попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1907 год / Минское уездное попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1908. – 47 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1895. – РНБ. 34.61а.4.256(1); РГБ. U 9/195.

35. **Отчет** Минской губернской управы по делам земского хозяйства за 1907 год / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1908 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [200] с. – Ч. 1–2. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1904. – НББ; НГАБ. 3002 (у канвалюце), 3009–3011, 3015; РГБ; РНБ.

36. ***Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1907 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1908. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 375. № 3715.

37. **Отчет** Минской Талмуд-Торы за 1907 год. – Минск : [Минская Талмуд-Тора], 1908 (Типография Гатовского и Юрщика). – 79 с. : табл. ; 22 см. – НББ. Ба244400, ЛК.

38. **Отчет** Минской хоральной синагоги за 1906/1907 год / Минская хоральная синагога. – Минск, 1908 (Типография Ц. Мазо, бывшая Шапиро). – 19 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1912. – НББ. БА3637, ЛК.

39. **Отчет** о возникновении и деятельности Минского общества взаимного вспомоществования фельдшеров, фельдшериц и акушерок с 18 апреля 1907 г. по 1 января 1908 г. – Минск, 1908 (Типография Гатовского и Юрщика). – 196 с. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1923. – РНБ. 19.78.6.80, 19.78.6.80(1) (74 с.).

40. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1907 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1908. – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – РНБ. 18.278.4.65.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

41. [**Отчет** о деятельности Минского дневного приюта "Ясли" за 1908 год] / Минский дневной приют "Ясли". – Минск, 1908. – [56] с. – Загал.: Минский дневной приют "Ясли" в 1908 году. – НГАБ. 7793 (дэф. асобнік).

42. **Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губ. за 1907 год (7-й год существования Общества) / Минское губернское общество взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1908. – 39 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1956. – РНБ. 20.49.7.84(7); РГБ.

43. **Отчет** о состоянии церковных школ Минской епархии в 1906–1907 учебном году / [составил] минский епархиальный наблюдатель церковных школ священник Дмитрий Павский. – Минск, 1908 (Типография С. А. Некрасова). – 94, 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989. – НГАБ. 14093; РНБ. 20.49.7.89(4).

44. *__Отчет__ Общества для воспитания бедных еврейских девушек г. Минска и обучения их домоводству за 1907 г. / Минское общество для воспитания бедных еврейских девушек. – Минск, 1908. – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1998.

45. **Отчет** Общества для оказания помощи евреям-переселенцам за 1907 г. / Минское общество для оказания помощи евреям-переселенцам. – Минск, 1908. – [2], 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 1999; ЛоЕ. С. 412. № 4273. – РНБ. 34.61а.4.346, 34.61а.4.346(1).

46. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1907 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1908 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001; ЛоЕ. С. 412. № 4275. – РНБ. 20.67.4.128(9); РГБ.

47. **Отчет** Общества пособия бедным евреям г. Минска за 1907 год / Минское общество пособия бедным евреям. – Минск, 1908 (Типография Гатовского и Юрщика). – 80 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2007. – НББ. Ба1921, ЛК.

48. **Отчет** по казенной продаже питей по Минскому акцизному управлению за 1907 год. Год XI / Минское акцизное управление. – Минск, 1908 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [158] с., [16] л. табл. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2022. – НГАБ. 6964 (№ 1–48), 6965 (№ 1–50, прил.).

49. **Отчет** по продовольственной кампании в Минской губернии. 1907–1908 гг. : составлен на основании программы, преподанной Министерством внутренних дел. – Минск, 1908 (Губернская типография). – [2], 12, [2], 44 с., [1] л. карт. – НГАБ. 7990, 7991.

50. **Отчет** Попечительного совета Минской общины сестер милосердия Красного Креста за 1906 год 3-му общему собранию членов комитета Общины / Минская община сестер милосердия Красного Креста. – Минск, 1908. – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2042. – РНБ. 18.313.7.136.

51. **Отчет** Попечительного совета Минской общины сестер милосердия Красного Креста за 1907 год 4-му общему собранию членов комитета Общины / Минская община сестер милосердия Красного Креста. – Минск, 1908. – 13 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 456. 2042. – РНБ. 18.313.7.136.

52. **Памятная** книжка и календарь Минской губернии на 1909 год / [составитель В. С. Ярмолович]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1908 (Типография С. А. Некрасова). – [10], 208, 189, [3] с. : рекл.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

объявл. – На вокл. загал.: Памятная книжка и календарь Минской губернии на 1909 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. Ба3860, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-2184; НГАБ. 13337, 13345; ПБ. 64166 РФ, ЛК; VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

53. **Папа-Афанасопуло**, И. А. (1863 – пасля 1917). Акт ревизии, произведенной пинским уездным предводителем дворянства И. А. Папа-Афанасопуло во втором земском участке Пинского уезда 5–7 и 16, 17, 26, 27 августа 1908 года. – [Минск, 1908 (Губернская типография)]. – 65, [2] с. : табл. ; 34 см. – Бібліягр.: КБ. С. 480. № 2260. – НББ. Ба1539К, БА1540К.

54. **Полевое** хозяйство в Минской губернии / [предисловие Ф. Ястремского]. – Минск, 1908 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – XVI, 183, 469 с., [11] л. диаграмм, карт : табл. ; 25 см. – (Материалы к оценке недвижимостей в Минской губернии). – Бібліягр.: КБ. С. 401. № 1381. – НББ. БА7, БА8, БА243815, 1Ба75857, МФ2386; НГАБ. 1727–1732; РНБ. Зем 19/22(5); РГБ.

55. **Положение** о врачебно-санитарном совете при Минской губернской управе по делам земского хозяйства : [утверждено 19 сентября 1908 г.]. – [Минск, 1908]. – 10 с. – НГАБ. 14022.

56. **Проект** нового устава Еврейской больницы, богадельни, родильного и психиатрического отделений в губернском городе Минске / Минская еврейская больница. – Минск, [1908]. – 6, 36 с. – Бібліягр.: КБ. С. 491. № 2491; ЛоЕ. С. 375. № 3716. – РНБ. 38.77.1.1646.

57. **Проект** сметы доходов и расходов из дорожного капитала Минской губернии на 1909 год. – Минск, [1908]. – 58 с. – Бібліягр.: КБ. С. 494. № 2513. – НГАБ. 6735 (Проект сметы расходов из дорожного капитала Минской губернии на 1909 год. 57 с. [Копія рукапісу]).

58. **Проект** сметы расходов и раскладки сборов губернских земских повинностей по Минской губ. на 1909 г. / [Минская губернская управа по делам земского хозяйства] – Минск, 1908 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [182] с., раздз. паг. : табл. ; 36 см. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2511. – НББ. БА115858К; НГАБ. 6733, 6734; РНБ. Зем 19/С1; РГБ. F 174/24.

59. **Протоколы** заседаний Кокандского биржевого комитета от 23/24 сентября, 19/20 октября, 11 ноября 1907 г. – Минск, 1908 (Типография И. и В. Тасьман). – 30 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 498. № 2569. – РНБ. 38.71.2.36.

60. **Ремез**, Абрам. Синагогальное слово об устранении причин, препятствующих улучшению печального положения евреев в современной обновленной России / А. Ремез. – Минск, 1908 (Типография Гатовского и Юрщика). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 501. № 2616.

61. **Сборник** постановлений Минского губернского комитета по делам земского хозяйства за 1907 год / Минский губернский комитет по делам земского хозяйства. – Минск, 1908 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [2], 14, 170 с. – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2763. – НББ. БА1614К; НГАБ. 2987, 2988; РНБ. Зем 19/П1; РГБ.

62. **Свяцкий**, К. И. Поездка в Данию и Швецию, устроенная в июне 1908 года Центральным сельскохозяйственным обществом в Варшаве / описал К. Свяц-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

кий. – Минск, 1908 (Типография И. Каплан). – 12, 15 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 510. № 2796. – НББ. БА3633; РНБ. 34.53.7.409; РГБ. U 25/1587.

63. **Скрынченко**, Дмитрий Васильевич (1874–1947). Трагедия белорусского народа : [открытое письмо членам Государственной думы и русскому обществу] / Д. В. Скрынченко. – Минск, 1908 (Типография С. А. Некрасова). – 18 с. ; 22 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1908. № 24. – Бібліягр.: КБ. С. 514. № 2871. – НББ. БА2081, МФ3259; ЦНБ НАНБ. ОБ20/Нр7025; VB LMA. KJ2968 Jabl; РНБ. Ир40 Б-4/18, Ир40/Б-4/18.

64. **Смета** доходов и расходов г. г. Минска на 1908 год. – Минск, 1908 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 143 с. – НГАБ. 3452 ([108] с.), 6789 (рукапісныя праўкі).

65. **Смета** расходов и доходов земских сумм по г. Минску на 1908 г. – Минск, [1908]. – [1], 13, 10, 25, 54 с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2906. – РГБ. U 222/134.

66. **Списки** лиц, служащих в духовно-учебных заведениях Минской епархии на 1908/9 учебный год. – Минск, 1908 (Типография С. А. Некрасова). – 20 с. ; 21 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." [1908]. № 21. – Бібліягр.: КБ. С. 521. № 2957. – НББ. Ба3474, ЛК.

67. **Список** действительных членов Северо-Западного общества взаимного страхования жизни / Северо-Западное общество взаимного страхования. – Минск, 1908 (Типография Каплан). – 14 с. : табл. ; 27 см. – Бібліягр.: КБ. С. 521. № 2967. – НББ. Ба3273.

68. *__Труды__ Отделения по винокурению при Минском обществе сельского хозяйства: а) протоколы собраний, б) денежный отчет за 1907 г., в) обзор деятельности отделения за время его существования / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1908 (Типография В. и И. Тасьман). – 38 с. – Бібліягр.: КБ. С. 496. № 2552, с. 535. № 3170. – РГБ; РНБ; VUB.

69. **Труды** Первого съезда врачей Минской губернии, 22–25 января 1908 года / под редакцией М. А. Поляка. – Минск : изданы на средства Минской губернской управы по делам земского хозяйства и членов съезда, 1908 (Типография И. Каплан). – [2], III, 444, [1] с., [1] л. табл. ; 26 см. – Указатель имен: с. 444–445. – Бібліягр.: КБ. С. 534. № 3161. – НББ. Ба13, БА14, БА73162, БА73163; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-585; НГМРБ. 5861; РНБ. Зем 19/11(1); РГБ. D 55/416, Ф 1-52/5669.

70. **Труды** Первого съезда представителей западно-русских православных братств, состоявшегося в городе Минске по инициативе Минского православного народного братства 29–31 августа 1908 года. – Минск, 1908 (Типография С. А. Некрасова). – 120 с. : портр. ; 22 см. – Адбітак з "Мин. епар. вед." 1908. № 19. – На вокл. загал.: Труды Съезда представителей западно-русских православных Братств, состоявшегося в городе Минске по инициативе Минского православного народного братства во имя Животворящего Креста Господня, 29–31 августа 1908. (Извлечение из "Мин. епарх. вед." 1908. №19). – Бібліягр.: КБ. С. 537. № 3181. – НББ. Ба491, БА492; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-252, ОБ-XX/Нр-3121; VB LMA. KJ3436 Jabl; РНБ. 38.79.7.159; РГБ.

71. **Успенский**, Владимир. Сборник церковных песнопений с переводом их на русский язык / [составил протоиерей Минского кафедрального собора Вла-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

димир Успенский]. – Минск, 1908 (Типография Губернского правления). – [2], 188, [1], III с., парал. паг. ; 19 см. – На рус. і царкоўнасл. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3218. – НББ. Ба149187, БА163351 ; РНБ. 38.43.3.26 (звесткі з 3-га выд.: у падзагал.: сост. ключарь Верхоспасского придвор. собора прот. Владимир Успенский).

72. **Устав** Минского благотворительного братолюбивого общества : [утвержден 12 декабря 1907 г.] / Минское благотворительное братолюбивое общество. – Минск, 1908 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 15, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3375. – НББ. Ба42243; НГАБ. 7783; РНБ. 34.52.7.173.

73. **Устав** Минского еврейского центрального благотворительного общества : [внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 30 22 декабря 1907 года] / Минское еврейское центральное благотворительное общество. – Минск, 1908 (Паровая типолитография Б. Соломонова). – 10 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3392; ЛоЕ С. 411. № 4268. – НББ. Ба2735, БА42245, МФ5733; РНБ. 34.52.7.145.

74. **Устав** Минского общества взаимного кредита : [утвержден 18 сентября 1873 г. и изменен и дополнен 25 февраля 1902 г. и 21 февраля 1908 г.] / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1908 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 30 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3402. – РНБ. 34.52.7.1231.

75. **Устав** Минского церковного историко-археологического комитета : [утвержден 10 октября 1907 года] / Минский церковный историко-археологический комитет. – [Минск, 1908] (Типография С. А. Некрасова). – 6 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1908. № 3. – Бібліягр.: КБ. С. 548. № 3445. – НББ. Ба2153, Ба2154, МФ5720.

76. **Устав** Общества взаимного вспоможения на случай смерти чиновников Минского акцизного управления : [утвержден 23 августа 1893 г.]. – Минск, 1908 (Типолитография В. и И. Тасьман). – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 549. № 3497. – РНБ. 37.43.10.108.

77. **Устав** Общества вспомоществования нуждающимся ученицам Минской женской гимназии ведомства учреждений императрицы Марии / Минская женская гимназия, Общество вспомоществования нуждающимся ученицам. – Минск, 1908. – 21 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 551. № 3532. – РНБ. 34.50.7.739.

78. **Устав** Полонечского общества потребителей Новогрудского уезда Минской губернии / Полонечское общество потребителей. Минск. губ. – Минск, [1908] (Типография В. и И. Тасьман). – 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3610. – РНБ. 18.279.8.238.

79. **Устав** Ссудо-сберегательного товарищества при Профессиональном обществе торговцев и промышленников гор. Минска : [с прил.]. – Минск, 1908 (Типография Гатовского и Юрщика). – 25 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 556. № 3683. – НББ. Ба3145; РНБ.

80. **Цезарь**, Гай Юлий (102 або 100–44 да н. э.). Записки о Галльской войне : рус. пер. со словами, объясн. примеч. и разбором к каждой гл. Все слова провер. по слов. Шульца, Блюса и др. лучшим рус. и нем. источникам. Кн. 1. [Гл. 1–21] / Юлий Цезарь ; сост. И. [!П.] [И. О. Эльперин] Фрей. – (По изд. Манштейна). – Минск, 1908 (вокл. 1909) (Электротипография Н. М. Нахумова). – 160 с. ; 16 см. –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Вып. 1. – На адв. тыт. арк. год: 1907. – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3785. – НББ; РНБ. 38.29.9.31; РГБ. О 34/219.

81. **Чиханов**, Б. П. Таблицы пятизначных логарифмов чисел и тригонометрических величин / Б. Чиханов. – Стереотип. изд. – Минск, 1908 (Типография И. Каплан). – 143 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 563. № 3825. – РНБ. 63-5/4693; РГБ. V 570/147.

82. **Юрашкевич**, Андрей Данилович (1854 – пасля 1909), протаіерэй. Чтения в "Русском женском кружке" в г. Минске / [протоиерей Андрей Юрашкевич]. – Минск, 1908 (Типография С. А. Некрасова). – 50 с. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." [1908]. – Бібліягр.: КБ. С. 567. № 3920. – РНБ. 129/3425.

83. **Bernatowicz**, Feliks Aleksander Geisztowt (1786–1836). Pojata, córka Lizdejki : opowiadanie historyczne z powieści F. Bernatowicza / skrocił Nagroda [сапр. Napoleon Rouba]. – Mińsk ; Wilno : Nakład księgarni W. Makowskiego, 1908 (J. Blumowicz, Wilno). – 122 s. : il. – (Wyd-wo Towarzystwa "Oświata" w Mińsku ; nr 1). – Пер. з пол.: Бернатовіч Фелікс. Паята, дачка Ліздэйкі : гістарычнае апавяданне / скараціў Нагрода (сапр. Напалеон Роўба). – Бібліягр.: KMń. 1910. S. 67; Василевская. 1983. С. 268. № 2005; Kuszlejko. 1993. S. 111; Zienkiewicz. 1997. S. 90; BP. Nr 12708. – BN. I 388.062; I 762.351A; BJ. 736763-I.

84. **Kalendarz** Miński na rok przestępny 1908. – 2-gi rok wydawnictwa. – Mińsk : Nakład Mińskiego Towarzystwa Dobroczynności, 1908 (Druk. E. Nowickiego w Wilno, 1907). – 205, [16] s. – Пер. з пол.: Каляндар мінскі на наступны 1908 год. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 308. № 1696; Zienkiewicz. 1997. S. 40. – VB LMA. 0413835; BN. Kras. 69 358.

85. **Katalog** książek wydanych nakładem księgarni W. Makowskiego w Wilnie, ul. Św. Jańska, 29, filja w Mińsku Lit., ul. Zacharzewska, 64. – Wilno ; Mińsk : [Nakład księgarni W. Makowskiego, 1908]. – 3, [1] s. – Пер. з пол.: Каталог кніг, выданых накладам кнігарні В. Макоўскага ў Вільні, вул. Св. Янская, 29, філія ў Мінску Літ., вул. Захар'еўская, 64. – BN. ZDK.

86. **Katalog** pism księgarni W. Makowskiego. – Wilno ; Mińsk : [Nakład księgarni W. Makowskiego, 1908] (Druk. I. Blumowicza w Wilnie). – 8 s. – На вокл.: фота кнігарні. – Пер. з пол.: Каталог перыядычных выданняў кнігарні В. Макоўскага. – BN. ZDK.

87. **Korzon**, Tadeusz (1839–1918). Mińsk w połowie XIX wieku : ze wspomnień osobistych / Tadeusz Korzon. – Wilno ; Mińsk : [s. n.], 1908 [(E. Nowicki, Wilno)]. – 20 s. – Адбітак з выд.: Kalendarz Miński na rok przestępny 1908. – Пер. з пол.: Корзан Тадэвуш. Мінск у палове XIX стагоддзя: з успамінаў асабістых. – BN. II 330.379; II 2.029.130 (дэф.).

1909

1. **Богословский**, Василий Иванович. Оценка земель : краткое практическое руководство / составил В. И. Богословский, непременный член Минского отделения Крестьянского поземельного банка. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – [6], 115 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 322. № 200. – НББ. БА381, БА382; VUB. VUB. R13-9/210; РНБ. 34.85.6.1052; РГБ. А 309/124, U 66/259.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2. **Ведомость** Минского епархиального училищного совета о церковных школах за 1908 гражданский год / Минский епархиальный училищный совет. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 9, [3] с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 327. № 294. – НББ. Ба3352, ЛК; НГАБ. 22073, 22074; РНБ. 34.48.5.490.

3. **Вергилий** Марон, Публий (70–19 да н. э.). Скандовник : (пособие для правильного чтения латинских стихов) : к Энеиде Вергилия. Песнь 1 : руководство для учащихся и экзаменующихся / составил И. О. Эльперин. – Минск, 1909 (Губернская типография). – 32 с. – (Библиотека "Капитолий"). – На рус. і лац. мовах. – Предисловие: с. 3–4, Необходимые указания / И. О. (А. И.) Эльперин: с. 5–6. – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 318. – ЦНБ НАНБ. ОБ-ХХ/Нр1410; РНБ. 34.87.1.107(песнь 1); РГБ. F 61/184.

4. **Вергилий** Марон, Публий (70–19 да н. э.). Скандовник : (пособие для правильного чтения латинских стихов) : к Энеиде Вергилия. Песнь 2 : руководство для учащихся и экзаменующихся / составил И. О. Эльперин. – Изд. 1-е. – Минск, 1909 (Губернская типография). – 34 с. ; 21 см. – (Библиотека "Капитолий"). – На рус. і лац. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 318. – НББ. В60735; РНБ.18.285.8.476 (песнь 2); РГБ. F 61/184.

5. ***Вергилий** Марон, Публий (70–19 да н. э.). Скандовник : (пособие для правильного чтения латинских стихов) : к Энеиде Вергилия. Песнь 1–2 : необходимое руководство для учащихся и экзаменующихся / составил И. О. Эльперин. – 2-е изд. – Минск, 1909 (Губернская типография). – 2 т. ; 20 см. – (Библиотека "Капитолий"). – На рус. і лац. мовах. – РНБ. 18.288.7.71; РГБ. М 33/323.

6. **Вечорко**, Федор, святар. Благословение Иерусалимского патриарха Феофана, данное в 1620 г. Слуцкому братству : речь священника Федора Вечорко, произнесенная на 2 съезде представителей западнорусских православных братств в г. Вильне. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 10 с. ; 14 см. – Адбітак з "Мин. слова". [1909]. – Бібліягр.: КБ. С. 329. № 329. – НББ. БА3492.

7. **Волынское** предание / [Кормчий]. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 12 с. – Адбітак з "Братского листка." 1909. № 16. – У канцы тэксту аўтар: Пирагис Леонард Юлианович [1876–1944]. – Бібліягр.: КБ. С. 330. № 355. – НББ. БА2113, БА2114.

8. **Гораций** Флакк, Квинт (65–8 да н. э.). Скандовник : (пособие для правильного чтения латинских стихов) : к избранным одам Горация : руководство для учащихся и экзаменующихся по проф. Шебору / составил И. О. Эльперин. – Изд. 1-е. – Минск, 1909 (Губернская типография). – 64 с. ; 21 см. – (Библиотека "Капитолий"). – На вокл.: Изд. 2-е. – На рус. і лац. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 337. № 471. – НББ. БА114355, ЛК; РНБ. 34.87.6.395; РГБ. F 62/218.

9. **Гораций** Флакк, Квинт (65–8 да н. э.). Скандовник : (пособие для правильного чтения латинских стихов) : к избранным одам и эподам Горация : руководство для учащихся и экзаменующихся по проф. Шебору / составил И. О. Эльперин. – 2-е изд. – Минск, 1909 (вокл. 1910) (Губернская типография). – 64 с. ; 21 см. – (Библиотека "Капитолий"). – На рус. і лац. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 337. № 472. – РНБ. 34.85.4.1366; РГБ. F 54/461.

10. **Дайновский**, Г. А. Подробный указатель государственных и частных кредитных учреждений в России и их отделения и агентства за границей / [составил] Г. А. Дайновский. – 1-е изд. – Минск, 1909 (Типолитография Б. И. Со-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ломонова). – 50 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 340. № 536. – РНБ. 34.82.6.609; РГБ. S 45/398.

11. *__Двухсотлетие__ со дня смерти великого подвижника и молитвенника земли русской св. Дмитрия Ростовского (28-го октября 1909 г.). – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 16 с. – Дадатак да "Братского листка". – Бібліягр.: КБ. С. 341. № 550.

12. **Довгялло**, Дмитрий Иванович (1868–1942). Пинский Лещинский монастырь в 1588 году / Д. И. Довгялло. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – [9] с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1909. – Бібліягр.: КБ. С. 344. № 603. – VB LMA. 59834; VUB. 83 5/271.

13. **Доклад** IX обыкновенному собранию губернского комитета по дел. зем. хоз. Об установлении сборов за пользование значительными по стоимости дорожными сооружениями. (Мартовская сессия 1909 г.). – Минск, 1909 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 59 с. – (Минская губернская управа по делам земского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – НГАБ. 3251 (у канвалюце – 11 с.).

14. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства о составлении проекта операционного плана дорожного хозяйства на трехлетие 1909–1911 гг. / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1909 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 122, [1] с. – НГАБ. 3065, 3066, 3077.

15. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства о составлении проекта сметы и раскладки денежных земских повинностей на 1910 г. / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1909 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – V, [1], 16, 179, [1], 12, 10, [4] с. – На с. I–V: Доклад Минской губернской управы VII годичному собранию…). – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615. – НГАБ. 3274; РГБ. V 321/252.

16. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства по вопросу о преобразовании Могилевских центральных фельдшерской и повивальной школ в Центральную фельдшерско-акушерскую школу. VII-му годичному собранию Минского комитета / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, [1909]. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615. – РГБ. V 321/252.

17. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства по вопросу об осуществлении проекта всеобщего обучения в Минской губернии / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1909 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 32, [41], 3 с., 10 л. табл. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615. – НГАБ. 3257, 3262; МБП. КП-7 3682/11; РНБ. Зем 19/Д3; РГБ. V 321/252.

18. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства по врачебной части VII-му годичному собранию / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1909. – [2], 55 с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615. – РНБ. Зем 19/Д3; РГБ. V 321/252.

19. **Доклады** VII годичному собранию Минского губернского комитета 1909 г. / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1909 (Паро-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

вая типолитография В. и И. Тасьмана). – Часть 1–3. – 129 с. – НГАБ. 3250 (Ч. 1. 70 с.); 3267 (Ч. 2. С. 71–110), 3269 (Ч. 3. С. 111–129); РНБ; РГБ.

20. **Доклады** IX обыкновенному собранию губернского комитета по дел. зем. хоз. Дорожный отдел. (Мартовская сессия 1909 г.). – Минск, 1909 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 38 с. – (Минская губернская управа по делам земского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – НГАБ. 3251 (у канвалюце: с. 39–49, 11, 11).

21. **Доклады** IX обыкновенному собранию губернского комитета по дел. зем. хоз. Дорожный отдел. (Мартовская сессия 1909 г.). Ч. 2. – Минск, 1909 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 59 с. – (Минская губернская управа по делам земского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – НГАБ. 3064.

22. **Доклады** Минской губернской управы по делам земского хозяйства VIII обыкновенному собранию губернского комитета. (Январская сессия 1909 г.) / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1909 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [2], 59, [1] с. – НГАБ. 3251 (С. [2], 9–59, [1]); 3248, 3255, 3266 ([2], 46 с.).

23. *Доклады** ревизионной комиссии Минскому губернскому комитету по делам земского хозяйства. – Минск, 1909 (Типолитография В. и И. Тасьман). – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 346. № 623.

24. **Доклады** ревизионной комиссии VII-му годичному собранию Минского губернского комитета по делам земского хозяйства. – Минск, 1909 (Типолитография В. и И. Тасьман). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 354. № 659. – НГАБ. 3247.

25. **Журнал** Минского губернского присутствия. По отделению распорядительному : заседание 15 декабря 1909 г. – Минск, [1909] (Губернская типография). – 74 с. – (Копия). – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 764. – НГАБ. 3400 (26 с.), 3401.

26. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 21 июля 1909 г. – Минск, [1909 (Губернская типография)]. – 48 с. – НГАБ. 3399.

27. **Журнал** Минской санитарно-исполнительной комиссии. Августа 3 дня 1909 года. – [Минск, 1909]. – 9, [1] с. – НГАБ. 3411.

28. **Журналы** совещания страховых агентов при Минской губернской управе по делам земского хозяйства, бывшего 11–18 декабря 1908 г. – Минск, 1909 (Типография Илья Каплан). – 76 с. – НГАБ. 3154, 3156.

29. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 15 и 16 октября 1908 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1909. – [2], 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

30. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 12 декабря 1908 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1909. – 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17 (13 декабря. [2], II, 19 с.); РГБ. А 218/802.

31. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 8 марта 1909 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1909 (Паровая типолитография Дворжец). – [2], 57 с. – РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

32. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 8 мая 1909 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1909 (Паровая типолитография Дворжец). – 57 с. – МБП. КП-7 3682/7.

33. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 24 мая 1909 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1909. – [2], II, 41 с. – РНБ. ВЭО 3об45, 20.78.7.17.

34. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 6 и 7 октября 1909 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1909. – [2], 71 с. – РНБ. 38.80.4.116(1), ВЭО 3об45, 20.78.7.17.

35. **Журналы** совещания страховых агентов при Минской губернской управе по делам земского хозяйства, бывшего 11–18 декабря 1908 г. / Минская губернская управа по делам земского хозяйства – Минск, 1909 (Типография Илья Каплан). – [2], 89 с. : табл. – НГАБ. 3148, 3149 ([2], 68 с. : табл.), 3150, 3251 (у канвалюце).

36. **Каталог** Минской городской общественной библиотеки имени А. С. Пушкина, 1908-й год / Минская городская общественная библиотека имени А. С. Пушкина. – Минск, 1909 (Типография Фельдмана и Перского, бывшая Ц. А. Мазо). – 321, [1] с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 386. № 1099. – НББ. БА41207, БА120594, ЛК; ЦНБ НАНБ. Фр37 (МФ); РНБ. Б 9420/М-622; РГБ. R 31/43; VUB.

37. **Конопасевич**, Алексей. Воспоминания о жизни и мученической кончине священника о. Даниила Конопасевича / [Алексей Конопасевич]. – [Минск], 1909. – 20 с. – Адбітак з выд. "Минские епарх. вед." 1909. № 1. – VB KMA. KJ3393 Jabl.

38. **Конспект** по международному праву : сост. по учебникам проф. Листа, Мартенса и особым доп. прив.-доц. Пиленко : (с прил. хронол. табл. важнейш. событий междунар. права) / изд. студентов. – [Минск], 1909 (Типография Илья Каплан). – 52 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 390. № 1170. – РНБ. 34.52.7.1292.

39. *__Крассовский__, А. А. К вопросу о кассации выборов члена Г[осударственной] думы Г. К. Шмида / А. А. Крассовский. – Минск, 1909 (Типография Д. Форина). – 54 с. – Бібліягр.: КБ. С. 392. № 1217.

40. *__Краткое__ историко-статистическое описание города Минска. – Минск, 1909 (Губернская типография). – 29 с. : ил. – Дадатак да "Памятной книжки Мин. губ." на 1910 г. – Бібліягр.: КБ. С. 394. № 1254. – РГБ.

41. **Кузюруба**, Владимир Маркович. Наши предки : (исторические рассказы). Очерк 1–2. Очерк 1. Времена доисторические / Владимир Кузюруба. – Минск : Издание Минского православного народного братства Св. Креста, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – [2], 7 с. ; 20 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 395. № 1278. – НББ. Ба2033, МФ2206; РНБ. 34.87.5.413; РГБ.

42. **Кузюруба**, Владимир Маркович. Наши предки : (исторические рассказы). Очерк 1–2. Очерк 2. Появление славян в Европе ; Наружность славян ; Вера ; Быт и нравы славян ; Занятия ; Главнейшие племена ; Общественное устройство ; Враги славян ; Призвание князей и начало Русского государства / Владимир Кузюруба. – Минск : Издание Минского православного народного братства Св. Креста, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 13 с. ; 22 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 395. № 1278. – НББ. Ба2034, БА2035, ЛК; НГАБ. 13677; РНБ. 34.87.5.413; РГБ. Т 37/808.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

43. **Лавров**, М. К. (псеўд. Крайчик М.). Полные решения и объяснения всех алгебраических задач к сборнику Н. А. Шапошникова и Н. К. Вальцова. Ч. 2, вып. 1. Отделения VII, VIII и IX : курс 5-го класса гимназий / [М. К. Лавров]. – Минск : [Изд. кн. маг. И. Френкеля], 1909 (Типография Гатовского и Юрщика). – 117 с. – Перад загал. аўтар: М. К. Лавров. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1291. – РНБ. 38.72.4.21/1-2.

44. **Лавров**, М. К. (псеўд. Крайчик М.). Решения арифметических задач, помещенных в сборнике Малинина и Буренина. Ч. 1–2. Ч. 1, (вып. 1, 2) / составил учитель математики М. К. Лавров. – По послед. изд. – Минск, 1909 (Типография Е. Гатовского и М. Юрщика). – 204 с. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1295. – РГБ. U 8/317.

45. **Ливий**, Тит (59 да н. э. – 17 н. э.). Перевод Тита Ливия XXI-ой книги Нашествие Ганнибала. (Гл. 1–34) / Т. Ливий. – Минск, 1909 (Типография Ц. А. Мазо). – 64 с. ; 18 см. – Выд. не закончана, тэкст абрываецца словамі: "… последовал за их проводниками, но расположил…" – На рус. і лац. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 398. № 1322. – РНБ. 34.50.7.1232.

46. **Масальская**-Сурина, Евгения Александровна (1862–1940). Памятники старины : (лекция г-жи Масальской-Суриной, прочитанная в зале Дворянского собрания 27 февраля 1909 г. в г. Минске). – Минск, [1909] (Типография С. А. Некрасова). – 8 с. ; 22 см. – Адбітак з "Братского листка". 1909. № 9. – Бібліягр.: КБ. С. 400. № 1370. – VB LMA. L-20/2373; РНБ. Ир16/Б-4/2.

47. **Минская** старина : труды Минского церковного историко-археологического комитета. Вып. 1 / под редакцией хранителя музея Д. Скрынченко. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 167, [1] с., [1] л. портр. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." – Бібліягр.: КБ. С. 403. № 1414; КРОВИ. Т. 1. С. 191. – НББ. 1Н//209021(039), БА409, МФ2494, ЛК; ЦНБ НАНБ. 05/7201; НГАБ. 16640, 21798; VB LMA. 052518; РГИА СПБ; РНБ. 37.31.5.1, 52/607 (вып.1–2).

48. **Обзор** Минской губернии за 1908 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1909 (Губернская типография). – [3], 65, [55] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА75919К, БА152504К, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-727 (фотакопія); ПБ. 77076 РФ; НГАБ. 2634, 2662; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

49. **Обязательные** постановления о ветеринарно-санитарных мерах, изданные Минским губернским комитетом по делам земского хозяйства 20 сентября 1908 г. для всех жителей Минской губернии, за исключением городских поселений. – Минск, 1909 (Паровая типография В. и И. Тасьман). – 58 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 417. № 1616. – НББ. Ба2745, Ба2746; НГАБ. 1916, 1917.

50. ***Околович**, Константин Маркович (святар ; 1872–1933). Венок на могилу незабвенного молитвенника земли русской Иоанна Кронштадского / К. Околович. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 12 с. – Адбітак з "Братского листка", [1909]. – Бібліягр.: КБ. С. 418. № 1630.

51. **Околович**, Константин Маркович (святар ; 1872–1933). День празднования воссоединения униатов с православною церковью / [священник К. Околович]. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 9 с. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Адбітак з "Братского листка" Минского православного народного братства Святого Креста. № 24–25. – Бібліягр.: КБ. С. 418. № 1631. – НББ. Ба3485.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

52. **Околович**, Константин Маркович (1872–1933), святар. Законно ли поступают ксендзы, что не дают малым детям св. причастия? / [К. О-вич]. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 8 с. ; 21 см. – Адбітак з "Братского листка", изданного Минским православным народным братством. 1909 г. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – НББ. Ба3565.

53. **Околович**, Константин Маркович (1872–1933), святар. Слово к распутному сыну / [священник К. Околович]. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 6 с. – Адбітак з "Братского листка". 1909. № 4. – Бібліягр.: КБ. С. 418. № 1632. – НББ. Ба3477, БА1831.

54. *__Ответы__ католикам по вопросам веры. – Минск, 1909 (Типография С. Некрасова). – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 422. № 1692.

55. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1908 год : двенадцатый отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1909 (Типография Илья Каплан). – VIII, 47, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7635, 7636.

56. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1908 год (26-ой год существования Общества) / Минское городское общество взаимного от огня страхования.– Минск, 1909 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 40 с. ; 21 см. – НГАБ. 7676.

57. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1908 год / Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1909 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 57 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1865. – НББ. Ба1965, ЛК.

58. **Отчет** Минского еврейского центрального благотворительного общества за 1908 год / Минское еврейское центральное благотворительное общество. – Минск, 1909 (Типография Ц. А. Мазо). – 8 с. : табл. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1869. – НББ. Ба2010, БА2011, БА41422.

59. **Отчет** Минского епархиального свечного завода за 1908 год / Минский епархиальный свечной завод. – Минск, 1909 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 26 с. – НГАБ. 14415.

60. *__Отчет__ Минского епархиального училищного совета о состоянии церковных школ Минской епархии в 1907/8 учебный год. – Минск, 1909. – 84 с. – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РГИА СПб.

61. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1908 г. : восьмой операционный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1909 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 31 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – НГМРБ. 16932; РГБ.

62. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1908 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных воинах. – Минск, 1909. – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

63. **Отчет** Минского общества взаимного кредита за 1908 год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1909 (Типография Б. И. Соломонова). – 17, [7] с. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 18.297.1.50(40); РГБ. А 300/105.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

64. **Отчет** Минского отделения Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых за 1908 год / Минское отделение Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых. – Минск, 1909 (Паровая типография В. и И. Тасьман). – 27, [1] с. – НГАБ. 7775.

65. *__Отчет__ Минского семиклассного коммерческого училища за 1908–1909 учебный год (8-й год существования) / Минское семиклассное коммерческое училище. – Минск, 1909. – 91 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1890. – РГБ.

66. **Отчет** Минской городской управы о движении денежных сумм г. г. Минска за 1908 г. / Минская городская управа – Минск, 1909 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [4], 205, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1899. – НГАБ. 3449–3451, 3453, 3454; РНБ. 19.48.1.13.

67. **Отчет** [Минской губернской управы по делам земского хозяйства] за 1908 год. Ч. 1–2. – Минск, 1909 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [257] с., раздз. паг. – (Минская губернская управа по делам земского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1904. – НГАБ. 3002 (242 с., у канвалюце), 3017–3021 (VIII, 242 с.); РГБ; РНБ.

68. **Отчет** Минской губернской управы по делам земского хозяйства по дорожному делу за 1907 год / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1909 (Типография В. и И. Тасьман). – 61, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1905. – НГАБ. 3048, 3049, 3051, 3053, 3054.

69. *__Отчет__ Минской еврейской больницы и богадельни за 1908 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1909. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 375. № 3715.

70. **Отчет** о возникновении и деятельности Минского общества взаимного вспомоществования фельдшеров, фельдшериц и акушерок за 1908 год. – Минск, 1909 (Типография Гатовского и Юрщика). – [2], 45 с. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1923. – РНБ. 19.78.6.80, 19.78.6.80(2).

71. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Общества пособия бедным больным евреям гор. Минска за 1908 год / Минское общество пособия бедным больным евреям. – Минск, 1909 (Типография Гатовского и Юрщика). – 51, [1] с. : табл. – НГАБ. 7780.

72. **Отчет** о деятельности Кирилло-Мефодиевского братства при церкви Минской духовной семинарии за 1908–1909 учеб. год. – Минск : [Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии, 1909]. – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1943. – РНБ. 19.120.7.2.

73. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1908 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1909. – 13 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – РНБ. 18.278.4.65; РГБ. F 192/18, F 68/308.

74. **Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губернии за 1908 год (8-й год существования Общества) / Минское губернское общество взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1909. – 45 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1956. – РНБ. 20.49.7.84(8); РГБ.

75. **Отчет** о состоянии и деятельности Минского православного народного братства во имя Животворящего Креста Господня за 1908 год / Минское православное народное братство во имя Животворящего Креста Господня. – Минск,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

[1909] (Типография С. А. Некрасова). – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1887. – РНБ. 19.49.5.60.

76. *Отчет о состоянии Минского еврейского ремесленного училища за время от 1905 г. до 1909 г. / Минское еврейское ремесленное училище – Минск, 1909. – 36 с. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1978; ЛоЕ. С. 351. № 3346. – РГБ.

77. **Отчет** о состоянии церковных школ Минской епархии в 1907–1908 учебном году / [составил] минский епархиальный наблюдатель церковных школ священник Дмитрий Павский. – Минск, 1909. – 84 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989. – НББ. 1Ба151754МН1650 (рэпрадукцыя); РНБ. 20.49.7.89(5).

78. ***Отчет** Общества для оказания помощи евреям-переселенцам за 1908 год / Минское общество для оказания помощи евреям-переселенцам. – Минск, 1909. – [2], 20 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 1999. – РГБ (?).

79. **Отчет** Общества пособия бедным евреям г. Борисова по Отделу одевания бедных мальчиков "Талмуд-Торы" за 1908 год. – Минск, 1909. – 19 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2006. – РНБ. 19.117.4.99; РГБ. F 71/599.

80. **Отчет** Общества пособия бедным евреям г. Минска за 1908 год / Минское общество пособия бедным евреям. – Минск, 1909 (Типография И. Каплан). – 46 с. : табл. ; 21 см. – НББ. Ба2569, ЛК.

81. **Отчет** по закупке ржи и продаже ее нуждающемуся населению Минской губернии, 1907–1908 гг. / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1909 (Типолитография Тасьман). – 263, 100 с., 1 карт. ; 28 см. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2021. – НББ. В107800, БА75864К, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-222; НГАБ. 3119, 3121, 7982–7985; РНБ. Зем 19/10; РГБ. F 721/727, F 165/136, F 165/156.

82. **Отчет** по казенной продаже питей в Минском акцизном управлении за 1908 год. Год XII / Минское акцизное управление. – Минск, 1909 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – Раздз. паг. – НГАБ. 6966, 6967.

83. **Отчет** по мероприятиям против холерной эпидемии в Минской губернии в 1908 году. По врачебно-санитарному отделению Минской губернской земской управы. – Минск, 1909 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [2], 35, [1], 7, [1], 9 с. – (Минская губернская управа по делам земского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1924. – НББ; НГАБ. 3085–3088; РНБ. Зем 19/9; РГБ.

84. **Отчет** по эксплоатации Минской городской водопроводноэлектрической станции за 1908 г. – Минск, 1909 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 31 с. – НГАБ. 12715, 12718.

85. **Отчет** Попечительного совета Минской общины сестер милосердия Красного Креста за 1908 год 5-му общему собранию членов комитета Общины / Минская община сестер милосердия Красного Креста. – Минск, 1909. – 22 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2042. – РНБ. 18.313.7.136.

86. **Отчет** Русского женского кружка в гор. Минске за 1908 год / Русский женский кружок. – Минск, 1909 (Губернская типография). – 35, [1] с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2062. – НББ. БА1900 (дэф.: адсутнічаюць с. 21–26), ЛК; РГБ.

87. **П. А. О.** Братский праздник Александровского отдела Минского православного народного братства во имя Животворящего Креста Господня / [П. А. О.] –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 15 с. ; 14 см. – Ініцыялы аўтара [рэпарцёра] ўказаны ў канцы тэксту. – З "Мин. слова". [1909]. № 816. – Бібліягр.: КБ. С. 474. № 2214. – НББ. БА2093, БА3493.

88. **Памятная** книжка Минской губернии и календарь на 1910 год / [составитель В. С. Ярмолович]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1909 (Губернская типография). – 192, 187, III с., [3] л. рекл. объявл. : ил. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1910 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БАа3861, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-2112; НГАБ. 13347; VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53, Ф 1-79/15435.

89. **Первый** съезд представителей отделов Минского православного народного братства во имя Животворящего Креста Господня и других братств Минской губернии, состоявшийся 15–17 декабря 1909 года : [материалы] / Минское православное народное братство во имя Животворящего Креста Господня. – [Минск, 1909]. – 14 с. ; 19 см. – Бібліягр.: КБ. С. 481. № 2271. – НББ. Ба2142, ЛК.

90. **Православные** молитвы и песнопения по исходе души от тела и при поминовении усопших. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 27 с. : ил. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2450. – НББ. БА2155.

91. **Проект** нового устава Еврейской больницы, богадельни, родильного и психиатрического отделений в губернском городе Минске, составленный Специальной комиссией / Минская еврейская больница. – Минск, 1909 (Типография Б. И. Соломонова). – 6 с. ; 36 см. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 492. № 2492. – РНБ. 37.54.1.438.

92. **Проект** норм для оценки фабричных, заводских, торговых помещений в уездах и сдаваемых в наем сельских построек в Минской губернии для обложения их земскими сборами. – [Минск, 1909]. – 23 с. ; 25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 492. № 2493. – НББ. Ба2799, БА2800; НГАБ. 7112.

93. **Проект** сметы расходов и раскладки сборов губернских земских повинностей по Минской губ. на 1910 год / [Минская губернская управа по делам земского хозяйства]. – Минск, 1909. – Раздз. паг. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2511. – РНБ (Desideratum); РГБ. F 174/24.

94. **Протоколы** Общества минских врачей за 1906/07 и 1907/08 гг. (40-ой и 41-ый гг.). – Минск, 1909 (Электротипография И. Каплан). – [2], III, 106 с. – Бібліягр.: КБ. С. 498. № 2575. – НББ. БА12743, ЛК; НГАБ. 13954.

95. **Пути** сообщения в Минской губернии. Грузообороты железнодорожных станций и речных пристаней / [предисловие Ф. Ястремского]. – Минск, 1909 (вокл. 1911) (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – XIII, 103, 314 с., 103 стб., [4] л. ил. : табл. – (Материалы к оценке недвижимостей в Минской губернии). – Бібліягр.: КБ. С. 401. № 1381. – НББ. АБ86675, БА9, БА10, БА131279; ПБ. 17294 РФ; НГАБ. 3742, 4039–4044; НГМРБ. 16931; РНБ. 37.30.8.31; РГБ.

96. **Сборник** постановлений Минского губернского комитета по делам земского хозяйства VIII и IX обыкновенных собраний 30 января, 17 и 18 марта 1909 года : с приложением операционного плана дорожного хозяйства на трехлетие 1909–1911 гг. и сметы расходов из дорожного капитала на 1909 г. – Минск, 1909 (Типография И. и В. Тасьман). – [201] с., раздз. паг. – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2763. – НГАБ. 2991, 2992, 2995; РНБ. Зем 19/П1; РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

97. **Сборник** постановлений Минского губернского комитета по делам земского хозяйства за 1908 год. – Минск, 1909 (Типография И. и В. Тасьман). – 10, 110 с. – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2763. – НГАБ. 2989, 2990; РНБ. Зем 19/П1; РГБ.

98. ***Святой** Дмитрий, митрополит Ростовский. – Минск, 1909 (Типография Некрасова). – 4 с. : ил. – Дадатак да "Братского листка". [1909]. – Бібліягр.: КБ. С. 510. № 2792. – РНБ.

99. **Скрынченко**, Дмитрий Васильевич (1874–1947). Немезий, епископ Эмесский, и его сочинение "О природе человека" / Д. В. Скрынченко. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – [4], 114 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 514. № 2870. – НББ. БА250, БА251.

100. ***Скрынченко**, Дмитрий Васильевич (1874–1947). Белорусы, их разговорный и книжный язык при свете истории / Д. В. Скрынченко. – Минск, 1909 (Типография Некрасова). – 22 с. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1909. – Бібліягр.: КБ. С. 514. № 2868.

101. **Смета** доходов и расходов г. Минска на 1909 год. – Минск, 1909 [(Губернская типография)]. – [234] с. – Бібліягр.: КБ. С. 515. № 2889. – НББ; НГАБ. 6794.

102. **Снитко**, Андрей Константинович (1866–1920). Описание Рукописного отдела и старопечатных книг библиотеки Минского церковного историко-археологического комитета. Вып. 1 / [составил А. Снитко]. – [Минск], 1909 (Электропит. Н. М. Нахумова). – 75 с. ; 21 см. – Дадатак да 1-га вып. "Мин. старины". – Бібліягр.: КБ. С. 418. № 1643. – НББ. БА375; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-1032; НГАБ. 18525, 18526, 20638; VB LMA. 2R22799; РНБ. 20.105.8.27; РГБ. R 21/231, R 65/1226.

103. **Справочная** книжка по личному составу служащих Либаво-Роменской железной дороги 1908 года / М[-во] П[ут.] С[ообщ.], Либаво-Ромен. ж. д. – Минск, 1909. – [4], 60, 12, 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 523. № 3000. – РНБ. 34-9/3664.

104. **Сущинский**, Петр, святар. Торжество перенесения иконы Афонской Божией Матери "Предвозвестительницы" в Ляховичскую церковь, 20–21 сентября 1908 г. / [священник П. Сущинский]. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 11 с. ; 21 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Адбітак з "Братского листка". 1909. – Бібліягр.: КБ. С. 530. № 3091. – НББ. БА2141.

105. **Туманы** : [альманах]. Вып. 1. – Минск : Б. И. Левин, 1909 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 132, [1] с. ; 23 см. – Аўтары: Л. Лебедев, Л. Далин, Менс, И. Альперович, Кулябко-Корецкий, Д. Ратгауз, Вл. Самойло, И. Эльперин, М. Мабо, А. Микульчик и др. – Бібліягр.: КБ. С. 537. № 3191. – НББ. Ба26154; РНБ. 133/5207, 38.77.6.117 (сборник [стихов и рассказов]); РГБ; VUB.

106. **Урванцов**, Сергей Николаевич. Об издании в г. Минске медицинского органа : доклад д-ров С. Н. Урванцова [1863–1937] и М. А. Поляка [1868–1938] в заседании Общества минских врачей 19 декабря 1908 года. – Минск, [1909] (Типография В. и И. Тасьман). – 5 с. ; 36 см. – Адбітак з газеты "Мин. эхо". [1909]. – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3212; с. 412. № 1561. – РНБ. 37.54.1.566.

107. **Успенский**, Владимир. Сборник церковных песнопений с переводом их на русский язык / [составил протоиерей Минского кафедрального собора Владимир Успенский]. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск, 1909 (Губернская типо-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

графия). – 497 с., раздз. паг. – На рус. і царкоўнасл. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 540. № 3219. – РНБ. 38.15.9.29.

108. **Устав** Акционерного общества спичечной фабрики "Молния" : [утвержден 16 декабря 1898 г.] / Акционерное общество спичечной фабрики "Молния". Мозырь, Мин. губ. – Минск, 1909 (Типография Б. И. Соломонова). – 30 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 540. № 3225. – РНБ. 18.283.9.262.

109. **Устав** Минского братства во имя Святителя Николая : [утвержден 12 апреля 1909 года] / Минское братство во имя Святителя Николая. – Минск, 1909 (Губернская типография). – 14 с. – НГАБ. 733.

110. ***Устав** Минского городского кредитного общества : [утвержден 16 октября 1895 года] / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1909. – 53 с. – Бібліягр.: АКБ. НГАБ. – НГАБ. 7598 (адсутнічае), 7599 (адсутнічае).

111. **Устав** Минского общества взаимного страхования от огня недвижимых и движимых имуществ : [утвержден 13 февраля 1882 года, дополнения и изменения утверждены 29 июля 1883 года] / Минское общество взаимного страхования от огня недвижимых и движимых имуществ. – Минск, 1909 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 39 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3404. – НББ. БА2733, БА2734, ЛК.

112. **Устав** Общества потребителей "Надежда" в м. Турец Еремичской волости Новогрудского уезда Минской губ. – Минск, 1909 (Типография Б. И. Соломонова). – 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3569. – РНБ. 34.82.3.742.

113. **Устав** Северо-Западного общества взаимного страхования жизни : [утвержден 22 января 1904 г.] / Северо-Западное общество взаимного страхования жизни. – Минск, 1909 (Типография Фельдмана и Перского). – 20 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3651. – НББ. БА3268, ЛК; РНБ.

114. **Устав** Ссудо-сберегательной кассы служащих в учреждениях управления земским хозяйством Минской губернии : [утвержден 18 июля 1908 г.]. – Минск, 1909 (Паровая типография В. и И. Тасьман). – 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3699. – НГАБ. 7421; VUB. B59-6/195, SS-7; РНБ.

115. ***Цунзер**, Израиль Исаакович. Первая мысль : серия учебников для начинающих. Вып. 1 : сборник систематически расположенных первоначальных упражнений в изложении мыслей / И. И. Цунзер. – Минск, 1909 (Типография Гатовского и Юрщика). – 68 с. – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3793. – РНБ.

116. ***Цунзер**, Израиль Исаакович. Первый шаг. Для учеников начальных училищ. Серия учебников для начинающих. Сб. № 2 систематически расположенных упражнений на первоначальные правила правописания / И. И. Цунзер. – Изд. 2-е. – Минск, 1909 (Типография Гатовского и Юрщика). – 52 с. – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3794.

117. **Чиханов**, Б. П. Учебник алгебры : курс средних учебных заведений / Б. П. Чиханов. – 4-е изд. – Минск, 1909 (Типография И. Каплан). – 205 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 563. № 3827. – РНБ. 130/7036, 37.27.5.28; РГБ. Т 57/153.

118. ***Шахматов**, А. А. 1) Об участковом хозяйстве. 2) О значении женщины / А. А. Шахматов. – [Минск], 1909 (Типография Губернского правления). – 25 с. – Бібліягр.: КБ. С. 564. № 3846. – РГБ.

119. **Шмид**, Густав Карлович (1852–1909). Слово братчика : [речь Г. К. Шмида, сказанная на русско-национальном празднике в Москве 1 октября]. – Минск,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1909 (Типография С. А. Некрасова). – 16 с. ; 14 см. – Дадатак да “Братского листка” № 35–36, изд. Минским народным братством Св. Креста. – Бібліягр.: КБ. С. 565. № 3876. – НББ. БА2094, БА3708; РНБ; РГБ.

120. **Юрашкевич**, Андрей Данилович (1854 – пасля 1909), протаіерэй. Что такое индульгенция? / протоиерей А. Д. Юрашкевич, член Государственной думы. – Минск, 1909 (Типография С. А. Некрасова). – 42 с. ; 21 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1909. – Бібліягр.: КБ. С. 567. № 3921. – НББ. Ба2160, МФ5359, ЛК; РНБ. 130/4812; РГБ. U 269/768.

121. **Ярмолович**, Владимир Станиславович. Список населенных мест Минской губернии / составил В. С. Ярмолович. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1909 (Губернская типография). – [4], 231, [1] с. : табл. ; 26 см. – На вокл. загал.: Алфавитный список населенных мест Минской губернии. – Бібліягр.: КБ. С. 568. № 3933. – НББ. Ба75808, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-ХХ/Ср905, ОБ-ХХ/Нр388; НГАБ. 16666, 22525–22530; РНБ. 132/1652, 38.79.5.83; РГБ. 807-85/148-7.

122. ***Kalendarz** Miński na rok 1909. – Mińsk, [1909]. – Пер на бел.: Каляндар Мінскі на 1909 год. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 67. № 306.

123. ***Katalog** książek polskich w bibliotece Stowarzyszenia „Sokół” w Mińsku gub. – Mińsk, 1909 (D. Forin). – 16 s. ; 22 cm. – Пер. з пол.: Каталог польскіх кніг у бібліятэцы таварыства “Сокал” у Мінску губ. – BP. T. 15. S. 36. Nr 106302.

124. **Krótki** zarys dziejów koscioła zbudowanego na cmentarzu katolickim w miasteczku Iwieniec gubernji Mińskiej. – Mińsk, 1909. – 40 s. : il. – Пер на бел.: Кароткі нарыс гісторыі касцёла, пабудаванага на каталіцкіх могілках у мястэчку Івянец Мінскай губерні. – Бібліягр.: Василевская. 1983. с. 371. № 2019. – НББ. БА987, 1БА199235мн1752.

1910

1. **Баланс** счетов Минской губернской управы по делам земского хозяйства по земским капиталам на 1 января 1910 года. – [Минск, 1910]. – 83, [1] с. – НГАБ. 7015.

2. **Балковец**, Степан Варфоломеевич (1867–1942). Организация борьбы с чумой в г. Одессе / [Губ. сан. врач С. Балковец]. – Минск, [1910] (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 25 с. ; 26 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Адбітак з “Мин. врачеб. изв.” 1910. № 10. – Бібліягр.: КБ. С. 319. № 139. – VUB. B59-6/5, SS-7; РНБ. 20.102.8.361; РГБ.

3. **Бойко**, Георгий. О коневодстве в Минской губернии. (Отдельные оттиски из газеты “Минское слово” за 1910 г.) / Георгий Бойко. – Минск, 1910 (Типография С. А. Некрасова). – 18 с. – НГАБ. 1904.

4. **Ведомость** Минского епархиального училищного совета о церковных школах за 1909 гражданский год. – Минск, 1910 (Типография С. А. Некрасова). – 12 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 327. № 294; КРОВИ. Т. 1. С. 233. – НГАБ. 22075; РНБ. 34.48.5.490; РГИА СПб.

5. **Вержбицкий**, П. А. Практическое руководство к приготовлению всевозможных кондитерских изделий / составил П. А. Вержбицкий. – 1-е изд. – Минск, 1910 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 28 с. ; 19 см. – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 319. – РНБ. 34.48.8.646

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

6. **Гавловский**, Николай Сергеевич. Отцовская воля и другие рассказы / сочинение Николая Гавловского. – Минск, 1910 (Типография Лившица-Баршая). – 15 с. ; 17 см. – Змест: Отцовская воля ; Эпиграммы ; Маленькие рассказы. – Бібліягр.: КБ. С. 333. № 398. – НББ. БА3463, ЛК; РНБ. 20.105.8.289; РГБ. U 84/465.

7. **Гурвич**, Осип Яковлевич (рабін ; 1842–1914). Почему книжка "Эстер", хотя и светского характера, включена в состав Св. Писания? / О. Я. Гурвич. – Минск, 1910 (Типолитография Р. Дворжец). – 26 с. ; 18 см. – Загал. на кал.: Клеветы на евреев и опровержение таковых, или Гаман Мордохай и Эстер. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 107. № 61. – РНБ. 34.48.8.1260.

8. **Дайновский**, Г. А. Подробный банковый указатель / Г. А. Дайновский. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск, 1910 (Электротипография И. Каплан). – [4], 72 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 340. № 532. – VUB. B59-6/2, SS-7; РНБ. 20.81.8.26; РГБ.

9. **Денасий** (Пантелеймоновский ; † 1928), манах. Афонец / [Святогорец Денасий]. – Минск, 1910 (Типография С. Некрасова). – 14 с. – Адбітак з "Мин. слова". [1910]. № 931. – Бібліягр.: КБ. С. 510. № 2791.

10. **Доклад** X-му обыкновенному собранию Минского губернского комитета по делам земского хозяйства по рассмотрению проекта новой табели законной оценки земель Минской губернии. (Февральская сессия 1910 года). – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – 24 с. – (Минская губернская управа по делам земского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – НГАБ. 3128, 3130.

11. **Доклад** [и журнал] Минской губернской управы по делам земского хозяйства, относящиеся к дорожной смете 1910 г. и к разным вопросам дорожного хозяйства, X-му обыкновенному собранию / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, [1910]. – [2], 110 с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615. – РНБ (Desideratum); РГБ.

12. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства о составлении проекта сметы и раскладки денежных земских повинностей на 1911 г. / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – XIV, 143, 12 с., 13 л. прил.: № 1–7. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615. – НББ. Ба1639К, МФ6541, ЛК; НГАБ. 3270; РНБ (Desideratum); РГБ. V 321/252.

13. **Доклад** Минской губернской управы по делам земского хозяйства по вопросу об организации сельскохозяйственной помощи населению Минской губернии X-му обыкновенному собранию / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – [2], 40 с. ; 36 см. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615. – НББ. Ба1697К, ЛК; РГБ.

14. **Доклады** VIII годичному собранию Минского губернского комитета по делам земского хозяйства. (Октябрьская сессия 1910 г.) / Минский губернский комитет по делам земского хозяйства. – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – 37 с. – (Минская губернская управа по делам земского хозяйства, Страховой отдел). – НГАБ. 3150 (у канвалюце).

15. **Доклады** X-му обыкновенному собранию Минского губернского комитета по делам земского хозяйства. Общий сборник. (Февральская сессия 1910 г.) / Минский губернский комитет по делам земского хозяйства. – Минск,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1910 (Типография Минского губернского правления). – [2], 48 с. – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – НГАБ. 3273; РГБ.

16. **Доклады** X обыкновенному собранию Минского губернского комитета по делам земского хозяйства. По вопросу об организации сельско-хозяйственной помощи населению Минской губернии / Минский губернский комитет по делам земского хозяйства. – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – 24 с. – НГАБ. 3131.

17. **Доклады** X обыкновенному собранию Минского губернского комитета по делам земского хозяйства. (Февральская сессия 1910 года). – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – [2], 63 с. – (Минская губернская управа по делам земского хозяйства, Страховой отдел). – КБ. С. 345. № 615. – НГАБ. 3158, 3157, 3260; 3261; РГБ.

18. **Доклады** Минской губернской управы VIII годичному собранию Губернского комитета по делам земского хозяйства. Ч. 1. [1910 г.] / Минская губернская управа. – Минск, 1910 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – [3], 166 с. – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – НГАБ. 3258, 3259; РГБ.

19. **Доклады** Минской губернской управы VIII годичному собранию Минского губернского комитета по делам земского хозяйства. Ч. 2. [1910 г.] / Минская губернская управа. – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – [138] с. – НГАБ. 3272 (С. 41–97).

20. ***Доклады** Минской губернской управы IX годичному собранию Губернского комитета по делам земского хозяйства по разным вопросам. – Минск, [1910] (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 36 с. – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645.

21. **Доклады** Минской губернской управы X-му обыкновенному собранию Губернского комитета по делам земского хозяйства, относящиеся к дорожной смете 1910 г. и к разным вопросам дорожного хозяйства / Минская губернская управа. – Минск, [1910] (Типолитография И. и В. Тасьман). – 110 с. – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – ПБ. 228542 РФ; НГАБ. 3070–3072, 3078; РГБ.

22. **Журнал** заседания Оценочной комиссии, состоящей при Минском губернском комитете по делам земского хозяйства : заседание 25 мая, 1 сентября, 2 сентября 1910 года. – Минск, 1910 (Типолитография В. и И. Тасьман). – С. 3–40 : прил. ; 34 см. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 758. – НГАБ. 7101 (у канвалюце); РНБ. Зем 19/Ж4; РГБ.

23. **Журнал** заседания оценочной подкомиссии [Минской губернской оценочной комиссии за 1910 г. : заседание 16 мая–10 сентября, 26 мая, 12–14 июня, 29 августа, 12 сентября, 13 сентября, 14 сентября, 15 сентября]. – Минск, [1910] (Типолитография В. и И. Тасьман). – С. 3–56. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 759 (16 мая–10 сентября). – НГАБ. 3381, 3382, 7101 (у канвалюце); РНБ; РГБ.

24. **Журнал** заседания учрежденной Минским губернским комитетом Комиссии по разработке вопросов, связанных с осушкой болотных пространств и урегулированием водных систем : заседание 12 марта 1910 года. – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – 22 с. – НГАБ. 22112.

25. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 11 октября 1905 года. – Минск, 1910 (Губернская типогра-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

фия). – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 764. – НГАБ. 3394 (Выписка из Журнала Минского губернского присутствия. По отделению распорядительному).

26. *Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 15 декабря 1909 г. – Минск, 1910 (Губернская типография). – 74 с. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 764.

27. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному: заседания 16 марта, 23 июля, 21 сентября, 19 октября 1910 г. – Минск, [1910] (Типография Минского губернского правления). – 12, 5, 7, 11 с. – НГАБ. 22111.

28. **Журнал** Минской санитарно-исполнительной комиссии 11 июня 1910 г. – [Минск], 1910 (Типография Минского губернского правления). – 18 с. – НГАБ. 21769, 22107.

29. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 12 декабря1909 года / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1910. – [2], I, 35 с. – РНБ. 38.80.4.116(2), 20.78.7.17, ВЭО 3о645.

30. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 13 и 14 марта 1910 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1910 (Типолитография Дворжец). – [3], 65 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; МБП. КП-7 3682/6; РНБ. 38.80.4.116(2), 20.78.7.17, ВЭО 3о645; РГБ. А 218/802.

31. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 14 мая 1910 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1910. – [2], 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РНБ. 38.80.4.116(2), 20.78.7.17, ВЭО 3о645; РГБ. А 218/802.

32. **Земные** сны : литературный альманах, издаваемый группой молодых поэтов И. Альперовичем, Д. Бохановм, А. Гореликом и др. (Май 1910 г.). – Минск, 1910. – 50, VIII с. 700 экз. – Бібліягр.: КБ. С. 372. № 865. – РНБ. 34.82.4.1338; РГБ.

33. **К переселению** св. мощей преподобной Евфросиньи, княгини Полоцкой. – Минск, 1910 (Типография В. и И. Тасьман). – 6 с. : ил. – Бібліягр.: КБ. С. 381. № 1001 (Ефросиньи). – РНБ. 20.82.8.140.

34. **Каталог** книг Библиотеки служащих Либаво-Роменской железной дороги, находящейся при Управлении дороги в Минске / [Управление Либаво-Роменской железной дороги]. – Минск, 1910 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – [3], 202 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 384. № 1069. – НББ. МФ1265, ЛК; РНБ. Б 5430.Л55Р/К-29; РГБ. R 11/826; VUB.

35. **Каталог** учебных руководств и наглядных учебных пособий для низших и средних учебных заведений ведомства Министерства народного просвещения, церковно-приходских и железнодорожных школ, имеющихся в книжном магазине почетного гражданина В. Б. Фрумкина, поставщика дирекции народных училищ Минской губернии […] / Изд. кн. маг. В. Б. Фрумкина. – Минск, 1910 (Типография Гатовского и Юрщика). – [2], 64 с. – Бібліягр.: КБ. С. 387. № 1117. – РНБ. 34.85.6.461(2).

36. **Качинский**, В. Н. Доклад секретаря В. Н. Качинского о задачах Минского благотворительного братолюбивого общества. – Минск, 1910 (Типография Фельдмана и Перского). – 11 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 387. № 1124. – РНБ. 18.329.2.497 ; РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

37. **Козлов**, Дмитрий Федорович. Боевая служба 117-го пехотного Ярославского полка со дня сформирования (1763 г.) / [составил капитан Козлов, 1910 г.]. – Минск, [1910] (Типография В. и И. Тасьман). – 8 с., 1л. схем. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 389. № 1148. – РНБ. 20.105.8.42; РГБ.

38. **Масальский-Сурин**, Виктор Адамович. Перечень законоположений и распоряжений правительства, составленный применительно к программе испытания на должность земского начальника в виде ответных к ней ссылок на соответствующие узаконения и циркуляры / В. А. Масальский-Сурин. – Минск, 1910 (Типография С. А. Некрасова). – 70, II с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 400. № 1373. – РНБ. 37.60.5.103 (аўтограф аўтара).

39. **Нормы** оценки земель и лесов : доклад Минской казенной палаты / [предисловие Ф. Ястремского]. – Минск, 1910 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – XVI, 371, 85 с., [3] л. цв. карт : табл. – (Материалы к оценке недвижимостей в Минской губернии). – Бібліягр.: КБ. С. 401. № 1381. – НББ. АБ90312, БА5, БА85785 (дэф.: адсутнічаюць мапы), МФ2387, МФ4525; НГАБ. 1796–1798, 1805; РНБ; РГБ.

40. **Нормы** оценки фабрик, заводов, торговых помещений в уездах и сельских построек : доклад Казенной палаты Губернскому комитету по делам земского хозяйства / [предисловие Ф. Ястремского]. – Минск, 1910 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – XVI, 88 с. ; 25 см. – (Материалы к оценке недвижимостей в Минской губернии). – Бібліягр.: КБ. С. 401. № 1381. – НГАБ. 14326; РНБ. Зем 19/25, Зем 19/22(4); РГБ. U 73/24,А 319/112 ([2]).

41. ***Новый** закон 7 июня 1909 г. (действущий с 1 июня 1910 г.). О порядке сношений суда с тяжущимися через почту, Инструкция в развитие сего закона, выработанная особым междуведомственным совещанием, утвержденная министром юстиции, и другие к этому закону разъяснения, формы книг и проч. – Минск, 1910. – 39 с. – Бібліягр.: КБ. С. 411. № 1538.

42. **Обзор** Минской губернии за 1909 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1910 (Губернская типография). – [3], 71, 55 с. – Бібліягр.: КБ. С. 414. №1571. – НББ. БА75915К, БА75918К, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/ Ср-727 (фотакопія); НГАБ. 2635; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

43. **Обязательные** постановления Минской городской думы. Ч. 1 / Минская городская дума. – Минск, 1910 (Паровая типография В. и И. Тасьман). – 62 с. – Бібліягр.: КБ. С. 417. № 1614. – НГАБ. 9004, 9005.

44. **Отчет** [Минской губернской управы по делам земского хозяйства] за 1909 год. – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – XI, [1], 121, [20], 12, [2] с., 2 л. табл. – (Минская губернская управа по делам земского хозяйства, Страховой отдел). – На вокл [змест]: I. Противопожарные мероприятия. II. Добровольное страхование. III. Страховые агенты и страховая инспекция. IV. Обязательное страхование. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1907. – НББ. Ба42150К, ЛК; НГАБ. 3155; РГБ.

45. ***Отчет** Акционерного общества спичечной фабрики “Молния” за одиннадцатый операционный 1909–1910 год. (С 1-го июля 1909 года по 1-е июля 1910 года) / Акционерное общество спичечной фабрики “Молния”. Мозырь, Мин. губ. – Минск ; Мозырь, [1910]. – 6 с. – Бібліягр.: КБ. С. 435. № 1834. – РНБ; РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

46. **Отчет** Дамского кружка для призрения бедных еврейских вдов г. Минска с 20 мая 1909 г. по 31 декабря 1910 г. – Минск : [Минский дамский кружок для призрения бедных еврейских вдов, 1910]. – 31 с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 394. № 4001 (за 1909–1910 гг.). – РНБ. 19.78.6.60.

47. **Отчет** десятилетия существования Раковского добровольного пожарного общества в м. Ракове (1900–1910 гг.) / Раковское добровольное пожарное общество. – Минск, 1910 (Типография Лившица и Баршая). – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1851. – РНБ. 18.157.4.145(1); РГБ.

48. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1909 год (98-й год существования). – Минск, 1910 (Типография Гатовского и Юрщика). – 24 с.: табл. ; 21 см. – Тэкст на рус. і пол. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА2006, ЛК.

49. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1909 год : тринадцатый отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1910 (Типография Илья Каплан). – V, [1], 47, [5] с. – НГАБ. 7637.

50. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1909 год (27-ой год существования Общества) / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1910 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 45, [1] с. ; 21 см. – НГАБ. 7677.

51. **Отчет** Минского еврейского центрального благотворительного общества за 1909 год / Минское еврейское центральное благотворительное общество. – Минск, 1910 (Типография М. Л. Зысьмана). – 12 с. : табл. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1869. – НББ. БА2012, БА2013, БА41398; РНБ. 19.78.4.108; РГБ. U 9/575.

52. **Отчет** Минского епархиального свечного завода за 1909 год / Минский епархиальный свечной завод. – Минск, 1910 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1870; КРОВИ. Т. 1. С. 215. – НГАБ. 14414; РНБ; РГБ; РГИА СПб.

53. *****Отчет** Минского епархиального училищного совета о состоянии церковных школ Минской епархии в 1908/9 учебный год. – Минск, 1910. – 108 с. – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РГИА СПб.

54. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1909 г. : девятый операционный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1910 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 31 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – НГМРБ. 17309; РГБ.

55. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1909 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных воинах. – Минск, 1910. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

56. **Отчет** Минского отделения Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых за 1909 год / Минское отделение Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых. – Минск, 1910 (Паровая типография В. и И. Тасьман). – 32 с. – НГАБ. 7908 (дэф.: с. 7–32), 7948.

57. **Отчет** Минского семиклассного коммерческого училища за 1909–1910 учебный год (9-й год существования) / Минское семиклассное коммерческое училище. – Минск, 1910. – 88 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1890. – РГБ; VUB U32280 (80 с.).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

58. **Отчет** Минской городской управы о движении денежных сумм г. г. Минска за 1909 г. / Минская городская управа. – Минск, 1910 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 197 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1899 (Типография Я. Н. Тасьман). – НГАБ. 3456–3459, 22123 (с. 3–196: Отчет об исполнении сметы доходов и расходов за 1909 год. Ч. 1); РНБ. 19.48.1.13.

59. **Отчет** Минской губернской типографии за 1909 г. – [Минск, 1910 (Губернская типография)]. – 12 с. – Змест: Краткий отчет Минской губернской типографии за 1909 год. Баланс на 1-е января 1910 года ; Счет прибылей и убытков Минской губернской типографии 1909 года ; Ведомость движения сумм по Минской губернской типографии в 1909 году. – НГАБ. 54.

60. **Отчет** Минской губернской управы по делам земского хозяйства за 1909 год. – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – [2], VI, [2], 60 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1904. – НББ. Ба42151К, БА75792К, ЛК; НГАБ. 3067; РГБ.

61. **Отчет** Минской губернской управы по делам земского хозяйства по дорожному делу за 1908 год. – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – 73, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1905. – НГАБ. 3055–3061; РГБ.

62. **Отчет** Минской губернской управы по делам земского хозяйства по дорожному и строительному делу за 1909 год. – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – 98 с. : табл.– Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1905. – НГАБ. 3062, 3063; РГБ.

63. **Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1909 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1910 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [40] с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 375. № 3715. – НГАБ. 7731 (с. 1–13, 33–40, 15–32).

64. **Отчет** Минской хоральной синагоги за 1908–1909 год (хозяйственный отдел) / Минская хоральная синагога. – Минск, 1910 (Паровая типолитография Соломонова). – 9 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1912. – НББ. БА204358, БА244402, ЛК.

65. **Отчет** о врачебно-санитарной деятельности и по борьбе с холерою за 1909 год по врачебно-санитарному отделению Минской губернской земской управы. – Минск, 1910 (Типография Минского губернского правления). – III, 51, [1] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1924. – НББ. Ба110863К; НГАБ. 3091–3095; РГБ.

66. **Отчет** о деятельности и о приходе и расходе сумм Минского благотворительного братолюбивого общества за 1909 год / Минское благотворительное братолюбивое общество. – Минск, [1910]. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1935. – РНБ. 19.78.4.33(1); РГБ

67. ***Отчет** о деятельности Минского братства во имя святителя Николая за 1909–10 братский отчетный год. – Минск, [1910] (Губернская типография). – 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1946. – РНБ; РГБ.

68. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1909 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1910. – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – РНБ. 18.278.4.65.

69. **Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губернии за 1909 год (9-й год существования Общества) / Минское губернское общество взаимного вспомо-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1910. – 39 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1956. – РНБ. 20.49.7.84(9); РГБ.

70. **Отчет** о состоянии церковных школ грамоты Минской епархии в 1908–1909 учебный год. – Минск, 1910 (Типография С. А. Некрасова). – 108 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989. – НГАБ. 14092; РНБ. 20.49.7.89(6), 130/8110.

71. ***Отчет** Общества для воспитания бедных еврейских девушек г. Минска и обучения их домоводству за 1908 г. и 1909 г. / Минское общество для воспитания бедных еврейских девушек. – Минск, 1910. – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1998.

72. **Отчет** Общества для оказания помощи евреям-переселенцам за 1909 год / Минское общество для оказания помощи евреям-переселенцам. – Минск, 1910 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 20 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 1999. – НББ. БА41419, ЛК.

73. **Отчет** Общества для призрения новорожденных детей бедных евреев г. Минска за 1909 – 1910 год / Минское общество для призрения новорожденных детей бедных евреев. – Минск, 1910 (Электротипография Илья Каплан). – 22 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2000; ЛоЕ. С. 397. № 4033. – НББ. БА113860, ЛК; РНБ. 19.78.6.171(1); РГБ.

74. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1909 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1910 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 22 с. : табл. ; 21 см. – НББ. БА2728, ЛК.

75. **Отчет** по казенной продаже питей в Минском акцизном управлении за 1909 г. Год XIII / Минское акцизное управление. – Минск, 1910 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – Раздз. паг. – НГАБ. 6968 (пераплецены ў наступнай паслядоўнасці: № 4, 3, 2, 1, 5–26), 6969.

76. **Отчет** по эксплоатации Минской городской водопроводноэлектрической станции за 1909 г. – Минск, 1910 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 31 с. – НГАБ. 12710.

77. **Отчет** Попечительного совета Минской общины сестер милосердия Красного Креста за 1909 год 6-му общему собранию членов комитета Общины / Минская община сестер милосердия Красного Креста. – Минск : Губернское правление, 1910. – 45 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2042. – VUB. B59-6/23, SS-7; РНБ. 18.313.7.136.

78. **Отчет** Правления Минской городской общественной библиотеки имени А. С. Пушкина за 1909 год / Минская городская общественная библиотека имени А. С. Пушкина – Минск, [1910]. – 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2049. – РНБ. Б 5050-М622/О-881.

79. **Отчет** Русского женского кружка в гор. Минске за 1909 год / Русский женский кружок. – Минск, 1910 (Губернская типография). – [2], 25 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2062. – НББ. БА1901, БА1902, ЛК.

80. **Павский**, Григорий Александрович (1880–1937). Записки по истории Западного края России / [Г. А. Павский]. – Минск, 1910 (Типография С. А. Некрасова). – Бібліягр.: Щеглов. 2008.

81. **Павский**, Григорий Александрович (1880–1937). Краткая история Западно-Русского края от начала Русского государства до наших дней / составил преподаватель Минского женского училища духовного ведомства Г. А. Павский. – Минск : Издание Минского православного народного братства во имя Живо-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

творящего Креста Господня, 1910 (Электротипография С. А. Некрасова). – 47, [1] с. : ил. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 475. № 2232. – НББ. Ба2085, МФ3294, ЛК; РГБ. А 194/482, А 320/167; РНБ. 34.53.7.881 (48 с. : портр. ; 22 см).

82. **Памяти** Михаила-Густава Карловича Шмида : [статьи и заметки из "Минского слова" от 29 ноября 1909 г. № 867]. – Минск, 1910 (Электротипография С. А. Некрасова). – 47 с., [1] л. портр. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 476. № 2245. – НББ. БА2127, БА2128, 1Ба287291МН1864, ЛК; РНБ. 20.82.8.171; РГБ. U 84/446.

83. **Памятная** книжка Минской губернии и календарь на 1911 год / [составитель В. С. Ярмолович]. – Минск : Издание Минского губернского статистического комитета, 1910 (Губернская типография). – 224, 138, II с. : ил. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БА3863, ЛК; ПБ. 88578 РФ; НГАБ. 13338, 13348, 13406; VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53, Ф 1-79/15435.

84. **Правила** по условным вкладам-сбережениям, утвержденные общим собранием членов Минского торгово-промышленного ссудо-сберегательного товарищества 22 апреля 1910 года. – Минск, 1910 (Типография Фельдмана и Перского). – 6 с., [1] л. табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 489. № 2434. – НББ. БА3291, ЛК.

85. **Проект** сметы доходов и расходов г. г. Минска на 1911 год. – Минск, 1910 (Типография В. и И. Тасьман). – 27 с. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2505. – VUB. B59-1/185, SS-7; РНБ. 19.49.1.139; РГБ. U 47/45.

86. **Проект** сметы расходов и раскладки сборов губернских земских повинностей по Минской губ. на 1911 год / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1910. – XVIII, [95] с., раздз. паг., 4 л. табл. ; 34 см. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2511. – НББ. В107801, БА116031К, ЛК; НГАБ. 6739; РНБ. Зем 19/С1; РГБ. F 174/24.

87. **Проэкт** сметы расходов из дорожного капитала Минской губернии на 1910 год. – Минск, 1910 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 45, [1] с. – (Минская губернская управа по делам земского хозяйства). – НГАБ. 6736.

88. **Сведения** о деятельности Минской городской думы состава 1909–1913 гг. за 1909 г. / Минская городская дума. – Минск, 1910 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [4], 107, [5] с. ; 26 см. – Алф. указ.: с. 107–111. – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2776. – НББ. БА793, ЛК; НГАБ. 8955, 8956; РНБ. 94/210; РГБ. R 457/499.

89. ***Сербов**, Исаак Абрамович (1871–1943). Село Великое: Картинки из жизни Белоруссии / И. А. Сербов. – Минск : Издал Минский историко-археологический комитет, 1910. – 56 с. – Бібліягр.: КБ. С. 254. № 331; С. 512. № 2817 (Исак).

90. **Смета** доходов и расходов г. г. Минска на 1910 год. – Минск, 1910 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [120] с. – Бібліягр.: КБ. С. 515. № 2889. – НГАБ. 3467, 6795, 6796.

91. **Смета** доходов и расходов г. г. Минска на 1911 год. – Минск, 1910. – 27 с. – VUB. B59-1/185.

92. **Смета** расходов и доходов земских сумм по г. Минску на 1910 г. – Минск, 1910. – [2], 15, 8, 27, 68 с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2906. – РГБ. U 222/134; РНБ.

93. **Смета** расходов из дорожного капитала Минской губернии на 1910 год : утверждена 21 февраля 1910 года. – Минск, [1910] (Типография Минского губернского правления). – 13, [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2912. – НГАБ. 6737.

94. **Тасьман**, И. Квартирная книжка : договор на наем квартир и других жилых помещений / составил И. Тасьман. – Минск, 1910 (Паровая типолитогра-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

фия В. и И. Тасьман). – 16 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 530. № 3103. – НББ. БА3462, ЛК; РНБ. 34.52.7.410 (1907 год выд.).

95. **Техническая** справочная книжка : пояснительная записка и технические условия / под редакцией инженера М. И. Сульского. – Минск : [Изд.] Н. Я. Якобсон, Г. Л. Лифшиц и К°, 1910 (Типография И. Каплан). – [2], VI, 185 с. : объявл., ил. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 531. № 3114. – VUB. B70-5/24; РНБ. 38.17.9.22; РГБ. U 80/218, U 31/1144.

96. **Тизенгаузен**, Николай Александрович. Некоторые статистические данные о народонаселении Западного края России : (с приложением табл. распределения населения Зап. края по вероисповеданиям, народностям, грамотности, сословиям, занятиям / [барон Н. А. Тизенгаузен ; под редакцией Д. В. Скрынченко]. – Минск, 1910 (Типография С. А. Некрасова). – [2], 25, [87] с. ; 22 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1910. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 531. № 3119. – НББ БА27082 (109, [1] с. : табл.) ЛК; РНБ. Мф К1/24870, 63-4/4030; VUB. U 52496 (112 с. : табл.).

97. **Товаров**, Александр Васильевич. Исторический очерк Минской губернии в начальную пору существования русского государства : [от основания Русского государства до распространения господства Литвы] / составил А. Товаров. – Минск, 1910 (Типография С. А. Некрасова). – 42 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 532. № 3136. – НББ. БА94829, МФ5883; РНБ. Мф К1/3230, 20.40.9.114; РГБ.

98. **Устав** Грусковской сельской пожарной дружины Сновской волости Новогрудского уезда Минской губ. – Минск : [Грусковская сельская пожарная дружина Сновской волости], 1910 (Типография Б. И. Соломонова). – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 543. № 3321. – РНБ. 34.48.8.977.

99. **Устав** Минского городского кредитного общества : [утвержден 16 октября 1895 года] / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1910 (вокл. 1909) (Типография И. Каплан). – 53, [11] с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3387. – НББ. БА3267, БА126749.

100. **Устав** Минского общества покровительства лицам, освобождаемым из мест заключения (патроната) : [внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 67 7 января 1910 года] / Минское общество покровительства лицам, освобождаемым из мест заключения. – Минск, 1910 (Электротипография Илья Каплан). – 18 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3417. – НББ. МФ5723, МФ5727.

101. **Устав** Минского русского общественного собрания : внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 76 29 июля 1910 года / Минское русское общественное собрание. – Минск, 1910 (Губернская типография). – 12 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3433. – НББ. БА1986 (дэф.); РНБ. 18.329.3.449.

102. **Устав** Минского торгово-промышленного ссудо-сберегательного товарищества : [утвержден 16 февраля 1907 г.]. – Минск, 1910 (Паровая типография В. и И. Тасьман). – 31, [1] с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 548. № 3443. – НГАБ. 7425; РНБ. 20.39.9.327.

103. **Устав** Профессионального общества торговцев и промышленников г. Минска : [утвержден 30 ноября 1910 г.] / Минское профессиональное общество торговцев и промышленников. – Минск, 1910 (Типография Лившица-Баршая). – 12 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3633. – НББ. Ба2777, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

104. **Устав** Родильного дома и Амбулатории для приходящих больных имени графов Хрептовичей, учрежденных графиней Екатериной Павловной Хрептович-Бутеневой в им. Щорсах : [утвержден 9 сентября 1910 г.] / Щорсовский родильный дом и амбулатория для приходящих больных им. Хрептовичей. Минск. губ. – Минск, 1910 (Губернская типография). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3642. – РНБ. 37.37.11.263.

105. **Устав** Сверженской сельской пожарной дружины Сверженской волости Минского уезда Минской губернии. – Минск, 1910 (Типография С. А. Некрасова). – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3649. – VUB. B59-6/232, SS-7.

106. **Устав** Смолевичского ссудо-сберегательного товарищества. – Минск : [Смолевичское ссудо-сберегательное товарищество], 1910 (Типография Гатовского и Юрщика). – 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 556. № 3671. – VUB. R 422/335.

107. **Эрдели**, Яков Егорович (1856–1919). Об осушительных работах в Минской губернии, о дальнейшем их развитии и о поддержании существующих осушительных сооружений / записка минского губернатора Я. Е. Эрдели. – [Минск], 1910 (Типография Минского губернского правления). – [19] с. ; 28 см. – Бібліягр.: КБ. С. 567. № 3911. – НББ. БА2903, МФ1457, ЛК; РНБ. 37.76.8.48; РГБ. U 283/818, U 336/1.

108. **Ястремский**, Федор Николаевич (1858–1919). Хозяйственные особенности Минской губернии по податным материалам / Ф. Ястремский. – Минск, 1910 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 27, 18 с., [2] карты : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 569. № 3945. – НББ. БА925; НГАБ. 1762; РНБ (Desideratum).

109. **Kalendarz** Miński na rok zwyczajny 1910 zastosowany do potrzeb ludności, zamieszkałej na Litwie i Rusi / pod red. Józefa Słowińskiego. – Mińsk : Nakład miesięcznika "Straży im. Maryi", 1910 (Druk. I. Kaplana). – 112, [12] s. : il. – Пер. з пол.: Каляндар мінскі на звычайны 1910 год, прыстасаваны да патрэб насельніцтва, якое жыве на Літве і Русі. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 67. № 306; Zienkiewicz. 1997. S. 41. – НББ. Б25191; BN. P.3417.

1911

1. **Балковец**, Степан Варфоломеевич (1867–1942). Холерная эпидемия 1910 г. в Минской губ. / д-р С. В. Балковец. – Минск, 1911 (Электротипография Илья Каплан). – 29 с., [1] л. ил. : табл. ; 25 см. – Адбітак з кн. "Труды 2 съезда врачей Минской губернии". [1911]. – Бібліягр.: КБ. С. 319. № 140. – НББ. БА3327, БА3328, ЛК.

2. **Васильев**, Михаил Александрович (1865–). Временная инструкция местным управлениям казенных железных дорог / составил помощник правителя канцелярии Управления Либаво-Роменской железной дороги М. А. Васильев. – Изд. 2-е, исправленное и дополненное распоряжениями Управления железных дорог, последовавшими со дня издания инструкции (1898 г.) по 1 ноября 1911 г. – Минск, 1911 (Типолитография Л. Г. Дворжец). – XXIV, 114, 143 с., [3] л. : табл. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 326. № 287. – НББ. Ба64068, БА110809, БА133239, ЛК.

3. **Ведомость** Минского епархиального училищного совета о церковных школах за 1910 гражданский год. – Минск, 1911 (Типография С. А. Некрасова). – 12 с. : табл. – НГАБ. 13552.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). Заключения Особого совещания агрономов землеустроительных комиссий Минской губернии 30, 31 октября, 1, 2, 3 ноября 1910 г. / составил А. В. Вельяминов-Зернов, правительственный агроном Минской губ. – Минск, 1911. – [4], 10 с. – (Труды Агрономической организации при Минской губернской землеустроительной комиссии ; вып. 2). – Бібліягр.: КБ. С. 327. № 303; С. 370. № 829. – РНБ. 20.92.8.173 (вып. 2); РГБ.

5. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). Обзор работ по оказанию агрономической помощи единоличным хозяйствам Минской губернии, выделившимся по закону 9 ноября / составил А. В. Вельяминов-Зернов, правительственный агроном Минской губ. – Минск, 1911 (Губернская типография). – [2], 21 с. ; 22 см. – (Труды Агрономической организации при Минской губернской землеустроительной комиссии ; вып. 1). – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 308. – РНБ. 20.92.8.173 (вып. 1); РГБ. XXIV 3/7 (вып. 1), XXIV 3/8.

6. **Весь** Минск, или Спутник по г. Минску : [ч. 1–2]. – Издание первое. – Минск : С. М. Яхимовича, 1911 (Электротипография С. А. Некрасова). – Ч. 1. – [3], XII, 63 с., [15] с. рекл. ; Ч. 2. – 160 с. ; 20 см. – Дадатак: План г. Минска с алфавитным указателем всех улиц (шифр: Д). – Бібліягр.: КБ. С. 329. № 326. – НМГКБ; НГАБ. 2856; VB LMA. 517898 (Ч. I. 61 с.); РНБ. 37.36.3.21(1–2); РГБ. F 121/224, Ф 1-71/15258.

7. **Гавловский**, Николай Сергеевич. Золотая звездочка : детское чтение посвящается Коле и Вере Гавловским / сочинение Николая Гавловского. – Минск, 1911 (Типография Фельдмана и Перского). – 11 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 333. № 397. – НББ. БА3461, ЛК; РГБ; VUB. B41-3/598.

8. **Гавловский**, Николай Сергеевич. Рассказы [и стихи] / сочинение Николая Сергеевича Гавловского. – Минск, 1911 (Типография Лившица-Баршая). – 26 с. ; 20 см. – Змест: рассказы: Кирюхино горе ; Драма на озере ; По примеру господ ; Забытая невеста ; стихи. – Бібліягр.: КБ. С. 333. № 400. – НББ. Ба3466, ЛК; РГБ.

9. **Гавловский**, Николай Сергеевич. Сборник стихотворений / сочинение Николая Гавловского. – Минск, 1911 (Типография Лившица-Баршая). – 40 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 333. № 401. – РНБ. 37.37.11.815; РГБ. Е 77/325.

10. **Гавловский**, Николай Сергеевич. Сказки и воспоминания детства / сочинение Николая Гавловского. – Минск, 1911 (Типография Лившица-Баршая). – 19 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 333. № 402. – НББ. БА3467, ЛК; РНБ. 34.85.4.522; РГБ. U 213/3032.

11. ***Глинка**, П. В. Доклад непременного члена Минского присутствия 19 февраля 1911 г. по поводу пятидесятилетия со дня освобождения крестьян от крепостной зависимости / П. В. Глинка. – Минск, 1911. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 335. № 436.

12. **Годовой** отчет Минского русского общественного собрания за 1910–1911 гг. / Минское русское общественное собрание. – Минск, [1911] (Губернская типография). – 12 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 336. № 454; Бібліягр.: Шевцов. 2002. С. 143. № 1630. – РНБ. 18.313.7.145(1); РГБ. Р 78/667.

13. **Гурвич**, Осип Яковлевич (1842–1914), рабін. Злостный навет / [О. Я. Гурвич, бывш. гроднен. раввин]. – Минск, [1911] (Типолитография Дворжец). –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

23 с. ; 22 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 250. № 1959. – РНБ. 20.95.7.238.

14. **Доклады** Минской губернской управы XI обыкновенному собранию Губернского комитета по делам земского хозяйства, мартовская сессия 1911 года / [Минская губернская управа по делам земского хозяйства]. – Минск, 1911 (Типолитография И. и В. Тасьман). – 43 с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 645. – НББ. БА1541К, ЛК; НГАБ. 3126, 3127; РГБ.

15. **Доронин**, Иван Георгиевич. Памятка ходока и переселенца на 1911 год / И. Г. Доронин. – Минск : Изд. авт., 1911 (Губернская типография). – 20 с. ; 19 см. – Бібліягр.: КБ. С. 355. № 683. – VUB. B59-6/648, SS-7; РНБ. 37.44.10.330; РГБ. А 280/484.

16. **Дубах**, Александр Давидович (1883–1912). Экономические результаты осушительных работ в казенных дачах Минской губернии / составил по данным годовых отчетов г. г. лесничих казенных лесничеств Минской губ. инженер-агрономом А. Дубах. – Минск, 1911 (Паровая типография В. и И. Тасьман). – 22 с. ; 26 см. – На правах рукописи. – Бібліягр.: КБ. С. 355. № 692. – VUB. B59-6/4, SS-7; РНБ; РГБ. M 86/354, U 397/233.

17. **Жесков**, Сергей Христофорович. Сборник узаконений для фабрикантов и заводчиков : справочная книга для владельцев и заведующих промышленными заведениями : Статьи Устава о промышленности с разъяснениями. Закон о вознаграждении увечных рабочих. Правила о содержании, установке паровых котлов и сбора с них. Новые правила о порядке открытия промышленных заведений. Наказ чинам фабричной инспекции / С. Жесков. – Изд. 2-е, значительно дополненное. – Изд. неофициальное. – Минск : И. Д. Френкель, 1911 (Типография Лившица-Баршая). – 298 с. : табл. ; 24 см. – Бібліягр.: КБ. С. 357. № 723. – НББ. В9698, БА54025, МФ1670, ЛК; ЦНБ НАНБ; РНБ. 37.37.2.35; РГБ. U 93/249, U 412/128.

18. **Журнал** заседания Оценочной комиссии, состоящей при Минском губернском комитете по делам земского хозяйства : заседание 29 сентября, 30 сентября, 18 декабря, 19 декабря 1910 г., 6 июня (дневное), 6 июня (вечернее), 7 июня, 10 августа (дневное), 10 августа (вечернее), 11 августа 1911 г. – Минск, [1911 (Типолитография В. и И. Тасьман)]. – 41–73 с. – НГАБ. 7101 (у канвалюце).

19. **Журнал** заседания оценочной подкомиссии [Минской губернской оценочной комиссии за 1910–1911 г. : заседание 23 сентября, 21 ноября, 22 ноября, 23 ноября, 4 декабря, 5 декабря, 6 декабря, 15 декабря, 16 декабря, 17–19 декабря 1910 г., 10–12 января 1911 г. (с прил. Ведомости за 1898–1903 гг.), 7 марта, 15–16 марта (с прил.), 5 мая (с прил.), 3 июня (вечернее), 4 июня (вечернее), 5 июня (дневное), 11 июля (вечернее), 12 июля (дневное), 12 июля (вечернее), 13 июля (дневное), 13 июля (вечернее с прил.), 8 августа, 9 августа 1911 г. – Минск, [1911] (Губернская типография). – 57–253 с. : прил. – НГАБ. 7101 (у канвалюце).

20. **Журнал** Минского губернского присутствия по выкупному отделению : заседание 19 апреля 1911 г. – Минск, [1911]. – 11 с. – (Копия). – НГАБ. 3404.

21. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 23 августа 1911 г. – Минск, 1911 (Минская губернская типография). – 16 с. – (Копия). – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 764. – НГАБ. 3402.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

22. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 20 сентября 1911 г. – Минск, [1911 (Минская губернская типография)]. – 6 с. – (Копия). – НГАБ. 3403.

23. **Журнал** Совещания по вопросу о возобновлении гидротехнических работ в Полесье и о поддержании существующих осушительных сооружений, состоявшегося 18 августа 1911 года в г. Минске под председательством г. минского губернатора Я. Е. Эрдели, и приложения к нему, обработанные и изданные под редакцией инженер-гидротехника Е. В. Оппокова / Г. У. З., Отд. земельных улучшений гидротехн. работ в Полесье. – Минск, 1911 (Электротипография В. и И. Тасьман). – [2], II, 192 с. : табл. ; 27 см. – (Материалы по вопросу о возобновлении гидротехнических работ в Полесье). – Бібліягр.: КБ. С. 560. № 776. – НББ. БА27087; ЛК; РГБ. F 193/27; В 21/147.

24. **Журнал** Уездного оценочного совещания [1911 г.] : [по Минскому уезду заседание 6 мая (дневное, вечернее), 7 мая (вечернее); по Бобруйскому уезду заседание 21 мая (дневное, вечернее), 22 мая; по Борисовскому уезду заседание 19 июня, 20 июня; по Игуменскому уезду заседание 21 июня, 22 июня; по Мозырскому уезду заседание 25 мая, 26 мая; по Новогрудскому уезду заседание 17 июня, 18 июня; по Пинскому уезду заседание 27 мая (дневное, вечернее); по Речицкому уезду заседание 23 мая, 24 мая; по Слуцкому уезду заседание 23 июня, 24 июня]. – Минск, [1911] (Губернская типография). – 65 с. – НГАБ. 7101 (у канвалюце).

25. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 12 декабря 1910 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1911. – 29 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

26. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 12 и 13 марта 1911 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1911. – 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

27. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 16 мая 1911 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1911. – [2], I, 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

28. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 29 и 30 сентября 1910 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1911. – 55 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РГБ. А 218/802; РНБ (Desideratum).

29. **Журналы** Первого Минского чрезвычайного губернского земского собрания, заседания 20–30 августа 1911 года. – Минск, 1911 (Минская губернская типография). – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 365. № 800. – НГАБ. 3345.

30. ***Замечания** Особого совещания агрономов землеустроительных комиссий Минской губернии. – Минск, 1911 (Губернская типография). – 10 с. – (Труды Агрономической организации при Минской губернской землеустроительной комиссии ; вып. 2). – Бібліягр.: КБ. С. 370. № 838.

31. **Инструкция** для оценки недвижимых имуществ губ. гор. Минска, утвержденная постановлением Минской городской думы 28 августа 1900 года. –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Минск, 1911 (Типография В. и И. Тасьман). – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 376. № 948. – VUB. B59-7/378; РНБ. 37.42.10.380.

32. **Каталог** книг ученической библиотеки Минской частной мужской гимназии. – Минск, 1911 (Типография Фельдмана и Перского). – 57 с. ; 19 см. – Тэкст часткова надрукаваны на адным баку аркуша. – Бібліягр.: КБ. С. 385. № 1083. – ЦНБ НАНБ. Фр98 (м/ф); РНБ. Б9650/М-622; РГБ. R 31/165, 801-89/7253-1.

33. **Каталог** Минской библиотеки Московско-Брестской железной дороги. – Минск, 1911 (Типография Фельдмана и Перского). – 63 с. – Бібліягр.: КБ. С. 386. № 1098. – НББ. БА3651, ЛК.

34. **Каталог** русских и иностранных книг и журналов библиотеки В. Фрумкина в Минске. – Минск, 1911 (Губернская типография). – 127 с. – Бібліягр.: КБ. С. 386. № 1109. – НББ. МФ; РНБ.

35. **Каталог** художественной выставки в Минске, в помещении общего собрания "Огниско". – Минск, [1911] (Электро- и паровая типография В. и И. Тасьман). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 387. № 1119; БДАМЛіМ. Ф. 382. Воп. 1. Фонд Палееса. № 44, 69 (Художественная выставка в Минске в помещении "Огниско" : каталог. Минск, 1911). – НББ. БА3693, 1Н//304437(039), ЛК; VB LMA. 23694.

36. **Корзон**, Ф. Пояснительные записки по вопросам, касающимся устройства электрического трамвая в гор. Минске, читанные в заседании Городской думы и Трамвайной комиссии / [инженер-технолог Ф. Корзон]. – Минск, 1911 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 14 с. ; 28 см. – Бібліягр.: КБ. С. 390. № 1175. – РНБ. 20.90.8.17; РГБ. R 445/310.

37. **Краинский**, Николай Васильевич (1869–1951). Энергетика живого организма с точки зрения современных физико-химических теорий / доктора медицины Н. В. Краинского. – Минск, 1911 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 43 с. ; 21 см. – Дадатак да выд. "Протоколы императорскаго Виленскаго медицинскаго общества за 1911 г." – Бібліягр.: КБ. С. 392. № 1210. – НББ. Ба110931, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-249; НГМРБ; VB LMA. 4110711; РНБ. 20.95.7.373; РГБ. W 228/224, M 53/228.

38. **Крайчик**, М. (сапр. Лавров М. К.). Полные решения и объяснения всех алгебраических задач к сборнику Н. А. Шапошникова и Н. К. Вальцова. Ч. 1, вып. 2. Отделения IV, V и VI : курс 6-го класса гимназий / М. Крайчик. – По последн. изд. учебника М. Крайчик. Ч. 1–2. СПб., 1909–1911. – Минск : [Изд. кн. маг. И. Френкеля], 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – [2], 132 с. – Перад загал. аўтар: М. Крайчик. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1291. – РНБ. № 38.72.4.21/1-2.

39. **Лавров**, М. К. (псеўд. Крайчик М.). Решения арифметических задач, помещенных в сборнике И. Верещагина / составил учитель математики М. К. Лавров. – 3-е изд., испр. и доп. – Минск, 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – 200 с. – У канцы прадмовы аўтар: М. К. Лавров. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1294. – РНБ. 37.30.6.62; РГБ. J 38/284.

40. **Лавров**, М. К. (псеўд. Крайчик М.). Решения арифметических задач, помещенных в сборнике Малинина и Буренина. Ч. 1–2. Ч. 2, (вып. 3 и 4). Задачи с N 2682 до конца / составил учитель математики М. К. Лавров. – По послед. изд. – Минск, 1911 (Типография Е. Гатовского и Юрщика). – [2], 202 с. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1295. – РГБ. U 8/317.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

41. **Лопатто**, Валериан Доминикович (1849–). Монтер-самоучитель : руководство для слесарей, желающих обучиться делу монтера. Ч. 1. Черчение и разметки / инженер-технолог В. Лопатто. – Минск, 1911 (Электротипополитография Б. И. Соломонова). – 198, III с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 398. № 1335. – НББ. БА113859, ЛК; РНБ. Т20/Б-7/27; РГБ. U 91/375.

42. **Лопатто**, Валериан Доминикович (1849–). Монтер-самоучитель : руководство для слесарей, желающих обучиться делу монтера. Ч. 1. Атлас с 20-ю табл. / инженер-технолог В. Лопатто. – Минск, 1911 (Электротипография Б. И. Соломонова). – [2]с., 20 л. черт. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 398. № 1335. – РНБ. Т20/Б-7/27 ; РГБ. U 91/375.

43. **Лунц**, Осип Лазаревич (1842–1930). Меры борьбы с распространением туберкулеза / доктора медицины О. Л. Лунца. – Минск, 1911 (Электротипография И. Каплан). – 9 с. ; 25 см. – Адбітак з "Трудов 2 съезда врачей Минской губернии". 1911 г. – Бібліягр.: КБ. С. 399. № 1341. – НББ. 1Н//18826(039), БА3231; ЦНБ НАНБ (?); ПБ (?); РГБ.

44. **Минская** старина : труды Минского церковного историко-археологического комитета. Вып. 2 / под редакцией Д. Скрынченко. – Минск, 1911 (Типография С. А. Некрасова). – 268, II с., [1] л. карты : табл. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." 1910. – Бібліягр.: КБ. С. 403. № 1414; КРОВИ. Т. 1. С. 191. – НББ. БА117747, БА116457, МФ619, ЛК; ПБ. 328289 РФ; НГАБ. 16707; VB LMA. 052518; РГИА СПб; РНБ. 37.31.5.1.

45. **Минское** благотворительное общество, состоящее под августейшим покровительством ее императорского величества государыни императрицы Марии Федоровны, 1811–1911 г. : [история создания и деятельность общества]. – Минск, 1911 (Электротипография Илья Каплан). – 30 с., [2] л. портр. : ил. ; 30 см. – Бібліягр.: КБ. С. 403. № 1415. – НГАБ. 7944 (10 с., 1 л. портр.: Епископ Яков Дедерко, основатель Минского благотворительного общества и первый председатель его / [фатограф?] M. Nappelbaum. Minsk), 7945; VUB. B59-6/612, SS-7; РНБ; РГБ. В 19/11.

46. ***Морозик**, Николай Фёдорович (каля 1837 – пасля 1913). Речь на 50-летний юбилей освобождения крестьян от крепостной зависимости / Н. Ф. Морозик [крестьянин Минской губ. Новогрудского уезда]. – Минск, [1911] (Электротипография С. А. Некрасова). – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 407. № 1457.

47. **Обзор** Минской губернии за 1910 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1911 (Губернская типография). – [3], 69, [55] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. №1571. – НББ. БА1596К, БА42124К, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-727 (фотакопія); НГАБ. 2636, 2663; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

48. ***Объяснительная** записка городской управы к проекту сметы города Минска на 1911 год. – Минск, [1911] (Типография В. и И. Тасьман). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 416. № 1603.

49. **Отчет** Дамского кружка для призрения бедных еврейских вдов г. Минска. С 20 мая 1909 г. по 31 декабря 1910 г. – Минск, 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – 31 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1850. – НББ. Ба54047, ЛК; РНБ. 19.78.6.60; РГБ. Р 78/70.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

50. **Отчет** дорожно-строительного отдела [Минской] губернской управы за 1910 год / Минская губернская управа. – Минск, 1911 (Губернская типография). – 150 с. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1852. – НББ. Ба1547К, БА1548К, ЛК; НГАБ. 3069, 3073, 3074; ПБ.

51. **Отчет** Кошарского общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям 1-й части г. Минска. – [Минск : Кошарское общество для выдачи беспроцентных ссуд евреям], 1911 (Типография Лившица и Баршая). – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3360. – РНБ. 37.29.10.25.

52. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1910 год : 99-й год существования / Минское благотворительное общество. – [Минск, 1911] (Губернская типография). – 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – РНБ. 20.85.7.76; РГБ.

53. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1910 год : четырнадцатый отчетный год. – Минск, 1911 (Электротипография Илья Каплан). – VII, [1], 49, [5] с. – (Минское городское кредитное общество). – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7638, 7639.

54. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1910 год / Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1911 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 61, [1] с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1865. – НГАБ. 7725, 7942.

55. **Отчет** Минского еврейского центрального благотворительного общества за 1910 год / Минское еврейское центральное благотворительное общество. – Минск, 1911 (Типография М. Л. Зысьмана). – 8, [4] с. : табл. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1869. – НББ. Ба2014, БА41442, БА41443, ЛК.

56. ***Отчет** Минского епархиального свечного завода за 1910 год. – Минск, [1911]. – 22 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1870. – РНБ; РГБ.

57. ***Отчет** Минского епархиального училищного совета о состоянии церковных школ Минской епархии за 1909/10 учебный год. – Минск, [1911]. – 109 с. – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РГИА СПб.

58. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1910 г. : десятый операционный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1911 (Паровая типолитография И. и В. Тасьман). – 32 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – НГАБ. 7848, 7850; НГМРБ. 17308; РГБ.

59. **Отчет** Минского купеческого общества взаимного кредита за 1910 год. VIII [год] / Минское купеческое общество взаимного кредита. – Минск, 1911 (Электротипография Илья Каплан). – 22, [2] с. – На тыт. таксама: Общество открыло свои действия 2 марта 1903 г. – НГАБ. 7606, 22058.

60. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1910 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных воинах. – Минск, 1911. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

61. **Отчет** Минского общества призрения жертв служебного долга и их семейств за 1910 год / Минское общество призрения жертв служебного долга и их семейств. – Минск, 1911 (Элетротипография В. и И. Тасьман). – 23, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1880. – НГАБ. 7788; РНБ. 18.303.8.192(1); РГБ. Р 78/400.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

62. **Отчет** Минского отделения Государственного банка по операциям расчетного отдела за 1910 год. Год 2-й. – Минск, 1911. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1884. – РНБ. 19.49.4.113; РГБ. U 48/281.

63. **Отчет** Минского отделения Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых за 1910 год / Минское отделение Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых. – Минск, 1911 (Паровая типография В. и И. Тасьман). – 32 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1885. – НГАБ. 7772; РНБ. 34.61а.4.449; РГБ. А 269/425.

64. **Отчет** Минского семиклассного коммерческого училища за 1910–1911 учебный год (10-й год существования училища) / Минское семиклассное коммерческое училище. – Минск, [1911] (Электротипография С. А. Некрасова). – 85 с. – На вокл.: 1910 г. – НГАБ. 12830 (16 с.), 12831 (С. 17–85).

65. **Отчет** Минского торгово-промышленного ссудо-сберегательного товарищества за 1910 г. : 4-й операционный год / Минское торгово-промышленное ссудо-сберегательное товарищество. – Минск, [1911]. – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1894. – РНБ. 20.108.8.60; РГБ. С 30/57.

66. **Отчет** Минского уездного попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1910 год / Минское уездное попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1911 (Губернская типография). – 51, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1895. – НГАБ. 7724; РНБ. 34.61а.4.256(4); РГБ. U 9/195.

67. **Отчет** Минской городской управы о движении денежных сумм г. Минска за 1910 г. / Минская городская управа. – Минск, 1911 (Типография В. и И. Тасьман). – 203 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1899. – НГАБ. 3460–3466, 3468; РНБ. 19.48.1.13; РГБ. V 253/6, V 270/438.

68. **Отчет** Минской губернской управы по делам земского хозяйства за 1910 год / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – Минск, 1911 (Типография Минского губернского правления). – V, 173 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1904. – НББ. Ба1545К, БА1546К, ЛК; НГАБ. 3028.

69. ***Отчет** [Минской губернской управы по делам земского хозяйства. Страховой отдел] за 1910 год. – Минск, 1911. – 53, [5], 18 с., 8 л. табл. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1907. – РГБ.

70. ***Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1910 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1911. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 375. № 3715.

71. **Отчет** Минской хоральной синагоги за 1909–1910 год (хозяйственный отдел) / Минская хоральная синагога. – Минск, 1911 (Электротипография В. и И. Тасьмана). – 10, [1] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1912. – НББ. БА204357, ЛК; VUB. B59-6/624, SS-7; РНБ. 19.78.6.167(1); РГБ. Р 78/120.

72. **Отчет** о возникновении и деятельности Минского общества взаимного вспомоществования фельдшеров, фельдшериц и акушерок за 1910–11 гг. – Минск, 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – [2], 48 с. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1923. – РНБ. 19.78.6.80, 19.78.6.80(3); РГБ.

73. **Отчет** о врачебно-санитарной деятельности и по борьбе с холерою за 1910 год : с приложением протоколов 5-го собрания врачебно-санитарного совета по врачебно-санитарному отделению Минской губернской земской управы. – Минск, 1911. – 105 с. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1924. – РГБ. Е 79/324, Е 79/323.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

74. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Общества пособия бедным евреям м. Смиловичи с 1-го января 1910 года по 1 января 1911 года. – Минск : [Общество пособия бедным евреям м. Смиловичи], 1911 (Типография Д. Форина). – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1939. – РНБ. 19.78.4.54.

75. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Смиловичского еврейского общества подания помощи и пособия бедным евреям за 1910 год. – Минск : [Смиловичское еврейское общество подания помощи и пособия бедным евреям], 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1940; ЛоЕ. С. 418. № 4376. – РНБ. 19.78.4.69; VUB. B59-6/621.

76. ***Отчет** о деятельности Минского братства во имя святителя Николая за 1910–11 братский отчетный год / Минское братство во имя святителя Николая. – Минск, 1911 (Губернская типография). – 27 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1946. – РНБ; РГБ.

77. **Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губ. за 1910 год (10-й год существования Общества) / Минское губернское общество взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1911. – 39 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1956. – РНБ. 20.49.7.84(10); РГБ.

78. **Отчет** о деятельности Правления молитвенной школы "Бес Гамедраш" по заведыванию еврейскими кладбищами в г. Минске за 1910 г. / Минская молитвенная школа"Бес Гамедраш". – Минск, 1911 (Типография Фельдмана и Перского). – 29 с. – Бібліягр.: КБ. С. 449. № 1964; ЛоЕ. С. 145. № 526. – VUB. B59-6/647, S-7; РНБ. 19.78.4.121(1).

79. **Отчет** о состоянии и занятиях Минского губернского статистического комитета за 1910 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1911 (Губернская типография). – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НГАБ. 2895; РНБ. 18.278.4.65.

80. **Отчет** о состоянии Минского еврейского ремесленного училища за 1909 и 1910 гг. / Минское еврейское ремесленное училище. – Минск, 1911. – [1], 36 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1978; ЛоЕ. С. 351. № 3346. – РНБ. 18.319.8.66; РГБ. Р 78/444.

81. **Отчет** о состоянии Минской Талмуд-Торы за 1910 год. – Минск : [Минская Талмуд-Тора], 1911. – 107 с. ; 21см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1981; ЛоЕ. С. 351. № 3341. – РГБ. Р 78/711; РНБ. 19.78.4.155(1).

82. **Отчет** о состоянии церковных школ Минской епархии за 1909–1910 учеб. год / [составил] минский епархиальный наблюдатель церковных школ Ив. Зверев. – Минск, [1911] (Типография С. А. Некрасова). – 109 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989. – НГАБ. 14091; РНБ. 20.49.7.89(7).

83. **Отчет** Общества вспомоществования служащим на Либаво-Роменской железной дороге : третий за 1910 год. – Минск, 1911. – 16 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1996. – РНБ. 18.157.4.118.

84. **Отчет** Общества дешевой столовой и чайнов для бедных евреев города Минска за 1910 год / Минское общество дешевой столовой и чайной для бедных евреев. – Минск, 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – 22 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1997; ЛоЕ. С. 426. № 4496. – РНБ. 19.78.4.81; РГБ. Р 78/222.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

85. *Отчет Общества для воспитания бедных еврейских девушек г. Минска и обучения их домоводству за 1910 г. / Минское общество для воспитания бедных еврейских девушек. – Минск, 1911. – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 1998.

86. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1910 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1911 (Электротиполитография В. и И. Тасьман). – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001; ЛоЕ. С. 412. № 4281. – РНБ. 19.78.4.52(1); РГБ.

87. **Отчет** Общества пособия бедным евреям г. Минска за 1910 год / Минское общество пособия бедным евреям. – Минск, 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – 19, 66 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2007. – НББ. Ба1922, ЛК; РНБ. 19.78.6.240(1); РГБ.

88. **Отчет** [Общества пособия бедным евреям г. Минска] за 1910–1911 год. – Минск, 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – 8 с. : табл. ; 17 см. – (Общество пособия бедным евреям г. Минска, Отдел выдачи бесплатных дров им. Х. Г. Лурье). – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1853; ЛоЕ. С. 412. № 4283. – НББ. Ба244414, ЛК; РНБ; РГБ.

89. **Отчет** Общества похоронных процессий и пособия осиротевшим семьям умерших бедных евреев г. Минска за время с 1 января 1910 г. по 1 января 1911 г. / Общество похоронных процессий и пособия осиротевшим семьям умерших бедных евреев. – Минск, 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2008. – РНБ. 18.319.8.116(1) ; РГБ.

90. **Отчет** по казенной продаже питей в Минском акцизном управлении за 1910 г. Год XIV / Минское акцизное управление. – Минск, 1911 (Паровая типография В. и И. Тасьман). – [4], 7, [9], 8, [6], 7, [11], 5, [13], 7, [39] с. : табл. – НГАБ. 6970, 6971.

91. **Отчет** по сбору пожертвований в пользу еврейских благотворительных учреждений г. Минска в 1909/10 г. (и отчет бала 16 января 1910 г.). – Минск, [1911] (Паровая типография В. и И. Тасьман). – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2031. – РНБ. 18.157.4.139(1).

92. **Отчет** по устройству бала в пользу минских еврейских благотворительных и просветительных учреждений 5 февраля 1911 г. / Минское правление еврейских благотворительных и просветительных учреждений. – [Минск, 1911]. – 20 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2034. – РНБ. 18.157.4.73.

93. **Отчет** по эксплоатации Минской городской водопроводноэлектрической станции за 1910 г. – Минск, 1911 (Электротипография Илья Каплана). – 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2039. – НГАБ. 12711, 12709; РГБ.

94. **Отчет** Попечительного совета Минской общины сестер милосердия Красного Креста за 1910 год 7-му общему собранию членов Комитета Общины / Минская община сестер милосердия Красного Креста. – Минск, 1911. – 41 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2042. – РНБ. 18.313.7.136; РГБ. Р 78/440.

95. *Отчет Потребительского общества чиновников гражданского ведомства Минской губернии за 1910 год (8-й операционный год). – Минск, 1911 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 28, 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2044. – НББ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

96. **Отчет** Правления Минской городской общественной библиотеки имени А. С. Пушкина за 1910 г. / Минская городская общественная библиотека имени А. С. Пушкина – Минск, 1911. – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2049. – РНБ. Б 5050-М622/О-881; РГБ. R 78/381.

97. ***Отчет** Правления Раковского вольного пожарного общества за 1910 год / Раковское вольное пожарное общество. – Минск, 1911. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 336. № 458. – РНБ; РГБ.

98. **Отчет** Русского женского кружка в гор. Минске за 1910 год / Русский женский кружок. – Минск, 1911 (Губернская типография). – [2], 19, [1] с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2062. – НББ. БА1903, ЛК; VUB. B59-6/555, SS-7; РНБ. 19.78.6.246(1); РГБ. Р 78/216, Р 21/578.

99. **Оффенберг**, Иван Цезаревич (1867–1953). Очерк деятельности больницы Минск[ого] благотв[орительного] общества за 1906–1909 годы : [(медицинский отчет в связи с основными задачами больниц). В 2 ч.]. Ч. 1 / д-р И. Оффенберг. – Минск, [1911] (Типолитография В. и И. Тасьман). – 28 с. ; 24 см. – Адбітак з "Мин. врачеб. известий". 1910. № 8–9. – Бібліягр.: КБ. С. 474. № 2205. – НББ. БА298, МФ5884, ЛК; РНБ. 18.329.1.210 (Оффенбах И. Ц.); РГБ.

100. **Оффенберг**, Иван Цезаревич (1867–1953). Очерк деятельности больницы Минск[ого] благотв[орительного] общества за 1906–1909 годы : [(медицинский отчет в связи с основными задачами больниц). В 2 ч.]. Ч. 2 / д-р И. Оффенберг. – Минск, 1911 (Электротипография Илья Каплан). – С. 29–63 ; [1] л. план. ; 24 см. – Бібліягр.: КБ. С. 474. № 2205. – НББ. БА298, МФ5884, ЛК; РГБ.

101. **Памятная** книжка Минской губернии и календарь на 1912 год (високосный) / издание Минского губернского статистического комитета. – Минск, 1911 (Губернская типография). – 224, 211, III с., [3] л. рекл. объявл. : ил. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БА3864, ЛК; ПБ. 77055 РФ; НГАБ. 13346; VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53, Ф 1-79/15435.

102. ***Петров**, М. Б. Полные решения и объяснения всех арифметических задач, помещенных в сборнике А. Малинина, В. Арбузова и Д. Назарова. – 2-е изд. / М. Б. Петров. – Минск, 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – 2, 142, 2 с. – Бібліягр.: КБ. С. 481. № 2277. – РНБ; РГБ.

103. **План** губернского города Минска [Карты] / чертил Ф. Горович. – Масштаб не указан. – Минск : Издание Оценочно-статистического отдела при Минской губернской управе, 1911. – 1 л. ; 73х53 см. – Бібліягр.: ПКМ.

104. **Проект** обложения железнодорожных грузов сбором на улучшение подъездных путей к станциям в г. Минске. – Минск : Издание городского общественного управления, 1911 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – [6], 47 с. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 492. № 2494. – НГАБ. 3954; РНБ. 38.77.1.256; РГБ. N 55/7.

105. **Проект** сметы доходов и расходов г. г. Минска на 1911 год. – Минск, 1911 (Паровая типолитография В. и И. Тасьман). – 17, [1], 27, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2505. – НГАБ. 6798–6800; РНБ. 19.49.1.139.

106. ***Проект** сметы доходов и расходов земских сумм по г. Минску на 1912 год. – Минск, [1911]. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2509.

107. **Проект** сметы расходов из дорожного капитала Минской губернии на 1911 год. – [Минск, 1911]. – 27 с. – НГАБ. 6740.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

108. **Рогачевский**, Антон Никитич. Гомеопатия в деле лечения туберкулеза костей и суставов / д-р Н. [!] А. [!] Рогачевский. – Минск : Издание автора, 1911 (Электротипография С. А. Некрасова). – 12 с. ; 21 см. – У канцы тэксту аўтар: д-р-гомеопат А. Н. Рогачевский. – Дадатак да "Мин. епарх. вед." 1911. № 6. – Бібліягр.: КБ. С. 501. № 2625. – VUB. B59-6/479, SS-7; РНБ. 20.88.8.179, 5/32 (прыплецены да часопіса).

109. **Рудзицкий**, Абрам Беркович. Зубы: их значение и уход за ними / составил д-р А. Б. Рудзицкий, учредитель лечебницы болезней зубов и полости рта и зуботехнической лаборатории. – Минск, [1911] (Типография Гатовского и Юрщика). – 14 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 503. № 2663. – VUB. B59-6/245, SS-7; РНБ. 43.12.9.332.

110. **Руководство** для городовых Минской городской полиции. – Минск, 1911 (Паровая Типолитография В. и И. Тасьман). – 92 с. – Бібліягр.: КБ. С. 503. № 2664. – VUB. R4-2/575; РНБ. 37.37.11.490.

111. **Русецкий**, А., святар. Доклад священника Еремичской церкви Новогрудского уезда А. Русецкого о необходимости работать отделами братства на почве экономической и возможности на ней объединить народные массы (потребительские кооперативы), прочитанный на 3-м братском съезде в Минске 21 сентября 1911 года. – [Минск (?)], 1911. – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 503. № 2674. – НГАБ. 6740.

112. **Саватеев**, Андрей Иванович (1889–). О бешенстве / кратко и общедоступно изложил студент медицины А. Саватеев. – Минск, 1911 (Губернская типография). – [2], 10 с. ; 18 см. – (Минская земская Пастеровская станция. Зав. д-р В. М. Комоцкий). – Бібліягр.: КБ. С. 504. № 2681. – РГБ. Т 83/1421.

113. **Сагалович**, Н. Л. Где и как получить привилегию на открытие аптеки : [справочник] / Н. Л. Сагалович. – Минск, 1911 (Типография Фельдмана и Перского). – 70 с. ; 22 см. – С. 70 памылкова пазначана: 69. – Бібліягр.: КБ. С. 504. № 2686. – РГБ. V 35/1138, V 12/689.

114. **Сборник** узаконений для фабрик и заводчиков : справочная книга для владельцев и заведующих промышленными заведениями. – 2-е изд., значит. доп. – Минск : Изд. кн. магазин И. Д. Френкеля, 1911. – 297 с. – РНБ. 37.37.2.35.

115. ***Сладкопевцев**, Е. Тайны города Минска / Е. Сладкопевцев. – Минск : Контора "Я и П", 1911. – 40 с., 21 с. объявл. – Бібліягр.: КБ. С. 514. № 2873. – РНБ; РГБ.

116. **Смета** доходов и расходов г. г. Минска на 1911 год. – Минск, 1911 (Типография В. и И. Тасьман). – [167] с. – Бібліягр.: КБ. С. 515. № 2889. – НГАБ. 6797; VUB. B59-1/194, SS-7 (165 с.); РНБ. 19.49.1.178(1), 9.48.1.13.

117. **Смета** расходов и доходов земских сумм по г. Минску на 1911 г. – Минск, 1911. – 17, [35], 27, [84] с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2906. – РГБ. U 222/134.

118. **Смета** расходов из дорожного капитала Минской губернии на 1911 год : утверждена Минским губернским комитетом по делам земского хозяйства по журналу 9–10 марта 1911 года. – Минск, 1911 (Губернская типография). – 13, [1] с. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 518. № 2912. – НГАБ. 6738; VUB. B59-6/622, SS-7; РНБ. Зем 19/С3.

119. **Список** уполномоченных Минского общества взаимного кредита, избранных на трехлетие 1908–1911 г. тремя избирательными собраниями членов

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

общества: по I-му и II-му разрядам 15 октября 1908 г. и по III-му разряду 14 октября 1908 г. – Минск, [1911] (Паровая типолитография Соломонова). – [4] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 523. № 2983. – НББ. БА3472К, ЛК.

120. *Список членов Минского земледельческого общества взаимного страхования / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1911 (Паровая типография В. и И. Тасьман). – 131 с. – Бібліягр.: КБ. С. 523. № 2987.

121. *Справочная книга для абонентов Минской, Борисовской, Новоборисовской и Смолевичской телефонных сетей. – Минск, 1911. – 91 с. – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 3875 (адсутнічае).

122. **Труды** Второго съезда врачей Минской губернии 12–15 января 1911 года. – Минск, 1911 (Электротипография Илья Каплан). – [1], III, 394 с., 3 л. ил. : табл. ; 25 см. – Указатель имен: с. 393–394. – Бібліягр.: КБ. С. 534. № 3161. – НББ. БА17К, БА18К, БА73164К; НГАБ. 13976–13978; РНБ. Зем 19/11-2; РГБ. U 91/86, U 475/110.

123. **Труды** III-го съезда членов Минского православного народного братства во имя Животворящего Креста Господня, бывшего 8, 9, и 10 февраля 1911 г. / Минское православное народное братство во имя Животворящего Креста Господня. – [Минск, 1911]. – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 537. № 3184. – НББ. БА2143. ЛК.

124. *Урванцов, Сергей Николаевич (1863–1937). Об организации борьбы с эпидемическими заболеваниями в Минской губернии / д-ра С. Н. Урванцова. – Минск, 1911 (Электротипография И. Каплан). – 32 с. – Адбітак з кн. "Труды 2 съезда врачей Мин. губ." [1911]. – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3213. – РГБ.

125. **Устав** Амбулатории с аптекой для отпуска лекарств бесплатно при Обществе охранения бедных больных евреев гор. Минска : [утвержден 20 апреля 1911 г.]. – Минск, 1911 (Типография Ливщица и Баршая). – 4 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 540. № 3230; ЛоЕ. С. 412. № 4287. – РНБ. 37.41.10.936.

126. **Устав** Великосельской пожарной дружины Городищенской волости Новогрудского уезда Минской губернии / Великосельская пожарная дружина Городищенской волости. – Минск, 1911 (Губернская типография). – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 541. № 3271. – РНБ. 37.41.10.873 (Городищской).

127. **Устав** Вилейского общества взаимного кредита : [утвержден 20 ноября 1910 г.] / Вилейское общество взаимного кредита. – Минск, 1911 (Типография Д. Форина). – 32 с. – Бібліягр.: КБ. С. 542. № 3273. – РНБ. 37.29.10.101; VUB. R 4-2/578.

128. **Устав** Еврейской больницы, богадельни, родильного и психиатрического отделений в губ. г. Минске : [утвержден 13 июля 1911 г.]. – Минск : [Минская еврейская больница], 1911 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 21, [1] с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 544. № 3334; ЛоЕ. С. 375. № 3717. – НББ. БА42234, ЛК; НГАБ. Ф. 299. Воп. 3. Спр. 1766. Арк. 11–22; РНБ. 37.41.10.953.

129. **Устав** Лапичского вольно-пожарного общества Игуменского уезда Минской губернии / Лапичское вольно-пожарное общество Игуменского уезда. – Минск, 1911 (Типография Ливщица и Баршая). – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3363. – VUB. B59-7/263, SS-7; РНБ. 18.267.8.444.

130. **Устав** Минского благотворительного общества : [утвержден 5 августа 1882 г.] / Минское благотворительное общество. – Минск, 1911 (Типография

И. Каплан). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3380. – VUB. B59-6/235, SS-7; РНБ. 37.43.10.81.

131. **Устав** Минского вегетарианского общества : [внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 92 31 июля 1911 года] / Минское вегетарианское общество. – Минск, 1911 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 12 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3381. – НББ. БА41200, МФ5724, ЛК; РНБ. 37.45.10.34.

132. **Устав** Минского еврейского общества взаимопомощи на случай смерти : [внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 86 23 марта 1911 года] / Минское еврейское общество взаимопомощи на случай смерти. – Минск, 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – 16 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3391; ЛоЕ С. 411. № 4265. – НББ. Ба244417, ЛК; РНБ. 37.29.10.447.

133. **Устав** Минского общества "Милосердие" (по изм. 1897 г.) : [утвержден 22 июля 1891 г.] / Минское общество "Милосердие". – Минск, 1911 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3414. – РНБ. 37.41.10.1052.

134. **Устав** Минского православного народного братства во имя Животворящего Креста Господня : проект : дополнен согласно постановлений общих собраний членов братства и представлен вторично на утверждение епархиального начальства 10 ноября 1911 г. / Минское православное народное братство во имя Животворящего Креста Господня. – Минск, 1911 (Электротипография С. А. Некрасова). – 21 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3428. – НББ. Ба2300, ЛК; РНБ. 18.267.8.642.

135. **Устав** Минского ссудо-сберегательного товарищества : [утвержден 12 февраля 1901 г.] / Минское ссудо-сберегательное товарищество. – Минск, 1911 (Типография В. и И. Тасьман). – 34 с. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3437. – РНБ.

136. **Устав** Минского торгово-промышленного общества взаимного кредита : [утвержден 12 мая 1911 г.] / Минское торгово-промышленное общество взаимного кредита. – Минск, 1911. – 26 с. ; 12 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3441. – РНБ. 18.267.8.286.

137. **Устав** Общества вспомоществования учащимся в подведомственных Минской дирекции народных училищ низших учебных заведениях гор. Минска : [внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 83 16 декабря 1910 года]. – Минск, 1911 (Электротипография С. А. Некрасова). – 19 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 550. № 3522. – НББ. Ба2762, ЛК.

138. **Устав** Общества для выдачи беспроцентных ссуд бедным евреям, жителям гор. Минска, занимающимся столярным ремеслом. – Минск, 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 551. № 3540; ЛоЕ. С. 385. № 3847 (3-е изд.). – РНБ. 37.41.10.1032.

139. **Устав** общества потребителей "Братство" м. Еремич Еремичской волости Новогрудского уезда Минской губернии. – Минск, 1911 (Типография С. А. Некрасова). – 32 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3563. – РНБ. 37.41.10.449.

140. **Устав** Общества потребителей местечка Ивенца Минской губ. и уезда. – Минск, 1911 (Типография Фельдмана и Перского). – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3567; ЛоЕ. С. 380. № 3791. – РНБ. 20.39.9.51.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

141. **Устав** Общества потребителей Теляковского прихода Игуменского уезда Минской губернии. – Минск, 1911 (Губернская типография). – 22 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3577. – РНБ. 37.41.10.442.

142. **Устав** Поручинской сельской пожарной дружины Городищенской волости Новогрудского уезда Минской губ. – Минск, 1911 (Губернская типография). – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3617. – РНБ. 37.41.10.874 (Городищской).

143. ***Устав** 5-го Общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям гор. Минска. – Минск, 1911 (Типография Лившица и Баршая). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3635.

144. **Устав** Русского женского кружка в гор. Минске : [внесен в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 8 14 декабря 1906 г.] / Русский женский кружок. – Минск, 1911 (Губернская типография). – 15 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3648. – НББ. БА3469, ЛК; РНБ. 37.43.10.928.

145. **Устав** Ссудо-сберегательной кассы служащих по судебному ведомству в округе Минского окружного суда : [утвержден 29 ноября 1886 г.]. – Минск, 1911 (Типография И. Каплан). – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3700. – НГАБ. 7494; VUB. B59-6/646, SS-7; РНБ. 37.29.10.583.

146. **Устав** Степановской биржевой артели в г. Минске : [утвержден 1 июля 1911 г.]. – Минск, 1911 (Типография Л. Г. Дворжец). – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3704. – РНБ. 37.42.10.439; VUB.

147. ***Устав** Хирургической лечебницы врача Л. Н. Шапиро в гор. Минске. – Минск, 1911 (Типография Гатовского и Юрщика). – 6 с. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3710.

148. **Устав** Частного родильного приюта женской лечебницы в г. Минске : [утвержден 8 июня 1911 г.]. – Минск, 1911 (Типография Б. Соломонова). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3716. – РНБ. 37.41.10.1041.

149. **Устав** 4-го Общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям города Минска. – Минск, 1911 (Типография Фельдмана и Перского). – 14 с. ; 17 см.– Бібліягр.: КБ. С. 558. № 3724; ЛоЕ. С. 412. № 4272 (Устав Минского общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям). – VUB. B59-6/266, SS-7; РНБ. 37.29.10.554.

150. [**Утвержденная** земская смета Минской губернии на 1911 год]. – Минск, 1911. – 52, [6] с. – НГАБ. 7104 (С. 28–52, [6] с.).

151. ***Эвакуационная** комиссия при Минском губернском объединенном земско-городском военно-промышленном комитете : [учреждение, состав и деятельность комиссии]. – Минск, 1911 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 88 с. – Бібліягр.: КБ. С. 567. № 3903. – НББ; РГБ.

152. ***Kalendarz** Miński na rok 1911. – Mińsk, [1911]. – Пер. з пол.: Каляндар Мінскі на 1911 год. – Бібліягр.: Василевская. 1983. с. 67. № 306.

153. **בראן, א. א. השׂריגים…**
= Гасоригим, т. е. Ветви : рассказы / соч. Л[ейзера] А[рагона] Броня. – **Бронь**, Э. А. Гасарыгім. – Пер. з іўрыта: Галіны : зборнік апавяданняў для моладзі, навучэнцаў, педагогаў, настаўнікаў мовы іўрыт, бібліятэк / аўтар Элізер бен Арагон Бронь. – Мінск, 1911 (Друк. М. Л. Зысьмана). – 40 с. – РНБ. Б-2293.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

154. ספר תולדות הימים ורשמות מפנקסים ישנים של ח״ק “שבעה קרואים“... = Хроника еврейского молитвенного дома и братства “Шиво-Круим” в г. Минске с 1763 по 1904 г. / сост. Абрам Самуилович Шабад. – Сэфэр Тольдот га-яміі у-рэшамот мі-пінкасім ешанім шэль х"к “Шыв’а Круім”. – Пер. на бел.: Кніга Хроніка яўрэйскага малітоўнага дома і брацтва “Шыва Круім” паводле старых пінкасаў. – Мінск, 1911 (Друкарня М. Л. Зысьмана). – [189 с.]. – На іўрыце. – На тыт.: Вып. 2, 1794–1823. – ПБ. 1461815 РФ: 1911 (вокл. 1912). С. [4], 35–184; РНБ. В-807.

1912

1. **Афанасий** (Вечерко Федор Петрович ; 1863–1937), архімандрыт. Блаженная слуцкая княгиня София Юрьевна Олелько (19 марта 1612 года) / архимандрит Афанасий (Вечорко). – Минск, 1912 (Электротипография С. А. Некрасова). – 13 с. ; 20 см. – Юбілейны дадатак да “Мин. слова”. [1912]. – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 122. – НББ. БА2117, МФ4555, ЛК; ПБ. 263392 РФ; VUB. B59-7/70, SS-7.

2. **Афанасий** (Вечерко Федор Петрович ; 1863–1937), архімандрыт. Святой мученик младенец Гавриил Слуцкий / архимандрит Афанасий (Вечорко). – Минск, 1912 (Электротипография С. А. Некрасова). – 15 с. ; 20 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Дадатак да “Мин. епарх. вед.” 1912. № 10. – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 123. – РНБ. 5/32 (асобнік прыплецены да часопіса).

3. **Баланс** счетов Минской губернской управы по делам земского хозяйства по земским капиталам на 1 января 1912 года / Минская губернская управа по делам земского хозяйства. – [Минск, 1912]. – 145 с. : табл. ; 36 см. – Бібліягр.: КБ. С. 319. № 137. – НББ. Ба1641К, ЛК.

4. **Бобринский**, Владимир Алексеевич (1867–1927). Возвращений в лоно православной церкви униатов Червонной Руси и гонение на них со стороны поляков : (речь графа В. А. Бобринского, произнесенная в Минске в Русском общественном собрании, 30 марта 1912 года). – Минск, [1912] (Типография С. А. Некрасова). – 9 с. ; 20 см. – Адбітак з “Мин. слова”. [1912]. № 15–26. – Бібліягр.: КБ. С. 321. № 185, с. 330. № 347. – НББ. Ба2059, БА206, ЛК; РНБ. 20.46.9.385; VUB. T64-11/187.

5. **Богословский**, Василий Иванович. Оценка земель : краткое практическое руководство / составил В. И. Богословский, непременный член Минского отделения Крестьянского поземельного банка. – 2-е изд., доп. – Минск : А. Ф. Девриен, 1912. – 101 с. ; 22 см. – РГБ. U 91/452, U 388/111.

6. **Васильев**, Михаил Александрович (1865–). Временная инструкция местным управлениям казенных железных дорог / составил помощник правителя канцелярии Управления Либаво-Роменской железной дороги М. А. Васильев. – Изд. 3-е, исправленное и дополненное распоряжениями Управления железной дороги, последовавшими со дня издания инструкции (1898 г.) по 1 августа 1912 г. – Минск, 1912 (Типолитография Л. Г. Дворжец). – [2], XXII, 298 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 326. № 288. – НББ. БА65836, ЛК; РНБ. Эк60/Б-3/3.

7. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). Обзор сельскохозяйственного внешкольного образования в Минской губернии в 1911–12 году / составил А. В. Вельяминов-Зернов, правительственный агроном Минской губернии. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 13 с. ; 21 см. – (Труды Агрономической организации при Минской губернской землеустроительной комиссии ; вып. 5). – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 309 (43 с.). – НББ. МФ1969, ЛК;

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-127; РНБ. 20.92.8.173(вып. 5); РГБ. XXIV 3/7 (вып. 5), XXIV 3/8; VUB.

8. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). План агрономических мероприятий при землеустройстве в Минской губернии на 1912 год / составил А. В. Вельяминов-Зернов, правительственный агроном Минской губернии. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 24 с. ; 21 см. – (Труды Агрономической организации при Минской губернской землеустроительной комиссии ; вып. 3). – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 312. – НББ. БА3259, ЛК; НГАБ. 1423; РНБ. 20.92.8.173 (вып. 3); РГБ. XXIV 3/7 (вып. 3), XXIV 3/8; VUB.

9. **Вопрос** о реформе Минской губернской земской больницы в Обществе минских врачей. – Минск, [1912]. – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 330. № 356. – РГБ. V 262/93.

10. **Входящий** баланс. Состояние счетов по капиталам Минского губернского земства на 1 января 1912 года. – [Минск, 1912]. – 197 с., табл. №1–26. – НГАБ. 22106.

11. **Высокопреосвященнейший** Михаил, архиепископ Минский и Туровский († 28 мая 1912 года) : [некролог и речи при погребении] : [материал, относящийся к кончине и погребению]. – Минск, 1912 (Электротипография С. А. Некрасова). – 35 с., [1] л. портр. ; 21 см. – Дадатак да "Мин. епарх. вед." 1912. № 11. – Бібліягр.: КБ. С. 332. № 380. – НББ. Ба2196, БА2197, 1Ба66502, МФ5858, ЛК; РНБ. 20.40.9.458; РГБ. F 101/236, U 5/214.

12. **Годовой** отчет за сезонный 1911–1912 год Минского русского общественного собрания / Минское русское общественное собрание. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 22 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 336. № 454; Шевцов. 2002. С. 143. № 1638. – НББ. Ба1897, МФ5875, ЛК; РНБ. 18.313.7.145(2); РГБ. Р 78/667.

13. **Гурвич**, Осип Яковлевич (1842–1914). Иудаизм и свободомыслие. Историко-критический этюд / О. Я. Гурвич. – Минск, 1912 (Типолитография Р. Дворжец). – 48 с. ; 21 см. – Список трудов автора: с. 4 обл. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 126. № 292. – РНБ. 20.44.9.289.

14. *Дайновский, Г. А. Подробный банковый указатель / [составил] Г. А. Дайновский. – Минск, 1912 (Типография Б. И. Соломонова). – 106 с. – Бібліягр.: КБ. С. 340. № 533.

15. *Доклады и журналы [Новогрудской уездной земской управы] с приложениями : I очередное [Новогрудское уездное земское собрание], 8–11 декабря 1911 года / [Новогрудское уездное земство]. – [Минск ; Барановичи], 1912. – 540 с. – Бібліягр.: КБ. С. 349. № 638. – РНБ. Зем 19-6/Д1, U 47/80, F 192/218; РГБ.

16. **Доклады** и сметы уездной земской управы и постановления уездного земского собрания. 1-й год (1911–1912) / Минская уездная земская управа. – Минск, 1912 (Типография В. и И. Тасьман). – [303] с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 349. № 641. – НГАБ. 3297, 3336, 3337; РНБ. Зем 19-1/Д1; РГБ. S 45/180, U 51/818.

17. **Доклады** Минской губернской земской управы первому очередному Губернскому собранию. О составлении операционного плана дорожного хозяйства на 3-летие 1912–1914 гг. и дорожной сметы на 1912 г., а также и по другим дорожным вопросам / Минская губернская земская управа. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 98 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ. Ба1644К (дэф.: адсутнічаюць с. 93–98), ЛК; НГАБ. 3079; РГБ. S 45/180, U 51/818.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

18. **Доклады** [Минской губернской земской управы] первому очередному Губернскому земскому собранию по разным вопросам. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 119 с. : табл. – (Минская губернская земская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ. Ба1612К, БА75684К, ЛК; НГАБ. 3132, 3133, 3176, 3287 (92 с.) РГБ. S 45/180, U 51/818.

19. **Доклады** Минской губернской земской управы первому очередному Губернскому собранию по разным вопросам дорожно-технического отдела / Минская губернская земская управа. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 34, [12] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ. Ба1509К, ЛК; РНБ. Зем 19/Д2; РГБ. S 45/180, U 51/818.

20. **Доклады** Минской губернской земской управы первому очередному Губернскому собранию. По сельскохозяйственным вопросам : с прил. / Минская губернская земская управа. – Минск, 1912. – [2], 76 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – РНБ. Зем 19/Д2; РГБ. S 45/180, U 51/818.

21. **Доклады** Минской губернской земской управы Первому очередному Губернскому собранию (январская сессия 1912 г.). Ч. 1. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 149 с. : табл. – (Минская губернская земская управа, Страховой отдел). – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ. БА1645К, ЛК; НГАБ. 3161, 3285, 3286, 3298; РНБ. Зем 19/Д2; РГБ. S 45/180, U 51/818.

22. **Доклады** [Минской губернской земской управы] первому очередному Минскому губернскому земскому собранию (январская сессия 1912 года). Ч. 2 (по жалобам погорельцев). – Минск, 1912 (Губернская типография). – [2], 19 с. – (Минская губернская земская управа, Страховой отдел). – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НГАБ. 3160; РГБ. S 45/180, U 51/818.

23. **Доклады** Минской губернской земской управы второму очередному Губернскому собранию. По противопожарным мероприятиям и огнестойкому строительству / Минская губернская земская управа. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 62 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ. Ба1642К, ЛК; РГБ. S 45/180, U 51/818

24. **Журнал** Минского губернского присутствия по Отделению распорядительному : заседание 12 июня 1912 года. – Минск, [1912] (Минская губернская типография). – 18 с. – (Копия). – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 764. – НГАБ. 3405 (у канвалюце).

25. **Журнал** Минского губернского присутствия по Отделению распорядительному : заседание 28 августа 1912 г. – Минск, [1912]. – 10 с. – НГАБ. 3405 (у канвалюце).

26. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 15 октября 1911 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1912. – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РНБ. 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

27. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 10 и 11 декабря 1911 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1912. – 60 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РНБ. 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

28. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 8 и 9 марта 1912 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1912. – 96 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; РНБ. 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

29. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 2 июня 1912 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1912. – 44 с. – Бібліягр.: КБ. С. 367. № 804. – НББ; ЦНБ НАНБ; ПБ. 175539 РФ ; РНБ. 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

30. **Журналы** первого очередного Минского губернского земского собрания : сессия 25 января – 7 февраля 1912 г. – Минск, 1912 (Губернская типография). – XV, 143 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 365. № 800. – НББ. В107802, Ба1646К, БА67439К, ЛК; НГАБ. 3346, 3347, 3348; РНБ. Зем 19/Ж3; РГБ. Т 28/238, F 174/38.

31. **Зданович**, Иван Иустинович (1864–1915). Последние дни жизни архиепископа Михаила / [Ив. Зданович]. – Минск, 1912 (Электротипография С. А. Некрасова). – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 372. № 861. – РНБ. 43.15.9.39.

32. *Избирательный список лиц – землевладельцев русского происхождения, имеющих право участия в выборах в Государственную думу по Минскому уезду Минской губернии. – [Минск, 1912]. – Бібліягр.: КБ. С. 522. № 2975. – РГБ.

33. **Инструкция** для Минской губернской земской больницы. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 19 с. – НГАБ. 14021; 14027.

34. **Инструкция** для оценки недвижимых имуществ губ. гор. Минска : [утверждена 27 февраля 1912 г.]. – Минск, 1912. (Типография В. и И. Тасьман). – 21 с., 1 л. табл. – Бібліягр.: КБ. С. 376. № 949 (19 с.). – НГАБ. 7976; РНБ. 37.44.10.90.

35. *Исторический очерк Минского благотворительного общества. – Минск, [1912] (Губернская типография). – [2], 32 с., 17 л. ил., портр. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 380. № 988. – РНБ. 9/190.

36. *Исторический очерк состоящего под августейшим ее императорского величества государыни императрицы Александры Федоровны покровительством Минского благотворительного общества имени ее императорского величества. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 25 с. – Бібліягр.: КБ. С. 380. № 990. – РНБ; РГБ.

37. *Касперович, Порфий Назарьевич. Школьное дело : песенник для потешных полков и солдат русской армии. 1909 г. гор Севастополь / П. Н. Касперович. – Минск, 1912 (Электротипография Гатовского и Юрщика). – 60 с. : потр. – Бібліягр.: КБ. С. 383. № 1034. – РГБ.

38. **Каталог** иностранных и русских журналов мод и манекенов первой в Северо-Западном крае конторы и склада Бр. Д. и М. Эпштейн. – Минск : Контора и склад Бр. Д. и М. Эпштейн, 1912. – 32 с. : ил. – Бібліягр.: КБ. С. 384. № 1063. – VUB. B59-7/377.

39. *Каталог машин и деталей. – Минск, 1912 (Электротипография Илья Каплан). – 31 с. : ил. – (Машиностроительный з-д Вартбург и Зеленский, г. Минск, Спец. отд. машин крахмального произв). – Бібліягр.: КБ. С. 386. № 1097. – НББ.

40. **Конспект** для повторения наиважнейших сведений о препаратах по фармакогнозии : составлен по программе Московского университета. – Минск : Изд. Г-та, 1912 (Типография Б. И. Соломонова). – 23 с. ; 17х21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 390. № 1169. – РНБ. 20.44.9.548.

41. [**Краткие** указания для руководства при движении поездов летнего расписания 1912 года]. – [Минск, 1912]. – LXXXVI, 277 с. – НГАБ. 22070.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

42. **Краткий** отчет о деятельности и. о. правительственного агронома Минской губернии А. В. Вельяминова-Зернова и Правительственной агрономической организации за 1911 год / Г.У.З. и З. Деп. Земледелия ; Минский губ. правительственный агроном. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 12 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 393. № 1236. – VUB. B41-3/514; РНБ. 18.297.7.38; РГБ. Р 78/888, Р 19/360.

43. **Митрофан** (Краснопольский Дмитрий Иванович ; 1869–1919), архіепіскап. Беседа о вреде алкоголя и о средствах борьбы с ним / епископ Митрофан. – Минск, 1912 (Типография С. А. Некрасова). – [1], 48 с. ; 15 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1429. – НББ. БА2091, БА2092, ЛК.

44. *__Морозик__, Николай Фёдорович (каля 1837 – пасля 1913). Речь на столетний юбилей об изгнании французов из России / Н. Ф. Морозик. – Минск, [1912] (Электротипография С. А. Некрасова). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 407. № 1458.

45. *__Морозик__, Николай Фёдорович (каля 1837 – пасля 1913). Речь об оставлении Наполеоном Москвы 1812 года 11 октября и переходе французов через реку Березину 14 ноября / Н. Ф. Морозик. – Минск, [1912] (Электротипография С. А. Некрасова). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 407. № 1460.

46. *__Нормальное__ расписание движения поездов на участке Колкуны-Радзивилишки № 103 с 18 апреля 1913 г. – Минск, 1912. – 37 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 102. – РГИА СПб.

47. *__Нормальное__ расписание движения поездов с 18 апреля 1912 г. № 103. Участок Либава-Кошедары. – Минск, 1912. – Раздз. паг. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 102. – РГИА СПб.

48. **Обзор** Минской губернии за 1911 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, [1912] (Губернская типография). – [3], 70, [55] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1571. – НББ. БА1597К, В109592К, БА1598К, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-60, ОБ-XX/Ср-727 (фотакопія); НГАБ. 2637, 2664, 2665; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

49. **Оппоков**, Евгений Владимирович (1869–1937). Инструкция для производства изысканий с целью осушения болот и составления проектов осушительных работ по Минскому управлению земледелия и государственных имуществ / [инженер-гидротехник Е. Оппоков]. – Минск, [1912] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 13, [3] с. : бланк ; 26 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 419. № 1646, С. 376. № 952. – VUB. T64-11/35; РНБ. 20.36.9.633; РГБ.

50. **Основания** участия Минского губернского земства в борьбе с эпидемиями, принятые Губернским земским собранием 3 февраля 1912 года по Врачебно-санитарному отделению Минской губернской земской управы. – Минск, 1912. – 7 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 421. № 1682. – РНБ. Зем 19/4; РГБ.

51. **Отчет** Временного комитета по оказанию помощи пострадавшим от пожаров в г. Борисове и других местечках Минской губернии в 1910–1911 гг. – Минск, 1912. – 16 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1848. – РНБ. 18.238.9.39.

52. **Отчет** Коммерческого отдела при Минском обществе сельского хозяйства за 1911 год / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1912. – 19 с. – НГАБ. 1737.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

53. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1911 год : 100-й год существования / Минское благотворительное общество. – [Минск], 1912 (Губернская типография). – 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – РНБ. 20.85.7.76; РГБ.

54. **Отчет** Минского вольно-пожарного общества за 1907–1911 гг. / составлен при участии члена Ревизионной комиссии А. И. Верковича. – Минск : [Минское вольно-пожарное общество], 1912 (Губернская типография). – 125 с. ; табл. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1864. – НГАБ. 22083; РНБ. 20.67.4.126; РГБ. А 269/434.

55. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1911 год : пятнадцатый отчетный год. – Минск, 1912 (Электротипография Илья Каплан). – VI, 50, [4] с. – (Минское городское кредитное общество). – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7607, 7640, 7641.

56. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1911 год (29-й год существования Общества) / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1912 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 82 с. ; 21 см. – НГАБ. 7678, 7899.

57. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1911 год / Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1912 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 59, [1] с. ; 22 см. – НГАБ. 7726.

58. **Отчет** Минского еврейского центрального благотворительного общества за 1911 год / Минское еврейское центральное благотворительное общество. – Минск, 1912 (Типография Лившица-Баршая). – 13, [3] с. : табл. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1869. – НББ. БА2015, БА2016, ЛК; РНБ. 19.78.4.108; РГБ. U 9/575.

59. **Отчет** Минского епархиального свечного завода за 1911 год / Минский епархиальный свечной завод. – Минск, 1912 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 21 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1870; КРОВИ. Т. 1. С. 215. – НББ. Ба2079, ЛК; НГАБ. 14416; РНБ; РГБ; РГИА СПб.

60. ***Отчет** Минского епархиального училищного совета о состоянии церковных школ Минской епархии за 1910/11 учебный год. – Минск, 1912. – 128, 13 с. – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 1. С. 234. – РГИА СПБ.

61. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1911 г. : одиннадцатый операц. год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1912 (Типография В. и И. Тасьман). – 34 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – НГАБ. 7828, 21940; РГБ. С 30/817, С 294/303; РНБ. 18.246.6.51.

62. ***Отчет** Минского коммерческого банка за 1911 год / Минский коммерческий банк. – Минск, 1912. – 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1873.

63. **Отчет** Минского купеческого общества взаимного кредита за 1911 год. IX [год]. – Общество открыло свои действия 2 марта 1903 г. / Минское купеческое общество взаимного кредита. – Минск, 1912 (Электротипография Илья Каплан). – [2], 21, [3] с. – НГАБ. 7608; 7609.

64. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1911 год / Минское местное управление Общества попе-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

чения о раненых и больных воинах. – Минск, 1912. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

65. **Отчет** Минского общества “Милосердие” за 1911 год / Минское общество “Милосердие”. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 19 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1878. – РНБ. 18.297.7.39; РГБ.

66. **Отчет** Минского общества призрения жертв служебного долга и их семейств за 1911 год / Минское общество призрения жертв служебного долга и их семейств. – Минск, 1912 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1880. – НГАБ. 7833; РНБ. 18.303.8.192(2); РГБ. Р 78/400.

67. *__Отчет__ Минского отделения Общества для распространения просвещения между евреями в России за 1909, 1910 и 1911 гг. – Минск, 1912. – 16 с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 360. № 3493.

68. **Отчет** Минского отделения Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых за 1911 год / Минское отделение Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых. – Минск, 1912 (Типография И. и В. Тасьман). – 38 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1885. – НГАБ. 7773; РНБ. 34.61а.4.449; РГБ. А 269/425.

69. **Отчет** Минского русского женского кружка за 1912 год / Русский женский кружок. – Минск, 1912 (вокл. 1913) (Губернская типография). – 26 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2062. – НББ. БА1906 (дэф.: адсутнічаюць с. 15–20), ЛК; РНБ. 19.78.6.246(3); РГБ. Р 78/216, Р 21/578.

70. **Отчет** Минского семиклассного коммерческого училища за 1911–1912 учебный год / Минское семиклассное коммерческое училище. – Минск, 1912. – 41 с. – НГАБ. 13596.

71. **Отчет** Минского ссудо-сберегательного товарищества за 1911 год : 11-й операционный год / Минское ссудо-сберегательное товарищество. – Минск, 1912. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1891. – РНБ. 18.246.6.69(1); РГБ.

72. **Отчет** Минского уездного попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1911 год / Минское уездное попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1912. – 53 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1895. – РНБ. 34.61а.4.256(5); РГБ. U 9/195.

73. **Отчет** Минской городской управы о движении денежных сумм г. Минска за 1911 год / Минская городская управа. – Минск, 1912. – 207 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1899. – НГАБ. 3469–3474, 16962, 22097; ЦНБ НАНБ. ОБ-ХХ/Ср-220 (Отчет об использовании сметы доходов и расходов гор. Минска за 1911 год); РНБ. 19.48.1.13; РГБ. V 270/438.

74. **Отчет** Минской губернской земской управы за 1911 год. Ч. 1 / Минская губернская земская управа. – Минск, 1912 (Губернская типография). – [2], 150 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1902. – НГАБ. 3029; НББ. Ба152444К (…за 1911 год : [II очередному Минскому губернскому земскому собранию]. [2], XIII, 154 с. : табл. ; 37 см), ЛК; РНБ. Зем 19/О2; РГБ.

75. **Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1911 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1912 (Паровая типолитография Х. Дворжеца). – 53 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 375. № 3715. – НББ. БА244399, ЛК.

76. **Отчет** Минской еврейской женской профессиональной школы за 1911 г. / Минская еврейская женская профессиональная школа. – Минск, 1912. – 14 с. –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1909; ЛоЕ. С. 350. № 3338. – РНБ. 18.235.8.6; РГБ. Р 78/815, U 16/1413.

77. **Отчет** Минской хоральной синагоги за 1910/1911 (תרע"א) год / Минская хоральная синагога. – Минск, 1912 (Электротипография Д. Ш. Форина). – 11, [1] с. : табл. – НГАБ. 724.

78. **Отчет** о Выставке-ярмарке животноводства и сельского хозяйства, устроенной Минским обществом сельского хозяйства с 3 по 5 июня 1912 года / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, [1912] (Типография В. и И. Тасьман). – 12 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1927. – НГАБ. 1894; VUB. T64-10/28; РНБ. 18.245.6.63(1); РГБ. Р 78/1221.

79. **Отчет** о деятельности второго Минского благотворительного общества имени ее императорского величества за 1911 г. / Минское благотворительное общество имени ее императорского величества. – Минск, 1912. – 56 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1945. – РНБ. 18.301.7.16; РГБ. Р 78/824.

80. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Общества пособия бедным больным евреям гор. Минска за 1911 год / Минское общество пособия бедным больным евреям. – Минск, 1912. – 26, 44 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1937. – НГАБ. 7789; РГБ. V 4/67.

81. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1911 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НББ. БА3382, ЛК; НГАБ. 21905; РНБ. 18.278.4.65.

82. **Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губернии за 1911 год (11-й год существования Общества) / Минское губернское общество взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1912. – 55 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1956. – НГАБ. 7797; РНБ. 20.49.7.84(11); РГБ.

83. **Отчет** о деятельности Общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям гор. Минска за 1911 г. : отчет четвертый / Минское общество для выдачи беспроцентных ссуд евреям. – Минск, 1912 (Электротипография Гатовского и Юрщика). – 22 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1959. – НББ. Ба57231, ЛК.

84. **Отчет** о деятельности Правления Молитвенной школы "Бес Гамедраш" по заведыванию еврейскими кладбищами в гор. Минске за 1911 г. / Минская молитвенная школа"Бес Гамедраш". – Минск, 1912 (Типография А. Д. Перского). – 27 с. – Бібліягр.: КБ. С. 449. № 1964; ЛоЕ. С. 145. № 526. – РНБ. 19.78.4.121(2).

85. **Отчет** о Курсах по молочному хозяйству и скотоводству с опытным кормлением, устроенных Департаментом земледелия в м. Еремичах, Новогрудского уезда Минской губернии, с 25 ноября по 15 декабря 1911 года при лекторе инструкторе по молочному хозяйству Н. А. Исполатове / [правительственный агроном в Минской губернии А. В. Вельяминов-Зернов]. – Минск, 1912 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 27 с. ; 21 см. – Перад загал.: Правительств. агр. в Минской губ. А. В. Вельяминов-Зернов. – Бібліягр.: КБ. С. 449. № 1967. – VUB. B41-3/546; РНБ. 18.301.7.27(1); РГБ. Р 78/591, F 191/52.

86. **Отчет** о Курсах по молочному хозяйству и скотоводству с опытным кормлением, устроенных Департаментом земледелия в м. Мире, Новогрудского уезда Минской губернии, с 6 февраля по 27 февраля 1912 года при лекторе-ин-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

структоре по молочному хозяйству Н. А. Исполатове / [правительственный агроном в Минской губернии А. В. Вельяминов-Зернов]. – Минск, 1912 (Паровая типолитография Б. И. Соломонова). – 24 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 449. № 1968. – НББ. Ба2877, БА3092, ЛК; РНБ. 18.301.7.27(2), 17.161.6.23; РГБ. Р 78/740.

87. **Отчет** о состоянии церковных школ Минской епархии за 1910–1911 учебный год / [составил] минский епархиальный наблюдатель церковных школ Ив. Зверев. – Минск, 1912 (Электротипография Б. И. Соломонова). – 128, 13 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989. – НГАБ. 14090, 13547; РНБ. 18.297.7.76; РГБ. V 200/493.

88. **Отчет** об устройстве и о деятельности Минской Пастеровской земской станции и лаборатории за 1911 г. / [заведующий станцией и лабораторией доктор В. М. Комоцкий]. – Минск, 1912 (Губернская типография). – [2] 18, [2], 6, 2, [1] с. : ил., табл. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1955. – НББ. БА2773, БА2774, ЛК; НГАБ. 1911, 13974; РНБ; РГБ.

89. **Отчет** Общества дешевой столовой и чайнов для бедных евреев города Минска за 1911 год / Минское общество дешевой столовой и чайной для бедных евреев. – Минск, 1912 (Типография Гатовского и Юрщика). – 16, [5] с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1997; ЛоЕ. С. 426. № 4496. – НГАБ. 7732, 7905; РНБ. 19.78.4.81; РГБ. Р 78/222.

90. ***Отчет** Общества для воспитания бедных еврейских девушек г. Минска и обучения их домоводству за 1911 г. / Минское общество для воспитания бедных еврейских девушек. – Минск, 1912. – 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 1998.

91. **Отчет** Общества для оказания помощи евреям-переселенцам за 1911 год / Минское общество для оказания помощи евреям-переселенцам. – Минск, 1912. – 24 с. – Списки членов О-ва: с. 19–20. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 1999; ЛоЕ. С. 412. № 4273. – НГАБ. 7906; РНБ. 34.61а.4.346, 34.61а.4.346(5).

92. **Отчет** Общества для призрения новорожденных детей бедных евреев г. Минска за 1910–11 год / Минское общество для призрения новорожденных детей бедных евреев. – Минск, 1912 (Электротипография И. Каплан). – 22 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2000; ЛоЕ. С. 397. № 4033. – НББ. Ба110867, ЛК; РНБ. 19.78.6.171(2); РГБ (?).

93. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1911 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1912 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 22 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001. – НББ. БА1923, ЛК; РНБ. 19.78.4.52(2); РГБ.

94. **Отчет** Общества пособия бедным евреям г. Минска за 1911 год / Минское общество пособия бедным евреям. – Минск, 1912 (Электротипография Гатовского и Юрщика). – 26, 56 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2007. – НББ. Ба1924, ЛК.

95. **Отчет** по казенной продаже питей в Минском акцизном управлении за 1911 г. Год 15-й / Минское акцизное управление. – Минск, 1912. – [131] с., 2 л. табл. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2022. – НГАБ. 6972, 6973; РНБ. 18.261.1.12; РГБ.

96. **Отчет** по Курсам садоводства и огородничества, устроенных Департаментом земледелия впервые для крестьян в м. Койданове, Минского уезда Минской губернии, с 6 по 20 мая 1912 года / [правительственный агроном в Мин-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ской губ. А. В. Вельяминов-Зернов]. – Минск, 1912. – 15 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2024. – РНБ. 17.121.3.18; РГБ. Р 78/887, W 191/39.

97. **Отчет** по сбору пожертвований в пользу еврейских благотворительных учреждений г. Минска в 1911/12 г. (и отчет бала 14 января 1912 г.). – Минск, 1912 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2031. – РНБ. 18.157.4.139(2).

98. **Отчет** по эксплоатации Минской городской водопроводноэлектрической станции за 1911 г. – Минск, 1912 (Электротипография Илья Каплан). – 29 с. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2039. – НГАБ. 12713, 12714, 12717; РГБ. W 62/1026.

99. **Отчет** Попечительного совета Минской общины сестер милосердия Красного Креста за 1911 год / Минская община сестер милосердия Красного Креста. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 82 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2042. – НГАБ. 7796, 13902 (64 с.); РНБ. 18.313.7.136; РГБ. Р 78/440.

100. **Отчет** Правления Минской городской общественной библиотеки имени А. С. Пушкина за 1911 г. / Минская городская общественная библиотека имени А. С. Пушкина – Минск, 1912. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2049. – РНБ. Б 5050-М622/О-881; РГБ. R 78/381.

101. ***Отчет** Правления Раковского вольного пожарного общества за 1911 год. С января 1911 г. по 1 января 1912 г. / Раковское вольное пожарное общество. – Минск, 1912. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 336. № 458. – РНБ; РГБ.

102. **Отчет** Русского женского кружка в гор. Минске за 1911 год / Русский женский кружок. – Минск, 1912 (Губернская типография). – [2], 17 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2062. – НББ. БА1904, БА1905, ЛК; РНБ. 19.78.6.246(2); РГБ. Р 78/216, Р 21/578.

103. **Отчеты** Минского отделения Общества для распространения просвещения между евреями в России за 1909, 1910 и 1911 гг. – Минск, 1912. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2073. – РНБ. 18.297.7.31.

104. **Памятная** книжка Минской губернии и календарь на 1913 год / издание Минского губернского статистического комитета. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 232, 197, III с., [16] л. рекл. объявл. : ил. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БА3865, ЛК; НГАБ. 13410; VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53, Ф 1-79/15435.

105. **Повседневные** молитвы с краткими катехизическими вопросами и ответами. – Минск : Издание Даревского церковного православного братства Минской губернии Новогрудского уезда, 1912 (Типография С. А. Некрасова). – 32 с. : ил. ; 15 см. – Бібліягр.: КБ. С. 483. № 2306. – НББ. 1Н//169334(039), ЛК.

106. **Постановления** Минского губернского комитета по делам земского хозяйства, состоявшиеся в обыкновенных заседаниях 8 июля, 16 и 17 августа 1911 г., об утверждении общих оснований оценки недвижимых имуществ для обложения их земскими сборами. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 39, [1], 14 с., 14 с. прил. – (Прил. “Журнал Совещания по рассмотрению разногласий, возникших в Минск. губ. комит. по дел. зем. хоз. при утверждении им проекта общих оснований оценки недвижимых имуществ Минской губернии”). – НГАБ. 3374, 7101 (у канвалюце).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

107. **Правила** отдачи в наем отдельных ящиков в кладовой, устроенной при Минском обществе взаимного кредита / Минское общество взаимного кредита. – Минск, [1912]. – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 489. № 2430. – РНБ. 43.13.9.26.

108. **Проект** изменения действующих тарифов премий по обязательному взаимному земскому страхованию строений Минской губернии : [доклад Минской губернской земской управы] II очередному Минскому губернскому земскому собранию. – Минск : [Минская губернская земская управа], 1912 (Губернская типография). – [2], 32, 169, 8 с. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 487. № 2488. – НББ. БА1643К, ЛК; НГАБ. 7750; РНБ. Зем 19/Д4.

109. **Проект** обязательных для жителей гор. Минска постановлений, составленный Строительной комиссией при Минской городской управе. – Минск, 1912 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 35 с. ; 25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 492. № 2496. – НГАБ. 6817; РНБ. 38.77.1.1125; РГБ. U 37/270.

110. **Проект** смет и раскладки земского сбора на 1913 год / Минское уездное земство. – Минск, 1912 (Типография Б. И. Соломонова). – 127 с. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2503. – НГАБ. 7094; РНБ. Зем 19-1/С1; РГБ. А 165/821.

111. **Проект** сметы доходов и расходов г. г. Минска на 1913 год. – Минск, 1912 (Типография В. и И. Тасьман). – 49 с. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2505. – НГАБ. 6808; VUB. T61-1/118; РНБ. 19.49.1.139; РГБ. U 47/45.

112. ***Проект** сметы доходов и расходов земских сумм по г. Минску на 1913 год (2-й год). – Минск, 1912 (Типография Б. И. Соломонова). – 127 с. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2509.

113. **Русская** армия в 1812 году : каталог русских книг по истории Отечественной войны библиотеки Ив. Хр. Колодеева. Отдел военный. – Минск, 1912 (Типография Б. И. Соломонова). – 110 с. – Бібліягр.: КБ. С. 504. № 2676. – РГБ. ВО 613/217 (Каталог русских книг по истории Отечественной войны / Отдел военный. Минск, 1912).

114. **Саватеев**, Андрей Иванович (1889–). О бешенстве / кратко и общедоступно изложил студент медицины А. Саватеев. – Минск, 1912 (Губернская типография). – [2], 10 с. ; 18 см. – (Минская земская Пастеровская станция, зав. д-р В. М. Комоцкий). – Бібліягр.: КБ. С. 504. № 2682. – РГБ. Т 83/1421.

115. ***Сводные** статистические ведомости по перевозке пассажиров, багажа и товаров пассажирской большой и малой скорости по Либаво-Роменской железной дороге за 1911 г. – Минск, 1912. – Раздз. паг. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

116. **Смета** доходов и расходов г. г. Минска на 1912 год. – Минск, 1912 (Типография В. и И. Тасьман). – [214] с. – Бібліягр.: КБ. С. 515. № 2889. – НГАБ. 6801–6803; VUB. T61-1/29 (253 с.); РНБ.

117. ***Смета** доходов и расходов по типо-литографии Управления на 1913 г. – Минск, 1912. – 10 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

118. ***Смета** по эксплуатации на 1913 г. – Минск, 1912. – Раздз. паг. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

119. **Смета** расходов и доходов губернских земских повинностей на 1912 г. – Минск, 1912. – [124] с., раздз. паг. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2905. – НББ. Ба47857К, БА67468К, ЛК; НГАБ. 6742–6745; РНБ. Зем 19/С2; РГБ.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

120. **Смета** расходов и доходов земских сумм по г. г. Минску на 1912 г. – Минск, 1912. – [7], [36], 31, [128] с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2906. – VUB. T61-1/37; РГБ. U 222/134 (31 с.); РНБ. 19.49.1.201 (31 с.).

121. **Совещание** специалистов и инструкторов Северо-Западного района по культуре кормовых растений 26–27 февраля 1912 года в г. Минске губ. : [отчет] / ГУЗ и З, Департамент земледелия. – Минск, 1912 (Типография Лившица-Баршая). – [4], IV, 65 с. : табл. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 520. № 2940. – НББ. В84769, БА2837, ЛК; РНБ. 18.286.8.163.

122. *__Списки__ избирателей в Государственную думу по Новогрудскому уезду Минской губернии. – [Минск, 1912]. – Бібліягр.: КБ. С. 522. № 2975. – РГБ.

123. *__Список__ лиц, имеющих право участвовать в съезде уездных землевладельцев по Мозырскому уезду Минской губернии. – [Минск, 1912]. – Бібліягр.: КБ. С. 522. № 2975. – РГБ.

124. *__Список__ лиц русской национальности, имеющих право участвовать в выборах в Государственную думу по Слуцкому уезду Минской губернии. – [Минск, 1912]. – Бібліягр.: КБ. С. 522. № 2975. – РГБ.

125. **Список** населенных мест Минской губернии в алфавитном порядке селений по каждой волости. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 138 с. – Бібліягр.: КБ. С. 523. № 2981. – ЦНБ НАНБ. ОБ20/Нр7702; НГАБ; РНБ (Desideratum).

126. **Статистический** отчет за 1911 г. : [с приложением]. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 146 с. – (Взаимное земское страхование Минской губернии). – Бібліягр.: КБ. С. 524. № 3020. – РНБ. Зем 19/О4.

127. **Труды** совещания представителей земств и ветеринарных врачей Минской губернии, состоявшегося 22–24 июля 1912 года. – Минск, 1912 (Губернская типография). – [8], 65, 8 с., [2] л. табл. ; 35 см. – (Минское губернскре земство). – Бібліягр.: КБ. С. 536. № 3180. – НББ. Ба1513К; ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-37.

128. **Труды** съезда сельскохозяйственных деятелей Минской губернии, состоявшегося 3–6 июня 1912 года при Минском обществе сельского хозяйства / под общей редакцией правительственного агронома Минской губернии А. В. Вельяминова-Зернова. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 73, [1] с. : табл.; 26 см. – На вокл. загал.: Труды первого съезда сельскохозяйственных деятелей Минской губернии, состоявшегося 3–6 июня 1912 года при Минском обществе сельского хозяйства. – Бібліягр.: КБ. С. 537. № 3182. – НББ. Ба940, БА75718, 1Ба377967, ЛК; НГАБ. 1500; РНБ. 18.283.9.277; РГБ. V 56/113, R 327/178, F 194/226, F 194/224.

129. **Устав** Ассаревичского потребительного общества Речицкого уезда Минской губернии. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 540. № 3231. – РНБ. 43.12.9.492.

130. **Устав** взаимного страхового общества "Русь". – Минск, 1912. – 31 с. – VB LMA. 1R2673.

131. **Устав** Вселюбского добровольного пожарного общества Новогрудского уезда. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 542. № 3295. – РНБ. 43.14.9.232; VUB. R 41-3/36.

132. **Устав** и полисные условия Минского земледельческого общества взаимного страхования : [утверждены 17 февраля 1900 г.] / Минское земледельче-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ское общество взаимного страхования. – Минск, 1912 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 28, 14 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 544. № 3342. – НББ. БА2024, МФ5609, ЛК; НГАБ. 7691, 22160; РНБ. 20.43.9.96.

133. **Устав** Койдановского общества взаимного кредита : [утвержден 27 мая 1912 г.]. – Минск, 1912 (Типография Лившица и Баршая). – 26 с. – Бібліягр.: КБ. С. 544. № 3357. – РНБ. 43.14.9.264.

134. **Устав** Марьино-Горского вольного пожарного общества Игуменского уезда Минской губернии. – Минск, 1912 (Типография И. З. Изакова). – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3373. – РНБ. 20.44.9.714.

135. **Устав** Минского общества друзей музыки. – Минск, 1912 (Типография Б. И. Соломонова). – 16 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3408. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/СР-130; РНБ. 43.14.9.226.

136. **Устав** Минского общества любителей естествознания, этнографии и археологии : [утвержден 19 апреля 1912 г.] / под редакцией Н. П. Масловского. – Минск, 1912 (Электротипография Д. Форина). – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3409. – НББ. 13Рк24348К, Ба3233, БА3234, БА3496, МФ5739, ЛК.

137. **Устав** Минского общества сельского хозяйства : [утвержден 16 мая 1897 г.] / Минское общество сельского хозяйства . – Минск, 1912 (Типолитография Л. Г. Дворжец). – 20 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3422. – НГАБ. 1509; РНБ; РГБ. Уст П/60.

138. **Устав** Минского ремесленного кредитного товарищества : [утвержден 14 февраля 1901 г.]. – Минск, 1912 (Типография Лившица-Баршая). – 18 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3430. – РНБ. 20.42.9.400; РГБ. V 113/1233, Уст У26/589.

139. **Устав** (нормальный) Общества врачей NN губернии, или NN города : [утвержден 2 июля 1869 г.]. – Минск, 1912 (Типография В. и И. Тасьман). – 14 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 549. № 3492 (1913 год выд.). – РНБ. 43.13.9.631; РГБ. V 112/2647, Уст Р/35.

140. **Устав** Общества для выдачи беспроцентных ссуд бедным евреям ремесленникам печникам-каменщикам города Минска. – Минск, 1912 (Типография Лившица и Баршая). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 551. № 3542; ЛоЕ. С. 385. № 3848. – НББ; НГАБ. 20500; РНБ. 37.44.10.662.

141. **Устав** Общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям, жителям предместья Комаровки, 3 части гор. Минска : [внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 109 5 июня 1912 года]. – Минск, 1912 (Типография Лившица и Баршая). – 12 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 551. № 3541; ЛоЕ. С. 415. № 4313. – НББ. Ба116092, ЛК; РНБ. 43.12.9.231.

142. **Устав** Общества доставления дешевых гигиенических квартир бедным евреям гор. Минска / Минское общество доставления дешевых гигиенических квартир бедным евреям. – Минск, [1912]. – 15 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 551. № 3546; ЛоЕ. С. 412. № 4279. – РНБ. 37.43.10.815.

143. **Устав** Общества Ново-Московской улицы для выдачи беспроцентной ссуды евреям, 5 части гор. Минска : [внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 112 июля 19 дня 1912 года]. – Минск, 1912 (Типография Лившица и Баршая). – 12 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 551. № 3549. – НББ. БА3608, ЛК; РНБ. 43.12.9.469 (страчаны).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

144. **Устав** Общества охранения бедных больных евреев гор. Минска : [утвержден 24 октября 1909 г.]. – Минск, 1912 (Типография Лившица-Баршая). – 5 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3550 (16 с.); ЛоЕ. С. 412. № 4286 (Устав Общества охранения бедных больных евреев гор. Минска "Мишмерес-Хейлим"). – НББ. Ба41441, ЛК; РНБ. 43.15.9.509.

145. **Устав** Общества пособия бедным больным евреям м. Ляхович Слуцкого уезда Минской губ. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 29 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3555; ЛоЕ С. 411. № 4257. – РНБ. 37.41.10.569.

146. **Устав** Общества потребителей при станции Барановичи Московско-Брестской железной дороги. – Минск, 1912 (Типография И. Каплан). – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3572. – РНБ. 20.39.9.444.

147. **Устав** Северо-Западного общества взаимного страхования жизни Минской губернии : [утвержден 22 января 1904 г.] / Северо-Западное общество взаимного страхования жизни. – Минск, 1912. – 20 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3652. – VUB. Т 64-10/44; РНБ. 43.13.9.618.

148. **Устав** состоящего при Минской "Любавичской" молитвенной школе общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям г. Минска : [утвержден 31 июля 1912 г.]. – Минск, 1912 (Электротипография Гатовского и Юрщика). – 7 с. – НГАБ. № 20610.

149. **Устав** Староельнянского церковного братства во имя новоявленного чудотворца, преподобного Серафима Саровского : [утвержден 30 сентября – 2 октября 1906 г.]. – Минск, 1912 (Губернская типография). – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3703. – РНБ. 20.42.9.468; VUB.

150. **Устав** Частной трехклассной торговой школы А. И. Кныпа, И. М. Романовского, Л. Н. Рябцева в г. Минске : [утвержден 7 февраля 1906 г.]. – Минск, 1912. – [2], 18 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 558. № 3720. – РНБ. 43.13.9.630.

151. ***Хрустальная** фабрика "Борисов" в Новоборисове Минской губернии : [прейскурант]. – Минск, 1912. – 100 с. – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3780.

152. **Чиханов**, Б. П. Таблицы пятизначных логарифмов чисел и тригонометрических величин / Б. Чиханов. – 2-е стереотип. изд. – Минск, 1912 (Электротипография И. Каплан). – 139, XIII с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 5 63. № 3826. – РНБ. 37.33.6.32; РГБ. Т 38/4.

153. **Чиханов**, Б. П. Учебник арифметики : курс средних учебных заведений / Б. Чиханов. – 7-е изд. – Минск, 1912 (Электротипография И. Каплан). – 142, [1] с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 563. № 3828. – РНБ. 133/1871, 37.33.7.48; РГБ. О 28/446.

154. **Чиханов**, Б. П. Учебник прямолинейной тригонометрии : курс средних учебных заведений / Б. Чиханов. – 4-е изд. – Минск, 1912 (Электротипография И. Каплан). – 88, [4] с. : черт. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 563. № 3830. – РНБ. 20.93.9.182; РГБ. D 57/201, 801-88/11127.

155. **XVI съезд** податных инспекторов Минской губернии. – Минск, 1912 (Паровая типолитография Л. Г. Дворжец). – 240 с. : табл. – НГАБ. 21767.

156. **Юрашкевич**, Андрей Данилович (1854 – пасля 1909), протаіерэй. Главенство пап во время вселенских соборов / [протоиерей А. Юрашкевич]. – Минск, 1912 (Электротипография С. А. Некрасова). – 123 с. ; 20 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед." [1912]. – Бібліягр.: КБ. С. 567. № 3916. – РНБ. 63-3/5063.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

157. **מינסקער אלמאנאך...**
= Минскер Альманах : литературно-иллюстрированный практический сборник на 1912–13. – **Мінскер** алманах : а літэрарыш ілюстрыртэс практышэс замлбух цум ёр 1912. – Пер. з ідыш: Мінскі альманах : літаратурна-ілюстраваны практычны зборнік на 1912 год / рэд. І. Русак. – Мінск : Выдавец А. Зэліксон, 1912 (Друк. Ліўшыц-Баршай). – РНБ. М-947.

158. **ספר תולדות הימים ורשמות מפנקסים ישנים של ח״ק “שבעה קרואים”...**
= Хроника еврейского молитвенного дома и братства “Шиво-Круим” в г. Минске с 1763 по 1904 г. / сост. Абрам Самуилович Шабад. – [2-е выд.?]. – Сэфэр Тольдот га-яміі у-рэшамот мі-пінкасім ешанім шэль х"к “Шыв’а Круім”. – Пер. на бел.: Кніга Хроніка яўрэйскага малітоўнага дома і брацтва “Шыва Круім” паводле старых пінкасаў. – Мінск, 1911 (Электрадрукалітаграфія М. Л. Зысьмана). – [189 с.]. – На іўрыце. – На тыт.: Вып. 2, 1794–1823. – Пасля году выд.: У соты год ад завяршэння [будаўніцтва] Вялікай сінагогі. – ПБ. 1461815 РФ: 1911 (вокл. 1912). С. [4], 35–184; РНБ. В-807.

1913

1. **Афонский**, Павел (протаіерэй). Триста лет в православии : (исторический очерк трехсотлетия существования Минского Екатерининского собора) : читано в общем собрании Минского церковного историко-археологического комитета 28 апреля 1913 года / составил настоятель Минского Екатерининского собора Павел Афонский. – Минск, 1913 (Электротипография С. А. Некрасова). – 72, II с., [1] л. ил. ; 20 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.”, 1913. № 12, 13, 15–19. – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 125. – НББ. БА2151, МФ4225, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр7701; РНБ. 5/32 (прыплецены да часопіса, дэф.: адсутнічаюць с. 25–32).

2. **Бер**, Филипп Эрнестович фон. Об образовании Барановичского уезда. (К вопросу об изменении границ уездов Минской губернии) : записка земского начальника 8 участка Новогрудского уезда барона Ф. Э. фон-Бера. – Минск, 1913 (Типография А. Д. Перского). – 38 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 320. № 167. – НББ. МФ; РНБ. 18.259.9.229; РГБ. W 68/371, 801-88/4530-1.

3. **Бокун**, Эдуард Иванович. Предварительный отчет по качественному изучению литовско-белорусского скота в Минской губ. Вып. 1 / составил специалист по животноводству Э. И. Бокун ; под общей редакцией правительственного агронома Минской губ. А. В. Вельяминова-Зернова. – Минск, 1913 (Типография И. Рудермана). – 60 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 322. № 201. – НББ. БА2434, ЛК; РНБ. Зем 19/13; РГБ. U 379/103.

4. **Бокун**, Эдуард Иванович. Предварительный отчет по качественному изучению литовско-белорусского скота в Минской губ. Вып. 2: Таблицы и статистические карточки обследования / составил специалист по животноводству Э. И. Бокун ; под общей редакцией правительственного агронома Минской губ. А. В. Вельяминова-Зернова. – Минск, 1913 (Типография И. Рудермана). – 11 с., [5] л. табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 322. № 201. – НББ. БА2435, БА2756, ЛК; НГАБ. 1903; РНБ. Зем 19/13; РГБ. U 379/103.

5. **Бурнашев**, Михаил Николаевич (1882–1928). О водном праве в связи с вопросом об осушении болот : доклад М. Н. Бурнашева с дополнениями, введенными юридической подкомиссией Болотной комиссии Минского губернского

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

земства в заседании 8 января 1913 г. – Минск, [1913] (Типография Л. Г. Дворжец). – 6 с. ; 33 см. – Бібліягр.: КБ. С. 324. № 246. – НББ. БА2441К, ЛК.

6. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). К вопросу о состоянии плодовых питомников Минской губернии / составил А. В. Вельяминов-Зернов, инспектор сельского хозяйства Минской губернии ; Минское губернское земство – Минск, 1913 (Губернская типография). – 21 с., [1] л. табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 327. № 304. – НББ. Ба3713, ЛК; МБП. КВФ-2; РНБ. Зем 19/2; РГБ. V 16/1374, U 394/23.

7. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). Обзор мероприятий по улучшению скотоводства в Минской губернии и организация их в районах землеустройства / составил инспектор сельского хозяйства Минской губ. А. В. Вельяминов-Зернов. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 27, [1] с. : табл. ; 22 см. – (Труды Агрономической организации в районах землеустройства Минской губернии ; вып. 4). – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 306. – НББ. БА3330, ЛК; РНБ. 20.92.8.173 (вып. 4); РГБ. I 92/216.

8. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). Обзор сельско-хозяйственного внешкольного образования в Минской губернии в 1912–13 году / инспектор сел. хоз[-ва] Мин. губ. А. В. Вельяминов-Зернов. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 43 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 310. – РНБ. 37.58.5.83.

9. **Врачебный** указатель гор. Минска, 1913. – Минск : Издание фармацевта Л. Бельника, [1913] (Типография Слепяна). – 37, [1] с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 331. № 363. – НББ. БА2763, ЛК.

10. **Временные** правила по взаимному земскому страхованию в Минской губернии. – Минск, 1913. – НГАБ. 7824.

11. ***Дайновский**, Г. А. Подробный банковый указатель / Г. А. Дайновский. – 4-е изд. – Минск, 1913. – 106 с. – Бібліягр.: КБ. С. 340. № 534.

12. **Доклад** Минской губернской земской управы III очередному Губернскому земскому собранию. О пересмотре положений добровольного взаимного земского от огня страхования Минской губернии / Минское земское страхование Минской губернии. – Минск, 1913 (Электротипография Я. А. Гринблата, быв. Дворжец). – 104 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НГАБ. 3164 (102 с.), 3136–3137, 3291; РНБ. Зем 19/Д2.

13. **Доклад** финансовой комиссии по городской смете за 1912 г. в Минскую городскую думу. – Минск, 1913. – [345] с. – Бібліягр.: КБ. С. 346. № 626.

14. **Доклады** и отчеты по агрономической части III очередному Минскому губернскому земскому собранию с приложениями / Минское губернское земство. – Минск, 1913 (Электротипография Я. А. Гринблата, быв. Дворжец). – [2], 90, 21, [1], 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НГАБ. 3296; РНБ (Desideratum).

15. **Доклады** и сметы уездной земской управы и постановления Уездного земского собрания. 2-й г. (1912–1913) / Минская уездная земская управа. – Минск, 1913 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – [2], 222, 128, V с. – Бібліягр.: КБ. С. 349. № 641. – НББ. БА54022; НГАБ. 3338; РНБ. Зем 19-1/Д1; РГБ. Р 79/335, R 110/1587.

16. **Доклады** Минской губернской земской управы 2-му очередному Губернскому собранию. 1. По делам общественного призрения. 2 По медицинской части. По ветеринарной части / Минская губернская земская управа. – Минск,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1913 (Типография И. Завадского в Вильне). – [1], 67 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ; РНБ. Зем 19/Д2; РГБ. S 45/180, U 51/818.

17. **Доклады** [Минской губернской земской управы] второму очередному Минскому губернскому земскому собранию по Дорожно-техническому отделу и отчет за 1911 год по дорожным и гражданским сооружениям. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 58, 156 с. – (Минская губернская земская управа). – НГАБ. 3081, 3082; РНБ. Зем 19/Д2; РГБ. S 45/180, U 51/818.

18. **Доклады** Минской губернской земской управы 2-му очередному Губернскому собранию по разным вопросам. Ч. 1 / Минская губернская земская управа. – Минск, 1913. – 92 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ; НГАБ. 3162, 3306, 3307; РНБ. Зем 19/Д2; РГБ. S 45/180, U 51/818.

19. **Доклады** Минской губернской земской управы 2-му очередному Губернскому собранию по разным вопросам. Ч. 2 / Минская губернская земская управа. – Минск, 1913. – С. 93–127. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ; НГАБ. 3305; РНБ. Зем 19/Д2 ; РГБ. S 45/180, U 51/818.

20. **Доклады** [Минской губернской земской управы] второму чрезвычайному Губернскому земскому собранию, 1913 г. / Минская губернская земская управа. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 9 с. – НГАБ. 3304.

21. **Доклады** Минской губернской земской управы 3-му очередному Губернскому собранию по техническому отделу и отчет за 1912 год по дорожному и гражданскому сооружениям / Минская губернская земская управа. – Минск, 1913. – 78 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ; НГАБ. 3293–3295.

22. **Доклады** Минской губернской земской управы 3-му очередному Губернскому собранию. Ч. 1. По разным вопросам / Минская губернская земская управа. – Минск, 1913. – 114 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ; НГАБ. № 3310, 3313, 3314, 3319; РНБ. Зем 19/Д2.

23. **Доклады** Минской губернской земской управы 3-му очередному Губернскому собранию. Ч. 2. По разным вопросам / Минская губернская земская управа. – Минск, 1913. – 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НГАБ. 3163, 3134, 3292; РНБ. Зем 19/Д2; РГБ. S 45/180, U 51/818.

24. **Доклады** Минской губернской земской управы 3-му очередному Губернскому собранию. Ч. 1. По сметным вопросам / Минская губернская земская управа. – Минск, 1913. – 84 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НГАБ. 3135; РНБ. Зем 19/Д2; РГБ. S 45/180, U 51/818.

25. **Доклады** Ревизионной комиссии второму очередному Минскому губернскому земскому собранию с объяснениями к ним Губернской земской управы. – Минск, 1913. – 24 с. ; 1 л. схем. – Бібліягр.: КБ. С. 354. № 657. – РНБ. Зем 19/Д5; РГБ. S 45/180, U 51/818; НГАБ. 3290.

26. **Журнал** заседаний губернского сельскохозяйственного совета при Минской губернской земской управе 15–16 января 1913 г. / Минская губернская земская управа. – Минск, 1913 (Типография Дворжец). – [2], 96 с. – Бібліягр.: КБ. С. 358. № 752. – НББ. Ба2442К (20 с.; 35 см), ЛК; НГАБ. 3141.

27. **Журнал** заседаний губернского сельскохозяйственного совета при Минской губернской земской управе с приложениями II чрезвычайному Минскому губернскому земскому собранию / Минская губернская земская управа. – Минск, 1913 (Типография Л. Г. Дворжец). – [2], 95 с. – С. 1: Журнал заседа-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ний Минского губернского сельско-хозяйственного совета : заседание 8 апреля 1913 года. – НГАБ. 3380; 21953 (94 с., прил.: с. 55–94).

28. *Журнал** Минского губернского правления марта 15 дня 1913 г. по 1-му отделению, столу 1-му. Административный. О введении в Минской губернии тюремной инспекции. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 6 с. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 763.

29. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 12 февраля 1913 г. – Минск, [1913]. – 10 с. – (Копия). – НГАБ. 3407, 3408.

30. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 13 августа 1913 г. – Минск, [1913]. – 10 с. – НГАБ. 3409.

31. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 3 сентября 1913 г. – Минск, [1913 (Минская губернская типография)]. – 6 с. – (Копия). – НГАБ. 3410.

32. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 19 ноября 1913 г. – Минск, [1913]. – 3 с. – (Копия). – НГАБ. 3406 (пераплецена разам 19 экз.).

33. **Журналы** 2-го очередного Минского губернского земского собрания : сессия 1–11 февраля 1913 г. – Минск, 1913. – XXI, 114 с. – Бібліягр.: КБ. С. 365. № 800. – НГАБ. 3349, 3350, 3351, 3352; РНБ. Зем 19/Ж3; РГБ. Т 28/238, F 174/38.

34. **Журналы** 2-го чрезвычайного Минского губернского земского собрания : сессия 10 июля 1913 г. : с прил. 10, 20, 8 с. – Минск, 1913. – XV, 143 с. – Бібліягр.: КБ. С. 365. № 800. – НББ.

35. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 14 и 15 октября 1912 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1913 (Типография "Znicz", Вильна). – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – НББ; РНБ. 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

36. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства 8 и 9 декабря 1912 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1913. – VII, 59 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

37. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Мартовские собрания 1913 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1913 (Типография "Znicz", Вильна). – 58 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

38. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Майские собрания 1913 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1913. – 47 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

39. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Октябрьские собрания 1913 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1913 (Электротипография Я. А. Гринблат, бывш. Дворжец). – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

40. **Замятин**, А. С. Венок : сборник стихотворений А. С. Замятина. – Минск, 1913 (Типография Л. Г. Дворжец). – 56 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 370. № 839. – РНБ. 37.54.7.120; РГБ. V 12/358, V 576/230.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

41. **Зимнее** кормление молочного скота / составил инструктор по молочному хозяйству Н. А. Исполатов. – Минск : Издание Минской губернской земской управы, 1913 (Типография Л. Г. Дворжец) – 33, [3] с. : рис. – НГАБ. 1902.

42. **Инструкция** стражникам уездной полицейской стражи Минской губернии : [утверждена 4 мая 1913 г.]. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 15, [1] с., [11] л., без паг. – НГАБ. 20932.

43. **К вопросу** об организации Минской районной болотной опытной станции. – Минск, 1913 (Типография Л. Г. Дворжец). – 14 с. ; 34 см. – (Минская губернская земская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 381. № 998. – НГАБ. 1859; РНБ. Зем 19/16.

44. **Карманный** "календарь-справочник" на 1914 год. – Минск : Изд. Н. Е. Каплун, [1913] (Типография Лившица и Баршая). – 48 с. – Бібліягр.: КБ. С. 382. № 1025. – РНБ. 37.54.8.445.

45. ***Каталог** древнееврейских и еврейских книг Минской городской общественной библиотеки имени А. С. Пушкина. – Минск, 1913 (Типография Лившица и Баршая). – [84] без паг. – [На рус. мове, іўрыце, ідыш]. – Бібліягр.: КБ. С. 384. № 1061.

46. **Каталог** книг Библиотеки служащих Минской губернской земской управы. – Минск, 1913 (Типография Д. Ш. Форина). – 84 с. – Бібліягр.: КБ. С. 384. № 1068. – НГАБ. 74 (дэф.: с. 1–16); РНБ; РГБ; VUB.

47. **Каталог** лесокультурного материала, имеющегося в питомниках, заложенных для нужд облесения песков и оврагов Минской, Могилевской и Гродненской губ., осень 1913 г. и весна 1914 г. – Минск, 1913 (Электротипография Илья Каплан). – 13 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 386. № 1096. – НББ. Ба3426, ЛК; НГАБ. 1759.

48. **Каталог** Минской городской общественной библиотеки имени А. С. Пушкина. Детский отдел, 1913 г. / Минская городская общественная библиотека имени А. С. Пушкина. – Минск, 1913 (Типолитография Л. Г. Дворжец). – [1], 48 с. – Бібліягр.: КБ. С. 386. № 1100. – VUB. Т64-11/185; РНБ. 9420/ М-622; РГБ. R 31/1037.

49. ***Каталог** художественной и этнографической выставки 1913 г. Городской музей. – Минск, 1913. – Бібліягр.: БДАМЛіМ. Ф. 382. Воп. 1. Фонд Палееса. № 70.

50. **Крайчик**, М. (сапр. Лавров М. К.). Полные решения и объяснения всех алгебраических задач к Сборнику Н. А. Шапошникова и Н. А.[!К.] Вальцова. Вып. 1. Отд-ние 1, 2 и 3 : курс 3-го класса гимназий. – 2-е изд. – Минск : [Изд. кн. маг. И. Френкеля], 1913 (Типография Гатовского и М. Х. Юрщика). – [2], 78 с. – Перад загал. аўтар: М. Крайчик. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1292. – РНБ. 18.231.8.440.

51. **Краткий** отчет о деятельности и. о. правительственного агронома Минской губернии А. В. Вельяминова-Зернова и правительственной агрономической организации за 1912 г. / ГУЗ и З, Департамент земледелия ; минский губ. правительственный агроном. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 30 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 393. № 1236. – НББ. Ба2357, ЛК; VUB. Т64-11/172; РНБ. 18.297.7.38; РГБ. Р 78/888, Р 19/360.

52. **Краткий** очерк деятельности Минского городского общественного управления с 1909 по 1913 гг. – Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – [4], 52 с., [2] л. ил. ; 28 см. – Прил.: Диаграммы: 1) Рост бюджета г. Минска,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2) Увеличение доходов г. Минска к 1913 г. против 1909 г., 3) Увеличение расходов г. Минска к 1913 г. против 1909 г.). – Бібліягр.: КБ. С. 393. № 1243. – НББ. БА2848, БА2849, ЛК; НГАБ. 3412, 3513, 16605; РНБ. 18.231.8.364; РГБ. S 47/104; VUB. T64-11/252.

53. **Краткий** очерк современного состояния оценочных работ в земских губерниях. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 12, 16, 8 с. – Прил.: 1. Журнал совета по делам местного хозяйства от 4 апреля 1913 г. ; 2. Журнал оценочной комиссии Минского губ. земства от 9 апреля 1913 г. – Бібліягр.: КБ. С. 394. № 1247. – НГАБ. 3375, 3383; РНБ; РГБ.

54. **Кузнецов**, Михаил Николаевич (1873–). Соображения к проекту гидротехнических работ, потребных для мелиорации участка "Кукутелка" Минской опытной болотной станции в пределах имения "Лахва", составленному Минским управлением земледелия и государственных имуществ / [инженер М. Н. Кузнецов]. – Минск, [1913] (Электротипография В. и И. Тасьман). – 5 с. ; 34 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 395. № 1275. – РНБ. 38.77.1.1531.

55. **Лавров**, М. К. (псеўд. Крайчик М.). Решения арифметических задач, помещенных в сборнике Малинина и Буренина. Ч. 1–2. Ч. 1, (вып. 1 и 2) / составил учитель математики М. К. Лавров. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск, 1913 (вокл. 1914) (Типография Гатовского и Юрщика). – 228 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1296. – РНБ. 37.45.5.10/1-2; РГБ. U 30/621.

56. **Лунц**, Осип Лазаревич (1842–1930). О значении внутренних секреций и гормонов : [доклад, читанный в заседании Общества минских врачей 29 марта 1913 г.] /д-р О. Л. Лунц. – Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 26 с. ; 21 см. – Спіс літ.: с. 26. – Адбітак з "Мин. врачебных изв." [1913]. – Бібліягр.: КБ. С. 399. № 1342. – НББ. В54726, ЛК; РНБ. 37.53.7.418; РГБ. V 98/164.

57. *__Маймонид__, Моисей бен Маймун (1135–1204). Извлечения (главы VII, VIII, IX и X) из Правил о подаянии бедным по еврейской религии, составленных Рабби Моисеем бен Маймоном, называемые "Рамбам или Маймонидом" / пер. [на рус. яз.] И. М. Минчковского, М. Х. Розенталь, Г. Я. Розенталь и др. – Минск, 1913 (Типография Лившица-Баршая). – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 375. № 919 (пер.: И. М. Минковского, М. Х. Розенталь, Г. Я. Сыркина и др.). – РНБ (Desideratum).

58. **Маслаковец**, Николай Георгиевич (1881–). Происхождение Отечественной войны : [Александр I и Наполеон I] : произнес. в Мин. муж. гимназии на торжеств. акте в память 100-летнего юбилея Отечеств. войны 1812 г. / Н. Г. Маслаковец. – Минск, [1913] (Электротипография С. А. Некрасова). – 9 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 400. № 1374. – РНБ. 20.42.9.327; РГБ.

59. **Медицинский** отчет за 1911 год. А: Историческая справка о постановке врачебного дела до 1903 и в течение 1903–1911 гг. ; Б: Деятельность медицинской организации в 1911 г. ; В: Приложение. Таблицы. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 119 с. : карта. – (Минская губернская земская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 402. № 1394. – НББ. Ба1543К, ЛК; НГАБ. 3096; 13972.

60. **Медицинский** отчет за 1912 год. – Минск, [1913] (Губернская типография). – 100 с. – (Минская губернская земская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 402. № 1394. – НГАБ. 3097.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

61. **Минск** в кармане : справочная книжка, 1914 год. – Минск, 1913 (Типография Лившица и Баршая). – 144 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 403. № 1413. – РНБ. 37.55.8.256; РГБ. W 458/72, Ф 1-71/15690.

62. **Минская** старина : труды Минского церковного историко-археологического комитета. Вып. 4 : (Тройчанский архив) / предисловие А. К. Снитко. – Минск, 1913 (Губернская типография). – IV, 200, 38 с. ; 20 см. – Алфавітныя паказальнікі: с. 1–38. – Бібліягр.: КБ. С. 403. № 1414. – НББ. 13Рк22977, БА415, БА416, БА128978, 1Ба66490, МФ1147, ЛК; ПБ. 268582 РФ; НГАБ. 16611, 16612; VB LMA. 052518; РНБ. 37.31.5.1 ; РГБ.

63. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. История христианской православной церкви в общедоступных рассказах, составленная применительно к программам городских училищ и церковно-приходских школ / законоучителя Минской женской гимназии и Женского 3-классного училища священника Федора Миткевича. – 6-е изд. – Минск, 1913 (Типография Б. Л. Каплана). – 137, II с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1424 (149 с.). – РНБ. 37.45.5.2; РГБ.

64. *__Миткевич__, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 18-е изд. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 124, III с. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РГБ.

65. **Митрофан** (Краснопольский Дмитрий Иванович ; 1869–1919), архіепіскап. В борьбе за трезвость : сборник слов и речей / епископ Митрофан. – Минск : Издание Минского православного Св.-Николаевского народного братства, 1913 (Электротипография С. А. Некрасова). – [2], III, 190, II с. ; 24 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1430. – НББ. Ба110851, ЛК; РНБ; РГБ.

66. *__Морозик__, Николай Фёдорович (каля 1837 – пасля 1913). Празднование в г. Минске 300-летнего юбилея царствования дома Романовых / Н. Ф. Морозик. – Минск, [1913] (Электротипография С. А. Некрасова). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 407. № 1456.

67. *__Морозик__, Николай Фёдорович (каля 1837 – пасля 1913). Речь на трехсотлетний юбилей об избрании царя из дома Романовых Михаила Федоровича / Н. Ф. Морозик. – Минск, [1913] (Электротипография С. А. Некрасова). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 407. № 1459.

68. **Новогрудское** II очередное Уездное земское собрание [1912 года] : доклады с приложениями / [Новогрудское уездное земство]. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 530 с., раздз. паг., 1 пл. – Бібліягр.: КБ. С. 349. № 638. – ПБ. 326555 РФ (160, 24, 47, [1], 178, 60, 28, 8, 5, [1], 7, [1], 10, 27, [1] с.: табл.); РНБ. Зем 19-6/Д1, U 47/80, F 192/218.

69. **Обзор** деятельности Минского купеческого общества взаимного кредита за десятилетие : 1903–1913 гг. (Общество открыло свои действия 2 марта 1903 г.). X [год]. – Минск, 1913 (Типография Б. Л. Каплана). – 12 с. – На ўклейцы перад тыт.: К юбилейному общему собранию 2 марта 1913 г. – НГАБ. 7584.

70. **Обзор** Минской губернии за 1912 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1913 (Губернская типография). – [3], 68, [55] с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 414. №1571. – НББ. БА1599к, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-727 (фотакопія); НГАБ. 2638; РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

71. *__Объяснительная__ записка к проекту приходно-расходной сметы Минского губернского земства. – Минск, 1913. – 140 с. – Бібліягр.: КБ. С. 416. № 1605. – РНБ.

72. **Обязательные** постановления Минской городской думы. Ч. 1. – Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 75 с. – Бібліягр.: КБ. С. 417. № 1615. – НГАБ. 9006; РНБ; РГБ.

73. *__Отчет__ Акционерного общества спичечной фабрики "Молния" за четырнадцатый операционный 1912–1913 год. (С 1-го июля 1912 года по 1-е июля 1913 года) / Акционерное общество спичечной фабрики "Молния". Мозырь, Мин. губ. – Минск ; Мозырь, 1913. – [6] с. – Бібліягр.: КБ. С. 435. № 1834. – РНБ; РГБ.

74. **Отчет** за 1912 год, с 1 января 1912 г. по 1 января 1913 г., Раковского добровольного пожарного общества : утвержден общим собранием 9 июня 1913 года / Раковское добровольное пожарное общество. – Минск, 1913 (Типография Лившица и Баршая). – 17 с. : табл. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1854. – НББ. Ба2775, ЛК.

75. **Отчет** Кошарского общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям города Минска за 1912 г. – Минск, 1913 (Типография Лившица и Баршая). – 9 с. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1861. – НББ. Ба41423, ЛК.

76. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1912 год : 101-й год существования / Минское благотворительное общество. – Минск, 1913. – 40 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ, РНБ. 20.85.7.76, РГБ.

77. **Отчет** Минского вегетарианского общества за 1911 и 1912 годы. – Минск, 1913. – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1863. – РНБ. 18.301.7.169; РГБ. Р 78/1203.

78. **Отчет** Минского городского ломбарда за 1909 год (девятнадцатый) / Минский городской ломбард. – Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 9, [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2028. – НГАБ. 7343, 7344; РНБ. 18.301.7.97(2); РГБ. S 47/157.

79. **Отчет** Минского городского ломбарда за 1910 год (двадцатый) / Минский городской ломбард. – Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 9, [3] с. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2028. – НГАБ. 7345; РНБ. 18.301.7.97(3); РГБ. S 47/157.

80. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1912 год : шестнадцатый отчетный год. – Минск, [1913] (Электротипография Илья Каплан). – [VI], 49, [5] с. – (Минское городское кредитное общество). – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7642, 7643.

81. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1912 год : (30-й год существования Общества) / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1913 (Типография Л. Г. Дворжец). – 32 с. ; 21 см – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2047. – НГАБ. 7679; РГБ.

82. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1912 год / Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1913 (Типография Б. Л. Каплана). – 57 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1865. – НББ. Ба1966, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

83. **Отчет** Минского дневного приюта "Ясли" за 1912 год. – Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 30 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1952. – НББ. БА2949, ЛК; НГАБ. 7791; РНБ. 18.301.7.186(1); РГБ. А 208/415.

84. **Отчет** Минского еврейского общества взаимопомощи на случай смерти от 1-го февраля 1912 г. по 1-е февраля 1913 г. / Минское еврейское общество взаимопомощи на случай смерти – Минск, 1913 (Типография А. Д. Перского). – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1868 (1914 год выд.). – РНБ. 18.253.8.9; РГБ. Р 78/3801.

85. **Отчет** Минского еврейского центрального благотворительного общества за 1912 год / Минское еврейское центральное благотворительное общество. – Минск, 1913. – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1869. – НББ; РНБ. 37.55.9.175; РГБ. U 9/575.

86. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1912 год : 12-й операционный / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1913. – 34 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – НГАБ. 7866; РГБ. С 30/817, С 294/303; РНБ. 18.246.6.51.

87. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1912 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных воинах. – Минск, 1913. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

88. *__Отчет__ Минского низшего культурно-технического училища Минского губернского земства. – Минск, 1913 (Типография Б. Л. Каплана). – 12 с. – (Мин. губ. земство). – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3397. – НББ.

89. *__Отчет__ Минского общества вспомоществования учащимся за 1912 год / Минское общество вспомоществования учащимся. – Минск, 1913 (Типография И. Каплан). – 154 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1877.

90. **Отчет** Минского общества "Милосердие" за 1912 год / Минское общество "Милосердие". – Минск, 1913 (Электротипография Д. Форина). – 19 с. : табл. ; 21 см. – НГАБ. 7795, 13899.

91. **Отчет** Минского общественного собрания по приходу и расходу сумм с 1 октября 1912 г. по 1 октября 1913 г. / Минское общественное собрание. – Минск, [1913]. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1882. – РНБ. 18.310.7.127(1), 18.313.7.145(3) ; РГБ.

92. **Отчет** Минского отделения Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых за 1912 год / Минское отделение Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых. – Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 47, [1] с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1885. – НГАБ. 7776; РНБ. 34.61а.4.449; РГБ. А 269/425.

93. **Отчет** Минского ремесленного кредитного товарищества за 1912 г. : 12-й операционный год / Минское ремесленное кредитное товарищество. – Минск, [1913]. – 25 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1889. – РНБ. 18.248.6.97; РГБ. S 46/138.

94. *__Отчет__ Минского семиклассного коммерческого училища за 1912–1913 гг. / Минское семиклассное коммерческое училище. – Минск, 1913. – 73, 22 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1890.

95. **Отчет** Минского ссудо-сберегательного товарищества за 1912 год (двенадцатый отчетный год) / Минское ссудо-сберегательное товарищество. –

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 17, [1] с. – На вокл.: (Двенадцатый операционный год). – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1891. – НГАБ. 7492, 7493; РНБ. 18.246.6.69(2); РГБ.

96. **Отчет** Минского торгово-промышленного общества взаимного кредита за 1911–1912 г. : 1-й отчетный период / Минское торгово-промышленное общество взаимного кредита – Минск, 1913. – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1893. – НГАБ. 14235; РНБ. 18.248.6.53(1); РГБ. S 46/67.

97. **Отчет** Минского уездного попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1912 год / Минское уездное попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1913. – 53 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1895. – НГАБ. 7697, 7943; РНБ. 34.61а.4.256(6); РГБ. U 9/195.

98. **Отчет** Минской городской управы о движении денежных сумм г. Минска за 1912 год / Минская городская управа. – Минск, 1913. – 345 с., раздз. паг. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1899. – НГАБ. 3474–3476, 3478–3483; РНБ. 19.48.1.13; РГБ. V 270/438.

99. ***Отчет** Минской губернской земской управы за 1912 год. Обязательное страхование. Добровольное страхование строений. Страховые агенты и страховые инспектора. Противопожарные мероприятия и огнестойкое строительство. – Минск, 1913. – 195 с. – (Взаимное земское от огня страхование Мин. губ.). – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1903.

100. **Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1912 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1913 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 49 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1908 (50 с.); ЛоЕ. С. 375. № 3715. – НББ. БА29117, БА29118, ЛК; РНБ. 19.78.4.172; РГБ. Р 78/1204.

101. **Отчет** Минской уездной земской управы по земским суммам и капиталам за сметный период 1912 года. – Минск, 1913 (Электротипография Б. И. Соломонова). – 175, [1], [2] с. – (Земство Минской губернии). – Бібліягр.: КБ. С. 342. № 568 (1912 год выд.). – НГАБ. 3032–3033; РГБ.

102. **Отчет** Минской хоральной синагоги за 1911/1912 и 1912/1913 годы / Минская хоральная синагога. – Минск, 1913 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 13, [1] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1912. – НББ. БА41420, ЛК; РНБ. 19.78.6.167(2); РГБ. Р 78/120.

103. **Отчет** о ветеринарно-санитарном состоянии Минской губернии за 1912 год. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 2, [23] с. : табл. – (Минская губернская земская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1921. – НГАБ. 3106–3108; НББ. 1Н//240541К(039), Ба75628К, ЛК.

104. **Отчет** о деятельности Минского общества взаимного вспомоществования фельдшеров, фельдшериц и акушерок за 1911–12 год. Год V и VI / Союз обществ помощников врачей. – Минск, 1913 (Типография Гатовского и Юрщика). – [2], 56, [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1923. – НГАБ. 13905; РНБ. 19.78.6.80, 19.78.6.80(5) ([4], 56 с.); РГБ. U 9/150; VUB.

105. **Отчет** о деятельности и о приходе и расходе сумм Минского благотворительного братолюбивого общества за 1912 г. / Минское благотворительное братолюбивое общество. – Минск, 1913. – 22 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1935. – НГАБ. 7784; РНБ. 19.78.4.33(4); РГБ.

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

106. **Отчет** о деятельности Минского отделения Российского общества защиты женщин за 1912 год. – Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 33, [1] с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1954. – НББ. БА1898, БА1899, ЛК; НГАБ. 7778; РНБ. 18.306.7.4; РГБ. S 46/284.

107. **Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губернии за 1912 год (12-й год существования Общества) / Минское губернское общество взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1913 (Электротипография И. Каплан). – 53, [1] с., [1] л. табл. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1956. – НББ. БА120535, ЛК; РНБ. 20.49.7.84(12); РГБ.

108. **Отчет** о деятельности Общества вспомоществования нуждающимся учащимся в подведомственных Минской дирекции народных училищах, низших учебных заведениях г. Минска за 1911 год. – Минск, 1913 (Электротипография Илья Каплан). – 16 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1957. – РНБ. 18.301.7.87; РГБ. Р 78/998.

109. **Отчет** о деятельности Общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям гор. Минска за 1912 г. : отчет пятый / Минское общество для выдачи беспроцентных ссуд евреям. – Минск, [1913] (Электротипография Гатовского и Юрщика). – 22 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1959; ЛоЕ. С. 412. № 4269. – НББ. БА244403, ЛК; РНБ. 18.253.8.3.

110. **Отчет** о деятельности Отдела благотворительности по городу Минского благотворительного общества [за 1912 год] / Минское благотворительное общество. – Минск, 1913. – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1961. – РНБ. 18.245.6.74; РГБ. U 48/459.

111. **Отчет** о деятельности Правления молитвенной школы “Бес Гамедраш” по заведыванию еврейскими кладбищами в гор. Минске за 1912 г. – Минск, 1913 (Типография А. Перского). – 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 449. № 1964; ЛоЕ. С. 145. № 526. – РНБ. 19.78.4.121(3).

112. **Отчет** о деятельности состоящего под покровительством императрицы Александры Федоровны Минского благотворительного общества имени ее императорского величества за 1912 г. / Минское благотворительное общество имени ее императорского величества. – Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 58 с. – Бібліягр.: КБ. С. с. 446. № 1945. – НГАБ. 7799, 7935; РНБ. 18.306.7.16(1); РГБ. Р 78/824.

113. **Отчет** о курсах по скотоводству с опытным кормлением и молочному хозяйству, устроенных Минским обществом сельского хозяйства, со 2 ноября по 2 декабря 1912 г., для скотников частновладельческих хозяйств, крестьян и хуторян / составил Э. И. Бокун ; Минское общество сельского хозяйства, Секция скотоводства. – Минск, 1913 (Типография Л. Дворжец). – 24 с. ; 21 см. – Список книг, розданных слушателям: с. 23–24. – Бібліягр.: КБ. С. 449. № 1970. – НББ. БА2017, БА2018, ЛК; НГАБ. 1484; VUB. Т64-11/262; РНБ. 18.303.8.224, 17.161.6.33; РГБ.

114. **Отчет** о состоянии и занятиях Минского губернского статистического комитета за 1912 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – НГАБ. 2896; РНБ. 18.278.4.65.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

115. **Отчет** о состоянии Минского еврейского ремесленного училища за 1911 и 1912 гг. [и Отчет Общества вспомоществования нуждающимся ученикам М[инского] Е[врейского] Р[емесленного] уч[илища] за 1911 и 1912 гг.] / Минское еврейское ремесленное училище. – Минск, 1913 (Типография А. Д. Перского). – 63 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1978; ЛоЕ. С. 351. № 3346. – НББ. Ба41425, БА41435, БА41436, ЛК; РНБ. 18.319.8.66; РГБ. Р 78/444.

116. **Отчет** о состоянии церковных школ Минской епархии за 1911–1912 учеб. год / [составил] минский епархиальный наблюдатель церковных школ Ив. Зверев. – Минск, 1913 (Типография С. А. Некрасова). – 127, 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989. – НГАБ. 14089; РНБ. 18.297.7.76.

117. **Отчет** Общества для оказания помощи евреям-переселенцам за 1912 год / Минское общество для оказания помощи евреям-переселенцам. – Минск, 1913. – 20 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 1999; ЛоЕ. С. 412. № 4273. – РНБ. 34.61а.4.346, 34.61а.4.346(6).

118. **Отчет** Общества для призрения новорожденных детей бедных евреев г. Минска за 1911–12 год / Минское общество для призрения новорожденных детей бедных евреев. – Минск, 1913 (Типография А. Д. Перского). – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2000. – РНБ. 19.78.6.171(3); РГБ.

119. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1912 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1913 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 22 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001; ЛоЕ. С. 412. № 4275. – НББ. БА41429, ЛК; НГАБ. 7907; РНБ. 19.78.4.52(3); РГБ.

120. **Отчет** Общества доставления дешевых гигиенических квартир бедным евреям гор. Минска за 1912 год / Минское общество доставления дешевых гигиенических квартир бедным евреям. – Минск, 1913 (Типография Б. И. Соломонова). – 33 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2002; ЛоЕ. С. 412. № 4278. – РНБ. 18.245.6.77(1); РГБ. U 48/494.

121. **Отчет** Общества Минского еврейского ночлежного дома и устройства субботних и праздничных трапез для бесприютных евреев при ночлежном доме от 13 января 1912 г. по 1 января 1913 г. – Минск, 1913. – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2003; ЛоЕ. С. 424. № 4468 (Отчет Минского еврейского ночлежного дома за 1912–1913 гг.). – РНБ. 18.253.8.5(1).

122. **Отчет** Общества пособия бедным евреям г. Минска за 1912 год / Минское общество пособия бедным евреям. – [Минск, 1913]. – 63 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2007. – РНБ. 19.78.6.240(3); РГБ. Р 78/283.

123. **Отчет** Общества похоронных процессий и пособия осиротевшим семьям умерших бедных евреев гор. Минска за время с 1 января 1912 г. по 1 января 1913 г. / Общество похоронных процессий и пособия осиротевшим семьям умерших бедных евреев. – Минск, 1913 (Типография Лившица и Баршая). – 35 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2008. – НББ. Ба41421, ЛК; РНБ. 18.319.8.116(3); РГБ.

124. **Отчет** по казенной продаже питей по Минскому акцизному управлению за 1912 г. Год 16-й / Минское акцизное управление. – Минск, 1913. – [119] с., [2] л. табл. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2022. – НГАБ. 6974, 6975; РНБ. 18.261.1.12; РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

125. **Отчет** по операциям Минского городского ломбарда за 1908 год / Минский городской ломбард. – Минск, 1913 [(Электротипография В. и И. Тасьман)]. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2028. – РНБ. 18.301.7.97(1); РГБ. S 47/157.

126. **Отчет** по постройке дома Минского общества взаимного кредита / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1913. – 14 с. ; 28 см. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2029. – РНБ. 18.289.7.73; РГБ. А 198/749.

127. **Отчет** по сбору пожертвований в пользу еврейских благотворительных учреждений г. Минска в 1912/13 г. (и отчет бала 13 января 1913 г.). – Минск, [1913] (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2031. – РНБ. 18.157.4.139(3).

128. **Отчет** по эксплоатации Минской городской водопроводно-электрической станции за 1912 г. – Минск, 1913 (Электротипография Илья Каплан). – 29 с. – НГАБ. 12716, 12712.

129. **Отчет** Попечительного совета Минской общины сестер милосердия Красного Креста за 1912 год / Минская община сестер милосердия Красного Креста. – Минск, 1913 (Губернская типография). – [2], 137 с., [1] л. портр. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2042. – НББ. БА42154, ЛК; НГАБ. 13903, 21763; РНБ. 18.313.7.136; РГБ. Р 78/440.

130. **Отчет** Потребительского общества чиновников Минской губернии за 1912 год : десятый операционный год / Потребительское общество чиновников Минской губернии. – Минск, 1913 (Типография Б. Л. Каплан). – 47 с. – НГАБ. 14248.

131. **Отчет** Правления Минского отдела Всероссийской лиги для борьбы с туберкулезом за 1912 год. – Минск, 1913. – 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2048. – РНБ. 18.238.9.1(1); РГБ. U 48/446.

132. **Отчет** Правления Минской городской общественной библиотеки имени А. С. Пушкина за 1911 год. Обращение книг в библиотеке, 1911–1912 / Минская городская общественная библиотека имени А. С. Пушкина. – Минск, 1913. – 37 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2049. – РНБ. Б 5050-М622/О-881; РГБ. R 78/381.

133. **Отчет** Профессионального общества взаимной помощи приказчиков гор. Минска за 1912 г. : год существования Общества 6-й / Профессиональное общество взаимной помощи приказчиков. – Минск, 1913. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2056. – РНБ. 18.245.6.53(1); РГБ. Р 78/1227.

134. ***Отчет** Раковского добровольного пожарного общества за период времени с 1 января 1912 г. по 1 января 1913 г. : [с рукописным доп.] / Раковское добровольное пожарное общество. – Минск, 1913 (Типография Лившица-Баршая). – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 336. № 458. – НББ; РНБ.

135. ***Отчеты** по сельскохозяйственной части по Минской губернии, 1911 г. – Минск, 1913. – 73 с. – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 3149 (адсутнічае).

136. **Памятная** книжка Минской губернии и календарь на 1914 год / издание Минского губернского статистического комитета. – Минск, 1913 (Губернская типография). – [36], 240, 189, III, [1] с. : рекл. объявл., ил. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1914 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. В106740, ЛК; ПБ. 88583 РФ; НГАБ. 13407, 13408, 13412, 13413; VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

137. **Пастернацкий**, Иларион, святар. Десятилетие Ново-Дворского народного имени Димитрия Ивановича Бунге училища Сенницкой волости Минского уезда: с кратким очерком истории его учреждения и жизнедеятельности / [священник Иларион Пастернацкий]. – Минск, 1913 (Электротипография С. А. Некрасова). – 16 с. : табл. ; 21см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 480. № 2263. – НББ. Ба2118, БА3481, ЛК.

138. **Первый** денежный Отчет Минской городской управы по земским суммам (как отдельной земской единицы) за 1912 год : с 2-мя приложениями. – Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 41, [1] с. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 342. № 567. – НГАБ. 3479, 3480, 3481, 3484, 3485; РНБ. 17.163.1.13 (3–41 с.); РГБ. V 270/439.

139. **План** землеустроительных работ на полевой период 1913 года по Минской губернии : утвержден 29 марта 1913 г. – Минск, 1913 (Губернская типография). – 31, 2 с. : табл. – НГАБ. 1751.

140. **Правила** для предупреждения распространения чумы и холеры по железным дорогам. – Минск, 1913 (Типолитография Управления Либаво-Роменской железной дороги) – 86 [2] с. – (К приказу 1913 г. № 21. М. П. С. Либаво-Роменская железная дорога). – НГАБ. 14047.

141. ***Правила** содержания пути со всеми его принадлежностями и производства путевых работ. – Минск, 1913. – IV, 307 с. : ил. – (МПС. Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2445. – РГБ.

142. ***Прейскурант** 1913 г. Т-во "Братья Краевские", хрустальная фабрика "Борисов" в Новоборисове Минской губ. – Минск, 1913. – 99 с. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2458.

143. **Проект** изменения устава Минского общества взаимного кредита / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1913 (Типография Б. И. Соломонова). – 30 с. ; 34 см. – Парал. з тэкстам "Проекта" надрукаваны "Устав Минского общества взаимного кредита : утвержден 18 сентября 1873 г." – Бібліягр.: КБ. С. 492. № 2489. – РНБ. 37.54.1.392.

144. ***Проект** Минского городского электрического трамвая : пояснительная записка и технические условия. – Минск, 1913 (Типография Каплана). – 56 с. – (Минская городская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 492. № 2490.

145. **Проект** смет и раскладки земского сбора на 1914 год. – Минск, 1913 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 119 с. – (Минское уездное земство, 3-й год). – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2503. – НГАБ. 7093.

146. **Проект** сметы доходов и расходов земских сумм по г. г. Минску на 1914 год. – Минск, 1913 (Типография В. и И. Тасьман). – 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2509. – РНБ. 37.54.1.677(1); РГБ. U 280/182.

147. **Проект** сметы расходов и доходов губернских земских повинностей на 1913 год II очередному Минскому губернскому земскому собранию. – Минск : [Минская губернская земская управа], 1913 (Губернская типография). – IV, [161] с. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2508. – НГАБ. 6746, 6748.

148. ***Протокол** заседания Совета культур-гидротехнического бюро Минского губернского земства 4 мая 1913 года. – Минск, 1913 (Типография Дворжец). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 497. № 2557.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

149. **Протоколы**, доклады и отчеты по Болотной комиссии и Болотной опытной станции 1912–1913 гг. с приложениями второму очередному Минской губернии земскому собранию / Минская губернская земская болотная комиссия. – Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 187 с., раздз. паг. ; 35 см. – (Минская губернская земская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 498. № 2566. – НГАБ. 3125; VUB. Т61-1/31 (168 с.); РНБ. Зем 19/23; РГБ. V 566/321, V 566/322, S 45/181.

150. **Сагалович**, Н. Л. Где и как получить привилегию на открытие аптеки : [справочник] / Н. Л. Сагалович. – Минск, 1913 (Типография Лившица и Баршая). – 107 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 504. № 2687. – РНБ. 40.20.9.161.

151. *__Сводные__ статистические ведомости по перевозке пассажиров, багажа и товаров пассажирской большой и малой скорости по Либаво-Роменской железной дороге за 1912 г. – [Минск] ; Вильна, 1913. – Раздз. паг. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

152. **Седлецкий**, Алексей Алексеевич. Отчет о курсах по культуре болот и луговодству в д. Слободе, Борисовского уезда, Минской губернии в 1913 году / составил специалист по культуре болот в Минской губернии А. А. Седлецкий. – Минск, 1913 (Электротипография И. Каплан). – 14 с. : табл. ; 22 см. – Перад загал.: инспектор сельского хозяйства А. В. Вельяминов-Зернов. – Бібліягр.: КБ. С. 511. № 2800. – НББ. АБ90368, БА2860, БА247249, ЛК; НГАБ. 1854, 1855; РНБ. 18.310.7.29; РГБ. W 479/604, W 245/1018.

153. **Смета** доходов и расходов г. Минска на 1913 год. – Минск, [1913] (Типография В. и И. Тасьман). – 198 с. : табл. – Агульны загал.: Смета доходов г. г. Минска. – Бібліягр.: КБ. С. 515. № 2889. – НББ. Ба1549К, ЛК; НГАБ. 6806, 6807, 6809–6812; РНБ. 19.49.1.178(3); VUB. Т61-1/119.

154. *__Смета__ доходов и расходов по содержанию школ, училищ и общежитий на 1914 г. Отд. II очеред. № 25 : (ссудная, складочная, комиссионная и экспедиторская операции). – Минск, 1913. – 46 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

155. *__Смета__ по эксплуатации на 1914 г. – Вильно ; [Минск], 1913. – Раздз. паг. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

156. *__Смета__ расходов и доходов [Новогрудского уездного земства] на 1913 год с приложениями и постановлениями второго очередного Новогрудского уездного земского собрания. – [Минск ; Барановичи], 1913. – 86, 99 с. – (Новогрудское уездное земство). – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2910. – РГБ.

157. *__Смета__ расходов и доходов губернских земских повинностей на 1913 г. – Минск, 1913 (Губернская типография). – [170] с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2905. – НББ.

158. **Смета** расходов и доходов земских сумм по г. г. Минску на 1913 год. – Минск, 1913 (Типография В. и И. Тасьман). – 198 с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2906. – VUB. Т61-1/117 (37 с.); РГБ. И 222/134; РНБ. 19.49.1.201.

159. **Список** членов Минского общества сельского хозяйства на 1913 год. – Минск (Типография Дворжеца), [1913]. – 41 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 523. № 2989. – НББ. БА3148, БА3149, ЛК; НГАБ. 1494, 1514, 1516; РНБ. 40.8.9.812.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

160. **Справочные** сведения к пользованию посредничеством Минского губернского земства по выдаче ссуд на сельскохозяйственные улучшения. – Минск, 1913 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 37 с. – (Минская губернская земская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 523. № 3001. – НГАБ. 3377.

161. **Справочные** сведения к пользованию работами Культур-гидротехнического бюро Минского губернского земства. – Минск, 1913 (Типография Дворжец). – 29 с. ; 33 см. – Бібліягр.: КБ. С. 524. № 3002. – НББ. БА1638К, ЛК; НГАБ. 3376.

162. **Статистика** перевозок хлебных грузов по Либаво-Роменской железной дороге. А. Отправление со станций Либаво-Роменской железной дороги за 1912 год. – Минск : [Управление Либаво-Роменской железной дороги, 1913]. – 177 с. – НГАБ. 19842 (у канвалюце).

163. **Ульянов**, Феодосий Леонидович (1870–). Города на Всероссийской гигиенической выставке / д-ра Ф. Л. Ульянова. – Минск, 1913 (Электротипография И. Каплан). – 15 с. ; 21 см. – Адбітак з "Мин. врач. изв." [1913]. – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3210. – РНБ. 37.53.7.261; РГБ. V 35/868.

164. ***Устав** 1-й общей Больничной кассы при промышленных предприятиях г. Минска. – Минск, 1913 (Типография Б. И. Соломонова). – 36 с. – Бібліягр.: КБ. С. 553. № 3597. – РНБ.

165. **Устав** Библиотеки-читальни Общественного собрания служащих в торгово-промышленных учреждениях гор. Минска : [утвержден 15 октября 1913 г.]. – Минск, 1913. – 3 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 540. № 3237. – РНБ. Б 4675-М613/у-793.

166. **Устав** Больничной кассы при Борисовской спичечной фабрике "Виктория" и Фанерном заводе Б. И. Соломонова. – Минск, 1913 (Типография Б. И. Соломонова). – 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 541. № 3253. – РНБ. 37.53.4.119.

167. **Устав** Больничной кассы при заводах Товарищества Н. Я. Якобсон, Г. Л. Лифшиц и К° в Минске губ. – Минск, 1913 (Типография Б. И. Соломонова). – 32 с. – Бібліягр.: КБ. С. 541. № 3254. – РНБ. 37.53.4.602.

168. **Устав** Больничной кассы при Фанерной фабрике и Лесопильном заводе братьев И. и А. Кеневич в Копцевичах Минской губернии Мозырского уезда. – Минск, 1913 (Типография Каплана). – 46 с. – Бібліягр.: КБ. С. 541. № 3261 (… в Кайцевичах). – РНБ. 18.231.8.491.

169. **Устав** Вспомогательно-сберегательной кассы служащих в Минском обществе взаимного кредита : [утвержден 20 июля 1913 г.]. – Минск, 1913 (Типография Б. И. Соломонова). – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 542. № 3297. – НГАБ. 7499; РНБ. 43.23.9.448; VUB. T 64-11/348.

170. **Устав** Второго Койдановского общества для выдачи беспроцентных ссуд бедным евреям местечка Койданово Минской губернии : [внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 125 4 апреля 1913 г.]. – Минск, 1913 (Электротипография Гатовского и Юрщика). – 8 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 543. № 3302; ЛоЕ С. 409. № 4226. – НББ. БА42231, МФ5583, ЛК; РНБ. 37.54.8.267; VUB. T 64-10/113.

171. **Устав** Кассы взаимопомощи служащих в Минском коммерческом училище : [утвержден 18 мая 1912 г.]. – Минск, 1913] (Типография Д. Форина). – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 544. № 3354. – РНБ. 20.43.9.246.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

172. **Устав** Куренецкого общества взаимного кредита : [утвержден 12 июня 1913 г.]. – Минск, 1913 (Типография В. и И. Тасьман). – 25 с. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3362. – РНБ. 40.21.7.287.

173. **Устав** Лечебницы по болезням желудка, кишок и обмена веществ доктора С. М. Лившица в городе Минске : [утвержден 21 сентября 1913 г.]. – Минск, 1913 (Типография Д. Форина). – 7 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3367. – РНБ. 18.268.8.239.

174. **Устав** Марьиногорского низшего сельскохозяйственного училища : [утвержден 7 января 1911 г.]. – Минск, 1913 (Типография В. и И. Тасьман). – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3374. – НГАБ. 16791.

175. **Устав** Минского низшего культур-технического училища Минского губернского земства : [утвержден 17 октября 1913 г.]. – Минск, 1913 (Типография Б. Л. Каплана). – 12 с. ; 21 см. – (Минское губернское земство). – НББ. БА3448, МФ5738, ЛК.

176. **Устав** Минского городского музея : [утвержден 17 октября 1913 г.]. – Минск, [1913] (Электротипография И. Каплан). – [2] с. ; 28 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3389 (год выд. [1914]). – НББ. БА3473, МФ5748, ЛК.

177. **Устав** Минского еврейского благотворительного общества призрения старцев : [внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 120 4 декабря 1912 г.]. – Минск, 1913 (Типография А. Д. Перского). – 15 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3390; ЛоЕ С. 411. № 4264. – НББ. БА244416, ЛК; РНБ. 43.15.9.374.

178. **Устав** Минского общества по содержанию дневного приюта для еврейских детей : [внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 119 4 декабря 1912 г.]. – Минск, 1913 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 16 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3416; ЛоЕ С. 424. № 4467. – НББ. БА42244, МФ5740, ЛК; РНБ. 43.15.9.319.

179. **Устав** Минского православного Свято-Николаевского народного братства : [утвержден 10 мая 1913 г.] : дополнен согласно постановлений общего собрания членов братства и представлен вторично на утверждение епархиального начальства 10 ноября 1911 г. : [проект]. – Минск, 1913 (Электротипография С. А. Некрасова). – 16 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3429. – НББ. БА2157, БА2158, МФ5722, ЛК.

180. **Устав** Минского ремесленного общества потребителей. – Минск, 1913 (Типография В. и И. Тасьман). – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3431. – РНБ. 20.42.9.587.

181. **Устав** Минского русского общества взаимного кредита : [проект : утвержден 31 марта 1908 г.]. – Минск, 1913 (Электротипография С. А. Некрасова). – 31 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3432. – НББ. БА1827, БА1828, ЛК.

182. **Устав** Минской биржи : [утвержден 30 декабря 1912 г.]. – Минск, 1913 (Типография Б. И. Соломонова). – 23 с. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 548. № 3446. – РНБ. 40.18.9.986.

183. **Устав** Минской городской библиотеки-читальни имени Льва Николаевича Толстого : [утвержден 6 августа 1911 г.]. – Минск, 1913 (Электротипография Гатовского и Юрщика). – 6 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 548. № 3447. – НББ. БА3374, БА3375, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

184. **Устав** Минской городской торговой школы : [утвержден 31 августа 1913 г.]. – Минск (Типография В. и И. Тасьман), 1913. – 25 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 548. № 3450. – РНБ. 37.53.8.342.

185. **Устав** Общества вспомоществования нуждающимся учащимся Минского реального училища : [утвержден 1 ноября 1913 г.]. – Минск, 1913 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 22 [1] с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 550. № 3523. – НГАБ. 13527; РНБ. 43.23.9.264.

186. **Устав** Общества вспомоществования нуждающимся учащимся Минской частной мужской гимназии С. П. Зубакина и К. О. Фальковича : [утвержден 28 сентября 1913 г.]. – Минск, 1913 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 23 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 550. № 3524. – НГАБ. 13530; РНБ. 18.268.8.269.

187. **Устав** Общества пособия бедным больным евреям местечка Ракова Минской губернии и уезда. – Минск, 1913 (Типография Гатовского и Юрщика). – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3557; ЛоЕ. С. 417. № 4357. – РНБ. 37.54.8.272.

188. **Устав** Общественного собрания служащих в торгово-промышленных учреждениях города Минска. – Минск, 1913 (Типография Гатовского и Юрщика). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 553. № 3583. – РНБ. 43.23.9.234.

189. **Устав** Онежского соединенного собрания. – Минск, 1913 (Типография Б. И. Соломонова). – 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 553. № 3585. – РНБ. 37.29.10.722.

190. **Устав** Руденского общества взаимного кредита : [утвержден 21 июля 1912 г.]. – Минск, 1913 (Типография Гатовского и Юрщика). – 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3645. – РНБ. 18.228.10.505; VUB. R 4-2/380.

191. **Устав** Сельской ремесленной учебной мастерской Общества попечительства о домах трудолюбия в г. Минске : [утвержден 9 ноября 1912 года] / Минское общество попечительства о домах трудолюбия, Сельская ремесленная учебная мастерская. – Минск, 1913 (Типография А. Перского). – 8 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3655. – НББ. Ба2547, БА2548, ЛК; VUB. T 64-10/57; РНБ. 43.16.9.10.

192. **Устав** Ссудо-сберегательного товарищества при профессиональном обществе торговцев и промышленников гор. Минска : [с прил.]. – Минск, 1913. – 26 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 556. № 3684. – РНБ. 37.53.5.460.

193. **Устав** Ссудо-сберегательной кассы служащих в Минском отделении Крестьянского поземельного банка. – Минск, 1913 (Типография Д. Форина). – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 556. № 3690. – VUB. T 64-10/107.

194. **Устав** Ссудо-сберегательной кассы служащих в учреждениях Минского городского общественного управления : [утвержден 4 августа 1913 г.]. – Минск, 1913 (Типография В. и И. Тасьман). – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3698. – НГАБ. 7423; РНБ. 43.23.9.258; РГБ.

195. **Устав** Ссудо-сберегательной кассы чинов землеустроительных комиссий Минской губернии : [утвержден 30 января 1913 г.]. – Минск, 1913 (Типография А. Д. Перского). – [4], 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3701. – РНБ. 40.18.9.17; VUB. T 64-10/72.

196. **Устав** Фабрично-заводской амбулатории в гор. Минске : [утвержден 24 мая 1913 г.]. – Минск, [1913]. – 8 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3709. – РНБ. 43.23.9.109.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

197. **Устав** Художественно-ремесленной учебной мастерской М. Г. Алексеевой в г. Минске : [утвержден 16 февраля 1913 г.]. – Минск, [1913]. – 6 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3713. – РНБ. 43.20.9.184.

198. **Устав** Частной лечебницы зубов и полости рта при Повторительных зубоврачебных курсах для зубных врачей и дантистов А. Л. Демиховского в Минске : [утвержден 20 августа 1913 г.]. – Минск, 1913. – [2], 5 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 558. № 3719. – РНБ. 37.53.8.768.

199. **Устав** Черноморско-Балтийского лесопромышленного товарищества на полях "Ш. Б. Лившиц и Ко" : [утвержден 30 июля 1912 г.]. – Минск, 1913. – 29 с. ; 19 см. – Бібліягр.: КБ. С. 558. № 3723. – РНБ. 43.15.9.29.

200. **Флеров**, Александр Федорович (1872–). Некоторые замечания по поводу представленной Минским управлением земледелия и государственных имуществ пояснительной записки к проекту гидротехнических работ, потребных для мелиорации участка "Кукутелка" Минской болотной опытной станции, инженер-гидротехника Е. В. Оппокова / [А. Ф. Флеров] – Минск, [1913] (Электротипография В. и И. Тасьман). – 8 с. ; 33 см. – Бібліягр.: КБ. С. 559. № 3746. – РНБ. 38.77.1.1429.

201. ***Gliński**, Antoni Józef (1817–1866). Bajarz polski : baśnie, powieści i gawędy ludowe. T. 1–4 / A. J. Gliński. – Wyd. 11. – Wilno ; Mińsk : [Nakład księgarni W. Makowskiego], 1913 (Zawadzki J., Wilno). – T. 1–2. – 284 s. – 2000 egz. – Пер. з пол.: Гліньскі Антоні Юзаф. Казачнік польскі: народныя казкі, аповесці і гавэнды. – Бібліягр.: BP. T. 9. S. 214. Nr 68821.

202. ***Gliński**, Antoni Józef (1817–1866). Bajarz polski : baśnie, powieści i gawędy ludowe. T. 1–4 / A.J.Gliński. – Wyd. 11. – Wilno ; Mińsk : [Nakład księgarni W. Makowskiego], 1913 (Zawadzki J., Wilno). – T. 3–4. – 291 s. – 2000 egz. – Пер. з пол.: Гліньскі Антоні Юзаф. Казачнік польскі: народныя казкі, аповесці і гавэнды. – Бібліягр.: BP. T. 9. S. 214. Nr 68821.

203. **Katalog** czytelni W. Makowskiego. – Mińsk ; Wilno, 1913 (Druk. "Znicz", Wilno). – IV, 54 s. – Пер. з пол.: Каталог чытальні В. Макоўскага. – Бібліягр.: Василевская. 1983. с. 53. № 232; BP. T. 15. S. 17. Nr 106051. – НББ. БА3300.

204. **Katalog** czytelni W. Makowskiego. – Mińsk ; Wilno, 1913 (Druk. "Znicz", Wilno). – IV, 16 s. – Пер. з пол.: Каталог чытальні В. Макоўскага. – НББ. БА3299.

205. **Makowski**, Wacław (1880–1942). Wrażenia i studia: Rok 1905 ; Żeromski ; Wyspiański ; Tragedja Krasińskiego ; Dwójbózcy. – Wilno ; Mińsk : Nakład księgarni W. Makowskiego, 1913 (Druk. Józefa Zawadzkiego, Wilno). – 256, 2 s. – Пер. з пол.: Макоўскі Вацлаў. Уражанні і даследаванні: Год 1905 ; Жэромскі ; Выспяньскі ; Трагедыя Красіньскага ; Дваябожцы. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 371. № 2022. – VB LMA. 4243044; BN. I 415.386; I 2070070A; 1968 K 1186/166; 63806 Kras.; BJ. 813185-II.

206. **בנסמן, מ. הקריאה העברית…**
= Гакриа гаиврит, т. е. Еврейское элементарное чтение / составил М. Бенсман ; под редакцией издателя А. Н. Машкилейсона. – **Бенсман**, М. Гакрыа гаіўрыт. – Пер. з іўрыта: Яўрэйскае элементарнае чытанне : у 8 ч. / прадмова аўтара. – Мінск : [Выд. Абрагам Машкілейсон], 1913 (Электрадрук. Гатоўскага і Юршчыка). – 23 с. – РНБ. Г-1272.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

207. **בערניקער, מ. ספר אמרי אמת...**

= Имрей эмес, т. е. Нравственные рассказы / сочинение М. Берникера. – Минск, 1913 (Электротипография М. Л. Зысьмана). – 23 с. – На іўрыце і ідыш. – **Бэрнікер**, М. Сэфэр Імрэй эмес. Ін дэм дозіген сэйфер із до тайэрэ рэйд, вос зэй эфэнэн ды ойгэн фун дэр вэлт ін дос мэнчліхэ фірунг фун эйнэм цу дэм андэрэн / фун гамагід Міхл бен Мойшэ Бэрнікер. МіЗітл ганікро білшэйн Русіо Дятлово. – Пер. на бел.: Праўдзівыя казанні: У гэтай кнізе ёсць карысныя парады, якія раскрываюць грамадству вочы, як трымаць сябе па-людску з іншымі / прапаведнік Міхл сын Майсея Бэрнікер з Зітла, што завецца на рускай мове – Дятлово. – РНБ. К-689.

208. **מאירזאהן, ז. וועגן חדר...**

= Веген хейдер. О хедере. – Минск, 1913 (Электротипография М. Л. Зысьмана). – 15 с. – На ідыш і іўрыце. – **Меерзон**, З. Вэгэн хэйдэр / З. Меерзон. – Пер. на бел.: Аб хедэры. – РНБ. К-2756.

209. **רמב״ם...**

= **Рамбам** (маймонид) о подаяниях бедным и нищим всех национальностей / пер. с иврита И. М. Минковский, М. Х. Розенталь, Г. Я. Сыркин, А. С. Шабад. – Минск : Издание Минского благотворительного братолюбивого общества, 1913 (Типография Лившица-Баршая). – 12, 8 с. – На рус. і іўрыце. – Пер. на бел.: Рамбам. –РНБ. В-1600.

210. **האזינו ברכה...**

= Гаазину Брохо, т. е. Внимайте благословению (Моисея) / сочинение провизора Л. А. Фридмана. – Минск, 1913 (Электротипография М. Л. Зысьмана). – 68 с. – На іўрыце. – [**Фрыдман**, Л. А.] Гаазіну Брохо. – Пер. на бел.: Слухайце благаславення (Маісея) / сачыненне правізара Л. А. Фрыдмана. – РНБ. Б-2421.

1914

1. **Вілецкі**, А. Гадоўля кролікаў (трусоў) / напісаў А. Вілецкі. – Мінск : Выд. "Сахі" № 4, 1914 (Электротипография Н. Нахумова). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 222. № 80 ([1915]). – РНБ. 34.104.6.201; РГБ.

2. **Вілецкі**, А. Найвялікшы наклад у гаспадарцы. Будова / А. Вілецкі. – Мінск : Выд. "Сахі" № 5, 1914 (Электрадрук. Нахумова). – 8 с. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Датавана па час. "Саха". 1915. № 27. С. 14. – Бібліягр.: КБ. С. 222. № 81. – РНБ. 34.104.6.201; РГБ.

3. ***Марцінец**, Францiс. Новая расліна. Каўказкі жывакост. Летні корм для свіней / Ф. Марцінец. – [Мінск] : Выд. "Сахі" № 4. 1914. – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 243. № 229.

4. ***Пчалярства**. – [Мінск : Выд. "Сахі" № 2 або 3], 1914. – Бібліягр.: "Саха". 1915. № 27. С. 14; КБ. С. 249. № 285.

5. **Што** б не здарылася – вытрываю / Ст. Жэромскага. 2. Расказ Сабалы / Ст. Віткевіча. 3. Воўк / перaтлумачыла на беларус. мову Зязюля [Тэрэза Гардзялкоўская]. – Мінск : Выд. "Лучынкі" ; коштам Т. Г. [Тэрэзы Гардзялкоўскай], [1914] (Друк. Нахумова). – 16 с. ; 17 см. – На вокл. малюнак Л. Навіцкага. – На другой стар. вокл. выдавецкія аб`явы часопісаў "Лучынка" і "Саха". – На тыт.: Выд. "Лучынкі" ; № 1. – Бібліягр.: КБ. С. 262. № 399. – НББ. 096/14686, Ба2082, ЛК; ПБ. 563 РФ ; БДАМЛіМ. 2160; РНБ. 37.56.8.79.

6. **Аболин**, Роберт Иванович (1886–1939). Опыт эпигенологической классификации болот / Р. И. Аболин. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 55 с.,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1 л. ил., схем. ; 26 см. – Адбітак з часопіса “Болотоведение”. 1914. № 3. – Бібліягр.: КБ. С. 310. № 9. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-649; РНБ. Гн10/Б-8/26; РГБ.

7. **Базарные** цены. Вып. 1. Август 1914 года. – Минск, 1914 (Типография Я. А. Гринблата). – 33 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 135. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – НББ. 1Ба35585К, БА2575, БА2576, БА67428, БА180103, ЛК; НГАБ. 14204–14207; РНБ. Зем. П19/2; РГБ.

8. **Базарные** цены. Вып. 2. Сентябрь–октябрь 1914 года. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 44 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 135. – НББ. Ба2577, БА2578, БА67429, БА117739, БА121273, БА180104, ЛК; НГАБ. 14208–14210; МБП. КП-7 3682/9; РНБ. Зем. П19/2; РГБ.

9. **Базарные** цены. Вып. 3. Ноябрь–декабрь 1914 г. и Краткий обзор цен на продукты в 1914 году в Минской губернии. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 70 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 135. – НББ. 1Ба66493К, Ба2579, БА2580, БА67430, БА73485, БА117740, ЛК; НГАБ. 14211–14213; МБП. КП-7 3682/10; РНБ. Зем. П19/2; РГБ.

10. **Братский** съезд в Минске, 22–24 октября 1913 г. : [материалы съезда] / Минское православное Свято-Николаевское народное братство. – Минск, 1914 (Электротипография С. А. Некрасова). – 71 с. ; 21 см. – З “Мин. епарх. вед.” 1913–1914. – Бібліягр.: КБ. С. 323. № 231. – НББ. БА252, БА253, МФ1641, ЛК.

11. **Бруновский**, В.Х. Согласие против пьянства и агрономическая помощь сельскому населению Минской губернии : (докладная записка ученого агронома В. Х. Бруновского на имя его преосвященства [епископа Митрофана]). – [Минск, 1914] (Электротипография С. А. Некрасова). – 8 с. ; 22 см. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1914. № 9. – Бібліягр.: КБ. С. 324. № 241. – НББ. Ба3431, Ба3430, ЛК.

12. **В Минскую** городскую думу доклад Финансовой комиссии по смете города Минска на 1914 год в связи с общим обзором деятельности Городского управления за истекшее пятилетие. – [Минск, 1914] (Типография В. и И. Тасьман). – 23 с. – НГАБ. 8961.

13. **Васильев**, Михаил Александрович (1865–). Временная инструкция местным управлениям казенных железных дорог / составил помощник правителя Канцелярии Управления Либаво-Роменской железной дороги М. А. Васильев. – 4-е изд., изм. и доп. распоряжениями Управления железной дороги, последовавшими со дня издания Инструкции (1898 г.) по 1 февраля 1914 г. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата). – XXIV, [2] , 274 с. : бланк. ; 22 см. – Изд. неофиц. – Бібліягр.: КБ. С. 326. № 289. – VUB. R23-4/7; РНБ. 37.46.5.79; РГБ. V 11/38.

14. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). Внешкольное с.-х. образование в Минской губернии в сезоне 1913–1914 г. / составил инспектор сельского хозяйства А. В. Вельяминов-Зернов. – Минск, 1914 (Электротипография Б. И. Соломонова). – 71 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 327. № 301. – НББ. БА75669, ЛК; НГАБ. 13250, 13598; VUB. -91-2/187; РНБ. 40.2.7.7; РГБ. V 60/602, U 394/2.

15. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). Деятельность сельскохозяйственных складов в Минской губернии за 1911–1912 гг. /

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

составил инспектор сельского хозяйства Минской губ. А. В. Вельяминов-Зернов. – Минск, 1914. – 40 с. ; 21 см. – (Труды Агрономической организации при Землеустройстве в Минской губернии ; вып. 7). – Бібліягр.: КБ. С. 327. № 302. – НГАБ. 1778; РНБ. 20.92.8.173 (вып. 7); РГБ. XXIV 3/7 (Вып. 7), XXIV 3/8.

16. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). Отчет по поездке крестьян Минской губернии в Финляндию. Июль 1914 г. / сост. агр. А. В. Вельяминов-Зернов и А. А. Седлецкий ; Минское губернское земство. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 25 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 311; С. 328. № 2040. – НГАБ. 3147; VUB. -91-2/178; РНБ. Зем 19/1; РГБ. V 48/185, U 402/316.

17. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). Распределение агрономических мероприятий в районах землеустройства Минской губернии к 1 января 1914 года / сост. А. В. Вельяминов-Зернов и М. Ф. Сцепуро. – Минск, 1914 (Типография Некрасова). – 13 с. – (Труды Агрономической организации при землеустройстве в Минской губернии ; вып. 6). – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 313. – НББ. Ба3147.

18. **Виды** на урожай полевых культур, овощей, фруктов и трав к 25 июня 1914 г. – Минск, 1914. – 47 с. ; 26 см. – (Оценочно-статистическое отделение Минской губернской земской управы. [Издания], 1914 ; вып. 3). – Бібліягр.: КБ. С. 329. № 332. – НББ; НГАБ. № 1687; РНБ. Зем 19/14; РГБ. N 38/416 (Вып. 3), N 38/417 (Вып. 3).

19. **Галицкий**, Станислав Наполеонович. К вопросу об этиологии трахомы и мерах борьбы с ней : [доклад 3 съезду врачей Минской губернии] / доктор С. Галицкий. – Минск, 1914 (Электротипография И. Каплан). – 9 с. ; 26 с. – Бібліягр.: КБ. С. 333. № 405. – РНБ. Зем 19/11(3/2); РГБ.

20. *__Гирс__, А. Ф. Докладная записка о мерах, могущих укрепить национальное сознание белорусов и противодействовать их полонизации / А. Ф. Гирс. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 26 с. – (Совершенно секретно. Автор – минский губернатор). – Бібліягр.: КБ. С. 334. № 428.

21. **Годовой** отчет Минского русского общественного собрания за сезонный 1913–1914 год. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 39 с. ; 22 см – Бібліягр.: КБ. С. 336. № 454; Шевцов. 2002. С. 144. № 1654. – РНБ. 18.313.7.145(4); РГБ. Р 78/667.

22. **Дайновский**, Г. А. Подробный банковый указатель / Г. А. Дайновский. – 5-е изд., испр. и доп. – Минск, 1914 (Типография “Печатное дело”). – 106 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 340. № 535. – VUB. R5-4/16 (108 с., 1 л. ил.); РНБ. 67-8/495.

23. **Денежный** отчет Минской уездной земской управы по земским суммам и капиталам за сметный период 1913 года. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата). – [2], II, 203 с. : табл. ; 25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 342. № 568. – НББ. Ба75777, ЛК; РГБ. Зем 19-1/Д1.

24. **Доклады** и сметы Уездной земской управы и постановления Уездного земского собрания. 3-й г. (1913–1914). – Минск, 1914. – [2], IV, 230, 117 с. – Бібліягр.: КБ. С. 349. № 641. – НГАБ. 3339; РГБ. Р 79/335, R 110/1587.

25. **Доклады** и отчеты по Агрономическому отделу IV очередному Минскому губернскому земскому собранию с приложениями. – Минск, 1914 (Элек-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

тротипография Я. А. Гринблата, бывш. Дворжеца). – [186] с., раздз. паг. : табл. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ. Ба75789К, ЛК; НГАБ. 3083 (у канвалюце: 107, 27 с.), 3138–3140; РГБ. S 45/180, И 51/818/.

26. *Доклады** Минской губернской земской управы 3-му очередному Губернскому собранию. По ветеринарному отделу. – Минск, 1914 (Борисов : Типография М. Г. Берковского). – 28 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ.

27. **Доклады** [Минской губернской земской управы] III очередному Минскому губернскому земскому собранию. По разным вопросам. Ч. 1–2. – Минск, 1914 (Губернская типография). – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643 (115–157 с.). – НББ.АБ90284К, БА67437К, БА115824К, ЛК (114 с.); НГАБ. 3315 (114–150 с.), 3316, 22124 (71 с.); РНБ. Зем 19/Д2.

28. **Доклады** [Минской губернской земской управы] IV Минскому очередному губернскому собранию. Ч. 1–2. – Минск, 1914 (Губернская типография). – Ч. 1-ая. – 81 с. ; Ч. 2-ая. С. 88–178. – (Минская губернская земская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ. БА115823К, ЛК; НГАБ. 3083 (у канвалюце), 3317, 3322; РГБ. S 45/180, И 51/818.

29. **Доклады** Минской губернской земской управы IV очередному Губернскому земскому собранию. – Минск, 1914 (Электротипография Б. И. Соломонова). – 37, [4] с. – (Взаимное земское страхование Минской губернии). – НГАБ. 3083 (у канвалюце).

30. ***Доклады** Минской губернской земской управы V-му чрезвычайному собранию майской сессии. – Минск : [Минское губернское земство], 1914. – 48 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ.

31. **Доклады** Минской уездной земской управы IV-му очередному уездному собранию. Ноябрь 1914 г. Ч. 1–2. – Минск, 1914. – [108] л. – Ч. 1. – [101] л. ; Ч. 2. – [102–108 л.]. – (Минское уездное земство). – Бібліягр.: КБ. С. 351. № 646 (14 с.). – НГАБ. 3312 (Ч. 1), 3311 (Ч. 2).

32. ***Доклады** ревизионной комиссии III-му очередному Минскому губернскому земскому собранию с объяснениями к ним Губернской земской управы. – Минск : [Минское губернское земство], 1914. – 9 с. – Бібліягр.: КБ. С. 354. № 657.

33. **Доронин**, Иван Георгиевич. Как живут на хуторах / И. Г. Доронин. – 2-е изд. – Минск, 1914 (Электротипография В. и И. Тасьмана). – 16 с. ; 16 см. – (Загал. 1-га выд.: Как живут люди на хуторах. Глубокое : Типография Требелева и Л. Ромма, 1913. 13 с.). – Бібліягр.: КБ. С. 355. № 682 (13 с.). – VUB. T64011/449 (13 с.); РНБ. 18.268.8.282; РГБ. V 121/1596.

34. **Дубах**, Александр Давидович (1883–1912). Некоторые основные соображения в деле осушения болот / инженера-агронома А. Д. Дубаха. – Минск, 1914 (Электротипография Б. И. Соломонова). – 27 с. : черт. ; 24 см. – Бібліягр.: КБ. С. 355. № 690. – НББ. БА98152, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-426; VUB. -91-2/120; РНБ. 40.17.7.195; РГБ. V 58/342.

35. ***Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 3 июня 1914 года. – Минск, [1914]. – 6 с. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 764.

36. **Журнал** Минского губернского присутствия по отделению распорядительному : заседание 17 июля 1914 г. – Минск, [1914 (Минская губернская типография)]. – 30 с. – НГАБ. 3390.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

37. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Декабрьские собрания 1913 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблат, быв. Дворжец). – 48 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3об45, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

38. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Майские собрания 1914 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1914. – [1], 33 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – НББ; РНБ. ВЭО 3об45, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

39. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Мартовские собрания 1914 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1914. – 34 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – НББ; РНБ. 38.80.4.116, 20.78.7.17, ВЭО 3об45; РГБ. А 218/802.

40. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Октябрьские собрания 1914 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1914. – 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – РНБ. ВЭО 3об45, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

41. **Журналы** третьего очередного Минского губернского земского собрания : сессия 20–28 января 1914 г. – Минск, 1914 (Губернская типография). – XIV, IV, 143 с. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 365. № 800. – НББ. Ба67438К, БА1512К, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-56 (у выд. ёсць: с. 60, 60а, 60б, 60г, 60д, 60е); ПБ. 43960 РФ; НГАБ. 3353–3357; РНБ. Зем 19/Ж3; РГБ. Т 28/238, F 174/38.

42. **Журналы** пятого чрезвычайного Минского губернского земского собрания : (с докладом Губ. управы) : сессия 28–30 мая 1914 г. – Минск, 1914 (Губернская типография). – [4], 27, [1], 47 с. : табл. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 365. № 800. – НББ. В107803, Ба1510К, БА67440К, БА85813К, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-50 ([4], 27, [1]. Электротипография В. и И. Тасьман); НГАБ. 3358–3361, 3320; РНБ. Зем 19/Ж3; РГБ. Т 28/238, F 174/38.

43. **Журналы** шестого чрезвычайного Минского губернского земского собрания : (с докладом Губернской управы), августовской сессии 1914 г. – Минск, 1914 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 13, 9, 9 с. – Бібліягр.: КБ. С. 365. № 800. – НГАБ. 3364; РНБ. Зем 19/Ж3.

44. ***Журнальные** постановления Совета управления дороги по рассмотрению сметы расходов по эксплуатации на 1915 г. (по отд. II – VIII). – Минск, 1914. – 28 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 102. – РГИА СПб.

45. **Замечания** Минского общества сельского хозяйства на статьи законопроекта Главного управления землеустройства и землевладения об упразднении пастбищных сервитутов в губерниях северо- и юго-западных, а также Минской и Витебской в порядке их постепенности. – Минск, [1914]. – 7 с. ; 34 см. – (Минское общество сельского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 370. № 837. – РНБ. 37.54.1.322; РГБ. V 284/147.

46. **Записка** Минского общества сельского хозяйства об упразднении пастбищных сервитутов по лесам и болотам в Северо- и Юго-Западном крае, а также в Минской и Витебской губерниях / Минское общество сельского хозяй-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ства. – Минск, [1914 (Типография Я. А. Гринблата)]. – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 370. № 842 (1913 год выд.). – РНБ 37.54.6.163 (у штампе дата: 20 февр. 1914 г.); РГБ.

47. **Известия** Минского общества любителей естествознания, этнографии и археологии. Вып. 1, 1912 / под ред. Н. П. Масловского. – Минск, 1914 (Электротипография Д. Форина). – 58 с. – Бібліягр.: КБ. С. 374. № 911. – НББ. 3ОК12011, ЛК; ПБ. 48316 РФ ; НГАБ. № 18477, 18482, 18500; РНБ. 2/687.

48. **Инструкция** городовым полицейских команд уездных и заштатных городов Минской губернии. – Минск, [1914]. – 49 с. – НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 8297. Арк. 196.

49. **Инструкция** для заведующих имениями Крестьянского поземельного банка в Минской губернии. – Минск, 1914 (Электротипография Д. Форина). – 61, [65] с. – На вокл. загал.: Инструкция для заведывающих имениями Крестьянского Поземельного Банка в Минской губернии. – НГАБ. 7332.

50. **Инструкция** о порядке открытия, содержания и ревизии Типолитографий, литографий и т. п. заведений и книжной торговли в Минской губернии : [утверждена 11 января 1914 г.]. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 23 с. – НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 8297. Арк. 226–237.

51. ***Исторический** очерк деятельности братства Минской привокзальной церкви по постройке храма во имя Казанской иконы Божьей Матери в память чудесного избавления царской семьи. – Минск, 1914. – 45 с. – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 2206.

52. ***Исчисление** расходов по эксплуатации Либаво-Роменской ж. д. на 1915 г. и пояснительные к нему записки. – Минск, 1914. – 28 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 102. – РГИА СПб.

53. **Каплан**, Г. А. Руководство к садке и обжигу кирпича в кольцевой гофманской печи системы инженера Каплана / Техническая контора инженера Г. А. Каплан[а] в г. Минске. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 26 с. ; 22 см. – Аўтар устаноўлены па прадмове. – Бібліягр.: КБ. С. 503. № 2665. – VUB. R17-1/101 (Руководство к садке и обжигу кирпича в кольцевой гофманской печи системы инженера Г. А. Каплан[а]); РНБ. 37.63.3.297; РГБ. V 66/79.

54. **Касперович**, Порфий Назарьевич. Соперничество, или Воля сердца во власти сатаны : драма в 4-х д. (из жизни XX в.) / сочинение Порфирия Назарьевича Касперовича. – Минск, 1914 (Электротипография Гатовского и Юрщика). – 94 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 383. № 1033. – РНБ. 40.3.7.341.

55. **Каталог** Библиотеки Минского русского общественного собрания, составлен в 1914 г. / под редакцией Н. А. Лелюхина. – Минск, 1914 (Электротипография Слепяна). – [2], 164 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 383. № 1045. – РНБ. Б9600/М-622; РГБ. R 10/1086.

56. **Каталог** Библиотеки 120 пехотного Серпуховского полка, 1914 г. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата, бывш. Дворжец). – 96 с. ; 22 см. – На тыт. арк.: 1913 г. – Бібліягр.: КБ. С. 384. № 1051. – НББ. БА 163348, ЛК.

57. **Каталог** лесокультурного материала, имеющегося в питомниках, заложенных для нужд облесения песков и оврагов Минской и Гродненской губ., осень 1914 г. и весна 1915 г. – Минск, 1914 (Электротипография Илья Каплан). – 17 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 386. № 1095. – НББ. БА3419, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

58. **Каталог** III Выставки-ярмарки животноводства с 31 мая по 2 июня 1914 г. в гор. Минске. – Минск, [1914]. – 48, 25 с. ; 21 см. – (Минское общество сельского хозяйства). – Тэкст паралельна на рус. і пол. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 387. № 1115. – РНБ. 37.55.7.154.

59. **Каталог** учебных руководств и пособий и наглядных учебных пособий для низших и средних учебных заведений всех ведомств с указанием допущенных к употреблению Ученым комитетом Министерства народного просвещения имеющихся в книжном магазине почетного гражданина В. Б. Фрумкина, поставщика книг и пособий для средних и низших учебных заведений и дирекции народных училищ Минской губ. – Минск, 1914 (Электротипография Гатовского и Юрщика). – [2], 127 с. ; 22 см. – На вокл.: № 3. – Бібліягр.: КБ. С. 387. № 1116. – НББ. Ба3458, ЛК; РНБ.

60. **Кирсанов**, Александр Трофимович (1880–1941). Доклады, отчет о деятельности за 1914 год и программа с проектом сметы на 1915 г. [Минской районной болотной станции] / А. Т. Кирсанов. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 28 с. – (Минская районная болотная станция). – Бібліягр.: КБ. С. 388. № 1130. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-12.

61. **Кирсанов**, Александр Трофимович (1880–1941). К вопросам опытного изучения болот Полесья в целях культуры : основные черты программы областного опытного болотного поля / Александр Кирсанов. – Минск, 1914 (Губернская типография). – [2], III, [1], III, [1], 251, [1], II с. – (Труды Минской районной опытной болотной станции ; № 1). – Бібліягр.: КБ. С. 388. № 1133. – НББ; ЦНБ НАНБ. 05/4171 (аўтограф аўтара Уладзіміру Іванавічу Самойлу).

62. **Кодис**, Теодор Казимирович (1861–1917). О числе пищевых единиц в больничном пайке Минской губернской земской больницы : доклад доктора медицины Т. К. Кодиса. – [Минск] : Издание Минской губернской земской управы, [1914?] (Минская губернская типография). – 17 с. : табл. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 388. № 1146. – НББ. БА2747, БА2748, ЛК; НГАБ. 13911; РНБ. Зем 19/5; РГБ. S 47/50; VUB. Z11919.

63. **Краткий** обзор деятельности земств Минской губернии в первом трехлетии. – [Минск, 1914]. – 134 с. ; 2 л. табл. ; 25 см. – Адбітак з "Вестн. Мин. губ. земства". [1914]. № 3–4. – Бібліягр.: КБ. С. 393. № 1230. – НББ. МФ851, ЛК; НГАБ. 3414–3418, 16602; РНБ. Зем 19/18.

64. **Краткий** обзор деятельности Минской губернской тюремной инспекции за первый 1913 год ее существования. – Минск, 1914. – 29, [13] с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 393. № 1231. – РНБ. 18.271.7.226; РГБ.

65. **Краткий** очерк деятельности супруги генерал-адъютанта Надежды Ильинишны Новосильцовой в гор. Минске : [с прил.] / составлен Комиссией, организованной для чествования Н. И. Новосильцовой. – Минск, 1914 (Типолитография Управления Либаво-Роменской железной дороги). – 46, [9] с., [1] л. портр. ; 24 см. – Бібліягр.: КБ. С. 394. № 1245. – НББ. БА31952, ЛК; РНБ. 37.55.4.157; VUB. B59-7/416.

66. **Краткое** руководство маслоделия. – Минск, 1914. – 26 с. : ил. ; 21 см. – (Минский земледельческий синдикат). – Бібліягр.: КБ. С. 394. № 1255. – НББ. Ба3298, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

67. **Крейер**, Георгий Карлович (1887–1942). Предварительный отчет о ботанических исследованиях в Могилевской губернии летом 1913 года / Г. К. Крейер. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 26 с. ; 26 см. – Адбітак з часопіса "Болотоведение". 1914. № 3. – Бібліягр.: КБ. С. 394. № 1260. – НББ. БА3624, БА77438, ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-491.

68. **Курс** лекций Школы урядников полицейской стражи Минской губернии / Минская губернская школа урядников полицейской стражи. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 273 [1] с. : ил. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1285. – НГАБ. 8450, 20931; РНБ. 37.42.4.12; РГБ. V 65/168.

69. **Лавров**, М. К. (псеўд. Крайчик М.). Решения арифметических задач, помещенных в сборнике Малинина и Буренина. Ч. 1–2. Ч. 2, (вып. 3 и 4). Задачи с № 2682 до конца / составил учитель математики М. К. Лавров. – 2-е изд. – Минск, 1914 (вокл. 1915) (Типография Гатовского и Юрщика). – 204 с. – Бібліягр.: КБ. С. 396. № 1296. – РНБ. 37.45.5.10/1-2.

70. **Левшецкий**, Сигизмунд Бонифатьевич (1872–). Отчет о Родильном доме имени гр. Хрептовичей в имении Щорсы Минской губернии за 1910–1913 гг. : [доклад, прочитанный на 3 съезде врачей Минской губ., 1914 г.] / доктор С. Б. Левшецкий. – Минск, 1914 (Электротипография И. Каплан). – 22 с. ; 26 с. – Бібліягр.: КБ. С. 397. № 1313. – РНБ. Зем 19/11(3-4); РГБ. V 4/195.

71. **Лившиц**, Гита Яковлевна (1886–). Новейшие взгляды на обмен веществ в клетке. (Теория Abderhaldeca) : [доклад, прочитанный на 3 съезде врачей Минской губ., 9 января 1914 г.] / Г. Я. Лившиц. – Минск, 1914 (Электротипография И. Каплан). – 22 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 398. № 1324. – РНБ. Зем 19/11(3/3); РГБ. V 35/550.

72. **Лунц**, Осип Лазаревич (1842–1930). Лечение легочного туберкулеза во 2 и 3 стадиях искусственным пнеймотороксом / доктор О. Л. Лунц. – Минск, 1914 (Электротипография И. Каплан). – 8 с. ; 24 см. – Адбітак з кн. "Труды 3 съезда врачей Мин. губ." 1914. – Бібліягр.: КБ. С. 398. № 1340. – НББ. Ба3305, ЛК.

73. **Маркаров**. Руководство для строевых занятий Минской вольно-пожарной команды / составил ротмистр Маркаров. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 14 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 400. № 1367. – РНБ. 40.3.7.187; РГБ. V 64/86.

74. **Медицинский** отчет за 1913 год. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата, бывш. Дворжец). – 61, 4 с. – (Минская губернская земская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 402. № 1394. – НГАБ. 3083 (у канвалюце), 3101–3103.

75. **Минск** в кармане : справочная книжка. – Минск, 1914 (Типография Лившица-Баршая). – 144 с. ; 16 см. – РНБ. 37.55.8.256; РГБ. W 458/72, Ф 1-71/15690.

76. **Митрофан** (Краснопольский, Дмитрий Иванович ; 1869–1919), архіепіскап. Лекция его преосвященства, преосвященнейшего Митрофана, епископа Минского и Туровского, 12 января 1914 года, в зале Дворянского собрания "О положении русских в Галицкой и Угорской Руси в связи с историей этого края". – Минск, 1914. – 11 с. ; 20 см. – Адбітак з "Мин. епарх. вед.", 1914. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1431. – НББ. Ба2144, ЛК.

77. **Муллер**, Лев Александрович (1887–1952). Беседа с православными, живущими среди католиков / [епарх. миссионер Лев Муллер]. – Минск : издание

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Минского Свято-Николаевского народного братства, [1914] (Электротипография С. А. Некрасова). – 10 с. ; 22 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Адбітак з “Мин. епарх. вед.” 1914. – Бібліягр.: КБ. С. 407. № 1465. – НББ. БА3457, ЛК.

78. **Обзор** Минской губернии за 1913 год. – Минск : Минский губернский статистический комитет, 1914 (Губернская типография). – [3], 72, [53] с. – Бібліягр.: КБ. С. 414. №1571. – НББ. БА1601К, В94893К, БА1602К, 1БА35583К; ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср-727 (фотакопія); НГАБ. 2643; 21547–24549 (копія); РНБ. 34.91.4.3, ВЭО IV/19/1; РГБ. Я 74/33.

79. **Объяснительная** записка Минской городской управы к Проекту сметы расходов и доходов земских сумм г. Минска на 1914 год как отдельной земской единицы. – Минск, [1914]. – 7 с. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 417. № 1609. – РНБ. 37.54.1.330.

80. **Отчет** Губернской управы за 1913 год. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата, бывш. Дворжец). – 43 с. : табл. ; 36 см. – (Минская губернская земская управа. Ветеринарно-санитарное состояние Минской губернии). – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1921. – НББ. Ба75637К, ЛК; НГАБ. 3083 (у канвалюце), 3109–3114.

81. **Отчет** за 1913 год : [Обязательное страхование. Добровольное страхование. Страховые агенты и инспектора. Противопожарные мероприятия и огнестойкое строительство]. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 168, [1] с. – (Взаимное земское от огня страхование Минской губернии). – НГАБ. 3083 (у канвалюце).

82. **Отчет** Койдановского общества взаимного кредита за время с 17 сентября 1912 г. по 31 декабря 1913 г. – Минск, 1914. – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1859. – РНБ. 18.289.7.52; РГБ. V 5/74.

83. **Отчет** Коммерческого отдела при Минском обществе сельского хозяйства за 1913 год : семнадцатый отчетный год / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1914. – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1860. – РНБ. 18.249.4.118; РГБ. V 5/56.

84. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1913 год (102-й год существования) / Минское благотворительное общество. – Минск, 1914 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 40 с. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – НББ. БА2009, ЛК; РНБ. 20.85.7.76; РГБ.

85. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1913 год : семнадцатый отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1914 (Электротипография Илья Каплан). – VII, [1], 48, [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7612–7614.

86. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1913 год (31-й год существования Общества) : утвержден общим собранием членов страхователей 22 марта 1914 года / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1914 (Типография Я. А. Гринблата). – 21 с. ; 21 см. – НГАБ. 7684.

87. **Отчет** Минского губернского попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1913 год / Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1914. – 53 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1865. – РНБ. 17.161.6.140; РГБ. А 214/216.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

88. **Отчет** Минского дневного приюта "Ясли" за 1913 год. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 26 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1952. – НББ. БА2950, ЛК; НГАБ. 7792, 7793; РНБ. 18.301.7.186(2); РГБ. А 208/415

89. **Отчет** Минского еврейского центрального благотворительного общества за 1913 год / Минское еврейское центральное благотворительное общество. – Минск, 1914 (Типография Перского). – 14 с. : табл. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 438. № 1869. – НББ. БА41434, БА85880, ЛК; РНБ. 19.78.4.108; РГБ. U 9/575; VUB. B59-7/469.

90. *__Отчет__ Минского епархиального свечного завода за 1913 год / Минский епархиальный свечной завод. – Минск, [1914]. – 7 с. – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 1. С. 215. – РГИА СПб.

91. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1913 г. : 13-й операционный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1914. – 34 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – РГБ. С 30/817, С 294/303; РНБ. 18.246.6.51.

92. *__Отчет__ Минского купеческого общества взаимного кредита за 1913 г. / Минское купеческое общество взаимного кредита. – Минск, 1914. – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 7602 (адсутнічае).

93. **Отчет** Минского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах за 1913 год / Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных воинах. – Минск, 1914. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1874. – РНБ. 34.86.1.356.

94. **Отчет** Минского общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям за 1913 г. / Минское общество для выдачи беспроцентных ссуд евреям. – Минск, [1914]. – 10 с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 412. № 4270. – РНБ. 18.253.8.3 (Отчет о деятельности Общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям гор. Минска…).

95. **Отчет** Минского общественного собрания по приходу и расходу сумм с 1 октября 1913 г. по 1 октября 1914 г. / Минское общественное собрание. – Минск, [1914]. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1882. – РНБ. 18.310.7.127(2); РГБ.

96. **Отчет** Минского отдела Всероссийской лиги для борьбы с туберкулезом за 1913 год. – Минск, 1914 (Типография Я. А. Гринблата). – 41, [1] с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2048. – НГАБ. 13904; РНБ. 18.238.9.1(2); РГБ. U 48/446.

97. **Отчет** Минского отделения Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых за 1913 год / Минское отделение Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых. – Минск, 1914 (Типография И. и В. Тасьман). – 40 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1885. – НББ. БА2990; НГАБ. 7774; РНБ. 34.61а.4.449; РГБ. А 269/425.

98. **Отчет** Минского ремесленного кредитного товарищества за 1913 год : 13-й операционный год / Минское ремесленное кредитное товарищество. – Минск, [1914]. – 25 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1889. – РНБ. 18.248.6.97; РГБ. S 46/138.

99. **Отчет** Минского русского женского кружка за 1913 год / Русский женский кружок. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 21 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2062. – НББ. БА1907, БА3508, БА1908, БА3509, ЛК; РНБ. 19.78.6.246(4); РГБ. Р 78/216, Р 21/578.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

100. **Отчет** Минского ссудо-сберегательного товарищества за 1913 г. (13-й отчетный год) / Минское ссудо-сберегательное товарищество. – Минск, 1914. – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1891. – РНБ. 18.289.7.43(1); РГБ.

101. **Отчет** Минского торгово-промышленного общества взаимного кредита за 1913 г. : 2-й [отчетный период] / Минское торгово-промышленное общество взаимного кредита. – Минск, 1914. – 25 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1893. – VUB. T53-6/23 (Т. 2. 24 с.); РНБ. 18.248.6.53(2); РГБ. S 46/67.

102. **Отчет** Минского торгово-промышленного ссудо-сберегательного товарищества за 1913 г. : 7-й операционный год / Минское торгово-промышленное ссудо-сберегательное товарищество. – Минск, 1914. – 15 с. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1894. – РНБ. 20.108.8.60; РГБ. С 30/57.

103. **Отчет** Минского уездного попечительства детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии за 1913 год / Минское уездное попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии. – Минск, 1914. – 51 с. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1895. – НГАБ. 7698, 7728; РНБ. 34.61а.4.256(7); РГБ. U 9/195.

104. **Отчет** Минской губернской земской управы за 1912 год. – Минск, 1914 (Губернская типография). – [2], 198, 8 с. : табл. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1902. – НББ. 1Ба75865К, ЛК; НГАБ. 3031–3035; РНБ. Зем 19/О2.

105. **Отчет** Минской губернской земской управы за 1913 год. – Минск, 1914 (Губернская типография). – [2], 215, 15 с. : табл. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1902. – НББ. Ба1544К, 1Ба75865К, ЛК; НГАБ. 3036–3043, 3083 (у канвалюце); РНБ. Зем 19/О2; РГБ. F 180/127.

106. **Отчет** Минской губернской земской управы за 1913 год: Обязательное страхование. Добровольное страхование. Страховые агенты и инспектора. Противопожарные мероприятия и огнестойкое строительство / Минское губернское земство. – Минск, 1914. – ([1], 215, 15 с. ; 33 см. – (Взаимное земское от огня страхование Мин. губ.). – Бібліягр.: КБ. С. 443 № 1903 (II, 169 с.). – РНБ Зем 19/О2; РГБ. F 180/127).

107. **Отчет** Минской еврейской больницы и богадельни за 1913 год. – Минск : [Минская еврейская больница], 1914 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 59 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1908; ЛоЕ. С. 375. № 3715. – НББ. БА2791, ЛК; РНБ. 19.78.4.172; РГБ. Р 78/1204.

108. **Отчет** Минской еврейской женской профессиональной школы за 1913 г. / Минская еврейская женская профессиональная школа. – Минск, 1914 (Типография А. Перского). – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1909; ЛоЕ. С. 350. № 3338. – РНБ. 18.235.8.6; РГБ. Р 78/815, U 16/1413.

109. ***Отчет** Минской уездной земской управы по народному образованию, медицинским и ветеринарной частям за 1913 год. – Минск, 1914. – 31, [8] с. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1911.

110. **Отчет** Минской хоральной синагоги за 1913/1914 гг. / Минская хоральная синагога. – Минск, 1914 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 10, [2] с. : табл. – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 444. № 1912. – НББ. БА3687, ЛК; РНБ. 19.78.6.167(2); РГБ. Р 78/120.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

111. **Отчет** о деятельности и о приходе и расходе сумм Минского благотворительного братолюбивого общества за 1913 год / Минское благотворительное братолюбивое общество. – Минск, 1914 (Типография А. Перского). – 32 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 446. №1935. – НББ. БА41444, ЛК; РНБ. 19.78.4.33(5); РГБ.

112. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Общества пособия бедным больным евреям г. Минска за 1913 год / Минское общество пособия бедным больным евреям. – Минск, 1914 (Электротипография Илья Каплан). – VIII, 70 с. : табл. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1937. – НББ. БА1926, БА2614, БА244405, ЛК; НГАБ. 7768, 7934; РНБ. 18.310.7.101(1); РГБ. V 4/67.

113. **Отчет** о деятельности Минского благотворительного общества имени ее императорского величества за 1913 г. / Минское благотворительное общество имени ее императорского величества. – Минск, 1913 [!1914]. – 88 с. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1945. – РНБ. 18.306.7.16(2); РГБ. Р 78/824.

114. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1913 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1914. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – РНБ. 18.278.4.65.

115. **Отчет** о деятельности Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах Минской губ. за 1913 год (13-й год существования Общества) / Минское губернское общество взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах. – Минск, 1914 (Типография Илья Каплан). – 165, [1] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1956. – НББ. БА67448, БА209709, ЛК; РНБ. 20.49.7.84(13); РГБ.

116. **Отчет** о деятельности Общества вспомоществования нуждающимся учащимся в подведомственных Минской дирекции народных училищ низших учебных заведениях г. Минска за 1912 год. – Минск, 1914 (Электротипография Илья Каплан). – 11 с. ; 22 с. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1957. – НББ. БА2438, ЛК; НГАБ. 12832; РНБ. 18.301.7.87; РГБ. Р 78/998.

117. **Отчет** о деятельности Общества вспомоществования нуждающимся учащимся в подведомственных Минской дирекции народных училищ низших учебных заведениях г. Минска за 1913 год. – Минск, 1914 (Электротипография Илья Каплан). – 11 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1957. – НББ. БА2438, ЛК; РНБ. 18.301.7.87; РГБ. Р 78/998.

118. **Отчет** о деятельности Правления молитвенной школы “Бес Гамедраш” по заведыванию еврейскими кладбищами в гор. Минске за 1913 г. / Минская молитвенная школа“Бес Гамедраш”. – Минск, 1914 (Электротипография Слепяна). – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 449. № 1964; ЛоЕ. С. 145. № 526. – РНБ. 17.161.6.5.

119. ***Отчет** о деятельности Правления молитвенной школы “Бес Гамедраш” по заведыванию еврейскими кладбищами в гор. Минске за 1914 г. / Минская молитвенная школа“Бес Гамедраш”. – Минск, 1914 (Типография Е. Слепяна). – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 449. № 1964.

120. **Отчет** о курсах по скотоводству и молочному хозяйству с опытным кормлением в м. Самохваловичах с 10 по 24 декабря 1913 года / составил инструктор по молочному хозяйству И. Борис ; инспектор сельского хоз. в Минской губ. А. В. Вельяминов-Зернов. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 25 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 449. № 1969. – НББ. БА2914, БА2915, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

121. ***Отчет** о лагерном сборе потешных начальных училищ Либаво-Роменской железной дороги за 1914 г. – Минск, 1914. – 30 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 103. – РГИА СПб.

122. **Отчет** о III-й выставке-ярмарке животноводства, устроенной Минским обществом сельского хозяйства в гор. Минске с 31 мая по 2 июня 1914 года. – Минск, 1914 (Типография Я. А. Гринблата). – 21 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1988. – НББ. БА3428 (дэф.: пашкоджаны с. 1–2), БА3429, БА48084, ЛК; НГАБ. 1886–1888; РНБ. 18.246.6.63(3); РГБ. Р 78/1775, Р 22/496.

123. **Отчет** о церковно-приходских школах и школах грамоты Минской епархии в 1912–1913 учебный год. – Минск, 1914. – 124, 12 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1989. – РНБ. 18.297.7.76; РГБ. V 200/493.

124. **Отчет** Общества дешевой столовой и чайнов для бедных евреев города Минска за 1913 год / Минское общество дешевой столовой и чайной для бедных евреев. – Минск, 1914 (Типография Гатовского и Юрщика). –19 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1997; ЛоЕ. С. 426. № 4496. – РНБ. 19.78.4.81; РГБ. Р 78/222.

125. **Отчет** Общества для воспитания бедных еврейских девушек г. Минска и обучения их домоводству за 1912 и 1913 гг. / Минское общество для воспитания бедных еврейских девушек. – Минск, 1914 (Типография Слепяна). – 30 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 1998; ЛоЕ. С. 364. № 3552. – РНБ. 18.306.7.31; РГБ. V 199/1001.

126. **Отчет** Общества для оказания помощи евреям-переселенцам за 1913 год / Минское общество для оказания помощи евреям-переселенцам. – Минск, 1914. – 20 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 1999; ЛоЕ. С. 412. № 4273. – РНБ. 34.61а.4.346, 34.61а.4.346(7); РГБ. А 249/810.

127. **Отчет** Общества для призрения новорожденных детей бедных евреев г. Минска за 1913 год / Минское общество для призрения новорожденных детей бедных евреев – Минск, 1914 (Электротипография Гатовского и Юрщика). – 23 с. : табл. ; 21 см – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2000. – НББ. БА3652, БА41403, ЛК.

128. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1913 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1914 (Электотиполитография Б. И. Соломонова). – 25 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001. – НББ. БА1925, БА3614, БА41428, БА244410, БА244411, ЛК; РНБ. 19.78.4.52(4); РГБ.

129. **Отчет** Общества доставления дешевых гигиенических квартир бедным евреям гор. Минска за 1913 год / Минское общество доставления дешевых гигиенических квартир бедным евреям. – Минск, 1914 (Электротипография Б. И. Соломонова). – 37 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2002; ЛоЕ. С. 412. № 4278. – НББ. БА41446, ЛК; РНБ. 18.245.6.77(2); РГБ. U 48/494.

130. **Отчет** Общества Минского еврейского ночлежного дома и устройства субботних и праздничных трапез для бесприютных евреев при ночлежном доме от 1 янв. 1913 г. по 1 янв. 1914 г. – Минск, 1914. – 17 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2003. – РНБ. 18.253.8.5(2); VUB. B59-7/442.

131. **Отчет** Общества охранения бедных больных евреев гор. Минска "Мишмерес-Хейлим" за 1913 г. / Минское общество охранения бедных больных евреев. – Минск, 1914. – 27 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2004; ЛоЕ. С. 412. № 4285. – РНБ. 18.238.9.42.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

132. **Отчет** Общества пособия бедным евреям г. Минска за 1913 г. / Минское общество пособия бедным евреям. – Минск, 1914. – 28, 66 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2007. – РНБ. 19.78.6.240(4).

133. **Отчет** Общества похоронных процессий и пособия осиротевшим семьям умерших бедных евреев гор. Минска за время с 1 января 1913 г. по 1 января 1914 г. / Общество похоронных процессий и пособия осиротевшим семьям умерших бедных евреев. – Минск, 1914 (Типография Лившица и Баршая). – 36 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 454. № 2008. – НББ. БА3600, ЛК; РНБ. 18.319.8.116(4); РГБ.

134. **Отчет** первого контрольного крестьянского товарищества по разведению красного местного крупного рогатого скота с 1-го июня 1913 года по 1-е июня 1914 года / составил инструктор по молочному хозяйству К. Ф. Купревич. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 39 с. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 454. № 2013. – НББ. БА2761, ЛК; НГАБ. 3144, 3145, 1883–1885.

135. **Отчет** по казенной винной операции в Минском акцизном управлении за 1913 г. / Минское акцизное управление. – Минск, 1914. – [131] с., раздз. паг., 2 л. табл. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2022. – РНБ. 18.261.1.12 (Отчет по казенной продаже питей в Минском акцизном управлении); РГБ.

136. **Отчет** по Культур-гидротехническому бюро с 1-го ноября 1913 г. по 31 октября 1914 года, [приложения] / составил инженер-гидротехник А. Д. Дубах при участии технического персонала Бюро. – Минск, 1914 (Электротипография Б. И. Соломонова). – 59 с. : табл. ; 24 см. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2023. – НББ. БА1969, МФ4079, БА1970, ЛК; ПБ. 75412 РФ; МБП. КП-7 3682/2; VUB. D91-2/119; НГАБ. 3146, 1844; РНБ. Зем 19/О3; РГБ.

137. **Отчет** по Ремесленной учебной мастерской, основанной в память 300-летия царствования дома Романовых Обществом попечительства о Доме трудолюбия в г. Минске за 1913 год, с 1-го января 1913 г. по 1-е января 1914 г. – Минск, 1914. – 19 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2030 (20 с.). – НГАБ. 13597; РНБ. 17.161.6.31; РГБ. V 4/59.

138. **Отчет** Польского спортивно-гимнастического общества “Сокол” в гор. Минске за 1913 г. – Минск, 1914. – 12 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2041. – РНБ. 18.310.7.139(1); РГБ. W 262/1280.

139. **Отчет** Попечительного совета Минской общины сестер милосердия Красного Креста за 1913 год / Минская община сестер милосердия Красного Креста. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 136, [2] с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2042. – НББ. БА42153, ЛК; НГАБ. 13901; РНБ. 18.313.7.136; РГБ. Р 78/440.

140. **Отчет** Правления Минской городской общественной библиотеки имени А. С. Пушкина за 1913 г. / Минская городская общественная библиотека имени А. С. Пушкина. – Минск, 1914. – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2049. – РНБ. Б 5050-М622/О-881; РГБ. R 78/381.

141. **Отчет** Профессионального общества взаимной помощи приказчиков гор. Минска за 1913 г.: год существования Общества 7-й / Профессиональное

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

общество взаимной помощи приказчиков. – Минск, [1914]. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2056. – РНБ. 18.245.6.53(2); РГБ. Р 78/1227.

142. **Отчет** Раковского добровольного пожарного общества за период времени с 1 января 1913 г. по 1 января 1914 г. / Раковское добровольное пожарное общество. – Минск, 1914. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 336. № 458. – РНБ; РГБ.

143. **Отчет** Руденского общества взаимного кредита за 1913 год : 1-й операционный год / Руденское общество взаимного кредита. – Минск, 1914. – 11 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2061. – РНБ. 18.310.7.122; РГБ. V 4/63.

144. **Отчет** Совета Братства Казанской привокзальной церкви в губернском гор. Минске за 1913 год с отчетными данными Строительного комитета по постройке Привокзальной церкви на 1-ое января 1914 года. – Минск, 1914 (Типолитография Управления Либаво-Роменской железной дороги) – 37 с. : табл. – НГАБ. 725.

145. **Отчет** 3-го общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям г. Минска за 1913 г. (5-й операционный год). – Минск, 1914 (Типография Слепяна). – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2071. – РНБ. 19.118.7.463.

146. **Оффенберг**, Иван Цезаревич (1867–1953). О сущности болезни : [доклад, прочитанный на первом заседании 3 съезда врачей Минской губернии 9 января 1914 года] / д-р И. Оффенберг. – Минск, 1914 (Электротипография Илья Каплан). – 19 с. ; 27 см. – "Источники": с. 18–19. – Адбітак з кн. "Труды 3 съезда врачей Минской губернии, 9–12 января 1914 г." 1914. – Бібліягр.: КБ. С. 474. № 2204. – НББ. БА3523, БА3524, ЛК; РНБ. 40.17.7.57; РГБ. V 65/117.

147. **Памятная** книжка Минской губернии и календарь на 1915 год / издание Минского губернского статистического комитета. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 232, 185, III, [26] с. : рекл. объявл., ил. – Алф. указ.: с. 117–181. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1915 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. В106741, ЛК; НГАБ. 13339, 13409, 13411; VUB. PK4; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

148. **Перечень** дел, подлежащих рассмотрению, IV очередного Минского губернского земского собрания. – [Минск, 1914]. – 12 с. – НГАБ. 3083 (у канвалюце).

149. **1-й отчет** о деятельности Опытного поля Минского общества сельского хозяйства в Тугановичах за 1911/12 г. / составил заведующий полем А. Г. Плисовский. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 136, 2 с., 4 л. пл. : ил. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1960; с. 482. № 2297. – НББ. БА897, ЛК; VUB. 64-11/248; РНБ. 18.310.7.15; РГБ. V 4/64.

150. **План** землеустроительных работ на полевой период 1914 года по Минской губернии : утвержден 28 марта 1914 г. I–III часть. – Минск, 1914 (Электротипография Б. И. Соломонова). – 43 с. – На тыт. таксама: I часть. Дела в порядке Положения о землеустройстве, назначенные к землемерному исполнению ; II часть. Дела, назначенные к подготовке с откомандированием землемеров ; III часть. Работы по ликвидации казенных земель. – НГАБ. 1752.

151. **Правила** и программа выставки садоводства, плодоводства, огородничества и пчеловодства, устраиваемой Минским обществом сельского хозяйства с 6 по 8 сентября 1914 г. – Минск, [1914]. – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 488. № 2403. – РНБ. 38.77.1.1997.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

152. **Правила** об охоте: (извлеч. из Уст. С.-Х. и Уст. о нак., нал. Мир. Суд.). – Минск, 1914 (Губернская типография). – 13 с. – НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 8297. Арк. 406–413.

153. **Правила**, необходимые при производстве бетонных работ. – Минск, [1914]. – 3 с. – (Минское общество взаимного от огня страхования). – Бібліягр.: КБ. С. 488. № 2416. – РНБ. 37.55.1.139.

154. **Практическое** руководство по гальванопластике и шлифовке металлов. Гальваническое никелирование, серебрение, золочение, осталивание, покрывание медью, латунью, оловом, цинком и т. д., воронение, оксидирование, окрашивание металлов. Шлифование и полирование металлов / [авт.] Левет и [ред.] Финдэйзен. – Минск : Изд. Левет и Финдэйзен, 1914 (Электротипография Д. Форина). – [4], 100 с. : ил. ; 19 см. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2454. – РНБ. 37.46.6.56; РГБ (?).

155. **Прейс-курант** Минского земледельческого синдиката / Минский земледельческий синдикат. – Минск, 1914 (Электротипография Илья Каплан). – 68 с. : ил. – На вокл.: Минский земледельческий синдикат, Минск губ., 1914 г., № 12, отделения в Пинске и Орше. – Бібліягр.: КБ. С. 490. № 2457. – НББ. БА34816, ЛК.

156. [**Приказания**] Минским военно-окружным управлениям на театре войны [за 1914 год] / Минский военный окр. штаб. – Минск, 1914. – КБ. С. 491. № 2463. – РНБ. 135/229; НГАБ. 15274 (Приказание № 1. 7 августа 1914 года, гор. Минск – Приказание № 195. 31 декабря 1914 года, гор. Минск).

157. [**Приказы**] Минским военно-окружным управлениям на театре войны [за 1914 год] / Минский военный окр. штаб. – Минск, 1914. – НГАБ. 15273 (Приказ № 4. 28 июля 1914 года, гор. Минск – Приказ № 455. 31 декабря 1914 года, гор. Минск); 15220 (Приказ № 300. 7 ноября 1914 года, гор. Минск – Приказ № 328. 15 ноября 1914 года, гор. Минск); РНБ. 135/229.

158. **Проект** закона об упразднении пастбищных сервитутов, предлагаемых на место составленного Главным управлением землеустройства и земледелия в 1913 году / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1914 (Электротипография Я. Гринблата). – 4 с. ; 28 см. – Бібліягр.: КБ. С. 492. № 2487. – РНБ. 38.77.1.2495.

159. **Проект** сметы доходов и расходов г. г. Минска на 1914 год. – Минск, 1914 (Типография В. и И. Тасьман). – 51 с. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2505. – НГАБ. 6814, 6818, 16963; РНБ. 37.54.1.182(1); РГБ. U 47/45.

160. **Проект** сметы доходов и расходов г. Минска на 1915 год. – Минск, 1914. – 23 с. ; 35 см. – НГАБ. 6906; РНБ. 37.54.1.182(2); РГБ. U 47/45.

161. **Проект** сметы доходов и расходов земских сумм по г. г. Минску на 1915 год. – Минск, 1914. – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2509. – НББ; НГАБ. 16964; РНБ. 37.54.1.677(2); РГБ. И 280/182.

162. **Проект** сметы по сельско-хозяйственной части с докладами на 1913 г. и с отчетами за 1911 г. по Минской губернии с прил. II-му очередному Мин. губ. земскому собранию. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 194 с. – (Минская губернская земская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2506. – НГАБ. 7087, 22102; РГБ.

163. **Проект** сметы расходов и доходов губернских земских повинностей на 1914 год III очередному Минскому губернскому земскому собранию. – Минск,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1914 (Электротипография В. и И. Тасьман). – [170] с., раздз. паг. – (Минская губернская земская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2508. – НГАБ. 6751, 6752.

164. **Проект** сметы расходов и доходов губернских земских повинностей на [1915] год. – Минск, 1914 (Губернская типография). – VII, [3], 51, [1], 92 с. – (Минская губернская земская управа). –Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2508. – НГАБ. 3083 (у канвалюце), 6827, 6828.

165. **Руберовский**, Амфилохий. Опыт русского генеалогического словаря. Вып. 1. Развитие корней и слов из звуков "т", "к", "с", "х", "ц", "ч", "ш", "щ" / составил священник Амфилохий Руберовский. – Минск, 1914 (Электротипография С. А. Некрасова). – XIV, 140 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 503. № 2661. – НББ. БА85859, ЛК; РГБ. U 179/143.

166. **Сагалович**, Н. Л. Где и как получить привилегию на открытие аптеки : [справочник] / Н. Л. Сагалович. – Минск, 1914 (Типография Лившица и Баршая). – 107 с. ; 22 см. – Приложение к справочнику. – Минск, 1914 (Электротипография Гатовского и Юрщика). – Бібліягр.: КБ. С. 504. № 2688. – РНБ. 37.54.7.229, 37.54.4.548 (Приложение к справочнику).

167. **Самуйлов**, С. Ключ к 1 и 2 части латинской хрестоматии Ивана Семеновича. Ключ к 1 части / С. Самуйлов. – Минск : Кн. торговля "Казбек", 1914 (Типография Нахумова и Тайцеля). – 50 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 505. № 2698. – РНБ. 43.22.9.315; РГБ. Р 46/563.

168. **Самуйлов**, С. Ключ к 1 и 2 части латинской хрестоматии Ивана Семеновича. Ключ ко 2 части / С. Самуйлов. – Минск : Кн. торговля "Казбек", 1914 (Типография Нахумова и Тайцеля). – 79 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 505. № 2699 (1913 год выд.). – РНБ. 43.22.9.315; РГБ. Р 46/563.

169. ***Сборник** правил и распоряжений приема в высшие учебные заведения. – Минск, 1914. – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2765. – VUB.

170. **Сборник** программ и условий приема в высшие учебные заведения : 1. Университеты ; 2. Технологические институты ; 3. Политехнические институты. – Минск, 1914 (Типография Бернштейна). – 32 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2766. – РНБ. 37.56.9.150.

171. **Свод** постановлений Губернского агрономического совещания, состоявшегося при Минской губернской земской управе 1–3 июля 1914 года : с приложениями. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 14, 49 с. ; 22 см. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 510. № 2786. – НББ. БА2758, БА2759, ЛК; НГАБ. 1734; РНБ. Зем 19/27; РГБ. Е 13/262.

172. ***Сводные** статистические ведомости по перевозке пассажиров, багажа и товаров пассажирской большой и малой скорости по Либаво-Роменской железной дороге за 1913 г. – Вильна ; [Минск], 1914. – 19, 29 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

173. **Рачинин**, В. Святая клятва на верность службы царю и родине / В. Рачинин. – 2-е изд. – Минск, [1914] (Типография В. и И. Тасьман). – 4 с. : ил. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 510. № 2789. – РНБ. 37.54.1.493.

174. **Седлецкий**, Алексей Алексеевич. Отчет младшего специалиста по культуре болот и луговодству в Минской губернии А. А. Седлецкого за 1913 год. – Минск, 1914 (Электротипография И. Каплан). – 110 с. – Бібліягр.: КБ. С. 511.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

№2799. – ЦНБ НАНБ. ОБ20-21/Нр-8927; НГАБ. 1856–1858; VUB. T 64-II/329, Z 15681; РГБ.

175. **Сельскохозяйственный** обзор Минской губернии за 1914 год. Вып. 1 / Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы ; [текст М. И. Шкубера ; редакция М. Антипович]. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 35 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 511. №2808. – НББ. 096/10388, БА2739, БА2740, БА244107, ЛК; РНБ. Зем 19/7; РГБ. W 467/108, A 228/1198.

176. **Сельскохозяйственный** обзор Минской губернии за 1914 год. Вып. 2. Весна / Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы ; [текст М. И. Шкубера ; редакция М. Антипович]. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 31 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 511. №2808. – НББ. БА2741, БА2742, БА42202, БА47834, БА244108, ЛК; РНБ; РГБ. W 467/108, A 228/1198.

177. ***Смета** доходов и расходов [Новогрудского уездного земства] на 1914 год с приложениями и постановлениями 3-го очередного Новогрудского уездного земского собрания. – Минск ; Барановичи, 1914. – 74 с. – (Новогрудское уездное земство). – Бібліягр.: КБ. С. 517. №2910. – РГБ.

178. **Смета** доходов и расходов г. Минска на 1914 год. – Минск, [1914] (Типография В. и И. Тасьман). – 310 с. : табл. – Агульны загал.: Смета доходов г. г. Минска. – Бібліягр.: КБ. С. 515. №2889. – НББ. БА1550К, ЛК; НГАБ. 6819–6821; VUB. R 21-1/5; РНБ. 19.49.1.178(4).

179. ***Смета** доходов и расходов [Новогрудского уездного земства] на 1914 г. с приложениями и постановлениями 3-го очередного Новогрудского уездного земского собрания. – Минск ; Барановичи : [Новогрудское уезд. земство], 1914. – 190, 74 с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. №2910. – РГБ.

180. ***Смета** доходов и расходов по содержанию школ, училищ и общежитий на 1915 г. Отд. II очеред. №25 : (ссудная, складочная, комиссионная и экспедиторская операции). – Минск, 1914. – 42 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

181. ***Смета** по эксплуатации на 1915 г. – Вильно ; [Минск], 1914. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

182. ***Смета** прихода и расхода сумм сбора в 1/5 коп. с пуда ввозимых на станции грузов на 1915 г. – Минск, 1914. – 40 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

183. **Смета** расходов и доходов губернских земских повинностей на 1914 г. – Минск, 1914. – 58, 75, 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. №2905. – НГАБ. 6750, 6753; РНБ. Зем 19/С2; РГБ.

184. **Смета** расходов и доходов земских сумм по г. Минску на 1914 г. – Минск, 1914. – 35 с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. №2906. – РГБ. U 280/183; РНБ. 19.49.1.201.

185. ***Сметы** доходов и расходов и раскладки земских повинностей на 1914 (3-й) год. – Минск, 1914. – 117 с. – (Минское уездное земство). – Бібліягр.: КБ. С. 518. №2915. – РГБ.

186. **Список** абонентов Минской, Борисовской, Новоборисовской, Смолевичской и Рудненской телефонных сетей. Сост. по 5 окт. 1914 г. – 1-е доп. и изменение. – Минск, 1914 (Электротипография Н. М. Нахумова). – 36 с. – Бібліягр.: КБ. С. 521. №2960. – НББ; НГАБ. 3872, 3873, 21754.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

187. **Список** членов Минского общества сельского хозяйства на 1 декабря 1914 года. – Минск, [1914] (Типография Я. А. Гринблата, бывш.[ая] Дворжец). – 40 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 523. № 2989. – НББ. БА3442, ЛК; НГАБ. 1478, 1494, 1514 1516; РНБ. 37.56.9.303.

188. **Статистика** перевозок хлебных грузов по Либаво-Роменской железной дороге. А. Отправление со станций Либаво-Роменской железной дороги за 1913 год. – Минск : [Управление Либаво-Роменской железной дороги], 1914. – 168 с. – Бібліягр.: КБ. С. 524. № 3016; КРОВИ. Т. 4. С. 105. – НГАБ. 4429; РНБ; РГБ; РГИА СПб.

189. ***Статистика** перевозок хлебных грузов по Либаво-Роменской железной дороге. Ч. 11. За 1913 г. – Вильно ; [Минск], 1914. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 105. – РГИА СПб.

190. ***Труды** болотного опытного поля Волынского губернского земства. № 1. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 73 с., 4 черт. – Бібліягр.: КБ. С. 534. № 3158.

191. **Труды** Третьего съезда врачей Минской губернии, 9–12 января 1914 года / под редакцией секретаря съезда М. А. Поляка. – Минск : Изданы Обществом минских врачей, 1914 (Электротипография Илья Каплан). – [1], III, 503 с., 2 л. ил. ; 26 см. – Указатель имен: с. 502. – Бібліягр.: КБ. С. 534. № 3161. – НББ. БА16К, ЛК; НГАБ. 13979; РНБ. Зем 19/11-3(1); РГБ. U 91/747.

192. **Указатель** опытов Минской районной опытной болотной станции. Вып. 1. Вегетационный период 1914 года / [составил А. Кирсанов]. – Минск, 1914 (Электротипография Д. Форина). – 33 с. ; [2] л. ил. : планы, табл. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3208. – НББ. 096/10501, БА2358Р, АБ90392, 1Н//64507(039), БА2750, БА2751, ЛК; НГАБ. 1860.

193. **Указатель** распределения агрономических мероприятий в районах землеустройства Минской губернии к 1 января 1914 г. / составили А. А. Вельяминов-Зернов и М. Ф. Сцепуро. – Минск, 1914 (Типография Некрасова). – (Труды агрономической организации при Губернской землеустроительной комиссии ; вып. 6). – НГАБ. 1419.

194. **Урожай** полевых культур и сена в Минской губернии в 1913 г. Вып. 1. – Минск, 1914 (Электротипография Я. А. Гринблата, быв.[шая] Дворжец). – V, 42 с. ; 24 см. – (Минское губернское земство, Статистическое бюро). – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3214. – НББ. БА42230, БА1900935, БА197115, БА197116, ЛК; РНБ. Зем 19/6; РГБ. F 190/104, F 190/106, E 75/351, E 75/352.

195. **Устав** Амбулатории при Минском приюте для вытрезвления Губернского попечительства о народной трезвости : [утвержден 6 июня 1914 г.]. – Минск, 1914. – 4 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 540. № 3229. – РНБ. 37.56.8.321.

196. **Устав** Библиотеки чинов Минского губернского правления : [утвержден 10 мая 1914 г.]. – Минск, 1914. – 6 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 540. № 3236. – РНБ. Б 5405-М622/У-793; РГБ. V 74/1935.

197. **Устав** Больничной кассы при спичечной фабрике “Прогресс-Вулкан” И. Гальперина в г. Пинске Минской губ. – Минск, 1914 (Типография Б. И. Соломонова). – 34 с. – Бібліягр.: КБ. С. 541. № 3258 (в г. Минске). – НГАБ. 14331, 14332, 8007; РНБ. 18.271.7.57.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

198. **Устав** Коммерческого отдела при Минском обществе сельского хозяйства : [утвержден 22 марта 1914 г. с изм.]. – Минск, 1914. – 18 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3359. – РНБ. 37.54.7.222.

199. **Устав** Минского благотворительного братолюбивого общества : [внесено в реестр обществ и союзов Минской губернии под № 29 12 декабря 1907 г.] / Минское благотворительное братолюбивое общество. – Минск, 1914 (Типография А. Д. Перского). – 15 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 545. № 3376. – НББ. БА2974, БА42242, МФ5604, ЛК. VUB. -91-2/346; РНБ. 40.23.7.170.

200. **Устав** Минского лесопромышленного общества взаимного кредита : [утвержден 31 марта 1914 г.]. – Минск, 1914 (Типография В. и И. Тасьман). – 26 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3396. – РНБ. 20.101.6.132.

201. **Устав** Минского общества вспомоществования бедным евреям, временно вследствие военных действий поселившимся в гор. Минске и Минской губ. : [утвержден 1 ноября 1914 г.] / Минское общество вспомоществования бедным евреям – Минск, 1914 (Электротипография Гатовского и Юрщика). – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3405. – НББ. БА2612, ЛК.

202. *****Устав** Минского общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям. – 3-е изд. – Минск, 1914 (Типография Лившица и Баршая). – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 546. № 3407; ЛоЕ. С. 412. № 4271.

203. *****Устав** Минского общества оказания помощи проезжающим больным и раненым воинам : [утвержден 26 августа 1914 г.]. – [Минск, 1914]. – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3415. – РНБ.

204. *****Устав** Общества взаимного вспомоществования на случай смерти служащих Минского акцизного управления. – Минск, 1914 (Типография В. и И. Тасьман). – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 549. № 3500. – РНБ.

205. *****Устав** Общества вспомоществования семействам запасных евреев гор. Минска, призванных на действительную службу "Эрзо". – Минск, 1914 (Типография Лившица и Баршая). – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 551. № 3535; ЛоЕ. С. 422. № 4443. – РНБ.

206. **Устав** Общества для выдачи беспроцентных ссуд бедным евреям гор. Минска, состоящего при Минской "Ремесленной" молитвенной школе. – Минск, 1914. – 12 с. – Бібліягр.: КБ. С. 551. № 3538; ЛоЕ. С. 145. № 527. – РНБ. 37.57.8.288.

207. **Устав** Общества для выдачи беспроцентных ссуд бедным евреям, жителям г. Минска, занимающимся малярным ремеслом : [утвержден 10 февраля 1914 г.]. – Минск, 1914 (Типография Е. Ш. Слепяна). – 11 с. – Бібліягр.: КБ. С. 551. № 3539; ЛоЕ. С. 384. № 3846. – РНБ. 37.53.8.627.

208. **Устав** Общества под названием "Минский еврейский сиротский дом". – Минск, 1914 (Типография Я. Гринблата). – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3551; ЛоЕ. С. 351. № 3343. – РНБ. 40.14.7.46.

209. **Устав** Общества потребителей местечка Столпцы Минской губернии и уезда. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 26 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3568 (Столбцы); ЛоЕ. С. 381. № 3798. – РНБ. 37.57.7.154.

210. **Устав** Российского общества винокуренных заводчиков / Российское общество винокуренных заводчиков. – Минск, [1914] (Типография Я. Гринблата). – 8 с. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3644. – РНБ. 37.55.7.69.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

211. **Устав** Северо-Западного общества взаимного страхования жизни Минской губ. : [утвержден 22 января 1904 г.] / Северо-Западное общество взаимного страхования жизни. – Минск, 1914 (Типография Слепяна). – 18 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3653. – РНБ. 37.56.8.23; VUB. T 64-11/419.

212. **Устав** Семково-Городецкого потребительного общества Минского уезда, Минской губернии. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3656. – РНБ. 37.57.7.37; VUB. 91-4/60.

213. **Устав** Специальных практических зубоврачебных курсов для врачей, зубных врачей и дантистов А. Л. Демиховского в городе Минске : [утвержден 16 марта 1914 г.]. – Минск, 1914 (Типография Д. Форина). – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 556. № 3682. – РНБ. 37.57.8.285; VUB. 91-2/334.

214. **Устав** 3-го Общества для выдачи беспроцентных ссуд евреям г. Минска. – Минск, 1914 (Типография Слепяна). – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3706 (14 с.). – РНБ. 40.1.7.32, 19.118.7.463.

215. **Устав** Хирургической лечебницы доктора В. М. Поляка в гор. Минске : [утвержден 7 мая 1914 г.]. – Минск, 1914 (Типография Б. И. Соломонова). – 6 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 557. № 3711. – РНБ. 40.1.7.296.

216. **Файтельсон**, М. Ш. Что надо делать крестьянину, чтобы земля его стала плодородна и давала такой урожай, чтобы он и его семья были сыты и лучше жили? / составил для крестьян М. Ф. – Минск, 1914 (Типография Б. Л. Каплана). – 16 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 399. № 1349. – VUB. B59-7/432; РНБ. 37.54.4.540.

217. **Фегезак**, Арвед Готгардович фон. Об оценке торфяников при разработке их на топливо / А. Г. фон-Фегезак. – Минск, 1914 (Губернская типография). – 19 с. ; 27 см. – Адбітак з часопіса "Болотоведение". 1914. № 2. – Бібліягр.: КБ. С. 558. № 3735. – РНБ. 37.55.3.394; РГБ. U 283/1053.

218. **Федоров**, Иван Михайлович. Начальный курс правописания (до грамматики) / И. Федоров. – Минск, 1914 (Электротипография Н. М. Нахумова). –188, VIII с. : ил. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 558. № 3737. – РНБ. 130/7326, 18.280.8.117 РГБ. V 36/81.

219. ***Цунзер**, Израиль Исаакович. Первый шаг. Для учеников начальных училищ. (Серия учебников для начинающих. Для употребления в семье и школе). Сб. № 2 систематически расположенных упражнений на первоначальные правила правописания / И. И. Цунзер. – Минск, 1914 (Типография Гатовского и Юрщика). – 54 с. – Бібліягр.: КБ. С. 561. № 3795.

220. **Шмоткин**, Абрам Юделевич (1884–), рабін. Учение о наследственности с точки зрения новейшей науки и данные по этому вопросу Библии и Талмуда / доктор А. Ю. Шмоткин. – Минск, 1914 (Электротипография И. Каплан). – 29 с., 1 л. схем. ; 26 см. – Адбітак з кн. "Труды 3 съезда врачей Мин. губ." 1914. – Бібліягр.: КБ. С. 565. № 3877; ЛоЕ. С. 129. № 337. – РНБ. 37.56.4.409 ; РГБ. V 58/52; VUB. 96 1/131.

221. **Domańska**, Michalina (1875–1936). Jedna czternasta : premjowana na konkursie Kurjera Litewskiego ; Matka ; Córka ; Siostra : [nowele]. – Wilno ; Mińsk : Nakład księgarni W. Makowskiego, 1914 (Druk. J. Zawadzki, Wilno). – 157 s. ; nlb. 1. ; 18 см. – Пер. з пол.: Даманская Міхаліна. Адна чатырнаццатая : прэміравана на конкурсе "Kurjera Litewskiego" ; Маці ; Дачка ; Сястра : [навэлы]. – Бібліягр.: BN.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Т. 6. S. 109. Nr 47232. – НББ. Р16683+7546, ЛК; BN. I 218.692A; BJ; БАНР. XXIX/ б13774.

222. **Nad** Świsłoczą : kalendarz Miński na 1914 rok / pod red. W. Dworzaczka. – Mińsk ; Wilno, [1914] (Druk. "Znicz"). – [16], 129, [11] s. – Пер. з пол.: Над Свіслаччу : Мінскі каляндар на 1914 год / рэд. У. Дворжачак. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 66. № 305. – BN. P.16.367A.

223. **Wierzbicki**, Józef Stanisław. Księga ciszy : [poezje]. – Wilno ; Mińsk : Nakład księgarni W. Makowskiego, [1914] (Druk J. Zawadzkiego). – 116 s. : il., portr. – Пер. з пол.: Вяржбіцкі Юзаф Станіслаў. Кніга цішы : паэзія. – Бібліягр.: РК. 1919. Nr 11–13. S. 243–244; Василевская. 1983. С. 373. № 2033; Zienkiewicz. 1997. S. 90. – BN. II 1.400.300; II 1.500.275; BJ. 76695-II.

224. **בערניקער, מ. ספר שפת אמת...**
= Сефас эмес, т. е. Нравственные рассказы / соч. М. Берникера. – Минск, 1914 (Электротипография М. Л. Зысьмана). – 38 с. – На ідыш і іўрыце. – **Бэрнікер**, М. Сэфэр Сфас эмес: Ін дэм сэйфэр із до тайэрэ друш аф дэм эрштн капітл тылім, вэлхэр эфнт ды ойгн фун а мэнчэн ін дос вэлтлэхэ фірунг фун эйн мэнчэн цу дэм андэрэн / фун гамагід Міхл бен Мойшэ Бэрнікер… – Пер. на бел.: Праўдзівыя казанні: У гэтай кнізе ёсць карыснае казанне па першаму раздзелу псалмоў, які раскрывае вочы людзей, як трымаць сябе ў грамадстве паміж сабой / прапаведнік Міхл сын Майсея Бэрнікер з Зітла, які завецца на рускай мове – Дятлово. – РНБ. К-816.

1915

1. **Беларускія** жарты. – Мінск : Выдавецтва "Вясёлка" № 1, 1915 (Электротипография Н. Нахумова). – 32 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 217. № 48. – НББ. БА856 (у канвалюце), 096/14623, 13Н//9950(026).

2. ***Зімовае** кармленне кароў. – Мінск : Выданне "Сахі", [1915]. – Пад такой назвай друкаваўся артыкул у часопісе "Саха". № 15. – Бібліягр.: КБ. С. 230. № 152.

3. **Базарные** цены. Вып. 1. Январь-март 1915 г. – Минск, 1915 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 48 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 135. – НББ. БА67431, БА180105, 1БА35581, ЛК; НГАБ. 14214–14215, 22131; РНБ. Зем. П19/2; РГБ.

4. **Базарные** цены. Вып. 2. Апрель 1915 г. – Минск, 1915 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 18 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 135. – НББ. БА67432, ЛК; НГАБ. 14216–14217; РНБ. Зем. П19/2; РГБ.

5. **Базарные** цены. Вып. 3. Май 1915 г. – Минск, 1915 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 18 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 135. – НББ. БА67433, ЛК; НГАБ. 14218; РНБ. Зем. П19/2; РГБ.

6. **Базарные** цены. Вып. 4. Июнь 1915 г. – Минск, 1915 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 18 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 135. – НББ. БА67434, ЛК; НГАБ. 14219–14220; РНБ. Зем. П19/2; РГБ.

7. **Базарные** цены. Вып. 7. Декабрь 1915 г. – Минск, 1916 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 15 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Мин-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ской губернской земской управы). – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 135. – НББ. БА2583, БА2584, БА100452, ЛК; НГАБ. 14221; РНБ. Зем. П19/2.

8. **Базарные** цены. Вып. 8. Август 1915 г. – Минск, 1915 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 63 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы).– Бібліягр.: КБ. С. 318. № 135. – НББ, РНБ. Зем. П19/2.

9. **Балковец**, Степан Варфоломеевич (1867–1942). Общая и частная патология : конспект для слушательниц Курсов сестер милосердия, составленный по программе Красного Креста / доктор С. Балковец. – Минск, 1915 (Губернская типография). – 70 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 319. № 319. – БДУКМ АРК. 329988; РНБ. 37.58.6.294; РГБ. V 115/199, Ф 1-71/20540.

10. **Бочков**, Д. О централизации церковных историко-археологических учреждений : [доклад, читанный в заседании Совета Минского церковного историко-археологического комитета, 23 ноября 1914 г. / Д. Бочков. – Минск, 1915 (Электротипография С. А. Некрасова). – 24 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 323. № 227. – НББ. БА2028, БА2029, ЛК; НГМРБ; VB LMA. KJ3146 Jabl; РНБ. 130/285.

11. **В Минскую** городскую думу: Финансовой комиссии по городской смете на 1915 год доклад. – Минск, [1915] (Электротипография В. и И. Тасьман). – [4] с. – У канцы тэксту: Дозволено военной цензурой. – Бібліягр.: КБ. С. 346. № 626. – НГАБ. 8962 (у адным канвалюце 11асобнікаў выдання, усяго 44 с.); РНБ.

12. *****Ведомость** о ценах, установленных на провиант, фураж и прочие продукты по Минской губернии за сентябрь месяц 1915 года. – Минск : Губернская земская управа, 1915. – 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 327. № 297.

13. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). Обзор мероприятий по улучшению полеводства в Минской губернии. Ч. 1: Деятельность зерноочистительных пунктов и прокатных станций за 1914 год в связи с предшествующими годами / составил А. В. Вельяминов-Зернов, инспектор сельского хозяйства Минской губ. – Минск, 1915 (Губернская типография). – 31 с. ; 22 см. – (Труды Агрономической организации при землеустройстве в Минской губернии ; вып. 9). – Бібліягр.: КБ. С. 327. № 305. – РНБ. 20.92.8.173(Вып. 9); РГБ. I 92/216.

14. **Вельяминов-Зернов**, Анатолий Владимирович (1830–1904). Обзор по оказанию агрономической помощи в районах землеустройства Минской губернии за 1914 год / составили агрономы А. В. Вельяминов-Зернов и Г. Тимошенко. – Минск, 1915 (Губернская типография). – [4], 64 с. ; 26 см. – (Труды Агрономической организации при землеустройстве в Минской губернии ; вып. 10). – Бібліягр.: КБ. С. 328. № 307. – НББ. БА75831, ЛК; НГАБ. 1424; РНБ. 20.92.8.173(вып. 10); РГБ. XXIV 3/7(Вып. 10).

15. **Вопросный** лист по культуре болот и лугов. – [Минск, 1915]. – [3] с. – (Минское общество сельского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 331. № 357. – РНБ. 37.55.2.505.

16. **Второй** денежный отчет Минской городской управы по земским суммам (как отдельной земской единицы) за 1913 год с 2-мя приложениями. – Минск, 1915 (Электротипография В. и И. Тасьман), 1915. – 55 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 342. № 567. – НГАБ. 3486 (50 с. : табл.), 3495–3497; РНБ. 17.163.1.13; РГБ. V 270/439.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

17. **Гамолка**, О. Н. Открытие Минского учительского института, 21 ноября 1914 г. : (речь) / О. Н. Гамолка. – [Минск, 1915]. – [2] с. – Адбітак з “Народного образования в Вил. учебном округе”. 1915. № 1. – Бібліягр.: КБ. С. 333. № 408. – НББ. Ба3319, ЛК; НГАБ. 13263, 13142.

18. *__Доклад__ финансовой комиссии по городской смете за 1913 г. в Минскую городскую думу. – Минск, 1915. – 204 с. – Бібліягр.: КБ. С. 346. № 626.

19. **Дубах**, Александр Давидович (1883–1912). О затопляемости участка “Кукутелка” Болотной опытной станции Минского губернского земства / [инженер А. Дубах]. – [Минск], 1915. – 6 с. ; 25 см. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 355. № 691. – РНБ. Зем 19/26.

20. **Дубах**, Александр Давидович (1883–1912). Работы гидротехнической организации в Минской губернии в 1914 году / [составил инженер-гидротехник А. Дубах]. – Минск, [1915] (Типография Я. А. Гринблата). – 14 с. – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – НГАБ. 1865.

21. *__Журнал__ Минского губернского присутствия по отделению выкупному : заседание 28 июля 1915 года. – Минск, [1915]. – 14 с. – Бібліягр.: КБ. С. 359. № 764.

22. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Декабрьские собрания 1914 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, [1915]. – 67 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

23. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Мартовские собрания 1915 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1915. – 32 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

24. **Журналы** четвертого очередного Минского губернского земского собрания : сессия 29 января – 5 февраля 1915 г. / Минское губернское земство. – Минск, 1915 (Губернская типография). – VIII, 89 с. – Бібліягр.: КБ. С. 365. № 800 (197 с.). – НГАБ. 3362, 3363; РНБ. Зем 19/Ж3.

25. [**Записка** Совета Общества о возвращении в Минскую губернию выселенных сельскохозяйственных рабочих и об освобождении от реквизиции племенного скота] / Совет Минского общества сельского хозяйства – Минск : Минское общество сельского хозяйства, [1915]. – [2] с. – Бібліягр.: КБ. С. 371. № 845. – РНБ. 37.80.8.323.

26. **Инструкция** земскому ветеринарному персоналу Минской губернии. – Минск : Минская губернская земская управа, 1915 (Типография Гринблата). – 13 с. – Бібліягр.: КБ. С. 377. № 954. – МБП. КП-7 3682/8; РНБ. Зем 19/15; VUB. 91 2/287.

27. *__Исчисление__ расходов по эксплуатации Либаво-Роменской железной дороги на 1916 г. и пояснительные к нему записки. – Минск, 1915. – 15 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 102. – РГИА СПб.

28. **Кальминг**, Георгий Иванович. 1. Час судный близок ; 2. Воззвание к воинам ; 3. Почему плавучий город “Титаник” погиб? / Г. И. Кальминг. – Минск, 1915 (Электротипография С. Н.[!А.] Некрасова). – 12 с., 1 л. портр. ; 22 см. – У канцы тэксту аўтар: Георгий Иванов Кальминг, бывший машинист Александр. ж. д. – Бібліягр.: КБ. С. 382. № 1015 (Кальмин). – РНБ. 37.60.8.76.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

29. **Караффа-Корбут**, Казимир Викентьевич (1878–1935). Краткое руководство практической дезинфекции в условиях военного времени / приват-доцент К. В. Караффа-Корбутт, врач для поручений при начальнике Санитарной части армий Северо-западного фронта. – Брест-Литовск ; Слоним ; Минск, [1915]. – [2], II, 62, III с. : черт. ; 17 см. – На апошняй стар. вокл.: Печатано в Брест-Литовске, Слониме и Минске. – Бібліягр.: КБ. С. 382. № 1020. – РНБ. 37.74.7.44.

30. **Карпович**, Карл Юлианович. Результаты коллективных опытов с минеральными удобрениями в Минской губернии за 1913 год / составил К. Карпович. – Минск, 1915 (Электротипография Я. А. Гринблата). – [2], II, 52 с. : табл. ; 25 см. – (Минское общество сельского хозяйства, Агрономическая секция). – Бібліягр.: КБ. С. 500. № 2612; BP. T. 14. S. 511. Nr 104716. – НББ. БА2819, Ба2820, ЛК; ЦНБ НАНБ. Б29116, 131733; НГАБ. 1487; VUB. -91-2/24; РНБ. 37.56.4.397; РГБ. S 45/671.

31. ***Каталог** выставки "Художники – воинам". – Минск, 1915. – БДАМЛіМ. Ф. 382. Воп. 1. Фонд Палееса. № 63.

32. **Кирсанов**, Александр Трофимович (1880–1941). Из опытов Минской болотной станции на Минском болотном опытном участке в 1914 году / А. Кирсанов, М. Докукин. – Минск, [1915?] (Электротипография Я. А. Гринблата). – 12 с. – Аўтары ўказаны ў канцы тэксту. – Бібліягр.: КБ. С. 388. № 1131. – НББ. БА12851, ЛК.

33. **Кирсанов**, Александр Трофимович (1880–1941). 1. Из опытов на Минском болотном опытном участке в 1914 году ; 2. Б. Фромгольд-Трей. Экологические формации на Комаровском болоте ; 3. Экологические элементы, слагающие болотный массив "Кукутелка" ; 4. Список растений, собранных в пределах имения "Лахва" в 1914 г. / А. Кирсанов, М. Докукин. – Минск, 1915 (Губернская типография). – 64 с. : ил. ; 1 л. карт. – (Труды Минской районной опытной болотной станции ; № 2). – Бібліягр.: КБ. С. 388. № 1132. – НББ. 3ОК9932, ЛК.

34. **Косцюх**, Владимир Викентьевич. Результаты коллективных опытов с минеральными удобрениями в Минской губернии за 1914 год / составил заведующий сетью коллективных опытов в Минской губернии агроном В. В. Косцюх. – Минск, 1915 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 113 с. : табл. ; 25 см. – (Минское общество сельского хозяйства, Агрономическая секция). – Бібліягр.: КБ. С. 500. № 2612. – НББ. Ба110889, БА112503, ЛК; НГАБ. 1531; РНБ. 37.57.3.14; РГБ. S 45/671.

35. **Мейштович**, Александр Эдуардович (1864–1943). Дополнительная записка членов Государственного совета Мейштовича, Скирмунта и Лопацинского о положении поляков в Западном крае. – [Минск, 1915]. – 56 с. ; 30 см. – Бібліягр.: КБ. С. 402. № 1397 (год.выд.: 1911). – НББ. БА1633К, БА100459К (дэф.: без тыт. і вокл.: О положении поляков в Западном крае : записка членов Государственного Совета А. Мейштовича, К. Скирмунта, С. Лопацинского. [Б. м. : б. и., 1915?]. 80 с. ; 31 см.), ЛК.

36. **Миткевич**, Федор Иванович (1829–1904), святар. Священная история Ветхого Завета в простых рассказах для детей младшего возраста / составил законоучитель Минской школы для начального образования бедных девиц священник Федор Миткевич. – 19-е изд. – Минск, 1915 (Типография Б. Л. Каплана). – 148, III с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 404. № 1427. – РНБ. 40.22.3.69; РГБ. V 85/174.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

37. *Мокрицкий, Александр Аполлонович (1857–). Эволюция химических элементов / А. А. Мокрицкий. – Минск, 1915 (Типография Управления Либаво-Роменской железной дороги). – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 407. № 1451.

38. *Обзор коммерческой деятельности Либаво-Роменской железной дороги за период времени 1909–1913 гг. – Минск : Издательство Коммерческой службы, 1915. – 627 с. ; 26 ил. – Бібліягр.: КБ. С. 414. № 1570.

39. [Обращение к членам Общества по поводу поставок скота в Царство Польское] / Минское общество сельского хозяйства, Секция скотоводства. – Минск, [1915]. – [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 415. № 1586. – РНБ. 37.80.8.331.

40. [Объявление об устройстве ярмарки / Комитет по устройству семенной ярмарки. – Минск, 1915]. – 1 л. – Бібліягр.: КБ. С. 416. № 1598. – РНБ. 37.56.9.462.

41. [Объявления] войскам Минского военного округа [за 1915 год]. – Минск, 1915. – НГАБ. 15219 (Объявление. № 1. 4 января 1915 года, гор. Минск – Объявление. № 114. 3 сентября 1915 года, гор. Минск) ; 15272 (Объявление. № 3. 16 января 1915 года, гор. Минск – Объявление. № 114. 3 сентября 1915 года, гор. Минск).

42. *Объяснительная записка Минской городской управы к проекту приходно-расходной сметы г. Минска на 1915 год. – Минск, [1915] (Электротипография В. и И. Тасьман). – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 417. № 1608.

43. **Отчет** Минского благотворительного общества за 1914 год : 103-й год существования / Минское благотворительное общество. – Минск, 1915 (Губернская типография). – 41 с. – Бібліягр.: КБ. С. 437. № 1862. – РНБ. 20.85.7.76; РГБ.

44. *Отчет Минского дневного приюта для еврейских детей за 1914 год. – Минск, 1915 (Типография Б. И. Соломонова). – 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1879; ЛоЕ. С. 424. № 4466.

45. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1914 г. : 14-й операционный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1915. – 37 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – РГБ. С 30/817, С 294/303.

46. **Отчет** Минского общества взаимного кредита за 1914 год / Минское общество взаимного кредита. – Минск, 1915. – [4], 36 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 440. № 1876. – РНБ. 17.164.6.10; РГБ. А 300/105.

47. **Отчет** Минского общества “Милосердие” за 1914 год / Минское общество “Милосердие”. – Минск, 1915 (Электротипография Д. Форина). – 24 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1878. – НББ. Ба1915, ЛК; НГАБ. 13900.

48. **Отчет** Минского отделения Государственного банка по операциям расчетного отдела за 1914 год. Год 6-й. – Минск, 1915. – 10 с. ; 27 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1884. – РНБ. 17.160.1.4; РГБ. U 48/281.

49. **Отчет** Минского отделения Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых за 1914 год / Минское отделение Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых. – Минск, 1915 (Типография И. и В. Тасьман). – 34, [6] с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1885. – РНБ. 34.61а.4.449; РГБ. А 269/425.

50. **Отчет** Минского ссудо-сберегательного товарищества за 1914 год : (14-й отчетный год) / Минское ссудо-сберегательное товарищество. – Минск, 1915. – 18 с. ; 27 см. – Бібліягр.: КБ. С. 442. № 1891. – РНБ. 18.289.7.43(2); РГБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

51. **Отчет** Минской городской управы о движении денежных сумм г. г. Минска за 1913 г. / Минская городская управа. – Минск, 1915 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 204 с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1899. – НББ. БА1542К, ЛК; НГАБ. 3488–3490; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Ср221 (Отчет об использовании сметы доходов и расходов гор. Минска за 1913 год. 188 с.).

52. **Отчет** Минской Талмуд-Торы за 1911 год – Минск : [Минская Талмуд-Тора] (Типография Гатовского и Юрщика), 1915. – 20 с. : табл. ; 22 см. – НББ. Ба244401, ЛК.

53. **Отчет** о деятельности и о приходе и расходе сумм Минского благотворительного братолюбивого общества за 1914 г. / Минское благотворительное братолюбивое общество. – Минск, 1915 (Типография А. Перского). – 28 с. : табл. – НГАБ. 7777.

54. ***Отчет** о деятельности и состоянии счетов Минского общества доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам за 1913–1914 гг. / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1915. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 412. № 4281.

55. **Отчет** о деятельности и состоянии счетов Общества пособия бедным больным евреям г. Минска за 1914 год / Минское общество пособия бедным больным евреям. – Минск, 1915 (Электротипография Илья Каплан). – 71 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 446. № 1937. – НББ. БА41427, ЛК; РНБ. 18.310.7.101(2); РГБ. V 4/67.

56. **Отчет** о деятельности Минского городского комитета общественной помощи семьям нижних чинов запаса армии и ратников государственного ополчения, призванных на действительную службу [к 1 января 1915 года]. – Минск, 1915 (Губернская типография). – 31 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1948. – НББ. БА1916, БА1917, ЛК; НГАБ. 7790; РНБ. 19.118.7.457.

57. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1914 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1915. – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – РНБ. 18.278.4.65.

58. **Отчет** о деятельности Минского общества сельского хозяйства за 1913 г. / составлен секретарем Общества С. Ю. Заневским. – Минск : Минское общество сельского хозяйства, 1915 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 108 с. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1881. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр689; НГАБ. 1498, 1499 (104 с.); РНБ. 127/368, 18.287.1.4; РГБ. U 440/115.

59. **Отчет** о деятельности [Минского] Общества [сельского хозяйства] за 1914 г. / составлен секретарем Общества С. Ю. Заневским. – Минск : Минское общество сельского хозяйства, 1915. – 134, XXXIV с. ; 1 л. табл. ; 24 см. – Бібліягр.: КБ. С. 441. № 1881. – НББ. БА118, ЛК; НГАБ. 1477; РНБ. 17.163.6.207; РГБ. U 440/115.

60. **Отчет** о деятельности Общества вспомоществования нуждающимся учащимся в подведомственных Минской дирекции народных училищ низших учебных заведениях г. Минска за 1914 год (4-й год существования). – Минск, 1915 (Электротипография Илья Каплан). – 16 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1957. – РНБ. 18.301.7.87; РГБ. Р 78/998.

61. **Отчет** о деятельности опытного поля Минского общества сельского хозяйства в Тугановичах за 1914 год. Год 3-й / [составил] Леопольд [Осипович]

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Сасиновский, зав. Тугановичским опытным районным полем. – Минск, 1915. – X, 51 с., 1 л. пл. – Бібліягр.: КБ. С. 448. № 1960. – НГАБ. 1786; РНБ. 17.140.5.55.

62. **Отчет** о деятельности товариществ контроля скотных дворов / Т. М. Рыхтер, инспектор по скотоводству при Минском обществе сельского хозяйства ; Минское о-во сельского хозяйства, Секция скотоводства. – Минск, 1915 (Типография Я. А. Гринблата). – 46 с., 3 л. табл. ; 22 см. – На вокл.: 1916. – Бібліягр.: КБ. С. 449. № 1966. – НГАБ. 1881, 1882; РНБ. 17.140.2.147; РГБ. V 208/692, V 37/967.

63. **Отчет** о состоянии Минской Талмуд-Торы за 1912 год. – Минск : [Минская Талмуд-Тора], 1915. – 86 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1981; ЛоЕ. С. 351. № 3341. – РГБ. Р 78/711; РНБ. 19.78.4.155(3).

64. **Отчет** о состоянии Минской Талмуд-Торы за 1914 год. – Минск : [Минская Талмуд-Тора], 1915 (Типография Б. И. Соломонова). – 102 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 450. № 1981; ЛоЕ. С. 351. № 3341. – РГБ; РНБ. 19.78.4.155(5).

65. **Отчет** Общества дешевой столовой и чайнов для бедных евреев города Минска за 1914 год / Минское общество дешевой столовой и чайной для бедных евреев. – Минск, 1915 (Типография Гатовского и Юрщика). – 20 с. : табл. ; 20 см. – Бібліягр.: КБ. С. 452. № 1997. – НББ. БА3478, ЛК; РНБ.

66. **Отчет** Общества доставления бедным евреям города Минска средств для обучения ремеслам за 1914 год / Минское общество доставления бедным евреям средств для обучения ремеслам. – Минск, 1915 (Электротиполитография Б. И. Соломонова). – 24 с. : табл. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2001. – НББ. БА1927, БА1928, БА3464, БА244412, ЛК; РНБ. 19.78.4.52(5); РГБ.

67. **Отчет** Общества доставления дешевых гигиенических квартир бедным евреям гор. Минска за 1914 год / Минское общество доставления дешевых гигиенических квартир бедным евреям. – Минск, [1915] (Типография Б. И. Соломонова). – 33 с. – Бібліягр.: КБ. С. 453. № 2002; ЛоЕ. С. 412. № 4278. – РНБ. 18.245.6.77(3); РГБ. U 48/494.

68. **Отчет** Общества Минского еврейского сиротского дома за время с июня 1913 г. по 31 декабря 1914 года. – Минск, 1915 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 25 с. : табл. – Отчет по содержанию Информационного бюро для эмигрантов в г. Минске за 1911 г.: с. 22–23. – НГАБ. 7909.

69. **Отчет** по казенной винной операции в Минском акцизном управлении за 1914 год / Минское акцизное управление. – Минск, 1915 (Электротипография В. и И. Тасьман). – Раздз. паг. – №1–29. – НГАБ. 6976, 6977.

70. **Отчет** по Ремесленной учебной мастерской, основанной в память 300-летия царствования дома Романовых Обществом попечительства о Доме трудолюбия в г. Минске за 1914 год с 1-го января 1914 г. по 1-е января 1915 г. : год 2-й существования Мастерской. – Минск, 1915. – 20 с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2030. – РНБ. 18.312.7.135; РГБ. V 4/59.

71. **Отчет** по эксплоатации Либаво-Роменской железной дороги за 1914 год. – Минск, 1915 (Типолитография Управления Либаво-Роменской железной дороги). – 860 с. – (Министерство путей сообщения). – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2038; КРОВИ. Т. 4. С. 103. – НГАБ. 4048 (586 с.); РГИА СПб.

72. **Отчет** Польского спортивно-гимнастического общества “Сокол” в гор. Минске за 1914 г. – Минск, 1915. – 11 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 456. № 2041. – РНБ. 18.310.7.139(2); РГБ. W 262/1280.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

73. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1914 год : восемнадцатый отчетный год. – Минск, 1915 (Электротипография Илья Каплан). – V [1], 48, [4] с. – Дозволено военною цензурою. – (Минское городское кредитное общество). – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7644, 7645; РНБ. 17.150.7.43.

74. **Отчет** Правления Минской городской общественной библиотеки имени А. С. Пушкина за 1914 г. / Минская городская общественная библиотека имени А. С. Пушкина – Минск, 1915 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 72 с. – НГАБ. 106.

75. **Отчет** Строительной комиссии Минской городской управы об исполнении сметы расходов за 1913 год. – Минск, 1915 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 92 с. – Бібліягр.: КБ. С. 459. № 2070. – НГАБ. 3491, 3492, 3487; РНБ. 17.160.1.5; РГБ. V 47/16.

76. **Памятка** рядового 65-й пехотной дивизии : переработанная согласно личным указаниям командующего той же дивизией генерал-майора Троцкого : пособие для взводных и отделенных : приложение 2-е к “Программе для третьего выпуска учебных команд, обучающихся в районе боевого расположения дивизии”, 3-й выпуск. – Минск, 1915 (Типография Лившица-Баршая). – 31, [1] с., [1] л. ил. ; 17 см. –. – Бібліягр.: КБ. С. 476. № 2248. – НББ. БА50532, ЛК.

77. **План** землеустроительных работ на полевой период 1915 г. по Минской губернии : утвержден 31 марта 1915 г. Ч. 1–2. – Минск, 1915 (Губернская типография). – 29 с. – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 3. С. 103. – НГАБ. 1422; 1753; РГИА СПб (Ч. 1. 1914. 43 с.; Ч. 2. 1915. 25 с.).

78. **Положение** о Минском скотозаводском союзе / МОСХ, Секция скотоводства. – Минск : Минский скотозаводской союз, [1915] (Электротипография Я. А. Гринблата). – 10 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 484. № 2336. – НББ. БА3443, ЛК; РНБ. 40.22.3.215.

79. **Постановления** четвертого очередного Минского губернского земского собрания по страховым вопросам (Выписка из общих журн. заседаний Зем. собр.). – [Минск, 1915]. – 17 с. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С. 486. № 2368. – РНБ. Зем 19/19.

80. **Правила** выставок-ярмарок животноводства и сельского хозяйства, устраиваемых Минским обществом сельского хозяйства / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, [1915]. – 3 с. – Бібліягр.: КБ. С. 487. № 2384. – РНБ. 37.56.4.492.

81. **Правила** для замены общего собрания членов Минского ссудо-сберегательного товарищества собранием уполномоченных : [утверждены 10 февраля 1910 г.]. – Минск, [1915] (Типография Тасьман). – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 487. № 2390. – РНБ. 40.10.7.361; VUB. 91-2/265 (1910 год выд.).

82. **Правила** и тариф премий добровольного земского страхования от огня имущества в Минской губ. – Минск, 1915 (Типография Б. Л. Каплана). – 55 с. : табл. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 488. № 2408. – НББ. БА2409, БА2410, ЛК.

83. [**Приказания**] Минским военно-окружным управлениям на театре войны [за 1915 год] / Минский военный окр. штаб. – Минск, 1915. – КБ. С. 491. № 2463. – НГАБ. 15219 (Приказание № 1. 2 января 1915 года, гор. Минск – Приказание № 347. 8 сентября 1915 года, гор. Минск) ; 15275 (Приказание № 1. 2 января 1915 года, гор. Минск – Приказание № 122. 31 марта 1915 года, гор. Минск) ;

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

15276 (Приказание №123. 1 апреля 1915 года, гор. Минск – Приказание №347. 8 сентября, 1915 года, гор. Минск); РНБ. 135/230.

84. [**Приказы**] Минским военно-окружным управлениям на театре войны [за 1915 год] / Минский военный окр. штаб. – Минск, 1915. – НГАБ. 15281 (№3. 4 января 1915 года – №360. 27 мая 1915 года, гор. Минск); 15280 (Приказ №361. 31 мая 1915 года – №666. 12 сентября 1915 года, гор. Минск); РНБ. 135/229.

85. **Провинциальная** луна : сб. стихов. – Минск, 1915 (Типография Е.Ш.Гатовского и М.Х.Юрщика). – [3], 122с. ; 20 см. – Аўтары: Минна Бернштейн, Владимир Голенов, Г.Гоберман, А.Горелик, Александр Дворкин, Анатолий Зимиенко, Р.Изгур, Э.Калмансон, М.Каценальсон, Борис Лейтин, А.Поляк, Я.Ривин, Сергей Роззява, Сергей Урсынович, Е.Черный, София Шабад, А.Эльперин, Григорий Юнггерц. – Бібліягр.: КБ. С.491. №2470; ЛоЕ. С.508–509. №5409. – РНБ. 37.36.5.74; РГБ. V 54/400, V 571/271, 801-92/7268-7, 801-15/703, ЛК.

86. *Проект исчисления размеров движения и эксплуатационных доходов на 1916 г. – Минск, 1915. – 36с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т.4. С.103. – РГИА СПб.

87. **Проект** приходно-расходной сметы г. Минска на 1915 год. Объяснительная записка. – [Минск, 1915]. – 16с. – Бібліягр.: КБ. С.492. №2501. – РГБ. V 28/48.

88. **Проект** сметы доходов и расходов г. г. Минска на 1915 год. – Минск, 1915 (Электротипография В. и И.Тасьман). – [53]с. : табл. ; 35 см. – Бібліягр.: КБ. С.493. №2505. – НББ. АБ87345, БА1537К, БА227336К, ЛК; НГАБ. 6824 (з дадаткам рукапіснага тэксту: с. 54–269); VUB. B42-2/64 (18с.); РНБ. 37.54.1.182(2); РГБ. U 47/45.

89. **Рабинзон**, Манко Рубинов. Распутывание Гордиева узла : доказательство решения Ферматовой проблемы / составил на соискание премии гродненский мещанин, минский житель Манко Рубинов Рабинзон. – Минск : склад издания у автора М.Р.Рабинзон, 1915 (Типография И.Каплана). – 8с. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С.500. №2597. – РНБ. 34.104.6.117; РГБ. U 42/1971, V 122/123.

90. **Ридигер**, Владимир Романович фон (1878–1915). О ликвидации опытного хозяйства Болотной станции в “Лахве” / [ученый агроном В. фон-Ридигер]. – Минск, 1915 (Типолитография Б.И.Соломонова). – 22с. ; 21 см. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С.501. №2622. – НГАБ. 1866; VUB. U54875; РНБ. 34.104.6.242; РГБ. V 121/1894.

91. **Саватеев**, Андрей Иванович (1889–). О бешенстве / кратко и общедоступно изложил студент медицины А.Саватеев. – Минск, 1915 (Электротипография Нахумова и Тайцеля). – [2], 10с. ; 17 см. – (Минская земская Пастеровская станция). – Бібліягр.: КБ. С.504. №2683. – НББ. БА3511, ЛК; РНБ.

92. *Сводные статистические ведомости по перевозке пассажиров, багажа и товаров пассажирской большой и малой скорости по Либаво-Роменской железной дороге за 1914 г. – Минск, 1915. – 19, 19, 29с., [1]л. табл. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т.4. С.104. – РГИА СПб.

93. **Сельскохозяйственный** обзор Минской губернии за 1914 год. Вып.4. Урожай хлебов и трав в 1914 г. / [текст М.И.Шкубера ; редакция М.Антипович]. – Минск, 1915 (Электротипография Я.А.Гринблата). – 47с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – Бібліягр.:

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

КБ. С. 511. № 2808. – НББ. БА2743, БА2744, БА121275, БА244109, ЛК; РНБ. Зем 19/7; РГБ. W 467/108, A 228/1198.

94. *Смета доходов и расходов по типо-литографии Управления на 1916 г. – Минск, 1915. – 14 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

95. *Смета по эксплуатации на 1916 г. – Минск, 1915. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

96. **Смета** расходов и доходов губернских земских повинностей на 1915 год. – Минск, 1915 (Губернская типография). – 60, 103 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2905. – НББ. БА1511К, ЛК; НГАБ. 6755–6757, 6759; РНБ. Зем 19/С2.

97. **Смета** расходов и доходов земских сумм по г. г. Минску на 1915 год. – Минск, 1915 (Типография В. и И. Тасьман). – 41 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2906. – НГАБ. 6822, 6825; РГБ. U 280/183; РНБ. 19.49.1.201.

98. *Смета шпалопропиточного завода ст. “Осиповичи” на 1916 г. – Минск, 1915. – 13 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

99. [**Сообщение** о собраниях Совета Минского общества сельского хозяйства : 1]. – Минск, [1915]. – [4] с. – (Совет Минского общества сельского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 520. № 2947. – РНБ. 37.63.2.69, 37.58.3.255.

100. **Состояние** посевов и трав в Минской губернии к 25 мая и 10 июня 1915 г. – Минск, 1915. – (Бюллетень / Статистический отдел Минской губернской земской управы ; № 1/2). – Бібліягр.: КБ. С. 520. № 2951. – РНБ. ЗемП. 19/3.

101. *Список абонентов Минской, Борисовской, Новоборисовской и Смолевичской телефонных сетей. Сост. по 16 мая 1915 года. – Минск, 1915 (Электро-типография Н. М. Нахумова (старш.). – 150, 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 521. № 2961.

102. *Статистика перевозок по Либаво-Роменской железной дороге I и II категорий палат и большой скорости. Ч. 11. За 1914 г.: Отправление. – Минск, 1915. – 549, 33 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 105. – РГИА СПб.

103. *Статистика перевозок по Либаво-Роменской железной дороге I и II категорий палат и большой скорости. Ч. 11. За 1914 г.: Транзит. – Минск, 1915. – 209, 16 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 105. – РГИА СПб.

104. *Статистика перевозок хлебных грузов по Либаво-Роменской железной дороге. Ч. 11. За 1914 г.: Прибытие. – Минск, 1915. – 195 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 105. – РГИА СПб.

105. *Статистика перевозок хлебных грузов по Либаво-Роменской железной дороге. Ч. 11. За 1914 г.: Транзит. – Минск, 1915. – 29 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 105. – РГИА СПб.

106. *Статистика перевозок хлебных грузов по Либаво-Роменской железной дороге. А. Отправление со станций Либаво-Роменской железной дороги за 1914 год. – Минск : [Управление Либаво-Роменской железной дороги, 1915]. – 163 с. – Бібліягр.: КБ. С. 524. № 3016; КРОВИ. Т. 4. С. 105. – РНБ; РГБ; РГИА СПб.

107. **Статистика** перевозок хлебных грузов по Либаво-Роменской железной дороге. Б. Прибытие на станции Либаво-Роменской железной дороги за

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1914 год. – Минск : [Управление Либаво-Роменской железной дороги, 1915]. – 195 с. – НГАБ. 19842 (у канвалюце).

108. **Урожай** ржи и сена в Минской губернии в 1915 году и виды на урожай яровых. – Минск, 1915 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 10 с. ; 25 см. – (Бюллетень / Статистическое отделение Минской губернской земской управы ; № 3). – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3215. – НББ. БА85945, ЛК; РНБ. Зем П/19/3.

109. **Устав** Больничной кассы при Фанеро-лесопильном заводе при ст. Микашевичи / Фанеро-лесопильный завод, Больничная касса. ст. Микашевичи, Мозыр. уезд. – [Минск, 1915] (Типография бр. С. и Х. Вильковичи [Мозырь]). – 43 с. – Бібліягр.: КБ. С. 541. № 3262. – РНБ. 37.63.9.320.

110. ***Устав** Минского ссудо-сберегательного товарищества : [утвержден 12 февраля 1901 г.] / Минское ссудо-сберегательное товарищество. – Минск, 1915. – 34 с. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3438. – РНБ.

111. ***Устав** Новосверженского общества сельского хозяйства : [утвержден в сентябре 1914 г.]. – Минск, 1915 (Электротипография С. А. Некрасова). – 20 с. – Бібліягр.: КБ. С. 549. № 3491.

112. **Устав** Общества домовладельцев по устройству в Минске Ассенизационного обоза : [утвержден 22 апреля 1915 г.]. – Минск, 1915 (Электротипография Гатовского и Юрщика). – 16 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3544. – НББ. БА3468, ЛК.

113. **Устав** Общества потребителей служащих Александровской железной дороги : [утвержден 12 сентября 1908 г.]. – Минск, 1915 (Типография В. и И. Тасьман). – 23 с. – Бібліягр.: КБ. С. 552. № 3575. – РНБ. 37.58.8.286.

114. **Устав** Попечительного общества о Доме трудолюбия в г. Минске : [утвержден 6 июня 1896 г.]. – Минск, 1915 (Губернская типография). – 17, [3] с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3614. – НГАБ. 7781; РНБ. 37.57.7.160.

115. **Чиханов**, Б. П. Элементы теории вероятностей : дополнительные статьи к курсу алгебры в восьмиклассных коммерческих училищах / Б. Чиханов. – Минск, 1915 (Электротипография И. Каплан). – 23 с. : табл. ; 23 см. – Бібліягр.: КБ. С. 563. № 3831. – НББ. БА85938, ЛК; РНБ. 40.10.7.212; РГБ. V 86/61, V 63/271.

116. **Kalendarz** Ilustrowany na rok 1916. – Wilno ; Mińsk : Księgarnia W. Makowskiego, [1915] (Druk. "Znicz", Wilno). – Пер. з пол.: Каляндар ілюстраваны на 1916 год. – BN.

1916

1. **Базарные** цены. Вып. 1. Январь 1916 г. – Минск, 1916 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 14 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – НГАБ. 14253.

2. **Базарные** цены. Вып. 2. Февраль 1916 г. – Минск, 1916 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 18 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – НГАБ. 14222.

3. **Базарные** цены. Вып. 3. Март 1916 г. – Минск, 1916 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 17 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – НГАБ. 14223.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4. **Базарные** цены. Вып. 4. Апрель 1916 г. – Минск, 1916 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 18 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – НГАБ. 14224.

5. **Базарные** цены. Вып. 6. Июнь 1916 г. – Минск, 1916 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 18 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 135. – НББ. БА2581, БА2582, ЛК; НГАБ. 14225.

6. ***Базарные** цены. Вып. 7. Декабрь 1916 г. – Минск, 1916 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 15 с. : табл. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – Бібліягр.: КБ. С. 318. № 135. – НББ. БА2583, БА2584, БА100452.

7. **Бердяев**, Аркадий Федорович (1864–1957). По поводу огнестрельных ранений в связи с докладами на последнем Пироговском съезде : доклад, прочитанный на XV-ом заседании Научных совещаний военных врачей армий Западного фронта 10 мая 1916 года / д-р мед. А. Ф. Бердяев. – Минск, 1916 (Типография Лившица-Баршая). – 26 с. ; 21 см. – (Управление начальника санитарной части армий Западного фронта). – Бібліягр.: КБ. С. 320. № 170. – НББ. БА3334, ЛК.

8. **Доклад** инженер-гидротехника при Минском управлении земледелия и государственных имуществ к сметному совещанию о гидротехнических работах на 1916-й год в Минской губернии. Часть первая. Общая / [составил инженер-гидротехник А. Дубах]. – Минск, [1916]. – 35 с. – На вокл. загал.: Доклад к предположениям о гидротехнических работах на 1916 год распадается на пять частей нижеследующего содержания. Часть первая. – Общая ; Часть вторая. – Изыскания и работы при землеустройстве ; Часть третья. – Изыскания и работы на казенных землях ; Часть четвертая. – Изыскания и работы общеполезного значения. Метеорология и гидрометрия ; Часть пятая. – Технический персонал. Инвентарные и канцелярские работы. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 613. – НГАБ. 1867.

9. **Доклад** инженер-гидротехника при Минском управлении земледелия и государственных имуществ к сметному совещанию о гидротехнических работах на 1916-й год в Минской губернии. Часть вторая. Работы при землеустройстве / [составил инженер-гидротехник А. Дубах, ст. механик инженер И. Тупикин, техник 1-го разряда П. Дацко]. – Минск, [1916] (Типолитография Б. И. Соломонова). – 49 с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 613. – НГАБ. 1868, 1869.

10. **Доклад** инженер-гидротехника при Минском управлении земледелия и государственных имуществ к сметному совещанию о гидротехнических работах на 1916-й год в Минской губернии. Часть третья. Работы на казенных землях / [составил инженер-гидротехник А. Дубах]. – Минск, [1916] (Губернская типография). – 26 с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 613. – НГАБ. 1870, 1950.

11. ***Доклад** инженер-гидротехника при Минском управлении земледелия и государственных имуществ к сметному совещанию о гидротехнических работах на 1916-й год в Минской губернии. Часть четвертая. Изыскания и работы общеполезного значения. Метеорология и гидрометрия / [составил инженер-гидротехник А. Дубах]. – Минск, [1916].

12. ***Доклад** инженер-гидротехника при Минском управлении земледелия и государственных имуществ к сметному совещанию о гидротехнических работах на 1916-й год в Минской губернии. Часть пятая. Технический персонал.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Инвентарные и канцелярские работы / [составил инженер-гидротехник А. Дубах]. – Минск, [1916].

13. *__Докладная__ записка совета Минского общества сельского хозяйства о сохранении производительных сил края. – Минск, [1916]. – 3 с. – Бібліягр.: КБ. С. 346. № 627. – РНБ.

14. **Доклады** и сметы уездной земской управы и постановления уездного земского собрания. 4-й г. (1914–1915). – Минск, 1916. – [2], VI, 213, 122 с. – Бібліягр.: КБ. С. 349. № 641. – РГБ. S 45/180, U 51/818

15. **Доклады** [Минской] губернской земской управы V-му очередному Губернскому земскому собранию. Взаимное земское страхование Минской губернии : [доклады] и проект сметы на 1916 г. – Минск, 1916 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 71 с. : табл. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ. БА800, ЛК; НГАБ. 7856, 3325, 3330; РГБ. S 45/180, U 51/818.

16. **Доклады** Минской губернской земской управы V-му очередному Губернскому собранию. По разным вопросам. – Минск, 1916 [(Губернская типография)]. – [109] с. ; 25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ. БА801 (97, 27, 6 с.), ЛК; НГАБ. 3324, 3326–3329; РНБ; РГБ. S 45/180, U 51/818.

17. **Доклады** Минской губернской земской управы 6-му очередному Губернскому собранию. Взаимное земское страхование Минской губернии : [доклады] и проект сметы на 1916 г. – Минск, 1916 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 71 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ; РГБ. S 45/180, U 51/818.

18. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Мартовские собрания 1916 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1916. – 52 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – НББ. 3ОК16400; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

19. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Майские собрания 1916 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1916. – 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17 ; РГБ. А 218/802.

20. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Майские и ноябрьские собрания 1915 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1916 (Электротипография Гринблата). – 56 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – НББ. 3ОК16400 ; РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

21. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Октябрьские собрания 1916 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1916. – [1], 21 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ. А 218/802.

22. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Декабрьские собрания 1916 г. / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1917. – 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17; РГБ.

23. **Журналы** 5-го очередного Минского губернского земского собрания : сессия 1–7 января 1916 г. – Минск, 1916 (Типография Я. А. Гринблата). – IX, 138 с. – Бібліягр.: КБ. С. 365. № 800. – НГАБ. 3366–3372; РНБ. Зем 19/Ж3.

24. **Инструкция** для врачей передовых лечебных учреждений Российского общества Красного Креста при армиях Западного фронта. – Минск, 1916 (Электротипография Илья Каплан). – 19 с. – НГАБ. 14020.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

25. *Исчисление** расходов по эксплуатации Либаво-Роменской железной дороги на 1917 г. и пояснительные к нему записки. – Минск, 1916. – 28 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 102. – РГИА СПб.

26. **Каталог** выставки картин польских художников, Минск = Katalog wystawy obrazów malarzy polskich, Minsk. – Минск, [1916] (Типография С. А. Некрасова). – 15 с. ; 17 см. – На вокл. загал.: 1916. – Тэкст паралельна на рус. і пол. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 384. № 1055. – НББ. БА3486, ЛК.

27. **Кирсанов**, Александр Трофимович (1880–1941). О работах Минской болотной опытной станции в 1916 г. и предстоящая деятельность ее в 1917 году / [А. Кирсанов]. Из работ Минского опытного болотного поля в 1915 году / [М. Докукин]. – [Минск, 1916?]. – 13 с. : табл. ; 26 см. – Аўтары ўказаны ў канцы артыкулаў. – У адной вокладцы з: Из работ Минского опытного болотного поля в 1915 году. – НББ. Ба31470, ЛК.

28. **Объяснительная** записка Минской городской управы к проекту приходно-расходной сметы г. Минска на 1917 год. – Минск, 1916 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 417. № 1608. – НГАБ. 3510, 3511, 3512.

29. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1915 год : девятнадцатый отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, [1916] (Электротипография Н. М. Нахумова). – VIII, 45, [5] с. – Дозволено военною цензурою. – (Минское городское кредитное общество). – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7646, 7647.

30. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1914 год (32-й год существования Общества) : утвержден 7 марта 1915 г. / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1916 (Типография Я. А. Гринблата). – 126 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2047. – НГАБ. 7685 (20 с.); ЦНБ НАНБ. ОБ-XIX/Нр-662.

31. ***Отчет** Минского дневного приюта для еврейских детей за 1915 г. / Общество по содержанию приюта. – Минск, [1916]. – 14 с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 424. № 4466.

32. **Отчет** [Минской губернской управы по делам земского хозяйства, Страховой отдел] за 1914 год : I. Обязательное страхование ; II. Добровольное страхование строений ; III. Страховые движимости ; IV. Противопожарные мероприятия и огнестойкое строительство ; V. Страховые агенты и инспектора ; VI. Приложение к отчету по огнестойкому строительству. – Минск, 1916 (Типография Я. А. Гринблата). – II, 123 с. – Дозв. воен. ценз. – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1907. – НГАБ. 3175; РГБ.

33. ***Отчет** Минской губернской земской управы за 1914 год : Обязательное страхование ; Добровольное страхование строений ; Страховые движимости ; Противопожарные мероприятия и огнестойкое строительство. Страховые агенты и инспектора ; Приложение к отчету по огнестойкому строительству. – Минск, 1916. – [262] с. – (Взаимное земское от огня страхование Мин. губ.). – Бібліягр.: КБ. С. 443. № 1903. – РГБ.

34. ***Отчет** о деятельности Городской комиссии по удовлетворению насущных нужд города Минска за время с 1-го сентября 1915 года по 1-е января 1916 г. и 7 июля 1916 г. – Минск, 1916. – 75 с. – Бібліягр.: КБ. С. 445. № 1932.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

35. **Отчет** о деятельности Минского губернского статистического комитета за 1915 год / Минский губернский статистический комитет. – Минск, 1916. – 9 с. – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1951. – РНБ. 18.278.4.65.

36. **Отчет** о деятельности [Столинского земледельческого] комитета [военной помощи] за 1915 год. – Минск, 1916 (Типография "Реномэ" Ш. А. Гринблата). – 11, [1] с. – (Столинский земледельческий комитет военной помощи). – НГАБ. 7904.

37. ***Отчет** Правления Минского общества взаимного от огня страхования за 1915 год (33-й год существования) / Минское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1916. – 32 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 458. № 2047. – РГБ.

38. **Памятная** книжка Минской губернии и календарь на 1917 год / издание Минского губернского статистического комитета. – Минск, 1916 (Типография Инвалидов). – 248, [1] с. : ил. – На вокл. загал.: Памятная книжка Минской губернии на 1917 г. – Бібліягр.: КБ. С. 479. № 2254. – НББ. БА3872 (дэф. асобнік), ЛК; ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-2900; НГАБ. 13327, 13340; ПБ. 77096 РФ; РНБ. С595Мин/П15; РГБ. J 57/53.

39. **Положение** о государственном подоходном налоге / обработано начальником отделения Минской казенной палаты Я. П. Смирновым и податным инспектором С. О. Лисицким. – Изд. неофиц. – Минск, 1916 (Типография Б. Л. Каплана). – VIII, 64 с. ; 26 см. – Бібліягр.: КБ. С. 484. № 2335. – НББ. В6054, БА121276; НГАБ. 7192, 7193.

40. **Постановления** пятого очередного Минского губернского земского собрания по страховым вопросам : (выписка из общих журналов заседаний земского собрания). –Минск, [1916] (Электротипография Я. А. Гринблата). – 27, [1] с. – НГАБ. 7880.

41. **Правила** и формы денежной и технической отчетности по работам на водных, шоссейных и грунтовых путях, находящихся в ведении Полевого управления. – Минск : Изд. Управления путей сообщения Главного управления военных сообщений, 1916 (Типолитография Управления железной дороги). – 193 с. : табл. ; 25 см. – (Министерство путей сообщения). – Бібліягр.: КБ. С. 488. № 2409. – НББ. БА115855, В58636.

42. ***Проект** исчисления размеров движения и эксплуатационных доходов на 1917 г. – Минск, 1916. – 43 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 103. – РГИА СПб.

43. ***Проект** сметы доходов и расходов г. Минска на 1916 год. – Минск, 1916. – 54 с. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2505.

44. **Проект** сметы расходов и доходов губернских земских повинностей на 1916 год. – Минск, 1916 (Типография Б. Л. Каплан). – (Минское губернское земство). – Раздз. паг. – Бібліягр.: КБ. С. 493. № 2508 (58, 68 с.). – НГАБ. 6760–6763, 6908.

45. **Ретроспективная** выставка искусства, ноябрь 1916 г. = Retrospektywna wystawa sztuki, listopad 1916 r. : [каталог]. – Минск, [1916] (Типография Х. С. Форин). – 35 с. ; 17 см. – На ўклейцы: Отдел попечения над предметами искусства и культуры при Ц.К.О. в Минске = Wydział opieki nad zabytkami sztuki i kultury przy C.K.O. w Mińsku. – Тэкст паралельна на рус. і пол. мовах. – Бібліягр.: КБ. С. 501. № 2617. – НББ. БА12850, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

46. **Руководящие** инструкции / Минский губернский комитет Всероссийского земского союза. – Минск, 1916 (Электротипография Я. А. Гринблата). – Дозволено военною цензурою. – 16 с. – Бібліягр.: КБ. С. 503. – НГАБ. 2666, 3045.

47. **Сборник** распоряжений руководящего характера по Железнодорожно-строительному отделу Управления путей сообщения, с 22 сентября 1915 г. по 15 октября 1916 г. – Минск, 1916. – XX, 230, [23] с., 3 л. ил. ; 27 см. – (Штаб Верховного главнокомандующего, Главное управление военных сообщений, Управление путей сообщения, Отделение железно-дорожного строительства). – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2768. – РГБ. U 261/273, V 366/253.

48. **Сборник** распоряжений руководящего характера по Счетной части Управления путей сообщения, с 1 октября 1915 года по 15-ое октября 1916 года. – Минск, 1916 (Типолитография Управления Либаво-Роменской железной дороги). – 278 с. – (Штаб Верховного главнокомандующего, Главное управление военных сообщений, Счетная часть). – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2769. – НББ. БА941, ЛК.

49. **Светлов**, Василий Сергеевич (1878–). Внимание, психическая работоспособность и ассоциации у страдающих хроническим алкоголизмом. (Эксперим.-психол. клинич. исслед.) : диссертация на степень д-ра медицины / [сочинение] В. С. Светлова ; из психол. лаб. клиники душевных болезней при Воен.-мед. акад. – Минск, 1916 (Электротипография И. Каплан). – 141 с., 3 л. граф. – (Серия докторских диссертаций, допущенных к защите в Военно-медицинской академии в 1916–1917 гг. ; № 60). – Бібліягр.: КБ. С. 510. № 2781. – РНБ; РГБ. U 146/385, V 293/633, V 107/503.

50. *__Сводные__ статистические ведомости по перевозке пассажиров, багажа и товаров пассажирской большой и малой скорости по Либаво-Роменской железной дороге за 1915 г. – Минск, 1916. – 19, 19, 30 с., 1 л. табл. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

51. *__Смета__ доходов и расходов по вспомогательным предприятиям на 1916 г. : (ссудная, складочная, комиссионная и экспедиторская операции). – Минск, 1916. – 38 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

52. *__Смета__ доходов и расходов по типо-литографии Управления на 1917 г. – Минск, 1916. – 8 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

53. *__Смета__ по эксплуатации на 1917 г. – Минск, 1916. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

54. *__Смета__ прихода и расхода сумм сбора в 1/5 коп. с пуда ввозимых на станции грузов на 1917 г. – Минск, 1916. – 24 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

55. *__Смета__ расходов и доходов губернских земских повинностей на 1916 г. – Минск, 1916. – [137] с. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2905. – РНБ.

56. **Смета** расходов и доходов земских сумм по г. г. Минску на 1916 год. – Минск, 1916 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 59 с. : табл. – На другой стар. вокл.: Дозволено военною цензурою. – Бібліягр.: КБ. С. 517. № 2906. – НББ. БА1551К, ЛК; НГАБ. 6834, 6835.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

57. *Смета шпалопропиточного завода ст. “Осиповичи” на 1917 г. – Минск, 1916. – 15 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

58. [**Сообщение** о собраниях совета Минского общества сельского хозяйства : 2]. – Минск, [1916]. – [2] с. – (Совет Минского общества сельского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 520. № 2947. – РНБ. 37.63.2.69, 37.58.3.255.

59. ***Статистика** перевозок по Либаво-Роменской железной дороге I и II категорий палат и большой скорости. Ч. 11. За 1915 г.: Отправление. – Минск, 1916. – 271, 33 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 105. – РГИА СПб.

60. ***Статистика** перевозок по Либаво-Роменской железной дороге I и II категорий палат и большой скорости. Ч. 11. За 1915 г.: Транзит. – Минск, 1916. – 151, 16 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 105. – РГИА СПб.

61. ***Статистика** перевозок хлебных грузов по Либаво-Роменской железной дороге Ч. 11. За 1915 г.: Транзит. – Минск, 1916. – 23 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 105. – РГИА СПб.

62. ***Указатель** всех запрещений, ограничений погрузки и приема от соседних дорог и сложение ответственности за просрочку в доставке грузов, действующих с 15 февраля 1916 г. № 3. – [Минск, 1916]. – 81 с. – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3205; КРОВИ. Т. 4. С. 105. – НББ; РГИА СПб.

63. ***Указатель** всех запрещений, ограничений погрузки и приема от соседних дорог и сложение ответственности за просрочку в доставке грузов, действующих с 16 марта 1916 г. № 5. – Минск, 1916 (Типолитография Управления Либаво-Роменской железной дороги). – 94 с. – (Либаво-Роменская железная дорога, Служба движения и телеграфа, Товарный отдел). – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3205. – НББ.

64. ***Указатель** всех запрещений, ограничений погрузки и приема от соседних дорог и сложение ответственности за просрочку в доставке грузов, действующих с 1 апреля 1916 г. № 6. – Минск, 1916 (Типолитография Управления Либаво-Роменской железной дороги). – 96 с. – (Либаво-Роменская железная дорога, Служба движения и телеграфа, Товарный отдел). – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3205. – НББ.

65. ***Указатель** всех запрещений, ограничений погрузки и приема от соседних дорог и сложение ответственности за просрочку в доставке грузов, действующих с 16 мая 1916 г. № 9. – [Минск, 1916]. – 105 с. – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3205; КРОВИ. Т. 4. С. 06. – НББ; РГИА СПб.

66. **Указатель** всех запрещений, ограничений погрузки и приема от соседних дорог и сложение ответственности за просрочку в доставке грузов, действующих с 16 июня 1916 г. № 11. – Минск, 1916 [(Типолитография Управления Либаво-Роменской железной дороги)]. – 80 с. – (Либаво-Роменская железная дорога, Служба движения и телеграфа, Товарный отдел). – НГАБ. 3725.

67. **1. Урожай** хлебов и трав в 1916 году : предварительные итоги. 2. Цены на хлеба и сено в 1916 году. – Минск, 1916 (Электротипография Я. А. Гринблата). –16 с. ; 26 см. – (Статистическое отделение Минской губернской земской управы). – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3216. – НББ. БА2858, БА2859, ЛК.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

68. **Устав** Минского потребительского общества "Сила" Минской губ. : [утвержден 13 апреля 1916 г.]. – Минск, 1916 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 26 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 547. № 3426. – НББ. БА42249, ЛК; НГАБ. 14242; РНБ. 37.61.9.215.

69. **Устав** Потребительного общества при Минской 1-ой общей больничной кассе : [утвержден 13 мая 1897 года, 11 августа 1916 года]. – Минск, 1916 (Типография А. Д. Перского). – 32 с. ; 17 см. – Бібліягр.: КБ. С. 554. № 3621. – НББ. БА3247, ЛК.

70. **Чиханов**, Б. П. Учебник арифметики : курс сред. учеб. заведений / Б. Чиханов. – 8-е изд. – Минск, 1916 (Электротипография И. Каплан). – 120 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 563. № 3829. – РНБ. 34.103.7.12; РГБ. D 57/198.

71. **Jankowska**, Irena. Wypisy polskie. Cz. 1 / zebr. i ułożyła Irena Jankowska. – Wilno ; [Mińsk?] : Nakładem spółki księgarsko-wydawniczej w Wilnie, [1916] (Druk. Józefa Zawadskiego). – 126 s. ; 22 см. – Пер. з пол.: Янкоўска Ірэна. Польскія выпісы. – Бібліягр.: Makowski. 1925. Nr 20. S. 520. – BN. II 383.930 cz. 1 (дэф.), II 384.484 cz. 1 (92, [2] s.).

72. **Kuncewicz**, Adam. Arytmetyka. Cz. 1 / Adam Kuncewicz. – Wilno ; [Mińsk?] : Spółka księgarsko-wydawnicza, [1916?]. – Пер. з пол.: Кунцэвіч Адам. Арыфметыка. – Бібліягр.: Makowski. 1925. Nr 20. S. 520. – BN. II 384.527 cz. 1 (Wilno, 1918. 113 s. ; 23 см).

73. ***Paszkiewicz[owa]**. Gramatyka. – [Mińsk?] : Spółka księgarsko-wydawnicza, [1916]. – Пер. з пол.: Пашкевіч. Граматыка. – Бібліягр.: Makowski. 1925. Nr 20. S. 520.

74. ***Wołłowicz**. Geografia. – [Mińsk?] : Spółka księgarsko-wydawnicza, [1916]. – Пер. з пол.: Валовіч. Геаграфія. – Бібліягр.: Makowski. 1925. Nr 20. S. 520.

75. **Woroniecka**, Janina. Mały elementarz ABC / Janina Woroniecka. – Wilno ; [Mińsk?] : Spółka księgarsko-wydawnicza w Wilnie, 1916 (Druk. Józefa Zawadzkiego w Wilnie). – 76 s. : il. ; 23 см. – Пер. з пол.: Варанецка Яніна. Малы лемантар ABC. – Бібліягр.: Makowski. 1925. Nr 20. S. 520. – BN. II 877.744 A.

76. **Życka**, Ludwika (1859 – пасля 1939). Początkowe ćwiczenia do nauki poprawnego pisania. Cz. 1 / Ludwika Życka. – Wilno : Nakładem księgarni Józefa Zawadzkiego ; [Mińsk? : Spółka księgarsko-wydawnicza], 1916 (Druk. Józefa Zawadzkiego w Wilnie). – 59, [1] s. ; 18 см. – Пер. з пол.: Жыцка Людвіка. Пачатковыя практыкаванні па навучанні правільнаму пісьму. – Бібліягр.: Makowski. 1925. Nr 20. S. 520 (Życka L. Najmniejsze Czytanki / Polska Spółka Wydawnicza). – BN. I 376.839 cz. 1; I 378.150 cz. 1.

1917

1. **Гушча**, Тарас (Колас Якуб, сапр. Міцкевіч Канстанцін Міхайлавіч ; 1882–1956). Сцэнічныя творы / Тарас Гушча. – Мінск : Выданне "Вольнае Беларусі", 1917 (Друкарня Н. М. Нахумова (старшага). – 32 с. ; 17 см. – Перад загал. аўтар: Гушча Тарас. – Змест: Антось Лата ; На дарозі жыцця. – Бібліягр.: ЛБД. Ч. 3, сш. 1. С. 1. № 5; КБ. С. 237. № 198. – НББ. 13Н//242(026), БЯ98; Ба66, БА67, БА12853, БА47651, БА63883, ЛК; РНБ. 17.147.7.303; РГБ.

2. **Дзіцячая** чытанка : [зборнік вершаў]. – Мінск : Выданне "Вольнае Беларусі", 1917 (Друкарня Н. М. Нахумова (старэйшаго). – 32 с. : іл. ; 20 см. – На вокл.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

пададзены наступныя выхадныя даныя: Менск, 1918 (Друкарня Я. А. Грынблята). – Бібліягр.: ЛБД. Ч. 3, сш. 1. С. 1. № 6; КБ. С. 225. № 113. – НББ. БА48547, 13Н//237(026), БЯ99, ЛК; ПБ. 31563 РФ; БДАМЛіМ. Ф. 3. Воп. 1. № 222.

3. **Лёсік**, Язэп Юр'евіч (1884–1940). Аўтаномія Беларусі / Я. Лёсік. – Мінск : Выданьне "Вольнае Беларусі", 1917 (Друкарня Н. М. Нахумова). – 16 с. – Бібліягр.: ЛБД. Ч. 3, сш. 1. С. 1. № 7. – НГАБ. 16648; БДАМЛіМ. 13866 (копія).

4. **Літэратурны** зборнік "Вольнае Беларусі". Сшытак першы. – Мінск : Выдавецтво "Вольнае Беларусі", 1917 (Друкарня Н. М. Нахумова). – [2], 70, [2] с. : іл. ; 21 см. – На апошняй стар. вокл. рэкл. выд-ва. – Бібліягр.: ЛБД. Ч. 3, сш. 1. С. 1–2. № 8; КБ. С. 241. № 220. – НББ. 13Н//238(026), 096/16364, ЛК; НГАБ. 13663, 13738.

5. **Міцкевіч**, Міхась (псеўд. Антось Галіна ; 1897–1991). Як Мікіта бараніў сваіх : [апавяданне] / М. Міцкевіч, Я. Лёсік. – Мінск : Выданьне "Вольнае Беларусі", 1917 (Друкарня Я. Грынблата). – 8 с. ; 18 см. – Бібліягр.: ЛБД. Ч. 3, сш. 1. С. 2. № 9. – НББ. 096/17922 (Галіна Антось. Як Мікіта бараніў сваіх / М. Міцкевіч і Я. Лёсік); НГАБ. 13685.

6. **Мэморыя** [Дэкларацыя] продстаўнікаў Беларусі на ІІІ-ей канфэрэнцыі народаў / [падаў і на беларускую мову пераклаў Бр. Эпімах-Шыпілло]. – Мінск : Выданьне "Вольнае Беларусі", 1917 (Друкарня Н. М. Нахумова). – 7 с. ; 17 см. – Канферэнцыя адбылася ў Швейцарыі ў чэрвені 1916 г. Дэкларацыя па-французску надрукавана ў Лазане 27 чэрвеня. – Бібліягр.: ЛБД. Ч. 3, сш. 1. С. 2. № 10; КБ. С. 244. № 239. – НББ. БА25682, ЛК.

7. ***Пратакол** з'езду беларускіх нацыянальных арганізацый у Мінску 25–27 марта 1917 г. – Мінск, 1917. – [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 249. № 283.

8. ***Пратакол** ІІІ з'езду Беларускай Сацыялістычнай Грамады. – Мінск, [1917] (Типография Инвалидов). – 4 с. – Бібліягр.: ЛБД. Ч. 3, сш. 1. С. 2. № 11; КБ. С. 249. № 282.

9. **Тарас** на Парнасі : [паэма]. – Мінск : Выданне "Вольнае Беларусі", 1917 (Друкарня Я. Грынблята). – 16 с. ; 18 см. – На апошняй стар. вокл.: Вышлі з друку і прадаюцца гэткія кнігі [спіс кніг, якія "Вольная Беларусь" выпусціла – 6 назв. і 1 назва выдання, якое друкуецца, – у 1917 г.]. – Склад выданняў: Мінск, Захароўск. 24, Беларуская Кнігарня. – Бібліягр.: ЛБД. Ч. 3, сш. 1. С. 2. № 14; КБ. С. 257. № 360. – НББ. 096/14962, БА63906, БА115996, ЛК; ПБ. 3568 РФ; НГАБ. 13690; БДАМЛіМ. 1787; МБП. КП-8 4343/259; РГБ.

10. **Чаго** хоча Беларуская Социялістычная Грамада : праэкт праграмы. – Мінск : Выданьне Мінскай Організацыі Бел. Соц. Грамады, 1917 (Друкарня Я. А. Грынблата). – 7, [1] с. – На другой стар. вокл.: Склад выданьня у Беларускай кнігарні. Мінск, Захараўская, 24. – Тэкст паралельна на бел. і рус. мовах. – Бібліягр.: ЛБД. Ч. 3, сш. 1. С. 2. № 15; КБ. С. 260. № 380. – ЦНБ НАНБ. Б-ХХ/НР-1051; РНБ. 34.106.1.247 (Праэкт Праграмы Беларускай Социялістычнай Грамады).

11. ***А. К.** (сапр. Коллонтай, Александра Михайловна ; 1872–1952). Кому нужна война / А. К. – Минск : Книгоиздательство "Звезда" при Минском комитете РСДРП, 1917. – (РСДРП ; № 1). – Бібліягр.: КБ. С. 310. № 7а.

12. **Базарные** цены. Вып. 3. Март 1917 г. – Минск, 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 17 с. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – НГАБ. 14226.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

13. **Базарные** цены. Вып. 4. Апрель 1917 г. – Минск, 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – 17 с. – НГАБ. 14227.

14. **Базарные** цены. Вып. 5. Май 1917 г. – Минск, 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 17 с. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – НГАБ. 14228.

15. **Базарные** цены. Вып. 7. Июль 1917 г. – Минск, 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 17 с. – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – НГАБ. 14229

16. **Базарные** цены. Вып. 8. Август 1917 г. – Минск, 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – (Оценочно-статистический отдел Минской губернской земской управы). – 17 с. – НГАБ. 14230.

17. *__Богданович__, Максим Адамович (1891–1917). Обзор деятельности Минской губернской продовольственной комиссии по 1 января 1917 г. / М. Богданович. – Минск, 1917. – Бібліягр.: БП. 1992. Т. 1. С. 159.

18. *__Большевики__ о земле. – Минск : Книгоиздательство "Звезда" [при Минском комитете РСДРП], 1917. – 16 с. – (РСДРП ; № 15). – Бібліягр.: КБ. С. 322. № 202.

19. *__Бочковский__, А. Д. Записки по электротехнике слабых токов на железных дорогах на Временных железнодорожных курсах Либаво-Роменской железной дороги. Ч. 1. Общая часть, телеграфия, телефония / А. Д. Бочковский. – Минск, 1917. – IV, 76 с. – Бібліягр.: КБ. С. 323. № 228. – РГБ.

20. *__Великая__ Российская революция. Вып. 1. Акты и события революционного периода : [События от 14-го до 20-го февраля]. – Минск : [Комитет Западного фронта Всероссийского земского союза, Издательский отдел], 1917 (Губернская типография). – 61, III с. – Бібліягр.: КБ. С. 327. № 299. – НГМРБ; РГБ.

21. *__Витлинский__. Где земля? / Витлинский. – Минск : Издательство "Товарища Пыжева", 1917 (Типография Лившица-Баршая). – 9 с. – Бібліягр.: КБ. С. 330. № 344. – НББ.

22. **Горький**, Максим (сапр. Пешков Алексей Максимович ; 1868–1936). Дружки : [рассказ] / М. Горький. – Минск : Книгоиздательство "Звезда" при Минском комитете Р.С.-Д.Р.П, 1917. – [1], 15 с. ; 18 см. – (Библиотека пролетария ; № 9). – Бібліягр.: КБ. С. 337. № 482. – НББ. БА13547, БА13548, ЛК; РНБ. 37.70.2.175 (копія).

23. **Горький**, Максим (сапр. Пешков Алексей Максимович ; 1868–1936). Макар Чудра : [рассказ] / М. Горький. – Минск : Книгоиздательство "Звезда" при Минском комитете РСДРП, 1917 (Типография Форина). – 16 с. ; 19 см. – (Библиотека пролетария / Российская социал-демократическая рабочая партия ; № 6). – Бібліягр.: КБ. С. 337. № 483. – НББ. БА13757, БА13758, ЛК.

24. **Горький**, Максим (сапр. Пешков Алексей Максимович ; 1868–1936). Товарищи : [рассказ] / М. Горький. – Минск : Книгоиздательство "Звезда" при Минском комитете РСДРП, 1917 (Типография Форина). – 16 с. ; 18 см. – (Библиотека пролетария / Российская социал-демократическая рабочая партия ; № 7). – Бібліягр.: КБ. С. 338. № 484. – НББ. БА23798, БА23799, ЛК.

25. *__Горький__, Максим (сапр. Пешков Алексей Максимович ; 1868–1936). Челкаш : [рассказ] / Максим Горький. – Минск : Книгоиздательство "Звезда", 1917. – 32 с. – Бібліягр.: КБ. С. 338. № 485.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

26. *__Действия__ правительства : постановления Временного правительства о производстве выборов губернских и уездных земских гласных. – Минск, [1917] (Губернская типография). – 8 с. – Дадатак да "Вестн. Мин. губ. комиссариата". [1917]. № 84. – Бібліягр.: КБ. С. 341. № 551.

27. **Денежный** отчет Минской уездной земской управы по земским суммам и капиталам за сметный период 1914 года. – Минск, 1917 (Типолитография Соломонова). – 200 с. – Бібліягр.: КБ. С. 342. № 568. – НГАБ. 3044.

28. *__Джованьоли__, Рафаэлло (1838–1915). Спартак : [роман] / Р. Джованьоли. – Минск : Книгоиздательство "Звезда" при Минском комитете РСДРП, 1917. – 32 с. – (РСДРП ; № 13). – Бібліягр.: КБ. С. 343. № 580.

29. **Доклады** Минской губернской земской управы 6-му очередному Губернскому собранию. Взаимное земское страхование Минской губернии: [доклады] и проект сметы на 1917 г. – Минск, 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 110 с. – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НГАБ. 3181; РГБ. S 45/180, U 51/818.

30. **Доклады** [Минской губернской земской управы] 6-му очередному Минскому губернскому земскому собранию, по Страховому отделу, и проект сметы на 1917 г. – Минск, 1917 (Типография Я А. Гринблата). – 110 с. : табл. – (Взаимное земское страхование Минской губернии). – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – НББ. БА12756, БА180107, ЛК; НГАБ. 3331, 3332; РГБ. S 45/180, U 51/818.

31. **Доклады** [Минской губернской земской управы] 6-му очередному Минскому губернскому земскому собранию. Февральской сессии 1917 г. – Минск, 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 88 с. – (Минская губернская земская управа). – Бібліягр.: КБ. С. 350. № 643. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Нр-1871.

32. *__Журналы__ 10-го чрезвычайного Минского губернского земского собрания 1917 г. (с докладами Губернской управы). – Минск [1917]. – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 3373.

33. **Журналы** общих собраний Минского общества сельского хозяйства. Мартовские собрания 1917 года / Минское общество сельского хозяйства. – Минск, 1917. – 31 с. – Бібліягр.: КБ. С. 368. № 804. – РНБ. ВЭО 3о645, 20.78.7.17.

34. **Игнатьев**, Венедикт Антонович. Просвещение фронта / В. А. Игнатьев ; под ред. А. И. Пташко. – Минск : Издание педагогического совета Инструкторских курсов для учителей военнослужащих Западного фронта, 1917 (Типография Всероссийского земского союза). – 79, [1] с. ; 25 см. – Бібліягр.: КБ. С. 373. № 891. – НББ. БА126772, ЛК; РНБ. 37.77.2.124; РГБ. V 283/88, R 310/459, R 330/431.

35. **Известия** Комитета Западного фронта Всероссийского земского союза. Вып. 3–4, 1–31 мая. – Минск : Всероссийский земский союз Комитета Западного фронта, Издательский отдел, 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 89 с. – Бібліягр.: КБ. С. 374. № 910. – РНБ. 4/60 (пад дадзеным шыфрам захоўваюцца таксама: Вып. 1/2, 1–30 апреля ; Вып. 5/6, 1–30 июня ; Вып. 7/8, 1–31 июля 1917 г.).

36. **Инструкция** милиционерам гражданской милиции г. Минска по охране публичного порядка. – Минск, 1917. – 24 с. – НГАБ. 16665.

37. **Инструкция** по организации хирургической помощи раненым на фронте. – Минск : Изд. Комитета Западного фронта В. З. С., 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 16 с. – НГАБ. 13973.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

38. **Интернационал**, война и русская революция. – Минск : Издательство "Социал-демократ" Минской объединенной организации РСДРП, 1917. – 28 с. – (РСДРП). – Бібліягр.: КБ. С. 377. № 976.

39. **Киржниц**, А. [Абрам Давидович] (1887–1940). Кого надо выбирать в городские думы / А. К. – Минск, 1917 (Типография Лившица-Баршая). – 18 с. – Бібліягр.: ЛП. Ч. 3, т. 2. С. 7. № 85. – НББ (адсутнічае).

40. **Коллонтай**, Александра Михайловна (1872–1952). Кто такие социал-демократы и чего они хотят? / А. Коллонтай. – [Минск] : Издательство "Звезда" при Минском комитете РСДРП, [1917]. – 14 с. – (РСДРП ; № 2.). – Бібліягр.: КБ. С. 389. № 1155.

41. **Короленко**, Владимир Галактионович (1853–1921). Падение царской власти : [речь простым людям о событиях в России] : (по заказу Отдела просвещения при Всер.[оссийском] земск.[ом] союзе) / В. Г. Короленко. – Минск : Книгоиздательство "Задруга" [Москва], 1917 (Типолитография Б. И. Соломонова). – 30 с. ; 21 см. – ("Свободный народ" ; № 41). – Бібліягр.: КБ. С. 390. № 1185. – НББ. БА14643, БА54035, ЛК.

42. **Краткий** отчет о деятельности Минского губернского комитета В[сероссийского] з[емского] с[оюза] за 1916 год / Минский губернский комитет Всероссийского земского союза. – Минск, 1917 (Типография Б. Л. Каплана). – 32 с. : табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 393. № 1237. – НББ. БА2863 (у канвалюце), ЛК; НГАБ. 16604.

43. **Краткий** политический словарь : пособие при чтении газет и книг по общественным вопросам / под ред. И. В. Владиславлева. – Минск : Издание Объединенной комиссии пропаганды Комитета Западного фронта ВСТ и Исполкома съезда солдатских, рабочих и крестьянских депутатов Западного фронта, 1917. – 58 с. – Бібліягр.: КБ. С. 398. № 1249.

44. **Ленин**, Владимир Ильич (1870–1924). Земельный вопрос : [речь на Всероссийском съезде Советов крестьянских депутатов 22 мая 1917 г.] / Российская социал-демократическая рабочая партия ; [В. И. Ленин]. – Минск : Книгоиздательство "Звезда" при Северо-Западном областном комитете РСДРП, 1917. – 28 с. – (РСДРП ; № 14.). – Бібліягр.: КБ. С. 309. № 2. – НББ.

45. **Ленин**, Владимир Ильич (1870–1924). К моменту / Н. Ленин. – Минск : Книгоиздательство "Звезда", 1917. – Перад загал. аўтар: Н. Ленин. – Бібліягр.: КБ. С. 309. № 3.

46. **Ленин**, Владимир Ильич (1870–1924). Как обманули народ социалисты-революционеры и что дало народу новое правительство большевиков / [В. И. Ленин]. – Минск, 1917. – Бібліягр.: АКБ НГАБ. – НГАБ. 1187 (фотакопія).

47. **Ленин**, Владимир Ильич (1870–1924). О крестьянстве / Н. Ленин. – Минск : Книгоиздательство "Звезда" при Северо-Западном областном комитете РСДРП, 1917. – 16 с. – Перад загал. аўтар: Н. Ленин. – Бібліягр.: КБ. С. 309. № 4. – НББ. МФ.

48. **Ленин**, Владимир Ильич (1870–1924). Политические партии в России и задачи пролетариата : [пояснение к проекту платформы для обсуждения на совещаниях большевиков] / Н. Ленин. – [Минск] : Издание Минского Совета рабочих и солдатских депутатов, 1917. – 12 с. ; 22 см. – (№ 2). Перад загал. аўтар: Н. Ленин. – Бібліягр.: КБ. С. 309. № 5. – НББ. 1БА158527, ЛК; РНБ. Л 1-17/7(3).

49. **Ленин**, Владимир Ильич (1870–1924). Русская революция и гражданская война : [пояснение к проекту платформы для обсуждения на совещани-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ях большевиков] / Российская социал-демократическая рабочая партия ; Н. Ленин. – Минск : Книгоиздательство “Звезда”, 1917. – 16 с. – (РСДРП ; № 19.). – Перад загал. аўтар: Н. Ленин. – Бібліягр.: КБ. С. 309. № 6.

50. **Ленин**, Владимир Ильич (1870–1924). Уроки революции / Российская социал-демократическая рабочая партия ; Н. Ленин. – Минск : Книгоиздательство “Звезда” при Северо-Западном областном комитете РСДРП, 1917. – 16 с. ; 17см. – (РСДРП ; № 21.). – Перад загал. аўтар: Н. Ленин. – Бібліягр.: КБ. С. 309. № 7. – НББ; РНБ. Л 1-17/11-6 (копія); РГБ. Ф 1-56/2738/

51. ***Материалы** первого делегатского съезда военных врачей Западного фронта в гор. Минске 12–17 апреля 1917 г. Вып. 2. – Минск, 1917 (Типография Инвалидов). – Бібліягр.: КБ. С. 401. № 1386. – РНБ (Desideratum).

52. *[**Материалы** Совещания представителей перевязочно-питательных пунктов головного отряда Западного фронта Российского общества Красного Креста от 4 мая 1917 г. в Минске]. – Минск, 1917. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 401. № 1388.

53. ***Научные** совещания военных врачей армий Западного фронта. Вып. 3, ч. 1–2. Протоколы XIII–XXI заседаний, состоявшихся в г. Минске в 1916 г. – Минск, 1917 (Типография Инвалидов). – 216 с. – Бібліягр.: КБ. С. 408. № 1485. – НББ. МФ.

54. ***Научные** совещания военных врачей армий Западного фронта. Вып. 4: Протоколы XXII–XXVI заседаний, состоявшихся в г. Минске в 1916 г. – Минск, 1917 (Типография Л. Б. Шейнемана). – 134 с. – Бібліягр.: КБ. С. 408. № 1485. – НББ. МФ.

55. **Научные** совещания военных врачей армий Западного фронта / Управление начальника санитарной части армий Западного фронта. Вып. 5: Протоколы XXVII–XXXIII заседаний. – Минск, 1917 (Типография Инвалидов). – 65 с., [5] л. ил. – Бібліягр.: КБ. С. 408. № 1485. – НББ. БА13483, ЛК.

56. **Номенклатурные** цены (к отпускам с лавочных складов не применимы) на продукты, материалы, предметы оборудования и обмундирования, фураж транспортный и сельскохозяйственный инвентарь, канцелярские и технические принадлежности, отпускаемые из материальных, транспортных, фуражных, кожевенных, агрономических и технических складов : утверждены Управой 20 сентября 1917 г. / Комитета Западного фронта В. З. С. – Вып. 6. В период 1-е октября – 31-е декабря 1917 года. Включительно. – Минск, 1917 (Типография Комитета Западного фронта В. З. С.). – 68 с. : табл. ; 34 см. – (Настоящим выпуском все предыдущие выпуски отменяя). – Бібліягр.: КБ. С. 411. № 1541. – НББ. БА1502К, ЛК.

57. **Отчет** больничной кассы при промышленных предприятиях города Минска и уезда за 1916 год. – Минск, 1917 (Типография А. Перского). – 13 с., [1] л. табл. ; 22 см. – Бібліягр.: КБ. С. 436. № 1844. – НББ. БА3246, ЛК.

58. **Отчет** Минского городского кредитного общества за 1916 год : двадцатый отчетный год / Минское городское кредитное общество. – Минск, 1917 (Электротипография Илья Каплан). – [2], IV 45, [5] с. – Бібліягр.: КБ. С. 457. № 2046. – НГАБ. 7615, 7648.

59. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1915 год (33-й год существования Общества) : утвержден 19 марта 1917 г. /

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 20 с. – ЦНБ НАНБ. ОБ-XX/Hp-662.

60. **Отчет** Минского городского общества взаимного от огня страхования за 1916 год (34-й год существования Общества) : утвержден 19 марта 1917 г. / Минское городское общество взаимного от огня страхования. – Минск, 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 15, [1] с. ; 21 см. – НГАБ. 7686, 7687.

61. **Отчет** Минского земледельческого общества взаимного страхования за 1916 г. : 16-й операционный год / Минское земледельческое общество взаимного страхования. – Минск, 1917. – 37 с. – Бібліягр.: КБ. С. 439. № 1872. – НГАБ. 7688; РНБ. 18.246.6.51; РГБ. С 30/817, С 294/303.

62. **Отчет** о деятельности Городской комиссии по удовлетворению насущных нужд города Минска за время с 1-го января по 1-е июля 1916 г. – Минск, 1917 (Типография Я. А. Гринблата). – 75 с. : табл. – НГАБ. 16830.

63. **Отчет** Минской городской управы о движении денежных сумм г. г. Минска за 1914 г. – Минск, 1917 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 139 с. : табл. – НГАБ. 3499–3507.

64. **Отчет** о деятельности Минской Пастеровской земской станции и лаборатории за 1914 и 1915 гг. / [заведующий станцией и лабораторией доктор В. М. Комоцкий]. – Минск : Минская Пастеровская станция, 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 14 с. : табл. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1955. – НББ. БА13608, ЛК.

65. **Отчет** о деятельности Минской Пастеровской земской станции и лаборатории за 1916 г. / [заведующий станцией и лабораторией доктор В. М. Комоцкий]. – Минск : Минская Пастеровская станция, 1917 (Электротипография Я. А. Гринблата). – 8 с. : табл. – (Минское губернское земство). – Бібліягр.: КБ. С. 447. № 1955. – НББ. БА13606, БА13607, ЛК.

66. **Отчет** по оборотам Минской губернской земской управы по семенной операции за 1916 год. – Минск, 1917 (Электротипография Я. Гринблата). – 10 с. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2026. – НГАБ. 3123, 3124; РГБ.

67. **Отчет** по оборотам Минской губернской земской управы по продовольственно-фуражной операции за 1915–1916 гг. – Минск, 1917 (Типография Я. А. Гринблата). – XII, 19 с. – Бібліягр.: КБ. С. 455. № 2025. – НГАБ. 3143; РГБ.

68. **Положение** о выборах в Учредительное собрание / Исполнительный комитет Западного фронта. – Минск, 1917 (Губернская типография). – 59 с. ; 16 см. – Бібліягр.: КБ. С. 484. № 2331. – НББ. БА24966 (дэф.: адсутнічаюць с. 33–59), 1БА321967, ЛК.

69. ***Постановления** Западно-областного и фронтового совещания РСДРПартии. – Минск : Книгоиздательство “Звезда” при Минском комитете РСДРП, 1917. – (РСДРП, Западно-областное и фронтовое совещание ; № 10). – Бібліягр.: КБ. С. 486. № 2363.

70. **Постановления** Санитарного совета Комитета Западного фронта В. З. С., 3–8 июня 1917 г., г. Минск. – [Минск, 1917?]. – 16 с. ; 24 см. – Бібліягр.: КБ. С. 486. № 2364. – НББ. БА13605, ЛК.

71. ***Постановления** Совещания по вопросу об упрощении русского правописания, принятые 11 мая 1917 г. (К циркуляру М-ва нар. просвещения от 22 июня 1917 г. за № 6717). – [Минск] : Изд. О-ва вспомоществания недостаточ-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ным учащимся Мин. минист. жен. гимназий и частной муж. гимназии С. Зубакина и К. Фальковича, 1917. – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 486. № 2365.

72. **Постановления** 6 очередного Минского губернского земского собрания по страховым вопросам. (Выписка из общих журналов заседаний [28 февраля, 3 марта, 4 марта] земского собрания). – Минск, 1917 (Типография Я. А. Гринблата). – 6 с. – НГАБ. 3180.

73. *__Правда__ о Петербургских событиях. – Минск : Книгоиздательство “Звезда” при Минском комитете РСДРП, 1917. – (РСДРП ; № 3). – Бібліягр.: КБ. С. 487. № 2374.

74. [**Приказы**] интенданта армий Западного фронта [за 1917 год]. – Минск, 1917. – НГАБ. 14944 (Приказ № 330. 2 января 1917 года, гор. Минск – Приказ № 526. 5 сентября 1917 года, гор. Минск).

75. **Программа** Белорусской социалистической Грамады (принятая III партийным съездом 14–25 октября 1917 г. в Минске). – Минск : Издание Белорусской центральной войсковой рады, 1917 (Типография Инвалидов). – 6 с. – Бібліягр.: КБ. С. 491. № 2472. – VB LMA. R-20/253.

76. *__Программа__ и Устав Российской С-ДРП, принятые на 2-м (1903 г.) и на 6-м (1917 г.) съездах партии. – Минск : Книгоиздательство “Звезда” при Минском комитете РСДРП, 1917. – 15 с. – (РСДРП ; № 12). – Бібліягр.: КБ. С. 487. № 2480; ЛП. Ч. 3, т. 2 .С. 5. № 56.

77. *__Программа__ и Устав Российской С-ДРП, принятые на 2-м съезде партии 1903 г. с поправками, принятыми на объединительном съезде в Стокгольме в 1906 г. – Минск : Издательство Минской объединенной организации РСДРП, 1917. – 16 с. – Бібліягр.: ЛП. Ч. 3, т. 2. С. 5. № 57.

78. *__Проект__ исчисления размеров движения и эксплуатационных доходов на 1918 г. – Минск, 1917. – 38 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 103. – РГИА СПб.

79. *__Протоколы__ общефронтовых конференций представителей исполнительных комитетов работников общественных организаций помощи армии 2–12 августа 1917 г. в Москве. – Минск, 1917 (Типография Всероссийского земского союза Комитета Западного фронта). – 67 с. – Бібліягр.: КБ. С. 499. № 2576.

80. *__Протоколы__ Северо-Западной области. – Минск : Книгоиздательство “Звезда” при Северо-Западном областном комитете РСДРП, 1917. – (РСДРП ; № 17). – Бібліягр.: КБ. С. 499. № 2579.

81. **Резолюции** первого делегатского съезда учителей-военнослужащих Западного фронта, состоявшего в г. Минске с 10 по 20 июня 1917 года. – Минск, 1917 (Губернская типография.). – 27 с. – НГАБ. 20621.

82. *__Резолюции__ съезда работников Земского союза Западного фронта. 1. Из протоколов ; 2. Резолюции ; 3. Устав профессионального союза ; 4. Наказ комитету. – Минск, 1917 (Типография Инвалидов). – 26 с. ; 22 см. – (Комитет объединенных работников Всероссийского земского союза Западного фронта). – Бібліягр.: КБ. С. 500. № 2611. – НББ. БА2863 (у канвалюце).

83. **Рубин**, И. Е. Дети в еврейской литературе. Вып. 1 / И. Е. Рубин. – Минск : “Заря”, 1917 (Типография Я. А. Гринблата). – [4], 37 с. ; 21 см. – Бібліягр.: КБ. С. 503. № 2662; ЛоЕ. С. 338. № 3156. – РНБ. 34.106.1.4; РГБ. V 285/43.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

84. **Сборник** законоположений о волостном земском управлении и о производстве выборов губернских и уездных земских гласных. – Минск : Издание канцелярии минского губернатора по земским и городским делам присутствия, 1917 (Губернская типография). – 123 с. – Бібліягр.: КБ. С. 508. № 2757. – НГАБ. 8088.

85. *__Сборник__ распоряжений руководящего характера, изданный канцелярией Управления путей сообщения, с 22 сентября 1915 г. по 26 ноября 1916 г. – Минск, 1917. – XXVI, 30 с. – (Штаб Верховного главнокомандующего. Гл. Упр. воен. сообщ. Упр. путей сообщ. Отд. канцелярия). – Бібліягр.: КБ. С. 509. № 2767. – РГБ.

86. *__Смета__ доходов и расходов по Типолитографии Управления на 1918 г. – Минск, 1917. – 18 с. – (Либаво-Роменская железная дорога). – Бібліягр.: КРОВИ. Т. 4. С. 104. – РГИА СПб.

87. [**Сообщение** о Собраниях Совета Минского общества сельского хозяйства : 3]. – Минск, [1917]. – [3] с. – (Совет Минского общества сельского хозяйства). – Бібліягр.: КБ. С. 520. № 2947. – РНБ. 37.63.2.69, 37.58.3.255.

88. *__Список__ учреждений на 1-е июня 1917 г. Комитета Западного фронта Всероссийского союза городов. – Минск : Изд. Стат. отд. ком., 1917. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 523. № 2984. – РНБ; РГБ.

89. **Труды** Минского отдела Русского общества охранения народного здравия за 1916 год. Вып. 1. – Минск, 1917 (Типолитография Б. И. Соломонова). – [4], 67 с. – Бібліягр.: КБ. С. 535. № 3167. – НГАБ. 13981.

90. *__Указатель__ всех запрещений, ограничений погрузки и приема от соседних дорог и сложение ответственности за просрочку в доставке грузов, действующих с 1 марта 1917 г. № 3. – [Минск, 1917]. – 63 с. – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3205; КРОВИ. Т. 4. С. 105. – НББ; РГИА СПб.

91. *__Указатель__ всех запрещений, ограничений погрузки и приема от соседних дорог и сложение ответственности за просрочку в доставке грузов, действующих с 8 апреля 1917 г. № 4. – [Минск, 1917]. – 73 с. – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3205; КРОВИ. Т. 4. С. 105. – НББ; РГИА СПб.

92. *__Указатель__ всех запрещений, ограничений погрузки и приема от соседних дорог и сложение ответственности за просрочку в доставке грузов, действующих с 1 июля 1917 г. № 7. – [Минск, 1917]. – 75 с. – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3205; КРОВИ. Т. 4. С. 105. – НББ; РГИА СПб.

93. *__Указатель__ всех запрещений, ограничений погрузки и приема от соседних дорог и сложение ответственности за просрочку в доставке грузов, действующих с 1 сентября 1917 г. № 8. – Минск, 1917 (Типолитография Управления Либаво-Роменской железной дороги). – 80 с. – (Либаво-Роменская железная дорога, Служба движения и телеграфа, Товарный отдел). – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3205. – НББ.

94. *__Указатель__ всех запрещений, ограничений погрузки и приема от соседних дорог и сложение ответственности за просрочку в доставке грузов, действующих с 1 октября 1917 г. № 9. – Минск, 1917 (Типолитография Управления Либаво-Роменской железной дороги). – 80 с. – (Либаво-Роменская железная дорога, Служба движения и телеграфа, Товарный отдел). – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3205; КРОВИ. Т. 4. С. 105. – НББ; РГИА СПб.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

95. *Устав Военной организации. – Минск : Книгоиздательство “Звезда” при Северо-Западном областном комитете РСДРП, 1917. – (РСДРП ; № 16). – Бібліягр.: КБ. С. 542. № 3294. – (У РНБ пад шыфрам 37.75.7.105: Устав Военной организации Партии социалистов-революционеров. Б. м. : Воен. орг. Партии социалистов-революционеров 5 Армии, 1917. 8 с. ; 17 см).

96. ***Устав*** Революционно-демократического общества работников Земского союза на Западном фронте : [утвержден пленарным собранием фронтового съезда 7-го мая 1917 г.]. – Минск, 1917 (Типография И. Каплан). – 8 с. – Бібліягр.: КБ. С. 555. № 3636.

97. **Устав** Союза лиц, записанных в родословные книги Минской губернии : [утвержден 9 октября 1917 года] / Союз лиц, записанных в родословные книги Минской губернии. – Минск, 1917 (Губернская типография). – 13 с. ; 18 см. – Бібліягр.: КБ. С. 556. № 3676. – НББ. БА2549, БА12798, БА12799, БА13266, БА85944, ЛК.

98. **Устав** Союза потребительных обществ Минского района : [утвержден 9 октября 1917 г.]. – Минск, 1917. – 24 с. – Бібліягр.: КБ. С. 556. № 3677. – НГАБ. 14244.

99. **Устав** Союза служащих и рабочих Минского городского общественного управления : [утвержден 17 и 20 марта 1917 г.]. – Минск, 1917 (Электротипография В. и И. Тасьман). – 13, [4] с. – Бібліягр.: КБ. С. 556. № 3680. – НГАБ. 14238–14239.

100. ***Устав*** трудовой организации “Гехалуц”. Центральная ссудо-сберегательная касса. – Минск : [Гехалуц, 1917]. – 14 с. – Бібліягр.: ЛоЕ. С. 383. № 3833.

101. **Шляпников**, А. На фабрику ; Стрелков П. На заработки : [сборник] / [А. Шляпников, П. Стрелков]. – [Минск] : Книгоиздательство “Звезда” при Минском комитете РСДРП, 1917. – 16 с. – (Библиотека пролетария ; № 8). – Бібліягр.: КБ. С. 565. №3870.

102. **Bagiński**, Henryk [Józef] (1888–1973). Podręcznik dla żołnierza piechoty : sprawdzony i zalecony do użytku przez Polską Komisję Wojskową / opracował na podstawie przepisów urzędowych Henryk Bagiński według wskazań Józefa Dowbór-Muśnickiego. – Warszawa ; Mińsk Lit. ; Kijów : Towarzystwo Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917 (Drukarnia Polska “Zjednoczenie”, Mińsk Lit.). – 181, [1] s. : il. – (Biblioteka Wiadomości Wojskowych ; nr. 14). – Пер. з пол.: Багіньскі Генрык Юзаф. Падручнік для жаўнера пяхоты : спраўджаны і рэкамендаваны да ўжытку Польскай Вайсковай Камісіяй / апрацаваў на падставе ўрадавых прадпісанняў Генрык Багіньскі паводле ўказанняў генерала Юзафа Доўбар-Мусніцкага. – Бібліягр.: PK. 1919. Nr 7. S. 182; BP. T. 1. S. 417. Nr 6601. – BN. I 292.779; I 2.071.394 A; BJ. 92662-I; BS.

103. **Chłopski**, Józef (сапр. Bagiński Henryk ; 1888–1973). Technika wybuchowa / opracowane na podstawie źródeł rosyjskich J. Chłopski. – Warszawa ; Mińsk Lit.; Kijów : Nakład Towarzystwa Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917 (Drukarnia Polska “Zjednoczenie”). – 174 s. : il. ; 18 см. – (Biblioteka Wiadomości Wojskowych ; nr 28). – Пер. з пол.: Хлопскі Юзаф (сапр. Багіньскі Генрык). Узрыўная тэхніка / апрацавана на падставе расійскіх крыніц. – Бібліягр.: PK. 1919. Nr 7. S. 183. – BN. I 1.571.320; I 2.005.641 A.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

104. **Dowbór-Muśnicki**, Józef (1867–1937). Instrukcja do obrony i atakowania umocnionych pozycji / J. Dowbór-Muśnicki. – Warszawa ; Mińsk Lit. ; Kijów : Towarzystwo Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917. – [4], 15 s., [1] k. tabl. ; 16 см. – (Bibljoteka Wiadomości Wojskowych ; nr 13). – (Sekret. Nie brać z sobą do okopów). – Аўтар указаны ў канцы тэксту. – Пер. з пол.: Доўбар-Мусніцкі Юзаф. Інструкцыя па абароне і атакаванні ўмацаваных пазіцый. – BP. T. 6. S. 173. Nr 48060. – BN. I 1.578.808, I 2.008.511 A; Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Cim. 23970.

105. *__Dworzaczek__, Włodzimierz. Mapa ziem dawnej Polski: Według granic ustalonych 1815 r. / W. Dworzaczek. – Mińsk : Nakład autora, 1917 (Druk. B. Solomonowa). – Пер. з пол.: Дворжачак Уладзімір. Мапа земляў старажытнай Польшчы: Паводле межаў, усталяваных у 1815 г. – Бібліягр.: PK. 1919. Nr 7. S. 183.

106. *__Gozdawa-Godlewski__, Zygmunt. Błędne ptaki : poezye / Zygmunt Gozdawa-Godlewski. – Mińsk : Nakład autora, 1917 (Druk. Foryna). – 78, [2] s. – (Serya 2). – Пер. з пол.: Газдава-Гадлеўскі Зыгмунт. Блукаючыя птушкі : паэзія. – Бібліягр.: PK. 1919. № 7. S. 184 (Godlewski-Gozdawa, L.); BP. T. 10. S. 43. Nr 73367.

107. *__Kalendarz__ Miński na rok 1918. – Mińsk : [Polska Macierz Szkolna Ziemi Mińskiej, 1917]. – Пер. з пол.: Каляндар Мінскі на 1918 год. – Бібліягр.: Василевская. 1983. С. 370. № 2017; Zienkiewicz. 1997. S. 62; Kuszlejko. S. 116.

108. *__Kalendarz__ polski – wojskowy na rok 1918. – Warszawa ; Mińsk 1917. – 179 s. – Пер. з пол.: Польскі вайсковы каляндар на 1918 год. – Бібліягр.: Василевская. 1990. С. 71. № 409.

109. *__Kalinowski__, Edward (1891–). Podręcznik dla kulomiotacza / podpor. E. Kalinowski. – Mińsk : Nakład Towarzystwa Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917 (Drukarnia Polska "Zjednoczenie"). – 192 s. ; 15 см. – (Biblioteka Wiadomości Wojskowych ; nr 15). – Пер. з пол: Каліноўскі Эдвард. Падручнік для кулямётчыка. – Бібліягр.: PK. 1919. Nr 8. S. 203; Василевская. 1990. С. 71. № 410; BP. T. 14. S. 245. Nr 101847.

110. **Kawalec**, Rajmund (1892–1945). Tadeusz Kosciuszko : (życiorys) / skreślił Rajmund Kawalec. – Warszawa ; Mińsk Lit. ; Kijów : Nakładem Towarzystwa Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917 (Drukarnia Polska "Zjednoczenie", Mińsk Lit.). – 32 s. : portr. ; 15 см. – (Książnica Żołnierza Polskiego im. Tadeusza Kościuszki ; nr 1). – 80 kop. – Пер. з пол.: Кавалец Раймунд. Тадэвуш Касцюшка : жыццяпіс. – Бібліягр.: PK. 1919. Nr 7. S. 203; BP. T. 15. S. 146. Nr 107621 – НББ. БА83184.

111. **Massonius**, Marjan (1862–1945). Tadeusz Kosciuszko : Hold ziemi Mińskiej dla Naczelnika Narodu w setną rocznice zgonu / M. Massonius. – Mińsk Lit. : [Komitet organizacyjny Obchodu Kosciuszkowskiego], 1917. – 22 s. – Пер. з пол.: Масоніус Мар'ян. Тадэвуш Касцюшка : Прысяга Мінскай зямлі для правадыра народу ў 100-ю гадавіну смерці. – Бібліягр.: Василевская. 1990. С. 66. № 376. – НББ. 096/18857.

112. *__Przepis__ dyscypliny wojskowej zatwierdzony przez polską komisję wojskową i dowództwo korpusu polskiego. – Mińsk : Nakład Towarzystwa Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917 (Drukarnia Polska "Zjednoczenie"). – 40 s. – (Biblioteka Wiadomości Wojskowych ; nr 17). – Пер. з пол.: Правілы ваеннай дысцыпліны, зацверджаныя польскай вайсковай камісіяй і камандаваннем польскага корпуса. – Бібліягр.: PK. 1919. Nr 7. S. 226.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

113. **Przepis** służby polowej. – [Mińsk] : Nakład Towarzystwa Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917 (Druk. Polska "Zjednoczenie", Mińsk). – 201 s., [1] k. tabl. : il. ; 15 см. – (Biblioteka Wiadomości Wojskowych ; nr 19). – Пер. з пол.: Правілы палявой службы. – BN. I 465.426A.

114. **Przepis** służby wewnętrznej w wojsku polskim. – Mińsk Litewski : Towarzystwo Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917 (Drukarnia Polska "Zjednoczenie", Mińsk). – 103, [1] s. ; 18 см. – (Biblioteka Wiadomości Wojskowych ; nr 22). – Пер. з пол.: Правілы ўнутраннай службы ў польскім войску. – BN. I 362.094; I 362.095.

115. **Przepis** szyków artylerji lekkiej : ćwiczenia działa / tł. z urzędowego wyd. ros. zatwierdzonego dnia 19 grudnia 1911 roku. – Warszawa [etc.] : Towarzystwo Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917 (Drukarnia Polska "Zjednoczenie", Mińsk-Lit.). – [4], 69 s. : il., err. + Dodatek 24 s. ; 18 cm. – (Biblioteka Wiadomości Wojskowych ; nr 12). – Пер. з пол.: Правілы падрыхтоўкі лёгкай артылерыі : практычныя заняткі з пушкай. – Бібліягр.: PK. 1919. Nr 7. S. 226. – BN. I 2.055.861; I 100.522 A.

116. **Słownik** wojskowy rosyjsko-polski i polsko-rosyjski. Cz. 1 (Oparta na przepisach szyków piechoty, służby polowej, wewnętrznej, garnizonowej i dyscypliny wojskowej) / pod redakcją Podpor. H. Bagińskiego. – Warszawa ; Mińsk ; Kijów : Nakładem Towarzystwa Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917 (Drukarnia Polska "Zjednoczenie", Mińsk). – 54, [2] s. – (Biblioteka Wiadomości Wojskowych ; nr 16). – Пер. з пол.: Слоўнік вайсковы руска-польскі і польска-рускі / пад рэд. падпаручніка Г. Багіньскага. – Бібліягр.: ЛП. Ч. 3, т. 2. С. 7. № 86. Василевская. 1990. С. 74. № 427. – BN. I 1.473.084 A cz. 1.

117. **Tarło-Maziński**, Zygmunt Włodzimierz (1889–1967). Elementarna radjotelegrafija i radjotelefonja z pobieznym kursem elektrotechniki : zatwierdzona jako podręcznik dla radjotelegrafu wojsk polskich / radjotechnik wojskowy porucznik Tarło-Maziński dowodca oddziaiu radjotelegraficznego i pol. korpusu. – Warszawa ; Mińsk Lit. ; Kijów : Nakładem Towarzystwa Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917 (Drukarnia Polska "Zjednoczenie" w Mińsku). – 187, [5] s. : il. – (Biblioteka Wiadomości Wojskowych ; nr 20.). – Пер. з пол.: Тарло-Мазіньскі Зыгмунт Уладзімір. Элементарны радыётэлеграф і радыётэлефон з беглым курсам электратэхнікі : зацверджаны як падручнік для польскіх войск па радыётэлеграфе / вайсковы радыётэхнік паручнік Тарло-Мазіньскі, камандзір радыётэлеграфічнага аддзела і пол. корпуса. – Бібліягр.: PK. 1919. Nr 7. S. 228; Василевская. 1990. С. 75. № 436. – BJ. 92662-III; BN. II 132.308.

118. **Umocnienia** polowe polowa służba saperska. – Mińsk : Towarzystwo Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917. – IV, 130 s. : il. ; 18 cm. – (Biblioteka Wiadomości Wojskowych ; nr 27). – Пер. з пол.: Палявыя ўмацаванні: палявая сапёрная служба. – Бібліягр.: Василевская. 1990. С. 75. № 437. – BN. I 53.113; I 828.857 A.

119. **Wecki**, S. Przepis szyków piechoty : w zastosowaniu do ros. wyd. urzędowego, zatwierdzonego dnia 6-go kwietnia 1908 roku / oprac. Stanisław Wecki, Adam Trygar, Henryk Bagiński. – Wyd. 2, popr. (2 i 3 tys.). – Warszawa ; Kijów Mińsk : Nakład Towarzystwa Polskiej Wiedzy Wojskowej, 1917 (Drukarnia Polska "Zjednoczenie", Mińsk-Lit.). – 166 s. – (Biblioteka Wiadomości Wojskowych ; nr 8). – Пер. з пол.: Правілы падрыхтоўкі пяхоты / С. Вецкі, А. Трыгар, Г. Багіньскі.. – Бібліягр.: PK. 1919. Nr 7. S. 228. – BN. I 48.427; I 42.957; I 2.055.639; I 2.071.495 A.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

120. **Wskazówki** dla nauczycielek ludowych i program Szkołek początkowych. – Mińsk Litewski, 1917. – 42 s. – (Polska Macierz szkolna ziemi Mińskiej). – Пер. з пол.: Указанні для народных настаўніц і праграма пачатковых школак. – Бібліягр.: Василевская. 1990. С. 128. № 762. – НББ. Ба25474; VB LMA. 5192144.

Выданні без даты друку (Б. д. д.)

1. *__Арапов__, Б. О находке лиственницы в ископаемом состоянии в торфянике Псковской губернии. – [Минск, XIX – пач. XX ст.] (Губернская типография). – 9 с. – Бібліягр.: КБ. С. 315. № 80.

2. *__Доклад__ Минской губернской управы по делам земского хозяйства об утверждении оснований оценки фабрично-заводских и торговых помещений в уездах и сельских построек, сдаваемых… (2-му обыкновенному Собранию). – Минск, [пасля 1905]. – 18 с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615.

3. *__Доклад__ Минской губернской управы по делам земского хозяйства по предмету распределения земских капиталов и хозяйства между губернским и уездными земствами, 1-му чрезвычайному Собранию. – Минск, [пасля 1905]. – 43 с. – Бібліягр.: КБ. С. 345. № 615.

4. *__Доклады__ ревизионной комиссии 3-му очередному Минскому губернскому комитету по делам земского хозяйства о ревизии делопроизводства губернской управы – Пинской, Слуцкой, Борисовской с подведомственными им учреждениями и должностными лицами. – Минск, [пасля 1905]. – 40 с. – Бібліягр.: КБ. С. 354. 658.

5. *__Материалы__ особого совещания, образованного при Минском губернском присутствии для рассмотрения проекта “Положения о мерах помощи населению в случае неурожая”. – [Минск, пасля 1905]. – 34 с. – Бібліягр.: КБ. С. 401. № 1385.

6. **Образцы** шрифтов типографии Л. Г. Дворжец в Минске. Существует с 1850 года. – Минск, [пасля 1905] (Типолитография Л. Г. Дворжец). – 27 л., 1 л. [пусты], 8 л. [іл., рамкі, застаўкі, канцоўкі, 171 узор шрыфтоў], с. 5 – копія. – НГАБ. 21772.

7. *__Правила__ для младших нотариусов Минского окружного суда. – Минск, [XIX – пач. XX ст.]. – 7 с. – Бібліягр.: КБ. С. 488. № 2392. – VUB.

8. *__Правила__ организации сословия присяжных поверенных при Минском окружном суде. – [Минск, XIX – пач. XX ст.]. – 3 с. – Бібліягр.: КБ. С. 4 89. № 2429. – НББ.

9. *__Программы__ для испытания учеников второго класса гимназии в Белорусском учебном округе. – [Минск, XIX – пач. XX ст.]. – 36 с. – Бібліягр.: КБ. С. 492. № 2484. – VUB.

10. *__Урочное__ положение, составленное Минским губернским по крестьянским делам присутствием о количестве работы, которая в течение дня должна быть исполнена в счет повинности работником и работницей. – [Минск, пасля 1905]. – [2] с. – Бібліягр.: КБ. С. 539. № 3217. – РНБ.

11. *__Электрический__ пояс. – Минск, [XIX – пач. XX ст.] (Типография И. и В. Тасьман). – 4 с. – Бібліягр.: КБ. С. 567. № 3907.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Спіс скарачэнняў

Архівы і бібліятэкі

АКБ НГАБ – Алфавітны каталог бібліятэкі Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі
БАН – Библиотека академии наук России (Санкт-Пецярбург)
БДАМЛіМ – Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва
БДУКМ АРК – Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў. Аддзел рэдкіх кніг і дакументаў бібліятэкі
ГДГАМ – Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей. Аддзел рэдкай кнігі і старадрукаў
ГИМ – Государственный исторический музей (Масква)
ЛМ – Літаратурны музей Янкі Купалы
ЛННБУ – Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника – Львоўская нацыянальная навуковая бібліятэка Украіны імя В. Стэфаніка
МАБ – Магілёўская абласная бібліятэка імя У. І. Леніна
МБП – Музей-бібліятэка ў Полацку
НББ – Нацыянальная бібліятэка Беларусі
НГАБ – Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі
НГАБ у Гродне – Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі ў Гродне
НГМРБ – Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь
НДАК – Навукова-даследчы аддзел кнігазнаўства Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі
ПБ – Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь
РГБ – Российская государственная библиотека (Масква)
РГИА СПб – Российский государственный исторический архив (Санкт-Пецярбург)
РНБ – Российская национальная библиотека (Санкт-Пецярбург)
РФУ – Рукапісны фонд Я. С. Умецкай у аддзеле рэдкіх кніг і дакументаў бібліятэкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.
СОУНБ – Саратовская областная универсальная научная библиотека (Россия)
ЦББЭ – Цэнтральная бібліятэка Беларускага Экзархата
ЦНБ НАНБ – Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі
BDS – Biblioteka Diecezjalna w Sandomierzu – Дыяцэзійная бібліятэка ў Сандаміры (Польшча)
BJ – Biblioteka Jagiellońska Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie – Бібліятэка Ягелонскага ўніверсітэта ў Кракаве
BN – Biblioteka Narodowa w Warszawie – Нацыянальная бібліятэка ў Варшаве
BN. ZDK – Biblioteka Narodowa w Warszawie. Zakład Dokumentacji Księgoznawczej – Нацыянальная бібліятэка ў Варшаве. Аддзел кнігазнаўчай дакументацыі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

BS – Biblioteka Śląska w Katowicach – Шлёнская бібліятэка ў Катавіцах

BUW – Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie – Бібліятэка Варшаўскага ўніверсітэта

Czart. – Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie – Бібліятэка князёў Чартарыйскіх у Кракаве

IBL – Biblioteka Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk w Warszawie – Бібліятэка Інстытута літаратурных даследаванняў Польскай акадэміі навук у Варшаве

MNK – Muzeum Narodowe w Krakowie – Нацыянальны музей у Кракаве

LNB – Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka – Літоўская нацыянальная бібліятэка імя Марцінаса Мажвідаса (Вільнюс)

LVIA – Lietuvos valstybės istorijos archyvas – Літоўскі дзяржаўны гістарычны архіў

VB LMA – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka – Бібліятэка імя Урублеўскіх Літоўскай акадэміі навук (Вільнюс)

VUB – Vilniaus universiteto biblioteka – Бібліятэка Вільнюскага ўніверсітэта

ZNiO – Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Нацыянальная бібліятэка імя Асаліньскіх у Вроцлаве (Асалінэум)

Літаратура

Антановіч. 2014 – Антановіч, З. В. Крыніцы па гісторыі Мінскай дыяцэзіяльнай Рымска-каталіцкай семінарыі і лёс яе архіва (паводле матэрыялаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі) / З. В. Антановіч // Дакументальная спадчына Беларусі XIV – XX стагоддзяў : матэрыялы навук.-практ. канф., прысвечанай 75-годдзю Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі (Мінск, 26 чэрвеня 2013 г.) / Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. – Мінск : Выдавец А. М. Вараксін, 2014. – С. 55–63.

АС. 1906 – Рэклама ў выданні: **Аш**, Ш. 1) Сімхес Тэйрэ ін дэр хацовішэр хэврэ ; 2) А труерыкер сімхес Тэйрэ. – Мінск : Выдавецтва "Культура", 1906 (Друк. Ш. Л. Дойчэр у Кракаве). – 16 с.

Ахвердава. 1980 – Ахвердава, А. Фларыян Міладоўскі / А. Ахвердава // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – Мінск, 1980. – № 3. – С. 38–39.

Ахвердава. 1985. – Ахвердава, А. Пачынальнікі беларускага піянізму / А. Ахвердава // Мастацтва Беларусі. – Мінск, 1985. – № 2. – С. 68.

Ахвердава. 1987 – Ахвердава, А. Міладоўскі Фларыян / А. Ахвердава // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі : у 5 т. – Мінск : БелСЭ, 1987. – Т. 4. – С. 523.

Бирало. 1979 – Бирало, А. А. Философские проблемы в науке эпохи Просвещения в Беларуси и Литве / А. А. Бирало. – Минск : Изд-во БГУ, 1979. – 160 с.

БП. 1992. Т. 1. С. 159 – Багдановіч Максім : [бібліяграфія / склад. В. І. Козіч, Н. К. Мазоўка] // Беларускія пісьменнікі : біябібліягр. слоўнік : у 6 т. – Мінск, 1992. – Т. 1. – С. 159.

Василевская. 1980 – Василевская, М. А. Белоруссия в печати XIX – начала XX столетия : библиогр. на иностр. яз. / сост. М. А. Василевская. – Минск : ГБЛ БССР, 1980. – Ч. 1 / под ред. А. П. Грицкевича. – 408 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Василевская. 1983 – Василевская, М. А. Белоруссия в печати XIX – начала XX столетия : библиогр. на иностр. яз. / сост. М. А. Василевская. – Минск : ГБЛ БССР, 1983. – Ч. 2 / под ред. А. И. Мальдиса. – 418 с.

Василевская. 1985 – Василевская, М. А. Белоруссия в печати XVIII столетия : библиогр. указ. на иностр. яз. / сост. М. А. Василевская ; редкол.: А. П. Грицкевич, А. И. Мальдис, З. А. Корень. – Минск : ГБЛ БССР, 1985. – 288 с.

Василевская. 1990 – Василевская, М. А. Белоруссия в печати 1917–1939 гг. : библиогр. указ. / сост. М. А. Василевская ; науч. ред. А. И. Мальдис, А. П. Грицкевич. – Минск : АН БССР, 1990. – Ч. 1. – 193 с. – (Научно-реферат. бюллетень (зарубежная литература) ; № 77–78).

ВЕ. 1906. – Рэклама ў выданні: Вжосэк, С. Есэйдэс фун дер штатсорднунг ін Эйропэ ун Амэрыкэ / пер. Л. Шапіра ; рэд. А. С. Эльяшаў (Баал Махшовес). – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906 (Друк. Ш. Л. Дойчэр. Падгужа). – 61 с.

Вр. 1906. – Рэклама ў выданні: Вінэр рэволюцыён ін 1848-эн ёр / пер. з рус. выд. “Донская речь” д-ра І. Вортсмана. – Мінск : Выдавецтва “Культура”, 1906 (Друк. Іосіфа Фішара ў Кракаве).

ЗК. 1905 – Рэклама ў выданні: Замлбух “Култур”, 1905 / рэд. пер. І. Г. Раўніцкі і д-р А. С. Эльяшаў (Баал Махшовес). – Минск : Издательство “Культура”, 1905 (“Издательская Типография” в Варшаве). – [260 с. : іл.].

Капилов, Ахвердова. 2000 – Капилов, А. Л. Музыкальная культура Беларуси XIX – начала XX века / А. Л. Капилов, Е. И. Ахвердова. – Минск : Ин-т совр. знаний, 2000. – 144 с. : ил.

КБ – Кніга Беларусі, 1517–1917 : зводны каталог / склад. Г. Я. Галенчанка [і інш.]. – Мінск : БелСЭ, 1986. – 615 с. : іл.

КВ. Зал К – Каталог выставки в Институте востоковедения Академии наук России. Зал К (Адбітак).

Кондратьева. 2012 – Кондратьева, Г. В. Учебная книга по математике второй половины XIX в. (на основе изданий по арифметике) // Проблемы современного образования : интернет-журнал. – 2012. – № 5. – Список литературы (№5). – http://cyberleninka.ru/article/n/uchebnaya-kniga-po-matematike-vtoroy-poloviny-xix-v-na-osnove-izdaniy-po-arifmetike#ixzz3ZAJcT9Am

КС – Бібліяграфія па гісторыі Беларусі: Феадалізм і капіталізм / Ін-т гісторыі АН БССР ; Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна ; Фундамент. б-ка імя Я. Коласа АН БССР ; склад. М. Г. Крыканэ, А. А. Сакольчык. – Мінск, 1969. – 437 с.

КМБП. 1913 – Каталог Минской городской общественной библиотеки им. А. С. Пушкина. Польский отдел. – Вильна, 1913 (Типография “Znicz”). – 19 с.

КРОВИ – Русские официальные и ведомственные издания XIX – начала XX века : каталог : т. 1–4 / сост. Е. К. Авраменко, Н. Г. Маркова, Н. Е. Кащенко. – Санкт-Петербург : БЛИЦ, 1995–1996.

Кузняева. 1989 – Кузняева, С. Мінскае выданне камедыі Капніста // Свитязь = Свіцязь : альманах библиофилов Белоруссии / сост. Л. А. Казыро ; редкол.: С. В. Букчин (гл. ред) [и др.]. – Минск : Беларусь, 1989. – С. 111–114.

Ластоўскі. 1926 – Ластоўскі, В. Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі: Спроба паясьніцельнай кнігопісі ад канца X да пачатку XIX ст. – Коўна : Друк. Сакалоўскага і Лана, 1926. – 776 с. : іл.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ЛоЕ – Литература о евреях на русском языке 1890–1947. Книги, брошюры, оттиски статей, органы периодической печати : библиографический указатель / сост. В. Е. Кельнер, Д. А. Эльяшевич. – Санкт-Петербург : Академ. Проект, 1995. – 680 с.

ЛБД – Бібіла, Ю. І. Летапіс беларускага друку / Бел. дзярж. б-ка ; склад. Ю. І. Бібіла. – Менск, 1929. – Ч. 2: Паасобныя выданьні на беларускай мове (з дадаткам проклямацый і адозваў 1863 і 1905 гг.), 1835–1916 гг. – 39, [1] с.

ЛБД. Ч. 3, сш. 1 – Бібіла, Ю. І. Летапіс беларускага друку / Бел. дзярж. б-ка ; склад. Ю. І. Бібіла. – Менск, 1927. – Ч. 3: 1917–1924, сш. 1: Выданьні на беларускай мове. – 56, [VIII] с.

ЛП. Ч. 3, т. 2 – Бибило, Ю. И. Летопись печати БССР / ГБЛ БССР ; сост. Ю. И. Бибило, Ф. А. Мерина. – Минск : ГБЛ БССР, 1969. – Ч. 3: 1917–1924, тетр. 2: Издания на русском, польском, еврейских языках. – 115 с.

Мальдзіс. 1969 – Мальдзіс, А. І. Падарожжа ў ХІХ стагоддзе: З гісторыі беларускай літаратуры, мастацтва і культуры / А. І. Мальдзіс. – Мінск : Нар. асвета, 1969. – 208 с.

Мальдзіс. 1974 – Мальдзіс, А. І. Кнігадрукаванне Беларусі ў XVIII стагоддзі / А. І. Мальдзіс // Книга, библиотечное дело и библиография в Белоруссии. – Минск : ФБАН БССР, 1974. – С. 130–150.

Мальдзіс. 1977 – Мальдзіс, А. І. Календары, выдадзеныя ў Беларусі ў XVIII ст. / А. І. Мальдзіс // Книговедение в Белоруссии. – Минск : ФБАН БССР, 1977. – С. 65–68.

Мархель. 1977 – Мархель, У. І. Кнігазбор Сыракомлі / У. І. Мархель // Книговедение в Белоруссии. – Минск : ФБАН БССР, 1977. – С. 69–107.

Мархель. 1987 – Мархель, У. І. Плуг Адам / У. І. Мархель // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі : у 5 т. / рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БелСЭ, 1987. – Т. 4. – С. 314.

Немагай. 2013 – Немагай, С. М. Выганічы–Дудзічы –Замосце: музычныя масты / С. М. Немагай // Ельскія чытанні : матэрыялы канферэнцыі "Шляхецкая культура Беларусі ХІХ – пачатку ХХ ст." (Дудуткі, 27 красавіка 2013 г.) / уклад. Д. Ільініч ; пад рэд. Л. І. Доўнар. – Мінск : Кнігазбор, 2013. – С. 40–52.

Палеес. 1957 – Палеес, С. З гісторыі друкарскай справы ў Мінску / С. Палеес // Беларусь. – Мінск, 1957. – № 9. – С. 26–27.

ПКМ – Памятные книжки Минской губернии (1845–1916) [Электронный ресурс] / Национальная библиотека Беларуси. – Электронные текстовые, графические данные и программа (4,5 Гб). – Минск : Нац. б-ка Беларуси, 2014. – 1 электронный оптический диск (DVD-ROM). – Заглавие с титульного экрана.

СК РГП – Сводный каталог русской книги гражданской печати XVIII века (1725–1800) : т. 1–34. – Москва : Книга, 1966. – Т. 3. Р–Я.

СУ – Систематический указатель литературы о евреях на русском языке со времени введения гражданского шрифта (1708 г.) по декабрь 1889 г. / [сост. Л. М. Брамсон]. – СПб. : Типолитография А. Е. Ландау, 1892. – 568 с, VIII с. – (Особое прил. к ж. "Восход").

Шевцов. 2002 – Шевцов, А. В. Непериодические издания русских либеральных и консервативных партий начала ХХ века : библиогр. указатель / сост. А. В. Шевцов. – Санкт-Петербург : РНБ, 2002. – 416 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Щеглов. 2008 – Щеглов, Г. Э. Священномученик Дмитрий Павский. – Минск : православное братство в честь Святого Архистратига Михаила в г. Минске, 2008. – 39 с.

Янушкевіч. 2002 – Янушкевіч, Я. За архіўным парогам. Беларус. літ. XIX – XX стст. у святле архіўных пошукаў / Я. Янушкевіч. – Мінск : Мастац. літ., 2002. – 381 с. : іл.

BP – Bibliografia Polska, 1901–1939: t. 1–16 / Biblioteka Narodowa ; Instytut Bibliograficzny ; pod red. Janiny Wilgat (t. 1–4). – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk ; Lódz : Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wyd-wo, 1986–1991 (t. 1–2) ; Warszawa : B-ka Narodowa, 1993–2014. Таксама: http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-polska-1901-1939.

BF – Wiener, S. Bibliotheca Friedlandiana : Catalogus librorum impressorum hebraeorum in Museo Asiatico Imperialis Academiæ Scientiarum Petropolitanaæ Asservatorum / S. Wiener. – Petropoli : Commissionaires de l`Academie Imperiale des Sciences, 1893. – Fasc. 1. – 126, [4] s.; 1895. – Fasc. 2. – 223, [3] s.; 1897. – Fasc. 3. – 315, [3] s.; 1902. – Fasc. 4. – 449, [3] s.; 1904. – Fasc. 5. – 559, [3] s.; 1918. – Fasc. 6. – 630, [2] s.; 1918. – Fasc. 7. – S. IV, 631–658; Bibliotheca Friedlandiana : каталог еврейских книг (изданных до 1892 г.) библиотеки Института востоковедения АН СССР / сост. И. Г. Бендер ; под ред. П. К. Коковцова. – Москва ; Ленинград : АН СССР, Ин-т востоковедения, 1936. – Вып. 8. – С. 659–696.

Burchardt. 1985 – Burchardt S. Polonez : katalog tematyczny / Stefan Burchardt ; współpraca i redakcja Maria Prokopowicz, Andrzej Spoź. – Warszawa : Wyd-wo Muzyczne, 1985. – 818 s.

E – Estreicher, K. Bibliografia polska. Część 1, t. 1–7: XIX stólecie / K. Estreicher. – Kraków : Wyd. Akad. Umiejętności ; druk. Un-tu Jagel., 1872–1882; Część 2, t. 8–11: Druki polskie z lat 1455–1889 w układzie chronologicznym / K. Estreicher. – Kraków : Wyd. Akad. Umiejętności ; druk. Un-tu Jagel.,1885–1890; Część 3, t. 12–34: Bibliografia druków polskich w jednolitym układzie alfabetycznym, w. XV–XVIII / K. J. T. Estreicher ; S. Estreicher. – Kraków : Wyd. Akad. Umiejętności ; druk. Un-tu Jagel.,1891–1951; Część 4, t. 1–4: Alfabetyczne zestawienie druków polskich z lat 1881–1900 / K. Estreicher. – Kraków : Nakł. spółki księgarzy polskich ; druk W. L. Anczyca, 1906. – Таксама: http://www.estreicher.uj.edu.pl.

E. T. 15: Katalogi – Bibliografia Polska Karola Estreichera / Un-t Jagieloński. – Wyd. drugie. – Kraków : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1991. – T. 15: Katalogi. – 274 s.

KM – Katalog czytelni W. Makowskiego. – Mińsk ; Wilno, 1913 (Druk. "Znicz"). – IV, 54 s.

KMń. 1910 – Kalendarz Miński na rok zwyczajny 1910 zastosowany do potrzeb ludności, zamieszkałej na Litwie i Rusi / pod red. Józefa Słowińskiego. – Mińsk : Nakł. miesięcznika "Straży im. Maryi", 1910 (Druk. I. Kaplana). – 112, [12] s. : il.

KNM – Katalog nut muzycznycznych A. Walickiego // Do Basi : piosnka: [Basiu, Basiu moja luba!..] / wiersz F. D. Kniażnina ; muzyka Stanisława Moniuszki. – Mińsk : Nakład i własność Alexandra Walickigo, [1862] (Zakł. Lithogr. C. G. Rödera w Lipsku). – S. 4.

Kuszlejko. 1990 – Kuszlejko, J. Polska książka historyczna w Rosji w latach 1914–1918. Cz. 1 / J. Kuszlejko // Instytucje – publiczność – sytuacje lektury. – Warszawa : B-ka Narodowa; In-t Książki i Czytelnictwa, 1990. – T. 2. – S. 172–194.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Kuszlejko. 1992 – Kuszlejko, J. Polska książka historyczna w Rosji w latach 1914–1918. Cz. 2 / J. Kuszlejko // Instytucje – publiczność – sytuacje lektury. – Warszawa : B-ka Narodowa ; In-t Książki i Czytelnictwa, 1992. – T. 4. – S. 225–242.

Kuszlejko. 1993 – Kuszlejko, J. Książka polska w Rosji na przełomie XIX i XX wieku / J. Kuszlejko. – Warszawa : B-ka Narodowa, 1993. – 258 s.

KW – Antoni z Pohosta. Mińsk z nad Swisłoczy // Kurjer Wileński. – Wilna, 1860. – Nr 71. – S.761.

ŁK. 1861 – Рэклама ў выданні: Łapicki, Michał. Konkurenci : komedjo-operetka we dwóch aktach / przez Michała Łapickiego, muzyka Florjana Miładowskiego, fotograf. Antoniego Prószyńskiego. – Mińsk : Nakł. A. Walickiego, 1861 (Druk. E. Adamowicz). – 68 s.

Makowski. 1925 – Makowski, W. Wspomnienia starego księgarza na tle osobistych przeżyć. Młodym kolegom po fachu w 52-ą rocznice pracy swojej. Cz. 2. Rok 1879–1893 / W. Makowski // Przegląd Księgarski. – Warszawa, 1925. – Nr 7. – S. 186–193; Nr 8. – S. 220–222; Cz. 3. Rok 1893–1915 // Ibid. – Nr 10. – S. 316-319; Nr 11. – S. 337–340; Nr 15–16. – S. 414–417; Nr 19. – S. 494–496; Cz. 4. 1915–1920 // Ibid. – Nr 20. – S. 519–521; Nr 22. – S. 565–567; Nr 23–24. – S. 604–609.

Moniuszko. 1968 – Stanisław Moniuszko / opracował Jan Prosnak. – Kraków : Polskie Wyd-wo Muzyczne, 1968. – 204 s.

Nowaczyk. 1954 – Nowaczyk, E. Pieśni solowe S. Moniuszki : katalog tematyczny / Erwin Nowaczyk. – Kraków : Polskie Wyd-wo Muzyczne, 1954. – 332 s. – (Materiały do bibliografii muzyki polskiej ; t. 3).

Pidłypczak-Majerowicz – Pidłypczak-Majerowicz, M. Bazylianie w Koronie i na Litwie: Szkoły i książkie w działalności zakonu / M. Pidłypczak-Majerowicz. – Warszawa ; Wrocław : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1986. – 272 s. – (Akta Universitatis ; no 779).

Pilarczyk – Pilarczyk F. Elementarze polskie od ich XVI-wiecznych początków do II wojny światowej : próba monografii księgoznawczej / Franciszek Pilarczyk. – Zielona Góra : Un-t Zielonogórski, 2003. – 456 s., 7 il. – Część 2: Bibliografia. – S. 287–452.

PK. 1919 – Przegląd Księgarski. – 1919. – Nr 7. – S. 182.

Rosenfeld – Rosenfeld, M. Hebrew printing from its beginning until 1948: A gazetteer of printing, the first books and their dates with photographed titell-pages and bibliographical notes / M. Rosenfeld. – Jerusalem : M. ben E. Rosenfeld, 1992. – 147 p.

SG – Słownik geograficzny Królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa : Nakł. W. Walewskiego; Druk. "Wieku" [etc.], 1885. – T. 6.– S. 453–474.

SPKPS. 1985 – Słownik pracowników książki polskiej : suplement / pod red. I. Treichel. – Warszawa ; Łódź : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1985. – 415 s.

Walicki. 1873 – Walicki, A. Stanisław Moniuszko / A. Walicki. – Warszawa : Druk. J. Korzeniewskiego, 1873. – 140 s.

Zienkiewicz. 1997 – Zienkiewicz, T. Polskie życie literackie w Mińsku w XIX i na początku XX wieku (do roku 1921) / T. Zienkiewicz. – Olsztyn : Wyższa szkoła pedagogiczna, 1997. – 235 s.

Іншыя скарачэнні

Б. д. д. – без даты друку; **без паг.** – без пагінацыі; **парал. паг.** – паралельная пагінацыя; **раздз. паг.** – раздзельная пагінацыя

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

У алфавітных паказальніках спасылкі дадзены на гады выданняў, змешчаных у храналагічных (па гадах) рубрыках Каталогу, у дужках – парадкавы нумар выдання ў межах рубрыкі пэўнага года.

Паказальнік выдавецтваў

Акцыянернае таварыства паравога крухмальна-патачнага завода "Сокал" (Акционерное общество парового крахмально-паточного завода "Сокол") 1900 (71), 1901 (48), 1902 (50), 1903 (48), 1904 (54), 1907 (52)

Акцыянернае таварыства фабрыкі запалак "Маланка" (Акционерное общество спичечной фабрики "Молния") 1899 (56), 1900 (18), 1901 (24), 1902 (18), 1903 (24, 53), 1904 (28), 1905 (31), 1906 (10), 1909 (108), 1910 (45), 1913 (73)

Бібліятэка Мінскай духоўнай семінарыі (Библиотека Минской духовной семинарии) 1892 (10), 1899 (14)

Брацтва Казанскай прывакзальнай царквы (Братство Казанской привокзальной церкви) 1898 (56), 1900 (19, 73), 1901 (25), 1902 (19), 1903 (25), 1904 (29), 1914 (51, 144)

Брацтва пры царкве Мінскай духоўнай семінарыі (Братство при церкви Минской духовной семинарии) 1885 (12), *гл.* Кірыла-Мяфодзіеўскае брацтва пры царкве Мінскай духоўнай семінарыі (Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии)

Выдавец

Амбрашкевіч Э. Ф. (Амброшкевич Э. Ф., Аброшкевич Э. Ф.) 1905 (4)
Бамштэйн І. А. (Бомштейн И. А.) 1888 (1), 1889 (3)
Бекю В. (Беккю В.) 1882 (1)
Бельнік Л. (Бельник Л.) 1913 (9)
Бохан Д. Д. 1897 (3), 1898 (1, 15), 1910 (32)
Брынкман А. А. (Бринкман А. А.) 1904 (1), 1905 (5, 6)
Вайніловіч К. Э. (Wojniłłowicz K. E.) 1843 (3)
Валіцкі А. (Walicki A. A.) 1860 (6, 8, 9, 10), 1861 (3, 8–32), 1862 (3, 5–18), 1867 (8, 9)
Валіцкі С. (Валицкий С.) 1872 (5)
Газдава-Гадлеўскі З. (Gozdawa-Godlewski Z.) 1917 (106)
Газдзіцкі [?] (Goździcki) 1848 (4)
Грушвіцкі М. (Hruszwicki M.) 1879 (23–29)
Даронін І. Г. (Доронин И. Г.) 1911 (15), 1914 (33)
Дворжачак У. (Dworzaczek W.) 1914 (222), 1917 (105)
Драздовіч [? Драздоўскі В.] (Drozdowicz, [Drozdowski W.]) 1844 (1)
Дунін-Марцінкевіч В. (Dunin-Marcinkiewicz W.) 1854 (4), 1855 (2, 3), 1856 (3, 4), 1857 (2), 1859 (4)
Ельскі А. (Jelski A.) 1907 (87)
Зэліксон А. 1912 (157)
Каплун Н. Е. 1913 (44)
Кацэнеленбоген С. А. (Каценелленбоген С. А.) 1875 (1), 1876 (3, 4)
Крайчык М. (Крайчик М., *гл.* Лавров М. К.) 1902 (15), 1904 (21, 22)
Лавров М. К. 1904 (24), 1909 (43, 44), 1911 (39, 40), 1913 (55), 1914 (69)
Левет і Фіндэйзен (Левет и Финдэйзен) 1914 (154)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Легатовіч І. (Legatowicz I.) 1822 (2), 1823 (3)
Машкілейсон А. Н. (Машкилейсон А. Н.) 1913 (206)
Палетыка В. А. (Санкт-Пецярбург) (Полетика) 1897 (19)
Рагачэўскі А. М. (Рогачевский А. Н.) 1911 (108)
Татур Г. Х. 1892 (29, 30)
Чапяліньскі Ф. (Czepieliński F.) 1859 (2), 1860 (2, 3), 1861 (4, 5)
Шчарбовіч Л. (Szczerbowicz, гл. Wieczór L.) 1860 (11)
Якабсан Н. Я. і Ліўшыц Г. Л. (Якобсон Н. Я. и Лившиц Г. Л.) 1910 (95), 1913 (167)
Яхімовіч С. М. (Яхимович С. М.) 1911 (6)
Выдавецкая Друкарня (Издательская Типография в Варшаве) 1905 (76, 80), 1906 (89)
Выдавецтва
Арганізацыйны камітэт Касцюшкаўскага святкавання (Komitet organizacyjny Obchodu Kosciuszkowskiego) 1917 (111)
“Вольнай Беларусі” (“Вольнае Беларусі”) 1917 (1, 2, 3, 4, 5, 6, 9)
“Вясёлкі” 1915 (1)
газеты “Голос провинции” Х. Г. Лур’е 1906 (72)
газеты “Северо-Западный край” 1905 (4, 51)
Гебетнера і Вольфа (Gebethnera i Wolffa) 1861 (32), 1862 (8), 1898 (66)
“Заря” 1917 (83)
“Звезда” пры Мінскім камітэце (*або* **пры Паўночна-Заходнім абласным камітэце) РСДРП** 1917 (11, 18, 22, 23, 24, 25, 28, 40, 44, 45, 47, 49, 50, 69, 73, 76, 80, 95, 101)
Камітэта Заходняга фронту Усерасійскага земскага саюза (Комитета Западного фронта Всероссийского земского союза) 1916 (46), 1917 (20, 34, 35, 37, 42, 43, 56, 68, 79, 82, 88)
Канцылярыя Мінскага губернатара (Канцелярия Минского губернатора) 1845 (1), 1917 (84)
“Культура” (Издательство “Культура”, Verlag “Kultur”) 1905 (75–86), 1906 (85–111)
Мінская аб’яднаная арганізацыя РСДРП “Сацыял-дэмакрат” (Минская объединенная организация РСДРП “Социал-демократ”) 1917 (38, 77)
Мінская польская выдавецкая суполка (Polska Spółka Wydawnicza або Spółka ksisgarsko-wydawnicza) 1916 (72–76)
Мінскі Савет рабочых і салдацкіх дэпутатаў (Минский Совет рабочих и солдатских депутатов) 1917 (48)
“Наша Ніва” (“Наша Нива”, “Nasza Niwa”) 1907 (1, 84)
Таварыства “Друкарская справа” (“Печатное дело”) 1914 (22)
Таварыства “Мінчук” (“Минчук”, “Mińczuk”) 1907 (1, 84)
“Таварыша Пыжава” (“Товарища Пыжева”) 1917 (21)
часопіса “Вартаўнікі імп. Марыі” (“Straży im. Maryi”) 1910 (109)
часопіса “Лучынка” 1914 (5)
часопіса “Над Свіслаччу” (“Nad Świsłoczą”) 1914 (222)
часопіса “Саха” 1914 (1–4), 1915 (2)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2-е Мінскае дабрачыннае таварыства (2-е Минское благотворительное общество) 1901 (75)

Друкалітаграфія

Адамовіча Э. Л. (Adamowicz E. L.) 1860 (2, 6, 12), 1861 (8), 1862 (3), 1863 (1)

Грынблата Я. А. (Гринблата, Грынблата, Грынблята) 1907 (79), 1913 (12, 14, 39, 160), 1914 (7, 8, 9, 13, 23, 25, 37, 46, 53, 56, 60, 74, 80, 86, 96, 122, 134, 149, 158, 171, 175, 176, 187, 194, 208, 210), 1915 (3, 4, 5, 6, 7, 8, 20, 26, 30, 32, 34, 58, 62, 68, 74, 78, 93, 108), 1916 (1, 2, 3, 4, 5, 6, 15, 17, 20, 23, 30, 32, 36, 40, 46, 67, 68), 1917 (5, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 29, 30, 31, 35, 37, 59, 60, 62, 64, 65, 66, 67, 72, 83)

Дворжац (Дворжец) 1902 (9, 10, 34, 57, 63), 1903 (5, 26, 40, 80), 1904 (13, 14, 15, 16, 31, 38, 40, 71, 87, 88), 1905 (20, 24, 25, 26), 1906 (3, 13, 15, 17, 18, 32), 1907 (7, 8, 17, 18, 19, 20, 26), 1908 (13), 1909 (31, 32), 1910 (30), 1911 (13), 1913 (26, 148, 159, 161)

Дворжац Л. Г. (Дворжец Л. Г.) 1904 (58), 1906 (14, 27, 35, 44, 49, 54, 79, 81), 1907 (27, 31, 63), 1908 (16, 26, 27, 54), 1909 (56, 57, 95, 111), 1910 (39, 40, 50, 108), 1911 (2, 54, 95, 131, 146), 1912 (6, 56, 57, 75, 137, 155), 1913 (5, 27, 40, 41, 43, 48, 81, 113), Б. г. (5)

Дворжац Р. М. (Дворжец Р. М.) 1880 (12, 15), 1881 (10), 1882 (7), 1883 (1, 10), 1884 (8, 13, 14), 1885 (9, 11), 1886 (13), 1887 (5, 11), 1888 (1, 2, 11, 24), 1889 (35), 1890 (4), 1891 (14, 15, 25), 1892 (1, 23, 28), 1893 (2, 4, 13, 15, 21, 34), 1910 (7), 1912 (13)

Дворжаца Х. Я. (Дворжеца Х. Я.) 1894 (1, 6, 7, 8, 9, 10, 15, 24, 28, 29, 31, 33, 35, 39, 42, 44, 45), 1895 (2, 3, 4, 5, 19, 24, 33, 36, 38, 41, 42, 46, 47), 1896 (4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 25, 26, 32, 39, 40, 43, 46, 49, 52), 1897 (4, 5–9, 14, 15, 21–23, 26, 35, 40–43, 51, 55), 1898 (7, 8, 9, 13, 22, 26, 31, 32, 33, 39, 46, 47, 48, 54, 61, 63), 1899 (1, 10, 12, 19, 20, 36, 38, 46, 47, 48, 57), 1900 (6, 7, 8, 9, 22, 29, 39, 51, 52, 61), 1901 (4, 5, 7, 8, 9, 31, 32, 55, 57, 59, 60, 80, 81), 1902 (5, 6, 7, 8, 13, 14, 21, 23, 32, 76), 1903 (9, 10, 11, 12, 28, 45, 53, 69), 1904 (20, 50, 51, 85), 1905 (28, 46)

Дворжаца Я. (Дворжеца Я.) 1874 (2), 1877 (10)

Дворца А. і J. (Dworzecii A. i J., Dworzeców A. i J.) 1852 (3), 1853 (1), 1854 (3), 1855 (1), 1856 (2), 1858 (3)

Дворца Ё. (Dworzec, Dworca J., Dworzeci J., Дворца Я.) 1851 (4), 1855 (2, 3, 4, 5, 6, 7, 8), 1856 (4), 1857 (2), 1858 (2), 1859 (2), 1860 (3, 4, 5, 11), 1861 (4, 5, 6, 7), 1862 (2, 4), 1864 (4, 5), 1865 (1), 1867 (3)

Зысьмана М. Л. 1910 (51), 1911 (55, 153, 154), 1912 (158), 1913 (207, 208, 210), 1914 (224)

Каплан 1908 (67), 1913 (144, 168)

Каплана Б. Л. 1913 (63, 69, 82, 88, 130, 175), 1914 (216), 1915 (36, 82), 1916 (39, 44), 1917 (42)

Каплана Іллі (Каплана Ильи, Kaplana I.) 1902 (22, 70), 1903 (22, 27, 32), 1904 (30, 70, 75, 77, 83), 1905 (32, 33, 36, 64), 1906 (34, 38, 39, 42, 59, 63, 64, 80), 1907 (45, 61, 72), 1908 (25, 62, 69, 81), 1909 (28, 35, 38, 55, 80, 94, 117), 1910 (8, 49, 73, 95, 99, 100, 109), 1911 (1, 43, 45, 53, 59, 93, 100, 122, 124, 130, 145), 1912 (39, 55, 63, 92, 98, 146, 152, 153, 154), 1913 (47, 80, 89, 107, 108, 128, 152, 163, 176), 1914 (19, 57, 70, 71, 72, 85, 112, 115, 116, 117, 146, 155, 174, 191, 220), 1915 (55, 60, 73, 89, 115), 1916 (24, 49, 70), 1917 (58, 96)

Нахумава Н. М. (Нахумова Н. М.) 1902 (41, 68, 74), 1903 (17), 1904 (24, 53), 1905 (1), 1907 (81), 1908 (80), 1909 (102), 1914 (1, 2, 5, 186, 218), 1915 (1), 1916 (29), 1917 (3, 4, 6)

Нахумава Н. М. старэйш. (Нахумова Н. М. старш.) 1915 (101), 1917 (1, 2)

Нахумава і Тайцэля (Нахумова и Тайцеля) 1914 (167, 168), 1915 (91)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Някрасава С. А. (Некрасова С. А.) 1902 (16), 1903 (3, 20, 72), 1904 (5, 60, 68, 69, 86), 1905 (2, 3, 6, 9, 10, 29, 44, 50, 61, 63, 73), 1906 (1, 23, 24, 28, 60, 62, 73, 75, 77, 78), 1907 (3, 9, 32, 56, 62, 67, 68, 83), 1908 (20, 22, 28, 33, 43, 52, 63, 66, 70, 75, 82), 1909 (1, 2, 6, 7, 11, 12, 41, 42, 46, 47, 50, 51, 52, 53, 54, 75, 87, 90, 98, 99, 100, 104, 119, 120), 1910 (3, 4, 9, 38, 70, 80, 81, 82, 96, 97, 105), 1911 (3, 6, 44, 46, 64, 82, 108, 134, 137, 139), 1912 (1, 2, 4, 11, 31, 43, 44, 45, 105, 156), 1913 (1, 58, 65, 66, 67, 116, 137, 179, 181), 1914 (10, 11, 17, 77, 165, 193), 1915 (10, 28, 111), 1916 (26)

Саламонава Б. І. (Соломонова Б. И., Salomona, Solomonowa B.) 1875 (1), 1876 (1, 2, 4, 8), 1877 (5, 12), 1878 (2, 3, 4, 10), 1879 (1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 21, 22–28, 29), 1880 (2, 3, 6, 10, 14, 17, 18, 19), 1881 (1, 2, 4, 5, 11, 12), 1882 (2, 8), 1883 (2, 3, 14), 1884 (5, 15, 18, 19), 1885 (1, 6, 8, 12, 13), 1886 (2, 3, 4, 5, 6, 12, 16, 17, 18), 1887 (1, 4, 6, 7, 14), 1888 (13, 14, 15, 16, 19, 26, 27, 30, 35), 1889 (1, 2, 4, 10, 12, 13, 16, 23, 29, 36), 1890 (1, 6, 10, 11, 12, 15, 21, 25, 26), 1891 (2, 11, 16, 19, 20), 1892 (2, 9, 10, 11, 13, 26), 1893 (1, 11, 12, 17, 20, 21, 30, 31, 36, 40), 1894 (13, 21, 22, 23, 24, 28, 30, 36, 37, 40, 43, 45), 1895 (6, 7, 14, 15, 16, 30, 31, 32, 33, 36, 43, 48), 1896 (1, 14, 17, 26, 32, 52), 1897 (2, 19, 31, 32, 35, 48), 1898 (3, 16, 23, 31, 32, 37, 49, 53, 64), 1899 (2, 3, 30, 31, 40, 61, 63), 1900 (11, 14, 15, 16, 35, 36, 43, 68, 69), 1901 (12, 13, 18, 22, 28, 45, 51, 52, 70, 71, 72, 73, 75), 1902 (1, 2, 3, 12, 18, 27, 44, 46, 47, 54, 66, 67, 72, 75), 1903 (21, 44, 45, 51, 61, 67, 71, 76), 1904 (19, 23, 25, 35, 49, 50, 51, 57), 1905 (42, 45, 46, 53), 1906 (10, 30, 47, 50, 52, 55, 66), 1907 (23, 35, 49, 50), 1908 (46, 72, 73, 74), 1909 (10, 59, 63, 84, 91, 105, 108, 112), 1910 (5, 34, 52, 63, 64, 74, 98), 1911 (41, 42, 119, 128, 148, 151), 1912 (14, 40, 49, 59, 85, 86, 87, 93, 97, 110, 112, 113, 135), 1913 (15, 100, 101, 102, 119, 120, 127, 143, 145, 164, 166, 167, 169, 178, 182, 185, 189), 1914 (14, 29, 34, 107, 110, 128, 129, 136, 150, 197, 215), 1915 (44, 64, 66, 67, 90), 1916 (9), 1917 (27, 41, 89, 105)

Сляпяна Е. Ш. (Слепяна Е. Ш.) 1913 (9), 1914 (55, 118, 119, 125, 145, 207, 211, 214)

Тасьман (Тасьмана) 1894 (12), 1896 (3, 45), 1897 (17, 36, 46), 1898 (15), 1900 (48), 1903 (55), 1909 (81), 1915 (81)

Тасьмана В. і І. (Тасьмана В. и И.) 1906 (21), 1907 (12), 1908 (2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 15, 35, 48, 58, 64, 68, 76, 78), 1909 (13, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 49, 64, 66, 67, 68, 82, 83, 106, 114), 1910 (2, 22, 23, 33, 37, 43, 56, 58, 72, 75, 76, 85, 87, 88, 90, 94, 102), 1911 (16, 18, 23, 31, 35, 36, 37, 48, 61, 63, 67, 71, 86, 90, 91, 99, 104, 105, 110, 116, 120, 133, 135), 1912 (16, 34, 61, 66, 78, 109, 111, 116, 132, 139), 1913 (52, 54, 56, 72, 78, 79, 83, 92, 95, 106, 112, 125, 138, 146, 149, 153, 158, 172, 174, 180, 184, 186, 194, 200), 1914 (12, 33, 42, 43, 84, 159, 163, 173, 178, 200, 204), 1915 (11, 16, 42, 51, 69, 75, 88, 97, 113), 1916 (28, 56, 63, 99)

Тасьмана І. і В. (Тасьмана И. и В.) 1899 (34), 1900 (10, 37, 71), 1901 (1, 2, 14, 16, 19, 38, 39, 46, 54, 67, 69, 77, 78), 1902 (26, 29, 30, 48, 53, 65, 71), 1903 (1, 7, 14, 15, 18, 31, 35, 36, 39, 46, 60, 64, 65, 70, 79), 1904 (2, 9, 10, 34, 37, 64, 65), 1905 (7, 15, 18, 19, 35, 37, 56, 58, 60, 74), 1906 (4, 5, 6, 8, 9, 11, 22, 26, 31, 33, 36, 40, 48, 57, 61, 76), 1907 (10, 11, 14, 15, 22, 34, 39, 40, 41, 48, 51, 53, 64, 65, 66, 73), 1908 (29, 32, 59, 61), 1909 (61, 96, 97), 1910 (18, 20, 21, 54), 1911 (14, 58), 1912 (68), 1914 (97), 1915 (49), Б. д. д. (9)

Тасьмана І. І. (Тасьмана И. И.) 1883 (7), 1885 (5), 1886 (15), 1887 (12, 13), 1889 (30), 1890 (9), 1892 (12), 1896 (27, 34, 47, 50), 1897 (16, 52)

Тасьмана І. І. і Левіна Ш. А. (Тасьмана И. И. и Левина Ш. А.) 1892 (22, 32), 1893 (3, 37, 39), 1894 (2, 19, 32, 41), 1895 (12, 25, 26, 44, 45), 1896 (15, 28), 1897 (18), 1899 (26, 53), 1901 (68), 1905 (59)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тасьмана і сыноў (Тасьмана и С-вей, Тасьмана и сыновей) 1897 (3, 52), 1898 (1, 29, 31, 40, 59), 1899 (6, 23, 24, 27, 28, 29, 51, 52, 59, 60), 1900 (26, 31, 32, 44, 75, 76), 1901 (41), 1902 (38, 39)

Упраўлення Лібава-Роменскай чыгункі (Управление Либаво-Роменской железной дороги) 1880 (16), 1882 (9), 1884 (8, 14, 15), 1889 (15, 27, 28), 1890 (7, 8), 1891 (30), 1893 (21, 32, 35), 1894 (24, 38), 1895 (33), 1896 (13, 26, 48), 1897 (34, 44), 1898 (20, 35), 1899 (15), 1900 (11, 13, 41, 72), 1901 (50), 1902 (52), 1904 (58), 1906 (2), 1907 (5, 23), 1909 (103), 1910 (34), 1911 (83), 1912 (6, 46, 47, 115, 117, 118), 1913 (140, 141, 151, 154, 155, 162), 1914 (13, 44, 52, 65, 121, 144, 172, 180, 181, 182, 188, 189), 1915 (27, 37, 38, 71, 86, 92, 94, 95, 98, 102–107), 1916 (25, 42, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 57, 59, 60, 61, 63, 64, 66), 1917 (78, 86, 93, 94)

Друкарня

"З'яднанне" (Drukarnia Polska "Zjednoczenie") 1917 (102, 103, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119)

Анчыца У. Л. і С-кі (Кракаў) (W. L. Anczyca i Spólki) 1889 (37), 1898 (66)

Арцта М. (Варшава) (Arcta M.) 1901 (82), 1902 (77)

Базыльян (XX. Bazylianów) 1790 (1–4), 1791 (1–7), 1792 (1–3), 1793 (1, 2), 1794 (1, 2)

Берманта Г. Р. 1905 (4)

Бернштэйна (Бернштейна) 1914 (170)

Бланштэйна Г. І. (Блаштэйн) 1832 (3, 4, 5), 1833 (4, 5), 1834 (1), 1835 (3), 1836 (2, 3, 4, 5, 6)

Блюмовіча І. (Вільня) (Блюмовича И., Blumowicza I., Blumowicza J.) 1871 (2), 1895 (8, 9), 1897 (12), 1903 (81, 82), 1908 (83, 86)

Бляхава Б. (Бляхова Б.) 1907 (78)

Бяркоўскага М. Г. (Барысаў) (Берковского М. Г.) 1914 (26)

Вільковічаў бр. С. і Х. (Мазыр) (бр. С. и Х. Вильковичи) 1915 (109)

Гатоўскага Е. Ш. і Юршчыка М. Х. (Гатовского Е. Ш. и Юрщика М. Х.) 1906 (69), 1907 (25, 74, 75), 1908 (18, 37, 39, 47, 60, 79), 1909 (43, 44, 70, 71, 115, 116), 1910 (35, 48, 106), 1911 (38, 39, 40, 49, 72, 75, 84, 87, 88, 89, 102, 109, 132, 138, 147), 1912 (37, 83, 89, 94, 148), 1913 (50, 55, 104, 109, 170, 183, 187, 188, 190, 206), 1914 (54, 59, 69, 124, 127, 166, 201, 219), 1915 (52, 65, 85, 112)

Глюксберга Т. (Вільня) (Glücksberg T.) 1843 (3)

Дойчэра Ш. Л. (Кракаў, Падгужа) (V. S. L. Deutscher) 1905 (81), 1906 (87, 91)

Завадскага В. (Вільня, Zawadzki O.) 1889 (37)

Завадскага І. (Вільня) (Завадского И., Zawadzkiego J.) 1907 (90), 1913 (16, 201, 202, 205), 1914 (221, 223), 1916 (75, 76)

"Зніч" (Вільня) ("Znicz") 1913 (35, 37, 203, 204), 1914 (222), 1915 (116)

Зымеля С. Е. 1816 (1)

Інвалідаў (Инвалидов) 1916 (38), 1917 (8, 51, 53, 55, 75, 82)

Ізакава І. З. (Изакова И. З.) 1912 (134)

Касталянца (Лібава) (Костолянца) 1905 (11)

Каўтза В. (Варшава) (Kautza W.) 1898 (65)

Кліёрын (Клиорин) 1900 (28)

Кліёрынай П. А. (Клиориной П. А.) 1899 (62), 1900 (78), 1901 (40), 1904 (48), 1905 (57, 72), 1906 (65)

Кухты М. (Вільня) (Kuchty M.) 1907 (1, 84)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Лімы І. А. і Зымеля С. Е. 1809 (2), 1810 (3)
Ліўшыца-Баршая (Лившица и Баршая) 1910 (6, 47, 103), 1911 (8, 9, 10, 17, 51, 125, 129, 143), 1912 (58, 121, 133, 138, 140, 141, 143, 144, 157), 1913 (44, 45, 57, 61, 74, 75, 123, 134, 150, 209), 1914 (75, 133, 166, 202, 205), 1915 (76), 1916 (7), 1917 (21, 39)
Лютковіча Паўла (Павел Домжив Люткович) 1622 (1)
Ляскаўэра П. і Суполкі (Варшава) (P. Laskauera i S-ki) 1906 (83, 84)
Мазо Ц. (былая І. Х. Шапіры) 1908 (38), 1909 (45, 58)
Мінская губернская друкарня (Минская губернская типография, Губернская типография, Типография Губернского правления, Drukarnia rządowa, Administracyi Departamentowey, Typis Regimitis Gubernii) 1795 (1), 1796 (1), 1797 (1), 1798 (1), 1799 (1, 2, 3, 4), 1800 (1, 2, 3, 4), 1803 (1), 1805 (1, 3), 1808 (1), 1810 (1), 1811 (1, 3), 1812 (1, 2), 1814 (2), 1817 (1), 1818 (1), 1819 (1), 1820 (3), 1821 (1), 1822 (1), 1823 (1, 2), 1845 (1, 2), 1846 (1), 1848 (1), 1849 (1), 1851 (3), 1852 (1), 1854 (1), 1857 (1), 1858 (1), 1860 (1), 1861 (2), 1862 (1), 1864 (2, 3), 1866 (1, 2), 1867 (4, 5, 6), 1868 (2, 3, 4), 1869 (6, 9), 1870 (8, 9, 10, 12), 1871 (4, 5, 6), 1872 (4, 5, 6, 7), 1873 (2, 3, 4, 5, 6), 1874 (1, 4), 1875 (6, 7), 1876 (6, 9, 12, 13, 14, 15, 16), 1877 (1, 2, 3, 6, 7, 13), 1878 (1, 7, 8, 9), 1879 (4, 17, 20), 1880 (4, 13), 1881 (6, 8, 13), 1883 (4, 6, 11, 12, 13), 1884 (3, 7, 17), 1885 (3, 4, 10), 1886 (7, 8, 15), 1887 (3, 10, 12, 13), 1888 (17, 31, 32, 33, 34), 1889 (14, 21, 32, 33, 34), 1890 (2, 13, 14, 18, 20, 28), 1891 (12, 13, 24, 26, 27, 29), 1892 (17, 20, 21, 24, 25, 27, 29, 30, 31), 1893 (14, 18, 25, 28, 29, 33, 38), 1894 (3, 5, 14, 16), 1895 (10, 13, 17), 1896 (18, 19, 20, 29, 35, 42, 51), 1897 (1, 20), 1898 (2, 5, 6, 19, 36, 42, 55), 1899 (4, 13, 16, 39, 44, 55), 1900 (1, 4, 17, 20, 23, 30, 33, 34, 42, 64, 70, 79), 1901 (20, 21, 23, 36, 74), 1902 (17, 42, 43, 73), 1903 (2, 23, 29, 41, 78), 1904 (1, 27, 33, 41), 1905 (17, 30, 49), 1906 (29, 51, 71, 74), 1907 (24, 28, 29, 46, 59, 69, 76, 80, 82), 1908 (10, 17, 19, 21, 23, 24, 49, 53, 71), 1909 (3, 4, 5, 8, 9, 25, 26, 40, 48, 86, 88, 101, 107, 109, 118, 121), 1910 (10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 42, 44, 59, 60, 61, 62, 65, 67, 77, 79, 83, 91, 101, 104, 107), 1911 (5, 12, 15, 19, 21, 22, 24, 29, 30, 34, 47, 50, 52, 66, 76, 79, 98, 101, 112, 118, 126, 141, 142, 144), 1912 (7, 8, 12, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 30, 33, 35, 36, 42, 48, 53, 54, 65, 69, 74, 81, 88, 99, 102, 104, 106, 108, 114, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 145, 149), 1913 (6, 7, 8, 17, 20, 28, 31, 42, 51, 53, 59, 60, 62, 64, 68, 70, 103, 114, 129, 136, 139, 147, 157), 1914 (6, 16, 20, 21, 27, 28, 36, 41, 42, 50, 61, 62, 67, 68, 73, 78, 81, 88, 99, 104, 105, 120, 139, 147, 152, 162, 164, 190, 209, 212, 217), 1915 (9, 13, 14, 24, 33, 43, 56, 77, 96, 114), 1916 (10, 16), 1917 (20, 26, 68, 81, 84, 97), Б. д. д. (1)
Навіцкага Э. (Вільня) (Nowickiego E.) 1907 (85, 86, 87, 88, 89), 1908 (84, 87)
Оргельбранда С. (Варшава) (Orgelbranda S.) 1858 (5), 1859 (6)
Перскага А. Д. (Перского А. Д.) 1912 (84), 1913 (2, 84, 111, 115, 118, 177, 191, 195), 1914 (89, 108, 111, 199), 1915 (53), 1916 (69), 1917 (57)
Прэса З. Х. (Pressa Z., Zymela, Пресса З.) 1826 (2, 4, 5), 1829 (3), 1830 (4, 5, 6), 1831 (1, 5), 1835 (2)
Рома М. (Вільня) (Romma M.) 1907 (91)
Рубенчыка Н. А. (Рубенчик Н. А.) 1905 (62)
Рубішэўскага і Вратноўскага (Варшава) (Rubieszewskiego i Wrotnowskiego) 1906 (82)
Рудэрмана І. (Рудермана И.) 1913 (3, 4)
Сікорскага Ю. (Варшава) (Sikorskiego J.) 1881 (14, 15)
Соськіна Ш. А. (Соськина Ш. А.) 1898 (17), 1902 (15, 24, 31, 35), 1903 (77), 1904 (22, 67, 78)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Стафановіча І. І. (Stefanowicza J., Стефановича И.) 1822 (3), 1823 (3, 4, 5), 1824 (1), 1825 (1, 2, 3), 1826 (1, 3), 1827 (1), 1828 (1, 2, 3), 1829 (2), 1830 (3, 7), 1831 (2, 3), 1832 (1, 2), 1833 (1, 2, 3), 1835 (1), 1836 (1), 1837 (1, 2), 1838 (1), 1839 (1), 1840 (1), 1841 (1), 1842 (1), 1843 (1), 1845 (3), 1847 (1), 1848 (2), 1849 (2), 1850 (1)

Сыркіна (Вільня) (Сыркина) 1904 (21)

Сыркіна А. (Вільня) (Syrkina A.) 1859 (4, 5) 1860 (3)

Фельдмана і Перскага (былая Ц. А. Мазо) (Фельдмана и Перского, бывшая Ц. А. Мазо) 1909 (36, 113), 1910 (36, 84), 1911 (7, 32, 33, 78, 113, 140, 149)

Фішара І. (Кракаў) 1906 (90)

Форына Д. (Форина Д.) 1905 (39, 68), 1906 (68), 1907 (57), 1909 (39), 1911 (74, 127), 1912 (77, 136), 1913 (46, 90, 171, 173, 193), 1914 (47, 49, 154, 192, 213), 1915 (47)

Форына (Форина, Foryna) 1917 (23, 24, 106)

Форына Х. С. (Форина Х. С.) 1916 (45)

Чэрнак Ф. (Варшава) (Csernák) 1903 (83)

Шапіры І. Х. (Шапиро И. Х.) 1902 (40), 1903 (13), 1904 (6, 32), 1907 (44, 60)

Шэйнэмана Л. Б. (Шейнемана Л. Б.) 1917 (54)

Кантора "Я і П" (Контора "Я и П") 1911 (115)

Кашарскае таварыства для выдачы беспрацэнтных пазык яўрэям 1-й часткі г. Мінска (Кошарское общество для выдачи беспроцентных ссуд евреям) 1911 (51), 1913 (75)

Кірыла-Мяфодзіеўскае брацтва пры царкве Мінскай духоўнай семінарыі (Кирилло-Мефодиевское братство при церкви Минской духовной семинарии) 1885 (12), 1888 (22, 25), 1889 (22), 1890 (19), 1891 (18), 1893 (19), 1894 (20), 1895 (28, 29), 1897 (29, 30), 1898 (28), 1900 (35), 1901 (42), 1909 (72)

Кнігарня

Бейліных Г. і С. (братоў) (braci Bejlinów, Belinów) 1855 (2, 5, 6, 7), 1858 (4, 5, 6), 1859 (5, 6)

Гадлеўскага Б. В. (Годлевского Б. О.) 1881 (4)

Макоўскага В. В. (Makowskiego W.) 1901 (82), 1902 (77), 1903 (81, 82, 83), 1906 (82, 83, 84), 1907 (85, 86, 89, 90, 91), 1908 (83, 85, 86), 1913 (201–205), 1914 (221, 223), 1915 (116)

Савіцкай З. (Sawickiej Z.) 1881 (14, 15), 1884 (20), 1889 (37)

Філіповіча-Дубовіка Я. (Filipowicz-Dubowika J.) 1898 (65, 66), 1899 (64), 1900 (80)

Фрэнкеля Ё. Д. (Френкеля И. Д., Френкеля Е.) 1894 (12), 1895 (8, 9, 11), 1897 (12), 1902 (15), 1905 (11), 1909 (43), 1911 (17, 38, 114), 1913 (50)

Кнігарня і бібліятэка Фрумкіна В. Б. (Книжный магазин и библиотека Фрумкина В. Б.) 1891 (12), 1893 (27), 1901 (18), 1908 (18), 1910 (35), 1911 (34), 1914 (59)

Кніжны гандаль "Казбек" (Книжная торговля "Казбек") 1914 (167, 168)

Літаграфія

Отта У. (Варшава) (Otta W., Otto, d'Otto) 1860 (8), 1861 (9), 1867 (8, 9)

Родэра К. Г. (Ляйпцыг) (Rödera C. G.) 1861 (10–31), 1862 (5, 7, 18)

Фалька Ф. (Falka F.) 1845 (4), 1848 (3, 5), 1851 (1, 2), 1852 (2), 1854 (2, 5), 1856 (1), 1857 (3), 1858 (4), 1860 (3)

Малітоўная школа "Бес Гамедраш" (Молитвенная школа "Бес Гамедраш") 1902 (40), 1904 (43), 1911 (78), 1912 (84), 1913 (111), 1914 (118, 119)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінскае аддзяленне Дзяржаўнага банка (Минское отделение Государственного банка) 1911 (62), 1915 (48)

Мінскае аддзяленне Папячыцельства імператрыцы Марыі Аляксандраўны аб сляпых (Минское отделение Попечительства императрицы Марии Александровны о слепых) 1907 (39), 1908 (32), 1909 (64), 1910 (56), 1911 (63), 1912 (68), 1913 (92), 1914 (97), 1915 (49)

Мінскае аддзяленне Расійскага таварыства аховы жанчын (Минское отделение Российского общества защиты женщин) 1904 (81), 1907 (77), 1913 (106)

Мінскае аддзяленне Рускага таварыства аховы народнага здароўя (Минское отделение Русского общества охранения народного здравия) 1917 (89)

Мінскае аддзяленне Таварыства для распаўсюджання асветы паміж яўрэямі ў Расіі (Минское отделение Общества для распространения просвещения между евреями в России) 1912 (67, 103)

Мінскае акцызнае ўпраўленне (Минское акцизное управление) 1902 (20), 1903 (45), 1904 (50, 51, 63), 1905 (46, 55), 1906 (48), 1907 (51), 1908 (48, 76), 1909 (82), 1910 (75), 1911 (90), 1912 (95), 1913 (124), 1914 (135, 204), 1915 (69)

Мінскае ваенна-санітарнае таварыства (Минское военно-санитарное общество) 1894 (41), 1895 (44), 1897 (16, 49)

Мінскае вегетарыянскае таварыства (Минское вегетарианское общество) 1911 (131), 1913 (77)

Мінскае вольна-пажарнае таварыства (Минское вольно-пожарное общество) 1889 (20), 1890 (24), 1891 (23), 1892 (20, 25), 1893 (24), 1894 (25), 1896 (28, 29), 1897 (10), 1898 (42, 58), 1900 (21), 1901 (29, 30), 1903 (16, 76), 1906 (22), 1907 (30, 53), 1908 (17), 1912 (54)

Мінскае вучылішча для яўрэйскіх глуханямых дзяцей (Минское училище для еврейских глухонемых детей) 1889 (31)

Мінскае гандлёва-прамысловае пазыкова-ашчаднае таварыства (Минское торгово-промышленное ссудо-сберегательное товарищества) 1907 (74), 1910 (84, 102), 1911 (65), 1914 (102)

Мінскае гандлёва-прамысловае таварыства ўзаемнага крэдыту (Минское торгово-промышленное общество взаимного кредита) 1911 (136), 1913 (96), 1914 (101)

Мінскае гарадское крэдытнае таварыства (Минское городское кредитное общество) 1895 (45), 1897 (11), 1898 (33, 59), 1899 (36), 1900 (39), 1901 (31), 1902 (22), 1903 (27), 1904 (8, 30), 1905 (32), 1906 (34, 64), 1907 (54), 1908 (25), 1909 (55, 110), 1910 (49, 99), 1911 (53), 1912 (55), 1913 (80), 1914 (85), 1915 (73), 1916 (29), 1917 (58)

Мінскае гарадское таварыства ўзаемнага ад агню страхавання (Минское городское общество взаимного от огня страхования, Минское общество взаимного от огня страхования) 1884 (12), 1885 (8), 1886 (12), 1887 (9), 1888 (29), 1889 (26), 1890 (23), 1891 (16), 1892 (19), 1893 (23), 1894 (27), 1895 (35), 1896 (31), 1897 (23), 1898 (22), 1899 (20), 1900 (22), 1901 (32), 1902 (23), 1903 (28), 1904 (31, 56), 1906 (35), 1907 (31), 1908 (26), 1909 (56), 1910 (50), 1912 (56), 1913 (81), 1914 (86, 153), 1916 (30, 37), 1917 (59, 60)

Мінскае губернскае папячыцельства дзіцячых прытулкаў ведамства ўстаноў імператрыцы Марыі (Минское губернское попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии) 1894 (16), 1895 (20), 1896 (20), 1897 (24), 1898 (23), 1900 (23), 1902 (24), 1903 (29), 1904 (33), 1905 (33), 1907 (32), 1908 (27), 1909 (57), 1911 (54), 1912 (57), 1913 (82), 1914 (87)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінскае губернскае папячыцельства для дапамогі церпячым нястачу сямействам воінаў (Минское губернское попечительство для пособия нуждающимся семействам воинов) 1879 (13)

Мінскае губернскае таварыства ўзаемнай дапамогі навучэнцам і навучальнікам у народных вучылішчах (Минское губернское общество взаимного вспомоществования учащим и учившим в народных училищах) 1899 (60), 1902 (36, 37), 1904 (42), 1905 (41), 1906 (45), 1907 (48), 1908 (42), 1909 (74), 1910 (69), 1911 (77), 1912 (82), 1913 (107), 1914 (115)

Мінскае дабрачыннае браталюбівае таварыства (Минское благотворительное братолюбивое общество) 1908 (72), 1910 (36, 66), 1913 (105, 209), 1914 (111, 199), 1915 (53)

Мінскае дабрачыннае таварыства (Towarzystwo Mińskie Dobroczynności, Минское благотворительное общество, Минское благотворительное общество имени ее императорского величества) 1811 (2), 1822 (4, 5), 1830 (7), 1846 (1), 1883 (12), 1885 (4), 1886 (8), 1887 (4), 1888 (19), 1889 (16), 1890 (14), 1891 (14, 15), 1893 (15), 1894 (15), 1895 (19), 1896 (19), 1897 (21, 22), 1899 (5, 19, 35), 1900 (20, 38), 1901 (28, 47), 1902 (4, 21, 49), 1903 (26, 47), 1904 (52), 1905 (66), 1906 (32, 33), 1907 (29), 1908 (24), 1910 (48), 1911 (45, 52, 99, 100, 130), 1912 (35, 36, 53, 79), 1913 (76 110, 112), 1914 (84, 113), 1915 (43)

Мінскае епархіяльнае папячыцельства аб бедных духоўнага звання (Минское епархиальное попечительство о бедных духовного звания) 1880 (10), 1903 (62)

Мінскае земляробчае таварыства ўзаемнага страхавання (Минское земледельческое общество взаимного страхования) 1897 (38), 1900 (74), 1901 (77), 1902 (26), 1903 (31), 1904 (34), 1905 (35), 1906 (21, 36), 1907 (34), 1908 (29), 1909 (61), 1910 (54), 1911 (58, 120), 1912 (61, 132), 1913 (86), 1914 (91), 1915 (45), 1917 (61)

Мінскае зубаўрачэбнае таварыства (Минское зубоврачебное общество) 1907 (70)

Мінскае купецкае таварыства ўзаемнага крэдыту (Минское купеческое общество взаимного кредита) 1906 (37, 59), 1911(59), 1912 (63), 1913 (69), 1914 (92)

Мінскае музычнае таварыства (Минское музыкальное общество) 1880 (15)

Мінскае мясцовае ўпраўленне Таварыства апекавання аб раненых і хворых воінах (Минское местное управление Общества попечения о раненых и больных воинах) 1867 (7), 1873 (1), 1874 (3), 1876 (5), 1877 (9), 1901 (36), 1902 (28), 1903 (33), 1904 (36), 1907 (36), 1908 (30), 1909 (62), 1910 (55), 1911 (60), 1912 (64), 1913 (87), 1914 (93)

Мінскае мясцовае ўпраўленне Расійскага таварыства Чырвонага Крыжа (Минское местное управление Российского общества Красного Креста) 1901 (36)

Мінскае ніжэйшае культурна-тэхнічнае вучылішча Мінскага губернскага земства (Минское низшее культурно-техническое училище Минского губернского земства) 1913 (88)

Мінскае павятовае папячыцельства дзіцячых прытулкаў ведамства ўстаноў імператрыцы Марыі (Минское уездное попечительство детских приютов ведомства учреждений императрицы Марии) 1902 (31, 35), 1903 (37), 1904 (38), 1908 (34), 1911 (66), 1912 (72), 1913 (97), 1914 (103)

Мінскае пазыкова-ашчаднае таварыства (Минское ссудо-сберегательное товарищество) 1904 (78), 1907 (73), 1911 (135), 1912 (71), 1913 (95), 1914 (100), 1915 (50, 81, 110)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінскае першапачатковае вучылішча з рамесным аддзяленнем для бедных яўрэйскіх хлопчыкаў (Минское первоначальное училище с ремесленным отделением для бедных еврейских мальчиков) 1882 (5), 1886 (9), 1889 (18), 1895 (22)

Мінскае праваслаўнае брацтва ў імя Жыватворнага Крыжа Гасподняга (Минское православное братство во имя Животворящего Креста Господня) 1907 (71), 1908 (22, 33), 1909 (70, 75, 87, 89), 1910 (81), 1911 (123, 134)

Мінскае праваслаўнае Свята-Мікалаеўскае брацтва (Минское православное Свято-Николаевское братство, Минское епархиальное братство во имя святителя Николая, Минское православное Николаевское народное братство, Минское братство во имя Святителя Николая) 1867 (3), 1869 (8), 1870 (7), 1871 (3), 1873 (2), 1874 (4), 1876 (6), 1887 (6), 1888 (35), 1889 (10), 1909 (109), 1910 (67), 1911 (76), 1913 (65, 179), 1914 (77)

Мінскае рамеснае крэдытнае таварыства (Минское ремесленное кредитное товарищество) 1912 (138), 1913 (93), 1914 (98)

Мінскае рускае таварыства ўзаемнага крэдыту (Минское русское общество взаимного кредита) 1913 (181)

Мінскае рэальнае вучылішча (Минское реальное училище) 1885 (6), 1888 (26), 1891 (19), 1894 (21), 1895 (30, 31), 1899 (30, 31), 1902 (44), 1904 (23), 1905 (42), 1906 (54)

Мінскае сямікласнае камерцыйнае вучылішча (Минское семиклассное коммерческое училище) 1901 (78), 1907 (72), 1909 (65), 1910 (57), 1911 (64), 1912 (70), 1913 (94)

Мінскае таварыства аказання дапамогі праезджым хворым і раненым воінам (Минское общество оказания помощи проезжающим больным и раненым воинам) 1914 (203)

Мінскае таварыства аматараў вытанчаных мастацтваў (Минское общество любителей изящных искусств) 1899 (59)

Мінскае таварыства аматараў прыродазнаўства, этнаграфіі і археалогіі (Минское общество любителей естествознания, этнографии и археологии) 1912 (136), 1914 (47)

Мінскае таварыства аматараў спорту (Минское общество любителей спорта) 1892 (31), 1898 (61), 1899 (28), 1900 (31)

Мінскае таварыства апекавання асобам, вызваленым з месц зняволення (Минское общество покровительства лицам, освобождаемым из мест заключения) 1910 (100)

Мінскае таварыства апекавання ахвяраў службовага абавязку і іх сямействаў (Минское общество призрения жертв служебного долга и их семейств) 1911 (61), 1912 (66)

Мінскае таварыства броварных заводчыкаў (Минское товарищество винокуренных заводчиков) 1894 (42), 1896 (27), 1897 (26), 1898 (26), 1899 (7, 9, 38), 1901 (38), 1902 (30), 1903 (35, 36)

Мінскае таварыства дапамогі навучэнцам (Минское общество вспомоществования учащимся) 1875 (8), 1876 (1), 1877 (10), 1880 (9), 1881 (8), 1883 (8), 1884 (10), 1897 (25), 1898 (25), 1899 (22), 1900 (2), 1901 (27, 37), 1903 (34), 1913 (89)

Мінскае таварыства дапамогі навучэнцам у падведамасных Мінскай дырэкцыі народных вучылішч ніжэйшых навучальных установах (Минское общество вспомоществования учащимся в подведомственных Минской дирек-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ции народных училищ низших учебных заведениях) 1911 (137), 1913 (108), 1914 (116, 117), 1915 (60)

Мінскае таварыства для выдачы беспрацэнтных пазык бедным яўрэям рамеснікам печнікам-мулярам (Минское общество для выдачи беспроцентных ссуд бедным евреям ремесленникам печникам-каменщикам) 1912 (140)

Мінскае таварыства для выдачы беспрацэнтных пазык яўрэям (Минское общество для выдачи беспроцентных ссуд евреям) 1912 (83), 1913 (109), 1914 (94, 202)

Мінскае таварыства "Міласэрнасць" (Минское общество "Милосердие") 1897 (52), 1899 (23), 1900 (26), 1904 (37), 1906 (39), 1907 (38), 1911 (133), 1912 (65), 1913 (90), 1915 (47)

Мінскае таварыства сельскай гаспадаркі (Минское общество сельского хозяйства) 1876 (16), 1879 (15), 1880 (8), 1883 (6, 7), 1884 (9), 1885 (5), 1886 (10), 1887 (5), 1888 (2–11, 21), 1889 (6–9, 19), 1890 (3–5, 17), 1891 (5–10), 1892 (5–8), 1893 (3, 4, 6–10), 1894 (1, 4, 6–10, 32–34), 1895 (2–5, 39–42, 46, 47), 1896 (6–11, 37–40), 1897 (4–9, 38–43, 51, 53), 1898 (7–13, 21, 41, 43–48), 1899 (7, 9–12, 42, 43, 45–50), 1900 (6–9, 12, 44, 46–62, 65), 1901 (4, 5, 7–10, 55, 59–65, 69), 1902 (5–11, 33, 53, 56–58, 60–63), 1903 (8–13, 22, 57, 59, 60, 70, 73), 1904 (13–16, 44, 64, 71, 85), 1905 (24–26, 56, 60), 1906 (13–19, 31, 80), 1907 (17–20, 60), 1908 (12–14, 68), 1909 (29–34), 1910 (29–31), 1911 (25–28), 1912 (26–29, 52, 78, 128, 137), 1913 (35–39, 113, 159), 1914 (37–40, 45, 46, 83, 120, 122, 151, 158), 1915 (15, 22–23, 25, 30, 39, 58, 59, 61, 62, 78, 80, 99), 1916 (13, 18–22, 58), 1917 (33, 87)

Мінскае таварыства сяброў музыкі (Минское общество друзей музыки) 1912 (135)

Мінскае таварыства таннай сталовай і чайной для бедных яўрэяў (Минское общество дешевой столовой и чайной для бедных евреев) 1907 (75), 1911 (84), 1912 (89), 1914 (124), 1915 (65)

Мінскае таварыства ўзаемадапамогі асоб, якія займаюцца пісьмовай працай (Минское общество взаимопомощи лиц, занимающихся письменным трудом) 1904 (77)

Мінскае таварыства ўзаемнага крэдыту (Минское общество взаимного кредита) 1875 (5), 1876 (7, 10, 11), 1877 (11), 1878 (6), 1879 (16), 1880 (11), 1881 (9), 1882 (6, 8), 1883 (9), 1884 (11), 1885 (7), 1886 (11), 1887 (8), 1888 (28), 1889 (25), 1890 (22), 1891 (22), 1892 (18), 1893 (22), 1894 (26), 1895 (34), 1896 (30), 1897 (33, 47), 1898 (34), 1899 (37, 41), 1900 (40, 45), 1901 (49, 56), 1902 (51, 55), 1903 (49, 54), 1904 (55, 61, 76), 1905 (47, 52), 1906 (50, 52, 55), 1907 (37), 1908 (31, 74), 1909 (63), 1911 (119), 1912 (107), 1913 (126, 143), 1915 (46)

Мінскае таварыства ўзаемнай дапамогі на выпадак смерці (Минское общество взаимного вспомоществования на случай смерти) 1904 (75), 1906 (38)

Мінскае таварыства ўзаемнай дапамогі фельдшараў, фельдшарыц і акушэрак (Минское общество взаимного вспомоществования фельдшеров, фельдшериц и акушерок) 1908 (39), 1909 (70), 1911 (72), 1913 (104)

Мінскае таварыства ўзаемнай дапамогі яўрэйскіх гандляроў і прыказчыкаў (Минское общество взаимной помощи еврейских торговцев и приказчиков) 1906 (65)

Мінскае таварыства харугваносцаў (Минскае общество хоругвеносцев) 1902 (71)

Мінскае яўрэйскае дабрачыннае таварыства апекавання старых (Минское еврейское благотворительное общество призрения старцев) 1913 (177)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінскае яўрэйскае жаночае першапачатковае вучылішча з рамесным аддзяленнем (Минское еврейское женское первоначальное училище с ремесленным отделением) 1899 (58), 1901 (26), 1904 (32)

Мінскае яўрэйскае рамеснае вучылішча (Минское еврейское ремесленное училище) 1909 (76), 1911 (80), 1913 (115)

Мінскае яўрэйскае цэнтральнае дабрачыннае таварыства (Минское еврейское центральное благотворительное общество) 1908 (73), 1909 (58), 1910 (51), 1911 (55), 1912 (58), 1913 (85), 1914 (89)

Мінская абшчына сёстраў міласэрнасці Чырвонага Крыжа (Минская община сестер милосердия Красного Креста) 1891 (31), 1908 (50, 51), 1909 (85), 1910 (77), 1911 (94), 1912 (99), 1913 (129), 1914 (139)

Мінская арганізацыя Беларускай Сацыялістычнай Грамады (Мінская Організацыя Беларускай Соцыялістычнай Грамады) 1917 (8, 10, 75)

Мінская бібліятэка Маскоўска-Брэсцкай чыгункі (Минская библиотека Московско-Брестской железной дороги) 1911 (33)

Мінская Галоўная сінагога (Минская Главная синагога) 1898 (30), 1899 (33), 1900 (3, 28)

Мінская гарадская аналітычная станцыя (Минская городская аналитическая станция) 1897 (36)

Мінская гарадская бібліятэка-чытальня імя Л. М. Талстога (Минская городская библиотека-читальня имени Льва Николаевича Толстого) 1913 (183)

Мінская гарадская дума (Минская городская дума) 1881 (6), 1897 (45), 1901 (67), 1910 (43, 88), 1911 (31), 1913 (72)

Мінская гарадская публічная бібліятэка імя А. С. Пушкіна (Минская городская публичная библиотека имени А. С. Пушкина) 1900 (75), 1903 (50), 1905 (67), 1909 (36), 1910 (78), 1911 (96), 1912 (100), 1913 (45, 48, 132), 1914 (140), 1915 (74)

Мінская гарадская ўправа (Минская городская управа) 1892 (16), 1893 (17), 1895 (23), 1897 (17), 1899 (24), 1901 (39), 1909 (66), 1910 (58), 1911 (48, 67), 1912 (73), 1913 (98, 144), 1914 (79), 1915 (16, 42, 51, 75), 1916 (28)

Мінская губернская земская ўправа (Минская губернская земская управа) 1910 (65), 1911 (78), 1912 (17, 18, 19–23, 74, 108), 1913 (16–27, 43, 59, 60, 103, 147, 149, 160), 1914 (7–9, 18, 26–32, 41, 42, 43, 74, 80, 104–106, 162–164, 175, 176, 183), 1915 (3–8, 12, 24, 26, 79, 93, 96, 108), 1916 (1–6, 15–17, 23, 32, 33, 40, 44, 55, 67), 1917 (12–16, 29–32, 66, 67, 72)

Мінская губернская ўправа па справах земскай гаспадаркі (Минская губернская управа по делам земского хозяйства) 1903 (7, 14, 15, 18, 56), 1904 (7, 62), 1905 (13–17, 37, 54), 1906 (4, 5–9, 40, 57), 1907 (2, 4, 10–12, 14, 40–42, 58), 1908 (2–7, 35, 55, 58, 69), 1909 (13–22, 28, 35, 67, 68, 81, 83, 93), 1910 (1, 10–14, 17, 44, 60–62, 86, 87), 1911 (14, 18, 68, 69), 1912 (3, 30), 1916 (32), Б. д. д. (2–4)

Мінская дырэкцыя народных вучылішч (Минская дирекция народных училищ) 1867 (4), 1868 (2), 1870 (8), 1889 (30), 1890 (27), 1891 (25), 1892 (23), 1893 (26), 1894 (29), 1896 (33), 1903 (52), 1905 (50)

Мінская епархія (Минская епархия) 1880 (10, 14), 1884 (1, 2), 1886 (1, 14), 1887 (2), 1888 (12), 1889 (24), 1891 (21), 1892 (26), 1893 (30, 31, 36), 1894 (11, 23, 36, 37), 1895 (48), 1897 (32), 1899 (32, 40), 1900 (24, 43), 1901 (33, 34, 70, 73), 1902 (25, 66), 1903 (30, 62, 67, 72), 1904 (3, 4, 46, 68), 1905 (8, 34, 44, 61, 63), 1906 (1, 46, 62), 1907 (3, 33, 49, 68), 1908 (28, 43, 66), 1909 (2, 59, 60, 77), 1910 (4, 52, 53, 70), 1911 (3, 56, 57, 82), 1912 (59, 60, 87), 1913 (116), 1914 (90, 123)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінская жаночая гімназія ведамства ўстаноў імператрыцы Марыі (Минская женская гимназия ведомства учреждений императрицы Марии) 1903 (55), 1908 (77)

Мінская земская Пастэраўская станцыя (Минская Пастеровская станция) 1911 (112), 1912 (88, 114), 1915 (91), 1917 (64, 65)

Мінская каса ўзаемнай дапамогі на выпадак смерці (Минская касса взаимной помощи на случай смерти) 1905 (39, 68)

Мінская мужчынская гімназія (Минская мужская гимназия) 1810 (2), 1811 (3), 1812 (2), 1818 (1), 1819 (1), 1820 (3), 1821 (1), 1822 (3), 1823 (5), 1827 (2), 1869 (5), 1879 (18), 1885 (2), 1886 (16), 1887 (1, 7), 1888 (27), 1889 (23), 1890 (1, 21), 1891 (20), 1892 (11), 1893 (20), 1894 (22), 1895 (32), 1896 (14), 1897 (31), 1898 (29), 1903 (1)

Мінская нядзельная школа (Минская воскресная школа) 1896 (23), 1897 (27)

Мінская павятовая земская ўправа (Минская уездная земская управа) 1912 (16, 110), 1913 (15, 101, 145), 1914 (23, 24, 31, 109, 185), 1916 (14), 1917 (27)

Мінская раённая вопытная балотная станцыя (Минская районная опытная болотная станция) 1914 (60, 61, 190, 192), 1915 (32, 33), 1916 (27)

Мінская Талмуд-Тора (Минская Талмуд-Тора) 1901 (43), 1903 (39), 1908 (37), 1911 (81), 1915 (52, 63, 64)

Мінская харальная сінагога (Минская хоральная синагога) 1908 (38), 1910 (64), 1911 (71), 1912 (77), 1913 (102), 1914 (110)

Мінская яўрэйская бальніца і багадзельня (Минская еврейская больница и богадельня) 1895 (24), 1898 (27), 1899 (25, 57), 1900 (27), 1902 (32), 1903 (38, 75), 1904 (39), 1905 (38), 1906 (41), 1907 (43), 1908 (36, 56), 1909 (69, 91), 1910 (63), 1911 (70, 128), 1912 (75), 1913 (100), 1914 (107)

Мінская яўрэйская жаночая прафесійная школа (Минская еврейская женская профессиональная школа) 1907 (44), 1912 (76), 1914 (108)

Мінскі аддзел Расійскага таварыства абароны жывёлаў (Минский отдел Российского общества покровительства животным) 1894 (19), 1902 (29)

Мінскі аддзел Усерасійскай лігі для барацьбы з туберкулёзам (Минский отдел Всероссийской лиги для борьбы с туберкулезом) 1913 (131), 1914 (96)

Мінскі акружны суд (Минский окружной суд) 1888 (24), 1895 (10), 1897 (37), 1898 (14), 1911 (145), Б. д. д. (8, 9)

Мінскі гарадскі бясплатны радзільны прытулак (Минский городской бесплатный родильный приют) 1895 (25), 1899 (26)

Мінскі гарадскі камітэт грамадскай дапамогі сем'ям ніжніх чыноў запасу арміі і ратнікаў дзяржаўнага апалчэння, прызваных на абавязковую службу (Минский городской комитет общественной помощи семьям нижних чинов запаса армии и ратников государственного ополчения, призванных на действительную службу) 1915 (56)

Мінскі гарадскі ламбард (Минский городской ломбард) 1896 (45), 1899 (34), 1900 (37), 1901 (46), 1902 (48), 1903 (46), 1913 (78, 79, 125)

Мінскі гарадскі санітарны камітэт (Минский городской санитарный комитет) 1894 (18), 1895 (26), 1899 (27)

Мінскі грамадскі сход (Минское общественное собрание) 1879 (22), 1881 (5), 1896 (46), 1901 (14, 15), 1913 (91), 1914 (95)

Мінскі губернатар (Минский губернатор) 1895 (18)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінскі губернскі камітэт па справах земскай гаспадаркі (Минский губернский комитет по делам земского хозяйства) 1903 (7, 15), 1904 (7, 9, 10), 1905 (18, 19, 58), 1907 (6, 20, 66), 1908 (61), 1909 (24, 96, 97), 1910 (14, 15, 16), 1911 (118), 1912 (106)

Мінскі губернскі статыстычны камітэт (Минский губернский статистический комитет) 1851 (3), 1854 (1), 1857 (1), 1858 (1), 1860 (1), 1861 (2), 1864 (1, 2, 3), 1866 (1), 1867 (5), 1868 (3), 1870 (9, 12), 1871 (4), 1872 (6), 1873 (3, 4, 5, 6), 1875 (6, 7), 1877 (7, 14), 1878 (7, 8), 1879 (4, 17), 1880 (4, 12), 1881 (10), 1882 (3, 7), 1883 (4, 10), 1884 (7, 13), 1885 (3, 9), 1886 (7, 13), 1887 (3, 10), 1888 (17, 23, 31), 1889 (14, 21, 29, 34), 1890 (13, 18, 26), 1891 (13, 17, 24), 1892 (14, 17, 22, 28), 1893 (14, 18, 25, 33, 34), 1894 (14, 28, 39), 1895 (17, 27, 36, 37), 1896 (18, 32), 1897 (20, 35, 55), 1898 (19, 36), 1899 (16, 39), 1900 (17, 30, 33, 34, 42), 1901 (23, 51), 1902 (17, 42, 43, 54), 1903 (23, 41, 51, 68), 1904 (27, 41, 57), 1905 (30, 40, 49), 1906 (29, 43, 51), 1907 (28, 46, 56), 1908 (23, 40, 52), 1909 (48, 73, 88, 121), 1910 (42, 68, 83), 1911 (47, 79, 101), 1912 (48, 81, 104), 1913 (70, 114, 136), 1914 (78, 114, 147), 1915 (57), 1916 (35, 38)

Мінскі дамскі гурток для апекавання бедных яўрэйскіх удоў (Минский дамский кружок для призрения бедных еврейских вдов) 1910 (46), 1911 (49)

Мінскі дзённы прытулак "Яслі" (Минский дневной приют "Ясли") 1906 (44), 1907 (47), 1908 (41), 1913 (83), 1914 (88)

Мінскі земляробчы сіндыкат (Минский земледельческий синдикат) 1914 (66, 155)

Мінскі камерцыйны банк (Минский коммерческий банк) 1875 (3, 4), 1877 (8), 1878 (5), 1879 (14), 1880 (7), 1881 (7), 1882 (4), 1883 (5), 1888 (20), 1889 (17), 1890 (15, 16), 1892 (15), 1893 (16), 1894 (17), 1895 (21), 1896 (21, 22), 1898 (24, 51, 52, 60), 1899 (21, 54), 1900 (25), 1901 (35, 58), 1902 (27, 59), 1903 (32), 1904 (35), 1905 (36), 1907 (35), 1912 (62)

Мінскі камітэт "Союза 17 октября" (Минский комитет "Союза 17 октября") 1905 (9, 10), 1906 (23)

Мінскі купецкі сход (Минское купеческое собрание) 1906 (59)

Мінскі павятовы камітэт па справах земскай гаспадаркі (Минский уездный комитет по делам земского хозяйства) 1903 (64)

Мінскі рускі грамадскі сход (Минское русское общественное собрание) 1910 (101), 1911 (12), 1912 (12), 1914 (21, 55)

Мінскі царкоўны гісторыка-археалагічны камітэт (Минский церковный историко-археологический комитет) 1908 (75), 1909 (47, 102), 1910 (89), 1911 (44), 1913 (62)

Музычнае вучылішча свабоднага мастака Н. Рубінштэйна (Музыкальное училище свободного художника Н. Рубинштейна) 1907 (57)

Паалей Цыон (Поалей Цион) 1904 (59)

Папячыцельнае таварыства аб Доме працавітасці (Попечительное общество о Доме трудолюбия) 1896 (47), 1902 (41), 1914 (137), 1915 (70, 114);

(Попечительное общество о домах трудолюбия) 1899 (29), 1900 (32), 1901 (41), 1902 (38, 39), 1913 (191)

Парычскае працоўнае таварыства (Арцель) "Энергія" (Паричское трудовое товарищество (Артель) "Энергия" 1903 (78)

Паўночна-Заходняе таварыства ўзаемнага страхавання жыцця (Северо-Западное товарищество взаимного страхования жизни) 1906 (72), 1907 (55), 1908 (67), 1909 (113), 1912 (147), 1914 (211)

1-я агульная бальнічная каса пры прамысловых прадпрыемствах г. Мінска (1-я общая больничная касса при промышленных предприятиях г. Минска) 1913 (164), 1917 (57)

Першая Паўночна-Заходняя арцель тэхнікаў (Первая Северо-Западная артель техников) 1903 (80)

Польскае спартыўна-гімнастычнае таварыства "Сокал" (Польское спортивно-гимнастическое общество "Сокол", Stowarzyszenie "Sokół") 1909 (123), 1914 (138), 1915 (72)

Польскае таварыства "Асвета" (Polskie Towarzystwo "Oświata") 1908 (83)

Польскае таварыства дабрачыннасці (Towarzystwo Dobroczynności) 1907 (88), 1908 (84)

Польска Мацеж Школьна зямлі Мінскай ("Polska Macierz Szkolna ziemi Mińskiej") 1917 (107, 120)

Прафесійнае таварыства гандляроў і прамыслоўцаў (Профессиональное общество торговцев и промышленников) 1907 (78), 1908 (79), 1910 (103), 1913 (192)

Прафесійнае таварыства ўзаемнай дапамогі прыказчыкаў г. Мінска (Профессиональное общество взаимной помощи приказчиков г. Минска) 1913 (133), 1914 (141)

Прыватнае вучылішча Д. І. Лявідавай (Частное училище Д. И. Левидовой) 1899 (18)

Прыватнае жаночае камерцыйнае вучылішча І. І. Самойлы (Частное женское коммерческое училище И. И. Самойло) 1905 (70)

Прыватная трохкласная гандлёвая школа В. Ф. Прытуленкі (Частная трехклассная торговая школа В. Ф. Притуленко) 1906 (73)

Прыватны радзільны прытулак жаночай лячэбніцы (Частный родильный приют женской лечебницы) 1911 (148)

5-е Таварыства для выдачы беспрацэнтных пазык яўрэям г. Мінска (5-е Общество для выдачи беспроцентных ссуд евреям г. Минска) 1911 (143)

Радзільны дом і амбулаторыя імя графаў Храптовічаў у сядзібе Шчорсах (Родильный дом и амбулатория им. графов Хрептовичей в им. Щорсах; Щорсовский родильный дом и амбулатория для приходящих больных им. Хрептовичей. Минск. губ.) 1910 (104)

Рускі жаночы гурток (Русский женский кружок) 1906 (71), 1907 (59, 80), 1909 (86), 1910 (79), 1911 (98, 144), 1912 (69, 102), 1914 (99)

Рэвалюцыйна-дэмакратычнае таварыства работнікаў Земскага саюза на Заходнім фронце (Революционно-демократическое общество работников Земского союза на Западном фронте) 1917 (96)

Садовая гаспадарка маёнтка "Самуэляў" (В.?) Ф. Палонскага (Садовое хозяйство имения "Самуэлев" В. Ф. Полонского) 1904 (25)

Садовая ўстанова Галаш і К°, аранд. І. Д. Пукстэ (Садовое заведение Голлаш и К°, аренд. И. Д. Пуксте) 1902 (14), 1904 (20), 1905 (28)

Саюз асоб, запісаных у радаводныя кнігі Мінскай губерні (Союз лиц, записанных в родословные книги Минской губернии) 1917 (97)

Саюз спажывецкіх таварыстваў Мінскага раёна (Союз потребительных обществ Минского района) 1917 (98)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Спажывецкае таварыства дробных гандляроў і прамыслоўцаў (Потребительное общество мелких торговцев и промышленников) 1906 (68)

Спажывецкае таварыства чыноўнікаў грамадзянскага ведамства Мінскай губерні (Потребительское общество чиновников гражданского ведомства Минской губернии) 1902 (73), 1904 (53), 1906 (49), 1911 (95), 1913 (130)

Таварыства ахоўвання бедных хворых яўрэяў г. Мінска "Мішмерас-Хейлім" (Общество охранения бедных больных евреев г. Минска "Мишмерес-Хейлим") 1912 (144), 1914 (131)

Таварыства дапамогі бедным хворым хрысціянам г. Мінска (Общество пособия бедным больным христианам г. Минска) 1904 (79)

Таварыства дапамогі бедным хворым яўрэям г. Мінска (Общество пособия бедным больным евреям г. Минска) 1899 (62), 1900 (77), 1901 (40), 1902 (34), 1903 (40), 1904 (40, 72), 1906 (42), 1907 (45), 1909 (71), 1912 (80), 1914 (112), 1915 (55)

Таварыства дапамогі недастатным навучэнцам Мінскіх міністэрскіх жаночых гімназій і прыватнай мужчынскай гімназіі С. Зубакіна і К. Фальковіча (Общество вспомоществания недостаточным учащимся Минских министерских женских гимназий и частной мужской гимназии С. Зубакина и К. Фальковича) 1913 (186), 1917 (71)

Таварыства дастаўлення бедным яўрэям г. Мінска сродкаў для навучання рамёствам (Общество доставления бедным евреям г. Минска средств для обучения ремеслам) 1899 (61), 1900 (36, 63), 1901 (45, 66), 1902 (46, 64, 67), 1903 (44, 58), 1904 (49), 1905 (45), 1906 (47), 1907 (50), 1908 (46), 1910 (74), 1911 (86), 1912 (93), 1913 (119), 1914 (128), 1915 (54, 66)

Таварыства дастаўлення танных гігіенічных кватэр бедным яўрэям г. Мінска (Общество доставления дешевых гигиенических квартир бедным евреям г. Минска) 1912 (142), 1913 (120), 1914 (129), 1915 (67)

Таварыства для аказання дапамогі яўрэям-перасяленцам (Общество для оказания помощи евреям-переселенцам) 1906 (67), 1908 (45), 1909 (78), 1910 (72), 1912 (91), 1913 (117), 1914 (126)

Таварыства для апекавання нованароджаных дзяцей бедных яўрэяў г. Мінска (Общество для призрения новорожденных детей бедных евреев г. Минска) 1910 (73), 1912 (92), 1913 (118), 1914 (127)

Таварыства для выдачы беспрацэнтных пазык бедным яўрэям, жыхарам г. Мінска, якія займаюцца малярным рамяством (Общество для выдачи беспроцентных ссуд бедным евреям, жителям г. Минска, занимающимся малярным ремеслом) 1914 (207)

Таварыства для выдачы беспрацэнтных пазык яўрэям, жыхарам г. Мінска, якія займаюцца сталярным рамяством (Общество для выдачи беспроцентных ссуд бедным евреям, жителям г. Минска, занимающимся столярным ремеслом) 1911 (138)

Таварыства для выдачы беспрацэнтных пазык яўрэям, жыхарам прадмесця Камароўкі (Общество для выдачи беспроцентных ссуд евреям, жителям предместья Комаровки) 1912 (141)

Таварыства для выхавання бедных яўрэйскіх дзяўчын (Общество для воспитания бедных еврейских девушек) 1906 (66), 1908 (44), 1910 (71), 1911 (85), 1912 (90), 1914 (125)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Таварыства “Мінскі яўрэйскі сірочы дом” (Общество под названием “Минский еврейский сиротский дом”) 1914 (208), 1915 (68)

Таварыства мінскіх урачоў (Общество минских врачей) 1867 (6), 1868 (1, 4), 1869 (9), 1870 (10), 1871 (5), 1872 (7), 1876 (12–15), 1877 (13), 1878 (9), 1879 (20), 1880 (13), 1881 (13), 1883 (11), 1884 (17), 1885 (10), 1886 (15), 1887 (12, 13), 1888 (32), 1889 (32, 33), 1891 (26, 27), 1893 (28, 29, 37), 1894 (3), 1895 (13), 1896 (44), 1898 (55), 1899 (44, 55), 1900 (64, 66, 70), 1901 (74), 1902 (69, 70), 1904 (70), 1905 (64), 1907 (61), 1908 (69), 1909 (94, 106), 1911 (1, 43, 122, 124,), 1912 (9), 1913 (56), 1914 (19, 71, 72, 74, 146, 191, 220)

Таварыства Нова-Маскоўскай вуліцы для выдачы беспрацэнтных пазык яўрэям 5 часці г. Мінска (Общество Ново-Московской улицы для выдачи беспроцентных ссуд евреям 5 части г. Минска) 1912 (143)

Таварыства па ўтрыманні Мінскага дзённага прытулку яўрэйскіх дзяцей (Общество по содержанию Минского дневного приюта еврейских детей) 1915 (44), 1916 (31)

Таварыства пахавальных працэсій і дапамогі асірацелым сем’ям памерлых бедных яўрэяў (Общество похоронных процессий и пособия осиротевшим семьям умерших бедных евреев) 1911 (89), 1913 (123), 1914 (133)

Таварыства польскіх ведаў вайсковых (Towarzystwo Polskiej Wiedzy Wojskowej) 1917 (102–104, 109, 110, 112–119)

Таварыства спажыўцоў “Свіслач” (Общество потребителей “Свислочь”) 1904 (80)

Таварыства яўрэйскага начлежнага дома (Общество еврейского ночлежного дома) 1913 (121), 1914 (130)

3-е Таварыства для выдачы беспрацэнтных пазык яўрэям г. Мінска (3-е Общество для выдачи беспроцентных ссуд евреям г. Минска) 1914 (145, 214)

Хірургічная лячэбніца доктара В. М. Поляка ў г. Мінску (Хирургическая лечебница доктора В. М. Поляка в Минске) 1914 (215)

Хірургічная лячэбніца ўрача Л. Н. Шапіры ў Мінску (Хирургическая лечебница врача Л. Н. Шапиро в Минске) 1911 (147)

4-е Таварыства для выдачы беспрацэнтных пазык яўрэям г. Мінска (4-е Общество для выдачи беспроцентных ссуд евреям г. Минска) 1911 (149)

Царкоўна-прыходскае папячыцельства пры Мінскім кафедральным саборы (Церковно-приходское попечительство при Минском кафедральном соборе) 1905 (2, 3)

Школа для вывучэння масажу і ўрачэбна-педагагічнай гімнастыкі З. І. Венгеравай (Школа для изучения массажа и врачебно-педагогической гимнастики З. И. Венгеровой) 1898 (57)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Паказальнік імёнаў аўтараў, укладальнікаў, перакладчыкаў, рэдактараў, афарміцеляў

А

А. В. (Круглов Алексей Васильевич ; 1852–1915), рускі пісьменнік 1897 (1), 1900 (1)
А. К. (Коллонтай Александра Михайловна) 1917 (11) *гл. таксама* Коллонтай
А. Н. С. (А. Н. С-м), укладальнік 1881 (5), 1892 (10)
Абарбанэль 1816 (1)
Аболин Роберт Иванович (1886–1939) 1914 (6)
Абрагам бен рабі Шаптай Леві Гурвіц (празваны Шыфрам Рашы), рабін 1836 (4)
Абрамович Авраам Янкелевич, урач-дантыст у Мінску 1892 (1)
Адо Николай Андреевич (1849–), дырэктар Мінскай гімназіі 1903 (1)
Ажэшка Эліза (1841–1910), беларуская польскамоўная пісьменніца *гл.* Ожэшкова, Ożeszkowa
Айзман Давід Якаўлевіч (1869–1922), рускі і яўрэйскі пісьменнік 1906 (85)
Александр (Добрынин Андрей Васильевич ; 1820–1885), архіепіскап Мінскі і Бабруйскі 1869 (1–4), 1870 (1–6), 1871 (1), 1872 (1–3), 1874 (1), 1877 (1, 2)
Александров Петр Александрович, выкладчык гісторыі, сакратар савета выкладчыкаў Мінскай гімназіі 1890 (1), 1892 (2), 1893 (20), 1894 (22)
Альбовский Евгений Александрович, ваенны гісторык 1897 (2), 1902 (1)
Альперович И., паэт, укладальнік з Мінска 1909 (105), 1910 (32)
Амброшкевич Э. 1905 (4, 7)
Анастасий (Опоцкий Василий Алексеевич ; 1831–1905), архімандрыт, інспектар Мінскай духоўнай семінарыі 1867 (1), 1871 (2)
Андерсон Николай Иванович, выкладчык Мінскай гімназіі 1887 (1)
Андрэеў Леанід Мікалаевіч (1871–1919), рускі пісьменнік 1905 (75)
Антипович М., рэдактар 1914 (175, 176), 1915 (93)
Антоний (Зубко Антоний ; 1797–1884), архіепіскап Мінскі і Бабруйскі, праваслаўны дзеяч 1900 (14)
Арапов Б. О. Б. д. д. (1)
Арбузов В., матэматык 1911 (102)
Арсеньева Софья Дмитриевна, 1905 (2, 3)
Архангельский Иван Иванович (1832–1888), доктар медыцыны 1872 (4)
Арцыбашев Дмитрий Дмитриевич (1873–1942), тэхнолаг-практык 1901 (1)
Афанасий (Вечерко Федор Петрович ; 1863–1937), архімандрыт Слуцкі 1912 (1, 2) *гл таксама* Вечорко Федор
Афонский Павел, протаіерэй, настаяцель Мінскага Екацярынінскага сабора, рэдактар часопіса "Православный братчик" 1889 (1, 2), 1913 (1)
Аш Шолам (1881–1957), яўрэйскі пісьменнік 1905 (80), 1906 (86, 87)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Б

Балабанаў [М. С.], журналіст, літаратар, удзельнік сацыял-дэмакратычнага Данецкага саюза горназаводскіх рабочых, арганізатар і кіраўнік падпольнай друкарні РСДРП у Растове-на-Доне 1906 (88)

Балковец Степан Варфоломеевич (1867–1942), урач у Мінску 1910 (2), 1911 (1), 1915 (9)

Батезатул И, укладальнік 1874 (2)

Беккю В., аўтар-выдавец 1882 (1)

Беллин Р., уладальніца фатаграфіі ў Нью-Йорку 1903 (3)

Бенземан В. А., рэдактар “Памятной книжки Минской губернии” 1865 (5)

Бенсман М. 1913 (206)

Бер Филипп Эрнестович фон, барон, земскі начальнік 8-га ўчастка Навагрудскага павета 1913 (2)

Берг Николай Константинович, доктар медыцыны, прэзідэнт Таварыства мінскіх урачоў 1868 (1)

Бердяев Аркадий Федорович (1864–1957), ваенны ўрач, доктар медыцынскіх навук 1916 (7)

Берлиц Максимилиан Дельфус (1852–1921) 1905 (11)

Берлитц 1903 (21)

Бернікер (Берникер) Міхл бен Мейшэ, яўрэйскі прапаведнік 1913 (207), 1914 (224)

Бобринский Владимир Алексеевич (1867–1927) 1912 (4)

Богданович (Багдановіч) Максім (1891–1917), беларускі паэт, публіцыст, літаратуразнавец, перакладчык 1917 (17)

Богдашевский О. И., сябра Мінскага дабрачыннага таварыства, укладальнік 1887 (4), 1888 (19)

Богословский Василий Иванович, сябра Мінскага аддзялення Сялянскага пазямельнага банка 1909 (1), 1912 (5)

Бойко Георгий 1910 (3)

Бокун Эдуард Иванович, спецыяліст па жывёлагадоўлі, укладальнік 1913 (3, 4), 1913 (113)

Бомштейн Израиль Абрамович, укладальнік 1888 (1), 1889 (3)

Борис И., інструктар па малочнай гаспадарцы 1914 (120)

Бородин Иван Порфенович (1847–1930), расійскі батанік, прафесар, заснавальнік Расійскага батанічнага таварыства 1888 (30)

Борткевич М., загадчык справамі Мінскага аддзела Расійскага таварыства абароны жывёлаў, укладальнік 1902 (29)

Бохан Дорофей Дорофеевич (1878–1942), беларускі рускамоўны паэт, перакладчык, публіцыст, рэдактар-выдавец 1897 (3), 1898 (1, 15), 1901 (2), 1905 (4), 1910 (32)

Бочков Д. 1915 (10)

Бочковский А. Д. 1917 (19)

Бринкман А. А. фон, сябра Мінскай губернскай прысутнасці 1904 (1), 1905 (5, 6)

Бродовский Борис Максимович (1856–1938), урач 1890 (2), 1892 (3)

Бронь Элізер бен Арагон 1911 (153)

Бруновский В. Х., вучоны агранам 1914 (11)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Булгаков А., рэдактар “Памятной книжки Минской губернии” 1878 (7)
Буренин К., матэматык 1897 (12, 13), 1909 (44), 1911 (40), 1913 (55), 1914 (69)
Бурнашев Михаил Николаевич (1882–1928), правазнаўца 1913 (5)

В

Валицкий С. 1872 (5)
Вальцов Николай Константинович († 1900), рускі матэматык 1902 (15), 1909 (43), 1911 (38), 1913 (50)
Васильев Михаил Александрович (1865–), памочнік правіцеля канцэлярыі Упраўлення Лібава-Роменскай чыгункі 1911 (2), 1912 (6), 1914 (13)
Вельяминов-Зернов Анатолий Владимирович (1830–1904), урадавы аграном Мінскай губерні, інспектар сельскай гаспадаркі Мінскай губерні, рэдактар 1911 (4, 5), 1912 (7, 8, 42, 85, 86, 96, 128), 1913 (3, 4, 6–8, 51, 152), 1914 (14–17, 120, 193), 1915 (13, 14)
Вергилий Марон Публій (70 – 19 да н. э.), рымскі паэт 1909 (3, 4, 5)
Верещагин Ираклий Петрович (1846–1888), рускі матэматык 1895 (11), 1904 (24), 1911 (39)
Вержбицкий П. А. 1910 (5)
Вержболович Михаил Иосифович (1861–1911), пісьменнік і бібліст 1893 (1), 1896 (1)
Веркович А. И., укладальнік, сябра Мінскага вольна-пажарнага таварыства 1912 (54)
Вечорко Федор 1909 (6) *гл. таксама* Афанасий
Вжосэк С. 1906 (91)
Виктор (Садковский Василий Симеонович ; каля 1741–1803), першы Мінскі архіепіскап (1793–1796), праваслаўны дзеяч Беларусі 1891 (2), 1902 (3)
Вілецкі А. 1914 (1, 2)
Віткевіч С. 1914 (5)
Витлинский 1917 (21)
Владиславлев И. В., рэдактар 1917 (43)
Водогинский Х., мовазнаўца 1905 (11)
Войниллович Эдвард Адам (1947–1928), гаспадарчы і палітычны дзеяч Беларусі, у 1888–1907 гг. віцэ-старшыня Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі 1899 (1)
Вольскі (Вольский) У., паэт 1862 (12), 1905 (4)
Воронцов Евгений Александрович, святар 1898 (3), 1899 (2, 3)
Вортсман І., перакладчык 1906 (90)

Г

Габироль Соломон (каля 1021 – каля 1058) 1907 (7)
Гавловский Николай Сергеевич, пісьменнік 1910 (6), 1911 (7–10)
Галицкий Станислав Наполеонович, урач 1914 (19)
Гамолка О. Н. 1914 (17)
Ганчаревич Л. Л. 1880 (1), 1885 (1)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Гардзялкоўская Тэрэза *гл.* Зязюля
Гаркавы Аляксандр (1863–1939), яўрэйскі пісьменнік, філолаг 1905 (76)
Гаршын Усевалад Міхайлавіч (1855–1888), рускі пісьменнік 1905 (77), 1906 (92, 93)
Гатовчиц С. И., сябра Дзяржаўнай думы Расійскай імперыі 1906 (28, 77, 78), 1907 (83)
Гаусман Михаил Антонович (1817–1889), беларускі гісторык, краязнавец, археолаг 1877 (3)
Гирс А. Ф., мінскі губернатар 1914 (20)
Глинка П. В., неадменны сябра Мінскай губернскай прысутнасці 1911 (11)
Головач И. А., 1893 (2)
Гораций Флакк Квинт (65–8 да н. э.), рымскі паэт 1909 (8, 9)
Горелик А., паэт, укладальнік, жыў у Мінску 1910 (32), 1915 (85)
Горький Максим (сапр. Пешков Алексей Максимович ; 1868–1936), рускі пісьменнік 1917 (22–25)
Горючко Платон Степанович 1902 (3)
Грабовский Б. С., сябра Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі 1901 (4)
Грацианов Петр Алексеевич (1855–), гарадскі санурач, кіраўнік Медыка-санітарнага бюро ў Мінску 1894 (2, 18), 1895 (26), 1899 (4, 27), 1900 (66)
Грегорович С. К. 1894 (3)
Гриневецкий Федор Федорович 1875 (2), 1876 (2)
Грот Я. К, мовазнаўца 1893 (12)
Губенко Терентий Спиридонович, упраўляючы Бабруйскай школай садаводства 1904 (6)
Гурвіц Абрагам *гл.* Абрагам
Гурвич Осип Яковлевич (1842–1914), мінскі рабін, аўтар і перакладчык 1906 (3), 1907 (7, 8), 1910 (7), 1911 (13), 1912 (13)
Гушча Тарас (Якуб Колас, сапр. Міцкевіч Канстанцін Міхайлавіч ; 1882–1856) 1917 (1)

Д

Дайновский Г. А. 1909 (10), 1910 (8), 1912 (14), 1913 (11), 1914 (22)
Дацко П., тэхнік 1916 (9)
Делингер, доктар навук у галіне сельскай гаспадаркі 1893 (3)
Денасий (Пантелеймоновский) († 1928), манах 1907 (9), 1910 (9)
Джованьоли Рафаэлло (1838–1915), італьянскі пісьменнік 1917 (28)
Джунковский Василий Яковлевич, перакладчык 1798 (1)
Добкевич Л. А., юрыст 1896 (3), 1899 (6)
Довгялло Дмитрий Иванович (1868–1942) 1909 (12)
Докукин М. 1915 (32, 33), 1916 (27)
Доморацкий Н. А., дзейны сябра Мінскага павятовага папячыцельства дзіцячых прытулкаў ведамства ўстаноў імператрыцы Марыі 1902 (35)
Доронин Иван Георгиевич 1911 (15), 1914 (33)
Друцкий-Любецкий Иероним Эдвинович (1861–1919), землеўласнік, сябра Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі, сябра І Дзяржаўнай думы ад Мінскай губерні 1906 (11)
Дубах Александр Давидович (1883–1912), інжынер-аграном, гідратэхнік 1911 (16), 1914 (34, 136),1915 (19, 20), 1916 (8, 9, 10, 11, 12)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Е

Евгений (Шерешилов Николай ; 1826–1897), архіепіскап Мінскі і Тураўскі 1880 (2)
Егошуа Іцхак бен рабі Ісраэль (з Карэліч) 1836 (3)
Ельский Александр Карлович (1834–1916), беларускі гісторык, этнограф, краязнавец, пісьменнік, перакладчык, публіцыст, калекцыянер, выдавец, скончыў Мінскую гімназію 1876 (8), 1877 (12), 1879 (2) *гл. таксама* Jelski Aleksander
Ельский Вильгельм Владимирович (1867–1919), сябра Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі, заснавальнік агародніцкіх, садовых, лясных і жывёлагадоўчых гадавальнікаў 1896 (4)

Ж

Желен Е., французскі матэматык, доктар геалогіі і філасофіі, прафесар матэматыкі, абат 1889 (4)
Жесков Сергей Христофорович 1900 (4), 1911 (17)
Жескова Ольга Яковлевна 1905 (20)
Жорж Николай Александрович дэ, выкладчык матэматыкі Мінскай гімназіі, перакладчык 1889 (4)
Жэромскі (Жаромскі) Станіслаў (1864–1925), пісьменнік 1914 (5)

З

Зайц Кирилл Иванович (1869–1948) 1907 (21)
Закалинский М. И., сябра Мінскага губернскага папячыцельства дзіцячых прытулкаў ведамства ўстаноў імператрыцы Марыі, укладальнік 1894 (16), 1895 (20), 1896 (20), 1897 (24), 1898 (23)
Зальцштейн В. 1896 (49)
Замятин А. С., паэт 1913 (40)
Замятнин А. Н., укладальнік, рэдактар "Памятной книжки Минской губернии" 1900 (42)
Заневский С. Ю., сакратар Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі, укладальнік 1915 (58, 59)
Зверев Иван, мінскі епархіяльны наглядальнік царкоўных школ 1911 (82), 1912 (87), 1913 (116)
Зданович Иван Иустинович (1864–1915) 1912 (31)
Знаменский А. И. 1904 (19)
Зубко Антоний *гл.* Антоний
Зэліксон А., выдавец "Мінскер алманах" 1912 (157)
Зязюля (сапр. Гардзялкоўская Тэрэза) (1854–1933), перакладчыца, выдавец 1914 (5)

И

Иванов П. П., укладальнік "Памятной книжки Минской губернии" 1898 (36), 1899 (39)
Иванович Войцех Киприанович, сябра Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі 1898 (13)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Игнатьев Венедикт Антонович, педагог 1917 (34)

Игнатьев Р., рэдактар “Памятной книжки Минской губернии” 1878 (7, 8)

Исаченко Василий Лаврентьевич (1839–1915), таварыш старшыні Мінскага акружнога суда, юрыст 1890 (6), 1891 (11), 1892 (9), 1893 (11), 1895 (6, 7), 1901 (12, 13), 1902 (12)

Исполатов Н. А., інструктар па малочнай гаспадарцы Мінскай губерні, укладальнік 1912 (85, 86), 1913 (41)

К

Каган Авром (Эйб) (1860–1951), яўрэйскі пісьменнік 1906 (94)

Кальминг Георгий Иванович 1915 (28)

Калюжин Я. Д., павятовы спраўнік м. Рагачова 1886 (2)

Каплан Г. А., інжынер 1914 (53)

Караффа-Корбут Казимир Викентьевич (1878–1935), доктар медыцыны 1915 (29)

Карпович Карл Юлианович, сябра праўлення агранамічнай секцыі Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі, укладальнік 1915 (30)

Касель Давід (1818–1893), яўрэйскі пісьменнік, перакладчык 1905 (77)

Касперович Порфий Назарьевич 1912 (37), 1914 (54)

Каценелленбоген С. А., настаўнік 1875 (1), 1876 (3, 4)

Качинский В. Н., сакратар Мінскага дабрачыннага браталюбівага таварыства 1910 (36)

Киржниц А. [Абрам Давидович ; 1887–1940], бібліёграф, гісторык, журналіст 1917 (39)

Кирсанов Александр Трофимович (1880–1941), дырэктар Мінскай балотнай станцыі 1914 (60, 61, 192), 1915 (32, 33), 1916 (27)

Кодис Теодор Казимирович (1861–1917), доктар медыцынскіх навук 1914 (62)

Козлов Дмитрий Федорович, капітан 1910 (37)

Козловский Степан Александрович, матэматык 1895 (11), 1897 (12, 13)

Колас Якуб (сапр. Міцкевіч Канстанцін Міхайлавіч ; 1882–1956), беларускі пісьменнік *гл.* Гушча Тарас

Коллонтай Александра Михайловна (1872–1952), рэвалюцыйная дзеячка 1917 (40) *гл. таксама* А. К.

Комоцкий В. М., загадчык Мінскай земскай Пастэраўскай станцыі і лабараторыі, доктар 1911 (112), 1912 (88, 114), 1917 (64, 65)

Кондратенко Николай Сидорович 1890 (9)

Конопасевич Алексей 1909 (37)

Корзон Ф., інжынер-тэхнолаг 1911 (36)

Кормчий *гл.* Пирагис Леонард Юлианович

Королев Михаил Петрович, выкладчык Мінскай класічнай гімназіі, мовазнаўца 1885 (2), 1886 (3, 4), 1890 (10, 11),1893 (12), 1897 (14, 15)

Короленко (Караленка) Владимир Галактионович (1853–1921), рускі пісьменнік 1906 (95, 96), 1917 (41)

Косухин А. С., урач 1897 (16)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Косцюх Владимир Викентьевич, аграном 1915 (34)
Краинский Николай Васильевич (1869–1951), доктар медыцыны 1911 (37)
Крайчик М. 1902 (15), 1904 (21, 22), 1911 (38), 1913 (50) *гл. таксама* Лавров М. К.
Крассовский А. А. 1909 (39)
Крейер Георгий Карлович (1887–1942), прыродазнаўца, батанік-географ Магілёўскага земства 1914 (67)
Круглов Алексей Васильевич *гл.* А. В.
Крукович Даниил, селянін в. Яскавічы Старобінскай вол. 1907 (26)
Кузнецов Михаил Николаевич (1873–), удзельнік рэвалюцыі 1905–1907 гг. у Мінску, інжынер Лібава-Роменскай чыгункі 1913 (54)
Кузюруба Владимир Маркович, настаўнік 1-га Мінскага гарадскога вучылішча 1908 (19), 1909 (41, 42)
Куклин (сапр. Куклинский Стефан Фёдорович ; 1829?–1891?), педагог, пісьменнік 1869 (6)
Купревич К. Ф., інструктар па малочнай гаспадарцы 1914 (134)
Курчевич-Севрук Василий Михайлович, мовазнаўца 1895 (12), 1897 (18)

Л

Л. В. 1906 (97)
Лавринович Антон Викентьевич, капітан Серпухоўскага палка Расійскай арміі 1896 (15)
Лавров А., протаіерэй 1888 (13)
Лавров М. К. 1904 (24), 1909 (43, 44), 1911 (39, 40), 1913 (55), 1914 (69) *гл. таксама* Крайчик М.
Лауфер Борис Маркович, урач-дантыст 1892 (12)
Лебенгарц Ш., перакладчык 1906 (98)
Левет 1914 (154)
Левицкий Николай Григорьевич 1906 (26)
Левшецкий Сигизмунд Бонифатьевич (1872–), урач 1914 (70)
Левшин А., выкладчык матэматыкі Гомельскага тэхнічнага чыгуначнага вучылішча 1883 (1)
Левшиновский Михал С. 1903 (20)
Лелюхин Н. А., рэдактар 1914 (55)
Ленин Владимир Ильич (сапр. Ульянов Владимир Ильич ; 1870–1924), рускі рэвалюцыянер, палітычны і дзяржаўны дзеяч 1917 (44–50)
Ленин Н. *гл.* Ленин Владимир Ильич
Лёсік Язэп Юр`евіч (1883–1940), беларускі грамадскі і палітычны дзеяч, мовазнаўца, пісьменнік 1917 (3, 5)
Летэрыс Мэір Галеві (1804–1871), яўрэйскі паэт 1832 (3)
Ливий Тит (59 г. да н. э. – 17 г. н. э.), рымскі гісторык 1909 (45)
Лившиц Гита Яковлевна (1886–), урач у Мінску 1914 (71)
Лисицкий С. О., падатковы інспектар 1916 (39)
Лист Франц фон (1851–1919), нямецкі крыміналіст, прафесар права 1909 (38)
Лихтерман С. К., укладальнік 1903 (21)
Лоначевский Александр Иванович (1841–) 1896 (16)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Лопатто Валериан Доминикович (1849–), інжынер-тэхнолаг 1911 (41, 42)
Лопацинский С., сябра Дзяржаўнага савета Расійскай імперыі 1911 (35)
Лубенский Лев Францевич, граф, сябра Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі 1903 (22)
Лунц Осип Лазаревич (1842–1930), доктар медыцыны, сябра Таварыства мінскіх урачоў 1894 (3), 1895 (13), 1911 (43), 1913 (56), 1914 (72)
Лур'е Х. Г., рэдактар 1906 (72)
Луцата Мошэ Хаім, кабаліст 1836 (6)
Люткович Павел Домжив († каля 1634), іераманах, ігумен 1622 (1)

М

М. Ф. *гл.* Файтельсон
Маймонид Моисей бен Маймун (1135–1204), рэлігійны дзеяч, яўрэйскі тэолаг, філасаф, урач 1913 (57) *гл. таксама* Рамбам
Макарий (Булгаков Михаил Петрович ; 1816–1882), архімандрыт, праваслаўны царкоўны дзеяч, гісторык, багаслоў 1902 (16)
Малинин А., матэматык 1897 (12, 13), 1909 (44), 1911 (40, 102), 1913 (55), 1914 (69)
Мальта Андрей Иванович 1904 (25)
Маркаров, ротмістр 1914 (73)
Маркаў А., доктар, перакладчык 1905 (79), 1906 (85)
Мартенс Федор Федорович (1845–1909), прафесар права 1909 (38)
Марцінец Франціс 1914 (3)
Масальская-Сурина Евгения Александровна (1862–1940) 1909 (46)
Масальский Вениамин Константинович, сябра Мінскай губернскай па сялянскіх справах прысутнасці 1883 (2, 3)
Масальский-Сурин Виктор Адамович 1910 (38)
Маслаковец Николай Георгиевич (1881–), выкладчык Мінскай гімназіі 1913 (58)
Масловский Н. П., рэдактар 1912 (136), 1914 (47)
Машкилейсон А. Н., рэдактар-выдавец 1913 (206)
Меерзон З. 1913 (208)
Мейер Петр Мартынович, генерал-маёр 1908 (20)
Мейштович Александр Эдуардович (1864–1943), сябра Дзяржаўнага савета Расійскай імперыі 1915 (35)
Миловидов Александр Иванович, гісторык (1864 – пасля 1933) 1898 (16), 1900 (14, 15)
Минковский И. М. (Минчковский ?), перакладчык 1913 (57, 209)
Минор Соломон (Залкинд) (1826–1900), мінскі рабін 1862 (1)
Миткевич Федор Иванович (1829–1904), законанастаўнік Мінскай жаночай гімназіі і Жаночага 3-класнага вучылішча, святар 1877 (5), 1878 (2), 1880 (3), 1882 (2), 1884 (5), 1886 (5, 6), 1888 (13–16), 1889 (11–13), 1890 (12), 1892 (13), 1894 (13), 1895 (14, 15, 16), 1896 (17), 1897 (19), 1898 (17), 1900 (16), 1901 (20–22), 1905 (29), 1908 (21), 1913 (63, 64), 1915 (36)

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

Митрофан (Краснопольский Дмитрий Иванович ; 1869–1919), архіепіскап Астраханскі і Енатаеўскі, праваслаўны епіскап Мінскі і Тураўскі 1912 (43), 1913 (65), 1914 (76)
Мінскі Мікалай (сапр. Віленкін Мікалай Максімавіч ; 1855–1937), рускі і яўрэйскі паэт, публіцыст, закончыў Мінскую гімназію 1905 (81)
Міцкевіч Міхась (псеўд. Антось Галіна ; 1897–1991), беларускі пісьменнік 1917 (5)
Мокрицкий Александр Аполлонович (1857–) 1915 (37)
Мореншильдт С. А. фон, сакратар Мінскай гімназіі 1898 (29)
Морозик Николай Федорович (каля 1852 – пасля 1913), сялянін Мінскай губерні Навагрудскага павета, беларускі народны прапаведнік-мараліст, паэт-самавук 1911 (46), 1912 (44, 45), 1913 (66, 67)
Москалевич Роман, святар Мінскай епархіі 1877 (6)
Муллер Лев Александрович (1887–1952), епархіяльны месіянер 1914 (77)
Мускатбліт Фёдар Генрыхавіч (1878–1948) 1906 (98)

Н

Навіцкі Л., мастак-ілюстратар 1914 (5)
Назаров Д., матэматык 1911 (102)
Наркевич-Йодко (Наркевич-Иодко) Людвик, выкладчык аддзялення па жывёлагадоўлі Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі 1904 (71), 1906 (14)
Николай (Далматов Никита Николаевич ; 1835–1902), ігумен Мінскага Свята-Духава мужчынскага манастыра 1879 (3)
Номберг Гірш Давід (1876–1927), яўрэйскі пісьменнік 1906 (99)

О

Ожэшкова Элиза (Ажэшка Эліза) 1907 (1) *гл. таксама* Ożeszkowa
Околович Константин Маркович (1872–1933), святар Мінскай епархіі 1909 (50–53)
Оппоков Евгений Владимирович (1869–1937), гідратэхнік, рэдактар 1911 (23), 1912 (49), 1913 (200)
Оссовский Н. А. 1894 (19)
Оффенберг Иван Цезаревич (1867–1953), урач 1911 (99, 100), 1914 (146)
Охорович Юлиан (1850–1917), польскі вучоны, псіхолаг 1876 (8), 1877(12)

П

П. А. О., рэпарцёр 1909 (87)
Павликовский К. Г., прысяжны паверараны графа К. Э. Чапскага 1902 (2)
Павлов Андрей [М.], рускі пісьменнік, перакладчык, жыў у Беларусі 1828 (1), 1831 (1), 1833 (1)
Павлов Иван Васильевич, штабс-капітан артылерыі Расійскай арміі, укладальнік 1892 (21)
Павлов Михаил Федорович, настаўнік прыродазнаўства Мар'іна-Горскай сельскагаспадарчай школы 1888 (30)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Павский Григорий Александрович (1880–1937), выкладчык Мінскага жаночага вучылішча духоўнага ведамства 1910 (80, 81)
Павский Дмитрий Александрович (1874–1937), протаіерэй, мінскі епархіяльны наглядальнік царкоўных школ 1905 (44), 1906 (46), 1907 (49), 1908 (43), 1909 (77)
Папа-Афанасопуло И. А. (1863 – пасля 1917), пінскі павятовы маршалак дваранства 1908 (53)
Папоў, доктар 1905 (79)
Парфианович М. Г., сябра праўлення Мінскага вольна-пажарнага таварыства 1906 (22)
Пастернацкий Иларион, святар, бібліёграф 1899 (40), 1900 (43), 1913 (137)
Пенкевич Стефан, епархіяльны наглядальнік Мінскай епархіі 1899 (32), 1901 (33)
Перепечин Василий Васильевич, выкладчык Пінскага духоўнага вучылішча 1901 (52)
Перэц Іцхок Лейбуш (1851–1915), яўрэйскі пісьменнік 1905 (82–85), 1906 (100–104)
Петров М. Б., матэматык 1911 (102)
Петров Павел Менандрович (1843–1904), губернскі ўрачэбны інспектар, доктар медыцыны 1894 (31)
Пиленко Александр Александрович (1873–1920), складальнік, прыват-дацэнт права 1909 (38)
Пирагис Леонард Юлианович (1876–1944) 1909 (7)
Плавский К. А. 1892 (24)
Плисовский А. Г., загадчык вопытнага поля Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі ў Туганавічах 1914 (149)
Поликарпов Иван Сергеевич, капітан артылерыі ў Расійскай арміі 1881 (11)
Полляк Александр Израилевич, сябра праўлення і старшы памочнік начальніка паляўнічых Мінскага пажарнага таварыства 1892 (25)
Поляк Моисей Абрамович (1868–1938), рэдактар, доктар медыцыны, сябра Таварыства мінскіх урачоў 1908 (69), 1909 (106), 1914 (191)
Поляков И. С., сябра Таварыства ўрачоў гамеапатаў 1876 (9)
Попов К. А., місіянер, святар 1904 (60)
Проволович И. М., сябра Мінскага дабрачыннага таварыства 1885 (4)
Пропус І., перакладчык 1905 (86)
Пташко А. И., педагог, рэдактар 1917 (34)

Р

Рабинзон Манко Рубинов 1915 (89)
Ральцевич М. 1907 (62)
Рамбам 1913 (209) *гл. таксама* Маймонид
Раўніцкі Іошуа-Гола (1859–), яўрэйскі пісьменнік, рэдактар, перакладаў на ідыш 1905 (80)
Рачинин В. 1914 (173)
Рейссмиллер Эрих Федорович 1907 (63)
Ремез Абрам, рэлігійны дзеяч 1908 (60)
Ридигер Владимир Романович фон (1878–1915), вучоны аграном 1915 (90)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Рихтер С. А., укладальнік, сябра Мінскага дабрачыннага таварыства 1887 (4), 1888 (19)
Рогачевский Антон Никитич, урач, аўтар-выдавец 1911 (108)
Родзевич Дмитрий Владиславович 1907 (64, 65)
Розенталь Г. Я. 1913 (57)
Розенталь М. Х., перакладчык 1913 (57, 209)
Розенфельд Ш., перакладчык 1905 (75)
Романовский Иван Онуфриевич, мовазнаўца 1905 (57)
Руберовский Амфилохий, святар, рэлігійны дзеяч 1914 (165)
Рубин И. Е. 1917 (83)
Рудзицкий Абрам Беркович, урач, заснавальнік зубной лячэбніцы і зубатэхнічнай лабараторыі 1911 (109)
Рункевич Степан Григорьевич (1867–1924), беларускі гісторык праваслаўнай царквы, прапаведнік, грамадскі дзеяч, доктар багаслоўя 1891 (2), 1892 (26), 1893 (30, 31), 1894 (36, 37)
Русак І., рэдактар 1912 (157)
Русецкий А., святар Ярэмічскай царквы Навагрудскага павета 1911 (111)
Рыбцевич Александр, протаіерэй, святар Любчанскай Ільінскай царквы ў Навагрудскім павеце 1898 (49), 1903 (61)
Рыхтер Т. М., інспектар па жывёлагадоўлі пры Мінскім таварыстве сельскай гаспадаркі 1915 (62)
Рэйзін Аўраам (1873–), яўрэйскі паэт, пісьменнік, перакладчык 1905 (80, 81)

С

С. Ф. М. *гл.* Миткевич Федор Иванович
Саватеев Андрей Иванович (1889–), студэнт-медык, ветэрынар 1911 (112), 1912 (114), 1915 (91)
Сагалович Н. Л. 1911 (113), 1913 (150), 1914 (166)
Садковский Виктор *гл.* Виктор
Самуйлов С., літаратуразнаўца 1914 (167, 168)
Сасиновский Леопольд Осипович, загадчык Туганавічскага вопытнага раённага поля 1915 (61)
Сахаров Михаил Сакердонович 1899 (51)
Свацікаў С. 1906 (105)
Свенцицкий С. К., доктар медыцыны 1885 (4), 1886 (8)
Светлаков Андрей Иванович (1839–1895) 1870 (6)
Светлов Василий Сергеевич (1878–), доктар медыцыны 1916 (49)
Свяцкий К. И. 1908 (62)
Седлецкий Алексей Алексеевич, аграном, спецыяліст па культуры балот у Мінскай губерні 1913 (152), 1914 (16, 174)
Семенович Иван, літаратуразнаўца 1914 (167, 168)
Сербов Исаак Абрамович (1871–1943), беларускі этнограф, фалькларыст, археолаг, настаўнік у Мінску 1910 (89)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Сергиевский Дмитрий Иванович, выкладчык Мінскай гімназіі 1845 (2)
Сестжанцэвіч С., мастак-афарміцель, ілюстратар 1907 (1)
Скирмунт Константин (1866–1949), сябра Дзяржаўнага савета Расійскай імперыі, адзін з заснавальнікаў Краёвай партыі Літвы і Беларусі 1911 (35)
Скрынченко Дмитрий Васильевич (1874–1947), рэдактар 1907 (67), 1908 (20, 63), 1909 (47, 99, 100), 1910 (96), 1911 (44)
Сладкопевцев Е. 1911 (115)
Слупский Александр Иванович (1864 – пасля 1907), беларускі гісторык, краязнаўца, рэдактар 1888 (33, 34), 1891 (29), 1892 (27)
Смильгевич И. М. 1901 (69)
Смирнов Я. П., начальнік аддзела Мінскай казённай палаты 1916 (39)
Смородский Александр Павлович (1850–1911), гісторык, педагог, грамадскі дзеяч, выкладчык Мінскай мужчынскай гімназіі, сакратар Мінскага губернскага статыстычнага камітэта 1886 (16),1887 (10), 1888 (23, 31), 1889 (21, 29), 1890 (18, 26), 1891 (17, 24), 1892 (17, 22, 28), 1893 (18, 25, 33, 34), 1894 (28, 39), 1895 (27, 36), 1898 (32, 35), 1900 (2)
Снитко Андрей Константинович (1866–1920), археограф, археолаг, этнограф, краязнавец, музеязнавец, старшыня Мінскага царкоўнага гісторыка-археалагічнага камітэта 1909 (102), 1913 (62)
Созонович В. П., сакратар педсавета Мінскай гімназіі 1895 (32), 1896 (14), 1897 (31)
Соловьев Р., рэдактар 1898 (15)
Стоктан Фрэнк Рычард (1834–1902), амерыканскі празаік і рэдактар 1905 (80)
Стравинский Мечислав Станиславович, драматург 1885 (11)
Стрелков П. 1917 (101)
Струковский И. А., перасяленчы чыноўнік земскага начальніка 1907 (25)
Субис (Soubies) Альберт (1846–1918), французскі крытык рускай музыкі 1895 (43)
Сульский М. И., рэдактар, інжынер 1910 (95)
Сущинский Петр, святар 1909 (104)
Сцепуро М. Ф., спецыяліст па сельскай гаспадарцы 1914 (17, 193)
Сыльвестрович Феликс Станиславович 1901 (71)
Сыркин Г. Я., перакладчык 1913 (57, 209)

Т

Тан (сапр. Багараз Уладзімір Германавіч ; 1865–1936), расійскі яўрэйскі этнограф, лінгвіст, пісьменнік 1906 (106, 107)
Тарнопольский Георгий Иоакинфович († 1902), протаіерэй, настаяцель Мінскага кафедральнага сабора 1886 (17), 1890 (28), 1897 (48)
Тасьман И. 1910 (94)
Татур Генрих Христофорович (1846–1907), беларускі археолаг, гісторык, краязнавец, калекцыянер, сябра Мінскага губернскага статыстычнага камітэта, павятовы маршалак дваранства 1892 (29, 30), 1893 (33)
Твардовский Петр Казимирович (1857–), інжынер шляхоў зносін 1903 (70)
Твэн Марк (сапр. Сэмюэл Легхорн Клеменс ; 1835–1910), амерыканскі пісьменнік 1905 (80)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тизенгаузен Николай Александрович, барон 1907 (69), 1910 (96)
Тимирязев К. А., рускі прафесар батанікі 1888 (30)
Тимошенко Г., спецыяліст па сельскай гаспадарцы 1915 (14)
Товаров Александр Васильевич, выкладчык Мінскай духоўнай семінарыі, царкоўны староста 1898 (53), 1900 (68, 69), 1901 (72, 73), 1903 (71, 72), 1904 (68, 69), 1905 (63), 1910 (97)
Торчинский Альберт Артурович 1898 (54)
Трофимов Н. П., сябра Таварыства мінскіх урачоў 1894 (3)
Трусколяский Сигизмунд 1904 (71)
Тупикин И., механік, інжынер 1916 (9)

У

Ульянов Феодосий Леонидович (1870–), доктар 1913 (163)
Урванцов Сергей Николаевич (1863–1937), доктар медыцыны, сябра Таварыства мінскіх урачоў 1909 (106), 1911 (124)
Успенский Владимир, протаіерэй Мінскага кафедральнага сабора 1908 (71), 1909 (107)

Ф

Файерберг Е., яўрэйскі пісьменнік 1905 (86)
Файтельсон М. Ш. 1914 (216)
Фегезак Арвед Готгардович фон 1914 (217)
Федоров Иван Михайлович, мовазнаўца 1914 (218)
Федорович, урач 1893 (38)
Финдэйзен 1914 (154)
Флеров Александр Федорович (1872–) 1913 (200)
Фонгельзен Карл, доктар медыцыны 1896 (49), 1897 (54)
Фрей П., укладальнік, перакладчык 1907 (81), 1908 (80) *гл. таксама* Эльперин
Фридман Л. А., правізар 1913 (210)
Фромгольд-Трей Б. 1915 (33)
Фрышман Давід Саулавіч (1864–), яўрэйскі пісьменнік 1905 (80)

Х

Халютин Сергей Леонтьевич (1839–1905), музыказнаўца, перакладчык 1894 (43, 45), 1895 (43)
Ханелесс Авраам, рабін 1880 (17), 1896 (50)
Харлампович А., мастак-афарміцель 1892 (27)
Хруцкий В. И. 1906 (74)
Хрущев Яков Федорович 1895 (46, 47)

Ц

Цезарь Гай Юлий (102 або 100–44 гг. да н. э.), рымскі палкаводзец, дзяржаўны дзеяч, пісьменнік 1907 (81), 1908 (80)
Цунзер Израиль Исаакович 1906 (75), 1909 (115, 116), 1914 (219)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Цыбульский Людвиг Осипович, аграном 1894 (44)
Цывинский Василий Иванович, сябра Магілёўскай землеўпарадчай камісіі 1906 (76)
Цюндзевицкий Виктор Иосифович, ганаровы сябра Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі 1898 (63), 1904 (85)

Ч

Черницын А. И., укладальнік, інспектар Мінскай духоўнай семінарыі 1895 (48), 1897 (32)
Чернышев Андрей Маркович (1842–1885), мовазнаўца 1871 (6)
Чигирев И. Д. 1906 (28, 77, 78), 1907 (83)
Чиханов Б. П., матэматык, дырэктар Мінскага камерцыйнага вучылішча 1908 (81), 1909 (117), 1912 (152–154), 1915 (115), 1916 (70)
Чэхаў Антон Паўлавіч (1860–1904), рускі пісьменнік 1905 (80), 1906 (109–111)

Ш

Шабад Абрам Самуілавіч, перакладчык, укладальнік 1911 (154), 1912 (158), 1913 (209)
Шавельский Василий Юлианович, ветурач 30-й артылерыйскай брыгады ў Расійскай арміі 1902 (75)
Шапіра Лазар Ісаак (1835–), пісьменнік, перакладчык, кнігавыдавец 1906 (91)
Шапошников Мікалай Аляксандравіч (1851–1920), рускі матэматык, педагог 1902 (15), 1909 (43), 1911 (38), 1913 (50)
Шахматов А. А. 1909 (118)
Шипков А. В. 1889 (35)
Шишло Константин Касперович (1845–), маёр 1883 (13), 1884 (18, 19), 1886 (18), 1887 (14)
Шкубер М. И. 1914 (175, 176), 1915 (93)
Шляпников А. 1917 (101)
Шмид (Шмидт) Михаил-Густав Карлович (1852–1909), сябра Дзяржаўнай думы Расійскай імперыі 1906 (28, 77, 78), 1907 (82, 83), 1909 (119)
Шмойль Абрагам 1836 (6)
Шмоткин Абрам Юделевич (1884–), рабін 1914 (220)
Шолкович Осип Вуколович, мовазнаўца 1880 (18, 19)
Штулькерц Самуил Яковлевич, памочнік начальніка паляўнічых Мінскага вольнага пажарнага таварыства 1893 (39)

Э

Элиасберг Иеремия Моисеевич (1862–), урач 1893 (40)
Элизен (Ellisen) Иоганн Георг Давид (1756–1830) 1798 (1)
Эльперин И. О., пісьменнік, укладальнік 1908 (80), 1909 (3, 4, 5, 8, 9, 105), 1915 (85)
гл. таксама Фрей П.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Эльяшаў А. С. (псеўд. Баал Махшовес), рэдактар, перакладаў на ідыш 1905 (80), 1906 (91)

Эпімах-Шыпіла (Эпімах-Шыпілло) Браніслаў Ігнатавіч (1859–1934), дзеяч беларускай культуры, фальклрыст, мовазнавец, перакладчык, выдавец 1917 (6)

Эрбе Жан Франсуа Жюль, французскі генерал, удзельнік вайны 1853–1855 гг. 1894 (45)

Эрдели Яков Егорович (1856–1919), мінскі губернатар 1910 (107)

Ю

Юрашкевич Андрей Данилович (1854 – пасля 1909), протаіерэй 1889 (36), 1898 (64), 1899 (63), 1904 (86), 1905 (73), 1908 (82), 1909 (120), 1912 (156)

Я

Янишевский Аврелий Януарьевич 1906 (80)

Яновский Ричард Карлович (1890–1964), урач 1894 (3)

Ярмолович Владимир Станиславович, настаўнік 2-га Мінскага прыходскага вучылішча, укладальнік "Памятной книжки Минской губернии" 1892 (32), 1901 (51), 1902 (54), 1903 (51), 1904 (57), 1905 (49), 1906 (51), 1907 (56), 1908 (52), 1909 (88, 121), 1910 (83)

Ястремский Федор Николаевич (1858–1919), упраўляючы Мінскай казённай палаты 1896 (51, 52), 1897 (55), 1900 (79), 1901 (81), 1902 (76), 1903 (80), 1904 (87, 88), 1905 (74), 1906 (27, 79, 81), 1907 (27), 1908 (54), 1909 (95), 1910 (39, 40, 108)

Яхимович С. М. 1911 (6)

A

Adamowicz (Адамовіч) Bogusław (1870–1944), паэт, драматург, мастак, уладальнік кнігарні ў Мінску 1898 (65)

B

B. O. W. K., перакладчыца 1797 (1)

Bagiński (Багіньскі) Henryk (1888–1973), польскі падпаручнік, кіраўнік Польскага таварыства вайсковых ведаў, рэдактар 1917 (102, 116, 119) *гл. таксама* Chłopski (псеўданім)

Barthels (Бартэльс) Arthur (1818–1885), беларускі і польскі мастак, карыкатурыст, паэт-песеннік, музыкант 1861 (3)

Baszyński (Башыньскі) Józef, сакратар Мінскага таварыства дабрачыннасці 1822 (5)

Bebel (Бебель) August (1840–1913), лідар германскай сацыял-дэмакратычнай партыі 1906 (89)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Bernard (Бернард) J., урач 1831 (2)
Bernardus S. F., філосаф 1811 (1)
Bernardyn (Бернардын) (1380–1444), святы, францысканец 1825 (1)
Bernas (Бернас) [Józef] 1811 (1)
Bernatowicz (Бернатовіч) Feliks Aleksander Geisztowt (1786–1836), польскі пісьменнік, навеліст, раманіст, драматург 1908 (83)
Bonawentura (Банавентура) (1221–1274), святы, тэолаг і філосаф, францысканец 1830 (1, 2)
Bukaty (Букаты) Franciszek, пасол Рэчы Паспалітай у Англіі 1791 (1)
Bykowski (Быкоўскі) Ignacy Jaxa (1750–1819), філосаф, пісьменнік, перакладчык 1790 (1, 3), 1823 (1, 2)

C

Chłopski (Хлопскі) Józef 1917 (103) *гл. таксама* Bagiński Henryk
Chodźko (Ходзька) Jan (1777–1851), беларускі і польскі паэт, пісьменнік, старшыня Галоўнага грамадзянскага суда ў Мінску 1811 (2), 1812 (1)
Czepieliński (Чапяліньскі) Florjan (1822–1900), выкладчык-філолаг Мінскай гімназіі, уладальнік чытальні 1859 (2), 1860 (2, 3), 1861 (4, 5)

D

Darewska-Weryha (Дарэўска-Вярыга) Konstancya (1856–1943), пісьменніца 1889 (37)
Dederko (Дэдэрка) Jakób Ignacy (1751–1829), першы Мінскі рымска-каталіцкі біскуп 1800 (1, 2), 1805 (1), 1810 (1)
Dodsley (Додслі) Robert (1703–1764), англійскі пісьменнік і выдавец 1791 (1)
Domańska (Даманская) Michalina (1875–1936), пісьменніца, грамадскі дзеяч 1914 (221)
Dombasle (Дамбаль) Joseph Alexandre Mathieu, de (1777–1843), французскі аграном 1852 (3)
Dowbór-Muśnicki (Доўбар-Мусніцкі) Józef (1868–1937), польскі і расійскі ваенны дзеяч, генерал-лейтэнант 1917 (102, 104)
Drozdowicz (Драздовіч) 1844 (1)
Drozdowski (Драздоўскі) Wojciech 1844 (1)
Dubitkowski (Дубіткоўскі) Tomasz, укладальнік календара 1800 (3)
Dunin-Marcinkiewicz (Дунін-Марцінкевіч) Wincenty (1808–1884), беларускі паэт, драматург, перакладчык 1854 (4), 1855 (2, 3), 1856 (3, 4), 1857 (2), 1859 (4)
Dworzaczak (Дворжачак) Włodzimierz, рэдактар 1914 (222), 1917 (105)

F

Falk (Фальк) F., мінскі літограф 1848 (3, 5), 1851 (1, 2), 1852 (2), 1854 (2, 5), 1856 (1), 1857 (3), 1858 (4), 1860 (3)
Feliński (Фяліньскі) Stanisław, мінскі ксёндз 1861 (7), 1862 (4)
Florian (Фларыян) Jean-Pierre Claris de (1755–1794) 1790 (3)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

G

Gerand`a (Герандэ) Joseph Marie (1772–1842), французскі вучоны-педагог і псіхолаг 1855 (5, 6, 7)
Gliński (Гліньскі) Antoni Józef (1817–1866) 1907 (85, 86), 1913 (201, 202)
Gozdawa-Godlewski (Газдава-Гадлеўскі) Zygmunt, паэт 1917 (106)
Goździcki (Газдзіцкі) 1848 (4)
Grabowski (Грабоўскі) Czesław, укладальнік 1907 (88)
Grüner (Грунер) Adolf, кампазітар 1862 (5–10)
Gudowicz (Гудовіч), граф, генерал-губернатар 1799 (3)

H

Herman (Герман) Jan z Neydenburku, нямецкі дзеяч у галіне сельскай гаспадаркі 1823 (3)
Hołowiński (Галавіньскі) Ignacy (1807–1855), мітрапаліт 1855 (4)
Hruszwicki (Грушвіцкі) Michał (1828–1904), беларускі кампазітар 1879 (23–29)

J

Jan z nad Berezyny (сапр. Mikulski Jan) 1858 (5)
Jankowska (Янкоўская) Irena 1916 (71)
Jankowski (Янкоўскі) Czesław, мастак 1889 (37)
Jankowski Placyd (Янкоўскі Плакід) *гл.* John of Dycalp
Jelski (Ельскі) Aleksander (1834–1916) 1907 (87) *гл. таксама* Ельский Александр
Jelski (Ельскі) Michał (1831–1904), беларускі і польскі кампазітар і музыкант, адзін з арганізатараў Мінскага музычнага таварыства 1879 (26), 1899 (64)
John of Dycalp (сапр. Янкоўскі Плакід) (1810–1872), паэт, пісьменнік, уніяцкі праваслаўны святар, з 1858 г. жыў у Жыровічах 1861 (3)

K

Kalinowski (Каліноўскі) Edward (1891–), падпаручнік 1917 (109)
Kapnist (Капніст) Bazyl (1758–1823), рускі паэт, драматург 1808 (1)
Ka[o]rniejow (Карнееў) Zacharjasz Aleksiejewicz (1748–1828), мінскі губернатар 1799 (4)
Kawalec (Кавалец) Rajmund (1892–1945) 1917 (110)
Kniaźnin (Князьнін) Franciszek Dionizy (1750–1807), польскамоўны паэт, драматург, перакладчык 1862 (18)
Korzon (Корзан) Tadeusz (1839–1918), гісторык, публіцыст 1908 (87)
Kraszewski (Крашэўскі) Józef Ignacy (1812–1887), польскі пісьменнік, гісторык, грамадскі дзеяч 1881 (14, 15)
Krukowski (Крукоўскі) Ignacy, калежскі асэсар, магістр філасофіі Вілейска-Маладзечанскай акадэмічнай павятовай школы 1823 (4)
Kuncewicz (Кунцэвіч) Adam 1916 (72)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

L

Laskowski (Ляскоўскі) Jan, польскі прыродазнаўца 1900 (80)
Legatowicz (Легатовіч) Ignacy Piotr (1796–1867), беларускі і польскі паэт, перакладчык, магістр філасофіі, настаўнік лацінскай мовы і літаратуры ў Мінскай гімназіі, выдавец 1822 (2), 1823 (3)
Lewenharc (Левенхарц) S., перакладчык 1906 (89)
Łada (Лада) Kazimierz (1820–1871), польскі кампазітар, скрыпач 1862 (11)
Łapicki (Лапіцкі) Michał, паэт 1861 (8, 10–31)
Łojko (Лойка) Мікалай, паэт 1855 (8), 1860 (5)

M

Makowski (Макоўскі) Wacław (1854–1929), выдавец, уладальнік кнігарні ў Вільні і Мінску 1906 (84)
Makowski (Макоўскі) Wacław (1880–1942), польскі пісьменнік 1906 (83), 1913 (205)
Marcinkiewicz (Марцінкевіч) Kamilla (каля 1837 – пасля 1890), беларуская піяністка, кампазітар, педагог 1845 (4), 1861 (9)
Massonius (Масоніус) Marjan, педагог, гісторык, рэдактар (1862–1945) 1917 (111)
Mickiewicz (Міцкевіч) Adam (1798–1855), польскамоўны паэт Беларусі 1859 (4)
Mikulski (Мікульскі) Jan *гл.* Jan z nad Berezyny (Ян з-над Бярэзіны)
Miładowski (Міладоўскі) Florjan (1819–1889), беларускі і польскі кампазітар, піяніст, педагог 1860 (6), 1861 (8, 10–31), 1862 (12–17), 1867 (8, 9)
Moniuszko (Манюшка) Stanisław (1819–1872), польскі і беларускі кампазітар 1843 (2), 1861 (32), 1862 (18)
Moszyński (Машынські) Antoni (Moszyński Tomasz ; 1800–1893), ксёндз, рэктар калегіума піяраў у Любяшове (Мінская губ.) 1833 (3)

N

Nagroda (Нагрода) (сапр. Rouba (Роўба) Napoleon), укладальнік 1908 (83)
Neplujew (Няплюеў) Jan 1794 (2)

O

Obrąpalski (Абранпальскі) Tadeusz, прарэктар Мінскіх школ, Смаленскі канонік, доктар філасофіі, тэалогіі 1791 (4)
Olędzki (Алендскі) Grzegorz, сакратар шляхецкага стану Мінскай губерні, калежскі саветнік 1820 (1)
Oszmieniec (Ашмянец Орля, Орля-Ашмянец Фердынанд Францавіч) O., педагог, пісьменнік, выдавец, настаўнік рымскай і польскай літаратуры ў Магілёўскай гімназіі 1803 (1)
Osztorp (Оштарп) Leon, маршалак шляхты Мінскай губерні 1825 (4), 1830 (7)
Ożeszkowa Eliza 1907 (84) *гл. таксама* Ожэшкова

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

P

Paszkiewiczowa (Пашкевіч) 1916 (73)
Pietkiewicz Antoni *гл.* Pług Adam
Piotrowicz (Пятровіч) Witold *гл.* Żyliński Wacław
Pług (Плуг) Adam (сапр. Pietkiewicz (Пяткевіч) Antoni ; 1823–1903), польскі і беларускі пісьменнік 1858 (6), 1859 (5)
Pojata (Паята) Helena (сапр. Skirmuntt (Скірмунт) Konstancja ; 1851–1934), публіцыст, гісторык 1901 (82)
Porowski (Пароўскі) Mieczysław, складальнік 1907 (88)
Prószyńska (Proszyńska) (Прушыньска) Helena z Gieczewiczów, перакладчыца, памешчыца 1852 (3)
Prószyński (Прушыньскі) Antoni, фатограф, ілюстратар кніг 1861 (8)
Prusinowski (Прусіноўскі) Jan, польскі паэт 1862 (12), 1867 (8, 9)
Przybora (Пшыбора) Witold, музыкант, кампазітар, закончыў Мінскую музычную школу В. Стэфановіча 1860 (8, 9, 10)
Puszkin (Пушкін Аляксандр Сяргеевіч) A. S. (1799–1837), рускі паэт 1843 (3)
Reddig (Рэддыг) Józef, захавальнік жытомірскай катэдры, мінскі схаластык-афіцыял 1800 (4)
Rouba (Роўба) Napoleon *гл.* Nagroda

S

Skirmuntt Konstancja *гл.* Pojata Helena
Słowiński (Славіньскі) Józef 1910 (109)
Subański (Субаньскі) Б. 1814 (2)
Syrokomla (Сыракомля) Władysław (сапр. Kondratowicz Ludwik (Кандратовіч Людвіг ; 1823–1862), польскі і беларускі паэт, перакладчык, крытык, краязнавец 1859 (6)
Szemesz (Шэмеш) Adam (1808–1864), беларускі і польскі жывапісец-партрэтыст, мастацтвазнавец, паэт 1861 (32)
Szyszko (Шышка) Michał Bohusz, перакладчык, жыў у Мінску 1855 (5, 6, 7)

T

Tarło-Maziński (Тарло-Мазіньскі) Zygmunt Włodzimierz (1889–1967), ваенны радыётэхнік 1917 (117)
Tomaszewski (Тамашэўскі) Michał Antoni († 1813), пісьменнік, перакладчык, кнігавыдавец 1808 (1)
Tormasow (Тормасаў), упраўляючы Кіеўскай і Мінскай губерній, генерал кавалерыі 1805 (3)
Trygar (Трыгар) Adam 1917 (119)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

W

Walicki (Валіцкі) Aleksander (1826–1893), удзельнік грамадскага і культурнага руху ў Беларусі, музычны крытык, выдавец, уладальнік кнігарні ў Мінску 1862 (3)
Wecki (Вецкі) Stanisław 1917 (119)
Wieczór (Вечар) Ludomir Ludwik (сапр. Szczerbowicz (Шчарбовіч) ; 1842–1899), польскамоўны паэт, педагог, публіцыст 1860 (11)
Wierzbicki (Вяржбіцкі) Józef Stanisław, паэт, адвакат, жыў у Мінску 1898 (66), 1914 (223)
Wojniłłowicz (Вайніловіч) Ksawery Edward 1843 (3)
Wołłowicz (Валовіч) 1916 (74)
Woroniecka (Варанецка) Janina 1916 (75)

Z

Zahorski (Загорскі) Władysław (1858–1927), гісторык, доктар 1902 (77), 1907 (91)
Życka (Жыцка) Ludwika (1859 – пасля 1939), ураджэнка Мінска, укладальніца 1916 (76)
Żyliński (Жылінські) Wacław (сапр. Piotrowicz (Пятровіч) Witold ; 1803–1863), ксёндз, казнадзей Мінскага кафедральнага касцёла, магістр тэалогіі 1825 (5)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дадаткі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

У дадатках 1, 2 лічбы ў загалоўках граф табліц і загалоўках бакавіка абазначаюць:

відавы склад выданняў – па гарызанталі:
1 – афіцыйныя
2 – навуковыя
3 – навукова-папулярныя
4 – вытворча-практычныя
5 – вучэбныя
6 – масава-палітычныя
7 – даведкавыя
8 – для вольнага часу
9 – літаратурна-мастацкія
10 – рэлігійныя

галінова-тэматычны склад выданняў – па вертыкалі:
1 – агульнае прыродазнаўства
2 – матэматыка
3 – хімія
4 – балотазнаўства
5 – геалогія
6 – геаграфія
7 – батаніка
8 – тэхніка
9 – сельская гаспадарка
10 – медыцына
11 – гісторыя
12 – сацыяльна-эканамічныя
13 – палітыка
14 – права
15 – ваенная справа
16 – адукацыя
17 – бібліятэчная справа
18 – бібліяграфія
19 – мовазнаўства
20 – літаратуразнаўства
21 – мастацкая літаратура
22 – мастацтва
23 – рэлігія
24 – філасофія
25 – логіка
26 – псіхалогія

Дадатак 1

Табліцы тэматыка-відавой структуры кніжнай прадукцыі, выдадзенай асобнымі выдавецтвамі Мінска

Табл. 1.1. Друкарня З. Х. Прэса (1818–1835)

Тэматыка	Від				Разам
	1	5	9	10	
12	1				**1**
21			1		**1**
23		2		6	**8**
Усяго	**1**	**2**	**1**	**6**	**10**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Табл. 1.2. Друкарня І. І. Стафановіча (1819–1850)

Тэматыка	Від					Разам
	1	3	5	9	10	
9		1				**1**
10		1				**1**
12	1					**1**
16			3			**3**
21				2		**32**
23					31	**31**
Усяго	**1**	**2**	**3**	**2**	**31**	**39**

Табл. 1.3. Літаграфія Ф. Фалька (1845–1858)

Тэматыка	Від				Разам
	5	7	9	10	
6		1			**1**
11		1			**1**
16	5				**5**
19	1				**1**
22			3		**3**
23				1	**1**
Усяго	**6**	**2**	**3**	**1**	**12**

Табл. 1.4. Друкарня Ё. Дворца (1850–1878)

Тэматыка	Від						Разам
	1	3	5	7	9	10	
9		1					**1**
11				1			**1**
16	2						**2**
19			2				**2**
21			2		7		**9**
23						16	**16**
26		3					**3**
Усяго	**2**	**4**	**4**	**1**	**7**	**16**	**34**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Табл. 1.5. Друкалітаграфія Э. Л. Адамовіча (1855–1874)

Тэматыка	Від			Разам
	5	9	10	
16	2			**2**
20	1			**1**
21		1		**1**
22		1		**1**
23			1	**1**
Усяго	**3**	**2**	**1**	**6**

Табл. 1.6. Кнігарня А. Валіцкага (1859–1867)

Тэматыка	Від			Разам
	5	9	8	
16	1			**1**
21		1		**1**
22		1	44	**45**
Усяго	**1**	**2**	**44**	**47**

Табл. 1.7. Друкалітаграфія Б. І. Саламонава (1874–1917)

Тэматыка	Від										Разам
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	1		1		1						**3**
2				2	1						**3**
3			1								**1**
4	2	3									**5**
6	1			1							**2**
8	6			5							**11**
9	2		1	3	2		1				**9**
10	7	2			1						**10**
11	1	3	1		1		13	1			**20**
12	85			1			4				**90**
13						2					**2**
14	5			9							**14**
15		2									**2**
16	23				1						**24**
17							1				**1**
18							7				**7**
19				1	7						**8**
20					1						**1**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Заканчэнне табл. 1.7

Тэматыка	Від										Разам
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
21									6		**6**
22	1	3		1			7				**12**
23						1	8			76	**85**
26		2									**2**
Усяго	**134**	**15**	**4**	**23**	**15**	**3**	**41**	**1**	**6**	**76**	**318**

Табл. 1.8. Друкарня Р. М. Дворжац (1880–1893, 1910–1912)

Тэматыка	Від							Разам
	1	3	4	5	7	9	10	
2				1				**1**
8	1		2					**3**
9	5		1					**6**
10		1						**1**
11					9			**9**
12	3							**3**
14	3							**3**
16					2			**2**
19			1					**1**
21						2		**2**
22	1							**1**
23							2	**2**
Усяго	**13**	**1**	**4**	**1**	**11**	**2**	**2**	**34**

Табл. 1.9. Друкарня Х. Я. Дворжаца (1894–1905)

Тэматыка	Від							Разам
	1	2	3	4	5	7	9	
1			1					**1**
8	4					1		**5**
9	64	2	4	2		4		**76**
10	3	1	1					**5**
11					1	4		**5**
12	34					2		**36**
14	5							**5**
16	3				1	1		**5**
19					2			**2**
21							1	**1**
Усяго	**113**	**3**	**6**	**2**	**4**	**12**	**1**	**141**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Табл. 1.10. Друкалітаграфія Тасьманаў (1878–1917)

Тэматыка	Від										Разам
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
4	4	1									**5**
8	1		1								**5**
9	12	2	1	3			1				**16**
10	8	8	3								**19**
11		2	2		1		1	1			**7**
12	216										**216**
13						1					**1**
14	15			1			2				**18**
15			1	1		1					**3**
16	4				1		1				**6**
17	1						1				**2**
18							1				**1**
19		2									**2**
21									5		**5**
22	1										**1**
23										5	**6**
Усяго	**262**	**15**	**8**	**5**	**2**	**2**	**8**	**1**	**5**	**5**	**313**

Табл. 1.11. Друкарня П. А. Кліёрынай (1899–1906)

Тэматыка	Від			Разам
	1	5	6	
12	6			**6**
13			1	**1**
19		1		**1**
Усяго	**6**	**1**	**1**	**8**

Табл. 1.12. Друкарня Ш. А. Соськіна (1898–1904)

Тэматыка	Від				Разам
	1	5	7	10	
2		2			**2**
12	5		1		**6**
23				1	**1**
Усяго	**5**	**2**	**1**	**1**	**9**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Табл. 1.13. Друкарня І. Каплана (1898–1917)

Тэматыка	Від						Разам
	1	2	3	4	5	7	
2		1			7		**8**
3			1				**1**
4	2					1	**3**
8	3			1		1	**5**
9	1		1			2	**4**
10	4	15	2				**21**
12	45					4	**49**
14					1		**1**
15	1						**1**
16	1					1	**2**
22	1						**1**
Усяго	**58**	**16**	**4**	**1**	**8**	**9**	**96**

Табл. 1.14. Друкарня І. Х. Шапіры (1902–1907)

Тэматыка	Від		Разам
	1	10	
9	2		**2**
16	3		**3**
23		1	**1**
Усяго	**5**	**1**	**6**

Табл. 1.15. Друкарня Д. Ш. Форына (1904–1917)

Тэматыка	Від							Разам
	1	2	4	5	7	9	10	
8			1					**1**
10	2							**2**
11	1	1						**2**
12	9							**9**
14	2							**2**
16				1				**1**
18					2			**2**
21						3		**3**
23							1	**1**
Усяго	**14**	**1**	**1**	**1**	**2**	**3**	**1**	**23**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Табл. 1.16. Друкарня Н. М. Нахумава (1893–1917)

Тэматыка	Від							Разам
	1	2	3	5	6	7	9	
2				1				**1**
9			2					**2**
10	1		1					**2**
11		2						**2**
12	4					3		**7**
13					2			**2**
18						1		**1**
19				1				**1**
20				2				**2**
21				1			5	**6**
Усяго	**3**	**2**	**5**	**5**	**2**	**4**	**5**	**26**

Табл. 1.17. Кнігарня Я. Філіповіча-Дубовіка (1898–1908)

Тэматыка	Від		Разам
	3	9	
1	1		**1**
21		2	**2**
22		1	**1**
Усяго	**1**	**3**	**4**

Табл. 1.18. Кнігарня Ё. Фрэнкеля (1887–1917)

Тэматыка	Від		Разам
	5	7	
2	6		**6**
12		2	**2**
14		2	**2**
18		1	**1**
19	1		**1**
Усяго	**7**	**5**	**12**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Табл. 1.19. Электрадрукалітаграфія С. А. Някрасава (1902–1917)

Тэматыка	Від								Разам
	1	2	3	4	5	6	7	10	
8				1					**1**
9		2	2	1					**5**
10			1						**1**
11	3	5	6			1	2		**17**
12	7			1		1	1		**10**
13						19			**19**
14	4						1		**5**
16	3		1				1		**5**
19	1	1			1				**3**
22							1		**1**
23								56	**56**
Усяго	**18**	**8**	**10**	**3**	**1**	**21**	**6**	**56**	**123**

Табл. 1.20. Друкарня Я. А. Грынблата (1907–1917)

Тэматыка	Від						Разам
	1	2	4	6	7	9	
4	1	3	1				**5**
8			1				**1**
9	17	2					**19**
10	3						**3**
12	50				1		**51**
13				4			**4**
17	1						**1**
18					1		**1**
20						1	**1**
21						2	**2**
Усяго	**72**	**5**	**2**	**4**	**2**	**3**	**88**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Табл. 1.21. Друкарня Я. Ш. Гатоўскага і М. Х. Юршчыка (1906–1915)

Тэматыка	Від								Разам
	1	3	5	6	7	8	9	10	
2			7						**7**
10	4	1			1				**6**
12	34		2	1					**37**
16			1						**1**
17	1								**1**
18					3				**3**
19			1						**1**
21							2		**2**
22						1			**1**
23								2	**2**
25									**1**
Усяго	**39**	**1**	**12**	**1**	**4**	**1**	**2**	**2**	**62**

Табл. 1.22. Друкарня Ліўшыца-Баршая (1910–1917)

Тэматыка	Від						Разам
	1	2	5	6	7	9	
9	1						**1**
10	2	1			1		**4**
12	20				13	1	**24**
13				2			**2**
15			1				**1**
18					1		**1**
21						4	**4**
23						2	**2**
Усяго	**23**	**1**	**1**	**2**	**5**	**7**	**39**

Табл. 1.23. Друкарня Фельдмана і Перскага (1909–1911); А. Д. Перскага (1912–1917)

Тэматыка	Від				Разам
	1	7	9	10	
12	15				**15**
14	1	1			**2**
16	3				**3**
18		3			**3**
21			1		**1**
23				3	**3**
Усяго	**19**	**4**	**1**	**3**	**27**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Табл. 1.24. Друкарня М. Л. Зысьмана (1910–1914)

Тэматыка	Від			Разам
	1	9	10	
12	2			**2**
16	1			**1**
21		1		**1**
23			5	**5**
Усяго	**3**	**1**	**5**	**9**

Табл. 1.25. Кнігарня В. Макоўскага (1900–1917)

Тэматыка	Від				Разам
	3	7	9	10	
11	3				**3**
12		1			**1**
18		8			**8**
20			2		**2**
21			8		**8**
23				2	**2**
Усяго	**3**	**9**	**10**	**2**	**24**

Табл. 1.26. Друкалітаграфія Л. Г. Дворжац (1904–1914)

Тэматыка	Від					Разам
	1	3	5	7	9	
4	1					**1**
6			1			**1**
8	2					**2**
9	2	1				**3**
12	24	1				**25**
14	8					**8**
16			1			**1**
17				1		**1**
18				1		**1**
21					1	**1**
Усяго	**37**	**2**	**2**	**2**	**1**	**44**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Табл. 1.27. Выдавецтва "Культура" (1905–1906)

Тэматыка	Від					Разам
	3	4	6	9	10	
10	2					**2**
12		1				**1**
13			5			**5**
14			2			**2**
21				28		**28**
23					1	**1**
Усяго	**2**	**1**	**7**	**28**	**1**	**39**

Табл. 1.28. Выдавецтва "Звезда" пры Мінскім РСДРП (1917)

Тэматыка	Від				Разам
	1	6	8	9	
13	4	9	1		**14**
21				5	**5**
Усяго	**4**	**9**	**1**	**5**	**19**

Табл. 1.29. Мінскае таварыства сельскай гаспадаркі (1876–1917)

Тэматыка	Від						Разам
	1	2	3	4	7	8	
9	241	8	3	2	5	1	**260**

Табл. 1.30. Таварыства мінскіх урачоў (1867–1914)

Тэматыка	Від			Разам
	1	2	3	
10	34	27	2	**63**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Табл. 1.31. Мінская губернская друкарня (1795–1917)

Тэматыка	Від										Разам
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
4		6		1							**7**
7		2									**2**
9	10	10	2								**22**
10	37	8	5		1						**51**
11		7	8				56				**71**
12	173					1	5	1			**180**
13						3					**3**
14	13				1		1				**15**
15					1						**1**
16	10				1						**11**
18							4				**4**
19			1		2						**3**
20					5						**5**
21									9		**9**
22									1		**1**
23										23	**23**
24		1									**1**
Усяго	**243**	**34**	**16**	**1**	**11**	**4**	**66**	**1**	**10**	**23**	**409**

Табл. 1.32. Мінскі губернскі статыстычны камітэт (1863–1917)

Тэматыка	Від			Разам
	1	2	7	
11	3	4	91	**98**
12	27		4	**31**
13	2			**2**
Усяго	**32**	**4**	**95**	**131**

Табл. 1.33. Упраўленне Лібава-Роменскай чыгункі (1879–1917)

Тэматыка	Від				Разам
	1	2	4	7	
3		1			**1**
8	1		1	12	**14**
12	53			21	**74**
18	1			5	**6**
Усяго	**55**	**1**	**1**	**38**	**95**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дадатак 2

Табліцы тэматыка-відавой структуры кніжнай прадукцыі ў храналогіі

Табл. 2.1. 1795–1864 гг.

Тэматыка	Від								Разам	%
	1	2	3	5	7	8	9	10		
6					1				**1**	**0,4**
9	1		3						**4**	**1,7**
10			2						**2**	**0,9**
11	1				17				**18**	**7,7**
12	17								**17**	**7,3**
14	3								**3**	**1,3**
16				19					**19**	**8,2**
18					3				**3**	**1,3**
19				4					**4**	**1,7**
20				1					**1**	**0,4**
21				3			27		**30**	**12,9**
22						43	5		**48**	**20,6**
23				2				78	**80**	**34,3**
24		1							**1**	**0,4**
26			3						**3**	**1,3**
Усяго	**22**	**1**	**8**	**29**	**20**	**43**	**33**	**78**	**224**	**100**
%	**9,4**	**0,4**	**3,4**	**12,4**	**8,2**	**18,5**	**14,2**	**33,5**	**100**	

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Табл. 2.2. 1865–1904 гг.

Тэматыка	Від										Разам	%
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1	1		3		2					1	**7**	**0,6**
2			3	2	9						**14**	**1,2**
3			2								**2**	**0,16**
4	2										**2**	**0,16**
5		1									**1**	**0,08**
8	5		1	7			2				**15**	**1,25**
9	180	4	7	5	2		6				**204**	**16,9**
10	55	17	9	1			1				**83**	**6,9**
11	6	10	5		3		75	1			**100**	**8,4**
12	402			4		1	11		1		**419**	**34,9**
13						2					**2**	**0,16**
14	29			9		1	3				**42**	**3,5**
15		2		1		1					**4**	**0,3**
16	52			1	3		8				**64**	**5,3**
17	3						4				**7**	**0,6**
18							14				**14**	**1,2**
19			1	1	12						**14**	**1,2**
20					1						**1**	**0,08**
21									23		**23**	**1,9**
22	2	3		1			1	8			**15**	**1,25**
23						1	8			158	**167**	**13,8**
26		2									**2**	**0,16**
Усяго	**737**	**39**	**32**	**32**	**32**	**6**	**133**	**9**	**24**	**159**	**1203**	**100**
%	**61,3**	**3,2**	**2,7**	**2,7**	**2,7**	**0,5**	**11,1**	**0,7**	**2**	**13,1**	**100**	

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Табл. 2.3. 1905–1917 гг.

Тэматыка	Від										Разам	%
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
2		1			17		1				**19**	**1,1**
3	3				1						**4**	**0,23**
4	14	13		1			2				**30**	**1,8**
5					1						**1**	**0,06**
6				1	2						**3**	**0,18**
7		1									**1**	**0,06**
8	10			11			4				**24**	**1,44**
9	120	18	9	4	2		5				**161**	**9,65**
10	52	23	10	1	2		3				**91**	**5,46**
11	3	11	15			1	25				**55**	**3,24**
12	802		1	3		2	40	2	1		**851**	**51,1**
13						57	1				**58**	**3,48**
14	43			2	2	2	4				**53**	**3,18**
15	17		1	4	5		2				**29**	**1,74**
16	27		1		5		4				**37**	**2,2**
17	10										**10**	**0,6**
18							24				**24**	**1,44**
19		1	1		6						**8**	**0,48**
20					9				3		**12**	**0,72**
21					2			2	61		**65**	**4**
22	2						5	1			**8**	**0,48**
23										121	**121**	**7,3**
25					1						**1**	**0,06**
Усяго	**1103**	**68**	**41**	**27**	**55**	**62**	**120**	**4**	**65**	**121**	**1666**	**100**
%	**66,2**	**4,1**	**2,4**	**1,6**	**3,3**	**3,7**	**7,2**	**0,2**	**4**	**7,3**	**100**	

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дадатак 3

Табліца "Мова мінскіх выданняў"

Мова	Год			Усяго
	1795–1864	1865–1904	1905–1917	
Беларуская	**2**		**19**	**21**
Беларуская–польская	**3**			**3**
Беларуская–руская			1	1
Пераклад			1	1
Пераклад з польскай	1		1	2
Латынь	**2**			**2**
Лацінская–польская	**35**	**2**		**37**
Нямецкая	**1**			**1**
Нямецкая–польская	**2**			**2**
Польская	**146**	**18**	**54**	**218**
Польская–руская	3			3
Польская–французская			1	1
Польская–царкоўнаславянская	1		1	2
Пераклад з нямецкай	2			2
Пераклад з рускай	2			2
Пераклад з французскай	3			3
Руская	**21**	**1176**	**1525**	**2722**
Руская–англійская		1		1
Руская–іўрыт			2	2
Руская–латынь			9	9
Руская–нямецкая		1		1
Руская–польская			6	6
Руская–польская–старабеларуская–латынь	1			1
Руская–польская–французская–нямецкая	1			1
Руская–французская		1	1	1
Пераклад з латыні			3	3
Пераклад з нямецкай	1	1		1
Пераклад з польскай		3	2	5
Пераклад з французскай		3	1	4
Пераклад са старажытнарускай		1		1
Пераклад са старажытнаяўрэйскай			1	1

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Заканчэнне Дадат. 3

Французская		**5**		**5**
Французская–польская	**4**			**4**
Яўрэйская	**17**		**50**	**67**
Ідыш			**40**	**40**
Ідыш–Іўрыт	**1**		**4**	**5**
Іўрыт	**16**		**5**	**21**
Іўрыт–руская			**1**	**1**
Пераклад з нямецкай			1	1
Пераклад з рускай			18	18

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дадатак 4

Табліца “Мінскія кнігавыдавецтвы 1795–1917 гг. па ўладальніцкай прыналежнасці”

№ п/п	Тып выдавецтва па ўладальніцкай прыналежнасці	Гады выдавецкай дзейнасці	Колькасць выдадзенай прадукцыі
1	**Прыватныя кнігавыдавецтвы**		**1723**
1.1	Прафесійныя выдавецтвы, друкарні, кнігарні		1625
1.1.1	Друкарня Іегуды Лімы і Сімхі Зымеля	1809–1816	3
1.1.2	Друкарня Зымеля Прэса	1818–1835	10
1.1.3	Друкарня Івана Іосіфавіча Стафановіча	1819–1850	39
1.1.4	Друкарня Гершона Эліягу Іцхакавіча Бланштэйна	1832–1836	12
1.1.5	Літаграфія Ф. Фалька	1846–1856	12
1.1.6	Друкарня Ёкеля Дворца	1850–1878	34
1.1.7	Друкалітаграфія Эмерыка Леапольдавіча Адамовіча	1855–1874	12
1.1.8	Друкалітаграфія Беркі Ісаакава Саламонава	1874–1917	318
1.1.9	Друкалітаграфія Рэвекі Мардуховай Дворжац	1880–1912	34
1.1.10	Паравая друкалітаграфія Хаіма Якаўлевіча Дворжаца	1894–1905	141
1.1.11	Друкалітаграфія Іллі Ісакавіча Тасьмана	1881–1915	25
1.1.12	Друкалітаграфія Тасьмана і Левіна	1891–1905	22
1.1.13	Друкалітаграфія Тасьмана і сыноў	1897–1913	28
1.1.14	Друкалітаграфія І. і В. Тасьманаў	1900–1915	105
1.1.15	Друкалітаграфія В. і І. Тасьманаў	1906–1917	133
1.1.17	Друкалітаграфія Неваха Моўшавіча Нахумава	1893–1917	26
1.1.18	Друкарня Ш. А. Соськіна	1898–1904	9
1.1.19	Друкалітаграфія Іллі Каплана	1898–1917	96
1.1.20	Друкалітаграфія П. Кліёрынай	1899–1906	8
1.1.21	Друкалітаграфія І. Х. Шапіры	1902–1907	6
1.1.22	Электрадрукалітаграфія Севярына Андрэевіча Някрасава	1902–1917	123
1.1.23	Паравая друкалітаграфія Л. Г. Дворжац	1904–1914	44
1.1.24	Друкалітаграфія Д. Форына	1904–1917	23
1.1.25	Друкалітаграфія Якава Абрамавіча Грынблата	1907–1917	88
1.1.26	Друкарня Рубенчыка	1905	1
1.1.27	Друкарня Г. Р. Берманта	1905	1
1.1.28	Друкарня Б. Бляхава	1907	1
1.1.29	Друкалітаграфія Я. Ш. Гатоўскага і М. Х. Юршчыка	1906–1915	62

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг Дадат. 4

1.1.30	Друкалітаграфія Фельдмана і Перскага	1909–1911	11
1.1.31	Друкалітаграфія А. Д. Перскага	1912–1917	16
1.1.32	Друкалітаграфія Меера Лейбавіча Зысьмана	1910–1914	9
1.1.33	Друкалітаграфія Ліўшыца і Баршая	1910–1917	39
1.1.34	Друкарня Е. Ш. Сляпяна	1913–1914	9
1.1.35	Друкарня Інвалідаў	1916–1917	6
1.1.36	Друкарня Л. Б. Шэйнэмана	1917	1
1.1.37	Польская друкарня “Zjednoczenie”	1917	11
1.1.38	Кнігарня братоў Г. і С. Бейліных	1855–1859	9
1.1.39	Кнігарня Аляксандра Валіцкага	1860–1867	47
1.1.40	Кнігарня Зоф`і Савіцкай	1881–1902	4
1.1.41	Кнігарня Ё. Фрэнкеля	1887–1917	12
1.1.42	Кнігарня В. Фрумкіна	1891–1914	7
1.1.43	Кнігарня Яна Філіповіч–Дубовіка	1898–1900	4
1.1.44	Кнігарня Вацлава Макоўскага	1900–1917	24
1.1.45	Кніжны гандаль “Казбек”	1914	2
1.1.46	Выдавецтва газеты “Северо-Западный край”	1905	2
1.1.47	Выдавецтва газеты “Голос провинции”	1906	1
1.1.48	Выдавецтва часопіса “Straży im. Maryi”	1910	1
1.1.49	Выдавецтва часопіса “Nad Świsłoczą”	1914	1
1.1.50	Выдавецтва “Товарища Пыжева”	1917	1
1.2	**Аўтары-выдаўцы ўласных твораў**		**29**
1.2.1	Ігнат Легатовіч	1822–1823	2
1.2.2	Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч	1854–1859	7
1.2.3	Л. Шчарбовіч (Вечар Людамір)	1860	1
1.2.4	Фларыян Чапяліньскі	1861	2
1.2.5	Аляксандр Валіцкі	1862	1
1.2.6	С. А. Кацэнеленбоген	1876	2
1.2.7	Аляксандр Ельскі	1876–1907	3
1.2.8	Міхал Грушвіцкі	1879	2
1.2.9	І. А. Бамштэйн	1889	1
1.2.10	Генрых Татур	1892	1
1.2.11	Дарафей Бохан	1898	3
1.2.12	М. Лаўроў	1904	1
1.2.13	І. Г. Даронін	1911	1
1.2.14	А. Н. Рагачэўскі	1911	1
1.2.15	Л. Бельнік	1913	1
1.3	**Выдаўцы-прадпрымальнікі**		**3**
1.3.1	А. Зэліксон	1912	1
1.3.2	А. Н. Машкілейсон	1913	1

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг Дадат. 4

1.3.3	[?] Левет і [?] Фіндэйзен	1914	1
1.4	**Прыватныя непрафесійныя прадпрыемствы**		**64**
1.4.1	Мінскі камерцыйны банк	1875–1912	34
1.4.2	Медыцынскія ўстановы	1898–1910	2
1.4.3	Навучальныя ўстановы	1898–1912	5
1.4.4	Прамысловыя і эканамічныя прадпрыемствы	1898–1915	23
2	**Грамадскія кнігавыдавецтвы**		**1195**
2.1	**Таварыстваў тыпографаў, выдаўцоў**		**61**
2.1.1	Выдавецтва “Verlag Kultur”	1905–1906	39
2.1.2	“Минчук”	1906–1909	2
2.1.3	“Саха”	1913–1915	5
2.1.4	Друкарня “Печатное дело”	1914	1
2.1.5	“Лучынка”	1914	1
2.1.6	“Вясёлка”	1915	1
2.1.7	Polska Spółka Wydawnicza	1916–1918	6
2.1.8	Выдавецтва “Вольная Беларусь”	1917	6
2.2	**Палітычных партый**		**33**
2.2.1	Друкарня “Черный передел”	1881	2
2.2.2	Выдавецтва Мінскай арганізацыі Беларускай сацыялістычнай грамады	1905, 1917	6
2.2.3	Мінскі камітэт “Союза 17 октября”	1905–1906	3
2.2.4	“Поалей-Цион”	1906	1
2.2.5	Кнігавыдавецтва “Звезда” пры Мінскім камітэце РСДРП	1917	19
2.2.6	Выдавецтва “Социал-демократ” Мінскай аб`яднанай арганізацыі РСДРП	1917	2
2.3	**Прамысловых, спажывецкіх, крэдытных і страхавых таварыстваў**		**249**
2.3.1	Таварыства ўзаемнага крэдыту	1875–1915	56
2.2.2	Таварыства ўзаемнага ад агня страхавання	1884–1917	34
2.3.3	Таварыства броварных заводчыкаў	1894–1903	12
2.3.4	Гарадское крэдытнае таварыства	1895–1917	37
2.3.5	Таварыства спажыўцоў Лібава-Роменскай чыгункі	1896–1902	5
2.3.6	Землявробчае таварыства ўзаемнага страхавання	1896–1917	21
2.3.7	Акцыянерное таварыства фабрыкі запалак “Молния”	1899–1913	12
2.3.8	Акцыянерное таварыства завода “Сокол” у Мінску	1900–1907	6
2.3.9	Спажывецкае таварыства чыноўнікаў грамадзянскага ведамства Мінскай губерні	1902–1913	5
2.3.10	Арцель “Энергия”	1903	1
2.3.11	Паўночна-Заходняя арцель тэхнікаў	1903	1
2.3.12	Пазыкова-ашчаднае таварыства	1904–1915	9

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг Дадат. 4

2.3.13	Таварыства спажыўцоў “Свислочь”	1904	1
2.3.14	Мінскае купецкае таварыства ўзаемнага крэдыту	1906–1914	6
2.3.15	Спажывецкае таварыства дробных гандляроў і прамыслоўцаў	1906	1
2.3.16	Паўночна-Заходняе таварыства ўзаемнага страхавання	1906–1914	6
2.3.17	Гандлёва-прамысловае таварыства ўзаемнага крэдыту	1911–1914	3
2.3.18	Кантора “Я и П”	1911	1
2.3.19	Таварыства для выдачы беспрацэнтных пазык яўрэям	1911–1914	22
2.3.20	Рамеснае крэдытнае таварыства	1912–1914	4
2.3.21	Мінскае лесапрамысловае таварыства ўзаемнага крэдыту	1914	1
2.3.22	Мінскі земляробчы сіндыкат	1914	2
2.3.23	Таварыства домаўладальнікаў	1915	1
2.3.24	Спажывецкае таварыства “Сила” Мінскай губерні	1916	1
2.3.25	Саюз спажывецкіх таварыстваў Мінскага раёна	1917	1
2.4	**Культурна-асветных арганізацый і таварыстваў**		**17**
2.4.1	Мінскае таварыства аматараў мастацтва	1898	1
2.4.2	“Oświata”	1908	1
2.4.3	“Ognisko”	1911	1
2.4.4	Мінскае таварыства сяброў музыкі	1912	1
2.4.5	Towarzystwo Polskiej Wiedzy Wojskowej	1917	13
2.5	**Навуковых таварыстваў**		**325**
2.5.1	Таварыства мінскіх урачоў	1867–1914	63
2.5.2	Мінскае таварыства сельскай гаспадаркі	1876–1917	260
2.5.3	Мінскае таварыства аматараў прыродазнаўства, этнаграфіі і археалогіі	1912–1915	2
2.6	**Таварыстваў дабрачыннасці, сацыяльнай і медыцынскай дапамогі**		**255**
2.6.1	Мінскае дабрачыннае таварыства (Towarzystwo Mińskie Dobroczynności)	1811–1915	53
2.6.2	Мінскае мясцовае ўпраўленне Таварыства папячыцельства аб раненых і хворых воінах	1867–1914	17
2.6.3	Таварыства дапамогі навучэнцам	1875–1913	16
2.6.4	Мінскае губернскае папячыцельства для дапамогі церпячым нястачу сямействам воінаў	1879	1
2.6.5	Мінская абшчына сёстраў міласэрнасці Чырвонага Крыжа	1891–1914	9
2.6.6	Мінскае ваенна-санітарнае таварыства	1894–1897	4
2.6.7	Мінскае губернскае папячыцельства дзіцячых прытулкаў ведамства ўстаноў імператрыцы Марыі	1894–1914	17
2.6.8	Папячыцельнае таварыства аб Доме працавітасці	1896–1915	11
2.6.9	Мінскае таварыства “Міласэрнасць” (“Милосердие”)	1897–1915	10

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг Дадат. 4

2.6.10	Мінскае губернскае таварыства ўзаемнай дапамогі навучэнцам і навучальнікам у народных вучылішчах	1899–1914	14
2.6.11	Таварыства дапамогі бедным хворым яўрэям г. Мінска	1899–1915	13
2.6.12	2-е Мінскае дабрачыннае таварыства	1901	1
2.6.13	Мінскае павятовае папячыцельства дзіцячых прытулкаў ведамства ўстаноў імператрыцы Марыі	1902–1914	9
2.6.14	Мінскае епархіяльнае папячыцельства аб бедных духоўнага звання	1903	1
2.6.15	Мінскае аддзяленне Расійскага таварыства аховы жанчын	1904–1913	3
2.6.16	Таварыства дапамогі бедным хворым хрысціянам г. Мінска	1904	1
2.6.17	Царкоўна-прыходскае папячыцельства пры Мінскім кафедральным саборы	1905	2
2.6.18	Таварыства для аказання дапамогі яўрэям-перасяленцам	1906–1914	7
2.6.19	Польскае таварыства дабрачыннасці (Towarzystwo Dobroczynności)	1907–1908	2
2.6.20	Мінскае аддзяленне Папячыцельства імператрыцы Марыі Аляксандраўны аб сляпых	1907–1915	9
2.6.21	Мінскае таварыства таннай сталовай і чайной для бедных яўрэяў	1907–1915	5
2.6.22	Мінскае таварыства ўзаемнай дапамогі фельдшараў, фельдшарыц і акушэрак	1908–1913	4
2.6.23	Мінскае яўрэйскае цэнтральнае дабрачыннае таварыства	1908–1914	7
2.6.24	Мінскае дабрачыннае брваталюбівае таварыства	1908–1915	7
2.6.25	Мінскае таварыства апекавання асобам, вызваленым з месц зняволення	1910	1
2.6.26	Мінскі дамскі гурток для апекавання бедных яўрэйскіх удоў	1910–1911	2
2.6.27	Таварыства для апекавання нованароджаных дзяцей бедных яўрэяў г. Мінска	1910–1914	4
2.6.28	Мінскае таварыства дапамогі навучэнцам у падведамасных Мінскай дырэкцыі народных вучылішч ніжэйшых навучальных установах	1911–1915	5
2.6.29	Мінскае таварыства апекавання ахвяраў службовага абавязку і іх сямействаў	1911–1912	2
2.6.30	Таварыства пахавальных працэсій і дапамогі асірацелым сем’ям памерлых бедных яўрэяў	1911–1914	3
2.6.31	Мінскае яўрэйскае дабрачыннае таварыства апекавання старых	1913	1
2.6.32	Таварыства дапамогі недастатным навучэнцам Мінскіх міністэрскіх жаночых гімназій і прыватнай мужчынскай гімназіі С. Зубакіна і К. Фальковіча	1913–1917	2

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг Дадат. 4

2.6.33	Таварыства дастаўлення танных гігіенічных кватэр бедным яўрэям г. Мінска	1913–1915	4
2.6.34	Таварыства яўрэйскага начлежнага дома	1913–1914	2
2.6.35	Мінскае таварыства аказання дапамогі праезджым хворым і раненым воінам	1914	1
2.6.36	Таварыства “Мінскі яўрэйскі сірочы дом”	1914–1915	2
2.6.37	Мінскі гарадскі камітэт грамадскай дапамогі сем’ям ніжніх чыноў запасу арміі і ратнікаў дзяржаўнага апалчэння, прызваных на абавязковую службу	1915	1
2.6.38	Таварыства па ўтрыманні Мінскага дзённага прытулку яўрэйскіх дзяцей	1915–1916	2
2.7	**Спартыўных і ахоўных таварыстваў**		**31**
2.7.1	Мінскае вольна-пажарнае таварыства	1889–1912	22
2.7.2	Мінскае таварыства аматараў спорту	1892–1900	4
2.7.4	Польскае спартыўна-гімнастычнае таварыства “Сокал” (Stowarzyszenie “Sokół”)	1909–1915	3
2.7.5	Таварыства ахоўвання бедных хворых яўрэяў г. Мінска [“Мішмерас-Хейлім”]	1912–1914	2
2.8	**Рэлігійных таварыстваў і ўстаноў**		**221**
2.8.1	Мінская дыяцэзія	1800–1866	54
2.8.2	Мінскае праваслаўнае Свята-Мікалаеўскае народнае брацтва	1867–1914	16
2.8.3	Мінская епархія	1878–1914	72
2.8.4	Кірыла-Мяфодзіеўскае брацтва пры царкве Мінскай духоўнай семінарыі	1885–1909	16
2.8.5	Галоўная сінагога	1897–1900	4
2.8.6	Брацтва Мінскай Казанскай прывакзальнай царквы	1898–1914	9
2.8.7	Мінская епархіяльная вучылішчная рада	1900–1912	19
2.8.8	Талмуд-Тора	1901–1915	7
2.8.9	Мінская малітоўная школа “Бес Гамедраш”	1902–1914	7
2.8.10	Таварыства харугваносцаў	1902	1
2.8.11	Мінскае праваслаўнае брацтва ў імя Жыватворнага Крыжа Гасподняга	1907–1911	10
2.8.12	Мінская харальная сінагога	1908–1914	6
2.9	**Іншых**		**4**
2.9.2	Мінскі аддзел Расійскага таварыства абароны жывёлаў	1894–1902	2
2.9.3	Мінскае вегетарыянскае таварыства	1911	2
3	**Дзяржаўныя кнігавыдавецтвы**		**996**
3.1	**Прафесійных прадпрыемстваў друку**		
3.1.1	Мінская губернская друкарня	1795–1917	409
3.2	**Органаў улады**		**226**
3.2.1	Мінская гарадская дума	1881–1913	7
3.2.2	Канцылярыя мінскага губернатара	1845, 1917	2

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Заканчэнне Дадат. 4

3.2.3	Мінская губернская ўправа па справах земскай гаспадаркі	1903–1916	83
3.2.4	Мінскі губернскі камітэт па справах земскай гаспадаркі	1903–1912	20
3.2.4	Мінская губернская земская ўправа	1911–1917	96
3.2.5	Мінская павятовая земская ўправа	1912–1917	12
3.3	**Ваенных установаў**		**5**
3.3.1	Камітэт Заходняга фронту Усерасійскага земскага саюза	1917	5
3.4	**Установаў у галіне адукацыі, асветы**		**76**
3.4.1	Мінская гімназія	1810–1917	26
3.4.2	Мінскае рэальнае вучылішча	1885–1905	12
3.4.3	Мінскае вучылішча для глуханямых дзяцей	1889	1
3.4.4	Бібліятэка Мінскай духоўнай семінарыі	1892–1899	2
3.4.5	Мінская нядзельная школа	1896–1897	2
3.4.6	Мінскае яўрэйскае жаночае першапачатковае вучылішча	1899–1904	3
3.4.7	Мінская гарадская публічная бібліятэка імя А. С. Пушкіна	1900–1915	12
3.4.8	Мінскае сямікласнае камерцыйнае вучылішча	1901–1913	7
3.4.9	Мінская жаночая гімназія ведамства ўстаноў імператрыцы Марыі	1903	1
3.4.10	Яўрэйская жаночая прафесійная школа	1907–1914	3
3.4.11	Яўрэйскае рамеснае вучылішча	1909–1913	3
3.4.12	Бібліятэка Маскоўска-Брэсцкай чыгункі	1911	1
3.4.13	Бібліятэка-чытальня імя Л. М. Талстога	1913	1
3.4.14	Мінская гарадская гандлёвая школа	1913	1
3.4.15	Мінскае ніжэйшае культурна-тэхнічнае вучылішча	1913	1
3.5	**Установаў у галіне гарадской гаспадаркі, эканомікі, прамысловасці, статыстыкі і крэдыту**		**251**
3.5.1	Мінскі губернскі статыстычны камітэт	1863–1917	131
3.5.2	Упраўленне Лібава-Роменскай чыгункі	1880–1917	95
3.5.3	Мінскае акцызнае ўпраўленне	1902–1915	19
3.5.4	Мінскае аддзяленне Дзяржаўнага банка	1911–1915	2
3.5.5	Мінская біржа	1913	1
3.6	**Установаў у галіне суда і права**		**5**
3.6.1	Мінскі акружны суд	1888–1911	5
3.7	**Установаў у галіне аховы здароўя і догляду**		**34**
3.7.1	Мінскі гарадскі санітарны камітэт	1894–1899	3
3.7.2	Мінская яўрэйская бальніца і багадзельня	1895–1914	22
3.7.3	Мінскі гарадскі бясплатны радзільны прытулак	1895–1899	2
3.7.4	Мінскі прытулак “Ясли”	1906–1914	5
3.7.5	Мінская губернская земская бальніца	1912	1
3.7.6	Фабрычна-заводская амбулаторыя	1913	1

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дадатак 5

Дыяграмы размеркавання колькасці кніжнай прадукцыі паміж прыватнымі, грамадскімі і дзяржаўнымі выдавецтвамі

5.1. 1795–1864 гг.

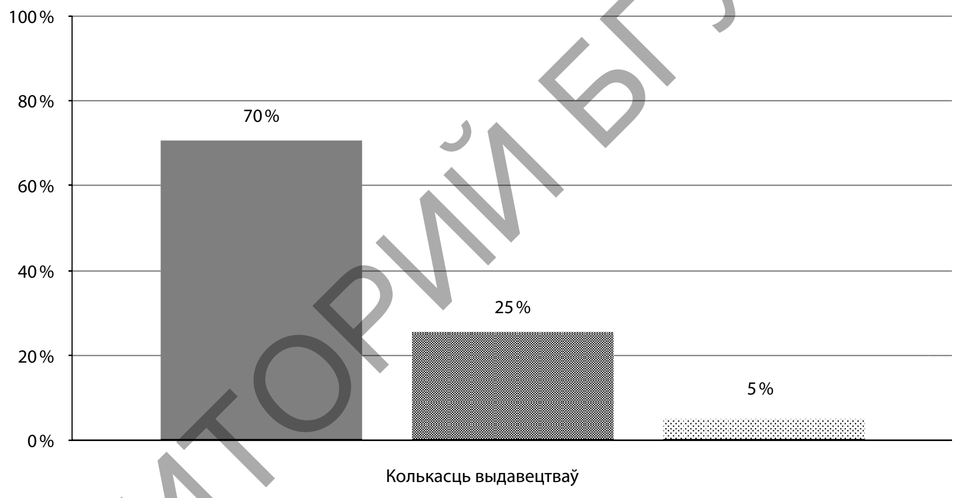

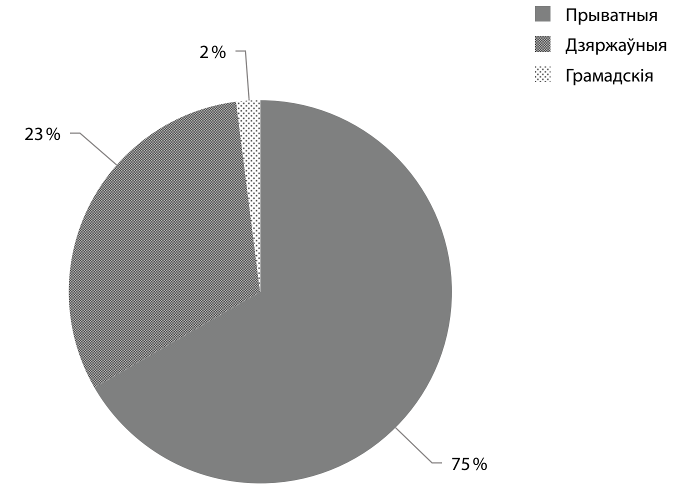

Колькасць кніжнай прадукцыі
паміж прыватнымі, грамадскімі і дзяржаўнымі выдавецтвамі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5.2. 1865–1904 гг.

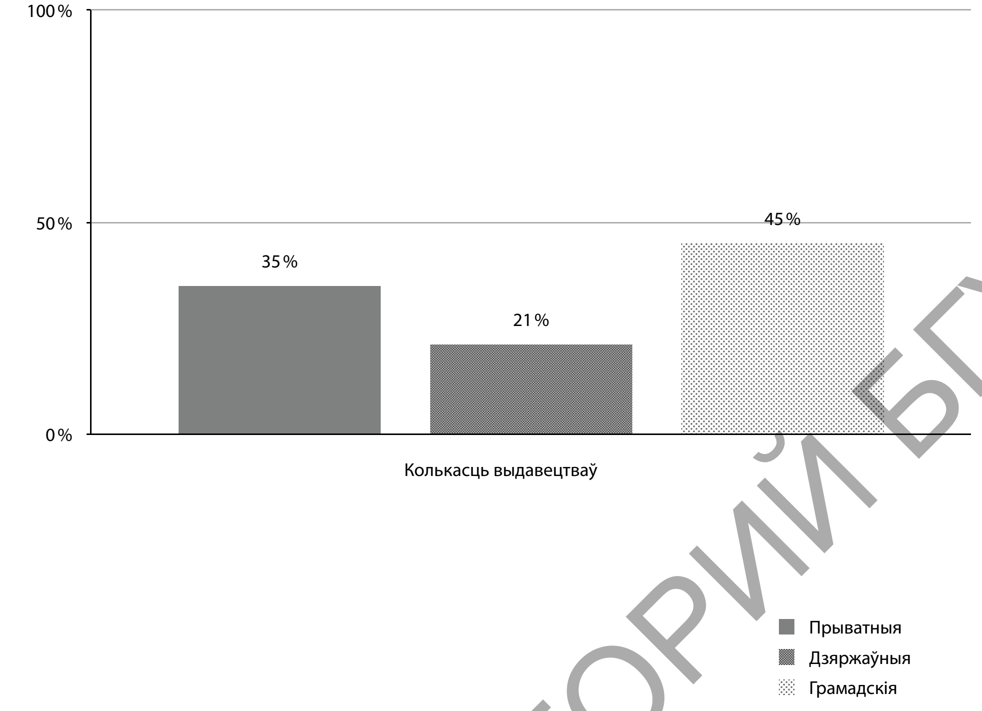

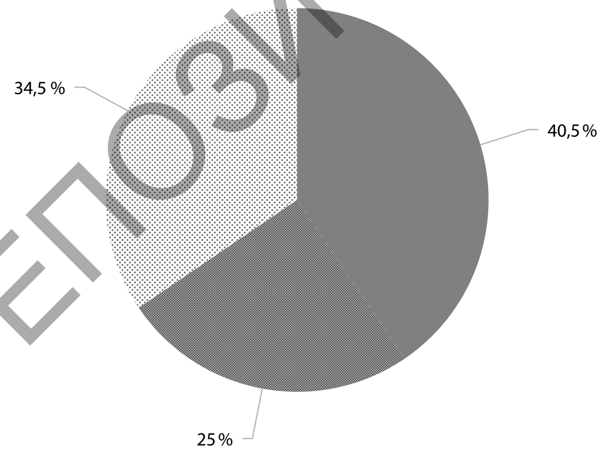

Колькасць кніжнай прадукцыі
паміж прыватнымі, грамадскімі і дзяржаўнымі выдавецтвамі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5.3. 1905–1917 гг.

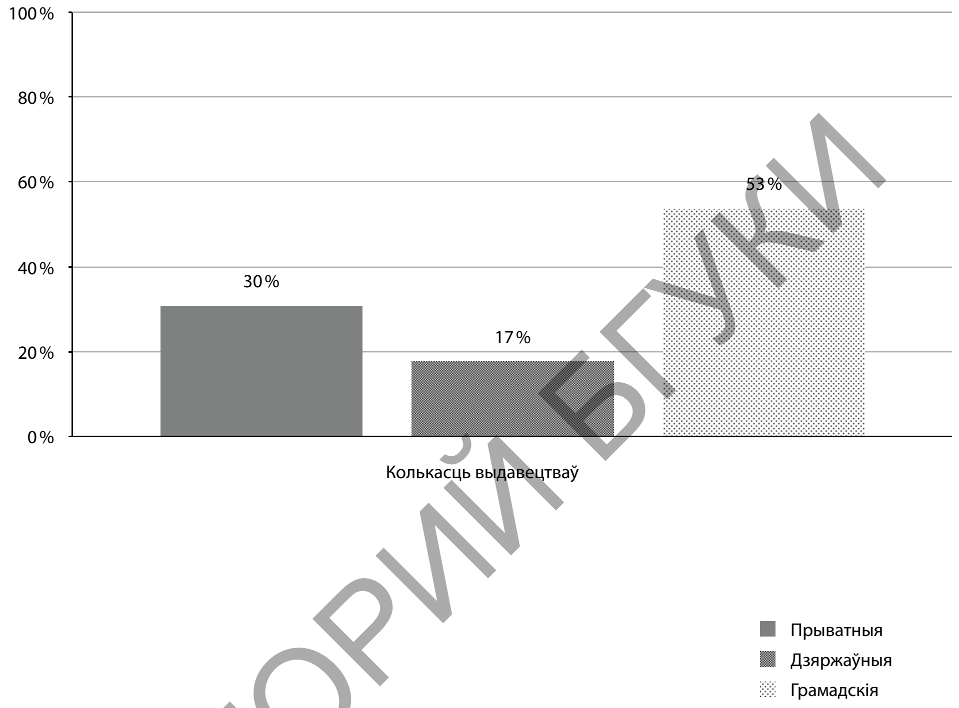

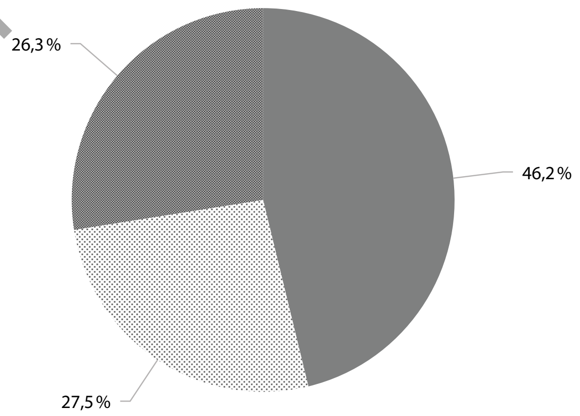

Колькасць кніжнай прадукцыі
паміж прыватнымі, грамадскімі і дзяржаўнымі выдавецтвамі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5.4. Сярэднія паказчыкі за 1795–1917 гг.

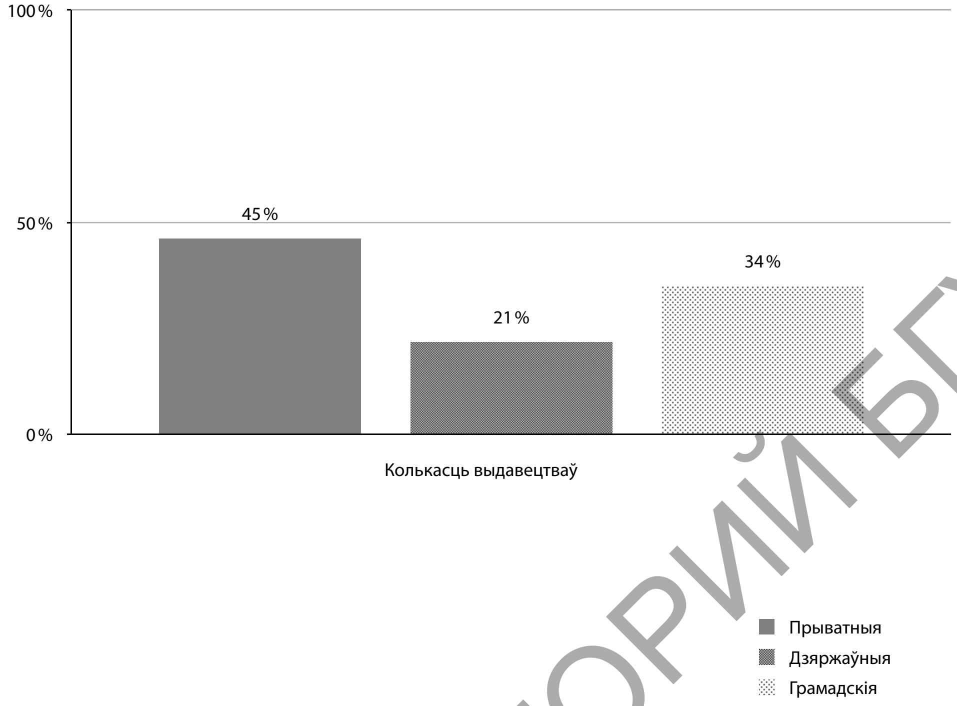

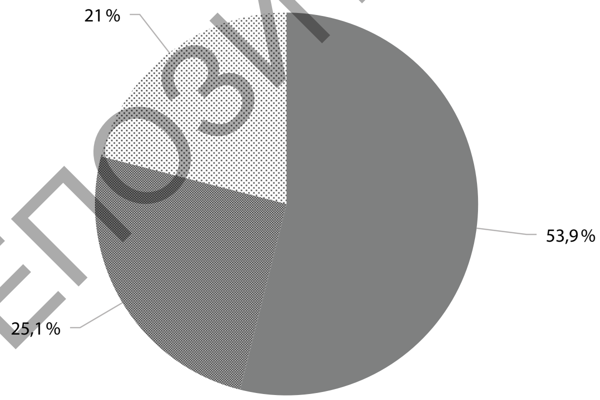

Колькасць кніжнай прадукцыі
паміж прыватнымі, грамадскімі і дзяржаўнымі выдавецтвамі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дадатак 6

Графік "Дынаміка выдання кніжнай прадукцыі ў 1795–1917 гг."

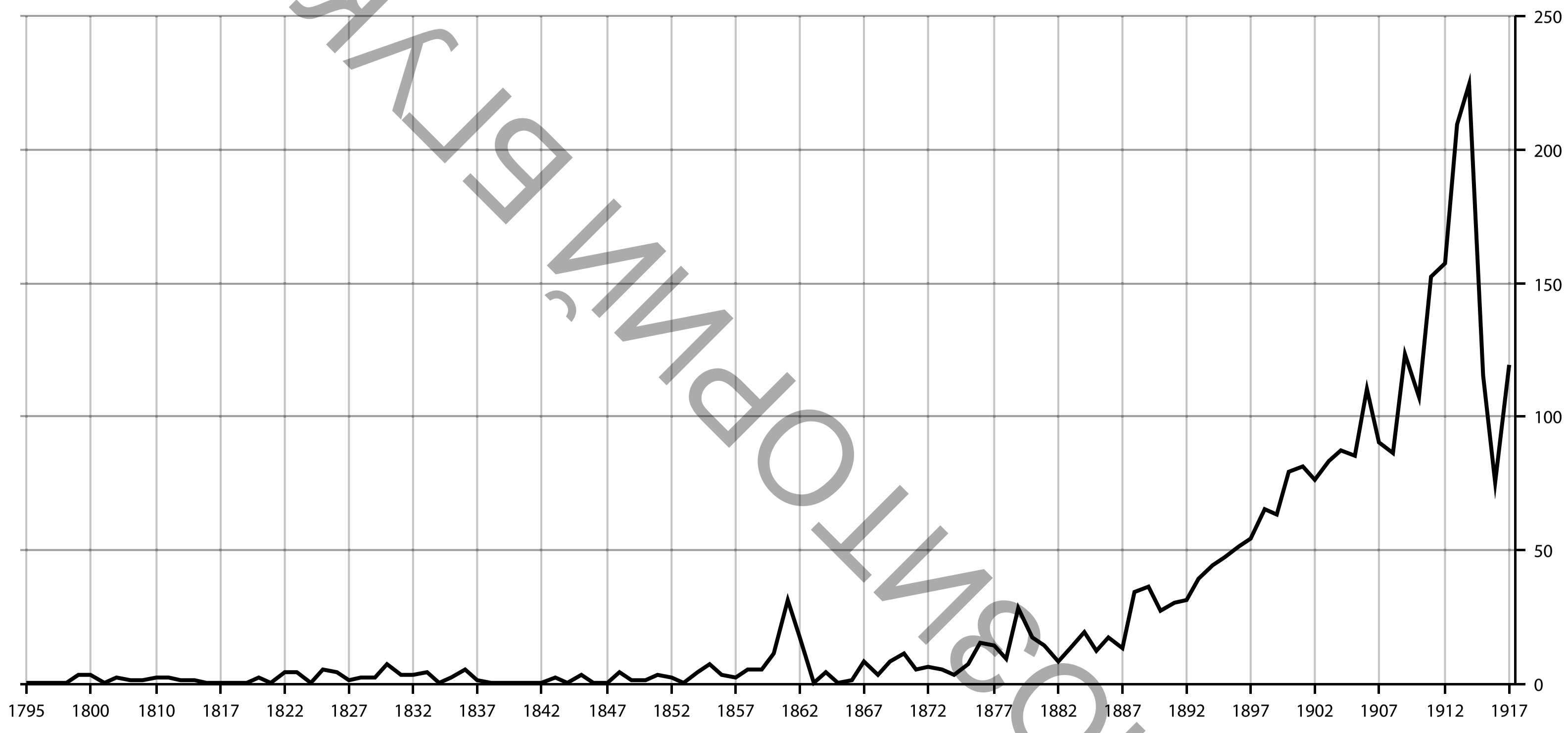

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дадатак 7

Табліца “Кнігарні”

№ п/п	Уладальнікі	Гады выдавецкай дзейнасці	Дазволены продаж (асартымент) выданняў	Форма кніжнага гандлю
1.	**Гроль** Міхал, варшаўскі кнігар, выдавец	1786–1796	на польскай і замежных мовах	часовая кнігарня-склад (падчас кантрактавых кірмашоў)
2.	**Гілевіч** (шляхціц?)	1790	на польскай, замежных мовах (?)	кнігарня
3.	**Мушыньскі** Антоні	1805	на польскай, рускай, замежных мовах (?)	кнігарня
4.	**Завадскі** Юзаф, шляхціц, віленскі кнігар, выдавец	не пазней 1810 г.	на польскай, рускай, замежных мовах	часовая кнігарня-склад (падчас кантрактавых кірмашоў)
5.	Завадскі Адам, шляхціц, віленскі кнігар, выдавец	пасля 1838 г.	на польскай, рускай, замежных мовах	часовая кнігарня-склад (падчас кантрактавых кірмашоў)
6.	Завадскі Фелікс, шляхціц, віленскі кнігар, выдавец	1896–1897	на рускай і замежных мовах	кнігарня
7.	**Більмін** Тадэвуш, шляхціц	1811	на польскай, рускай, замежных мовах (?)	кніжная лаўка
8.	**Каліноўскі** Феліцыян, мешчанін	1811	на польскай, рускай, замежных мовах (?)	кніжная лаўка
9.	**Макарэвіч** Адам, мешчанін	1811	на польскай, рускай, замежных мовах (?)	кніжная лаўка
10.	**Сыркін** Альберт, віленскі кнігар, выдавец	з 1826 г (?)	на польскай, рускай, замежных мовах	часовая кнігарня-склад (падчас кантрактавых кірмашоў)
11.	**Бейліны** Элья (Ілля) Мордухавіч, яго сын Сымон (Шымон, Сімха), мяшчане	з 1833 (не пазней)	на польскай, рускай, яўрэйскай, замежных мовах	вандроўны гандаль, кніжная лаўка

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг Дадат. 7

№ п/п	Уладальнікі	Гады выдавецкай дзейнасці	Дазволены продаж (асартымент) выданняў	Форма кніжнага гандлю
12.	Бейліны Гірш і Сымон (Шымон, Сімха), браты, мяшчане	1850-я	на польскай, рускай, замежных мовах	кнігарня
13.	Бейліны Ёсель і Мордух Сімхавічы, мяшчане	1877–1880-я	на рускай мове	кнігарня
14.	Бейлін Ліба Моўшава, мяшчанка	1886	на рускай, замежных мовах	кніжная лаўка
15.	Бейлін Рыўка Іцкава, мяшчанка	1886–1887	на рускай, замежных мовах	кнігарня
16.	**Губернская** кнігарня (Губернскае праўленне)	з 1836	на рускай мове	кнігарня
17.	**Гарадзенскі** Айзік Сролевіч, мешчанін	з 1846 (ці 1840 ?)	на польскай, рускай і замежных мовах	кнігарня
18.	Гарадзенскі Бер Айзікаў, мешчанін	1864 (?) – 1919	на рускай і замежных мовах: вучэбныя, рэлігійныя; літаратурна-мастацкія; па сельскай гаспадарцы і медыцыне; часопісы для дарослых і дзяцей	кнігарня з бібліятэкай для чытання, вул. Губернатарская, 15
19.	**Рыўкін** Сроль Мордухавіч, мешчанін	1847–1893	на рускай і замежных мовах	кніжная лаўка, кнігарня
20.	Рыўкін Зальман Сролевіч, мешчанін	1877	на рускай мове	
21.	Рыўкіна Года	1877	на рускай і замежных мовах	кніжная лаўка
22.	Рыўкін Мордух Сролеў (М.-Л. І.), мешчанін	1896–1919	на рускай, французскай і нямецкай мовах	кнігарня, вул. Праабражэнская, 2
23.	**Валіцкі** Аляксандр Фердынандавіч, шляхціц	1859–1863	на польскай, рускай і замежных мовах: нотна-музычныя, літаратурна-мастацкія, вучэбныя выданні	кнігарня, дом Карказовіча

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг Дадат. 7

№ п/п	Уладальнікі	Гады выдавецкай дзейнасці	Дазволены продаж (асартымент) выданняў	Форма кніжнага гандлю
24.	**Савіцкая** Зоф'я Фердынандаўна, шляхцянка	1863–1894	на рускай, польскай, замежных мовах: нотна-музычныя, літаратурна-мастацкія, вучэбныя выданні	кнігарня з чытальняй, аддзяленне кнігарні ў Бабруйску з 1890 г.
25.	**Харкін** (?)	пасля 1863 г.		
26.	**Мінская гімназія**	не пазней 1869 г.	вучэбныя выданні на рускай мове для навучэнцаў гімназіі	кнігарня
27.	**Мінскае яўрэйскае вучылішча 1-га разраду**	не пазней 1869 г.	вучэбныя выданні на яўрэйскай мове для навучэнцаў вучылішча	кнігарня
28.	**Гудвіловіч** (дзявочае прозвішча Аленіна) Кацярына Канстанцінаўна, жонка калежскага (стацкага) саветніка	1875–1880	кнігі на рускай і замежных мовах, газеты	кніжная лаўка, Чыгуначны вакзал, Брэсцкі вагон; кніжны гандаль на станцыях Маскоўска-Брэсцкай і Лібава-Роменскай чыгункі
29.	**Машкілейсон** Арон (?)	1875–1891, з 1892 г. – у Бабруйску	на яўрэйскай мове	кніжная лаўка
30.	Машкілейсон Лейба Абрамаў (Аўраамаў), мешчанін	1875–1919	на яўрэйскай мове	кніжная лаўка, кнігарня
31.	Машкілейсон М. Ізрайлеў, мешчанін	1884–1905	на рускай, яўрэйскай мовах	кнігарня
32.	Машкілейсон Нэфтэль Абрамаў, мешчанін	1896–1898	на рускай, яўрэйскай мовах	кнігарня
33.	КагаСноўскі М. і Машкілейсон Абрам, мяшчане	1900–1906		кнігарня
34.	Машкілейсон Ізраіль Нэфтэляў	1908–1916		кнігарня, вул. Нямігская, дом Фішкіна
35.	**Полячак** Моўша С(Ш)эндэраў	1877	на яўрэйскай, рускай мовах	кнігарня

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг Дадат. 7

№ п/п	Уладальнікі	Гады выдавецкай дзейнасці	Дазволены продаж (асартымент) выданняў	Форма кніжнага гандлю
36.	**Палячкова** Фрэйда, мяшчанка	1878–1880	на рускай, замежных мовах	кніжная лаўка
37.	**Ешурын** (Ейшурын) Моўша Сролеў	1877–1880	на рускай, замежнай, яўрэйскай мовах	кніжная лаўка
38.	**Гальдовіч** Самуіл Шмаевіч	1877–1880	на рускай, замежнай, яўрэйскай мовах	кніжная лаўка
39.	**Левін** Шалома Абрамаў, мешчанін, друкар	1877–1880	на рускай, замежнай, яўрэйскай мовах	кніжная лаўка
40.	Левін Арон Ельеў	1887–1897	на рускай, яўрэйскай і замежных мовах	кнігарня
41.	Левін І. Ш.	1905–1906		кнігарня
42.	Левін Я. Л.	1906		кніжны гандаль
43.	**Гадлеўскі** Браніслаў Восіпавіч, шляхціц	1878–1880-я	на рускай, замежных мовах	кнігарня з чытальняй, вул. Крашчэнская
44.	Гадлеўскі Франц, шляхціц	1886	на рускай, замежных мовах	кнігарня
45.	**Саламонава** Ганя Рубінава	1878–1893	на рускай, яўрэйскай мовах	кніжная лаўка
46.	**Ярашэвіч** Марыя, жонка губернскага сакратара	1878–1880	на рускай, замежных мовах	кніжная лаўка, Чыгуначны вакзал, Віленскі вагон
47.	**Фельдман** Ашэр-Меер Шлёмаў, мешчанін	1879–1919	на рускай, яўрэйскай мовах	кнігарня, вул. Екацярынінская, дом Сінагогі
48.	**Ізгур** Абрам (Аўраам Мордухаў)	1880–1892	на рускай мове	кніжная лаўка
49.	Ізгур Мордух	1885–1886	на рускай мове	кніжная лаўка, Саборная плошча, 3, дом Габрыловіча

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

Працяг Дадат. 7

№ п/п	Уладальнікі	Гады выдавецкай дзейнасці	Дазволены продаж (асартымент) выданняў	Форма кніжнага гандлю
50.	**Фрумкін** Вульф Борухаў, мешчанін	1882–1919	на рускай і замежных мовах: вучэбныя і дзіцячыя, рэлігійныя, літаратурна-мастацкія, па сельскай гаспадарцы, тэхніцы і медыцыне, календары, перыёдыка, ноты, букіністычны гандаль	кніжная і нотная крама з букіністычным аддзелам і бібліятэкай для чытання, вул. Губернатарская, 1, дом Поляка, кніжная лаўка на Саборнай плошчы (з 1890 г.); кніжны гандаль у Саборным скверы (з 1900 г.)
51.	Фрумкіна Д. М., мяшчанка, жонка правізара	1900–1906		кнігарня
52.	**Маркоўскі** Восіп (Іосіф) Якаўлеў, селянін	1884–1898	на рускай, царкоўнаславянскай мовах	кнігарня
53.	Маркоўскі Іван, малодшы вахцёр	1886	на царкоўнаславянскай мове	кніжная лаўка
54.	**Батлін** Рыўкін	1886		кніжная лаўка
55.	**Гамбург** Берка Зелікаў	1886	на рускай, замежных мовах	кніжная лаўка
56.	**Лібін** Файбіш Хацкелеў, мешчанін	1886	на рускай, замежных мовах	кніжная лаўка
57.	**Мац** Фрадка Моўшава	1886	на рускай, замежных мовах	кніжная лаўка
58.	**Фрэнкель** Ёсель (Іосель, Іосіф) Хаім Давідаў, мешчанін, сын купца	1887–1919	на рускай, замежных мовах	кнігарня з бібліятэкай для чытання, вул. Губернатарская, 22
59.	“Знание” Фрэнкель Х.-М. Фалкаўна	1906	кнігі на рускай і замежных мовах; перыёдыка	кнігарня
60.	Фрэнкель М. М.	1915–1919		кнігарня, вул. Губернатарская, 22
61.	Фрэнкель Лілія Маісееўна	1915		кнігарня, вул. Губернатарская, 15
62.	**Зубко-Васілеўская М. А.**	1890-я – 1904	ноты	нотна-музычная крама, вул. Захар’еўская і Архірэйскі завулак

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг Дадат. 7

№ п/п	Уладальнікі	Гады выдавецкай дзейнасці	Дазволены продаж (асартымент) выданняў	Форма кніжнага гандлю
63.	**Тасьман** Хая-Фейга Гіршава, мяшчанка (жонка друкара Іллі Ісаакава Тасьмана)	1890–1892	на рускай мове: падручнікі	кнігарня з друкарскай машынкай
64.	Тасьман Ілля Ільіч (сын), мешчанін, друкар	1899–1906		кнігарня
65.	Тасьман Вульф Ільіч (сын), купец 2-й гільдыі, друкар, рэдактар-выдавец	1915	газеты і часопісы	гандаль перыёдыкай, вул. Захар'еўская, дом Поляка
66.	**Меерсон** Фёдар, пастар ад'юнкт Мінскай евангельскай лютэранскай Свята-Нікольскай царквы	1892–1898	на царкоўнаславянскай, рускай, нямецкай, яўрэйскай мовах	дэпо-склад кніг Свяшчэннага Пісання
67.	**Каганоўскі** Моўша Янкель Герцаў, мешчанін	1893–1898	на яўрэйскай мове	кнігарня
68.	**Гуменер** Елізавета Якаўлева	1894–1897	на рускай мове: спецыяльныя падручнікі	кнігарня
69.	**Адамовіч** Багуслаў Эмерыкавіч, шляхціц	1894–1898	на рускай і замежных мовах	кнігарня з чытальняй (з 1895 г.)
70.	**Галецкі** Казімір Іванаў, шляхціц	1894–1896	на рускай і замежных мовах	кнігарня
71.	**Гальперын** Меер Лейбаў, мешчанін	1896	на яўрэйскай мове	кнігарня, вул. Праабражэнская, 8
72.	Гальперын Вульф Гіршаў Янкелеў	1907–1919		кнігарня, вул. Губернатарская, дом Тапаза, з 1908 г. – друкарскі станок
73.	**Нэйфах** Юдэль, мешчанін, наглядчык Яўрэйскага рамесленага вучылішча	1896–1897	на рускай і замежных мовах	кнігарня
74.	**Рузаў** Вульф, мешчанін	1896	на рускай і замежных мовах: вучэбныя	кніжная лаўка
75.	**Філіповіч-Дубовік** Ян Адамавіч, шляхціц	1896–1908	на рускай, французскай, нямецкай і польскай мовах	кнігарня, вул. Захар'еўская

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг Дадат. 7

№ п/п	Уладальнікі	Гады выдавецкай дзейнасці	Дазволены продаж (асартымент) выданняў	Форма кніжнага гандлю
76.	**Карніцкі** Васіль Фамін, селянін	1897–1905	на рускай мове	кніжная лаўка, а таксама продаж ікон і карцінак
77.	**Горскі** Яфім, селянін	1900–1906	на царкоўнасла-вянскай мове	склад кніг Свяшчэннага Пі-сання
78.	**Грынштэйн** Гірш, мешчанін	1900–1906		кніжная лаўка
79.	**Кугель** Л. М., мешчанін	1900–1906		кніжны гандаль
80.	**“Лира”, Гаўсман** О (?). М., Снарская (?)	1900–1904, 1910	ноты	музычная крама, вул. Захар’еўская, дом Ландау
81.	**Макоўскі** Вацлаў Вітольдавіч	1900–1919	на рускай, поль-скай, замежных, мовах; ноты	кнігарня, склад нот, чытальня, на рагу вул. Ба-гадзельнай і За-хар’еўскай, 66/36
82.	**Окунь** І.-М.	1900–1906		кніжная лаўка
83.	**Разоўскі** Лейзер Рубінаў, купец	1900–1906	на рускай і за-межных мовах	кнігарня
84.	**Салавейчык** Ян (І.-М. Я.), мешчанін	1900–1919		кнігарня
85.	**Скурчэвіч** (Скурчык) Павел Матвееў (аўстрыйскі падданы)	1900–1915		кнігарня, Ніж. Базарная лаўка № 143
86.	**Протас** З. Б.	1900–1906	ноты	музычная крама, вул. Захар’еўская, дом Фрэнкеля
87.	**Фідэльман** М. А.	1900–1904	ноты	музычная крама, вул. Захар’еўская, дом Ругера
88.	**Шацікава** І. А.	пач. ХХ ст.	ноты	музычная крама, вул. Захар’еўская, насупраць ня-мецкай кірхі
89.	**Марголін** Б. Ю., мешчанін	1902–1906		кніжны гандаль
90.	**Мунвез** Лейба Абрамаў, мешчанін, правізар	1902–1906		кніжная лаўка
91.	**Пятроўскі** К. Л., мешчанін	1902–1906		кніжны гандаль
92.	**Рубенчык** Н. Л., мешчанін	1902–1906		кніжная лаўка

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

Працяг Дадат. 7

№ п/п	Уладальнікі	Гады выдавецкай дзейнасці	Дазволены продаж (асартымент) выданняў	Форма кніжнага гандлю
93.	**Фішкін** В.	1902–1906		кніжны гандаль
94.	**Гардон** Ш.-З. Лейбаў, мешчанін	1903–1905	на рускай і яўрэйскай мовах	кніжная лаўка
95.	**Лаўрэцкая** Лідзія Фёдараўна, мяшчанка	1903–1906		кнігарня з біблі-ятэкай для чы-тання
96.	**Міхелес** Елья Н.	1905–1906		кнігарня з чы-тальняй
97.	**Сліозберг** М.	1905		кнігарня
98.	**Выгодскі** Марк-Лазар Янкелевіч, кандыдыт камерцыйных навук	1905–1906	на рускай і за-межных мовах	кнігарня
99.	**Масьціцкая** Уладзіслава Восіпаўна, шляхцянка	1905–1906	газеты і брашуры	у краме “Польза”
100.	**Андрэеў** Ігнат Мікалаевіч, селянін	1906	на рускай мове; газеты, карцінкі	кніжны гандаль у разнос
101.	**“Газетное дело” Эйдэльман** П.-Л.	1906	газеты і брашуры	кніжны гандаль
102.	**Каган** М. Б.	1906		кнігарня
103.	**Лібенсон** М. З.	1906	на рускай, поль-скай, яўрэйскай мовах	кніжны гандаль
104.	**Лойка** Іван Антонавіч, селянін	1906	на рускай мове; газеты	кніжны гандаль у разнос
105.	**Мерліс** Аўсей І.	1906		кнігарня
106.	**Нарэйка** Юзаф	пач. XX ст.	перыядычныя выданні, брашу-ры; рэлігійная літаратура	кніжная лаўка, Саборная плошча
107.	**“Nauka”**, **Чарняўская** Зоф’я Сігізмундаўна	1906–1919	на розных мо-вах: вучэбныя выданні	кнігарня і склад, вул. Захар’еўская, 55, дом Понс Ханы і вул. За-хар’еўская, 28
108.	**“Просвещение” Крыленка** І. А., капітан пяхоты	1906	на рускай і за-межных мовах	кнігарня
109.	**Фішэр** В. Е.	1906	на рускай і яўрэйскай мовах	кніжны гандаль

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Заканчэнне Дадат. 7

№ п/п	Уладальнікі	Гады выдавецкай дзейнасці	Дазволены продаж (асартымент) выданняў	Форма кніжнага гандлю
110.	Мінскае аддзяленне акцыянернага выдавецкага і кнігагандлёвага таварыства **“Лектор”** (Вільня), **Насон** Янкелеў Ланштэйн, мешчанін	з 1912	на рускай, польскай і нямецкай мовах	кніжны склад
111.	**Годэль** Роха Ашэрава	1915–1919		кнігарня, вул. Захар’еўская, 78
112.	**Кінкулькін** Шалома Іцкаў	1915–1919		кнігарня, вул. Захар’еўская, 68
113.	**Станішэўскі** Іван Карлаў	1915–1916		кніжная лаўка, вул. Койданаўская
114.	**Турын** Міхель Шаломаў	1915–1916		кнігарня, зав. Нямігскі, дом Талмуд-Торы
115.	**Фельдман** Рафаіл-Бер Ашэраў	1915		кнігарня, вул. Школьная, дом Шэфляна
116.	**Яршэўская** С. С.	1915–1916		кнігарня, вул. Захар’еўская
117.	**Славінскі** Юзаф	1917 (?)		кніжная лаўка
118.	**“Księgarnia Polska”**	1917 (?) – 1918 (?)		кнігарня
119.	**“Беларуская кнігарня”** Прушынскага Аляксандра	1918–1919	на беларускай мове	кнігарня
120.	**“Казбек”**	1914–1919		кнігарня
121.	**Консисторум** [Давід Мордухавіч?] (Консториум)	1918–1919		кнігарня
122.	**“Культура”**	1918–1919		кнігарня
123.	**Ле́снік** (?)	1918–1919		кнігарня (?)
124.	**Шапіра** (І., купец?)	1918–1919		кнігарня (?)
125.	**Шнітман** Т. А.	1918–1919		кнігарня, вул. Казьмадзям’янаўская, дом Мінца

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дадатак 8
Табліцы "Бібліятэкі"

1. Манастырскія і царкоўныя бібліятэкі

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
1	**Праваслаўных манастыроў, цэркваў, брацтваў**			
1.1	Манастыр Святых Пятра і Паўла, брацтва, школа	з 1612–1613	у 1816–1868 гг. – каля 120 экз.	НАРБ. Ф. 1737. Воп. 1. Спр. 19. Арк. 139–139адв.; НГАБ. Ф. 124. Воп. 1. Спр. 121. Арк. 1–8 адв.; Описание Минского кафедрального Петропавловского собора. Минск, 1878. С. 13–14
1.2	Праваслаўнае Свята-Мікалаеўскае брацтва (бібліятэкі і чытальні пры царкоўна-прыходскіх школах, цэрквах)	1865–1918	рэлігійная літаратура, вучэбныя выданні для народных школ	НГАБ. Ф. 562. Воп. 1. Спр. 1–3
1.3	Манастыр Святога Духа	1870–1907	Бібліятэка і архіў Слуцкага Троіцкага манастыра	Минская старина. 1913. Вып. 4
2	**Каталіцкіх касцёлаў і кляштараў каталіцкіх ордэнаў, кангрэгацый**			
2.1	Фарны касцёл (Траецкі)	пач. XVI ст.	на 1782 г. і на 1804 г. – 10 экз., у касцёле захоўваліся таксама прыватныя кнігазборы святароў	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 220. Арк. 115адв.; Спр. 256. Арк. 8–8адв.; Спр. 278. Арк. 65адв.; Спр. 311. Арк. 69адв.
2.2	Парафіяльны касцёл (былы езуіцкі касцёл Ісуса, Марыі і св. Барбары, з 1710 г.), Марыінскі кафедральны касцёл у 1798–1869 гг.	з 1773	на 1855 г. – 18 экз.	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 458. Арк. 20

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 1

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
2.3	Кляштар дамініканцаў, касцёл св. Тамаша з Аквіну	1605–1832	на 1796 г. – да 361 экз. (325 назв.); на 1828 г. – каля 225 экз.; на 1841 г. – 62 экз.	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 256. Арк. 34–36адв.; Спр. 293. Арк. 6, 11адв.; Спр. 349. Арк. 10адв.–11; Спр. 412. Арк. 18–19; Воп. 32. Спр. 186. Арк. 2–7; Archiwum Dominikanów w Krakowie. Rkp. Pr-28. K. 231v.–232v.; VUB RS. F3-165. P. 34–34v.; Biblioteka Zakładu im. Ossolińskich we Wroclawiu. Rkp. 2544/III. S. 24 Xiegi
2.4	Кляштар бернардзінцаў, касцёл св. Юзафа, школа для клерыкаў, пачатковая школа	1624–1866	да пажару 1835 г. – 10 000 экз. (?); на 1817 г. – 2596 экз.; на 1858 г. – больш за 1000 экз., з іх 90 экз. – келейныя зборы	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 256. Арк. 24адв.; Спр. 265. Арк. 1–17, 20адв.; Спр. 266. Арк. 1–16адв., 19 адв.; Спр. 285. Арк. 22адв.; Спр. 340. Арк. 11–11адв.; Воп. 32. Спр. 186. Арк. 7–18адв.; Спр. 187. Арк. 165–185; VUB RS. F4. A-2109; A-2111; A-2117; A-2118; F4-35677 (A-2317); F3-165. P. 34–34v.; РГИА. Ф. 822. Оп. 12. Д. 3510. Л. 66

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 1

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
2.5	Кляштар бернардзінак, касцёл Дабравешчання	1633–1852	на 1817 г. – 70 экз.	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 256. Арк. 31–31адв.; Спр. 340. Арк. 21адв.–22
2.6	Кляштар бенедыктынак, касцёл св. Войцеха	1633–1871	на 1818 – 20 экз.	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 256. Арк. 65адв.; Спр. 263. Арк. 9, 12адв.; Спр. 282. Арк. 7адв.; Спр. 337. Арк. 16; РГИА. Ф. 822. Оп. 12. Д. 3175, 3356, 3496, 3498, 3510
2.7	Кляштар францысканцаў, касцёл св. Антонія	1680–1832	на 1796 г. – 150 экз.; на 1800 г. – 104 экз.; 1804–1817 гг. – не менш 73 (74 экз.).; на 1832 г. – 43 назв. (62 экз.)	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 269. Арк. 12–13адв.; Спр. 304. Арк. 2адв.–3; Воп. 32. Спр. 186. Арк. 21адв.–22адв.; VUB. F4-39768 (A-2992); 18215 (A-300). P. 4v, 24, 95v
2.8	Кляштар бенедыктынаў, касцёл св. Міхала Арханёла	1700–1832	на 1700 г. – 25 экз.; на 1818 г. – 8 экз.; на 1828 г. – 9 экз.	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 282. Арк. 2; Спр. 337. Арк. 2–2адв.; Спр. 409. Арк. 3адв.
2.9	Кляштар баніфратаў, касцёл св. Яна Божага	1700–1832	на 1800 г. – 11 экз.; на 1804 г. – 22 экз.; на 1824 г. – 114 экз.	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 256. Арк. 17 адв.; Спр. 267. Арк. 3; Спр. 289. Арк. 2адв., 4адв.; Спр. 390. Арк. 2, 6
2.10	Кляштар кармелітаў босых, касцёл св. Марыі Магдалены	1703–1799	на 1800–1804 гг. – 113 экз.	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 269. Арк. 12–12адв.; LVIA. F. 694. Ap. 1. B. 3572. P. 100–109

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 1

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
2.11	Кляштар рахітаў, касцёл св. Роха	1752–1832	на 1800 – 15 экз.; на 1804 г. – 13 экз.	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 256. Арк. 12адв.; Спр. 268. Арк. 5адв.; Спр. 302. Арк. 6; Спр. 365. Арк. 2адв.
2.12	Кляштар марыявітак, школа	1771–1832	на 1829 г. – 33 экз.	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 27. Спр. 359; 399. Арк. 4адв.
3	**Уніяцкіх кляштараў, цэркваў, брацтваў**			
3.1	Свята-Духаўскі кляштар базыльян, царква Св. Духа, брацтва	1616–1795		Przewodnik naukowy i literacki. Lwów, 1907. R. 35, nr. 1–5; Pidłypczak-Majerowicz M. Biblioteki i bibliotekarstwo zakonne…
3.2	Свята-Духаўскі кляштар базыльянак	1630–1795		Przewodnik naukowy i literacki. Lwów, 1904. R. 32, nr. 1–5
3.3	Троіцкі кляштар базыльянак, школа, царква Св. Тройцы	1630–1834		НГАБ. Ф. 136. Воп. 1. Спр. 42042. Арк. 2–2адв.; Дзянісаў У. Менскі Троіцкі манастыр // Вялікае Княства Літоўскае : энцыкл. Мінск, 2006. Т. 2 С. 298
3.4	Узнясенскі мужчынскі кляштар (былы праваслаўны Узнясенскі манастыр, інвентар 1579 г.), Узнясенская царква	1613 г. – XVIII ст.		НГАБ. Ф. 136. Воп. 1. Спр. 42042. Арк. 3
3.5	Царква Уваскрэсення Хрыстова	з другой паловы XVI ст. да 1839 г.		Баравы Р. Менскія цэрквы // Вялікае Княства Літоўскае : энцыкл. Мінск, 2006. Т. 2. С. 300

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Заканчэнне табл. 1

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
4	**Пратэстанцкіх кірхаў**			
4.1	Мінская евангельская лютэранская Свята-Нікольская кірха	з 1846	у 1892–1898 гг. склад кніг Свяшчэннага Пісання на царкоўнаславянскай, рускай, нямецкай, яўрэйскай мовах	НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 5199. Арк. 35–37; Спр. 6597. Арк. 60
5	**Мусульманскіх (татарскіх) мячэцяў**			
5.1	Мінская мячэць	1617–1890, 1901–1949	рукапісы на арабскай, беларуска-польскай мовах арабскай графікай	Мухлинский А. Исследование о происхождении и состоянии литовских татар … С. 40–41
6	**Іудзейскіх сінагог** (на 1917 г. у Мінску налічвалася 83 сінагогі)			
6.1	Вялікая (Халодная) сінагога, школа	з 1570 ці 1796	кніжная шафа (рукапісы і друкаваныя выданні на старажытнаяўрэйскай мове)	Скир А. Еврейская духовная культура … С. 39–41
6.2	Галоўная (Харальная) сінагога	з 1906		Скир А. Еврейская духовная культура … С. 39

2. Бібліятэкі навучальных устаноў

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
1	**Духоўных устаноў**			
1.1	Бібліятэка Мінскай духоўнай грэка-каталіцкай (уніяцкай) семінарыі	з сярэдзіны 1640-х	на 1813 г. – 924 назв. у 1233 экз.	НГАБ. Ф. 136. Воп. 1. Спр. 2866. Арк. 1–21
1.2	Бібліятэка Мінскага езуіцкага калегіума	1654–1773	каля 7000 экз. па граматыцы, рыторыцы, тэалогіі, этыцы, матэматыцы, фізіцы, геаграфіі, прыродазнаўстве; мова: латынь, французская, нямецкая, польская	LVIA. F. 694. Ap. 1. B. 4380; Radziszewski F. Wiadomość historyczno-statystyczna… S. 49

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 2

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
1.3	Бібліятэка Мінскай Рымска-каталіцкай семінарыі	1798–1869	на 1863–1864 гг. – 1814 назв. у 3502 экз. рэлігійных і свецкіх кніг пераважна багаслоўскай тэматыкі на лацінскай, нямецкай, італьянскай, французскай, рускай, польскай і грэчаскай мовах	НГАБ. Ф. 1781. Воп. 33. Спр. 90. Арк. 71; Radziszewski F. Wiadomość historyczno-statystyczna… S. 49
1.4	Фундаментальная і вучнёўская бібліятэкі Мінскай духоўнай (праваслаўнай) семінарыі	з 1840	да 7000 экз., старадрукі XVI–XVIII стст. на латыні, царкоўнаславянскай, рускай, польскай, нямецкай, французскай, грэчаскай, італьянскай мовах; багаслоўская, філасофская, гістарычная літаратура, па славеснасці, перыёдыка	НГАБ. Ф. 797. Воп. 2. Спр. 1–3; Каталог книг ученической библиотеки Минской духовной семинарии / сост. А. Н. С-м. Минск, 1892. 75 с.; Вержболович М. История Минской духовной семинарии. Минск, 1893. Вып. 1. С. 82–86; Минские епарх. ведомости. Ч. неофиц. 1871. № 22; 1893. № 2; 1895. № 12; 1899. № 14; Radziszewski F. Wiadomość historyczno-statystyczna… S. 49

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 2

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
2	**Свецкіх устаноў** (у 1913/1914 навуч. годзе у Мінску налічвалася 62 навучальныя ўстановы)			
2.1	Бібліятэка Мінскай мужчынскай урадавай гімназіі	1803–1919	больш за 11 000 экз. на латыні, рускай, польскай мовах, у іх ліку старадрукі, гістарычная, мастацкая літаратура, па славеснасці	НГАБ. Ф. 466. Воп. 1. Спр. 204; 295; 379; 409; Краткий исторический очерк Минской мужской гимназии. Минск, 1903. Ч. 1. С. 103–111; Отчет о состоянии Минской гимназии… Минск, 1887–1898; Сборник сведений о средних учебных заведениях Виленского учебного округа. Вильна, 1873. С. 106; Зеленский И. Минская губерния. Санкт-Петербург, 1864. Ч. 2. С. 413–413; Radziszewski F. Wiadomość historyczno-statystyczna… S. 49
2.2	Бібліятэка Мінскага рэальнага вучылішча	1880–1919	на 1902 г. – 1619 назв. у 4498 экз.; літаратура па фізіцы, прыродазнаўстве, хіміі, гісторыі, геаграфіі, мастацкая літаратура	НГАБ. Ф. 473. Воп. 1. Спр. 1. Арк. 5–14; Спр. 3. Арк. 1–172; Спр. 5. Арк. 1–262; Спр. 8. Арк. 1–97; Спр. 28. Арк. 1–367; Спр. 29. Арк. 1–338; ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 68. Арк. 15–16; Отчет о состоянии Минского реального училища… Минск, 1888–1905

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 2

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
2.3	Бібліятэка гарадскога 4-класнага вучылішча	1881–1910	948 экз.	НГАБ. Ф. 483. Воп. 1. Спр. 15. Арк. 1–119; Спр. 16. Арк. 1–96; Спр. 121. Арк. 1–60; Спр. 122. Арк. 1–7
2.4	Бібліятэка рамесленай школы, вучылішча (з 1884 г.)	1878–1893	244 экз.	НГАБ. Ф. 458. Воп. 1. Спр. 160, ч. 1. Арк. 200–204адв.
2.5	Бібліятэка Мінскай жаночай урадавай гімназіі	1899–1919		Фонд НББ
2.6	Бібліятэка Марыінскай жаночай гімназіі	1899–1919		Фонд НББ
2.7	Бібліятэка Мужчынскага камерцыйнага вучылішча	з 1901		Шыбека З. Минскъ сто гадоў таму. Мінск, 2007. С. 239
2.8	Бібліятэка Прыватнага жаночага камерцыйнага вучылішча І. І. Самойлы	1905–1914		НГАБ. Ф. 474. Воп. 1. Спр. 1, 2, 28, 81
2.9	Бібліятэка Прыватнай з правамі ўрадавай мужчынскай гімназіі С. П. Зубакіна і К. В. Фальковіча	1906–1919	на 1911 г. у вучнёўскай бібліятэцы – каля 1000 назв. пераважна мастацкай літаратуры на рускай мове	НГАБ. Ф. 467. Воп. 1. Спр. 44, 60, 143; Каталог книг ученической библиотеки Минской частной мужской гимназии. Минск : Тип. Фельдмана и Перского, 1911. 57 с.
2.10	Бібліятэка Аляксееўскай прыватнай васьмікласнай з правамі ўрадавай жаночай гімназіі Е. Д. Рэйман	з 1913	на 1919 г. – 309 назваў кніг на рускай мове – мастацкая літаратура, гісторыя і прыродазнаўства	ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 24. Арк. 2–5

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Заканчэнне табл. 2

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
2.11	Мінскі настаўніцкі інстытут (фундаментальная і вучнёўская бібліятэкі)	1914–1915 (з восені 1915 г. да восені 1918 г. у эвакуацыі ў Яраслаўлі)	на 1916 г. у фундаментальнай бібліятэцы – 665 экз.. у вучнёўскай – 708 экз.	НГАБ. Ф. 478. Воп. 1. Спр. 26, Спр. 35. Арк. 3–3адв.; Отчет попечителя Виленского учебного округа о состоянии учительских институтов и учительских семинарий за 1914 год // Отчет о состоянии учебных заведений и учреждений Виленского учебного округа за 1914 год. Вильна, 1915. С. 6–9

3. Грамадскія і ведамасныя бібліятэкі

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
1	**Публічныя (Мінскай гарадской думы)**			
1.1	Мінская губернская публічная бібліятэка	1845–1865	болей 2265 экз. на рускай мове – мастацкая літаратура, гісторыя, дзяржава і права, сельская гаспадарка	Роспись русских книг Минской губернской библиотеки для чтения (Устроенной в 1845 году). Минск : Губ. тип., 1849. 96 с.; Radziszewski F. Wiadomość historyczno-statystyczna… S. 49
1.2	Гарадская бібліятэка	1868 (?)	мастацкая літаратура, перыёдыка на рускай мове	Radziszewski F. Wiadomość historyczno-statystyczna… S. 49

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 3

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
1.3	Мінская гарадская публічная бібліятэка імя А. С. Пушкіна	з 1900	на 1919 г. – каля 18 000 экз. на рускай, польскай, яўрэйскай, беларускай і замежных мовах – мастацкая літаратура, гісторыя, краязнаўства, эканоміка, сацыялогія, філасофія, багаслоўе; перыёдыка	НГАБ. Ф. 24. Воп. 1. Спр. 3600; Ф. 1. Воп. 1. Спр. 3452; Ф. 295. Воп. 1. Спр. 7885; Ф. 299. Воп. 2. Спр. 12098; ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 29. Арк. 14; Каталог Минской городской общественной библиотеки им. А. С. Пушкина. Минск, 1909. 321, 1 с.; Тое самае. Детский отдел. Минск, 1913. 48 с.; Тое самае. Польский отдел. Минск, 1913. 19 с.; Каталог древнееврейских и еврейских книг Минской городской общественной библиотеки им. А. С. Пушкина. Минск, 1913. 84 ненум с.; Памятная книжка Минской губернии и календарь… Минск, 1900, 1902, 1908, 1909, 1910–1913, 1916

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 3

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
1.4	Бібліятэка-чытальня імя Л. М. Талстога	з 1911	на 1916 г. – 954 экз., на 1919 г. – каля 3500 экз. мастацкай і грамадска-палітычнай літаратуры на рускай мове; перыёдыка	НГАБ. Ф. 24. Воп. 1. Спр. 3639; Ф. 299. Воп. 1. Спр. 8034; ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 29. Арк. 14; Виленский календарь на 1909 простой год. Вильно, 1909. С. 124; Памятная книжка Минской губернии и календарь… Минск, 1911–1913, 1916; Библиотечное дело в БССР. Минск, 1969. С. 51–55
1.5	Гарадская бібліятэка-чытальня імя Аляксандра I	з 1912	на 1919 г. – каля 3000 экз. мастацкай і грамадска-палітычнай літаратуры, перыёдыкі на рускай і беларускай мовах	НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 8307. Арк. 386, 435, 450; Ф. 299. Воп. 3. Спр. 921. Арк. 7–8; Ф. 24. Воп. 1. Спр. 3639. Арк. 386; ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 29. Арк. 14 Памятная книжка Минской губернии и календарь… Минск, 1912–1913, 1916; Неман. 1967. № 6. С. 191–192
2	**Ведамасныя**			
2.1	Бібліятэка Мінскай губернскай друкарні (пры Губернскім праўленні)	не пазней 1850	у 1850 г. – 2265 кніг	НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 1077. Арк. 35; Ф. 456. Воп. 1. Спр. 9
2.2	Бібліятэка Мінскага губернскага статыстычнага камітэта	1863–1918	каля 1000 тамоў; у 1909 г. гістарычная бібліятэка і рукапісы перададзены ў Мінскі царкоўны гісторыка-археалагічны камітэт	LVIA. F. 567. Ap. 2. B. 3381; НГАБ. Ф. 21. Воп. 1. Спр. 57, 114, 116

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 3

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
2.3	Бібліятэка Мінскай губернскай земскай управы	з 1913		Каталог книг библиотеки служащих в Минской губернской земской управе. Минск, 1913. 84 с.
2.4	Бібліятэка Лібава-Роменскай чыгункі	з 1889	на 1910 г. – амаль 4600 назв. кніг на рускай, нямецкай, французскай мове – мастацкая літаратура, літаратуразнаўства, гісторыя, геаграфія, этнаграфія, права, палітыка, сацыялогія, эканоміка, багаслоўе, філасофія, псіхалогія, педагогіка, медыцына; перыёдыка	Каталог книг библиотеки служащих Либаво-Роменской железной дороги, находящейся при Управлении дороги в Минске. Минск, 1910. 202 с.; Тое самае. Минск, 1900. 224 с.; Первое прибавление к каталогу книг библиотеки … Минск, 1904. 54 с.; ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 38. Арк. 35
2.5	Бібліятэка Маскоўска-Брэсцкай чыгункі	з 1899	на 1911 г. – каля 1700 назв. кніг і часопісаў на рускай мове – мастацкая літаратура, гісторыя, прыродазнаўства, этнаграфія, падарожжы, палітычныя і сацыяльныя навукі, філасофія, публіцыстыка, педагогіка; дзіцячыя кнігі	Каталог Минской библиотеки Московско-Брестской железной дороги. Минск, 1911. 64 с.
2.6	Бібліятэка Мінскага акружнога суда	1894–1919	больш за 1000 экз. па юрыспрудэнцыі, мастацкая літаратура, па гісторыі на рускай мове; перыёдыка на рускай, французскай, нямецкай мовах	НГАБ. Ф. 69. Воп. 1. Спр. 1–3; Каталог библиотеки Минского окружного суда. Минск, 1895. 103 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 3

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
2.7	Бібліятэка Мінскага ваенна-санітарнага таварыства	з 1894	на 1895 г. – 33 назвы ў 41 т., 8 асобных адбіткаў, 2 часопісы	Труды Минского военно-санитарного общества. Вып. 2. Минск, 1895. С. 85–86
2.8	Бібліятэка 120-га пяхотнага Серпухаўскага палка	1903–1914	на 1914 г. – больш за 2800 назваў кніг на рускай мове, пераважная частка з якіх па ваеннай справе і мастацкая літаратура	Каталог библиотеки 120 пехотного Серпуховского полка 1914 г. Минск, 1914. 96 с.
2.9	Бібліятэка Мінскага царкоўнага гісторыка-археалагічнага камітэта	з 1907	на 1910 г. – каля 2000 экз. рукапісаў, старадрукаў на рускай, царкоўнаславянскай, польскай, лацінскай і іншых мовах	Описание рукописного отдела и старопечатных книг библиотеки Минского церковного историко-археологического комитета. Вып. 1 / [сост. А. Снитко]. – [Минск], 1909. 79 с.; Минская старина. 1909–1913. Вып. 1–4; Каспяровіч М. І. Краязнаўства : нарысы. Мінск, 1929. С. 30–32
2.10	Бібліятэка Мінскай балотнай станцыі	з 1911	на 1912 г. – 600 экз. кніг і 62 назвы перыядычных выданняў на рускай, нямецкай, польскай і беларускай мовах	Болотоведение. 1912. № 1. С. 77–80; № 2. С. 200–202; № 3. С. 294, 303–307; № 4. С. 397–399; 1913. № 1. С. 93, 124–128; № 2. С. 230–232; № 4. С. 455–456; Доклады первому очередному Минскому губернскому земскому собранию по разным вопросам. Минск, 1912. С. 60

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 3

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
3	**Грамадскіх аб`яднанняў**			
3.1	Бібліятэка Мінскага дваранскага клуба (Дворянское собрание)	1850-я – 1880-я	бібліятэка-архіў	Денисов В. Н. К истории одной неопубликованной книги // Книга в Белоруссии… Минск, 1988. С. 124–125; Долотова О. В. Участие интеллигенции в Минском общественном собрании в нач. XX в. // Сборник работ 71-й научной конференции… Минск, 2014. Ч. 2. С. 16
3.2	Яўрэйская народная бібліятэка Мінскай яўрэйскай абшчыны	1862–1863	на яўрэйскай, рускай мовах	НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 1453. Арк. 7–12
3.3	Бібліятэка Мінскага грамадскага сходу (клуба)	з 1880-х	на рускай і замежных мовах	НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 5192. Арк. 4; Каталог книг Минского общественного собрания / сост. А. Н. С-м. Минск, 1881. 97 с.; Каталог книг Минского общественного собрания. Минск, 1901. 168 с., 66 с.
3.4	Бібліятэка польскага самаадукацыйнага гуртка (Polskie kołko samokształcenia)	1882–1920	на польскай і замежных мовах па гісторыі, філасофіі, мастацкай літаратуры	Wschód Polski. Warszawa; Wilno, 1922. N 1–3. S. 131–133
3.5	Польская вучнёўская бібліятэка (Polska Uczniowska Biblioteka)	з 1891	на польскай і замежных мовах па розных галінах ведаў	Zienkiewicz T. Polskie życie literackie w Mińsku… S. 93
3.6	Бібліятэка імя А. Міцкевіча (Biblioteka im. A. Mickiewicza), з 1906 г. (?) – чытальня	з 1902	да 2000 экз. на польскай і замежных мовах	Zienkiewicz T. Polskie życie literackie w Mińsku… S. 93

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 3

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
3.7	Яўрэйская агульнадаступная бібліятэка таварыства “Jad choruzim” (“Рука руплівых”)	1905–1906	6300 экз. кніг, з іх – 2600 на яўрэйскай мове, 1000 – часопісаў	НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 75. Арк. 1–2; Еврейская энциклопедия : [в 16 т.]. СПб., [1909]. Т. 4. Стлб. 490
3.8	Бібліятэка Таварыства прадастаўлення бедным яўрэям Мінска сродкаў для навучання рамёслам з кабінетам для чытання (потым – Руска-яўрэйская бібліятэка імя Ю. Нейфаха)	з 1905 (?), 1915–1919	на 1919 г. – каля 8000 экз.	НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 7595. Арк. 1–2.; Ф. 295. Воп. 1. Спр. 9039. Арк. 4; ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 29. Арк. 14; Спр. 38. Арк. 42–43
3.9	Бібліятэка Мінскага клуба “Ognisko” з пазычальняй	з 1906 (з 1913 г. з чытальняй газет і часопісаў – да 1914 г., узноўлена ў 1916–1919 гг.)	больш за 6000 экз., на 1919 г. – 3350 экз. кніг па розных галінах ведаў на польскай, рускай і замежных мовах; перыёдыка	НГАБ. Ф. 306. Воп. 1. Спр. 19. Арк. 101адв.; Спр. 1; ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 29. Арк. 16; Спр. 38. Арк. 10; Kurier Litewski. Wilno, 1913. N 231. S. 2
3.10	Бібліятэка самаадукацыйнага гуртка польскай моладзі ў Мінску (Koło samokształceniowe młodzieży polskiej w Mińsku)	з 1908	пераважна польскамоўныя кнігі па мастацкай літаратуры, літаратуразнаўстве і мовазнаўстве	Zienkiewicz T. Polskie życie literackie w Mińsku… S. 93
3.11	Бібліятэка Мінскага рускага грамадскага сходу	1908–1919	на 1919 г. – 3200 экз. пераважна мастацкай літаратуры на рускай мове	НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 7949. Арк. 20–66; ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 29. Арк. 16; Спр. 35; Спр. 38. Арк. 10; Каталог библиотеки Минского русского общественного собрания / под ред. Н. А. Лелюхина. Минск, 1914. 164 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 3

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
3.12	Бібліятэка Мінскага купецкага клуба	1911–1919	на 1919 г. 2200 экз. пераважна мастацкай літаратуры на рускай і замежных мовах	Памятная книжка Минской губернии на 1912 г. Минск, 1911; ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 35, 38. Арк. 10
3.13	Чытальні Мінскага аддзела Польскага таварыства дапамогі ахвярам вайны (Miński Oddział Polskiego Towarzystwa Pomocy Ofiarom Wojny)	з 1915	у 2 чытальнях – 16 706 экз. кніг	Nowy Kurier Litewski. 1916. N 1; Tygodnik Ilustrowany. 1918. N 21–22. S. 250–251
3.14	Чытальні польскага аб’яднання “Macierz Szkolna Ziemi Mińskiej”	1917	4 чытальні	Nowy Kurier Litewski. 1917. N 120
4	**Культурна-асветных і навуковых таварыстваў**			
4.1	Бібліятэка Мінскага музычнага таварыства	1880–1884, 1912–1917		Устав Музыкального общества в г. Минске. Минск, 1880. 22 с.
4.2	Бібліятэка таварыства “Oświata” з пазычальняй	1908–1909	на 1908 г. – 700 экз.; на 1909 г. – 1200 экз. кніг на польскай мове	НГАБ. Ф. 2. Воп. 1. Спр. 942; Ф. 306. Воп. 1. Спр. 19. Арк. 101–104; Goniec Wileński. 1909. N 231. S. 1; Nowy Kurier Litewski. Mińsk, 1917. N 102
4.3	Бібліятэка таварыства “Sokół” з чытальняй газет і часопісаў	1907–1914, 1916–1919	на 1914 г. – каля 1000 экз. на польскай мове	НГАБ. Ф. 306. Воп. 1. Спр. 19; Katalog książek polskich w bibliotece Stowarzyszenia „Sokół” w Mińsku gub. Mińsk, 1909. 16 s.; Nowy Kurier Litewski. Mińsk, 1916. N 92

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 3

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
4.4	Бібліятэка Таварыства мінскіх урачоў	з 1869	на 1909 г. – 7417 экз. кніг на рускай, польскай, нямецкай і французскай мовах па медыцыне; перыёдыка	НГАБ. Ф. 502. Воп. 1. Спр. 1–3; Отчет о действиях Общества минских врачей за первый год существования, составленный президентом Общества доктором Н. К. Бергом. Минск, 1868. 8 с.; Протокол годичного заседания Общества минских врачей. 18 сент. 1879 г. Минск, 1879. С. 7; Протокол заседания Общества минских врачей. 9 дек. 1887 г. Минск, 1888. С. 2–3, 20–21; Труды Общества минских врачей. за 1895/96 – 1902/03. Минск, 1899–1904; Протоколы и труды Общества минских врачей за 1904/05 и 1905/06 гг. Минск, 1905. С. 100–101; Протоколы Общества минских врачей за 1906/07 и 1907/08 гг. Минск, 1909. С. 9

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 3

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
4.5	Бібліятэка Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі	з 1876	на 1901 г. – больш за 1175 экз. кніг на рускай, польскай і замежных мовах	Очет Минского общества сельского хозяйства за 1883 г. Минск, [1884. 132 с.]; Грабовский Б. С. Краткий очерк двадцатипятилетней деятельности Минского общества сельского хозяйства… Минск, 1901. 74 с.
4.6	Мінскае таварыства аматараў прыродазнаўства, этнаграфіі і археалогіі	з 1912	у 1912 г. – каля 100 экз. кніг і перыядычных выданняў	Известия Минского общества любителей естествознания, этнографии и археологии. Минск, 1914. Вып.1. С.5–6, 8, 11, 29, 33–34; Болотоведение. 1912. № 4. С. 393
5	**Палітычных арганізацый (падпольныя бібліятэкі)**			
5.1	Бібліятэкі Мінскага гуртка народнікаў	1870-я		
5.2	Бібліятэка польскай палітычнай партыі "Пралетарыят"	1880-я		
5.3	Бібліятэкі марксісцкіх гурткоў – тыпаграфскіх рабочых, – чыгуначных майстэрань	1880-я		
5.4	Бібліятэкі Бунда	1901		
5.5	Бібліятэкі і чытальні "Союза русского народа"	1905		

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Заканчэнне табл. 3

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
5.6	Бібліятэка Мінскай групы РСДРП	1904, 1907		Большевики Белоруссии в первой русской революции. Москва, 1955. С. 60, 86; Документы и материалы по истории Белоруссии (1900–1917 гг.). Минск, 1953. Т. 3. С. 352; Очерки истории Коммунистической партии Белоруссии. Минск, 1968. Ч. 1. С. 196
5.7	Бібліятэка БСГ	1905, 1917		

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4. Прыватныя кнігазборы

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
1	**Бібліятэкі-чытальні**			
1.1	Чапяліньскага Ф.	з 1853	на польскай і замежных мовах	Tygodnik Ilustrowany. 1901. N 2. S. 37
2	**Бібліятэкі-чытальні пры кнігарнях**			
2.1	Гарадзенскага Б. А.	з 1860-х	універсальны – на рускай мове	Каталог книг и журналов библиотеки Б. А. Городенского в Минске. Вильна, 1894. 120 с.
2.2	Гадлеўскага Б. В.	у 1870-я – 1880-я	на польскай, рускай мовах	Каталог книг для чтения в книжном магазине Б. О. Годлевского в Минске. Минск, 1881. 74 с.

Працяг табл. 4

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
2.3	Савіцкай З. Ф.	1863–1894 (з 1890 г. – бібліятэка для чытання пры кнігарні ў Бабруйску)	кнігі, перыёдыка, ноты на польскай, рускай мовах	BN. Rkp. 2976. K. 5–88; НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 4928. Арк. 3; Słownik pracowników książki polskiej : suplement. Warszawa, 1985. S. 191
2.4	Фрэнкеля Ё. Д.	1880-я – 1919	універсальны – на рускай мове	Каталог русских книг и журналов для чтения, с указанием критико-биографических источников к известным произведениям русской и иностранной литературы, находящейся при книжном магазине Френкеля в Минске. Минск, 1894. 175 с.; ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 35

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 4

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
2.5	Фрумкіна В. Б.	1882–1919	на 1919 г. – 4000 экз. пераважна мастацкай літаратуры на рускай і замежных мовах	НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 9039. Арк. 4; ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 35, 38. Арк. 10; Каталог русских и иностранных книг и журналов библиотеки В. Фрумкина в Минске. Минск, 1891. [6], 127 с.; Прибавления к каталогу русских и иностранных книг и журналов библиотеки В. Фрумкина в Минске. Минск ; Вильна, 1893. 61 с.; Каталог русских и иностранных книг и журналов библиотеки В. Фрумкина в Минске. Минск, 1911. 127 с.
2.6	Адамовіча Б. Э.	1895–1898	на польскай, рускай мовах	Zienkiewicz T. Polskie życie literackie w Mińsku… S. 89
2.7	Філіповіча-Дубовіка Я. А.	1898–1908	на польскай, рускай мовах	НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 6251. Арк. 58
2.8	Макоўскага В. В.	1900–1919	кнігі, перыёдыка, ноты на польскай, рускай, беларускай, замежных мовах	Katalog czytelni W. Makowskiego. Mińsk ; Wilno, 1913. IV, 54 s.; Katalog czytelni W. Makowskiego. Mińsk ; Wilno, 1913. IV, 16 s.; Katalog pism księgarni W. Makowskiego. Wilno ; Mińsk, 1908. 8 s.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 4

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
2.9	Лаўрэцкай Л. Ф.	1903–1906		НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 7667. Арк. 25
2.10	Міхелеса Е. Н.	1905–1906		НГАБ. Ф. 295. Воп. 1. Спр. 7667. Арк. 38
3	**Хатнія кабінеты**			
3.1	Кабылінскага Ю. С.	да 1858	рукапісы XIV–XIX ст., старадрукі, у іх ліку на старабеларускай мове	Kowalewska Z. Obrazki Mińskie… S. 32
3.2	Гаўсмана М. А.	да 1889		Минские губернские ведомости. 1880. 19 апреля. С. 216–217; Kraj. 1889. N 43. 27 paźdz. S. 16
4	**Бібліятэкі-калекцыі**			
4.1	Вітаноўскага Д.	да 1848	каля 6000 экз. на польскай і лацінскай мовах па гісторыі, праве, мастацкай літаратуры, бібліяграфіі	Radziszewski F. Wiadomość historyczno-statystyczna… S. 49
4.2	Легатовіча І.	да 1867	на польскай і замежных мовах	Dziennik Wileński. 1825. T. 1. S. 488–500 ; T. 2. S. 109–116, 206–210; Radziszewski F. Wiadomość historyczno-statystyczna… S. 49; Прокошина Е. С. Очерк свободомыслия и атеизма в Белоруссии в XIX в. Минск, 1973. С. 50

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Працяг табл. 4

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
4.3	Татура Г. Х.	1870-я – 1907	каля 6500 экз. на рускай, царкоўнаславянскай, старабеларускай, польскай мовах у іх ліку 48 рукапісаў XIV–XIX стст.	Параделов М. Я. Адресная книга русских библиофилов… С. 116; Шуманский Е. А. Справочная книга для русских библиофилов… С. 108; Матар'ялы аб музеі Г. Х. Татура ў Менску // Запіскі аддзелу гуманітарных навук. Менск, 1929. Кн. 8, т. 3. С. 553–559
4.4	Зубакіна С. П.	да 1919	больш за 10 000 экз. на рускай, польскай, старабеларускай, замежных мовах па гісторыі, прыродазнаўстве, усеагульнай і расійскай славеснасці, у іх ліку старадрукі XVII–XVIII ст.	Параделов М. Я. Адресная книга русских библиофилов и собирателей гравюр, литографий, лубков и прочих произведений печати. С. 43; Шуманский Е. А. Справочная книга для русских библиофилов и коллекционеров. С. 38; ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 35. Арк. 195–209; Спр. 38. Арк. 10–37
4.5	Бампі І.-Б.	да 1888	6000 экз. пераважна гебраіка – рукапісы, інкунабулы, палеатыпы	Еврейская энциклопедия : [в 16 т.]. СПб., [1909]. Т. 3. Стлб. 752–753
4.6	Рабіновіча Л.	да 1887	больш за 4000 экз., гебраіка	Еврейская энциклопедия : [в 16 т.]. СПб., [1908]. Т. 1. Стлб. 554

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Заканчэнне табл. 4

№ п/п	Уладальнікі	Гады дзейнасці	Фонд (колькасць, змест)	Вопісы, каталогі, крыніцы
4.7	Чапскай М. (?)	да 1919	на 1919 г. – каля 1000 экз. кніг пераважна мастацкай літаратуры і па лесаводстве на замежнай і рускай мовах	ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 29. Арк. 16; Спр. 38. Арк. 10
4.8	Чуліцкага [Дз. Ф.?]	да 1919	на 1919 г. – 150 экз. кніг па юрыспрудэнцыі і палітэканоміі на рускай мове	ДАМВ. Ф. 322. Воп. 1. Спр. 29. Арк. 16
Усяго		**больш за 150 бібліятэк, кнігазбораў**		

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дадатак 9

Ілюстрацыі

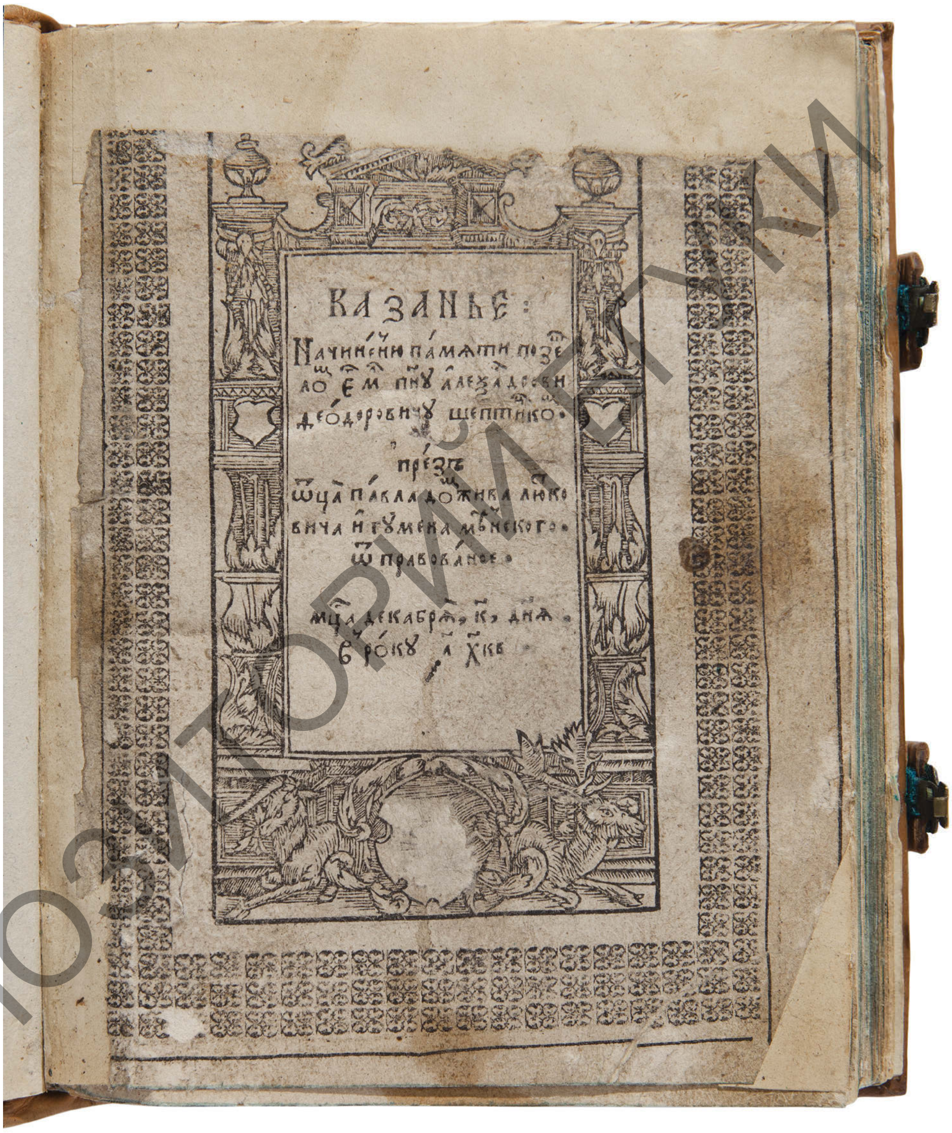

Тытульны аркуш выдання

Казанье на чиненю памяти по зешлом его милости пану Александрови Федоровичу Шептицком, през отца Павла Домжива Лютковича игумена менского отправованое месяца декабря 20 дня в року 1622

Захоўваецца ў Дзяржаўным гістарычным музеі ў Маскве (Расія)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

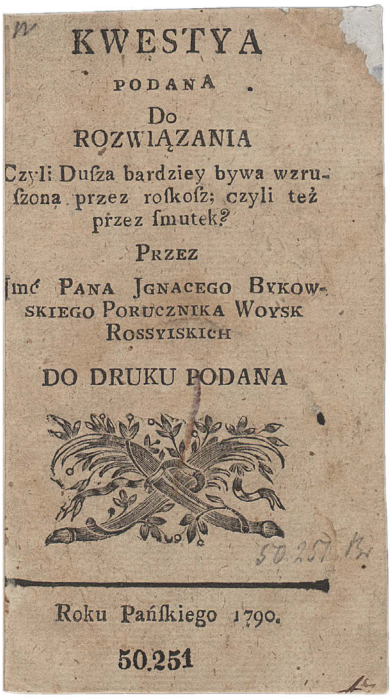
KWESTYA
PODANA
Do
ROZWIĄZANIA
Czyli Duſza bardziey bywa wzruſzona przez roſkoſz; czyli też przez ſmutek?
Przez
Jmć Pana Jgnacego Bykowskiego Porucznika Woysk Rossyiskich
DO DRUKU PODANA
Roku Pańſkiego 1790.
50.251

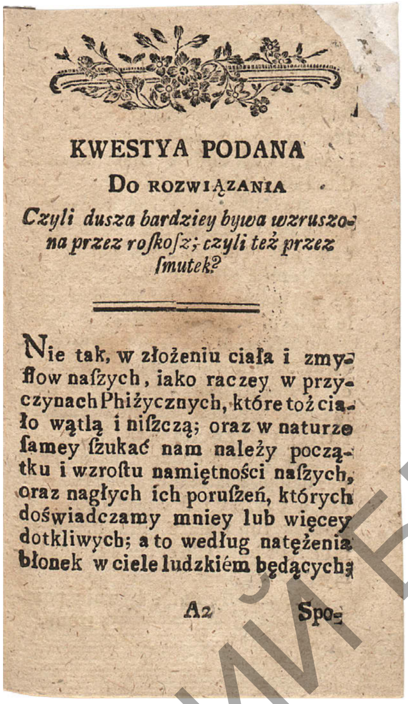
KWESTYA PODANA
Do ROZWIĄZANIA
Czyli dusza bardziey bywa wzruszona przez roſkoſz; czyli też przez ſmutek?

Nie tak, w złożeniu ciała i zmyſłow naſzych, iako raczey w przyczynach Phiżycznych, które tożciało wątlą i niſzczą; oraz w naturze ſamey ſzukać nam należy początku i wzroſtu namiętności naſzych, oraz nagłych ich poruſzeń, których doświadczamy mniey lub więcey dotkliwych; a to według natężenia błonek w ciele ludzkiém będącycha

A2 Spo-

ſit veritate; aut non ſit ſequendum, quod melius ſit: conſvetudo vetus ſine veritate, vetustas erroris eſt.
XLVIII. Qui virtute caret, malus eſt: qui amore, miser.
XLIX. Furtum non facies, Juriſtæ ſribitur hæc lex: non occides, pertinet ad medicum.
Jednakże choć rzadko, znayduią ſię iednak i Juryści ſprawiedliwi i medycy doſkonali.

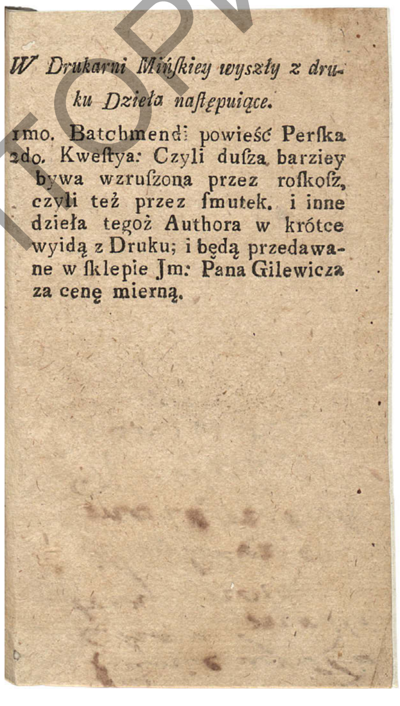
W Drukarni Mińſkiey wyszły z druku Dzieła naſtępuiące.
1mo. Batchmendi powieść Perſka.
2do. Kweſtya: Czyli duſza barziey bywa wzruſzona przez roſkoſz, czyli też przez ſmutek. i inne dzieła tegoż Authora w krótce wyidą z Druku; i będą przedawane w ſklepie Jm: Pana Gilewicza za cenę mierną.

Тытульны аркуш і старонкі выдання мінскіх базыльян (1790)

Захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы
імя Асалінькіх (Асалінэум) у Вроцлаве (Польшча)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

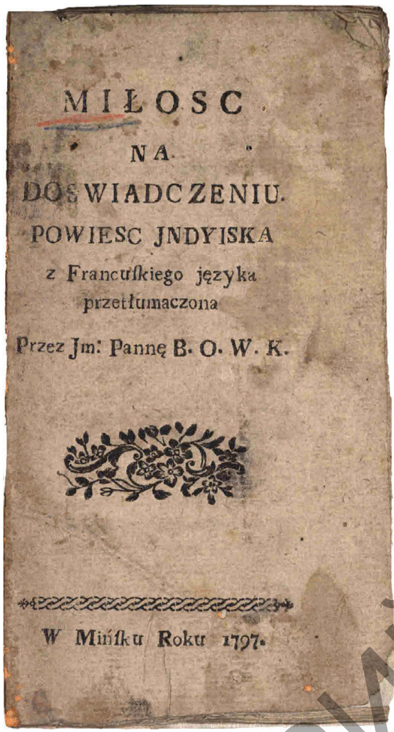
MIŁOSC
NA
DOSWIADCZENIU.
POWIESC JNDYISKA
z Francuſkiego języka
przetłumaczona
Przez Jm: Pannę B. O. W. K.

W Mińſku Roku 1797.

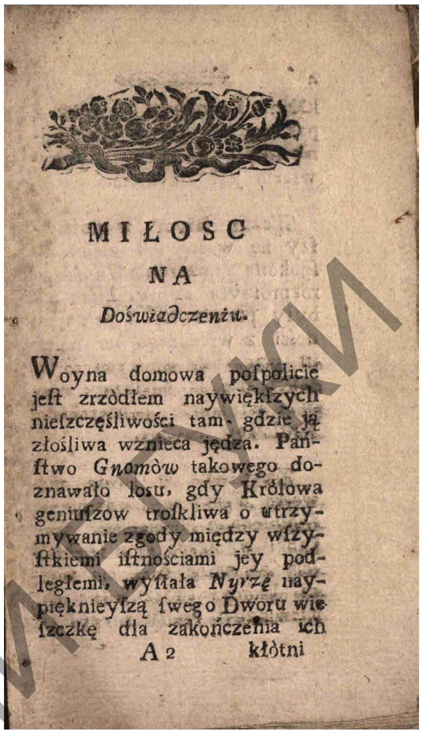
MIŁOSC
NA
Doświadczeniu.

Woyna domowa poſpolicie jeſt zrzodłem naywiękſzych nieſzczęśliwości tam, gdzie ją złośliwa wznieca jędza. Państwo *Gnomów* takowego doznawało losu, gdy Krolowa geniuſzow troſkliwa o utrzymywanie zgody między wſzyſtkiemi iſtnościami jey podległemi, wyſłała *Nyrzę* naypięknieyſzą ſwego Dworu wieſzczkę dla zakończenia ich

A 2 kłótni

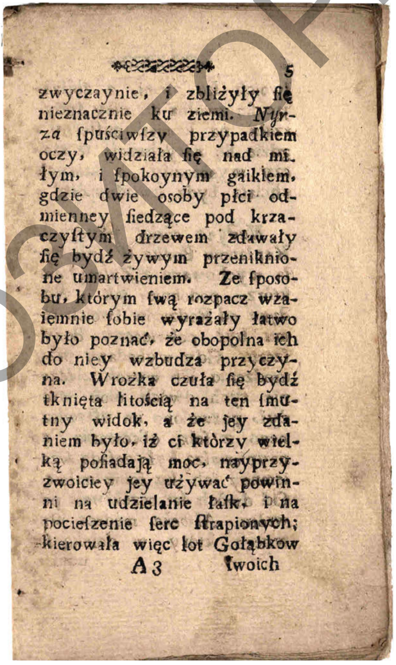
5
zwyczaynie, i zbliżyły ſię nieznacznie ku ziemi. *Nyrza* ſpuściwſzy przypadkiem oczy, widziała ſię nad miłym, i ſpokoynym gaikiem, gdzie dwie osoby płci odmienney ſiedzące pod krzaczyſtym drzewem zdawały ſię bydź żywym przeniknione umartwieniem. Ze ſposobu, którym ſwą rozpacz wzaiemnie ſobie wyrażały łatwo było poznać, że obopolna ich do niey wzbudza przyczyna. Wrożka czuła ſię bydź tknięta litością na ten ſmutny widok, a że jey zdaniem było, iż ci ktorzy wielką poſiadają moc, nayprzyzwoiciey jey używać powinni na udzielanie łaſk, i na pocieſzenie ſerc ſtrapionych; kierowała więc lot Gołąbkow

A 3 ſwoich

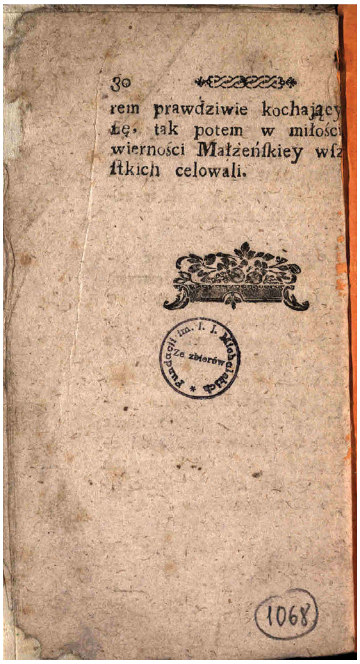
30
rem prawdziwie kochający ſię, tak potem w miłości wierności Małżeńſkiey wſz- ſtkich celowali.

Тытульны аркуш і старонкі выдання Губернскай друкарні (1797)

Захоўваецца ў Бібліятэцы Інстытута літаратурных даследаванняў Польскай акадэміі навук (Варшава)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУ

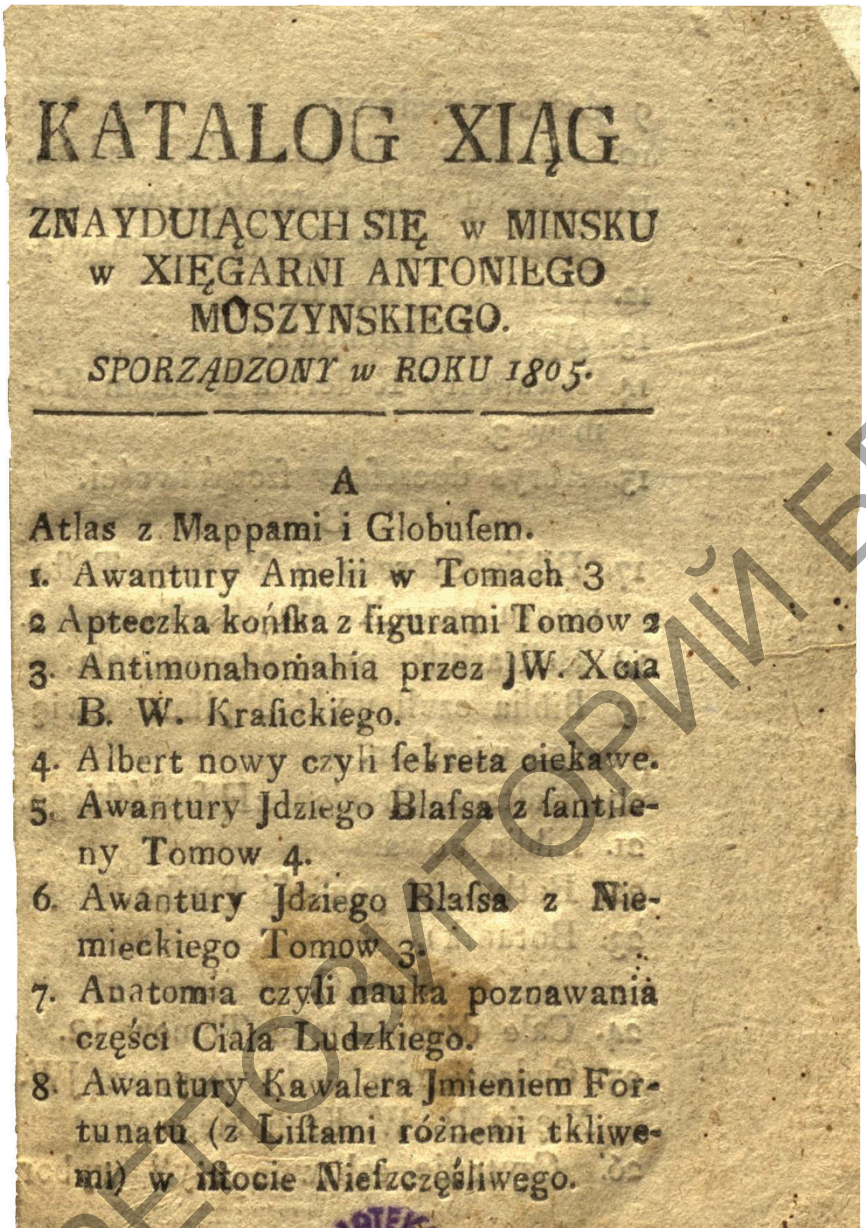

KATALOG XIĄG

ZNAYDUIĄCYCH SIĘ w MINSKU
w XIĘGARNI ANTONIEGO
MÛSZYNSKIEGO.
SPORZĄDZONY w ROKU 1805.

A

Atlas z Mappami i Globuſem.
1. Awantury Amelii w Tomach 3
2 Apteczka końſka z figurami Tomow 2
3. Antimonahomahia przez JW. Xcia B. W. Kraſickiego.
4. Albert nowy czyli ſekreta ciekawe.
5. Awantury Jdziego Blaſsa z ſantileny Tomow 4.
6. Awantury Jdziego Blaſsa z Niemieckiego Tomow 3.
7. Anatomia czyli nauka poznawania części Ciała Ludzkiego.
8. Awantury Kawalera Jmieniem Fortunatu (z Liſtami różnemi tkliwemi) w iſtocie Nieſzczęśliwego.

BIBLIOTEKA NARODOWA BN

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Першы друкаваны мінскі кнігагандлёвы каталог (1805)

Захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве

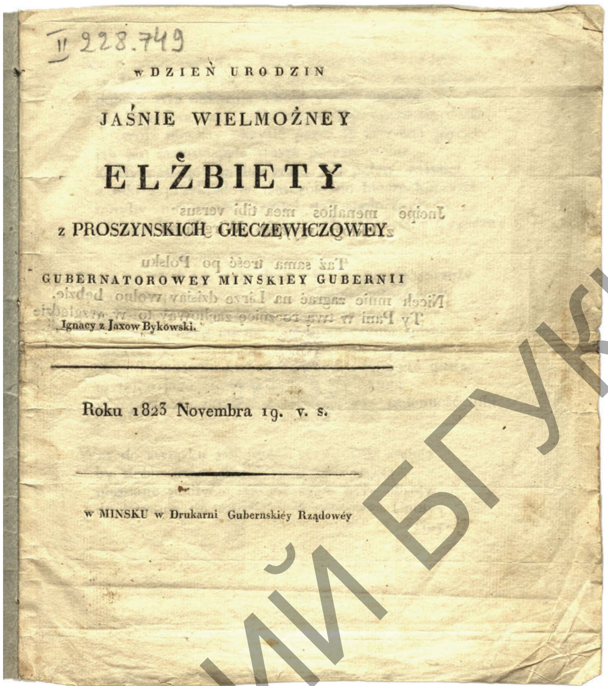
II 228.749

w DZIEŃ URODZIN

JAŚNIE WIELMOŻNEY

ELŻBIETY

z PROSZYNSKICH GIECZEWICZOWEY

GUBERNATOROWEY MINSKIEY GUBERNII

Ignacy z Jaxow Bykowski.

Roku 1823 Novembra 19. v. s.

w MINSKU w Drukarni Guberskiéy Rządowéy

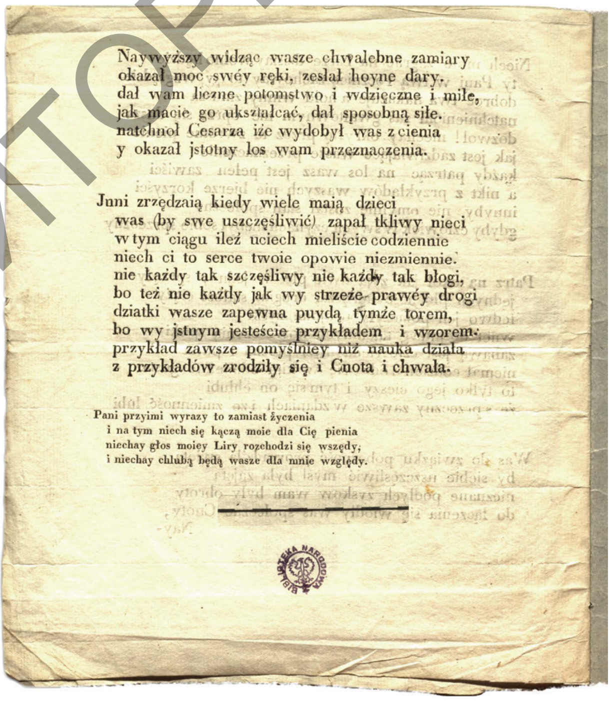

Naywyższy widząc wasze chwalebne zamiary
okazał moc swéy ręki, zesłał hoyne dary.
dał wam liczne potomstwo i wdzięczne i miłe,
jak macie go ukształcać, dał sposobną siłe.
natchnoł Cesarza iże wydobył was z cienia
y okazał jstotny los wam przeznaczenia.

Jnni zrzędzaią kiedy wiele maią dzieci
was (by swe uszczęśliwić) zapał tkliwy nieci
w tym ciągu ileż uciech mieliście codziennie
niech ci to serce twoie opowie niezmiennie.
nie każdy tak szczęśliwy nie każdy tak błogi,
bo też nie każdy jak wy strzeże prawéy drogi
dziatki wasze zapewna puydą tymże torem,
bo wy jstnym jesteście przykładem i wzorem:
przykład zawsze pomyślniey niż nauka działa
z przykładów zrodziły się i Cnota i chwała.

Pani przyimi wyrazy to zamiast życzenia
i na tym niech się kączą moie dla Cię pienia
niechay głos moiey Liry rozchodzi się wszędy;
i niechay chlubą będą wasze dla mnie względy.

BIBLIOTEKA NARODOWA

Тытульны аркуш і апошняя старонка выдання Губернскай друкарні (1823)

Захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

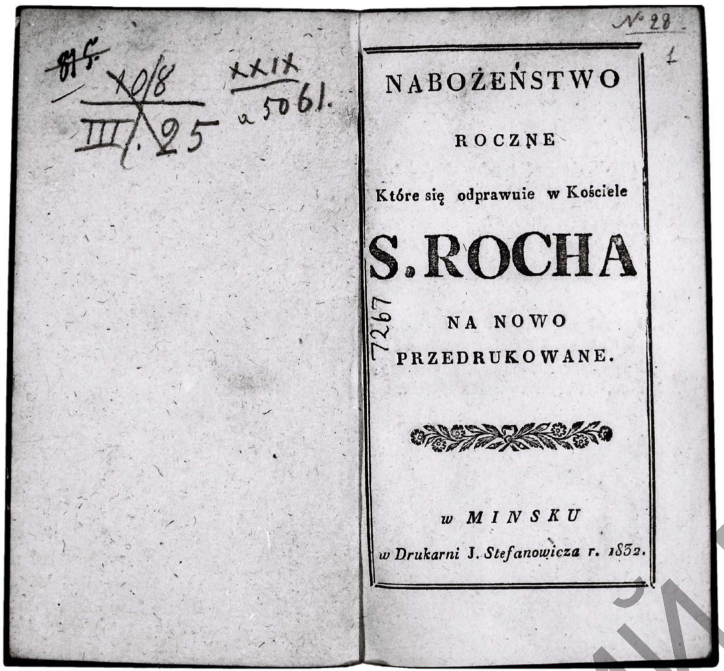
NABOŻEŃSTWO
ROCZNE
Które się odprawuie w Kościele
S. ROCHA
NA NOWO
PRZEDRUKOWANE.

w MINSKU
w Drukarni J. Stefanowicza r. 1832.

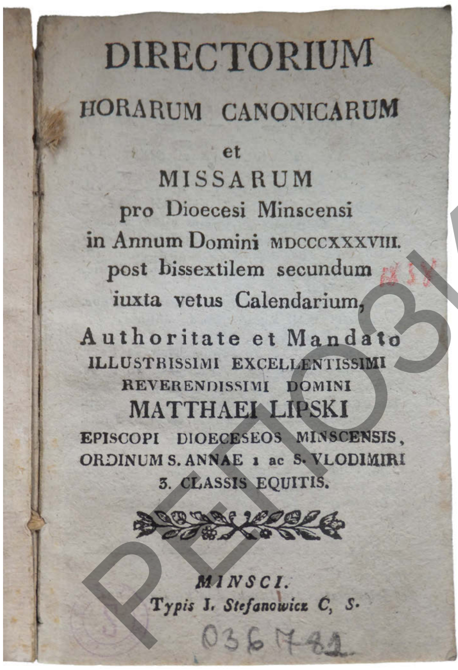
DIRECTORIUM
HORARUM CANONICARUM
et
MISSARUM
pro Dioecesi Minscensi
in Annum Domini MDCCCXXXVIII.
post bissextilem secundum
iuxta vetus Calendarium,
Authoritate et Mandato
ILLUSTRISSIMI EXCELLENTISSIMI
REVERENDISSIMI DOMINI
MATTHAEI LIPSKI
EPISCOPI DIOECESEOS MINSCENSIS,
ORDINUM S. ANNAE 1 ac S. VLODIMIRI
3. CLASSIS EQUITIS.

MINSCI.
Typis J. Stefanowicz C. S.

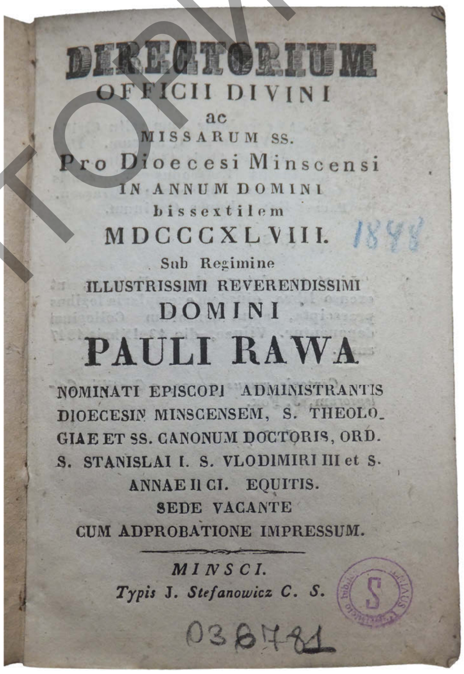
DIRECTORIUM
OFFICII DIVINI
ac
MISSARUM SS.
Pro Dioecesi Minscensi
IN ANNUM DOMINI
bissextilem
MDCCCXLVIII.
Sub Regimine
ILLUSTRISSIMI REVERENDISSIMI
DOMINI
PAULI RAWA
NOMINATI EPISCOPI ADMINISTRANTIS
DIOECESIN MINSCENSEM, S. THEOLO_
GIAE ET SS. CANONUM DOCTORIS, ORD.
S. STANISLAI I. S. VLODIMIRI III et S.
ANNAE II Cl. EQUITIS.
SEDE VACANTE
CUM ADPROBATIONE IMPRESSUM.

MINSCI.
Typis J. Stefanowicz C. S.

Рэлігійныя выданні, надрукаваныя І. Стафановічам

Nabożeństwo roczne, które się odprawuie w kościele S. Rocha, na nowo przedrukowane (1832)
Захоўваецца ў Расійскай нацыянальнай бібліятэцы (Санкт-Пецярбург)

Directoriumy (1838, 1848)
Захоўваецца ў Бібліятэцы Вільнюскага ўніверсітэта

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

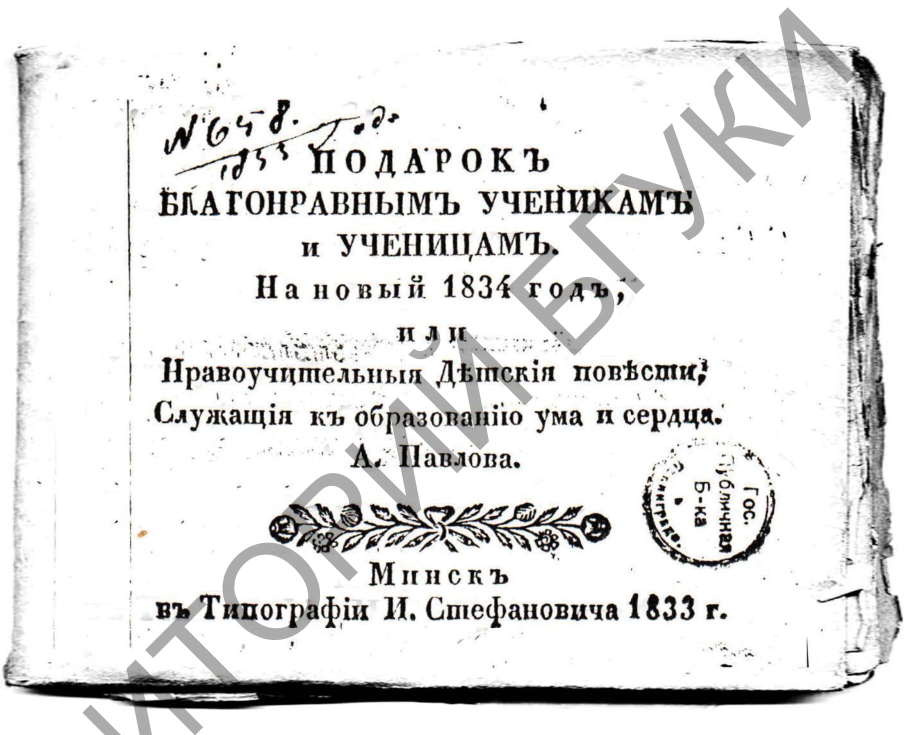

Кніга-малютка (9×12 см), выдадзеная ў 1833 г. у друкарні І. Стафановіча

Захоўваецца ў Расійскай нацыянальнай бібліятэцы (Санкт-Пецярбург)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

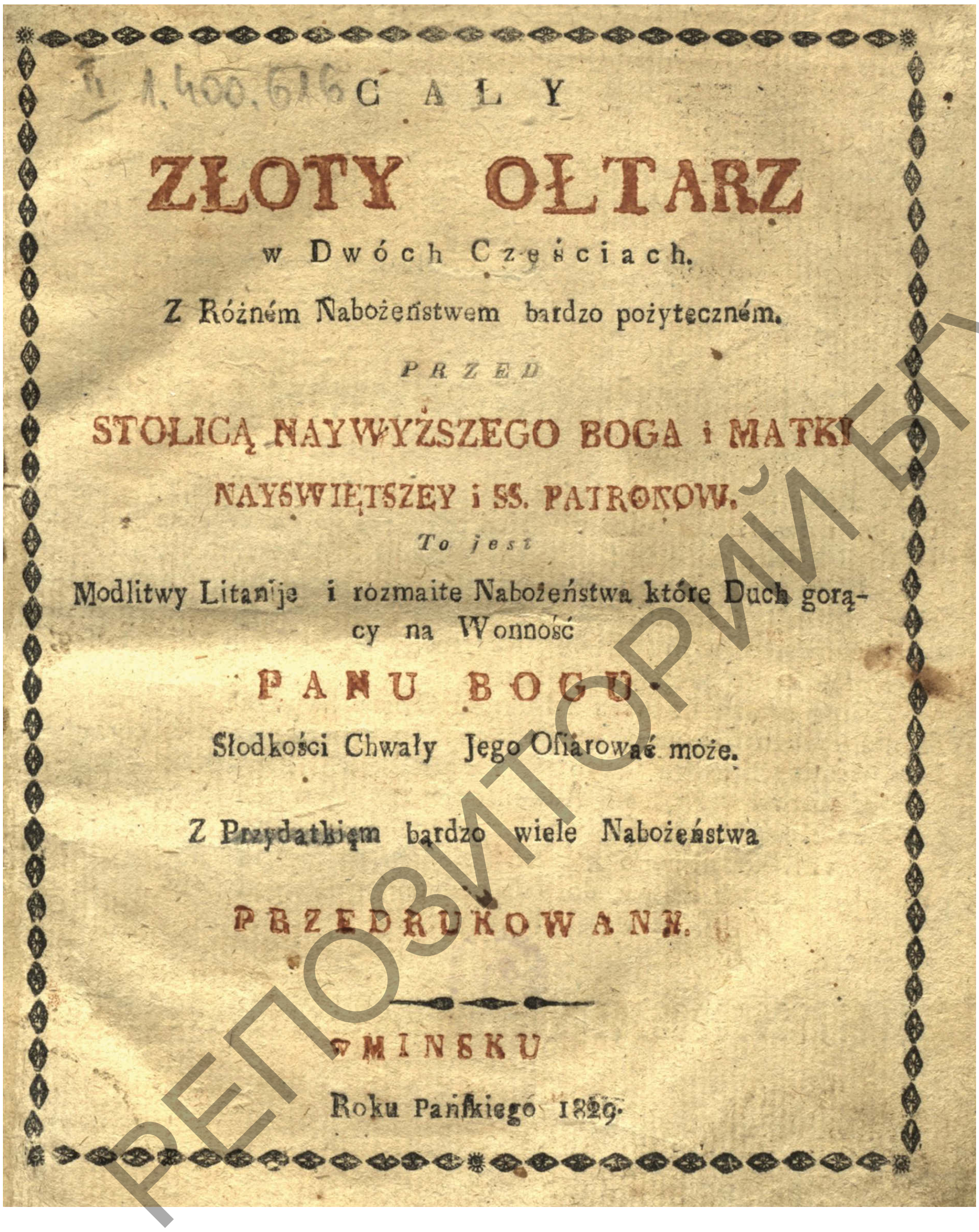
I 1.400.616

CAŁY

ZŁOTY OŁTARZ

w Dwóch Częściach.

Z Różnem Nabożeństwem bardzo pożytecznem.

PRZED

STOLICĄ NAYWYŻSZEGO BOGA i MATKI

NAYŚWIĘTSZEY i SS. PATRONOW.

To jest

Modlitwy Litanije i rozmaite Nabożeństwa które Duch gorą-
cy na Wonność

PANU BOGU.

Słodkości Chwały Jego Ofiarować może.

Z Przydatkiem bardzo wiele Nabożeństwa

PRZEDRUKOWANE.

W MINSKU

Roku Pańskiego 1829.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тытульны аркуш выдання

Cały złoty ołtarz w dwóch częściach (1829)

Захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве (Польшча)

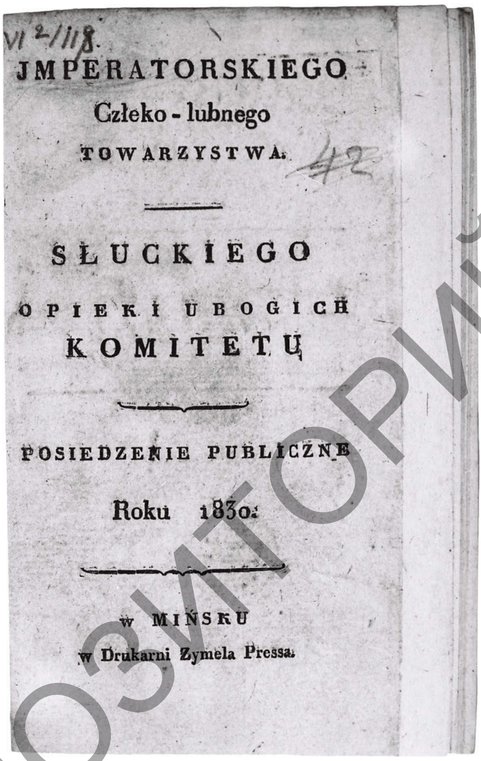
JMPERATORSKIEGO
Człeko-lubnego
TOWARZYSTWA.

SŁUCKIEGO
OPIEKI UBOGICH
KOMITETU

POSIEDZENIE PUBLICZNE
Roku 1830.

W MIŃSKU
w Drukarni Zymela Pressa.

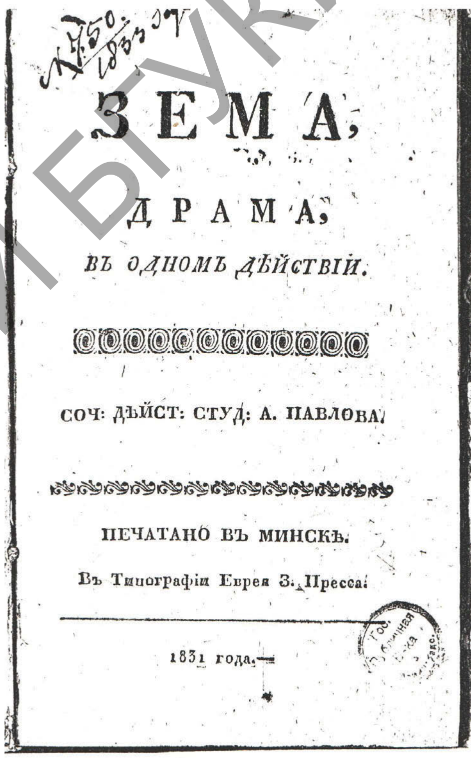
ЗЕМА,
ДРАМА,
въ одномъ дѣйствіи.

Соч: дѣйст: студ: А. Павлова.

Печатано въ Минскѣ.
Въ Типографіи Еврея З. Прессы.

1831 года.

Тытульныя аркушы выданняў (1830, 1831), надрукаваны З. Прэсам

Захоўваюцца ў Расійскай нацыянальнай бібліятэцы (Санкт-Пецярбург)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тытульны аркуш выдання на іўрыце (1836), надрукавана Г. Э. Бланштэйнам

Захоўваецца ў Расійскай нацыянальнай бібліятэцы (Санкт-Пецярбург)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

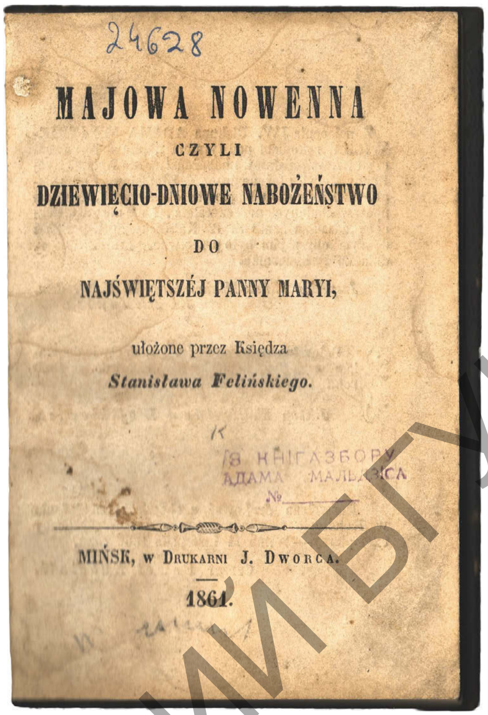

MAJOWA NOWENNA

CZYLI

DZIEWIĘCIO-DNIOWE NABOŻEŃSTWO

DO

NAJŚWIĘTSZÉJ PANNY MARYI,

ułożone przez Księdza

Stanisława Felińskiego.

24628
З КНІГАЗБОРУ АДАМА МАЛЬДЗІСА №

MIŃSK, w Drukarni J. Dworca.

1861.

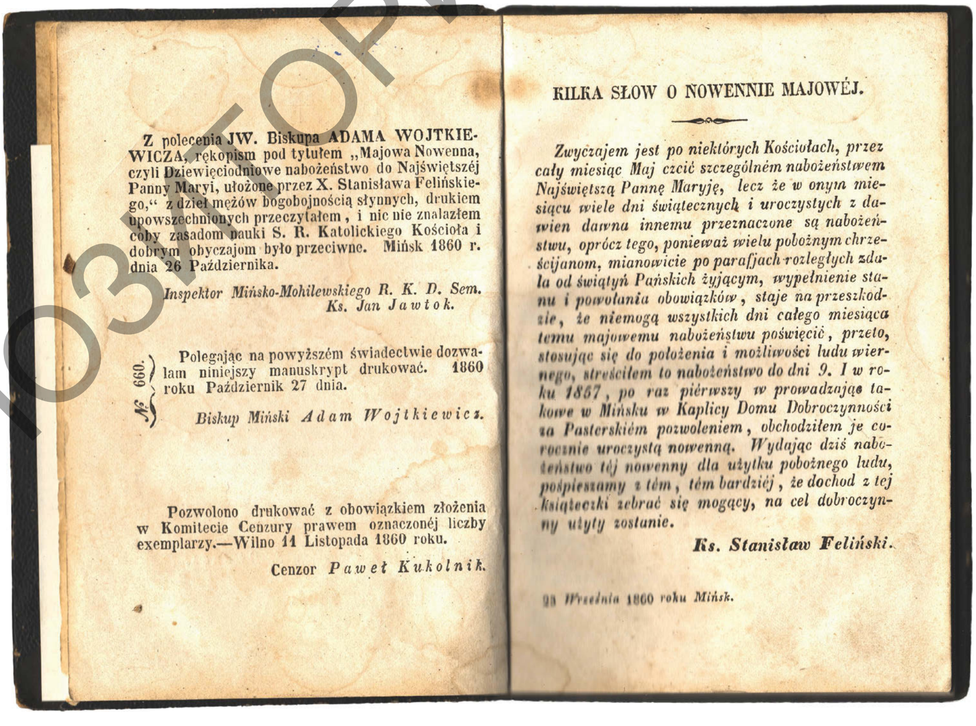

Z polecenia JW. Biskupa ADAMA WOJTKIEWICZA, rękopism pod tytułem „Majowa Nowenna, czyli Dziewięciodniowe nabożeństwo do Najświętszéj Panny Maryi, ułożone przez X. Stanisława Felińskiego,“ z dzieł mężów bogobojnością słynnych, drukiem upowszechnionych przeczytałem, i nic nie znalazłem coby zasadom nauki S. R. Katolickiego Kościoła i dobrym obyczajom było przeciwne. Mińsk 1860 r. dnia 26 Października.

Inspektor Mińsko-Mohilewskiego R. K. D. Sem.
Ks. Jan Jawtok.

№ 660. Polegając na powyższém świadectwie dozwalam niniejszy manuskrypt drukować. 1860 roku Październik 27 dnia.

Biskup Miński Adam Wojtkiewicz.

Pozwolono drukować z obowiązkiem złożenia w Komitecie Cenzury prawem oznaczonéj liczby exemplarzy.—Wilno 11 Listopada 1860 roku.

Cenzor *Paweł Kukolnik.*

KILKA SŁOW O NOWENNIE MAJOWÉJ.

Zwyczajem jest po niektórych Kościołach, przez cały miesiąc Maj czcić szczególném nabożeństwem Najświętszą Pannę Maryję, lecz że w onym miesiącu wiele dni świątecznych i uroczystych z dawien dawna innemu przeznaczone są nabożeństwu, oprócz tego, ponieważ wielu pobożnym chrześcijanom, mianowicie po parafjach rozległych zdala od świątyń Pańskich żyjącym, wypełnienie stanu i powołania obowiązków, staje na przeszkodzie, że niemogą wszystkich dni całego miesiąca temu majowemu nabożeństwu poświęcić, przeto, stosując się do położenia i możliwości ludu wiernego, streściłem to nabożeństwo do dni 9. I w roku 1857, po raz piérwszy w prowadzając takowe w Mińsku w Kaplicy Domu Dobroczynności za Pasterskiém pozwoleniem, obchodziłem je corocznie uroczystą nowenną. Wydając dziś nabożeństwo téj nowenny dla użytku pobożnego ludu, pośpieszamy z tém, tém bardziéj, że dochod z tej książeczki zebrać się mogący, na cel dobroczynny użyty zostanie.

Ks. Stanisław Feliński.

28 Września 1860 roku Mińsk.

Тытульны аркуш і старонкі выдання (1861), укладзенага ксяндзом Станіславам Фяліньскім. Надрукавана Ёкелем Дворцам

Захоўваецца ў бібліятэцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

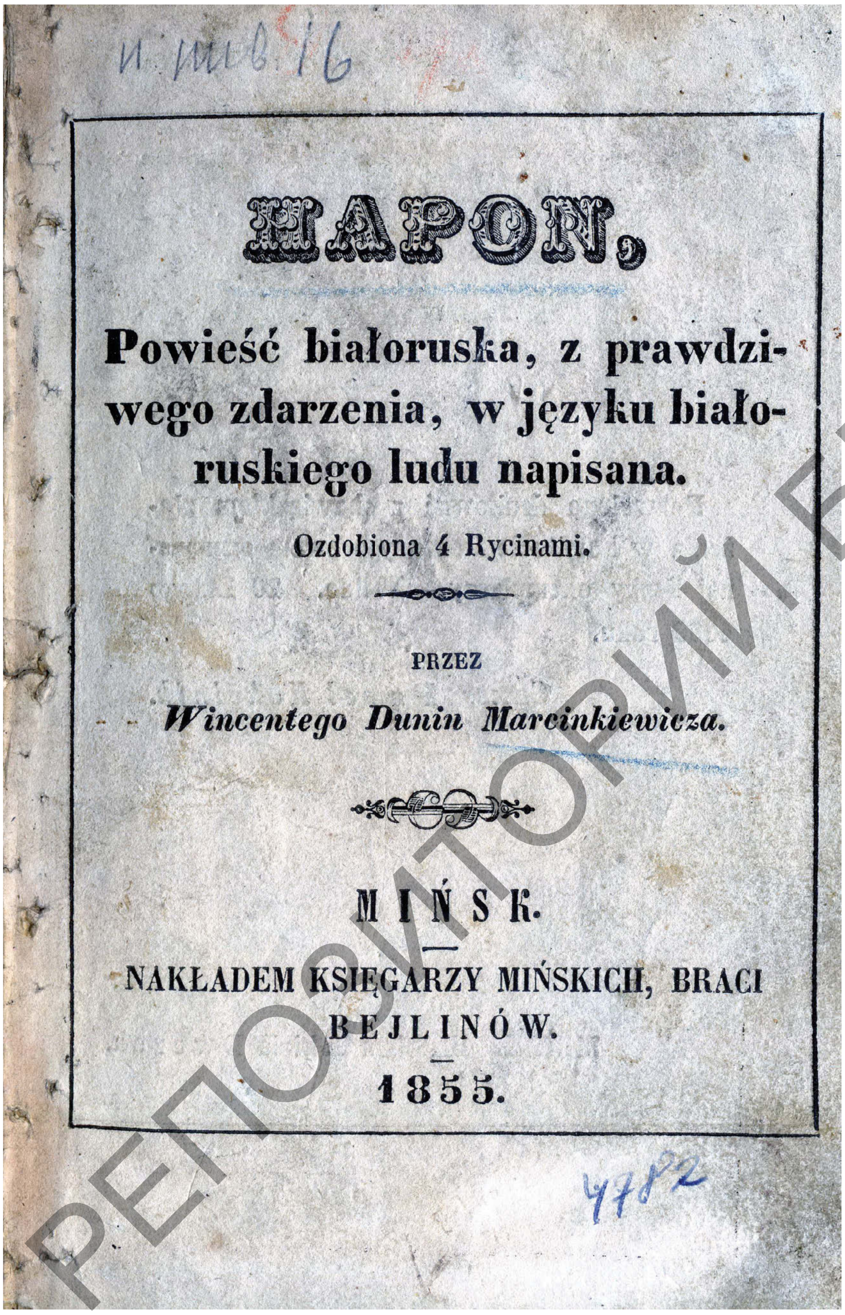
HAPON,

Powieść białoruska, z prawdziwego zdarzenia, w języku białoruskiego ludu napisana.

Ozdobiona 4 Rycinami.

PRZEZ

Wincentego Dunin Marcinkiewicza.

MIŃSK.

NAKŁADEM KSIĘGARZY MIŃSKICH, BRACI BEJLINÓW.

1855.

Тытульны аркуш *Напора* (1855) В. Дуніна-Марцінкевіча, надрукаваны накладам братоў Бейліных

Асобнік захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

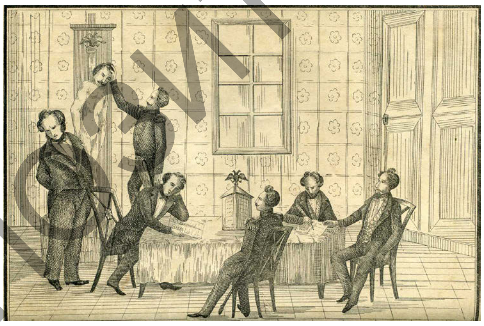

Гравюры К. Бжэскага, выкананыя ў літаграфіі Ф. Фалька
да *Наропа* (1855) В. Дуніна-Марцінкевіча

Асобнік захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным
музеі Рэспублікі Беларусь

РЕПОЗИТОРИЙ БГУ

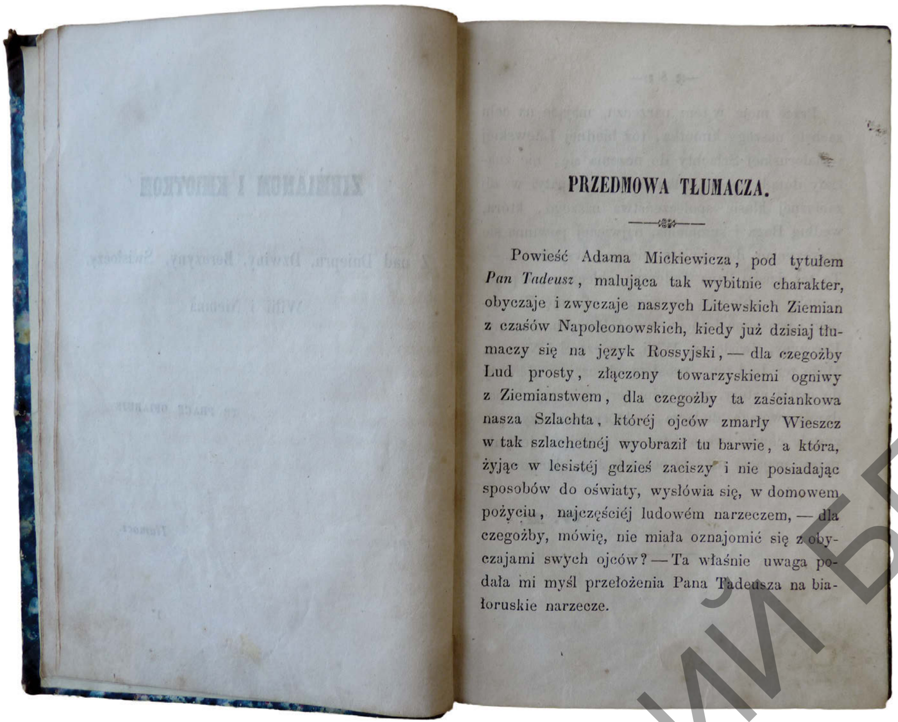

PRZEDMOWA TŁUMACZA.

Powieść Adama Mickiewicza, pod tytułem *Pan Tadeusz*, malująca tak wybitnie charakter, obyczaje i zwyczaje naszych Litewskich Ziemian z czasów Napoleonowskich, kiedy już dzisiaj tłumaczy się na język Rossyjski, — dla czegożby Lud prosty, złączony towarzyskiemi ogniwy z Ziemianstwem, dla czegożby ta zaściankowa nasza Szlachta, któréj ojców zmarły Wieszcz w tak szlachetnéj wyobraził tu barwie, a która, żyjąc w lesistéj gdzieś zaciszy i nie posiadając sposobów do oświaty, wysłówia się, w domowem pożyciu, najczęściéj ludowém narzeczem, — dla czegożby, mówię, nie miała oznajomić się z obyczajami swych ojców? — Ta właśnie uwaga podała mi myśl przełożenia Pana Tadeusza na białoruskie narzecze.

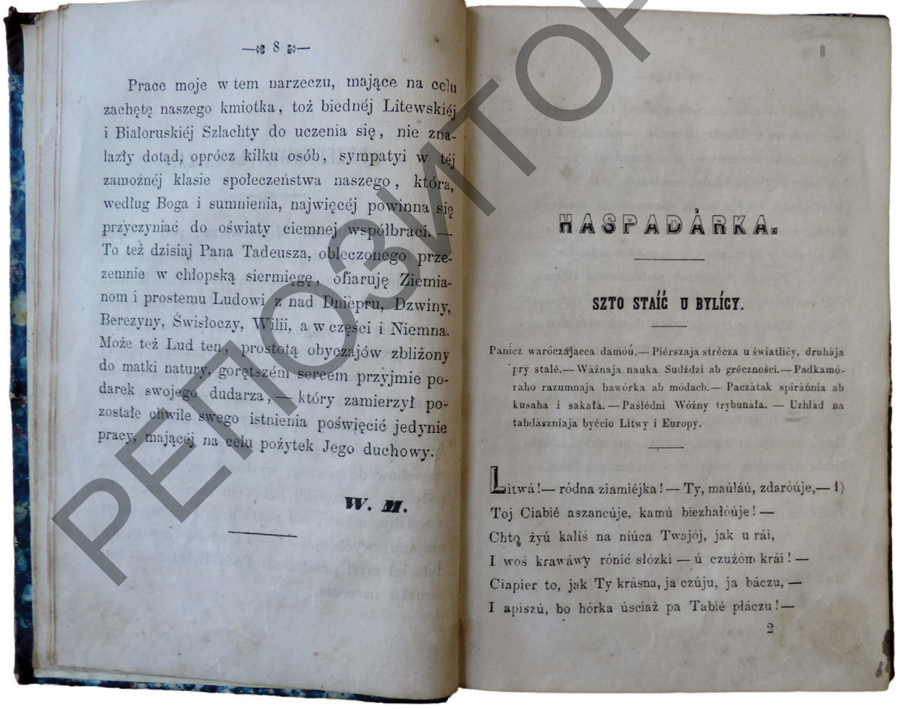

— 8 —

Prace moje w tem narzeczu, mające na celu zachętę naszego kmiotka, toż biednéj Litewskiéj i Białoruskiéj Szlachty do uczenia się, nie znalazły dotąd, oprócz kilku osób, sympatyi w téj zamożnéj klasie społeczeństwa naszego, która, według Boga i sumnienia, najwięcéj powinna się przyczyniać do oświaty ciemnej współbraci. — To też dzisiaj Pana Tadeusza, obleczonego przezemnie w chłopską siermięgę, ofiaruję Ziemianom i prostemu Ludowi z nad Dniepru, Dzwiny, Berezyny, Świsłoczy, Wilii, a w części i Niemna. Może też Lud ten, prostotą obyczajów zbliżony do matki natury, gorętszém sercem przyjmie podarek swojego dudarza, — który zamierzył pozostałe chwile swego istnienia poświęcić jedynie pracy, mającéj na celu pożytek Jego duchowy.

W. M.

HASPADÀRKA.

SZTO STAIĆ U BYLÍCY.

Paniez waróczajacca damóú. — Piérszaja strécza u światlićy, druhàja pry stalé. — Ważnaja nauka Sudździ ab gréczności. — Padkamóraho razumnaja hawórka ab módach. — Paczàtak spiràńnia ab kusaha i sakałà. — Paślédni Wóżny trybunàła. — Uzhlàd na tahdàszniaja byćcio Litwy i Europy.

Litwá! — ródna ziamiéjka! — Ty, maúláú, zdaróúje, — 1)
Toj Ciabié aszancúje, kamú biezhałóúje! —
Chtq żyú kaliś na níúca Twajój, jak u rái,
I woś krawáwy rónić słózki — ú czużóm krái! —
Ciapier to, jak Ty krásna, ja czúju, ja báczu, —
I apiszú, bo hórka úsciaż pa Tabié płáczu! —
2

Прадмова В. Дуніна-Марцінкевіча да *Pana Tadeusza* (1859) А. Міцкевіча

Асобнік захоўваецца ў Ягелонскай бібліятэцы ў Кракаве (Польшча)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

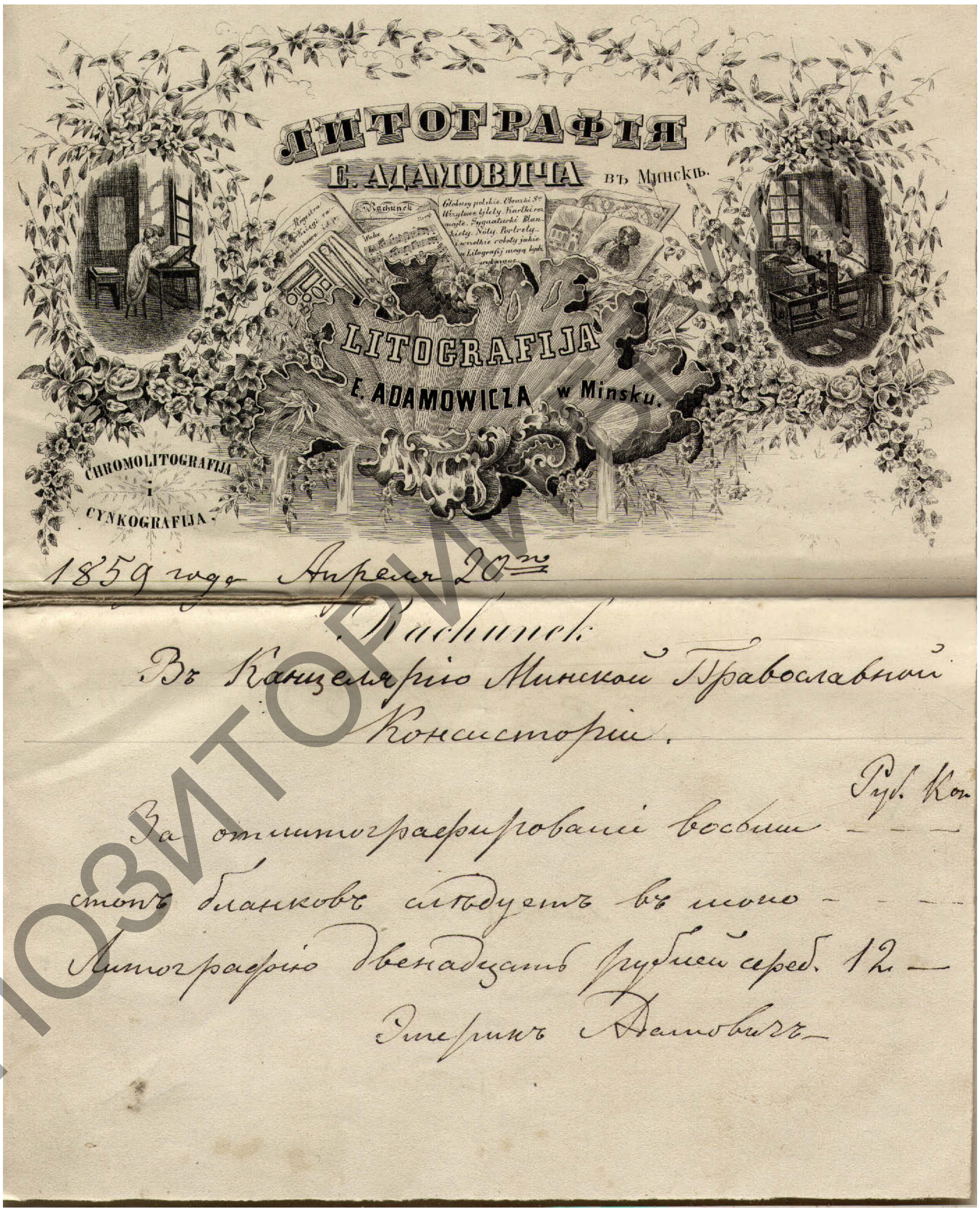
ЛИТОГРАФІЯ Е. АДАМОВИЧА въ Минскѣ.

LITOGRAFIJA E. ADAMOWICZA w Minsku.

CHROMOLITOGRAFIJA i CYNKOGRAFIJA.

1859 года Апреля 20го

Rachunek

Въ Канцелярію Минской Православной Консисторіи.

Руб. Коп.

За отлитографированіе восьми-сотъ бланковъ слѣдуетъ въ мою Литографію двенадцать рублей сереб. 12 —

Эмерикъ Адамовичъ

Фірменны бланк літаграфіі Э. Адамовіча (1859)

Захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі

РЕПОЗИТОРИЙ

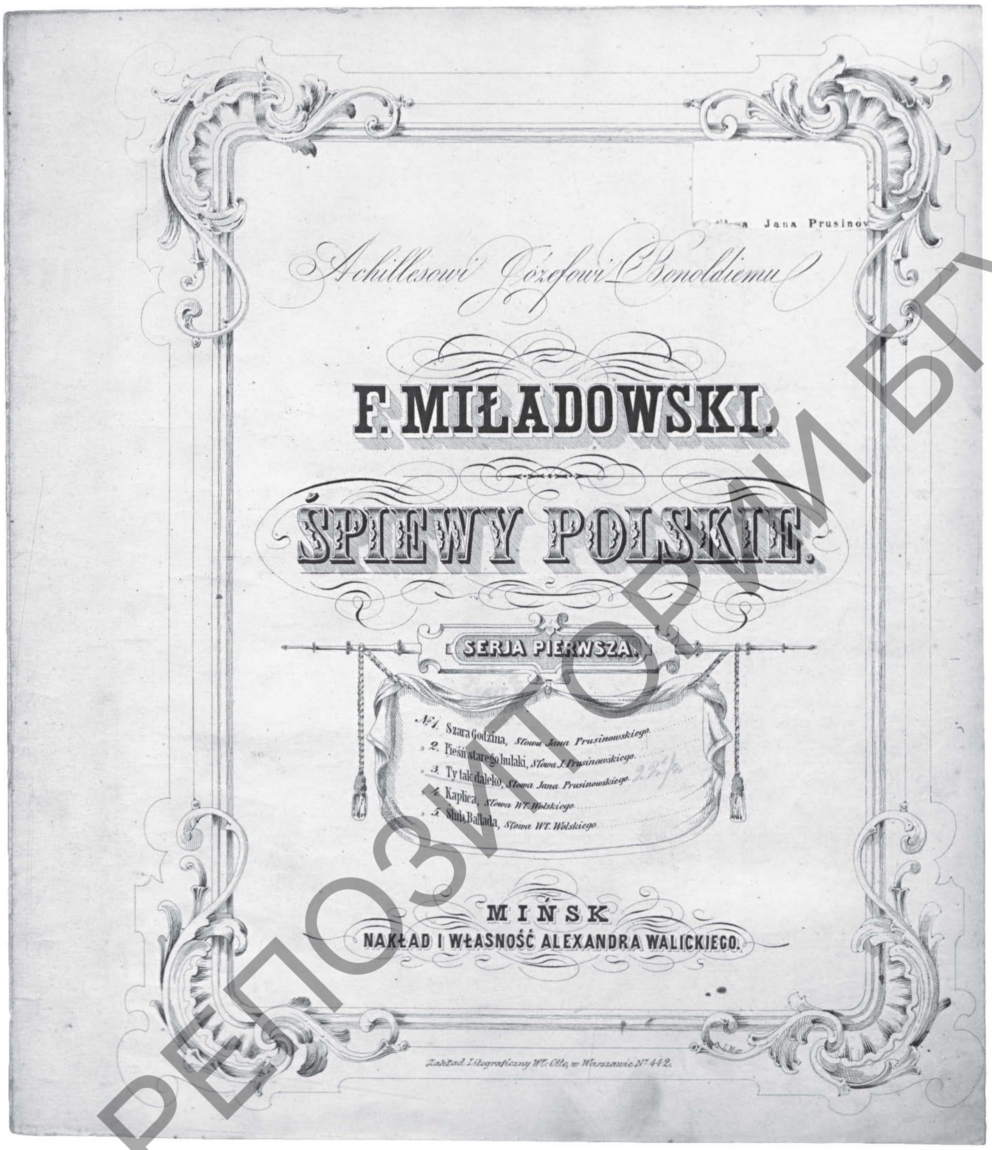

Вокладка нотнага выдання (1862?), надрукавана накладам А. Валіцкага

Захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве (Польшча)

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

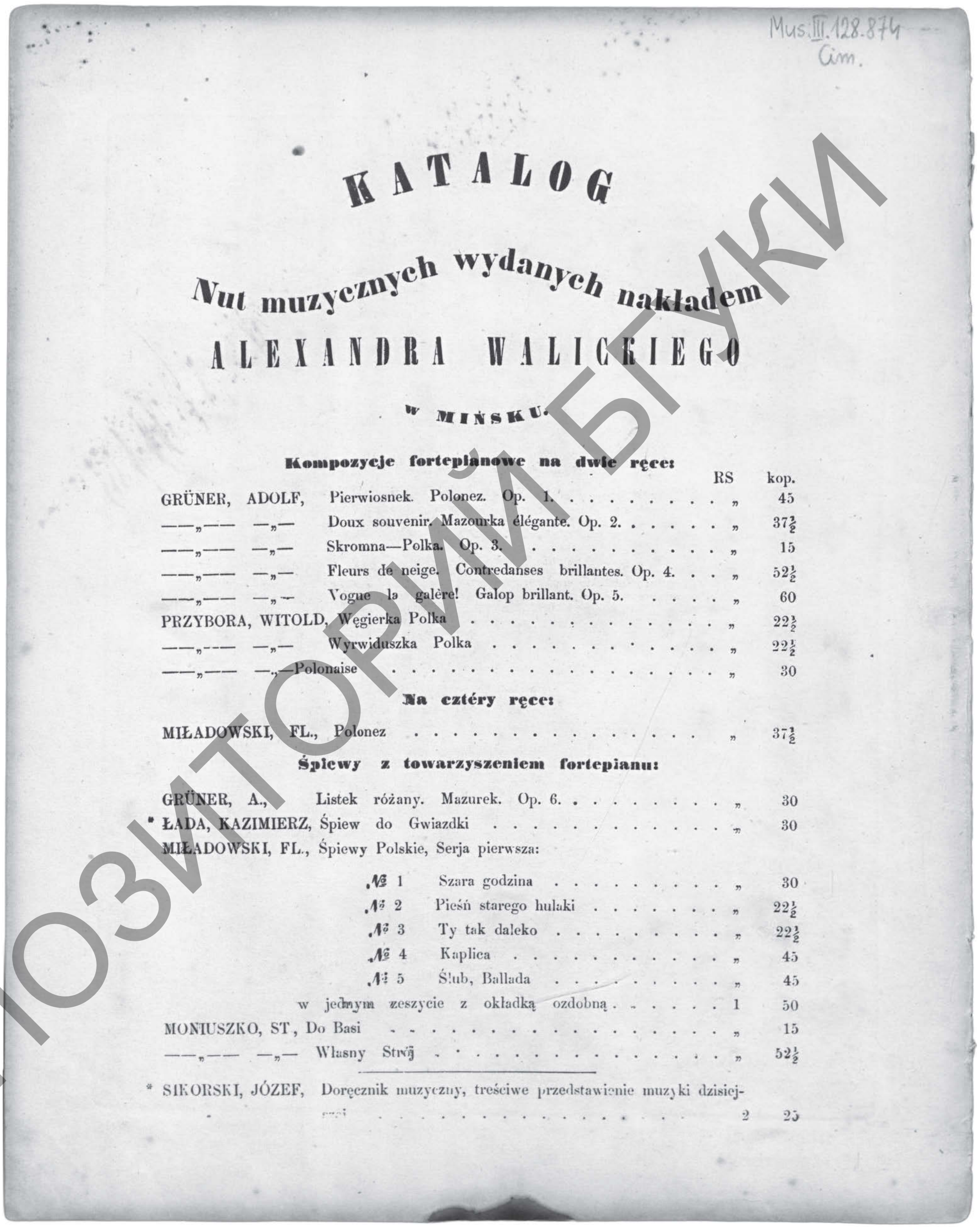

Mus. III. 128.874 Am.

KATALOG

Nut muzycznych wydanych nakładem ALEXANDRA WALICKIEGO w MIŃSKU.

Kompozycje fortepianowe na dwie ręce:

		RS	kop.
GRÜNER, ADOLF,	Pierwiosnek. Polonez. Op. 1.	„	45
——„—— —„—	Doux souvenir. Mazourka élégante. Op. 2.	„	37½
——„—— —„—	Skromna—Polka. Op. 3.	„	15
——„—— —„—	Fleurs de neige. Contredanses brillantes. Op. 4.	„	52½
——„—— —„—	Vogue la galère! Galop brillant. Op. 5.	„	60
PRZYBORA, WITOLD,	Węgierka Polka	„	22½
——„—— —„—	Wyrwiduszka Polka	„	22½
——„—— —„—	Polonaise	„	30

Na cztéry ręce:

MIŁADOWSKI, FL.,	Polonez	„	37½

Śpiewy z towarzyszeniem fortepianu:

GRÜNER, A.,	Listek różany. Mazurek. Op. 6.	„	30
* ŁADA, KAZIMIERZ,	Śpiew do Gwiazdki	„	30
MIŁADOWSKI, FL.,	Śpiewy Polskie, Serja pierwsza:		
	№ 1 Szara godzina	„	30
	№ 2 Pieśń starego hulaki	„	22½
	№ 3 Ty tak daleko	„	22½
	№ 4 Kaplica	„	45
	№ 5 Ślub, Ballada	„	45
	w jednym zeszycie z okładką ozdobną	1	50
MONIUSZKO, ST,	Do Basi	„	15
——„—— —„—	Własny Strój	„	52½
* SIKORSKI, JÓZEF,	Dorędznik muzyczny, treściwe przedstawienie muzyki dzisiejszej	2	25

Рэкламная абвестка з выдання *Śpiewy polskie* (1862 ?) Ф. Міладоўскага

Захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве (Польшча)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ГЕОГРАФІЯ
МИНСКОЙ ГУБЕРНІИ
(РОДИНОВѢДѢНІЕ).

Составилъ А. П. Смородскій.

Изданіе Минскаго Губернскаго Статистическаго Комитета.
Съ приложеніемъ карты.

МИНСКЪ.
Паровая типо-литографія Х. Я. Дворжеца.
1894.

Тытульны аркуш выдання А. П. Смародскага (1894), выдадзена Мінскім губернскім статыстычным камітэтам і надрукавана Х. Я. Дворжацам

Асобнік захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

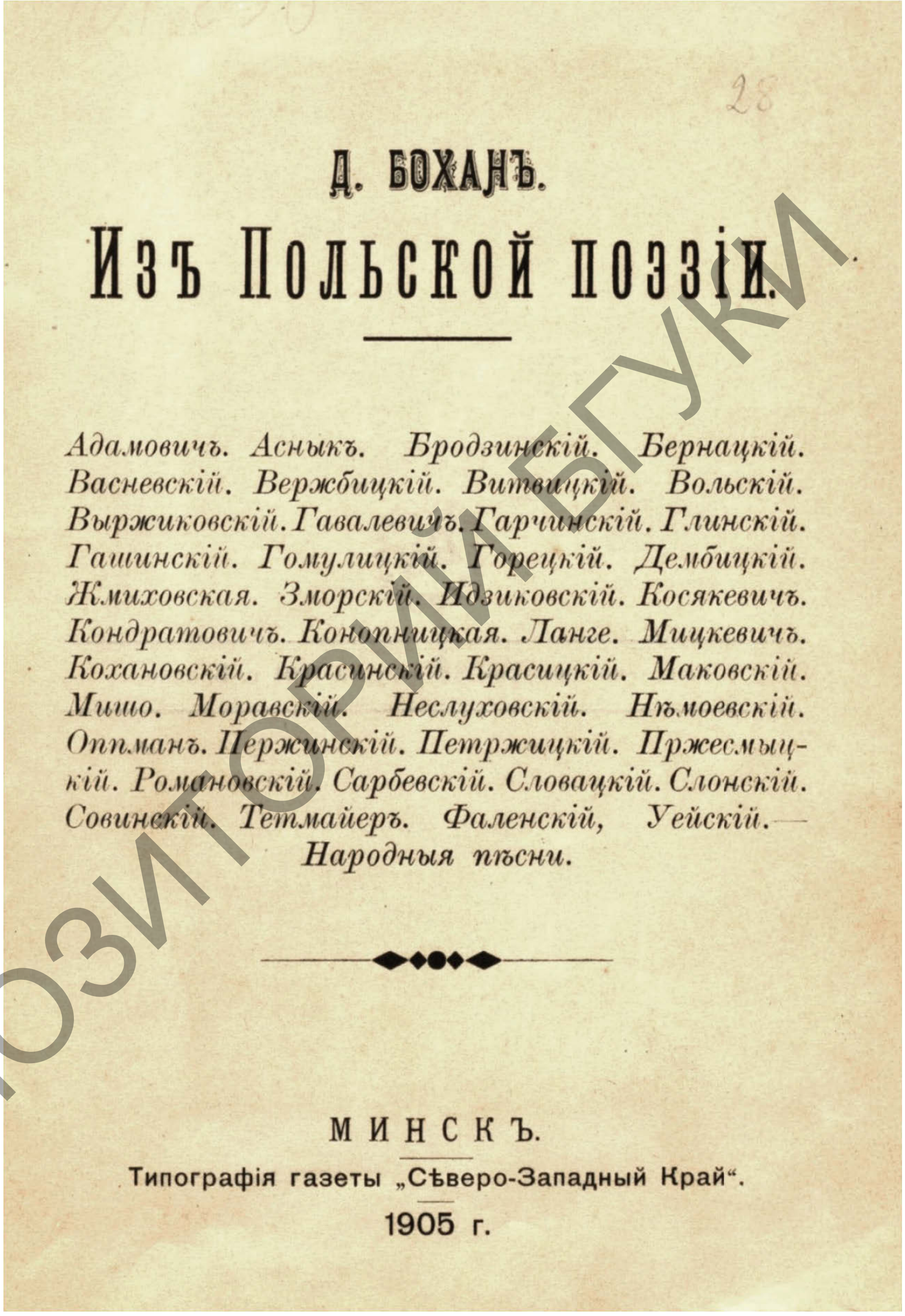

Д. БОХАНЪ.

Изъ Польской поэзіи.

Адамовичъ. Аснык. Бродзинскій. Бернацкій. Васневскій. Вержбицкій. Витвицкій. Вольскій. Выржиковскій. Гавалевичъ. Гарчинскій. Глинскій. Гашинскій. Гомулицкій. Горецкій. Дембицкій. Жмиховская. Зморскій. Идзиковскій. Косякевичъ. Кондратовичъ. Конопницкая. Ланге. Мицкевичъ. Кохановскій. Красинскій. Красицкій. Маковскій. Мишо. Моравскій. Неслуховскій. Нѣмоевскій. Оппманъ. Пержинскій. Петржицкій. Пржесмыцкій. Романовскій. Сарбевскій. Словацкій. Слонскій. Совинскій. Тетмайеръ. Фаленскій, Уейскій.— Народныя пѣсни.

МИНСКЪ.

Типографія газеты „Сѣверо-Западный Край“.

1905 г.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тытульны аркуш выдання перакладаў Д. Бохана

Захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве (Польшча)

Вокладка выдання *Асновы гарадского палажэння ў Еўропе і Амерыцы* (1906) С. Вжосэка ў перакладзе на ідыш і іўрыт Л. Шапіры, пад рэдакцыяй А. С. Эльяшава

Захоўваецца ў Расійскай нацыянальнай бібліятэцы (Санкт-Пецярбург)

РЕПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

מינסקער
אַלמאַנאַך

אַ ליטעראַריש-אילוסטרירטעס
פּראַקטישעס זאַמעלבוך צום
יאָהר תרע"ג.

רעדאַגירט פון
י. רוסאַק.

מינסק.
דרוקעריי פון ליוושיץ-באַרשאַי,
גובערנאַטאָרסקע נאָם הויז שנוטמאַן.
1912

Тытульны аркуш выдання *Мінскі альманах*, надрукавана
ў 1912 г. у друкарні Ліўшыца-Баршая

Захоўваецца ў Расійскай нацыянальнай бібліятэцы (Санкт-Пецярбург)

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

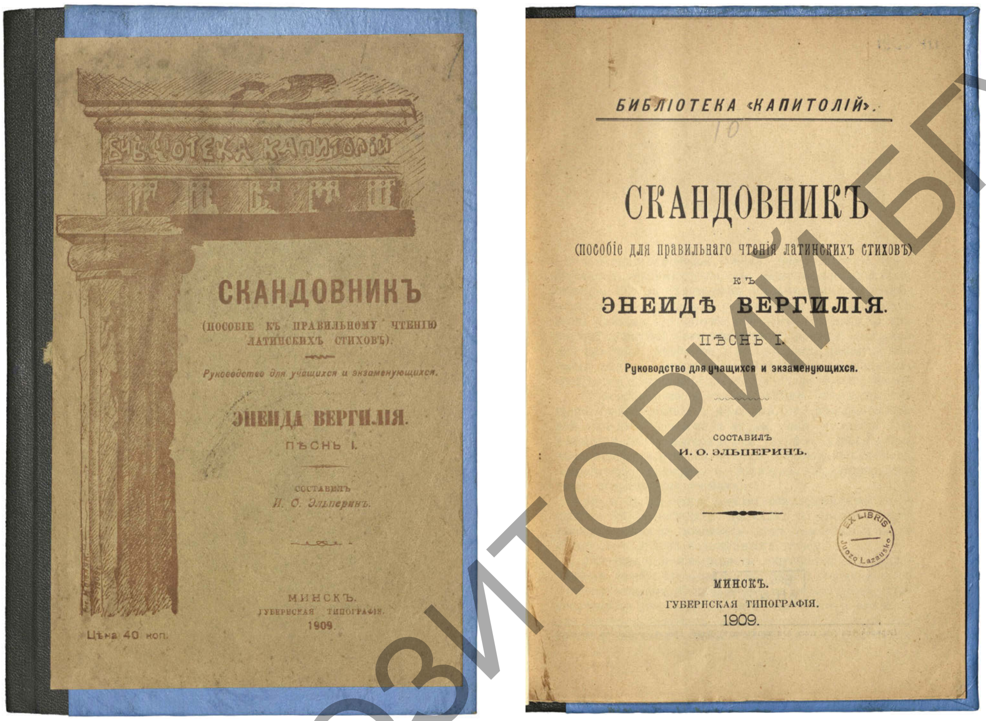

Вокладка і тытульны аркуш *Скандовніка* (1909), дапаможніка для чытання лацінскіх вершаў, складзенага І. Эльперыным

Захоўваецца ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі Беларусі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

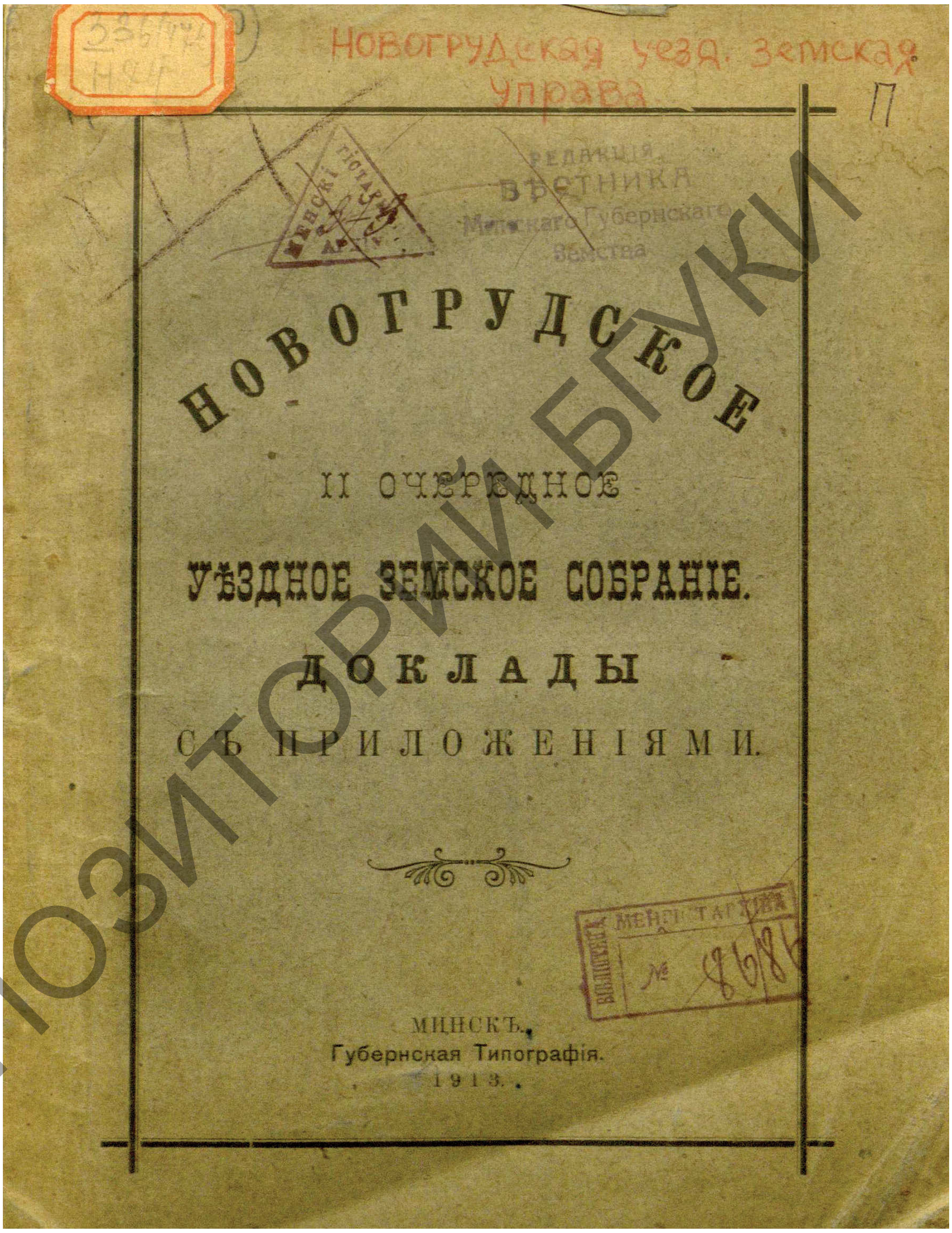

Вокладка выдання Навагрудскага павятовага земства, надрукавана ў Мінску (1913)

Захоўваецца ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

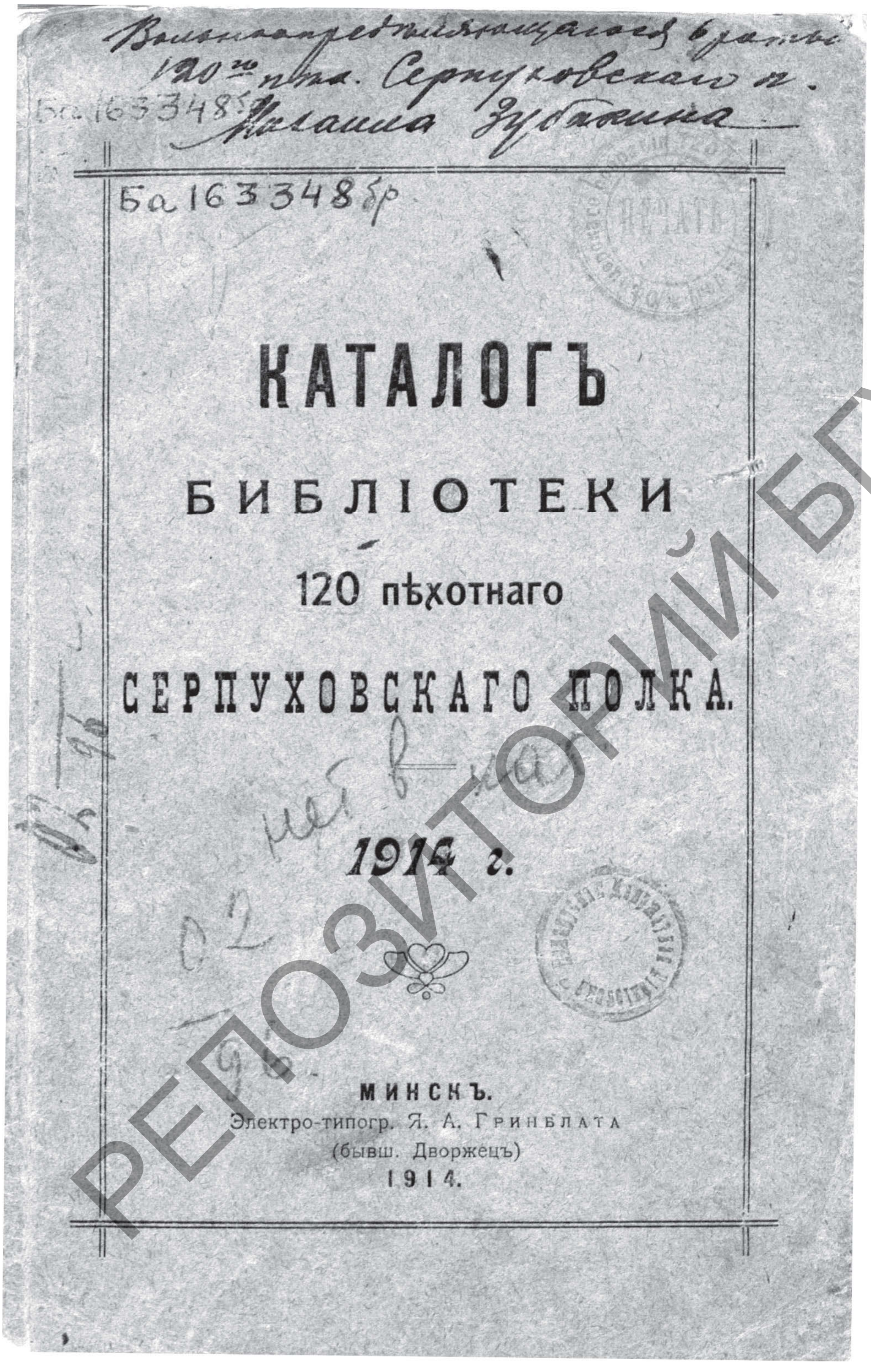

Ба 163348 бр

КАТАЛОГЪ

БИБЛІОТЕКИ

120 пѣхотнаго

СЕРПУХОВСКАГО ПОЛКА.

1914 г.

МИНСКЪ.

Электро-типогр. Я. А. Гринблата

(бывш. Дворжецъ)

1914.

Вокладка выдання з уладальніцкім подпісам Міхаіла Зубакіна

Захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

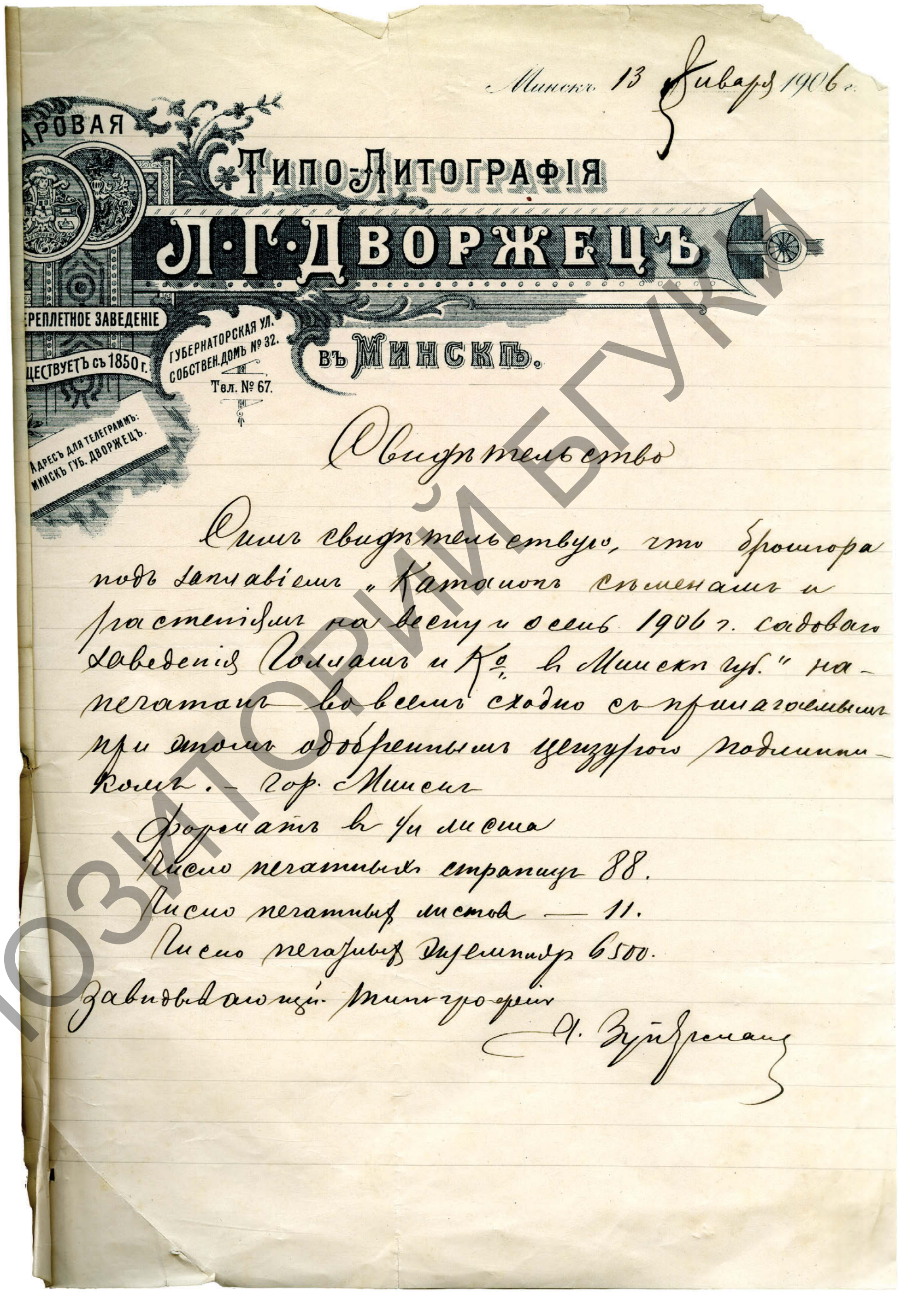

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Фірменны бланк друкалітаграфіі Л. Г. Дворжац з подпісам загадчыка друкарні, адрасаваны Мінскаму цэнзурнаму камітэту (1906)

Захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі

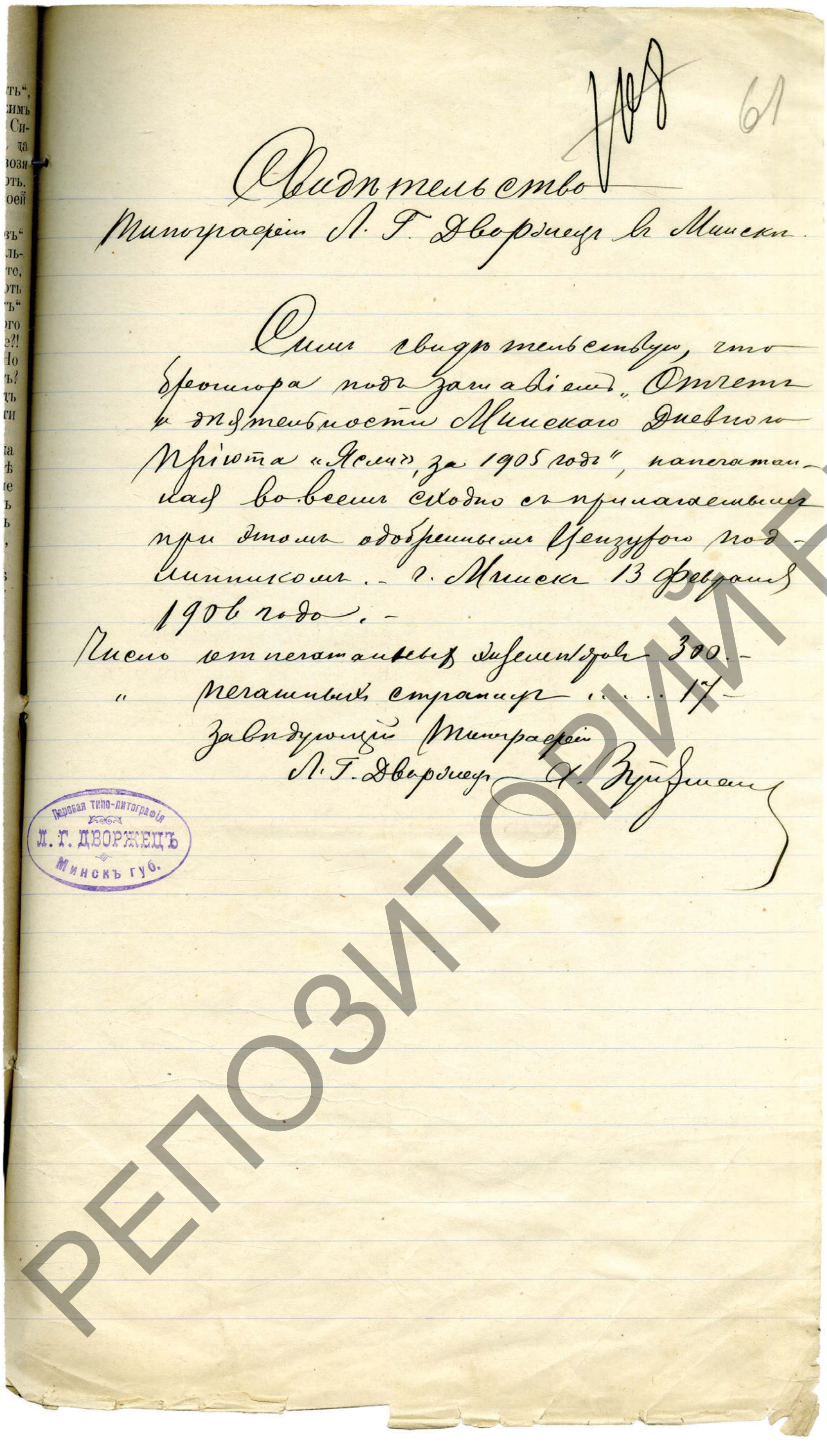
№ 8 61

Свидѣтельство
Типографіи Л. Г. Дворжецъ въ Минскѣ.

Симъ свидѣтельствую, что брошюра подъ заглавіемъ „Отчетъ о дѣятельности Минскаго Дневного Пріюта «Ясли» за 1905 годъ", напечатанная во всемъ сходно съ прилагаемымъ при этомъ одобреннымъ Цензурою подлинникомъ. г. Минскъ 13 февраля 1906 года.

Число отпечатанныхъ экземпляровъ 300
„ печатныхъ страницъ ... 17

Завѣдующій Типографіей
Л. Г. Дворжецъ

Первая типо-литографія
Л. Г. ДВОРЖЕЦЪ
Минскъ губ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Ліст з пячаткай друкалітаграфіі Л. Г. Дворжац і подпісам уладальніцы і загадчыка друкарні, адрасаваны Мінскаму цэнзурнаму камітэту (1906)

Захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі

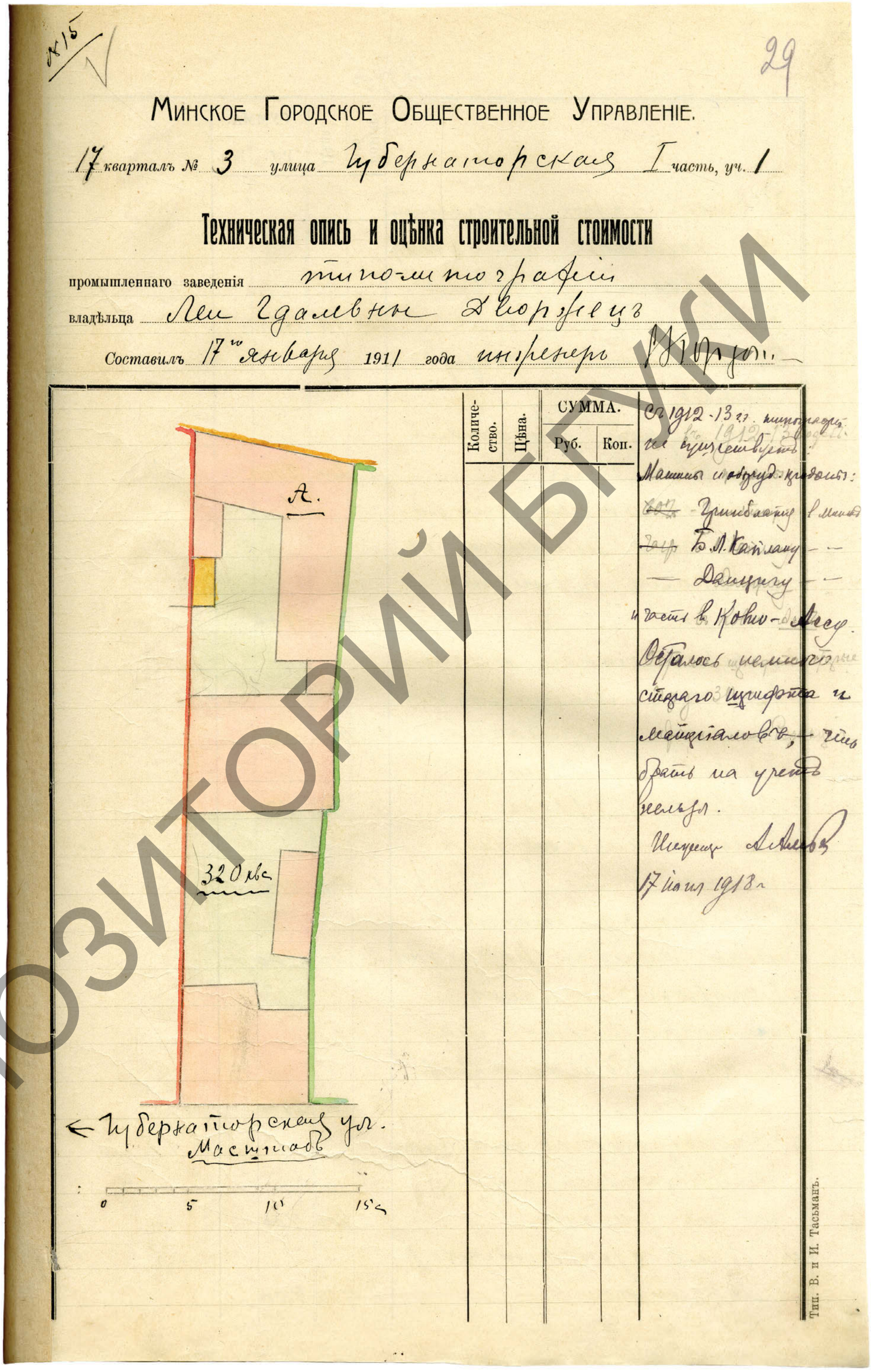

№ 15

29

МИНСКОЕ ГОРОДСКОЕ ОБЩЕСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНІЕ.

17 кварталъ № 3 улица Губернаторская I часть, уч. 1

Техническая опись и оцѣнка строительной стоимости

промышленнаго заведенія типолитографіи

владѣльца Леи Гдалевны Дворжецъ

Составилъ 17-го января 1911 года инженеръ [illegible]

	Количество.	Цѣна.	Сумма. Руб.	Сумма. Коп.	
					Съ 1912–13 гг. типографія не существуетъ. Машины и оборуд. проданы: Гринблатту в Минскъ, Б. Л. Каплану, Данцигу и часть в Ковно-Лесу. Осталось немного стараго шрифта и матеріаловъ, — что брать на учетъ нельзя. Инженеръ [illegible] 17 іюля 1918 г.

Тип. В. и И. Тасьманъ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тэхнічны вопіс друкалітаграфіі Л. Г. Дворжац (1911)

Захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі

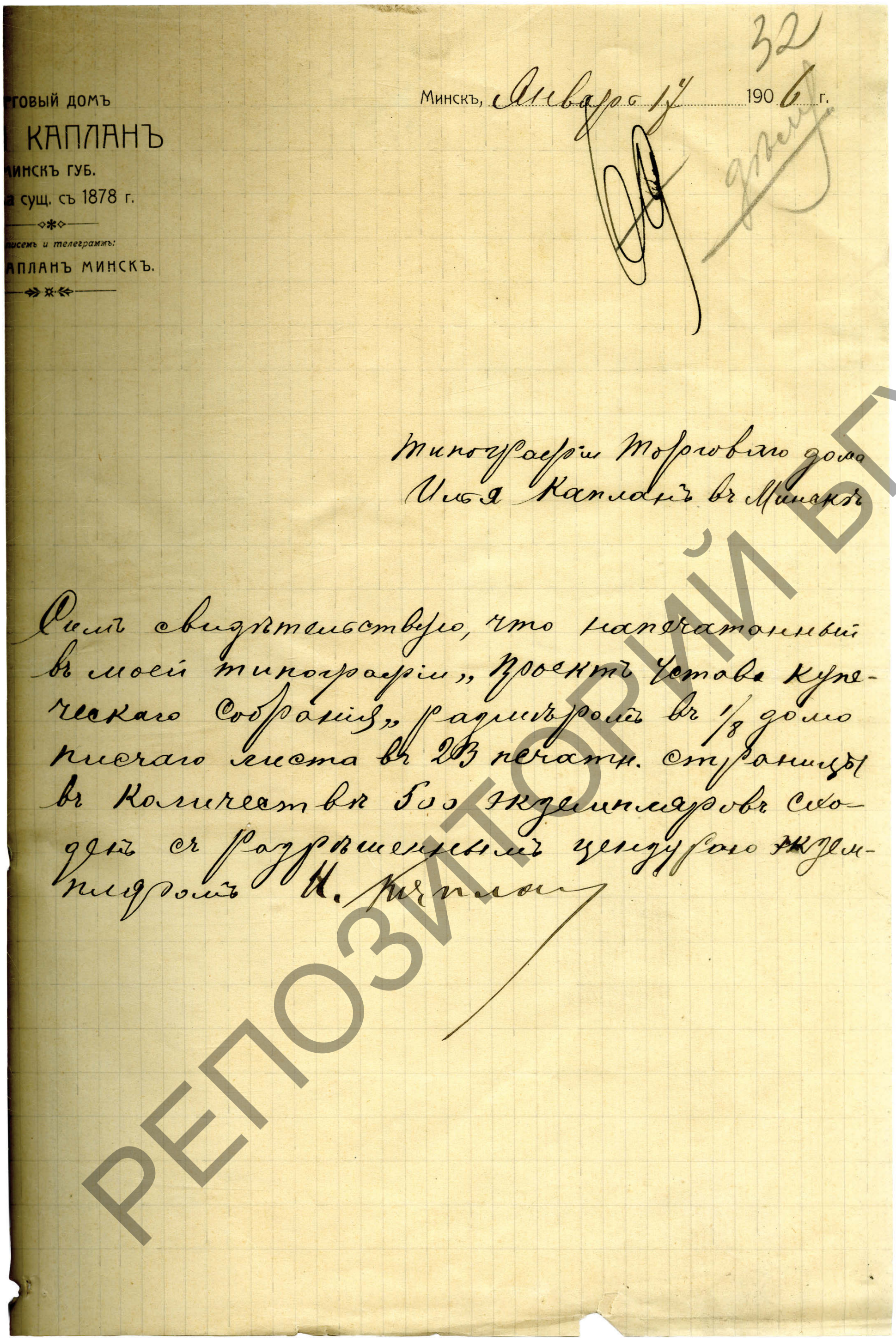

рговый домъ
КАПЛАНЪ
инскъ губ.
а сущ. съ 1878 г.
исемъ и телеграммъ:
АПЛАНЪ МИНСКЪ.

Минскъ, Января 17 1906 г.

Типографія Торговаго дома
Илья Капланъ въ Минскѣ

Симъ свидѣтельствую, что напечатанный въ моей типографіи „Проектъ Устава Купеческаго Собранія", размѣромъ въ 1/8 долю писчаго листа въ 23 печатн. страницы въ количествѣ 500 экземпляровъ сходенъ съ разрѣшеннымъ цензурою экземпляромъ И. Капланъ

Ліст з пячаткай друкарні і подпісам яе ўладальніка І. Каплана, адрасаваны Мінскаму цэнзурнаму камітэту (1906)

Захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

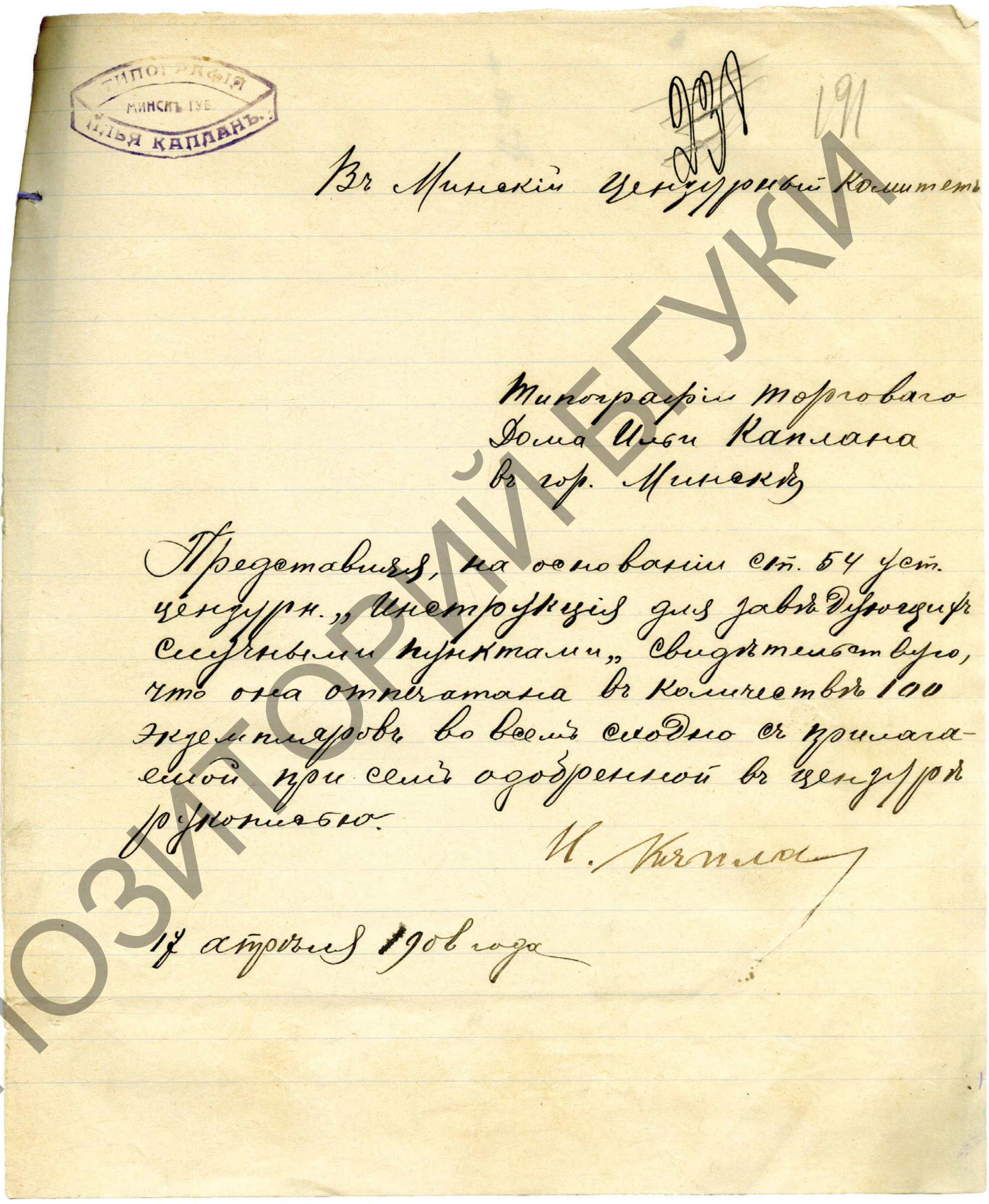
Типографія Минскъ губ. Илья Капланъ.

231 191

Въ Минскій Цензурный Комитетъ

Типографіи торговаго Дома Ильи Каплана въ гор. Минскѣ

Представляя, на основаніи ст. 54 уст. ценз. „Инструкція для завѣдующихъ ссудными пунктами", свидѣтельствую, что она отпечатана въ количествѣ 100 экземпляровъ во всемъ сходно съ прилагаемой при семъ одобренной въ цензурѣ рукописью.

И. Капланъ (?)

17 апрѣля 1906 года

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Ліст з пячаткай друкарні і подпісам яе ўладальніка І. Каплана, адрасаваны Мінскаму цэнзурнаму камітэту (1906)

Захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі (1906)

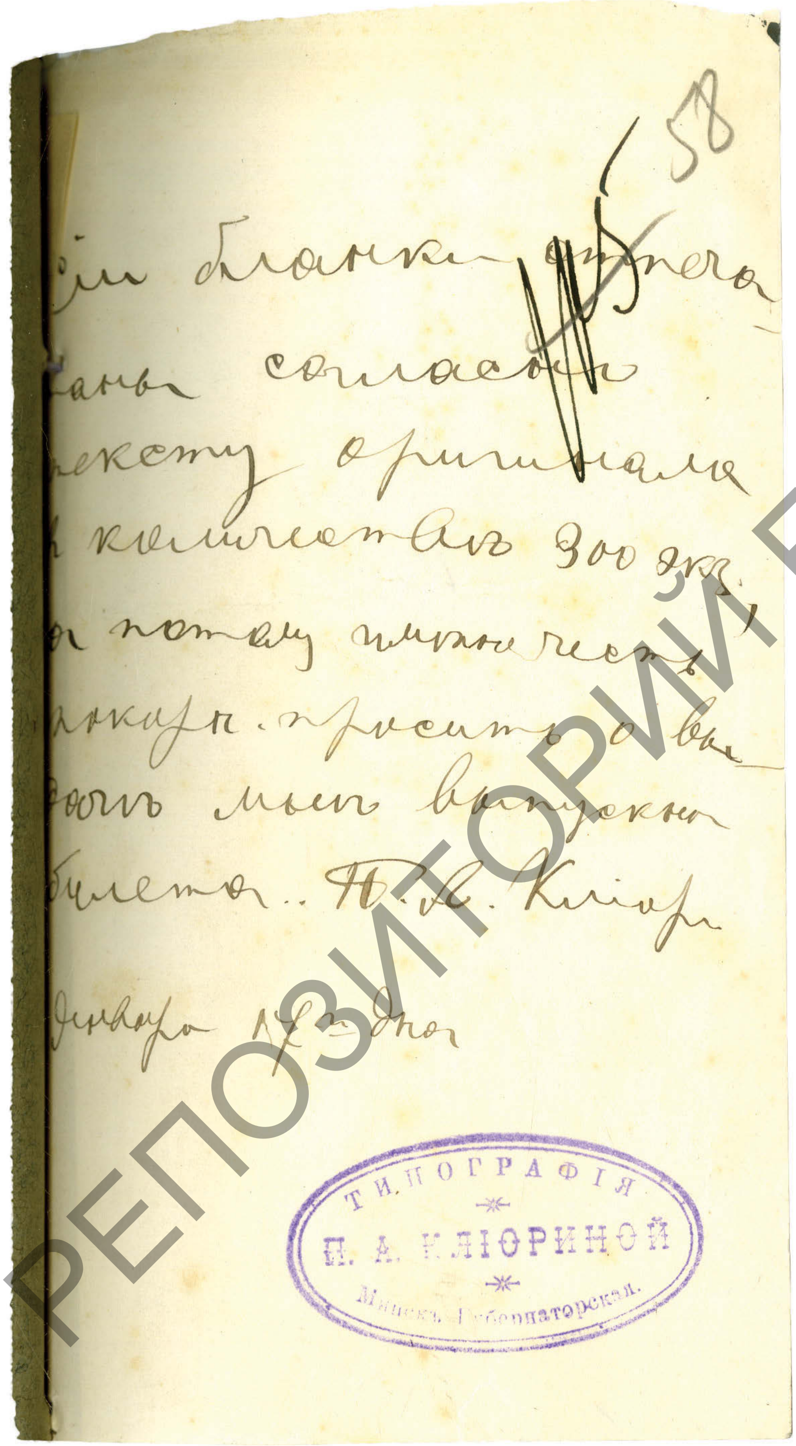
Сіи бланки отпечатаны согласно тексту оригинала въ количествахъ 300 экз. по поводу чего честь ...типогр. проситъ о выдачи намъ выпускного билета. П. А. Клюрина

января 190...

ТИПОГРАФІЯ
П. А. КЛЮРИНОЙ
Минскъ, Губернаторская.

Ліст з пячаткай друкарні і подпісам яе ўладальніцы П. А. Кліёрынай, адрасаваны Мінскаму цэнзурнаму камітэту (1906)

Захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

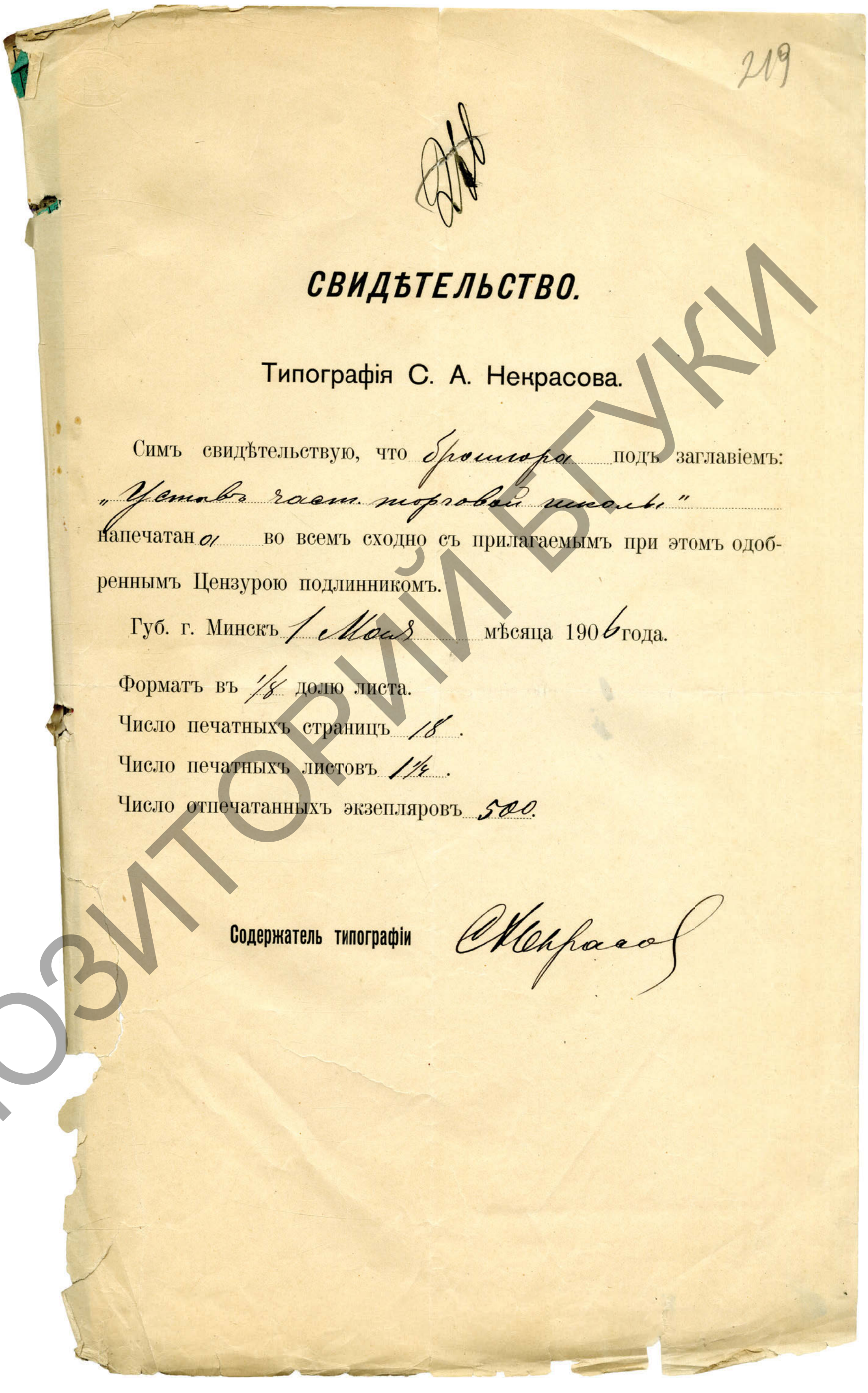

СВИДѢТЕЛЬСТВО.

Типографія С. А. Некрасова.

Симъ свидѣтельствую, что брошюра подъ заглавіемъ: „Уставъ част. торговой школы" напечатана во всемъ сходно съ прилагаемымъ при этомъ одобреннымъ Цензурою подлинникомъ.

Губ. г. Минскъ 1 Мая мѣсяца 1906 года.

Форматъ въ 1/8 долю листа.

Число печатныхъ страницъ 18.

Число печатныхъ листовъ 1¼.

Число отпечатанныхъ экземпляровъ 500.

Содержатель типографіи С. Некрасовъ

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Ліст з подпісам уладальніка друкарні С. А. Някрасава, адрасаваны Мінскаму цэнзурнаму камітэту (1906)

Захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі

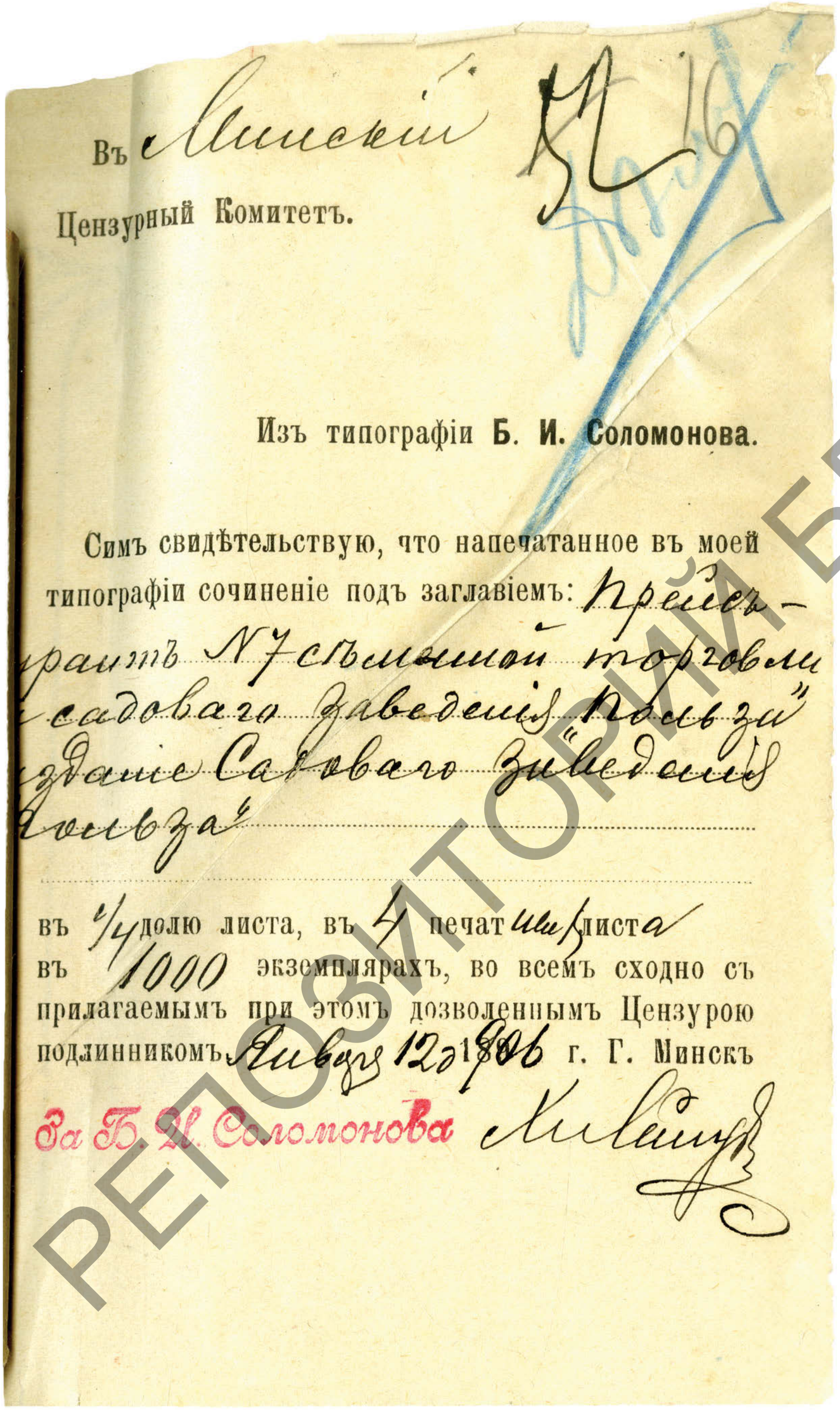

Въ Минскій
Цензурный Комитетъ.

Изъ типографіи Б. И. Соломонова.

Симъ свидѣтельствую, что напечатанное въ моей типографіи сочиненіе подъ заглавіемъ: Прейсъ-курантъ № 7 сѣмянной торговли и садоваго заведенія „Польза“ изданіе Садоваго заведенія „Польза“

въ 1/4 долю листа, въ 4 печатныхъ листа
въ 1000 экземплярахъ, во всемъ сходно съ прилагаемымъ при этомъ дозволеннымъ Цензурою подлинникомъ. Января 12 д. 1906 г. Г. Минскъ

За Б. И. Соломонова

Ліст з пячаткай і подпісам загадчыка друкарні Б. І. Саламонава, адрасаваны Мінскаму цэнзурнаму камітэту (1906)

Захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

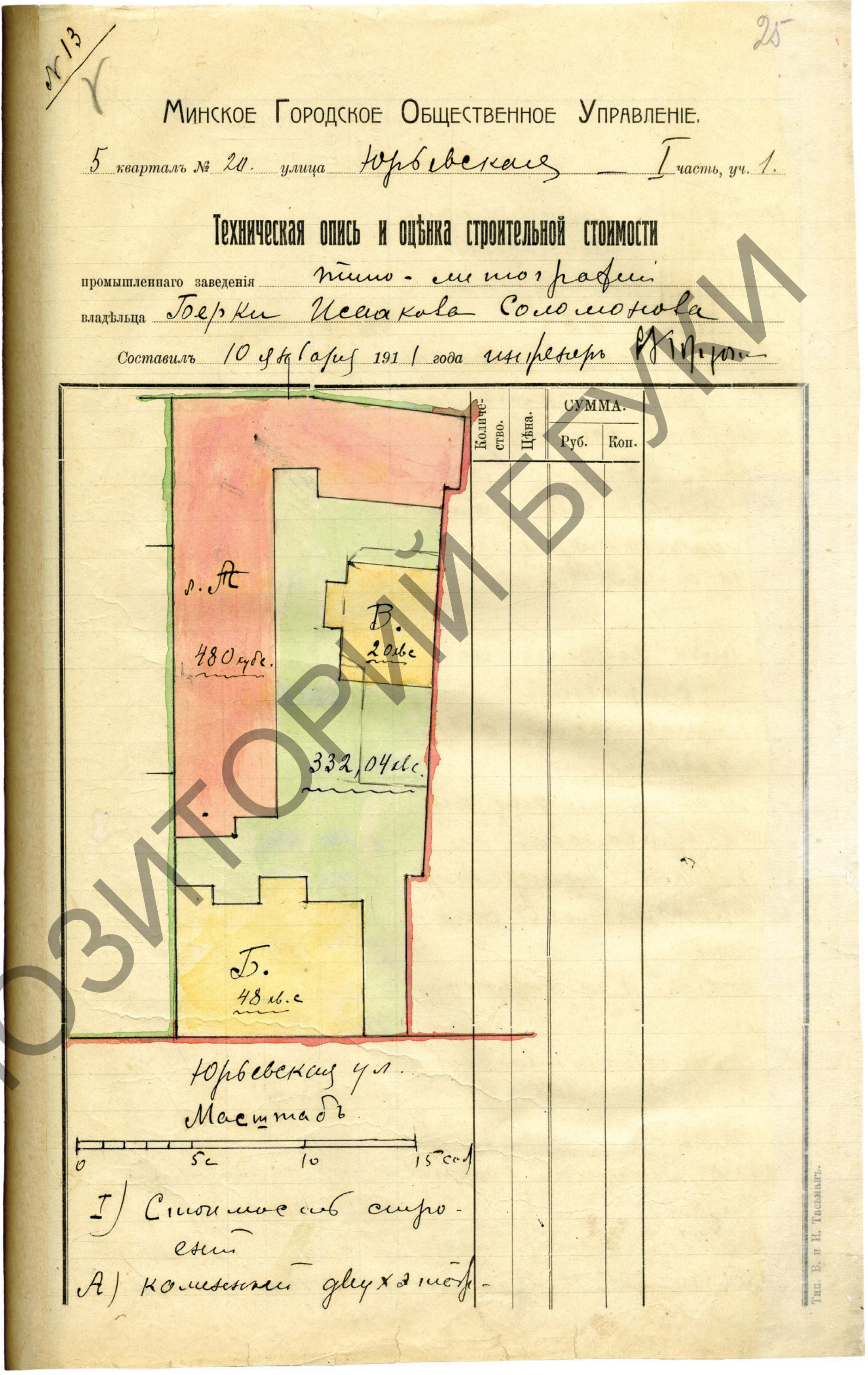

№ 13

25

Минское Городское Общественное Управленіе.

5 кварталъ № 20. улица Юрьевская — I часть, уч. 1.

Техническая опись и оцѣнка строительной стоимости

промышленнаго заведенія типо-литографіи

владѣльца Берки Исаакова Соломонова

Составилъ 10 января 1911 года инженеръ [подпись]

	Количество.	Цѣна.	Сумма. Руб.	Коп.
I) Стоимость строеній				
А) каменный двухэтажн-				

Тип. Б. и Н. Тасманъ.

Тэхнічны вопіс друкалітаграфіі Б. І. Саламонава (1911)

Захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

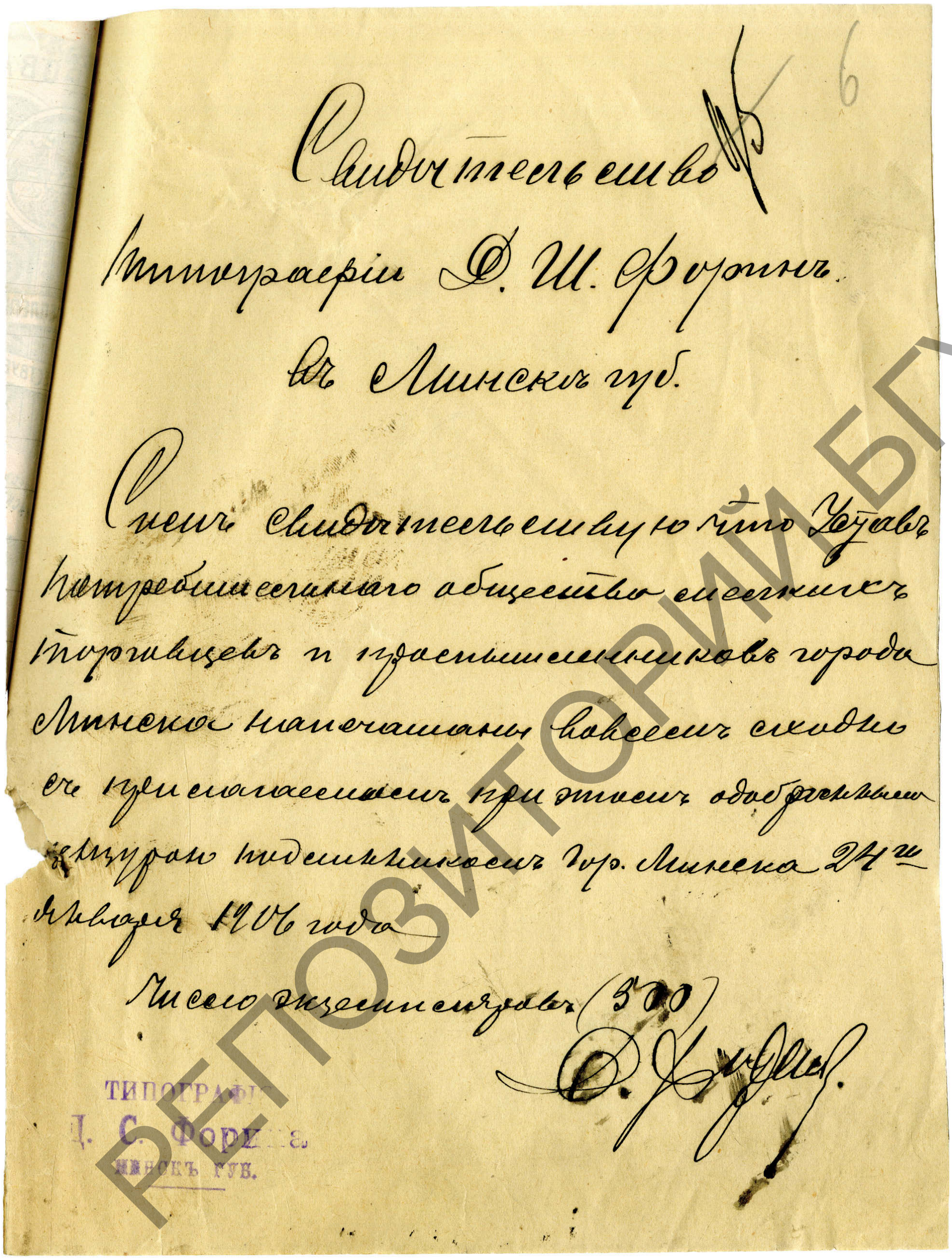
Свидѣтельство

Типографіи Д. Ш. Форина

въ Минскѣ губ.

Симъ свидѣтельствую что Уставъ Потребительскаго общества мелкихъ торговцевъ и промышленниковъ города Минска напечатанъ вполнѣ сходно съ прилагаемымъ при семъ одобреннымъ цензурою подлинникомъ. Гор. Минска 24 Января 1906 года

Число экземпляровъ (300)

Д. Форинъ

ТИПОГРАФІЯ Д. С. Форина МИНСКЪ ГУБ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Ліст з пячаткай друкарні Д. Ш. Форына з яго подпісам, адрасаваны Мінскаму цэнзурнаму камітэту (1906)

Захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Рэклама друкалітаграфіі І. і В. Тасьманаў на форзацы
"Ведомости" Мінскай прыватнай мужчынскай гімназіі
С. Зубакіна і К. Фальковіча (1911/1912)

З прыватнай калекцыі

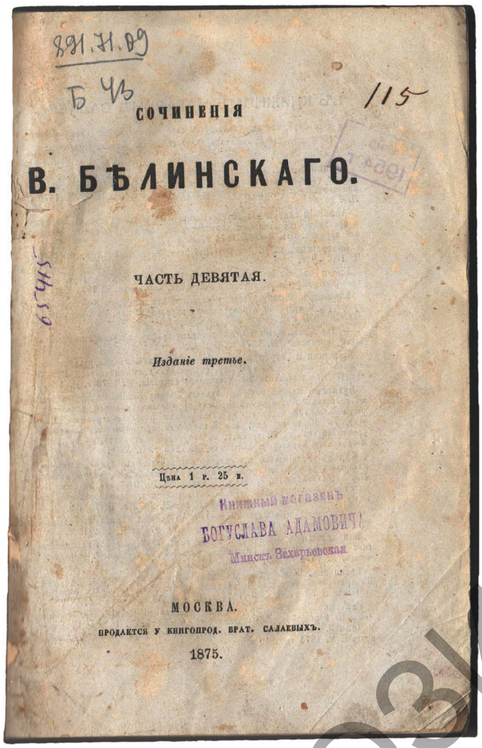

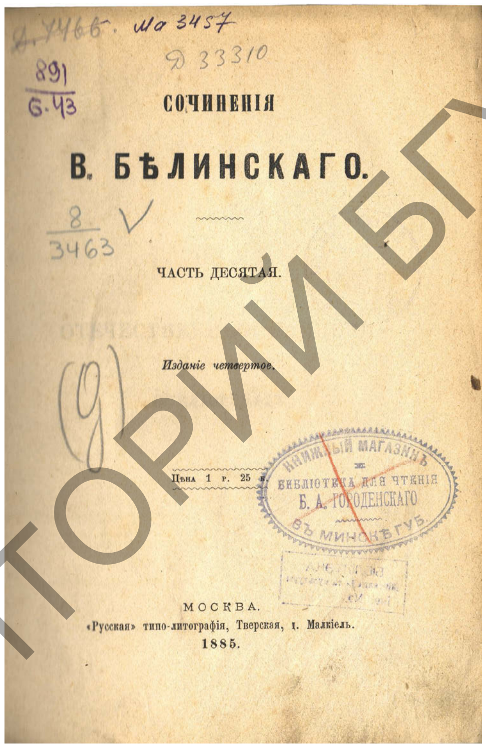

Тытульны аркуш са штампам кнігарні (з чытальняй) Б. Адамовіча

Тытульны аркуш са штампам кнігарні і бібліятэкі для чытання Б. Гарадзенскага

Выданні захоўваюцца ў бібліятэцы Беларускага
дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

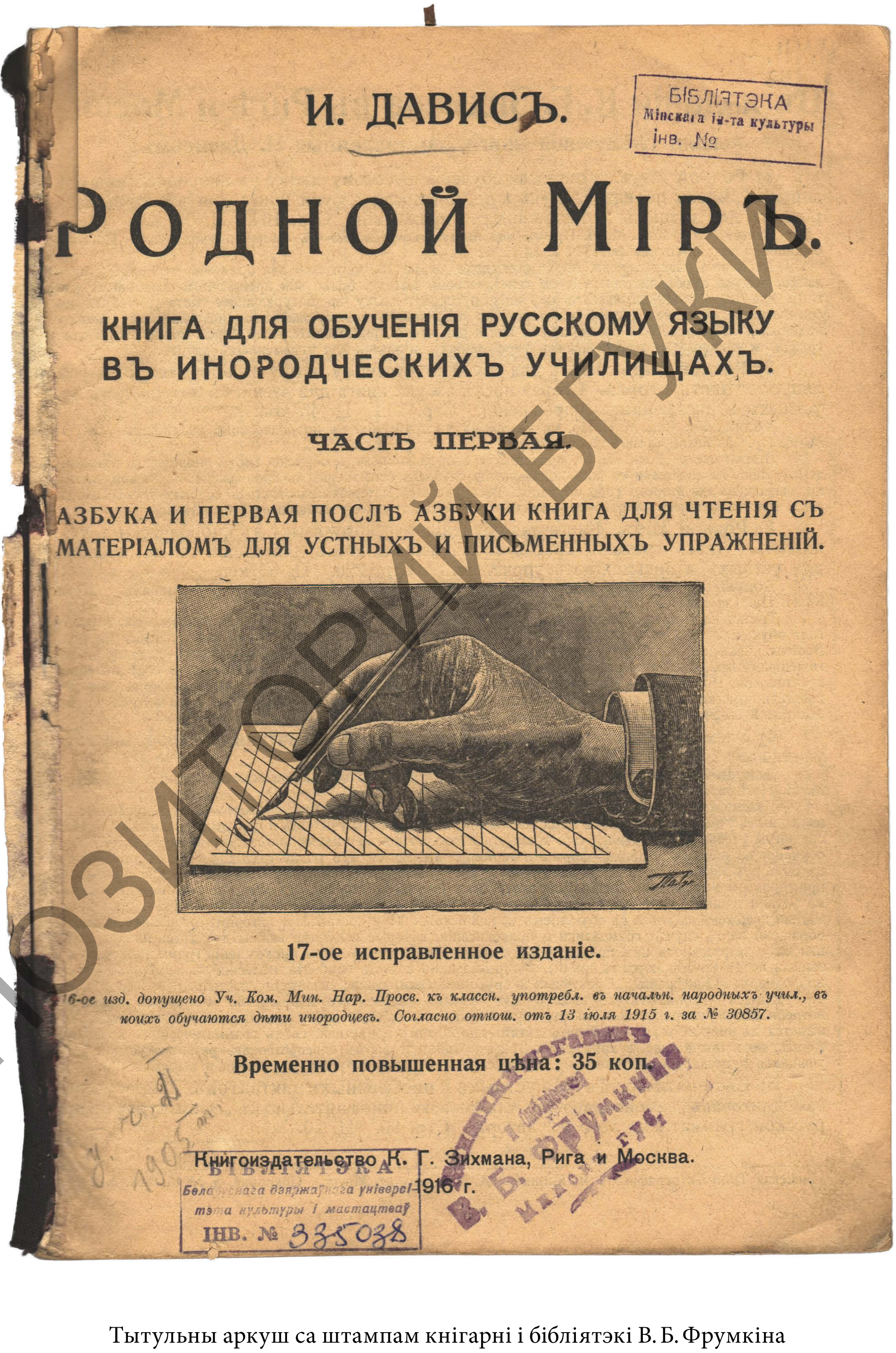
И. ДАВИСЪ.

РОДНОЙ МІРЪ.

КНИГА ДЛЯ ОБУЧЕНІЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ ВЪ ИНОРОДЧЕСКИХЪ УЧИЛИЩАХЪ.

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ.

АЗБУКА И ПЕРВАЯ ПОСЛѢ АЗБУКИ КНИГА ДЛЯ ЧТЕНІЯ СЪ МАТЕРІАЛОМЪ ДЛЯ УСТНЫХЪ И ПИСЬМЕННЫХЪ УПРАЖНЕНІЙ.

17-ое исправленное изданіе.

16-ое изд. допущено Уч. Ком. Мин. Нар. Просв. къ классн. употребл. въ начальн. народныхъ учил., въ коихъ обучаются дѣти инородцевъ. Согласно отнош. отъ 13 іюля 1915 г. за № 30857.

Временно повышенная цѣна: 35 коп.

Книгоиздательство К. Г. Зихмана, Рига и Москва.
1916 г.

БІБЛІЯТЭКА Мінскага ін-та культуры Інв. №
БІБЛІЯТЭКА Беларускага дзяржаўнага універсітэта культуры і мастацтваў ІНВ. № 335038
В. Б. Фрумкина

Тытульны аркуш са штампам кнігарні і бібліятэкі В. Б. Фрумкіна

Выданне захоўваецца ў бібліятэцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

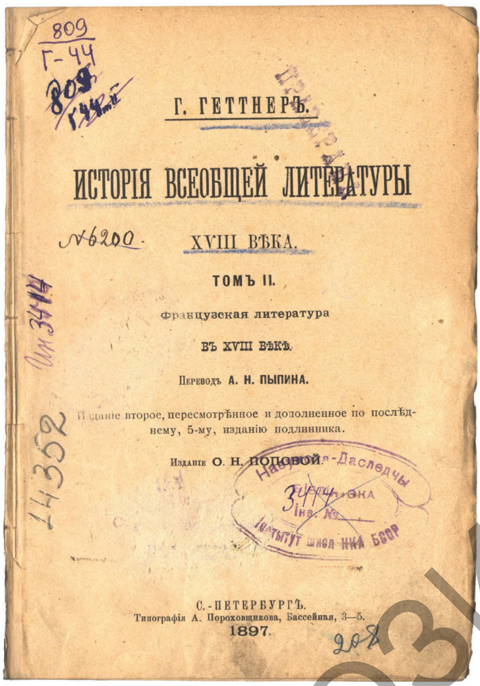
809
Г-44
№6200
Ин 3414
14352
Навукова-Даследчы ... Інв. № 3414 Інстытут школ НКА БССР
208

Г. ГЕТТНЕРЪ.

ИСТОРІЯ ВСЕОБЩЕЙ ЛИТЕРАТУРЫ

XVIII ВѢКА.

ТОМЪ II.

Французская литература

ВЪ XVIII ВѢКѢ.

Переводъ А. Н. ПЫПИНА.

Изданіе второе, пересмотрѣнное и дополненное по послѣднему, 5-му, изданію подлинника.

Изданіе О. Н. ПОПОВОЙ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
Типографія А. Пороховщикова, Бассейная, 3—5.
1897.

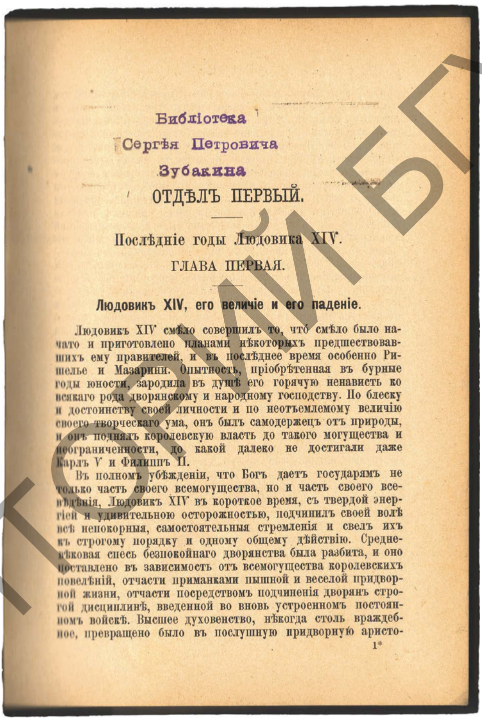
Библіотека
Сергѣя Петровича
Зубакина

ОТДѢЛЪ ПЕРВЫЙ.

Послѣдніе годы Людовика XIV.

ГЛАВА ПЕРВАЯ.

Людовикъ XIV, его величіе и его паденіе.

Людовикъ XIV смѣло совершилъ то, что смѣло было начато и приготовлено планами нѣкоторыхъ предшествовавшихъ ему правителей, и въ послѣднее время особенно Ришелье и Мазарини. Опытность, пріобрѣтенная въ бурные годы юности, зародила въ душѣ его горячую ненависть ко всякаго рода дворянскому и народному господству. По блеску и достоинству своей личности и по неотъемлемому величію своего творческаго ума, онъ былъ самодержецъ отъ природы, и онъ поднялъ королевскую власть до такого могущества и неограниченности, до какой далеко не достигали даже Карлъ V и Филиппъ II.

Въ полномъ убѣжденіи, что Богъ даетъ государямъ не только часть своего всемогущества, но и часть своего всевѣдѣнія, Людовикъ XIV въ короткое время, съ твердой энергіей и удивительною осторожностью, подчинилъ своей волѣ всѣ непокорныя, самостоятельныя стремленія и свелъ ихъ къ строгому порядку и одному общему дѣйствію. Средневѣковая спесь безпокойнаго дворянства была разбита, и оно поставлено въ зависимость отъ всемогущества королевскихъ повелѣній, отчасти приманками пышной и веселой придворной жизни, отчасти посредствомъ подчиненія дворянъ строгой дисциплинѣ, введенной во вновь устроенномъ постоянномъ войскѣ. Высшее духовенство, нѣкогда столь враждебное, превращено было въ послушную придворную аристо-

1*

Тытульны аркуш і старонка са штампам прыватнай бібліятэкі С. П. Зубакіна

Выданне захоўваецца ў бібліятэцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

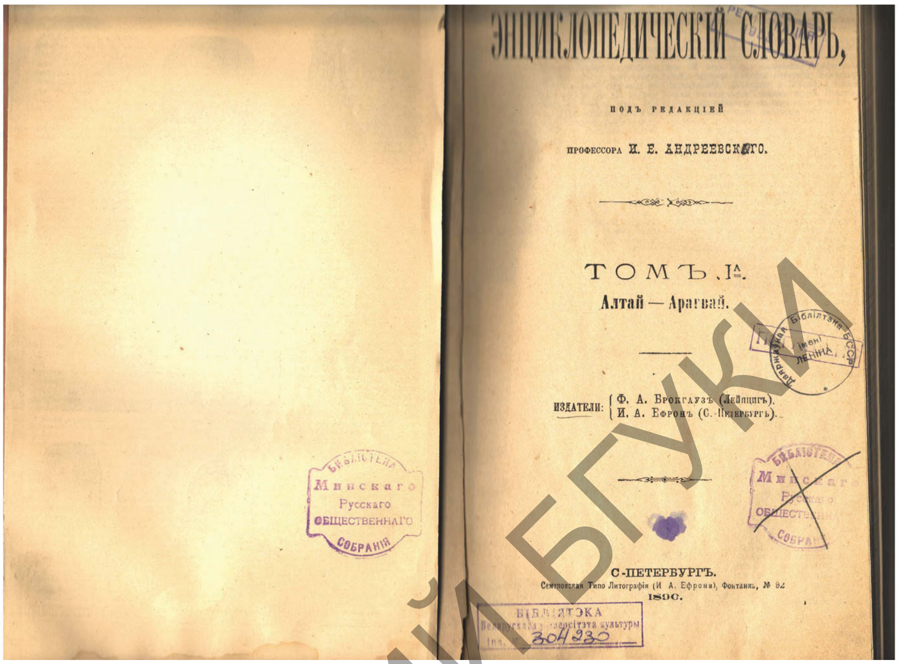

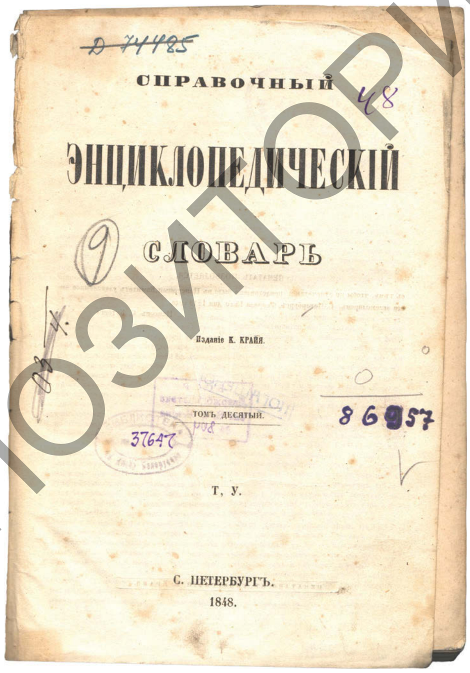

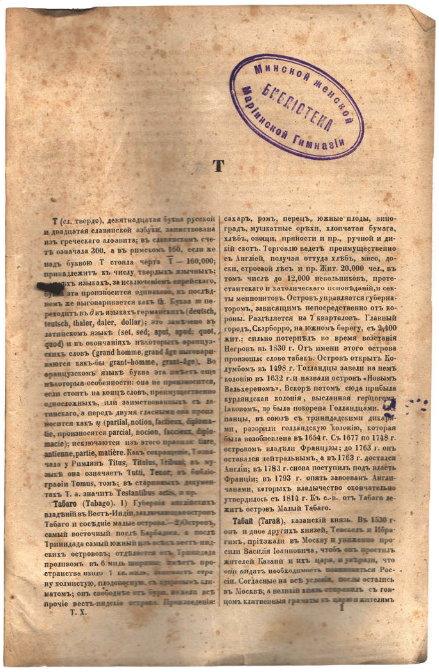

Старонкі са штампам бібліятэкі “Минского русского общественного собрания”. Захоўваецца ў бібліятэцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў

Тытульны аркуш і старонка са штампам бібліятэкі “Минской женской Мариинской гимназии”. Захоўваецца ў бібліятэцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Книжное дело в Минске
(конец XVIII – начало XX в.)

Резюме

Монография посвящена рассмотрению важнейших отраслей книжного дела – книгоизданию, книгопечатанию, книжной торговле, библиотечным собраниям, которые освещаются как в региональном, локальном контексте, так и во взаимодействии Минска с другими историческими для Беларуси центрами.

В результате исследования были уточнены годы деятельности минских книгоиздательств, выявлены новые; показано развитие книготорговых связей на протяжении XVIII – начала XX в., даны характеристика и анализ деятельности наиболее значительных минских книжных магазинов; рассмотрены проблемные вопросы истории минских книжных собраний, количественные показатели которых нашли также отражение в подготовленных таблицах, графиках и диаграммах.

Работа состоит из двух частей: научно-исследовательской и научно-библиографической, которые являются взаимодополняющими. Первая часть, включающая разделы “Книгоиздательская деятельность”, “Книжный репертуар”, “Книжные связи”, тесным образом связана со второй, базовой, частью – каталогом “Минские издания 1622–1917 гг.”, насчитывающим 3133 наименования книжной печатной продукции на разных языках, вышедшей в то время в Минске.

Издание предназначается книговедам, ученым гуманитарной сферы, преподавателям, аспирантам, магистрантам и студентам, а также практикам библиотечно-библиографической отрасли, краеведам и всем, кто интересуется историей книги и книжной культурой Беларуси, проблемами ее исследования.

Książka w Mińsku
(od końca XVIII do początku XX wieku)

Streszczenie

Monografia zawiera studium najważniejszych obszarów mińskiego świata książki – ruchu wydawniczego, drukarstwa, księgarstwa, księgozbiorów bibliotecznych – które przedstawione są zarówno w kontekście regionalnym i lokalnym, jak też we wzajemnych powiązaniach Mińska z innymi historycznymi centrami białoruskiego życia kulturalnego.

Wynikiem badań jest ustalenie chronologii działalności mińskich wydawnictw książkowych, również ujawnienie dotąd nieznanych; pokazany jest rozwój związków księgarskich w okresie od XVIII do początków XX w.; przedstawiono charakterystykę i analizę działalności najznaczniejszych mińskich księgarń; rozpatrzone zostały

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

centralne zagadnienia historii mińskich księgozbiorów, a dane ilościowe są zilustrowane w odpowiednich tabelach, w grafice i diagramach.

Praca składa się z dwóch części: naukowo-badawczej (opisowej) i naukowo-bibliograficznej, które wzajemnie dopełniają się. Część pierwsza, zawierająca rozdziały „Działalność wydawnicza", „Repertuar wydawniczy", „Związki książkowe", opiera się na części drugiej – katalogu i jest ściśle z nią związana. „Mińskie wydania z lat 1622–1917" zawierają co najmniej 3133 druków książkowych, które wyszły w tym okresie w Mińsku.

Opracowanie przeznaczone jest dla księgoznawców, uczonych-humanistów, wykładowców, aspirantów, magistrów i studentów, a także dla praktyków bibliotekarzy i bibliografów, krajoznawców i dla wszystkich zainteresowanych historią książki i kultury książki Białorusi, oraz problematyką badawczą w tym zakresie.

לאַריסאַ דאָונאַר, אַ בוך אין מינסק פונעם סוף פון XVIII ביז דעם אָנהייב פון XX י"ה

די מאָנאָגראַפיע באַשרײַבט די וויכטיקסטע געביטן פון דער ביכער־וועלט אין מינסק – די פאַרלאַג־ און דרוק־באַוועגונג, די בוכבראַנזשע, ביבליאָטעק־בוכזאַמלונגען – סיי אינעם רעגיאָנאַלן און לאָקאַלן קאָנטעקסט סיי נעמענדיק אין באַטראַכט דאָס שייכות פון מינסק מיט די אַנדערע היסטאָרישע צענטערס אין ווײַסרוסלאַנד. די פועל־יוצאס פון דער דאָזיקער פאָרשונג זײַנען:

– די באַצייכענונגען פון דער טעטיקײַט־כראָנאָלאָגיע פון די פאַרלאַגן אין מינסק, אויך די וואָס זײַנען געווען אומבאַקאַנטע ביז הײַנט;
– די אַנטוויקלונג פון די בוכהענדלערס פאַריינען פון XVIII ביז דעם אָנהייב פון XX י"ה;
– די כאַראַקטעריסטיק און אַנאַליז פון דער טעטיקײַט פון די וויכטיקסטע בוכהאַנדלונגען;
– די עיקרדיקע פראָבלעמען פון דער געשיכטע פון די בוכזאַמלונגען אין מינסק.
– די אַלע דאַטן זײַנען געוויזן אין די טאַבעלעס, גראַפיקן און דיאַגראַמען.

די אַרבעט האָט צוויי טיילן: דעם וויסנשאַפטלעכן און דעם ביבליאָגראַפישן, וואָס דערגאַנצן איינער דעם אַנדערן. דער ערשטער טייל נעמט אַרײַן פאָלגנדיקע קאַפּיטלען: די פאַרלאַג־טעטיקײַט, דער פאַרלאַג־רעפּערטואַר, די בוכהענדלערס פאַריינען. ער שפּאַרט זיך אָן דעם קאַטאַלאָג, וואָס געפינט זיך אין דעם צווייטן טייל, אַזוי אַז ביידע טיילן זײַנען פאַרבונדן. דער קאַטאַלאָג "די מינסקער אויסגאַבעס פון יאָרן 1622–1917 רעגיסטרירט לפחות 3133 דרוקן אין בוכפאָרם.

די באַאַרבעטונג איז באַשערט פאַר ביכער־עקספּערטן, הומאַניסטיק־וויסנשאַפטלערס, פאָרלעזערס, אַספּיראַנטן, מאַגיסטערס, סטודענטן ווי אויך פאַר ביבליאָטעקאַרס, ביבליאָפילס, לאַנדקענערס און אַלע מענטשן, וואָס אינטערעסירן זיך מיט דער בוך־געשיכטע און בוך־קולטור אין ווײַסרוסלאַנד ווי אויך מיט זייער פאָרשונג.

The Book in Minsk
(the end of the 18th – the beginning of the 20th century)

Summary

The monograph is devoted to the most important branches of book business – book publishing, book printing, book selling, library book collections, which are examined in the regional, local context and in cooperation of Minsk with other historical centers of Belarus.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

During the study there were clarified the years of activity of publishing houses in Minsk, there were revealed new; there was showed the development of book trade connections during the 18th – the beginning of the 20th century, there were given the characteristics and analysis of activities of basic bookshops in Minsk; there were reviewed problematic issues of the history of Minsk book collections, their quantitative indicators are reflected in tables, graphs and diagrams.

The work consists of two parts: scientific-research and scientific-bibliographical, which supplement each other. The first part includes the divisions "Book publishing activities", "Book repertoire", "Book connections" and connects closely with the second part – the catalogue "Minsk publications of 1622–1917", which contains 3133 titles of books published and/or printed in different languages in Minsk at that time.

The publication is intended for bibliologists, researchers of humanistic sphere, academics, graduate, master and undergraduate students, as well as the practices of library and bibliographic sphere, local historians and anyone interested in history of the book and book culture of Belarus, and in problems of its study.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Навуковае выданне

Доўнар Ларыса Іосіфаўна

Кніжная справа ў Мінску

(канец XVIII – пачатак XX стагоддзя)

Манаграфія

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дызайн вокладкі
Вераніка Ражановіч

Рэдактар В. В. Каташвілі
Тэхнічны рэдактар А. Д. Захарэвіч

Падпісана ў друк 28.12.2015. Фармат 70×108 1/16.
Папера офісная. Рызаграфія.
Ум. друк. арк. 60,55. Ул.-выд. арк. 57,25 . Тыраж 100 экз. Заказ 112.

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/177 ад 12.02.2014.
ЛП № 02330/456 ад 23.01.2014.
Вул. Рабкораўская, 17, 220007, г. Мінск.